

De Geheime Leer

H.P. Blavatsky

De Geheime Leer

De Geheime Leer

de synthese van
wetenschap, religie, en filosofie

door

H.P. Blavatsky

schrijfster van *Isis ontsluit*

सत्यान् नास्ति परो धर्मः ।

‘Er is geen religie hoger dan de waarheid’

Deel 1

Het ontstaan van de kosmos

Vertaling van de oorspronkelijke
Engelse uitgave van 1888

Theosophical University Press Agency
Den Haag

Oorspronkelijke titel:
The Secret Doctrine
(Eerste druk, Londen 1888)

H.P. Blavatsky
De geheime leer
Vertaling van de oorspronkelijke editie uit 1888

ISBN: 978-94-91433-23-8, gebonden, 2 delen
ISBN: 978-94-91433-24-5, PDF ebook

Eerste druk 1988
Tweede druk 1997
Derde druk 2008
Vierde herziene druk 2019

Nur 730
Trefwoord: theosofie, esoterie

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen, of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

© 2019 Theosophical University Press Agency
Daal en Bergselaan 68, 2565AG Den Haag
+31 (0)70 3231776
www.theosofie.net / info@theosofie.net

*Dit boek draag ik op aan
alle echte theosofen
in elk land, en van elk volk,
want zij hebben het in het leven geroepen,
en voor hen werd het geschreven.*

Voorwoord van de vertalers

Deze vertaling van *The Secret Doctrine* is verricht op basis van de oorspronkelijke Engelse uitgave van 1888.

De vertaling uit 1988 is grondig herzien. Daarbij is de *Secret Doctrine References* uitgebreid geraadpleegd, die in 2013 online is gepubliceerd door Theosophical University Press (www.theosociety.org). Op basis daarvan zijn veel bronvermeldingen van citaten toegevoegd en konden onnauwkeurigheden worden verbeterd. Het nalezen van de citaten in de door Blavatsky gebruikte boeken, die meestal volledig online beschikbaar zijn, geeft een beter inzicht in de context zodat veel vertaalpuzzels konden worden opgelost.

Er is tevens gebruikgemaakt van de geredigeerde editie van *The Secret Doctrine*, uitgegeven door Katherine Tingley (Point Loma, 1925) en de door Boris de Zirkoff geredigeerde editie (Wheaton, 1978).

De schrijfwijze van namen en termen is zoveel mogelijk gemoderniseerd en consistent gemaakt.

In *The Secret Doctrine* wordt soms onderscheid gemaakt tussen ‘Kosmos’ en ‘Cosmos’. Het laatste duidt vaak het zonnestelsel aan, terwijl ‘Kosmos’ niet alleen wordt gebruikt voor het zonnestelsel maar ook voor de melkweg of het heelal. Liever dan in de Nederlandse tekst de schrijfwijzen met k en c naast elkaar te gebruiken, hebben we gekozen voor ‘Kosmos’ als vertaling van het Engelse Kosmos, en voor ‘kosmos’ (met kleine letter) voor het Engelse Cosmos (en ‘kosmisch’ voor cosmic, enz.).

Er is in deze uitgave geen index opgenomen. De lezer kan gebruikmaken van de gratis online versie van het boek (www.theosofie.net) om op onderwerp te zoeken.

Een uitgebreide Engelstalige index (ruim 400 blz.) is de *Secret Doctrine Index*, uitgegeven door Theosophical University Press. Deze kan ook bij deze Nederlandse vertaling worden gebruikt, want de bladzijden tussen haakjes in de marge verwijzen naar de Engelse uitgave.

Den Haag, najaar 2019

Voorwoord van de schrijfster

(vii)

De schrijfster van dit boek – of beter gezegd zij die het heeft opgeschreven – vindt het nodig zich te verontschuldigen voor de grote vertraging die bij het verschijnen ervan is opgetreden. Deze is veroorzaakt door een slechte gezondheid en door de omvang van de onderneming. Zelfs de twee delen die nu worden uitgegeven verwezenlijken niet het volledige plan, en ze behandelen de besproken onderwerpen niet uitputtend. Een grote hoeveelheid materiaal is al gereed over de geschiedenis van het occultisme zoals die besloten ligt in de levens van de grote adepten van de Indo-Europese volkeren. Dit materiaal laat zien wat voor invloed de occulte filosofie op het leven heeft, zoals dat is en zou moeten zijn. Indien deze twee delen goed worden ontvangen, zal geen moeite worden gespaard om het werkplan volledig uit te voeren. Het derde deel is geheel gereed, het vierde bijna.

Hieraan moet worden toegevoegd dat dit plan nog niet bestond toen de voorbereiding van het werk voor het eerst werd aangekondigd. Volgens de oorspronkelijke aankondiging was het de bedoeling dat *De geheime leer* een verbeterde en uitgebreide versie van *Isis ontsluierd* zou worden. Het bleek echter al snel dat de uiteenzettingen die konden worden toegevoegd aan de verklaringen die reeds in het laatstgenoemde en in andere boeken over de esoterische wetenschap waren bekendgemaakt, zodanig waren dat ze een andere manier van behandelen vergden. Daarom bevatten deze delen in totaal nog geen 20 bladzijden die aan *Isis ontsluierd* zijn ontleend.

De schrijfster vindt het niet nodig de mildheid van haar lezers en critici te vragen voor de vele tekortkomingen in literaire stijl, en voor het gebrekkige Engels die op deze bladzijden kunnen worden aangetroffen. Ze is een vreemdelinge en haar kennis van deze taal heeft ze laat in haar leven verkregen. De Engelse taal wordt gebruikt omdat deze het widest verspreide middel biedt om de waarheden over te dragen die ze aan de wereld moest voorleggen.

Deze waarheden worden absoluut niet als een *openbaring* naar voren gebracht; evenmin eist de schrijfster de plaats op van onthuller van mystieke kennis die nu voor het eerst in de wereldgeschiedenis wordt bekendgemaakt. Want de inhoud van dit boek kan worden gevonden verspreid over duizenden boekdelen die de geschriften omvatten van de grote Aziatische en vroeg-Europese religies, verborgen achter tekens en symbolen; en als gevolg van deze sluier is deze tot nu toe onopgemerkt gebleven. Er wordt nu geprobeerd de oudste leringen samen te brengen en daarvan één harmonisch en samenhangend geheel te maken. Het enige voordeel dat de schrijfster heeft boven haar voorgangers, is dat ze niet haar toevlucht hoeft te nemen tot persoonlijke gissingen en theorieën. Want dit boek is een gedeeltelijke uiteenzetting van wat haarzelf is meegedeeld door meer gevorderde onderzoekers, slechts op enkele onderdelen aangevuld met de uitkomsten van haar eigen studie en waarneming. De publicatie van veel van de hierin vermelde feiten werd noodzakelijk door de wilde en fantastische speculaties waaraan

(viii)

veel theosofen en onderzoekers van de mystiek zich de laatste jaren hebben overgegeven bij hun streven om, zoals ze dachten, een volledig denkstelsel uit te werken op grond van de enkele feiten die hun eerder waren meegedeeld.

Het is onnodig te verklaren dat dit boek niet de geheime leer in haar totaliteit omvat, maar een aantal uitgekozen gedeelten van haar grondstellingen, waarbij bijzondere aandacht is besteed aan enkele feiten waarop verschillende schrijvers zich hebben geworpen, en die ze zo hebben verdraaid dat iedere gelijkenis met de waarheid verloren ging.

Het is misschien wenselijk om ondubbelzinnig te verklaren dat de in deze delen voorkomende leringen, hoe fragmentarisch en onvolledig ook, noch uitsluitend behoren tot de hindoe-, de zoroastrische, de Chaldeeuwse of de Egyptische religie, noch ook tot het boeddhisme, de islam, de joodse leer of het christendom. De geheime leer is de kern van alle. De verschillende religieuze stelsels zijn aanvankelijk daaruit voortgekomen en worden nu opnieuw verenigd met hun oorspronkelijke kern, waaruit ieder mysterie en dogma is gegroeid, zich heeft ontwikkeld, en vorm heeft gekregen.

Het is meer dan waarschijnlijk dat het boek door een groot deel van het publiek zal worden beschouwd als een verzinsel van de wildste soort, want wie heeft ooit gehoord van het Boek van Dzyan?

De schrijfster is daarom bereid de volledige verantwoordelijkheid voor de inhoud van dit boek op zich te nemen, en zelfs om ervan te worden beschuldigd het helemaal te hebben verzonnen. Ze is zich volkomen bewust dat het veel tekortkomingen heeft; ze maakt er slechts aanspraak op dat – ook al schijnt het velen misschien fantasierijk toe – zijn logische samenhang en consistentie aan deze nieuwe genesis in ieder geval het recht geven op één niveau te worden geplaatst met de ‘werkhypothesen’ die de moderne wetenschap zo gemakkelijk aanvaardt. Verder vraagt het om te worden overwogen, niet op grond van enig beroep op dogmatisch gezag, maar omdat het zich nauw aan de natuur houdt, en de wetten van gelijkvormigheid en analogie volgt.

Het doel van dit boek kan als volgt worden geformuleerd: aan te tonen dat de natuur geen ‘toevallige samenwerking van atomen’ is, en aan de mens zijn rechtmatige plaats in het plan van het heelal te geven; de oude waarheden die de grondslag vormen van alle religies tegen ontaarding te beschermen, en de fundamentele eenheid waaruit ze alle voortkomen enigszins aan het licht te brengen; ten slotte, aan te tonen dat de wetenschap van de moderne beschaving zich nooit heeft beziggehouden met de occulte kant van de natuur.

Indien dit doel tot op zekere hoogte wordt bereikt, is de schrijfster tevreden. Het boek is geschreven in dienst van de mensheid, en het moet door de mensheid en de toekomstige generaties worden beoordeeld. De schrijfster erkent geen lager hof van beroep. Aan scheldwoorden is ze gewend, met kwaadsprekerij heeft ze dagelijks te maken, om laster glimlacht ze met zwijgende minachting.

*De minimis non curat lex.*¹

Londen, oktober 1888

HPB

¹ Vertaling: De wet houdt zich niet met kleinigheden bezig.

Inhoud

Voorwoord van de vertalers	vi
Voorwoord van de schrijfster	vii
Inhoud	ix
Inleiding	1
De noodzaak van een boek als dit	3
De hoge ouderdom van documenten en manuscripten	7
Het doel van dit boek	23
Proloog	31
Bladzijden uit een prehistorisch tijdperk	31
Het oudste manuscript in de wereld en zijn symboliek	31
Het ene leven, actief en passief	33
De geheime leer – pantheïsme – atheïsme	36
‘Ruimte’ in alle religies en in het occultisme	39
Zeven kosmische elementen – zeven rassen van de mensheid	42
De drie grondstellingen van de geheime leer	43
Beschrijving van de stanza’s uit het Boek van Dzyan	50
Opmerking	52

Afdeling 1

Kosmische evolutie

Vertaling van zeven stanza’s met toelichtingen uit het geheime Boek van Dzyan

Zeven stanza’s uit het Boek van Dzyan	57
Toelichtingen op de zeven stanza’s	65
Stanza 1. De nacht van het heelal	65
De zeven eeuwicheden	65
‘Tijd’	66

Het universele denkvermogen en de dhyāni-chohans	68
Nidāna en māyā: de oorzaken van ellende	69
De grote adem	73
Zijn en niet-zijn	75
Het oog van de dangma	76
Alaya, de universele ziel	80
 Stanza 2. Het denkbeeld differentiatie	 84
Het absolute kent zichzelf niet	87
De levenskiem bestond nog niet	88
Het heelal lag nog verborgen in het goddelijk denken	92
 Stanza 3. Het ontwaken van de kosmos	 93
De grote trilling	93
De symbolen van de natuur	96
De macht van getallen	97
De logoi en de draak	103
Het astrale licht	106
De eerste uitstralingen uit de eenheid	109
Het web van het zijn	113
Bewuste elektriciteit: fohat	116
 Stanza 4. De zevenvoudige hiërarchieën	 117
De zonen van het vuur	117
Het voertuig van het heelal – de dhyāni-chohans	119
Het leger van de stem	123
Sprak en verstand	125
Het achttal en het zevental	130
De ‘sterrenzonen van het licht’	134
 Stanza 5. Fohat: het kind van de zevenvoudige hiërarchieën	 137
De vurige wervelwind en de oorspronkelijke zeven	137
Ze brengen fohat voort	139
Het onderlinge verband tussen de ‘goden’	143
Evolutie van de ‘beginselen’ van de natuur	149
Het mysterie van het vuur	151
Het geheim van de elementen	154
Het vierkant van de tabernakel	156
De planeetgeesten en de lipika’s	158
De ring ‘verder niet’	159
Het siderische levensboek	161
De pelgrimstocht van de ziel en haar ‘rust’	164

Stanza 6. Onze wereld, haar groei en ontwikkeling	166
De logos	166
Het mysterie van de vrouwelijke logos	167
De zeven laya-centra	168
De ‘elementaire kiemen’	169
De evolutie van de elementen	170
De bouw van werelden	174
Een neutrale kern	177
‘Dode’ planeten – de maan	178
Enkele vroegere theosofische misvattingen over planeten, ronden, en de mens	182
De planetaire indelingen en de beginselen van de mens	183
De maan	185
Zevenvoudige indeling volgens verschillende Indiase stelsels	187
Transmigraties van het ego	189
De zevenvoudige keten	191
De relatie van de andere planeten tot de aarde	193
Aanvullende feiten en uitleg over de bollen en monaden	199
De maanketen en de aardketen	201
De aarde, het kind van de maan	202
Classificatie van de monaden	203
Definitie van de monade	206
De maanmonaden – de pitri’s	208
Een drievoudige evolutie in de natuur	210
Stanza 6 – vervolg	220
‘Schepping’ in de vierde ronde	220
De ‘vloek’, ‘zonde’, en ‘oorlog’	222
De strijd om het bestaan en de geboorte van werelden	230
De adepten en het heilige eiland	237
Stanza 7. De voorouders van de mens op aarde	241
Indeling van de hiërarchieën	241
De onderlinge betrekking tussen de wezens	252
Wat incarneert in de dierlijke mens	261
Het vormen van de mens: de denker	265
Occulte en kabbalistische pneumatologie	270
Ākāśa en ether	284
De onzichtbare ‘levens’	288
Occulte organische scheikunde en bacteriologie	289
De wachter en zijn schaduw	291
De aarde bevolkt door de schaduwen van de goden	293

Samenvatting	296
De kern van de geheime leer	299
Hermes in een christelijk kleed	312
Enkele occulte aforismen	315
De zeven krachten in de natuur	319

Afdeling 2

De ontwikkeling van de symboliek in bij benadering chronologische volgorde

1. Symboliek en ideografie	329
Het verschil tussen embleem en symbool	332
Het magische vermogen van geluid	334
Mysterietaal	336
2. De mysterietaal en haar sleutels	337
De vele religies van Egypte	338
De joden en hun stelsel	340
Mozes ontleend aan Sargon	348
Gelijkheid van oude symbolen	352
3. Oorspronkelijke substantie en het goddelijk denken	355
Het goddelijk denken of as-achtige stof?	356
Ether en intelligentie	361
De zeven prakriti's	366
Het mystieke vuur	370
Eén boom van kennis	373
4. Chaos – theos – kosmos	373
Het verenigen van chaos en geest	375
De geboorte van het verstand	378
5. Over de verborgen godheid en haar symbolen	381
De gnostische opvatting	383
Punten van overeenkomst tussen goden in verschillende landen	388
6. Het wereld-ei	392
De ei-geboren logoi	397
De gevleugelde bol	399
7. De dagen en nachten van Brahmā	402
Menselijke goden en goddelijke mensen	404
De wedergeboorte van goden	407

De profetie uit de <i>Purāṇa</i> 's	412
8. De lotus als universeel symbool	414
Exoterisch en esoterisch	417
De zuiverheid van het <i>vroege</i> fallisme	419
De Egyptische lotus	421
9. De maan, Deus Lunus, Phoebe	422
Een blik op de maanmythe	424
Een sleutel tot de betekenis van de maan	426
Kopieën en originelen	430
De maan tweeslachtig	434
10. Verering van bomen, slangen, en krokodillen	442
Ontaarding van het symbool	443
De zevenkoppige draken	446
Draak en krokodil	448
11. Daemon est deus inversus	450
Dood is leven	453
De val van de engelen	458
Overeenkomstige legenden	461
12. De theogonie van de scheppende goden	465
Het punt binnen de cirkel	467
De logos of het woord	470
De scheppingsfactoren	474
Hiërarchieën stemmen in alle religies overeen	479
Het verschil tussen het Indo-Europese en het Semitische stelsel	487
13. De zeven scheppingen	488
De versies van de gnostici en van de hindoes	492
De zeven 'scheppingen' van de <i>Purāṇa</i> 's	494
14. De vier elementen	504
De 'goden' en de 'elementen'	507
De taal van de elementen	509
Heidense en christelijke verering van de elementen	512
15. Over Kuan-shih-yin en Kuan-yin	515
Kuan-shih-yin en het fallisme	517
De werkelijke betekenis	518

Afdeling 3 Appendices Een vergelijking tussen de wetenschap en de geheime leer

1. Redenen voor het opnemen van deze appendices	523
Occultisme tegenover materialisme	526
De sabbat van de mysticus	528
2. Natuurkundigen spelen nu blindemannetje	528
3. 'An lumen sit corpus, nec non?'	530
De hypothetische ether	533
Wetenschappelijke theorieën over zijn samenstelling	537
4. Is de zwaartekracht een wet?	538
Intelligenties of blinde krachten?	542
De oorzaak van aantrekking	547
5. De rotatietheorieën in de wetenschap	549
Tegenstrijdige hypothesen	552
Meer hypothesen	556
6. De maskers van de wetenschap	557
Wat zijn de 'krachten'?	559
De opvatting van de occultisten	561
Wetenschappelijke en occulte theorieën over warmte	567
De atomen van de wetenschap	571
7. Een aanval door een wetenschapper op de krachttheorie van de wetenschap	577
Ether en atomen	581
8. Levenskracht of zwaartekracht?	583
Dr. Richardson over zenuw-ether	586
De zintuigen en hun werking	590
Te veel 'leven' kan doden	594
9. De zonnetheorie	596
Het oorspronkelijke element	599
Elementen en meta-elementen	602
De boom van het leven en het zijn	606
Prof. Crookes over de elementen	609

10. De kracht van de toekomst	611
Keeley, een onbewuste occultist	615
Interetherische golven	620
De geheimen van geluid en geur	624
11. Over elementen en atomen	626
Metafysische scheikunde	629
Wat zijn de zeven planeten?	635
De cyclische val van de goden	638
12. Oude gedachten in een modern kleed	639
De almachtige eenheid	644
De ‘zevende’ in de scheikunde	647
13. Wetenschappelijke en esoterische bewijzen voor, en bezwaren tegen, de moderne neveltheorie	650
Krachten zijn emanaties	654
Wat zijn nevelvlekken?	659
14. Krachten – bewegingsvormen of intelligenties?	665
Het levensbeginsel	668
Occulte en fysieke wetenschap	669
15. Goden, monaden, en atomen	675
De goden van de Ouden – de monaden	679
De monade en de duade	684
Het ontstaan van de elementen	688
Hermes en Huxley	693
De leer van Leibniz	695
De monaden volgens het occultisme	701
16. Cyclische evolutie en karma	703
Karmische cyclussen en universele ethiek	707
Lot en karma	709
Karma-Nemesis	713
17. De dierenriem en zijn ouderdom	718
De joodse aartsvaders en de tekens van de dierenriem	723
Cyclussen van de dierenriem	728
De astronomie van de hindoes	734
18. Samenvatting van de wederzijdse standpunten	743
De wetenschap erkent haar onwetendheid	744
Het materialisme leidt Europa naar een catastrofe	752

Inleiding

(xvii)

Met zachtheid luisteren, met vriendelijkheid oordelen.

– Shakespeare, *Henry V*, proloog, regel 34

Sinds het verschijnen van theosofische literatuur in Engeland werd het gebruikelijk om de daarin voorkomende leringen ‘esoterisch boeddhisme’ te noemen. En omdat dit een gewoonte is geworden, ‘snelt de dwaling langs een hellend vlak omlaag, terwijl de waarheid moeizaam de heuvel moet beklimmen’, zoals een oud spreekwoord zegt dat op dagelijkse ervaring is gebaseerd.

Oude waarheden zijn vaak de meest wijze. Het menselijk verstand kan nauwelijks geheel vrij blijven van vooroordeel, en beslissende meningen worden vaak gevormd vóór een diepgaand onderzoek van een bepaald onderwerp vanuit alle gezichtshoeken is verricht. We zeggen dit met het oog op de heersende dubbele fout om (a) theosofie te beperken tot boeddhisme, en (b) de leringen van de religieuze filosofie die door Gautama Boeddha werd gepredikt te verwarren met de leringen die ruwweg werden geschetst in *Esoteric Buddhism*¹. Een grotere fout kan men zich bijna niet voorstellen. Hierdoor hebben onze vijanden een doeltreffend wapen tegen de theosofie kunnen vinden, omdat, zoals een voortreffelijk Pāli-kenner het heel scherp uitdrukte, het genoemde boek ‘noch esoterie noch boeddhisme’ bevatte. De esoterische waarheden die in Sinnetts boek worden gegeven, hadden opgehouden esoterisch te zijn zodra ze openbaar werden gemaakt. Evenmin bevatte het boek de religie van Boeddha, maar eenvoudig enkele stellingen uit een tot nu toe verborgen leer, die nu in deze twee delen worden aangevuld door veel andere stellingen, en verder worden uitgebreid en verklaard. Maar zelfs deze delen lichten maar een puntje van de donkere sluier op, hoewel ze veel basisleringen geven uit de GEHEIME LEER van het Oosten. Want niemand, zelfs de grootste levende adept niet, zou – zelfs als hij dit zou willen – in het wilde weg aan een spottende ongelovige wereld mogen of kunnen bekendmaken wat eeuwenlang zo doeltreffend voor deze verborgen was gehouden.

¹ Noot vert.: door A.P. Sinnett (eerste Engelse editie 1883).

(xviii) *Esoteric Buddhism* was een voortreffelijk boek met een heel ongelukkig gekozen titel, hoewel deze niet méér betekende dan de titel van *dit* boek, de ‘GEHEIME LEER’. Hij bleek ongelukkig, omdat mensen altijd de gewoonte hebben zaken meer naar hun uiterlijk dan naar hun betekenis te beoordelen, en omdat de fout nu zo algemeen is geworden dat zelfs de meeste leden van de Theosophical Society het slachtoffer van dezelfde misvatting zijn geworden. Vanaf het begin werd echter door brahmanen en anderen tegen de titel geprotesteerd, en ter rechtvaardiging van mijzelf moet ik eraan toevoegen dat *Esoteric Buddhism* me werd aangeboden als een voltooid boek, en dat ik me in het geheel niet bewust was van de manier waarop de schrijver van plan was het woord ‘budh-ism’ te spellen.

Dit moet rechtstreeks voor de voeten worden geworpen van degenen die, hoewel ze de eersten waren die het onderwerp onder de algemene aandacht brachten, nalieten het verschil aan te geven tussen ‘boeddhisme’ – het ethisch-religieuze stelsel dat werd gepredikt door Heer Gautama, en werd genoemd naar zijn titel Boeddha, ‘de Verlichte’ – en budha, ‘wijsheid’ of kennis (vidyā), het kenvermogen, van de Sanskrietwortel budh, ‘kennen’. Wij theosofen van India zijn zelf de ware schuldigen, hoewel we toen ons best deden de fout te herstellen.¹ Het was gemakkelijk deze betreuwenswaardige onjuiste benaming te vermijden; het woord hoefde alleen anders te worden gespeld en met algemene instemming te worden uitgesproken en geschreven als ‘boeddhisme’ in plaats van ‘boeddhisme’. Dit laatste woord wordt evenmin juist gespeld en uitgesproken, omdat men het in het Engels ‘buddhaïsme’ zou moeten noemen, en zijn aanhangers ‘buddhaïsten’.

Deze uitleg is beslist nodig bij het begin van een boek als dit. De wijsheid-religie is het erfdeel van alle volkeren in de wereld, hoewel in *Esoteric Buddhism*² werd verklaard dat ‘twee jaar geleden [d.i. in 1881], noch ik noch enige andere levende Europeaan het alfabet van de occulte wetenschap kende die hier voor het eerst in wetenschappelijke vorm is gegoten’, enz. Deze fout moet er door onoplettendheid in zijn geslopen. Want de schrijfster van deze regels wist alles wat in *Esoteric Buddhism* wordt ‘onthuld’ en veel meer – en wel *vele jaren* vóór het haar plicht werd (in 1880) een klein deel van de geheime leer mee te delen aan twee Europese heren, van wie er één de schrijver van *Esoteric Buddhism* was. En ongetwijfeld heeft de schrijfster het onbetwiste, hoewel voor haar nogal twijfelachtige, voorrecht een Europese te zijn naar geboorte en opvoeding. Bovendien werd (xix) een aanzienlijk deel van de door Sinnett uiteengezette filosofie, zelfs vóór *Isis ontsluit* was uitgegeven, in Amerika geleerd aan twee Europeanen en

¹ Zie *The Theosophist*, juni 1884, blz. 225vn.

² Voorwoord van de oorspronkelijke uitgave.

aan mijn collega, kolonel H.S. Olcott. Van de drie leraren die laatstgenoemde heeft gehad, was de eerste een Hongaarse ingewijde, de tweede een Egyptenaar, en de derde een hindoe. Zoals hem was toegestaan, heeft kol. Olcott op verschillende manieren iets van deze leringen bekendgemaakt; indien de andere twee dit niet deden, was dit eenvoudig omdat het hun niet werd toegestaan, want hun tijd voor openbaar werk was nog niet gekomen. Maar voor anderen is dit wel het geval, en het verschijnen van verschillende interessante boeken van Sinnett is daarvan een zichtbaar bewijs. Het is vóór alles belangrijk voor ogen te houden dat geen enkel theosofisch boek ook maar de minste extra waarde ontleent aan zogenaamd gezag.

Volgens de etymologie is ādi, en adhi-budha, de *ene* (of de eerste) en 'hoogste wijsheid', een uitdrukking die door Āryāsaṅga in zijn geheime verhandelingen werd gebruikt, en nu ook door alle mystieke noordelijke boeddhisten. Het is een Sanskrietterm, en een benaming die door de vroegste Indo-Europeanen werd gegeven aan de onbekende godheid, omdat het woord 'Brahmā' niet voorkomt in de *Veda's* en de vroege geschriften. Het betekent de absolute wijsheid, en 'ādi-bhūta' wordt door Fitzedward Hall vertaald met 'de oorspronkelijke ongeschapen oorzaak van alles'.¹ Eeuwigheden van onnoemlijke duur moeten zijn verstreken vóór de benaming 'boeddha' bij wijze van spreken zó was vermenselijkt dat deze mocht worden toegepast op stervelingen en ten slotte werd bestemd voor iemand van wie de ongeëvenaarde deugden en kennis hem de titel bezorgden van 'de boeddha van onbewogen wijsheid'. 'Bodha' betekent het aangeboren bezit van goddelijk verstand of begripsvermogen; 'buddha' het verkrijgen daarvan door persoonlijke inspanning en verdienste; terwijl 'buddhi' het vermogen is om zich bewust te worden van het kanaal waarlangs goddelijke kennis het 'ego' bereikt, en om goed en kwaad te onderscheiden; het is ook het 'goddelijk geweten' en de 'spirituele ziel', het voertuig van ātman. 'Wanneer buddhi ons EGO-isme met al zijn vikāra's in zich opneemt (en vernietigt), verschijnt Avalokiteśvara aan ons, en nirvāṇa, of mukti, wordt bereikt'; 'mukti' is hetzelfde als nirvāṇa, namelijk vrij zijn van de kluisters van 'māyā' of *illusie*. 'Bodhi' is ook de naam van een bijzondere transcetoestand, samādhi genoemd; tijdens deze bereikt men de hoogste spirituele kennis.

Onverstandig zijn zij die in hun blinde en ongepaste haat tegen het boeddhisme, en daarmee tegen het 'boedhisme', de esoterische leringen daarvan (die ook die van de brahmanen zijn) ontkennen, eenvoudig omdat de naam doet denken aan wat voor hen, als monotheïsten, verderfelijke leringen zijn. *Onverstandig* is het juiste woord om in hun geval te gebruiken. Want in deze eeuw van bot en onlogisch materialisme is (xx)

¹ *Vishṇu-Purāṇa*, 4:1; Wilson, deel 3, blz. 230&vn.

alleen de esoterische filosofie erop berekend om de herhaalde aanvallen te weerstaan op alles wat de mens in zijn innerlijke spirituele leven het dierbaarst en het heiligst is. Een echte filosoof, een onderzoeker van de esoterische wijsheid, besteedt in het geheel geen aandacht aan persoonlijkheden, dogmatische geloofsovertuigingen en bijzondere religies. Bovendien verzoent de esoterische filosofie alle religies, ontdoet elk daarvan van het uiterlijke, menselijke kleed, en toont aan dat de kern van elk gelijk is aan die van elke andere grote religie. Ze bewijst de noodzaak van een absoluut goddelijk beginsel in de natuur. Ze ontkent de godheid evenmin als ze de zon ontkent. De esoterische filosofie heeft nooit God in de natuur verworpen, noch de godheid als het absolute en abstracte *ens*. Ze weigert alleen om een van de goden van de zogenaamde monotheïstische religies te aanvaarden, goden die door de mens zijn geschapen naar zijn eigen beeld en gelijkenis, een godslanderlijke en armzalige karikatuur van het eeuwig onkenbare. Verder omvatten de verslagen die we van plan zijn de lezer voor te leggen de esoterische leringen van de hele wereld sinds het begin van onze mensheid, en het boeddhistische occultisme neemt daarin niet meer dan zijn rechtmatige plaats in. De geheime gedeelten van de ‘dan’ of ‘jan-na’¹ (‘dhyāna’) van Gautama’s metafysica – groots als ze misschien toeschijnen aan iemand die niet bekend is met de leringen van de wijsheid-religie van de oudheid – betreffen dan ook maar een heel klein deel van het geheel. De hindoe-hervormer beperkte zijn openbare leringen tot de zuiver morele en fysiologische kant van de wijsheid-religie, dat wil zeggen tot de ethiek en de MENS alleen. ‘Het onzichtbare en onlichamelijke’, het mysterie van het zijn buiten de sfeer van onze aarde, liet de grote leraar in zijn openbare toespraken geheel onbesproken. De verborgen waarheden behield hij voor aan een speciale kring van zijn arhats. Laatstgenoemden ontvingen hun inwijding in de beroemde Saptaparna-grot (de Sattapaṇṇi van de *Mahāvamśa*) vlak bij de berg Vaibhāra (de Vebhāra van de Pāli-manuscripten). Deze grot lag in Rājagriha, de oude hoofdstad van Magadha, en was de *Cheta*-grot van Fa-hien, zoals door sommige archeologen² terecht wordt vermoed.

De tijd en het menselijk voorstellingsvermogen maakten korte metten

¹ Dan, volgens de moderne Chinese en Tibetaanse klankleer ch’an, is de algemene term voor de esoterische scholen en hun literatuur. In de oude boeken wordt janna gedefinieerd als ‘het door meditatie en kennis verbeteren van het zelf’, een tweede *innerlijke* geboorte (J. Edkins, *Chinese Buddhism*, 1880, blz. 129vn). Vandaar dzan, fonetisch djan, het ‘Boek van Dzyan’.

² Dit werd volgens ons het eerst ontdekt door Beglar, hoofdengineer restauratie in Bodhgaya, een voortreffelijk archeoloog.

met de zuiverheid en filosofie van deze leringen, toen deze eenmaal uit de geheime en gewijde kring van de arhats tijdens hun bekeringswerk waren overgeplant in een bodem die minder voorbereid was op metafysische begrippen dan India, dat wil zeggen toen deze eenmaal waren overgebracht naar China, Japan, Siam en Birma. Hoe met de oorspronkelijke zuiverheid van deze grootse openbaringen werd omgegaan, kan men zien als men enkele van de zogenaamde ‘esoterische’ boeddhistische scholen uit de oudheid in hun moderne kled bestudeert, niet alleen in China en andere boeddhistische landen in het algemeen, maar zelfs in een flink aantal scholen in Tibet, die waren overgelaten aan de zorg van niet-ingewijde lama’s en Mongoolse vernieuwers. (xxi)

De lezer wordt dus gevraagd om het belangrijke verschil in gedachten te houden tussen het *orthodoxe* boeddhisme, d.w.z. de openbare leringen van Gautama Boeddhā, en zijn esoterisch *boeddhisme*. Zijn geheime leer verschilde echter op geen enkel punt van die van de ingewijde brahmanen uit die tijd. De Boeddhā was een kind van Indo-Europese bodem, een geboren hindoe, een kshatrya en een leerling van de ‘tweemaal geboren’ (de ingewijde brahmanen) of dvija’s. Zijn leringen konden daarom niet verschillen van hun leer, want de hele boeddhistische hervorming bestond alleen maar uit het bekendmaken van een deel van wat geheim was gehouden voor iedereen buiten de ‘betoverde’ kring van tempelingewijden en asceten. Omdat de Boeddhā wegens zijn geloften niet *alles* kon onderwijzen wat hem was meegedeeld – hoewel hij een filosofie onderwees die was gebaseerd op de werkelijke esoterische kennis – gaf hij de wereld slechts de *uiterlijke* stoffelijke vorm ervan en bewaarde de *ziel* ervan voor zijn uitverkorenen. (Zie ook deel 2.) Onder de oriëntalist die bekend zijn met het Chinees hebben velen gehoord van de ‘leer van de ziel’. Geen van hen schijnt de werkelijke betekenis en het belang ervan te hebben begrepen.

Die leer werd heimelijk – misschien te heimelijk – in het heiligdom bewaard. Het mysterie betreffende haar voornaamste leerstuk en streven – nirvāṇa – heeft de nieuwsgierigheid van de wetenschappers die dit bestudeerden zo beproefd en geprikkeld dat zij, niet in staat het logisch en bevredigend op te lossen door de gordiaanse knoop te ontwarren, deze doorhakten door te verklaren dat nirvāṇa *volledige vernietiging* betekende.

Tegen het einde van het eerste kwart van de 19de eeuw verscheen er een bepaald soort literatuur in de wereld, waarvan de strekking elk jaar duidelijker werd. Omdat deze zogenaamd op het onderzoek van kenners van Sanskriet en van oosterse talen in het algemeen was gebaseerd, werd ze voor wetenschappelijk aangezien. Uit de hindoe-, Egyptische, en

(xxii)

andere oude religies, en uit mythen en symbolen, werd alles gehaald wat de kenner van de symboliek eruit wilde halen, waardoor vaak de ruwe *uiterlijke* vorm werd meegedeeld in plaats van de *innerlijke* betekenis. In snelle opeenvolging verschenen boeken die heel opmerkelijk waren wat betreft hun vindingrijke gevolgtrekkingen en bespiegelingen in een vicieuze cirkel, waarbij al vaststaande conclusies en vooronderstellingen meestal van plaats werden verwisseld, zoals in de syllogismen van meer dan één Sanskriet- en Pālikenner. Deze boeken, die elkaar allemaal tegenspreken, overstroomden de bibliotheken met verhandelingen die meer gingen over fallische verering en verering van de seksen dan over werkelijke symboliek.

Dit is misschien de werkelijke reden waarom de hoofdlijnen van enkele grondwaarheden uit de geheime leer van de grijze oudheid nu het licht mogen zien, na duizenden jaren van diepe stilte en geheimhouding. Ik zeg met opzet '*enkele* waarheden', omdat dat wat ongezegd moet blijven niet in honderd van zulke boekdelen zou kunnen worden opgenomen, en evenmin zou kunnen worden meegedeeld aan de huidige generatie van sadduceeën. Maar zelfs het weinige dat nu wordt gegeven, is beter dan een volledig stilzwijgen over die essentiële waarheden. De wereld van vandaag snelt in dolle vaart naar het onbekende – dat al te gemakkelijk wordt verward met het onkenbare, telkens wanneer het probleem het bevattingsvermogen van de natuurkundige te boven gaat – en ontwikkelt zich snel verder op het tegengestelde van het spirituele, namelijk het stof-felijke gebied. De wereld is nu een reusachtig strijdperk geworden – een waar dal van onenigheid en eeuwige twist – een dodenstad, waarin de hoogste en heiligste aspiraties van onze geest-ziel begraven liggen. Die ziel raakt bij elke nieuwe generatie meer verlamd en kwijnt steeds meer weg. De 'beminnelijke ongelovigen en volleerde losbollen' van de hogere kringen, waarover Greeley spreekt, geven weinig om de herleving van de *dode* wetenschappen van het verleden; maar er is een vrij grote minderheid van serieuze onderzoekers die er recht op hebben de weinige waarheden te leren kennen die hun nu mogen worden gegeven; en dit geldt *nu* veel meer dan tien jaar geleden, toen *Isis ontsluit* werd uitgegeven, of zelfs de latere pogingen om de geheimen van de esoterische wetenschap te verklaren.

Een van de grootste bezwaren tegen de juistheid en betrouwbaarheid van het hele boek, en tevens het ernstigste, betreft de inleidende STANZA'S: 'Hoe kunnen de daarin voorkomende beweringen worden gecontroleerd?' Het is waar dat, hoewel een groot gedeelte van de Sanskriet-, Chinese, en Mongoolse boeken die in deze delen worden geciteerd aan sommige oriëntalisten bekend is, het hoofdwerk – waaruit de stanza's worden gegeven –

niet in het bezit is van Europese bibliotheken. Het Boek van Dzyan (of ‘Dzan’) is volslagen onbekend aan onze taalkundigen, of in ieder geval hadden ze er onder zijn huidige titel nooit van gehoord. Dit is natuurlijk een groot bezwaar voor hen die de door de officiële wetenschap voorgeschreven onderzoeksmethoden volgen, maar voor de onderzoekers van het occultisme en voor iedere echte occultist zal dit van weinig belang zijn. De kern van de gegeven leringen treft men verspreid over honderden en duizenden Sanskrietmanuscripten aan, waarvan sommige al zijn vertaald – en zoals gewoonlijk misvormd worden weergegeven – en andere nog hun beurt afwachten. Iedere wetenschapper is dus in de gelegenheid de hier afgelegde verklaringen te verifiëren en de meeste citaten te controleren. Enkele nieuwe feiten (alleen *nieuw* voor de niet-ingewijde oriëntalist) en passages, geciteerd uit de Toelichtingen, zullen moeilijk zijn op te sporen. Ook zijn verschillende van die leringen tot nu toe mondeling overgedragen; maar zelfs op al deze wordt in de bijna ontelbare brahmaanse, Chinese en Tibetaanse tempelgeschriften gezinspeeld. (xxiii)

Hoe dan ook, en wat de schrijfster ook te wachten staat als gevolg van kwaadwillige kritiek, één feit is heel zeker. De leden van verschillende esoterische scholen – waarvan de zetel zich aan de andere kant van de Himālaya bevindt, en waarvan de vertakkingen kunnen worden aangetroffen in China, Japan, India, Tibet, zelfs in Syrië, en ook in Zuid-Amerika – beweren *alle* heilige en filosofische boeken in manuscript en in druk te bezitten: in feite alle boeken die sinds de schrijfkunst begon ooit zijn geschreven, in welke taal of met welke lettertekens ook, vanaf de ideografische hiërogliefen tot aan het alfabet van Cadmus en het Devanāgarī.

Er is altijd beweerd dat er sinds de verwoesting van de bibliotheek van Alexandrië¹ ijverig werd gezocht – door de leden van de broederschappen die zich gezamenlijk hiervoor inspanden – naar elk boek waaruit de niet-ingewijde uiteindelijk sommige van de mysteries van de geheime wetenschap zou kunnen ontdekken en begrijpen. Door hen die op de hoogte zijn, wordt daaraan toegevoegd dat indien zulke boeken eenmaal waren gevonden, deze alle werden vernietigd, met uitzondering van drie exemplaren van elk, die veilig werden opgeborgen. In India werden de laatste van de kostbare manuscripten in veiligheid gebracht en verborgen tijdens de regering van keizer Akbar.²

Er wordt bovendien beweerd dat elk zo’n heilig boek, waarvan de tekst niet voldoende in symbolen was versluierd, of waarin enkele directe ver-

¹ Zie *Isis ontsluiert*, 2:32-3.

² Prof. Max Müller toont aan dat geen omkoperij of dreigement door Akbar de oorspronkelijke tekst van de *Veda's* van de brahmanen kon afdwingen, en hij pocht dat

(xxiv) wijzingen naar de oude mysteriën voorkwamen, ook tot op het laatste exemplaar werd vernietigd, na zorgvuldig in geheimschrift te zijn overgeschreven om de kunst van de beste en knapste paleograaf te trotseren. Tijdens Akbars regering hielpen enkele fanatieke hovelingen, die ontevreden waren over het zondige snuffelen door de keizer in de religies van de ongelovigen, zelf de brahmanen om hun manuscripten te verbergen. Zo iemand was Badā'ūnī, die een *onverholen afgrijzen* had voor Akbars manie voor afgodenreligies.¹

Bovendien zijn er in alle grote en rijke lamakloosters, wanneer de gompā en de lhakhang zich in de bergen bevinden, onderaardse in de rotsen uitgehouwen gewelven en *grot-bibliotheken*. Aan de andere kant van westelijk Tsaidam, in de afgelegen passen van het Kunlungebergte² bevinden zich verschillende van zulke geheime bergplaatsen. Langs de kam van de Altyn Tagh, waar tot dusver geen enkele Europeaan is geweest, ligt een zeker gehucht, verloren in een diepe kloof. Het is een klein groepje huizen, eerder een gehucht dan een klooster, met een armoedig uitziende tempel, met één oude lama, een kluizenaar, die er dichtbij woont om deze te bewaken. Pelgrims zeggen dat de onderaardse galerijen en zalen eronder een verzameling boeken bevatten waarvan het aantal volgens de gegeven verslagen zo groot is dat ze zelfs niet in het British Museum kunnen worden ondergebracht.³

(xxv) Dit alles zal heel waarschijnlijk een glimlach van twijfel uitlokken. Maar laat de lezer, vóór hij de waarheid van deze berichten verwerpt, eerst even nadenken over de volgende welbekende feiten. Het gezamenlijke

Europese oriëntalisten deze hebben (*Introduction to the Science of Religion*, 1873, blz. 23). Of Europa de *volledige tekst* heeft is heel twijfelachtig, en de toekomst zou de oriëntalisten heel onaangename verrassingen kunnen brengen.

¹ Badā'ūnī schreef in zijn *Muntakhab al-tawārīkh*: 'Zijne majesteit genoot van het onderzoek naar de sekten van deze ongelovigen (die niet kunnen worden geteld, zo talrijk zijn ze, en die een eindeloze hoeveelheid *geopenbaarde boeken* bezitten) . . . Omdat ze [de śramaṇa's en brahmanen] andere geleerden in hun verhandelingen over moraal en over de natuur- en godsdienstwetenschappen overtreffen, en een hoge graad bereiken van *kennis van de toekomst*, van spirituele kracht en menselijke vervolmaking, leverden ze bewijzen die op rede en getuigenis waren gebaseerd, en wisten ze hun leringen zó stevig bij hem in te prenten dat niemand nu bij zijne majesteit twijfel zou kunnen wekken, zelfs als bergen tot stof zouden verkrummelen, of als de hemel uit elkaar zou scheuren.' Dit boek 'werd geheimgehouden, en werd niet vóór de regeerperiode van Jahāngīr uitgegeven'. (*Ā'in-i-Akbarī*, in het Engels vertaald door dr. H. Blochmann, deel 1, blz. 179-80, 104vn.)

² Karakoramgebergte, West-Tibet.

³ Volgens dezelfde overlevering waren de nu onherbergzame gebieden van het kurdroge Tarimbekken – een ware wildernis in het hart van Turkestan – in de oudheid overdekt met bloeiende en rijke steden. Nu verbreken slechts een paar groene oasen de

onderzoek van de oriëntalist, en in de laatste jaren in het bijzonder het werk van de beoefenaars van de vergelijkende taalwetenschap en de godsdienstwetenschap, hebben deze ertoe gebracht vast te stellen dat een geweldig en onberekenbaar groot aantal manuscripten en zelfs gedrukte boeken, *waarvan bekend is dat ze hebben bestaan, nu niet meer kunnen worden gevonden*. Ze zijn verdwenen zonder het geringste spoor achter te laten. Als het boeken van geen belang waren geweest, dan had men ze misschien na verloop van tijd vanzelf verloren laten gaan, en zouden zelfs hun titels uit het menselijk geheugen zijn gewist. Maar dat is niet het geval, want de meeste ervan bevatten, zoals nu vaststaat, de werkelijke sleutels tot nog bestaande boeken die *zonder deze extra delen met toelichtingen en uitleg* voor de meeste lezers ervan *volkomen onbegrijpelijk zijn*. Dit geldt bijvoorbeeld voor de boeken van Lao-tse, de voorganger van Confucius¹.

Men zegt dat hij 930 boeken over ethiek en religies heeft geschreven, en 70 over magie, *samen 1000*. Zijn grote werk, het *hart* van zijn leerstelsel, de *Tao Te Ching*, of de heilige geschriften van de *Taosse*, bevat echter, zoals Stanislas Julien aantoon, maar ‘ongeveer 5000 woorden’,² nauwelijks een dozijn bladzijden, en toch constateert prof. Max Müller dat ‘de tekst zonder toelichtingen onbegrijpelijk is, zodat Julien voor zijn vertaling meer dan 60 commentatoren moest raadplegen; de oudste van deze toelichtingen ging terug tot het jaar 163 v.Chr.’,³ en, zoals we zien, *niet verder*. In de vierenhalve eeuw die voorafgingen aan de *oudste* commentator was er ruimschoots tijd om de werkelijke leer van Lao-tse voor iedereen – met uitzondering van zijn ingewijde priesters – te versluieren. De Japanners, onder wie men nu de geleerdste priesters en volgelingen van Lao-tse kan vinden, lachen eenvoudig om de flaters en hypothesen van de Europese Chinakenners, en de overlevering bevestigt dat de toelichtingen waartoe onze westerse sinologen toegang hebben, niet de *werke-*

doodse eenzaamheid. Een daarvan, ontstaan op het graf van een grote stad die is opgeslokt door en begraven onder de zandbodem van de woestijn, behoort aan niemand toe, maar wordt vaak door Mongolen en boeddhisten bezocht. Dezelfde overlevering spreekt over reusachtige onderaardse verblijven, over grote gangen die vol zijn met klei-tabletten en cilinders. Het kan een ongegrond gerucht zijn, maar ook een feit.

¹ ‘Indien we onze aandacht richten op China, zien we dat de religie van Confucius is gebaseerd op de vijf *Ching*- en de vier *Shu*-boeken, die op zichzelf van aanzienlijke omvang zijn en aangevuld zijn door uitgebreide toelichtingen; zonder deze zouden zelfs de grootste geleerden het niet aandurven om *de diepte van hun heilige canon* te peilen.’ (Max Müller, *Introduction to the Science of Religion*, 1873, blz. 114.) Maar ze hebben deze niet gepeild – en dit tot ongenoegen van de confucianisten, zoals een zeer geleerd lid van die groep in 1881 in Parijs zich klaagde.

² *Tao-teh-King*, vert. S. Julien, Parijs, 1841, blz. xxvii.

³ M. Müller, *Op.cit.*, blz. 115.

lijke occulte documenten zijn maar opzettelijke sluiers, en dat de echte toelichtingen, evenals bijna alle teksten, reeds lang uit het gezicht van de niet-ingewijden zijn verdwenen.

(xxvi) En wat vinden de wetenschappers terug van de oude literatuur van de Semitische religies, van de Chaldeeuwse heilige teksten, de oudere zuster en leermeesteres – zo niet de bron – van de mozaïsche *Bijbel*, de basis en het uitgangspunt van het christendom? Wat is er nu overgebleven om de herinnering te laten voortduren aan de oude religies van Babylon, om de grote cyclus van sterrenkundige waarnemingen van de Chaldeeuwse magiërs vast te leggen, om de overlevering van hun schitterende en bij uitstek occulte literatuur te rechtvaardigen? Alleen een paar fragmenten, *toegeschreven aan Berosus*.

Deze zijn echter vrijwel waardeloos, zelfs als sleutel om de aard te leren kennen van wat is verdwenen. Want ze zijn door de handen gegaan van de eerwaarde bisschop van Caesarea – die zich heeft opgeworpen als censor en bewerker van de heilige teksten van andermans religies – en ze dragen ongetwijfeld tot op de dag van vandaag het stempel van zijn zeer waarheid-lievende en betrouwbare hand. Want wat is de geschiedenis van deze verhandeling over de eens grootse religie van Babylon?

Deze is door Berosus, een priester van de tempel van Belus, voor Alexander de Grote in het Grieks geschreven en ontleend aan de sterrenkundige en chronologische verslagen die door de priesters van die tempel werden bewaard, en die een periode van 200.000 jaar beslaan. Het geschrift is nu verloren. In de 1ste eeuw vóór Christus maakte Alexander Polyhistor er een aantal uittreksels uit – *ook die zijn verloren*. Eusebius (270-340 n.Chr.) gebruikte deze uittreksels bij het schrijven van zijn *Chronicon*. De punten van overeenkomst – bijna van gelijkheid – tussen de joodse en de Chaldeeuwse heilige geschriften¹ maakten laatstgenoemde heel gevaarlijk voor Eusebius in zijn rol van verdediger en voorvechter van het nieuwe geloof, dat de joodse heilige geschriften had overgenomen en daarmee een absurde chronologie. Het is vrijwel zeker dat Eusebius de Egyptische synchronistische lijsten van Manetho niet heeft ontzien – en wel in die mate dat Bunsen² hem ervan beschuldigt zonder scrupules de geschiedenis te hebben verminkt. En Socrates, een geschiedschrijver uit de 5de eeuw, en Syncellus, vice-patriarch van Constantinopel (8ste eeuw),

¹ Overeenkomsten die pas *nu* zijn ontdekt en bewezen op basis van de ontdekkingen gedaan door George Smith (zie zijn *Chaldean Account of Genesis*). En dankzij deze Armeense vervalser zijn alle *beschaafde volkeren* meer dan 1500 jaar misleid om de resultaten van joodse redeneringen te aanvaarden *als rechtstreekse goddelijke openbaring!*

² Bunsen, *Egypt's Place in Universal History*, deel 1, blz. 206.

maken hem beiden uit voor de meest brutale en wanhopige vervalser.

Is het dan aannemelijk dat hij voorzichtiger omging met de Chaldeeuse geschriften, die de nieuwe zo overhaast aangenomen religie al bedreigden?

Met uitzondering van deze meer dan twijfelachtige fragmenten is de hele Chaldeeuse heilige literatuur dus even volledig uit het gezichtsveld van de niet-ingewijden verdwenen als het verloren Atlantis. Enkele feiten die waren vermeld in de geschiedenis van Berosus zijn opgenomen in afdeling 2 van deel 2, en kunnen een helder licht werpen op de ware oorsprong van de gevallen engelen, verpersoonlijkt als Bel en de draak. (xxvii)

Wanneer men de oudste Indo-Europese literatuur, de *Rig-Veda*, bestudeert, en daarbij nauwkeurig de gegevens volgt die door de genoemde oriëntalist zelf zijn verstrekt, zal men ontdekken dat de *Rig-Veda*, ondanks de *Brāhmaṇa*'s en de grote hoeveelheid tekstverklaringen en toelichtingen, tot op heden niet goed wordt begrepen, hoewel deze slechts 'ongeveer 10.580 verzen, of 1028 hymnen' bevat. Hoe komt dat? Blijkbaar omdat de *Brāhmaṇa*'s, 'de geleerde en oudste verhandelingen over de oorspronkelijke hymnen', *zelf een sleutel vereisen*, die de oriëntalist niet hebben kunnen bemachtigen.

Wat zeggen de wetenschappers over de boeddhistische literatuur? Beschikken ze volledig daarover? Beslist niet. Ondanks de 325 delen van de *Kanjur* en de *Tanjur* van de noordelijke boeddhisten, waarvan elk deel, zoals men ons zegt, 'vier tot vijf pond weegt', is in feite niets bekend over het lamaïsme. Niettemin wordt in de *Saddharmālaṃkāra*¹ gezegd dat de heilige canon van de zuidelijke school 29.368.000 letters bevat, of, afgezien van de verhandelingen en toelichtingen, 'vijf of zes keer de omvang van de *Bijbel*', die zich volgens prof. Max Müller slechts verheugt in 3.567.180 letters. Ondanks deze '325 delen' (in feite zijn er 333; de *Kanjur* bevat er 108 en de *Tanjur* 225), 'hebben de vertalers, in plaats van ons te voorzien van de juiste versies, deze doorweven *met hun eigen toelichtingen* om de dogma's van hun verschillende scholen te rechtvaardigen'.² Bovendien 'bevatte de heilige boeddhistische canon, volgens een overlevering die in stand wordt gehouden door de boeddhistische scholen van het zuiden en van het noorden, oorspronkelijk 80.000 à 84.000 verhandelingen, *maar de meeste ervan gingen verloren*, zodat er maar 6000 overbleven',³ vertelt de professor zijn gehoor. 'Verloren' voor de Europeanen, zoals gewoonlijk. Maar wie kan er helemaal zeker van zijn dat ze ook voor de boeddhisten en brahmanen verloren zijn gegaan?

¹ R. Spence Hardy, *The Legends and Theories of the Buddhists*, 1866, blz. 66.

² E. Schlagintweit, *Buddhism in Tibet*, 1863, blz. 76-7.

³ Müller, *Op.cit.*, blz. 114.

(xxviii) Als we in aanmerking nemen dat elke regel die over Boeddha of zijn ‘goede wet’ werd geschreven voor de boeddhisten heilig is, schijnt het verloren gaan van bijna 76.000 *verhandelingen* wel wonderbaarlijk. Indien het andersom was geweest, zou iedereen die bekend is met de natuurlijke gang van zaken het eens zijn met de verklaring dat er van deze 76.000 *verhandelingen* tijdens de vervolgingen in, en de emigratie uit, India vijf- of zesduizend *zouden kunnen zijn* vernietigd. Maar omdat duidelijk vaststaat dat boeddhistische arhats al in het jaar 300 voor onze jaartelling¹ hun religieuze uittocht begonnen om het nieuwe geloof buiten Kashmir en de Himālaya te verbreiden, en China in het jaar 61 n.Chr. bereikten,² toen Kaśyapa op uitnodiging van keizer Ming-ti daarheen ging om de ‘zoon van het Hemelse Rijk’ bekend te maken met de leringen van het boeddhisme, doet het vreemd aan de oriëntalist over zo’n verlies te horen spreken alsof dit werkelijk mogelijk was. Ze schijnen geen ogenblik met de mogelijkheid rekening te houden dat de teksten alleen voor het Westen en *voor henzelf* verloren zijn, of dat het Aziatische volk de ongeëvenaarde brutaliteit zou hebben om hun heiligste documenten buiten het bereik van vreemdelingen te houden, en zo te weigeren deze over te leveren aan ontwijding en misbruik door volkeren die ‘ver boven hen verheven’ zouden zijn.

Op grond van de betuigde spijt en talrijke bekentenissen van bijna iedere oriëntalist (zie bijv. Max Müllers *Lectures*) kan het publiek voldoende zeker ervan zijn (a) dat de onderzoekers van oude religies heel weinig gegevens hebben om zulke eindconclusies op te baseren, zoals ze dat meestal met betrekking tot de oude religies doen, en (b) dat dit gebrek aan gegevens hen niet in het minst verhindert dogma’s te formuleren. Men zou verwachten dat, dankzij de talrijke gegevens over de Egyptische theogonie en mysteriën die in de klassieke werken en bij een aantal oude schrijvers bewaard zijn gebleven, de rituelen en dogma’s van het Egypte van de farao’s tenminste goed werden begrepen, in elk geval beter dan de al te diepzinnige filosofieën en het pantheïsme van India. Van de religie en de taal van dit land had Europa vóór het begin van de 19de eeuw nauwelijks enig idee. Tot op dit ogenblik staan er langs de Nijl en overal in het land overblijfselen, zoals er jaarlijks en dagelijks worden opgegraven, die op welsprekende manier hun eigen geschiedenis vertellen. Toch wordt deze verwachting niet vervuld. De geleerde filoloog uit Oxford bekend zelf de waarheid door te zeggen:

¹ C. Lassen (*Indische Althertumskunde*, deel 2, blz. 1091) toont aan dat er een boeddhistisch klooster werd gesticht in de Kailas-keten in 137 v.Chr.; en generaal Cunningham zegt hetzelfde over een nog ouder klooster.

² Eerw. J. Edkins, *Chinese Buddhism*, 1880, blz. 82-3.

... we zien de piramiden nog staan, en de ruïnes van tempels en labyrinten, hun muren bedekt met opschriften in hiërogliefen en met de vreemde afbeeldingen van goden en godinnen. Op papyrusrollen, die de tand des tijds schijnen te trotseren, hebben we zelfs fragmenten van wat men de heilige boeken van de Egyptenaren zou kunnen noemen. Hoewel er veel uit de oude geschriften van dat mysterieuze volk is ontcijferd, zijn de hoofdbron van de religie van Egypte en de oorspronkelijke bedoeling van haar ceremoniële eredienst echter *nog lang niet volledig* aan ons onthuld.¹ (xxix)

Ook hier zijn de mysterieuze documenten in hiërogliefen blijven bestaan, maar de sleutels waardoor ze begrijpelijk kunnen worden, zijn verdwenen.

Nadat de professor had ontdekt dat 'er een natuurlijk verband is tussen taal en religie, en verder dat er een *gemeenschappelijke* Indo-Europese religie was vóór de scheiding van het Indo-Europese ras, een *gemeenschappelijke* Semitische religie vóór de scheiding van het Semitische ras, en een *gemeenschappelijke* Turaanse religie vóór de scheiding van de Chinezen en de andere stammen die behoren tot de Turaanse groep',² na in feite maar 'drie oude religieuze centra' en drie 'talencentra' te hebben ontdekt, aarzelt hij toch niet – hoewel hij volkomen onbekend is met die primitieve religies en talen en ook met hun oorsprong – te verklaren 'dat een echt *historische basis* voor een wetenschappelijke behandeling van die voornaamste wereld-religies' is verkregen!³

Een 'wetenschappelijke behandeling' van een onderwerp is geen garantie voor zijn 'historische basis'; en bij zo'n schaarste aan beschikbare gegevens heeft geen taalkundige, zelfs al behoort hij tot de allerbeste, het recht zijn eigen conclusies voor *historische* feiten uit te geven. Zonder twijfel heeft deze voortreffelijke oriëntalist tot ieders tevredenheid afdoende bewezen dat volgens de regels van Grimms klankverschuivingswet Odin en Boeddha twee afzonderlijke, duidelijk verschillende personen zijn, en hij heeft het *wetenschappelijk* aangetoond. Maar als hij van de gelegenheid gebruikmaakt door in één adem te zeggen dat Odin 'in een

¹ Müller, *Introduction to the Science of Religion*, blz. 118. Onze grootste egyptologen zijn zo weinig bekend met de begrafenisrituelen van de Egyptenaren en de uiterlijke kenmerken van de verschillende seksen op de mummies, dat dit heeft geleid tot de belachelijkste vergissingen. Pas een jaar of twee geleden werd zo'n flater ontdekt in Bulaq bij Caïro. De mummie die men had aangezien voor die van de vrouw van een onbelangrijke farao bleek, op basis van een inscriptie die op een amulet om zijn hals werd gevonden, die te zijn van Sesostri, de grootste koning van Egypte!

² Noot vert.: De nu niet meer gebruikte term Turaans werd vroeger door Europese etnologen en taalkundigen op een vage manier gebruikt om volkeren mee aan te duiden die niet Indo-Europese, niet Semitische en niet Hamitische talen spraken – in het bijzonder sprekers van Altaïsche, Dravidische, Oeralische talen, Japans, Koreaans, enz.

³ *Op.cit.*, blz. 215-16.

(xxx) *periode lang vóór de tijd van de Veda's* en van Homerus werd vereerd als de hoogste godheid',¹ dan heeft hij daarvoor niet de minste 'historische basis'. Hij maakt dan *geschiedenis* en *feit* ondergeschikt aan zijn eigen conclusies, wat in de ogen van geleerde oriëntalist^{en} misschien heel 'wetenschappelijk' is, maar toch erg ver naast de waarheid. De tegenstrijdige meningen op het punt van de chronologie – betreffende de *Veda's* – van de verschillende eminente filologen en oriëntalist^{en}, van Martin Haug tot Max Müller zelf, zijn een duidelijk bewijs dat de bewering geen *historische basis* heeft, want een 'innerlijk bewijs' is heel vaak een dwaallichtje in plaats van een veilig baken om te volgen. De moderne vergelijkende mythologie heeft evenmin goede bewijzen om het volledige ongelijk aan te tonen van die geleerde schrijvers die gedurende ongeveer de laatste eeuw nadrukkelijk hebben beweerd dat er fragmenten van 'een oorspronkelijke openbaring' moeten zijn geweest, 'gedaan aan de voorouders van de hele mensheid . . . en bewaard in de tempels van Griekenland en Italië'.² Want dit hebben alle oosterse ingewijden en pandits van tijd tot tijd aan de wereld verkondigd.

Een vooraanstaande Singalese priester verzekerde de schrijfster dat het welbekend is dat de belangrijkste boeddhistische verhandelingen die tot de heilige canon behoren, zijn opgeborgen in *landen en op plaatsen die ontoegankelijk zijn voor Europese pandits*. Wijlen svāmī Dayānanda Sarasvatī, de grootste Sanskrietkenner van zijn tijd in India, gaf aan enkele leden van de Theosophical Society dezelfde verzekering wat betreft oude brahmaanse geschriften. Toen hem werd verteld dat prof. Max Müller bij zijn lezingen aan het gehoor had verklaard dat de theorie 'dat *er een oorspronkelijke openbaring was* gedaan aan de voorouders van de hele mensheid, tegenwoordig maar weinig aanhangers vindt',³ lachte de heilige en geleerde man. Zijn antwoord stemde tot nadenken. 'Als de heer Moksij Moeller', zoals hij de naam uitsprak, 'een brahmaan was en met mij meeging, zou ik hem naar een gupta-grot [een geheim onderaards gewelf] bij Okhimath in de Himālaya kunnen brengen, waar hij al snel zou ontdekken dat wat over de Kālapāni [de zwarte wateren van de oceaan] van India naar Europa is gegaan, alleen maar *stukken afgekeurde kopieën* waren van enkele passages uit onze heilige boeken. Er was werkelijk een 'oorspronkelijke openbaring', en deze bestaat nog steeds; ze zal ook nooit voor de wereld verloren gaan, maar opnieuw verschijnen, hoewel de mlechchha's natuurlijk zullen moeten wachten.'

Toen hij op dit punt verder werd ondervraagd, wilde hij niets meer

¹ 'On false analogies in comparative theology', *Op.cit.*, blz. 318.

² *Op.cit.*, blz. 283.

³ *Op.cit.*, blz. 40-1.

zeggen. Dit gebeurde in Meerut in 1880.

Zonder twijfel zijn in de vorige eeuw in Calcutta kolonel Wilford en Sir William Jones door de brahmanen wreed voor de gek gehouden. Maar ze hadden het wel verdiend, en niemand kon in die zaak meer worden verweten dan de zendelingen en kol. Wilford zelf. Eerstgenoemden, zoals Sir William Jones getuigt,¹ waren dwaas genoeg om te beweren dat ‘de hindoes zelfs nu bijna christenen waren, omdat hun Brahmā, Vishṇu en Maheśa niets anders waren dan de christelijke drie-eenheid’.² Het was een goede les. Deze maakte de oriëntalist dubbel voorzichtig, maar misschien heeft ze sommigen van hen ook te wantrouwend gemaakt, en als reactie de slinger van al vaststaande conclusies te veel naar de andere kant laten doorslaan. Want ‘dat eerste aanbod op de brahmaanse markt’, dat aan kol. Wilford werd gedaan, heeft nu geleid tot een duidelijke behoefte en verlangen bij de oriëntalist om aan bijna elk oud Sanskriet-manuscript zo’n recente datum toe te wijzen dat de zendelingen volledig gerechtvaardigd zijn als ze van de gelegenheid gebruikmaken.

(xxxi)

Dat ze dit doen en wel met inzet van al hun verstandelijke vermogens, is onlangs gebleken uit de belachelijke pogingen om te bewijzen dat het hele purāṇische verhaal over Krishṇa een plagiaat uit de Bijbel door de brahmanen zou zijn! Maar de feiten die door de professor uit Oxford worden geciteerd in zijn lezingen over de ‘science of religion’ – over de nu beroemde inlassingen ten gunste en later tot verdriet van kol. Wilford – zijn helemaal niet in strijd met de conclusies waartoe iemand die de geheime leer bestudeert onvermijdelijk moet komen. Want als de uitkomsten aantonen dat noch het *Nieuwe* noch zelfs het *Oude* Testament ook maar iets heeft ontleend aan de oudere religie van de brahmanen en boeddhisten, volgt daaruit niet dat de joden niet alles wat ze wisten uit de Chaldeeuse geschriften hebben overgenomen, die later door Eusebius werden verminkt. Wat de Chaldeeën betreft, deze kregen ongetwijfeld hun oorspronkelijke kennis van de brahmanen, want Rawlinson toont een onmiskenbare vedische invloed aan in de vroege mythologie van Babylon, en kol. Vans Kennedy heeft langgeleden terecht verklaard dat Babylonische vanaf het begin een centrum van Sanskriet- en brahmaanse kennis was. Maar al dat soort bewijzen moeten hun waarde verliezen bij de nieuwste theorie die door prof. Max Müller werd uitgewerkt. Iedereen

¹ Zie *Asiatick Researches*, deel 1, 1798, blz. 272.

² Zie Max Müller, *Introduction to the Science of Religion*, de lezing ‘On false analogies in comparative theology’, blz. 288-9 en 296v. Dit betreft de knappe vervalsing (op in oude *Purāṇa*-manuscripten ingelaste bladen) in goed en oud Sanskriet, van alles wat kol. Wilfords pandits van hem over Adam en Abraham, Noach en zijn drie zonen, enz., hadden gehoord.

(xxxii)

weet wat deze inhoudt. Het stelsel van klankwetten is nu het algemene middel geworden voor elke herkenning en voor elk ‘verband’ tussen de goden van vele volkeren. Dus hoewel de moeder van Mercurius (Budha, Thoth-Hermes, enz.) Maia was, de moeder van Boeddha (Gautama) ook Māyā, en de moeder van Jezus eveneens Māyā (illusie, want Maria is Mare, de zee, symbool voor de grote illusie) – hebben deze drie personen toch geen onderling verband, en kunnen ze dat ook niet hebben, sinds Bopp ‘zijn stelsel van klankwetten heeft vastgesteld’.

Het is een gewaagde stap voor onze oriëntalistten om bij hun pogingen om de vele daden van de ongeschreven geschiedenis te verzamelen, vooraf alles te ontkennen wat niet in overeenstemming is met hun eigen conclusies. Zo wordt, terwijl dagelijks nieuwe ontdekkingen worden gedaan van grote kunsten en wetenschappen die langgeleden in de nacht van de tijd hebben bestaan, zelfs de schrijfkunst ontzegd aan enkele van de oudste volkeren, en wordt aan hen barbaarsheid in plaats van beschaving toegeschreven. Niettemin kunnen zelfs in Centraal-Azië nog steeds de sporen van een omvangrijke beschaving worden gevonden. Deze beschaving is onmiskenbaar *prehistorisch*. En hoe kan er een beschaving zijn zonder geschriften in een of andere vorm, zonder annalen of kronieken? Alleen al het gezonde verstand zou de verbroken schakels in de geschiedenis van verdwenen volkeren moeten aanvullen. De reusachtige ononderbroken muur van bergen die het hele tafelland Tibet omsluiten, vanaf de bovenloop van de Huang-He tot aan de Karakorambergen, was duizenden jaren getuige van een beschaving en zou de mensheid vreemde geheimen kunnen vertellen. De oostelijke en middengedeelten van die gebieden – de Nan Shan en de Altyn Tagh – waren eens met steden bedekt die goed konden wedijveren met Babylon. Sinds die steden uitstierven is een heel geologisch tijdperk over het land gegaan, zoals de hopen stuifzand en de onvruchtbare, nu dode grond van de enorme centrale vlakten van het Tarimbekken bevestigen. Alleen de grensgebieden zijn de reiziger oppervlakkig bekend. In die tafellanden van zand is water, en er zijn frisse oasen waarin geen enkele Europeaan zich nog ooit heeft gewaagd, of waarvan hij de nu verraderlijke grond heeft betreden. Sommige van deze groene oasen zijn zelfs voor een niet-ingewijde reiziger uit het land zelf volkomen ontoegankelijk. Orkanen kunnen ‘de zandwoestijnen uit elkaar scheuren en hele vlakten wegvagen’, maar ze kunnen wat buiten hun bereik ligt niet vernietigen. Diep ingebouwd in het binnenste van de aarde zijn de onderaardse bergplaatsen veilig, en omdat hun ingangen in zulke oasen verborgen liggen, bestaat er weinig angst dat iemand ze zou ontdekken, zelfs al zouden verschillende legers een inval doen in de zandwoestijnen waar

geen plas, geen struik, geen huis wordt gezien,
en de bergketen een ruige beschutting vormt
rond de verschroeide vlakten van de droge, droge woestijn . . .

(xxxiii)

Maar het is niet nodig de lezer door de woestijn te sturen, als dezelfde bewijzen van een oude beschaving zelfs in relatief dichtbevolkte gebieden van hetzelfde land worden gevonden. De oase Cherchen, bijvoorbeeld, die ongeveer 1200 meter boven het niveau van de Cherchen Darya-rivier ligt, wordt aan alle kanten omringd door ruïnes van oude plaatsen en steden. Daar vormen ongeveer 3000 mensen het overblijfsel van ongeveer 100 uitgestorven volkeren en rassen – waarvan zelfs de namen nu aan onze etnologen onbekend zijn. Een antropoloog zou in grote verlegenheid worden gebracht als hij ze moest classificeren, indelen en onderverdelen; en dit temeer omdat de respectieve afstammelingen van al deze antediluviale rassen en stammen zelf even weinig weten van hun eigen voorouders als wanneer ze van de maan waren gevallen. Als men ze vraagt naar hun afkomst, antwoorden ze dat ze niet weten waar hun voorouders vandaan zijn gekomen, maar hadden gehoord dat hun *eerste* (of vroegste) mensen werden geregeerd door de grote beschermgeesten van deze woestijnen. Dit kan worden toegeschreven aan onwetendheid en bijgeloof, maar toch kan het antwoord, gezien de uitspraken van de geheime leer, worden gebaseerd op een oeroude overlevering. Alleen de Khorasan-stam beweert lang vóór de tijd van Alexander te zijn gekomen uit wat nu bekendstaat als Afghanistan, en voert ter bevestiging daarvan legenden aan. De Russische reiziger kolonel (nu generaal) Przewalski vond vlak bij de oase Cherchen de ruïnes van twee enorme steden, waarvan de oudste volgens plaatselijke overlevering 3000 jaar geleden door een held en reus werd verwoest, en de andere door de Mongolen in de 10de eeuw van onze jaartelling.

De plaats waar de twee steden lagen, wordt nu als gevolg van zandverstuivingen en de woestijnwind bedekt met vreemde en heterogene overblijfselen, met gebroken porselein en keukengerei en menselijke botten. De bewoners van die streek vinden vaak koperen en gouden munten, gesmolten zilver, staven edelmetaal, diamanten, turkooizen, en, wat het merkwaardigste is, gebroken glas. . . .

Ook doodkisten van een onvergankelijke houtsoort, of gemaakt van ander materiaal, waarin prachtig geconserveerde gebalsemde lichamen worden gevonden. . . . De mannelijke mummies zijn allemaal bijzonder lange, krachtig gebouwde mensen met lang golvend haar. . . . Er werd een grafkamer gevonden met daarin 12 *zittende* dode mannen. Een andere keer ontdekten we in een afzonderlijke doodkist een jong meisje. Haar ogen waren gesloten met gouden schijven en de kaken bijeengehouden door een gouden bandje dat van onder de kin over de kruin van het hoofd liep. Ze was gekleed in een nauw wollen

(xxxiv)

gewaad, en haar borst was bedekt met gouden sterren, terwijl de voeten onbedekt waren gelaten.¹

Hieraan voegt de beroemde reiziger toe dat ze tijdens hun hele tocht op de Cherchen-rivier legenden hoorden over 23 steden die eeuwen geleden door het stuifzand van de woestijnen waren bedolven. Dezelfde overlevering bestaat bij Lob Nur en in de oase Keriya.

De sporen van zo'n beschaving, en deze en soortgelijke overleveringen, geven ons het recht vertrouwen te stellen in andere legenden waarvan voor de echtheid wordt ingestaan door ontwikkelde en geleerde Indiërs en Mongolen, die spreken over enorme bibliotheken die samen met verschillende overblijfselen van oude MAGISCHE kennis onder het zand zijn vandaan gehaald, en alle veilig zijn opgeborgen.

We vatten dit kort samen. De geheime leer was de algemeen verbreide religie van de oude en prehistorische wereld. Bewijzen van haar verbreiding, authentieke verslagen van haar geschiedenis, een volledige reeks documenten die haar karakter en aanwezigheid in elk land aantonen, samen met de leringen van al haar grote adepten, bestaan tot op deze dag in de geheime onderaardse gewelven met bibliotheken die toebehoren aan de Occulte Broederschap.

Deze verklaring wordt nog geloofwaardiger als men de volgende feiten overweegt: de overlevering van de duizenden oude perkamenten die werden gered toen de bibliotheek van Alexandrië werd verwoest; de duizenden Sanskrietboeken die in India verdwenen tijdens de regering van Akbar; de wijdverbreide overlevering in China en Japan dat de echte oude teksten met de toelichtingen, de enige die deze begrijpelijk kunnen maken – en die uit vele duizenden delen bestaan – al lang buiten het bereik van niet-ingewijden zijn gebracht; het verdwijnen van de omvangrijke heilige en occulte geschriften uit Babylon; het verlies van die sleutels die als enige de duizend raadsels van de Egyptische hiërogliefengeschriften zouden kunnen oplossen; de overlevering in India dat de echte geheime toelichtingen, de enige die de *Veda's* begrijpelijk maken, hoewel niet meer zichtbaar voor niet-ingewijden, er nog zijn voor de ingewijden, verborgen in geheime grotten en gewelven; ten slotte een zelfde geloof bij de boeddhisten met betrekking tot hun geheime boeken.

De occultisten beweren dat deze alle bestaan, beschermd tegen westerse plunderende handen, om opnieuw te verschijnen in een meer verlichte eeuw, waarop, met de woorden van wijlen svāmī Dayānanda Sarasvatī, 'de mlechchha's [paria's, barbaren, iedereen buiten de grenzen van de hindoe-beschaving] zullen moeten wachten'.

¹ Uit een lezing van N.M. Przewalski.

Want het is niet de schuld van de ingewijden dat deze documenten nu voor de buitenwereld ‘verloren’ zijn, en evenmin werd hun beleid bepaald door egoïsme of door de wens om de levenschenkende heilige kennis te monopoliseren. Er waren gedeelten van de geheime wetenschap die ontelbare eeuwen verborgen moesten blijven voor de blikken van de niet-ingewijden. Maar dit gebeurde omdat het meedelen van zulke belangrijke geheimen aan de onvoorbereide menigte gelijkstond met het geven van een brandende kaars aan een kind in een kruitmagazijn. (xxxv)

Het antwoord op een vraag die vaak bij onderzoekers is gerezen, wanneer ze met zulke beweringen worden geconfronteerd, kan hier in het kort worden gegeven.

‘We kunnen’, zeggen ze, ‘de noodzaak begrijpen om geheimen zoals het vril, of de rotsvernietigende kracht, ontdekt door J.W. Keely uit Philadelphia, voor het grote publiek te verbergen, maar we kunnen niet begrijpen hoe enig gevaar zou kunnen ontstaan door het openbaren van een zuiver filosofische lering zoals de evolutie van de planeetketens.’

Het gevaar was dat leringen zoals die van de planeetketen of de zeven rassen direct een sleutel geven tot de zevenvoudige aard van de mens, want elk beginsel staat in verband met een gebied, een planeet en een ras, en de menselijke beginselen staan op elk gebied in verband met zevenvoudige occulte krachten waarvan die van de hogere gebieden een geweldige energie bezitten. Zo geeft elke zevenvoudige indeling direct een sleutel tot geweldige occulte krachten, waarvan het misbruik onberekenbaar kwaad voor de mensheid zou veroorzaken. Een sleutel die misschien geen sleutel is voor de huidige generatie – vooral niet voor de westerlingen die immers juist door hun blindheid en dom materialistisch ongeloof in het occulte worden beschermd; maar een sleutel die niettemin heel reëel zou zijn geweest in de vroege eeuwen van het christendom, voor mensen die volledig overtuigd waren van de realiteit van het occultisme, en die een cyclus van ontarding ingingen die hen vatbaar maakte voor misbruik van occulte krachten en tovenarij van de ergste soort.

De documenten werden verborgen, dat is waar, maar van de kennis zelf en van het werkelijke bestaan daarvan werd nooit een geheim gemaakt door de hiërofantten van de tempel, waarin MYSTERIËN altijd als een leerschool dienden en een aansporing tot deugd vormden. Dit is heel oud nieuws, en werd herhaaldelijk bekendgemaakt door de grote adepten, van Pythagoras en Plato tot de neoplatonisten. Het was de nieuwe religie van de nazarenen die in de gedragslijn van eeuwen een verandering ten kwade bracht.

Bovendien is er een welbekend, heel opmerkelijk feit dat voor de

(xxxvi)

schrijfster werd bevestigd door een eerbiedwaardige heer die jarenlang aan een Russische ambassade was verbonden – namelijk dat er in de keizerlijke bibliotheken in St. Petersburg verschillende documenten zijn die aantonen dat, zelfs nog in de tijd toen in Rusland vrijmetselarij en geheime genootschappen van mystici ongehinderd bloeiden, dat wil zeggen aan het einde van de 18de en het begin van de 19de eeuw, meer dan één Russische mysticus via het Oeralgebergte naar Tibet reisde op zoek naar kennis en inwijding *in de onbekende gewelven van Centraal-Azië*. En meer dan één van hen keerde jaren later terug met een rijke voorraad aan informatie van een soort die hij nergens in Europa had kunnen verkrijgen. Verschillende gevallen zouden kunnen worden genoemd, en welbekende namen worden gegeven, maar zo'n publiciteit zou de nog levende familieleden van de bedoelde overleden ingewijden kunnen hinderen. Iedereen kan de annalen en de geschiedenis van de vrijmetselarij in het archief van de Russische hoofdstad raadplegen, en hij zal zich van het genoemde feit kunnen overtuigen.

Dit is een bevestiging van wat al vele keren eerder, en helaas met te weinig discretie, is verklaard. In plaats van nuttig te zijn voor de mensheid hebben de venijnige beschuldigingen van opzettelijke verzinsels en doelbewust bedrog, die naar het hoofd werden geslingerd van mensen die slechts een waar maar weinig bekend feit verkondigden, voor de lasteraars alleen maar slecht karma voortgebracht. Maar nu is het kwaad gedaan, en de waarheid moet niet langer worden ontkend, wat ook de gevolgen zijn. Vormt deze leer een nieuwe religie, vraagt men ons? In geen geval, ze is geen *religie*, en evenmin is haar filosofie *nieuw*, want, zoals al is gezegd, ze is zo oud als de denkende mens. Haar leringen worden nu niet voor het eerst openbaar gemaakt, maar werden voorzichtig verstrekt aan, en verkondigd door, meer dan één Europese ingewijde – voornamelijk door wijlen Ragon.

Meer dan één groot geleerde heeft verklaard dat er nooit een stichter van een religie was, hetzij Indo-Europees, Semitisch of Turaans, die een nieuwe religie had *bedacht*, of een nieuwe waarheid had geopenbaard. Deze stichters waren allemaal *doorgevers*, geen oorspronkelijke leraren. Ze brachten nieuwe vormen en interpretaties, terwijl de waarheden waarop deze berusten zo oud als de mensheid zijn. Ze kozen één of meer van die grootse waarheden – die alleen voor een echte wijze en ziener zichtbare werkelijkheden zijn – uit de vele die in het begin mondeling aan de mens waren bekendgemaakt, en in de adyta van de tempels door inwijding tijdens de MYSTERIËN en door persoonlijke overdracht waren bewaard en in stand gehouden, en ze openbaarden deze waarheden aan het grote publiek. Zo ontving elk volk op zijn beurt enkele van deze waarheden, versluierd

door zijn eigen plaatselijke en bijzondere symboliek, die zich in de loop van de tijd ontwikkelde tot een meer of minder filosofische eredienst, een pantheon verhuuld in mythen. Confucius – een heel oude wetgever volgens de historische chronologie, hoewel hij in de wereldgeschiedenis als een heel moderne geleerde wordt beschouwd – zei: ‘Ik geef alleen door: ik kan geen nieuwe dingen scheppen. Ik geloof in de Ouden en daarom houd ik van hen.’¹ Vandaar dat dr. Legge hem ‘nadrukkelijk een *overbrenger* en geen maker’ noemt.² (xxxvii)

De schrijfster houdt ook van hen, en gelooft daarom in de Ouden en in de tegenwoordige erfgenamen van hun wijsheid. En omdat ze in beiden gelooft, geeft ze nu aan iedereen die het wil aannemen door wat zij zelf heeft ontvangen en geleerd. Tegen de mensen die haar getuigenis misschien verwerpen – dat is de grote meerderheid – zal zij geen wrok koesteren, want ze zullen op hun manier evengoed gelijk hebben met ontkennen als zij op haar manier gelijk heeft met bevestigen, omdat ze de WAARHEID vanuit twee heel verschillende gezichtspunten beschouwen. Volgens de regels van de kritische wetenschap moet de oriëntalist a priori elk bewijsstuk verwerpen dat hij zelf niet volledig kan verifiëren. En hoe kan een westerse wetenschapper op grond van beweringen iets aannemen waarvan hij niets weet? Dat wat in deze boekdelen wordt gegeven is zowel aan *mondeling*e als aan geschreven leringen ontleend. Dit eerste gedeelte van de esoterische leringen is gebaseerd op stanza's, die de geschriften vormen van een volk dat in de etnologie onbekend is; er wordt beweerd dat ze zijn geschreven in een taal die niet voorkomt in de nomenclatuur van talen en dialecten waarmee de filologie bekend is; ze zouden afkomstig zijn uit een bron (het occultisme) die door de wetenschap wordt afgewezen; en ten slotte worden ze aangeboden in het werk van iemand die voor de wereld onophoudelijk in diskrediet is gebracht door al die mensen die onwelkome waarheden haten, of een eigen stokpaardje hebben te verdedigen. Daarom kan het verwerpen van deze leringen worden verwacht, en moet dit bij voorbaat worden aanvaard. Niemand die zichzelf in een of andere tak van de exacte wetenschap een ‘geleerde’ noemt, zal worden toegestaan deze leringen serieus te nemen. Ze zullen in deze eeuw belachelijk worden gemaakt en a priori worden verworpen, maar alleen in deze eeuw. Want in de 20ste eeuw van onze jaartelling zullen de wetenschappers gaan inzien dat de geheime leer noch bedacht noch overdreven

¹ Lün Yü (gesprekken), 7:1; W. Schott, *Entwurf einer Beschreibung der Chinesische Litteratur*, Berlijn, 1854, blz. 7; Max Müller, *Introduction to the Science of Religion*, blz. 156-7&vn.

² *Life of Confucius*, blz. 96; zoals geciteerd door Müller, *Op.cit.*, blz. 157.

(xxxviii)

is, maar daarentegen eenvoudig is geschetst, en ten slotte dat haar leringen ouder zijn dan de *Veda's*.¹ Zijn laatstgenoemde niet zelfs nog maar 50 jaar geleden bespot, verworpen, en een 'moderne vervalsing' genoemd? Werd er niet door Lemprière en andere wetenschappers ooit verkondigd dat Sanskriet uit het Grieks was voortgekomen, en een daarvan afgeleid dialect was? Prof. Max Müller vertelt ons dat de heilige boeken van de brahmanen, van de magiërs, en van de boeddhisten rond 1820 'zo goed als onbekend' waren; 'zelfs hun bestaan werd betwijfeld, en er was geen enkele wetenschapper die één regel van de *Veda's* . . . van de *Zend-Avesta* of . . . van de boeddhistische *Tripitaka* had kunnen vertalen'; en nu is bewezen dat de *Veda's* het werk zijn van de vroegste oudheid, waarvan 'het behoud bijna op een wonder neerkomt'.²

Hetzelfde zal worden gezegd van de oude geheime leer, wanneer bewijzen worden gegeven van haar onbetwistbare bestaan en van haar geschriften. Maar het zal eeuwen duren vóór er veel meer van wordt gegeven. Over de sleutels tot de geheimen van de dierenriem, die voor de wereld bijna verloren zouden zijn, merkte de schrijfster ongeveer tien jaar geleden in *Isis ontsluit* op dat 'de genoemde sleutel *zeven keer* moet worden omgedraaid vóór het hele stelsel is onthuld. We zullen hem maar *éénmaal* omdraaien, en zo de niet-ingewijde één vluchtige blik in het mysterie gunnen. Gelukkig is hij die dit alles begrijpt!'

Hetzelfde kan men zeggen van het hele esoterische stelsel. In *Isis* werd de sleutel één keer omgedraaid en niet meer. In deze delen wordt veel meer uitgelegd. In die tijd kende de schrijfster de taal waarin het boek werd geschreven nauwelijks, en het openbaren van veel waarover nu vrij wordt gesproken, was verboden. In de 20ste eeuw zal mogelijk een beter geïnformeerde en veel geschiktere leerling door de meesters van wijsheid worden gezonden om afdoende en onweerlegbare bewijzen te leveren dat er een wetenschap bestaat die men *guptavidyā* noemt, en dat de bron van alle nu aan de wereld bekende religies en filosofieën, evenals de eens mysterieuze bronnen van de Nijl, gedurende vele eeuwen was vergeten en voor de mensen verloren was gegaan, maar ten slotte is teruggevonden.

Een boek als dit moet worden ingeleid, niet met een eenvoudig voorwoord maar veeleer met een boekdeel dat *feiten* zou moeten geven, niet

¹ Dit pretendeert niet een *voorspelling* te zijn, maar eenvoudig een verklaring die is gebaseerd op kennis van feiten. Elke eeuw wordt er een poging gedaan de wereld te laten zien dat occultisme geen zinloos bijgeloof is. Als de deur eenmaal op een kiertje mag blijven staan, zal deze elke nieuwe eeuw verder worden geopend. De tijd is rijp voor een uitgebreider kennis dan tot nu toe werd toegestaan, hoewel deze tot dusver nog heel beperkt is.

² *Chips from a German Workshop*, 1867, deel 1, blz. 5, 24.

alleen uitweidingen, want *DE GEHEIME LEER* is geen verhandeling of een reeks vage theorieën, maar bevat alles wat in deze eeuw aan de wereld mag worden bekendgemaakt.

Het zou meer dan nutteloos zijn op deze bladzijden zelfs die gedeelten van de esoterische leer openbaar te maken die nu niet langer verborgen zijn, als niet eerst de echtheid en authenticiteit – in elk geval de *waarschijnlijkheid* – van het bestaan van zulke leringen werden vastgesteld. Van verklaringen zoals nu zullen worden afgelegd, moet worden aange-toond dat verschillende autoriteiten hiervoor instaan: filosofen uit de oudheid, klassieke schrijvers en zelfs enkele geleerde kerkvaders, van wie sommigen deze leringen kenden doordat ze deze hadden bestudeerd en boeken erover hadden gezien en gelezen, en van wie sommigen zelfs persoonlijk waren ingewijd in de oude mysteriën, waarbij de geheime leringen allegorisch werden opgevoerd. De schrijfster zal historische en betrouwbare namen moeten geven, en bekende schrijvers moeten citeren – oude en hedendaagse, algemeen als bekwaam erkend, met een goed onderscheidingsvermogen en liefde voor de waarheid – en ook enkele beroemde meesters in de geheime kunsten en wetenschappen moeten noemen, tegelijk met de mysteries daarvan, zoals deze in hun vreemde archaïsche vorm zijn onthuld, of beter gezegd *gedeeltelijk* aan het publiek zijn voorgelegd. (xxxix)

Hoe moet dit worden gedaan? Wat is de beste manier om zo'n doel te bereiken? was de steeds terugkerende vraag. Om ons plan te verduidelijken proberen we een voorbeeld te geven. Wanneer een reiziger uit een goed verkend land komt en plotseling het grensgebied van een terra incognita bereikt, ingesloten en aan het gezicht onttrokken door een ontzaglijke barrière van onbegaanbare rotsen, dan kan hij nog weigeren te erkennen dat zijn verkenningsplannen zijn verijdeld. De toegang tot de andere kant is verboden. Maar als hij het mysterieuze gebied niet persoonlijk kan bezoeken, kan hij misschien toch een middel vinden om het van zo kort mogelijke afstand te onderzoeken. Geholpen door zijn kennis van het landschap achter zich kan hij een algemeen en tamelijk juist idee krijgen van het uitzicht achter de muur van rotsen, als hij maar de hoogste van de vóór hem liggende toppen beklimt. Als hij daar eenmaal is, kan hij er op zijn gemak naar kijken, en dat wat hij vaag waarneemt vergelijken met dat wat hij pas beneden zich heeft gelaten, omdat hij nu dankzij zijn inspanningen boven de nevel laag en de in wolken gehulde steile rotsen staat.

Aan degenen die een beter begrip zouden willen krijgen van de in de tekst genoemde geheimen van de oeroude tijden, kan zo'n voorlopig waarnemingspunt in deze twee delen niet worden geboden. Maar als de lezer

(xl) geduld heeft en een blik zou willen werpen op de huidige stand van overtuigingen en geloofsvormen in Europa, en deze vergelijken met wat aan de geschiedenis bekend is over de eeuwen direct voor en na het christelijk tijdperk, dan zal hij dit alles in deel 3 van dit boek vinden.

In dat deel zal een korte opsomming van alle belangrijke aan de geschiedenis bekende adepten worden gegeven, en zal de ondergang van de mysteriën worden beschreven; vanaf dat moment begon de werkelijke aard van de inwijdingen en de heilige wetenschap uit de herinnering van de mensen te verdwijnen en werd daaruit ten slotte systematisch gewist. Vanaf die tijd werden haar leringen occult, en de magie voer maar al te vaak onder de eerbiedwaardige maar vaak misleidende vlag van de hermetische filosofie. Zoals in de eeuwen vóór onze jaartelling bij mystici vooral het echte occultisme voorkwam, zo volgde op het begin van het christendom de magie, of beter gezegd de tovenarij, met haar occulte kunsten.

Hoe omvangrijk en ijverig de fanatieke pogingen tijdens die eerste eeuwen ook waren om elk spoor van de spirituele en intellectuele inspanningen van de heidenen uit te wissen, ze mislukten; maar dezelfde geest van de duistere demon van fanatisme en onverdraagzaamheid heeft sindsdien stelselmatig de betekenis verdraaid van elke mooie bladzijde die in de voorchristelijke tijd werd geschreven. Van dat wat er is overgebleven heeft de geschiedenis – zelfs in haar onzekere weergave – genoeg bewaard om een onpartijdig licht op het geheel te kunnen werpen. Laat de lezer dan even met de schrijfster op het gekozen waarnemingspunt blijven staan. Ze vraagt hem zijn volle aandacht te geven aan die 1000 jaar waarin de voorchristelijke periode door het jaar EEN van Christus' geboorte werd gescheiden van de nachristelijke. Deze gebeurtenis – hetzij historisch juist of onjuist – heeft men niettemin laten dienen als een eerste teken om een groot aantal verdedigingswerken op te richten tegen elke mogelijke terugkeer van, of zelfs een snelle blik op, de gehate religies van het verleden; gehaat en *gevreesd* – omdat ze zo'n helder licht werpen op de nieuwe en opzettelijk versluisde interpretatie van wat nu bekendstaat als de 'nieuwe bedeling'.

Hoe bovenmenselijk de inspanningen van de eerste kerkvaders ook waren om de geheime leer uit het geheugen van de mensen te laten verdwijnen, ze mislukten allemaal. De waarheid kan nooit worden gedood, daarom slaagde men er niet in om elk spoor van die oude wijsheid volledig van het oppervlak van de aarde weg te vagen, en om iedere getuige die erover sprak in de boeien te slaan en de mond te snoeren. Men hoeft alleen maar te denken aan de duizenden en misschien miljoenen verbrande manuscripten; aan de tot stof vergruisde monumenten met hun niets verhullende inscripties en beeldende symbolen; aan de benden van vroege kluzenaars en asceten die rondzwierven tussen de ruïnes van steden in Opper- en Beneden-Egypte, in

woestijnen en bergen, dalen en hooglanden, op zoek naar en uit op de vernietiging van elke obelisk, zuil, rol of perkament die ze in handen konden krijgen, als er maar het teken *tau* op stond, of een ander door het nieuwe geloof geleend en zich toegeëigend teken; dan zal men duidelijk begrijpen hoe het komt dat er zo weinig van de verslagen van het verleden is overgebleven. De duivelse geest van fanatisme van het vroege en middeleeuwse christendom en van de islam heeft vanaf het begin graag in duisternis en onwetendheid willen wonen, en beide maakten

(xli)

de zon als bloed, de aarde tot een graf,
het graf tot een hel, en deze zelf tot een nog zwartere duisternis.¹

Beide godsdiensten hebben hun bekeerlingen met het zwaard gemaakt; beide hebben hun kerken gebouwd op *ten hemel reikende offeranden van menselijke slachtoffers*. Boven de poort van de 1ste eeuw van onze jaartelling vlamden noodlottig de onheilspellende woorden ‘HET KARMA VAN ISRAËL’ op. Boven de ingang van onze eigen eeuw zal de toekomstige ziener andere woorden kunnen onderscheiden, die verwijzen naar het karma voor een listig samengestelde GESCHIEDENIS, voor opzettelijk verdraaide gebeurtenissen, en voor het belasteren van grote figuren door het nageslacht, die onherkenbaar werden verminkt tussen de twee wagens van Jagannātha – fanatisme en materialisme, waarvan de een te veel aanvaardt en de ander alles ontkent. Wijs is hij die zich aan de gulden middenweg houdt, en gelooft in de eeuwige rechtvaardigheid van de dingen. Zo zegt Faizi’s Dīwān, de ‘getuige van de wonderbaarlijke toespraken van een vrijdenker die tot 1000 sekten behoort’:

In de vergadering op de dag van de opstanding, wanneer de dingen uit het verleden zullen worden vergeven, zullen de zonden van de Ka’aba worden vergeven ter wille van het stof van christelijke kerken.

Hierop antwoordt prof. Max Müller:

De zonden van de islam zijn *even waardeloos als het stof van het christendom*. *Op de dag van de opstanding zullen zowel moslims als christenen de ijdelheid van hun religieuze leer inzien*. De mensen strijden op aarde over religie; in de hemel zullen ze ontdekken dat er maar één ware religie is – de verering van Gods GEEST.²

Met andere woorden: ‘ER IS GEEN RELIGIE (OF WET) HOGER DAN DE WAARHEID’ – ‘SATYĀT NĀSTI PARO DHARMAḤ’ – het devies van de mahārājā van Benares, dat is overgenomen door de Theosophical Society.

Zoals in het voorwoord al werd gezegd, is *De geheime leer* geen

¹ Lord Byron, *Childe Harold's Pilgrimage*, 4:34.

² F. Max Müller, *Introduction to the Science of Religion*, blz. 256-7&vn.

- (xlii) omwerking van *Isis ontsluiterd*, zoals oorspronkelijk de bedoeling was. Het boek licht laatstgenoemde eerder toe, en hoewel geheel onafhankelijk van het eerdere boek, is het een onmisbaar vervolg daarop. Veel van wat in *Isis* stond, kon nauwelijks door de theosofen uit die tijd worden begrepen. *De geheime leer* zal nu licht werpen op veel vragen die in het eerste boek onopgelost bleven, vooral op de beginbladzijden, die nooit zijn begrepen.

In de twee delen van *Isis*, die zich eenvoudig bezighielden met de filosofieën binnen onze historische periode en de verschillende symbolenstelsels van volkeren die ten onder zijn gegaan, kon slechts een vluchtige blik worden geworpen op het panorama van het occultisme. *Dit* boek geeft echter een gedetailleerde leer van het ontstaan van het heelal en de evolutie van de vier rassen die voorafgingen aan de mensheid van ons vijfde ras, en twee dikke boekdelen verklaren nu wat alleen al op de eerste bladzijde van *Isis ontsluiterd* werd gezegd, en in enkele hier en daar door dat boek heen verspreide toespelingen. Ook in deze twee delen kon pas worden geprobeerd het uitgebreide spectrum van de oeroude wetenschappen te geven, nadat we enkele enorme vraagstukken hebben afgehandeld, zoals de evolutie van de kosmos en van de planeten, en de geleidelijke ontwikkeling van de mysterieuze mensheden en rassen die aan onze ‘Adamse’ mensheid voorafgingen. Daarom heeft deze poging om enkele geheimen van de esoterische filosofie op te helderen werkelijk niets te maken met het eerdere boek. De schrijfster zal wat er is gezegd nu met een voorbeeld toelichten.

Isis (1:49) begint met een verwijzing naar ‘een oud boek’:

Zo oud dat onze hedendaagse oudheidkundigen een onbepaalde tijd over zijn bladzijden zouden kunnen nadenken, en het toch niet helemaal eens kunnen worden over de aard van het weefsel waarop het is geschreven. Het is het enige oorspronkelijke exemplaar dat nu bestaat. Het oudste Hebreeuwse document over occulte kennis – de *Sifra di Tseniutha* – werd eruit samengesteld, en dat in een tijd toen het eerstgenoemde al werd beschouwd als een literair overblijfsel. Een van de illustraties eruit laat zien hoe ADAM¹ uit de goddelijke essentie emaneeft als een lichtende boog, die dan een cirkel vormt; en dan, na het hoogste punt van zijn omtrek te hebben bereikt, buigt deze onbeschrijflijke majesteit weer terug naar de aarde, terwijl ze in haar werveling een hoger type mensheid meevoert. Naarmate ze onze planeet dichtert en dichtert nadert, krijgt de emanatie steeds meer schaduw, totdat ze bij het aanraken van de grond zo zwart is als de nacht.

- (xliii) Dit ‘heel oude boek’ is het origineel waaruit de vele delen van *Kiu-ti* werden samengesteld. Niet alleen dit laatstgenoemde en de *Sifra di Tseni-*

¹ De naam wordt gebruikt in de betekenis van het Griekse woord ἄνθρωπος.

utha, maar zelfs de *Sefer Jetsirah*¹, die door de Hebreeuwse kabbalisten aan hun aartsvader Abraham werd toegeschreven (!), het boek *Shu-Ching*, China's oorspronkelijke bijbel, de heilige boeken van de Egyptische Thoth-Hermes, de *Purāṇa*'s in India, het Chaldeeuwse *Boek van de getallen* en de *Pentateuch* zelf, zijn allemaal ontleend aan dat ene oorspronkelijke boekje. Volgens de overlevering werd het opgeschreven in het Senzar, de geheime priester taal, naar de woorden van de goddelijke wezens die het bij het eerste begin van ons vijfde ras dicteerden aan de zonen van het licht in Centraal-Azië. Want er was een tijd dat deze taal (het Sen-zar) bekend was aan de ingewijden van elk volk, toen de voorouders van de Tolteken haar even gemakkelijk verstonden als de bewoners van het verloren Atlantis, die haar op hun beurt erfden van de wijzen van het derde ras, de manushi's, die haar rechtstreeks van de deva's van het tweede en eerste ras hadden geleerd. De 'illustratie' waarover in *Isis* wordt gesproken, heeft betrekking op de evolutie van deze rassen en van onze mensheid van het vierde en vijfde ras in het manvantara of de 'ronde' van Vaivasvata; elke ronde bestaat uit de yuga's van de zeven perioden van de mensheid, waarvan er in *onze* levenscyclus nu vier voorbij zijn, terwijl het punt halverwege de vijfde bijna is bereikt. De illustratie is, zoals iedereen kan begrijpen, symbolisch, en betreft alles vanaf het begin. Het oude boek beschreef de evolutie van de kosmos en verklaarde de oorsprong van alles op aarde, met inbegrip van de fysieke mens, gaf de ware geschiedenis van de rassen vanaf het *eerste* tot het vijfde ras, en gaat dan niet verder. Het houdt op bij het begin van het kaliyuga, precies 4989 jaar geleden, bij de dood van Kṛiṣṇa, de schitterende 'zonnegod', de eens levende held en hervormer.

Maar er bestaat nog een boek. Onder degenen die het bezitten beschouwt niemand het als heel oud, omdat het tegelijk met het 'zwarte tijdperk' ontstond en even oud is, namelijk ongeveer 5000 jaar. Over ongeveer negen jaar zal de eerste cyclus van de eerste 5000 jaar eindigen, die begon met de grote cyclus van het kaliyuga. En dan zal de laatste voorspelling die in dat boek (het eerste deel van de profetieën voor het 'zwarte tijdperk') voorkomt, in vervulling gaan. We hoeven niet lang te wachten, en velen van ons zullen de dageraad van de nieuwe cyclus beleven, aan het einde waarvan veel rekeningen tussen de rassen zullen worden opgemaakt en ver-

(xliv)

¹ Rabbi Joshua ben Chanania, die omstreeks 72 n.Chr. stierf, verklaarde openlijk dat hij 'wonderen' had verricht met behulp van het boek *Sefer Jetsirah*, en daagde iedere scepticus uit. Franck citeert de *Babylonische Talmud*, en noemt twee andere wonderdoeners, de rabbi's Chanina en Oshaia (zie *Jeruzalemse Talmud*, *Mishnah Sanhedrin*, hfst. 7, enz., en A. Franck, *La kabbale*, 1843, deel 1, hfst. 2, blz. 75-6). Veel middeleeuwse occultisten, alchemisten, en kabbalisten beweerden hetzelfde, en zelfs de hedendaagse magiër, wijlen Éliphas Lévi, verzekert het openlijk in zijn boeken over magie.

effend. Deel 2 van deze voorspellingen is sinds de tijd van Boeddha's grote opvolger Śaṅkarāchārya in voorbereiding, en is bijna klaar.

De aandacht moet worden gevestigd op nog een belangrijk punt, dat vooraan staat in de reeks geleverde bewijzen voor het bestaan van één oorspronkelijke universele wijsheid – in ieder geval voor de christelijke kabbalisten en onderzoekers. De leringen waren ten minste gedeeltelijk bekend aan verschillende kerkvaders. Op zuiver historische gronden kan men beweren dat Origenes, Synesius, en zelfs Clemens van Alexandrië al waren ingewijd in de mysteriën vóór ze aan het neoplatonisme van de school van Alexandrië dat van de gnostici toevoegden, onder de christelijke sluier. Wat nog meer zegt, sommige leringen van de geheime scholen – hoewel beslist niet alle – werden in het Vaticaan bewaard, en zijn daarna onderdeel geworden van de mysteriën, in de vorm van verminkte aanvullingen op de oorspronkelijke christelijke beginselen door de Latijnse kerk. Een voorbeeld is het nu vermaterialiseerde dogma van de onbevleete ontvangenis. Dit verklaart de grote vervolgingen door de rooms-katholieke kerk van het occultisme, de vrijmetselarij en de *heterodoxe* mystiek in het algemeen.

(xlv) De dagen van Constantijn waren het laatste keerpunt in de geschiedenis, de tijd van de uiterste strijd die in de westelijke wereld eindigde met het verstikken van de oude religies ten gunste van de nieuwe, die op hun dode lichamen werd gebouwd. Vanaf die tijd begon men krachtige en niet-aflatende pogingen te doen om met elk toelaatbaar en ontoelaatbaar middel het zicht op het verre verleden, voorbij de 'zondvloed' en de hof van Eden, voor de onbescheiden blikken van het nageslacht af te sluiten. Elk geschilpunt werd geblokkeerd, elk document waarop de hand kon worden gelegd, werd vernietigd. Toch blijft er genoeg over, zelfs tussen zulke verminkte documenten, om ons het recht te geven te zeggen dat daarin elk mogelijk bewijs aanwezig is voor het werkelijke bestaan van een moederleer. Fragmenten ervan hebben geologische en politieke omwentelingen overleefd om het verhaal ervan te vertellen, en elk overblijfsel toont aan dat de nu *geheime* wijsheid eens de oorsprong was, de altijd vloeiende, eeuwige bron waaruit alle stroompjes – de latere religies van alle volkeren – van het eerste tot het laatste toe werden gevoed. Deze periode, die begon met Boeddha en Pythagoras en eindigde met de neoplatonisten en de gnostici, is het enige overgebleven brandpunt in de geschiedenis waarin voor het laatst de schitterende lichtstralen uit lang vervlogen eeuwigheden samenkomen, niet verduisterd door onverdraagzaamheid en fanatisme.

De schrijfster was daarom genoodzaakt om steeds weer de gegeven feiten van het grijze verleden te verklaren aan de hand van bewijsmateriaal

uit de historische periode. Geen ander middel was beschikbaar, ook al liep ze de kans om nogmaals van gebrek aan methode en systematiek te worden beschuldigd. Het publiek moest worden bekendgemaakt met de pogingen van veel wereld-adepten, van ingewijde dichters, schrijvers en klassieken uit elke eeuw, om in de verslagen van de mensheid de kennis te bewaren van ten minste het bestaan van zo'n filosofie, zo niet van haar leringen zelf. Van de ingewijden van 1888 zou men zich in feite geen voorstelling kunnen maken, en ze zouden voor altijd een schijnbaar onmogelijke mythe blijven, indien niet werd aangetoond dat soortgelijke ingewijden in elk ander tijdperk van de geschiedenis hebben geleefd. Dit kon alleen worden gedaan door nauwkeurig op te geven waar men deze grote figuren vermeld kon vinden, die werden voorafgegaan en gevolgd door een eindeloos lange reeks andere beroemde antediluviale en post-diluviale meesters in de kunsten. Alleen zo kon worden aangetoond, deels op gezag van de overlevering en deels op dat van de geschiedenis, dat kennis van het occulte en de vermogens die deze aan de mens verleent, niet volkomen denkbeeldig zijn, maar dat ze even oud zijn als de wereld zelf.

Tegen mijn rechters uit het verleden en van de toekomst heb ik dus niets te zeggen, of ze nu serieuze literaire critici zijn dan wel die schreeuwende derwisjen van de literatuur die een boek beoordelen op de populariteit of impopulariteit van de schrijver, en die, terwijl ze nauwelijks een blik slaan op de inhoud, zich als dodelijke bacillen aan de zwakste delen van het lichaam vasthechten. En ik zal geen aandacht schenken aan die stompzinnige lasteraars – gelukkig erg klein in aantal – die, in de hoop de aandacht van het publiek te trekken door iedere schrijver die beter bekend is dan zichzelf in diskrediet te brengen, zelfs naar hun schaduwen schuimbekken en blaffen. Nadat deze mensen eerst jarenlang hadden beweerd dat de leringen in *The Theosophist*, die culmineerden in *Esoteric Buddhism*, alle door de schrijfster van deze regels waren bedacht, veranderden ze ten slotte van mening, en maakten *Isis ontsluit* en de rest uit voor een plagiaat uit Éliphas Lévi (!), Paracelsus (!!) en wonderlijk genoeg uit het boeddhisme en het brahmanisme (!!!). Men kan evengoed Renan ervan beschuldigen zijn *Vie de Jésus* uit de evangeliën en Max Müller zijn *Sacred Books of the East* of zijn *Chips* uit de filosofieën van de brahmanen en Gautama Boeddha te hebben gestolen. Maar voor het publiek in het algemeen en de lezers van *De geheime leer* kan ik herhalen wat ik aldoor al heb verklaard, en wat ik nu formuleer in de woorden van Montaigne: Heren, 'IK HEB HIER ALLEEN MAAR BLOEMEN VOOR EEN BOEKET UITGEZOCHT, EN HEB ER NIETS VAN MIJZELF AAN TOEGEVOEGD DAN HET TOUWTJE DAT ZE SAMENBINDT.'¹

(xlvi)

¹ *Essais*, boek 3, hfst. 12.

Trek het ‘touwtje’ kapot en snijd het in stukken, als u wilt. Wat het boek *FEITEN* betreft, deze zult u nooit kunnen laten verdwijnen. U kunt ze alleen negeren, meer niet.

We kunnen besluiten met een laatste woord over dit deel 1. Men zou kunnen denken dat in een *INLEIDING* die voorafgaat aan een gedeelte dat in hoofdzaak de kosmogonie behandelt, bepaalde naar voren gebrachte onderwerpen niet op hun plaats zijn; maar één nadere overweging, gevoegd bij de redenen die al werden gegeven, heeft me ertoe gebracht ze even aan te roeren. Iedere lezer zal onvermijdelijk de gedane uitspraken beoordelen vanuit het standpunt van zijn eigen kennis, ervaring en bewustzijn, gebaseerd op wat hij al heeft geleerd. Dit feit moet de schrijfster voortdurend voor ogen houden: vandaar ook de vele verwijzingen in dit eerste deel naar zaken die strikt genomen tot een later gedeelte van het boek behoren, maar waaraan niet stilzwijgend kon worden voorbijgegaan, opdat de lezer dit boek niet zou beschouwen als een sprookje – een verzinsel van een of ander hedendaags brein.

(xlvi) Zo zal het *verleden* helpen om het *HEDEN* tot zijn recht te laten komen, en laatstgenoemde om het *VERLEDEN* beter te waarderen. De fouten van deze tijd moeten worden verklaard en uit de weg geruimd, en toch is het meer dan waarschijnlijk – in dit geval komt dit neer op zekerheid – dat opnieuw het getuigenis van vele eeuwen en van de geschiedenis op niemand indruk zal maken behalve op de heel intuïtieven – anders gezegd de zeer weinigen. Maar hier kunnen de *getrouwen*, evenals in alle soortgelijke gevallen, zich troosten door aan de huidige sceptische sadduceeër het wiskundige bewijs en verslag voor te leggen van zijn halsstarrige koppigheid en fanatisme. Er bestaat nog ergens in het archief van de Franse Académie de beroemde wet van de kansrekening, die door bepaalde wiskundigen algebraïsch werd uitgewerkt ten dienste van de sceptici. Ze luidt als volgt: Als twee mensen getuigen van een feit, en als ieder van hen dit een zekerheid van $\frac{5}{6}$ toekent, dan zal dat feit een zekerheid van $\frac{35}{36}$ hebben, m.a.w. de kans dat het feit waar is, staat tot die dat het niet waar is als 35 staat tot 1. Drie van zulke getuigenissen samen geven een zekerheid van $\frac{215}{216}$. De overeenstemming tussen tien personen die ieder een zekerheid van $\frac{1}{2}$ geven, zal $\frac{1023}{1024}$ opleveren, enz. De occultist mag tevreden zijn en niet méér verlangen.

Proloog

(1)

Bladzijden uit een prehistorisch tijdperk

Vóór zich ziet de schrijfster een oeroud manuscript – een verzameling palm-bladeren die door een bepaalde onbekende behandeling onaantastbaar zijn gemaakt voor water, vuur en lucht. Op de eerste bladzijde staat een vlekkeloos witte schijf tegen een dofzwarte achtergrond. Op de volgende bladzijde dezelfde schijf, maar met een punt in het midden. De onderzoeker weet dat de eerste de Kosmos in de eeuwigheid voorstelt, vóór het opnieuw ontwaken van de nog sluimerende energie, de emanatie van het woord in latere stelsels. Het punt in de tot dusver vlekkeloze schijf, ruimte en eeuwigheid in pralaya, geeft de dageraad van differentiatie aan. Het is het punt in het wereld-ei¹, de kiem er binnenin die het heelal zal worden, het AL, de grenzeloze periodieke Kosmos. Deze kiem is afwisselend slapend en actief. De ene cirkel is de goddelijke eenheid, waaruit alles voortkomt, en waarnaar alles terugkeert. Zijn omtrek – een noodzakelijk begrensd symbool, gezien de beperking van het menselijk verstand – geeft de abstracte, altijd onkenbare TEGENWOORDIGHEID aan, en het vlak waarin de cirkel ligt komt overeen met de universele ziel, hoewel deze twee één zijn. Het feit dat alleen de oppervlakte van de schijf wit is en de achtergrond zwart, toont duidelijk aan dat haar gebied de enige kennis is, hoewel nog vaag en nevelig, die de mens kan bereiken. Dit is het gebied waar de manifestaties van het manvantara beginnen, want in deze ZIEL sluimert tijdens de pralaya het goddelijk denken,² waarin het plan van elke toekomstige kosmogonie en theogonie verborgen ligt.

¹ Zie afdeling 2, ‘Het wereld-ei’, blz. 392ev.

² Het is nauwelijks nodig de lezer nog eens eraan te herinneren dat de uitdrukking ‘goddelijk denken’, evenals ‘universeel denkvermogen’, niet moet worden beschouwd als zelfs ook maar een vage afschaduwing van een verstandelijk proces verwant aan dat van de mens. Het ‘onbewuste’ kwam volgens Von Hartmann tot het veelomvattende scheppings- of beter gezegd evolutieplan ‘door een helderziende, boven alle bewustzijn verheven wijsheid’, die in de taal van de Vedānta absolute wijsheid zou betekenen. Alleen wie beseft hoe hoog de intuïtie zich boven de trage processen van het redene-rende denken bevindt, kan zich heel vaag een voorstelling maken van die absolute wijsheid die de begrippen tijd en ruimte te boven gaat. Het denkvermogen zoals wij dat kennen, kan worden herleid tot bewustzijnstoestanden van verschillende duur, intensiteit, complexiteit, enz., en deze berusten uiteindelijk alle op gewaarwordingen, die weer

- (2) Zij is het ENE LEVEN, eeuwig, onzichtbaar, en toch alomtegenwoordig, zonder begin of einde, en toch periodiek in haar geregelde manifestaties, terwijl tussen die perioden het duistere geheim van het niet-zijn heerst; onbewust en toch absoluut bewustzijn; niet te beseffen, en toch de ene op zichzelf bestaande werkelijkheid; ‘een chaos voor het gevoel, een Kosmos voor de rede’. Haar ene absolute kenmerk, dat ZIJZELF is, eeuwige, onophoudelijke beweging, wordt in esoterische taal de ‘grote adem’¹ genoemd – d.w.z. de eeuwigdurende beweging van het heelal, in de zin van grenzeloze, altijd aanwezige RUIMTE. Wat onbeweeglijk is, kan niet goddelijk zijn. Maar er is in feite en in werkelijkheid niets absoluut onbeweeglijks binnen de universele ziel.

Bijna vijf eeuwen v.Chr. beweerde Leucippus, de leermeester van Democritus, dat de ruimte eeuwig vol is met atomen die worden aangedreven door een onophoudelijke beweging, die na verloop van tijd, wanneer die atomen zich verenigen, een ronddraaiende beweging opwekt, als gevolg van onderlinge botsingen die zijwaartse bewegingen opleveren. Epicurus en Lucretius onderwezen hetzelfde, maar ze voegden aan de zijwaartse beweging van de atomen het denkbeeld affiniteit toe – een occulte lering.

- Sinds het begin van het bestaan van de mens, vanaf het eerste verschijnen van de bouwmeesters van de bol waarop de mens leeft, werd de ongeopenbaarde godheid erkend en beschouwd vanuit haar enige filosofische gezichtspunt – universele beweging, de trilling van de scheppende adem in de natuur. Het occultisme vat het ‘ene bestaan’ als volgt samen: ‘De godheid is een verborgen, levend (of bewegend) VUUR, en de eeuwige getuigen van deze onzichtbare tegenwoordigheid zijn licht, warmte en vocht’ – deze drie-eenheid omvat en is de oorzaak van elk verschijnsel in de natuur.² Beweging

mâyā zijn. En gewaarwording vooronderstelt noodzakelijkerwijs beperking. De persoonlijke God van het orthodoxe theïsme neemt waar, denkt, en wordt beïnvloed door emoties: hij heeft berouw en voelt ‘hevige toorn’. Maar het is duidelijk dat het denkbeeld van zulke geestestoestanden de ondenkbare vooronderstelling meebrengt dat de opwekkende prikkels van buiten komen, om nog maar niets te zeggen van de onmogelijkheid om onveranderlijkheid toe te schrijven aan een wezen van wie de emoties wisselen met de gebeurtenissen in de werelden die het bestuurt. Het denkbeeld van een onveranderlijke en oneindige persoonlijke God is dus onpsychologisch en wat erger is, onfilosofisch.

¹ Plato toont zich een ingewijde als hij in de *Cratylus* (397d) zegt dat θεός is afgeleid van het werkwoord θέειν, ‘bewegen’, ‘rennen’, want de eerste astronomen die de bewegingen van de hemellichamen waarnamen, noemden de planeten θεοί, de goden. (Zie deel 2, afd. 2, hfst. 22, ‘Kruis en cirkel’, blz. 620ev.) Later ontstond uit het woord νόγ een term, ἀλήθεια – ‘de adem van god’.

² Nominalisten die met Berkeley argumenteren dat ‘het onmogelijk is . . . zich een abstract begrip van beweging te vormen los van het bewegende lichaam’ (*Treatise Con-*

binnen een kosmos is eeuwig en onophoudelijk; kosmische beweging (de zichtbare of waarneembare) is eindig en periodiek. Als een eeuwige abstractie is ze de ALTIJD-TEGENWOORDIGE; als een manifestatie is ze eindig, zowel in de richting van wat gaat komen als in de tegenovergestelde richting; beide vormen de alfa en omega van opeenvolgende reconstructies. De Kosmos – het NOUMENON – heeft niets te maken met de oorzakelijke relaties van de wereld van verschijnselen. Alleen over de binnen-kosmische ziel, de ideële Kosmos in het onveranderlijke goddelijke denken, kunnen we zeggen: ‘Ze had nooit een begin noch zal ze een einde hebben.’ Over haar lichaam of kosmische structuur kan men niet zeggen dat dit een eerste opbouw had of ooit een laatste zal hebben, maar toch kan bij elk nieuw manvantara de structuur ervan worden beschouwd als de eerste en de laatste van haar soort, omdat ze elke keer op een hoger gebied evolueert.

Slechts enkele jaren geleden werd verklaard:

De esoterische leer zegt, evenals het boeddhisme en het brahmanisme en zelfs de kabbala, dat de ene oneindige en onbekende essentie al eeuwig bestaat en in regelmatige en harmonische opeenvolging óf passief óf actief is. In de dichtertelijke taal van Manu worden deze toestanden de ‘dag’ en de ‘nacht’ van Brahṁa genoemd. Deze is óf ‘wakker’ óf ‘in slaap’. De svābhāvika’s, of filosofen van de oudste school van het boeddhisme (die in Nepal nog bestaat), overdenken alleen de actieve toestand van deze ‘essentie’, die ze svabhavat noemen, en vinden het dwaas om te theoretiseren over de abstracte en ‘onkenbare’ macht in haar passieve toestand. Daarom worden ze zowel door christelijke theologen als door de huidige wetenschappers atheïsten genoemd, want beide groepen kunnen de diepzinnige logica van hun filosofie niet begrijpen. Eerstgenoemden willen geen andere God erkennen dan de gepersonifieerde secundaire machten, die

(4)

cerning the Principles of Human Knowledge, inleiding, §10, blz. 178), kunnen de vraag stellen: ‘Wat is de voortbrenger van die beweging? Is het iets wat zelfstandig bestaat? Gelooft u dan in een persoonlijke God?’ enz. Dit zal verderop worden beantwoord in de appendices van dit deel; intussen staan we op onze rechten als conceptionalisten tegenover Roscellinus’ materialistische opvattingen van het realisme en nominalisme. ‘Heeft de wetenschap’, zegt een van haar bekwaamste pleitbezorgers, Edward Clodd, ‘iets onthuld dat de oeroude woorden verzwakt of tegensprekt, waarin de kern van alle religie van het verleden, het heden en de toekomst wordt gegeven: rechtvaardig handelen, houden van barmhartigheid, bescheiden leven in tegenwoordigheid van uw God?’ Vooropgesteld dat we met het woord god *niet het primitieve antropomorfisme bedoelen dat nog steeds de ruggengraat van onze gangbare theologie vormt, maar de symbolische opvatting van wat het leven en de beweging van het heelal is*. Deze in de fysieke orde te kennen betekent het verleden, het heden en de toekomst te kennen in het bestaan van opeenvolgende verschijnselen; deze op moreel gebied te kennen betekent kennis van wat is geweest, wat is, en wat zal zijn, in het menselijk bewustzijn. (Zie ‘Science and the emotions’. Een toespraak gehouden in de South Place Chapel, Finsbury, Londen, 27 december 1885.)

het zichtbare heelal hebben opgebouwd en die bij hen de antropomorfe God van de christenen werden – de mannelijke Jehovah, die brult te midden van donder en bliksem. Op haar beurt begroet de rationalistische wetenschap de boeddhisten en de svābhāvika's als de 'positivisten' van de oudheid. Als we de filosofie van laatstgenoemden eenzijdig opvatten, kunnen onze materialisten op hun manier gelijk hebben. De boeddhisten beweren dat er geen schepper is, maar een oneindig aantal scheppende machten, die samen de ene eeuwige werkelijkheid vormen, waarvan de essentie ondoorgrondelijk is – en daarom voor een echte filosoof geen onderwerp voor speculatie. Socrates weigerde stevast te debatteren over het mysterie van het universele zijn, en toch zou niemand ooit eraan hebben gedacht hem van atheïsme te beschuldigen, behalve degenen die uit waren op zijn ondergang. Bij het aanbreken van een periode van activiteit, zegt de geheime leer, vindt er overeenkomstig de eeuwige en onveranderlijke wet een uitbreiding van deze goddelijke essentie plaats, van buiten naar binnen en van binnen naar buiten, en het heelal van verschijnselen of het zichtbare heelal is het uiteindelijke resultaat van de lange keten van kosmische krachten die achtereenvolgens in beweging worden gebracht. Op soortgelijke manier vindt er, als de passieve toestand weer intreedt, een samentrekking plaats van de goddelijke essentie, en wordt het voorafgaande scheppingswerk geleidelijk en stap voor stap tenietgedaan. Het zichtbare heelal wordt ontbonden, zijn bouwstoffen worden verspreid, en eenzaam en alleen hangt de 'duisternis' weer over de 'afgrond'. Om een beeldspraak uit de geheime boeken te gebruiken die de bedoeling nog duidelijker overbrengt: een uitademing van de 'onbekende essentie' brengt de wereld voort, en een inademing doet deze verdwijnen. Dit proces is al eeuwig aan de gang, en ons huidige heelal is er maar één uit een oneindige reeks die geen begin had en geen einde zal hebben.¹

Deze passage zal in dit boek zo goed mogelijk worden uitgelegd. Hoewel ze in deze vorm niets nieuws voor de oriëntalist bevat, kan haar esoterische interpretatie heel wat bevatten dat voor de westerse onderzoeker tot dusver geheel onbekend is gebleven.

De eerste figuur is een eenvoudige schijf , het tweede oeroude symbool ziet er zo uit: , een schijf met een punt erin – de eerste differentiatie in de periodieke manifestaties van de altijd eeuwige natuur, de geslachtloze en oneindige 'aditi in DAT' (*Rig-Veda*), het punt in de schijf, of potentiële ruimte binnen abstracte ruimte. In het derde stadium is het punt veranderd in een middellijn: . Dit symboliseert een goddelijke onbevleete modernatuur binnen de allesomvattende absolute oneindigheid.

¹ Zie *Isis ontsluit*, 2:309-10 en 'De dagen en nachten van Brahmā' in afdeling 2, blz. 402.

Wanneer de middellijn wordt gesneden door een loodlijn , ontstaat het (5) wereldkruis. De mensheid heeft het derde wortelras bereikt; dit is het teken voor het begin van het ontstaan van menselijk leven. Als de omtrek verdwijnt en alleen het overblijft, is dit een teken dat de val van de mens in de stof een feit is, en dat het VIERDE ras begint. Het kruis binnen een cirkel symboliseert zuiver pantheïsme; toen het kruis niet meer werd omcirkeld, werd het fallisch. Het had dezelfde en ook nog andere betekenissen als een in een cirkel ingeschreven TAU of als een ‘hamer van Thor’, het zogenaamde jain-kruis, of eenvoudig de swastika binnen een cirkel .

Met het derde symbool – de cirkel in tweeën gedeeld door een horizontale middellijn – werd de eerste manifestatie van de scheppende (nog passieve, want vrouwelijke) natuur bedoeld. Het eerste vage beeld dat de mens maakt in verband met voortbrenging is vrouwelijk, omdat de mens zijn moeder beter kent dan zijn vader. Vandaar dat vrouwelijke godheden heiliger waren dan mannelijke. De natuur is daarom vrouwelijk, en tot op zekere hoogte objectief en tastbaar, en het geest-beginsel dat haar bevrucht, is verborgen. Door aan de cirkel met de horizontale lijn erin een loodlijn toe te voegen, werd de tau gevormd – – de oudste vorm van de letter. Deze was het teken van het derde wortelras tot op de dag van zijn symbolische val – d.w.z. toen door natuurlijke evolutie de scheiding van de geslachten plaatsvond – toen de figuur werd, de cirkel, of het geslachtloze leven, die is gewijzigd of gescheiden – een dubbel teken of symbool. Bij de rassen van ons vijfde ras werd het in de symboliek de Hebreeuwse zakhar en nekebah van de eerstgevormde rassen;¹ dan veranderde het in het Egyptische (het symbool van het leven), en nog later in het teken van Venus ♀.

Dan komt de swastika (de hamer van Thor, of nu het ‘hermetische kruis’), die helemaal van haar cirkel is gescheiden en zó puur fallisch wordt. Het esoterische symbool van het kaliyuga is de omgekeerde vijfpuntige ster:

 – het teken van tovenarij door de mens, met haar twee punten (horens)

¹ Zie het tot nadenken stemmende boek *The Source of Measures*, blz. 236, waarin de schrijver de werkelijke betekenis van het woord ‘zakhar’ verklaart, waarvan ‘sacraal’ en ‘sacrament’ zijn afgeleid, die nu synoniemen van ‘heiligheid’ zijn geworden, hoewel puur fallisch!

- (6) naar de hemel gericht, een stand die elke occultist zal herkennen als van de ‘linkerhand’ en die in de ceremoniële magie wordt gebruikt.¹

We hopen dat bij het doornemen van dit boek de algemeen heersende onjuiste opvattingen over het pantheïsme zullen worden gewijzigd. Het is fout en onrechtvaardig de boeddhisten en Advaita-occultisten als atheïsten te beschouwen. Al zijn ze niet allemaal filosofen, ze zijn in ieder geval allemaal logici, omdat hun bezwaren en argumenten op strikte redenering berusten. Als het parabrahman van de hindoes wordt opgevat als representant van de verborgen en naamloze godheden van andere volkeren, zal men ontdekken dat dit absolute beginsel het prototype is waaruit alle andere werden afgeleid. Parabrahman is niet ‘God’ omdat Het niet *een* god is. ‘Het is dat wat het allerhoogste en niet het allerhoogste (parāvāra) is’, verklaart de *Muṇḍaka Upanishad* (2:2:8). HET is het ‘allerhoogste’ als OORZAAK, niet het allerhoogste als gevolg. Parabrahman is eenvoudig, als ‘enige werkelijkheid’, de alomvattende Kosmos – of beter gezegd de oneindige kosmische ruimte – in de hoogste spirituele zin natuurlijk. Brahma (onzijdig), dat de onveranderlijke, zuivere, onbeperkte, onvergankelijke hoogste wortel is – ‘het ENE ware bestaan, paramārthika’, en de absolute chit en het absolute chaitanya (intelligentie, bewustzijn) – kan geen kenner zijn, ‘want DAT kan geen kennend subject hebben’. Kan men de vlam de essentie van het vuur noemen? Deze essentie is ‘het LEVEN en LICHT van het heelal; het zichtbare vuur en de zichtbare vlam zijn vernietiging, dood en het kwaad’. ‘Vuur en vlam vernietigen het lichaam van een arhat, hun essentie maakt hem onsterfelijk’ (*Bodhimör*, boek 2). ‘De kennis van de absolute geest is evenals de glans van de zon of de warmte in het vuur niets anders dan de absolute essentie zelf’, zegt Śaṅkarācārya.² HET is ‘de geest van het vuur’, niet het vuur zelf, daarom ‘zijn de eigenschappen van laatstgenoemde, warmte of vlam, niet de eigenschappen van de geest, maar van dat waarvan de geest de onbewuste oorzaak is’. Is de bovenstaande zin niet de ware grondtoon van de latere rozenkruisersfilosofie? Parabrahman is kortom het

- (7)

¹ Westerse wiskundigen en sommige Amerikaanse kabbalisten zeggen dat ook in de kabbala ‘de waarde van de naam Jehovah die is van de middellijn van een cirkel’ (Skinner, *Op.cit.*, blz. 163). Voeg hieraan toe dat Jehovah de derde van de sefiroth – binah – is, een vrouwelijk woord, en u heeft de sleutel tot het geheim. Door bepaalde kabbalistische omzettingen wordt deze naam, die in de eerste hoofdstukken van *Genesis* androgyn is, na de vormverandering geheel mannelijk, kaïnitisch en fallisch. Dat men uit de heidense goden een godheid kiest, deze tot een bijzondere nationale god maakt, en deze aanroept als de ‘ene levende God’, de ‘God der goden’, en dan verkondigt dat deze verering monotheïstisch is, verandert deze godheid niet in het ENE beginsel waarvan het ‘één-zijn geen vermenigvuldiging, verandering of vorm toelaat’, vooral niet in het geval van een priapische godheid, zoals Jehovah nu blijkt te zijn.

² *Manual of Hindu Pantheism: The Vedāntasāra*, vert. G.A. Jacob, 1881, blz. 3-4.

verenigde totaal van de Kosmos in zijn oneindigheid en eeuwigheid, het ‘DAT’ en ‘DIT’, dat niet kan worden opgevat als een samenvoeging van een aantal subtotaal.¹ ‘In het begin was DIT het Zelf, slechts één’;² de grote Śaṅkarāchārya verklaart dat ‘DIT’ betrekking heeft op het heelal (jagat); de woorden ‘in het begin’ betekenen: vóór het opnieuw voortbrengen van het heelal van verschijnselen.

Wanneer de pantheïsten dus de *Upanishads* herhalen, die evenals de geheime leer verklaren dat ‘dit’ niet kan scheppen, dan ontkennen ze niet een schepper, of beter gezegd een *verenigd totaal* van scheppers, maar ze weigeren slechts, heel logisch, om ‘schepping’ en in het bijzonder ‘vorming’, iets eindigs, aan een oneindig beginsel toe te schrijven. Voor hen is parabrahman een passieve, want een absolute oorzaak, de onvoorwaardelijke mukti. Alleen beperkte alwetendheid en almacht worden aan laatstgenoemde ontzegd, omdat dit nog eigenschappen zijn (zoals die worden weerspiegeld in de voorstellingen van de mens), en omdat parabrahman, het ‘allerhoogste AL’, de altijd onzichtbare geest en ziel van de natuur, onveranderlijk en eeuwig, geen eigenschappen kan hebben. Het absolute sluit immers vanzelfsprekend elk denkbeeld van samenhang met het eindige of voorwaardelijke uit. En wanneer de aanhanger van de Vedānta stelt dat eigenschappen eenvoudig tot de emanatie ervan behoren, en deze ‘Īśvara *plus māyā*’ en avidyā (dit is veeleer agnosticisme en niet-weten dan onwetendheid) noemt, is het moeilijk in deze opvatting enig atheïsme te ontdekken.³ Omdat er noch twee ONEINDIGHEDEN noch twee ABSOLUTEN kunnen zijn in een heelal dat wordt verondersteld grenzeloos te zijn, kan men zich moeilijk voorstellen dat dit zelf-bestaan persoonlijk scheppend is. Voor het gevoel en de waarnemingen van eindige ‘wezens’ is DAT ‘het niet-zijn’, in de zin dat het de enige ZIJN-HEID⁴ is, want in dit AL ligt de daarmee eeuwig samen bestaande emanatie of inherente uitstraling verborgen, die, wanneer ze periodiek Brahmā wordt (het mannelijk-vrouwelijke vermogen), zich tot het gemanifesteerde heelal uitbreidt, en dit heelal wordt. Nārāyaṇa, die zich beweegt op de (abstracte) wateren van de ruimte, wordt veranderd in de

¹ Zie *Manual of Hindu Pantheism: The Vedāntasāra*, 1881, vert. G.A. Jacob, en ook *The Aphorisms of Śaṅḍilya*, 1878, vert. E.B. Cowell, blz. 42.

² *Aitareya Upanishad*, 4:1.

³ Niettemin zouden bevooroordeelde en nogal fanatieke christelijke oriëntalistten willen bewijzen dat dit zuiver atheïsme is. Voor een bewijs hiervan zie men majoor Jacobs *Vedāntasāra*. Toch wordt deze gedachte uit de Vedānta in de hele oudheid herhaald: ‘Omnis enim per se divom natura necesse est immortalī aevō summa cum pace fruatur.’ (Want de aard van de godheid moet noodzakelijkerwijs het eeuwige leven in diepe vrede genieten.) – Lucretius, *De rerum natura*, 2:646-7

⁴ Noot vert.: Het Engelse woord is ‘be-ness’.

concrete wateren die door hem – die nu het gemanifesteerde WOORD of de logos wordt – worden bewogen.

- (8) De orthodoxe brahmanen, die het meest in opstand komen tegen de pantheïsten en de aanhangers van de Advaita, en hen atheïsten noemen, zijn – als *Manu* hierin enig gezag heeft – gedwongen de dood van Brahṁā, de schepper, aan te nemen aan het einde van elke ‘eeuw’ van deze (scheppende) godheid (100 goddelijke jaren – een periode die in onze jaren uitgedrukt 15 cijfers vereist). Toch zal geen van hun filosofen deze ‘dood’ anders opvatten dan als een tijdelijk verdwijnen van het gemanifesteerde bestaansgebied, of als een periodieke rust.

De occultisten zijn het wat bovenstaande lering betreft dus eens met de filosofen van de Advaita-Vedānta. Ze tonen aan dat het op filosofische gronden onmogelijk is het denkbeeld te aanvaarden dat het absolute AL het ‘gouden ei’ schept of zelfs evolueert, waarin het zoals men zegt intreedt om zich in Brahṁā, de schepper, te veranderen, die zich later ontwikkelt tot de goden en het hele zichtbare heelal. Ze zeggen dat absolute eenheid niet kan overgaan in oneindigheid, want oneindigheid vooronderstelt de onbegrensde uitbreiding van *iets*, en de duur van dat ‘iets’. Het ene AL is als de ruimte – die er op deze aarde of op ons bestaansgebied de enige verstandelijke en fysieke voorstelling van is – noch een object noch een subject van waarneming. Als men kon veronderstellen dat het eeuwige oneindige AL, de alomtegenwoordige eenheid, in plaats van in eeuwigheid te zijn, door periodieke manifestatie een veelvoudig heelal of een meervoudige persoonlijkheid werd, zou die eenheid ophouden er een te zijn. Locke’s opvatting dat ‘zuivere ruimte noch in staat is tot weerstand, noch tot beweging’¹ is onjuist. Ruimte is noch een ‘onbegrensde leegte’ noch een ‘voorwaardelijke volheid’, maar beide: ze is immers op het gebied van de absolute abstractie de altijd-onkenbare godheid, die alleen voor het eindige verstand² leegte is, en op het gebied van māyāvische waarneming het plenum, de absolute bevatter van al wat is, gemanifesteerd of niet: ze is dus dat ABSOLUTE AL. Er is geen verschil tussen het ‘In hem leven we, bewegen we en zijn we’³ van de christelijke apostel, en het ‘Het heelal leeft in, komt voort uit, en zal terugkeren tot Brahma (Brahṁā)’

¹ John Locke, *An Essay Concerning Human Understanding*, 1828, deel 1, blz. 107.

² Zelfs uit de namen van de belangrijkste twee godheden, Brahṁā en Viṣṇu, zou men al lang geleden hun esoterische betekenis hebben kunnen afleiden. Want de wortel van de ene, brahman of brahm, wordt door sommigen afgeleid van het woord *brih*, ‘groeien’ of ‘uitbreiden’ (zie *Calcutta Review*, deel 66, blz. 14), en die van de andere, Viṣṇu, van de wortel *viś*, ‘doordringen’ tot de aard van de essentie; Brahṁā-Viṣṇu is dus deze oneindige RUIMTE, waarvan de goden, de rishi’s, de manu’s en alles in dit heelal eenvoudig de vermogens, vibhūṭayah, zijn.

³ *Handelingen* 17:28.

van de hindoe-rishi: want brahma (onzijdig), het niet-gemanifesteerde, is dat heeal in abscondito, en Brahṃā, het gemanifesteerde, is de logos, mannelijk-vrouwelijk¹ gemaakt in de symbolische orthodoxe dogma's. De god van de apostel-ingewijde en van de rishi is zowel de onzichtbare als de zichtbare RUIMTE. Ruimte wordt in de esoterische symboliek de 'eeuwige moeder-vader met zeven huiden' genoemd. Deze bestaat van haar ongedifferentieerde tot haar gedifferentieerde oppervlak uit zeven lagen. (9)

'Wat is het dat was, is, en zal zijn, of er een heeal is of niet, of er goden zijn of niet?' vraagt de esoterische Senzar catechismus. En het gegeven antwoord is: RUIMTE.

De ene onbekende altijd-tegenwoordige god in de natuur, of de natuur in abscondito, verwerpen we niet, maar wel de God van het menselijk dogma en zijn *vermenselijke* 'woord'. In zijn oneindige verwaandheid en aangeboren trots en ijdelheid schiep de mens deze zelf met zijn heiligschennende hand uit de elementen die hij vond in zijn eigen kleine hersenweefsel, en drong deze aan de mensheid op als een directe openbaring uit de ene ongeopenbaarde RUIMTE.² De occultist erkent een openbaring afkomstig van goddelijke maar toch nog eindige wezens, de gemanifesteerde levens, nooit (10)

¹ Zie Manu's verhaal over Brahṃā, die zijn lichaam scheidt in man en vrouw, waarbij laatstgenoemde de vrouwelijke Vāch is, in wie hij Virāj schept, en vergelijk dit met de esoterie van hoofdstukken 2, 3 en 4 van *Genesis*.

² Het occultisme zit inderdaad in de lucht aan het einde van onze 19de eeuw. Van de vele onlangs uitgegeven boeken zouden we er één in het bijzonder willen aanbevelen aan onderzoekers van het theoretische occultisme die zich niet buiten ons specifiek menselijke gebied zouden durven begeven. Het heet *New Aspects of Life and Religion*, door Henry Pratt, MD. Het staat vol esoterische leringen en filosofie, maar laatstgenoemde is in de slot-hoofdstukken nogal beperkt door wat een geest van voorwaardelijk positivisme schijnt te zijn. Wat erin over ruimte als 'de onbekende eerste oorzaak' wordt gezegd, verdient niet-temin te worden geciteerd. 'Dit onbekende iets, dat wordt erkend als, en gelijkgesteld met, de eerste belichaming van een eenvoudig één-zijn, is onzichtbaar en ontastbaar [als *abstracte* ruimte, toegegeven]; en omdat het onzichtbaar en ontastbaar is, is het ook onkenbaar. En deze onkenbaarheid heeft geleid tot de onjuiste veronderstelling dat ze een eenvoudige leegte is, alleen een vermogen om iets op te nemen. Maar zelfs als men ruimte opvat als een absolute leegte, moet men erkennen dat de ruimte óf op zichzelf bestaand, oneindig en eeuwig is, óf een eerste oorzaak heeft gehad buiten, achter en boven zich.

En toch, als zo'n oorzaak kon worden gevonden en omschreven, zou dit alleen ertoe leiden dat de eigenschappen die anders aan ruimte worden toegekend daarnaar zouden worden overgeheveld, en dat het vraagstuk van de oorsprong een stap terug wordt geschoven zonder dat er meer inzicht wordt verkregen in de eerste oorzakelijkheid.' (blz. 4-5.)

Dit is precies wat werd gedaan door mensen die geloven in een antropomorfe schepper, een buitenkosmische, in plaats van een binnenkosmische God. Veel van Pratts onderwerpen – de meeste, kunnen we wel zeggen – zijn oude kabbalistische denkbeelden en theorieën, die hij in een heel nieuw kleed aanbiedt: in feite 'nieuwe aspecten' van het occulte in de natuur. Maar de ruimte, gezien als een 'werkelijk bestaande eenheid', de 'levende

van het ENE LEVEN, dat zich niet kan openbaren; van die entiteiten die men de oorspronkelijke mens, dhyāni-boeddha's of dhyāni-chohans noemt, de 'rishi-prajāpati's' van de hindoes, de elohim of 'zonen van God', de planeetgeesten van alle volkeren, die voor de mensen goden zijn geworden. Hij beschouwt ook de ādi-śakti – de directe emanatie van mūlaprakriti, de eeuwige wortel van DAT, en het vrouwelijk aspect van de scheppende oorzaak, Brahmā, in haar ākāśische vorm van de universele ziel – in filosofische zin als een māyā, en de oorzaak van de menselijke māyā. Maar deze opvatting weerhoudt hem niet te geloven in haar bestaan zolang deze voortduurt, nl. één mahāmanvantara; en evenmin om ākāśa, de uitstraling van mūlaprakriti¹, voor praktische doeleinden aan te wenden, omdat de wereldziel verbonden is met alle natuurverschijnselen, die al of niet aan de wetenschap bekend zijn.

- (11) De oudste religies van de wereld – exoterisch, want de esoterische wortel of basis is één – zijn de Indiase, de mazdeïsche en de Egyptische. Dan komt de Chaldeeuwse, die uit deze is voortgekomen en nu voor de wereld volledig verloren is geraakt, behalve in haar misvormde sabaeïsme zoals dat tegenwoordig door de archeologen wordt weergegeven; dan, als we een aantal religies overslaan die later zullen worden genoemd, komt de joodse, die esoterisch – zoals in de kabbala – het spoor volgt van het geloof van de Babylonische magiërs; en exoterisch, zoals in *Genesis* en de *Pentateuch*, een verzameling allegorische legenden vormt. Gelezen in het licht van de *Zohar* vormen de eerste vier hoofdstukken van *Genesis* een gedeelte van een heel filosofische bladzijde in de kosmogonie van de wereld (zie deel 3,

levensbron', is – als de 'onbekende oorzaakloze oorzaak' – de oudste leer van het occultisme, duizenden jaren ouder dan de Pater-Aether van de Grieken en de Latijnse volkeren. Zo zijn ook 'kracht en stof als vermogens van de ruimte onscheidbaar, en de onbekende openbaarders van het onbekende'. Men kan ze in de hindoeïfilosofie alle vinden, belichaamd door Viśvakarman, Indra, Viṣṇu, enz. Toch worden ze in het genoemde boek heel filosofisch en vanuit veel ongebruikelijke gezichtspunten omschreven.

¹ In tegenstelling tot het gemanifesteerde stoffelijke heelal wordt de term mūlaprakriti (van *mūla*, 'wortel', en *prakriti*, 'natuur') – of de ongemanifesteerde oerstof, door westerse alchemisten Adams aarde genoemd – door de aanhangers van de Vedānta toegepast op parabrahman. Stof is in de religieuze metafysica tweevoudig, en in de esoterische leringen zevenvoudig, zoals al het andere in het heelal. Als mūlaprakriti is ze ongedifferentieerd en eeuwig, als vyakta wordt ze gedifferentieerd en voorwaardelijk, volgens de *Śvetāśvatara Upanishad*, 1:8, en het *Devī-Bhāgavata-Purāṇa*. De schrijver van de vier lezingen over de *Bhagavad Gītā* zegt over mūlaprakriti: 'Vanuit het objectieve gezichtspunt van de logos doet parabrahman zich aan die logos voor als mūlaprakriti. . . . Natuurlijk is deze mūlaprakriti stoffelijk voor hem, zoals elk stoffelijk voorwerp voor ons stoffelijk is. . . . Parabrahman is een onvoorwaardelijke en absolute werkelijkheid, en mūlaprakriti is een soort sluier die eroverheen wordt geworpen.' (Subba Row, *The Theosophist*, februari 1887, blz. 304.)

‘Guptavidyā en de *Zohar*’)¹. Beschouwt men hun symbolische verpakking, dan zijn ze een sprookje, een lelijke doorn in het vlees van wetenschap en logica, een duidelijk effect van karma. Om ze als een proloog tot het christendom te laten dienen was een wrede revanche van de rabbi’s, die beter wisten wat hun *Pentateuch* betekende. Het was een zwijgend protest tegen de roef ervan, en de joden zijn hun traditionele vervolgers op dit punt beslist te slim af. In de loop van ons betoog zullen bovengenoemde exoterische geloofsvormen worden verklaard in het licht van de universele leer.

De occulte catechismus bevat de volgende vragen en antwoorden:

‘*Wat is het dat altijd is?*’ ‘Ruimte, de eeuwige *aupapāduka*’.² ‘*Wat is het dat altijd was?*’ ‘*De kiem in de wortel.*’ ‘*Wat is het dat altijd komt en gaat?*’ ‘*De grote adem.*’ ‘*Is er dus drie keer iets eeuwigs?*’ ‘*Nee, de drie zijn één. Wat altijd is, is één; wat altijd was, is één; wat altijd bestaat en wordt, is ook één: en dit is ruimte.*’

‘*Verklaar dit, lanoe (leerling).*’ ‘*Het Ene is een ononderbroken cirkel (ring) zonder omtrek, want deze is overal en nergens; het Ene is het grenzeloze vlak van de cirkel, die alleen gedurende de tijdperken van een manvantara een middellijn manifesteert; het Ene is het ondeelbare punt dat tijdens die perioden nergens wordt gevonden, en overal wordt waargenomen; het is het verticale en het horizontale, de vader en de moeder, de top en de basis van de vader, de twee uitersten van de moeder, die in werkelijkheid nergens heen reiken, want het Ene is de ring en ook de ringen die binnen die ring zijn. Licht in duisternis en duisternis in licht: de ‘adem die eeuwig is’.* Het beweegt zich van buiten naar binnen wanneer het overal is, en van binnen naar buiten als het nergens is (d.w.z. *māyā*³, een van de middelpunten⁴). Het breidt zich uit en trekt samen (uitademing en inademing). (12)

¹ Noot vert.: Waarschijnlijk wordt verwezen naar ‘The Eastern Guptavidyā and the Kabalah’, zie *H.P. Blavatsky Collected Writings*, 14:167-91.

² Dit betekent ‘ouderloos’, zie hierna.

³ De esoterische filosofie die elk eindig ding als *māyā* (of de illusie van onwetendheid) beschouwt, moet noodzakelijkerwijs elke planeet en elk lichaam binnen de kosmos in hetzelfde licht zien, en wel als iets wat samengesteld is, en dus eindig. De uitdrukking ‘het beweegt zich van buiten naar binnen, enz.’ heeft dus in het eerste deel van de zin betrekking op de dageraad van het mahāmanvantarische tijdperk, of de grote nieuwe evolutie na een van de volledige periodieke ontbindingen van elke samengestelde vorm in de natuur (van planeet tot molecule) tot in zijn uiterste essentie of element, en in het tweede deel van de zin op het gedeeltelijke of plaatselijke manvantara, dat een zonne- of zelfs een planeetmanvantara kan zijn.

⁴ Met ‘middelpunt’ wordt een energiecentrum of kosmisch brandpunt bedoeld; als de zogenaamde ‘schepping’ of vorming van een planeet wordt teweeggebracht door die kracht die de occultisten *LEVEN* noemen en de wetenschap ‘energie’, dan vindt het proces van binnen naar buiten plaats. Men zegt dat elk atoom in zich de scheppende energie van de goddelijke adem bevat. Dus, na een absolute pralaya, of wanneer het vooraf bestaande

Als het zich uitbreidt, verspreidt en verstroot de moeder zich; wanneer het samentrekt, trekt de moeder zich terug en verenigt zich. Dit brengt de periodes van evolutie en ontbinding teweeg, manvantara en pralaya. De kiem is onzichtbaar en vurig; de wortel (het vlak van de cirkel) is koel; maar tijdens evolutie en manvantara is haar kleed koud en stralend. Hete adem is de vader die het nageslacht van het element met de vele gezichten (het heterogene) verslindt, en die met één gezicht (het homogene) ongemoeid laat. Koele adem is de moeder, die ze ontvangt, vormt, voortbrengt, en terugontvangt in haar schoot, om ze te hervormen bij de dageraad (van de dag van Brahmā, of het manvantara). . . .’

- (13) Om de gewone lezer het beter te laten begrijpen moet worden meegegeeld dat de occulte wetenschap zeven kosmische elementen kent – vier geheel fysiek en het vijfde (ether) halfstoffelijk; dit zal namelijk in de lucht zichtbaar worden tegen het einde van onze vierde ronde, om in de hele vijfde ronde de andere te overheersen. De resterende twee liggen nog volstrekt buiten het waarnemingsgebied van de mens. Deze laatste zullen zich echter tijdens het zesde en zevende ras van deze ronde aankondigen, en zullen respectievelijk in de zesde en zevende ronde bekend worden.¹ Deze zeven elementen, met hun talloze sub-elementen – veel talrijker dan de aan de wetenschap bekende – zijn eenvoudig *voorwaardelijke* variaties en aspecten van het ENE en enige element. Dit laatste is niet *ether*², zelfs niet

materiaal slechts bestaat uit ÉÉN element, en de ADEM ‘overall is’, werkt laatstgenoemde van buiten naar binnen. Na een kleine pralaya daarentegen, wanneer alles in statu quo is gebleven – in, bij wijze van spreken, een bevroren toestand, zoals de maan – beginnen bij de eerste trilling van het manvantara de planeet of planeten hun wederopstanding tot het leven van binnen naar buiten.

¹ Het is opvallend dat in de evolutiecyclussen van denkbeelden heel oude gedachten schijnen te worden weerspiegeld in moderne speculaties. Had Herbert Spencer oude hindoeïfilosofen gelezen en bestudeerd toen hij in zijn *First Principles* een bepaalde passage schreef (1880, blz. 536-7)? Of is het een onafhankelijke flits van innerlijke waarneming die hem, deels juist en deels onjuist, liet zeggen: ‘omdat de totale hoeveelheid beweging en materie constant is [?], schijnt het dat, wanneer de verandering in de ruimtelijke verdeling van de materie die door beweging wordt veroorzaakt een grens bereikt, in welke richting ze ook plaatsvindt [?], de onvernietigbare beweging dan een verdeling in tegenovergestelde richting nodig maakt. Het schijnt dat de overall gelijktijdig bestaande krachten van aantrekking en afstoting – die zoals we hebben gezien een ritme nodig maken in alle kleine veranderingen door het gehele heelal en ook een ritme in de totaliteit van zijn veranderingen – nu eens een onmetelijke periode veroorzaken waarin de aantrekkingskrachten overheersen en er overall samentrekking ontstaat, en dan weer een onmetelijke periode waarin de afstotende krachten overheersen en overall verstrooiing teweegbrengen: afwisselende tijdperken van evolutie en ontbinding.’

² Welke opvattingen de natuurwetenschap over dit onderwerp ook heeft, de occulte wetenschap onderwijst al eeuwen dat ākāśa – waarvan ether de grofste vorm is – het vijfde universele kosmische beginsel (waarmee in de mens manas overeenkomt en waaruit dit voortkomt), kosmisch gezien een stralende, koele, warmtestralen doorlatende, plastische

ākāśa, maar hun *bron*. Het vijfde element, waarvoor de wetenschap nu openlijk pleit, is niet de ether waarover Sir Isaac Newton zijn hypothese opstelde – hoewel hij die naam gebruikt, waarschijnlijk omdat hij het in gedachten in verband brengt met de aether, de ‘vader-moeder’ van de oudheid. Zoals Newton intuïtief zegt:

De natuur laat alles voortdurend circuleren, ze laat vloeistoffen ontstaan uit vaste stoffen, vaste stoffen uit gassen en omgekeerd, ijle uit grove en grove uit ijle. . . . Zo zijn misschien alle dingen uit de ether ontstaan.¹

De lezer moet bedenken dat de gegeven stanza’s alleen de kosmogonie van ons eigen planetenstelsel behandelen en wat daaromheen na een zonnepalaya zichtbaar is. De geheime leringen over de evolutie van de universele Kosmos kunnen niet worden gegeven, omdat zelfs de grootste denkers van deze tijd ze niet zouden kunnen begrijpen; er schijnen heel weinig ingewijden te zijn, zelfs onder de grootsten, die over dit onderwerp mogen speculeren. Bovendien zeggen de leraren openlijk dat zelfs de hoogste dhyāni-chohans nooit zijn doorgedrongen tot de mysteries buiten die grenzen die de miljarden zonnestelsels scheiden van de ‘centrale zon’, zoals deze wordt genoemd. Dat wat wordt gegeven, heeft daarom alleen betrekking op onze zichtbare Kosmos, na een ‘nacht van Brahmā’.

Vóór de lezer overgaat tot het beschouwen van de stanza’s uit het Boek van Dzyan die de basis vormen van dit boek, is het beslist nodig dat hij wordt bekendgemaakt met het kleine aantal grondbegrippen waarop het hele denkstelsel rust, die dit doordringen en waarvoor zijn aandacht wordt gevraagd. Deze basisgedachten zijn klein in aantal, en het goede begrip van alles wat volgt, hangt af van het zuiver aanvoelen ervan. Er is dus geen verontschuldiging nodig om de lezer te vragen zich eerst met deze vertrouwd te maken, vóór hij begint met het doornemen van het boek zelf.

De geheime leer formuleert drie grondstellingen:

(14)

(a) Een alomtegenwoordig, eeuwig, grenzeloos en onveranderlijk BEGINSEL, waarover elke speculatie onmogelijk is, omdat het het menselijk begripsvermogen te boven gaat en door menselijke uitdrukkingen of vergelijkingen alleen kan worden verkleind. Het ligt buiten het gebied en het bereik van het denken – in de woorden van de *Māṇḍūkya Upanishad*, ‘ondenkbaar en onbeschrijflijk’ (vers 7).

stof is, scheppend wat betreft zijn fysieke aard, en waarvan de grofste aspecten en delen in onderlinge wisselwerking staan, terwijl het in zijn hogere beginselen onveranderlijk is. In eerstgenoemde toestand wordt het de sub-wortel genoemd; in verbinding met stralende warmte roept het ‘dode werelden weer tot leven’. In zijn hogere aspect is het de ziel van de wereld; in zijn lagere, de VERNIETIGER.

¹ Brief aan Henry Oldenburg, 7 dec. 1675, getiteld: ‘An hypothesis explaining the properties of light discoursed of in my several papers.’

Om te bereiken dat deze denkbeelden duidelijker voor hem worden, kan de lezer van de vooronderstelling uitgaan dat er één absolute werkelijkheid is die voorafgaat aan al het gemanifesteerde voorwaardelijke zijn. Deze oneindige en eeuwige oorzaak – vaag omschreven als het ‘onbewuste’ en ‘onkenbare’ van de huidige Europese filosofie – is de wortelloze wortel van ‘alles wat was, is, of ooit zal zijn’. Ze heeft natuurlijk geen enkele eigenschap en heeft in essentie geen enkel verband met het gemanifesteerde eindige zijn. Ze is eerder zijn-heid (sat in het Sanskriet) dan het zijn, en gaat al het denken en speculeren te boven.

Deze ‘zijn-heid’ wordt in de geheime leer vanuit twee gezichtspunten gesymboliseerd. Enerzijds als absolute abstracte ruimte, die zuivere subjectiviteit voorstelt, het enige wat het menselijk verstand uit geen enkel begrip kan weglaten en evenmin op zichzelf kan beschouwen; anderzijds als absolute abstracte beweging, die onvoorwaardelijk bewustzijn voorstelt. Zelfs onze westerse denkers hebben aangetoond dat bewustzijn voor ons ondenkbaar is zonder verandering, en beweging symboliseert verandering, haar essentiële eigenschap, het best. Laatstgenoemd aspect van de ene werkelijkheid wordt ook gesymboliseerd door de uitdrukking ‘de grote adem’, een symbool dat aanschouwelijk genoeg is om geen verdere toelichting nodig te maken. Het eerste grondaxioma van de geheime leer is dus dit metafysische ENE ABSOLUTE – ZIJN-HEID – dat door het eindige verstand wordt gesymboliseerd als de drie-eenheid van de theologie.

Het kan de onderzoeker echter helpen als hier enige verdere uitleg wordt gegeven.

- (15) Herbert Spencer heeft onlangs zijn agnosticisme in zoverre gewijzigd dat hij verklaart dat de aard van de ‘eerste oorzaak’¹, die de occultist in meer logische zin afleidt van de ‘oorzaakloze oorzaak’, het ‘eeuwige’ en het ‘onkenbare’, in essentie dezelfde kan zijn als die van het bewustzijn dat binnenin ons opwelt: kortom, dat de onpersoonlijke realiteit die de Kosmos doordringt het zuivere noumenon van het denken is. Deze stap vooruit van zijn kant brengt hem heel dicht bij de esoterische en Vedānta-leer.²

Parabrahman (de ene werkelijkheid, het absolute) is het gebied van het absolute bewustzijn, dat wil zeggen die essentie die geen enkel verband

¹ De ‘eerste’ vooronderstelt noodzakelijkerwijs iets wat ‘het eerst is voortgebracht’, ‘het eerst in tijd, ruimte en rang’ – en dus iets eindigs en voorwaardelijks. Het ‘eerste’ *kan niet het absolute zijn*, want het is een manifestatie. Daarom noemt het oosterse occultisme het abstracte Al de ‘oorzaakloze ene oorzaak’, de ‘wortelloze wortel’, en beperkt de ‘eerste oorzaak’ tot de logos, in de betekenis die Plato aan deze term toekent.

² Zie de vier knappe lezingen van Subba Row over de *Bhagavad Gītā*, *The Theosophist*, februari, maart, april, juli 1887.

heeft met het voorwaardelijke bestaan, en waarvan het bewuste bestaan een voorwaardelijk symbool is. Maar zodra we in gedachten afstappen van deze (voor ons) absolute ontkenning, treedt er tweevoudigheid op in de tegenstelling van geest (of bewustzijn) en stof, subject en object.

Geest (of bewustzijn) en stof moeten echter niet als onafhankelijke werkelijkheden worden beschouwd, maar als de twee facetten of aspecten van het absolute (parabrahman), die de basis vormen van het voorwaardelijke zijn, hetzij subjectief of objectief.

Als we deze metafysische triade beschouwen als de wortel waaruit alle manifestatie voortkomt, speelt de ‘grote adem’ de rol van prekosmische ideatie. Deze is de bron en oorsprong van de kracht en van elk individueel bewustzijn, en verschaft de leidende intelligentie in het omvangrijke kosmische evolutieplan. Anderzijds is prekosmische wortel-substantie (mūla-prakṛiti) dat aspect van het absolute dat aan alle objectieve gebieden van de natuur ten grondslag ligt.

Evenals prekosmische ideatie de wortel is van elk individueel bewustzijn, is prekosmische substantie de grondslag van de materie in de verschillende graden van haar differentiatie.

Het zal dus duidelijk zijn dat de tegenstelling tussen deze twee aspecten van het absolute essentieel is voor het bestaan van het ‘gemanifesteerde heelal’. Zonder kosmische substantie zou de kosmische ideatie zich niet kunnen manifesteren als individueel bewustzijn, omdat bewustzijn alleen door middel van een stoffelijk voertuig¹ tevoorschijn komt als ‘ik ben ik’. Er is een fysieke basis nodig om een straal van het universele denkvermogen in een bepaald stadium van complexiteit ergens op te richten. Evenzo zou kosmische substantie zonder kosmische ideatie een lege abstractie blijven, en er zou geen bewustzijn uit voortkomen.

Het ‘gemanifesteerde heelal’ is dus doordrongen van dualiteit, en deze is als het ware de essentie van zijn EX-istentie als ‘manifestatie’. Maar evenals de tegenovergestelde polen van subject en object, geest en stof, alleen (16) maar aspecten zijn van de ene eenheid waarin ze tot synthese zijn gebracht, zo is er ook in het gemanifesteerde heelal ‘dat’ wat geest aan stof, en subject aan object verbindt.

Dit iets wat tegenwoordig in het westerse speculatieve denken onbekend is, wordt door de occultisten fohat genoemd. Het is de ‘brug’ waardoor de ‘ideeën’ die in het ‘goddelijk denken’ bestaan, als ‘natuurwetten’ op de kosmische substantie worden afgedrukt. Fohat is dus de dynamische energie van de kosmische ideatie, of, van de andere kant beschouwd, het

¹ In het Sanskriet: upādhi.

intelligente medium, de leidende kracht van alle manifestatie, het ‘goddelijk denken’ dat wordt overgebracht en gemanifesteerd door de dhyāni-chohans¹, de architecten van de zichtbare wereld. Zo is ons bewustzijn afkomstig van de geest of de kosmische ideatie; de verschillende voertuigen waarin dat bewustzijn wordt geïndividualiseerd en tot zelf- of reflectief bewustzijn komt, zijn afkomstig van de kosmische substantie; terwijl fohat in zijn verschillende manifestaties de mysterieuze schakel vormt tussen denkvermogen en materie, het bezielende beginsel dat elk atoom tot leven prikkelt.

De volgende samenvatting zal de lezer een helderder inzicht geven.

(1) Het ABSOLUTE, het parabrahman van de Vedānta-leer of de ene werkelijkheid, SAT, dat – zoals Hegel zegt – zowel het absolute zijn als niet-zijn is.

(2) De eerste manifestatie, de onpersoonlijke en in de filosofie de *on-gemanifesteerde* logos, de voorloper van het ‘gemanifesteerde’. Dit is de ‘eerste oorzaak’, het ‘onbewuste’ van de Europese pantheïsten.

(3) Geest-stof, LEVEN, de ‘geest van het heelal’, purusha en prakriti, of de *tweede* logos.

(4) Kosmische ideatie, MAHAT of intelligentie, de universele wereldziel, het kosmische noumenon van de stof, de grondslag van de verstandelijke werkingen in en van de natuur, ook MAHĀBUDDHI genoemd.

De ENE WERKELIJKHEID; haar *tweevoudige* aspecten in het voorwaardelijke heelal.

Verder stelt de geheime leer:

- (17) (b) De eeuwigheid van het heelal in toto als een grenzeloos gebied, periodiek ‘het toneel van talloze heelallen die zich onophoudelijk manifesteren en weer verdwijnen’, en die ‘de zich manifesterende sterren’ en ‘de vonken van de eeuwigheid’ worden genoemd. ‘De eeuwigheid van de pelgrim’² is als een oogwenk van het zelf-bestaan (Boek van Dzyan). ‘Het verschijnen en verdwijnen van werelden is als een regelmatig getij van eb en vloed.’³

Deze tweede stelling van de geheime leer betreft de algemene geldig-

¹ Door de christelijke theologie aartsengelen, serafijnen, enz., genoemd.

² ‘Pelgrim’ is de benaming die wordt gegeven aan onze monade (de twee in één) gedurende haar cyclus van incarnaties. Ze is het enige onsterfelijke en eeuwige beginsel in ons, omdat ze een ondeelbaar onderdeel is van het integrale geheel – de universele geest, waaruit ze voortkomt en waarin ze aan het einde van de cyclus wordt opgenomen. Als men zegt dat ze uit de ene geest voortkomt, moet men een onbeholpen en onjuiste uitdrukking gebruiken, bij gebrek aan meer geschikte woorden in het Nederlands. De aanhangers van de Vedānta noemen haar sūtrātman (draad-ziel), maar ook hun uitleg verschilt iets van die van de occultisten. Het verklaren van dit verschil wordt echter aan eerstgenoemden zelf overgelaten.

³ Zie afdeling 2, hfst. 7, ‘Dagen en nachten van Brahmā’, blz. 402ev.

heid van die wet van periodiciteit, van eb en vloed, van neergang en opkomst, die de natuurwetenschap op alle gebieden van de natuur heeft waargenomen, en heeft beschreven. Een afwisseling zoals tussen dag en nacht, leven en dood, slapen en waken, is een feit dat zo gewoon is, zo volkomen algemeen en zonder uitzondering, dat het gemakkelijk is te begrijpen dat we er een van de werkelijk fundamentele wetten van het heelal in zien.

Bovendien onderwijst de geheime leer:

(c) Dat alle zielen in essentie identiek zijn aan de universele overziel, die zelf een aspect is van de onbekende Wortel; en de verplichte pelgrims-tocht voor iedere ziel – een vonk van eerstgenoemde – door de cyclus van incarnatie (of ‘noodzakelijkheid’) in overeenstemming met de cyclische en karmische wet gedurende het hele tijdperk. Met andere woorden, geen zuiver spirituele buddhi (goddelijke ziel) kan een onafhankelijk (bewust) bestaan hebben voordat de vonk die voortkwam uit de zuivere essentie van het universele zesde beginsel – of de OVERZIEL – (a) door elke grondvorm van de verschijnselenwereld van dat manvantara is heengegaan, en (b) individualiteit heeft verkregen, eerst instinctief, en daarna door zelf teweeggebrachte en zelfbedachte inspanningen (beperkt door haar karma), terwijl ze zo opklom door alle graden van intelligentie heen, van het laagste tot het hoogste manas, van mineraal en plant tot aan de heiligste aartsengel (dhyāni-boeddha). De kernleer van de esoterische filosofie erkent geen voorrechten of bijzondere gaven van de mens, behalve die welke zijn eigen ego heeft verkregen door persoonlijke inspanning en verdienste gedurende een lange reeks zielsverhuizingen en reïncarnaties. Daarom zeggen de hindoes dat het heelal Brahma en Brahṁā is, want Brahma is in elk atoom van het heelal, omdat de zes beginselen in de natuur alle het resultaat zijn – de verschillend gedifferentieerde aspecten – van het ZEVENDE en ENE, de enige werkelijkheid in het heelal, hetzij kosmisch of microkosmisch. Daarom ook worden de omzettingen (psychische, spirituele en fysieke) van het zesde (Brahṁā, het voertuig van Brahma) op het gebied van manifestatie en vorm door metafysische antifrase opgevat als bedrieglijk en māyāvisch. Want (18) hoewel de wortel van elk afzonderlijk atoom en van elke vorm als geheel dat zevende beginsel of de ene werkelijkheid is, is het toch in zijn gemanifesteerde en tijdelijke verschijningsvorm niet meer dan een vergankelijk zinsbedrog.¹

Als iets absoluuts is het ene beginsel onder zijn twee aspecten (para-brahman en mūlaprakṛiti) geslachtloos, onvoorwaardelijk en eeuwig. Zijn

¹ Voor een duidelijker omschrijving zie afdeling 3, hfst. 15, ‘Goden, monaden, en atomen’, blz. 675ev; en ook ‘Theofanie’, ‘Bodhisattva’s en reïncarnatie’, enz.

- periodieke (manvantarische) emanatie – of oorspronkelijke uitstraling – is ook één, androgyn en als verschijnsel eindig. Wanneer de uitstraling op haar beurt uitstraalt, zijn al haar uitstralingen ook androgyn, om in hun lagere aspecten mannelijke en vrouwelijke beginselen te worden. Na de pralaya, hetzij de grote of de kleine pralaya (laatstgenoemde laat de werelden in statu quo¹), is het eerste dat opnieuw tot actief leven ontwaakt, het plastische ākāśa, vader-moeder, de geest en de ziel van de ether, of het gebied op het oppervlak van de cirkel. De ruimte wordt vóór haar kosmische activiteit de ‘moeder’ genoemd, en vader-moeder op de eerste trap van het opnieuw ontwaken. (Zie toelichtingen, stanza 2.) In de kabbala is ze ook vader-moeder-zoon. Maar terwijl deze in de oosterse leer het zevende beginsel van het gemanifesteerde heelal zijn, of zijn ‘ātma-buddhi-manas’ (geest, ziel en intelligentie), de triade die zich vertakt en verdeelt in de zeven kosmische en zeven menselijke beginselen, is ze in de westerse kabbala van de christelijke mystici de triade of drie-eenheid, en voor hun occultisten de mannelijk-vrouwelijke Jehovah, Jah-Chavah. Hierin ligt het hele verschil tussen de esoterische en de christelijke drie-eenheid. De mystici en de filosofen, de oosterse en de westerse pantheïsten, vatten hun aan de wereldvorming voorafgaande triade samen in de zuivere goddelijke abstractie. De orthodoxen vermensenlijken haar. Hiranyagarbha, Hari en Śaṅkara, de drie hypostasen van de zich manifesterende ‘geest van de hoogste geest’ (met deze benaming begroet Prithivī – de aarde – Viṣṇu in zijn eerste avatāra), zijn de zuiver metafysische abstracte eigenschappen van vorming, instandhouding en vernietiging; het zijn de drie goddelijke avasthā’s (letterlijk: hypostasen) van dat wat ‘niet vergaat met de geschapen dingen’ (of Achyuta, een naam van Viṣṇu). De orthodoxe christen daarentegen scheidt zijn persoonlijke scheppende godheid in de drie personen van de drie-eenheid, en erkent geen hogere godheid. Laatste genoemd is in het occultisme de abstracte driehoek, bij de orthodoxen is ze de volmaakte kubus. De scheppende god of de gezamenlijke goden worden door de oosterse filosoof beschouwd als bhrāntidarśana – ‘verkeerde interpretatie’, iets wat ‘als gevolg van onjuiste schijn wordt opgevat als een stofelijke vorm’, en verklaard als een gevolg van de bedrieglijke voorstelling gemaakt door de egoïstische persoonlijke en menselijke ziel (het lagere vijfde beginsel). Dit wordt prachtig uitgedrukt in een nieuwe vertaling van het *Viṣṇu-Purāṇa*:

¹ Tijdens de grote kosmische of zelfs zonne-pralaya’s blijven de fysieke organismen niet in statu quo, en hun psychische beginselen al helemaal niet, maar alleen hun ākāśische of astrale ‘foto’s’. Maar gedurende de kleine pralaya’s blijven de planeten, als ze eenmaal door de ‘nacht’ zijn overvallen, intact, hoewel ze dood zijn, zoals een reusachtig dier dat in het poolijs is gevangen en ingesloten, eeuwenlang in dezelfde toestand blijft.

Als geheel heeft die Brahṃā in essentie het aspect prakṛiti, zowel ontwikkeld als onontwikkeld [mūlaprakṛiti], en ook het aspect geest en het aspect tijd. De geest, o tweemaal geborene, is het belangrijkste aspect van het hoogste Brahma.¹ Het volgende aspect is tweevoudig – prakṛiti, zowel ontwikkeld als onontwikkeld, en tijd is het laatste aspect.²

De orfische theogonie laat zien dat Kronos ook een voortgebrachte god of instrument is.

In dit stadium van het herontwaken van het heelal stelt de heilige symboliek dit voor als een volmaakte cirkel met het punt (de wortel) in het midden. Dit teken was algemeen verbreid, we vinden het daarom ook in de kabbala. De westerse kabbala, die nu in handen is van christelijke mystici, negeert het echter helemaal, hoewel de *Zohar* het duidelijk laat zien. Deze sektariërs beginnen aan het einde en geven als symbool voor de nog niet voortgebrachte

Kosmos dit teken , en noemen het ‘de vereniging van de roos en het kruis’, het grote mysterie van de occulte voortbrenging; vandaar de naam – rozenkruisers (roos-kruis)!

Onder de belangrijkste en best bekende symbolen van de rozenkruisers is er een dat tot nu toe nooit is begrepen, zelfs niet door hedendaagse mystici. Het is dat van de ‘pelikaan’ die haar borst openscheurt om haar zeven jongen te voeden – en dat deel uitmaakt van de werkelijke geloofsovertuiging van de broeders van het rozenkruis en een rechtstreeks uitvloeisel is van de oosterse geheime leer. Brahma (onzijdig) wordt kalahaṃsa genoemd, (20) wat volgens de westerse oriëntalist de eeuwige zwaan of gans betekent (zie stanza 3, toelichting 8), en zo noemt men ook Brahṃā, de schepper. Zo wordt de aandacht gevestigd op een grote fout; het is Brahma (onzijdig), dat aangeduid zou moeten worden als haṃsa-vāhana (dat wat de zwaan als zijn voertuig gebruikt) en niet Brahṃā de schepper, die de werkelijke kalahaṃsa is, terwijl Brahma (onzijdig) haṃsa en ook ‘a-haṃsa’ is, zoals in de toelichting zal worden uitgelegd. Men moet begrijpen dat de termen Brahṃā en parabrahman hier niet worden gebruikt omdat ze tot onze eso-

¹ Spencer, die evenals Schopenhauer en Von Hartmann maar een aspect van de oude esoterische filosofie weergeeft en daardoor zijn lezers laat landen op de kale kust van agnostische wanhoop, formuleert niettemin het grootse mysterie eerbiedig als volgt: ‘Dat wat onveranderd in hoeveelheid blijft voortbestaan, maar onder deze waarneembare verschijningsvormen die het heelal ons biedt voortdurend van vorm verandert, is een onbekende en onkenbare kracht, waarvan we wel moeten erkennen dat deze geen beperkingen in de ruimte en geen begin of einde in de tijd heeft.’ (*Popular Science Monthly*, deel 21, ‘Mozley on evolution’, blz. 772.) Alleen een gewaagde theologie – nooit wetenschap of filosofie – probeert het oneindige te peilen en het onpeilbare en onkenbare te ontsluiten.

² H.H. Wilson, *The Viṣṇu-Purāṇa*, deel 1, blz. 18, voetnoot van Fitzedward Hall.

terische terminologie behoren, maar eenvoudig omdat ze de onderzoekers in het Westen meer vertrouwd zijn. Beide zijn geheel gelijkwaardig aan onze één, drie en zeven klinkers bevattende termen die worden gebruikt voor het ENE AL, en het Ene ‘alles in alles’.

Dit zijn de basisbegrippen waarop de geheime leer berust.

Het zou hier niet op zijn plaats zijn ons te gaan bezighouden met een verdediging of een bewijs van hun inherente redelijkheid; evenmin kan ik erbij stilstaan om aan te tonen hoe ze in feite deel uitmaken – hoewel maar al te vaak in een misleidende vorm – van elk denkstelsel en elke filosofie die deze naam waard is.

Wanneer de lezer er eenmaal een duidelijk begrip van heeft gekregen en beseft dat ze licht werpen op elk levensprobleem, zullen ze voor hem geen verdere rechtvaardiging nodig hebben, omdat de waarheid ervan voor hem even vanzelfsprekend is als de zon aan de hemel. Ik richt me daarom nu op de inhoud van de stanza's die in dit deel worden gegeven en voeg er een schets van de hoofdzaken aan toe, in de hoop daarmee de taak van de lezer gemakkelijker te maken door hem in enkele woorden de algemene daarin toegelichte gedachte voor te leggen.

Stanza 1. De geschiedenis van de evolutie van de Kosmos, zoals die in de stanza's wordt geschetst, vormt als het ware de abstracte algebraïsche formule van die evolutie. De onderzoeker moet dus niet verwachten er een verslag in te vinden van alle stadia en gedaanteverwisselingen die liggen tussen het eerste begin van de evolutie van het ‘heelal’ en onze tegenwoordige toestand. Het geven van zo'n verslag zou even onmogelijk als onbegrijpelijk zijn voor mensen die zelfs niet de aard kunnen vatten van het bestaansgebied dat volgt op dat waartoe hun bewustzijn op dit moment beperkt is.

(21) De stanza's geven daarom een abstracte formule die met de nodige wijzigingen op alle evolutie kan worden toegepast: op die van onze kleine aarde, op die van de keten van planeten waarvan die aarde er één is, op het zonneheelal waartoe die keten behoort, enz., in een opklimmende reeks, tot het verstand duizelt en door de inspanning uitgeput raakt.

De zeven stanza's die in dit deel worden gegeven, vormen de zeven termen van deze abstracte formule. Ze hebben betrekking op en beschrijven de zeven grote stadia van het evolutieproces, waarover in de *Purāṇa*'s wordt gesproken als de ‘zeven scheppingen’ en in de *Bijbel* als de ‘dagen’ van de schepping.

De eerste stanza beschrijft de toestand van het ENE AL tijdens pralaya, vóór de eerste trilling van de opnieuw ontwakende manifestatie.

Als men even nadenkt, wordt duidelijk dat zo'n toestand alleen in symbolen kan worden uitgedrukt; het is onmogelijk deze te beschrijven. Hij kan ook alleen in ontkenningen worden gesymboliseerd, want omdat het gaat om de toestand van het absolute als zodanig, kan deze geen van die specifieke eigenschappen hebben waarmee we voorwerpen in positieve bewoordingen kunnen omschrijven. Die toestand kan daarom alleen worden aangeduid door de ontkenningen van al die heel abstracte eigenschappen die een mens eerder aanvoelt dan begrijpt, want ze vormen de uiterste grenzen die zijn bevattingvermogen kan bereiken.

Het in stanza 2 beschreven stadium is voor het westerse verstand zó bijna identiek aan het in de eerste stanza genoemde dat het een afzonderlijke verhandeling zou vereisen om het verschil duidelijk te maken. Het moet daarom aan de intuïtie en de hogere vermogens van de lezer worden overgelaten om, zover hij kan, de betekenis van de gebruikte allegorische uitdrukkingen te begrijpen. Men moet dan ook bedenken dat al deze stanza's zich eerder richten tot de innerlijke vermogens dan tot het gewone begripsvermogen van de fysieke hersenen.

Stanza 3 beschrijft het opnieuw tot leven ontwakken van het heelal na pralaya. Ze schildert hoe de monaden tevoorschijn kwamen uit de toestand waarin ze waren opgegaan in het ENE, het vroegste en hoogste stadium in de vorming van 'werelden'. De term monade kan immers evengoed worden toegepast op het meest uitgestrekte zonnestelsel als op het kleinste atoom.

Stanza 4 laat de differentiatie zien van de 'kiem' van het heelal tot de zevenvoudige hiërarchie van bewuste goddelijke machten, de actieve manifestaties van de ene hoogste energie. Ze zijn de ontwerpers, vormgevers en uiteindelijk de scheppers van het hele gemanifesteerde heelal, in de enige betekenis waarin de naam 'schepper' begrijpelijk is; ze bezielen en leiden het; ze zijn de intelligente wezens die de evolutie bijstellen en beheersen, terwijl ze in zichzelf die manifestaties van de ENE WET belichamen, die we kennen als 'de natuurwetten'. (22)

Als categorie staan ze bekend als de dhyāni-chohans, hoewel in de geheime leer elk van de verschillende groepen haar eigen benaming heeft.

Dit evolutiestadium wordt in de hindoemythologie de 'schepping' van de goden genoemd.

In stanza 5 wordt het proces van de wereldvorming beschreven: eerst verspreide kosmische stof, dan de vurige 'wervelwind', het eerste stadium in de vorming van een nevelvlek. Die nevelvlek verdicht zich, en vormt, na

verschillende transformaties te hebben ondergaan, een zonneheelal, een planeetketen of één enkele planeet, afhankelijk van het geval.

De volgende stadia in de vorming van een ‘wereld’ worden in stanza 6 aangegeven. Hiermee komt de evolutie van zo’n wereld in haar vierde grote tijdperk, dat overeenkomt met dat waarin we nu leven.

Stanza 7 vervolgt de geschiedenis en schetst het neerdalen van het leven tot aan het verschijnen van de mens, en besluit zo afdeling 1 van deel 1 van *De geheime leer*.

De ontwikkeling van de ‘mens’ vanaf zijn eerste verschijnen op deze aarde in deze ronde tot aan de toestand waarin we hem nu aantreffen, zal het onderwerp zijn van deel 2.

Opmerking

- (23) De stanza’s die in afdeling 1 worden behandeld, worden steeds in hun moderne vertaling gegeven, omdat het erger dan nutteloos zou zijn het onderwerp nog moeilijker te maken door het invoeren van de archaïsche bewoordingen van het origineel met zijn raadselachtige stijl en woorden. Er worden fragmenten gegeven van de Chinese, Tibetaanse en Sanskriet-vertalingen van de oorspronkelijke Senzartoelichtingen op en verklaringen van het Boek van DZYAN – die nu voor het eerst in een Europese taal zijn weergegeven. Het is bijna onnodig te zeggen dat hier slechts gedeelten van de zeven stanza’s worden gegeven. Zouden deze in hun geheel openbaar worden gemaakt, dan zouden ze toch voor iedereen, behalve voor enkele vergevorderde occultisten, onbegrijpelijk blijven. Het is ook onnodig de lezer te verzekeren dat de schrijfster, of beter gezegd de dienstwillige rapporteur, deze verboden passages evenmin begrijpt als de meeste niet-ingewijden. Om het lezen te vergemakkelijken en om te voorkomen dat er te vaak naar voetnoten wordt verwezen, leek het ons het beste om teksten en verklaringen samen te voegen en om de overeenkomstige Sanskriet- en Tibetaanse termen te gebruiken als die niet kunnen worden vermeden, in plaats van de oorspronkelijke namen te geven. Dit geldt temeer omdat de genoemde termen allemaal aanvaarde synoniemen zijn, en de oorspronkelijke alleen tussen een meester en zijn chela’s (leerlingen) worden gebruikt.

Als men bijvoorbeeld bij de vertaling alleen de zelfstandige naamwoorden en de technische termen zou gebruiken zoals die voorkomen in een van de Tibetaanse en Senzarteksten, dan zou vers 1 als volgt luiden: ‘Tho-ag in

zhi-gyu sliep zeven khorlo. Zodmanas zhiba. Alle nyug moederschoot. Konch-hog niet; thyan-kam niet; lha-chohan niet; tenbrel chugnyi niet; dharmakāya hield op; tgenchang niet geworden; barnang en ssa in ngovonyidj; alleen tho-og yinsin in nacht van Sun-chan en yong-grub (paranishpanna)', enz., en dit zou klinken als pure abracadabra.

Omdat dit boek is geschreven om studenten van het occultisme te instrueren, en niet voor filologen, kunnen we, waar mogelijk, zulke vreemde benamingen beter vermijden. Alleen de onvertaalbare termen, die onbegrijpelijk zijn tenzij hun betekenis wordt uitgelegd, zijn blijven staan, maar al zulke termen worden in hun Sanskrietvorm gegeven. Het is niet nodig de lezer eraan te herinneren dat deze bijna altijd de late ontwikkelingen van de latere taal zijn, en horen bij het vijfde wortelras. Sanskriet zoals we het nu kennen, werd niet door de Atlantiërs gesproken, en de meeste filosofische termen die worden gebruikt in de Indiase scholen van de periode na het *Mahābhārata*, vindt men niet in de *Veda's*; in de oorspronkelijke stanza's worden ze ook niet aangetroffen, maar alleen hun equivalenten. De lezer die geen theosoof is, wordt opnieuw uitgenodigd om, als hij dat wil, alles wat volgt als een sprookje te beschouwen; op zijn best als een van de nog onbewezen speculaties van *dromers*, en op zijn ergst als nóg een hypothese naast de vele wetenschappelijke hypothesen uit verleden, heden en toekomst, waarvan sommige zijn ontkracht en andere nog voortleven. Deze hypothese is in geen enkel opzicht slechter dan veel zogenaamd wetenschappelijke theorieën, en in ieder geval is ze filosofischer en aannemelijker. (24)

Met het oog op het grote aantal vereiste toelichtingen en verklaringen zijn de verwijzingen naar de voetnoten op de gebruikelijke manier aangegeven, terwijl de zinnen die zullen worden toegelicht door letters worden aangeduid. Aanvullende gegevens staan in de hoofdstukken over symboliek, die afdeling 2 vormen, en ook in die van afdeling 3, en bevatten vaak meer informatie dan de tekst.

Afdeling 1

Kosmische evolutie

vertaling van zeven stanza's

met toelichtingen

uit het

geheime Boek van Dzyan

Noch iets noch niets bestond; die heldere hemel daar
Was niet, noch het brede hemeldak daarboven uitgestrekt.
Wat dekte het Al? Wat beschutte? Wat verborg?
Was het van het water het peilloze diep?
Er was geen dood – toch was er niets onsterfelijks,
Er was geen grens tussen dag en nacht;
Het enig Ene ademde stil alleen,
Behalve Dat is sindsdien niets geweest.
Het was duister, en het Al was eerst gehuld
In diepe somberheid – een lichtloze oceaan –
De kiem, bedekt nog in de schil,
Barstte open, één van aard, uit hittegloed. . . .

Wie kent het geheim? Wie verkondigde het hier?
Wie weet waaruit die veelvoudige schepping ontstond?
De goden zelf ontstonden later pas –
Wie weet waaruit die schepping plots ontstond?
Wie kent Dat waar die grote schepping uit voortkwam?
Wie weet of zijn wil haar schiep of dat die zweeg?
De hoogste ziener in de hoogste hemel,
Hij weet het – of misschien zelfs deze niet.

– *Rig-Veda*, 10:129

Starend de eeuwigheid in . . .
Vóór de grondslag van de aarde was gelegd, . . .
Was u. En als de onderaardse vlam
Uit het gevang barst, en het raamwerk verteert . . .
Zult u in rust verkeren, zoals u eerder was,
En onveranderd blijven, terwijl de tijd niet meer bestaat.
O, eindeloos denken, goddelijke EEUWIGHEID!

– John Gay, *A Thought on Eternity*

Kosmische evolutie

(27)

In zeven stanza's, vertaald uit het Boek van Dzyan

Stanza 1

1. De eeuwige moeder, gewikkeld in haar altijd onzichtbare gewaden, had opnieuw zeven eeuwigheden gesluimerd.

2. De tijd was niet, want hij lag in slaap in de oneindige schoot van de duur.

3. Het universele denkvermogen was niet, want er waren geen ah-hi om het te bevatten.

4. De zeven wegen naar gelukzaligheid waren niet. De grote oorzaken van ellende waren niet, want er was niemand om ze te leggen en erdoor verstrikt te raken.

5. Alleen duisternis vulde het grenzeloze al, want vader, moeder en zoon waren opnieuw één, en de zoon was nog niet ontwaakt voor het nieuwe wiel en zijn pelgrimstocht daarop.

6. De zeven verheven heren en de zeven waarheden hadden opgehouden te bestaan, en het heelal, de zoon van noodzakelijkheid, was verzonken in parinishpanna om te worden uitgeademd door dat wat is en toch niet is. Niets was.

7. De oorzaken van het bestaan waren weggenomen; het zichtbare dat was en het onzichtbare dat is, rustten in eeuwig niet-zijn – het ene zijn.

8. Alleen de ene bestaansvorm strekte zich grenzeloos, eindeloos, oorzaakloos uit in een droomloze slaap; en het leven klopte onbewust in de universele ruimte, door heel die alomtegenwoordigheid die door het geopende oog van de dangma wordt waargenomen.

9. Maar waar was de dangma toen de alaya van het heelal in paramārtha was, en het grote wiel aupapāduka was?

(28) Stanza 2

1. . . . Waar waren de bouwers, de lichtende zonen van de dageraad van het manvantara? . . . In de onbekende duisternis in hun ah-hi parinishpanna. De voortbrengers van vorm uit niet-vorm – de wortel van de wereld – de devamātri en svabhavat, rustten in de gelukzaligheid van niet-zijn.

2. . . . Waar was de stilte? Waar waren de oren om deze gewaar te worden? Nee, er was noch stilte noch geluid; niets, afgezien van de onophoudelijke eeuwige adem, die zichzelf niet kent.

3. Het uur had nog niet geslagen; de straal was nog niet in de kiem geschoten; de mātripadma was nog niet gezwollen.

4. Haar hart had zich nog niet geopend zodat de ene straal het kon binnengaan, om vandaar, als drie in vier, in de schoot van māyā te vallen.

5. De zeven zonen waren nog niet geboren uit het web van licht. Duisternis alleen was vader-moeder, svabhavat; en svabhavat was in duisternis.

6. Deze twee zijn de kiem, en de kiem is één. Het heelal was nog verborgen in het goddelijk denken en de goddelijke schoot. . . .

Stanza 3

1. . . . De laatste trilling van de zevende eeuwigheid doordringt de oneindigheid. De moeder zwelt, zet zich van binnen naar buiten uit, zoals de knop van de lotus.

2. De trilling snelt voort, en raakt met haar snelle vleugel het gehele heelal en de kiem die in het duister woont: de duisternis die ademt over de sluimerende wateren van het leven. . . .

3. De duisternis straalt licht uit, en het licht laat één enkele straal vallen

in de moeder-diepte. De straal schiet door het maagdelijk ei, de straal laat het eeuwige ei trillen, en dit laat daardoor de niet-eeuwige kiem vallen, die zich verdicht tot het wereld-ei.

4. Dan vallen de drie in de vier. De stralende essentie wordt zeven (29) vanbinnen en zeven vanbuiten. Het lichtgevende ei, dat in zichzelf drie is, stolt en verspreidt zich in melkwit stremsel door de diepten van de moeder heen, de wortel die groeit in de diepten van de oceaan van het leven.

5. De wortel blijft, het licht blijft, het stremsel blijft, en nog altijd is Oeahoo één.

6. De wortel van het leven was in elke druppel van de oceaan van onsterfelijkheid, en de oceaan was stralend licht, dat vuur, warmte en beweging was. De duisternis verdween en was niet meer; ze verdween in haar eigen essentie, het lichaam van vuur en water, of vader en moeder.

7. Ziedaar, o lanoe! Het stralende kind van de twee, de ongeëvenaarde schitterende heerlijkheid: heldere ruimte, zoon van donkere ruimte, die uit de diepten van de grote donkere wateren tevoorschijn komt. Het is Oeahoo de jongere, de * * *. Hij vertoont zich stralend als de zoon; hij is de vlamme goddelijke draak van wijsheid. De een is vier, en vier neemt drie¹ tot zich, en hun vereniging brengt de sapta voort, in wie de zeven zijn die de tridaśa (of de horden en de menigten) worden. Zie hem de sluier oplichten en deze van oost naar west ontrollen. Hij sluit het hogere buiten en laat het lagere zien als de grote illusie. Hij geeft de plaatsen voor de stralenden aan, verandert het bovenste in een oeverloze zee van vuur, en verandert het ene gemanifesteerde in de grote wateren.

8. Waar was de kiem, en waar was nu de duisternis? Waar is de geest van de vlam die brandt in je lamp, o lanoe? De kiem is dat, en dat is licht, de witte schitterende zoon van de donkere verborgen vader.

9. Licht is koude vlam, en vlam is vuur, en vuur brengt warmte voort, die water oplevert: het levenswater in de grote moeder.

¹ In de Engelse vertaling uit het Sanskriet worden de getallen in die taal gegeven: eka, chatur, enz. Het leek beter ze te vertalen.

10. Vader-moeder spinnen een web dat vanboven aan de geest – het licht van de ene duisternis – is bevestigd, en van onderen aan zijn schaduwkant, de stof; en dit web is het heelal, gesponnen uit de twee substanties die tot één zijn gemaakt, dat svabhavat is.

- (30) 11. Het zet uit als de adem van het vuur erop is gericht; het trekt samen als de adem van de moeder het aanraakt. Dan gaan de zonen uiteen en verspreiden zich, om aan het einde van de ‘grote dag’ in de schoot van hun moeder terug te keren en weer één met haar te worden; wanneer het afkoelt, wordt het stralend, en de zonen zetten uit en trekken samen door hun eigen zelf en hart; ze omvatten de oneindigheid.

12. Svabhavat zendt dan fohat om de atomen te verharden. Elk is een deel van het web. Elk weerkaatst als een spiegel de ‘op zichzelf bestaande heer’, en wordt op zijn beurt een wereld.

Stanza 4

1. . . . Luister, zonen van de aarde, naar je leermeesters – de zonen van het vuur. Weet dat er noch eerste noch laatste is, want alles is één getal, voortgekomen uit geen getal.

2. Weet wat wij die afstammen van de oorspronkelijke zeven, wij die zijn geboren uit de oorspronkelijke vlam, van onze vaderen hebben geleerd. . . .

3. Uit de uitstraling van licht – de straal van de eeuwige duisternis – schoten de weer ontwaakte energieën de ruimte in; de een uit het ei, de zes en de vijf. Daarna de drie, de een, de vier, de een, de vijf – de tweemaal zeven, het geheel. En dit zijn de essenties, de vlammen, de elementen, de bouwers, de getallen, de arūpa, de rūpa, en de kracht van de goddelijke mens – het geheel. En uit de goddelijke mens emaneerden de vormen, de vonken, de heilige dieren en de boodschappers van de heilige vaderen binnen de heilige vier.

4. Dit was het leger van de stem – de goddelijke moeder van de zeven. De vonken van de zeven zijn onderworpen aan en de dienaren van de eerste, de tweede, de derde, de vierde, de vijfde, de zesde, en de zevende van de zeven. Deze ‘vonken’ noemt men bollen, driehoeken,

kubussen, lijnen, en vormgevers; want zo is de eeuwige nidāna – de Oeahoo, die is:

5. 'Duisternis', het grenzeloze of het niet-getal, ādi-nidāna svabhavat: (31)
 (1) De ādi-sanat, het getal, want hij is één.
 (2) De stem van het woord¹, svabhavat, de getallen, want hij is één en negen.
 (3) Het 'vormloze vierkant'.

En deze drie, omsloten door de , zijn de heilige vier; en de tien zijn het arūpa heelal. Dan komen de 'zonen', de zeven strijders, de ene, de weggelaten achtste, en zijn adem die de lichtmaker is.

6. Dan de tweede zeven, die de lipika's zijn, voortgebracht door de drie. De verstoten zoon is één. De 'zoon-zonnen' zijn talloos.

Stanza 5

1. De oorspronkelijke zeven, de eerste zeven ademtochten van de draak van wijsheid, brengen op hun beurt uit hun heilige ronddraaiende ademtochten de vurige wervelwind voort.

2. Ze maken hem tot de boodschapper van hun wil. De dzyu wordt fohat; de snelle zoon van de goddelijke zonen, van wie de zonen de lipika's zijn, brengt berichten rond. Fohat is het strijdros, en het denken is de ruiter. Hij schiet als bliksem door de vurige wolken; doet drie, vijf en zeven schreden door de zeven gebieden boven en de zeven beneden. Hij verheft zijn stem, roept de ontelbare vonken, en voegt ze samen.

3. Hij is hun beschermgeest en hun leider. Wanneer hij begint te werken, scheidt hij de vonken van het lagere rijk die zweven en trillen van vreugde in hun stralende woningen, en vormt daarmee de kiemen van wienlen. Hij plaatst ze in de zes richtingen van de ruimte, en één in het midden – het middenwiel.

1. Noot vert.: De Engelse uitgave heeft 'Lord', maar op blz. 98 van die uitgave, waar deze tekst wordt herhaald, 'Word'. Waarschijnlijk is het laatste juist – zie ook de toelichting op blz. 99 van de Engelse uitgave – en berust 'Lord' op een drukfout.

(32) 4. Fohat trekt spiraallijnen om het zesde te verenigen met het zevende – de kroon; een leger van de zonen van licht staat bij elke hoek, en de lipika's staan in het middenwiel. Ze zeggen: dit is goed, de eerste goddelijke wereld is gereed, de eerste is nu de tweede. Dan weerspiegelt de 'goddelijke arūpa' zich in chhāyāloka, het eerste gewaad van de aupapāduka.

5. Fohat doet vijf schreden, en bouwt een gevleugeld wiel op elke hoek van het vierkant, voor de vier heiligen en hun legers.

6. De lipika's omschrijven de driehoek, de eerste één, de kubus, de tweede één, en het pentagram binnen het ei. Het wordt de ring 'verder niet' genoemd voor hen die afdalen en opklimmen, en ook voor degenen die tijdens de kalpa voortgaan naar de grote dag 'wees met ons'. Zo werden de rūpa en arūpa gevormd: uit één licht zeven lichten; uit elk van die zeven, zeven keer zeven lichten. De wielen bewaken de ring. . . .

Stanza 6

1. Door de kracht van de moeder van mededogen en kennis, Kuan-yin, de 'triade' Kuan-shih-yin, die woont in Kuan-yin-tien, doet fohat, de adem van hun nageslacht, de zoon van de zonen, nadat deze uit de diepste afgrond de schijnvorm had opgeroepen van hsien-chan en de zeven elementen, het volgende:¹

2. De snelle en stralende brengt de zeven laya-centra voort, waarover niemand meester zal zijn tot de grote dag 'wees met ons', en hij grondvest het heelal op deze eeuwige fundamenteën, terwijl hij hsien-chan omringt met de elementaire kiemen.

3. Van de zeven – eerst één gemanifesteerd, zes verborgen; twee gemanifesteerd, vijf verborgen; drie gemanifesteerd, vier verborgen; vier voortgebracht, drie verscholen; vier en een tsan onthuld, tweeënhalf verborgen; zes nog te manifesteren, één terzijde gelegd. Ten slotte zeven wentelende kleine wielen, waarvan het ene het andere voortbrengt.

¹ Vers 1 van stanza 6 is van veel latere datum dan de andere stanza's, hoewel toch heel oud. De oude tekst van dit vers, die namen bevat die de oriëntalist volkomen onbekend zijn, zou de lezer geen aanknopingspunt bieden.

4. Hij bouwt ze naar het voorbeeld van oudere wielen, en plaatst ze op de onvergankelijke centra. (33)

Hoe bouwt fohat ze? Hij verzamelt het vurige stof. Hij maakt ballen van vuur, schiet erdoorheen en eromheen, terwijl hij ze leven inblaast, en brengt ze dan in beweging, sommige in de ene richting, andere in de andere richting. Ze zijn koud, hij maakt ze heet. Ze zijn droog, hij maakt ze vochtig. Ze stralen, hij waait ze koelte toe en verkoelt ze. Zo werkt fohat van de ene schemering tot de andere, zeven eeuwigheden lang.

5. Bij de vierde wordt de zonen opgedragen hun beeltenis te scheppen. Eén derde weigert, twee gehoorzamen.

De vloek wordt uitgesproken; ze zullen worden geboren in het vierde, zullen lijden, en lijden veroorzaken; dit is de eerste oorlog.

6. De oudere wielen draaiden omlaag en omhoog. . . . Het broedsel van de moeder vulde het geheel. Er werden veldslagen geleverd tussen de scheppers en de vernietigers, en veldslagen om de ruimte; het zaad verscheen, en verscheen voortdurend opnieuw.

7. Maak je berekeningen, lanoe, wanneer je de juiste ouderdom van je kleine wiel zou willen kennen. Zijn vierde spaak is onze moeder. Reik naar de vierde 'vrucht' van het vierde pad van kennis dat leidt naar nirvāṇa, en je zult begrijpen, want je zult zien. . . .

Stanza 7

1. Aanschouw het begin van bewust vormloos leven.

Eerst het goddelijke, het ene uit de moeder-geest; dan het spirituele; de drie uit het ene, de vier uit het ene, en de vijf waaruit de drie, de vijf en de zeven. Deze zijn het drievoud en het viervoud naar beneden; de 'uit het denkvermogen geboren' zonen van de eerste heer; de stralende zeven.

Ze zijn jou, mij, hem, o lanoe. Zij die over jou en jouw moeder aarde waken.

2. De ene straal brengt de kleinere stralen voort. Het leven gaat aan de vorm vooraf, en het leven overleeft het laatste atoom van vorm. Door de talloze stralen gaat de levensstraal voort, de ene, zoals een draad door veel juwelen. (34)

3. Wanneer de ene twee wordt, verschijnt het drievoud, en de drie zijn één; en het is onze draad, o lanoe, het hart van de mensplant, die saptaparna wordt genoemd.

4. Het is de wortel die nooit sterft; de drietongige vlam met de vier pitten. De pitten zijn de vonken, die putten uit de drietongige vlam die door de zeven – hun vlam – naar buiten is geschoten; de stralen en vonken van één maan, weerspiegeld in de voortsnellende golven van alle rivieren van de aarde.

5. De vonk hangt aan de vlam, aan de fijnste draad van fohat. Ze reist door de zeven werelden van mājā. Ze verblijft enige tijd in de eerste, en is een metaal en een steen; ze gaat door naar de tweede, en zie – een plant; de plant wervelt rond door zeven veranderingen en wordt een heilig dier. Uit het samenstel van hun eigenschappen wordt manu, de denker, gevormd. Wie vormt hem? De zeven levens, en het ene leven. Wie voltooit hem? De vijfvoudige lha. En wie vervolmaakt het laatste lichaam? Vis, zonde, en soma. . . .

6. Vanaf de eerstgeborene wordt de draad tussen de stille wachter en zijn schaduw sterker en stralender bij elke verandering. Het zonlicht van de ochtend is veranderd in de glorie van de middag. . . .

7. Dit is je tegenwoordige wiel, zei de vlam tegen de vonk. Je bent mijzelf, mijn evenbeeld en mijn schaduw. Ik heb mijzelf in jou gekleed, en je bent mijn vāhana tot de dag ‘wees met ons’, waarop je weer mijzelf en anderen, jezelf en mij zult worden. Daarop dalen de bouwers, nadat ze hun eerste kleed hebben aangetrokken, neer op de stralende aarde, en regeren over de mensen – die zichzelf zijn. . . .

Zo eindigt dit gedeelte van het oeroude verhaal, duister, verwarrend, bijna onbegrijpelijk. Er zal nu een poging worden gedaan om licht te brengen in deze duisternis en iets zinnigs te maken van deze schijnbare ON-ZIN.

Toelichtingen

(35)

op de zeven stanza's en de daarin voorkomende termen, in de
volgorde van de stanza's en śloka's

Stanza 1

1. De eeuwige moeder (*ruimte*), gewikkeld in haar altijd onzichtbare gewaden, had opnieuw zeven eeuwigheden gesluimerd (*a*).

De 'moeder-ruimte' is de eeuwige, altijd aanwezige oorzaak van alles – de onbegrijpelijke GODHEID; haar 'onzichtbare gewaden' zijn de mystieke wortel van alle materie en van het heelal. Ruimte is het *enige eeuwige* wat we ons heel gemakkelijk kunnen voorstellen, onbeweeglijk in haar abstractie en niet beïnvloed door de aanwezigheid of afwezigheid daarin van een objectief heelal. Ze heeft geen afmetingen, hoe men die ook opvat, en bestaat op zichzelf. Geest is de eerste differentiatie van DAT, de oorzaakloze oorzaak van zowel geest als stof. Zoals de esoterische catechismus onderwijst, is ze noch grenzeloze leegte noch voorwaardelijke volheid, maar beide. Ze was en zal altijd zijn. (Zie de Proloog.)

De 'gewaden' staan dus voor het noumenon van ongedifferentieerde kosmische stof. Het is geen stof zoals wij die kennen, maar de spirituele essentie van stof, en deze is eeuwig samen met, en is zelfs één met, ruimte in haar abstracte betekenis. De wortelnatuur is ook de bron van de subtiele onzichtbare eigenschappen in de zichtbare stof. Ze is als het ware de ziel van de ENE oneindige geest. De hindoes noemen haar mūlaprakriti, en zeggen dat ze de oorspronkelijke substantie is, die de basis vormt van de upādhi of het voertuig van elk verschijnsel, fysiek, verstandelijk of psychisch. Ze is de bron waarvan ākāśa uitstraalt.

(*a*) Met de zeven 'eeuwigheden' worden eonen of grote tijdperken bedoeld. Het woord 'eeuwigheid' zoals het in de christelijke theologie wordt opgevat, heeft voor Aziaten geen betekenis, behalve als het wordt toegepast op het ENE bestaan; ook de uitdrukking 'eeuwig voortbestaan', (36) het eeuwige alleen naar de toekomst, is een onjuiste benaming.¹ Zulke

¹ Het *Vishṇu-Purāṇa* (2:8) verklaart: 'Met onsterfelijkheid wordt bedoeld het bestaan

woorden bestaan niet en kunnen niet bestaan in de filosofische metafysica, en waren tot de komst van het kerkelijk christendom onbekend. De bedoelde zeven eeuwigheden zijn de zeven tijdperken, of een tijdperk dat in duur overeenkomt met de zeven tijdperken van een manvantara, en dat zich uitstrekt over een hele mahākalpa of ‘grote eeuw’ – 100 jaren van Brahmā, of in totaal 311.040.000.000.000 van onze jaren. Elk jaar van Brahmā bestaat uit 360 ‘dagen’ en evenveel ‘nachten’ van Brahmā (gerekend volgens het chāndrāyana of maanjaar). Een ‘dag van Brahmā’ bestaat uit 4.320.000.000 van onze jaren. Deze ‘eeuwigheden’ behoren tot de meest geheime berekeningen, waarin, om tot het ware totaal te komen, elk getal 7^x (7 tot de macht x) moet zijn, waarbij x verschilt naar gelang van de aard van de cyclus in de subjectieve of werkelijke wereld. Elk cijfer of getal dat met de verschillende cyclussen, van de grootste tot de kleinste – in de objectieve of onwerkelijke wereld – verband houdt of deze weergeeft, moet noodzakelijkerwijs een veelvoud van zeven zijn. De sleutel hiertoe kan niet worden gegeven, want hierin schuilt het geheim van de esoterische berekeningen, en voor het maken van gewone berekeningen is hij zinloos. ‘Het getal zeven’, zegt de kabbala, ‘is het grote getal van de goddelijke mysteriën’; het getal tien is dat van alle menselijke kennis (de decade van Pythagoras); 1000 is het getal tien tot de derde macht, en daarom is het getal 7000 ook symbolisch. In de geheime leer zijn het cijfer en het getal 4 alleen op het hoogste gebied van abstractie het mannelijke symbool; op stoffelijk gebied is 3 het mannelijke en 4 het vrouwelijke: de verticale en de horizontale lijn in het vierde stadium van de symboliek, toen de symbolen de tekens werden van de voortbrengende krachten op fysiek gebied.

Stanza 1 – *vervolg*

2. De tijd was niet, want hij lag in slaap in de oneindige schoot van de duur (*a*).

- (37) (*a*) Tijd is alleen maar een illusie, gewekt door de opeenvolging van onze bewustzijnstoestanden op onze reis door de eeuwige duur; hij bestaat

tot het einde van de kalpa’; en Wilson, de vertaler, merkt in een voetnoot op: ‘Dit is volgens de *Veda*’s alles wat onder de onsterfelijkheid [of eeuwigheid] van de goden moet worden verstaan; ze sterven bij het einde van de universele ontbinding [of pralaya]’ (Wilson, deel 2, blz. 269, vn2). En de esoterische filosofie zegt: Ze ‘sterven’ niet, maar worden *weer opgenomen*.

niet waar er geen bewustzijn is waarin die illusie kan worden gewekt, maar 'ligt dan te slapen'. Het *nu* is slechts een wiskundige lijn die dat deel van de eeuwige duur dat we de toekomst noemen, scheidt van het gedeelte dat we het verleden noemen. Niets op aarde heeft werkelijke duur, want niets blijft ook maar een miljardste deel van een seconde onveranderd of gelijk. De gewaarwording die we hebben van de werkelijkheid van het deel van de 'tijd' dat bekendstaat als het *nu*, wordt veroorzaakt door het vervagen van dat kortstondige beeld, of de opeenvolging van beelden, die door onze zintuigen worden opgevangen, terwijl de waargenomen dingen overgaan van het gebied van idealen dat we de toekomst noemen, naar dat van herinneringen dat we het verleden noemen. Op dezelfde manier krijgen we een gewaarwording van duur in het geval van de ogenblikkelijke elektrische vonk, als gevolg van de vage en vóórtduurende indruk die op het netvlies achterblijft.

De werkelijke persoon of zaak bestaat niet alleen uit wat men op een bepaald moment ziet, maar uit het totaal van al zijn verschillende en veranderende toestanden, vanaf zijn verschijnen in stoffelijke vorm tot zijn verdwijnen van de aarde. Deze 'totalen' bestaan sinds eeuwigheid in de 'toekomst' en gaan geleidelijk door de stof om voor eeuwig in het 'verleden' te bestaan. Niemand zou kunnen zeggen dat een metalen staaf die in zee is gevallen, ontstond toen ze de lucht verliet, en niet langer bestond toen ze in het water kwam, en dat de staaf zelf alleen bestond uit die dwarsdoorsnede ervan die op een gegeven moment samenviel met het wiskundige vlak dat de atmosfeer en de oceaan scheidt en tegelijkertijd verbindt. Dit geldt ook voor personen en zaken die, terwijl ze uit het 'nog te zijn' overgaan in het 'zijn geweest', uit de toekomst naar het verleden, voor een ogenblik aan onze zintuigen als het ware een dwarsdoorsnede laten zien van hun hele zelf, wanneer ze door de tijd en de ruimte (als stof) op weg gaan van de ene eeuwigheid naar de andere: en deze twee vormen de enige 'duur' waarin alles werkelijk bestaat, indien onze zintuigen maar in staat waren dat daar op te merken.

Stanza 1 – *vervolg*

3. . . . Het universele denkvermogen was niet, want er waren geen *ah-hi* (*hemelse wezens*) om het te bevatten (*en het dus te manifesteren*) (*a*).

(*a*) Denkvermogen is een naam die wordt gegeven aan het totaal van de bewustzijnstoestanden die worden gerangschikt onder gedachte, wil (38)

en gevoel. Tijdens diepe slaap houdt het beeldende vermogen op fysiek gebied op, en wordt het geheugen niet gebruikt; daarom is tijdelijk ‘het denkvermogen er niet’, omdat het orgaan waardoor het ego op stoffelijk gebied verbeelding en geheugen manifesteert, tijdelijk heeft opgehouden te werken. Een noumenon kan op een gegeven bestaansgebied slechts een verschijnsel worden door zich op dat gebied te manifesteren door middel van een geschikte basis, of voertuig. Tijdens de lange nacht van rust die pralaya wordt genoemd, wanneer alle bestaansvormen zijn ontbonden, blijft het ‘UNIVERSELE DENKVERMOGEN’ bestaan als een voortdurend aanwezige mogelijkheid tot verstandelijke actie, of als die abstracte absolute gedachte, waarvan het denkvermogen de concrete manifestatie is. De AH-HI (dhyāni-chohans) zijn de gezamenlijke menigten spirituele wezens – de engelensharen van het christendom, de elohim en ‘boodschappers’ van de joden – die het voertuig vormen voor de manifestatie van de goddelijke of universele gedachte en wil. Ze zijn de intelligente krachten die de natuur haar ‘wetten’ geven en deze ten uitvoer brengen, terwijl ze zelf handelen volgens wetten die hun op een soortgelijke manier zijn opgelegd door nog hogere machten; maar ze ‘verpersoonlijken’ de natuurkrachten niet, zoals ten onrechte wordt gedacht. Deze hiërarchie van spirituele wezens, door middel waarvan het universele denkvermogen activiteit gaat ontplooiën, is te vergelijken met een leger of ‘menigte’ door middel waarvan de strijdkracht van een volk tot uiting komt, en dat is samengesteld uit legerkorpsen, divisies, brigades, regimenten, enz., elk met zijn afzonderlijke individualiteit of leven en zijn beperkte vrijheid van handelen en beperkte verantwoordelijkheid. Elk maakt deel uit van een grotere individualiteit, waaraan zijn eigen belangen ondergeschikt zijn, en elk omvat weer kleinere individualiteiten.

Stanza 1 – *vervolg*

4. De zeven wegen naar gelukzaligheid (*moksha*¹ of *nirvāṇa*) waren niet (a). De grote oorzaken van ellende (*nidāna*²’s en *māyā*) waren niet, want er was niemand om ze te leggen en erdoor verstrikt te raken (b).

¹ Nippang in China, neibbān in Birma, of moksha in India.

² De ‘12’ *nidāna*’s (in het Tibetaans ten-brel chug-nyi), de belangrijkste oorzaken van het bestaan, gevolgen teweeggebracht door een aaneenschakeling van voortgebrachte oorzaken (zie toelichting (b) op blz. 69, en blz. 74-6).

(a) Er zijn zeven ‘paden’ of ‘wegen’ naar de gelukzaligheid van het niet-bestaan, dat absoluut zijn, bestaan en bewustzijn is. Ze waren niet, omdat het heelal tot dat moment leeg was, en slechts in het goddelijk denken bestond. Want het is . . . (39)

(b) De twaalf nidāna’s of oorzaken van het zijn. Elk is het gevolg van de daaraan voorafgaande oorzaak, en op haar beurt de oorzaak van de volgende; het geheel van de nidāna’s is gebaseerd op de vier waarheden, een leer die in het bijzonder de hīnayāna-school¹ kenmerkt. Ze vormen een onderdeel van de theorie over de reeks aaneengeschakelde wetten die verdiensten en schulden voortbrengen, en ten slotte karma in volle werking laten treden. Deze theorie is gebaseerd op de grote waarheid dat reïncarnatie moet worden gevreesd, omdat het bestaan in deze wereld voor de mens slechts lijden, ellende en pijn meebrengt. De dood zelf is niet in staat de mens ervan te verlossen, want de dood is alleen maar de deur waardoor hij na een korte rustperiode op de drempel – devachan – naar een volgend leven op aarde gaat. De hīnayāna-school, of school van het ‘kleine voertuig’, heeft een heel oude oorsprong, terwijl de mahāyāna-school uit een latere tijd stamt, omdat deze pas na de dood van Boeddha is ontstaan. Toch is de leer van laatstgenoemde school zo oud als de bergen waarin zulke scholen sinds onheuglijke tijden gevestigd waren, en de hīnayāna- en mahāyāna-scholen (de laatste zijn die van het ‘grote voertuig’) onderwijzen beide in feite dezelfde leer. Yāna, of voertuig (in het Sanskriet vāhana), is een mystieke term; beide ‘voertuigen’ onderwijzen nadrukkelijk dat de mens aan het lijden van de wedergeboorten en zelfs aan de onechte gelukzaligheid van devachan kan ontkomen door wijsheid en kennis te verkrijgen; alleen die kunnen de vruchten van illusie en onwetendheid verdrijven.

Māyā of illusie is een element dat bij alle eindige dingen optreedt, want alles wat bestaat heeft alleen maar een relatieve en geen absolute werkelijkheid, omdat de vorm waarin het verborgen noumenon voor een waarnemer verschijnt, afhangt van zijn waarnemingsvermogen. Voor het ongeoefende oog van een barbaar is een schilderij eerst een zinloze wirwar van gekleurde strepen en klodders, terwijl een geoefend oog er onmiddellijk een gezicht of een landschap in ziet. Niets is blijvend, behalve het ene verborgen absolute bestaan dat in zich de noumena van alle werkelijkheden bevat. De bestaansvormen die tot elk gebied van het zijn behoren, tot de hoogste dhyāni-chohan toe, hebben tot op zekere hoogte iets van

¹ Zie V.P. Vasilyev, *Der Buddhismus, etc.*, 1860, blz. 97ev.

- (40) schaduwen die door een toverlantaarn op een kleurloos scherm worden geworpen; toch zijn alle dingen betrekkelijk reëel, want ook de waarnemer is een weerspiegeling, en de waargenomen dingen zijn daarom voor hem even werkelijk als hijzelf. De werkelijkheid die de dingen misschien bezitten, moet men erin zoeken vóór of nadat ze als een flits door de stoffelijke wereld zijn heengegaan; maar we kunnen zo'n bestaan niet rechtstreeks waarnemen zolang we waarnemingsinstrumenten hebben die slechts het stoffelijk bestaan binnen het bereik van ons bewustzijn brengen. Op welk gebied ons bewustzijn ook actief is, zowel wij als de dingen die tot dat gebied behoren, zijn voor dat moment onze enige werkelijkheden. Naarmate we een hogere trap van ontwikkeling bereiken, ontdekken we dat we tijdens de stadia die we hebben doorlopen schaduwen voor werkelijkheden hebben aangezien. Het opklimmen van het ego betekent een reeks steeds verdergaande bewustwordingen, waarbij elke vordering de gedachte meebrengt dat we nu eindelijk de 'werkelijkheid' hebben bereikt. We zullen echter pas vrij zijn van de door māyā voortgebrachte waanvoorstellingen, wanneer we het absolute bewustzijn hebben bereikt, en het onze daarin hebben laten opgaan.

Stanza 1 – *vervolg*

5. Alleen duisternis vulde het grenzeloze al (*a*), want vader, moeder en zoon waren opnieuw één, en de zoon was nog niet ontwaakt voor het nieuwe wiel¹ en zijn pelgrimstocht daarop (*b*).

- (41) (*a*) 'Duisternis is vader-moeder, licht hun zoon', zegt een oud oosters spreekwoord. Licht is ondenkbaar behalve wanneer het uit een bron komt die de oorzaak ervan is; omdat voor het oorspronkelijke licht die bron onbekend is, hoewel deze met nadruk wordt verlangd door de rede en de logica, wordt deze door ons vanuit een verstandelijk gezichtspunt 'duisternis' genoemd. Weerkaatst of secundair licht, uit welke bron dan ook, kan alleen een tijdelijk māyāvish karakter hebben. Duisternis is dus de eeuwige moederschoot waarin de lichtbronnen verschijnen en verdwijnen.

¹ Dat wat 'wiel' wordt genoemd, is de symbolische uitdrukking voor een wereld of bol, waaruit blijkt dat de Ouden wisten dat onze aarde een ronddraaiende bol is, en geen bewegingloos vierkant zoals sommige christelijke kerkvaders onderwezen. Het 'grote wiel' is de hele duur van onze bestaanscyclus, of mahākālpā, d.w.z. de hele rondgang van onze specifieke keten van zeven planeten of bollen van begin tot einde; de 'kleine wielen' betekenen de rondes, waarvan er ook zeven zijn.

Op ons gebied wordt er niets aan de duisternis toegevoegd om er licht van te maken, of aan het licht om er duisternis van te maken. Ze zijn onderling verwisselbaar, en wetenschappelijk gezien is licht slechts een vorm van duisternis en omgekeerd. Beide zijn niettemin verschijnselen van hetzelfde noumenon – dat absolute duisternis is voor het wetenschappelijk denken en alleen maar een grijze schemering voor de waarneming van de gewone mysticus, maar voor die van het spirituele oog van de ingewijde is het absoluut licht. In welke mate we het licht onderscheiden dat schijnt in de duisternis, hangt af van ons vermogen om te zien. Wat licht is voor ons, is duisternis voor bepaalde insecten, en het oog van een helderziende ziet verlichting waar het gewone oog slechts zwarte duisternis waarneemt. Toen het gehele heelal in slaap was verzonken – was teruggekeerd tot zijn ene oorspronkelijke element – was er evenmin een lichtend middelpunt als een oog om licht waar te nemen, en duisternis moest het grenzeloze Al dus wel vullen.

(b) De vader-moeder zijn het mannelijke en het vrouwelijke beginsel in de wortelnatuur, de tegenovergestelde polen die zich overal in manifesteren, op elk gebied van de kosmos, of, minder allegorisch gezien, geest en stof, waarvan het resultaat het heelal is, of de zoon. Ze zijn ‘opnieuw één’ wanneer in ‘de nacht van Brahmā’, tijdens pralaya, alles in het objectieve heelal is teruggekeerd tot zijn ene eerste en eeuwige oorzaak, om bij de volgende dageraad weer te verschijnen – zoals het periodiek doet. ‘Kāraṇa’ – de eeuwige oorzaak – was er als enige. Eenvoudiger gezegd: tijdens de ‘nachten van Brahmā’ is kāraṇa er als enige. Het vorige objectieve heelal heeft zich opgelost in zijn ene eerste en eeuwige oorzaak, en wordt bij wijze van spreken in opgeloste toestand in de ruimte gehouden, om zich weer te differentiëren en opnieuw uit te kristalliseren bij de dageraad van het volgende manvantara, dat het begin is van een nieuwe ‘dag’ of nieuwe activiteit van Brahmā – het symbool van het heelal. Volgens esoterisch taalgebruik is Brahmā vader-moeder-zoon, of geest, ziel en lichaam tegelijk; elke persoon symboliseert een eigenschap, en elke eigenschap of hoedanigheid is een trapsgewijze uitvloeijing van de goddelijke adem in zijn cyclische differentiatie, opgevat als involutie en als evolutie. In kosmisch-fysieke zin is hij het heelal, de planeetketen en de aarde; in zuiver spirituele zin de onbekende godheid, planeetgeest en mens – de zoon van de eerste twee, het schepsel van geest en stof, en een manifestatie van deze in zijn periodieke verschijningen op aarde tijdens de ‘wielen’ of manvantara’s.¹

¹ Zie afdeling 2, hfst. 7, ‘De dagen en nachten van Brahmā’, blz. 402ev.

(42)

Stanza 1 – *vervolg*

6. De zeven verheven heren en de zeven waarheden hadden opgehouden te bestaan (a), en het heelal, de zoon van noodzakelijkheid, was verzonken in parinishpanna (b) (*absolute volmaaktheid, paranirvāṇa, dat yong-grub is*) om te worden uitgedemd door dat wat is en toch niet is. Niets was (c).

(a) De zeven verheven heren zijn de zeven scheppende geesten, de dhyāni-chohans, die overeenkomen met de Hebreeuwse elohim. Het is dezelfde hiërarchie van aartsengelen waartoe in de christelijke theogonie Michaël, Gabriël en anderen behoren. Maar terwijl in de dogmatische Latijnse theologie bijvoorbeeld Michaël mag waken over alle schier-eilanden en baaien, waken in het esoterische stelsel de dhyānī's achtereenvolgens over een van de rondes en de grote wortelrassen van onze planeetketen. Van hen wordt bovendien gezegd dat ze hun bodhisattva's, degenen die op menselijk gebied overeenkomen met de dhyāni-boeddha's (zie verderop), tijdens iedere ronde en ras uitzenden. Van de zeven waarheden en openbaringen, of beter gezegd onthulde geheimen, zijn er ons slechts vier gegeven, omdat we nog in de vierde ronde zijn, en de wereld tot dusver ook nog maar vier boeddha's heeft gehad. Dit is een heel ingewikkeld onderwerp en zal later uitvoeriger worden behandeld.

Tot dusver 'zijn er maar vier waarheden, en vier *Veda's*' – zeggen de hindoes en de boeddhisten. Om een soortgelijke reden drong Irenaeus aan op de noodzaak van vier evangeliën. Maar omdat elk nieuw wortelras aan het begin van een ronde zijn openbaring en zijn openbaarders moet hebben, zal de volgende ronde de vijfde brengen, de daaropvolgende de zesde, enz.

(b) 'Parinishpanna' is de absolute vervolmaking die alle bestaansvormen bereiken aan het einde van een grote periode van activiteit, of mahāmanvantara, en waarin ze tijdens de daaropvolgende periode rusten. In het Tibetaans wordt het yong-grub genoemd. Tot de tijd van de yogā-chāra-school werd de ware aard van paranirvāṇa openlijk onderwezen, maar sindsdien is deze geheel esoterisch geworden; vandaar de vele tegenstrijdige interpretaties ervan. Alleen een echte idealist kan het begrijpen. Als men die toestand zou willen begrijpen en te weten zou willen komen hoe niet-ik, leegte en duisternis drie-in-één zijn en het enige op zichzelf bestaande en volmaakte, moet men alles, met uitzondering

van paranirvāṇa, als denkbeeldig beschouwen. Die toestand is echter alleen relatief gezien absoluut, want hij moet in de volgende periode van activiteit plaatsmaken voor een nog verdergaande absolute volmaaktheid, volgens een hogere standaard van voortreffelijkheid, evenals een volmaakte bloem moet ophouden volmaakt te zijn en moet sterven om tot een volmaakte vrucht uit te groeien – om het op een wat eigenaardige manier uit te drukken. (43)

De geheime leer verkondigt de steeds verdergaande ontwikkeling van alles, van zowel werelden als atomen; en deze indrukwekkende ontwikkeling heeft noch een denkbaar begin noch een voorstelbaar einde. Ons 'heelal' is er slechts één uit een oneindig aantal heelallen, die alle 'zonen van noodzakelijkheid' zijn, omdat ze schakels vormen in de grote kosmische keten van heelallen, en elk heelal verhoudt zich tot zijn voorganger als een gevolg, en tot zijn opvolger als een oorzaak.

Het verschijnen en verdwijnen van het heelal wordt voorgesteld als een uitademing en inademing van 'de grote adem', die eeuwig is, en die, omdat hij beweging is, een van de drie aspecten van het absolute is; de andere twee zijn abstracte ruimte en duur. Als de 'grote adem' wordt geprojecteerd, wordt hij de goddelijke adem genoemd, en wordt hij beschouwd als het ademen van de onkenbare godheid – het ene bestaan – die als het ware een gedachte uitademt die de kosmos wordt.¹ Zo verdwijnt ook, als de goddelijke adem weer wordt ingeademd, het heelal in de schoot van 'de grote moeder', die dan slaapt 'gewikkeld in haar onzichtbare gewaden'.

(c) Met 'dat wat is en toch niet is' wordt de grote adem zelf bedoeld, waarover we alleen kunnen spreken als over absoluut bestaan, maar die we ons niet kunnen voorstellen als een of andere vorm van bestaan die we kunnen onderscheiden van niet-bestaan. De drie tijdperken – het heden, het verleden en de toekomst – vormen in de esoterische filosofie een samengestelde tijd; want deze drie zijn slechts samengesteld met betrekking tot het gebied van de verschijnselen, maar in het rijk van de noumena hebben ze geen abstracte geldigheid. Zoals in de geschriften wordt gezegd: 'De verleden tijd is de tegenwoordige tijd en ook de toekomst, die, hoewel ze nog niet tot bestaan is gekomen, toch is'; zo luidt een grondregel van de Prasaṅga-mādhyamika-school, waarvan de leringen bekend zijn sinds deze zich losmaakte van de zuiver esoterische scholen.² Kortom, onze

¹ Zie *Isis ontsluit*, 2:309-10.

² Zie het Dzjoengarse *Mani Kambum*, het 'Boek van de 100.000 voorschriften'. Raadpleeg ook Vasilyev, *Der Buddhismus*, 1860, blz. 327, 357, enz.

- (44) denkbeelden over duur en tijd zijn alle ontleend aan onze gewaarwordingen, volgens de wetten van associatie. Ze hangen onlosmakelijk samen met de betrekkelijkheid van menselijke kennis, maar kunnen niettemin alleen bestaan in de ervaring van het individuele ego, en ze vergaan wanneer de voortgang van zijn evolutie de *māyā* van het bestaan van verschijnselen verdrijft. Wat is de tijd bijvoorbeeld anders dan de opeenvolging in panorama's van onze bewustzijnstoestanden? In de woorden van een meester, 'Het irriteert me deze drie stuntelige woorden – verleden, heden en toekomst – te moeten gebruiken, die armzalige denkbeelden van de objectieve fasen van het subjectieve geheel; ze zijn bijna even weinig geschikt voor het doel als een bijl voor fijn houtsnijwerk.'¹ Men moet *paramārtha* verkrijgen opdat men niet een te gemakkelijke prooi wordt van *saṃvriti* – dit is een filosofisch axioma.²

Stanza 1 – *vervolg*

7. De oorzaken van het bestaan waren weggenomen (*a*); het zichtbare dat was en het onzichtbare dat is, rustten in eeuwig niet-zijn, het ene zijn (*b*).

(*a*) 'De oorzaken van het bestaan' betekenen niet alleen de aan de wetenschap bekende fysieke oorzaken, maar ook de metafysische oorzaken, waarvan de voornaamste het verlangen is om te bestaan, een gevolg van *nidāna* en *māyā*. Dit verlangen naar een bewust leven komt in alles tot uiting, van een atoom tot een zon, en is een weerspiegeling van het goddelijk denken dat tot objectief bestaan is gedreven, tot een wet dat het heelal moet bestaan. Volgens de esoterische leer blijft de werkelijke oorzaak van dat veronderstelde verlangen en van alle bestaan voor altijd verborgen, en de eerste emanaties ervan zijn de zuiverste abstracties die het verstand kan begrijpen. Er moet noodzakelijkerwijs van worden uitgegaan dat deze abstracties de oorzaak zijn van het stoffelijk heelal dat zich vertoont aan de zintuigen en het verstand. Ze liggen ten grondslag aan de

¹ Noot vert.: Vgl. *De mahatma brieven aan A.P. Sinnett*, blz. 33.

² Duidelijker gezegd: 'Men moet waar zelfbewustzijn verkrijgen om *saṃvriti*, de 'oorsprong van misleiding', te begrijpen.' *Paramārtha* is synoniem met de Sanskrietterm *svaśaṃvedana* of 'de bespiegeling die zichzelf analyseert'. Er is een verschil in interpretatie van de betekenis van 'paramārtha' bij de *yogācāra*'s en de *mādhyaṃika*'s, maar geen van beide verklaren de werkelijke en ware esoterische betekenis van de term. Zie verder *śloka* 9.

secundaire en ondergeschikte natuurkrachten die door het volk van elke eeuw zijn vermenschlijkt en als God en goden aanbeden. Het is onmogelijk zich iets zonder een oorzaak in te denken; de poging daartoe maakt van het verstand een leegte. Dit is bijna de toestand waarin het verstand ten slotte moet komen wanneer we proberen de keten van oorzaken en gevolgen terug te volgen, maar zowel wetenschap als religie komen veel sneller dan nodig is tot deze toestand van leegte, want ze negeren de metafysische abstracties die de enig denkbare oorzaak van fysieke belichamingen zijn. Deze abstracties worden meer en meer concreet naarmate ze ons bestaansgebied naderen, totdat ze ten slotte verschijnselen worden in de vorm van het stoffelijk heelal, door een proces van omzetting van metafysica in fysica, overeenkomend met dat waardoor stoom tot water kan condenseren en water tot ijs kan bevriezen. (45)

(b) Het denkbeeld van eeuwig niet-zijn, dat het ene zijn is, zal een paradox schijnen voor ieder die zich niet herinnert dat we onze denkbeelden over 'zijn' beperken tot ons huidige bewustzijn van bestaan, en het woord als een specifieke in plaats van als een algemene term gebruiken. Indien een ongeborn kind kon denken in de betekenis die deze term voor ons heeft, zou het zijn begrip van 'zijn' noodzakelijk op analoge manier beperken tot het intra-uteriene leven, dat het enige is dat het kent. Zou het proberen het denkbeeld van leven na de geboorte (voor hem de dood) aan zijn bewustzijn over te brengen, dan zou het, wegens gebrek aan gegevens om zich op te baseren, en gebrek aan vermogens om zulke gegevens te begrijpen, dat leven waarschijnlijk omschrijven als 'niet-zijn dat werkelijk zijn is'. In ons geval is het ene zijn het noumenon van alle noumena die, zoals wij weten, aan verschijnselen ten grondslag moeten liggen en aan deze de schaduw van werkelijkheid verlenen die ze bezitten, maar waarvoor we niet de zintuigen of het verstand hebben om ze nu waar te nemen. De niet waarneembare goudatomen, die verspreid liggen in de massa van een ton goudhoudend kwarts, kunnen weliswaar niet met het blote oog van de mijnwerker worden opgemerkt; toch weet hij dat ze daarin niet slechts aanwezig zijn, maar dat alleen zij aan zijn kwarts enige waarde van betekenis geven. Deze verhouding van het goud tot het kwarts kan een vage afspiegeling geven van de relatie van het noumenon tot het verschijnsel. Maar de mijnwerker weet hoe het goud eruit zal zien als het aan het kwarts zal zijn onttrokken, terwijl de gewone sterveling zich geen idee kan vormen van de werkelijkheid van dingen los van de māyā die deze versluiert, en waarin ze zijn verborgen. Alleen de ingewijde, die beschikt over kennis die door talloze generaties van zijn voorgangers is verkregen, richt het 'oog van de dangma' op de essentie van dingen, waarop māyā

geen enkele invloed kan hebben. Hier worden de leringen van de esoterische filosofie over de nidāna's en de vier waarheden van het grootste belang, maar ze zijn geheim.

(46)

Stanza 1 – *vervolg*

8. Alleen de ene bestaansvorm (*a*) strekte zich grenzeloos, eindeloos, oorzaakloos uit in een droomloze slaap (*b*); en het leven klopte onbewust in de universele ruimte door heel die alomtegenwoordigheid die door het 'geopende oog' van de dangma¹ wordt waargenomen.

(*a*) Het moderne denken heeft de neiging terug te keren naar het oude denkbeeld van een homogene basis voor schijnbaar sterk verschillende dingen – heterogeniteit die zich heeft ontwikkeld uit homogeniteit. Biologen zoeken nu naar hun homogene protoplasma en scheikundigen naar hun protyle², terwijl de natuurwetenschap zoekt naar de kracht waarvan elektriciteit, magnetisme, warmte, enz., de differentiaties zijn. De geheime leer brengt dit denkbeeld over naar het gebied van de metafysica en gaat uit van 'één bestaansvorm' als basis en bron van alle dingen. Maar misschien is de uitdrukking 'één bestaansvorm' niet helemaal juist. Het Sanskrietwoord is prabhavāpyaya, 'de plaats [of beter gezegd het gebied] waaruit het ontstaan voortkomt, en waarin alle dingen weer worden opgenomen', zegt een commentator³. Het is niet de 'moeder van de wereld', zoals Wilson het vertaalt; want jagadyoni (zoals Fitzedward Hall aantoonst) is niet zozeer 'de moeder van de wereld' of 'de baarmoeder van de wereld' als wel de 'stoffelijke oorzaak van het

¹ In India wordt dit het 'oog van Śiva' genoemd, maar achter de grote bergketen staat het in esoterisch taalgebruik bekend als 'het geopende oog van de dangma'. Dangma betekent een gezuiverde ziel, iemand die een jīvanmukta, de hoogste adept, of beter gezegd een zogenaamde mahātma is geworden. Zijn 'geopende oog' is het innerlijke spirituele oog van de ziener, en het vermogen dat zich erdoor manifesteert is geen helderziendheid zoals die gewoonlijk wordt opgevat, d.w.z. het vermogen om op een afstand te zien, maar veeleer het vermogen van spirituele intuïtie, waardoor directe en onfeilbare kennis kan worden verkregen. Dit vermogen staat in nauw verband met het 'derde oog', dat de mythologische overlevering aan bepaalde mensenrassen toeschrijft. Verdere uitleg zal men in deel 2 vinden.

² Noot vert.: Protyle is de naam die ca. 1886 werd voorgesteld voor de hypothetische oorspronkelijke ongedifferentieerde stof waaruit de scheikundige elementen zouden zijn samengesteld.

³ *Viṣṇu-Purāṇa*, vert. Wilson, deel 1, blz. 21, voetnoot van Fitzedward Hall.

heelal'.¹ De commentatoren van de *Purāṇa*'s verklaren het als kāraṇa – 'oorzaak' – maar de esoterische filosofie als de *ideële geest van die oorzaak*. Het is in zijn tweede stadium het svabhavat van de boeddhistische filosoof, de eeuwige oorzaak en het eeuwige gevolg, alomtegenwoordig en toch abstract, de op zichzelf bestaande plastische essentie en de wortel van alle dingen, beschouwd in hetzelfde tweevoudige licht als de Vedānta-kenner zijn parabrahman en mūlaprakṛiti beschouwt, het ene onder twee aspecten. Het lijkt merkwaardig vooraanstaande wetenschappers te horen speculeren over de mogelijkheid dat de Vedānta en in het bijzonder de Uttara-Mīmāṃsā 'geïnspireerd zouden zijn door de leringen van de boeddhisten', terwijl integendeel juist het boeddhisme (van Gautama Boeddha) (47) 'geïnspireerd werd' door en geheel gebouwd werd op de geheime leer, waarvan we hier proberen een gedeeltelijke schets te geven, en waarop ook de *Upanishads* zijn gebaseerd.² Het bovenstaande is volgens de leringen van Śrī Śaṅkarācārya niet te ontkennen.³

(b) Droomloze slaap is een van de zeven bewustzijnstoestanden die in de oosterse esoterie bekend zijn. In elk van deze toestanden wordt een ander gedeelte van de geest actief; of zoals een aanhanger van de Vedānta het zou uitdrukken: is het individu bewust op een ander gebied van zijn wezen. De uitdrukking 'droomloze slaap' wordt in dit geval allegorisch toegepast op het heelal om een toestand uit te drukken die enigszins analoog is aan die bewustzijnstoestand van de mens die een leegte schijnt te zijn omdat hij zich deze in waaktoestand niet herinnert – vergelijkbaar met de slaap van

¹ *Op.cit.*

² En toch heeft iemand *die aanspraak maakt op gezag*, namelijk Sir Monier-Williams, Bodan hoogleraar in het Sanskriet te Oxford, juist dit feit ontkend. Hij vertelde op 4 juni 1888 in zijn jaarlijkse toespraak voor het Victoria Instituut van Groot-Brittannië aan zijn publiek het volgende: 'Oorspronkelijk verzette het boeddhisme zich tegen alle vormen van ascese in afzondering . . . om verheven hoogten van kennis te bereiken. Het *had geen occult, geen esoterisch leerstelsel* . . . dat aan gewone mensen werd onthouden.' (!) En verder: 'Toen Gautama Boeddha zijn loopbaan begon, schijnt de *latere en lagere* vorm van yoga weinig bekend te zijn geweest.' En dan spreekt de geleerde spreker zichzelf tegen en vertelt zijn publiek direct daarna: 'We vernemen uit de *Lalita-Vistara* dat in Gautama's tijd verschillende vormen van lichamelijke marteling, zelfkwellen en soberheid algemeen waren.' (!) De spreker schijnt helemaal niet te beseffen dat deze soort marteling en zelfkwellen juist de *lagere* vorm van yoga, haṭhayoga, is, die in Gautama's tijd 'weinig bekend' en toch zo 'algemeen' was. (*Mystical Buddhism in Connexion with the Yoga Philosophy*, 1888, blz. 2, 4.)

³ Er wordt zelfs beweerd dat alle zes darśana's (filosofische scholen) sporen van Boeddha's invloed vertonen, en óf zijn ontleend aan het boeddhisme óf een gevolg zijn van Griekse leringen! (Zie Weber, Müller, e.a.) Wij verkeren in de veronderstelling dat Colebrooke, 'de hoogste autoriteit' in zulke zaken, de vraag al lang geleden heeft opgelost door aan te tonen dat 'in dit geval de hindoes de leraren waren en niet de leerlingen'.

een gehyponotiseerd persoon die voor hem een onbewuste leegte schijnt te zijn als hij tot zijn normale toestand terugkeert, hoewel hij heeft gesproken en gehandeld zoals een bewust individu dat doet.

Stanza 1 – *vervolg*

9. Maar waar was de dangma toen de alaya van het heelal (*de ziel als basis van alles, anima mundi*) in paramārtha (a) (*absoluut zijn en bewustzijn, die het absolute niet-zijn en onbewustzijn zijn*) was, en het grote wiel aupapāduka was (b)?

- (48) (a) Dit is het onderwerp van een eeuwenlange schoolse woordenstrijd. De twee termen ‘alaya’ en ‘paramārtha’ waren de oorzaken van splitsingen in scholen en van het uiteenvallen van de waarheid in méér verschillende aspecten dan bij enige andere mystieke term het geval was. Alaya is letterlijk de ‘ziel van de wereld’ of anima mundi, de ‘overziel’ van Emerson, en volgens de esoterische leer verandert deze periodiek van aard. Hoewel alaya in zijn innerlijke wezen eeuwig en onveranderlijk is op de gebieden die zowel voor mensen als voor kosmische goden (dhyāni-boeddha’s) onbereikbaar zijn, verandert hij tijdens de actieve levensperiode met betrekking tot de lagere gebieden, waaronder het onze. In die tijd zijn niet alleen de dhyāni-boeddha’s in ziel en essentie één met alaya, maar zelfs de mens die standvastig is in yoga (mystieke meditatie) ‘is in staat zijn ziel erin te laten opgaan’ (Āryasaṅga, de Bumapa-school). Dit is niet nirvāṇa, maar een toestand die er dichtbij komt. Vandaar het verschil van opvatting. De yogāchāra’s (van de mahāyāna-school) zeggen dus dat alaya de verpersoonlijking van de leegte is, en dat alaya (nying-po en tsang in het Tibetaans) niettemin de basis is van alles wat zichtbaar en onzichtbaar is, en dat hij – hoewel hij in essentie eeuwig en onveranderlijk is – zichzelf weer spiegelt in elk voorwerp van het heelal ‘zoals de maan in helder stil water’. Andere scholen bestrijden deze uitspraak. Hetzelfde geldt voor paramārtha: de yogāchāra’s vatten deze term op als ‘dat wat ook afhankelijk is van andere dingen’ (paratantra), en de mādhyamika’s zeggen dat paramārtha alleen wordt gebruikt voor parinishpanna of de absolute volmaaktheid. Met andere woorden, bij het uiteenzetten van deze ‘twee waarheden’ (van de vier) geloven en beweren eerstgenoemden dat (in ieder geval op dit gebied) er alleen saṃvṛitisatya, of relatieve waarheid, bestaat, terwijl laatstgenoemden het bestaan onderwijzen van paramārthasatya¹, de ‘absolute waarheid’.

¹ ‘Paramārthasatya’ is zelfbewustzijn in het Sanskriet, svasaṃvedana of ‘zichzelf

‘Geen arhat, o bedelmonniken, kan absolute kennis bereiken vóór hij één wordt met paranirvāṇa. Zijn twee grote vijanden zijn parikalpita en paratantra’.¹ Parikalpita (in het Tibetaans kun-tag) is de vergissing die door degenen wordt gemaakt die niet in staat zijn de leegte en de bedrieglijke aard van alles in te zien, en die dus geloven dat iets bestaat terwijl het niet bestaat, bijvoorbeeld het niet-ego. En paratantra is iets, wat het ook is, wat slechts bestaat door middel van een afhankelijk of oorzakelijk verband, en wat moet verdwijnen zodra de oorzaak waaruit het voortkomt, wordt weggenomen – bijvoorbeeld het licht van een kaars. Vernietig de kaars of doof haar uit, en het licht verdwijnt. (49)

De esoterische filosofie onderwijst dat alles leeft en bewust is, maar niet dat al het leven en bewustzijn lijkt op dat van mensen of zelfs dieren. We beschouwen het leven als ‘de ene bestaansvorm’, die zich manifesteert in wat stof wordt genoemd, of, zoals bij de mens, in wat we geest, ziel en stof noemen, die we ten onrechte scheiden. De stof is op dit bestaansgebied het voertuig voor de manifestatie van de ziel, en de ziel is op een hoger gebied het voertuig voor de manifestatie van de geest; deze drie vormen een drie-eenheid die wordt verenigd in het leven, dat ze alle doordringt. De gedachte van een alomvattend leven is een van die heel oude opvattingen die in deze eeuw tot het menselijk denken terugkeren, omdat dit zich losmaakte van de antropomorfistische theologie. Het is waar dat de wetenschap zich tevreden stelt met het opsporen of postuleren van de tekenen van alomvattend leven, en dat ze nog niet zo moedig is geweest om zelfs maar ‘anima mundi’ te fluisteren! Het denkbeeld van ‘levende kristallen’, waarmee de wetenschap nu vertrouwd is, zou een halve eeuw geleden minachtend zijn verworpen. Plantkundigen zoeken nu naar de zenuwen van planten, niet omdat ze veronderstellen dat planten kunnen voelen of denken zoals dieren, maar omdat ze geloven dat een of ander weefsel, dat dezelfde functie vervult in het plantenleven als zenuwen in het dierlijke leven, nodig is om de groei en de voedselopname van planten te verklaren. Het lijkt bijna onmogelijk dat de wetenschap – door het gebruik van termen zoals ‘kracht’ en ‘energie’ – nog veel langer voor zichzelf het feit kan verbergen dat dingen die leven bezitten, levende dingen zijn, of het nu gaat om atomen of planeten.

analyserende bespiegeling’ – van twee woorden, parama (hoogste) en artha (begrip, denkbeeld), terwijl satya het absolute ware zijn of esse betekent. In het Tibetaans is paramārthasatya: dondampai-denpa. Het tegenovergestelde van deze absolute werkelijkheid of realiteit is samvritisatya – slechts de relatieve waarheid – want ‘samvriti’ betekent ‘verkeerd begrip’ en is de oorsprong van illusie, māyā; in het Tibetaans kundzobchi-denpa, ‘illusie scheppend verschijnsel’.

¹ *Aforismen van de bodhisattva's.*

- Maar wat is de overtuiging van de esoterische scholen? zal de lezer vragen. Wat onderwijzen de esoterische ‘boeddhisten’ over dit onderwerp? Bij hen heeft ‘alaya’ een dubbele en zelfs een drievoudige betekenis. In het yogāchāra-stelsel van de contemplatieve mahāyāna-school is alaya zowel de universele ziel (anima mundi) als het zelf van een gevorderde adept. ‘Wie standvastig is in yoga kan naar wens door middel van meditatie zijn alaya laten binnengaan in de ware aard van het bestaan.’ De ‘alaya heeft een absoluut eeuwig bestaan’, zegt Āryāsaṅga¹, de rivaal van (50) Nāgārjuna. Alaya is in één betekenis pradhāna, dat in het *Vishṇu-Purāṇa* als volgt wordt verklaard:

de niet-geëvolueerde oorzaak wordt door de meest eminente wijzen nadrukkelijk pradhāna genoemd, de oorspronkelijke basis, subtiele prakriti, namelijk dat wat eeuwig is en wat tegelijk is [of omvat wat is] en [wat] niet is, of slechts een proces is.²

‘Prakriti’ is echter een onjuiste benaming, en alaya zou het beter weergeven, want prakriti is niet het ‘onkenbare Brahma’.³ Zij die niet weten dat de occulte leringen al sinds de oorsprong van de mensheid wijdverspreid waren, en vooral die wetenschappers die zelfs de gedachte aan een ‘oorspronkelijke openbaring’ verwerpen, maken een fout door te onderwijzen dat de anima mundi, het ene leven of de ‘universele ziel’, pas werd verkondigd door Anaxagoras of in zijn tijd. Deze filosoof bracht de leer eenvoudig naar voren om de te materialistische opvattingen over kosmogonie van Democritus, die waren gebaseerd op zijn exoterische theorie van *blindelings* gedreven atomen, tegen te gaan. Anaxagoras van Clazomenae was niet de uitvinder maar de verspreider van deze leer, evenals Plato. Dat wat hij het wereldverstand noemde, nous (νοῦς), het beginsel dat volgens zijn opvattingen absoluut gescheiden en vrij van de stof is en doelgericht werkt,⁴ werd in India, eeuwen vóór het jaar 500 v.Chr., beweging, het ENE LEVEN, of jīvātman,

¹ Āryāsaṅga was een voorchristelijke adept en stichter van een boeddhistische esoterische school, hoewel Csoma di Kőrös hem om persoonlijke redenen in de 7de eeuw na Christus plaatst. Er was nog een Āryāsaṅga, die in de eerste eeuwen van onze jaartelling leefde, en de Hongaarse wetenschapper verwacht die twee waarschijnlijk.

² Wilson, *Op.cit.*, deel 1, blz. 20, voetnoot van Fitzedward Hall.

³ ‘De onscheidbare oorzaak die eenvormig en zowel oorzaak als gevolg is, en die door degenen die met de eerste beginselen vertrouwd zijn pradhāna en prakriti wordt genoemd, is het onkenbare Brahma dat vóór alles was’ (*Vāyu-Purāṇa*, geciteerd in Wilson, deel 1, blz. 21vn); met andere woorden, Brahma zet de evolutie niet zelf in gang en schept niet, maar toont slechts verschillende aspecten van zichzelf, waarvan er één prakriti, een aspect van pradhāna, is.

⁴ Ik bedoel eindig zelfbewustzijn. Want hoe zou het *absolute* het anders kunnen bereiken dan eenvoudig als een *aspect*, waarvan het hoogste dat ons bekend is het menselijk bewustzijn is?

genoemd. Alleen hebben de oude Indiase filosofen aan het beginsel, dat voor hen oneindig is, nooit de eindige eigenschap ‘denken’ toegekend.

Dit brengt de lezer vanzelf bij de ‘hoogste geest’ van Hegel en de Duitse transcendentalisten, en het kan nuttig zijn op deze tegenstelling te wijzen. De scholen van Schelling en van Fichte zijn ver afgeweken van de oorspronkelijke oude opvatting van een ABSOLUUT beginsel, en hebben slechts een aspect van de basisgedachte van de Vedānta weergegeven. Zelfs de ‘absoluter Geist’ die door Von Hartmann werd aangeduid in zijn pessimistische filosofie van het onbewuste, blijft eveneens ver achter bij de werkelijkheid, hoewel deze misschien van alle Europese speculaties de Advaita-leer van de hindoes het meest benadert.

Volgens Hegel zou het ‘onbewuste’ de omvangrijke en moeizame taak (51) van het ontwikkelen van het heelal slechts hebben ondernomen in de hoop een helder zelfbewustzijn te bereiken. In dit verband moet men bedenken dat wanneer de Europese pantheïsten geest, die ze als equivalent van parabrahman opvatten, ‘onbewust’ noemen, ze aan die term ‘geest’ niet de betekenis hechten die gewoonlijk eraan wordt toegekend. Dat woord wordt namelijk gebruikt bij gebrek aan een betere term om een diep mysterie te symboliseren.

Het ‘absolute bewustzijn’ achter de verschijnselen, dat alleen onbewustheid wordt genoemd door het ontbreken van enig persoonlijk element, gaat volgens hen het menselijk begripsvermogen te boven. De mens kan zich alleen ergens een begrip van vormen als dit als verschijnsel wordt ervaren, en juist door de samengestelde aard van zijn wezen is het voor hem onmogelijk om de sluier op te lichten die over de majesteit van het absolute ligt. Alleen de bevrijde geest kan vaag de aard beseffen van de bron waaraan hij is ontsprongen en waarnaar hij ten slotte moet terugkeren. . . . Maar omdat de hoogste dhyāni-chohan slechts in onwetendheid kan buigen voor het ontzagwekkende mysterie van het absolute zijn, en omdat zelfs op dat hoogtepunt van bewust bestaan – ‘het opgaan van het individuele in het universele bewustzijn’ om een zegswijze van Fichte te gebruiken – het eindige het oneindige niet kan begrijpen, noch zijn eigen maatstaf van verstandelijke ervaringen erop kan toepassen, hoe kan men dan zeggen dat het ‘onbewuste’ en het absolute zelfs maar een instinctieve drang of hoop kunnen hebben om een helder zelfbewustzijn te bereiken?¹ Een aanhanger van de Vedānta zou de juistheid van dit denkbeeld van Hegel nooit erkennen, en de occultist zou zeggen dat het precies van toepassing is op het ontwaakte MAHAT, het universele denkvermogen dat al is geprojecteerd in

¹ Zie A. Schwegler, *Handbook of the History of Philosophy*, vert. J.H. Stirling, 1868, blz. 427-8.

de wereld van verschijnselen als het eerste aspect van het onveranderlijke ABSOLUTE, maar nooit op het laatstgenoemde. ‘Geest en stof, of purusha en prakriti’, zo wordt ons geleerd, ‘zijn slechts de twee oorspronkelijke aspecten van het ene en enige.’

- (52) De nous, die de stof doet bewegen, de levenschenkende ziel, die in elk atoom woont, en die in de mens is gemanifesteerd, en latent is in de steen, heeft vermogens van verschillende graad. Dit pantheïstische denkbeeld van een algemene geest-ziel die de hele natuur doordringt, is het oudste van alle filosofische begrippen. De archaeus was geen ontdekking van Paracelsus of van zijn leerling Van Helmont, want het is weer dezelfde archaeus of ‘vader-ether’ – de gemanifesteerde basis en bron van de ontelbare levensverschijnselen – die wordt gelokaliseerd. De hele reeks van talloze speculaties van deze soort zijn slechts variaties op dit thema, waarvan de grondtoon werd aangeslagen in deze oorspronkelijke openbaring.¹

(b) De uitdrukking *aupapāduka*, ‘ouderloos’ of zonder voorouders, is een mystieke aanduiding die in de filosofie verschillende betekenissen heeft. Met deze naam worden gewoonlijk hemelse wezens, de *dhyāni-chohans* of *dhyāni-boeddha*’s, bedoeld. Maar omdat deze in de mystiek overeenkomen met de menselijke *boeddha*’s en *bodhisattva*’s die bekendstaan als de ‘*mānushi* (of menselijke) *boeddha*’s’, worden laatstgenoemden ook ‘*aupapāduka*’ genoemd, zodra hun hele persoonlijkheid is opgegaan in hun verenigde zesde en zevende beginsel – of *ātma-buddhi*, en ze de ‘diamantzielen’ (*vajrasattva*’s)², of volledige *mahātma*’s, zijn geworden. De ‘verborgen heer’ (*sangbai dag-po*), ‘hij die in het absolute is opgegaan’, kan geen ouders hebben, want hij is op zichzelf bestaand en één met de universele geest (*svayambhū*),³ het *svabhavat* in zijn hoogste aspect. Het mysterie in de hië-

¹ Zie afd. 2, hfst. 3, ‘Oorspronkelijke substantie en het goddelijk denken’, blz. 355ev.

² *Vajradhara* – diamantdrager. In het Tibetaans *dorjesempa*; *sempa* betekent de ziel, en haar diamantharde eigenschap betreft haar onvernietigbaarheid in het hiernamaals. De verklaring die over de ‘*aupapāduka*’ in het *Kālachakra*, het eerste geschrift van de Kiu-afdeling (*rGyud*) van de Kanjur, wordt gegeven, is halfesoterisch. Deze heeft de oriëntalist tot onjuiste speculaties gebracht over de *dhyāni-boeddha*’s en hun aardse tegenhangers, de *mānushi-boeddha*’s. Over de ware lering worden in een volgend deel wenken gegeven (zie ‘Het mysterie van de Boeddha’), en deze zal daar uitvoeriger worden uitgelegd. (Noot vert.: Waarschijnlijk wordt verwezen naar ‘The mystery of Buddha’, zie *H.P. Blavatsky Collected Writings*, 14:388-99.)

³ Om opnieuw Hegel te citeren, die met Schelling praktisch de pantheïstische opvatting aanvaardde van periodieke *avatāra*’s (bijzondere incarnaties van de wereldgeest in de mens; alle grote religieuze hervormers zijn voorbeelden daarvan): ‘de essentie van de mens is geest . . . alleen door zich van zijn eindigheid te ontdoen en door zich over te geven aan zuiver zelfbewustzijn bereikt hij de waarheid. De christus-mens, als mens in

rarchie van de aupapāduka is groot; haar top is de universele geest-ziel, en de laagste rang is de mānushi-boeddha; zelfs ieder mens die een ziel heeft, is een aupapāduka in latente toestand. Vandaar de uitdrukking ‘het heelal was aupapāduka’, wanneer er sprake is van het heelal in zijn vormloze, eeuwige of absolute toestand, vóór het door de ‘bouwers’ werd gevormd.¹

wie god en mens één zijn geworden [het individuele bewustzijn is dan identiek aan het universele bewustzijn, zoals dit wordt geleerd door de aanhangers van de Vedānta en sommige van de Advaita], heeft, door zijn dood en in het algemeen door zijn geschiedenis, zelf de eeuwige geschiedenis van de geest uitgebeeld – een geschiedenis die ieder mens in zichzelf moet verwezenlijken om als geest te kunnen bestaan.’ (*Lectures on the Philosophy of History*, Engelse vert. J. Sibree, 1857, blz. 340.)

¹ Zie afd. 2, hfst. 3, ‘Oorspronkelijke substantie en het goddelijk denken’, blz. 355ev.

1. . . . Waar waren de bouwers, de lichtende zonen van de dageraad van het manvantara (*a*)? . . . In de onbekende duisternis in hun ah-hi (*chohanisch, dhyāni-boeddhisch*) parinishpanna. De voortbrengers van vorm (*rūpa*) uit niet-vorm (*arūpa*) – de wortel van de wereld – de devamātri¹ en svabhavat, rustten in de gelukzaligheid van niet-zijn (*b*).

(*a*) De ‘bouwers’, de ‘zonen van de dageraad van het manvantara’, zijn de werkelijke scheppers van het heelal; en in deze leer, die alleen betrekking heeft op ons planetenstelsel, worden ze, als de architecten van laatstgenoemde, ook de ‘wachters’ van de zeven sferen genoemd. Exoterisch zijn deze de zeven planeten, en esoterisch ook de zeven werelden (planeten) van onze keten. Wanneer in de eerste zin van stanza 1 over ‘zeven eeuwigheden’ wordt gesproken, slaat dit zowel op de mahākalpa of ‘de (grote) eeuw van Brahmā’ als op de zonne-pralaya en de daaropvolgende herleving van ons planetenstelsel op een hoger gebied. Zoals elders zal worden aangetoond, zijn er veel soorten pralaya (het uiteenvallen van iets zichtbaars).

(*b*) Men moet bedenken dat parinishpanna het summum bonum is, het absolute, en dus hetzelfde als paranirvāṇa. Het is naast de eindtoestand tevens die toestand van subjectiviteit die met niets anders verband houdt dan de ene absolute waarheid (paramārthasatya) op haar eigen gebied. Door die toestand komt men tot een juist besef van de volledige betekenis van niet-zijn, dat, zoals werd verklaard, het *absolute* zijn is. Vroeg of laat zal alles wat nu *schijnbaar* bestaat, in werkelijkheid en in feite in de toestand van parinishpanna zijn. Maar er is een groot verschil tussen *bewust* en *onbewust* ‘zijn’. De toestand van parinishpanna zonder paramārtha, het zichzelf analyserende bewustzijn (svasaṃvedana), is geen gelukzaligheid maar eenvoudig uitdoving (zeven eeuwigheden lang). Zo zal een ijzeren bal die aan de verzengende stralen van de zon wordt blootgesteld, door en door worden verhit, maar de warmte niet voelen of waarnemen, terwijl dit bij

¹ ‘Moeder van de goden’, Aditi, of kosmische ruimte. In de *Zohar* wordt ze Sefira genoemd, de moeder van de sefiroth, en shekhinah in haar oorspronkelijke vorm, in abscondito.

een mens wel het geval is. Om zich te bevrijden van het persoonlijke bestaan, op te gaan in en één te worden met het absolute¹, en in het volle bezit van paramārtha te blijven, moet men beschikken over ‘een helder en door de persoonlijkheid niet verduisterd verstand’, en moet men de verdiensten van vele levens gewijd aan het zijn als geheel (het hele levende en bezielde heelal) in zich hebben opgenomen.

Stanza 2 – *vervolg*

2. . . . Waar was de stilte? Waar waren de oren om deze gewaar te worden? Nee, er was noch stilte noch geluid (*a*); niets, afgezien van de onophoudelijke eeuwige adem (*beweging*), die zichzelf niet kent (*b*).

(*a*) De opvatting dat dingen kunnen ophouden te bestaan en toch nog ZIJN, is een basisgedachte in de oosterse psychologie. Onder deze schijnbare tegenspraak schuilt een natuurfeit, en om dit met ons verstand te beseffen is belangrijker dan over woorden te twisten. Scheikundige verbindingen leveren een bekend voorbeeld van een dergelijke paradox. De vraag of waterstof en zuurstof ophouden te bestaan als ze zich tot water verbinden, staat nog open. Sommigen voeren aan dat ze er al die tijd moeten zijn, omdat men ze terugvindt als het water wordt ontleed, terwijl anderen beweren dat ze gedurende die tijd moeten ophouden op zichzelf te bestaan, omdat ze feitelijk in iets totaal anders veranderen. Geen van beide partijen is echter in staat zich ook maar het flauwste begrip te vormen over de werkelijke toestand van iets wat iets anders is geworden en toch niet heeft opgehouden zichzelf te zijn. Voor zuurstof en waterstof kan men het bestaan als water een toestand van niet-zijn noemen die een ‘werkelijk zijn’ vormt dan hun bestaan als gassen. Dit kan vaag de toestand van het heelal symboliseren als het gaat slapen, of ophoudt te bestaan, tijdens de ‘nachten van Brahmā’ – om te ontwaken of weer te verschijnen als de dageraad van het nieuwe manvantara het terugroept tot wat we bestaan noemen. (55)

¹ Daarom is *niet-zijn* in de esoterische filosofie ‘ABSOLUUT zijn’. Volgens haar leer is zelfs ādi-budha (de eerste of oorspronkelijke wijsheid), wanneer deze is gemanifesteerd, in zekere zin een illusie, māyā, want alle goden, onder wie Brahmā, moeten aan het einde van de ‘eeuw van Brahmā’ sterven; alleen de abstractie die men parabrahman noemt – of we die nu ain sof of ‘het onkenbare’ van Herbert Spencer noemen – is ‘de ene absolute’ werkelijkheid. Het ene enig bestaande is ADVAITA, ‘zonder een tweede’, en al het andere is māyā, leert de Advaita-filosofie.

(b) De term ‘adem’ van het ene bestaan wordt door de oude esoterie alleen toegepast op het spirituele aspect van de kosmogonie; in andere gevallen wordt deze vervangen door de overeenkomstige term op het stoffelijk gebied: beweging. Het ene eeuwige element, of element-bevattende voertuig, is *ruimte*, in elke betekenis zonder dimensie; tegelijk daarmee bestaan eindeloze *duur*, oer- (en dus onvernietigbare) *stof*, en *beweging* – absolute ‘eeuwigduurende beweging’: de ‘adem’ van het ‘ene’ element. Zoals we hebben gezien, kan deze adem nooit ophouden, zelfs niet tijdens de eeuwigheden van *pralaya*.¹

De uitdrukking ‘adem van het ene bestaan’ heeft echter geen betrekking op de *ene oorzaakloze oorzaak* of de ‘Al-zijn-heid’ (tegenover het Al-zijn, dat Brahṁā of het heelal is). Brahṁā (of Hari), de god met vier gezichten, ‘bracht de schepping tot stand’ nadat hij de aarde uit de wateren omhoog had laten komen. Er wordt verondersteld dat hij alleen de uitvoerende en niet – zoals duidelijk is in te zien – de ideële oorzaak is. Tot dusver schijnt geen enkele oriëntalist de werkelijke betekenis van de verzen in de *Purāṇa*’s die over ‘schepping’ gaan, volkomen te hebben begrepen.

Daarin is Brahṁā de oorzaak van de krachten die vervolgens voor het ‘scheppingswerk’ moeten worden voortgebracht. Een vertaler zegt: ‘En uit hem komen de krachten voort die moeten worden geschapen, nadat ze de werkelijke oorzaak waren geworden.’² Zou het echter niet nauwkeuriger zijn te zeggen: ‘en uit HET komen de krachten voort die *zullen scheppen*, wanneer ze de werkelijke oorzaak *worden*’ (op stoffelijk gebied)? ‘Behalve aan die ene [oorzaakloze] ideële oorzaak kan het heelal niet aan een andere oorzaak worden toegeschreven. Waardigste van alle asceten, door haar kracht – dat is, door de kracht van die oorzaak – verkrijgt alles wat is geschapen zijn [inherent of] eigen aard.’³ Terwijl in de Vedānta en Nyāya, nimitta de werkende oorzaak is, in tegenstelling tot upādāna, de materiële oorzaak (in het Sāṅkhya-stelsel omvat pradhāna de functies van beide), kan in de esoterische filosofie, die al deze stelsels verzoent – en waarvan de Vedānta in de versie van de Advaita-Vedānta nog de dichtste benadering geeft – alleen over de upādāna worden gespeculeerd. Wat volgens de vaishṇava’s (de viśiṣṭādvaitins) het ideële is in tegenstelling tot het werkelijke – of parabrahman en Īśvara – kan in gepubliceerde beschouwingen niet worden opgenomen, omdat zelfs dat ideële een foutieve benaming is wanneer het wordt toegepast op iets waarvan geen menselijk verstand, zelfs niet dat van een adept, zich een begrip kan vormen.

Om zichzelf te kennen zijn bewustzijn en waarneming nodig (beide zijn

¹ Zie afdeling 2, hfst. 4, ‘Chaos – theos – kosmos’, blz. 373ev.

² *Viṣṇu-Purāṇa*, 1:4; Wilson, deel 1, blz. 66, voetnoot van Fitzedward Hall.

³ *Op.cit.*

beperkte vermogens die betrekking kunnen hebben op elk onderwerp, behalve op parabrahman). Vandaar de ‘eeuwige adem die zichzelf niet kent’. Het oneindige kan het eindige niet begrijpen. Het grenzeloze kan niet in betrekking staan tot het begrensde en het voorwaardelijke. Volgens de occulte leer is de onbekende en onkenbare BEWEGER, of het op zichzelf bestaande, de absolute goddelijke essentie. En omdat dit *absoluut* bewustzijn en *absolute* beweging is – voor de beperkte zintuigen van degenen die dit onbeschrijflijke beschrijven – is het onbewustheid en onbeweeglijkheid. Concreet bewustzijn kan niet als eigenschap worden toegeschreven aan abstract bewustzijn, evenmin als de eigenschap ‘nat’ aan water – want natheid is juist de eigenschap daarvan en de oorzaak van het nat zijn van andere dingen. Bewustzijn houdt beperkingen en kwalificaties in; iets om zich van bewust te zijn, en iemand die zich ervan bewust is. Maar absoluut bewustzijn sluit de kenner, het gekende en de kennis alle drie in zich, en alle drie zijn *één*. Niemand is zich bewust van méér dan dat deel van zijn kennis dat hij op een bepaald moment in zijn herinnering heeft teruggeroepen, maar de taal is zó arm dat we geen woord hebben om de kennis waaraan we nu niet denken, te onderscheiden van kennis die we ons niet kunnen herinneren. Vergeten is synoniem met zich niet herinneren. Hoeveel groter moet dan het probleem zijn om termen te vinden om abstracte metafysische feiten of verschillen te beschrijven en te onderscheiden. Men moet ook niet vergeten dat we aan de dingen namen geven in overeenstemming met de uiterlijke vorm die ze voor ons aannemen. We noemen absoluut bewustzijn ‘onbewustheid’, omdat het ons toeschijnt dat dit noodzakelijk zo moet zijn. Zo noemen we het absolute ook ‘duisternis’, omdat het voor ons eindige begrip volkomen ondoordringbaar schijnt; toch erkennen we ronduit dat onze waarneming van zulke dingen deze geen recht doet. Onwillekeurig maken we in onze gedachten onderscheid tussen bijvoorbeeld onbewust absoluut bewustzijn en onbewustheid, door stilzwijgend aan het eerste een onbepaalde eigenschap toe te kennen die – op een hoger gebied dan dat waartoe onze gedachten kunnen reiken – overeenkomt met dat wat we in onszelf als bewustzijn kennen. Maar dat is niet een soort bewustzijn dat we kunnen onderscheiden van dat wat ons als onbewustheid voorkomt.

Stanza 2 – *vervolg*

(57)

3. Het uur had nog niet geslagen; de straal was nog niet in de kiem geschoten (*a*); de mātṛipadma (*moederlotus*) was nog niet gezwollen (*b*)¹.

¹ Een weinig dichterlijke term, maar wel heel aanschouwelijk (zie stanza 3).

(a) De straal van de ‘eeuwige duisternis’ wordt, zodra hij is uitgezonden, een straal van schitterend licht of leven, en schiet in de ‘kiem’ – het punt in het wereld-ei, dat stof in haar abstracte betekenis symboliseert. Maar de term ‘punt’ moet niet zo worden opgevat dat ze betrekking heeft op een bepaald punt in de ruimte, want er bestaat een kiem in het centrum van elk atoom, en deze vormen samen ‘de kiem’; of beter gezegd: omdat geen enkel atoom voor ons fysieke oog zichtbaar kan worden gemaakt, vormt de verzameling daarvan (als die term kan worden gebruikt voor iets wat grenzeloos en oneindig is) het noumenon van eeuwige en onvernietigbare stof.

(b) Een van de symbolen voor de tweevoudige scheppingskracht in de natuur (stof en kracht op het stoffelijk gebied) is padma, de waterlelie van India. De lotus is het product van warmte (vuur) en water (damp of ether); in elk filosofisch en religieus stelsel vertegenwoordigt vuur de geest van de godheid,¹ het actieve, mannelijke, voortbrengende beginsel; en ether, of de ziel van de stof, het licht van het vuur, vertegenwoordigt het passieve vrouwelijke beginsel, waaruit alles in dit heelal tevoorschijn kwam. Vandaar dat ether of water de moeder is, en vuur de vader. Sir W. Jones (en vóór hem de oude plantkunde) toonde aan dat de zaden van de lotus – zelfs vóór ze ontkiemen – volmaakt gevormde bladeren bevatten, de miniatuurvorm van dat wat ze eens als volgroeide planten zullen worden: ‘zo geeft de natuur ons een voorbeeld van de preformatie van haar voortbrengselen . . . de zaden van alle fanerogamen, die echte bloemen dragen, bevatten een volledig gevormd embryoplantje.’² Dit verklaart de zin ‘De moeder was nog niet gezwollen’; in de oude symboliek wordt de vorm gewoonlijk opgeofferd aan de innerlijke of basisgedachte.

(58) De lotus, of padma, vormt bovendien een heel oud en geliefd beeld voor de kosmos zelf, en ook voor de mens. De hiervoor vaak aangevoerde redenen zijn in de eerste plaats het zojuist vermelde feit dat het lotuszaad een volmaakte miniatuur van de toekomstige plant in zich bevat, en dit typeert het feit dat de spirituele oervormen van alle dingen in de onstoffelijke wereld bestaan vóór deze dingen zich op aarde materialiseren. In de tweede plaats het feit dat de lotusplant door het water heen omhooggroeit, met haar wortel in de ilus, of modder, en haar bloem die zich in de lucht daarboven opent. De lotus stelt zo het leven van de mens en ook dat van de

¹ Zelfs in het christendom. (Zie afdeling 2, hfst. 3, ‘Oorspronkelijke substantie en het goddelijk denken’, blz. 355ev.)

² J.B. Gross, *The Heathen Religion*, 1856, blz. 195&vn. Zie ook afdeling 2, hfst. 8, ‘De lotusbloem als universeel symbool’, blz. 414ev.

kosmos voor; want de geheime leer zegt dat de elementen van beide dezelfde zijn, en dat beide zich in dezelfde richting ontwikkelen. De in de modder verzonken wortel van de lotus stelt het fysieke leven voor, de stengel die door het water oprijst, het bestaan in de astrale wereld, en de bloem die op het water drijft en zich naar de hemel opent, is het symbool van het spirituele bestaan.

Stanza 2 – *vervolg*

4. Haar hart had zich nog niet geopend zodat de ene straal het kon binnengaan, om vandaar, als drie in vier, in de schoot van māyā te vallen (*a*).

(*a*) De oorspronkelijke substantie was nog niet uit haar prekosmische slapende toestand overgegaan tot gedifferentieerde objectiviteit, of zelfs de (voor de mens tot dan toe) onzichtbare protyle van de wetenschap geworden. Maar wanneer het uur slaat, en ze ontvankelijk wordt voor de inwerking – door middel van fohat – van het goddelijk denken (de logos, of het mannelijk aspect van de anima mundi, alaya) – opent haar hart zich. Ze differentieert zich, en de DRIE (vader, moeder, zoon) worden veranderd in vier. Hierin ligt de oorsprong van het dubbele mysterie van de drie-eenheid en de onbevleete ontvangenis. Het eerste en fundamentele leerstuk van het occultisme is het universele één-zijn (of de homogeniteit) onder drie aspecten. Hierdoor kon men zich een idee vormen over de godheid, die als iets wat absoluut één is altijd onbegrijpelijk moet blijven voor het eindige verstand.

Indien u wilt geloven in de kracht die in de wortel van een plant werkt, of u zich de onder de grond verborgen wortel wilt voorstellen, dan moet u denken aan haar stengel of stam en aan haar bladeren en bloemen. U kunt zich die kracht niet onafhankelijk van deze dingen voorstellen. Het leven kan alleen worden gekend door middel van de levensboom.¹

Het denkbeeld van *absoluut één-zijn* zou in onze opvatting geheel (59) verloren gaan, als we niet iets concreets voor ogen hadden om dat wat één is te bevatten. En omdat de godheid absoluut is, moet ze alomtegenwoordig zijn, en er is dus geen atoom dat HAAR niet in zich bevat. De wortels, de stam en de vele takken zijn drie afzonderlijke dingen, en toch vormen ze één boom. De kabbalisten zeggen: ‘De godheid is één, omdat

¹ *Voorschriften voor yoga.*

ze oneindig is. Ze is driedelig, omdat ze zich eeuwig manifesteert.’ Dit manifesteren is driedelig in haar aspecten, want volgens Aristoteles heeft elk natuurlijk lichaam drie beginselen nodig om objectief te worden: (1) privatio¹, (2) vorm, en (3) stof.² ‘Privatio’ betekende voor de grote filosoof dat wat de occultisten de oervormen noemen, die zijn afgedrukt in het astrale licht – het laagste gebied en de laagste wereld van de anima mundi. De vereniging van deze drie beginselen hangt af van een vierde – het LEVEN dat uitstraalt van de toppen van het onbereikbare, om op de gemanifesteerde bestaansgebieden een algemeen verspreide essentie te worden. En dit VIERTAL (vader, moeder, zoon, als een EENHEID, en als levende manifestatie een viertal) heeft geleid tot het oeroude denkbeeld van de onbevleete ontvangenis, dat zich nu ten slotte heeft gekristalliseerd tot een dogma van de christelijke kerk, die in strijd met elk gezond verstand deze metafysische gedachte in vleeselijke zin heeft opgevat. Men hoeft slechts de kabbala te lezen en haar numerieke verklaringsmethoden te bestuderen om de oorsprong van dat dogma te vinden. Dit is zuiver sterrenkundig, wiskundig, en bij uitstek metafysisch: het mannelijke element in de natuur (als persoon voorgesteld door de mannelijke godheden en logoi – Virāj of Brahṁā; Horus of Osiris, enz.) wordt geboren door middel van, niet uit, een onbevleete bron, die als persoon wordt voorgesteld door de ‘moeder’; want dit mannelijke element, dat wel een moeder heeft, kan geen ‘vader’ hebben – de abstracte godheid is immers geslachtloos, en zelfs geen wezen maar zijn-heid, of het leven zelf. Laten we dit weergeven in de wiskundige taal van de schrijver van *The Source of Measures*. Hij zegt over de ‘maat van een mens’ en zijn getals- (kabbalistische) waarde dat deze in *Genesis* (4:1)

- (60) de ‘mens-gelijk-Jehovah’-maat wordt genoemd, en deze wordt zó verkregen: $113 \times 5 = 565$, en de waarde 565 kan worden uitgedrukt in de vorm $56,5 \times 10 = 565$. Hier wordt het mens-getal 113 een factor van $56,5 \times 10$, en de [kabbalistische] interpretatie van deze laatste getalsuitdrukking is jod, he, vau, he, of Jehovah. . . . Het uitschrijven van 565 als $56,5 \times 10$ is bedoeld om aan te tonen dat het manne-

¹ Noot vert.: Een toestand die wordt gekenmerkt door het ontbreken of afwezig zijn van een bepaalde eigenschap.

² Een aanhanger van de Vedānta die de Viśiṣṭādvaita-filosofie volgt, zou zeggen dat parabrahman, hoewel de enige onafhankelijke realiteit, onafscheidelijk is van zijn drie-eenheid; dat hij drie is, ‘parabrahman, chit en achit’, waarvan de laatste twee afhankelijke realiteiten zijn die niet afzonderlijk kunnen bestaan. Om dit te verduidelijken: parabrahman is de SUBSTANTIE – onveranderlijk, eeuwig en onkenbaar – en chit (ātman) en achit (anātman) zijn zijn eigenschappen, zoals vorm en kleur de eigenschappen van een voorwerp zijn. Deze twee zijn het kleed, of het lichaam, of beter gezegd de eigenschap (śarīra) van parabrahman. Maar een occultist zou tegen deze bewering veel bezwaren hebben, en dat geldt ook voor de aanhanger van de Advaita-Vedānta.

lijke (jod) beginsel uit het vrouwelijke (eva) emaneert, of, bij wijze van spreken, dat de geboorte van een mannelijk element uit een onbevleete bron plaatsvindt, met andere woorden een onbevleete ontvangenis.¹

Zo wordt op aarde het mysterie herhaald dat zich volgens de zieners op het goddelijk gebied heeft afgespeeld. De ‘zoon’ van de onbevleete hemelse maagd (of de ongedifferentieerde kosmische protyle, de stof in haar oneindigheid) wordt op aarde herboren als de zoon van de aardse Eva, onze moeder aarde, en wordt de mensheid als geheel – van verleden, heden en toekomst – want Jehovah of jod-he-vau-he is androgyn, of zowel mannelijk als vrouwelijk. Boven is de zoon de hele kosmos, beneden is hij de MENSHEID. De triade of driehoek wordt de tetraktis, het heilige getal van Pythagoras, het volmaakte vierkant, en een zeszijdige kubus op aarde. Het macroprosopus (het grote gezicht) is nu het microprosopus (het kleine gezicht); of, zoals de kabbalisten zeggen, de ‘Oude van Dagen’, die neerdaalt op Adam-Kadmon die hij als zijn voertuig gebruikt om zich daarvoor te manifesteren, wordt veranderd in een tetragrammaton. Deze is nu in de ‘schoot van māyā’, de grote illusie, en heeft tussen zichzelf en de werkelijkheid het astrale licht, de grote misleider van de beperkte zintuigen van de mens, tenzij kennis door middel van paramārthasatya hem te hulp komt.

Stanza 2 – *vervolg*

5. De zeven (*zonen*) waren nog niet geboren uit het web van licht. Duisternis alleen was vader-moeder, svabhavat, en svabhavat was in duisternis (*a*).

(*a*) In de hier gegeven stanza’s houdt de geheime leer zich hoofdzakelijk, zo niet geheel, bezig met ons zonnestelsel, en in het bijzonder met onze planeetketen. De ‘zeven zonen’ zijn daarom de scheppers van laatstgenoemde. Deze lering zal hierna uitvoeriger worden verklaard.²

Svabhavat, de ‘plastische essentie’ die het heelal vult, is de wortel van alle dingen. Svabhavat is om zo te zeggen het boeddhistische concrete aspect van de abstractie die in de hindoeïfilosofie mūlaprakṛiti wordt genoemd. Het is het lichaam van de ziel, en dat wat ether voor ākāśa zou zijn, waarbij het laatstgenoemde het bezielende beginsel is van het eerst- (61)

¹ J. Ralston Skinner, ‘Hebrew metrology’, *Masonic Review*, juli 1885, blz. 327.

² Zie afdeling 2, hfst. 12, ‘De theogonie van de scheppende goden’, blz. 465ev.

genoemde. Chinese mystici hebben het tot een synoniem van ‘zijn’ gemaakt. In het *Ekaślokaśāstra* van Nāgārjuna (de Lung-shu van China), dat door de Chinezen *Yi chou lou kia louen* wordt genoemd, wordt gezegd dat het oorspronkelijke woord *yeu* ‘zijn’ of ‘subhāva’ betekent, ‘de substantie die zichzelf substantie geeft’. Het wordt door hem verder toegelicht als ‘zonder werking en met werking’, ‘de aard die geen eigen aard heeft’. Subhāva, waarvan svabhavat is afgeleid, is samengesteld uit twee woorden: *su*, ‘mooi’, ‘fraai’, ‘goed’; en *bhāva*, ‘zijn’ of een ‘toestand van zijn’.¹

Stanza 2 – *vervolg*

6. Deze twee zijn de kiem, en de kiem is één. Het heelal was nog verborgen in het goddelijk denken en de goddelijke schoot.

Het ‘goddelijk denken’ houdt niet het denkbeeld van een goddelijke denker in. Het heelal, niet alleen van verleden, heden en toekomst – wat een menselijk en eindig denkbeeld is, uitgedrukt door eindig denken – maar in zijn totaliteit, het sat (een onvertaalbare term), het absolute zijn, met het verleden en de toekomst in een eeuwig heden gekristalliseerd, dit heelal is dat goddelijk denken zelf, weerspiegeld in een secundaire of gemanifesteerde oorzaak. Brahma (onzijdig) is, evenals het mysterium magnum van Paracelsus, voor het menselijk verstand een volkomen mysterie. Brahmā, de mannelijk-vrouwelijke, een aspect en de antropomorfe weerspiegeling van brahma, is denkbaar voor mensen die blindelings geloven, hoewel hij wordt afgewezen door het menselijk verstand zodra dit voldoende is ontwikkeld.²

Vandaar de bewering dat tijdens de ‘proloog’ van het scheppingsdrama, of het begin van de kosmische evolutie, het heelal of de ‘zoon’ nog verborgen ligt ‘in het goddelijk denken’, dat nog niet was binnengedrongen ‘in de goddelijke schoot’. Dit denkbeeld ligt aan de wortel en vormt de oorsprong van elke allegorie over de ‘zonen van god’ die uit onbevleete maagden werden geboren.

¹ J. Edkins, *Chinese Buddhism*, 1880, blz. 302, 308-9, 317.

² Zie afd. 2, hfst. 3, ‘Oorspronkelijke substantie en het goddelijk denken’, blz. 355ev.

1. . . . De laatste trilling van de zevende eeuwigheid doordringt de oneindigheid (*a*). De moeder zwelt, zet zich van binnen naar buiten uit, zoals de knop van de lotus (*b*).

(*a*) Het schijnbaar paradoxale gebruik van de uitdrukking ‘zevende eeuwigheid’, die zo het ondeelbare verdeelt, is in de esoterische filosofie toegestaan. Deze verdeelt grenzeloze duur in onvoorwaardelijke eeuwig en universele tijd en een voorwaardelijke tijd (*khaṇḍakāla*). De ene is de abstractie of het noumenon van eindeloze tijd (*kāla*); de andere het periodiek hierdoor optredende verschijnsel, als het gevolg van mahat (de universele intelligentie, beperkt door de duur van het manvantara). Volgens sommige scholen is mahat de ‘eerstgeborene’ van pradhāna (ongedifferentieerde substantie, of het periodieke aspect van mūlaprakṛiti, de wortel van de natuur), die (d.w.z. pradhāna) māyā, illusie, wordt genoemd. In dit opzicht verschilt volgens mij de esoterische leer van de leringen van de Vedānta van zowel de Advaita- als de Viśiṣṭādvaita-school. Want de esoterische leer zegt dat, terwijl mūlaprakṛiti, het noumenon, op zichzelf bestaat en zonder enige oorsprong is – kortom ouderloos, aupapāduka (als één met brahman) – prakṛiti, haar verschijnsel, periodiek is en niet meer dan een schim van eerstgenoemde. Mahat, de eerstgeborene van jñāna (of gnosis), kennis, wijsheid of de logos, is dus voor de occultisten een weerpiegelde schim van het absolute NIRGUṆA (parabrahman, de ene werkelijkheid, ‘zonder kenmerken en eigenschappen’; zie de *Upanishads*). Voor sommige aanhangers van de Vedānta is mahat echter een manifestatie van prakṛiti, of stof.

(*b*) Daarom was de ‘laatste trilling van de zevende eeuwigheid’ door geen enkele god ‘voorbeschikt’, maar vond deze plaats krachtens de eeuwige en onveranderlijke WET die de grote tijdperken van activiteit en rust veroorzaakt, die zo tekenend en tegelijk zo dichtertlijk de ‘dagen en nachten van Brahmā’ worden genoemd. Het zich ‘van binnen naar buiten’ uitzetten van de moeder, elders de ‘wateren van de ruimte’, de ‘universele moederschoot’, enz., genoemd, doelt niet op een uitzetting vanuit een kleine kern of brandpunt, maar betekent de ontwikkeling van onbegrensde subjectiviteit tot even onbegrensde objectiviteit, ongeacht de omvang of de begren-

- (63) zing of het gebied. ‘De (voor ons) altijd onzichtbare en onstoffelijke substantie die eeuwig aanwezig is, wierp haar periodieke schaduw vanuit haar eigen gebied in de schoot van māyā.’ Dit betekent dat deze uitzetting, die geen toename in omvang betekent – want oneindige uitgebreidheid laat geen vergroting toe – een verandering van toestand was. Ze ‘zette zich uit zoals de knop van de lotus’; want de lotusplant bestaat niet alleen als een miniatuur-embryo in haar zaadje (een fysiek kenmerk), maar tijdens het manvantara, van de ‘dageraad’ tot de ‘nacht’, is haar oervorm in ideële vorm in het astrale licht aanwezig, zoals in feite geldt voor alles in dit objectieve heelal; van de mens tot de mijt, van reuzenbomen tot de aller-kleinste grassprietjes.

Dit alles is volgens de verborgen wetenschap alleen maar de tijdelijke weerspiegeling, de schaduw van de eeuwige ideële oervorm in het goddelijk denken; het woord ‘eeuwig’ wordt hierbij slechts gebruikt in de betekenis van ‘eon’, dus vóórtdurend tijdens de schijnbaar eindeloze, maar toch begrensde cyclus van activiteit die we manvantara noemen. Want wat is de werkelijke esoterische betekenis van manvantara, of beter gezegd van een manu-antara? Het betekent esoterisch ‘tussen twee manu’s’, waarvan er 14 zijn in elke ‘dag van Brahmā’; zo’n ‘dag’ bestaat uit 1000 eenheden van vier tijdperken, of 1000 ‘grote eeuwen’, mahāyuga’s. Laten we nu het woord of de naam manu ontleden. De oriëntalisten en hun woordenboeken delen ons mee dat de term ‘manu’ van de wortel *man*, ‘denken’ komt; deze betekent dus ‘de denker’. Maar esoterisch is elke manu, als een vermenselijkte beschermheer van zijn bijzondere cyclus (of ronde), slechts het verpersoonlijkte denkbeeld van het ‘goddelijk denken’ (zoals de hermetische Poimandres); ieder van de manu’s is daarom de bijzondere god, de schepper en vormgever van alles wat verschijnt tijdens zijn eigen bestaanscyclus of manvantara. Fohat brengt de berichten over van de manu’s (of dhyāni-chohans), en doet de ideële oervormen van binnen naar buiten uitzetten, dat wil zeggen laat ze geleidelijk afdalend door alle gebieden heengaan, van het noumenon tot het laagste verschijnsel, om ten slotte op het laatste gebied tot volle objectiviteit te komen – het toppunt van illusie, of de grofste stof.

Stanza 3 – *vervolg*

2. De trilling snelt voort, en raakt met haar snelle vleugel (*gelijktijdig*) het gehele heelal en de kiem die in het duister woont: de duisternis die ademt (*beweegt*) over de sluimerende wateren van het leven (*a*).

(a) Over de monade van Pythagoras wordt gezegd dat ze evenals de 'kiem' in eenzaamheid en duisternis woont. Het denkbeeld van de 'adem' van de duisternis die beweegt over 'de sluimerende wateren van het leven', d.w.z. de oerstof met daarin de latente geest, doet denken aan hoofdstuk 1 van *Genesis*. De oorsprong ervan is de brahmaanse Nārāyaṇa (hij die zich over de wateren beweegt), die de personificatie is van de eeuwige adem van het onbewuste Al (of parabrahman) van de oosterse occultisten. De wateren van het leven, of chaos – het vrouwelijke beginsel in de symboliek – zijn (voor ons geestesoog) de leegte, waarin de latente geest en stof zich bevinden. Op grond hiervan beweerde Democritus, in navolging van zijn leraar Leucippus, dat de oorspronkelijke beginselen van alle dingen atomen en een leegte zijn, in de zin van ruimte, maar niet van lege ruimte, omdat volgens de peripatetici en iedere filosoof uit de oudheid 'de natuur een vacuüm verafschuwt'.

In alle kosmogonieën speelt 'water' dezelfde belangrijke rol. Het is de basis en de bron van het stoffelijk bestaan. Wetenschappers, die het woord met de zaak verwarden, verstonden onder water een bepaalde scheikundige verbinding van zuurstof en waterstof, en gaven zo een specifieke betekenis aan een woord dat door de occultisten als een algemene term wordt gebruikt, en dat in de kosmogonie een metafysische en mystieke betekenis heeft. IJs is geen water, en stoom ook niet, hoewel ze alle drie precies dezelfde scheikundige samenstelling hebben.

Stanza 3 – *vervolg*

3. De duisternis straalt licht uit, en het licht laat één enkele straal vallen (in de wateren), in de moeder-diepte. De straal schiet door het maagdelijk ei, de straal laat het eeuwige ei trillen, en dit laat daardoor de niet-eeuwige (*periodieke*) kiem vallen, die zich verdicht tot het wereld-ei (a).

(a) De ene enkele straal die in de moeder-diepte valt, kan worden opgevat als het goddelijk denken of de goddelijke intelligentie, die de chaos bevrucht. Dit gebeurt echter op het gebied van de metafysische abstractie, of beter gezegd op het gebied waar dat wat wij een metafysische abstractie noemen een realiteit is. Het maagdelijk ei, dat in zekere zin het abstracte begrip 'ei' is, of het vermogen om door bevruchting te worden ontwikkeld, is eeuwig en is altijd hetzelfde. En zoals de bevruchting van een ei plaatsvindt vóór het wordt gelegd, bevat de niet-eeuwige periodieke kiem – die

- (65) later in de symboliek het wereld-ei wordt – wanneer deze uit dit symbool tevoorschijn komt, ‘de belofte en de kracht’ van het gehele heelal in zich. Hoewel het denkbeeld op zich natuurlijk een abstractie, een symbolische manier van uitdrukken, is, is het in feite een symbool, omdat het de gedachte oproept van oneindigheid, als een eindeloze cirkel. Het laat voor de geest het beeld ontstaan van de kosmos die oprijst uit en in de grenzeloze ruimte, een heelal dat even onbegrensd is in zijn omvang als eindeloos in zijn objectieve manifestatie. De vergelijking met een ei brengt ook het in het occultisme onderwezen feit tot uitdrukking dat de oervorm van alles wat gemanifesteerd is, van atoom tot werldebol, van mens tot engel, bolvormig is. De bol is namelijk bij alle volkeren het symbool van eeuwigheid en oneindigheid – een slang die in haar staart bijt. Maar om de betekenis ervan goed te begrijpen moet men zich de bol voorstellen, gezien vanuit zijn middelpunt. Het gezichts- of gedachteveld is als een bol waarvan de stralen in alle richtingen van iemand uitgaan, en zich uitstrekken in de ruimte, terwijl ze naar alle kanten grenzeloze vergezichten openen. Het is de symbolische cirkel van Pascal en de kabbalisten, ‘waarvan het middelpunt overal en de omtrek nergens is’,¹ een opvatting die past in de samengestelde gedachte achter dit symbool.

Het ‘wereld-ei’ is misschien een van de meest algemeen aanvaarde symbolen, omdat het tot veel nadenken stemt, zowel in spirituele als in fysiologische en kosmologische zin. Men vindt het daarom in elke wereldtheogonie, waar het vaak in verband wordt gebracht met het symbool van de slang. De slang is overal, zowel in de filosofie als in de religieuze symboliek, een symbool van eeuwigheid, oneindigheid, regeneratie en verjonging, en ook van wijsheid.² Het geheim van schijnbare zelfvoortbrenging en evolutie door eigen scheppingskracht, waarbij in het ei het proces van de kosmische evolutie in het klein wordt herhaald – beide processen zijn toe te schrijven aan warmte en vochtigheid onder invloed van de onzichtbare scheppende geest – rechtvaardigde de keuze van dit aanschouwelijke symbool volledig. Het ‘maagdelijk ei’ is het microkosmische symbool van de macrokosmische oervorm – de ‘maagdelijke moeder’ – chaos of de oorspronkelijke diepte. De mannelijke schepper (onder welke naam ook) komt voort uit de maagdelijke vrouw, de onbevleete wortel die is bevrucht door de straal. Welke kenner van de astronomie en de natuurwetenschap ziet niet hoe suggestief dit is? De kosmos als ontvankelijke natuur is een bevrucht ei, dat toch onbevleet is gebleven; wanneer men haar eenmaal als grenzeloos beschouwt, kan ze niet anders dan bolvormig worden voorgesteld. Het gouden ei werd omringd door zeven

¹ Blaise Pascal, *Thoughts, Letters and Opuscules*, vert. O.W. Wight, 1869, blz. 158-9.

² Zie afdeling 2, hfst. 10, ‘Verering van bomen, slangen, en krokodillen’, blz. 442ev.

natuurelementen (ether, vuur, lucht en water), ‘vier gereed, drie geheim’. Men kan dit geformuleerd vinden in het *Vishṇu-Purāṇa*, waar ‘elementen’ wordt vertaald met ‘omhulsels’ en een *geheim* element wordt toegevoegd: ‘*ahaṃkāra*’.¹ De oorspronkelijke tekst bevat geen ‘*ahaṃkāra*’; deze noemt zeven elementen zonder de laatste drie te specificeren.² (66)

Stanza 3 – *vervolg*

4. Dan vallen de drie (*driehoek*) in de vier (*viertal*). De stralende essentie wordt zeven vanbinnen en zeven vanbuiten (*a*). Het lichtgevende ei (*hiranyagarbha*), dat in zichzelf drie is (*de drie goddelijke personen van Brahmā, of Vishṇu, de drie ‘avasthā’s’*), stolt en verspreidt zich in melkwit stremsel door de diepten van de moeder heen, de wortel die groeit in de diepten van de oceaan van het leven (*b*).

(*a*) Het gebruik van meetkundige figuren en de veel voorkomende verwijzingen ernaar in alle oude geschriften (zie de *Purāṇa’s*, Egyptische papyrussen, het *Dodenboek* en zelfs de *Bijbel*) moet worden verklaard. In het Boek van Dzyan, evenals in de kabbala, zijn er twee soorten getallen die men kan bestuderen – de cijfers, vaak eenvoudige sluiers, en de heilige getallen, waarvan de waarden alle door inwijding aan de occultisten bekend zijn. Eerstgenoemde zijn alleen maar gebruikelijke tekens; laatstgenoemde zijn de basissymbolen van alles. Dat wil zeggen, de eerste soort is zuiver materieel, de andere zuiver metafysisch; ze verhouden zich tot elkaar als stof tot geest – de twee tegenpolen van de ENE substantie.

Zoals Balzac, de onbewuste occultist van de Franse literatuur, ergens zegt, is het getal voor het denken hetzelfde als voor de stof: ‘een onbegrijpelijk werktuig’ (dat geldt misschien voor een niet-ingewijde, maar nooit voor een ingewijde denker). Het getal is volgens de grote schrijver een entiteit, en tegelijkertijd een adem die emaneert uit wat hij God noemde en wat wij het AL noemen. Alleen die adem kon de fysieke kosmos organiseren ‘waar niets zijn vorm krijgt dan door de godheid, die een gevolg is van het getal’. We citeren de woorden van Balzac over dit onderwerp, die leerzaam zijn:

Zijn de kleinste, en ook de grootste, scheppingen niet van elkaar te onderscheiden door hun omvang, hun eigenschappen, hun afmetingen, hun krachten en kenmerken, die alle door het GETAL worden voortgebracht? De oneindigheid van de getal-

¹ Zie *Vishṇu-Purāṇa*, 1:2; Wilson, deel 1, blz. 40.

² Zie afdeling 2, hfst. 6, ‘Het wereld-ei’, blz. 392ev.

- (67) len is voor ons verstand een bewezen feit, maar er kan geen fysiek bewijs voor worden gegeven. De wiskundige zal ons zeggen dat de oneindigheid van de getallen bestaat maar niet kan worden aangetoond. God . . . is een met beweging toegerust getal, dat wordt gevoeld maar niet bewezen. *Als eenheid begint het de reeks getallen, waarmee het niets gemeen heeft.* . . . Het bestaan van het getal berust op de eenheid, die, zonder een enkel ander getal, ze alle voortbrengt. . . . Wat! Terwijl u niet in staat bent de eerste abstractie die u door de godheid werd gegeven te meten, of er vat op te krijgen, hoopt u toch het mysterie van de geheime wetenschappen die van die godheid uitstralen aan uw metingen te onderwerpen? . . . En wat zou er gebeuren als ik u zou werpen in de afgronden van BEWEGING, de kracht die het getal ordent? . . . Wat zou u denken als ik hieraan zou toevoegen dat *beweging en getal*¹ worden voortgebracht door het WOORD, de hoogste oorzaak voor de zieners en profeten, die lang geleden de machtige adem van God voelden, waarvan de *Openbaring* getuigt?²

- (b) ‘De stralende essentie stolde en verspreidde zich door de diepten’ van de ruimte. Vanuit een sterrenkundig gezichtspunt is dit gemakkelijk te verklaren: het is de ‘melkweg’, de wereldstof of de oerstof in haar eerste vorm. Vanuit het standpunt van de occulte wetenschap en symboliek kan men het echter moeilijker in een paar woorden of zelfs regels verklaren, omdat het heel gecompliceerde beeldspraak betreft. Hierin liggen meer dan een dozijn symbolen besloten. Om te beginnen omvat ze het hele pantheon van mysterieuze objecten,³ die elk een bepaalde occulte betekenis hebben, ontleend aan het allegorische ‘karnen van de oceaan’ door de hindoeïsten. Naast amrita, het water van leven en onsterfelijkheid, werd ook ‘surabhi’, de ‘koe van overvloed’, of ‘de bron van melk en stremsel’, aan deze ‘zee van melk’ onttrokken. Vandaar de algemene verering van de koe en de stier, de ene de voortbrengende, de andere de verwekkende natuurkracht: symbolen die in verband staan met zowel de zonne- als de kosmische godheden. De voor occulte doeleinden specifieke eigenschappen van de ‘veertien kostbare dingen’ worden pas bij de vierde inwijding verklaard, en kunnen hier niet worden gegeven, maar het volgende kan worden opgemerkt. In het *Śatapatha-Brāhmaṇa* wordt gezegd dat het karnen van de ‘oceaan van melk’ plaatsvond in het satyayuga, de eerste periode die onmiddellijk op de ‘watervloed’ volgde. Omdat echter noch de *Rig-Veda* noch *Manu* – die beide voorafgingen aan Vaivasvata’s ‘watervloed’, d.w.z. die van het grootste deel
- (68)

¹ Getal wel, maar BEWEGING nooit. In het occultisme brengt *beweging* de logos, het woord, voort.

² H. de Balzac, *Oeuvres de H. de Balzac*, deel 3, *Séraphita*, 1837, blz. 477.

³ De ‘veertien kostbare dingen’. Men vindt het verhaal of de allegorie in het *Śatapatha-* en in andere *Brāhmaṇa*’s. De Japanse geheime wetenschap van de boeddhistische mystici, de yamabushi, heeft ‘zeven kostbare dingen’. We zullen hierover later spreken.

van het vierde ras – over deze watervloed spreken, is het duidelijk dat hier niet de ‘grote’ watervloed wordt bedoeld en evenmin die waardoor Atlantis werd weggevaagd, en zelfs niet de watervloed van Noach. Dit ‘karnen’ heeft betrekking op een tijdperk vóór de vorming van de aarde, en staat in rechtstreeks verband met die andere universele legende, waarvan de verschillende tegenstrijdige versies culmineerden in het christelijk dogma van de ‘oorlog in de hemel’ en de val van de engelen.¹ De oriëntalistenvrijten de *Brāhmaṇa*’s dat de lezingen daarvan over dezelfde onderwerpen vaak met elkaar in strijd zijn, maar het gaat hier om *bij uitstek occulte geschriften*, die daarom opzettelijk zijn versluierd. Ze mochten voor openbaar gebruik en als openbaar bezit alleen voortbestaan omdat ze voor het grote publiek volkomen onbegrijpelijk waren en zijn. Anders zouden ze al in de tijd van Akbar uit de circulatie zijn verdwenen.

Stanza 3 – *vervolg*

5. De wortel blijft, het licht blijft, het stremsel blijft, en nog altijd is Oeaoahoo (*a*) één (*b*).

(*a*) OEAOHOO wordt in de Toelichtingen vertaald door ‘vader-moeder van de goden’, of de ZES IN ÉÉN, *of de zevenvoudige wortel waaruit alles voortkomt*. Alles hangt af van de klemtoon die op de zeven klinkers wordt gelegd, die kunnen worden uitgesproken als *één*, drie, of zelfs zeven lettergrepen, door achter de laatste ‘o’ een *e* toe te voegen. Deze mystieke naam wordt bekendgemaakt, omdat hij zonder een grondige beheersing van de drievoudige uitspraak voor altijd zonder gevolg blijft.

(*b*) Dit heeft betrekking op het niet gescheiden zijn van alles wat leeft en bestaat, hetzij in actieve, hetzij in passieve toestand. In één betekenis is Oeaoahoo de ‘wortelloze wortel van alles’, en dus één met parabrahman; in een andere betekenis is het een naam voor het gemanifesteerde ENE LEVEN, de eeuwig levende eenheid. De ‘wortel’ betekent, zoals al werd verklaard, zuivere kennis (*sattva*)², eeuwige (*nitya*) onvoorwaardelijke werkelijkheid (69)

¹ Zie deel 2, en ook *Openbaring*, hfst. 12.

² ‘Het oorspronkelijke woord voor ‘inzicht’ is *sattva*, dat Śaṅkarāchārya interpreteert als *antahkaraṇa*. ‘Verfijnd’, zegt hij, ‘door offers en andere heiligmakende handelingen.’ In de *Kaṭha*, op blz. 148, zegt Śaṅkara over *sattva* dat het *buddhi* betekent – een algemeen gebruik van het woord.’ (*Sanatsujātīya*, Engelse vert. K.T. Telang, *The Sacred Books of the East*, deel 8, 1882, blz. 193vn.) Welke betekenis verschillende scholen mis-schienen ook aan de term hechten, *sattva* is de naam die door studenten van het occultisme

of SAT (satya), of we deze nu parabrahman of mūlaprakriti noemen, want dit zijn de twee aspecten van het ENE. Het ‘licht’ is dezelfde alomtegenwoordige spirituele straal, die het goddelijk ei is binnengegaan en het nu heeft bevrucht, en die de kosmische stof oproept om haar lange reeks differentiaties te beginnen. Het stremsel vormt de eerste differentiatie, en heeft waarschijnlijk ook betrekking op die kosmische stof waarvan men aanneemt dat deze de oorsprong is van de ‘melkweg’ – de stof die wij kennen. Deze ‘stof’, die, volgens de openbaring die van de oorspronkelijke dhyāni-boeddha’s werd ontvangen, tijdens de periodieke slaap van het heelal de uiterste ijlheid bezit die voor het oog van een volmaakte bodhisattva nog waarneembaar is – deze oorspronkelijke en koele stof wordt, bij het eerste herontwaken van de kosmische beweging, door de ruimte verspreid. Vanaf de aarde gezien ziet ze eruit als klonten en brokken, zoals vlokken in dunne melk. Dit zijn de kiemen van de toekomstige werelden, de ‘sterrenstof’.

Stanza 3 – *vervolg*

6. De wortel van het leven was in elke druppel van de oceaan van onsterfelijkheid (*amrita*), en de oceaan was stralend licht, dat vuur, warmte en beweging was. De duisternis verdween en was niet meer;¹ ze verdween in haar eigen essentie, het lichaam van vuur en water, of vader en moeder (*a*).

- (70) (*a*) Omdat de essentie van duisternis absoluut licht is, wordt de duisternis gebruikt als een geschikte allegorische voorstelling van de toestand van het heelal tijdens pralaya, of het tijdperk van absolute rust, of niet-zijn, zoals dit zich aan ons eindige verstand voordoet. Het ‘vuur’, de ‘warmte’ en de ‘beweging’ waarover hier wordt gesproken, zijn natuurlijk niet het vuur, de warmte en de beweging van de natuurwetenschap, maar de daaraan ten grondslag liggende abstracties, de noumena, of de ziel, van de essentie van deze stoffelijke manifestaties. Het zijn ‘dingen op zich’ die, zoals de moderne wetenschap erkent, de instrumenten in de laboratoria geheel ontgaan, en die zelfs het verstand niet kan begrijpen, hoewel dit evenmin aan de conclusie kan ontkomen dat deze essenties, die aan de dingen ten grondslag liggen, wel moeten bestaan. Men mag aannemen dat vuur en water, of vader² en

van de Āryāsaṅga-school wordt gegeven aan de tweevoudige monade of ātma-buddhi, en ātma-buddhi op dit gebied komt overeen met parabrahman en mūlaprakriti op het hogere gebied.

¹ Zie Toelichting nr. 1 op deze stanza.

² Zie afdeling 2, hfst. 15, ‘Kuan-shih-yin’, blz. 515ev. De werkelijke naam uit de tekst kan niet worden gegeven.

moeder, hier de goddelijke straal en de chaos betekenen. ‘De chaos, die door deze vereniging met de geest onderscheidingsvermogen verkreeg, straalde van vreugde, en zo werd de prōtogenos (het eerstgeboren licht) voortgebracht’, zegt een fragment van Hermias. Damascius noemt het in *De principiis rerum* Dis – ‘de beschikker over alle dingen’.¹

Volgens de leer van de rozenkruisers, zoals die door de niet-ingewijden deze keer op de juiste manier wordt behandeld en verklaard, hoewel maar gedeeltelijk, ‘zijn licht en duisternis op zich identiek, en alleen te scheiden in het menselijk verstand’.² Volgens Robert Fludd ‘nam de duisternis verlichting aan om zichzelf zichtbaar te maken’.³ Volgens de stellingen van het oosterse occultisme is DUISTERNIS de ene ware werkelijkheid, de basis en de wortel van licht, zonder welke laatstgenoemde zich nooit zou kunnen manifesteren, zelfs niet bestaan. Licht is stof, en DUISTERNIS zuivere geest. Duisternis, als metafysische basis en wortel, is subjectief en absoluut licht, terwijl licht in al zijn schijnbare pracht en glorie alleen maar een groot aantal schaduwen is, omdat het nooit eeuwig kan zijn, en eenvoudig een illusie of māyā is.

Zelfs in *Genesis*, die bron van ergernis voor het verstand en de wetenschap, wordt het licht geschapen uit duisternis ‘en duisternis lag over de diepte’ (*Gen.* 1:2), en niet omgekeerd. ‘In hem [in duisternis] was leven en het leven was *het licht voor de mensen*’ (*Joh.* 1:4). Er komt misschien een dag dat de ogen van mensen zullen opengaan, en dan zullen ze misschien beter dan nu dat vers in *Het evangelie volgens Johannes* begrijpen dat zegt: ‘En het licht schijnt in de duisternis, en de duisternis heeft het niet begrepen.’ Dan zullen ze inzien dat het woord ‘duisternis’ geen betrekking heeft op het spirituele gezichtsvermogen van de mens, maar in feite op ‘duisternis’, het absolute, dat geen vergankelijk licht begrijpt (of kent), hoe allesovertreffend dat voor de ogen van de mens ook is. Daemon est deus inversus. De duivel wordt nu door de kerk ‘duisternis’ genoemd, terwijl hij in de *Bijbel* ‘de zoon van God’ heet (zie *Job* 1:6), de heldere ster van de vroege morgen, Lucifer (zie *Jesaja* 14:12). Er schuilt een hele filosofie van dogmatische handigheid in de reden waarom de eerste aartsengel, die uit de diepten van de chaos omhoogkwam, Lux (Lucifer) werd genoemd, de ‘lichtende zoon van de morgen’, of de dageraad van het manvantara. Hij werd door de kerk veranderd in Lucifer of Satan, omdat hij hoger en ouder is dan Jehovah, en aan het nieuwe dogma moest worden opgeofferd (zie deel 2).

(71)

¹ Zie Cory, *Ancient Fragments*, 1832, blz. 295, 314.

² Hargrave Jennings, *Phallicism: Celestial and Terrestrial*, 1884, blz. 212.

³ Jennings, *Op.cit.*

Stanza 3 – *vervolg*

7. Ziedaar, o lanoe!¹ Het stralende kind van de twee, de ongeëvenaarde schitterende heerlijkheid: heldere ruimte, zoon van donkere ruimte (*a*), die uit de diepten van de grote donkere wateren tevoorschijn komt. Het is Oeaohoo de jongere, de *** (*die u nu kent als Kuan-shih-yin*. – Toelichting) (*b*). Hij vertoont zich stralend als de zon; hij is de vlammende goddelijke draak van wijsheid (*c*). De eka (*een*) is chatur (*vier*), en chatur neemt drie tot zich, en hun vereniging brengt de sapta (*zeven*) voort, in wie de zeven zijn die de tridaśa² (*de driemaal tien*), of de horden en de menigten, worden. Zie hem de sluier oplichten en deze van oost naar west ontrollen. Hij sluit het hogere buiten en laat het lagere zien als de grote illusie. Hij geeft de plaatsen voor de stralenden (*sterren*) aan, verandert het bovenste (*de ruimte*) in een oeverloze zee van vuur (*d*), en verandert het ene gemanifesteerde (*element*) in de grote wateren.

(72) (*a*) ‘Heldere ruimte, zoon van donkere ruimte’ heeft betrekking op de straal die bij de eerste trilling van de nieuwe ‘dageraad’ in de grote kosmische diepten valt, waaruit hij gedifferentieerd weer tevoorschijn komt als Oeaohoo de jongere (het ‘nieuwe LEVEN’), om tot aan het einde van de levenscyclus de kiem van alle dingen te worden. Hij is ‘de onlichamelijke mens die in zich de goddelijke idee bevat’ – de voortbrenger van licht en leven, om een uitdrukking van Philo Judaeus te gebruiken. Hij wordt de ‘vlammende draak van wijsheid’ genoemd, in de eerste plaats omdat hij dat is wat de Griekse filosofen de logos noemden, het woord van het goddelijk denken; en in de tweede plaats omdat volgens de esoterische filosofie deze eerste manifestatie – de synthese of het geheel van universele wijsheid, Oeaohoo, ‘de zoon van de zoon’ – de zeven scheppende menigten (de sefiroth) omvat, en dus de essentie van de gemanifesteerde wijsheid is. ‘Wie zich baadt in het licht van Oeaohoo zal door de sluier van māyā nooit worden misleid.’

(*b*) Kuan-shih-yin is identiek met en een equivalent van Avalokiteśvara in het Sanskriet, en als zodanig is hij een androgyne godheid, evenals het

¹ Lanoe is een leerling, een chela, die praktische esoterie bestudeert.

² ‘Tridaśa’, of driemaal tien (30), duidt in ronde getallen op de vedische godheden, of nauwkeuriger 33 – een heilig getal. Het zijn de 12 āditya’s, de 8 vasu’s, de 11 rudra’s en 2 aśvins – de tweelingzonen van de zon en de hemel. Dit is het wortelgetal van het hindoeëpantheon, dat 33 crores of meer dan driehonderd miljoen goden en godinnen telt.

tetragrammaton en alle logoi¹ van de oudheid. Alleen door enkele stromingen in China wordt hij vermenschlijkt en voorgesteld met vrouwelijke attributen;² onder zijn vrouwelijke aspect wordt hij Kuan-yin, de godin van genade, en wordt de ‘goddelijke stem’ genoemd.³ Laatstgenoemde is de beschermgodin van Tibet en van het eiland Putuo in China, waar beide godheden een aantal kloosters hebben.⁴

(c) De ‘draak van wijsheid’ is de Ene, de ‘eka’ (Sanskriet) of ‘saka’. (73) Het is opmerkelijk dat de naam van Jehovah in het Hebreeuws ook Een, Echad, is. ‘Zijn naam is Echad’, zeggen de rabbi’s. De filologen zouden moeten beslissen welke van de twee taalkundig en symbolisch van de andere is afgeleid – toch niet het Sanskriet? De ‘Ene’ en de draak zijn uitdrukkingen die door de Ouden werden gebruikt in verband met hun verschillende logoi. Jehovah – esoterisch (als elohim) – is ook de slang of draak die Eva in verzoeking bracht, en de ‘draak’ is een oud symbool voor het ‘astrale licht’ (oorspronkelijk beginsel), ‘dat de wijsheid van de chaos is’. De oude filosofie erkende noch het goede noch het kwade als een fun-

¹ Daarom zijn alle hogere goden van de oudheid ‘zonen van de moeder’, vóór ze zonen van de ‘vader’ worden. De logoi, zoals Jupiter of Zeus, zoon van Kronos-Saturnus, ‘oneindige tijd’ (of *kāla*), werden oorspronkelijk voorgesteld als mannelijk-vrouwelijk. Zeus wordt de ‘schone maagd’ genoemd, en Venus wordt een baard gegeven. Apollo is oorspronkelijk tweeslachtig, evenals *Brahmā-Vāch* in *Manu* en in de *Purāṇa*’s. Osiris is verwisselbaar met Isis, en Horus heeft beide geslachten. Tot slot is de logos – die nu met Jezus in verband wordt gebracht – in het visioen van Johannes in de *Openbaring* een hermafrodit, want hij heeft volgens de beschrijving vrouwenborsten. Zo is het ook met het tetragrammaton = Jehovah. Maar er zijn twee Avalokiteśvara’s in de esoterie: de eerste en de tweede logos.

² Geen enkel religieus symbool kan in onze tijd van politiek en wetenschap aan ont-heiliging en zelfs bespotting ontkomen. In Zuid-India zag de schrijfster een bekeerde bewoner van die streek die een *pūjā* (offerande) maakte voor een Jezusbeeld in vrouwenkleden en met een neusring. Toen we hem naar de betekenis van deze vertoning vroegen, werd geantwoord dat het Jezus-Maria was, tot één persoon verenigd, en dat het werd gedaan met toestemming van de priester, omdat de ijverige bekeerling geen geld had voor het kopen van twee beelden of ‘afgoden’, zoals ze heel terecht door een ooggetuige – een niet bekeerde hindoe – werden genoemd. Dit zal godslasterlijk toeschijnen aan een dogmatische christen, maar de theosoof en de occultist moeten de zegepalm van de logica toekennen aan de bekeerde hindoe. De esoterische christos is in de *gnosis* natuurlijk geslachtloos, maar in de exoterische *theologie* is hij mannelijk en vrouwelijk.

³ De gnostische Sophia, ‘wijsheid’, die ‘de moeder’ is van het achtstal (in zekere zin Aditi met haar acht zonen), is de heilige geest en de schepper van alles, evenals in de oude stelsels. De ‘vader’ is een veel latere vinding. De vroegste gemanifesteerde logos was overal vrouwelijk – de moeder van de zeven planeetkrachten.

⁴ Zie *Chinese Buddhism*, 1880, blz. 208-9, 259, door Eerw. J.C. Edkins, die altijd juiste feiten geeft, hoewel zijn conclusies heel vaak onjuist zijn. Zie afdeling 2, hfst. 15, ‘Over Kuan-shih-yin en Kuan-yin’, blz. 515ev.

- (74) damentele of onafhankelijke macht, maar ging uit van het absolute AL (eeuwige universele volmaaktheid), en volgde het spoor van beide door de loop van de natuurlijke evolutie tot het zuivere licht dat zich geleidelijk tot vorm verdichtte, en dus tot stof of kwaad werd. Het waren de eerste en onwetende kerkvaders die het filosofische en hoogst wetenschappelijke denkbeeld van dit symbool (de draak) hebben verlaagd tot het absurde bijgeloof dat de 'duivel' wordt genoemd. Ze namen het over van de latere zoroastriërs, die in de deva's van de hindoes duivels of het kwaad (euvel) zagen, en het woord 'euvel' werd door een dubbele vormverandering in elke taal tot d'euvel of duivel (devil, diabolos, diable, diavolo, Teufel). Maar de heidenen hebben in hun symbolen altijd blij gegeven van een filosofisch onderscheidingsvermogen. Het oorspronkelijke symbool van de slang beeldde goddelijke wijsheid en volmaaktheid uit en had altijd gestaan voor psychische wedergeboorte en onsterfelijkheid. Daarom noemde Hermes de slang het meest spirituele wezen; Mozes, ingewijd in de wijsheid van Hermes, sloot zich hierbij in *Genesis* aan, terwijl de slang van de gnostici met de zeven klinkers boven haar kop het symbool was van de zeven hiërarchieën van de zevenvoudige of planeet-scheppers. Vandaar ook de slang Śesha of Ananta van de hindoes, 'de oneindige', een naam van Viṣṇu, van wie het eerste vāhana of voertuig op de oorspronkelijke wateren deze slang¹ is. Ze maakten echter allen verschil tussen de goede en de slechte slang (het astrale licht van de kabbalisten) – dus tussen eerstgenoemde, de belichaming van goddelijke wijsheid op het gebied van het spirituele, en laatstgenoemde, het kwaad, op het gebied van de stof.² Jezus aanvaardde de slang als een synoniem van wijsheid, en dit vormde een deel van zijn leer: 'Wees wijs als de slangen', zegt hij. 'In het begin, vóór de moeder tot vader-moeder werd, bewoog alleen de vurige draak zich in de oneindigheden' (*Het boek van de Sarparājñī*). Het *Aitareya-Brāhmaṇa* noemt de aarde Sarparājñī, 'de slangenkoningin', en 'de moeder van alles wat beweegt'.³

¹ Evenals de logoi en de hiërarchieën van machten moeten de 'slangen' van elkaar worden onderscheiden. Śesha of Ananta, 'de ligbank van Viṣṇu', is een allegorische abstractie, die de oneindige tijd in de ruimte symboliseert, die de kiem bevat, en periodiek het *gemanifesteerde* heelal, de bloesem van die kiem, afwerpt; terwijl de gnostische Ophis in zijn zeven klinkers dezelfde drievoudige symboliek bevatte als de één-, drie- en zevenlettergrepen Oeaoohoo van de oude wijsheidsleer, nl. de éne ongemanifesteerde logos, de tweede gemanifesteerde, de driehoek die zich belichaamt in het viertal of het tetragrammaton, en de stralen van laatstgenoemde op het stoffelijk gebied.

² Het astrale licht, of de ether, van de heidenen uit de oudheid (want de term 'astraal licht' is vrij nieuw) is geest-stof. Het begint op het zuivere spirituele gebied, en wordt grover naarmate het afdaalt, totdat het op ons gebied de māyā of de verleidende en misleidende slang wordt.

³ M. Haug, *Aitareya-Brāhmaṇa*, 1863, 5:4:123.

Voordat onze bol (en ook het heelal) eivormig werd, ‘bewoog en kronkelde een lange staart van kosmisch stof (of vuurnevel) als een slang in de ruimte’. De ‘geest van God die inwerkt op de chaos’ werd door elk volk gesymboliseerd in de vorm van een vurige slang die vuur en licht uitblies op de oorspronkelijke wateren, totdat ze de kosmische stof had uitgebreed en deze de ronde vorm had laten aannemen van een slang met haar staart in de bek. Dit symboliseert niet alleen de eeuwigheid en de oneindigheid, maar ook de bolvorm van alle lichamen die in het heelal uit die vuurnevel werden gevormd. Evenals de aarde en de mens werpt het heelal periodiek als een slang zijn oude huid af om na een rustperiode een nieuwe aan te nemen. Het beeld van de slang is beslist niet minder elegant of poëtisch dan dat van de rups en de pop waaruit de vlinder tevoorschijn komt, het Griekse symbool van de psyche, de menselijke ziel. De ‘draak’ was ook het symbool van de logos bij de Egyptenaren, evenals bij de gnostici. In de boeken van Hermes verschijnt Poimandres, de oudste en meest spirituele van de logoi van het westelijk continent, aan Hermes in de vorm van een vurige draak van ‘licht, vuur en vlammen’. Poimandres, het tot persoon gemaakte ‘goddelijk denken’, zegt:

Ik ben het licht, ik ben de nous [het verstand of Manu], ik ben uw god, en ik ben veel ouder dan het menselijk beginsel dat uit de schaduw [‘duisternis’, of de verborgen godheid] tevoorschijn komt. Ik ben de kiem van het denken, het luisterrijke woord, de zoon van God. Alles in u wat zó ziet en hoort is het woord van de meester, het is het denken [mahat] dat God de vader¹ is. De hemelse oceaan, de aether . . . is de adem van de vader, het levenschenkende beginsel, de moeder, de heilige geest, . . . want deze zijn niet gescheiden, en hun vereniging is het LEVEN.² (75)

We vinden hier de onmiskenbare echo van de oude geheime leer, zoals die nu wordt uiteengezet. Laatstgenoemde plaatst echter niet ‘de vader’ aan het hoofd van de evolutie van het leven – deze komt op de derde plaats en is de ‘zoon van de moeder’ – maar de ‘eeuwige en onophoudelijke adem van het AL’. Het mahat (begripsvermogen, universeel denkvermogen, het denken, enz.) verschijnt als Vishṇu voordat het zich manifesteert als Brahmā of Śiva, zegt de *Sāṅkhyasāra*³; mahat heeft dus verschillende aspecten, evenals de logos. Mahat wordt in de eerste schepping de Heer genoemd, en is in die zin het universele kenvermogen of het *goddelijk denken*; maar ‘het

¹ Met ‘God de vader’ wordt hier onmiskenbaar het zevende beginsel in de mens en in de kosmos bedoeld, omdat dit beginsel in zijn essentie en wezen onscheidbaar is van het zevende kosmische beginsel. In zekere zin is het de logos van de Grieken en de Avalokiteśvara van de esoterische boeddhisten.

² L. Ménard, *Hermès trismégiste*, 1867, blz. 5.

³ Fitzedward Halls ed., in *Bibliotheca Indica*, blz. 16.

mahat dat het eerst werd voortgebracht, wordt (later) *egoïsme* genoemd, wanneer het als ‘ik’ wordt geboren, en dat wordt de *tweede* schepping genoemd¹. En de vertaler (een bekwame en geleerde brahmaan, geen Europese oriëntalist) verklaart in een voetnoot (7), ‘dat wil zeggen, wanneer mahat zich ontwikkelt tot het gevoel van zelfbewustzijn – het ik – dan neemt het de naam *egoïsme* aan’. Esoterisch geformuleerd betekent dit: wanneer mahat wordt getransformeerd in het menselijk manas (of zelfs in dat van de eindige goden) en aham-schap wordt. Waarom dit het mahat van de *tweede* schepping (of de *negende*, die van de kumāra’s in het *Vishṇu-Purāṇa*) wordt genoemd, zal in deel 2 worden verklaard.

- (d) De ‘zee van vuur’ is dan het boven-astrale (d.w.z. noumenale) licht, de eerste uitstraling van de *wortel*, mūlaprakriti, de ongedifferentieerde kosmische substantie, die *astrale* stof wordt. Het wordt ook de ‘vurige slang’ genoemd, zoals hierboven werd beschreven. Als de lezer in gedachten houdt dat er slechts één universeel element bestaat, dat oneindig, ongeboren en onsterfelijk is, en dat al het andere (dat behoort tot de wereld van verschijnselen) evenzoveel verschillende gedifferentieerde aspecten en transformaties (correlaties worden ze nu genoemd) zijn van dat ene element, van kosmische tot microkosmische gevolgen, van bovenmenselijke tot menselijke en nog lagere wezens, kortom het hele objectieve bestaan – dan zal het eerste en grootste probleem voor hem verdwijnen, en hij zal de occulte kosmologie kunnen beheersen.² Alle kabbalisten en occultisten, van het Oosten en van het Westen, erkennen (a) het identiek-zijn van ‘vader-moeder’ en de oorspronkelijke aether³ of ākāśa (het astrale licht)⁴; (b) de homogeniteit ervan vóór de evolutie van de ‘zoon’, kosmisch gezien ‘fohat’, want hij is de kosmische elektriciteit. ‘Fohat verhardt en verspreidt de zeven broeders’ (boek 3, Dzyan); dit betekent dat de oorspronkelijke elektrische entiteit – want de occultisten van het Oosten zeggen met nadruk dat elektriciteit een entiteit is – tot leven wordt gewekt en de oorspronkelijke of vooraf bestaande stof scheidt in atomen, die zelf weer de bron zijn

¹ *Anugītā*, hfst. 26.

² Zowel in de Egyptische als in de Indiase theogonie was er een *verborgen* godheid, de ENE, en de scheppende androgyne god. Zo is Shu de god van de schepping, en Osiris is in zijn oorspronkelijke vorm de ‘god van wie de naam onbekend is’. (Zie Mariette-Bey, *Abydos*, etc., 1869, deel 2, blz. 63; en deel 3, blz. 413-4, nr. 1122.)

³ Noot vert.: In theosofisch taalgebruik wordt onderscheid gemaakt tussen aether en ether. Aether is bij de Ouden de goddelijke lichtgevende substantie, die het gehele heelal doordringt. Ether is praktisch hetzelfde als ākāśa. Ether is het grofste en stoffelijke aspect van aether, en is vaak verwisselbaar met het astrale licht, dat de ‘dreesem’ van de aether is. Zie verder in dit deel, o.a. blz. 355-373, in het bijzonder 361-363.

⁴ Zie de volgende voetnoot.

van alle leven en bewustzijn. ‘Er bestaat een universeel *agent unique* van alle vormen en van het leven, dat Od, Ob en Aour¹ wordt genoemd, actief en passief, positief en negatief, zoals dag en nacht: het is het eerste licht in de schepping²: het eerste licht van de oorspronkelijke elohim – de Adam, ‘mannelijk en vrouwelijk’ – of (wetenschappelijk uitgedrukt) ELEKTRICITEIT EN LEVEN.

De Ouden symboliseerden het door een slang, want ‘fohat sist terwijl hij (zigzag) heen en weer glijdt’. De kabbala geeft het aan met de Hebreeuwse letter teth, ט, waarvan het symbool de slang is, die zo’n belangrijke rol speelde in de mysteriën. Haar algemene getalswaarde is negen, want het is de negende letter van het alfabet en de negende deur van de 50 poorten die leiden naar de verborgen mysteries van het zijn. Het is het magische agens bij uitstek, en duidt in de hermetische filosofie het ‘leven’ aan ‘dat de oerstof doordringt’, de essentie waaruit alle dingen zijn samengesteld, en de geest die hun vorm bepaalt. Maar er zijn twee geheime hermetische werkwijzen, de ene spiritueel, de andere die van stoffelijke wisselwerking, en deze zijn voor altijd verenigd.

U zult de aarde scheiden van het vuur, het ijle van het vaste . . . dat wat van de aarde opstijgt naar de hemel en weer neerdaalt van de hemel naar de aarde. Het [ijle licht] is de sterke kracht van elke kracht, want het overwint alle ijle dingen en dringt door in alle vaste. Zo werd de wereld gevormd.³

Zeno, de grondlegger van de stoa, was niet de enige die onderwees dat het heelal evolueert, wanneer de oorspronkelijke substantie ervan wordt omgezet uit de toestand van vuur in die van lucht, dan in die van water, enz. (77) Heraclitus van Efeze beweerde dat vuur het enige beginsel is dat aan alle natuurverschijnselen ten grondslag ligt. De intelligentie die het heelal laat bewegen is vuur, en vuur is intelligentie. En terwijl Anaximēnēs hetzelfde zei over lucht, en Thalēs van Milete (600 v.Chr.) over water, verzoent de esoterische leer al deze filosofen door aan te tonen dat, hoewel ieder van hen gelijk had, geen van hun stelsels volledig was.

¹ Od is het zuivere levenschenkende licht of magnetische fluïdum; Ob is de door de tovenaars gebruikte boodschapper van de dood, het verderfelijke slechte fluïdum; Aour is de synthese van de twee, het eigenlijke astrale licht. Kunnen de filologen zeggen waarom Od – een door Reichenbach gebruikte term om het levensfluïdum aan te duiden – ook een Tibetaans woord is dat licht, helderheid, straling betekent? Het betekent ook ‘hemel’ in een occulte zin. Waar komt de wortel van het woord vandaan? Ākāśa is echter niet geheel hetzelfde als ether, maar iets veel hogers, zoals we zullen aantonen.

² Éliphas Lévi, *La science des esprits*, 1865, blz. 179-80.

³ Hermes, *Smaragden Tafel*.

Stanza 3 – *vervolg*

8. Waar was de kiem, en waar was nu de duisternis? Waar is de geest van de vlam die brandt in je lamp, o lanoe? De kiem is dat, en dat is licht, de witte schitterende zoon van de donkere verborgen vader (*a*).

(*a*) Het antwoord op de eerste vraag, ingegeven door de tweede, die het antwoord van de leraar aan de leerling is, bevat in een enkele zin een van de meest essentiële waarheden van de occulte filosofie. Het wijst op het bestaan van dingen die voor onze fysieke zintuigen niet waarneembaar zijn en die van veel groter belang zijn, meer werkelijk en blijvend, dan de dingen die een beroep doen op deze zintuigen zelf. Vóór de lanoe kan hopen het transcendentaal metafysische vraagstuk te begrijpen dat in de eerste vraag besloten ligt, moet hij in staat zijn de tweede vraag te beantwoorden. Want juist zijn antwoord op de tweede vraag zal hem de sleutel verschaffen tot het goede antwoord op de eerste vraag.

In de Sanskriettoelichting op deze stanza worden veel termen gebruikt voor het verborgen en ongeopenbaarde beginsel. In de oudste manuscripten van de literatuur van India heeft deze ongeopenbaarde, abstracte godheid geen naam. Ze wordt in het algemeen ‘Dat’ (tad in het Sanskriet) genoemd, en betekent alles wat is, was, en zal zijn, of wat als zodanig door het menselijk verstand kan worden begrepen.

(78) Naast benamingen die natuurlijk alleen in de esoterische filosofie worden gegeven, zoals de ‘onpeilbare duisternis’, de ‘wervelwind’, enz., heeft het ook de naam ‘Het van de kalahansa, de kala-*haṃ*-sa’, en zelfs de ‘*kāla haṃsa*’ (zwarte zwaan). De *m* en de *n* zijn hier verwisselbaar, en beide hebben de Franse neusklank van *an* of *am* of ook *en* of *em* (ennui, embarras, enz.). Evenals in de Hebreeuwse *Bijbel* hebben ook in het Sanskriet veel mysterieuze heilige namen voor de niet-ingewijde slechts de betekenis van een gewoon en vaak alledaags woord, omdat de naam in een anagram of op een andere manier is verborgen. Het woord *hansa*, of esoterisch ‘*haṃsa*’, is precies zo’n geval. *Haṃsa* staat gelijk met *a-ham-sa*, drie woorden die betekenen ‘ik ben hij’, terwijl het woord op een andere manier verdeeld, ‘so-ham’, ‘hij (is) ik’ wordt gelezen – *soham* is gelijk aan *saḥ*, ‘hij’, en *aham*, ‘ik’, of ‘ik ben hij’. Alleen al hierin bevindt zich voor wie de taal van de wijsheid verstaat, het universele mysterie, de leer dat de essentie van de mens identiek is met de goddelijke essentie. Vandaar het symbool van de allegorie over kalahansa (of *haṃsa*), en de aan Brahma (onzijdig, later aan de mannelijke *Brahmā*) gegeven naam ‘*Haṃsa-vāhana*’, ‘hij die de

hamša als zijn voertuig gebruikt'. Hetzelfde woord kan men ook lezen als 'kālāham-sa', of 'ik ben ik' in de eeuwigheid van de tijd, dat beantwoordt aan het bijbelse, of beter gezegd zoroastrische, 'ik ben die ik ben'. Dezelfde leer vindt men in de kabbala, getuige het volgende fragment uit een on-gepubliceerd manuscript van de geleerde kabbalist S. Liddell McGregor Mathers:

De drie voornaamwoorden הוּא, אַתָּה, אֲנִי, *hoa, atah, ani* – hij, jij, ik – worden in de Hebreeuwse kabbala gebruikt om de denkbeelden macroprosopus en microprosopus te symboliseren. *Hoa*, 'hij', wordt toegepast op het verborgen macroprosopus; *atah*, 'jij', op het microprosopus, en *ani*, 'ik', op laatstgenoemde wanneer hij al sprekende wordt weergegeven.¹ Opgemerkt moet worden dat elk van deze namen uit drie letters bestaat, waarvan de letter alef, א, a, het einde van het eerste woord *hoa* vormt, en het begin van *atah* en *ani*, alsof ze de verbindende schakel daartussen was. Maar א is het symbool van de eenheid en dus ook van het onveranderlijke denkbeeld van het goddelijke dat door al deze woorden werkt. Maar achter de א in de naam *hoa* staan de letters י en ה, de symbolen van de getallen zes en vijf, het mannelijke en het vrouwelijke, het hexagram en het pentagram. En de getallen van deze drie woorden, *hoa atah ani*, zijn 12, 406 en 61, die door de Kabbala van de Negen Kamers – een vorm van de exegetische methode van de *temura* – worden samengevat in de sleutelgetallen 3, 10 en 7.

Het heeft geen zin te proberen het mysterie volledig uit te leggen. Materialisten en mensen van de moderne wetenschap zullen het nooit begrijpen, want om er een duidelijk begrip van te krijgen, moet men in (79) de eerste plaats uitgaan van een universeel verspreide, alomtegenwoordige en eeuwige godheid in de natuur. In de tweede plaats moet men tot de ware kern van het mysterie 'elektriciteit' zijn doorgedrongen. Ten derde moet worden erkend dat de mens op het aardse gebied het zevenvoudige symbool is van de Ene Grote EENHEID (de *logos*), die zelf het teken met de zeven klinkers is, de adem die is gekristalliseerd tot het WOORD.² Wie in dit alles gelooft, moet ook nog geloven in de veelvoudige combinaties van de zeven planeten van het occultisme en van de kabbala, en de twaalf tekens van de dierenriem. Hij moet, evenals wij, aan elke

¹ *Zohar: Idra Zuta*, 7:204ev.

² Dit vertoont opnieuw overeenkomst met de leer van Fichte en de Duitse pantheïsten. Eerstgenoemde vereert Jezus als de grote leraar die de nadruk legde op het één-zijn van de menselijke geest en de goddelijke geest (de Advaita-leer), of het universele beginsel. Het is moeilijk om in de westerse metafysica ook maar één enkele speculatie te vinden waarop niet is vooruitgelopen door de oude oosterse filosofie. Van Kant tot Herbert Spencer is in het algemeen alles een min of meer verwrongen echo van de Dvaita-, Advaita- en Vedānta-leringen.

planeet en aan elk sterrenbeeld een invloed toeschrijven die, met de woorden van Ély Star (een Franse occultist), ‘daaraan eigen is, gunstig of ongunstig, afhankelijk van de planeetgeest die haar regeert en die op zijn beurt mensen en dingen kan beïnvloeden die met hem harmoniëren en waarmee hij enige verwantschap heeft’.¹ Om deze redenen, en omdat weinig mensen in het voorafgaande geloven, kan nu slechts worden gezegd dat in beide gevallen ‘haṃsa’ (hetzij ‘ik’, ‘hij’, gans of zwaan) een belangrijk symbool is, dat onder andere goddelijke wijsheid, wijsheid in duisternis buiten het bereik van mensen, voorstelt. Voor exoterische doeleinden is haṃsa, zoals iedere hindoe weet, een legendarische vogel, die, toen men hem (in de allegorie) als voedsel melk vermengd met water gaf, deze van elkaar scheidde, de melk dronk en het water liet staan. Zo toonde hij zijn aangeboren wijsheid – want melk is een symbool voor geest, en water voor stof.

- (80) Dat deze allegorie heel oud is en uit het allervroegste archaïsche tijdperk dateert, blijkt uit het *Bhāgavata-Purāṇa*, waar wordt gesproken over een bepaalde kaste met de naam ‘Haṃsa’ of ‘Hansa’, die de ‘ene kaste’ bij uitstek was, toen er in de verre nevelen van een vergeten verleden bij de hindoes slechts ‘één Veda, één godheid, één kaste’ bestond. Ook is er in de Himālaya een bergketen – volgens de beschrijving in de oude boeken gelegen ten noorden van de berg Meru – die ‘Haṃsa’ wordt genoemd, en die een rol speelt in episoden uit de geschiedenis van religieuze mysteriën en inwijdingen. Indien de naam Kala-haṃsa in exoterische teksten en vertalingen van de oriëntalistten wordt gebruikt voor het veronderstelde voertuig van Brahmā-Prajāpati, is dat volkomen onjuist. Brahma (onzijdig) noemen ze Kala-haṃsa, en Brahmā, mannelijk, Haṃsa-vāhana, nota bene omdat ‘zijn voertuig of vāhana een zwaan of een gans is’.² Dit is een zuiver exoterische tekstverklaring. Indien men esoterisch en logisch redeneert, en Brahma, het oneindige, aan de beschrijvingen van de oriëntalistten voldoet – en Brahma overeenkomstig de teksten van de Vedānta een abstracte godheid is die op geen enkele manier wordt gekarakteriseerd door het toekennen van enige menselijke eigenschap – en men houdt toch vol dat het of hij Kala-haṃsa wordt genoemd, hoe kan het dan ooit het vāhana van Brahmā, de gemanifesteerde eindige god worden? Het is juist andersom. De ‘zwaan of gans’ (hansa) is het symbool van die mannelijke of tijdelijke godheid omdat hij, de uitstraling van de oorspronkelijke straal, moet dienen als een vāhana of voertuig voor die goddelijke straal, die zich anders niet in het heelal zou kunnen manifesteren, omdat deze zelf – als antifrase – een uit-

¹ Ély Star, *Les mystères de l'horoscope*, 1888, blz. 12.

² Zie J. Dowson, *A Classical Dictionary of Hindu Mythology*, blz. 56-7.

straling van de ‘duisternis’ is, tenminste voor ons menselijk verstand. Brahmā is dus kalahaṃsa, en de straal is haṃsa-vāhana.

Het gekozen vreemde symbool is even suggestief; de ware mystieke betekenis ervan is het denkbeeld van een universele moederschoot, uitgebeeld door de oorspronkelijke wateren van de ‘diepte’, of de opening voor de ontvangst, en daarna voor het uitgaan van die ene straal (de logos), die de andere zeven voortbrengende stralen of krachten (de logoi of bouwers) in zich bevat. Vandaar de keuze door de rozenkruisers van een watervogel – hetzij zwaan of pelikaan¹ – met zeven jongen als symbool, gewijzigd en aangepast aan de religie van elk land. Ain sof wordt in het *Boek van de getallen*² de ‘vurige ziel van de pelikaan’ genoemd. Hij verschijnt in elk manvantara als Nārāyaṇa of Svāyambhuva (de op zichzelf bestaande), dringt het wereld-ei binnen, en komt aan het einde van de goddelijke incubatietijd eruit tevoorschijn als Brahmā of prajāpati, een voorouder van het toekomstige heelal, waarin hij zich uitzet. Hij is puruṣa (geest), maar ook prakṛiti (stof). Pas nadat hij zich in twee helften heeft verdeeld – Brahmā-Vāc (de vrouwelijke) en Brahmā-Virāj (de mannelijke), wordt de prajāpati de mannelijke Brahmā. (81)

Stanza 3 – *vervolg*

9. Licht is koude vlam, en vlam is vuur, en vuur brengt warmte voort, die water oplevert: het levenswater in de grote moeder (*chaos*) (*a*).

¹ Het doet er niet toe of de vogel tot het geslacht van de cygnus, anser of pelecus behoort, als het maar een watervogel is die evenals de geest boven de wateren zweeft of beweegt, en dan uit die wateren tevoorschijn komt om andere wezens voort te brengen. Dit is precies de ware betekenis van het symbool van de 18de graad van het rozenkruis, hoewel deze later op dichterlijke manier werd veranderd in het moederlijke gevoel van de pelikaan die haar borst openscheurt om haar zeven jongen met haar bloed te voeden.

² Zie afd. 2, hfst. 5, ‘Over de verborgen godheid en haar symbolen’, blz. 381ev. De reden dat Mozes het eten van pelikanen en zwanen verbiedt, en deze rekent tot de onreine vogels, en wel het eten toestaat van ‘verschillende soorten veldsprinkhanen, sabelsprinkhanen, krekels en dwergsprinkhanen’ (*Leviticus* 11:22 en *Deuteronomium* 14:17), is puur fysiologisch, en heeft alleen in zoverre met mystieke symboliek te maken dat het woord ‘onrein’, evenals elk ander woord, niet letterlijk moet worden opgevat, want het is evenals alle andere esoterisch, en kan zowel ‘heilig’ als ‘niet heilig’ betekenen. Het is een sluier, die heel suggestief is in verband met bepaalde soorten bijgeloof, bijv. van het Russische volk dat geen duiven eet, niet omdat ze ‘onrein’ zijn, maar omdat de ‘Heilige Geest’ in de vorm van een duif zou zijn verschenen.

(a) Men moet bedenken dat de woorden ‘licht’, ‘vuur’, en ‘vlam’ die in de stanza’s worden gebruikt, door de vertalers daarvan zijn ontleend aan het taalgebruik van de oude ‘vuurfilosofen’¹, om de betekenis van de archaische termen en symbolen die in het origineel worden gebruikt, beter weer te geven. Anders zouden ze voor een Europeaan volstrekt onbegrijpelijk zijn gebleven. Maar voor een onderzoeker van het occultisme zullen de gebruikte termen voldoende duidelijk zijn.

‘Licht’, ‘vlam’, ‘warm’, ‘koud’, ‘vuur’, ‘warmte’, ‘water’, en het ‘levenswater’, dit zijn op ons gebied allemaal de nakomelingen van ELEKTRICITEIT, of, zoals een natuurkundige nu zou zeggen, de ermee samenhangende verschijnselen. Elektriciteit, een machtig woord en een nog machtiger symbool! Heilige verwekker van een niet minder heilig nageslacht; van vuur – de schepper, de instandhouder en de vernietiger; van licht – de essentie van onze goddelijke voorouders; van vlam – de ziel van de dingen. Elektriciteit, het ENE leven op het hoogste niveau van het zijn, en op het laagste niveau astraal fluïdum, het athanor van de alchemisten; GOD en DUIVEL, GOED en KWAAD.

- (82) Waarom wordt licht in de stanza’s ‘koude vlam’ genoemd? Omdat de kosmische evolutie (zoals de occultisten die onderwijzen) zo verloopt dat de energie die de stof na haar eerste vorming van atomen in beweging brengt, op ons gebied wordt voortgebracht door kosmische warmte, en omdat de kosmos, in de zin van gedifferentieerde stof, vóór die tijd niet bestond. De eerste oerstof, eeuwig en even oud als de ruimte, ‘die geen begin en geen einde heeft’, is ‘noch warm noch koud, maar heeft haar eigen bijzondere aard’, zegt de Toelichting (deel 2). Warmte en kou zijn betrekkelijke eigenschappen en behoren tot de gebieden van de gemanifesteerde werelden, die alle voortkomen uit de gemanifesteerde hylē, die in haar absoluut latente aspect de ‘koude maagd’ wordt genoemd, en wanneer ze tot leven is ontwaakt: de ‘moeder’. De oeroude westerse mythen over kosmogonie zeggen dat er in het begin slechts koude nevel (de vader) en het vruchtbare slijk (de moeder, ilus of hylē) was, waaruit de wereldslang – de stof – tevoorschijn kroop.² De oerstof is dus – vóór ze tevoorschijn komt uit het gebied van het zich-nooit-manifesterende, en door de impuls van fohat tot de trilling van activiteit ontwaakt – slechts een ‘koele straling, kleurloos, vormloos, smakeloos en zonder enige eigenschap en aspect’. En dit geldt ook voor haar eerstgeborenen, de ‘vier zonen’, die ‘één zijn, en

¹ Niet de middeleeuwse alchemisten maar de magiërs en vuuraanbidders, aan wie de rozenkruisers of de filosofen *per ignem* – de opvolgers van de theürgen – al hun denkbeelden over vuur, als een mystiek en goddelijk element, hebben ontleend.

² *Isis*, 1:213.

zeven worden'; dit zijn de entiteiten met eigenschappen en namen die de oude occultisten van het Oosten gebruikten voor het benoemen van die vier van de zeven oorspronkelijke 'krachtcentra', of atomen, die zich later ontwikkelen tot de grote kosmische 'elementen', die nu worden verdeeld in de ongeveer 70 aan de wetenschap bekende sub-elementen. De vier oorspronkelijke kenmerkende eigenschappen van de eerste dhyāni-chohans zijn (bij gebrek aan betere termen) de zogenaamde 'ākāśische', 'etherische', 'waterige', en 'vurige'. In de terminologie van het praktisch occultisme komen ze overeen met wetenschappelijke definities van gassen die, om aan zowel occultisten als leken een duidelijk beeld te geven, moeten worden aangeduid als parahydrogeen¹, paraoxygeen, oxyhydrogeen en ozonhoudend, of misschien nitr-ozonhoudend. Laatstgenoemde krachten of gassen (in het occultisme bovenzinnelijke, maar toch atomaire substanties) hebben het meeste effect en zijn het meest actief wanneer ze werken op het gebied van grover gedifferentieerde stof.² Ze zijn zowel elektropositief als -negatief.

Stanza 3 – *vervolg*

(83)

10. Vader-moeder spinnen een web dat vanboven aan de geest (*purusha*) – het licht van de ene duisternis – is bevestigd, en van onderen aan zijn (*van de geest*) schaduwkant, de stof (*prakriti*); en dit web is het heelal, gesponnen uit de twee substanties die tot één zijn gemaakt, dat *svabhavat* is (*a*).

(*a*) In de *Muṇḍaka Upanishad* (1:1:7) staat geschreven: 'Zoals een spin haar web uitwerpt en weer intrekt, en zoals kruiden opkomen uit de grond . . . zo komt het heelal voort uit de onvergankelijke.' *Brahmā*, als 'de kiem van de onbekende duisternis', is het materiaal waaruit alles evolueert en zich ontwikkelt, 'zoals het web uit de spin, zoals schuim uit het water', enz. Dit is alleen aanschouwelijk en waar als de term *Brahmā*, de 'schepper', wordt afgeleid van de wortel *brih*, toenemen of uitzetten. *Brahmā* 'zet uit' en wordt het heelal dat uit zijn eigen substantie wordt geweven.

Hetzelfde denkbeeld is heel mooi uitgedrukt door Goethe, die zegt:

¹ *παρά*, 'voorbij', 'buiten'.

² Deze en nog veel andere zijn waarschijnlijk de ontbrekende schakels van de scheikunde. Ze zijn onder andere namen bekend aan de alchemisten en aan de occultisten die zich bezighouden met krachten die verschijnselen teweegbrengen. Door de 'elementen' op een bepaalde manier te combineren en te recombineren (of te scheiden) worden met behulp van het astrale vuur de grootste verschijnselen voortgebracht.

Zo werk ik aan het razend weefgetouw van de tijd,
En weef een levend kleed voor de godheid.¹

Stanza 3 – *vervolg*

11. Het (*het web*) zet uit als de adem van het vuur (*de vader*) erop is gericht; het trekt samen als de adem van de moeder (*de wortel van de stof*) het aanraakt (*a*). Dan gaan de zonen (*de elementen, elk met zijn eigen krachten, of intelligenties*) uiteen en verspreiden zich, om aan het einde van de ‘grote dag’ in de schoot van hun moeder terug te keren en weer één met haar te worden. Wanneer het (*het web*) afkoelt, wordt het stralend, en de zonen zetten uit en trekken samen door hun eigen zelf en hart; ze omvatten de oneindigheid (*b*).

(*a*) Het uitzetten van het heelal onder de adem van het VUUR doet denken aan de toestand in de ‘vuurnevel’periode, waarover de moderne wetenschap zoveel spreekt, en in werkelijkheid zo weinig weet.

- (84) Grote warmte doet de samengestelde elementen uiteenvallen en lost de hemellichamen op in hun ene oorspronkelijke element, verklaart de Toelichting. ‘Eenmaal uiteengevallen in zijn oorspronkelijke bestanddelen zal een lichaam, door binnen de aantrekking en het bereik van een brandpunt of centrum van warmte (energie) te komen, waarvan er veel in de ruimte heen en weer worden gevoerd – of dat lichaam nu levend of dood is – worden verdampt en in ‘de schoot van de moeder’ worden gedragen, totdat fohat – die enkele vlokken kosmische stof (nevelvlekken) verzamelt – het een impuls geeft en zo opnieuw in beweging brengt, de vereiste warmte ontwikkelt en het dan de vrijheid laat om zelf opnieuw te groeien.’

(*b*) Het uitzetten en samentrekken van het web – dat wil zeggen de wereldstof of de atomen – duidt hier de kloppende beweging aan; want de algemene trilling van de atomen wordt veroorzaakt door de regelmatige samentrekking en uitzetting van de oneindige en grenzeloze oceaan van dat wat we het door svabhavat geëmaneerde noumenon van de stof kunnen noemen. Maar het wijst ook op iets anders. Het toont aan dat de Ouden bekend waren met dat wat nu voor veel wetenschappers en vooral astronomen een raadsel is: de oorzaak van de eerste ontbranding van de materie of de wereldstof, de paradox van de warmte die wordt voortgebracht door de afkoelende samentrekking, en meer van die kosmische raadsels. Want het duidt onmiskenbaar op kennis van zulke verschijnselen bij de Ouden. ‘Er is inwendige

¹ *Faust*, 1ste bedrijf, 1ste toneel.

en uitwendige warmte in elk atoom', zeggen de Toelichtingen (manuscripten) waartoe de schrijfster toegang had; 'de adem van de vader (of geest) en de adem (of warmte) van de moeder (de stof)'. Ze geven een uitleg die aantoonde dat de moderne theorie over het uitdoven van het zonnevuur als gevolg van warmteverlies door uitstraling, onjuist is. De wetenschappers erkennen zelf dat deze veronderstelling onjuist is. Want, zoals prof. Newcomb verklaart: 'door warmteverlies trekt een gasvormig lichaam samen, en de door samentrekking ontwikkelde warmte overtreft de warmte die verloren ging door het samentrekken'.¹ Deze paradox, dat een lichaam warmer wordt naarmate het meer inkrimpt als gevolg van het kouder worden, leidde tot langdurige discussies. De extra warmte, zo werd geredeneerd, ging verloren door uitstraling, en als men veronderstelt dat de temperatuur niet daalt evenredig met een volumevermindering onder constante druk, stelt men de wet van Charles buiten werking. Het is waar dat door samentrekking warmte ontstaat; 'maar samentrekking (door afkoeling) is niet in staat al die warmte te ontwikkelen die op een bepaald moment in de massa aanwezig is, of zelfs maar om een lichaam op constante temperatuur te houden', enz.² Prof. Winchell probeert de paradox – die in feite maar schijnbaar is, zoals Homer Lane bewees – op te lossen door op de mogelijkheid van 'iets anders dan warmte' te wijzen. (85) Hij vraagt: 'Kan het niet eenvoudig een onderlinge afstoting van moleculen zijn, die volgens een of andere wet varieert met de afstand?'³ Maar zelfs dit zal onverenigbaar met de feiten blijken te zijn, tenzij dit 'iets anders dan warmte' wordt aangeduid als 'oorzaakloze warmte', de 'adem van het vuur', de alles scheppende kracht plus ABSOLUTE INTELLIGENTIE, die de natuurwetenschap vermoedelijk niet zal aanvaarden.

Hoe dan ook, het lezen van deze stanza bewijst dat ze, ondanks haar archaïsche taal, zelfs wetenschappelijker is dan de moderne wetenschap.

Stanza 3 – *vervolg*

12. Svabhavat zendt dan fohat om de atomen te verharden. Elk (*van deze*) is een deel van het web (*heelal*). Elk weerkaatst als een spiegel de 'op zichzelf bestaande heer' (*oorspronkelijk licht*), en wordt op zijn beurt een wereld.⁴ . . .

¹ *Popular Astronomy*, 1878, blz. 507-8.

² A. Winchell, *World-Life*, 1883, blz. 86-7.

³ *Op.cit.*, blz. 85.

⁴ Dit wordt gezegd in die zin dat de vlam van een vuur onuitputtelijk is, en dat men de lichten van het gehele heelal met één enkel nachtpitje zou kunnen aansteken zonder de vlam daarvan te verkleinen.

‘Fohat verhardt de atomen’, namelijk door ze te doordringen met energie; hij verspreidt de atomen of de oerstof. ‘Hij verspreidt zichzelf terwijl hij de stof als atomen verstrooit’ (manuscripten met Toelichtingen).

Door middel van fohat worden de ideeën van het universele denkvermogen op de stof afgedrukt. Over de aard van fohat kan men zich enig idee vormen door de benaming ‘kosmische elektriciteit’, die soms eraan wordt gegeven; maar in dit geval moet men aan de algemeen bekende eigenschappen van elektriciteit nog andere toevoegen, waaronder intelligentie. Het is van belang op te merken dat de moderne wetenschap tot de conclusie is gekomen dat elke hersenwerking gepaard gaat met elektrische verschijnselen.¹

¹ Voor meer details over ‘fohat’ zie stanza 5 en de toelichtingen, blz. 137ev.

1. . . . Luister, zonen van de aarde, naar je leermeesters – de zonen van het vuur (a). Weet dat er noch eerste noch laatste is, want alles is één getal, voortgekomen uit geen getal (b).

(a) Deze uitdrukkingen, de ‘zonen van het vuur’, de ‘zonen van de vuur-nevel’, en dergelijke, moeten worden verklaard. Ze hangen samen met een groot fundamenteel en universeel mysterie, en het is niet gemakkelijk die samenhang duidelijk te maken. Er is een passage in de *Bhagavad Gītā* (8:23-6) waarin Krishṇa in symbolische en *esoterische* taal zegt:

Ik zal de tijden [de omstandigheden] noemen . . . waarop de toegewijden die [uit dit leven] heengaan, nooit zullen terugkeren [worden wedergeboren], of waarop ze wel terugkomen [om weer te incarneren]. Het vuur, de vlam, de dag, de heldere [gunstige] veertien dagen, de zes maanden dat de zon ten noorden van de evenaar staat – zij die dan heengaan [sterven] en het brahman kennen [de yogi's], gaan naar brahman. Maar als de toegewijde sterft in de rook, in de nacht, in de donkere [ongunstige] veertien dagen, in de zes maanden dat de zon ten zuiden van de evenaar staat, dan gaat hij naar het maanlicht [of de sfeer van de maan, of het astrale licht], en keert hij terug [wordt hij wedergeboren]. Men zegt dat deze twee paden, het heldere en het donkere, in deze wereld [of grote kalpa, ‘eeuw’] eeuwig zijn. Langs het ene gaat de mens en komt nooit terug; langs het andere komt hij terug.¹

Deze benamingen, ‘vuur’, ‘vlam’, ‘dag’, de ‘heldere veertien dagen’, enz., evenals ‘rook’, ‘nacht’, enz., die slechts leiden naar het einde van het pad van de maan, zijn zonder kennis van de esoterie onbegrijpelijk. Het zijn *allemaal namen van verschillende godheden* die de kosmisch-psychische krachten beheersen. We spreken vaak over de hiërarchie van de ‘vlammen’ (zie deel 2), de ‘zonen van het vuur’, enz. Śaṅkarācārya, de grootste esoterische meester van India, zegt dat *vuur* een godheid betekent die over de tijd (kāla) heerst. De bekwame vertaler van de *Bhagavad Gītā*, Kāshināth Trimbak Telang, MA, in Bombay, erkent dat hij ‘geen helder begrip van de betekenis van deze verzen heeft’.² Voor de kenner van de occulte leer zijn ze daarentegen heel duidelijk. Deze verzen staan in verband met de mystieke betekenis van de zonne- en maansymbolen: de pitri's zijn *maan-*

¹ *Bhagavad Gītā*, Engelse vert. K.T. Telang, *The Sacred Books of the East*, uitgegeven door Max Müller, deel 8, blz. 80-1.

² *Op.cit.*, blz. 81vn.

- (87) godheden en onze voorouders, omdat ze *de fysieke mens schiepen*. De agnishvāta's, de kumāra's (de zeven mystieke wijzen), zijn zonnegodheden, hoewel eerstgenoemden ook pitri's zijn, en ze zijn de 'vormgevers van de *innerlijke mens*'. (Zie deel 2.) Het zijn:

'De zonen van het vuur', omdat ze de eerste wezens zijn (in de geheime leer worden ze 'denkvermogens' genoemd) die uit het oorspronkelijke vuur evolueerden. 'De Heer is een verterend vuur';¹ 'De Heer [Christos] komt met zijn machtige engelen in een vlammen vuur'.² De Heilige Geest daalde neer op de apostelen als 'verdeelde vuurtongen';³ Vishṇu zal als laatste avatāra terugkeren op Kalki, het witte paard, te midden van vuur en vlammen, en Saoshyant zal eveneens op een wit paard neerdalen in een 'wervelwind van vuur'. 'En ik zag de hemel zich openen, en zie, een wit paard, en hij die daarop zat . . . wordt het woord van God genoemd',⁴ te midden van vlammen vuur. Vuur is aether in zijn zuiverste vorm, en wordt daarom niet als stof beschouwd, maar het is het één-zijn van aether – de tweede gemanifesteerde godheid – in zijn universaliteit. Er zijn echter twee 'vuren', en in de occulte leer wordt daartussen een onderscheid gemaakt. Het eerste, of het zuiver *vormloze* en *onzichtbare* vuur, verborgen in de *centrale spirituele zon*, wordt (metafysisch) 'drievoudig' genoemd, terwijl het vuur van de gemanifesteerde kosmos zevenvoudig is, zowel in het heelal als in ons zonnestelsel. 'Het vuur van kennis verbrandt alle handelingen op het gebied van illusie', zegt de Toelichting. 'Daarom worden zij die het hebben verkregen en zijn bevrijd, 'vuren' genoemd.' Over de *zeven* zintuigen die door hotri's, priesters, worden gesymboliseerd, zegt de brahmaan in de *Anugītā*: 'En ik heb hier geen eigenschappen. Zo zijn deze *zeven* [zintuigen, reuk en smaak, kleur, geluid, enz.] de oorzaken van bevrijding', en in het commentaar wordt hieraan toegevoegd: 'Van deze zeven moet het zelf vrij worden. Het 'ik' betekent het zelf, en niet de brahmaan die spreekt.'⁵

- (88) (b) De uitdrukking 'alles is één getal, voortgekomen uit geen getal' heeft weer betrekking op die universele en filosofische lering die zojuist in stanza 3, śloka 4, is toegelicht. Wat absoluut is, is natuurlijk 'geen getal', maar verder uitgewerkt is er een toepassing in ruimte en tijd. Het betekent dat niet alleen elk klein tijdsdeel een stukje is van een groter tijdsdeel, tot aan de langste tijdsduur die het menselijk verstand zich kan indenken, maar ook dat iets wat gemanifesteerd is niet anders kan worden opgevat dan als een

¹ Deuteronomium 4:24.

² 2 Thessalonicenzen 1:7, 8.

³ Handelingen 2:3.

⁴ Openbaring 19:11-13.

⁵ *Anugītā*, hfst. 10. Vgl. *The Sacred Books of the East*, deel 8, blz. 278&vn.

deel van een groter geheel. Het totaal is dan het ene gemanifesteerde heelal dat voortkomt uit het ongemanifesteerde of absolute – dat wij het niet-zijn of ‘geen getal’ noemen, om het te onderscheiden van het *ZIJN* of ‘het ene getal’.

Stanza 4 – *vervolg*

2. Weet wat wij die afstammen van de oorspronkelijke zeven, wij die zijn geboren uit de oorspronkelijke vlam, van onze vaderen hebben geleerd (*a*).

(*a*) Dit wordt verklaard in deel 2, en de naam ‘oorspronkelijke vlam’ bevestigt wat in de eerste alinea van de voorafgaande toelichting op stanza 4 is gezegd.

Het onderscheid tussen de ‘oorspronkelijke’ en de volgende zeven bouwers is dit: eerstgenoemden zijn de straal en de rechtstreekse emanatie van de eerste ‘heilige vier’, de tetraktis, dat wil zeggen het eeuwig op zichzelf bestaande Ene (merk op, eeuwig *in essentie*, niet in manifestatie, en duidelijk verschillend van het universele *ENE*). De ‘oorspronkelijken’ sluimeren tijdens de pralaya, en zijn actief tijdens het manvantara; ze komen voort uit ‘vader-moeder’ (geest-hylē of ilus), terwijl het andere gemanifesteerde vier-tal en de zeven voortkomen uit alleen de moeder. Laatstgenoemde is de onbevleete maagd-moeder, die, wanneer ze tevoorschijn komt uit haar laya- of ongedifferentieerde toestand, door het universele MYSTERIE wordt overschaduwd, niet bevrucht. In werkelijkheid zijn ze natuurlijk alle één, maar hun aspecten op de diverse bestaansgebieden zijn verschillend.¹

De eerste ‘oorspronkelijken’ zijn de hoogste wezens op de ladder van het bestaan. Het zijn de aartsengelen van het christendom, zij die weigeren te scheppen of beter gezegd zich te vermenigvuldigen – zoals Michaël in laatstgenoemd stelsel, en zoals de oudste ‘uit het denkvermogen geboren zonen’ van Brahmā (Vedha’s).

Stanza 4 – *vervolg*

3. Uit de uitstraling van licht – de straal van de eeuwige duisternis – schoten de weer ontwaakte energieën (*dhyāni-chohans*) de ruimte in: de een uit het ei, de zes en de vijf (*a*). Daarna de drie, de een, de vier, de een, de vijf – de tweemaal zeven, het geheel (*b*).

(89)

¹ Zie afdeling 2, hfst. 12, ‘De theogonie van de scheppende goden’, blz. 465ev.

En dit zijn de essenties, de vlammen, de elementen, de bouwers, de getallen, de arūpa (*vormlozen*), de rūpa (*met lichamen*), en de kracht van de goddelijke mens – het geheel. En uit de goddelijke mens emaneerden de vormen, de vonken, de heilige dieren en de boodschappers van de heilige vaders (*de pitri's*) binnen de heilige vier¹.

(a) Dit heeft betrekking op de heilige wetenschap van de getallen: zo heilig en zo belangrijk voor de studie van het occultisme dat het onderwerp, zelfs in een omvangrijk boek als dit, maar vluchtig kan worden genoemd. Het mysterie van het gehele heelal is gebaseerd op de hiërarchieën en de juiste getallen van deze wezens, die (voor ons) onzichtbaar zijn, behalve bij heel zeldzame gelegenheden. De kumāra's, bijvoorbeeld, worden de 'vier' genoemd, hoewel het er in werkelijkheid zeven zijn, omdat Sanaka, Sananda, Sanātana en Sanat-kumāra de voornaamste Vaidhātra (hun geslachtsnaam) zijn, omdat ze voortkomen uit het 'viervoudige mysterie'. Om alles met voorbeelden duidelijker te maken, moeten we kijken naar leringen die aan enkele van onze lezers meer vertrouwd zijn, namelijk de brahmaanse.

Volgens *Manu* is hiranyagarbha Brahmā, *de eerste mannelijke godheid*, die werd gevormd door de niet waarneembare oorzaakloze OORZAAK in een 'gouden ei, schitterend als de zon', zoals de *Classical Dictionary of Hindu Mythology* zegt. 'Hiranyagarbha' betekent de gouden of beter gezegd de 'stralende moederschoot', of ei. Deze betekenis komt nauwelijks overeen met het adjectief 'mannelijk'. De esoterische betekenis van de zin is ongetwijfeld duidelijk genoeg. In de *Rig- Veda* wordt gezegd: 'DAT, de ene heer van alle wezens . . . het ene bezielende beginsel van goden en mensen', ontstond in het begin in de gouden moederschoot, hiranyagarbha – het wereld-ei of het gebied van ons heelal. Dat wezen is ongetwijfeld androgyn, en de allegorie van Brahmā die zich in tweeën verdeelt en zich in een van zijn helften (de vrouwelijke Vāch) herschept als Virāj, is hiervoor een bewijs.

(90) 'De een uit het ei, de zes en de vijf' geven het getal 1065, de waarde van de eerstgeborene (later de mannelijke en vrouwelijke Brahmā-Prajāpati), die overeenkomt met respectievelijk de getallen 7 en 14 en 21. De prajāpati's zijn, evenals de sefiroth, slechts zeven in aantal, waaronder de samengestelde sefira van het drievoud waaruit ze ontstaan. Uit hiranyagarbha of prajāpati, *de drie-eenheid* (de oorspronkelijke vedische trimūrti: Agni, Vāyu

¹ De 4, in de occulte getallenleer weergegeven door de tetraktis, het heilige of volmaakte vierkant, is voor de mystici van ieder volk en ras een heilig getal. Het heeft dezelfde betekenis in het brahmanisme, het boeddhisme, de kabbala, en in de Egyptische, Chaldeeuse en andere getallenstelsels.

en Sūrya) emaneren zo de andere zeven, of weer tien, als we de eerste drie, die in één bestaan, en één in drie, afzonderlijk houden. Alle zijn echter begrepen in dat ene ‘hoogste’, parama, dat guhya of ‘geheim’ wordt genoemd, en sarvātman, de ‘overziel’. ‘De zeven heren van het zijn liggen verborgen in sarvātman, zoals gedachten in één brein.’ Dat geldt ook voor de sefiroth. Hun aantal is óf zeven, als men vanaf de bovenste triade telt, met kether aan het hoofd, óf tien – exoterisch. In het *Mahābhārata* zijn de prajāpati’s 21 in aantal, of tien, zes en vijf (1065), drie keer zeven.¹

(b) ‘De drie, de een, de vier, de een, de vijf’ (in totaal twee keer zeven) staan voor 31415 – de getalshiërarchie van de dhyāni-chohans van verschillende klassen, en van de innerlijke of omschreven wereld.² Wanneer dit getal wordt geplaatst op de rand van de grote cirkel ‘verder niet’ (zie stanza 5, śloka 6), ook de dhyānipāśa genoemd, het ‘koord van de engelen’, het ‘koord’ dat de wereld van verschijnselen scheidt van de noumenale kosmos (die niet valt binnen het bereik van ons tegenwoordige objectieve bewustzijn), dan blijft dat getal, mits het niet wordt vergroot door verandering van volgorde en toevoeging van getallen, altijd anagrammatisch en kabbalistisch 31415, want het is zowel het getal van de cirkel als van de mystieke swastika, nogmaals de twee keer zeven. Want hoe de twee reeksen cijfers ook worden opgeteld, een voor een of kruiselings, van rechts naar links of omgekeerd, hun totaal is altijd veertien. Wiskundig stellen de cijfers de bekende berekening voor, namelijk dat de verhouding van de middellijn tot de omtrek van een cirkel is als 1 : 3,1415, of de waarde van π (pi), zoals deze verhouding wordt genoemd. Het symbool π wordt in wiskundige formules altijd gebruikt om dit uit te drukken. Deze verzameling cijfers moet dezelfde betekenis hebben, omdat de verhoudingen 1 : 314.159 en ook 1 : 3 : 1.415.927 in de geheime berekeningen worden uitgewerkt om de ver-

¹ In de kabbala zijn dezelfde cijfers (1065) een waarde van Jehovah, omdat de numerieke waarden van de drie letters die zijn naam vormen, jod, vau en twee keer he, respectievelijk zijn 10 (י), 6 (ו) en 5 (ה), of weer drie keer zeven, 21. ‘Tien is de moeder van de ziel, want leven en licht zijn daarin verenigd’, zegt Hermes (J. Everard, *The Divine Pyman-der*, 1884, 7:51-2, blz. 46). ‘Want het getal één is geboren uit de geest en het getal tien uit de stof (chaos, vrouwelijk); de eenheid heeft de tien gemaakt, en de tien de eenheid’ (*Het boek van de sleutels*). ‘Met behulp van de temura, de anagrammatische methode van de kabbala, en kennis van 1065 (21), kan men een alomvattende wetenschap verkrijgen over de kosmos en zijn geheimen’ (rabbi Yogel). De rabbi’s beschouwen de getallen 10, 6 en 5 als de heiligste van alle.

² Er kan de lezer worden meegedeeld dat een Amerikaanse kabbalist nu hetzelfde getal heeft ontdekt voor de elohim. Het bereikte de joden vanuit Chaldea. Zie ‘Hebrew metrology’ door J. Ralston Skinner (McMillan Lodge, nr. 141) in *Masonic Review*, juli 1885, blz. 326-7.

schillende cyclussen en tijdperken van de ‘eerstgeborenen’ uit te drukken, of 311.040.000.000.000 met breuken, en dezelfde uitkomst 13.415 opleveren op een manier waarmee we ons nu niet bezighouden. Verder kan worden aangetoond dat Ralston Skinner, de schrijver van *The Source of Measures*, het Hebreeuwse woord alhim in dezelfde getalswaarde leest, door, zoals gezegd, de nullen weg te laten en door verandering van volgorde – 13.514, want א (a) is 1; ל (l) is 3 (of 30); ה (h) is 5; י (i) is 1 (10); en מ (m) is 4 (40) – anagrammatisch dus 31.415, zoals hij uitlegt.

- Terwijl dus in de metafysische wereld de cirkel met een punt in het midden geen getal heeft, en aupapāduka (ouderloos en zonder getal) wordt genoemd – men kan er namelijk geen enkele berekening mee uitvoeren – wordt in de gemanifesteerde wereld het wereld-ei of de wereldcirkel omschreven binnen de groepen die men de lijn, de driehoek, de vijfhoek, de tweede lijn en de kubus¹ noemt (of 13514). Wanneer het punt een lijn heeft voortgebracht, en zo een middellijn wordt die de androgyne logos weergeeft, worden de cijfers 31415, of een driehoek, een lijn, een kubus, de tweede lijn en een vijfhoek. ‘Wanneer de zoon zich van de moeder scheidt, wordt hij de vader’, want de middellijn stelt de natuur, of het vrouwelijke beginsel, voor. Daarom wordt er gezegd: ‘In de wereld van het zijn, bevrucht het ene punt de lijn – de maagdelijke schoot van de kosmos (de eivormige nul) – en de onbevleete moeder schenkt het leven aan de vorm die alle vormen verenigt.’ Prajāpati wordt de eerste zich voortplantende man genoemd, en de ‘echtgenoot van zijn moeder’.² Dit geeft de basisgedachte voor alle latere goddelijke zonen, geboren uit onbevleete moeders. Deze gedachte wordt duidelijk bevestigd door het veelbetekenende feit dat Anna (de naam van de moeder van de Maagd Maria), die, zoals de rooms-katholieke kerk nu leert, haar dochter op onbevleete manier ter wereld bracht (‘Maria zonder zonden ontvangen’), is afgeleid van het Chaldeeuwse Ana, hemel of astraal licht, anima mundi. Daarom wordt Anaitis, Devī-durgā, de vrouw van Śiva, ook Annapūrṇa en Kanyā, de maagd, genoemd. Haar esoterische naam is ‘Umā-Kanyā’, en dit betekent de ‘maagd van licht’, het astrale licht in een van zijn vele aspecten.

¹ Vert.: Of het vierkant.

² We vinden dezelfde uitdrukking in Egypte. Mut betekent onder andere ‘moeder’, en dit wijst op de rol die haar in de triade van dat land werd toegekend. ‘Zij was evengood de moeder als de vrouw van Amon’, en een van de belangrijkste titels van deze god was ‘de echtgenoot van zijn moeder’. De godin Mut wordt aangeroepen als ‘onze vrouw’, de ‘koningin van de hemel’ en ‘van de aarde’, en ze ‘deelde deze titels dus met de andere moedergodinnen, Isis, Hathor, enz.’ (G. Maspero, *Guide du visiteur au Musée de Boulaq*, 1883, blz. 168).

(c) De deva's, pitri's, rishi's, de sura's en de asura's, de daitya's en āditya's, de dānava's en gandharva's, enz., hebben allemaal hun synoniemen in onze geheime leer, evenals in de kabbala en in de Hebreeuwse engelenleer, maar het heeft geen zin hun oude namen hier te noemen, omdat dit alleen maar tot verwarring zou leiden. Veel ervan kunnen ook nu nog worden aangetroffen, zelfs in de christelijke hiërarchie van goddelijke en hemelse machten. Al die tronen en heerschappijen, machten en vorsten, cherubijnen, serafijnen en demonen, de verschillende bewoners van de sterrenwereld, zijn hedendaagse kopieën van archaïsche oervormen. Zelfs de symboliek in hun namen, als deze in het Grieks en het Latijn zijn overgebracht en gerangschikt, is voldoende om dit duidelijk te maken, zoals later in verschillende gevallen zal worden bewezen.

De 'heilige dieren' komen zowel in de *Bijbel* als in de kabbala voor, en ze hebben hun betekenis (en wel een heel diepzinnige) op de bladzijde van de oorsprong van het leven. In de *Sefer Jetsirah* wordt gezegd dat 'God de troon van zijn glorie graveerde in de Heilige Vier, de ofanim [wielen of wereldsferen], de serafijnen¹, de heilige dieren, en de dienende engelen; en uit deze drie [lucht, water, en vuur of ether] vormde hij zijn woning'. Zo werd de wereld gemaakt 'door middel van drie serafijnen – sefer, sefar en sippur', of 'door middel van getal, getallen en getelden'. Met behulp van de sterrenkundige sleutel worden deze 'heilige dieren' de tekens van de dierenriem.

Stanza 4 – vervolg

(93)

4. Dit was het leger van de stem – het goddelijk zevental. De vonken van de zeven zijn onderworpen aan en de dienaren van de eerste, tweede, derde, vierde, vijfde, zesde, en de zevende van de zeven

¹ Dit is een letterlijke vertaling uit hoofdstuk 1, §9 en 10: 'Tien sefiroth komen voort uit het onbeschrijflijke: Eén is zij, de geest van de elohim van levens die leeft in eeuwigheid! Stem en geest en woord, en dit is de Heilige Geest. Twee: lucht uit geest. Hij ontwierp en hakte daarmee 22 basisletters uit, drie moeders en zeven dubbele en twaalf enkele, en uit hen één geest. Drie: water uit lucht; hij ontwierp en hakte daarmee het vormloze en het lege, modder en aarde. Hij ontwierp ze als een bloembed, hakte ze als een muur, bedekte ze als een plaveisel. Vier: vuur uit water. Hij ontwierp en hakte daarmee de troon van glorie en de wielen, en de serafijnen en de heilige dieren en de dienende engelen; en op basis van deze drie bouwde hij zijn woning, zoals is gezegd: 'hij maakt de winden tot zijn boodschappers en vlamvend vuur tot zijn dienaren' [*Psalmen* 104:4]. De woorden 'bouwde hij zijn woning' tonen duidelijk aan dat in de kabbala, evenals in India, de godheid als het heelal werd beschouwd, en oorspronkelijk niet de buiten-kosmische god was die hij nu is.

(a). Deze (‘*vonken*’) noemt men bollen, driehoeken, kubussen, lijnen en vormgevers; want zo is de eeuwige *nidāna* – de oi-ha-hou (*een andere vorm van Oeahoo*)¹ (b).

(a) Deze śloka geeft nog eens een korte analyse van de hiërarchieën van de dhyāni-chohans, in India deva’s (goden) genoemd, of de bewuste intelligente krachten in de natuur. Met deze hiërarchie komen de feitelijke soorten overeen waarin de mensheid kan worden ingedeeld, want de mensheid als geheel is in werkelijkheid een verstoffelijkte, hoewel nog onvolmaakte uitdrukking daarvan. Het ‘leger van de stem’ is een uitdrukking die nauw verband houdt met het mysterie van geluid en spraak, als een gevolg en uitvloeisel van de oorzaak – het goddelijk denken. Zoals P. Christian, de geleerde schrijver van *Histoire de la magie* en van *L’homme rouge des Tuileries*, het prachtig uitdrukt, bepalen de door ieder individu gesproken woorden, evenals zijn naam, grotendeels zijn toekomstige lot.² Waarom? Omdat:

Wanneer onze ziel [denkvermogen] een gedachte schept of oproept, grift het teken dat die gedachte weergeeft, zich in het astrale fluïdum, dat de vergaarbak en bij wijze van spreken de spiegel is van alle manifestaties van het zijn.

Het teken drukt de idee uit: de idee is de [verborgen of occulte] kracht van het teken.

Het uitspreken van een woord betekent het oproepen en naar buiten brengen van een gedachte: het magnetische vermogen van de menselijke spraak is het begin van elke manifestatie in de occulte wereld. Door het uitspreken van een naam wordt niet alleen het wezen [een entiteit] bepaald, maar door het uiten van het woord [verbum] wordt het ook onder de invloed van een of meer occulte krachten geplaatst, en daaraan uitgeleverd. Voor ieder van ons zijn de dingen dat wat het [woord] ervan maakt terwijl het ze noemt. Het woord [verbum] of de spraak van ieder mens is, terwijl hij zich daarvan geheel onbewust is, een ZEGEN of een VLOEK. Daarom is onze huidige onwetendheid over de eigenschappen of kenmerken van de IDEE en eveneens over de kenmerken en eigenschappen van de STOF ons vaak noodlottig.

(94) Ja, namen [en woorden] zijn óf WELDADIG óf SCHADELIJK, ze zijn in zekere zin giftig of heilzaam, al naar gelang van de verborgen invloeden die de hoogste wijsheid heeft verbonden met hun elementen, dat wil zeggen met de LETTERS waaruit ze zijn samengesteld, en de GETALLEN die met deze letters corresponderen.³

¹ De letterlijke betekenis van het woord is bij de oosterse occultisten van het noorden een ronddraaiende wind, een wervelwind, maar in dit geval is het een term die de onophoudelijke en eeuwige kosmische beweging betekent, of beter gezegd de kracht die deze doet bewegen, en die stilzwijgend als de godheid wordt aanvaard, maar nooit wordt genoemd. Het is het eeuwige *kāraṇa*, de altijd actieve oorzaak.

² *Histoire de la magie*, 1870, blz. 176.

³ Vgl. Éliphas Lévi, *La clef des grands mystères*, 1861, blz. 205-6.

Dit is volledig in overeenstemming met de esoterische lering die door alle oosterse scholen van het occultisme wordt aanvaard. In het Sanskriet, evenals in het Hebreeuws en in alle andere alfabetten, heeft iedere letter haar occulte betekenis en haar achterliggende gedachte. Ze is een oorzaak en een gevolg van een voorafgaande oorzaak, en een combinatie daarvan brengt vaak een heel magisch gevolg teweeg. Vooral de klinkers bevatten de meest occulte en ontzagwekkende krachten. De mantra's (die esoterisch meer een magisch dan een religieus karakter hebben) worden door de brahmanen gezongen, evenals de *Veda's* en andere geschriften.

Het 'leger van de stem' is de oervorm van de 'menigte van de logos', of het 'WOORD' van de *Sefer Jetsirah*, dat in de geheime leer 'het ene getal, voortgekomen uit geen getal' wordt genoemd – het ene eeuwige beginsel. De esoterische theogonie begint met het Ene, dat in zijn verschijningsvorm en in zijn bestaan gemanifesteerd en dus niet eeuwig is, hoewel wél eeuwig in zijn essentie; het getal van de getallen en de getelden – laatstgenoemde komen voort uit de stem, de vrouwelijke Vāch, Śatarūpā 'met de honderd vormen', of de natuur. Uit dit getal 10, of scheppende natuur, de moeder – de occulte 'nul' die, in verbinding met de eenheid '1' (één), of de levensgeest, altijd voortbrengt en vermenigvuldigt – kwam het gehele heelal voort.

In de *Anugītā* (hfst. 6) wordt een gesprek weergegeven tussen een brahmaan en zijn vrouw over de oorsprong van de spraak en de occulte eigenschappen daarvan.¹ De vrouw vraagt hoe de spraak ontstond, en wat er het eerst was, spraak of verstand. De brahmaan zegt haar dat apāna (*bezielende adem*) gaat heersen, en het verstand – dat geen spraak of woorden begrijpt – in de toestand van apāna brengt, en zo het verstand opent. Dan vertelt hij haar een verhaal, een gesprek tussen de spraak en het verstand. Beide gingen naar het Zelf van het zijn (d.w.z. naar het individuele hogere zelf, zoals Nīlakaṇṭha denkt, of naar Prajāpati, volgens de commentator Arjuna Miśra), en vroegen hem hun twijfel weg te nemen en te beslissen welk van de twee voorafging aan de ander en welk hoger stond. Hierop zei de heer: 'Het verstand staat hoger.' Maar de spraak antwoordde het Zelf van het zijn, en zei: 'Ik ben het die in feite al uw verlangens vervult', waarmee ze bedoelde dat hij door te spreken kreeg wat hij verlangde. Daarop zei het Zelf haar weer dat er twee verstanden zijn, het 'beweeglijke' en het 'onbeweeglijke'. 'Het onbeweeglijke is bij mij', zei hij, 'het beweeglijke ligt op uw terrein' (d.w.z. van de spraak) op het gebied van de stof. 'U heerst op dat gebied.' (95)

¹ De *Anugītā* vormt een deel van het Aśvamedha Parvan van het *Mahābhārata*. De vertaler van de *Bhagavad Gītā*, uitgegeven door Max Müller, beschouwt deze als een voortzetting van de *Bhagavad Gītā*. Het origineel ervan is een van de oudste *Upanishads*.

Maar omdat u, o schone, persoonlijk bent gekomen om met me te spreken (op de manier waarop u dit deed, nl. hooghartig), daarom, o Sarasvatī, zult u nooit spreken na een (diepe) uitademing. De godin van de spraak [Sarasvatī, een latere vorm of aspect van Vāch, die tevens de godin is van de geheime wetenschap of de esoterische wijsheid] verblijft in feite altijd tussen prāṇa en apāna. Maar, o edele, terwijl ze meeding met de apāna-wind [levenschenkende lucht], hoewel ze daartoe gedwongen werd door afwezigheid van prāṇa (uitademing), rende ze naar Prajāpati [Brahmā] en zei: ‘Heb genade, o eerbiedwaardige heer!’ Toen verscheen prāṇa opnieuw, en voedde de spraak. En daarom spreekt de spraak nooit na (een diepe of bezielende) uitademing. Spraak maakt óf geluid óf is geluidloos. Van deze twee staat de geluidloze hoger dan de geluidgevende (spraak). . . . De (spraak) die door middel van prāṇa in het lichaam wordt voortgebracht, en dan in apāna overgaat [wordt getransformeerd], en daarna wordt opgenomen door udāna [de stoffelijke spraakorganen] . . . verblijft ten slotte in samāna [‘bij de navel in de vorm van geluid, als de stoffelijke oorzaak van alle woorden’, zegt Arjuna Miśra]. Zo sprak voorheen de spraak. Het verstand onderscheidt zich dus door zijn onbeweeglijkheid, en de godin [de spraak] door haar beweeglijkheid.¹

- (96) Deze allegorie ligt ten grondslag aan de occulte wet die stilzwijgen voorschrijft over kennis van bepaalde geheime en onzichtbare zaken die alleen waarneembaar zijn voor het spirituele verstand (het zesde zintuig), en die niet kunnen worden uitgedrukt door ‘luide’ of gesproken taal. Volgens Arjuna Miśra verklaart dit hoofdstuk uit de *Anugītā* de prāṇāyāma, of het regelen van de adem bij yoga-oefeningen. Maar als men niet vooraf de twee hogere zintuigen – waarvan er zeven zijn, zoals zal worden aangetoond – heeft verkregen, of ten minste volledig heeft begrepen, behoort deze methode veeleer tot de lagere yoga. De zogenaamde haṭha werd, en wordt nog steeds, door de arhats afgekeurd. Die is schadelijk voor de gezondheid, en op zichzelf kan deze zich nooit tot rājayoga ontwikkelen. Dit verhaal werd aangehaald om te laten zien dat in de aloude metafysica verstandelijke wezens, of beter gezegd ‘intelligenties’, onafscheidelijk verbonden waren met al onze fysieke of mentale zintuigen of functies. De occulte bewering dat er in de mens en in de natuur zeven zintuigen zijn, evenals er zeven bewustzijnstoestanden bestaan, wordt bevestigd in hetzelfde boek, hoofdstuk 7, over pratyāhāra (het bedwingen en regelen van de zintuigen; prāṇāyāma is het bedwingen en regelen van de ‘levenswinden’ of adem). De brahmaan spreekt in dat boek over de zeven offerpriesters (hotri’s). Hij zegt:

De neus en de ogen, de tong, de huid en het oor als vijfde [of reuk, gezicht,

¹ *Anugītā*, Engelse vert. K.T. Telang, *The Sacred Books of the East*, deel 8, blz. 263-6 (herdruk Wizards Bookshelf, 1981).

smaak, gevoel en gehoor], het denk- en het begripsvermogen zijn de zeven offerpriesters die ieder hun eigen plaats hebben [en die], hoewel ze in een heel kleine ruimte wonen, elkaar [toch] niet waarnemen.¹

Op dit zintuiglijke gebied kan geen van hen dat, behalve het verstand. Want het verstand zegt:

Zonder mij kan de neus niet ruiken, het oog geen kleur waarnemen, enz. Ik ben de eeuwige leider te midden van alle elementen [d.w.z. zintuigen]. Zonder mij komen de zintuigen nooit tot uitdrukking, maar zijn als een lege woning, of als vuren waarvan de vlammen zijn uitgedoofd. Zonder mij zijn de wezens – evenals halfdroge, halfvochtige brandstof tekortschiet – geen van alle in staat eigenschappen of voorwerpen waar te nemen, zelfs niet als de zintuigen zich inspannen.²

Dit heeft natuurlijk alleen betrekking op het *denkvermogen op het gebied van de zintuigen*. Het spirituele denkvermogen (het hogere deel of aspect van het *onpersoonlijke* MANAS) neemt geen kennis van de zintuigen in de fysieke mens. Hoe goed de Ouden bekend waren met de wisselwerkingen tussen de krachten en met alle recent ontdekte verschijnselen van mentale en fysieke vermogens en functies, en met nog veel meer geheimen, kan men vaststellen als men hoofdstuk 7 en 8 van dit (op het gebied van de filosofie en de mystieke leer) onschatbare boek leest. Neem bijvoorbeeld het geruzie tussen de zintuigen over wie van hen het hoogste staat en hun keuze van Brahmā, de heer van alle schepselen, als scheidsrechter.

Ieder van u is het machtigst en niet het machtigst [of zoals A. Miśra zegt, verheven boven de objecten, en geen van alle is onafhankelijk van de ander]. U bezit alle elkaars eigenschappen. Ieder is het best op zijn eigen gebied, en alle ondersteunen elkaar. Er is er één die niet beweegt [levenswind of adem, de zogenaamde ‘yoga inademing’, die de adem is van het Ene of hoger ZELF]. Dat is mijn eigen Zelf, bestaand in talrijke vormen.³

Deze adem, stem, zelf of ‘wind’ (pneuma?) is de synthese van de zeven zintuigen, *noumenaal* alle lagere godheden, en esoterisch het *zevental* en het ‘leger van de STEM’.

(b) Vervolgens zien we dat de kosmische stof zich verspreidt en zich tot elementen vormt, en zich groepeer tot de mystieke vier binnen het vijfde (97)

¹ *Op.cit.*, blz. 267-8. Hieruit blijkt dat de tegenwoordige metafysici, samen met alle vroegere en tegenwoordige Hegels, Berkeleys, Schopenhauers, Hartmanns, Herbert Spencers, en zelfs de huidige hylo-idealisten, slechts vage kopieën maken van denkbeelden uit de grijze oudheid.

² *Op.cit.*, blz. 268.

³ *Op.cit.*, blz. 273-4.

element – ether, de bekleding van ākāśa, de anima mundi, of moeder van de kosmos. ‘Punten, lijnen, driehoeken, kubussen, cirkels’ en ten slotte ‘bollen’ – waarom of hoe? Omdat dit, zegt de Toelichting, de eerste natuurwet is, en omdat de natuur in al haar manifestaties meetkundig te werk gaat. Er is – niet alleen in de oerstof, maar ook in de gemanifesteerde stof van ons gebied van verschijnselen – een inherente wet waarmee de natuur haar meetkundige vormen en later ook haar samengestelde elementen laat overeenstemmen, en waarin geen plaats is voor ongeluk of toeval. Het is een basiswet van het occultisme, dat er in de natuur geen rust of ophouden van beweging voorkomt.¹ Wat rust schijnt, is slechts de verandering van de ene vorm in de andere; de verandering van substantie gaat gepaard met die van vorm – zo leert de occulte natuurkunde, die de ontdekking van de ‘wet van behoud van de stof’ een aanzienlijke tijd vóór blijkt te zijn geweest. De aloude Toelichting² op stanza 4 zegt:

*‘De moeder is de vurige vis van het leven. Ze schiet haar kuit, en de adem (beweging) verwarmt en bezielt deze. De korreltjes (van de kuit) worden al snel tot elkaar aangetrokken en vormen het stremsel in de oceaan (van de ruimte). De grotere klonten smelten samen en ontvangen nieuwe kuit – in vurige punten, driehoeken en kubussen, die rijpen. Op de vastgestelde tijd scheiden enkele klonten zich af en nemen een bolvorm aan, een proces dat ze alleen kunnen uitvoeren als ze niet door andere klonten worden gehinderd. Daarna treedt wet nr. * * * in werking. Beweging (de adem) wordt de wervelwind en brengt ze aan het draaien.’³*

¹ Kennis van deze wet stelt de arhat in staat – en helpt hem – zijn siddhi’s, of verschillende verschijnselen, tot stand te brengen, zoals het laten uiteenvallen van de stof, en het overbrengen van voorwerpen van de ene plaats naar de andere.

² Dit zijn oude toelichtingen op de stanza’s, voorzien van moderne woordverklaringen, omdat de toelichtingen in hun symbolische taal gewoonlijk even moeilijk zijn te begrijpen als de stanza’s zelf.

³ In een polemisch wetenschappelijk boek, *The Modern Genesis* (blz. 48), bekritiseert de schrijver, Eerw. W.B. Slaughter, het standpunt van de astronomen, en zegt: ‘Het is te betreuren dat de verdedigers van deze [nevel-]theorie niet dieper zijn ingegaan op de bespreking daarvan [van het begin van rotatie]. Niemand geeft ons een *redelijke verklaring* ervan. Hoe geeft het afkoelings- en samentrekkingsproces een draaiende beweging aan de massa?’ Dit vraagstuk wordt uitvoerig behandeld in de appendix. De materialistische wetenschap kan het nooit oplossen. ‘Beweging is eeuwig in het on-gemanifesteerde, en periodiek in het gemanifesteerde’, zegt een occulte lering. Dit is het geval ‘wanneer warmte, veroorzaakt door het neerdalen van de VLAM in de oerstof, haar deeltjes doet bewegen, en die beweging wordt een wervelwind’. Een druppel vloeistof neemt de bolvorm aan doordat de atomen ervan om zichzelf rondraaien in hun laatste, onoplosbare en noumenale essentie – onoplosbaar, althans voor de natuurwetenschap.

Stanza 4 – *vervolg*

(98)

5. . . . Die is:

‘Duisternis’, het grenzeloze of geen getal, ādi-nidāna svabhavat:

de ○ (*staat voor x, de onbekende grootheid*):

- (1) De ādi-sanat, het getal, want hij is één (*a*).
- (2) De stem van het woord, svabhavat, de getallen, want hij is één en negen.¹
- (3) Het ‘vormloze vierkant’ (*arūpa*).

En deze drie, omsloten door de ○ (*grenzeloze cirkel*) (*b*), zijn de heilige vier; en de tien zijn het arūpa (*subjectieve, vormloze*) heelal; dan komen de ‘zonen’, de zeven strijders, de ene, de wegge-laten achtste (*c*), en zijn adem die de lichtmaker (*bhāskara*) is (*d*).

(*a*) Letterlijk vertaald betekent ‘ādi-sanat’ de eerste of ‘oeroude’, een naam die de kabbalistische ‘Oude van Dagen’ en de ‘Heilige Oude’ (Sefira en Adam-Kadmon) vereenzelvigt met Brahmā de schepper, die naast zijn andere namen en titels ook Sanat wordt genoemd.

Svabhavat is de mystieke essentie, de plastische wortel van de fysieke natuur – ‘getallen’ wanneer gemanifesteerd; *het* getal in zijn één-zijn van substantie op het hoogste gebied. De naam wordt gebruikt door de boedhisten en is een synoniem voor de viervoudige anima mundi, de kabbalistische ‘wereld van de archetypen’, waaruit de ‘scheppende, vormende en stoffelijke werelden’ voortkomen, de scintillae of vonken – de verschil-lende andere werelden die zich in de laatste drie bevinden. De werelden staan alle onder het toezicht van heersers of bestuurders – rishi’s en pitri’s bij de hindoes, engelen bij de joden en de christenen, goden bij de Ouden in het algemeen.

(99)

(*b*) ○ Dit betekent dat de ‘grenzeloze cirkel’ (de nul) alleen dan een

¹ En dit is samen tien of het volmaakte getal, toegepast op de ‘schepper’, de naam die wordt gegeven aan de gezamenlijke scheppers die door de monotheïsten tot één worden samengevoegd, want de ‘elohim’, Adam-Kadmon of Sefira – de kroon – zijn de androgyne synthese van de 10 sefiroth die in de exoterische kabbala het symbool van het gemanifesterde heelal vormen. De esoterische kabbalisten volgen echter de oosterse occultisten en scheiden de bovenste driehoek van de sefiroth (of sefira, chokmah en binah) van de rest, waardoor er zeven sefiroth overblijven. De term svabhavat is volgens de oriëntalisten de universele plastische stof die door de ruimte is verspreid, misschien met een half oog op de ether van de wetenschap. Maar de occultisten identificeren svabhavat met ‘VADER-MOEDER’ op het mystieke gebied (zie boven).

getal wordt als een van de negen cijfers eraan voorafgaat, en zo de waarde en het vermogen ervan aangeeft, waarbij het woord of de logos in vereniging met STEM en geest¹ (de uitdrukking en de bron van het bewustzijn) de negen cijfers vertegenwoordigt en dus, met de nul, de decade vormt die het gehele heelal in zich bevat. De triade vormt binnen de cirkel de tetraktis of heilige vier; het vierkant binnen de cirkel is het machtigste van alle magische figuren.

- (100) (c) De ‘ene verworpene’ is de zon van ons stelsel. De exoterische voorstellingswijze hiervan is in de oudste Sanskrietgeschriften te vinden. In de *Rig-Veda* is Aditi – ‘het grenzeloze’ of de oneindige ruimte, door Max Müller vertaald als ‘het zichtbare oneindige, zichtbaar voor het blote oog [!!]; de eindeloze uitgestrektheid buiten de aarde, achter de wolken, achter de hemel’ – het equivalent van ‘moeder-ruimte’, even oud als ‘duisternis’. Ze wordt heel terecht ‘de moeder van de goden’, DEVA-MĀTRI, genoemd, omdat uit haar kosmische moederschoot alle hemellichamen van ons stelsel – zon en planeten – werden geboren. Ze wordt daarom allegorisch als volgt omschreven: ‘Acht zonen werden uit het lichaam van Aditi geboren; met zeven naderde ze de goden, maar liet de achtste, Mārtāṇḍa [onze zon], achter.’² De zeven zonen, die de āditya’s worden genoemd, zijn kosmisch of sterrenkundig de zeven planeten; en dat de zon niet werd meegerekend, toont duidelijk aan dat de hindoes misschien een zevende planeet hebben gekend – en in feite ook kenden – zonder die Uranus te noemen.³ Maar esoterisch en theologisch zijn de āditya’s in hun oorspronkelijke en oudste betekenis de acht, en de twaalf grote goden van het hindoeëpantheon. ‘De

¹ ‘In vereniging met de geest en de stem’ heeft betrekking op het abstracte denken en de concrete stem, of de manifestatie daarvan, het gevolg van de oorzaak. Adam-Kadmon, of het tetragrammaton, is de logos in de kabbala. Daarom komt in laatstgenoemde deze triade overeen met de hoogste driehoek: kether, chochmah en binah. Laatstgenoemde is een vrouwelijk vermogen en tegelijk de mannelijke Jehovah, omdat ze deel heeft aan de natuur van chochmah, of de mannelijke wijsheid.

² *Rig-Veda*, 10:72-8.

³ De geheime leer zegt dat de zon een centrale ster is en geen planeet. Toch kenden en vereerden de Ouden zeven grote goden, de zon en de aarde niet meegerekend. Welke ‘mysteriegod’ beschouwden ze afzonderlijk? Natuurlijk niet Uranus, die pas in 1781 door Herschel werd ontdekt. Maar kon hij niet onder een andere naam bekendstaan? Ragon, de schrijver van *Maçonnerie occulte* (blz. 447vn), zegt: ‘Toen de occulte wetenschappen door middel van sterrenkundige berekeningen hadden ontdekt dat het aantal planeten zeven moest zijn, kwamen de Ouden ertoe de zon in de toonladder van de hemelse harmonieën in te voeren, en hem de lege plaats te laten innemen. Telkens wanneer ze een invloed constateerden die geen verband hield met een van de zes bekende planeten, schreven ze die daarom aan de zon toe. De fout was alleen schijnbaar van belang, maar was voor de praktische uitkomsten onbelangrijk, ook al vervingen de oude astrologen Uranus door de zon, die een betrekkelijk bewegingloze centrale ster is, die alleen om haar as draait en tijd en

zeven staan de stervelingen toe hun woningen te zien, maar ze vertonen zich alleen aan de arhats', zegt een oud spreekwoord; 'hun woningen' staat hier voor planeten. De oude Toelichting geeft een allegorie en verklaart deze:

'Acht huizen werden door de moeder gebouwd. Acht huizen voor haar acht goddelijke zonen; vier grote en vier kleine. Acht schitterende zonnen, overeenkomstig hun leeftijd en verdienste. Bal-ilu (Mārtāṇḍa) was niet tevreden, hoewel zijn huis het grootst was. Hij begon (te werken) zoals reusachtige olifanten dat doen. Hij ademde (zoog) in zijn maag de levensenergieën van zijn broeders. Hij probeerde ze te verslinden. De vier grote waren ver weg; ver, op de grens van hun rijk¹. Ze werden niet beroofd (getroffen), en lachten. Doe het ergste wat u kunt, heer; u kunt ons niet bereiken, zeiden ze. Maar de kleine treurden. Ze klaagden bij de moeder. Ze verbande Bal-ilu naar het midden van haar rijk, vanwaar hij niet weg kon. (Sindsdien) waakt en dreigt hij (slechts). Hij achtervolgt hen, terwijl hij langzaam om zijn as draait. Ze wenden zich snel van hem af, en hij volgt van verre de richting waarin zijn broeders zich bewegen op het pad dat hun huizen omringt.² Vanaf die dag voedt hij zich met het zweet van het lichaam van de moeder. Hij vult zich met haar adem en afval. Daarom verwierp ze hem.'

Terwijl dus de 'verstoten zoon' onze zon is, hebben de 'zon-zonen' kennelijk – zoals hierboven is aangetoond – niet alleen betrekking op onze planeten, maar op de hemellichamen in het algemeen. Sūrya, zelf slechts een weerspiegeling van de centrale spirituele zon, is de oervorm van al die lichamen die zich in navolging van hem ontwikkelden. In de *Veda's* wordt hij Loka-chakshuḥ genoemd, 'het oog van de wereld' (onze planetenwereld), en hij is een van de drie belangrijkste godheden. Hij wordt zowel de zoon van Dyaus als van Aditi genoemd, omdat er wat de esoterische betekenis betreft geen onderscheid wordt gemaakt, of omdat deze buiten beschouwing wordt gelaten. Zo wordt hij afgebeeld als getrokken door zeven paarden, en ook door één paard met zeven hoofden. Het eerste slaat op zijn zeven planeten, het laatste op hun gemeenschappelijke oorsprong uit het ene kosmische element. Dit 'ene element' wordt in figuurlijke zin 'VUUR' genoemd. De *Veda's* zeggen 'dat het vuur werkelijk alle godheden is'.³

(101)

maat regelt, en die niet van haar ware functies is af te brengen.' De benaming van de dagen van de week is dus fout. 'De zon-dag zou uranus-dag (Urani dies, Urandi) moeten zijn', voegt de geleerde Ragon eraan toe.

¹ Planetenstelsel.

² De astronomie leert ons dat 'de zon altijd in dezelfde richting om zijn as draait, als waarin de planeten in hun banen rondgaan'.

³ Nārada in de *Anugītā*, 9:9; en in het *Aitareya-Brāhmaṇa* (1:1), editie van Haug, deel 2, blz. 3.

De betekenis van de allegorie is duidelijk, want we hebben zowel de Toelichting van Dzian als de moderne wetenschap om deze te verklaren, hoewel die twee in meer dan één opzicht verschillen. De occulte leer verwerpt de hypothese die is ontstaan uit de neveltheorie, dat de (zeven) grote planeten zich hebben ontwikkeld uit de centrale massa van de zon – in ieder geval niet van onze zichtbare zon. De eerste verdichting van kosmische stof vond natuurlijk plaats rondom een centrale kern, de vader-zon daarvan; maar ons wordt geleerd dat *onze* zon zich alleen maar eerder afscheidde dan alle andere, toen de roterende massa zich samentrok, en daarom hun oudere, grotere broer is, niet hun vader. De acht āditya's, 'de goden', zijn allemaal gevormd uit de eeuwige substantie (komeetstof¹ – de moeder) of de 'wereldstof' die zowel het vijfde als het zesde KOSMISCHE beginsel is, de upādhi of basis van de universele ziel, evenals in de mens, de microkosmos, manas² de upādhi van buddhi³ is.

(102) Er bestaat een heel gedicht over de strijd tussen de groeiende planeten, die voorafging aan het ontstaan van de kosmos, voordat deze uiteindelijk werd gevormd. Dit verklaart de schijnbaar verstoorde stand van verscheidene planetenstelsels. Het vlak waarin de satellieten van enkele planeten (bijvoorbeeld van Neptunus en Uranus, waarover de Ouden niets zouden weten) zich bewegen, staat scheef, waardoor deze een schijnbaar retrograde beweging vertonen. Deze planeten worden de strijders, de architecten genoemd, en worden door de roomse kerk aanvaard als de leiders van het hemelse leger, wat wijst op dezelfde overleveringen. Er wordt ons geleerd dat de zon, na uit de kosmische ruimte te zijn geëvolueerd en vóór de uiteindelijke vorming van de voornaamste planeten en van de planeaire nevel tot een ringnevel, zoveel mogelijk kosmische levenskracht naar de diepte van zijn massa trok, en zijn zwakkere 'broeders' dreigde te verslinden, voordat de wet van aantrekking en afstoting zich geheel had gestabiliseerd. Daarna begon hij zich te voeden met 'het afval en het zweet van de moeder', met andere woorden met die delen van de ether (de 'adem van de universele ziel') over het bestaan en de samenstelling waarvan de wetenschap nog volstrekt niets weet. Gezien het feit dat zo'n theorie naar

¹ Volgens de occulte wetenschap bezit deze essentie van komeetstof kenmerken die totaal verschillen van alle scheikundige of fysieke eigenschappen die de moderne wetenschap kent. In haar oervorm buiten de zonnestelsels is ze homogeen. Zodra ze de grenzen van het gebied van onze aarde overschrijdt, aangetast door de dampkring van de planeten en de reeds samengestelde interplanetaire stof, differentieert ze zich volledig. Zo is ze alleen in onze gemanifesteerde wereld heterogeen.

² Manas, het denk-beginsel, of de menselijke ziel.

³ Buddhi, de goddelijke ziel.

voren werd gebracht door Sir William Grove¹ – die redeneerde dat de stelsels ‘geleidelijk veranderen door toevoegingen of onttrekkingen aan de atmosfeer, of door aangroei en vermindering veroorzaakt door de nevelstof’, en verder dat ‘de zon misschien tijdens zijn reis door de ruimte gasvormige stof verdicht waardoor warmte kan ontstaan’ – schijnt de oude leer zelfs in deze tijd voldoende wetenschappelijk te zijn.² ‘W. Mattieu Williams veronderstelde dat de verspreide stof of ether die de warmtestralingen van het heelal opvangt, vervolgens in de diepten van de zonnemassa wordt getrokken. Terwijl deze ether daaruit de vroeger verdichte en wat warmte betreft volledig verbruikte ether verdringt, wordt hij samengeperst en staat hij zijn warmte af, om dan op zijn beurt in verdunde en afgekoelde toestand te worden uitgedreven, en een nieuwe voorraad warmte op te nemen, die, zoals Williams veronderstelt, op deze manier door de ether wordt opgenomen, en door de zonnen van het heelal opnieuw wordt verdicht en verspreid.’³

Dit is ongeveer de beste benadering van de occulte leer die de wetenschap ooit heeft uitgedacht, want het occultisme verklaart het uit de ‘dode adem’ die door Mārtāṇḍa werd teruggegeven, en uit het feit dat hij zich voedde met het ‘zweet en afval’ van ‘moeder ruimte’. Wat Neptunus⁴, Saturnus en Jupiter maar weinig kon beïnvloeden, zou betrekkelijk kleine ‘huizen’ zoals Mercurius, Venus en Mars hebben gedood. Omdat Uranus niet bekend was vóór het einde van de 18de eeuw, moet de naam van de vierde planeet, die in de allegorie wordt genoemd, voor ons nog een geheim blijven. (103)

(d) De ‘adem’ van alle ‘zeven’ wordt bhāskara (licht makend) genoemd, omdat alle planeten van oorsprong kometen en zonnen waren. Ze ontwikkelden zich uit de oorspronkelijke chaos (nu het noumenon van de onoplosbare nevelvlekken) tot manvantarisch leven, door aggre-

¹ Zie *The Correlation of the Physical Forces*, 1874, blz. 69, en *Address to the British Association*, Londen, 1866.

² Sterk hiermee overeenkomende denkbeelden vindt men bij W. Mattieu Williams, *The Fuel of the Sun*, bij dr. C. William Siemens, ‘On the conservation of solar energy’ (*Nature*, deel 25, 9 maart 1882, blz. 440-4), en ook bij dr. P. Martin Duncan, *Address* van de voorzitter van de Geological Society, Londen, mei 1877.

³ A. Winchell, *World-Life*, 1883, blz. 55-6.

⁴ Als we over Neptunus spreken, doen we dit niet als occultist, maar als Europeaan. Een echte oosterse occultist zal beweren dat, hoewel er in ons stelsel veel tot dusver onontdekte planeten zijn, Neptunus niet tot ons stelsel behoort, ondanks zijn schijnbare betrekking tot onze zon en de invloed daarvan op Neptunus. Men zegt dat deze betrekking māyāvisch, denkbeeldig, is.

gatie en accumulatie van de eerste differentiaties van de eeuwige stof, volgens de mooie formulering in de Toelichting: ‘Zo kleeadden de zonen van het licht zich in het weefsel van de duisternis.’ Ze worden allegorisch ‘de hemelslakken’ genoemd, omdat hun (voor ons) vormloze INTELIGENTIES onzichtbaar hun sterren- en planeethuizen bewonen, en die als het ware bij hun omloop met zich meedragen, zoals slakken dat doen. De leer van een gemeenschappelijke oorsprong van alle hemellichamen en planeten werd, zoals we zien, door de oude astronomen onderwezen vóór Kepler, Newton, Leibniz, Kant, Herschel en Laplace. Warmte (de adem), aantrekking en afstoting – de drie grote factoren van beweging – zijn de omstandigheden waaronder alle leden van dit hele oorspronkelijke gezin worden geboren, zich ontwikkelen en sterven, om opnieuw te worden geboren na een ‘nacht van Brahmā’, waarin de eeuwige stof periodiek terugkeert tot haar oorspronkelijke ongedifferentieerde toestand. De sterkst verdunde gassen kunnen een hedendaagse natuurkundige nog geen idee geven van de aard van die stof. De onzichtbare vonken van oeratomen, in het begin krachtcentra, differentiëren zich tot moleculen, en worden zonnen, die geleidelijk objectief – gasvormig, stralend en kosmisch – worden. Ten slotte geeft de ene ‘wervelwind’ (of beweging) de aanzet tot de vorm, en tot de eerste beweging, die wordt beheerst en onderhouden door de nooit rustende ademtichten – de dhyāni-chohans.

Stanza 4 – *vervolg*

6. . . . Dan de tweede zeven, die de lipika’s zijn, voortgebracht door de drie (*woord, stem en geest*). De verstoten zoon is één. De ‘zoon-zonnen’ zijn talloos.

(104) De lipi-ka’s, van het woord *lipi*, ‘geschrift’, betekent letterlijk de ‘schrijvers’¹. Deze goddelijke wezens houden op mystieke manier verband met karma, de wet van vergelding, want ze zijn de optekenaars of geschiedschrijvers, die op de (voor ons) onzichtbare tafelen van het astrale licht, ‘de grote beeldengalerij van de eeuwigheid’, een getrouw verslag afdrucken van elke handeling en zelfs gedachte van de mens, van alles wat was, is, of ooit zal zijn, in het heelal van verschijnselen. Zoals in *Isis* (1:441) werd gezegd, is dit goddelijke en onzichtbare schilderij het BOEK VAN HET

¹ Dit zijn de vier ‘onsterfelijken’, die in de *Atharva-Veda* (1:31:1-4) de ‘wachters’ of bewakers van de vier hemelstreken worden genoemd.

LEVEN. Omdat de lipika's het ideële plan van het heelal – op basis waarvan de 'bouwers' na elke pralaya de kosmos weer opbouwen – uit het passieve universele denkvermogen in de objectiviteit projecteren, zijn zij het ook die een parallel vormen met de zeven engelen van de goddelijke tegenwoordigheid; de christenen zien die engelen in de zeven 'planeetgeesten' of de 'geesten van de sterren'. Want *zij* zijn de rechtstreekse schrijvers van de eeuwige ideatie, of, zoals Plato het noemde, het 'goddelijk denken'. Het eeuwige verslag is geen fantastische droom, want dezelfde verslagen komen voor in de wereld van de grove stof. Draper zegt:

Er valt nooit een schaduw op een muur zonder daarop een blijvend spoor achter te laten dat men zichtbaar kan maken met behulp van de daarvoor geschikte methode. . . . De afbeeldingen van onze vrienden of van landschappen kunnen op de gevoelige plaat voor het oog zijn verborgen, maar ze worden onmiddellijk zichtbaar zodra de juiste ontwikkelaars worden toegepast. Een schim is verborgen op een zilveren of glazen plaat, totdat we deze door onze necromantie in de zichtbare wereld tevoorschijn laten komen. Op de wanden van onze privévertrekken, waar we denken dat niemand ons kan zien, en onze rust niet kan worden verstoord, bestaan de sporen van al onze daden, schaduwen van alles wat we hebben gedaan.¹

Dr. Jevons en dr. Babbage geloven dat elke gedachte de hersendeeltjes verplaatst, ze in beweging brengt en ze door het heelal verspreidt; en ze denken dat 'elk deeltje van de bestaande stof een register moet zijn van alles wat er is gebeurd'.² Zo begon de oude leer burgerrecht te krijgen in de speculaties van de wetenschappelijke wereld.

De 42 'rechters' die in het gebied Amenti als aanklagers van de ziel voor Osiris staan, behoren tot dezelfde klasse van godheden als de lipika's, en zouden ermee overeenkomen indien de esoterische betekenis van de Egyptische goden niet zo slecht zou worden begrepen. De Chitragupta van de hindoes, die het verslag van het leven van iedere ziel opleest uit zijn register, dat Agra-saṃdhānī wordt genoemd; en de 'rechters', die hun verslag lezen in het hart van de overledene, dat een open boek wordt voor (hetzij) Yama, Minos, Osiris, of karma – zijn allemaal evenzoveel kopieën en varianten van de lipika's en hun astrale registers. De lipika's zijn niet-temin godheden die niet verband houden met de dood, maar met het eeuwige leven. (105)

Omdat de lipika's in verband staan met het lot van ieder mens en met de geboorte van ieder kind, waarvan het leven al in het astrale licht is geschetst

¹ Draper, *History of the Conflict between Religion and Science*, blz. 132-3.

² W.S. Jevons, *The Principles of Science*, deel 2, blz. 455.

– niet als noodlot, maar alleen omdat de toekomst, evenals het VERLEDEN, altijd leeft in het HEDEN – kan men ook zeggen dat ze invloed hebben op de wetenschap van de horoscopie. We moeten erkennen dat laatstgenoemde waarheid bevat, of we willen of niet. Want, zoals een van de hedendaagse adepten van de astrologie opmerkte:

Nu de fotografie ons de scheikundige invloed van het sterrenstelsel heeft onthuld, door op de gevoelige plaat van de camera miljarden sterren en planeten vast te leggen die tot dan toe de pogingen van de krachtigste telescopen om ze te ontdekken hadden verijdeld, wordt het gemakkelijker te begrijpen hoe ons zonnestelsel bij de geboorte van een kind zijn hersenen – die nog door geen enkele indruk zijn aangeraakt – kan beïnvloeden, en wel op een bepaalde manier en in overeenstemming met de aanwezigheid in het zenit van het een of andere sterrenbeeld van de dierenriem.¹

¹ Ély Star, *Les mystères de l'horoscope*, blz. 17.

1. De oorspronkelijke zeven, de eerste zeven ademtochten van de draak van wijsheid, brengen op hun beurt uit hun heilige ronddraaiende ademtochten de vurige wervelwind voort (*a*).

(*a*) Van alle stanza's is deze misschien wel het moeilijkst te verklaren. De gebruikte taal is alleen begrijpelijk voor degene die volkomen vertrouwd is met de oosterse allegorie en de opzettelijk duistere taal daarvan. Men zal ongetwijfeld vragen: 'Geloven de occultisten in al deze 'bouwers', 'lipika's' en 'zonen van het licht' als entiteiten, of zijn het alleen denkbeeldige voorstellingen?' Het antwoord hierop is duidelijk: 'Hoewel we rekening moeten houden met de beeldspraak in de omschrijving van als personen voorgestelde krachten, moeten we het bestaan van deze entiteiten wel erkennen, als we het bestaan van een spirituele mensheid binnen de fysieke mensheid niet willen verwerpen. Want de menigten van deze zonen van het licht en 'uit het denkvermogen geboren zonen' van de eerste gemanifesteerde straal van het ONBEKENDE AL, vormen juist de wortel van de spirituele mens.' Tenzij we het onfilosofische dogma willen geloven van een bij elke menselijke geboorte speciaal geschapen ziel – waarvan er sinds 'Adam' dagelijks een nieuwe voorraad binnenstroomt – moeten we de occulte leringen aanvaarden. Dit zal in een ander verband nog nader worden uitgelegd. Laten we nu eens kijken wat de occulte betekenis van deze stanza kan zijn.

De leer zegt dat de oorspronkelijke spirituele INTELLIGENTIES, om een volledig bewuste god te worden – ja zelfs de hoogste – door het menselijk stadium moeten gaan. En wanneer we zeggen menselijk, dan heeft dit niet alleen betrekking op onze aardse mensheid, maar ook op de stervelingen die elke andere wereld bewonen, d.w.z. op die intelligenties die een geschikt evenwicht tussen stof en geest hebben bereikt, zoals *wij* nu, sinds het punt halverwege het vierde wortelras van de vierde ronde werd gepasseerd. Iedere entiteit moet door eigen ervaring het recht hebben verkregen om goddelijk te worden. Hegel, de grote Duitse denker, moet deze waarheid hebben gekend of intuïtief hebben gevoeld, toen hij zei dat het onbewuste het heelal slechts ontwikkelde 'in de hoop een helder zelfbewustzijn te bereiken', met andere woorden, om MENS te worden; want dit is ook de verborgen betekenis van de veel gebruikte uitdrukking in de

- (107) *Purāṇa's* dat Brahṁā voortdurend wordt 'bewogen door het verlangen om te scheppen'. Dit verklaart ook de verborgen kabbalistische betekenis van het gezegde: 'De *adem* wordt een steen; de steen een plant; de plant een dier; het dier een mens; de mens een geest; en de geest een god.' De uit het denkvermogen geboren zonen, de rishi's, de bouwers, enz., waren in andere werelden en in de voorafgaande manvantara's allemaal mensen – van welke vorm en gedaante ook.

Omdat dit onderwerp zo bijzonder mystiek is, is het erg moeilijk het in al zijn details en verbanden uit te leggen, omdat het hele mysterie van de schepping door evolutie erin besloten ligt. Een paar zinnen ervan herinneren levendig aan overeenkomstige zinnen in de kabbala en aan de gezegden van de koning-psalmist (*Psalmen* 104:4). Beide zeggen namelijk over God dat hij de winden tot zijn boodschappers maakt en 'vlammend vuur tot zijn dienaren'. Maar in de esoterische leer wordt dit figuurlijk bedoeld. De 'vurige wind' is het gloeiende kosmische stof dat slechts magnetisch de leidende gedachte van de 'scheppende krachten' volgt, zoals ijzervijlsel de magneet. Toch is dit kosmische stof iets meer, want elk atoom in het heelal heeft de mogelijkheid van zelfbewustzijn in zich, en is, evenals de monaden van Leibniz, een heelal op zichzelf en *voor* zichzelf. *Het is een atoom en een engel.*

In dit verband moet worden opgemerkt dat een van de lichtende sterren van de huidige evolutieschool, A.R. Wallace, het hier besproken punt bijna toegeeft, wanneer hij de ontoereikendheid bespreekt van de 'natuurlijke selectie' als enige factor in de ontwikkeling van de fysieke mens. Hij denkt dat de evolutie van de mens door hogere intelligenties werd geleid en gestimuleerd, en dat hun activiteit een noodzakelijke factor is in het plan van de natuur. Maar wanneer men eenmaal het handelen van deze intelligenties op één gebied heeft toegegeven, is het alleen maar een logische gevolgtrekking om dit nog verder uit te breiden. Een vaste grens kan men niet trekken.

Stanza 5 – *vervolg*

- (108) 2. Ze maken hem tot de boodschapper van hun wil (*a*). De dzyu wordt fohat; de snelle zoon van de goddelijke zonen, van wie de zonen de lipika's¹ zijn, brengt berichten rond. Fohat is het strijdros, en het denken is de ruitser (*d.w.z. hij staat onder invloed van hun*

¹ Men moet het verschil tussen de 'bouwers', de planeetgeesten, en de lipika's niet uit het oog verliezen. (Zie de toelichting op śloka 5 en 6 van stanza 5, blz. 152ev.)

leidende denken). Hij schiet als bliksem door de vurige wolken (*kosmische nevels*) (*b*); doet drie, vijf en zeven schreden door de zeven gebieden boven en de zeven beneden (*de wereld die moet komen*). Hij verheft zijn stem, roept de ontelbare vonken (*atomen*), en voegt ze samen (*c*).

(*a*) Men ziet hier dat de ‘oorspronkelijke zeven’ fohat gebruiken als hun *vāhana* (voertuig, of het gemanifesteerde subject dat het symbool wordt van de macht die het bestuurt). Men noemt fohat daarom de ‘boodschapper van hun wil’ – de vurige wervelwind.

‘Dzyu wordt fohat’ – en dit blijkt uit de uitdrukking zelf. Dzyu is de enige werkelijke (magische) kennis, of occulte wijsheid, die, omdat ze zich bezighoudt met eeuwige waarheden en eerste oorzaken, bijna almacht wordt wanneer ze met het juiste doel wordt toegepast. Dzyu-mi, haar antithese, betreft alleen illusies en valse schijn, zoals ook geldt voor onze exoterische moderne wetenschappen. Dzyu staat hier voor de collectieve wijsheid van de dhyāni-boeddha’s.

(*b*) Omdat we veronderstellen dat de lezer niet bekend is met de dhyāni-boeddha’s, kunnen we evengoed direct zeggen dat er *volgens de oriëntalisten* vijf dhyānī’s zijn, de ‘hemelse’ boeddha’s, van wie de menselijke boeddha’s de manifestaties zijn in de wereld van vorm en stof. Esoterisch zijn er echter zeven dhyāni-boeddha’s, van wie er tot nu toe maar vijf zich hebben gemanifesteerd, en er twee nog moeten komen in het zesde en het zevende wortelras.¹ Ze zijn zagezegd de eeuwige oervormen van de boeddha’s die op deze aarde verschijnen, van wie ieder zijn specifieke goddelijke oervorm heeft. Zo is bijvoorbeeld Amitābha de dhyāni-boeddha van Gautama Śākyamuni, die zich door middel van hem manifesteert telkens wanneer deze grote ziel op aarde incarneert, zoals hij deed in Tsongkha-pa². Zoals Avalokiteśvara, de synthese van de zeven dhyāni-boeddha’s, de eerste boeddha (de logos) was, zo is Amitābha de innerlijke ‘god’ van Gautama, die in China Amita(-boeddha) wordt genoemd. Ze zijn, zoals Rhys Davids terecht zegt, ‘de glorieus tegenhangers in de mystieke wereld, vrij van de verlagende omstandigheden van dit stoffelijk leven’,³ (109)

¹ Zie A.P. Sinnett, *Esoteric Buddhism*, 5de druk met aantekeningen, blz. 171-3.

² De eerste en grootste Tibetaanse hervormer, die de orde van de ‘geelkappen’, de Gelukpa’s, stichtte. Hij werd geboren in 1355 n.Chr. in Amdo, en was de avatāra van Amitābha, de hemelse naam van Gautama Boeddha.

³ *Buddhism: being a Sketch of the Life and Teachings of Gautama, The Buddha*, Londen, 1886, blz. 204.

van elke aardse sterfelijke boeddha – de bevrijde mānushi-boeddha's die als taak hebben de aarde in deze ronde te besturen. Ze zijn de 'boeddha's van contemplatie', en zijn allemaal aupapāduka (ouderloos), d.w.z. uit zichzelf geboren uit goddelijke essentie. De exoterische leer zegt dat iedere dhyāni-boeddha het vermogen bezit om uit zichzelf een eveneens hemelse zoon te scheppen – een dhyāni-bodhisattva – die na het sterven van de mānushi- (menselijke) boeddha het werk van deze moet uitvoeren. Deze leer berust op het feit dat een kandidaat door zijn hoogste inwijding – verricht door iemand die wordt overschaduwd door de 'geest van Boeddha' (aan wie door de oriëntalistten de schepping van de vijf dhyāni-boeddha's wordt toegeschreven!) – in feite een bodhisattva wordt, daartoe door de hoge inwijder verheven.

(c) Omdat fohat een heel belangrijk, zo niet de allerbelangrijkste rol speelt in de esoterische kosmogonie, moet hij nauwkeurig worden beschreven. Zoals Erōs in de oudste Griekse kosmogonie, die sterk verschilde van de latere mythologie, de derde persoon is in de oorspronkelijke drie-eenheid: Chaos, Gaia, Erōs – die overeenkomt met de kabbalistische ain sof (want chaos is RUIMTE, χαίνω, 'leegte'), het grenzeloze AL, Shekhinah en de Oude van Dagen, of de Heilige Geest – zo is fohat in het nog ongemanifesteerde heelal iets anders dan in de kosmische wereld van verschijnselen. In laatstgenoemde is hij die occulte elektrische levenskracht die, door de wil van de scheppende logos, alle vormen verenigt en samenbrengt, en deze de eerste impuls geeft, die na verloop van tijd wet wordt. Maar in het ongemanifesteerde heelal is fohat dit niet, evenmin als Erōs de latere schitterende gevleugelde Cupido, of LIEFDE, is. Fohat heeft nog niets met de kosmos te maken, want de kosmos is nog niet geboren, en de goden slapen nog in de schoot van de 'vader-moeder'. Hij is een abstract filosofisch begrip. Hij brengt zelf nog niets voort; hij is eenvoudig die potentiële scheppende kracht, door de werking waarvan het NOUMENON van alle toekomstige verschijnselen zich als het ware verdeelt, maar alleen om zich in een mystieke bovenzinnelijke handeling weer te verenigen, en de scheppende straal uit te zenden. Wanneer de 'goddelijke zoon' plotseling tevoorschijn komt, wordt fohat de stuwende kracht, de actieve macht die ervoor zorgt dat het ENE TWEE en DRIE wordt – op het kosmische gebied van manifestatie. Het drievoudige ENE differentieert zich tot het vele, en dan wordt fohat omgezet in die kracht die de elementalen-atomen samenbrengt en maakt dat ze zich verenigen en zich met elkaar verbinden. Een spoor van deze oorspronkelijke lering

(110) vindt men in de vroeg-Griekse mythologie. Uit Chaos worden Erebus en Nux geboren, en onder de inwerking van Erōs schenken ze op hun beurt

het leven aan Aether en Hemera, het licht van de hogere en dat van de lagere of aardse gebieden. Duisternis brengt licht voort. Zie Brahmā's 'wil' of verlangen om te scheppen in de *Purāṇa*'s, en in de Fenicische kosmogonie van Sanchoniathon de leer dat verlangen, πόθος, het beginsel van het scheppen is.

Fohat staat in nauw verband met het 'ENE LEVEN'. Uit het onbekende Ene, het oneindige GEHEEL, komt de gemanifesteerde ENE, of de periodieke, manvantarische godheid voort, en deze is het universele denkvermogen, dat, gescheiden van zijn bron, de demiurg of de scheppende logos van de westerse kabbalisten is, en de Brahmā met vier gezichten van de hindoe-religie. Als geheel, en beschouwd vanuit het gezichtspunt van het gemanifesteerde goddelijke denken, geeft hij in de esoterische leer de menigten hogere scheppende dhyāni-chohans weer. Tegelijk met de ontwikkeling van het universele denkvermogen manifesteert zich de verborgen wijsheid van ādi-boeddha – de ene hoogste en eeuwige – als Avalokiteśvara (of gemanifesteerde Īśvara), die de Osiris van de Egyptenaren, de Ahura-Mazdā van de zoroastriërs, de hemelse mens van de hermetische filosofen, de logos van de platonisten, en de ātman van de aanhangers van de Vedānta is.¹ De weerspiegeling van het universele denkvermogen, die de kosmische ideatie en de bijbehorende verstandelijke kracht is, wordt op het objectieve gebied de fohat van de boeddhistische esoterische filosoof. Dit gebeurt door de werking van de gemanifesteerde wijsheid, of mahat, voorgesteld door deze talloze centra van spirituele energie in de kosmos. Terwijl fohat de zeven beginselen van ĀKĀŚA doorloopt, werkt hij in op de gemanifesteerde substantie of het ene element, zoals hierboven is uiteengezet. Door dit te differentiëren in verschillende energiecentra stelt hij de wet van de kosmische evolutie in werking, die, gehoorzaamend aan de ideatie van het universele denkvermogen, alle verschillende bestaanstoestanden in het gemanifesteerde zonnestelsel tot leven roept.

Het door deze werkingen ontstane zonnestelsel bestaat uit zeven beginselen, evenals al het andere binnen deze centra. Zo luidt de leer van de esoterie aan de andere kant van de Himālaya. Elke filosofie heeft echter haar eigen manier om deze beginselen in te delen.

Fohat is dus de verpersoonlijkte elektrische levenskracht, de transcendente verbindende eenheid van alle kosmische energieën, zowel op de onzichtbare als op de gemanifesteerde gebieden, waarvan de werking – op reusachtige schaal – lijkt op die van een door de WIL voortgebrachte levende (111)

¹ Subba Row schijnt hem met de LOGOS te vereenzelvigen, en hem zo te noemen. (Zie zijn vier lezingen over de *Bhagavad Gītā* in *The Theosophist*, 1887; in het bijzonder, feb. 1887, blz. 303.)

- (112) kracht, bij die verschijnselen waarbij het schijnbaar subjectieve inwerkt op het schijnbaar objectieve en dat tot activiteit aanzet. Fohat is niet alleen het levende symbool en het voertuig van die kracht, maar wordt door de occultisten ook als een entiteit beschouwd. De krachten waarop hij inwerkt zijn kosmisch, menselijk en aards, en oefenen hun invloed uit op al die verschillende gebieden. Op aards gebied wordt zijn invloed gevoeld in de magnetische en actieve kracht die wordt voortgebracht door de sterke wens van de magnetiseur. Op kosmisch gebied ligt zijn invloed in de opbouwende kracht die bij het vormen van dingen – van het planetenstelsel tot de glimworm en het gewone madeliefje – het plan van de ontwikkeling en de groei van dat bepaalde ding uitvoert. Dit plan ligt besloten in het denkvermogen van de natuur, of in het goddelijk denken. Hij is, metafysisch opgevat, het geobjectiverende denken van de goden, op een lagere trap het ‘vleesgeworden woord’ en de boodschapper van de kosmische en menselijke ideatie: de actieve kracht in het universele leven. In zijn secundaire aspect is fohat de zonne-energie, het elektrische levensfluidum¹, en het instandhoudende vierde beginsel, de levende ziel van de natuur, bij wijze van spreken, of elektriciteit. In India wordt fohat in verband gebracht met Vishṇu en Sūrya in de oorspronkelijke rol van de (eerste) god, want Vishṇu is in de *Rig-Veda* geen hoge god. De naam Vishṇu komt van de wortel *viś*, ‘doordringen’, en fohat wordt de

¹ In 1882 werd de voorzitter van de Theosophical Society, kolonel Olcott, bekritiseerd wegens de bewering in een van zijn lezingen dat elektriciteit stof is. Niettemin wordt dit verkondigd door de occulte leer. Zolang de Europese wetenschap zo weinig weet over de ware aard van elektriciteit, zijn ‘kracht’ of ‘energie’ misschien betere namen hiervoor; maar toch is ze stof, evengoed als ether stof is, omdat ze evengoed atomair is, hoewel ze verschillende stappen van laatstgenoemde afstaat. Het lijkt belachelijk te redeneren dat iets, omdat het voor de wetenschap onweegbaar is, daarom geen stof kan worden genoemd. Elektriciteit is ‘onstoffelijk’ in die zin dat haar moleculen niet kunnen worden waargenomen en er niet mee kan worden geëxperimenteerd; maar toch kan zij uit atomen bestaan – en het occultisme zegt dat – en dus is ze stof. Maar zelfs als we zouden veronderstellen dat het onwetenschappelijk is er in zulke bewoordingen over te spreken, doet zich de vraag voor: als in de wetenschap elektriciteit een bron van energie wordt genoemd, eenvoudig energie, en een kracht, waar is dan die kracht of die energie die men zich kan voorstellen zonder aan stof te denken? Maxwell, een wiskundige en een van de grootste autoriteiten op het gebied van elektriciteit en haar verschijnselen, zei jaren geleden dat elektriciteit stof is, en niet alleen beweging. ‘Als we de hypothese aanvaarden dat de elementaire substanties zijn samengesteld uit atomen, moeten we wel concluderen dat ook elektriciteit, zowel positieve als negatieve, is verdeeld in bepaalde elementaire delen, die zich gedragen als atomen van elektriciteit.’ (Helmholtz, ‘On the modern development of Faraday’s conception of electricity’, *The Chemical News*, april 1881, blz. 158.) We gaan nog verder, en beweren dat elektriciteit niet alleen substantie is, maar ook een emanatie van een entiteit, die noch god noch duivel is, maar een van de talloze entiteiten die onze wereld overeenkomstig de eeuwige wet van KARMA besturen en leiden. (Zie de appendix bij dit deel, ‘De maskers van de wetenschap’, blz. 557ev.)

‘doordringer’ en de maker genoemd, omdat hij de atomen vormt uit ruw materiaal.¹ In de heilige teksten van de *Rig-Veda* is Vishṇu ook ‘een manifestatie van de zonne-energie’, en er wordt beschreven dat hij met drie stappen door de zeven gebieden van het heelal gaat. De vedische god heeft dus weinig gemeen met de Vishṇu uit de latere tijd. Daarom zijn beide (fohat en Vishṇu) in dit specifieke opzicht gelijk, en is de een een kopie van de ander.

De ‘drie en zeven’ stappen hebben betrekking op de zeven sferen die volgens de esoterische leer door de mens worden bewoond, en ook op de zeven gebieden van de aarde. Ondanks de herhaalde tegenwerpingen door zogenaamde oriëntalistten wordt in de exoterische hindoe geschriften duidelijk verwezen naar de zeven werelden of sferen van onze planeetketen. Maar uit vergelijkingen die door onderzoekers van oude religies zijn gemaakt, kan men zien welke merkwaardige verbanden er zijn tussen al deze getallen en overeenkomstige getallen in andere kosmogonieën en hun symbolen. Commentatoren hebben voor de ‘drie stappen van Vishṇu’ door de ‘zeven gebieden van het heelal’, in de *Rig-Veda*, uiteenlopende verklaringen gegeven, namelijk dat ze – kosmisch opgevat – ‘vuur, bliksem en de zon’ betekenen, en dat ze zijn gezet op de aarde, in de lucht, en in de hemel; ook dat ze de ‘drie stappen’ van de dwerg zijn (incarnatie van Vishṇu), hoewel ze door Aurnāvābha meer filosofisch – en dit is in sterrenkundige zin juist – worden verklaard als de verschillende standen van de zon: opkomend, in de hoogste stand, en ondergaand. Alleen de esoterische filosofie verklaart het duidelijk, en de *Zohar* heeft het heel filosofisch en uitvoerig uiteengezet. Daarin wordt gezegd en duidelijk aangetoond dat de elohim (alhim) in het begin echad, ‘één’, werden genoemd, of de ‘godheid is één in velen’, een heel eenvoudig denkbeeld in de pantheïstische opvatting (in filosofische zin natuurlijk). Toen kwam de verandering, ‘Jehovah is elohim’, waardoor de veelvoudigheid tot één werd gemaakt en de eerste stap naar het monotheïsme werd gezet. Het antwoord op de vraag: ‘Hoe kan Jehovah elohim zijn?’ is: ‘Door drie stappen’ van onderaf. De betekenis is duidelijk.² Het zijn allemaal symbolen en zinnebeel-

(113)

¹ Het is bekend dat wanneer men zand op een trillende metalen plaat strooit, dit verschillende patronen van regelmatige gekromde lijnen vormt. Kan de wetenschap dit *volledig* verklaren?

² De getallen 3, 5, en 7 nemen in de speculatieve vrijmetselarij een belangrijke plaats in, zoals in *Isis* is aangetoond. Een vrijmetselaar schrijft: ‘Daar zijn de 3, 5, en 7 stappen om een rondgang aan te geven. De drie vlakken van 3, 3; 5, 3; en 7, 3, enz. Soms vindt men het in deze vorm: $\frac{753}{2} = 376,5$. En $\frac{7635}{2} = 3817,5$ en de verhouding $\frac{20612}{6561}$ geven maten van de Grote Piramide uitgedrukt in Egyptische cubits (ellen)’, enz. (Vgl. Skinner, *The Source of Measures*, blz. 59-60.) Drie, vijf en zeven zijn mystieke getallen, waarvan het laatste en het eerste evengoed door de vrijmetselaars worden geëerd als door de pārsi’s – de driehoek is overal een symbool van de godheid. (Zie de *Royal Masonic Cyclopaedia*

den van het wederzijdse verband tussen geest, ziel en lichaam (de MENS); van de cirkel die is omgezet in geest, de ziel van de wereld, en haar lichaam (of de aarde). Wanneer hij treedt uit de cirkel van oneindigheid, die geen mens begrijpt, wordt ain sof (het kabbalistische synoniem voor parabrahman, voor het zervān akarana van de mazdeeërs, en voor elk ander 'ONKENBARE') 'één' – de ECHAD, de EKA, de AHU – dan wordt hij (of het) door de evolutie getransformeerd tot het ene in velen, de dhyāni-boeddha's of de elohim, of ook de amshaspends, en zijn derde stap leidt tot de voortbrenging van het vlees, of 'de mens'. En van mens, of Jah-Chavah, 'mannelijk-vrouwelijk', wordt de *innerlijke* goddelijke entiteit op het metafysische gebied weer de elohim.

- (114) Het kabbalistische denkbeeld is identiek met de esoterie van het archaische tijdperk. Deze esoterie is het gemeenschappelijk bezit van alle mensen en behoort niet aan het Indo-Europese vijfde ras, en ook niet aan een van de talrijke onderrassen daarvan. Ze kan niet worden opgeëist door de zogenaamde Turaniërs, de Egyptenaren, Chinezen, en Chaldeeën, noch door een van de zeven onderverdelingen van het vijfde wortelras, maar behoort in werkelijkheid aan het derde en het vierde wortelras, waarvan we de afstammelingen kunnen vinden in de kiem van het vijfde, de vroegste Indo-Europeanen. Bij ieder volk was de cirkel het symbool van het onbekende – 'grenzeloze ruimte', het abstracte kleed van een altijd aanwezige abstractie – de onkenbare godheid. Hij stelt de grenzeloze tijd in de eeuwigheid voor. Ook de zervān akarana is de 'grenzeloze cirkel van de onbekende tijd'. Uit deze cirkel komt het stralende licht voort – de universele ZON, of Ormazd¹ – en deze is identiek met Kronos in zijn Eolische vorm, die van een cirkel. Want de cirkel is Sar, en Saros, of cyclus, en was de Babylonische god van wie de cirkelvormige horizon het zichtbare symbool van het onzichtbare was, terwijl de zon de ENE cirkel was waaruit de kosmische bollen voortkwamen, waarvan hij als de leider werd beschouwd. Zervān is de chakra of cirkel van Vishṇu, het mysterieuze symbool dat volgens de definitie van een mysticus 'een kromme lijn is, zodanig dat als van deze curve een willekeurig heel klein deel in de ene of de andere richting wordt doorgetrokken, deze ten slotte tot zichzelf terugkeert, en dezelfde kromme lijn vormt die we de cirkel noemen'.² Er zou geen beter

en *The Pythagorean Triangle*, door G. Oliver.) Doctoren in de theologie (bijvoorbeeld Cassel) tonen natuurlijk aan dat de *Zohar* de christelijke drie-eenheid verklaart en ondersteunt (!). Laatstgenoemde had echter haar oorsprong in de $\triangle$ van de heiden, in het oude occultisme en de symboliek. De drie stappen staan metafysisch in verband met de neerdaling van de geest in de stof, met de logos die als een straal valt in de geest, daarna in de ziel, en ten slotte in de fysieke vorm van de mens, waarin hij LEVEN wordt.

¹ Ormazd is de logos, de 'eerstgeborene' en de zon.

² J. Ralston Skinner, *A Criticism on the Legendre Mode of the Rectification of the Curve of the Circle*, 1881, blz. 13.

passende definitie van het natuurlijke symbool en de vanzelfsprekende aard van de godheid kunnen worden gegeven, waarvan de omtrek overal is (het grenzeloze), en het middelpunt dus ook; met andere woorden, die in elk punt van het heelal is. De onzichtbare godheid is dus ook de dhyāni-chohans, of de rishi's, de oorspronkelijke zeven en de negen zonder – en tien mét – hun synthetische eenheid, waaruit HET de mens ingaat.

We keren terug naar de toelichting op śloka 3 van stanza 4. Binnen de chakra van de Trans-Himālaya zijn beschreven $\triangle$ | $\square$ | $\star$ (driehoek, eerste lijn, kubus¹, tweede lijn, en pentagram met een punt in het midden: $\star$, en enkele andere variaties). De lezer zal dan begrijpen dat de kabballistische cirkel van de elohim, wanneer de letters van het woord אלהים (alhim of elohim) naar de getalswaarden worden gelezen, de beroemde cijfers 13514, of anagrammatisch 31415, te zien geeft, het sterrenkundige getal π (pi), of de verborgen betekenis van de dhyāni-boeddha's, van de gebers, de gibborim, de kabiren, en de elohim, namen die elk 'grote mensen', 'titanen', 'hemelse mensen', en op aarde 'de reuzen' betekenen.

De zeven was bij ieder volk een heilig getal, maar geen volk paste het voor meer fysiologisch-materialistische doeleinden toe dan de Hebreeën. Bij hen was het vooral het getal van de voortplanting, en 9 het mannelijke veroorzakende getal. Deze vormden – zoals de kabbalisten hebben aangetoond – de $\begin{smallmatrix} 90 \\ \text{ז} \end{smallmatrix}$ $\begin{smallmatrix} 70 \\ \text{ב} \end{smallmatrix}$ of ets – 'de boom uit de hof van Eden',² de 'dubbele hermafroditische staf' van het vierde ras. Het getal zeven had bij de hindoes, en de Indo-Europeanen in het algemeen, verschillende betekenissen, en had bijna uitsluitend betrekking op zuiver metafysische en sterrenkundige waarheden.³ Hun rishi's en goden, hun demonen en helden, hebben historische en ethische betekenissen, en de Indo-Europeanen hebben hun religie nooit

(115)

¹ Noot vert.: of het vierkant.

² Dit was het symbool van het 'heilige der heiligen', de 3 en de 4 van de scheiding van de geslachten. Bijna elk van de 22 Hebreeuwse letters is een puur fallisch symbool. Van de twee bovengenoemde letters is de ene, de *ajin*, een *passieve* vrouwelijke letter, symbolisch een oog; de andere is mannelijk, *tsadi*, een *vishaak* of een pijl.

³ Een kabbalist die in een nog niet uitgegeven boek de kabbala en de *Zohar* vergelijkt met de Indo-Europese esoterie, zegt ons: 'De heldere, korte, bondige en preciese formuleringen van de Hebreeën staan onmetelijk ver boven het gestamel van de hindoes – zoals de psalmist in parallellismen zegt: 'Mijn mond verhaalt van uw reddende daden . . . hun aantal kan ik niet tellen' (*Psalmen* 71:15). . . . De schrifttekens van de hindoes laten zien dat ze ontoereikend zijn door het grote aantal externe toevoegsels, en pronken met geleende veren evenals vroeger de (leugenachtige) Grieken, en nu de vrijmetselaars. Uit de ruwe eenlettergrepige (en schijnbare) armoede van het Hebreeuws blijkt dat laatstgenoemde afkomstig is uit een veel verder in het verleden liggende oudheid, en de bron [!?]

- (116) uitsluitend op fysiologische symbolen laten steunen, zoals de oude Hebreeën. Dit kan men zien in de exoterische hindoe geschriften. Dat deze verhalen sluiers zijn, blijkt uit het feit dat ze elkaar tegenspreken, en dat in bijna elk *Purāṇa* en in bijna elk episch gedicht een andere voorstelling van zaken wordt gegeven. Esoterisch gelezen hebben ze alle dezelfde betekenis. Zo is er één verhaal dat zeven werelden opsomt, naast de lagere werelden, waarvan er ook zeven zijn; deze veertien hogere en lagere werelden hebben niets te maken met de indeling van de zevenvoudige keten en behoren tot de zuiver aetherische onzichtbare werelden. Hieraan zullen we elders aandacht besteden. Het is hier voldoende om te laten zien dat er met opzet naar wordt verwezen, alsof ze tot de keten behoorden. 'Een andere opsomming noemt de zeven werelden – aarde, lucht, hemel, middengebiet, geboorteplaats, woonplaats van de gezegenden, en verblijf van de waarheid. De 'zonen van Brahmā' worden in de zesde afdeling geplaatst, en er wordt gezegd dat de vijfde, of janarloka, de plaats is waar de dieren die in de grote wereldbrand werden vernietigd, opnieuw worden geboren.'¹ In afdeling 2 over 'symboliek' worden enkele werkelijk esoterische leringen gegeven. Wie voorbereid is, zal de verborgen betekenis begrijpen.

is geweest van, of dichter bij de oude oorspronkelijke bron lag dan, de andere genoemde talen.' Dit is volkomen onjuist. Onze geleerde broeder en correspondent beoordeelt de religieuze stelsels van hindoes blijkbaar aan de hand van hun śāstra's en *Purāṇa*'s – waarschijnlijk laatstgenoemde – en bovendien in hun moderne vertaling, die door de oriëntalist onherkenbaar is verminkt. Als het hem gaat om een vergelijking, moet hij hun filosofische stelsels, hun esoterische leer, onderzoeken. Ongetwijfeld komt de symboliek van de *Pentateuch* en zelfs van het Nieuwe Testament uit dezelfde bron. Maar de Piramide van Cheops, waarvan de afmetingen alle zijn teruggevonden door prof. Piazza Smyth in de veronderstelde en mythische tempel van Salomo, is toch niet van latere datum dan de boeken van Mozes? Als er dus zo'n grote overeenkomst is, zoals wordt beweerd, moet dit een gevolg zijn van het slaafse kopiëren door de joden, en niet door de Egyptenaren. De joodse schrifttekens – en zelfs hun taal, het Hebreeuws – zijn niet oorspronkelijk. Ze zijn ontleend aan de Egyptenaren, van wie Mozes zijn wijsheid kreeg; aan het Koptisch, waarschijnlijk verwant aan, zo niet de moeder van, het oude Fenicisch, en aan de Hyksos, hun (vermeende) voorouders, zoals Josephus aantoonde in zijn *Tegen Apion*, 1:14. Ja, maar wie zijn de Hyksos-herders en wie zijn de Egyptenaren? De geschiedenis weet niets over dit vraagstuk, en speculeert en theoretiseert vanuit de diepten van het bewustzijn van de verschillende historici. (Zie *Isis ontsluit*, 2:508-17.) 'Het Khamisme of Oudkoptisch', zegt Bunsen (*Egypt's Place, etc.*, deel 4, blz. 142), 'komt uit West-Azië, en bevat enige kiemen van het Semitisch, en dit getuigt van de oorspronkelijke verwantschap tussen de Indo-Europese en Semitische volkeren'; hij dateert de grote gebeurtenissen in Egypte 9000 jaar vóór Christus. In de oude esoterie en in het Indo-Europese denken vinden we in feite een edele filosofie, terwijl we in de Hebreeuwse geschriften alleen een heel verrassende vindingrijkheid aantreffen om apotheosen voor de fallische eredienst en voor de seksuele theogonie te bedenken.

¹ J. Dowson, *A Classical Dictionary of Hindu Mythology*, 1879, blz. 179.

Stanza 5 – *vervolg*

3. Hij is hun beschermgeest en leider. Wanneer hij begint te werken, scheidt hij de vonken van het lagere rijk (*mineralen-atomen*) die zweven en trillen van vreugde in hun stralende woningen (*gaswolken*), en vormt daarmee de kiemen van wielen. Hij plaatst ze in de zes richtingen van de ruimte, en één in het midden – het middenwiel (*a*).

(*a*) ‘Wielen’ zijn, zoals al werd verklaard, de krachtcentra waaromheen de kosmische oerstof uitzet, door alle zes stadia van verdichting gaat, bolvormig wordt en ten slotte wordt getransformeerd tot bollen of sferen. Het is een van de basisleringen van de esoterische kosmogonie dat tijdens de kalpa’s (of eonen) van leven, BEWEGING – die tijdens de perioden van rust ‘door elk sluimerend atoom klopt en trilt’¹ (Toelichting op Dzyan) – vanaf het eerste ontwaken van de kosmos tot een nieuwe ‘dag’ een steeds toenemende neiging tot rotatie vertoont. De ‘godheid wordt een WERVELWIND’. Ze worden ook rotæ genoemd – de bewegende wielen van de hemellichamen die deelnemen aan het scheppen van de wereld – waarbij dan de betekenis betrekking heeft op het bezielende beginsel van sterren en planeten. In de kabbala worden ze immers weergegeven door de ofanim, de engelen van de sferen en sterren, waarvan ze de levengevende zielen zijn.² (117)

Deze wet van de wervelende beweging in de oerstof is een van de oudste opvattingen van de Griekse filosofie, waarvan de eerste wijzen uit de geschiedenis bijna allemaal in de mysteriën waren ingewijd. De Grieken hadden haar ontleend aan de Egyptenaren, en deze aan de Chaldeeën, die leerlingen waren geweest van de brahmanen van de esoterische school. Leucippus en Democritus van Abdera – de leerling van de magiërs – leerden dat deze ronddraaiende beweging van atomen en sferen al een eeuwigheid

¹ Men kan vragen, zoals ook de schrijfster deed: ‘Wie is er om het verschil in die beweging vast te stellen, omdat de hele natuur tot haar oorspronkelijke essentie is teruggebracht, en er niemand kan zijn – zelfs niet een van de dhyanī-chohans, die allemaal in nirvāṇa zijn – om dit te zien?’ Het antwoord hierop is: ‘Alles in de natuur moet naar analogie worden beoordeeld. Hoewel de hoogste godheden (aartsengelen of dhyanī-boeddha’s) niet in staat zijn door te dringen in de mysteriën die daarvoor te ver buiten ons planetenstelsel en de zichtbare kosmos liggen, waren er in oude tijden toch grote zieners en profeten die in staat werden gesteld retrospectief het mysterie van adem en beweging waar te nemen, toen de wereldstelsels in rust waren en in hun periodieke slaap gedompeld waren.’

² Zie Knorr von Rosenroth, *Kabbala denudata*, deel 1, afd. 2, ‘Tractatus de Anima R. Moscheh Korduero’, blz. 113; *Zohar*, 2:43a.

- (118) bestond.¹ Hiketas, Hērakleidēs, Ekphantos, Pythagoras, en al zijn leerlingen, onderwezen de draaiing van de aarde om haar as; en Āryabhaṭa van India, Aristarchus, Seleucus, en Archimēdēs berekenden haar omwenteling even wetenschappelijk als de huidige astronomen. Anaxagoras was bekend met de theorie van de wervelingen van de elementen, en deze werd 500 v.Chr. door hem verdedigd; dat is bijna 2000 jaar voordat ze weer werd opgenomen door Galileo, Descartes, Swedenborg, en ten slotte, met kleine wijzigingen, door Sir W. Thomson.² Al deze kennis vormt, als haar maar recht wordt gedaan, een echo van de oude leer, die we nu proberen te verklaren. De vraag hoe mensen van de laatste paar eeuwen tot dezelfde denkbeelden en conclusies zijn gekomen die tienduizenden jaren geleden in de beslotenheid van de adyta als basiswaarheden werden onderwezen, wordt afzonderlijk behandeld. Sommigen kwamen ertoe door de vooruitgang in de natuurwetenschap en door onafhankelijke waarneming; anderen – zoals Copernicus, Swedenborg, en nog enkelen – hadden, ondanks hun grote geleerdheid, hun kennis veel meer te danken aan intuïtieve denkbeelden dan aan die welke ze zich op de gebruikelijke manier in de loop van hun studie hadden eigen gemaakt.³ (Zie ‘A mystery about Buddha’).⁴

¹ ‘De leer van de draaiing van de aarde om een as werd onderwezen door de pythagoreër Hiketas, waarschijnlijk al in 500 v.Chr. Ze werd ook verkondigd door zijn leerling Ekphantos, en door Hērakleidēs, een leerling van Plato. Al in 281 v.Chr. werd door Aristarchus van Samos aangetoond dat de onbeweeglijkheid van de zon en de omloop van de aarde veronderstellingen waren die overeenstemden met de waargenomen feiten. De heliocentrische theorie werd omstreeks 150 v.Chr. onderwezen door Seleucus van Seleucia aan de Tigris.’ (Deze werd in 500 v.Chr. door Pythagoras onderwezen, HPB.) ‘Men zegt ook dat Archimēdēs in een boek, getiteld *Psammitēs*, de heliocentrische theorie verdedigde. De bolvorm van de aarde werd nadrukkelijk onderwezen door Aristoteles, die zich voor het bewijs beriep op de vorm van de aardschaduw op de maan bij verduisteringen (Aristoteles, *De caelo*, 2:14). Hetzelfde denkbeeld werd door Plinius verdedigd (*Naturalis historia*, 2:65). Deze opvattingen schijnen meer dan duizend jaar voor ons verloren te zijn geweest.’ (A. Winchell, *World-Life*, afd. 4, ‘Pre-Kantian speculations’, blz. 551-2.)

² Zie zijn ‘On vortex atoms’, *Proc. Phil. Soc. Glasgow*, deel 6, maart 1867, blz. 197.

³ Swedenborg, die onmogelijk iets kon weten van de esoterische denkbeelden van het boeddhisme, is onafhankelijk hiervan in zijn algemene opvattingen de occulte leer dicht genaderd. Dit blijkt uit zijn verhandeling over de theorie van de wervelende bewegingen. In de vertaling ervan door A. Clissold, die door prof. Winchell (*World-Life*, blz. 567) wordt geciteerd, vinden we de volgende samenvatting: ‘De eerste oorzaak is het oneindige of onbegrensde. Dit schenkt het bestaan aan het eerste eindige of begrensde. [De logos in zijn manifestatie en het heelal.] Datgene wat een grens voortbrengt is analoog met beweging. [Zie śloka 1 van stanza 5.] De voortgebrachte grens is een punt, waarvan de essentie beweging is; maar omdat ze geen delen heeft, is deze essentie geen werkelijke beweging, maar slechts een ingeboren neiging daartoe. [In onze leer is het geen ‘ingeboren neiging’, maar een overgang van eeuwige trilling in het ongemanifesteerde tot een wervelende beweging in de wereld van verschijnselen of de gemanifesteerde wereld.] Uit dit eerste ontstaan uitgebreidheid, ruimte, vorm, en opeenvolging, of tijd. Zoals in de meetkunde een

Met de ‘zes richtingen van de ruimte’ wordt hier de ‘dubbele driehoek’ bedoeld, de samenvoeging en versmelting van zuivere geest en stof, van de arūpa en de rūpa, waarvan de driehoeken een symbool zijn. Deze dubbele driehoek is een teken van Viṣṇu, en ook Salomo’s zegel, en de Śrī-yantra van de brahmanen.

Stanza 5 – *vervolg*

4. Fohat trekt spiraallijnen om het zesde te verenigen met het zevende – de kroon (*a*); een leger van de zonen van licht staat bij elke hoek, (*en*) de lipika’s staan in het middenwiel. Ze (*de lipika’s*) zeggen: ‘Dit is goed’ (*b*). De eerste goddelijke wereld (*c*) is gereed, de eerste (*is nu*) de tweede (*wereld*). Dan weerspiegelt de ‘goddelijke arūpa’ (*het vormloze heelal van het denken*) zich in chhāyāloka (*de schaduwwachtige wereld van de oervorm, of het verstandelijke*), (119) het eerste gewaad van (*de*) aupapāduka.

(*a*) Dit trekken van ‘spiraallijnen’ heeft betrekking op de evolutie van zowel de beginselen van de mens als die van de natuur. Deze evolutie vindt geleidelijk plaats (zoals men zal zien in deel 2 over ‘Het ontstaan van de mens’), evenals al het andere in de natuur. Hoewel volgens onze opvattingen het zesde beginsel in de mens (buddhi, de goddelijke ziel) alleen maar een adem is, is het toch iets stoffelijks vergeleken met de goddelijke ‘geest’ (ātman), waarvan het de drager of het voertuig is. Fohat, in zijn hoedanigheid van GODDELIJKE LIEFDE (Erōs), het elektrische vermogen van affiniteit en sympathie, wordt allegorisch weergegeven terwijl hij probeert de zuivere geest, de straal die onscheidbaar is van het ENE absolute, te verenigen met de ziel. Deze twee vormen in de mens de MONADE, en in de natuur de eerste schakel tussen het altijd onvoorwaardelijke en het gemanifesteerde. ‘De eerste is nu de tweede’ (wereld) – van de lipika’s – heeft betrekking op hetzelfde.

punt een lijn voortbrengt, een lijn een oppervlak, en een oppervlak een lichaam, evenzo neigt het punt hier naar lijnen, oppervlakken en lichamen. Met andere woorden, het heelal is in aanleg aanwezig in het eerste natuurlijke punt. . . . De beweging waarnaar de ingeboren neiging streeft, is cirkelvormig, omdat de cirkel de volmaaktste figuur is. . . . ‘De volmaaktste vorm van een beweging . . . moet eeuwig cirkelvormig zijn, dat wil zeggen, ze moet van het middelpunt naar de omtrek gaan en van de omtrek naar het middelpunt.’ (Vgl. *Principia rerum naturalium*, Dresden & Leipzig, 1733-34, deel 1, hfst. 2, blz. 27ev.) Dit is zuiver occultisme.

⁴Noot vert. (bij blz. 148): Waarschijnlijk wordt verwezen naar ‘The mystery of Buddha’, zie *H.P. Blavatsky Collected Writings*, 14:388-99.

(b) Het ‘leger’ bij elke hoek is de menigte engelen (dhyāni-chohans) die zijn aangewezen om van begin tot einde van het manvantara ieder zijn eigen gebied te leiden en erover te waken. Ze zijn de ‘mystieke wachters’ van de christelijke kabbalisten en alchemisten, en staan zowel symbolisch als op het gebied van de kosmogonie in verband met het getallenstelsel van het heelal. De getallen waarmee deze hemelse wezens in verband staan, zijn heel moeilijk te verklaren, omdat elk getal betrekking heeft op een aantal groepen van duidelijk verschillende denkbeelden, afhankelijk van de specifieke groep ‘engelen’ die erdoor moet worden weergegeven. Hierin ligt de knoop bij het bestuderen van de symboliek, die door zoveel wetenschappers, niet in staat deze te ontwarren, liever wordt doorgehakt, zoals Alexander de gordiaanse knoop doorhakke, met als rechtstreeks gevolg onjuiste opvattingen en leringen.

(120) De ‘eerste is de tweede’, omdat de ‘eerste’ eigenlijk niet als de eerste kan worden geteld of beschouwd, want dat is het gebied van de noumena in de oorspronkelijke manifestatie daarvan: de drempel naar de wereld van waarheid, of SAT, waardoor de directe energie die uitstraalt van de ENE WERKELIJKHEID – de naamloze godheid – ons bereikt. Ook hier zal waarschijnlijk de onvertaalbare term SAT (*zijn-heid*) tot een verkeerde opvatting leiden, want dat wat gemanifesteerd is kan niet SAT zijn, maar heeft betrekking op een verschijnsel, en is niet blijvend, en in feite ook niet eeuwigdurend. Het bestaat gelijktijdig met het Ene Leven, ‘zonder een tweede’, maar als manifestatie is het toch een māyā – evengoed als al het andere. Deze ‘wereld van waarheid’ kan met de woorden van de Toelichting alleen worden beschreven als ‘een heldere ster, neergedaald uit het hart van de eeuwigheid, het baken van de hoop, aan de zeven stralen waarvan de zeven werelden van het zijn hangen’. Inderdaad, want dat zijn de zeven lichten waarvan de weerspiegelingen de menselijke onsterfelijke monaden zijn – de ātman of uitstralende geest van ieder lid van de menselijke familie. Eerst dit zevenvoudige licht, dan:

(c) De ‘goddelijke wereld’ – de talloze lichten die zijn aangestoken aan het oorspronkelijke licht – de buddhi’s, of vormloze goddelijke zielen, van de laatste arūpa (vormloze) wereld; het ‘geheel’, in de mysterieuze taal van de oude stanza. De catechismus laat de meester aan de leerling vragen:

‘Kijk omhoog, lanoe; zie je één of ontelbare lichten boven je, die branden aan de donkere middernachthemel?’

‘Ik neem één vlam waar, o gurudeva, ik zie daarin ontelbare vonken schijnen, die niet los van elkaar staan.’

‘Je zegt het goed. En kijk nu om je heen en in jezelf. Heb je het gevoel

dat het licht dat in jou brandt in enig opzicht verschilt van het licht dat schijnt in je medemensen?’

‘Het is op geen enkele manier verschillend, hoewel karma de gevangene geketend houdt, en hoewel zijn uiterlijke kleed de onwetende misleidt en laat zeggen ‘jouw ziel en mijn ziel’.’

Het in diepste essentie één zijn van ieder bestanddeel van de samengestelde dingen in de natuur – van ster tot mineraalatoom, van de hoogste dhyāni-chohan tot de kleinste infusoriën, in de meest ruime betekenis, en toegepast op hetzij de spirituele, de verstandelijke, dan wel de fysieke wereld – is de basiswet bij uitstek in de occulte wetenschap. ‘De godheid is onbegrensde en oneindige uitgebreidheid’, zegt een occult axioma; vandaar, zoals al werd opgemerkt, de naam Brahṁā.¹ Er ligt een diepzinnige filosofie ten grondslag aan de oudste eredienst in de wereld, die van de zon en het vuur. Van alle elementen die in de natuurwetenschap bekend zijn, is vuur het enige wat altijd aan een scherpe analyse is ontsnapt. Men verzekert vol vertrouwen dat lucht een mengsel is dat de gassen zuurstof en stikstof bevat. We beschouwen het heelal en de aarde als stof die uit bepaalde scheikundige moleculen is opgebouwd. We spreken over de oorspronkelijke tien aarden, en geven elk daarvan een Griekse of Latijnse naam. We zeggen dat water een scheikundige verbinding is van zuurstof en waterstof. Maar wat is VUUR? Het is het gevolg van verbranding, wordt ernstig geantwoord. Het is warmte, licht en beweging, en een onderling verband tussen natuurkundige en scheikundige krachten in het algemeen. En deze wetenschappelijke definitie wordt filosofisch aangevuld met de theologische definitie in *Webster’s Dictionary*, die vuur omschrijft als ‘het strafwerktuig of de straf van mensen die geen berouw voelen in een andere toestand’ – tussen twee haakjes, die ‘toestand’ zou spiritueel moeten zijn, maar helaas schijnt de aanwezigheid van vuur een overtuigend bewijs te zijn voor zijn stoffelijke aard. Toch wijst prof. Bain erop dat het een illusie is om te denken dat verschijnselen, omdat ze ons vertrouwd zijn, gemakkelijk zijn te verklaren:

(121)

Feiten waarmee we heel vertrouwd zijn, schijnen zelf geen verklaring nodig te hebben en te kunnen dienen tot verklaring van iets wat ermee kan worden vergeleken. Zo vindt men het koken en verdampen van een vloeistof een heel eenvoudig verschijnsel dat geen uitleg nodig heeft, en dat tevens kan worden gebruikt om minder gewone verschijnselen te verklaren. Dat water opdroogt is voor een ongeschoolde volkomen begrijpelijk, terwijl voor iemand die bekend is met de natuurwetenschap, de vloeibare toestand een onregelmatigheid is, en onverklaarbaar. Het aansteken

¹ In de *Rig-Veda* zien we dat de namen Brahmanaspati en Brihaspati elkaar afwisselen en als equivalent voor elkaar worden gebruikt. Zie ook de *Bṛihadāraṇyaka Upanishad*; Brihaspati is een godheid die ‘de vader van de goden’ wordt genoemd.

van een vuur met een vlam is een GROOT WETENSCHAPPELIJK PROBLEEM, en toch zien maar weinigen dat in.¹

(122) Wat zegt de esoterische leer over vuur? Volgens deze ‘is vuur de meest volmaakte en zuivere weerspiegeling, zowel in de hemel als op aarde, van de ENE VLAM. Het is leven en dood, de oorsprong en de bestemming van alle stoffelijke dingen. Het is goddelijke SUBSTANTIE.’ En zo tonen niet alleen de VUURAANBIDDERS, de pārsī’s, maar zelfs de rondtrekkende primitieve stammen van Amerika, die verkondigen dat ze ‘uit vuur zijn geboren’, in hun geloof meer wetenschap en in hun bijgeloof meer waarheid dan men vindt in alle theoretische beschouwingen van de hedendaagse natuurkunde en geleerdheid. De christen die zegt: ‘God is een levend vuur’, en spreekt over de ‘pinkstertongen van vuur’ en over het ‘brandende braambos’ van Mozes, is evengoed een vuuraanbidder als iedere andere ‘heiden’. De rozenkruisers waren onder alle mystici en kabbalisten degenen die vuur op de juiste en nauwkeurigste manier definieerden. Neem een goedkoop lampje, zorg alleen dat het gevuld blijft met olie, en u zult aan de vlam ervan de lampen, kaarsen en vuren van de hele wereld kunnen aansteken, zonder dat die vlam daardoor kleiner wordt. Als de godheid, de oorspronkelijke Ene, eeuwig en een oneindige substantie is (‘de Heer uw God is een verterend vuur’) en nooit wordt verteerd, dan lijkt het niet redelijk dat de occulte leer onfilosofisch wordt genoemd als ze zegt: ‘Zo werden de arūpa- en de rūpa-werelden gevormd: Uit ÉÉN licht zeven lichten; uit elk van die zeven, zeven keer zeven’, enz.

Stanza 5 – *vervolg*

5. Fohat doet vijf schreden (*nadat hij de eerste drie al heeft gedaan*) (*a*), en bouwt een gevleugeld wiel op elke hoek van het vierkant, voor de vier heiligen . . . en hun legers (*menigten*) (*b*).

(*a*) Zoals al werd uitgelegd (zie de toelichting op stanza 4), hebben de ‘schreden’ zowel betrekking op de kosmische als op de menselijke beginselen; laatstgenoemde bestaan volgens de exoterische indeling uit drie (geest, ziel en lichaam), en volgens de esoterische berekening uit zeven beginselen – drie stralen van de essentie en vier aspecten.² Wie *Esoteric*

¹ *Logic*, 1870, deel 2, blz. 125.

² De vier aspecten zijn het lichaam, het leven of de levenskracht daarvan, en het ‘dubbel’ van het lichaam, de triade die verdwijnt bij de dood van de persoon, en het kāmārūpa dat uiteenvalt in kāmaloḥka.

Buddhism van Sinnett heeft bestudeerd, kan de terminologie gemakkelijk begrijpen. Er zijn twee esoterische scholen – of beter gezegd één school – die is verdeeld in twee afdelingen – de ene voor de innerlijke lanoe's, de andere voor de uiterlijke of halfleken-chela's aan de andere kant van de Himālaya; de eerste onderwijst een zevenvoudige, de andere een zesvoudige indeling van de menselijke beginselen.

Vanuit een kosmisch gezichtspunt heeft fohat die 'vijf schreden' doet, hier betrekking op de vijf hogere gebieden van bewustzijn en zijn, terwijl het zesde en het zevende gebied (naar beneden geteld), het astrale en het aardse, de twee lagere zijn.

(b) 'Vier gevleugelde wielen, één op iedere hoek . . . voor de vier heiligen en hun legers (menigten).' Dit zijn de 'vier mahārājā's' of grote koningen van de dhyāni-chohans, de deva's die ieder de leiding hebben over een van de vier hemelstreken. Ze zijn de bestuurders of engelen die heersen over de kosmische krachten van noord, zuid, oost en west, krachten die elk een bepaalde occulte eigenschap hebben. Deze WEZENS houden ook verband met karma, want karma heeft fysieke en stoffelijke instrumenten nodig om zijn besluiten uit te voeren, zoals de vier soorten winden, waarvan de wetenschap openlijk erkent dat ze een ongunstige of weldadige invloed uitoefenen op de gezondheid van de mensheid en van elk levend wezen. De rooms-katholieke leer die de verschillende wereldrampen, zoals epidemieën, oorlogen, enz., toeschrijft aan de onzichtbare 'boodschappers' van noord en west, bevat occulte filosofie. 'De glorie van God komt uit het oosten', zegt *Ezechiël* (43:2), terwijl *Jeremia* (1:14), *Jesaja*, en de psalmdichter hun lezers verzekeren dat al het kwaad onder de zon uit het noorden en het westen komt; als deze stelling op het joodse volk wordt toegepast, klinkt ze voor hen als een onmiskenbare profetie. En dit verklaart ook waarom Ambrosius zegt dat we juist om die reden 'de noordenwind vervloeken, en bij de doopplechtigheid beginnen ons naar het (siderische) westen te wenden, om des te beter hem die het bewoont te kunnen verwerpen, waarna we ons naar het oosten richten'.¹ (123)

Het geloof in de 'vier mahārājā's' – de bestuurders van de vier hemelstreken – was universeel en wordt nu door de christenen² aanvaard, die hen

¹ De Mirville, *Des esprits*, deel 3, blz. 397; vgl. Ambrosius, *Over de mysteriën*, hfst. 2.

² De geleerde Vossius zegt in zijn *Theologia gentili, etc.* (boek 7): 'Hoewel Augustinus heeft gezegd dat elk zichtbaar ding in deze wereld een engelenmacht als bewaker bij zich heeft, moeten daaronder niet afzonderlijke dingen, maar hele categorieën van dingen worden verstaan, want elk van die categorieën heeft werkelijk haar bijzondere engel als bewaker. Zijn opvatting komt hierin overeen met die van alle filosofen. . . . Voor Augustinus

(124) in navolging van Augustinus ‘engelenmachten’ en ‘geesten’ noemen wanneer ze zelf over hen spreken, en ‘duivels’ wanneer ze door heidenen worden genoemd. Maar wat is in dit geval het verschil tussen de heidenen en de christenen? In navolging van Plato maakte Aristoteles duidelijk dat onder de term *στοιχεῖα* alleen de onlichamelijke beginselen werden verstaan die bij elk van de vier grote afdelingen van onze kosmische wereld waren geplaatst om daarover toezicht te houden.¹ Evenmin als de christenen *aanbidden* en *vereren* ze dus de elementen en de (denkbeeldige) hemelstreken, maar wel de ‘goden’ die respectievelijk daarover heersen. Voor de kerk bestaan er twee soorten siderische wezens: de engelen en de duivels. Voor de kabbalist en de occultist is er maar één soort, en geen van beiden maakt enig verschil tussen ‘de heersers van het licht’ en de kosmokrates, of ‘rectores tenebrarum harum’, die de roomse kerk meent te ontdekken in een ‘heerser van het licht’ zodra deze met een andere naam wordt genoemd dan die waarmee zij hem betitelt.

Het is niet de ‘heerser’ of ‘mahārājā’ die straft of beloont, met of zonder toestemming of bevel ‘van God’, maar de mens zelf – omdat zijn daden of karma individueel en collectief (zoals soms met hele volkeren het geval is) allerlei soorten kwaad en rampen aantrekt. Wij maken OORZAKEN, en deze wekken in de siderische wereld de overeenkomstige krachten op. Deze krachten worden magnetisch en onweerstaanbaar aangetrokken tot degenen die deze oorzaken teweegbrachten en werken op hen terug, of zulke personen nu in feite de boosdoeners zijn, dan wel alleen de denkers die het kwaad hebben uitgebreed. Het denken is stof,² onderwijst de moderne wetenschap ons; en ‘elk deeltje van de bestaande stof moet een register zijn van alles wat er is gebeurd’, zoals Jevons en Babbage in hun *The Principles of Science* aan de niet-ingewijde vertellen. De moderne wetenschap wordt elke dag verder in de maalstroom van het occultisme getrokken, ongetwijfeld onbewust, maar toch heel duidelijk waarneembaar.

zijn deze engelen geesten die gescheiden zijn van de objecten . . . terwijl ze voor de [heidense] filosofen goden waren.’ Beschouwt men het ritueel dat door de rooms-katholieke kerk voor de ‘geesten van de sterren’ is vastgesteld, dan lijken deze verdacht veel op ‘goden’, en werden ze door de oude en tegenwoordige heidenen niet méér vereerd en aanbeden dan nu in Rome door de hoogontwikkelde katholieke christenen.

¹ *Metafysica*, 12:8:1074b.

² Natuurlijk niet zoals dit wordt opgevat door de (in het Duits publicerende) Nederlandse materialist Moleschott, die ons verzekert dat ‘het denken de beweging van de stof is’, een ongeëvenaard absurde bewering. Mentale en lichamelijke toestanden staan als zodanig volkomen tegenover elkaar. Maar dat neemt niet weg dat elke gedachte, naast de haar begeleidend fysieke verandering in de hersenen, ook een objectief aspect vertoont – hoewel dit voor ons bovenzinnelijk objectief is – op het astrale gebied. (Zie *The Occult World*, 1883, blz. 89-90.)

De belangrijkste twee theorieën van de wetenschap over het verband tussen bewustzijn en stof zijn het monisme en het materialisme. Deze twee bestrijken het hele gebied van de ontkennende psychologie, met uitzondering van de quasi-occulte opvattingen van de Duitse pantheïstische scholen.¹

Volgens Clemens van Alexandrië scheidde in de Egyptische tempels een reusachtig gordijn de tabernakel van de plaats voor de bijeengekomen broeders. Bij de joden was dit ook het geval. Bij beiden was het gordijn opgehangen aan vijf zuilen (het pentaculum), die esoterisch onze vijf zintuigen en de vijf wortelrassen symboliseren, terwijl de vier kleuren van het gordijn de vier hemelstreken en de vier aardse elementen weergaven. Het geheel vormde een allegorisch symbool. Door de vier hoge heersers over de vier hemelstreken en elementen kunnen onze vijf zintuigen kennis verkrijgen over de verborgen waarheden van de natuur; het is volstrekt niet zoals Clemens het voorstelt, nl. dat de elementen zelf aan de heidenen goddelijke kennis of de kennis van God verschaffen.² Terwijl het Egyptische symbool spiritueel was, was dat van de joden puur materialistisch, en vereerde in feite alleen de blinde elementen en de denkbeeldige 'hemelstreken'. Want wat was de bedoeling van de door Mozes in de woestijn opgerichte vierkante tabernakel, als deze niet dezelfde kosmische betekenis had? 'U zult een voorhangsel maken . . . van blauw, purper, en scharlaken' en 'vijf pilaren van acaciahout voor het voorhangsel . . . vier

¹ De opvattingen van onze hedendaagse wetenschappers over het verband tussen bewustzijn en stof kan men terugbrengen tot twee hypothesen. Hieraan ziet men dat beide de mogelijkheid uitsluiten van een onafhankelijke ziel, gescheiden van de fysieke hersenen door middel waarvan deze werkt. Het zijn:

(1) Het MATERIALISME, de theorie die bewustzijnsverschijnselen beschouwt als het product van een moleculaire verandering in de hersenen, m.a.w. als het gevolg van een omzetting van beweging in gevoel (!). De meer primitieve school ging eens zover dat ze bewustzijn vereenzelvigde met een 'bijzondere manier van bewegen' (!!), maar deze opvatting wordt nu gelukkig door de meeste wetenschappers als absurd beschouwd.

(2) Het MONISME, of de leer van één enkele substantie, is de meer subtiële vorm van ontkennende psychologie, die een van haar voorstanders, prof. Bain, heel knap 'voorzichtig materialisme' noemt. Deze leer, die veel aanhangers heeft, en onder haar verdedigers mensen telt zoals Lewes, Spencer, Ferrier en anderen, stelt in het algemeen wel het denken en de bewustzijnsverschijnselen radicaal tegenover de stof, maar beschouwt beide toch als de twee kanten of aspecten van een en dezelfde substantie in enkele van haar vormen. Volgens hen is het denken als zodanig volkomen tegengesteld aan stoffelijke verschijnselen, maar ze moet ook worden beschouwd als alleen maar de 'subjectieve kant van zenuwbeweging' – wat de geleerden daarmee ook bedoelen.

² Zo is de zin: 'Significabat autem, quod natura elementorum obtinet Dei revelatorem' (Clemens, *Stromata*, 1:5:6) van toepassing op beide of op geen van beide. Zie *Zend-Avesta*, deel 2, blz. 228, en Plutarchus, *Ethica*, Over Isis en Osiris, §30, zoals vergeleken door Lajard in *Mémoires de l'Institut de France/Académie des inscriptions*, deel 20, Parijs, 1854, blz. 8vn.

(126) koperen ringen in de vier hoeken ervan . . . planken van fijn hout voor de vier kanten, het noorden, het zuiden, het westen en het oosten . . . van de tabernakel . . . met kunstig vervaardigde cherubijnen.¹ De tabernakel en het vierkante voorhof, de cherubijnen en al het andere, waren precies hetzelfde als in de Egyptische tempels. De vierkante vorm van de tabernakel betekende precies hetzelfde als wat deze tot op de dag van vandaag in de exoterische eredienst van de Chinezen en Tibetanen nog steeds betekent – de vier hemelstreken hebben dezelfde betekenis als de vier zijden van de piramiden, obeliskken, en soortgelijke vierkante bouwwerken. Josephus legt alles zorgvuldig uit. Hij verklaart dat de pilaren van de tabernakel dezelfde zijn als die in Tyrus voor de vier elementen waren opgericht, en die op voetstukken stonden waarvan de vier hoeken naar de vier hemelstreken waren gekeerd. Hij voegt daaraan toe dat ‘op de hoeken van de voetstukken eveneens de vier tekens van de dierenriem stonden’, die dezelfde richting aangaven.²

Dit denkbeeld kan worden teruggevonden in de grotten van de zoroastriërs, in de in rotsen uitgehouwen tempels van India, en in alle heilige vierkante gebouwen uit de oudheid die tot nu toe zijn blijven bestaan. Dit wordt afdoende aangetoond door Lajard, die de vier hemelstreken en de vier oorspronkelijke elementen, in de religie van elk land, terugvindt in de vorm van vierkante obeliskken, de vier zijden van de piramiden, enz. Van deze elementen en hun hemelstreken waren de vier mahārājā's de bestuurders en leiders.

Als de onderzoeker er meer van wil weten, hoeft hij maar het visioen van Ezechiël (hfst. 1) te vergelijken met wat er bekend is over het Chinese boeddhisme (zelfs in de exoterische leringen ervan), en de uiterlijke gestalte van deze ‘grote koningen’ te onderzoeken. Volgens Eerw. Joseph Edkins zijn ze ‘de deva's die ieder het gezag hebben over een van de vier continenten waarin de hindoes de wereld verdelen. . . . Ieder voert een leger spirituele wezens aan om de mensheid en het boeddhisme te beschermen.’³ Afgezien van deze bevoorrechting van het boeddhisme zijn de vier hemelse wezens precies zoals ze worden omschreven. Ze zijn de beschermers van de mensheid en ook de instrumenten van karma op aarde, terwijl de lipika's zich bezighouden met het hiernamaals van de mensheid. Tegelijkertijd zijn ze de vier levende wezens uit de visioenen van Ezechiël ‘die op een mens lijken’, en door de bijbelvertalers ‘cheru-

¹ *Exodus*, hfst. 26, 27.

² Josephus, *De oude geschiedenis van de joden*, 8:3:4, 6, 9.

³ *Chinese Buddhism*, blz. 216. De hindoes verdelen de wereld echter in zeven continenten, zowel exoterisch als esoterisch, en hun vier kosmische deva's zijn er acht, die heersen over de acht streken van het kompas en niet over de continenten.

bijnen', 'serafijnen', enz., worden genoemd, en door de occultisten 'de gevleugelde bollen', 'de vurige wielen', en in het hindoeëpantheon verschillende namen hebben. Al deze gandharva's, de 'lieflijke zangers', de asura's, kimnara's, en nāga's zijn allegorische beschrijvingen van de 'vier mahārājā's'. De serafijnen zijn de vurige slangen van de hemel, die voorkomen in een passage waarin de berg Meru wordt beschreven als: 'het verheven massief van heerlijkheid, het eerbiedwaardige verblijf van goden en hemelse koorzangers . . . onbereikbaar voor zondige mensen . . . want het wordt door slangen bewaakt'.¹ Ze worden de wrekers, en de 'gevleugelde wielen' genoemd.

Laten we, nu hun taak en aard zijn toegelicht, nagaan wat de christelijke bijbeluitleggers over de cherubijnen zeggen: 'Het woord betekent in het Hebreeuws volheid van kennis; deze engelen worden zo genoemd om hun uitstekende kennis, en werden daarom gebruikt voor het bestraffen van mensen die goddelijke kennis voorwenden.'² Heel goed; en hoe vaag de mededeling ook is, deze bewijst dat de cherubijn die na de 'val' bij de poort van de hof van Eden werd geplaatst, de eerbiedwaardige uitleggers deed denken aan een straf die samenhangt met verboden wetenschap of goddelijke kennis – een val die meestal leidt tot een andere 'val', namelijk die van de goden, of, volgens de opvatting van de mensen, van 'God'. Maar omdat de goede oude Cruden niets wist van karma, kan men hem vergeven. Toch is de allegorie suggestief. Van Meru, het verblijf van de goden, naar Eden is maar een kleine stap, en die tussen de slangen van de hindoes en de cherubijnen van de ophieten – waarvan de derde van de zeven de draak was – is nog kleiner, want beide bewaakten de ingang tot het rijk van geheime kennis. Maar Ezechiël beschrijft de vier kosmische engelen duidelijk:

Dit is wat ik zag: een wervelwind, een wolk en een vuur die deze omgaven . . . In het midden van het vuur zag ik iets wat leek op een viertal wezens . . . ze leken op mensen, maar ze hadden elk vier gezichten en vier vleugels . . . het gezicht van een mens³, en het gezicht van een leeuw, het gezicht van een stier, en het gezicht van een adelaar . . . Ze leken op iets wat eruitzag als brandende, vurige kolen . . . Opnieuw keek ik naar de wezens, en ik zag bij elk van de vier een wiel op de grond staan . . . ze leken op een wiel midden in een ander wiel . . . want de geest van het levende wezen was in het wiel. . . .⁴

¹ *Mahābhārata*, Ganguli editie, 1:17.

² Interpretatie van *Genesis* 3:24 door Cruden in zijn *Concordance*, 1830, blz. 72.

³ 'Mens' vervangt hier de 'draak'. De door de rooms-katholieke kerk erkende engelen, die met deze 'gezichten' overeenkomen, waren bij de ophieten: draak, Rafaël; leeuw, Michaël; stier of os, Uriël; en adelaar, Gabriël. Deze vier vergezellen de vier evangelisten, en staan aan het begin van de evangeliën.

⁴ *Ezechiël*, hfst. 1.

(128) Er zijn drie hoofdgroepen van bouwers en evenveel van de planeetgeesten en de lipika's; elke groep is weer verdeeld in zeven subgroepen. Zelfs in een omvangrijk boek als dit is het onmogelijk om ook maar de drie hoofdgroepen nauwkeurig te onderzoeken, omdat dit een extra boekdeel zou vereisen. De 'bouwers' vertegenwoordigen de eerste 'uit het denkvermogen geboren' entiteiten, dus de oorspronkelijke rishi-prajāpati's, en ook de zeven grote goden van Egypte, van wie Osiris de belangrijkste is; ze vertegenwoordigen de zeven amshaspends van de zoroastriërs, met Ormazd aan het hoofd, of de 'zeven geesten van het gezicht': de zeven sefiroth, gescheiden van de eerste triade, enz.¹

Na de 'nacht' bouwen of beter gezegd herbouwen ze elk 'stelsel'. De tweede groep bouwers is de architect van uitsluitend onze planeetketen, en de derde is de voorouder van onze mensheid – de macrokosmische oervorm van de microkosmos.

De planeetgeesten zijn de bezielende geesten van de sterren in het algemeen, en van de planeten in het bijzonder. Ze beheersen het lot van de mensen, die allemaal onder een van hun sterrenbeelden zijn geboren; de tweede en de derde groep, die tot andere stelsels behoren, verrichten dezelfde functies, en allemaal besturen ze verschillende afdelingen van de natuur. In het exoterische hindoeëpantheon zijn ze de beschermgoden die heersen over de acht streken van het kompas – de vier hoofd- en de vier tussenliggende hemelstreken – en die lokapāla's, 'ondersteuners of beschermers van de wereld' (in onze zichtbare kosmos) worden genoemd, van wie Indra (het oosten), Yama (het zuiden), Varuṇa (het westen), en Kuvera (het noorden) de belangrijkste zijn; hun olifanten en hun echtgenoten zijn natuurlijk fantasie en latere toevoegingen, hoewel ze allemaal een occulte betekenis hebben.

De lipika's (van wie een beschrijving is gegeven in de toelichting op stanza 4, śloka 6) zijn de geesten van het heelal, terwijl de bouwers alleen maar onze eigen planeetgoden zijn. Eerstgenoemden spelen een rol in het meest occulte gedeelte van het ontstaan van de kosmos, dat hier niet kan worden gegeven. Of de adepten (zelfs de hoogste) deze orde van engelen

¹ Omdat de joden, met uitzondering van de kabbalisten, geen namen hadden voor oost, west, zuid, en noord, drukten ze die begrippen uit door de woorden vóór, achter, rechts, en links. Vaak verwisselden ze deze termen exoterisch, en maakten zo de sluiers in de *Bijbel* nog verwarrender en moeilijker te interpreteren. Voeg daarbij het feit dat van de 47 vertalers van de Engelse *King James Bible* 'slechts drie Hebreeuws kenden, en twee van hen stierven vóór de *Psalmen* waren vertaald' (*Royal Masonic Cyclopaedia*, 1877, blz. 511), en men kan gemakkelijk begrijpen welk vertrouwen in de Engelse bijbelvertaling kan worden gesteld. In dit boek wordt in het algemeen de rooms-katholieke versie van Douay gevolgd.

wat betreft hun drie graden volledig kennen, of alleen de laagste graad daarvan die in verband staat met de annalen van onze wereld, kan de schrijfster niet zeggen. Ze zou geneigd zijn het laatste te veronderstellen. Over de hoogste graad wordt maar één ding geleerd: de lipika's staan in verband met karma – omdat ze dit rechtstreeks vastleggen.¹

Stanza 5 – *vervolg*

(129)

6. De lipika's omschrijven de driehoek, de eerste één (*de verticale lijn of het cijfer 1*), de kubus, de tweede één, en het pentagram binnen het ei (*cirkel*) (*a*). Het wordt de ring 'verder niet' genoemd voor hen die afdalen en opklimmen, (*en ook voor degenen*) die tijdens de kalpa voortgaan naar de grote dag 'wees met ons' (*b*). . . . Zo werden de arūpa en de rūpa (*de vormloze wereld en de wereld van vormen*) gevormd: uit één licht zeven lichten; uit elk van die zeven, zeven keer zeven lichten. De 'wielen' bewaken de ring.

De stanza geeft verder een nauwkeurige indeling van de klassen van de engelenhiërarchie. Uit de groep van vier en zeven emaneert de 'uit het denkvermogen geboren' groep van 10, van 12, van 21, enz. Deze zijn alle weer onderverdeeld in subgroepen van zeventallen, negentallen, twaalfallen, enz., tot het verstand het spoor bijster raakt bij deze eindeloze opsomming van hemelse menigten en wezens, die ieder hun specifieke taak hebben in het bestuur van de zichtbare kosmos tijdens het bestaan daarvan.

(*a*) De esoterische betekenis van de eerste zin van de śloka is dat degenen die lipika's zijn genoemd, de schrijvers van het karmische grootboek, een ondoordringbare barrière opwerpen tussen het persoonlijke ego en het onpersoonlijke ZELF, het noumenon en de oerbron van het eerstgenoemde. Vandaar de allegorie. Ze omgeven de gemanifesteerde wereld van de stof met de ring 'verder niet'. Deze wereld is het (objectieve) symbool van het ENE dat op de gebieden van de illusie is verdeeld in het vele, van ādi (de 'eerste') of van eka (de 'ene'); en dit ene is de verzameling,

¹ Het symbool voor heilige en geheime kennis was in de oudheid steeds een boom, waarmee ook een geschrift of een verslag werd aangeduid. Vandaar het woord lipika's, de 'schrijvers'; de 'draken', symbolen van wijsheid, die de bomen van kennis bewaken; de 'gouden' appelboom van de Hesperiden; de 'weelderige bomen' en vegetatie van de berg Meru, die worden bewaakt door een slang. Juno die aan Jupiter bij hun huwelijk een boom met gouden vruchten geeft, is een andere vorm van Eva die Adam de appel van de boom van kennis aanbiedt.

(130) of het geheel, van de belangrijkste scheppers of architecten van dit zichtbare heelal. In het Hebreeuwse occultisme is hun naam zowel achath, vrouwelijk, 'één', en echad, ook 'één', maar mannelijk. De monotheïsten hebben handig gebruikgemaakt van de diepzinnige esoterie van de kabbala – en doen dat nog – door de naam waaronder de ene hoogste essentie bekend is, toe te passen op de manifestatie DAARVAN, de sefiroth-elohim, en die Jehovah te noemen. Maar dit is volkomen willekeurig en geheel in strijd met rede en logica, want de term elohim is een zelfstandig naamwoord in het meervoud, en identiek met het in het meervoud staande woord chajim, waarmee het vaak wordt verbonden.¹ Bovendien zijn er in de occulte metafysica eigenlijk twee 'ENEN' – het ene op het onbereikbare gebied van absoluteheid en oneindigheid, waarover men niet kan speculeren, en het tweede 'ene' op het gebied van de emanaties. Het eerste kan noch emaneren noch worden verdeeld, want het is eeuwig, absoluut en onveranderlijk. Het tweede is bij wijze van spreken de weerkaatsing van het eerste ene (want het is in het heelal van illusie de logos, of Īśvara), en kan dit alles wél.² Het emaneert uit zichzelf – zoals de bovenste triade van de sefiroth de zeven lagere sefiroth emaneert – de zeven stralen of dhyāni-chohans; met andere woorden, het homogene wordt het heterogene, de 'protyle' differentieert zich in de elementen. Maar deze kunnen nooit voorbij het laya- of nulpunt komen, tenzij ze terugkeren tot hun oorspronkelijke element.

Vandaar de allegorie. De lipika's scheiden de wereld (of het gebied) van de zuivere geest van die van de stof. Zij die 'af dalen en op klimmen' – de incarnerende monaden, en de mensen die streven naar zuivering en die

¹ De zin in de *Sefer Jetsirah* en elders: 'achath-ruach-elohim-chajim' maakt de elohim op zijn hoogst androgyn, waarbij het vrouwelijke element bijna overheerst, want de vertaling ervan luidt: 'EÉN is zij, de geest van de elohim van het leven.' Zoals hierboven is gezegd, is achath vrouwelijk, en echad mannelijk, en beide betekenen ÉÉN.

² Deze metafysische stelling kan nauwelijks beter worden beschreven dan in de lezingen van Subba Row over de *Bhagavad Gītā*: 'Mūlaprakriti [de sluier van parabrahman] werkt als de ene energie door de logos [of Īśvara]. . . . Parabrahman is de ene essentie waaruit een centrum van energie ontstaat, dat ik voorlopig de logos zal noemen. . . . Het wordt door de christenen . . . het woord genoemd, en het is de goddelijke christos die eeuwig in de schoot van zijn vader is. Het wordt door de boeddhisten Avalokiteśvara genoemd. . . . In bijna elke leer heeft men het bestaan geformuleerd van een centrum van spirituele energie dat ongeboort en eeuwig is, en dat tijdens pralaya bestaat in de schoot van parabrahman, en tijdens de kosmische activiteit als een centrum van bewuste energie begint te werken.' Want, zoals de spreker vooropstelde, parabrahman is niet dit of dat, het is zelfs geen bewustzijn, want het kan niet in verband worden gebracht met stof of met iets voorwaardelijks. Het is geen ego en geen niet-ego, en zelfs geen ātman, maar in feite de ene bron van alle manifestaties en bestaansvormen. (*The Theosophist*, febr. 1887, blz. 303-4.)

‘opstijgen’, maar het doel nog niet helemaal hebben bereikt – kunnen de ‘cirkel verder niet’ pas overschrijden op de dag ‘wees-met-ons’; op de dag waarop de mens zich bevrijdt van de boeien van onwetendheid, en volledig inziet dat het ego binnen zijn persoonlijkheid – dat hij ten onrechte als zijn eigendom beschouwt – niet losstaat van het UNIVERSELE EGO (anima supramundi), en daardoor opgaat in de ene essentie om niet alleen één ‘met ons’ (de gemanifesteerde universele levens die ‘ÉÉN’ LEVEN zijn) te worden, maar dat leven zelf. (131)

Zo blijkt dat, in ruimtelijk opzicht, de ‘ring verder niet’ die de lipika’s beschrijven rondom de driehoek, de eerste één, de kubus, de tweede één, en het pentagram, weer het symbool 31415 bevat, de coëfficiënt die steeds wordt gebruikt in wiskundige berekeningen (de waarde van π , pi), waarbij in dit geval de meetkundige figuren staan voor getallen. Volgens de algemene filosofische leer ligt deze ring buiten het gebied van wat in de astronomie nevelvlekken worden genoemd. Deze opvatting is echter even onjuist als die over de topografie en de beschrijvingen die in de *Purāṇa*’s en andere exoterische geschriften worden gegeven van de 1008 devaloka-werelden en hun hemelen. Er zijn natuurlijk werelden, zowel volgens de esoterische als volgens de gangbare wetenschappelijke leringen, die op zulke onberekenbare afstanden liggen dat het licht van de dichtstbijzijnde wereld dat onze hedendaagse Chaldeeën zojuist heeft bereikt, zijn bron had verlaten lang voordat de woorden ‘laat er licht zijn’ werden uitgesproken; maar dit zijn geen werelden op het devaloka-gebied, maar in onze kosmos.

De scheikundige gaat tot aan het laya- of nulpunt van het stoffelijk gebied waarmee hij zich bezighoudt, en stopt dan. De natuurkundige of de astronoom rekent nog tot miljarden kilometers voorbij de nevelvlekken, en gaat dan evenmin verder. De halfingewijde occultist zal zich dit laya-punt voorstellen als iets wat bestaat op een gebied dat, hoewel niet fysiek, toch denkbaar is voor het menselijk verstand. Maar de volledig ingewijde weet dat de ring ‘verder niet’ noch een plaats is noch kan worden gemeten naar afstand, maar dat hij bestaat in de absoluteitheid van het oneindige. In deze ‘oneindigheid’ van de volledig ingewijde is noch hoogte, noch breedte, noch dikte, maar alles is onpeilbare diepte, die vanuit het fysieke naar beneden reikt naar het ‘para-para-metafysische’. Met de woorden ‘naar beneden’ bedoelen we dan diepte in essentie – ‘nergens en overal’ – niet diepte van fysieke stof.

Als men de exoterische en grof antropomorfistische allegorieën van de wereldreligies zorgvuldig onderzoekt, kan men zelfs daarin vaag de leer herkennen die is neergelegd in de cirkel ‘verder niet’ die door de lipika’s wordt bewaakt. Zo vindt men deze zelfs in de leringen van de school van

- (132) de Viśiṣṭādvaita-Vedānta, de meest hardnekkig antropomorfistische school van heel India. Want we lezen over de bevrijde ziel dat ze, nadat moksha (een toestand van gelukzaligheid, die ‘bevrijding van bandha’ of gebondenheid betekent) is bereikt, geluk ervaart op een plaats die PARAMAPADA wordt genoemd, een plaats die niet stoffelijk is, maar bestaat uit śuddhasattva (de essentie waaruit het lichaam van Īśvara – ‘de Heer’ – is gevormd). Mukta’s of jīvātmans (monaden) die moksha hebben bereikt, zijn daar niet meer beperkt door de eigenschappen van stof of karma. ‘Maar als ze dat verkiezen, kunnen ze op aarde incarneren *voor het welzijn van de wereld*.¹ De weg uit deze wereld naar paramapada, of de onstoffelijke werelden, wordt devayāna genoemd. Wanneer iemand moksha heeft bereikt, en het lichaam sterft:

Dan gaat de jīva [ziel] met het sūkṣmaśarīra² vanuit het hart van het lichaam naar het brahmarandra in de kruin van het hoofd, en gaat daarbij door sushumna heen, een zenuw die het hart met het brahmarandra verbindt. De jīva breekt door het brahmarandra heen en gaat via de zonnestralen naar het gebied van de zon (sūryamaṇḍala). Dan gaat ze door een donkere vlek in de zon naar paramapada. . . . De jīva wordt op haar weg geleid door de hoogste wijsheid die door yoga wordt verkregen.³ Zo gaat de jīva naar paramapada met de hulp van adhvāhika’s (overdragers), die bekend zijn onder de namen Archi-Ahas, . . . Āditya, Prajāpati, enz. De hier genoemde archi’s zijn bepaalde zuivere zielen, enz.⁴

- Behalve de ‘schrijvers’ (lipika’s) heeft een geest nooit zijn verboden lijn overschreden, en geen enkele zal dit doen vóór de tijd van de volgende pralaya, want het is de grenslijn die het eindige – hoe oneindig dit zich ook voordoet aan de mens – scheidt van het feitelijk ONEINDIGE. De geesten die werden aangeduid als degenen die ‘afdalen en opklimmen’ zijn dus de ‘menigten’ van wat we nu ruwweg ‘hemelse wezens’ noemen. Maar dat zijn
- (133) ze in feite helemaal niet. Het zijn entiteiten van de hogere werelden in de

¹ Deze vrijwillige reïncarnaties worden in onze leer aangeduid als nirmāṇakāya’s (de overlevende spirituele beginselen van mensen).

² Sūkṣmaśarīra, het ‘droomachtige’ illusielichaam, waarmee de lagere dhyānī’s van de hemelse hiërarchie zijn bekleed.

³ Vergelijk dit esoterische leerstuk met de gnostische leer uit de *Pistis Sophia* (kennis = wijsheid); in deze verhandeling ziet men Sophia-Achamoth die op weg naar het hoogste licht is verdwaald in de wateren van de chaos (de stof), en christos die haar bevrijdt en op het goede pad helpt. Merk op dat bij de gnostici ‘christos’ het onpersoonlijke beginsel betekende, de ātman van het heelal, en de ātman in de ziel van ieder mens – niet Jezus, hoewel in de oude Koptische handschriften in het British Museum ‘christos’ bijna altijd door ‘Jezus’ wordt vervangen.

⁴ *A Catechism of the Viśiṣṭādvaita Philosophy of Śrī Rāmānujācārya*. Samengesteld op basis van de oorspronkelijke śāstra’s door pandit N. Bhāṣhyācārya, lid van de TS, 1887, §156-7.

hiërarchie van het zijn, zo onmetelijk hoog dat ze ons als goden moeten toeschijnen, en gezamenlijk – GOD. Maar wij sterfelijke mensen moeten ook zo toeschijnen aan de mier, die op het niveau van haar eigen vermogens redeneert. Voor zover we weten, ziet ook de mier misschien de wrekende vinger van een persoonlijke God in de daad van een kwajongen die uit baldadigheid in één klap haar mierenhoop vernielt, het werk van vele weken – vele jaren in de tijdrekening van insecten. De mier, die hieronder lijdt en de onverdiende ramp toeschrijft aan een combinatie van voorzienigheid en zonde, zou er, evenals de mens, het gevolg in kunnen zien van de zonde van haar eerste voorouder. Wie weet het en wie kan dit bevestigen of ontkennen? De grootste verwaandheid van onze tijd is dat men weigert te erkennen dat er in het hele zonnestelsel andere redelijk denkende wezens op het menselijk gebied bestaan dan wijzelf. De wetenschap heeft alleen het recht te beweren dat er geen onzichtbare intelligenties onder dezelfde omstandigheden leven als die van ons. Ze kan niet zomaar de mogelijkheid ontkennen van het bestaan van werelden binnen werelden, onder omstandigheden die volkomen verschillen van die in onze wereld; noch kan ze ontkennen dat er een zekere beperkte communicatie¹ kan bestaan tussen sommige van die werelden en de onze.

Er wordt ons geleerd dat de zeven klassen van zuivere goddelijke geesten tot de hoogste van deze werelden behoren; tot de zes lagere behoren hiërarchieën die nu en dan door mensen kunnen worden gehoord en gezien, en die werkelijk contact hebben met hun nakomelingen op aarde. Deze nakomelingen zijn onverbrekkelijk met hen verbonden, omdat elk beginsel in de mens zijn directe oorsprong heeft in de aard van die grote wezens, die ons voorzien van de respectieve onzichtbare elementen in ons. De natuurwetenschap is vrij om te speculeren over de fysiologische werking van levende wezens, en haar vruchteloze pogingen voort te zetten om onze gevoelens, onze gewaarwordingen, zowel verstandelijke als spirituele, te herleiden tot functies van hun anorganische voertuigen. Niettemin is alles wat op dit gebied mogelijk is, al gedaan, en de wetenschap zal niet verder komen. Ze staat voor een blinde muur, waarop ze grote fysiologische en psychische ontdekkingen denkt aan te treffen, die echter later één voor één (134)

¹ Immanuel Kant, de grootste filosoof die in Europa is geboren, verzekert ons dat zo'n communicatie beslist niet onwaarschijnlijk is. 'Ik erken dat ik sterk geneigd ben het bestaan van onstoffelijke entiteiten in de wereld te erkennen, en mijn eigen ziel in de categorie van deze wezens te plaatsen. Eens, ik weet niet waar of wanneer, zal worden bewezen dat de menselijke ziel ook in dit leven in onverbreekelijke verbinding staat met alle onstoffelijke entiteiten in de geestenwereld, en dat ze zowel op deze inwerkt als indrukken van hen ontvangt.' (*Träume eines Geistersehers*, 1766, geciteerd door C.C. Massey, in zijn voorwoord bij Von Hartmanns *Der Spiritismus*, 1885.)

slechts spinnenwebben blijken te zijn, geweven door haar wetenschappelijke fantasieën en illusies. Alleen de weefsels van ons objectieve omhulsel lenen zich voor de analyse en het onderzoek van de fysiologie¹. De zes hogere beginselen daarin zullen altijd ontsnappen aan de aandacht van de onderzoeker die de occulte wetenschappen opzettelijk negeert en verwerpt.

- (135) (b) De ‘grote dag WEES-MET-ONS’ is dus een uitdrukking waarvan de enige verdienste ligt in de letterlijke vertaling ervan. Haar betekenis wordt niet zo gemakkelijk onthuld aan een publiek dat onbekend is met de mystieke leringen van het occultisme, of beter gezegd van de esoterische wijsheid of ‘budhisme’. Genoemde uitdrukking is eigen aan laatstgenoemde, en even vaag voor de niet-ingewijde als die van de Egyptenaren die deze de ‘dag KOM-TOT-ONS’² noemden, wat identiek is met de eerste uitdrukking, hoewel het woord ‘wees’ in deze betekenis beter kan worden vervangen door ‘blijf’ of ‘rust-met-ons’, omdat het betrekking heeft op die lange periode van RUST die paranirvāṇa wordt genoemd. In de exoterische interpretatie van de Egyptische rituelen werd de ziel van iedere gestorvene – van de

¹ Het enige wat fysiologisch onderzoek op het gebied van psychologische vraagstukken nu heeft aangetoond, en uit de aard van de zaak kon aantonen, is dat elke gedachte, gewaarwording, en emotie gepaard gaat met een herschikking van de moleculen van bepaalde zenuwen. De conclusie die werd getrokken door wetenschappers zoals Büchner, Vogt, en anderen, dat het denken een beweging van moleculen is, maakt het nodig dat men volledig voorbijgaat aan ons subjectieve bewustzijn als feit.

² Zie *Le livre des morts* van Paul Pierret; ‘Le jour de Viens à nous! C’est le jour où Osiris a dit au Soleil: Viens! Je le vois rencontrant le Soleil dans l’Amenti’ (hfst. 17, blz. 61). De zon stelt hier de logos (of christos, of Horus) voor, opgevat als de centrale essentie en als een verspreide essentie van uitgestraalde entiteiten, verschillend in substantie maar niet in essentie. Zoals in de lezingen over de *Bhagavad Gītā* wordt gezegd: ‘Men moet niet veronderstellen dat de logos maar één enkel centrum van energie is, gemanifesteerd uit parabrahman; er zijn ontelbaar veel andere centra, . . . en hun aantal in de schoot van parabrahman is bijna oneindig.’ (*The Theosophist*, feb. 1887, blz. 304.) Vandaar de uitdrukkingen ‘de dag kom-tot-ons’ en ‘de dag wees-met-ons’, enz. Evenals het vierkant het symbool is van de vier heilige krachten of vermogens – de tetraktis – geeft de cirkel de grens aan binnen het oneindige, die geen enkel mens, zelfs niet in de geest, kan overschrijden, evenmin als een deva of dhyāni-chohan. De geesten van degenen die in de loop van de cyclische evolutie ‘af dalen en op klimmen’ zullen de grens van de ‘ontoegankelijke wereld’ pas overschrijden op de dag van hun nadering tot de drempel van paranirvāṇa. Als ze dit bereiken, zullen ze rusten in de schoot van parabrahman, of de ‘onbekende duisternis’, die dan voor ieder van hen licht zal worden gedurende de hele periode van mahāpralaya, de ‘grote NACHT’, namelijk 311.040.000.000.000 jaren van opgaan in Brahman. De dag ‘wees-met-ons’ is deze periode van rust of paranirvāṇa. Zie voor andere gegevens over deze eigenaardige uitdrukking, de dag ‘kom-tot-ons’, ook: Vicomte E. de Rougé, *Études sur le rituel funéraire des anciens Égyptiens*, 1860, blz. 54. Dit komt overeen met de dag van het laatste oordeel van de christenen, die door hun religie zo sterk is vermaterialiseerd.

hiërofant tot de heilige stier Apis – een Osiris; ze werd ‘geosirifieerd’, hoewel de geheime leer altijd had onderwezen dat de werkelijke osirificatie bij iedere monade pas na 3000 bestaanscyclussen plaatsvond – wat ook in dit geval geldt. De ‘monade’, geboren uit de natuur en de essentie zelf van de ‘zeven’ (haar hoogste beginsel wordt onmiddellijk opgenomen in het zevende kosmische element), moet haar zevenvoudige omloop volbrengen door de cyclus van het bestaan en van de vormen, van de hoogste tot de laagste, en dan van mens tot god. Bij de drempel van paranirvāṇa neemt ze haar oorspronkelijke essentie weer aan en wordt opnieuw het absolute.

1. Door de kracht van de moeder van mededogen en kennis (*a*), Kuan-yin¹, de ‘triade’ Kuan-shih-yin, die woont in Kuan-yin-tien (*b*), doet fohat, de adem van hun nageslacht, de zoon van de zonen, nadat deze uit de diepste afgrond (*chaos*) de schijnvorm had opgeroepen van hsien-chan (*ons heelal*) en de zeven elementen, het volgende:

- (137) (*a*) De moeder van mededogen en kennis wordt ‘de triade’ Kuan-shih-yin genoemd, omdat ze in haar metafysische en kosmische betrekkingen de ‘moeder, de vrouw en de dochter’ van de logos is, zoals ze in de latere theologische vertalingen ook ‘de vader, de zoon en (de vrouwelijke) heilige geest’ – de śakti of energie – werd, de essentie van de drie. In de esoterie van de Vedānta is daivīprakṛiti, het door Īśvara – de logos – gemanifesteerde licht, tegelijk de moeder en de dochter van de logos, of het woord, van parabrahman.² In de esoterie van de leringen van over de Himālaya is ze echter – in de hiërarchie van de allegorische en metafysische theogonie – ‘de MOEDER’ of abstracte ideële stof, mūlaprakṛiti, de wortel van de natuur; metafysisch gezien staat ze in verband met ādībhūta, gemanifesteerd in de logos, Avalokiteśvara; en vanuit een zuiver occult en kosmisch standpunt met fohat³, de ‘zoon van de zonen’, de androgynse energie die voortkomt uit dit ‘licht van de logos’, en die zich

¹ Deze stanza is vertaald uit de Chinese tekst, en de namen, de equivalenten van de oorspronkelijke termen, zijn behouden. De echte esoterische benamingen kunnen niet worden gegeven, omdat ze de lezer slechts zouden verwarren. De brahmaanse leer heeft er geen equivalenten voor. Vāch schijnt in veel opzichten de Chinese Kuan-yin te benaderen, maar er is in India geen reguliere verering van Vāch onder deze naam, zoals in China wel van Kuan-yin. Geen enkel exoterisch religieus stelsel heeft ooit een vrouwelijke schepper aanvaard, en daarom werd de vrouw vanaf het eerste opkomen van volksreligies als de mindere van de man beschouwd en behandeld. Alleen in China en Egypte werden Kuan-yin en Isis op één lijn gesteld met de mannelijke goden. De esoterie negeert beide seksen. Haar hoogste godheid is evenzeer geslachtloos als vormloos, noch vader noch moeder, en haar eerste gemanifesteerde wezens, zowel hemelse als aardse, worden alleen maar geleidelijk androgyn, en scheiden zich ten slotte in verschillende seksen.

² *The Theosophist*, februari 1887, blz. 305-6, de eerste lezing over de *Bhagavad Gītā*.

³ Subba Row zegt: ‘De evolutie begint met de verstandelijke energie van de logos

op het gebied van het objectieve heelal manifesteert als de verborgen en ook als de zichtbaar gemaakte elektriciteit – die het LEVEN is.

(b) Kuan-yin-tien betekent de ‘melodieuze hemel van het geluid’, de verblijfplaats van Kuan-yin, of letterlijk de ‘goddelijke stem’. Deze ‘stem’ is een synoniem van het verbum of het woord: ‘spraak’, als de uitdrukking van het denken. Zo kan men het verband nagaan met, en zelfs de oorsprong van, de Hebreeuwse Bath-Kol, de ‘dochter van de goddelijke stem’, of verbum, of de mannelijke en vrouwelijke logos, de ‘hemelse mens’ of Adam-Kadmon, die tegelijkertijd Sefira is. Laatstgenoemde werd ongetwijfeld voorafgegaan door Vāch van de hindoes, de godin van de spraak, of van het woord. Want Vāch – over wie wordt gezegd dat ze de dochter en het vrouwelijke deel van Brahmā is, een ‘door de goden voortgebrachte’ – is samen met Kuan-yin, Isis (ook de *dochter*, vrouw en *zuster* van Osiris) en andere godinnen, als het ware de vrouwelijke logos, de godin van de *actieve* krachten in de natuur, het woord, de stem of het geluid, en de spraak. Als Kuan-yin de ‘melodieuze stem’ is, dan is Vāch dit ook; ‘de melodieuze koe van wie de melk levensonderhoud en water gaf’ (het vrouwelijke beginsel) – ‘die ons voedsel en levensonderhoud biedt’, zoals moeder natuur. Ze is bij het scheppingswerk verbonden met de prajāpati’s. Ze is naar keuze mannelijk en vrouwelijk, evenals Eva en Adam. En ze is een vorm van aditi – het beginsel dat hoger staat dan ether – in ākāśa, de synthese van alle natuurkrachten. Zo zijn Vāch en Kuan-yin beide het magische vermogen van occult geluid in de natuur en de ether – de ‘stem’ die hsien-chan, de bedrieglijke vorm van het heelal, uit de chaos en de zeven elementen tevoorschijn roept.

Zo ziet men in *Manu* dat Brahmā (ook de logos) zijn lichaam in twee stukken verdeelt, een mannelijk en een vrouwelijk, en dat hij in het laatstgenoemde, dat Vāch is, Virāj schept, die hij zelf is, of opnieuw Brahmā. Op deze manier spreekt een geleerde Vedānta-occultist over die ‘godin’, en verklaart waarom Īśvara (of Brahmā) het verbum of de logos wordt genoemd; waarom hij in feite Śabda-Brahman wordt genoemd:

De uitleg die ik u ga geven, zal u volkomen mystiek toeschijnen, maar is niettemin (138)
van enorme betekenis als hij goed wordt begrepen. Onze oude schrijvers zeiden dat er vier soorten Vāch zijn [zie de *Rig-Veda* en de *Upanishads*]. . . . Vaikharī-Vāch is wat we uitspreken. Elke soort Vaikharī-Vāch bestaat in haar madhyamā-,

. . . niet alleen door de krachten die in mūlaprakriti besloten liggen. Dit licht van de logos is de schakel . . . tussen de objectieve stof en het subjectieve denken van Īśvara [of logos]. In verschillende boeddhistische boeken wordt het fohat genoemd. Het is het ene instrument waarmee de logos werkt.’ (*Op.cit.*, blz. 306.)

verder in haar paśyantī-, en ten slotte in haar parā-vorm.¹ Deze praṇava wordt Vāch genoemd, omdat de vier beginselen van de grote kosmos met deze vier vormen van Vāch corresponderen. Het hele gemanifesteerde zonnestelsel bestaat in zijn sūkshma-vorm in dit licht of deze energie van de logos, omdat het beeld ervan wordt opgevangen en overgebracht op kosmische stof. . . . De hele kosmos in zijn objectieve vorm is Vaikhari-Vāch, het licht van de logos is de madhyamā-vorm, en de logos zelf de paśyantī-vorm, en parabrahman is de parā-vorm of het parā-aspect van die Vāch. We moeten bepaalde uitspraken van verschillende filosofen, die erop neerkomen dat de gemanifesteerde kosmos het *woord* is dat als kosmos is gemanifesteerd, in het licht van deze uitleg proberen te begrijpen.²

Stanza 6 – *vervolg*

2. De snelle en stralende brengt de zeven laya-centra³ (a) voort, waarover niemand meester zal zijn tot de grote dag ‘wees met ons’, en hij grondvest het heelal op deze eeuwige fundamenteën, terwijl hij hsien-chan omringt met de elementaire kiemen (b).

(139) (a) De zeven laya-centra zijn de zeven nulpunten, waarbij we het woord nul – op eenzelfde manier als scheikundigen – gebruiken om een punt aan te geven waar volgens de esoterie differentiatie begint. Vanuit deze centra – waarachter de esoterische filosofie ons de vage metafysische contouren laat waarnemen van de ‘zeven zonen’ van leven en licht, de zeven logoi van de hermetische en alle andere filosofen – begint de differentiatie van de elementen die deel gaan uitmaken van de samenstelling van ons zonnestelsel. Er is vaak gevraagd hoe fohat precies moet worden gedefinieerd en wat zijn vermogens en functies zijn, want het lijkt alsof hij die van een persoonlijke god uitoefent, zoals opgevat in de volksreligies. Het antwoord is hierboven gegeven in de toelichting op stanza 5. Zoals in de lezingen over de *Bhagavad Gītā* terecht wordt gezegd: ‘De hele kosmos *moet* wel bestaan in de ene bron van energie waaruit dit licht [fohat] emaneeert.’⁴ Of we nu zeven of slechts vier beginselen in de kosmos en in de mens onderscheiden, er zijn zeven krachten van en in de fysieke natuur; en dezelfde autoriteit verklaart dat ‘prajñā,

¹ Madhya noemt men iets waarvan het begin en het einde onbekend zijn, en parā betekent oneindig. Al deze uitdrukkingen hebben betrekking op oneindigheid en de indeling van de tijd.

² *The Theosophist*, febr. 1887, blz. 307.

³ Van het Sanskriet *laya*, het punt in de stof waar elke differentiatie is opgehouden.

⁴ *The Theosophist*, febr. 1887, blz. 307.

of het vermogen om waar te nemen, bestaat uit zeven verschillende aspecten die overeenkomen met de zeven toestanden van de stof'. Want 'evenals een mens is samengesteld uit zeven beginselen, bestaat gedifferentieerde stof in het zonnestelsel in zeven verschillende toestanden'.¹ Dat geldt ook voor fohat². Hij is één en zeven, en staat op kosmisch gebied achter alle manifestaties zoals licht, warmte, geluid, adhesie, enz., en is de 'geest' van ELEKTRICITEIT, die het LEVEN van het heelal is. Als abstractie noemen we hem het ENE LEVEN; als objectieve en zichtbare werkelijkheid spreken we van een zevenvoudige ladder van manifestatie, die op de bovenste sport begint met de ene onkenbare OORZAKELIJKHEID, en eindigt als alomtegenwoordig denkvermogen en leven dat in elk atoom van de stof woont. Terwijl dus de wetenschap spreekt over haar evolutie door redeloze stof, blinde kracht, en doelloze beweging, wijzen de occultisten op een *intelligente* WET en een *bewust* LEVEN, en voegen eraan toe dat fohat de leidende geest van dit alles is. Toch is hij in het geheel geen persoonlijke god, maar de emanatie van die andere achter hem staande machten, die de christenen de 'boodschappers' van hun God noemen (die in werkelijkheid slechts de elohim is, of beter gezegd een van de zeven scheppers die elohim worden genoemd), en wij de 'boodschapper van de oorspronkelijke zonen van leven en licht'.

(b) De 'elementaire kiemen' waarmee hij hsien-chan (het 'heelal') vult uit tien-hsin (letterlijk de 'hemel van het denkvermogen', of dat wat absoluut is), zijn de atomen van de wetenschap en de monaden van Leibniz.

Stanza 6 – *vervolg*

(140)

3. Van de zeven (*elementen*) – eerst één gemanifesteerd, zes verborgen; twee gemanifesteerd, vijf verborgen; drie gemanifesteerd, vier verborgen; vier voortgebracht, drie verscholen; vier en een tsan (*gedeelte*) onthuld, tweeënhalf verborgen; zes nog te manifesteren, één terzijde gelegd (*a*). Ten slotte zeven wentelende kleine wielen, waarvan het ene het andere voortbrengt (*b*).

¹ Subba Row, 'A personal and an impersonal God', *The Theosophist*, februari 1883, blz. 105.

² 'Fohat' heeft verschillende betekenissen. (Zie stanza 5, toelichting, blz. 137ev.) Hij wordt de 'bouwer van de bouwers' genoemd, omdat de kracht die hij verpersoonlijkt, onze zevenvoudige keten heeft gevormd.

(a) Hoewel deze stanza's betrekking hebben op het gehele heelal na een mahāpralaya (algehele vernietiging), heeft deze zin toch, zoals iedere onderzoeker van het occultisme kan zien, ook bij analogie betrekking op de evolutie en de uiteindelijke vorming van de oorspronkelijke (hoewel samengestelde) zeven elementen op onze aarde. Hiervan zijn nu vier elementen volledig gemanifesteerd, terwijl het vijfde – ether – dit maar gedeeltelijk is, omdat we nog nauwelijks in de tweede helft van de vierde ronde zijn; daarom zal het vijfde element zich pas in de vijfde ronde geheel manifesteren. De werelden, waaronder de onze, werden natuurlijk als kieren oorspronkelijk ontwikkeld uit het ENE element in zijn tweede stadium ('vader-moeder', de ziel van de gedifferentieerde wereld, niet wat Emerson de 'overziel' noemt), of we dit nu evenals de moderne wetenschap kosmisch stof en vuurnevel noemen, dan wel volgens het occultisme: ākāśa, jīvātman, goddelijk astraal licht, of de 'ziel van de wereld'. Maar dit eerste evolutiestadium werd na verloop van tijd gevolgd door het volgende. Geen wereld, en geen hemellichaam, kon op het objectieve gebied worden opgebouwd, als de elementen niet al voldoende waren gedifferentieerd uit hun oorspronkelijke, in laya rustende, ilus. De term 'laya' is een synoniem van nirvāṇa, en betreft in feite het nirvāṇische uiteenvallen van alle substanties die na een levenscyclus zijn opgegaan in de sluimer van hun oorspronkelijke toestand. Het is de lichtgevende maar onbelichaamde schaduw van de stof *die was*, het rijk van passiviteit, waarin de actieve krachten van het heelal tijdens hun rustperiode sluimeren.

Nu we spreken over elementen: de Ouden wordt vaak verweten dat ze 'veronderstelden dat hun elementen enkelvoudig waren en niet te ontleden'.¹

¹ De schimmen van onze prehistorische voorouders zouden dit compliment kunnen terugspelen naar de hedendaagse natuurkundigen, nu nieuwe ontdekkingen in de scheikunde Crookes, FRS, ertoe hebben gebracht te erkennen dat de wetenschap nog duizend mijl verwijderd is van de kennis van de samengestelde aard van de eenvoudigste molecule. We vernemen van hem dat zoiets als een werkelijk eenvoudige, geheel homogene, molecule in de scheikunde terra incognita is. 'Waar moeten we de grens trekken?' vraagt hij; 'is er geen uitweg uit deze verwarring? Moeten we aan het onderzoek van de elementen zo strenge eisen stellen dat maar 60 of 70 kandidaten daaraan voldoen, of moeten we de deuren van het onderzoek zo wijd openzetten dat het aantal toegelatenen alleen door het aantal aanvragers wordt beperkt?' En dan geeft deze geleerde treffende voorbeelden. Hij zegt: 'Neem het geval van yttrium. Het heeft zijn bepaalde atoomgewicht, het gedroeg zich in elk opzicht als een enkelvoudige stof, een element, waaraan we wel iets kunnen toevoegen, maar waarvan we niets konden afnemen. Als echter dit yttrium, dit veronderstelde homogene geheel, wordt onderworpen aan een bepaalde methode van splitsing, wordt het ontleed in delen die onderling niet volkomen identiek zijn, en die een gradatie van eigenschappen vertonen. Of neem het geval van didymium. We hadden hier een stof die alle erkende eigenschappen van een element vertoonde. Ze was met veel moeite gescheiden van andere stoffen die haar in hun eigenschappen dicht benaderden, en tijdens dit kritieke procédé was ze onderworpen

Ook dit is een niet te rechtvaardigen bewering. In ieder geval kunnen hun ingewijde filosofen moeilijk hiervan worden beschuldigd, want zij zijn het die vanaf het begin allegorieën en religieuze mythen hebben bedacht. Als ze onbekend waren geweest met de heterogeniteit van hun elementen, dan zouden ze vuur, lucht, water, aarde, en aether niet hebben verpersoonlijkt; hun kosmische goden en godinnen zouden nooit zijn gezegend met zo'n nageslacht, met zoveel zonen en dochters, elementen geboren *uit en binnen ieder afzonderlijk element*. Alchemie en occulte verschijnselen zouden zelfs in theorie hersenschimmen en valstrikken zijn geweest, als de Ouden niets hadden geweten van de vermogens en wisselwerkingen en eigenschappen van alle elementen die deel uitmaken van de samenstelling van lucht, water, aarde, en zelfs *vuur*. Laatstgenoemde is tot nu toe een terra incognita voor de moderne wetenschap, die genoodzaakt is het beweging, ontwikkeling van licht en warmte, of toestand van ontbranding, te noemen; kortom, het te definiëren aan de hand van zijn uiterlijke aspecten, terwijl ze onbekend blijft met zijn werkelijke aard. Maar wat de moderne wetenschap niet schijnt te beseffen is dat, hoe gedifferentieerd die enkelvoudige scheikundige atomen misschien ook zijn geweest – de oude filosofie noemde deze atomen 'de scheppers van hun respectieve ouders', vaders, broers, echtgenoten van hun moeders, en die moeders de dochters van haar eigen zonen, bijvoorbeeld Aditi en Daksha – hoe gedifferentieerd die elementen in het begin misschien ook waren, ze toch niet de aan de wetenschap bekende samengestelde stoffen waren die ze nu zijn. Noch water, noch lucht, noch aarde (een synoniem voor vaste stoffen in het algemeen) bestonden in hun tegenwoordige vorm, als vertegenwoordigers van de enige drie toestanden van de stof die de wetenschap erkent. Want al deze – zelfs vuur – zijn voortbrengselen die al zijn gerecombineerd door de atmosferen van volledig gevormde bollen, zodat ze in de eerste perioden

aan een heel zorgvuldige behandeling en een nauwgezette bestudering. Maar toen kwam een andere scheikundige, die deze homogeen veronderstelde stof behandelde met een bijzondere splitsingsmethode, en deze ontleedde in de twee stoffen praseodymium en neodymium, waartussen bepaalde verschillen zijn waar te nemen. Bovendien hebben we zelfs nu geen zekerheid dat neodymium en praseodymium enkelvoudige stoffen zijn. Integendeel, ook zij vertonen symptomen van splitsing. Wanneer we nu vinden dat één verondersteld element bij juiste behandeling ongelijke moleculen bevat, hebben we beslist het recht te vragen of zulke resultaten niet kunnen worden verkregen bij andere elementen, misschien bij alle elementen, als ze op de juiste manier worden behandeld. We kunnen zelfs vragen waar het verdeelproces zal ophouden – een proces dat natuurlijk verschillen vooronderstelt tussen de individuele moleculen van elke soort. En bij deze opeenvolgende scheidingen vinden we natuurlijk stoffen die elkaar steeds dichter benaderen.' (Toespraak gehouden door de voorzitter voor de Chemical Society, maart 1888: 'Elements and meta-elements', *The Chemical News*, mei, juni 1888, blz. 207, 217.)

van de vorming van de aarde iets met een geheel eigen aard waren. Nu de voorwaarden en wetten die ons zonnestelsel beheersen volledig zijn ontwikkeld, en de atmosfeer van onze aarde en ook die van elke andere bol bij wijze van spreken een eigen smeltkroes is geworden, vindt er volgens de occulte wetenschap in de ruimte een voortdurende uitwisseling plaats van moleculen, of beter gezegd van atomen, die met elkaar in wisselwerking staan, en zo equivalente combinaties vormen die op elke planeet weer anders zijn. Onder de grootste natuur- en scheikundigen zijn enkele wetenschappers die dit feit beginnen te vermoeden, dat aan de occultisten al eeuwenlang bekend is geweest. De spectroscopie laat alleen de waarschijnlijke overeenkomst zien (gebaseerd op uiterlijke gegevens) van aardse en sterrenstof; hij kan niet verder gaan, noch aantonen of de atomen elkaar volgens de natuur- en scheikunde op dezelfde manier en onder gelijke omstandigheden aantrekken als ze op onze planeet geacht worden te doen. Men kan zich voorstellen dat de temperatuurschaal, van de hoogste tot de laagste denkbare graad, één en dezelfde is in en voor het gehele heelal; niettemin verschillen haar eigenschappen, behalve die van ontbinding en verbinding, op elke planeet. Zo nemen atomen nieuwe bestaansvormen aan, waarvan de natuurkunde nooit heeft gedroomd, en die voor haar onkenbaar zijn. De essentie van komeetstof vertoont bijvoorbeeld 'heel andere schei- of natuurkundige eigenschappen dan die waarmee de grootste scheikundigen en natuurkundigen van de aarde bekend zijn'.¹ En zelfs die stof ondergaat tijdens een snelle doorgang door onze atmosfeer een bepaalde verandering van aard. Zo verschillen dus niet alleen de elementen van onze planeten maar zelfs die van al haar zusters in het zonnestelsel in hun verbindingen evenveel van elkaar als van de kosmische elementen buiten de grenzen van ons zonnestelsel.² Ze kunnen dus niet als maatstaf worden genomen om dezelfde elementen in andere werelden mee te ver-

(143)

¹ *Five Years of Theosophy*, blz. 241-2; H.P. Blavatsky: *Geselecteerde artikelen*, 2:219.

² Dit wordt door dezelfde wetenschapper in de geciteerde lezing nog eens bevestigd; hij citeert Clerk Maxwell, die zegt 'dat de elementen niet absoluut homogeen zijn'. Hij schrijft: 'Het is moeilijk zich een selectie en een eliminatie van tussensoorten voor te stellen, want waar kunnen deze geëlimineerde moleculen zijn gebleven, indien – we hebben namelijk redenen om dit te geloven – de waterstof, enz., van de vaste sterren bestaat uit moleculen die in alle opzichten identiek zijn met de onze?' En hij voegt eraan toe: 'In de eerste plaats kunnen we deze absolute moleculaire identiteit in twijfel trekken, want we hebben tot dusver geen andere middelen gehad om tot een conclusie te komen dan door de spectroscopie worden verschaft, terwijl men erkent dat, om de spectra van twee lichamen nauwkeurig te vergelijken en te onderscheiden, deze moeten worden onderzocht onder gelijke omstandigheden van temperatuur, druk en alle andere fysieke factoren. We hebben in het spectrum van de zon ongetwijfeld stralen gezien die we niet hebben kunnen identificeren.' (*The Chemical News*, juni 1888, blz. 226.)

gelijken.¹ Elk atoom wordt in zijn maagdelijke oertoestand bewaard in de schoot van de eeuwige moeder, maar als het buiten de grenzen van haar gebied wordt geboren, is het veroordeeld tot onophoudelijke differentiatie. 'De moeder slaapt, toch ademt ze voortdurend.' En elke ademtocht zendt haar proteïsche voortbrengselen uit naar het gebied van manifestatie, waar ze, meegevoerd door de uitstromende golf, door fohat worden verspreid, en naar of voorbij de ene of de andere planetaire atmosfeer worden gedreven. Als het atoom eenmaal door laatstgenoemde is gevangen, is het verloren; zijn oorspronkelijke zuiverheid is voor altijd verdwenen, tenzij het lot het van die atmosfeer losmaakt door het te voeren naar 'een UITVLOEIENDE stroom' (een occulte uitdrukking die een heel ander proces aanduidt dan dat wat met die uitdrukking gewoonlijk wordt bedoeld). In dat geval kan het opnieuw naar het grensland worden gevoerd waar het was omgekomen, en door een vlucht, niet naar de ruimte *boven* maar naar de ruimte *binnenin*, zal het in een toestand van differentieel evenwicht worden gebracht en weer vrolijk worden opgenomen. Als een werkelijk geleerde occultist-alchemist het 'leven en de avonturen van een atoom' zou beschrijven, dan zou hij zich daardoor beslist de diepe minachting van een hedendaagse scheikundige op de hals halen, maar later misschien ook zijn dankbaarheid.² Hoe dan ook, (144)

'De adem van de vader-moeder komt koud en stralend naar buiten en wordt heet en bedorven, om opnieuw af te koelen, en in de eeuwige schoot van de innerlijke ruimte te worden gezuiverd', zegt de Toelichting. De mens neemt op de bergtop koude zuivere lucht op, en stoot die onzuiver, heet en veranderd uit. Omdat van elke bol de hogere dampkring de mond is en de lagere de longen zijn, ademt de mens van onze planeet slechts het afval van de 'moeder' in; daarom 'is hij gedoemd erop te sterven'.³

¹ 'Elke wereld heeft haar fohat, die op zijn eigen werkterrein alomtegenwoordig is. Maar er zijn evenveel fohats als werelden, die alle in vermogen en graad van manifestatie verschillen. De individuele fohats vormen samen één universele collectieve fohat – de entiteit als aspect van de ene absolute niet-entiteit, die absolute zijn-heid, 'SAT', is. Miljoenen en miljarden werelden worden in elk manvantara voortgebracht', wordt er gezegd. Daarom moeten er veel fohats zijn, die we beschouwen als bewuste en *intelligente* krachten, ongetwijfeld tot ergernis van wetenschappers. Niettemin beschouwen de occultisten, die daar goede redenen voor hebben, alle krachten van de natuur als werkelijke, hoewel bovenzinnelijke toestanden van de stof, en als mogelijke objecten van waarneming voor wezens die over de daarvoor vereiste zintuigen beschikken.

² Als zo'n denkbeeldige scheikundige intuïtief was ingesteld, en voor een ogenblik – evenals de alchemisten uit de oudheid – de denkgroeven van de strikt 'exacte wetenschap' zou verlaten, dan wordt hij voor zijn moed misschien beloond.

³ Wie trage zuurstof zou omzetten in haar allotropische toestand van *ozon* met een bepaalde mate van alchemistische werking, door haar terug te brengen tot haar zuivere essentie (daartoe bestaan middelen), zou daardoor een surrogaat voor een 'levenselixer' ontdekken en dit voor praktisch gebruik gereedmaken.

(b) Het proces dat wordt omschreven als ‘de kleine wielen, waarvan het ene het andere voortbrengt’, vindt plaats op het zesde gebied van bovenaf, en op het gebied van de meest stoffelijke wereld in de gemanifesteerde kosmos – ons aardse gebied. Deze ‘zeven wielen’ zijn onze planeetketen (zie de toelichtingen op śloka’s 5 en 6). Met ‘wielen’ worden in het algemeen de verschillende sferen en krachtcentra bedoeld, maar in dit geval hebben ze betrekking op onze zevenvoudige ring.

Stanza 6 – *vervolg*

4. Hij bouwt ze naar het voorbeeld van oudere wielen (*werelden*), en plaatst ze op de onvergankelijke centra (*a*).

Hoe bouwt fohat ze? Hij verzamelt het vurige stof. Hij maakt ballen van vuur, schiet erdoorheen en eromheen, terwijl hij ze leven inblaast, en brengt ze dan in beweging, sommige in de ene richting, andere in de andere richting. Ze zijn koud, hij maakt ze heet. Ze zijn droog, hij maakt ze vochtig. Ze stralen, hij waait ze koelte toe en laat ze afkoelen (*b*).

Zo werkt fohat van de ene *schemering* tot de andere, zeven eeuwichheden lang.¹

(145) (*a*) De werelden worden gebouwd ‘naar het voorbeeld van oudere wielen’, d.w.z. van de wielen die in voorafgaande manvantara’s bestonden en in pralaya zijn gegaan, omdat de WET voor de geboorte, de groei, en het verval van alles in de kosmos, van de zon tot de glimworm in het gras, ÉÉN is. Bij elk nieuw verschijnen is het een eeuwigdurend werk van vervolmaking, maar de substantie-stof en de krachten zijn alle één en dezelfde. Maar deze WET werkt op elke planeet door allerlei kleinere wetten. De ‘onvergankelijke laya-centra’ zijn van groot belang, en hun betekenis moet volledig worden begrepen als men een helder begrip wil hebben van de oude kosmogonie, waarvan de theorieën nu in het occultisme zijn opgenomen. Eén ding kan nu al worden gezegd. De werelden worden niet *op* of *boven*, noch *in* de laya-centra gebouwd, want het nulpunt is een toestand, en niet een of ander wiskundig punt.

(*b*) Men moet bedenken dat fohat, de constructieve kracht van de

¹ Volgens brahmaanse berekeningen een periode van 311.040.000.000.000 jaar.

kosmische elektriciteit, evenals Rudra aan Brahmā, ‘aan het brein van de vader en de schoot van de moeder’ is ontsprongen, zoals men in beeldspraak zegt, en zich daarna heeft gemetamorfoseerd in een mannelijk en een vrouwelijk beginsel, dat wil zeggen een polariteit, in positieve en negatieve elektriciteit. Hij heeft *zeven zonen* die *zijn broeders* zijn; en fohat is genoodzaakt telkens opnieuw geboren te worden, als twee van zijn zoon-broeders *in te nauw contact met elkaar komen* – of dit nu een omhelzing of een gevecht is. Om dit te vermijden bindt en verenigt hij degenen van ongelijksoortige aard, en scheidt die met een gelijksoortig temperament. Zoals iedereen kan zien, heeft dit natuurlijk betrekking op elektriciteit die door wrijving is opgewekt, en op de wet van aantrekking tussen twee voorwerpen van ongelijke, en van afstoting tussen objecten van gelijke polariteit. De zeven ‘zoon-broeders’ vertegenwoordigen en verpersoonlijken echter de zeven vormen van kosmisch magnetisme die in het *praktisch occultisme* de ‘zeven radicalen’ worden genoemd, waarvan de samenwerkende en actieve nakomelingen diverse soorten energie zijn, onder andere elektriciteit, magnetisme, geluid, licht, warmte, cohesie, enz. De occulte wetenschap omschrijft deze in hun verborgen werkingen alle als bovenzinnelijke gevolgen, en in de wereld van zintuiglijke waarneming als objectieve verschijnselen. Om eerstgenoemde waar te nemen, zijn abnormale vermogens nodig; voor laatstgenoemde, onze gewone fysieke zintuigen. Ze behoren alle tot, en zijn de uitstralingen van, nog bovenzinnelijker spirituele eigenschappen – niet verpersoonlijkt door, maar behorend tot, werkelijke en bewuste OORZAKEN. Het zou erger dan nutteloos zijn te proberen van zulke ENTITEITEN een beschrijving te geven. De lezer moet bedenken dat volgens onze leer, die dit heelal van verschijnselen als een grote *illusie* beschouwt, een lichaam meer nadert tot de *werkelijkheid* naargelang het zich dichter bij de ONBEKENDE SUBSTANTIE bevindt, omdat het dan verder afstaat van deze wereld van māyā. Hoewel dus de moleculaire samenstelling van hun lichamen niet is af te leiden uit hun manifestaties op dit bewustzijnsgebied, bezitten ze niettemin (gezien vanuit het standpunt van de adept-occultist) in het relatief noumenale heelal – in tegenstelling tot het heelal van verschijnselen – een karakteristieke objectieve, zo niet een stoffelijke structuur. De wetenschappers kunnen ze door stof voortgebrachte kracht of krachten noemen, of hun ‘bewegingsvormen’, als ze dat willen; het occultisme ziet in deze gevolgen ‘elementalen’ (krachten), en in de directe oorzaken die ze teweegbrengen, intelligente GODDELIJKE werkers. Het nauwe verband van deze elementalen (geleid door de feilloze hand van de bestuurders) – hun wisselwerkingen zouden we kunnen zeggen – met de elementen van zuivere stof, heeft onze aardse

verschijnselen, zoals licht, warmte, magnetisme, enz., tot gevolg.

- We zullen het natuurlijk nooit eens worden met de Amerikaanse substantialisten,¹ die elke kracht en energie – licht, warmte, elektriciteit of cohesie – een ‘entiteit’ noemen, want dit zou hetzelfde zijn als dat we het lawaai van het ratelen van de wielen van een voertuig een *entiteit* zouden noemen, en zo dat ‘lawaai’ zouden verwarren en vereenzelvigen met de bestuurder *op*, en de leidende meester-intelligentie *in* het voertuig. Maar we geven die naam beslist aan de ‘bestuurders’ en aan die leidende intelligenties – de heersende dhyāni-chohans, zoals we hebben gezien. De ‘elementalen’, of natuurkrachten, zijn de werkende, hoewel onzichtbare of beter gezegd niet waarneembare, secundaire oorzaken en zelf weer de gevolgen van primaire oorzaken achter de sluier van alle aardse verschijnselen. Elektriciteit, licht, warmte, enz., heten terecht de ‘geesten of schaduwen van stof in beweging’, d.w.z. bovenzinnelijke toestanden van de stof, waarvan wij slechts de gevolgen kunnen waarnemen. Om de hierboven gegeven vergelijking verder uit te werken: de gewaarwording van licht is zoals het geluid van ratelende wielen zuiver het gevolg van een verschijnsel, dat geen bestaan heeft buiten de waarnemer. De onmiddellijke oorzaak van de gewaarwording is te vergelijken met de bestuurder – een bovenzinnelijke toestand van stof in beweging, een natuurkracht of elementaal. Maar zoals de eigenaar van het rijtuig van binnenuit de bestuurder aanwijzingen geeft, staan achter die natuurkrachten de hogere en *noumenale* oorzaken, de *intelligenties*, uit de essentie van wie deze ‘moeder’toestanden uitstralen, die de talloze miljarden elementalen of psychische natuurgeesten voortbrengen, zoals
- (147) iedere druppel water zijn fysieke, uiterst kleine infusoriën voortbrengt.² Fohat regelt het overbrengen van de beginselen van de ene planeet naar de andere, van de ene ster naar een andere – de dochterster. Als een planeet sterft, worden haar bezielende beginselen overgebracht naar een laya- of slapend centrum, dat potentiële maar sluimerende energie bevat, en dat zo tot leven wordt gewekt en zich tot een nieuw hemellichaam begint te vormen.³

Het is heel opmerkelijk dat de natuurkundigen, terwijl ze hun volslagen onwetendheid over de ware aard van zelfs de aardse stof eerlijk toegeven – de oorspronkelijke substantie wordt meer als een droom dan als een

¹ Zie *Scientific Arena*, een maandblad gewijd aan hedendaagse filosofische leringen en de invloed daarvan op het religieuze denken van deze tijd. New York, A. Wilford Hall, PHD, LLD, redacteur; juli, augustus en september 1886.

² Zie afdeling 3, hfst. 15, ‘Goden, monaden, en atomen’, blz. 675ev.

³ Zie blz. 182 hierna, ‘Enkele theosofische misvattingen, enz.’

nuchtere werkelijkheid beschouwd – zich niettemin een oordeel over die stof aanmatigen, en beweren te weten wat deze in verschillende samenstellingen wel en niet kan doen. De wetenschappers kennen haar (de stof) nog niet eens oppervlakkig, en toch willen ze dogmatiseren. Ze is een ‘bewegingsvorm’ en niets anders. Maar de *kracht* die aanwezig is in de adem van een levend mens, wanneer hij een stofje van de tafel blaast, is ontegenzeggelijk ook een ‘bewegingsvorm’, en niet een eigenschap van de stof, of de deeltjes van dat stofje. Ze emaneert uit de levende en denkende entiteit die ademde, of de impuls nu bewust of onbewust ontstond. Immers, wanneer we aan de stof – iets waarover tot dusver niets bekend is – een inherente eigenschap toekennen die kracht wordt genoemd, over de aard waarvan we nog minder weten, dan creëren we een veel groter probleem dan wanneer we aannemen dat onze ‘natuurgeesten’ bij elk natuurverschijnsel een rol spelen.

De occultisten, die – als ze zich precies willen uitdrukken – niet zeggen dat de *stof*, maar alleen de *substantie* of *essentie* van de stof (d.w.z. de wortel van alles, *mūlaprakriti*), onvernietigbaar en eeuwig is, beweren dat alle zogenaamde natuurkrachten, elektriciteit, magnetisme, licht, warmte, enz., beslist geen bewegingsvormen van stofdeeltjes zijn, maar dat ze in wezen, d.w.z. in hun uiteindelijke samenstelling, de gedifferentieerde aspecten zijn van die universele beweging die op de eerste bladzijden van dit deel (zie de Proloog) wordt besproken en verklaard. Als men zegt dat fohat ‘zeven *laya-centra*’ voortbrengt, betekent dit dat de GROTE WET (theïsten noemen die misschien God) voor vormgevende of scheppende doeleinden haar eeuwigdurende beweging op zeven onzichtbare punten binnen het gemanifesteerde heelal laat ophouden of, beter gezegd, wijzigt. ‘*De grote adem graaft door de ruimte heen zeven gaten in laya, om die tijdens het manvantara te laten ronddraaien*’ (Occulte catechismus). We hebben gezegd dat *laya* is wat de wetenschap het nulpunt of de nullijn zou kunnen noemen – het rijk van absolute passiviteit, of de ene werkelijke absolute kracht, het NOUMENON van de zevende toestand van dat wat we in onze onwetendheid ‘kracht’ noemen en als zodanig erkennen; of ook wel het noumenon van de ongedifferentieerde kosmische substantie, die zelf een onbereikbaar en onkenbaar object is voor begrensde waarneming; de wortel en de basis van alle objectieve en subjectieve toestanden; de neutrale as, niet een van de vele aspecten, maar de kern ervan. Men kan de betekenis verduidelijken als men probeert zich een neutrale kern voor te stellen – de droom van de zoekers naar een eeuwigdurende beweging. Een ‘neutrale kern’ is in een bepaald opzicht het grenspunt van een gegeven stel zintuigen. Stel u daarom twee opeenvolgende gebieden van reeds gevormde stof voor, die elk corres-

(148)

ponderen met een passend stel waarnemingsorganen. We moeten erkennen dat tussen deze twee gebieden van stof een onophoudelijke circulatie plaatsvindt, en als we de atomen en moleculen van (zeg) het laagste gebied volgen bij hun transformatie in opgaande richting, dan zullen deze op een punt komen waarop ze geheel buiten het bereik vallen van de vermogens die we op het lagere gebied gebruiken. In feite verdwijnt daar de stof van het lagere gebied voor onze waarneming in het niet – of, beter gezegd, ze gaat over naar het hogere gebied; en de toestand van de stof die correspondeert met zo'n punt van overgang moet ongetwijfeld bijzondere en niet gemakkelijk te ontdekken eigenschappen bezitten. Fohat brengt 'zeven' van 'zulke neutrale kernen'¹ voort, en zet de stof tot activiteit en ontwikkeling aan, wanneer – zoals Milton zegt – 'Een goede basis [is] gelegd om op te bouwen . . .'²

(149) Het *oeratoom* (anu) kan niet worden verveelvoudigd, noch in zijn toestand vóór de geboorte noch als eerstgeborene; daarom wordt het 'TOTAALSOM' genoemd, natuurlijk figuurlijk opgevat, omdat die 'TOTAALSOM' onbegrensd is. (Zie de appendix bij dit deel.) Wat voor de natuurkundige, die alleen maar de wereld van zichtbare oorzaken en gevolgen kent, de afgrond van het niets is, is voor de occultist de grenzeloze ruimte van het goddelijk plenum. Naast vele andere bezwaren tegen de leer van een eindeloze evolutie en re-involutie (of wederopneming) van de kosmos – een proces dat volgens de brahmaanse en esoterische leer geen begin of einde heeft – wordt de occultist gezegd dat het niet zo kan zijn, omdat 'het volgens de algemeen aanvaarde opvattingen van de hedendaagse wetenschappelijke filosofie noodzakelijk is dat de natuur ten slotte uitgeput raakt'. Indien de neiging van de natuur 'om uitgeput te raken' als zo'n zwaarwegend bezwaar tegen de occulte kosmogonie moet worden beschouwd, dan vragen we: 'Hoe verklaren uw positivisten, vrijdenkers en wetenschappers dan de dichte menigte van actieve sterrenstelsels rondom ons?' Ze hadden een eeuwigheid om 'uitgeput te raken'; waarom is de kosmos dan niet een enorme inerte massa? Zelfs de maan wordt alleen maar volgens een hypothese voor een 'uitgeput geraakte' dode planeet aangezien, en de astronomie schijnt niet veel van zulke dode planeten te kennen.³ De vraag is niet te beantwoorden. Maar afgezien hiervan moet

¹ Dit is volgens ons de naam die door Keely uit Philadelphia is gegeven aan wat hij de 'etherische centra' noemt. Keely is de uitvinder van de beroemde 'motor' die, zoals zijn bewonderaars hoopten, bestemd was om in de wereld op het gebied van aandrijving een omwenteling teweeg te brengen.

² *Paradise Lost*, 4:521-2.

³ De maan is alleen maar *dood* voor zover de haar *innerlijke* 'beginselen' betreft, dus *psychisch* en *spiritueel*, hoe vreemd deze uitspraak misschien ook lijkt. Fysiek is ze als

men bedenken dat de opvatting dat de hoeveelheid ‘transformeerbare energie’ in ons kleine zonnestelsel zou opraken, uitsluitend berust op de onjuiste voorstelling van een ‘witgloeiende hete zon’ die eeuwig zijn warmte de ruimte in straalt, zonder dat deze wordt aangevuld. We antwoorden hierop dat de natuur slechts uitgeput raakt en van het objectieve gebied verdwijnt om na een tijd van rust uit het subjectieve gebied opnieuw tevoorschijn te komen en zich te verheffen. Onze kosmos en onze natuur zullen slechts tot een einde komen om op een volmaakter gebied na elke PRALAYA te herrijzen. De *stof* van de oosterse filosofen is niet de ‘stof’ en de natuur van de westerse metafysici. Want wat is stof? En vooral, wat is de wetenschappelijke filosofie anders dan dat wat Kant zo toepasselijk en zo elegant omschreef als ‘de wetenschap van de *grenzen* aan onze kennis’? Waartoe hebben de vele pogingen van de wetenschap geleid om alle verschijnselen van het organische leven als enkel natuur- en scheikundige werkingen samen te vatten, met elkaar in verband te brengen en te omschrijven? In het algemeen tot speculaties, niet meer dan zeepbellen, die stuk voor stuk uiteenspatten vóór de wetenschappers werkelijke feiten konden ontdekken. Dit alles zou zijn vermeden, en de kennis zou enorm zijn vooruitgegaan, als de wetenschap en haar filosofie zich maar ervan hadden onthouden hypothesen te aanvaarden, uitsluitend op basis van eenzijdige kennis van *hun* stof.¹

een halfverlamd lichaam. In het occultisme noemt men haar terecht de ‘waaninnige moeder’, de grote *maanzieke* in de sterrenwereld.

¹ Het geval van Uranus en Neptunus – waarvan de satellieten, respectievelijk vier en één, zoals men dacht in hun banen van oost naar west draaien, terwijl alle andere satellieten van west naar oost rondgaan – is een heel goed voorbeeld, omdat het laat zien hoe onbetrouwbaar alle speculaties op voorhand zijn, zelfs als ze op strikt wiskundige analyse zijn gebaseerd. De beroemde door Kant en Laplace opgestelde hypothese over de vorming van ons zonnestelsel uit nevelringen was in hoofdzaak gebaseerd op het bovengenoemde feit dat alle planeten in dezelfde richting ronddraaien. Op basis van dit feit, dat in de tijd van Laplace wiskundig werd aangetoond, was deze grote astronoom bereid op grond van de waarschijnlijkheidsrekening, drie miljard tegen één te wedden dat de volgende te ontdekken planeet in haar stelsel dezelfde eigenschap zou vertonen van beweging in oostelijke richting. De onveranderlijke wetten van de wetenschappelijke wiskunde werden ‘omvergeworpen door verdere experimenten en waarnemingen’, zei men toen. Dit denkbeeld, dat Laplace een fout heeft gemaakt, wordt tot op heden aanvaard; maar enkele astronomen zijn er ten slotte in geslaagd aan te tonen (?) dat de fout lag in het feit dat men de bewering van Laplace als een vergissing had beschouwd, en er worden nu stappen ondernomen om zonder de algemene aandacht te trekken de flater te herstellen. Men kan nog veel meer van zulke onaangename verrassingen verwachten, zelfs bij hypothesen van zuiver fysieke aard. Welke andere ontgoochelingen kunnen er dan nog liggen in vraagstukken van transcendentale, occulte aard? In ieder geval leert het occultisme dat de zogenaamde ‘retrograde rotatie’ een feit is.

- (150) Als geen enkel fysiek intellect in staat is de zandkorrels te tellen die een paar kilometers zeekust bedekken, of de meest innerlijke aard en essentie van die korrels te peilen, die tastbaar en zichtbaar op de hand van de natuuronderzoeker liggen, hoe kan een materialist dan grenzen stellen aan de wetten die de bestaanswijze en omstandigheden van de atomen in de oerchaos veranderen, of iets met zekerheid weten over de vermogens en krachten van hun atomen en moleculen, vóór en nadat ze tot werelden werden geordend? Deze onveranderlijke en eeuwige moleculen – veel talrijker in de ruimte dan de zandkorrels langs de kust van de oceaan – kunnen qua samenstelling verschillen overeenkomstig hun bestaansgebieden, evenals de zielensubstantie verschilt van haar voertuig, het lichaam. Elk atoom heeft zeven gebieden van zijn of van bestaan, wordt ons geleerd; en elk gebied wordt beheerst door zijn eigen wetten van evolutie en wederopneming. Astronomen, geologen en natuurkundigen – aan wie geen enkel chronologisch gegeven bekend is dat zelfs maar bij benadering als uitgangspunt zou kunnen dienen om de leeftijd van onze planeet of de oorsprong van het zonnestelsel te bepalen – verwijderen zich bij elke nieuwe hypothese verder en verder van de kust van de feiten naar de peilloze diepten van de theoretische ontologie.¹ De wet van de analogie heeft voor het bouwplan van de stelsels buiten en van de planeten binnen ons zonnestelsel niet noodzakelijk betrekking op de eindige voorwaarden waaraan elk zichtbaar lichaam op ons bestaansgebied onderworpen is. In de occulte wetenschap is deze wet de eerste en de belangrijkste sleutel tot de kosmische natuurkunde, maar ze moet tot in de kleinste bijzonderheden worden bestudeerd, en
- (151) ‘zeven keer worden omgedraaid’, vóór men haar begrijpt. De occulte filosofie is de enige wetenschap die ons dat kan leren. Hoe kan men dan het al of niet waar zijn van de stelling van de occultist dat ‘de kosmos eeuwig is in zijn onvoorwaardelijke collectiviteit en alleen eindig is in zijn voorwaardelijke manifestaties’, laten afhangen van die eenzijdig op het fysieke gebaseerde uitspraak dat ‘de natuur noodzakelijk uitgeput moet raken’?

¹ De occultisten, die het volste vertrouwen hebben in hun eigen nauwkeurige verslagen, zowel sterrenkundige als wiskundige, berekenen de ouderdom van de mensheid, en verklaren dat deze (in gescheiden seksen verdeeld) in deze ronde precies 18.618.727 jaar heeft bestaan, zoals de brahmaanse leringen en zelfs enkele hindoe-kalenders aangeven.

Met deze verzen – de vierde śloka van stanza 6 – eindigt dat gedeelte van de stanza's dat betrekking heeft op de universele kosmogonie na de laatste mahāpralaya of universele vernietiging, die, wanneer ze komt, alle gedifferentieerde dingen, zowel goden als atomen, uit de ruimte wegvaagt als evenzoveel dorre bladeren. Vanaf dit vers houden de stanza's zich alleen bezig met ons zonnestelsel in het algemeen, en dus ook met de planeetketens daarin, en met de geschiedenis van onze bol (de vierde en zijn keten) in het bijzonder. Alle stanza's en verzen die hier in deel 1 volgen, betreffen alleen de evolutie van en op onze aarde. Over laatstgenoemde wordt een vreemde lering aangenomen – natuurlijk alleen vreemd vanuit het standpunt van de moderne wetenschap – die we moeten bekendmaken.

Maar voordat we heel nieuwe en tamelijk verrassende theorieën aan de lezer voorleggen, moeten we kort enige toelichting geven. Dit is beslist nodig, omdat deze theorieën niet alleen met de moderne wetenschap in strijd zijn, maar ook op sommige punten met eerder gedane mededelingen door andere theosofen, die zich voor hun uitleg en weergave van deze leringen op dezelfde autoriteit beroepen als wij.¹

Hierdoor kan de indruk ontstaan dat personen die dezelfde leer uitleggen elkaar duidelijk tegenspreken, terwijl het verschil in feite een gevolg is van de onvolledigheid van de informatie die is verstrekt aan eerdere schrijvers, die daardoor enkele onjuiste conclusies trokken en zich bij hun poging het publiek een volledig stelsel aan te bieden, overgaven aan voorbarige speculaties. Daarom moet de lezer die de theosofie al bestudeert, zich niet verbazen op deze bladzijden verbeteringen aan te treffen van bepaalde mededelingen uit verschillende theosofische boeken, en ook de opheldering van bepaalde punten die nog duister waren, omdat ze niet volledig konden worden meegedeeld. Er zijn veel vragen waarmee zelfs de schrijver van *Esoteric Buddhism* (het beste en nauwkeurigste van die boeken) zich niet heeft beziggehouden. Aan de andere kant heeft zelfs hij verschillende onjuiste opvattingen verkondigd die nu in het ware mystieke licht moeten worden gesteld, voor zover de schrijfster daartoe in staat is. (152)

Laten we ons betoog daarom kort onderbreken tussen de zojuist verklarde en de nog volgende śloka's, want de kosmische tijdperken die ze scheiden, hebben een onmetelijke duur. Dit geeft ons ruim de tijd voor een overzicht in vogelvlucht van enkele punten betreffende de geheime

¹ A.P. Sinnett, *Esoteric Buddhism* (1885); Mohini Chatterji en Laura Holloway, *Man: Fragments of Forgotten History* (1885).

leer, die aan het publiek zijn voorgelegd in een min of meer onzeker en soms verkeerd licht.

Enkele vroegere theosofische misvattingen over planeten, ronden, en de mens

- Onder de elf weggelaten¹ stanza's is er een die een volledige beschrijving geeft van de vorming van de opeenvolgende planeetketens, nadat de eerste kosmische en atomaire differentiatie was begonnen in de oorspronkelijke *akosmische* toestand. Het is zinloos te spreken over 'wetten die ontstaan wanneer de godheid zich voorbereidt om te scheppen', want (a) wetten zijn, of beter DE WET is, eeuwig en ongeschapen; en (b) de godheid is wet, en omgekeerd. Bovendien ontvouwt de ene eeuwige WET alles in de (toekomstige) gemanifesteerde natuur volgens een zevenvoudig beginsel; daartoe behoren ook de talloze cirkelvormige ketens van werelden, die bestaan uit zeven bollen, trapsgewijs gerangschikt op de vier lagere gebieden van de wereld van vorming (de drie andere behoren tot het heelal van de archetypen). Van deze zeven valt er maar *één, de laagste en meest stoffelijke van die bollen*, binnen ons gebied van waarneming; de zes andere liggen daarbuiten en zijn daarom voor het aardse oog onzichtbaar. Elk van die ketens van werelden is de nakomeling en schepping van een andere, *lagere* en *dode* keten – *haar reïncarnatie* zogezegd. Ter verduidelijking: er wordt ons meegedeeld dat elk van de planeten – waarvan er *maar zeven* als heilig worden beschouwd, omdat ze worden bestuurd door de hoogste heersers of goden, en beslist niet omdat de Ouden niets wisten van de andere² – of deze bekend is of niet, zevenvoudig is, evenals de keten waartoe de aarde behoort (zie *Esoteric Buddhism*).
- (153) Zo zijn alle planeten, bijvoorbeeld Mercurius, Venus, Mars, Jupiter, Saturnus, enz., of onze aarde, voor ons even zichtbaar als onze bol dat waarschijnlijk is voor de bewoners van de andere planeten, als die er zijn, omdat ze alle op hetzelfde gebied liggen, terwijl de hogere vergezellende bollen van deze planeten zich op andere gebieden bevinden, geheel buiten dat van onze aardse zintuigen. Omdat hun plaats ten opzichte van elkaar verderop wordt gegeven, en ook in het diagram³ dat bij de toelichtingen op sloka 6 van stanza 6 hoort, is nu enige uitleg nodig. Deze onzichtbare

¹ Zie de aantekening op de vorige bladzijde die volgt op de toelichting, en ook de opmerking na de samenvatting van de stanza's aan het einde van de Proloog, blz. 52-3.

² In de geheime boeken worden veel meer planeten opgenoemd dan in moderne boeken over astronomie.

³ Zie blz. 228 van dit deel.

metgezellen komen opvallend overeen met dat wat we ‘de beginselen van de mens’ noemen. De zeven bollen bevinden zich op drie stoffelijke gebieden en één spiritueel gebied, die overeenkomen met de drie upādhi’s (stoffelijke bases) en één spiritueel voertuig (vāhana) van onze zeven beginselen in de mens. Wanneer we, om een duidelijker beeld te krijgen, ons de beginselen van de mens voorstellen, gerangschikt zoals in het volgende schema, dan leidt dit tot het hier opgenomen diagram van analogieën:

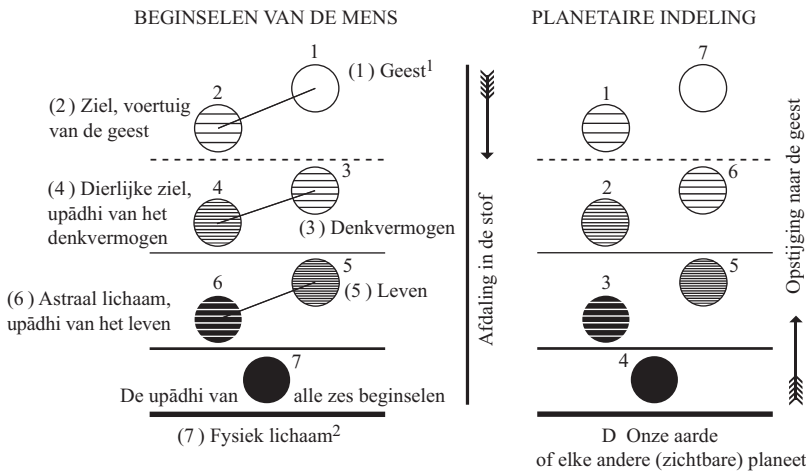

Diagram 1

De donkere horizontale lijnen van de lagere gebieden zijn in het ene geval de upādhi's, en in het geval van de planeetketen de gebieden. Het diagram plaatst de beginselen van de mens natuurlijk niet helemaal in de goede volgorde, maar het geeft wel de overeenkomst en de analogie aan waarop nu de aandacht wordt gevestigd. Zoals de lezer zal zien, gaat het voor beide entiteiten om een afdaling in de stof, om de aanpassing – zowel in mystieke (154)

¹ Omdat we hier van het algemene naar het bijzondere afdalen, in plaats van de inductieve methode van Aristoteles te gebruiken, staan de nummers in omgekeerde volgorde. De geest heeft nummer 1 in plaats van – zoals gebruikelijk is, maar eigenlijk *niet zo goed* – nummer 7.

² Of, zoals ze gewoonlijk worden genoemd, op dezelfde manier als in *Esoteric Buddhism* en andere boeken: 1. ātman; 2. buddhi (of spirituele ziel); 3. manas (menselijke ziel); 4. kāmarūpa (voertuig van verlangens en begeerten); 5. līṅgaśarīra; 6. prāṇa; 7. sthūlaśarīra.

als in fysieke zin – van die twee, en om hun vermenging met elkaar voor de grote ‘strijd om het bestaan’ die hun wacht. Men vindt ‘entiteit’ misschien een vreemde term voor een bol, maar de oude filosofen, die in de aarde een reusachtig ‘levend wezen’ (Latijn: animal) zagen, waren in hun tijd wijzer dan onze geologen nu. Plinius, die de aarde onze goede voedster en moeder noemde, het enige element dat de mens niet vijandig is, sprak meer naar waarheid dan Watts, die haar als Gods voetenbankje zag. Want de aarde is alleen maar het voetenbankje van de mens bij zijn opgang naar hogere gebieden, het voorportaal

... naar glorierijke verblijven,
 waardoorheen zich een aanhoudende stroom wezens verdringt.¹

Maar dit toont slechts aan hoe bewonderenswaardig de occulte filosofie past bij alles in de natuur, en hoeveel logischer haar leringen zijn dan de levenloze hypothetische speculaties van de natuurwetenschap.

Als hij zover is gekomen, zal de mysticus beter zijn voorbereid om de occulte leer te begrijpen, hoewel iedere student van de huidige wetenschap deze als belachelijke onzin kan, en waarschijnlijk zal, beschouwen. Maar de onderzoeker van het occultisme staat op het standpunt dat de nu besproken theorie veel filosofischer en aannemelijker is dan alle andere. Deze is in ieder geval veel logischer dan de onlangs naar voren gebrachte theorie dat de maan een deel van onze aarde zou zijn dat werd weggeslingerd toen laatstgenoemde nog een vloeibare en kneedbare bol of massa was.²

(155) Men zegt dat de planeetketens hun ‘dagen’ en hun ‘nachten’ hebben, d.w.z. tijdperken van activiteit of leven, en van niet-activiteit of dood – en dat ze zich in de hemel gedragen zoals de mensen op aarde; ze brengen hun gelijken voort, worden oud, en sterven als persoonlijkheid, terwijl alleen hun spirituele beginselen voortleven in hun nageslacht waarin ze zelf voortbestaan.

Zonder nog de heel moeilijke taak te willen vervullen om het volledige proces in alle kosmische details bekend te maken, kunnen we genoeg zeg-

¹ Joanna Baillie, *Dramatic and Poetical Works*, 1851, blz. 525.

² Samuel Laing, de schrijver van *Modern Science and Modern Thought*, zegt: ‘De conclusies op sterrenkundig gebied zijn theorieën die gebaseerd zijn op gegevens zo onzeker dat ze in sommige gevallen ongelooflijk korte uitkomsten geven, bijvoorbeeld 15 miljoen jaar voor het hele tot op heden verlopen vormingsproces van het zonnestelsel, maar in andere gevallen bijna ongelooflijk lange, zoals in het geval waar wordt verondersteld dat de maan van de aarde werd weggeslingerd toen deze in drie uur om haar as draaide, terwijl de grootst mogelijke werkelijke vertraging, berekend op basis van waarnemingen, 600 miljoen jaar nodig zou hebben om de aarde te laten rondwentelen in 23 in plaats van 24 uur’ (blz. 48). En als de natuurkundigen daarbij blijven, waarom moet dan de chronologie van de hindoes worden uitgelachen, omdat ze overdreven zou zijn?

gen om er enig idee van te geven. Wanneer een planeetketen in haar laatste ronde is, zendt haar bol 1 of A, voordat deze ten slotte *afsterft*, al zijn energie en ‘beginselen’ naar een neutraal centrum van latente kracht, een ‘layacentrum’, en bezielt daardoor een nieuwe kern van ongedifferentieerde substantie of stof, d.w.z. wekt deze op tot activiteit of schenkt haar leven. Stel dat zo’n proces in de ‘planeet’keten van de maan heeft plaatsgevonden; stel verder ter wille van het betoog (hoewel de hieronder geciteerde theorie van Darwin onlangs is ondermijnd, al is dit feit nog niet door een wiskundige berekening geverifieerd) dat de maan veel ouder is dan de aarde. Stel u de zes vergezellende bollen van de maan voor – eonen vóór de eerste van onze zeven bollen werd ontwikkeld – op precies dezelfde plaats ten opzichte van elkaar als de vergezellende bollen van *onze* keten nu innemen ten opzichte van onze aarde.¹ Dan zal men zich nu gemakkelijk kunnen voorstellen dat bol A van de maanketen, bol A van de aardketen bezielt, en sterft; dat daarna bol B van eerstgenoemde zijn energie naar bol B van de nieuwe keten overbrengt; dat dan bol C van de maanketen als nakomeling bol C van de aardketen schept; dat vervolgens de maan (onze satelliet²) al haar leven, energie en vermogens laat overgaan naar de laagste bol van onze planeetketen – bol D, onze aarde – en dat ze, nadat ze deze naar een nieuw centrum heeft overgebracht, in feite *een dode planeet* wordt, waarvan de aswenteling vanaf de geboorte van onze bol bijna is opgehouden. De maan is nu het koude overblijfsel, de schaduw die wordt meegesleept door het nieuwe lichaam waarin haar levenskrachten (156)

¹ Zie in *Esoteric Buddhism* de hoofdstukken over ‘de samenstelling van de mens’ en de ‘planeetketen’.

² Ze is ontegenzeggelijk de satelliet, maar dit doet geen afbreuk aan de theorie dat ze de aarde alles heeft gegeven behalve haar lijk. Om de theorie van Darwin te kunnen handhaven, moesten er naast de zojuist weerlegde hypothese (zie de voetnoot op blz. 184) andere en nog onlogischer gissingen worden bedacht. De maan, zegt men, is bijna zes keer zo snel afgekoeld als de aarde (Winchell, *World-Life*, blz. 379): ‘Als de aarde sinds de vorming van de aardkorst 14.000.000 jaar oud is, dan is de maan slechts elf en tweederde miljoen jaar oud sinds dat stadium . . .’, enz. En als onze maan niets anders dan een weggeslingerd stuk van onze aarde is, waarom kan dan niet dezelfde conclusie worden getrokken voor de manen van andere planeten? De astronomen ‘weten het niet’. Waarom zouden Venus en Mercurius geen satellieten hebben, en waardoor – als ze toch bestaan – zijn die dan gevormd? Omdat volgens ons de wetenschap maar één sleutel bezit tot de geheimen van de natuur – de sleutel van de stof – terwijl de occulte filosofie zeven sleutels heeft en toelicht wat de wetenschap niet ziet. Mercurius en Venus hebben geen satellieten, maar evenals de aarde hadden ze ‘ouders’. Beide zijn veel ouder dan de aarde, en vóór laatstgenoemde haar zevende ronde bereikt, zal haar moeder, de maan, volledig zijn verdwenen, evenals de ‘manen’ van de andere planeten (al naar het geval) al of niet zijn verdwenen, want er zijn planeten met *een aantal* manen – alweer een mysterie dat door geen Oedipus van de astronomie is opgelost.

en ‘beginselen’ zijn overgegaan. Ze is gedoemd om tijdperken lang de aarde te blijven volgen, om door haar nakomelingen te worden aangetrokken en deze aan te trekken. Terwijl ze voortdurend door haar kind wordt *gevampiriseerd*, wreekt ze zich door dit geheel te doordrenken met de verderfelijke, onzichtbare, en giftige invloed die emaneert uit de occulte kant van haar wezen. Want ze is een *dood* maar toch een *levend lichaam*. De deeltjes van haar ontbindende lijk zijn vol actief en destructief leven, hoewel het lichaam dat ze hadden gevormd zielloos en levenloos is. Haar emanaties zijn daarom tegelijk weldadig en schadelijk – op aarde is een analoge situatie te vinden in het feit dat gras en planten nergens sappiger en weliger zijn dan op graven, terwijl tegeliktijd de uitwasemingen van het kerkhof en van lijken dodelijk zijn. En evenals alle lijkenetende boze geesten of vampiers is de maan de vriendin van de tovenaars en de vijand van mensen die niet goed oppassen. In de oeroude tijdperken, in latere tijden bij de heksen van Thessalië, en ook nu bij sommige Bengaalse tãtrika’s waren haar aard en eigenschappen bekend aan iedere occultist, maar voor natuurkundigen zijn ze een gesloten boek gebleven.

Zo is de maan, vanuit sterrenkundig, geologisch, en natuurkundig standpunt beschouwd. Haar metafysische en psychische natuur moeten in dit boek een occult geheim blijven, evenals het geval was in *Esoteric Buddhism*, ondanks de daarin gemaakte tamelijk optimistische bewering dat ‘er in het raadsel van de achtste sfeer nu niet veel mysteries meer besloten liggen’. Dit zijn onderwerpen ‘waarover de adepten bij hun mededelingen aan niet-ingewijde leerlingen heel terughoudend zijn’;¹ en omdat ze bovendien nooit hebben goedgekeurd of toegestaan dat hierover enige speculaties worden bekendgemaakt, is het het beste er zo weinig mogelijk over te zeggen.

(157) Zonder echter het verboden gebied van de ‘achtste sfeer’ te betreden, kan het nuttig zijn enige aanvullende feiten te geven over de voormalige monaden van de maanketen – de ‘maanvoorouders’ – omdat ze een belangrijke rol spelen bij het latere ‘ontstaan van de mens’. Dit brengt ons rechtstreeks tot de zevenvoudige samenstelling van de mens; en omdat er onlangs enige discussie is ontstaan over de classificatie die voor de indeling van de microkosmische entiteit het beste kan worden gevolgd, worden nu ook twee andere stelsels bekeken, waardoor vergelijking eenvoudiger wordt. Het hiernavolgende korte artikel is van T. Subba Row, een Vedānta-geleerde. Hij geeft de voorkeur aan de brahmaanse indeling van de rājayoga, en vanuit een metafysisch standpunt heeft hij volkomen gelijk. Maar omdat het eenvoudig een keuze betreft, en wat het meest geschikte is, houden we ons in dit boek aan de ‘aloude’ classificatie van de ‘esoterische school van de

¹ *Op.cit.*, 5de druk, 1885, blz. 113.

arhats' van de andere kant van de Himālaya. De volgende tabel met verklarende tekst is ontleend aan *The Theosophist* van Madras, en ze komt ook voor in *Five Years of Theosophy*:

Zevenvoudige indeling volgens verschillende Indiase stelsels

‘We geven hieronder in tabelvorm de classificaties van de beginselen van de mens die worden gevolgd door de leraren van het boeddhisme en van de Vedānta:

Classificatie in <i>Esoteric Buddhism</i>	Classificatie van de Vedānta	Classificatie in Tāraka-rāja-yoga
1. sthūlaśarīra	annamaya-kośa ⁴	sthūlopādhi ⁵
2. prāṇa ¹	prāṇamaya-kośa	
3. het voertuig van prāṇa ²		
4. kāmarūpa	manomaya-kośa	sūksh mopādhi
5. denkvermogen		
{ (a) wilsuitingen en gevoelens, enz. (b) vijñāna	vijñānamaya-kośa	
6. spirituele ziel ³	ānandamaya-kośa	kāraṇopādhi
7. ātman	ātman	ātman

Uit de voorafgaande tabel zal men zien dat het derde beginsel in de boeddhistische classificatie niet afzonderlijk wordt genoemd in de indeling volgens de Vedānta, omdat het alleen maar het voertuig van prāṇa is. Verder blijkt het vierde beginsel te behoren tot de derde kośa [schede], omdat dit beginsel slechts het voertuig van de wilskracht vormt, die alleen maar een energie is van het denkvermogen. Ook moet worden opgemerkt dat de vijñānamaya-kośa als iets anders wordt beschouwd dan de manomaya-kośa, omdat er na de dood – als het ware – een scheiding wordt gemaakt tussen

(158)

¹ ‘Leven’.

² Het astrale lichaam of līngaśarīra.

³ Buddhi.

⁴ Kośa (kosha) is letterlijk ‘schede’, het omhulsel van elk beginsel.

⁵ Sthūla-upādhi, of basis van het beginsel.

het lagere deel van het denkvermogen, dat nauwer verwant is met het vierde beginsel dan met het zesde, en anderzijds het hogere deel, dat zich aan het zesde hecht, en dat in feite de basis van de hogere spirituele individualiteit van de mens is.

We kunnen onze lezers erop wijzen dat de in de laatste kolom gegeven classificatie de beste en de eenvoudigste is voor alle praktische doeleinden die in verband staan met rājayoga. Hoewel er zeven beginselen in de mens zijn, zijn er maar drie verschillende upādhi's [bases], in elk waarvan zijn ātman onafhankelijk van de rest kan werken. Deze drie upādhi's kunnen door een adept worden gescheiden, zonder dat hij zichzelf doodt. Hij kan niet de zeven beginselen van elkaar scheiden zonder zijn gestel te vernietigen.'¹

De lezer kan nu beter inzien dat er tussen de drie upādhi's van de rāja-yoga met de ātman ervan, en onze drie upādhi's, ātman en de drie verdere onderverdelingen, in werkelijkheid maar heel weinig verschil bestaat. Omdat bovendien iedere adept aan deze kant van de Himālaya of in India aan de andere kant, of hij nu behoort tot de Patañjali-, de Āryāsaṅga- of de mahāyāna-school, een rājayogī moet worden, moet hij dus in beginsel en in theorie de tāraka-rāja-classificatie aanvaarden, ongeacht tot welke classificatie hij voor praktische en occulte doeleinden zijn toevlucht neemt. Het doet er dus erg weinig toe of men spreekt van de *drie upādhi's met hun drie aspecten* en ātman, de eeuwige en onsterfelijke synthese, of dat men ze de 'zeven beginselen' noemt.

Voor wie de leer over de zevenvoudige ketens van werelden in de zonnekosmos niet uit de theosofische geschriften kent, of er wel over heeft gelezen maar deze niet goed heeft begrepen, geven we nu een korte samenvatting ervan.

(159) 1. Alles is zevenvoudig, zowel in het metafysische als in het fysieke heelal. Daarom worden aan elk hemellichaam, elke planeet, zichtbaar of onzichtbaar, zes vergezellende bollen toegekend.² De evolutie van het leven vindt plaats op deze zeven bollen of lichamen, van de eerste tot de zevende, in zeven RONDEN of zeven cyclussen.

2. Deze bollen worden gevormd door middel van een proces dat de occultisten de 'wedergeboorte van de planeetketens (of ringen)' noemen. Wanneer de zevende en laatste ronde van een van die ringen is begonnen, begint de hoogste of eerste bol, 'A', gevolgd door alle andere tot de laatste toe, af te sterven, in plaats van een zekere rusttijd of 'verduistering' in te

¹ *The Theosophist*, juni 1884, blz. 225. Vgl. *Five Years of Theosophy*, blz. 185-6.

² Zie het diagram op blz. 228.

gaan, zoals in de voorafgaande ronden. De ‘planetaire’ ontbinding (pralaya) is nabij, en haar uur heeft geslagen; elke bol moet zijn leven en energie overdragen aan een andere planeet.¹

3. Onze aarde moet als de zichtbare vertegenwoordigster van haar onzichtbare hogere vergezellende bollen, haar ‘heren’ of ‘beginselen’,² evenals de andere bollen zeven ronden doormaken. Tijdens de eerste drie vormt en verdicht ze zich; tijdens de vierde wordt ze vaster en harder; tijdens de laatste drie keert ze geleidelijk terug tot haar oorspronkelijke etherische vorm: ze wordt zagezegd vergeestelijkt.

4. Haar mensheid ontwikkelt zich pas volledig in de vierde – onze tegenwoordige – ronde. Tot aan deze vierde levenscyclus wordt ze slechts bij gebrek aan een meer toepasselijke term als ‘mensheid’ aangeduid. Evenals de rups die een pop en een vlinder wordt, gaat de mens, of beter gezegd dat wat mens zal worden, tijdens de eerste ronde door alle vormen en natuurrijken en neemt in de twee volgende ronden alle menselijke gedaanten aan. Wanneer de MENS bij het begin van de vierde van de huidige reeks levenscyclussen en rassen op onze aarde aankomt, is hij de eerste vorm die erop verschijnt, alleen voorafgegaan door het mineralen- en het plantenrijk – en zelfs het laatstgenoemde moet *zijn evolutie door middel van de mens voortzetten*. Dit zal in deel 2 worden uitgelegd. Tijdens de drie komende ronden zal de mensheid, evenals de bol waarop ze leeft, steeds ernaar streven weer haar oorspronkelijke vorm aan te nemen, die van een menigte dhyāni-chohans. De mens streeft ernaar *een* god te worden en dan – GOD, evenals elk ander atoom in het heelal.

‘Al bij de tweede ronde begint de evolutie volgens een heel ander plan te verlopen. Alleen tijdens de eerste ronde wordt de (hemelse) mens op bol A een menselijk wezen, en op bol B, C, enz., (opnieuw) een mineraal, een plant, een dier. Vanaf de tweede ronde verloopt het proces heel anders; maar u heeft geleerd voorzichtig te zijn . . . en ik raad u aan *niets te zeggen vóór het tijd is om het te zeggen* . . .’ (Fragment uit de brieven van de leraar over verschillende onderwerpen.)³ (160)

5. Elke levenscyclus op bol D (onze aarde)⁴ bestaat uit zeven wortelrassen. Ze beginnen met het etherische en eindigen met het spirituele, volgens de dubbele lijn van fysieke en morele evolutie – van het begin van de aardronde tot het einde daarvan. (De ene is een ‘planeetronde’ van bol A tot bol G, de zevende; de andere is de ‘bol-’ of *aardronde*.)

¹ Zie het diagram op blz. 201.

² Zie het diagram op blz. 183.

³ Noot vert.: Vgl. *De mahatma brieven aan A.P. Sinnett*, blz. 192-3.

⁴ We houden ons in dit boek slechts terloops met andere bollen bezig.

Dit is heel goed beschreven in *Esoteric Buddhism* en heeft voorlopig geen verdere toelichting nodig.

6. Het eerste wortelras, d.w.z. de eerste ‘mensen’ op aarde (ongeacht hun vorm), was het nageslacht van de ‘hemelse mensen’, die in de filosofie van India terecht de ‘maanvoorouders’ of pitri’s worden genoemd, waarvan er zeven klassen of hiërarchieën zijn. Omdat dit alles in de volgende hoofdstukken en in deel 2 voldoende zal worden toegelicht, hoeft er hier niet méér over te worden gezegd.

Maar aan de twee eerdergenoemde boeken, die elk onderwerpen uit de occulte leer behandelen, moet specifieke aandacht worden besteed. *Esoteric Buddhism* is in theosofische kringen, en zelfs in de buitenwereld, te goed bekend dan dat het nodig zou zijn uitvoerig op zijn verdiensten in te gaan. Het is een voortreffelijk boek, en heeft nog voortreffelijker werk gedaan. Maar dit neemt niet weg dat het enkele onjuiste denkbeelden bevat, en dat het veel theosofen en leken ertoe heeft gebracht zich een onjuist beeld van de oosterse geheime leringen te vormen. Bovendien is het mis-schien een beetje te materialistisch.

*Man*¹, dat later verscheen, was een poging om de oude leer vanuit een meer ideëel standpunt naar voren te brengen, om enkele visioenen in en uit het astrale licht te interpreteren, en om enkele leringen weer te geven die gedeeltelijk waren ontleend aan de gedachten van een meester, maar die helaas verkeerd waren begrepen. Dit boek behandelt ook de evolutie van de eerste mensenrassen op aarde, en bevat enkele voortreffelijke bladzijden van filosofische aard. Maar verder is het slechts een interessant mystiek fantasierijk verhaal. Het beantwoordde niet aan zijn doel, omdat aan de voorwaarden voor een juiste interpretatie van deze visioenen niet was voldaan. De lezer moet zich dus niet verbazen als onze boeken deze eerdere beschrijvingen op verschillende punten tegenspreken.

(161) De esoterische ‘kosmogonie’ in het algemeen en de evolutie van de menselijke monade in het bijzonder verschillen in deze twee boeken en in andere theosofische boeken die onafhankelijk daarvan door *beginners* zijn geschreven, zozeer dat het onmogelijk is met ons boek verder te gaan zonder deze twee eerder verschenen werken te vermelden, want beide – met name *Esoteric Buddhism* – hebben een aantal bewonderaars. De tijd is gekomen om enkele zaken in verband hiermee toe te lichten. Mogelijke fouten moeten nu worden getoetst aan de oorspronkelijke leringen en worden verbeterd. Terwijl het ene boek te veel neigt naar de materialistische wetenschap, is het andere beslist te idealistisch, en soms fantastisch.

¹ *Man: Fragments of Forgotten History*, door twee chela’s, Londen, 1885.

De eerste verwarringen en misvattingen ontstonden uit de – voor westerlingen tamelijk onbegrijpelijke – leer over de periodieke ‘verduisteringen’ en de opeenvolgende ‘ronden’ van de bollen langs hun cirkelvormige ketens. Een daarvan heeft betrekking op de ‘vijfde’- en zelfs de ‘zesde’-ronders. Degenen die wisten dat een ronde werd voorafgegaan en gevolgd door een langdurige pralaya, een rustpauze die een onoverbrugbare kloof teweegbracht tussen twee rondes, tot de tijd aanbrak voor een hernieuwde levenscyclus, begrepen niets van de ‘denkfout’ om te spreken van ‘vijfde- en zesde-ronders’ in onze vierde ronde. Gautama Boeddha, zo zei men, was een zesde-ronder, Plato en enkele andere grote filosofen en denkers, ‘vijfde-ronders’. Hoe kon dit? Een van de meesters onderwees en bevestigde dat er zelfs nu op aarde zulke ‘vijfde-ronders’ waren; en hoewel men had *begrepen dat hij zei* dat de mensheid nog ‘in de vierde ronde’ was, *scheen* hij op een andere plaats te zeggen dat we in de vijfde waren. Hierop gaf een andere leraar het ‘apocalyptische’ antwoord: ‘Een paar regendruppels maken nog geen moesson, al zijn ze een voorbode ervan. . . . Nee, we zijn niet in de vijfde ronde, maar al een paar duizend jaar verschijnen er mensen van de vijfde ronde onder ons.’¹ Dit was nog erger dan het raadsel van de sfinx! Onderzoekers van het occultisme onderwierpen hun hersenen aan de meest wilde speculaties. Lange tijd probeerden ze Oedipus te overtreffen en beide beweringen met elkaar in overeenstemming te brengen. En omdat de meesters bleven zwijgen, evenals de stenen sfinx zelf, werden ze beschuldigd van inconsequentie en ‘tegenstrijdigheid’. Ze lieten echter eenvoudig de speculaties doorgaan, om het westerse denken *een les te geven* die het hard nodig heeft.

De oriëntalisten hadden in hun verwaandheid en in hun gewoonte om elke metafysische opvatting en uitdrukking te verstoffelijken, zonder enige ruimte te laten voor oosterse beeldspraak en allegorie, van de exo- (162)
terische hindoeïfilosofie een warboel gemaakt, en nu deden de theosofen hetzelfde met de esoterische leringen. Het is duidelijk dat laatstgenoemden tot nu toe de betekenis van de uitdrukking ‘vijfde- en zesde-ronders’ volstrekt niet hebben begrepen. De betekenis is echter eenvoudig deze: elke ‘ronde’ brengt een nieuwe ontwikkeling en zelfs een volkomen verandering teweeg in de verstandelijke, psychische, spirituele en fysieke gesteldheid van de mens, waarbij al deze beginselen steeds verder evolueren. Hieruit volgt dat personen die, zoals Confucius en Plato, psychisch, verstandelijk en spiritueel tot de hogere evolutiegebieden behoorden, in onze vierde ronde even ver waren als de gemiddelde mens zal zijn in de vijfde ronde, waarvan de mensheid bestemd is om op deze evolutieladder veel

¹ Noot vert.: Vgl. *De mahatma brieven aan A.P. Sinnett*, blz. 92-3.

hoger te staan dan onze huidige mensheid. Op dezelfde manier was Gautama Boeddha – de geïncarneerde wijsheid – nog hoger en edeler dan de genoemde mensen, die vijfde-ronders zijn, en worden Boeddha en Śāṅkarāchārya allegorisch zesde-ronders genoemd. Vandaar de verborgen wijsheid van de destijds ‘ontwijkend’ genoemde uitspraak ‘dat een paar regendruppels nog geen moesson maken, *al zijn ze een voorbode ervan*’.

En nu zal de waarheid van de in *Esoteric Buddhism* gemaakte opmerking volkomen duidelijk zijn:

*Wanneer men de ingewikkelde feiten van een geheel onbekende wetenschap aan een ongeofende denker voorlegt, is het onmogelijk deze meteen al te geven met alle beperkende voorwaarden . . . en met vermelding van uitzonderlijke ontwikkelingen. . . . We moeten ons eerst beperken tot de algemene regels en ons pas later met de uitzonderingen bezighouden, en dit geldt in het bijzonder voor een studie waarbij de gebruikelijke onderwijsmethode erop gericht is om elk nieuw denkbeeld in het geheugen te prenten, door eerst verwarring te wekken die dan ten slotte door dat denkbeeld wordt weggenomen.*¹

- Doordat de schrijver van deze opmerking, zoals hij zegt, zelf ‘een – in het occultisme – ongeofende denker’ was, leidden zijn eigen conclusies, en zijn betere bekendheid met moderne sterrenkundige theorieën dan met de oude leer, hem als vanzelf en onbewust ertoe een aantal fouten te maken, maar meer op detailpunten dan wat de ‘hoofdpijnen’ betreft. Eén daarvan zullen we nu noemen. Het gaat om een kleinigheid, maar deze zou veel beginners tot onjuiste opvattingen kunnen brengen. Maar evenals de misvattingen van de eerdere drukken in de *aantekeningen* van de vijfde druk werden verbeterd, kan ook de zesde worden herzien en verbeterd. Er waren verschillende oorzaken voor zulke fouten. (1) Ze waren het gevolg van de pijnlijke noodzaak voor de leraren om antwoorden te geven die als ‘ontwijkend’ werden beschouwd; de vragen waren te nadrukkelijk gesteld om onopgemerkt te blijven, terwijl ze aan de andere kant *maar gedeeltelijk konden worden beantwoord*. (2) Ondanks deze situatie werd de erkenning dat ‘een half ei beter is dan een lege dop’ maar al te vaak verkeerd begrepen en nauwelijks naar behoren gewaardeerd. Als gevolg daarvan gaven de Europese lekenchela’s zich soms over aan ongegronde speculaties. Hiertoe behoorden (a) het ‘mysterie van de achtste sfeer’ in verband met de maan, en (b) de onjuiste bewering dat twee van de hogere bollen van de aardketen, twee van onze welbekende planeten waren: ‘afgezien van de aarde . . . zijn er *slechts twee andere werelden van onze keten zichtbaar* . . . Mars en Mercurius’.²

Dit was een grote fout. Deze is echter evengoed te wijten aan de vaag-

¹ *Esoteric Buddhism*, 5de druk, 1885, blz. 145.

² *Op.cit.*, blz. 136.

heid en onvolledigheid van het antwoord van de meester als aan de vraag van de leerling zelf, die even vaag en onduidelijk was.

De vraag was: 'Welke planeten die aan de gewone wetenschap bekend zijn, behoren naast Mercurius tot ons stelsel van werelden?' Als de vraagsteller nu met 'stelsel van werelden' onze *aardketen* of 'snoer' bedoelde, in plaats van het 'zonnestelsel van werelden' zoals het geval had moeten zijn, dan moest het antwoord wel verkeerd worden begrepen. Want het antwoord was: 'Mars en vier andere planeten, waarvan de astronomie niets weet. Noch A, B, noch Y, Z zijn bekend; en bovendien kan men ze niet zien met behulp van fysieke middelen, hoe volmaakt die ook zijn.'¹ Dit is duidelijk: (a) De astronomie weet in werkelijkheid nog niets van de planeten, noch van de oude noch van de in de deze tijd ontdekte planeten. (b) Men kan geen *vergezellende* planeten van A tot Z zien, d.w.z. geen hogere bollen van een van de planeetketens in ons zonnestelsel.² Wat Mars, Mercurius, en 'de vier andere planeten', betreft, deze staan in een betrekking tot de aarde waarover geen meester of vergevorderde occultist ooit zal spreken, en nog minder de aard ervan zal verklaren.³

(164)

We verklaren daarom uitdrukkelijk dat de naar voren gebrachte theorie onhoudbaar is, met of zonder de verdere bewijzen die de moderne astronomie ons levert. De natuurwetenschap kan ondersteunend maar nog altijd heel onzeker bewijsmateriaal aanvoeren, maar alleen voor hemellichamen op hetzelfde gebied van stoffelijkheid als ons objectieve heelal. Mars, Mercurius, Venus en Jupiter zijn, evenals alle andere tot dusver ontdekte (of nog te ontdekken) planeten, op zichzelf beschouwd de vertegenwoordigers op ons gebied van zulke ketens. Zoals in een van de talrijke brieven van Sinnetts 'leraar' duidelijk wordt verklaard, 'zijn er talloze andere manvantarische ketens van bollen, zowel in als buiten ons zonnestelsel, die door

¹ Noot vert.: Vgl. *De mahatma brieven aan A.P. Sinnett*, blz. 191.

² Natuurlijk met uitzondering van alle planeten die op de *vierde* plaats staan, zoals onze aarde, de maan, enz. Van alle ooit ontvangen of verzonden brieven, behalve enkele persoonlijke – 'waarin geen leringen staan', zegt de meester – bezit de schrijfster afschriften. Omdat het in het begin haar taak was om bepaalde punten die niet waren aangeroerd te beantwoorden en toe te lichten, is het heel aannemelijk dat de schrijfster, ondanks de vele aantekeningen op deze afschriften, door haar gebrekkige kennis van het Engels en haar angst om te veel te zeggen, de gegeven informatie heeft verknoeid. *In elk van deze gevallen neemt ze daarvoor de schuld volledig op zich.* Maar ze kan niet toelaten dat onderzoekers nog langer in een waan verkeren, of blijven geloven, dat de fout bij het esoterische stelsel ligt.

³ In dezelfde brief wordt uitdrukkelijk verklaard dat dit onmogelijk is: 'probeer te begrijpen dat u me vragen stelt die tot de hoogste inwijdingen behoren; dat ik u [slechts] een algemeen beeld kan geven, maar *dat ik niet op details durf in te gaan of zal ingaan*', schreef een van de leraren aan de schrijver van *Esoteric Buddhism*. (Vgl. *De mahatma brieven aan A.P. Sinnett*, blz. 192.)

intelligente wezens worden bewoond'.¹ Maar noch Mars noch Mercurius behoort *tot onze keten*. Ze vormen, evenals de andere planeten, zevenvoudige *eenheden* in de grote menigte van 'ketens' van ons stelsel, en ze zijn alle even zichtbaar als hun *hogere* bollen onzichtbaar zijn.

- Als men verder nog beweert dat bepaalde uitdrukkingen in de brieven van de leraar tot misverstand konden leiden, dan is het antwoord: Amen, dat was zo. De schrijver van *Esoteric Buddhism* begreep dat goed toen hij schreef dat 'de vanouds gebruikelijke onderwijsmethoden zó zijn dat ze . . . door verwarring te stichten' . . . *al of niet opheldering verschaffen*, afhankelijk van de omstandigheden.² Hoe dan ook, als wordt aangevoerd dat men dit eerder had kunnen verklaren, en de ware aard van de planeten direct had kunnen bekendmaken, zoals nu is gebeurd, dan is het antwoord: 'Het werd toen niet raadzaam gevonden, want het zou hebben geleid tot een reeks verdere vragen *die in verband met hun esoterische karakter nooit konden worden beantwoord*, en die ons dus alleen maar in verlegenheid zouden hebben gebracht.' Vanaf het begin is verklaard en daarna herhaaldelijk bevestigd: (1) dat geen enkele theosoof, *zelfs niet als aangenomen chela* – en dus in geen geval een lekenleerling – kon verwachten dat de geheime leringen hem *grondig en volledig* zouden worden verklaard, vóór *hij zich onherroepelijk aan de Broederschap had verbonden en ten minste één inwijding had doorstaan*, omdat aan geïnteresseerden geen cijfers en getallen kunnen worden gegeven, want cijfers en getallen zijn de sleutel tot het esoterische stelsel; (165) (2) dat wat werd bekendgemaakt slechts de esoterische binnenkant was van wat in bijna alle exoterische geschriften van de wereldreligies staat – in het bijzonder in de *Brāhmaṇa*'s en de *Upanishads* van de *Veda*'s, en zelfs in de *Purāṇa*'s. Het was een klein gedeelte van wat in dit boek veel vollediger wordt onthuld; en zelfs dit is heel onvolledig en fragmentarisch.

Omdat de schrijfster ervan overtuigd was dat de opvatting over Mars en Mercurius onjuist was, vroeg ze toen ze met dit boek begon *in een brief* aan de leraren om uitleg en een gezaghebbende formulering. Deze ontving ze na enige tijd, en letterlijke fragmenten ervan volgen hieronder.

' . . . *Het is volkomen juist dat Mars nu in een toestand van verduistering verkeert, en dat Mercurius daar juist begint uit te komen. U kunt daaraan toevoegen dat Venus in haar laatste ronde is. . . . Als noch Mercurius noch Venus satellieten hebben, zijn de redenen daarvoor . . .* [zie de voetnoot op blz. 185, waar die redenen worden gegeven], *en ook omdat Mars twee satellieten heeft waarop hij geen recht heeft. . . . Phobos, de veronderstelde BINNEN-satelliet, is helemaal geen satelliet. Zoals langgeleden is opgemerkt*

¹ Noot vert.: Vgl. *De mahatma brieven aan A.P. Sinnett*, blz. 130.

² *Esoteric Buddhism*, 5de druk, 1885, blz. 145.

door Laplace en nu door Faye¹, heeft Phobos een te korte omlooptijd, en dus 'moet de basisgedachte van de theorie een fout bevatten', zoals Faye terecht opmerkt. . . . Verder zijn beide [Mars en Mercurius] zevenvoudige ketens, en zijn even onafhankelijk van de siderische heren en superieuren van de aarde als u onafhankelijk bent van de 'beginselen' van Klein Duimpje – die misschien zijn zes broertjes waren, met of zonder slaapmutsen. . . . 'Voor sommige mensen dient kennis om de nieuwsgierigheid te bevredigen', zei Bacon, die evengoed gelijk had door van deze waarheid uit te gaan als degenen die deze vóór hem al kenden, gelijk hadden door WIJSHEID en kennis gescheiden te houden, en door grenzen te stellen aan dat wat in een bepaalde tijd wordt bekendgemaakt. . . . Bedenk:

'. . . kennis woont

In hoofden vol gedachten van anderen,

*Wijsheid in geesten die letten op die van henzelf.'*²

U kunt dit de mensen aan wie u iets van de esoterische leer meedeelt, nooit te sterk inprenten. . . .'

Hier zijn nog enige fragmenten uit een andere brief, geschreven door dezelfde autoriteit. Deze keer vormen ze een antwoord op enkele aan de leraaren voorgelegde bezwaren. Deze berusten op hoogst wetenschappelijke en even doelloze redeneringen, namelijk dat het aanbeveling zou verdienen te proberen de esoterische theorieën in overeenstemming te brengen met de speculaties van de moderne wetenschap; ze waren geschreven door een jonge theosoof als waarschuwing tegen de 'geheime leer' en hadden betrekking op hetzelfde onderwerp. Hij had verklaard dat als er zulke zuster-aarden bestonden, 'ze maar een heel klein beetje minder stoffelijk zouden moeten zijn dan onze bol'. Hoe kwam het dan dat men ze niet kon zien? Het antwoord was:

' . . . Indien psychische en spirituele leringen vollediger werden begrepen, dan zou het vrijwel onmogelijk worden om zich zo'n ongerijmdheid zelfs maar voor te stellen. Tenzij men minder moeite doet om het onverenigbare te verenigen, dat wil hier zeggen de metafysische en spirituele wetenschappen met de fysische of natuurfilosofie – waarbij 'natuur' voor hen [de wetenschappers] een synoniem is van die stof die valt binnen het waarnemingsgebied van hun lichamelijke zintuigen – kan geen werkelijke vooruitgang worden bereikt. Zoals vanaf het begin werd onderwezen, bevindt onze bol zich op het laagste punt van de neergaande boog, waar de stof die we waarnemen zich in haar grofste vorm vertoont. . . . Het is dan ook logisch dat de bollen die onze aarde overschaduwen, zich op andere en hogere gebie-

(166)

¹ 'Sur l'hypothèse de Laplace', in *Comptes rendus des séances de l'Académie des Sciences*, 15 maart 1880, deel 90, blz. 569.

² William Cowper, *The Task, and other Poems*, 1831, blz. 126.

den moeten bevinden. Kortom, als bollen ZIJN ZE IN ÉÉN GEHEEL VERENIGD met onze aarde, maar ze hebben niet DEZELFDE SUBSTANTIE als onze aarde, en behoren daarom tot een geheel andere bewustzijnstoestand. Onze planeet is (evenals alle andere die we zien) aangepast aan de bijzondere toestand van haar mensheid – die toestand die ons in staat stelt met het blote oog de hemellichamen te zien die in essentie één zijn met ons aardse gebied en onze aardse substantie – evenals de bewoners van Jupiter, Mars en andere planeten onze kleine wereld kunnen waarnemen, omdat onze bewustzijnsgebieden, die hoewel ze in graad verschillen van gelijke aard zijn, zich in dezelfde laag van gedifferentieerde stof bevinden. . . . Wat ik schreef, was: ‘De kleine pralaya betreft alleen ons kleine SNOER VAN BOLLEN.’ (In die tijd van spraakverwarring noemden we de ketens ‘snoeren’). . . . ‘Tot zo’n snoer behoort onze aarde.’ Hieruit had duidelijk moeten blijken dat de andere planeten ook ‘snoeren’ of KETENS zijn. . . . Indien hij [de opponent] ook maar het vage silhouet van een van die ‘planeten’ op de hogere gebieden zou willen waarnemen, moet hij eerst zelfs de ijle wolken van de astrale stof afschudden die tussen hem en het volgende gebied hangen. . . .’

(167) Zo wordt duidelijk waarom we, zelfs met behulp van de beste aardse telescopen, niet kunnen waarnemen wat buiten onze wereld van de stof ligt. Alleen degenen die we adepten noemen, die weten waarop ze hun geestes-oog moeten richten en hoe ze hun bewustzijn – zowel op fysiek als op psychisch gebied – naar andere terreinen van het zijn kunnen overbrengen, zijn in staat met gezag over zulke onderwerpen te spreken. En ze zeggen ons duidelijk:

‘Leid het leven dat noodzakelijk is voor het verkrijgen van die kennis en vermogens, en wijsheid zal vanzelf tot u komen. Wanneer u in staat bent om uw bewustzijn af te stemmen op een van de zeven snaren van het ‘universele bewustzijn’ – die snaren die zijn gespannen op het klankbord van de kosmos, en die trillen van eeuwigheid tot eeuwigheid – wanneer u de ‘muziek van de sferen’ grondig heeft bestudeerd, pas dan zult u geheel vrij zijn om uw kennis te delen met hen met wie dit veilig is. Maar wees intussen voorzichtig. Geef de grote waarheden die het erfdeel van de toekomstige rassen zijn niet aan onze huidige generatie. Probeer niet het geheim van het zijn en het niet-zijn te onthullen aan hen die niet in staat zijn de verborgen betekenis te begrijpen van het ZEVENSNARIGE instrument van Apollo – de lier van de stralende god; in elk van haar zeven snaren wonen de geest, de ziel en het astrale lichaam van de kosmos, waarvan nu alleen de schil in handen van de moderne wetenschap is gevallen. . . . Wees voorzichtig, zeggen we, voorzichtig en wijs, en vooral, let erop wat degenen die van u leren, geloven, opdat ze niet door zichzelf te misleiden, ook anderen misleiden . . . want dat is het lot van elke waarheid waarmee de mensen nog niet vertrouwd

zijn. . . . Laat de planeetketens en de andere boven- en onderkosmische mysteries liever een dromenland blijven voor degenen die niet kunnen zien, en ook niet geloven dat anderen dat kunnen. . . .

Het valt te betreuren dat maar weinigen van ons deze wijze raad hebben opgevolgd; en dat veel onschatbare parels, veel juwelen van wijsheid, voor een vijand zijn geworpen die de waarde ervan niet kon begrijpen, van houding veranderde en ons verscheurde.

‘*Laten we ons indenken*’, schreef dezelfde meester aan zijn twee ‘lekenchela’s’, zoals hij de schrijver van *Esoteric Buddhism* en een ander, die enige tijd zijn medeleerling was, noemde – ‘*laten we ons indenken* DAT ONZE AARDE ER EEN IS UIT EEN GROEP VAN ZEVEN PLANETEN OF DOOR MENSEN BEWOONDE WERELDEN. . . . [De ZEVEN planeten zijn de heilige planeten van de oudheid en zijn alle zevenvoudig.] De levensimpuls bereikt nu A, of beter gezegd dat wat bestemd is om A te worden en wat tot dusver slechts kosmisch stof [een ‘laya-centrum’] is. . . . enz.’¹

In deze eerste brieven, waarin termen moesten worden bedacht en woorden worden verzonnen, werden ‘ringen’ vaak ‘ronden’, en de ‘ronden’ werden levenscyclussen, en omgekeerd. De leraar schreef aan een correspondent die een ‘ronde’ een ‘wereldring’ noemde, het volgende: ‘Ik geloof dat dit tot verdere verwarring zal leiden. We zijn het erover eens om de doorgang van een monade van bol A naar bol G of Z een ronde te noemen. . . . De ‘wereldring’ is juist. . . . M raadde Sinnett met klem aan om het eerst eens te worden over de terminologie vóór hij verderging. . . .’²

(168)

Ondanks die afspraak slopen er als gevolg van deze verwarring veel fouten in de eerste leringen. De rassen werden in sommige gevallen zelfs verwisseld met de ‘ronden’ en ‘ringen’, en dit leidde tot dezelfde soort fouten in *Man*. Al vanaf het begin had de meester geschreven:

‘Omdat het mij niet is toegestaan u *de hele waarheid* mee te delen, of het aantal onderverdelingen bekend te maken . . . kan ik u niet tevredenstellen.’³

Dit was in antwoord op de vragen: ‘Als we het goed hebben, dan is het totale aantal levens dat aan het tijdperk van de mens voorafgaat 637’, enz. Op alle vragen in verband met getallen was het antwoord: ‘Probeer het vraagstuk van de 777 incarnaties op te lossen. . . . *Al ben ik verplicht op veel punten informatie achter te houden, toch zal het, als u het probleem zelf zou oplossen, mijn plicht zijn u dat te zeggen.*’⁴

Maar deze problemen werden nooit zelf opgelost, en de resultaten

¹ Noot vert.: Vgl. *De mahatma brieven aan A.P. Sinnett*, blz. 102.

² *Op.cit.*, blz. 89.

³ *Op.cit.*, blz. 90.

⁴ *Op.cit.*, blz. 92.

waren onophoudelijke verwarring en fouten.

Zelfs de leer over de zevenvoudige samenstelling van de hemellichamen en van de macrokosmos – waaruit de zevenvoudige indeling van de microkosmos, of de mens, volgt – is tot dusver een van de meest esoterische geweest. In de oudheid werd deze gewoonlijk pas bij de inwijding onthuld, tegelijk met de heilige getallen van de cyclussen. Zoals in een theosofisch tijdschrift¹ werd gezegd, was men niet van plan het hele kosmogonische stelsel bekend te maken, en dit werd zelfs geen moment mogelijk geacht, in een tijd toen spaarzaam enkele mededelingen werden gedaan in antwoord op brieven van de schrijver van *Esoteric Buddhism*, waarin deze een groot aantal vragen stelde. Hieronder waren vragen over problemen *die geen MEESTER, hoe hoog en onafhankelijk ook, zou mogen beantwoorden, omdat hij daardoor de archaische, eeuwenoude mysteries van de tempelscholen aan de wereld zou onthullen*. Daarom werden maar enkele leringen in hoofdlijnen bekendgemaakt, terwijl details steeds achterwege werden gelaten; alle pogingen om meer informatie daarover in te winnen werden vanaf het begin stelselmatig ontweken. Dit is heel vanzelfsprekend.

- (169) Van de vier vidyā's die behoren tot de in de *Purāṇa*'s genoemde zeven takken van kennis – namelijk 'yajñāvidyā' (het uitvoeren van religieuze rituelen om bepaalde gevolgen teweeg te brengen); 'mahāvidyā', de grote (magische) kennis, die nu is ontaard in tāntrika-eredienst; 'guhyavidyā', de wetenschap van de mantra's en hun juiste ritme of manier van zingen, van mystieke bezweringen, enz.; en 'ātmavidyā' of de ware *spirituele en goddelijke wijsheid* – kan alleen laatstgenoemde een absoluut en definitief licht werpen op de leringen van de eerste drie. Zonder de hulp van ātmavidyā blijven de andere drie niet meer dan *oppervlakkige* wetenschappen, meetkundige grootheden die lengte en breedte hebben, maar geen dikte. Ze zijn als de ziel, de ledematen en het verstand van een slapend mens: in staat tot onbewuste bewegingen, tot verwarde dromen en zelfs tot slaapwandelen, en tot het teweegbrengen van zichtbare gevolgen, maar voortgebracht door instinctieve en niet door verstandelijke oorzaken, en allerm minst door volkomen bewuste spirituele impulsen. Over de eerste drie wetenschappen kan veel worden bekendgemaakt en verklaard. Maar tenzij ātmavidyā de sleutel tot hun leringen verschaft, zullen ze altijd blijven als de stukken van een verscheurd leerboek, als de schaduwen van grote waarheden, die door de meest spiritueel ingestelden vaag worden onderscheiden, maar die uit elk verband worden gerukt door degenen die elke schaduw aan de muur zouden willen spijkeren.

¹ *Lucifer*, mei 1888, blz. 256.

Er ontstond ook grote verwarring in het denken van onderzoekers door de onvolledige uiteenzetting van de evolutieleer van de monaden. Voor een goed begrip ervan moet men zowel dit proces als dat van de geboorte van de bollen veel meer vanuit hun metafysische aspect onderzoeken dan vanuit een standpunt dat men statistisch zou kunnen noemen, en dat cijfers en getallen betreft die zelden in brede kring mogen worden gebruikt. Helaas zijn maar weinigen geneigd deze leringen alleen metafysisch op te vatten. Zelfs de beste westerse schrijver over onze leer verklaart bij het bespreken van de evolutie van de monaden dat ‘we ons nu niet bezighouden met dat soort zuivere metafysica’.¹ En als dat het geval is, zoals de leraar in een brief aan hem opmerkt, ‘waarom zouden we dan onze leringen verkondigen, waarom al dit zware werk en dit zwemmen tegen de stroom in? Waarom zou het Westen . . . van het Oosten . . . *dat* leren wat toch nooit aan de speciale eisen van de esthetiek kan voldoen?’² En hij vestigt de aandacht van zijn correspondent ‘op de enorme problemen die wij [de adepten] moeten overwinnen bij elke poging om onze metafysica aan westerse denkers uit te leggen’.³

En dat mag ook wel, want *zonder* metafysica zijn occulte filosofie en esoterie niet mogelijk. Het is hetzelfde als dat men zou proberen de aspiraties en gevoelens, de liefde en haat, de meest persoonlijke en heilige werkingen van de ziel en het verstand van de levende mens, te verklaren door een anatomische beschrijving van de borstkas en de hersenen van zijn dode lichaam.

(170)

Laten we nu de twee bovengenoemde leringen onderzoeken die in *Esoteric Buddhism* nauwelijks worden besproken, en deze aanvullen voor zover we dat kunnen.

Aanvullende feiten en uitleg over de bollen en monaden

Op twee mededelingen in *Esoteric Buddhism* dient de aandacht te worden gevestigd, en de meningen van de schrijver moeten worden geciteerd. Op blz. 49 wordt gezegd:

. . . de spirituele monaden . . . voltooien hun bestaan als mineralen niet volledig op bol A, en daarna op bol B, enz. Ze doorlopen de hele cirkel verschillende keren als mineralen, en dan weer een aantal keren als planten, en verschillende keren als dieren. We zien er met opzet voorlopig van af om op getallen in te gaan, enz.

¹ *Esoteric Buddhism*, 5de druk, 1885, blz. 46.

² Noot vert.: Vgl. *De mahatma brieven aan A.P. Sinnett*, blz. 211.

³ *Op.cit.*

Dit was een wijze gedragslijn, met het oog op de grote geheimhouding die betreffende cijfers en getallen wordt bewaard. Deze terughoudendheid wordt nu gedeeltelijk losgelaten; maar het zou misschien beter zijn geweest als de werkelijke getallen over de ronden en evolutiecyclussen destijds óf volledig waren onthuld, óf volledig waren geheimgehouden. Sinnett begreep dit probleem heel goed toen hij zei (blz. 140):

De bezitters van occulte kennis zijn, om redenen die voor een buitenstaander niet gemakkelijk zijn in te zien, bijzonder weinig geneigd om feiten mee te delen die verband houden met de kosmogonie, hoewel het voor de niet-ingewijde moeilijk is te begrijpen waarom ze moeten worden achtergehouden.

Dat er zulke redenen waren, is duidelijk. Toch zijn de meeste verwarde denkbeelden van sommige oosterse en westerse onderzoekers te wijten aan deze terughoudendheid. De problemen die het aanvaarden van de twee beschouwde leringen in de weg stonden, schenen groot, juist omdat gegevens waarop men zich kon baseren, ontbraken. Maar zo was het nu eenmaal. Want getallen die behoren tot de occulte berekeningen mogen, zoals de meesters vaak hebben verklaard, buiten de kring van door gelofte gebonden chela's niet worden gegeven, en ook zij mogen de regels niet overtreden.

(171) Om dit te verduidelijken kan de gegeven leer worden uitgebreid, zonder de wiskundige kant ervan aan te roeren, en kunnen enkele duistere punten worden opgehelderd. Omdat de evolutie van de bollen en die van de monaden zo nauw met elkaar samenhangen, zullen we de twee leringen als één enkele behandelen. Wat de monaden betreft, vragen we de lezer te bedenken dat de oosterse filosofie het westerse theologische dogma van een nieuw-geschapen ziel voor iedere baby die wordt geboren, verwerpt, want dat is bij de werkwijze van de natuur zowel onfilosofisch als onmogelijk. Er moet in elk nieuw manvantara een beperkt aantal monaden zijn die zich tot steeds grotere volmaaktheid ontwikkelen, doordat ze achtereenvolgens veel verschillende persoonlijkheden in zich opnemen. Dit is volstrekt noodzakelijk met het oog op de leringen over wedergeboorte, karma, en de geleidelijke terugkeer van de menselijke monade naar haar bron – *absolute* goddelijkheid. Hoewel dus de menigten van meer of minder gevorderde monaden bijna ontelbaar zijn, zijn ze toch eindig, zoals alles in dit heelal van differentiatie en eindigheid.

Zoals is te zien in het dubbele diagram van de menselijke 'beginselen' en de opgaande bollen van de wereldketens (zie blz. 183), is er een eeuwig aaneenschakeling van oorzaken en gevolgen, en een volledige analogie die door alle evolutielijnen heen loopt, en deze met elkaar verbindt. De ene doet de andere ontstaan – zowel bollen als persoonlijkheden.

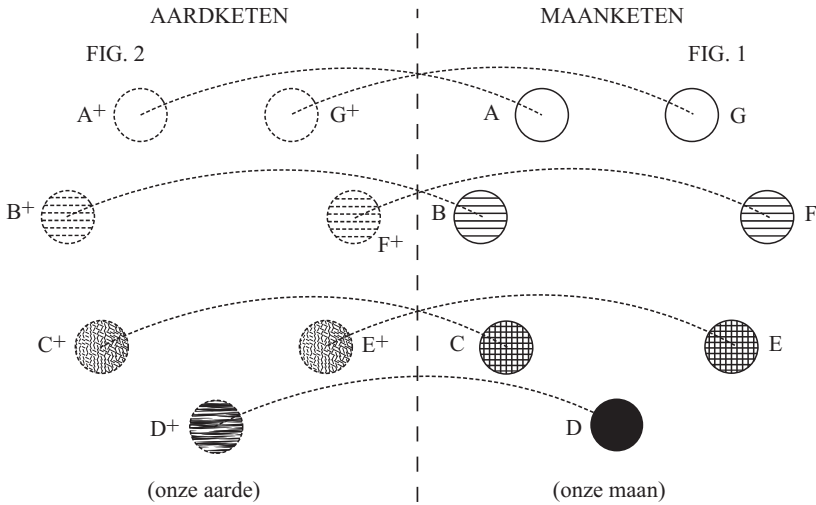

Diagram 2

Maar laten we beginnen bij het begin.

Zojuist gaven we de algemene schets van het proces waardoor de opeenvolgende planeetketens worden gevormd. Om toekomstige misvattingen te voorkomen, worden enkele nadere bijzonderheden gegeven, die ook licht zullen werpen op de geschiedenis van de mensheid op onze eigen keten, die is voortgekomen uit die van de maan.

In het bovenstaande diagram stelt figuur 1 de 'maanketen' van zeven planeten voor bij het begin van haar zevende of laatste ronde, terwijl figuur 2 de toekomstige 'aardketen' voorstelt, die echter nog niet bestaat. De zeven bollen van elke keten worden in de volgorde van hun cyclus aangegeven met de letters A tot G; de bollen van de aardketen worden bovendien gemerkt met een kruis (+), het symbool van de aarde.

We herinneren de lezer eraan dat de monaden die een cyclus langs een zevenvoudige keten doorlopen, in zeven klassen of hiërarchieën worden ingedeeld, overeenkomstig hun respectieve stadia van evolutie, bewustzijn en verdienste. Laten we dan hun volgorde van verschijnen op planeet A in de eerste ronde nagaan. De tijdruimten tussen het verschijnen van deze hiërarchieën op een bepaalde bol zijn zo geregeld dat wanneer klasse 7, de laatste, op bol A verschijnt, klasse 1, de eerste, juist is overgegaan naar bol B, en zo verder, stap voor stap, de hele keten rond.

Wanneer in de zevende ronde op de maanketen klasse 7, de laatste, bol

- (172) A verlaat, begint die bol, in plaats van in slaap te vallen, zoals in voorafgaande ronden, te sterven (zijn planetaire pralaya in te gaan).¹ Al stervende draagt hij, zoals gezegd, zijn 'beginselen' of levenselementen en energie, enz., het ene na het andere over aan een nieuw 'laya-centrum', dat begint met de vorming van bol A van de aardketen. Een soortgelijk proces vindt achtereenvolgens plaats voor elk van de bollen van de 'maanketen', die elk een nieuwe bol van de 'aardketen' vormen. Onze maan was de vierde bol van de reeks, en bevond zich op hetzelfde waarnemingsgebied als onze aarde. Maar bol A van de maanketen is niet helemaal 'dood' zolang de eerste monaden van de eerste klasse van bol G of Z, de laatste van de 'maanketen', niet het nirvāṇa hebben bereikt dat ze tussen de twee ketens te wachten staat; en dit geldt ook, zoals gezegd, voor alle andere bollen, die elk de overeenkomstige bol van de 'aardketen' doen ontstaan.

Wanneer bol A van de nieuwe keten gereed is, incarneert de eerste klasse of hiërarchie van monaden van de maanketen in het laagste natuurrijk op die bol, en dat gaat zo achtereenvolgens door. Het gevolg daarvan is dat tijdens de eerste ronde alleen de eerste klasse van monaden het menselijk ontwikkelingsstadium bereikt, omdat de tweede klasse op elke planeet later aankomt, en geen tijd heeft om dat stadium te bereiken. Zo bereiken de monaden van klasse 2 het beginstadium van de mens pas in de tweede ronde, en zo verder tot het punt halverwege de vierde ronde. Maar op dit punt – en in deze vierde ronde, waarin het menselijk stadium *volledig* zal worden ontwikkeld – wordt de 'deur' naar het mensenrijk gesloten, en vanaf dat moment is het aantal 'menselijke' monaden, d.w.z. monaden in het menselijk ontwikkelingsstadium, compleet. Want de monaden die op dit tijdstip het menselijk stadium niet hadden bereikt, zullen – omdat de mensheid zelf verder evolueert – zóver achter zijn dat ze het menselijk stadium pas aan het einde van de zevende en laatste ronde zullen bereiken. Ze zullen dus op deze keten geen mensen zijn, maar ze zullen de mensheid van een toekomstig manvantara vormen en worden beloond door 'mensen' op een hogere keten te worden, en zo hun karmische compensatie te ontvangen. Hierop bestaat *maar één uitzondering*, om heel goede redenen, waarover later meer. Maar dit geeft de verklaring voor het verschil tussen de rassen.

¹ Het occultisme deelt de perioden van rust (pralaya) in verschillende soorten in: er is de *individuele* pralaya van elke bol, als de mensheid en het leven overgaan naar de volgende bol; er zijn zeven kleine pralaya's in elke ronde; er is de *planetaire* pralaya, wanneer zeven ronden zijn voltooid; de *zonne*-pralaya, wanneer het hele stelsel ten einde is; en ten slotte de universele mahā- of Brahmā-pralaya bij het afsluiten van de 'eeuw van Brahmā'. Dit zijn de belangrijkste pralaya's of 'perioden van vernietiging'. Er zijn veel andere, kleine pralaya's, maar daarmee houden we ons nu niet bezig.

Zo wordt duidelijk hoe volmaakt de analogie is tussen de processen van de natuur in de kosmos en in de individuele mens. Laatstgenoemde doorloopt zijn levenscyclus, en sterft. Zijn 'hogere beginselen', die in de ontwikkeling van een planeetketen overeenkomen met de rondgaande monaden, komen in devachan, dat overeenkomt met het 'nirvāṇa' en de toestanden van rust tussen twee ketens. De lagere 'beginselen' van de mens vallen na verloop van tijd uiteen en worden door de natuur opnieuw gebruikt voor het vormen van nieuwe menselijke beginselen, en hetzelfde proces vindt plaats bij het uiteenvallen en het vormen van werelden. De analogie is dus de betrouwbaarste gids voor het begrijpen van de occulte leringen.

Dit is een van de 'zeven mysteries van de maan', en wordt nu onthuld. De Japanse yamabushi, de mystici van de Lao-tse sekte, en de ascetische monniken van Kyoto, de zen-do, noemen de zeven 'mysteries' de 'zeven juwelen'. Maar de Japanse en de Chinese boeddhistische asceten en ingewijden zijn zo mogelijk nog terughoudender met het meedelen van hun 'kennis' dan de hindoes.

(174)

Maar de lezer moet de monaden niet uit het oog verliezen, en hij moet worden ingelicht over hun aard, voor zover dit is toegestaan, zonder dat er inbreuk wordt gemaakt op de diepste mysteries. De schrijfster maakt helemaal geen aanspraak op het laatste of beslissende woord hierover.

De vele monaden kunnen globaal in drie grote categorieën worden ingedeeld:

1. De meest ontwikkelde monaden (de maangoden of 'maangeesten', in India de pitri's genoemd); deze hebben tot taak in de eerste ronde de hele drievoudige cyclus van het mineralen-, het planten-, en het dierenrijk in hun meest etherische, wazige en rudimentaire vormen te doorlopen, om zich in de aard van de nieuwgevormde keten te hullen, en deze in zich op te nemen. Ze bereiken op bol A in de eerste ronde *het eerst* de menselijke vorm (als er op het bijna subjectieve gebied ook maar enige vorm kan bestaan). Ze leiden en vertegenwoordigen dus het menselijk element tijdens de tweede en derde ronde, en ontwikkelen ten slotte hun schaduwen aan het begin van de vierde ronde voor de tweede categorie, of degenen die na hen komen.

2. De monaden die het eerst het menselijk stadium tijdens de drieënhalve ronden bereiken, en mensen worden.¹

¹ We zijn gedwongen hier het misleidende woord 'mensen' te gebruiken, en dit is een duidelijk bewijs dat een Europese taal weinig geschikt is om deze subtiele verschillen uit te drukken.

Het spreekt vanzelf dat deze 'mensen' niet leken op de mensen van nu, noch wat vorm noch wat aard betreft. Waarom worden ze dan toch 'mensen' genoemd? Omdat er geen andere term in enige westerse taal bestaat die bij benadering het bedoelde denkbeeld juist weergeeft. Het woord 'mensen' geeft tenminste nog aan dat deze wezens 'MANU'S' waren,

- (175) 3. De achterblijvers; de vertraagde monaden, die als gevolg van karmische belemmeringen het menselijk stadium tijdens deze cyclus of ronde helemaal niet zullen bereiken, op één uitzondering na, waarover elders zal worden gesproken, zoals al werd toegezegd.

De evolutie van de *uiterlijke* vorm of het lichaam rond de *astrale* vorm wordt teweeggebracht door de aardse krachten, evenals in het geval van de lagere natuurrijken; maar de evolutie van de innerlijke of ware MENS is zuiver spiritueel. Nu is het niet meer een doorgang van de onpersoonlijke monade door veel en verschillende vormen van stof – hoogstens in het bezit van instinct en bewustzijn op een heel ander gebied – zoals in het geval van uiterlijke evolutie, maar een reis van de ‘pelgrim-ziel’ door verschillende *toestanden, niet alleen van stof*, maar van zelfbewustzijn en zelfwaarneming, of van *visie* door bewuste waarneming.¹

De MONADE komt uit haar toestand van spirituele en verstandelijke onbewustheid, slaat de eerste twee gebieden over – die te dicht bij het ABSOLUTE liggen om enige wisselwerking met iets op een lager gebied toe te laten – en gaat direct naar het gebied van het denken. Maar er is geen gebied in het heelal dat, in zijn bijna eindeloze gradaties van de eigenschappen van waarneming en zelfwaarneming, een grotere speelruimte of een ruimer werkterrein biedt dan dit gebied. Dit heeft op zijn beurt een geschikt kleiner gebied voor elke ‘vorm’, vanaf de mineraalmonade tot het moment dat die monade zich door evolutie heeft ontwikkeld tot de GODDELIJKE MONADE. Maar ze blijft al die tijd dezelfde monade, en verschilt slechts in haar incarnaties, tijdens haar steeds elkaar opvolgende cyclussen van gedeeltelijke of totale verduistering van de geest, of gedeeltelijke of totale verduistering van

denkende wezens, hoeveel ze ook in vorm en intellect van ons verschillen. Maar in werkelijkheid waren ze, wat spiritualiteit en verstand betreft, eerder ‘goden’ dan ‘mensen’.

Hetzelfde probleem met de taal ontmoet men bij het beschrijven van de ‘stadia’ waar de monade doorheen gaat. Metafysisch gesproken is het natuurlijk absurd om te spreken over de ‘ontwikkeling’ van een monade, of te zeggen dat ze ‘mens’ wordt. Maar elke poging om bij het gebruiken van een taal als de onze de metafysische nauwkeurigheid van de formuleringen te behouden, zou minstens drie extra delen van dit boek nodig maken, en een grote hoeveelheid herhalingen met zich meebrengen, en dat zou uitermate vermoeiend zijn. Het spreekt vanzelf dat een MONADE noch vorderingen kan maken, noch zich kan ontwikkelen, of zelfs kan worden beïnvloed door de veranderingen van toestand die ze doormaakt. *Ze is niet van deze wereld of dit gebied*, en kan alleen worden vergeleken met een onvernietigbare ster van goddelijk licht en vuur, die op onze aarde is neergeworpen als een reddingsplank voor de persoonlijkheden waarin ze woont. Laatstgenoemden moeten zich eraan vastklampen, en, door deel te hebben aan haar goddelijke natuur, onsterfelijkheid verkrijgen. Aan zichzelf overgelaten zal de monade zich aan niemand vastklampen, maar, evenals de ‘plank’, door de rusteloze stroom van evolutie naar een andere incarnatie worden gedreven.

¹ Zie afdeling 3, hfst. 15, ‘Goden, monaden, en atomen’, blz. 675ev.

de stof – twee tegengestelde polen – terwijl ze opstijgt naar de gebieden van het vergeestelijkte verstand, of afdaalt in de diepten van de stoffelijkheid.

We keren nu terug naar *Esoteric Buddhism*. Over de enorme periode die ligt tussen het mineralentijdperk op bol A en het tijdperk van de mens¹, wordt daarin gezegd:

De volledige ontwikkeling van het mineralentijdperk op bol A baant de weg voor de ontwikkeling van de planten, en zodra deze begint, vloeit de levensimpuls van de mineralen over naar bol B. Wanneer dan de ontwikkeling van de planten op bol A is voltooid en die van de dieren begint, vloeit de levensimpuls van de planten over naar bol B, en de mineralenimpuls gaat door naar bol C. Ten slotte komt dan de levensimpuls van de mens op bol A.² (176)

Drie ronden lang gaat dit zo door, dan treedt er in het proces een vertraging op, en dit komt ten slotte tot stilstand op de drempel van onze bol in de vierde ronde, want nu is het tijdperk van de mens (van de echte fysieke mensen van de toekomst), het zevende, bereikt. Dit is duidelijk, want, zoals gezegd, ‘... er zijn evolutieprocessen die aan het mineralenrijk voorafgaan, en zo gaat er een evolutiegolf – gaan zelfs verschillende evolutiegolven – vooraf aan de mineralengolf bij haar rondgang langs de sferen’.³

En nu moeten we citeren uit een ander artikel, ‘The mineral monad’ uit *Five Years of Theosophy*, blz. 273-8.⁴

Er zijn zeven natuuriijken. De eerste groep omvat drie graden van elementalen, of krachtcentra in wording – vanaf het eerste stadium van differentiatie van [uit] mūla-prakriti [of beter gezegd pradhāna, oorspronkelijke homogene stof] tot de derde graad ervan – d.w.z. van volkomen onbewustheid tot semi-gewaarwording. De tweede of hogere groep omvat de natuuriijken van plant tot mens. Het mineralenrijk vormt dus het middelste of keerpunt in de graden van de ‘monadische essentie’, als men deze beschouwt als een evoluerende energie. Drie stadia [subfysiek] aan de elementale kant; het mineralenrijk; drie stadia aan de objectieve fysieke⁵ kant – dit zijn de [eerste of voorlopige] zeven schakels van de evolutieketen.⁶

Het zijn ‘voorlopige schakels’ omdat ze voorbereidend zijn, en hoewel

¹ De uitdrukking ‘tijdperk van de mens’ wordt hier gebruikt wegens de noodzaak om dat vierde natuuriijk, dat op het dierenrijk volgt, een naam te geven. Maar in werkelijkheid is de ‘mens’ op bol A tijdens de eerste ronde geen mens, maar alleen zijn oervorm of dimensieloze beeld uit de astrale gebieden.

² Blz. 48-9, 5de druk, 1885.

³ *Op.cit.*, blz. 49.

⁴ *H.P. Blavatsky: Geselecteerde artikelen*, 2:243-6.

⁵ ‘Fysiek’ betekent hier gedifferentieerd voor kosmische doeleinden en kosmisch werk; die ‘fysieke kant’ is, hoewel objectief voor bewuste waarneming door wezens uit andere gebieden, toch geheel subjectief voor ons op ons gebied.

⁶ *Five Years of Theosophy*, blz. 276; *H.P. Blavatsky: Geselecteerde artikelen*, 2:245.

ze feitelijk tot de natuurlijke evolutie behoren, zouden ze toch nauwkeuriger worden omschreven als schakels van de subnatuurlijke evolutie. Dit proces komt in het derde stadium tot stilstand, bij de drempel van het vierde. Dan wordt het, op het gebied van de natuurlijke evolutie, het eerste werkelijk naar de mens voerende stadium, en vormt met de drie elementenrijken, de tien, het getal van de sefiroth. Op dit punt begint:

- (177) Een neerdalen van de geest in de stof, dat overeenkomt met een opgang in de fysieke evolutie; een wederopstijgen uit de diepste diepten van stoffelijkheid (het mineraal) naar haar vroegere toestand, met een daarmee gepaard gaand verdwijnen van concrete organismen – omhoog naar nirvāṇa, het punt waar gedifferentieerde stof verdwijnt.¹

Het wordt dus duidelijk waarom dat wat in *Esoteric Buddhism* terecht ‘evolutiegolf’, en mineralen-, planten-, dieren- en mensen-‘impuls’, wordt genoemd, in de vierde cyclus of ronde bij de deur van onze bol tot staan komt. Op dit punt zal de kosmische monade (buddhi) zich verenigen met en tot voertuig worden van de ātmische straal, d.w.z. buddhi zal ontwaken tot een bewust waarnemen van ātman, en zo de eerste sport beklimmen van een nieuwe zevenvoudige ladder van evolutie, die haar ten slotte zal leiden tot de tiende tak (geteld van beneden naar boven) van de sefiroth-boom, de Kroon.

Alles in het heelal volgt de wet van analogie. ‘Zo boven, zo beneden’; de mens is de microkosmos van het heelal. Dat wat plaatsvindt op het spirituele gebied, herhaalt zich op het kosmische gebied. Het concrete volgt het voorbeeld van het abstracte; het laagste moet overeenkomen met het hoogste; het stoffelijke met het spirituele. Overeenkomend met de Kroon van de sefiroth (of de hoogste triade) zijn er dus de drie elementenrijken, die voorafgaan aan het mineralenrijk (zie het diagram op blz. 277 in *Five Years of Theosophy*) en die, om de taal van de kabbalisten te gebruiken, in de kosmische differentiatie overeenstemmen met de werelden van vorm en stof, van de superspirituele tot die van de archetypen.

Wat is een ‘monade’? En welk verband heeft deze met een atoom? Het hiernavolgende antwoord is gebaseerd op de verklaringen die naar aanleiding van deze vragen worden gegeven in het hierboven geciteerde artikel van de schrijfster: ‘The mineral monad’.

Het antwoord op de tweede vraag luidt:

Ze heeft geen enkel verband met het atoom of de molecule zoals de wetenschap die tegenwoordig opvat. De monade kan noch worden vergeleken met het micro-organisme dat ooit tot de polygastrische infusoriën werd gerekend, en nu als plantaardig wordt beschouwd, en onder de algen wordt gerangschikt, noch is ze volledig dezelfde als de monas van de peripatetici. Fysiek, of in haar samenstelling, verschilt

¹ *Five Years of Theosophy*, blz. 276; H.P. Blavatsky: *Geselecteerde artikelen*, 2:245.

de mineraalmonade natuurlijk van de menselijke monade, die niet fysiek is en waarvan de samenstelling niet door scheikundige symbolen en elementen kan worden weergegeven.¹

Kortom, zoals de spirituele monade één, universeel, grenzeloos en onverdeeld is, hoewel haar stralen *dat* vormen wat wij in onze onwetendheid de ‘individuele monaden’ van mensen noemen, evenzo is de mineraalmonade, die aan de tegenovergestelde kant van de cirkel staat, ook één – en uit haar ontstaan de talloze fysieke atomen, die de wetenschap als geïndividualiseerd begint te beschouwen. (178)

Hoe zou men anders het spiraalsgewijze ontwikkelingsproces van de vier natuurrijken wiskundig kunnen verklaren? De ‘monade’ is de combinatie van de laatste twee ‘beginselen’ in de mens, het zesde en het zevende, en strikt genomen is de uitdrukking ‘menselijke monade’ alleen van toepassing op de tweeledige ziel (ātma-buddhi), en niet slechts op haar hoogste spirituele levenschenkende beginsel (ātman). Maar omdat de spirituele ziel, indien deze van laatstgenoemde (ātman) is gescheiden, geen bestaan – geen zijn – zou kunnen hebben, werd deze zo genoemd. In het mineralen-, het planten-, en het dierenrijk verschilt de monadische (of beter gezegd kosmische) essentie (als zo’n term is toegestaan) wat betreft haar ontwikkelingsstadium. Toch is die essentie door de hele reeks cyclussen heen dezelfde, van het laagste elementaire tot het devarijke toe.

Het zou heel misleidend zijn zich voor te stellen dat een monade een afzonderlijke entiteit is die langzaam haar weg vervolgt langs een duidelijk afgebakend pad door de lagere levensrijken, om dan na ontelbare transformaties tot bloei te komen in een mens; kortom, dat de monade van een Humboldt teruggaat op de monade van een atoom hoornblendende. In plaats van ‘de mineraalmonade’ te zeggen, zou het in de natuurwetenschap, die onderscheid maakt tussen alle atomen, beter zijn om te spreken van ‘de monade die zich manifesteert in die vorm van prakriti die men het mineralenrijk noemt’. Het atoom, zoals dit wordt voorgesteld in de gebruikelijke wetenschappelijke hypothese, is niet een deeltje van iets, bezielde door iets spiritueels en bestemd om na eeuwigheid tot mens uit te groeien. Het is een concrete manifestatie van de universele energie die zelf nog niet geïndividualiseerd is; een reeks opeenvolgende manifestaties van de ene universele monas. De oceaan van stof verdeelt zich pas in zijn potentiële en samenstellende druppels als de levensimpuls het evolutiestadium van de mens bereikt. De neiging om zich te scheiden in individuele monaden ontwikkelt zich geleidelijk, en wordt in de hogere dieren bijna bereikt. De peripatetici pasten het woord monas in pantheïstische zin toe op de hele

¹ *Five Years of Theosophy*, blz. 273-4; H.P. Blavatsky: *Geselecteerde artikelen*, 2:243.

kosmos. De occultisten, die deze gedachte voor het gemak overnemen, maken een onderscheid in de ontwikkelingsstadia van de evolutie van het abstracte naar het concrete, door middel van termen zoals de ‘mineraal-, planten-, dieren-, enz. monade’. De term betekent alleen maar dat de golf van spirituele evolutie dat bepaalde segment van haar cyclus doorloopt.

- (179) De ‘monadische essentie’ begint zich in het plantenrijk nauwelijks waarneembaar te differentiëren tot individueel bewustzijn. Omdat de monaden niet samengesteld zijn, zoals Leibniz terecht stelde, worden ze in hun verschillende graden van differentiatie beziel door de spirituele essentie waaruit de monade in feite bestaat, en niet door de verzameling atomen die slechts het voertuig en de substantie is waarin de hogere en lagere graden van bewustzijn werken.¹

Leibniz stelde zich de monaden voor als elementaire en onvernietigbare eenheden met het vermogen om ten opzichte van andere eenheden *te geven en te ontvangen*, en zo alle spirituele en fysieke verschijnselen te bepalen. Hij bedacht de term apperceptie (bewuste gewaarwording) die, samen met (niet gewaarwording, maar veeleer) zenuwwaarneming, de toestand uitdrukt van het monadische bewustzijn door alle natuurrijken heen tot aan de mens.

Strikt metafysisch beschouwd is het dus misschien verkeerd om ātma-buddhi een MONADE te noemen, omdat ze in de materialistische opvatting tweeledig is en dus samengesteld. Maar omdat stof geest is, en omgekeerd, en omdat het ondenkbaar is dat het heelal en de godheid die het bezielt gescheiden van elkaar kunnen bestaan, geldt dit ook voor ātma-buddhi. Omdat laatstgenoemde het voertuig is van eerstgenoemde, staat buddhi in dezelfde betrekking tot ātman, als Adam-Kadmon – de kabbalistische logos – tot ain sof, of mūlaprakriti tot parabrahman.

Nu nog iets meer over de maan.

Men zou kunnen vragen wat de ‘maanmonaden’ zijn, waarover eerder werd gesproken. De beschrijving van de zeven klassen van pitri’s volgt later, maar nu kan enige algemene toelichting worden gegeven. Het zal iedereen duidelijk zijn dat het monaden betreft die hun levenscyclus op de maanketen, die lager staat dan de aardketen, hebben voltooid, en op laatstgenoemde zijn geïncarneerd. Hieraan kunnen nog enkele details worden toegevoegd, hoewel deze te dicht bij verboden terrein komen om volledig te kunnen worden behandeld. Het volledige mysterie wordt alleen aan de adepten onthuld, maar er kan worden meegedeeld dat onze satelliet slechts het grofstoffelijk lichaam van zijn onzichtbare beginselen is. Omdat er 7 ‘aarden’ zijn, zijn er ook 7 ‘manen’, waarvan alleen de laatste zichtbaar is. Hetzelfde geldt voor de zon, waarvan het zichtbare lichaam een māyā wordt

¹ Voor de laatste twee alinea’s vgl. *H.P. Blavatsky: Geselecteerde artikelen*, 2:243-4.

genoemd, een weerspiegeling, evenals het lichaam van de mens. 'De werkelijke zon en de werkelijke maan zijn even onzichtbaar als de werkelijke mens', zegt een occulte spreuk.

Er kan worden opgemerkt dat die Ouden toch zo dwaas niet waren toen ze voor het eerst met het idee van 'de zeven manen' kwamen. Want hoewel dit denkbeeld nu uitsluitend wordt opgevat als een sterrenkundige tijdmaatstaf in een heel materialistische vorm, kan men toch achter de vorm nog de sporen van een diepzinnig filosofische gedachte herkennen. (180)

In werkelijkheid is de maan in maar één opzicht de satelliet van de aarde, namelijk dat de maan fysiek om de aarde draait. Maar in elk ander opzicht is de aarde de satelliet van de maan, en niet omgekeerd. Hoe verrassend deze bewering misschien ook lijkt, ze wordt door de wetenschap bevestigd. Haar juistheid blijkt uit de getijden, uit de periodieke veranderingen in veel ziekteverschijnselen, die samenvallen met de maanfasen. Ze is aantoonbaar in de plantengroei, en heel opvallend bij de menselijke zwangerschap en bevruchting. De betekenis van de maan en haar invloed op de aarde werden in elke oude religie erkend, vooral in de joodse, en ze werden door veel waarnemers van psychische en fysieke verschijnselen opgemerkt. Maar voor zover het de wetenschap bekend is, is de invloed van de aarde op de maan beperkt tot de fysieke aantrekking, die haar in haar baan doet ronddraaien. En als een tegenstander van het occultisme zou volhouden dat alleen al dit feit voldoende bewijs is dat de maan ook op andere gebieden de satelliet van de aarde is, dan zou men kunnen antwoorden met de vraag of een moeder die voortdurend om de wieg van haar kind loopt terwijl ze daarover waakt, ondergeschikt aan, of afhankelijk van, haar kind is. Hoewel ze in één opzicht zijn satelliet is, is ze toch zeker ouder en vollediger ontwikkeld dan het kind waarover ze waakt.

Bij het vormen van de aarde zelf en bij het bevolken daarvan met mensen speelt de maan dus de grootste en belangrijkste rol. De 'maan-monaden' of pitri's, de voorouders van de mens, worden in feite de mens zelf. Ze zijn de 'monaden' die aan de evolutiecyclus beginnen op bol A, en die, terwijl ze de planeetketen rondgaan, de menselijke vorm ontwikkelen, zoals zojuist is uiteengezet. Bij het begin van het menselijk stadium in de vierde ronde op deze bol 'zweten' ze hun astrale dubbel uit de 'aapachtige' vormen die ze hadden ontwikkeld in ronde 3. En deze ijle, fijnere vorm dient als het model waaromheen de natuur de fysieke mens opbouwt. Deze 'monaden' of 'goddelijke vonken' zijn dus de 'maanvoorouders', de pitri's, zelf. Want deze 'maangeesten' moeten 'mensen' worden, opdat hun 'monaden' een hoger gebied van activiteit

- (181) en zelfbewustzijn kunnen bereiken, nl. het gebied van de mānasaputra's. Deze schenken in het laatste deel van het derde wortelras de 'redeloze' omhulsels, die door de pitri's zijn geschapen en beziel, hun 'denkvermogen'.

Zoals de 'monaden' of ego's van mensen van de zevende ronde van onze aarde – naar het voorbeeld van onze eigen bollen A, B, C, D, enz., die hun levenskracht hebben afgestaan – andere laya-centra (bestemd om op een nog hoger bestaansgebied te leven en te werken) zullen hebben beziel en daardoor tot leven gewekt, evenzo zullen de aardse 'voorouders' degenen scheppen die hun meerderen zullen worden.

Het wordt nu duidelijk dat er in de natuur een driedelig evolutieplan bestaat voor het vormen van de drie *periodieke upādhi's*, of beter gezegd drie afzonderlijke evolutieplannen, die in ons stelsel op elk punt onontwaaarbaar zijn verweven en vermengd. Dit zijn de monadische (of spirituele), de verstandelijke, en de fysieke evolutie. Deze drie zijn de eindige aspecten of de weerspiegelingen op het gebied van de kosmische illusie van ĀTMAN, het zevende beginsel, de ENE WERKELIJKHEID.

1. De monadische evolutie heeft, zoals de naam al zegt, te maken met de groei en ontwikkeling van de monade tot nog hogere stadia van activiteit, en gaat samen met:

2. De verstandelijke evolutie, vertegenwoordigd door de mānasa-dhyānī's (de zonnedeṃa's, of de agnishvāṭṭa-pitri's), die de mens verstand en bewustzijn geven¹ en:

3. De fysieke evolutie, vertegenwoordigd door de chhāyā's van de maan-pitri's, waaromheen de natuur het huidige fysieke lichaam vaste vorm heeft gegeven. Dit lichaam dient als voertuig voor de 'groei' (om een misleidend woord te gebruiken) en voor de omzetting – door middel van manas en als gevolg van het opstapelen van ervaringen – van het eindige in het ONEINDIGE, van het voorbijgaande in het eeuwige en absolute.

Elk van deze drie stelsels heeft zijn eigen wetten, en wordt bestuurd en geleid door verschillende groepen van de hoogste dhyānī's of 'logoi'. Elk is vertegenwoordigd in de samenstelling van de mens, de microkosmos van de grote macrokosmos; en de vereniging van deze drie stromen in hem maakt hem tot het samengestelde wezen dat hij nu is.

- (182) 'De natuur', de fysieke evolutiekracht, zou zonder hulp nooit verstand kunnen ontwikkelen – ze kan alleen 'redeloze vormen' scheppen, zoals men zal zien in deel 2, 'HET ONTSTAAN VAN DE MENS'. De 'maanmonaden' kunnen geen vorderingen maken, omdat ze nog niet voldoende contact hebben gehad met de door de 'natuur' geschapen vormen om door middel daarvan

¹ Zie de 'Conclusie' in deel 2, blz. 494-505.

ervaring te kunnen opdoen. De mānasadhyānī's overbruggen deze kloof, en ze vertegenwoordigen in deze ronde de evolutiekracht van verstand en denkvermogen, de schakel tussen 'geest' en 'stof'.

Men moet bedenken dat de monaden die in de eerste ronde aan de evolutiecyclus op bol A beginnen, zich in heel verschillende ontwikkelingsstadia bevinden. De zaak wordt dus wat gecompliceerd. Laten we deze nu samenvatten.

De meest ontwikkelde monaden (de maanmonaden) bereiken het menselijk kiemstadium in de eerste ronde; ze worden tegen het einde van de derde ronde aardse, hoewel heel etherische mensen, blijven op de bol tijdens de 'verduisterings'periode als de zaden voor de toekomstige mensheid in de vierde ronde, en worden zo de pioniers van de mensheid bij het begin van de huidige vierde ronde. Anderen bereiken het menselijk stadium pas tijdens latere ronden, d.w.z. in de tweede, de derde, of in de eerste helft van de vierde ronde. En ten slotte zullen de meest vertraagden, d.w.z. diegenen die na het keerpunt halverwege de vierde ronde nog gebruikmaken van diervormen, tijdens dit manvantara helemaal geen mensen worden. Ze zullen pas bij het afsluiten van de zevende ronde de grens van het menszijn bereiken, om na pralaya op hun beurt in een nieuwe keten te worden binnengeleid – door oudere pioniers, de voorouders van de mensheid, of de zaad-mensheid (śiṣṭa), namelijk de mensen die aan het einde van deze ronden aan het hoofd van allen zullen staan.

De lezer heeft nauwelijks verdere toelichting nodig over de rol die in het evolutieplan door de vierde bol en de vierde ronde wordt gespeeld.

Uit de voorgaande diagrammen, die met de nodige aanpassingen kunnen worden toegepast op de ronden, de bollen of de rassen, kan men zien dat het vierde lid van een reeks een unieke plaats inneemt. In tegenstelling tot de andere heeft de vierde op hetzelfde gebied geen tweede bol naast zich, en hij vormt dus het steunpunt van de 'balans' die door de hele keten wordt weergegeven. Dit is de bol waar de evolutionaire aanpassingen uiteindelijk plaatsvinden, de wereld van de karmische weegschalen, de rechtszaal, waar de balans wordt opgemaakt die de toekomstige weg van de monade bepaalt tijdens de haar resterende incarnaties in de cyclus. En daarom kunnen monaden het mensenrijk niet langer binnengaan nadat dit keerpunt in de grote cyclus is gepasseerd – d.w.z. na het punt halverwege het vierde ras in de vierde ronde op onze bol. Wat deze cyclus betreft is de deur gesloten en de balans opgemaakt. Want als het anders zou zijn – als er een nieuwe ziel zou zijn geschapen voor ieder van de talloze miljarden mensen die zijn gestorven, en als er geen reïncarnatie zou zijn geweest – dan zou het ongetwijfeld moeilijk worden om ruimte te bieden aan de ontlichaamde 'geesten', en de

herkomst en de oorzaak van het lijden zouden nooit kunnen worden verklaard. Het ontstaan van het materialisme en het atheïsme, als protest tegen de beweerde goddelijke orde van de dingen, moet worden toegeschreven aan onbekendheid met occulte leringen en aan het opdringen van onjuiste opvattingen onder het mom van religieus onderwijs.

De enige uitzondering op de zojuist genoemde regel vormen de ‘rassen zonder spraak’, waarvan de monaden al in het menselijk stadium verkeren, want deze ‘dieren’ kwamen later dan de mens, en stammen zelfs half van hem af. De laatste afstammelingen van eerstgenoemden zijn de mensapen en de andere apen. Deze ‘menselijke verschijningsvormen’ zijn in feite niets anders dan vervormde kopieën van de vroege mensheid. Hieraan zal echter uitvoerig aandacht worden besteed in het volgende deel.

De Toelichting zegt ongeveer het volgende:

1. *‘Elke vorm op aarde, en elk stofje (atoom) in de ruimte, volgt bij zijn streven naar zelfvorming zoveel mogelijk het model dat daarvoor in de ‘HEMELSE MENS’ is gegeven. . . . Zijn involutie en evolutie (nl. van het atoom), zijn uiterlijke en innerlijke groei en ontwikkeling, hebben alle één en hetzelfde doel – de mens; de mens als de hoogste fysieke en uiteindelijke vorm op deze aarde; de MONADE, in haar absolute totaliteit en haar ontwaakte toestand – als de culminatie van de goddelijke incarnaties op aarde.’*

2. *‘De dhyānī’s (pitri’s) zijn zij die hun BHŪTA (dubbel) uit zichzelf hebben ontwikkeld, en dit RŪPA (vorm) is het voertuig van die monaden (zevende en zesde beginsel) geworden die hun cyclus van transmigratie in de drie voorafgaande kalpa’s (ronden) hadden voltooid. Daarna werden zij (de astrale dubbelen) de mensen van het eerste mensenras van de ronde. Maar ze waren onvolkomen, en zonder rede.’*

(184) Dit zal in de volgende delen worden toegelicht. Intussen heeft de mens – of beter gezegd zijn monade – vanaf het eerste begin van deze ronde op aarde bestaan. Maar tot aan ons eigen vijfde ras hebben de uiterlijke vormen die deze goddelijke astrale dubbelen omhulden, zich in elk onderras gewijzigd en geconsolideerd. Tegelijkertijd veranderden de vorm en de fysieke bouw van de fauna, omdat deze moesten worden aangepast aan de steeds wisselende levensomstandigheden op deze bol tijdens de geologische perioden van zijn wordingscyclus. En zo zullen ze blijven veranderen, in elk wortelras en elk *hoofd-onderras*, tot aan het laatste van het zevende wortelras in deze ronde.

3. *‘De innerlijke, nu verborgen, mens was toen (in het begin) de uiterlijke mens. Als nakomeling van de dhyānī’s (pitri’s) was hij ‘de zoon, gelijk zijn vader’. Zoals de lotus in zijn uiterlijke gedaante geleidelijk de vorm*

aanneemt van het erbinnen gelegen model, zo ontwikkelde de vorm van de mens zich aanvankelijk van binnen naar buiten. Na de cyclus waarin de mens zich begon voort te planten op de manier van het tegenwoordige dierenrijk, vond het tegenovergestelde plaats. De menselijke foetus volgt nu in zijn gedaanteveranderingen alle vormen die het fysieke omhulsel van de mens tijdens de drie kalpa's (ronden) had aangenomen bij de aarzelende pogingen van de redeloze, want onvolmaakte, en zich blindelings bewegende stof, om een plastische vorm rond de monade op te bouwen. In het huidige tijdperk is het fysieke embryo een plant, een reptiel, een dier, voordat het ten slotte een mens wordt, die op zijn beurt in zichzelf zijn eigen etherische tegenhanger ontwikkelt. In het begin raakte die tegenhanger (de astrale mens), die zonder rede was, verward in het netwerk van de stof.'

Maar deze 'mens' behoort tot de vierde ronde. Zoals we hebben aangetoond, is de MONADE tijdens de drie voorafgaande rondes door alle overgangsvormen en door alle natuurrijken gegaan en gereisd, en is erin gevangen geweest. Maar de monade die menselijk wordt, *is niet de mens*. In deze ronde worden eenheden van welk natuurrijk dan ook – afgezien van een hierna te noemen uitzondering – niet langer bezielde door monaden die bestemd zijn om in hun volgende stadium menselijk te worden, maar alleen door de lagere elementalen van hun verschillende rijken.¹ De genoemde uitzondering betreft de hoogste zoogdieren na de mens, de mensapen², die bestemd zijn om tijdens ons huidige ras uit te sterven, wanneer hun monaden zullen worden bevrijd en de astrale men-

¹ De natuur herhaalt zich nooit, daarom bestonden de mensapen van nu niet vóór het midden van het mioceen, toen ze, evenals alle mengrassen, in de loop van de tijd steeds meer en steeds duidelijker de neiging begonnen te vertonen om terug te keren tot het type van hun eerste voorouder, de reusachtige zwarte en gele Lemuro-Atlantiër. Het is zinloos om naar de 'ontbrekende schakel' te zoeken. Over miljoenen en miljoenen jaren zullen onze huidige rassen, of beter gezegd hun fossielen, door de wetenschappers van het dan ten einde lopende zesde wortelras als een ras van kleine onbetekenende apen worden beschouwd – een uitgestorven soort van het genus homo.

² Deze mensapen vormen een uitzondering, omdat ze niet door de natuur waren bedoeld, maar het rechtstreekse voortbrengsel en de schepping zijn van de 'redeloze' mens. De hindoes kennen aan de apen en mensapen een goddelijke oorsprong toe, omdat de mensen van het derde ras goden waren van een ander gebied, die 'redeloze' stervelingen waren geworden. Dit onderwerp is al 12 jaar geleden in *Isis ontsluit* aangevoerd, en wel zo duidelijk als toen mogelijk was. In deel 2 daarvan, blz. 327-8, wordt de lezer verwezen naar de brahmanen, als hij de reden zou willen weten van de eerbied die ze voor de apen hebben. Want dan zou hij (de lezer) 'misschien te weten komen – als de brahmaan hem een verklaring waardig zou achten – dat de hindoe in de aap alleen ziet wat Manu wilde dat hij erin zou zien: de vormverandering van de soort die het nauwst verwant is aan de menselijke familie, een bastaardtak die vóór de laatste ver-

selijke vormen (of de hoogste elementalen)¹ van het zesde en het zevende ras zullen binnengaan, en daarna de laagste menselijke vormen van de vijfde ronde.

- (185) De laatste menselijke monade die incarneerde deed dit vóór het begin van het vijfde wortelras. De cyclus van metempsychose is voor de menselijke monade gesloten, want we zijn in de vierde ronde en in het vijfde wortelras. De lezer moet bedenken – tenminste als hij het boek *Esoteric Buddhism* kent – dat de stanza's die in dit deel en in deel 2 volgen, alleen spreken over de ontwikkeling in onze vierde ronde. Laatstgenoemde is de cyclus van het keerpunt, waarna de stof, die haar
- (186) dieptepunt heeft bereikt, begint omhoog te streven en met elk nieuw ras en met elke nieuwe cyclus verder wordt vergeestelijkt. De lezer moet daarom ervoor oppassen geen tegenstrijdigheid te zien als die er niet is, want in *Esoteric Buddhism* wordt gesproken over de rondes in het alge-

volmaking van de menselijke stam daarop was geënt. Hij zou verder te weten kunnen komen dat volgens de opvatting van de ontwikkelde 'heiden' de spirituele of innerlijke mens iets anders is dan zijn aardse fysieke omhulsel. Die fysieke natuur, die grote combinatie van samenhangende fysieke krachten die langzaam op weg is naar volmaking, moet gebruikmaken van het beschikbare materiaal; al voortgaande schept ze telkens nieuwe vormen. Ten slotte zet ze de kroon op haar werk bij de mens, en alleen hem biedt ze aan als een waardige tabernakel om door de goddelijke geest te worden overschaduwd.'

Bovendien wordt in een voetnoot op dezelfde bladzijde een Duits wetenschappelijk boek genoemd. De voetnoot zegt dat een wetenschapper uit Hannover (Julius Wiegand) in 1872 'een boek had uitgegeven, getiteld *Über die Auflösung der Arten durch natürliche Zuchtwahl*, waarin hij met grote scherpzinnigheid aantoonde dat Darwin het helemaal mis had door de mens te laten afstammen van de aap. Hij beweerde dat de aap zich daarentegen uit de mens heeft ontwikkeld; dat de mensheid in het begin door haar schoonheid van gestalte, regelmaat van gelaatstrekken, schedelontwikkeling, gevoelsadel, heldhaftige drijfveren, en door de grootsheid van haar ideële opvattingen, moreel en fysiek de grondvorm was van ons huidige ras, en van de menselijke waardigheid. Dit is zuiver brahmaanse, boeddhistische en kabbalistische filosofie. Zijn boek is rijk geïllustreerd met diagrammen, tabellen, enz. Hij zegt dat de geleidelijke verlaging en ontaarding van de mens, zowel moreel als fysiek, gemakkelijk door de etnologische transformaties tot in onze tijd toe kan worden nagegaan. En zoals één gedeelte al tot apen is ontaard, zo zal de beschaafde mens van deze tijd ten slotte, op basis van de werking van de onvermijdelijke wet van noodzakelijkheid, eveneens door soortgelijke nakomelingen worden opgevolgd. Indien we de toekomst kunnen beoordelen naar het heden, dan schijnt het beslist mogelijk te zijn dat een zo niet-spirituele en materialistische groep als onze natuurkundigen ten slotte eerder apen dan serafijnen zullen worden.' Maar hoewel de apen van de mens afstammen, is het beslist niet waar dat de menselijke monade, die eenmaal het peil van de mensheid heeft bereikt, ooit weer in de vorm van een dier zal incarneren.

¹ Deze 'elementalen' zullen op hun beurt menselijke monaden worden, maar pas in het volgende grote planeet-manvantara.

meen, terwijl hier alleen de vierde, of onze tegenwoordige, ronde wordt bedoeld. Toen ging het om de vorming, nu om de hervorming en vervolmaking door evolutie.

Om dit hoofdstuk over verschillende, maar onvermijdelijke misvattingen te besluiten, verwijzen we nog naar een verklaring in *Esoteric Buddhism* die een heel noodlottige invloed op het denken van veel theosofen heeft gehad. Eén ongelukkige zin uit het zojuist genoemde boek wordt voortdurend naar voren gebracht om te bewijzen dat de leer materialistisch is. Op blz. 48 van de 5de druk zegt de schrijver in verband met de ontwikkeling van de organismen op de bollen dat ‘het mineralenrijk zich evenmin tot het plantenrijk zal ontwikkelen . . . als de aarde, vóór ze daartoe een impuls ontving, de mens uit de aap kon ontwikkelen’.

Of deze zin letterlijk de gedachte van de schrijver weergeeft, of alleen maar (zoals wij denken) een schrijffout is, zal wel altijd een open vraag blijven.

We waren echt verbaasd te constateren dat *Esoteric Buddhism* door sommige theosofen zo slecht was begrepen dat ze op grond daarvan geloofden dat het boek de evolutieleer van Darwin, vooral de theorie van de afstamming van de mens van een aapachtige voorvader, volledig ondersteunde. Zoals een lid schrijft: ‘Ik neem aan dat u zich realiseert dat driekwart van de theosofen en zelfs buitenstaanders denken dat, zover het de evolutie van de mens betreft, het darwinisme en de theosofie het volkomen eens zijn.’ We hebben ons zoiets nooit gerealiseerd, en daartoe geeft *Esoteric Buddhism*, zover we weten, ook weinig aanleiding. We hebben herhaaldelijk verklaard dat de evolutie, zoals onderwezen door Manu en Kapila, de basis vormde van de moderne leringen, maar noch het occultisme noch de theosofie hebben ooit de wilde theorieën van de huidige darwinisten ondersteund – en wel allerm minst die over de afstamming van de mens van een aap. Hierover later meer. Men hoeft alleen maar blz. 57 van de 5de druk van *Esoteric Buddhism* op te slaan, om daar de mededeling te vinden dat ‘de mens behoort tot een natuurrijk dat duidelijk gescheiden is van dat van de dieren’. Met zo’n duidelijke en ondubbelzinnige verklaring voor ogen is het erg vreemd dat zorgvuldige lezers zich zo hebben laten misleiden, tenzij ze de schrijver ervan willen beschuldigen in grove tegenspraak met zichzelf te zijn.

Elke ronde herhaalt op een hogere trap het evolutiewerk van de voorgaande ronde. Met uitzondering van enkele van de zojuist genoemde hogere mensapen, is de toevloed van monaden, of de innerlijke evolutie, tot het volgende manvantara geëindigd. Het kan niet vaak genoeg worden herhaald dat de volledig ontwikkelde menselijke monaden eerst hun

(187)

bestemming moeten vinden, vóór de nieuwe oogst van kandidaten op deze bol verschijnt bij het begin van de volgende cyclus. Er is dus een rustperiode, en daarom verschijnt de mens tijdens de vierde ronde op aarde eerder dan de dieren. We zullen dit hieronder toelichten.

Men houdt echter nog steeds vol dat de schrijver van *Esoteric Buddhism* altijd al ‘het darwinisme heeft gepredikt’. Bepaalde passages schijnen deze conclusie ongetwijfeld te ondersteunen. Bovendien zijn de occultisten bereid een *deel* van de hypothesen van Darwin als juist te erkennen, namelijk wat betreft de later gegeven details en de secundaire evolutiewetten, en voor de periode na het keerpunt van het vierde ras. Over wat er heeft plaatsgevonden, kan de natuurwetenschap in feite niets weten, want zulke zaken liggen geheel buiten haar onderzoeksterrein. Maar de occultisten hebben nooit erkend, en zullen nooit erkennen, dat de mens *in deze of in een andere ronde een aap was*, of dat hij er ooit een zou kunnen zijn, hoe ‘aapachtig’ hij misschien ook is geweest. Daarvoor wordt juist ingestaan door de autoriteit van wie de schrijver van *Esoteric Buddhism* zijn informatie ontving.

Men confronteert de occultisten wel eens met de volgende regels uit het bovengenoemde boek: ‘Het is genoeg om aan te tonen dat we ons met evenveel recht een levensimpuls kunnen voorstellen die een mineraalvorm doet ontstaan – en dat moeten we wel doen, als we over deze zaken willen praten – als dat dezelfde soort impuls dient om *een ras van apen te verheffen tot een ras van rudimentaire mensen*’ (blz. 46). De occultisten antwoorden degenen die deze passage naar voren brengen als bewijs van ‘onmiskienbaar darwinisme’, door te verwijzen naar de verklaring van de meester (de ‘leraar’ van Sinnett), die deze regels zou tegen spreken, indien ze waren geschreven in de geest die men eraan toekent. Een afschrift van deze brief werd, samen met andere, twee jaar geleden (1886) naar de schrijfster gezonden, voorzien van kanttekeningen om daaruit in *De geheime leer* te citeren. De brief begint met een beschouwing over het probleem waarop de westerse onderzoeker stuit als hij sommige eerder meegedeelde feiten in overeenstemming probeert te brengen met de evolutie van de mens uit het dier, d.w.z. uit het mineralen-, planten- en dierenrijk, en raadt de onderzoeker aan om zich te houden aan de leer van de analogie en van de overeenkomsten. Dan brengt

(188) de brief kort het mysterie ter sprake dat de deva’s, en zelfs de goden, door toestanden moeten heengaan die, zoals was afgesproken, zouden worden aangeduid als ‘immetallisatie, inherbatie, inzoönisatie en ten slotte incarnatie’, en verklaart dit door te wijzen op de onvermijdelijkheid van mislukkingen, zelfs in de etherische rassen van de dhyāni-chohans. Daarover zegt de brief:

‘Maar, omdat deze ‘mislukten’ spiritueel te ver gevorderd zijn om met geweld uit het dhyāni-chohanschap te worden teruggeworpen in de maalstroom van een nieuwe oorspronkelijke evolutie door de lagere natuurrijken . . .’ Daarna wordt alleen maar een wenk gegeven over het mysterie in de allegorie van de gevallen asura’s, dat in deel 2 uitvoerig zal worden verklaard. Wanneer karma hen in het menselijk evolutiestadium heeft bereikt, ‘zullen ze dit tot de laatste druppel toe moeten drinken uit de bittere beker van vergelding. Dan worden ze een actieve kracht en vermengen zich met de elementalen, of gevorderde entiteiten uit het zuivere dierenrijk, om geleidelijk de menselijke soort volledig te ontwikkelen.’¹

Zoals we zien, gaan deze dhyāni-chohans niet zoals de lagere pitri’s door de drie natuurrijken heen, en ze incarneren ook niet in de mens vóór het derde wortelras. De leer luidt als volgt:

‘In de eerste ronde en het eerste ras op bol D, onze aarde, was de mens een etherisch wezen (een maan-dhyānī, als mens), niet verstandelijk maar heel spiritueel; en was dat overeenkomstig de wet van analogie ook in het eerste ras van de vierde ronde. In elk van de daaropvolgende rassen en onderrassen . . . groeit hij steeds meer uit tot een omhuld of geïncarneerd wezen, maar is nog altijd overwegend etherisch. . . . Hij is geslachtloos en ontwikkelt, evenals dieren en planten, enorme lichamen, in overeenstemming met zijn grovere omgeving.

2de ronde. Hij (de mens) is nog altijd gigantisch en etherisch, maar hij wordt lichamelijk steviger en verdicht zich tot een meer fysieke mens. Toch is hij nog steeds minder verstandelijk dan spiritueel (1), want de evolutie van het verstand verloopt langzamer en moeizamer dan die van het fysieke omhulsel . . .

3de ronde. Hij heeft nu een volkomen vast of stevig lichaam, en aanvankelijk de vorm van een reuzenaap; hij is nu meer verstandelijk, of beter gezegd sluw, dan spiritueel. Op de neergaande boog heeft hij nu een punt bereikt waar zijn oorspronkelijke spiritualiteit door zijn opkomende verstandelijkheid wordt verduisterd of overschaduwd (2). In de laatste helft van de derde ronde wordt zijn reuzengestalte kleiner, en krijgt zijn lichaam meer structuur, en hij wordt verstandelijker, hoewel nog steeds meer een aap dan een deva. . . . (Dit alles wordt vrijwel precies herhaald in het derde wortelras van de vierde ronde.) (189)

4de ronde. In deze ronde maakt het verstand een enorme ontwikkeling door. De (tot nu toe) stomme rassen verkrijgen onze (tegenwoordige) men-

¹ Noot vert.: Vgl. *De mahatma brieven aan A.P. Sinnett*, blz. 95.

*selijke spraak op deze bol, waarop vanaf het vierde ras de taal wordt vervolmaakt en de kennis toeneemt. Halverwege de vierde ronde (vanaf het vierde, of Atlantische, wortelras) passeert de mensheid het keerpunt van de kleine manvantarische cyclus . . . terwijl de wereld vol is met de gevolgen van verstandelijke activiteit en verminderde spiritualiteit. . . .*¹

Dit komt uit de authentieke brief; nu volgen de latere opmerkingen en toegevoegde verklaringen van dezelfde hand in de vorm van voetnoten.

‘(1) . . . De oorspronkelijke brief bevatte algemene leringen – een ‘overzicht in vogelvlucht’ – en gaf geen details. . . . Als men zou spreken over ‘de fysieke mens’, terwijl men de uiteenzetting beperkt tot de eerste ronden, zou men terugkeren tot de wonderbaarlijke en plotseling verschijnende ‘rokken van vellen’. . . . Hier werd bedoeld: de eerste ‘natuur’, het eerste ‘lichaam’, het eerste ‘denkvermogen’ op het eerste waarnemingsgebied, op de eerste bol, in de eerste ronde. Want karma en evolutie hebben

‘. . . in onze bouw zulke vreemde uitersten gelegd!

Uit verschillende naturen², wonderlijk gemengd . . . ’

(2) Lees hiervoor: hij heeft nu het punt bereikt (naar analogie, en als het derde wortelras in de vierde ronde) waar zijn (nl. van de ‘engel’ mens) oorspronkelijke spiritualiteit wordt verduisterd en overschaduwd door zijn opkomende menselijke verstandelijkheid, en u heeft heel in het kort de juiste interpretatie. . . .

(190) Dit zijn de woorden van de leraar – tekst, woorden en zinnen tussen haakjes, en verklarende voetnoten. Het spreekt vanzelf dat de betekenis van termen zoals ‘objectiviteit’ en ‘subjectiviteit’, ‘stoffelijkheid’ en ‘spiritualiteit’, enorm verschilt wanneer ze worden toegepast op verschillende bestaans- en waarnemingsgebieden. Dit alles moet in relatieve zin worden opgevat. En het is daarom niet verwonderlijk dat een schrijver die wordt overgelaten aan zijn eigen speculaties, en die nog onervaren is in deze diepzinnige leringen, een fout maakt, al was hij nog zo leergierig. In de ontvangen brieven was het verschil tussen de ‘ronden’ en de ‘rassen’ ook onvoldoende omschreven, en iets dergelijks was vóór die tijd ook niet nodig, omdat de gewone leerling in het Oosten het verschil ogenblikkelijk zou hebben ontdekt. Bovendien, om een brief van de meester (188-) te citeren, ‘waren de leringen onder protest meegedeeld. . . . Ze waren zogezegd smokkelwaar . . . en toen ik nog maar met één correspondent te maken had, had de andere, de heer . . . , de zaak dusdanig ver-

¹ Noot vert.: Vgl. *De mahatma brieven aan A.P. Sinnett*, blz. 95-6.

² Hier worden bedoeld de *naturen* van de zeven hiërarchieën of klassen van pitri’s en dhyāni-chohans, waaruit onze aard en ons lichaam zijn samengesteld.

ward dat er niet veel méér kon worden gezegd zonder de wet te overtreden.’ Theosofen ‘die dit aangaat’ zullen wel begrijpen wat hier wordt bedoeld.

Dit alles komt erop neer dat in de ‘brieven’ nooit iets was gezegd dat de bewering kon rechtvaardigen dat de occulte leer ooit de belachelijke hedendaagse theorie heeft verkondigd (of dat een adept hierin heeft geloofd) over de afstamming van de mens van een gemeenschappelijke voorouder van de mens en de mensaap – een antropoïde van de huidige diersoort – tenzij deze bewering figuurlijk wordt bedoeld. Tot op de dag van vandaag zijn er veel meer ‘aapachtige mensen’ in de wereld dan ‘mensachtige apen’ in de bossen. De aap is in India heilig, omdat de ingewijden zijn oorsprong goed kennen, hoewel die onder een dichte sluier van allegorieën verborgen is. Hanumān is de zoon van Pavana (Vāyu, ‘de god van de wind’) bij Añjanā, een monster genaamd Keśarī, hoewel van zijn afstamming verschillende versies worden gegeven. De lezer die dit in gedachte houdt, zal de volledige verklaring van deze vindingrijke allegorie op verschillende plaatsen in deel 2 vinden. De ‘mensen’ van het derde ras (die zich scheidden) waren ‘goden’ door hun spiritualiteit en zuiverheid, hoewel als mens redeloos, en nog zonder verstand.

Deze ‘mensen’ van het derde ras – de voorouders van de Atlantiërs – waren aapachtige, in verstandelijk opzicht redeloze reuzen, evenals de wezens die tijdens de derde ronde de mensheid vertegenwoordigden. Deze moreel niet verantwoordelijke ‘mensen’ van het derde ras schiepen door vrije relaties met lager staande diersoorten die ontbrekende schakel die eeuwen later (pas in het tertiair) de verre voorouder werd van de eigenlijke aap zoals we die nu in de familie van de pithecoïden aantreffen.¹

De eerder gegeven leringen, hoe onbevredigend, vaag en fragmentarisch die ook waren, verkondigden dus niet dat de ‘mens’ uit de ‘aap’ was geëvolueerd. De schrijver van *Esoteric Buddhism* beweert dit ook nergens met zoveel woorden in zijn boek; maar door zijn voorliefde voor de moderne wetenschap gebruikt hij uitdrukkingen die zo’n conclusie misschien zouden rechtvaardigen. De mens die aan het vierde – het Atlantische – ras is voorafgegaan, kon denken en reeds spreken, hoewel hij er fysiek toch als een ‘reusachtige aap’ kan hebben uitgezien – ‘de (191)

¹ Als de lezer denkt dat dit in strijd is met die andere bewering dat de dieren later kwamen dan de mens, dan wordt hij eraan herinnerd dat alleen de *zoogdieren met placenta* worden bedoeld. In die tijd waren er dieren waarvan de huidige dierkunde zelfs niet droomt, *en de manieren van voortplanting kwamen niet overeen* met de denkbeelden die de moderne fysiologie over dit onderwerp heeft. Zulke onderwerpen zijn niet zo geschikt om in het openbaar te bespreken, maar er is *geen* sprake van tegenstrijdigheid of onmogelijkheid.

schijn van een mens zonder de bezieling van een mens'.¹ Het 'Lemurisch-Atlantische ras' had een hoge beschaving, en als men de overlevering gelooft, die historisch betrouwbaarder is dan de speculatieve verhalen die nu daarvoor doorgaan, dan stond dit ras hoger dan wij met al onze wetenschappen en met de huidige gedegenereerde beschaving: dit geldt in ieder geval voor de Lemuro-Atlantiër van het einde van het derde ras.

En nu keren we terug naar de stanza's.

Stanza 6 – *vervolg*

5. Bij de vierde (*ronde, of levens- en bestaansomwenteling rond 'de zeven kleinere wielen'*) (a) wordt de zonen opgedragen hun beeltenis te scheppen. Eén derde weigert, twee (*derden*) gehoorzamen.

De betekenis van deze śloka kan pas volledig worden begrepen na het lezen van de gedetailleerde aanvullende uitleg in deel 2, 'Het ontstaan van de mens', en de toelichtingen daarbij. Tussen deze śloka en śloka 4 van deze zelfde stanza liggen lange tijdperken; en nu gloort de dageraad en zonsopgang van een nieuw tijdperk. Het drama dat zich op onze planeet afspeelt, staat aan het begin van het vierde bedrijf, maar voor een duidelijker begrip van het hele stuk zal de lezer naar het begin moeten terugkeren, vóór hij kan verdergaan. Want deze śloka behoort tot de algemene kosmogonie die in de oude boeken wordt gegeven, terwijl deel 2 een uitvoerig verslag zal geven van de 'schepping', of beter gezegd de vorming, van de eerste mensen, gevolgd door de tweede mensheid, en dan door de derde; of, zoals ze worden genoemd, 'het eerste, tweede, en derde wortelras'. Evenals de vaste aarde was ook de mens in het begin een bal van vloeibaar vuur, van vurig stof en de protoplasmische verschijningsvorm daarvan.

- (192) (a) Alleen op gezag van de Toelichtingen wordt gezegd dat met de kwalificatie de 'vierde', de 'vierde ronde' wordt bedoeld. Deze kan evengoed de vierde 'eeuwigheid' als de 'vierde ronde' of zelfs de vierde (onze) bol betekenen. Want het betreft, zoals herhaaldelijk zal worden aangetoond, de vierde sfeer op het vierde of laagste gebied van het stoffelijk leven. En we zijn nu eenmaal in de vierde ronde, op het keerpunt waarvan geest en stof

¹ Shakespeare, *Henry IV*, 5de bedrijf, 4de toneel.

tot volmaakt evenwicht moesten komen.¹ De Toelichting zegt ter verduidelijking van de śloka:

‘De heilige jongelingen (de goden) weigerden zich te vermenigvuldigen en soorten te scheppen naar hun evenbeeld, naar hun aard. Het zijn geen geschikte vormen (rūpa’s) voor ons. Ze moeten zich eerst verder ontwikkelen. Ze weigeren de chhāyā’s (schaduwen of beelden) van hun minderen binnen te gaan. Zo heerste er vanaf het begin egoïsme, zelfs onder de goden, en ze kwamen de karmische lipika’s onder ogen.’

Ze moesten ervoor boeten in latere levens. In deel 2 zullen we zien hoe de goden hiervoor werden gestraft.

Stanza 6 – vervolg

5. De vloek wordt uitgesproken (a): ze zullen worden geboren in het vierde (ras), zullen lijden, en lijden veroorzaken. Dit is de eerste oorlog (b).

Er is een universele overlevering die zegt dat voortplanting van de soort, zowel menselijk als dierlijk, vóór de fysiologische ‘val’ plaatsvond door de WIL van de scheppers, of van hun nakomelingen. Dit betrof de val van de geest in de voortplanting, en niet de val van de sterfelijke mens. Er is al op gewezen dat de geest, om zelfbewust te worden, door alle cyclussen van het bestaan moet gaan, met als hoogste punt op aarde de mens. Geest op zichzelf beschouwd is een onbewuste passieve ABSTRACTIE. Zijn zuiverheid is inherent, en niet door verdienste verkregen; daarom is het nodig – zoals al is aangetoond – dat ieder ego, om de hoogste dhyāni-chohan te worden, volledig zelfbewustzijn verkrijgt als een menselijk, d.w.z. bewust, wezen, dat we mens noemen. De joodse kabbalisten die redeneren dat geen geest tot de goddelijke hiërarchie zou kunnen behoren tenzij ruach (geest) wordt verenigd met nefesh (de levende ziel), herhalen slechts de oosterse esoterische leer. ‘Een dhyāni moet een ātma-buddhi zijn; zodra het buddhi-manas zich losmaakt van zijn onsterfelijke ātman, waarvan de (buddhi) het voer-

(193)

¹ In deze periode – tijdens het hoogtepunt van beschaving en kennis, maar ook van verstandelijkheid van de mens van het vierde, Atlantische ras – vertakte, zoals we zullen zien, de mensheid zich, als gevolg van de beslissende crisis van de fysiologisch-spirituele harmonisering van de rassen, in twee lijnrecht tegenovergestelde paden: het RECHTER- en het LINKERPAD van kennis of vidyā. ‘Zo werden in die tijd de kiemen gelegd van de witte en de zwarte magie. De zaden bleven enige tijd latent, om pas te ontkiemen tijdens de eerste periode van het vijfde (ons ras).’ (Toelichting.)

tuig is, gaat ātman over in NIET-ZIJN, dat absoluut zijn is.’ Dit betekent dat de zuiver nirvāṇische toestand een terugkeer is van de geest naar de ideële abstractie van zijn-heid, die niet in verband staat met het gebied waarop ons heelal zijn cyclus doorloopt.

(a) ‘De vloek wordt uitgesproken’ betekent in dit geval niet dat een of ander persoonlijk wezen, een god of een hogere geest, deze uitsprak, maar eenvoudig dat de oorzaak die alleen maar slechte gevolgen kon hebben, was gelegd, en dat de gevolgen van een karmische oorzaak de ‘wezens’ die tegen de wetten van de natuur ingingen, en zo haar rechtmatige voortgang belemmerden, slechts konden voeren naar slechte incarnaties, en dus naar lijden.

(b) ‘Er waren veel oorlogen’ heeft betrekking op de spirituele, kosmische, en sterrenkundige aanpassingsproblemen, maar vooral op het mysterie van de evolutie van de mens zoals hij nu is. Machten – zuivere essenties – ‘die werden opgedragen te scheppen’, is een uitdrukking die betrekking heeft op een mysterie dat, zoals al is gezegd, elders wordt verklaard. Het is niet alleen een van de meest verborgen geheimen van de natuur – dat van de voortplanting, die de embryologen vergeefs hebben proberen te verklaren – maar het is ook een goddelijke functie die te maken heeft met dat andere religieuze, of beter gezegd dogmatische, mysterie, de ‘val’ van de engelen, zoals het wordt genoemd. Als de betekenis van de allegorie is verklaard, zal blijken dat Satan en zijn opstandige leger hebben geweigerd de fysieke mens te scheppen, alleen om de rechtstreekse verlossers en scheppers van de ‘goddelijke mens’ te worden. Deze symbolische leer is niet alleen mystiek en religieus, ze is zuiver wetenschappelijk, zoals we later zullen zien. Want, in plaats van slechts een blindelings functionerend werktuig te blijven, gedreven en bestuurd door de ondoorgrondelijke WET, eiste de ‘opstandige’ engel zijn recht op – en dwong dat af – om een onafhankelijk oordeel en een eigen wil te hebben, zijn recht op vrijheid van handelen en verantwoordelijkheid, omdat mens en engel voor de karmische wet gelijk zijn.¹

¹ In zijn uitleg van de kabbalistische opvatting zegt de schrijver van *New Aspects of Life and Religion* over de gevallen engelen dat ‘volgens de symbolische leer de geest, in plaats van alleen maar een werktuig van God te zijn, zich ontwikkelde tot een wezen met een wil; daarna stelde hij zijn eigen wil in de plaats van het goddelijk verlangen in dit opzicht, en kwam zo ten val. Het rijk van de geesten en spirituele activiteit, die voortvloeien uit en het resultaat zijn van de wil van de geest, liggen dus buiten het rijk van de zielen en goddelijke activiteit, verschillen daarvan, en zijn ermee in strijd’ (blz. 233). Tot zover akkoord, maar wat bedoelt de schrijver als hij zegt (blz. 235): ‘Toen de mens werd

Toen brak er oorlog uit in de hemel. Michaël en zijn engelen bonden de strijd aan met de draak. De draak en zijn engelen boden tegenstand, maar werden verslagen; sindsdien is er voor hen in de hemel geen plaats meer. De grote draak werd op de aarde gegoooid. Hij is de slang van weleer, die duivel of Satan wordt genoemd, en die de hele wereld misleidt.¹

De kabbalistische versie van hetzelfde verhaal wordt in de *Codex Nazaraeus*² gegeven, de heilige schrift van de nazarenen, de echte mystieke christenen van Johannes de Doper en de ingewijden van christos. Aan Bahak-Ziwa, de ‘vader van de genii’, wordt bevolen wezens te vormen (te scheppen). Maar omdat hij ‘Orcus niet kent’, slaagt hij niet daarin, en roept Fetahil te hulp, een nog zuiverder geest, die er nog minder in slaagt. Dit is een herhaling van de mislukking van de ‘vaderen’, de heren van het licht, die de een na de ander tekortschieten.³

We citeren nu uit ons eerste boek (*Isis ontsluit*):

Dan verschijnt op het toneel van de schepping de geest⁴ [zogenaamd van de aarde, of de ziel, psyche, die Jacobus ‘diabolisch’ noemt], het lagere deel van de anima mundi of het astrale licht. [Zie het slot van deze śloka.] Bij de nazarenen en de gnostici was deze geest *vrouwelijk*. Omdat de geest van de aarde zag dat voor Fetahil⁵, de *nieuwste mens* (de meest recente), de glans was ‘veranderd’, en dat daarvoor in de plaats ‘achteruitgang en lijden’ waren gekomen, wekt ze Karabtanos⁶, ‘die razend en *zonder begrip en oordeel* was’, en zegt tegen hem: ‘Sta op en zie, de glans (het licht) van de *nieuwste mens* (Fetahil) is er niet in geslaagd (mensen voort te brengen of te scheppen), de vermin-

(195)

geschapen, was hij menselijk van samenstelling, met menselijke gevoelens, menselijke verwachtingen en aspiraties. Uit deze toestand verviel hij tot een dierlijke en barbaarse toestand’? Dit staat lijnrecht tegenover onze oosterse leer, en zelfs tegenover de kabbalistische opvatting, voor zover we die begrijpen, en tegenover de *Bijbel* zelf. Dit lijkt op door corporealisme en substantialisme gekleurde positieve filosofie, hoewel het nogal moeilijk is om zeker te zijn van de bedoeling van de schrijver. Een VAL ‘van het natuurlijke naar het bovennatuurlijke en het bezielde’ – waarbij in dit geval het bovennatuurlijke het zuiver spirituele betekent – geeft echter onze bedoeling wél weer.

¹ *Openbaring* 12:7-9.

² Noot vert.: Tegenwoordig meestal *Ginza Raba* genoemd.

³ Zie deel 2, stanza 4, śloka 17, blz. 115ev.

⁴ Op gezag van Irenaeus, Justinus de Martelaar en de *Codex* zelf, toont Dunlap aan dat de nazarenen de ‘geest’ in zijn verband met onze aarde als een vrouwelijke en *boze macht* beschouwden. (Dunlap, *Sōd, the Son of the Man*, blz. 52vn.)

⁵ Fetahil is identiek met de menigte pitri’s die ‘de mens’ alleen maar als een ‘schil hebben geschapen’. Hij was bij de nazarenen de koning van het licht, en de schepper; maar in dit geval is hij de ongelukkige Promētheus, die er niet in slaagt het levende vuur te bemachtigen dat nodig is voor het vormen van de goddelijke ziel, omdat hij niet bekend is met de geheime naam, de onuitsprekelijke of niet meedeelbare naam van de kabbalisten.

⁶ De geest van stof en wellust; ‘kāmarūpa’ *zonder* ‘manas’, verstand.

dering van deze glans is zichtbaar. Sta op, kom met uw MOEDER (de Spiritus) en bevrijd u van de beperkingen die u binden, en die meer omvatten dan de hele wereld.' Hierop volgt de vereniging van de razende en blinde stof, geleid door de aanwijzingen van de geest (niet de *goddelijke* adem, maar de *astrale* geest, die door zijn tweevoudige aard al door de stof is besmet). Nadat het aanbod van de MOEDER is aangenomen, vormt de Spiritus 'zeven figuren', die Irenaeus voor de zeven *sterren* (planeten) wil houden, maar die de *zeven hoofd-zonden* voorstellen, de nakomelingen van een astrale ziel die is gescheiden van haar goddelijke bron (geest) en van *stof*, de blinde demon van wellust. Als hij dit ziet, strekt Fetahil zijn hand uit naar de afgrond van de stof, en zegt: 'Laat de aarde bestaan, zoals ook de woonplaats van de machten heeft bestaan.' Terwijl hij zijn hand in de chaos steekt, die door hem wordt verdicht, schept hij onze planeet.¹

De *Codex* vertelt vervolgens hoe Bahak-Ziwa werd gescheiden van de Spiritus, en de genii – of engelen – van de opstandelingen.² Dan roept Mano³ (de grootste), die bij de grootste FERHO verblijft, Kebar-Ziwa (ook bekend onder de naam Nebat-lavar bar Iufin-Ifafin), de halm en de *wijnstok* van het voedsel van het leven,⁴ omdat hij het derde leven is, en, begaan met de wegens hun grote eerezucht opstandige en dwaze genii, zegt hij:

(196) Heer van de genii⁵ (eonen), zie wat de genii, de opstandige engelen, doen, en waarover ze beraadslagen. Ze zeggen: 'Laten we de wereld in het leven roepen, en laten we de 'machten' tot bestaan brengen.' De genii zijn de *vorsten*, de zonen van het licht, maar u bent de *boodschapper van het leven*.⁶

En om de invloed van de zeven 'slechtgezinde' beginselen, de nakomelingen van Spiritus, tegen te gaan, brengt KEBAR-ZIWA, de machtige heer van de luister, *zeven andere levens voort* (de hoofddeugden), die in hun eigen gedaante en licht 'vanuit de hemel' schijnen,⁷ en herstelt zo het evenwicht tussen goed en kwaad, licht en duisternis.⁸

Hier vindt men een herhaling van de vroege *allegorische*, dualistische stelsels, zoals dat van Zarathoestra, en ontdekt men een kiem van de dog-

¹ Norberg, *Codex Nazaraeus*, 1815, deel 1, blz. 181, en Dunlap, *Sōd, the Son of the Man*, blz. 51-2.

² *Codex Nazaraeus*, deel 2, blz. 233.

³ Deze Mano van de nazarenen lijkt vreemd genoeg op de Manu van de hindoes, de hemelse mens uit de *Rig-Veda*.

⁴ 'Ik ben de *ware wijnstok* en mijn Vader is de landman' (*Joh.* 15:1).

⁵ Bij de gnostici was zowel Christus als Michaël, die in sommige opzichten identiek met hem is, het 'hoofd van de eonen'.

⁶ *Codex Nazaraeus*, deel 1, blz. 135.

⁷ *Op.cit.*, deel 3, blz. 61.

⁸ *Isis ontsluit*, 1:391-2; vgl. Dunlap, *Op.cit.*, blz. 51-3, 57.

matische en dualistische religies van de toekomst, een kiem die in het kerkelijk christendom tot zo'n weelderige boom is uitgegroeid. Men ziet reeds de contouren van de twee 'allerhoogsten' – God en Satan. Maar in de stanza's komt zo'n denkbeeld niet voor.

De meeste westerse christelijke kabbalisten – met name Éliphas Lévi – deden, in hun verlangen de occulte wetenschappen te verzoenen met de kerkelijke dogma's, hun best om van het 'astrale licht' alleen en vooral het pleroma van de eerste kerkvaders te maken, de verblijfplaats van de menigten gevallen engelen, van de 'archonten' en 'machten'. Maar het astrale licht is toch tweevoudig, en het vormt slechts het lagere aspect van het absolute. Het is de anima mundi, en behoort nooit anders te worden opgevat, behalve voor kabbalistische doeleinden. De ziener en de 'paranormaal begaafde' moeten zich altijd bewust zijn van het verschil tussen haar 'licht' en haar 'levende vuur'. Zonder het hogere aspect kunnen alleen wezens van stof uit dat astrale licht worden voortgebracht. Dat hogere aspect is dit levende vuur, en het is het zevende beginsel. In *Isis ontsluierd* wordt een volledige beschrijving ervan gegeven:

Het astrale licht, of de anima mundi, is tweevoudig en tweeslachtig. Het [ideële] mannelijke gedeelte ervan is zuiver goddelijk en spiritueel, het is de *wijsheid*, het is geest of purusha; terwijl het vrouwelijke gedeelte (de spiritus van de nazarenen) in zekere zin door de stof is besmet, het is in feite stof en daarom al slecht. Het is het levensbeginsel van ieder levend wezen, en verschaft aan mensen, dieren, vogels in de lucht, en alles wat leeft, de astrale ziel, de beweeglijke périsspruit. De dieren hebben . . . alleen de sluimerende kiem van de hoogste onsterfelijke ziel in zich. Deze zal zich pas na een reeks van talloze evoluties ontwikkelen; de leer over deze evolutie ligt besloten in het kabbalistische axioma: 'Een steen wordt een plant; een plant een dier; een dier een mens; een mens een geest; en de geest een god.'¹

(197)

Toen *Isis* werd geschreven, waren de zeven beginselen van de ingewijden uit het Oosten nog niet uiteengezet, maar alleen de drie *kabbalistische aspecten* van de halfexoterische kabbala.² Maar deze bevatten de beschrijving van de mystieke naturen van de eerste groep dhyāni-chohans in het regimen ignis, het gebied en de 'heerschappij van het vuur', en die groep is verdeeld in drie klassen, verenigd door die eerste groep, waardoor vier of de 'tetraktis' ontstaat.³ Als men de Toelichtingen aandachtig bestudeert, zal men in de naturen van de engelen dezelfde opklimmende reeks

¹ *Isis ontsluierd*, 1:392vn.

² Men kan ze echter vinden in het Chaldeeuwse *Boek van de getallen*.

³ Zie de toelichting op stanza 7, hierna.

vinden, nl. van het *passieve* naar het *actieve*; de laatste van deze wezens staan even dicht bij het ahamkāra element (het gebied waarin *egoschap* of het *ik-ben*-gevoel zich begint af te tekenen) als de eerste bij de ongedifferentieerde essentie. De eerste zijn arūpa, niet-lichamelijk; de laatste rūpa, lichamenlijk.

(198) In *Isis* (2:214ev) worden de filosofische stelsels van de gnostici en de oorspronkelijke joodse christenen, de nazarenen en de ebionieten, uitvoerig beschouwd. Ze laten zien welke opvattingen in die tijd buiten de kring van de mozaïsche joden over Jehovah werden gehuldigd. Hij werd door alle gnostici eerder met het kwade dan met het goede beginsel vereenzelvigd. Voor hen was hij Ialdabaoth, ‘de zoon van de duisternis’, en zijn moeder, Sophia-Achamoth, was de dochter van Sophia, de goddelijke wijsheid (de vrouwelijke heilige geest van de vroege christenen) – ākāśa¹; terwijl Sophia-Achamoth het lagere astrale licht of de *ether* verpersoonlijkte. Ialdabaoth², of Jehovah, is eenvoudig een van de elohim, de zeven scheppende geesten, en een van de lagere sefiroth. Hij brengt uit zichzelf zeven andere goden voort, ‘sterrengesten’ (of de maanvoorouders³), want ze zijn allemaal hetzelfde.⁴ Ze zijn allemaal *naar zijn eigen beeld* gevormd (de ‘geesten van het gezicht’), en elkaars weerkaatsing, en werden duisterder en stoffelijker naarmate ze zich, de een na de ander, van hun voortbrenger verwijderden. En ook zij bewonen zeven gebieden die zijn gerangschikt als een ladder, want de sporten gaan omhoog en omlaag, naar de geest of naar de stof.⁵ Bij heidenen en christenen, bij hindoes en Chaldeeën, bij de Grieks-orthodoxen en rooms-katholieken waren deze goden of geesten allemaal – met kleine verschillen in de interpretatie van de teksten – de genii van de zeven planeten en van de zeven sferen van

¹ Het astrale licht staat in dezelfde betrekking tot ākāśa en anima mundi, als Satan tot de godheid. Ze zijn een en hetzelfde, *gezien vanuit twee standpunten*: het spirituele en het psychische – de bovenetherische of verbindende schakel tussen stof en zuivere geest – en het fysieke. Zie voor het verschil tussen nous, de hogere goddelijke wijsheid, en psyche, de lagere en aardse, *Jacobus*, 3:15-17. Zie ook afdeling 2 van dit deel, hfst. 11, ‘Daemon est deus inversus’, blz. 450ev.

² Ialdabaoth is een samengestelde naam, gevormd uit ialda, ילד, ‘een kind’, en baoth; het laatste komt zowel van ביצה, het ei, als van בהות, baoth, ‘chaos’, leegheid, leegte of verlatenheid; dus het kind, geboren in het ei van de chaos, evenals Brahmā.

³ Het verband tussen Jehovah en de maan in de kabbala is onderzoekers bekend.

⁴ Over de nazarenen zie *Isis*, 2:153-5; de ware volgelingen van de echte christos waren allemaal nazarenen en christenen; ze waren de tegenstanders van de latere christenen.

⁵ Zie het diagram op blz. 201 van de maanketen van zeven werelden, waar, zoals bij onze en elke andere keten, de hogere werelden spiritueel zijn, terwijl de laagste, hetzij van de maan, de aarde, of een andere planeet, door de stof wordt verduisterd.

onze zevenvoudige planeetketen, waarvan de aarde de laagste is.¹ Dit brengt de ‘sterren’- en de ‘maan’geesten in verband met de hogere planeetengelen en de saptarshi (de zeven sterren-rishi’s) van de hindoes. Deze geesten zijn als engelen (boodschappers) ondergeschikt aan die rishi’s en zijn de emanaties van hen op lagere gebieden. Volgens de opvattingen van de filosofische gnostici waren dit de god en de aartsengelen die nu door de christenen worden aanbeden! De ‘gevallene engelen’ en de legende van de ‘oorlog in de hemel’ zijn dus zuiver heidens van oorsprong en komen via Perzië en Chaldea uit India. De enige verwijzing hiernaar in de christelijke canon vindt men in *Openbaring* 12, zoals geciteerd op blz. 223.

Zo wordt ‘SATAN’, zodra hij niet meer wordt opgevat in de bijgelovige, dogmatische en onfilosofische geest van de kerken, het grootse ideale beeld van een wezen dat de *aardse* mens tot een *goddelijke* MENS maakte, en dat hem voor de lange cyclus van de mahākālpa de wet van de geest van het leven gaf, en hem bevrijdde van de zonde van onwetendheid, en dus van de dood.²

Stanza 6 – *vervolg*

(199)

6. De oudere wielen draaiden omlaag en omhoog (*a*). . . . Het broedsel van de moeder vulde het geheel (*de kosmos*).³ Er werden veldslagen geleverd tussen de scheppers en de vernietigers, en veldslagen om de ruimte; het zaad verscheen, en verscheen voortdurend opnieuw (*b*).⁴

(*a*) Nu we voorlopig klaar zijn met onze behandeling van enkele bijzaken, die, hoewel deze misschien de draad van het verhaal onderbreken, toch nodig zijn om het hele stelsel te verduidelijken, moet de lezer terugkeren tot de kosmogonie. De uitdrukking ‘oudere wielen’ heeft betrekking op de werelden of bollen van onze keten zoals ze tijdens de ‘vooraafgaande ronden’ waren. De esoterische verklaring van deze stanza vindt men volledig in de kabbalistische boeken. Daarin zal men de geschiedenis vinden van de evolutie van die talloze bollen die zich na een periodieke pralaya ont-

¹ Zie *Isis*, 2:217.

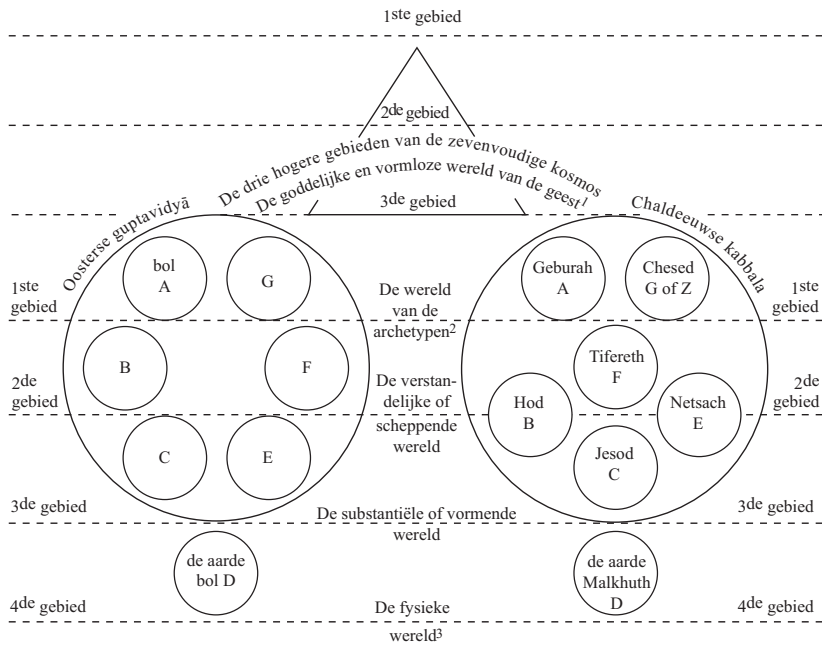
² Zie deel 2, afdeling 2, hfst. 19, blz. 575ev, over Satan.

³ ‘Kosmos’ betekent in onze stanza’s vaak alleen ons eigen zonnestelsel, en niet het oneindige heelal.

⁴ Dit is zuiver sterrenkundig.

wikkelen tot nieuwe vormen, opnieuw opgebouwd uit oude bouwstoffen. De voorafgaande bollen vallen uiteen en komen veranderd en vervolmaakt weer tevoorschijn voor een nieuwe levensfase. In de kabbala worden de werelden vergeleken met vonken die wegspringen onder de hamer van de grote architect – de WET, de wet waaronder alle kleinere scheppers vallen.

Het volgende vergelijkende diagram laat zien dat de twee stelsels, het kabbalistische en het oosterse, overeenkomen. De bovenste drie lagen zijn de drie hogere bewustzijnsgebieden, die in beide scholen alleen aan

¹ De arūpa of 'vormloze' wereld, waar de vorm op het objectieve gebied ophoudt te bestaan.

² Het woord 'archetype' moet hier niet worden opgevat in de betekenis die de platonisten eraan gaven, d.w.z. de wereld zoals die bestond *in het denken* van de godheid, maar in de betekenis van een wereld die was gemaakt als een eerste model, die wordt gevolgd en verbeterd door de stoffelijke werelden die erna komen – hoewel deze minder zuiver worden.

³ Dit zijn de vier lagere gebieden van kosmisch bewustzijn; de drie hogere gebieden zijn ontoegankelijk voor het menselijk verstand in zijn huidige ontwikkelingsstadium. De zeven toestanden van het menselijk bewustzijn vormen een heel ander onderwerp.

de ingewijden worden onthuld en verklaard. De onderste lagen geven de vier lagere gebieden weer – het laagste is ons gebied, of het zichtbare heeral.

Deze zeven *gebieden* komen overeen met de zeven bewustzijnstoestanden in de mens. Het is zijn taak om zijn eigen drie hogere toestanden af te stemmen op de drie hogere gebieden in de kosmos. Maar vóór hij dit kan proberen, moet hij de drie ‘zetels’ ervan tot leven en activiteit wekken. En hoeveel mensen zijn in staat zich ook maar een oppervlakkig begrip te vormen van ātmavidyā (kennis van de geest), of wat door de soefi’s rūhānī wordt genoemd? In de toelichting op śloka 3 van stanza 7 in dit deel zal de lezer een nog duidelijker uitleg van het bovenstaande vinden bij de bespreking van saptaparna, de mensplant. Zie ook het hoofdstuk met die naam in deel 2, blz. 672ev. (200)

(b) ‘Het zaad verschijnt, en verschijnt voortdurend opnieuw.’ Hier wordt met ‘zaad’ ‘de wereldkiem’ bedoeld, die door de wetenschap wordt gezien als stoffelijke deeltjes in een heel verdunde toestand, maar door de occulte natuurkunde als ‘spirituele deeltjes’, d.w.z. bovenzinnelijke stof die in een toestand van oorspronkelijke differentiatie verkeert.¹ In de theogonie is elk ‘zaadje’ een etherisch organisme, waaruit zich later een hemels wezen, een god, ontwikkelt. (201)

In het ‘begin’ ontwikkelt zich dat wat in mystiek taalgebruik ‘kosmisch *verlangen*’ wordt genoemd, tot absoluut licht. Licht zonder enige schaduw zou echter absoluut licht zijn – met andere woorden, absolute duisternis – zoals de natuurwetenschap probeert te bewijzen. Die schaduw verschijnt in de vorm van oerstof, allegorisch voorgesteld – als men

¹ Om het verschil te kunnen zien en begrijpen – de enorme kloof die de aardse stof scheidt van de fijnere gradaties van bovenzinnelijke stof – zou elke astronoom, elke scheikundige en *natuurkundige* op zijn minst *psychometrist* moeten zijn. Hij zou in staat moeten zijn zelf dat verschil aan te voelen waarin hij nu weigert te geloven. Elizabeth Denton, een van de geleerdste, en ook een van de meest materialistische en sceptische vrouwen van haar tijd – de vrouw van prof. Denton, de bekende Amerikaanse geoloog en schrijver van *The Soul of Things* – was niettemin enkele jaren geleden een van de meest opzienbarende psychometristen. Bij een van haar experimenten, waarbij een stukje meteorietsteen in een envelop op haar voorhoofd werd gelegd, gaf deze dame, zonder de inhoud te kennen, de volgende beschrijving:

‘Wat een verschil tussen dat wat we hier als stof kennen en dat wat daar stof schijnt te zijn! In het ene geval *zijn de elementen zo grof en zo hoekig*; het verbaast me dat we dit alles kunnen verdragen, en nog meer dat we kunnen verlangen er verder nog iets mee te maken te hebben; in het andere geval zijn alle elementen zo verfijnd, en zo vrij van die grote ruwe hoekigheden die de elementen hier kenmerken, dat ik wel het eerste, veel meer dan het laatste, als het ware bestaan moet beschouwen’ (deel 3, blz. 345-6).

wil – in de vorm van de geest van scheppend vuur of warmte. Als de wetenschap hierin de oorspronkelijke vuurnevel wil zien, en de dichtelijke vorm en de allegorie verwerpt, is ze vrij dit te doen. Hoe men het ook opvat – als fohat of als de beroemde KRACHT van de wetenschap, naamloos en even moeilijk te beschrijven als onze fohat zelf – dat iets ‘gaf het heelal een ronddraaiende beweging’, zoals Plato zegt, of, zoals de occulte leer het uitdrukt:

‘De centrale zon laat fohat het oerstof verzamelen in de vorm van ballen, laat fohat dan die ballen in beweging zetten langs convergerende lijnen en ten slotte elkaar naderen en zich samenvoegen.’ (Boek van Dzyan) . . . *‘Omdat de wereldkiemen zonder orde of systeem in de ruimte zijn verspreid, komen deze vaak in botsing, tot ze zich ten slotte verenigen, waarna ze zwerfers (kometen) worden. Dan beginnen het gevecht en de strijd. De oudere (lichamen) trekken de jongere aan, terwijl andere deze afstoten. Vele komen om, verslonden door hun sterkere metgezellen. Zij die ontsnappen, worden werelden.’*¹

- (202) Men heeft ons verzekerd dat er, voornamelijk in het Duits, verschillende moderne boeken bestaan met speculatieve fantasieën over zo’n strijd om het bestaan in de sterrenhemel. Het verheugt ons dit te horen, want de door ons genoemde strijd is een occulte leer die zich verliest in het duister van oeroude tijden. We hebben deze in *Isis ontsluiert* volledig behandeld, en het denkbeeld van een min of meer darwinistische evolutie, van strijd om het bestaan en de heerschappij, en van het ‘overleven van de best aangepaste’ onder zowel de menigten boven als de menigten beneden, kan men terugvinden in beide delen van ons eerste boek, dat in 1877 is verschenen.² Maar het denkbeeld was niet van ons, het is afkomstig uit de oudheid. Zelfs de schrijvers van de *Purāṇa*’s hebben allegorieën op een vindingrijke manier met kosmische feiten en gebeurtenissen van de mensheid verweven. Iedere kenner van de symboliek kan daarin sterrenkundig-kosmische toespelingen vinden, hoewel hij misschien niet in staat is de volledige betekenis ervan te begrijpen. De grote ‘oorlogen in de hemel’ in de *Purāṇa*’s, de oorlogen van de titanen in het werk van Hesiodus en andere klassieke schrijvers, ook de ‘strijd’ tussen Osiris en Typhōn in de Egyptische legende, en zelfs die in de Scandinavische legenden, hebben alle betrekking op hetzelfde onderwerp. De Oud-Noorse mythologie noemt het de strijd van de vlammen, de zonen

¹ Wanneer men dit zorgvuldig analyseert en overdenkt, zal blijken dat het zo wetenschappelijk is als de wetenschap het maar kan leveren, zelfs in onze tijd.

² Zie de index in *Isis ontsluiert* bij de woorden evolutie, Darwin, Kapila, strijd om het bestaan, enz.

van Muspel die streden op het veld van Vigrid. Al deze verhalen hebben betrekking op hemel en aarde, en hebben een dubbele en vaak zelfs een drievoudige betekenis, en een esoterische toepassing, zowel op dingen boven als beneden. Elk ervan doelt op sterrenkundige, theogonische of menselijke strijd, op de onderlinge aanpassing van hemellichamen, en de heerschappij onder volkeren en stammen. De ‘strijd om het bestaan’ en het ‘overleven van de best aangepaste’ heersten oppermachtig vanaf het moment dat de kosmos zich manifesteerde en tot bestaan kwam, en konden moeilijk ontsnappen aan het opmerkelijke oog van de oude wijzen. Vandaar de voortdurende gevechten van Indra, de god van het uitspansel, met de asura’s – die van hoge goden waren verlaagd tot kosmische demonen; en met Vritra of Ahi; de gevechten tussen sterren en sterrenbeelden, tussen maan en planeten – later geïncarneerd als koningen en stervelingen. Vandaar ook de oorlog in de hemel van Michaël en zijn leger tegen de draak (Jupiter en Lucifer-Venus), toen een derde deel van de sterren van het opstandige leger de ruimte in werd geslingerd, waarna ‘er voor hen in de hemel geen plaats meer is’.¹ Zoals we lang geleden zeiden:

Dit is de basis en hoeksteen van de geheime cyclussen. Het bewijst dat de brahmanen en de tannaim . . . op een nogal darwinistische manier dachten over de schepping en de ontwikkeling van de wereld, en dat ze Darwin en zijn school vóór waren op het punt van de natuurlijke selectie, het overleven van de best aangepaste, en de verandering van soorten. . . . Er waren oude werelden die zijn vergaan en door nieuwe werden overwonnen, enz.² (203)

‘Alle werelden (sterren, planeten, enz.) worden – zodra een kern van oorspronkelijke substantie in de laya (ongedifferentieerde) toestand door de vrijgekomen beginselen van een kort geleden *gestorven* hemellichaam wordt beziend – eerst kometen, en dan zonnen, en koelen vervolgens af tot bewoonbare werelden’; deze bewering is een leer die zo oud is als de rishi’s.

We zien dus dat de geheime boeken nadrukkelijk een astronomie onderwijzen die zelfs door moderne denkers niet zou worden verworpen, als laatstgenoemden de leringen volledig zouden kunnen begrijpen.

De oude astronomie en de oude wis- en natuurkunde formuleerden namelijk opvattingen die identiek waren met die van de moderne wetenschap, en vele andere van nog groter belang. Een ‘strijd om het bestaan’ en het ‘overleven van de best aangepaste’, zowel in de werelden boven als op onze planeet hier beneden, worden uitdrukkelijk onderwezen. Hoewel deze leer niet ‘volledig door de wetenschap zou worden verworpen’, zal ze als geheel beslist worden afgewezen. Want ze beweert dat er maar zeven uit

¹ *Openbaring* 12:8.

² *Isis ontsluit*, 2:304, 256.

zichzelf geboren oorspronkelijke ‘goden’ zijn, die zijn geëmaneeerd door de drie-enige ENE. Dit betekent, met andere woorden, dat elke wereld of elk hemellichaam (altijd naar strikte analogie) uit een andere is gevormd, nadat de oorspronkelijke manifestatie aan het begin van de ‘grote eeuw’ is volbracht. De geboorte van de hemellichamen in de ruimte wordt vergeleken met een menigte ‘pelgrims’ bij het feest van de ‘vuren’. Op de drempel van de tempel verschijnen zeven asceten met zeven brandende wierookstokjes. Daaraan ontsteekt de eerste rij pelgrims hun wierookstokjes. Daarna begint elke asceet zijn stokje om zijn hoofd rond te zwaaien, en voorziet de anderen van vuur. Zo gaat het ook met de hemellichamen. Een laya-centrum wordt door de vuren van een andere ‘pelgrim’ aangestoken en tot leven gewekt, waarna het nieuwe ‘centrum’ de ruimte inschiet en een komeet wordt. Pas nadat hij zijn snelheid, en dus ook zijn vurige staart, heeft verloren, gaat de ‘vurige draak’ een rustig en evenwichtig leven leiden als een achtenswaardige burger van de sterrenfamilie. Daarom wordt er gezegd:

(204) Elke plotseling in het bestaan geworpen kern van kosmische materie – geboren in de onpeilbare diepten van de ruimte, uit het homogene element dat de wereldziel wordt genoemd – begint haar leven onder de meest vijandige omstandigheden. In de loop van talloze eeuwen moet ze zich een plaats in de oneindigheden veroveren. Ze cirkelt rond en rond tussen meer verdichte en al vaste lichamen, beweegt zich met horten en stoten, aangetrokken naar en door een bepaald punt of centrum, en probeert, zoals een schip dat in een vaargeul vol riffen en blinde klippen is terechtgekomen, andere lichamen te vermijden, die haar hetzij aantrekken of afstoten. Veel vergaan, hun massa’s vallen uiteen door de invloed van grotere massa’s, en wanneer ze binnen een stelsel zijn geboren, gebeurt dit voornamelijk in de onverzadigbare magen van verschillende zonnen.¹ Degene die langzamer bewegen en in een elliptische baan worden voortgestuwd, zijn vroeg of laat gedoemd tot vernietiging. Andere, die parabolische banen doorlopen, ontsnappen door hun snelheid meestal aan vernietiging.

Sommige heel kritische lezers zullen misschien denken dat deze lering over het door alle hemellichamen doorgemaakte komeetstadium in strijd is met de zojuist gedane bewering dat de maan de moeder van de aarde is. Ze zullen misschien denken dat er intuïtie nodig is om de twee met elkaar in overeenstemming te brengen. Maar in feite is er geen intuïtie nodig. Wat weet de wetenschap over kometen, hun ontstaan, groei, en uiteindelijke gedrag? Helemaal niets! En wat is er voor onmogelijks aan dat een laya-centrum – een klomp homogeen en sluimerend kosmisch protoplasma dat

¹ Zie de toelichting op stanza 4, blz. 131.

plotseling wordt beziend of aangevuurd – uit zijn rustplaats in de ruimte tevoorschijn schiet en door de onpeilbare diepten ronddraait, om zijn homogene organisme te versterken door accumulatie en toevoeging van gedifferentieerde elementen? En waarom zou zo'n komeet niet tot een rustig bestaan komen, leven en een bewoonde bol worden!

'Fohat heeft veel woonplaatsen', wordt er gezegd. 'Hij plaatst zijn vier vurige (elektropositieve) zonen in de vier cirkels'; deze *cirkels* zijn de evenaar, de ecliptica, en de twee declinatieparallelten of keerkringen. Over de *klimaatgordels* daarvan zijn de vier mystieke wezens als bestuurders geplaatst. Verder: 'Zeven andere (zonen) wordt opgedragen te heersen over de zeven hete en de zeven koude loka's (de hellen van de orthodoxe brahmanen) aan de beide uiteinden van het 'ei van stof' (onze aarde en haar polen).' De zeven loka's worden elders ook de 'ringen' en de 'cirkels' genoemd. De Ouden kenden *zeven* poolcirkels in plaats van twee, zoals de Europeanen; er wordt namelijk gezegd dat de berg Meru, dat wil zeggen de noordpool, zeven gouden en zeven zilveren treden heeft die erheen leiden.

De vreemde uitspraken in een van de stanza's: 'De gezangen van fohat en zijn zonen waren *stralend* als de middagzoon en de maan samen', en dat de vier zonen op de *middelste* viervoudige cirkel 'de gezangen (205) van hun vader *zagen* en zijn zonne- en maanstraling *hoorden*', worden in de Toelichting als volgt verklaard: 'De werking van de krachten van fohat aan de beide koude uiteinden van de aarde (de noordpool en de zuidpool), die 's nachts een veelkleurige schittering teweegbracht, bezit verschillende eigenschappen van ākāśa (ether), zoals *kleur* en geluid.' . . . 'Geluid is het kenmerk van ākāśa (ether): het brengt lucht voort, waarvan tastbaarheid een eigenschap is, die (door wrijving) kleur en licht voortbrengt.'¹

Misschien wordt het bovenstaande als archaïsche onzin beschouwd, maar het zal beter worden begrepen als de lezer denkt aan het noorder- en zuiderlicht, die beide precies in de centra van aardse elektrische en magnetische krachten optreden. Van de twee polen wordt gezegd dat ze tegelijk dienen als opslagplaats, vergaarbak en uitzender van kosmische en aardse levenskracht (elektriciteit). Door het surplus daarvan zou de aarde al lang geleden in stukken zijn gescheurd als deze twee natuurlijke 'veiligheidskleppen' er niet waren geweest. Tegelijkertijd is er nu een theorie, die kort geleden een axioma is geworden, dat het verschijnsel poollicht gepaard gaat met en de oorzaak is van krachtige geluiden, zoals fluiten, sissen en kraken. (Maar zie het boek *Kosmos* van prof. A. von Humboldt over het noorderlicht, en zijn briefwisseling over deze onuitgemaakte zaak.)

¹ Vgl. *Vishṇu-Purāṇa*, 1:2; Wilson, deel 1, blz. 34-5.

Stanza 6 – *vervolg*

7. Maak je berekeningen, lanoe, wanneer je de juiste ouderdom van je kleine wiel (*keten*) zou willen kennen. Zijn vierde spaak is onze moeder (*aarde*) (*a*). Reik naar de vierde ‘vrucht’ van het vierde pad van kennis dat leidt naar nirvāṇa en je zult begrijpen, want je zult zien (*b*).

(*a*) Het ‘kleine wiel’ is onze keten van bollen, en de vierde spaak is onze aarde, de vierde in de keten. Dit is een van die bollen waarop de ‘hete (positieve) adem van de zon’ een directe invloed heeft.¹

(206) Het is echter nogal moeilijk om haar leeftijd te berekenen, zoals aan de leerling in de stanza wordt gevraagd, omdat we de getallen van de grote kalpa niet kennen, en we de duur van onze kleine yuga’s, behalve bij benadering, niet mogen bekendmaken. De stanza zegt: ‘De oudere wielen wentelden een eeuwigheid en een halve eeuwigheid.’ We weten dat met ‘eeuwigheid’ het zevende deel van 311.040.000.000.000 jaar, of een eeuw van Brahmā, wordt bedoeld. Maar wat kunnen we daarmee? We weten ook dat als we van het hierboven genoemde getal uitgaan, we van de 100 jaar van Brahmā (of 311.040.000.000.000 jaar) eerst twee *jaar* moeten aftrekken voor de *saṃdhyā*’s (schemeringen), zodat er 98 overblijven, want we moeten uitkomen op de mystieke combinatie 14×7 . Maar we weten niet precies wanneer de evolutie en de vorming van onze kleine aarde begonnen. Daarom is het onmogelijk haar leeftijd te berekenen, tenzij de tijd van haar geboorte wordt gegeven – iets wat de LERAREN tot dusver hebben geweigerd. Aan het einde van dit deel en in deel 2 zullen echter enkele chronologische aanwijzingen worden gegeven. Bovendien moeten we bedenken dat de wet van analogie zowel voor de werelden als voor de mens geldt, en dat, evenals ‘De ENE (godheid) twee (deva of engel) wordt, en twee drie (of mens) wordt’, enz., ons ook wordt geleerd dat het *stremsel* (wereld-

¹ De zeven fundamentele transformaties van de bollen of hemelsferen, of beter gezegd van hun samenstellende stofdeeltjes, worden als volgt omschreven: (1) *homogeen*; (2) *luchtvormig* en *stralend* (gasvormig); (3) *stremselachtig* (nevelig); (4) *atomair*, *etherisch* (het begin van beweging, en dus van differentiatie); (5) *ontkiemend*, *vurig* (gedifferentieerd, maar samengesteld uit alleen de kiemen van de elementen in hun vroegste toestand; ze bestaan in zeven toestanden, als ze op onze aarde volledig zijn ontwikkeld); (6) *viervoudig*, *dampvormig* (de toekomstige aarde); (7) *koud* en *afhankelijk* (van de zon voor leven en licht).

stof) tot zwervers (kometen) wordt, dat deze sterren worden, en de sterren (de centra van wervelwinden) *onze zon en planeten* – om het kort samen te vatten.¹

(b) In exoterische boeken worden vier graden van inwijding genoemd, die in het Sanskriet bekendstaan als respectievelijk ‘srotāpanna’, ‘sakrid-āgāmin’, ‘anāgāmin’, en ‘arhat’ – de vier wegen naar nirvāṇa in onze huidige vierde ronde dragen dezelfde namen. Hoewel de arhat het verleden, het heden, en de toekomst kan zien, is hij nog niet de hoogste ingewijde, want de adept zelf, de *ingewijde* kandidaat, wordt chela (leerling) van een hogere ingewijde. Nog drie hogere graden moeten worden verworven door de arhat die de top van de ladder van arhatschap zou willen bereiken. Enkel en enkele hebben deze al in ons huidige vijfde ras bereikt, maar de vermogens die nodig zijn voor het verkrijgen van deze hogere graden zullen in de gemiddelde asceet pas volledig worden ontwikkeld aan het einde van dit wortelras, en in het zesde en zevende. Er zullen dus altijd ingewijden en niet-ingewijden zijn, tot het einde van dit kleine manvantara, de tegenwoordige *levenscyclus*. De arhats van de ‘vuurnevel’ van de zevende rang zijn maar één stap verwijderd van de oorsprong van hun hiërarchie – de hoogste op aarde en van onze aardketen. Deze ‘oorsprong’ heeft een naam die alleen door een samenstel van een aantal woorden kan worden vertaald – ‘de altijd levende menselijke waringin’. Men zegt dat dit ‘wonderlijke wezen’ in het eerste deel van het derde tijdperk, vóór het scheiden van de geslachten tijdens het derde wortelras, uit een ‘verheven gebied’ is neergedaald. (207)

Dit derde ras wordt soms met de verzamelnaam ‘de zonen van *passieve yoga*’ aangegeven, dat wil zeggen, het werd door het tweede ras onbewust voortgebracht. Dit ras was verstandelijk inactief, en men veronderstelt dat het voortdurend was verzonken in een soort gedachteloze of abstracte contemplatie, zoals vereist is voor de yogatoestand. Tijdens het eerste of vroege deel van het bestaan van het derde ras, toen het nog in een toestand van zuiverheid verkeerde, brachten de ‘zonen van wijsheid’ – die, zoals we zullen zien, in dit derde ras incarneerden – door middel van kriyāsakti een nageslacht voort dat de ‘zonen van ad’ of ‘van de vuurnevel’, ‘de zonen van wil en yoga’, enz., wordt genoemd. Ze werden bewust voortgebracht, omdat een deel van het ras al was bezielde door de goddelijke vonk van spiritueel, hoger verstand. Dit nageslacht was

¹ Dit kan niet zo erg *onwetenschappelijk* zijn, want ook Descartes dacht dat ‘de planeten om hun as draaien omdat ze eens lichtgevende sterren waren, de centra van wervelbewegingen’.

geen ras. Eerst was het een ‘wonderlijk wezen’, de ‘inwijder’ genoemd, en na hem was het een groep halfgoddelijke en halfmenselijke wezens. Ze zijn in de oude ontstaansgeschiedenis voor bepaalde doeleinden ‘apart gehouden’, en men zegt dat in hen de hoogste dhyāni’s zijn geïncarneerd, ‘muni’s en rishi’s uit vroegere manvantara’s’ – om op deze aarde en tijdens deze cyclus *de kweekplaats te vormen voor toekomstige menselijke adepten*. Deze ‘zonen van wil en yoga’, die als het ware op onbevleete manier zijn geboren, bleven, zo wordt verklaard, geheel afgezonderd van de rest van de mensheid.

(208) Het zojuist genoemde ‘WEZEN’, dat naamloos moet blijven, is de *boom* waarvan in de eeuwen daarna alle grote *historisch* bekende wijzen en hiërofantten, zoals de rishi Kapila, Hermes, Henoeh, Orpheus, enz., takken waren. Als objectieve *mens* is hij de mysterieuze (voor de niet-ingewijden: de altijd onzichtbare) en toch altijd aanwezige persoon, over wie in het Oosten, vooral bij de occultisten en de beoefenaars van de heilige wetenschap, de legenden algemeen verbreid zijn. Hij verandert van vorm, en blijft toch altijd dezelfde. En hij is het ook die over de *ingewijde* adepten van de hele wereld de spirituele leiding heeft. Hij is, zoals gezegd, de ‘naamloze’ die zoveel namen heeft, en van wie toch de namen en zelfs de aard onbekend zijn. Hij is de grote ‘inwijder’ en wordt het ‘GROTE OFFER’ genoemd. Want, zittend op de drempel van LICHT, kijkt hij vanuit de kring van duisternis, die hij niet zal overschrijden, in dat licht; en hij zal zijn post ook niet verlaten vóór de laatste dag van deze levenscyclus. Waarom blijft de eenzame wachter op zijn zelfgekozen post? Waarom zit hij aan de bron van de oorspronkelijke wijsheid waaruit hij niet langer drinkt, omdat hij niets te leren heeft wat hij nog niet weet – noch op deze aarde noch in haar hemel? Omdat de eenzame pijnlijk voortstompelende pelgrims op hun weg terug *naar huis* er tot het laatste ogenblik nooit zeker van zijn dat ze niet zullen verdwalen in deze onmetelijke woestijn van illusie en materie die men het aardse leven noemt. Omdat hij graag aan iedere gevangene die erin geslaagd is zich te bevrijden van de boeien van vlees en illusie, de weg wil wijzen naar dat gebied van vrijheid en licht, waaruit hij zich vrijwillig heeft verbannen. Kortom, omdat hij zich heeft opgeofferd voor de mensheid, al kunnen slechts enkele uitverkorenen van het GROTE OFFER profiteren.

Onder de rechtstreekse, stille leiding van deze MAHĀ- (grote) GURU werden alle andere minder goddelijke leraren en instructeurs van de mens vanaf het eerste ontwaken van het menselijk bewustzijn de gidsen van de vroege mensheid. Van deze ‘zonen van god’ kreeg de jonge mensheid haar eerste kennis van alle kunsten en wetenschappen, en ook spirituele kennis; en ze legden de eerste steen van die oude beschavingen die onze huidige

generatie onderzoekers en wetenschappers zo verbijsteren.¹

Hoewel deze zaken in *Isis ontsluit* nauwelijks werden genoemd, is (209)
het goed de lezer te herinneren aan wat in deel 1 daarvan, blz. 728-32,
over een zeker heilig eiland in Centraal-Azië werd gezegd, en hem voor
meer details te verwijzen naar het hoofdstuk over 'De zonen van God en

¹ Laten degenen die deze bewering betwijfelen, een op andere en even redelijke argumenten steunende verklaring geven voor het mysterie van de bijzondere kennis van de Ouden – van wie men beweert dat ze zich hebben ontwikkeld uit lagere en dierlijke primitieve mensen, de *holbewoners* van het paleolithicum. Laten ze boeken raadplegen zoals die van Vitruvius Pollio uit de tijd van Augustus, over bouwkunde bijvoorbeeld (*De architectura*), waarin alle regels over de verhoudingen dezelfde zijn als die welke *vanouds tijdens inwijdingen werden onderwezen*, als ze zich op de hoogte willen stellen van de werkelijk goddelijke kunst, en de *diepzinnige esoterische betekenis* willen begrijpen *die in elke regel en in elke wet over verhoudingen verborgen ligt*. Een mens die van een paleolithische holbewoner afstamt, zou nooit zonder hulp zo'n wetenschap kunnen ontwikkelen, zelfs niet in duizenden jaren van denken en verstandelijke ontwikkeling. Het waren de leerlingen van die geïncarneerde rishi's en deva's van het derde wortelras die hun kennis van generatie op generatie hebben doorgegeven, aan Egypte en Griekenland met zijn verloren *maatstaf van verhoudingen*; en de leerlingen van de ingewijden van het vierde ras, de Atlantiërs, gaven deze op hun beurt door aan hun *cyclopiërs*, de 'zonen van de cyclussen' of van het 'oneindige', van wie de naam overging op de latere generaties van gnostische priesters. Het is toe te schrijven aan de goddelijke volmaaktheid van die bouwkundige verhoudingen dat de Ouden die wonderen van alle latere tijdperken tot stand konden brengen, zoals hun tempels, piramiden, rotstempels, cromlechs, cairns en altaren. Ze bewezen daarmee over machines en over een kennis van de mechanica te beschikken, waarbij de tegenwoordige vakkundigheid kinderspel is, en die de tegenwoordige *vakmensen* zelf 'het werk van honderdarmige reuzen' noemen. (Vgl. Kenealy, *The Book of God: The Apocalypse of Adam-Oannes*, blz. 118.) De hedendaagse bouwkundigen hebben die regels misschien niet geheel verwaarloosd, maar ze hebben er genoeg empirische vernieuwingen aan toegevoegd om de juiste verhoudingen verloren te laten gaan. Vitruvius gaf aan het nageslacht de regels voor de bouw van de aan de onsterfelijke goden gewijde Griekse tempels; en de tien boeken over architectuur van Marcus Vitruvius Pollio, kortom *van een ingewijde*, kunnen alleen esoterisch worden bestudeerd.

De druïdenkringen, de dolmens, de tempels van India, Egypte en Griekenland, de torens en de 127 steden in Europa die volgens het Institut de France 'cyclopisch van oorsprong' zijn, zijn alle het werk van ingewijde priester-architecten, de afstammelingen van degenen die oorspronkelijk door de 'zonen van god' werden onderwezen, en die terecht 'de bouwers' worden genoemd. Het waarderende nageslacht zegt over die afstammelingen het volgende: 'Ze gebruikten noch mortel noch cement, geen staal en geen ijzer om de stenen mee te houwen; en toch waren deze zo kunstig bewerkt dat op veel plaatsen de voegen nauwelijks te zien zijn, hoewel veel van de stenen, zoals in Peru, 5,5 m breed zijn, en in de vestingmuren van Cuzco bevinden zich nog grotere stenen.' (Vgl. J. de Acosta, *The Natural & Moral History of the Indies*, boek 6, hfst. 14.) Verder 'was de put van Syene, die 5400 jaar geleden werd gebouwd toen die plaats precies op de keerkring lag, wat nu niet meer het geval is, . . . zó geconstrueerd dat men midden op de dag, precies op het moment van de zonnestilstand, de hele zonneschijf op het oppervlak weerspiegeld kon zien – een werk dat de verenigde vakkennis van alle astronomen van Europa nu niet tot stand zou kunnen brengen.' (Kenealy, *Op.cit.*, blz. 118.)

het heilige eiland' in deel 2 van het huidige werk (blz. 248ev). Enkele verdere toelichtingen, hoewel in fragmentarische vorm, kunnen de lezer echter helpen een vluchtige indruk van dit mysterie te verkrijgen.

(210) We geven in duidelijke taal ten minste één detail over deze mysterieuze 'zonen van God'. Het is van hen, deze brahmaputra's, dat de hoge dvija's, de ingewijde brahmanen van de oudheid, terecht beweerden af te stammen, terwijl de tegenwoordige brahmanen de lagere kasten letterlijk willen laten geloven dat ze rechtstreeks uit de mond van Brahmā voortkwamen. Dit is de esoterische leer, die bovendien eraan toevoegt dat, hoewel deze (natuurlijk spirituele) afstammelingen van de 'zonen van wil en yoga' in de loop van de tijd in de twee seksen werden verdeeld, zoals later ook met hun 'kriyāśakti'-voorouders zelf gebeurde, zelfs hun gedegenereerde afstammelingen tot op heden een verering en eerbied hebben bewaard voor de voortplantingsdaad, en deze nog altijd beschouwen als een religieuze ceremonie, terwijl de meer beschaafde volkeren die zien als een zuiver dierlijke activiteit. Vergelijk de westerse opvattingen en gebruiken op dit punt met de *Wetten van Manu* met betrekking tot de grihastha en het huwelijksleven. De ware brahmaan is dus werkelijk 'hij van wie de zeven voorvaders het sap van de maanplant (soma) hebben gedronken', en die een 'trisuparṇa' is, want hij heeft het geheim van de *Veda's* begrepen.¹

En deze brahmanen weten nog steeds dat tijdens het eerste begin van dit ras, toen het psychische en fysieke verstand sluimerde en het bewustzijn nog onontwikkeld was, de spirituele gedachten van dat ras geen enkel verband hielden met de fysieke omgeving ervan. Die *goddelijke* mens woonde in zijn dierlijke – hoewel uiterlijk menselijke – vorm; en al bezat hij instinct, er kwam geen zelfbewustzijn om de duisternis van het sluimerende vijfde beginsel te verlichten. Toen de heren van wijsheid, bewogen door de wet van evolutie, hem bezielde met de vonk van bewustzijn, was het eerste gevoel dat tot leven en activiteit werd gewekt, dat van solidariteit, van één-zijn met zijn spirituele scheppers. Zoals bij een kind zijn eerste gevoel naar zijn moeder en verzorgster uitgaat, zo gingen de eerste aspiraties van het ontwakende bewustzijn in de primitieve mens uit naar degenen van wie hij het beginsel in zich voelde, en die toch buiten en onafhankelijk van hem waren. Uit dat gevoel ontstond TOEWIJDING, en deze werd de eerste en belangrijkste drijfkracht in zijn natuur. Ze is immers het enige wat van nature in ons hart is, dat ons is aangeboren, en dat we zowel vinden bij het kind van de mens als bij het jong van het dier. Dit gevoel van een onbedwingbaar instinctief streven in de primitieve mens wordt prachtig, en men kan zeggen intuïtief, beschreven door Carlyle, die uitroept:

¹ *Vishṇu-Purāṇa*, 3:15; Wilson, deel 3, blz. 174&vn.

Het grote hart van mensen in de oudheid, hoeveel lijkt het in zijn eenvoud op dat van een kind, en op dat van een volwassen mens in zijn oprechte ernst en diepte! Waar hij ook gaat of staat op aarde, de hemel welft zich boven hem. Het maakt de hele aarde voor hem tot een mystieke tempel, alle aardse zaken tot een soort eerbetoon. Vluchtige beelden van stralende wezens flitsen in het overal aanwezige zonlicht; engelen zweven nog, en brengen Gods tijdingen onder de mensen. . . . Wonderen omringen de mens; hij leeft in een wonderwereld.¹ . . . Een grote wet van plicht, zo hoog als deze twee oneindigheden [hemel en hel], die al het andere in de schaduw stelt en vernietigt – ze was een werkelijkheid, en is dit nog: alleen haar gewaad is dood; haar essentie leeft voort in alle tijden en in alle eeuwigheid!² (211)

Deze essentie leeft ontegenzegglijk, en heeft zich in al haar onuitroeibare kracht en energie gevestigd in het Aziatische hart van de ārya³ sinds het derde ras, via de eerste ‘uit het denkvermogen geboren’ zonen daarvan – de vruchten van kriyāśakti. Terwijl de tijd verstreek, bracht de heilige kaste van ingewijden slechts zelden, en van eeuw tot eeuw, zulke volmaakte schepselen voort: wezens die innerlijk afzonderlijke figuren waren, hoewel uiterlijk gelijk aan degenen die hen hadden voortgebracht.

Toen het derde oorspronkelijke ras nog heel jong was:

Ontbrak nog een schepsel van een meer verheven soort,
En werd daarom ontworpen;
Dat bewust kon denken en met edelere gevoelens,
Gevormd om te regeren en geschikt om te heersen over de rest.⁴

Het werd tot leven gebracht, een gereed en volmaakt voertuig voor de incarnerende bewoners van hogere sferen, die onmiddellijk hun intrek namen in deze vormen, geboren uit de *spirituele* wil en de natuurlijke goddelijke kracht in de mens. Het was een kind van zuivere geest, verstandelijk zonder ook maar een zweem van aardse elementen. Alleen zijn fysieke omhulsel was van de tijd en van het leven, want het ontleende zijn verstand rechtstreeks aan het hogere. Het was de levende boom van goddelijke wijsheid, en kan daarom worden vergeleken met de wereldboom van de Oud-Noorse legende, die niet kan verdorren en sterven voordat de laatste strijd van het leven is gestreden, terwijl de draak Nidhogg voortdurend aan zijn wortels knaagt. Want zo knaagde de tand van de tijd ook aan het lichaam van de eerste en heilige zoon van kriyāśakti. Maar de wortels van zijn innerlijke wezen bleven voor altijd onaangetast en sterk, omdat ze niet op aarde

¹ Wat voor de oorspronkelijke mens *natuurlijk* was, is pas nu voor ons een *wonder* geworden; en wat voor hem een wonder was, zou nooit in onze taal kunnen worden uitgedrukt.

² *Past and Present*, 2:15.

³ Noot vert.: Ārya is een Sanskrietterm, en betekent letterlijk ‘edel’.

⁴ Ovidius, *Metamorfosen*, 1:76-7.

maar in de hemel groeiden en zich uitbreidden. Hij was de eerste van de EERSTEN, en het zaad van alle anderen. Door een tweede spirituele inspanning werden andere ‘zonen van kriyāsakti’ voortgebracht, maar de eerste zoon is tot nu toe het zaad van goddelijke kennis gebleven, de ene en allerhoogste van de aardse ‘zonen van wijsheid’. Over dit onderwerp kunnen we niet méér zeggen, behalve dat er in alle tijdperken – ja, zelfs in het onze – grote geesten zijn geweest die dit onderwerp goed hebben begrepen.

Hoe verkreeg ons fysieke lichaam de staat van volmaking waarin het nu verkeert? Door miljoenen jaren van evolutie natuurlijk, maar nooit van, of door middel van, dieren, zoals het materialisme onderwijst. Want, zoals Carlyle zegt:

(212) . . . De essentie van ons wezen, het mysterie in ons dat zich ‘ik’ noemt – welke woorden hebben we voor zoiets? Het is een adem van de hemel, het hoogste wezen openbaart zich in de mens. Dit lichaam, deze vermogens, dit leven van ons, is dit alles niet als een gewaad van het NAAMLOZE?¹

De *adem* van de hemel, of beter gezegd de adem van het leven, in de *Bijbel* nefesh genoemd, is in elk dier, in elk levend stofdeeltje en in elk mineraalatoom. Maar geen van deze heeft, zoals de mens, het bewustzijn van de aard van dat hoogste wezen,² omdat geen van deze in zijn verschijningsvorm die goddelijke harmonie vertoont die de mens bezit. Het is, zoals Novalis zei – en niemand heeft het na hem beter gezegd – en zoals Carlyle dat heeft herhaald:

‘Er is maar één tempel in het heelal, en dat is het lichaam van de mens. Niets is heiliger dan die verheven vorm. . . . We raken de hemel aan als we onze hand leggen op een menselijk lichaam!’ Dit klinkt als bloemrijke retoriek [voegt Carlyle eraan toe] maar dat is het niet. Als men goed erover nadenkt, zal het een wetenschappelijk feit blijken te zijn; een uitdrukking . . . van de ware aard van de zaak. We zijn het wonder van de wonderen – het grote ondoorgroendelijke mysterie . . .³

¹ Thomas Carlyle, *On Heroes, Hero-Worship, and the Heroic in History*, 1849, blz. 9.

² Bij geen ander volk in de wereld is het gevoel van devotie of van religieuze mystiek meer ontwikkeld en duidelijker aanwezig dan bij de hindoes. Lees wat Max Müller in zijn boeken zegt over deze karaktertrek en deze nationale eigenschap. Dit is een rechtstreekse erfenis van de oorspronkelijke *bewuste* mens van het derde ras.

³ Carlyle, *Op.cit.*, 1849, blz. 9.

1. Aanschouw het begin van bewust vormloos leven (*a*).

Eerst het goddelijke (*voertuig*) (*b*), het ene uit de moeder-geest (*ātman*); dan het spirituele – (*ātma-buddhi, geest-ziel*)¹ (*c*); (*weer*) de drie uit het ene (*d*), de vier uit het ene (*e*), en de vijf (*f*) waaruit de drie, de vijf en de zeven (*g*). Deze zijn het drievoud en het vier-voud naar beneden; de ‘uit het denkvermogen geboren’ zonen van de eerste heer (*Avalokiteśvara*), de stralende zeven (*de ‘bouwers’*)². Ze zijn jou, mij, hem, o lanoe, zij die over jou en jouw moeder, *bhūmi* (*de aarde*), waken.

(*a*) De hiërarchie van de scheppende krachten wordt esoterisch verdeeld in zeven (of 4 en 3), binnen de twaalf grote klassen die zijn weergegeven in de twaalf tekens van de dierenriem; de zeven van de zich manifesterende reeks staan bovendien in verband met de zeven planeten. Ze zijn alle onderverdeeld in talloze groepen van goddelijk-spirituele, halfspirituele en etherische wezens.

De belangrijkste hiërarchieën hiervan worden exoterisch aangeduid in het grote viertal, of de ‘vier lichamen en de drie vermogens’ van *Brahmā*, en in de *Pañchāsyā*, de vijf *Brahmā*’s, of de vijf *dhyāni-boeddha*’s in het boeddhistische stelsel.

De hoogste groep is samengesteld uit de zogeheten goddelijke vlammen, ook de ‘vurige leeuwen’ en de ‘leeuwen van het leven’ genoemd; hun esoterie is veilig verborgen in het teken Leeuw van de dierenriem. Ze is de kern van de hoogste goddelijke wereld.³ Dit zijn de vormloze vurige ademtochten, in één opzicht identiek met de hoogste TRIADE van de sefiroth, die door de kabbalisten in de ‘wereld van de archetypen’ wordt geplaatst.

Dezelfde hiërarchie met dezelfde getallen vindt men in het Japanse stelsel, bij het ‘begin’, zoals dit wordt onderwezen door zowel de shinto- als de boeddhistische sekten. In dit stelsel gaat het ontstaan van de mens vooraf aan dat van de kosmos, want het goddelijke verenigt zich met het menselijke,

¹ Dit heeft betrekking op de kosmische beginselen.

² De zeven scheppende *rishi*’s, die nu in verband worden gebracht met het sterrenbeeld de Grote Beer.

³ Zie de Toelichting in deel 2, blz. 35-6.

- (214) en schept – halverwege tijdens zijn afdaling in de stof – het zichtbare heelal. Omoie merkt eerbiedig op dat de legendarische personen ‘moeten worden opgevat als de stereotiepe belichaming van de hogere [geheime] leer, en van haar verheven waarheden’.¹ Om dit uitvoerig uiteen te zetten zou echter te veel van onze ruimte in beslag nemen, maar een paar woorden over dit oude stelsel zijn hier niet misplaatst. Hieronder volgt een korte samenvatting van deze mens- en wereldwording; deze laat zien hoe nauwkeurig op grote afstand van elkaar levende volkeren één en dezelfde oude leer weergaven.

Toen alles nog chaos (konton) was, verschenen er drie spirituele wezens op het toneel van de toekomstige schepping: (1) Ame-no-mi-naka-nushi-no-kami, ‘goddelijke vorst van de middenhemel’; (2) Taka-mi-musubi-no-kami, ‘verheven keizerlijke goddelijke nakomeling van hemel en aarde’; en (3) Kamu-mi-musubi-no-kami, eenvoudig ‘nakomeling van de goden’.

Deze waren zonder vorm of substantie (onze arūpa-triade), omdat noch de hemelse noch de aardse substantie zich al had gedifferentieerd, ‘noch de essentie van de dingen zich had gevormd’.²

(b) In de *Zohar* die – in de vorm zoals die nu door Moses de León met de hulp van Syrische en Chaldeeuwse christelijke gnostici in de 13de eeuw was gerangschikt en opnieuw uitgegeven, en nog later door veel christenen is verbeterd en herzien – maar weinig minder exoterisch is dan de *Bijbel* zelf, verschijnt dit goddelijke ‘voertuig’ niet meer zoals in het Chaldeeuwse *Boek van de getallen*. Het is waar dat ain sof, het ABSOLUTE EINDELOZE NIET-IETS, ook de gedaante van het ENE, de gemanifesteerde ‘hemelse mens’ (de EERSTE OORZAAK), gebruikt als zijn strijdswagen (merkabāh in het Hebreeuws; vāhana in het Sanskriet) of voertuig om in de wereld van verschijnselen af te dalen en zich daarin te manifesteren. Maar de kabbalisten maken niet duidelijk hoe het ABSOLUTE iets kan gebruiken of een functie kan uitoefenen, want het absolute heeft immers geen eigenschappen. Evenmin verklaren ze dat het in werkelijkheid de eerste oorzaak (Plato’s logos) is, de oorspronkelijke en eeuwige IDEE, die zich manifesteert door Adam-Kadmon, de tweede logos zagezegd. In het *Boek van de getallen* wordt uitgelegd dat EN (of: ain, aiōr) het enige op zichzelf bestaande is, terwijl zijn ‘diepte’ (bythos of buthon van de gnostici, propatōr genoemd) alleen maar periodiek bestaat. Laatstgenoemde is Brahmā, de differentiatie van brahma of parabrahman. Het is de diepte, de bron van licht, of propatōr, die de *ongemanifesteerde* logos of de abstracte *idee* is, en niet ain sof, waarvan de *straal* Adam-Kadmon – of de *gemanifesteerde* logos (het objectieve heelal), ‘mannelijk en vrouwelijk’ – gebruikt als voertuig om zich daardoor te manifesteren.

¹ Omoie Tetszunotszuke, ‘The cultus of the Far East’, *The Theosophist*, dec. 1888, blz. 147.

² *Op.cit.*, blz. 148.

Maar in de *Zohar* lezen we de volgende tegenstrijdigheid: ‘Senior occultatus est et absconditus; microprosopus manifestus est, et non manifestus.’¹ Dit is onjuist, omdat het microprosopus of de microkosmos alleen tijdens zijn manifestaties kan bestaan, en tijdens de mahāpralaya’s tenietgaat. Rosenroths *Kabbala* is geen leidraad, maar heel vaak een raadsel. (215)

Evenals in het Japanse stelsel worden in de Egyptische en in elke oude kosmogonie aan deze goddelijke VLAM, het ‘Ene’, de drie afdalende groepen ontstoken. Omdat ze hun potentiële bestaan in de hogere groep hebben, worden ze nu afzonderlijke en gescheiden entiteiten. Deze worden de ‘maagden van het leven’, de ‘grote illusie’, enz., genoemd, en gezamenlijk de ‘zespuntige ster’. Laatstgenoemde is in bijna alle religies het symbool van de logos als de eerste emanatie. Het is het teken van Vishṇu in India (de chakra, of het wiel), en het symbool van het tetragrammaton, de ‘Hij van de vier letters’ of – figuurlijk opgevat – ‘de ledematen van microprosopus’ in de kabbala, waarvan er respectievelijk tien en zes zijn. De latere kabbalisten, vooral de christen-mystici, hebben met dit prachtige symbool echter jammerlijk geknoeid.² Want de ‘tien ledematen’ van de hemelse mens zijn de tien sefiroth; maar de eerste hemelse mens is de ongemanifesteerde geest van het heelal, en zou nooit moeten worden verlaagd tot microprosopus – het kleine aangezicht of gelaat, de oervorm van de mens op het aardse gebied.³ Maar hierop wordt later ingegaan. De zespuntige ster heeft betrekking op de zes krachten of vermogens van de natuur, de zes gebieden, beginselen, enz., verenigd door het zevende, het middelpunt in de ster. Al deze – de hogere en lagere hiërarchieën meegerekend – emaneren uit de ‘hemelse maagd’, de grote moeder in alle religies, de androgyn, de Sefira-Adam-Kadmon.⁴ Als *eenheid* is het oorspronkelijke licht het zevende, of hoogste, (216)

¹ Knorr von Rosenroth, *Kabbala denudata, etc.; Liber mysteriorum*, 4:1. Vertaling: De Oude is geheim en verborgen; het microprosopus is gemanifesteerd, en niet gemanifesteerd.

² Eeuwen van onophoudelijke inspanningen, van sofisterij en paradoxen, hebben er uiteindelijk toe geleid dat het microprosopus – dat filosofisch gesproken duidelijk verschilt van de ongemanifesteerde eeuwige logos, ‘één met de Vader’ – wordt opgevat als één met Jehovah, de ENE levende God (!), terwijl Jehovah niet meer is dan binah, een vrouwelijke sefira. De lezer kan niet genoeg van dit feit worden doordrongen.

³ Het microprosopus is, zoals hierboven is gezegd, de gemanifesteerde logos, en daarvan zijn er veel.

⁴ Sefira is alleen in het abstracte beginsel de Kroon, KETHER, als een *x* in de wiskunde (de onbekende grootheid). Op het gebied van de gedifferentieerde natuur is ze de vrouwelijke tegenhanger van Adam-Kadmon – de eerste androgyn. De kabbala leert dat de woorden ‘fiat lux’ (*Genesis*, hfst. 1) betrekking hebben op de vorming en evolutie van de sefiroth, en niet op het licht als tegengestelde van duisternis. Rabbi Simeon zegt: ‘Vrienden, de mens was als emanatie zowel man als vrouw, in feite Adam-Kadmon, en dit is de betekenis van de woorden ‘Laat er licht zijn, en er was licht’. En dit is de tweevoudige mens.’ (*Auszüge aus dem Buche Sohar*, blz. 14-15.)

beginsel, daivīprakṛiti, het licht van de ongemanifesteerde logos. Maar in zijn differentiatie wordt het fohat, of de ‘zeven zonen’. Het eerste wordt gesymboliseerd door het middelpunt in de dubbele driehoek; het laatste door de zeshoek zelf, of de ‘zes ledematen’ van het microprosopus, terwijl het zevende malkhuth is, de ‘bruid’ van de christelijke kabbalisten, of onze aarde. Daarom wordt in de Toelichting gezegd:

‘Het eerste na het ‘Ene’ is goddelijk vuur; het tweede, vuur en aether; het derde is samengesteld uit vuur, aether en water; het vierde uit vuur, aether, water en lucht.’¹ Het Ene heeft niets te maken met door mensen bewoonde bollen, maar met de innerlijke onzichtbare sferen. ‘De ‘eerst-geborenen’ zijn het LEVEN, het hart en de polsslag van het heelal; de tweeden zijn zijn DENKVERMOGEN of bewustzijn.’²

(c) De tweede orde van hemelse wezens, die van vuur en aether (overeenkomend met geest en ziel, of de ātma-buddhi), die talrijke namen hebben, zijn nog vormloos, maar duidelijk iets ‘substantiëler’. Ze zijn de eerste differentiatie in de secundaire evolutie of ‘schepping’ – een misleidend woord. Zoals de naam laat zien, zijn ze de oervormen van de incarnerende jīva’s of monaden, en ze bestaan uit de vurige geest van het leven. Door hen gaat, als een zuivere zonnestraal, de straal die zij voorzien van zijn toekomstige voertuig, de goddelijke ziel, buddhi. Deze wezens hebben rechtstreeks te maken met de menigten van de hogere wereld van *ons* stelsel. Uit deze tweevoudige *eenheden* emaneren de *drievoudige*.

(217) In de kosmogonie van Japan differentieert zich het zojuist genoemde ‘drievoud’, wanneer uit de chaotische massa een eivormige kern tevoorschijn komt, die de kiem en het vermogen van al het universele en van al het aardse leven in zich heeft. ‘Het mannelijke aetherische’ beginsel (Yo) stijgt omhoog, en het vrouwelijke, grovere of meer stoffelijke beginsel (In) wordt in het heelal van de substantie uitgestort, en dan treedt er een scheiding op tussen het hemelse en het aardse. Hieruit wordt het vrouwelijke, de moeder, het eerste rudimentair objectieve wezen geboren. Het is etherisch, zonder vorm of geslacht, en toch worden hieruit en uit de moeder de zeven goddelijke geesten geboren, uit wie de *zeven scheppingen* zullen emaneren, evenals in de *Codex Nazaraeus* de zeven *kwaad-gezinde* (stoffelijke) geesten worden geboren uit Karabtanos en de

¹ Deze elementen vuur, lucht, enz., zijn niet onze samengestelde elementen.

² Dit ‘bewustzijn’ houdt geen verband met ons bewustzijn. Het bewustzijn van het ‘Ene gemanifesteerde’ is, zo niet absoluut, dan toch wel onvoorwaardelijk. Mahat (het universele denkvermogen) is het eerste voortbrengsel van de Brahmā-schepper, maar ook van pradhāna (ongedifferentieerde stof).

moeder Spiritus. Het zou te ver gaan om hier de Japanse namen te geven, maar na vertaling staan ze in deze volgorde:

(1) De ‘onzichtbare ongehuwde’, die de scheppende logos is van de niet-scheppende ‘vader’, of het gemanifesteerde scheppende vermogen van laatstgenoemde.

(2) ‘De geest (of de god) van de straalloze diepten’ (van de chaos), die gedifferentieerde materie, of de wereldstof, wordt; ook het mineralenrijk.

(3) ‘De geest van het plantenrijk’, van de ‘weelderige plantengroei’.

(4) Deze is tweevoudig van aard, en is tegelijkertijd ‘de geest van de aarde’ en ‘de geest van de zandvlakten’. Eerstgenoemde bevat het vermogen van het mannelijke element, laatstgenoemde dat van het vrouwelijke element; samen vormen ze een samengestelde natuur.

Deze twee waren ÉÉN, nog onbewust dat ze twee zijn.

In deze tweevoudigheid waren besloten (a) het mannelijke, donkere en gespieerde wezen, Tsu-no-gai-no-kami; en (b) Iku-gai-no-kami, het vrouwelijke, blonde en zwakke of tere wezen. Verder:

(5 en 6) Geesten die androgyn of tweeslachtig waren, en ten slotte:

(7) De zevende geest, de laatste die uit de ‘moeder’ emanerde, verschijnt als de eerste goddelijk-menselijke vorm die duidelijk mannelijk en vrouwelijk is. Het was de zevende schepping, evenals in de *Purāṇa*’s, waarin de mens de zevende schepping van Brahmā is.

Deze, Isanagi-Isanami, daalden af in het heelal langs de hemelse brug (de melkweg), en ‘toen Isanagi ver beneden zich een chaotische massa wolken en water zag, wierp hij zijn met juwelen bezette speer in de diepten, en er verscheen droog land’. Toen gingen de twee uiteen om Onokoro, de pas geschapen eilandenwereld, te verkennen, enz.¹

Zo luiden de Japanse exoterische mythen, de schil die de kern van dezelfde ene waarheid van de geheime leer verbergt. We keren nu terug naar de esoterische uitleg in elke kosmogonie. (218)

(d) De derde orde komt overeen met ātma-buddhi-manas: geest, ziel en verstand; ze wordt de ‘triaden’ genoemd.

(e) De vierde bestaat uit substantiële entiteiten. Dit is de hoogste groep van de rūpa’s (atomaire vormen²). Het is de kinderkamer van de menselijke, bewuste, spirituele zielen. Ze worden ‘onvergankelijke

¹ Omoie Tetszunotszuke (C. Pfoundes), ‘The cultus of the Far East’, *The Theosophist*, december 1888, blz. 146-50.

² Het is vermeldenswaard dat de moderne scheikunde, die de theorie van substantiële en onzichtbare wezens, zoals engelen en elementalen, als bijgeloof van het occultisme en ook van de religie verwerpt – natuurlijk zonder ooit de filosofie over deze onlichamelijke

- (219) jīva's' genoemd, en vormen, door gebruik te maken van de orde direct onder hen, de eerste groep van de eerste zevenvoudige¹ menigte – het grote mysterie van het menselijke bewuste en verstandelijke zijn. Want deze laatste vormen het terrein waarin de kiem *die tot voortplanting zal vervallen, in afzondering* verborgen ligt. De kiem zal in de fysieke cel de spirituele kracht worden die de ontwikkeling van het embryo leidt, en de oorzaak is van de overerving van vermogens en van alle inherente eigenschappen van de mens. De theorie van Darwin over de overdracht van verkregen eigenschappen wordt echter in het occultisme niet onderwezen en niet aanvaard. Het occultisme zegt dat de evolutie op een heel andere manier plaatsvindt; het fysieke ontwikkelt zich volgens de esoterische leer geleidelijk uit het spirituele, het verstandelijke en het

entiteiten te hebben onderzocht of erover te hebben nagedacht – toch op grond van waarnemingen en ontdekkingen onbewust werd gedwongen dezelfde verhouding in voortgang en volgorde in de evolutie van de scheikundige atomen aan te nemen en te erkennen als het occultisme, zowel voor zijn dhyāni's als voor zijn atomen – omdat analogie haar belangrijkste wet is. Zoals we hierboven hebben gezien, is de allereerste groep van de rūpa-engelen viervoudig, omdat in afdalende volgorde een element aan elke groep wordt toegevoegd. Evenzo zijn de atomen, als we de terminologie van de scheikunde aannemen, naar beneden gaand, éénatomig, tweeatomig en vieratomig. Men moet bedenken dat vuur, water en lucht, of de zogenaamde 'elementen van de primaire schepping', niet de samengestelde elementen zijn zoals op aarde, maar noumenale homogene elementen – de geesten daarvan. Dan volgen de zevenvoudige groepen of menigten. Zou men deze wezens in een diagram plaatsen, parallel met de atomen, dan zou men zien dat de afdalende volgorde van hun naturen wiskundig op dezelfde manier overeenkomt met die van de samengestelde elementen. Dit heeft natuurlijk alleen betrekking op diagrammen die door de occultisten zijn gemaakt; want zou men de reeks engelachtige wezens plaatsen naast die van de scheikundige atomen van de wetenschap – van het hypothetische helium tot uranium toe – dan zou men natuurlijk verschillen vinden. Want met deze komen op het astrale gebied slechts de vier laagste klassen overeen – want de hoogste drie beginselen van het atoom, of beter gezegd de molecule of het scheikundige element, zijn alleen waarneembaar voor het oog van een ingewijde dangma. Maar als de scheikunde op de goede weg wil zijn, dan moet ze haar tabellarische rangschikking verbeteren aan de hand van die van de occultisten – wat ze zou kunnen weigeren. Volgens de esoterische filosofie komt elk stofdeeltje overeen met en is afhankelijk van zijn hogere noumenon – het wezen, tot de essentie waarvan het behoort. Zowel boven als beneden evolueert het spirituele uit het goddelijke, het psychisch-mentale uit het spirituele – dat op zijn lagere gebied wordt gekleurd door het astrale, terwijl de hele bezielde en (schijnbaar) onbezielde natuur zich op overeenkomstige manier ontwikkelt, en haar eigenschappen zowel aan hogere als aan lagere gebieden ontleent.

¹ Het getal zeven betekent niet slechts zeven entiteiten, maar zeven groepen of menigten, zoals eerder is verklaard. De hoogste groep, de asura's die zijn geboren in het eerste lichaam van Brahmā – dat in 'nacht' veranderde – is zevenvoudig, d.w.z. is evenals de pitri's in zeven klassen verdeeld, waarvan er drie arūpa (zonder lichaam) zijn en vier met lichaam. (Zie *Vishṇu-Purāṇa*, boek 1.) Ze zijn in feite méér onze pitri's (voorouders) dan de pitri's die de eerste fysieke mens projecteerden. (Zie deel 2.)

psychische. Deze innerlijke ziel van de fysieke cel – dit ‘spirituele plasma’ dat het kiemplasma beheerst – is de sleutel die eens de poorten moet openen van de terra incognita van de bioloog, die nu het duistere mysterie van de embryologie wordt genoemd. (*Zie de tekst en de voetnoot hierna.*)

(f) De vijfde groep is heel mysterieus, omdat ze in verband staat met het microkosmische pentagram, de vijfpuntige ster, die de mens voorstelt. In India en Egypte werden deze dhyānī’s in verband gebracht met de krokodil, en hun verblijfplaats is in de Steenbok. In de astrologie van India zijn dit verwisselbare termen, omdat dit (tiende) teken van de dierenriem Makara wordt genoemd, vrij vertaald ‘krokodil’. Het woord zelf wordt in het occultisme op verschillende manieren geïnterpreteerd, zoals later zal worden aangetoond. In Egypte werd de overledene – zijn symbool is het pentagram of de vijfpuntige ster, waarvan de punten de ledematen van de mens voorstellen – symbolisch voorgesteld als veranderd in een krokodil: sebek of sevekh, ‘of de zevende’, zoals Gerald Massey zegt – die aantoont dat dit het symbool voor intelligentie was – in werkelijkheid een draak, en niet een krokodil. Hij is de ‘draak van wijsheid’ of manas, de ‘menselijke ziel’, het denkvermogen, het verstandelijk beginsel, in onze esoterische filosofie het ‘vijfde’ beginsel genoemd.

In hoofdstuk 88 van het *Egyptisch Dodenboek*¹ zegt de ‘Osiris-geworden’ overledene, weergegeven door een mummievormige god met een krokodillenkop:

(1) ‘Ik ben de god (krokodil) die de oorzaak is van de angst . . . bij de aankomst van zijn ziel onder de mensen. Ik ben de god-krokodil, gezonden om te vernietigen’ (een toespeling op de vernietiging van de goddelijke spirituele zuiverheid, wanneer de mens de kennis van goed en kwaad verkrijgt; en ook op de ‘gevallen’ goden, of engelen van elke theogonie). (220)

(2) ‘Ik ben de vis van de grote Horus [zoals Makara de ‘krokodil’ is, het voertuig van Varuṇa]. Ik ben opgegaan in sekhem.’

Deze laatste zin bevestigt en herhaalt de leer van het esoterisch boeddhisme, want ze doelt rechtstreeks op het vijfde beginsel (manas), of beter gezegd op het meest spirituele deel van de essentie daarvan, dat na de dood van de mens opgaat in, wordt opgenomen door, en één wordt gemaakt met ātma-buddhi. Want sekhem is de woonplaats of loka van de god Khem (Horus-Osiris, of vader en zoon), en dus het ‘devachan’ van ātma-buddhi. In het *Dodenboek* wordt de overledene afgebeeld terwijl hij

¹ Noot vert.: Blavatsky heeft gebruikgemaakt van de Franse uitgave: *Le livre des morts des anciens Égyptiens*, vert. Paul Pierret, 1882.

met Horus-Thoth sekhem binnengaat en 'eruit tevoorschijn komt als zuivere geest' (64:29). Zo zegt de gestorvene (64:30): 'Ik zie de vormen van [mijzelf, als verschillende] mensen eeuwig veranderen . . . Ik ken dit [hoofdstuk]. Hij die het kent . . . neemt allerlei levende vormen aan.' En in vers 35, waarin hij zich met een magische formule richt tot datgene wat in de Egyptische esoterie het 'voorouderlijke hart', of het reïncarnerende beginsel, het blijvende EGO, wordt genoemd, zegt de overledene:

'O, mijn hart, mijn hart van mijn moeder, dat nodig is voor mijn transformaties . . . wend u niet van mij af in tegenwoordigheid van de bewaker van de weegschaal. U bent mijn persoonlijkheid in mijn borst, goddelijke metgezel *die waakt over mijn omhulsels van vlees* [lichamen]. . . '

In sekhem ligt 'het mysterieuze gezicht', of de werkelijke mens verborgen achter de onechte persoonlijkheid, de drievoudige krokodil van Egypte, het symbool van de hogere drie-eenheid of de menselijke triade, ātman, buddhi en manas.¹ In alle oude papyrussen wordt de krokodil sevekḥ (zevende) genoemd, terwijl het water esoterisch het vijfde beginsel is; en, zoals al is gezegd, toont Gerald Massey aan dat de krokodil 'de zevende ziel, de hoogste van zeven, de onzichtbare ziener',² was. Zelfs exoterisch is sekhem de verblijfplaats van de god Khem, en Khem is Horus die de dood van zijn vader Osiris wreekt, en dus de zonden van de mens bestraft wanneer deze een ontlichaamde ziel wordt. Zo werd de

(221) 'Osiris-geworden' overledene de god Khem, die 'aren vergaart op het veld van Aaru', d.w.z. hij oogst óf zijn beloning óf zijn straf, omdat dat veld het hemelrijk (devachan) is, waar de overledene *tarwe* wordt gegeven, het voedsel van de goddelijke rechtvaardigheid. Van de vijfde groep hemelse wezens wordt aangenomen dat deze in zichzelf de tweeledige eigenschappen bevat van zowel de spirituele als de fysieke aspecten van het heelal; om zo te zeggen de twee polen van mahat, de universele intelligentie, en ook de tweeledige, de spirituele en de fysieke, aard van de mens. Vandaar haar getal vijf, verveelvoudigd en tot tien gemaakt, waardoor ze in verband wordt gebracht met Makara, het tiende teken van de dierenriem.

(g) De zesde en de zevende groep hebben deel aan de lagere eigen-

¹ Een van de verklaringen van de werkelijke hoewel verborgen betekenis van dit Egyptische religieuze symbool is gemakkelijk. De krokodil is de eerste die het verterende vuur van de ochtendzon afwacht en tegemoet gaat, en werd al snel de verpersoonlijking van de zonnewarmte. Als de zon opging, was dat als de komst op aarde en onder de mensen 'van de goddelijke ziel die de goden leven schenkt'. Vandaar de vreemde symboliek. De mummie droeg de kop van een krokodil om te laten zien dat ze een van de aarde afkomstige ziel was.

² *The Seven Souls of Man and their Culmination in Christ!*, 1887, blz. 23.

schappen van het viertal. Het zijn bewuste, etherische entiteiten, even onzichtbaar als ether, die als de takken van een boom uitgaan van de eerste centrale groep van de vier, en zich op hun beurt vertakken in talloze zijgroepen, waarvan de lagere de natuurgeesten of elementalen van talloze soorten en variëteiten zijn; vanaf de vormloze en niet-substantiële – de ideële GEDACHTEN van hun scheppers – tot de atomaire, hoewel voor de menselijke waarneming onzichtbare, organismen toe. Laatstgenoemde worden beschouwd als de ‘geesten van de atomen’, want ze zijn één stap (terug) verwijderd van het fysieke atoom – bewuste, zo niet verstandelijke wezens. Ze zijn alle onderworpen aan karma, en moeten dat in elke cyclus uitwerken. Want de leer zegt dat er in het heelal, hetzij in ons eigen of in een ander stelsel, in de uiterlijke of de innerlijke werelden,¹ geen bevoorrechte wezens zijn, zoals de engelen van de westerse en de joodse religie. Een dhyāni-chohan moet dat *worden*; hij kan niet worden geboren of plotseling op het levensgebied verschijnen als een volledig ontwikkelde engel. De hemelse hiërarchie van het huidige manvantara zal in de volgende levenscyclus zijn verplaatst naar hogere, meer verheven werelden, en zal plaatsmaken voor een nieuwe hiërarchie, die is samengesteld uit de uitverkorenen van onze mensheid. Het zijn is een eindeloze cyclus binnen de ene absolute eeuwigheid, waarin zich talloze eindige en beperkte kleinere cyclussen bewegen. Van goden die als zodanig zijn geschapen, kan niet worden gezegd dat ze goden zijn door persoonlijke verdienste. Zo’n klasse van wezens, slechts volmaakt door de bijzondere onbevleete aard die hun eigen is, zou voor de lijdende en worstelende mensheid, en zelfs voor de lagere wezens, het symbool zijn van een eeuwigdurend satanisch onrecht, een altijd aanwezige misdaad. Het is een anomalie en een onmogelijkheid in de natuur. Daarom moeten de ‘vier’ en de ‘drie’ evenals alle andere wezens incarneren. Deze zesde groep blijft bovendien bijna onafscheidelijk van de mens, die aan haar al zijn beginselen, behalve het hoogste en het laagste – zijn geest en lichaam ontleent; de middelste vijf menselijke beginselen zijn in feite de essentie van die dhyānī’s.² Alleen de goddelijke straal (de ātman) gaat rechtstreeks van het Ene uit. Men kan vragen hoe dat kan. Hoe kunnen we inzien dat die ‘goden’, of engelen, tegelijk hun eigen emanatie en

(222)

¹ Als een wereld ‘hoger’ wordt genoemd, is dit niet op grond van haar ligging, maar omdat ze wat eigenschappen of essentie betreft, hoger staat. Toch wordt zo’n wereld door niet-ingewijden in het algemeen opgevat als ‘de hemel’, en boven onze hoofden gedacht.

² Paracelsus noemt ze de flagae; de christenen, de ‘beschermengelen’; de occultisten, de ‘voorouders, de pitri’s’; het zijn de *zesvoudige* dhyāni-chohans, van wie de lichamen uit de zes spirituele elementen zijn samengesteld – het zijn in feite mensen zonder fysiek lichaam.

hun persoonlijke zelf kunnen zijn? Is dit vergelijkbaar met de stoffelijke wereld, waar de zoon (in een bepaald opzicht) zijn vader is, omdat hij deel uitmaakt van zijn bloed, van zijn botten en van zijn vlees? Hierop antwoorden de leraren: ‘Inderdaad, zo is het.’ Maar men moet diep door-dringen in het mysterie van het **ZIJN** voordat men deze waarheid volledig kan begrijpen.

Stanza 7 – *vervolg*

2. De ene straal brengt de kleinere stralen voort. Het leven gaat aan de vorm vooraf, en het leven overleeft het laatste atoom (*van vorm, sthūlaśarīra, uiterlijk lichaam*). Door de talloze stralen gaat de levensstraal voort, de ene, zoals een draad door veel kralen (*parels*) (*a*).

(223) (*a*) Deze śloka geeft uitdrukking aan het denkbeeld – rechtstreeks afkomstig uit de Vedānta, zoals elders is verklaard – van een levensdraad, sūtrātman, die door opeenvolgende levens loopt. Hoe kan dit worden uitgelegd? Door onze toevlucht te nemen tot een gelijkenis, tot een vertrouwd, maar noodzakelijkerwijs onvolmaakt beeld, zoals alle analogieën die we kunnen gebruiken nu eenmaal zijn. Maar vóór we dat doen, zou ik willen vragen of het iemand van ons als iets *onnatuurlijks*, of zelfs ‘boven-natuurlijks’, toeschijnt, als we dat proces beschouwen dat bekend is als de groei en ontwikkeling van een foetus tot een gezonde baby die een aantal ponden weegt – een ontwikkeling waaruit? Uit de deling van een heel klein eitje dat met een zaadcel is verenigd; en later zien we die baby zich ontwikkelen tot een mens van 1,80 meter! Dit proces heeft betrekking op de atomaire en fysieke expansie van het microscopisch kleine tot iets heel groots, van het – voor het blote oog – onzichtbare tot het zichtbare en objectieve. De wetenschap heeft voor dit alles een verklaring; en haar theorieën op embryologisch, biologisch en fysiologisch gebied zijn ongetwijfeld juist, voor zover het de nauwkeurige waarneming van het materiaal betreft. Toch zijn de belangrijkste twee problemen van de embryologie – namelijk, welke krachten aan het werk zijn bij de vorming van de vrucht, en wat de *oorzaak* is van de ‘erfelijke overdracht’ van fysieke, morele en verstandelijke eigenschappen – nooit behoorlijk opgelost, en ze zullen nooit worden opgelost zolang de wetenschappers de occulte theorieën niet aanvaarden.¹ Maar als dit fysieke verschijnsel

¹ De materialisten en de aanhangers van de darwinistische evolutieleer zouden er onverstandig aan doen de onlangs uitgewerkte theorieën van prof. Weissmann, de schrij-

niemand verbaast, behalve dat het een probleem vormt voor de embryologen, waarom zou dan onze verstandelijke en innerlijke groei, de evolutie van het menselijk-spirituele tot het goddelijk-spirituele, voor minder mogelijk worden gehouden of minder mogelijk schijnen dan die andere evolutie? En nu de vergelijking. (224)

Vul het in de laatste voetnoot genoemde fysieke plasma, de ‘kiemcel’ van de mens met al haar stoffelijke mogelijkheden, aan met het ‘spirituele plasma’, om het zo te noemen, of het fluïdum dat de vijf lagere beginselen bevat van de uit zes beginselen bestaande dhyānī, en u kent het geheim – als u voldoende spiritueel bent om het te begrijpen.

‘Wanneer het zaad van de man is gestort in de vruchtbare bodem van de vrouw, kan dat zaad niet ontkiemen tenzij het is bevrucht door de vijf krachten [het fluïdum van, of de emanatie uit, de beginselen] van de zesvoudige hemelse mens.’¹ Daarom wordt de microkosmos voorgesteld als

ver van *Studien zur Descendenz-Theorie* (1875), te aanvaarden. Deze theorieën hebben betrekking op een van de twee bovengenoemde mysteries van de embryologie, die hij schijnt te hebben opgelost – zoals hij denkt. Want als het is opgelost, zal de wetenschap het domein van het werkelijk occulte hebben betreden, en voor altijd het rijk van de transformatie, zoals beschreven door Darwin, hebben verlaten. Vanuit het standpunt van het materialisme zijn deze twee onverenigbaar. Vanuit het standpunt van de occultisten worden zo al deze mysteries opgelost. Wie niet bekend is met de nieuwe ontdekking van prof. Weissmann – eens een fervente darwinist – zou zich moeten haasten deze tekortkoming te herstellen. De Duitse embryoloog-filosoof gaat voorbij aan de Grieken Hippokratēs en Aristoteles, en keert rechtstreeks terug tot de leer van de oude Indo-Europeanen. Hij laat zien dat een heel kleine cel, één uit miljoenen andere die werken aan de opbouw van een organisme, door voortdurende deling en vermenigvuldiging, alleen en zonder hulp het juiste beeld bepaalt van de toekomstige mens (of het dier) met zijn fysieke, verstandelijke en psychische eigenschappen. Die cel drukt op het gezicht en op de vorm van het nieuwe individu de kenmerken van de ouders of van een verre voorouder af; het is ook die cel die de verstandelijke en mentale eigenaardigheden van zijn voorouders, enz., op hem overdraagt. Dit plasma is het onsterfelijke deel van ons lichaam – eenvoudig door het proces van opeenvolgende assimilaties. De theorie van Darwin, die de embryologische cel ziet als de essentie of het extract van alle andere cellen, wordt verworpen; ze is niet in staat de erfelijke overdracht te verklaren. Er zijn maar twee manieren om het mysterie van de erfelijkheid te verklaren; óf de substantie van de kiemcel bezit het vermogen de hele cyclus van veranderingen door te maken die leiden tot de opbouw van een afzonderlijk organisme en vervolgens tot de reproductie van identieke kiemcellen; óf *die kiemcellen zijn niet ontstaan in het lichaam van het individu, maar komen rechtstreeks voort uit de voorouderlijke kiemcel die generaties lang van vader op zoon overging*. Laatstgenoemde hypothese werd door Weissmann aanvaard en verder uitgewerkt; en tot deze cel voert hij het onsterfelijke deel van de mens terug. Tot zover akkoord; maar wanneer deze bijna juiste theorie wordt aanvaard, hoe verklaren de biologen dan het eerste verschijnen van deze eeuwig bestaande cel? Hoe werd die embryologische cel in de mens geboren, tenzij hij ‘groeide’, zoals de ‘onsterfelijke Topsy’, en helemaal niet werd geboren, maar uit de wolken viel?

¹ Ἀνθρώπος, een boek over occulte embryologie, boek 1.

een vijfhoek binnen de zeshoekige ster, de ‘macrokosmos’. Verder: ‘De functies van jīva op deze aarde hebben een vijfvoudig karakter. In het mineraalatoom is deze verbonden met de laagste beginselen van de aardgeesten (de zsvoudige dhyānī’s); in het deeltje uit het plantenrijk, met hun tweede beginsel – de prāṇa (leven); in het dier, met deze twee plus het derde en vierde; in de mens moet de kiem door alle vijf worden bevrucht. Anders wordt hij geboren als niet meer dan een dier’, namelijk als een verstandelijk zwaar gehandicapte. Dus alleen in de mens is de jīva volledig. Wat zijn zevende beginsel betreft, dit is slechts een van de stralen van de universele zon. Elk met rede begiftigd wezen krijgt dat wat naar zijn oorsprong moet terugkeren slechts tijdelijk te leen; zijn fysieke lichaam wordt gevormd door de laagste aardse levende wezens, door fysieke, scheikundige en fysiologische evolutie. ‘De gezegenden hebben niets te maken met de zuiveringen van de stof.’¹

(225) Het komt hierop neer: de mensheid in haar eerste vage oervorm is het nageslacht van de elohim van het leven (of pitri’s). In haar kwalitatieve en fysieke aspect bestaat ze uit de rechtstreekse afstammelingen van de ‘voorouders’, de laagste dhyānī’s, of aardgeesten. Haar morele, psychische en spirituele aard dankt ze aan een groep goddelijke wezens, waarvan de naam en de eigenschappen in deel 2 worden gegeven. Gezamenlijk zijn de mensen het werk van menigten verschillende geesten; afzonderlijk zijn ze de tabernakels van die menigten; nu en dan en in opzichzelfstaande gevallen zijn ze de voertuigen van enkele van die geesten. In ons tegenwoordige volkomen materiële vijfde ras is de aardse geest van het vierde nog sterk aanwezig; maar we naderen de tijd waarop de slinger van de evolutie duidelijk omhoog zal zwaaien, waardoor de mensheid in spiritueel opzicht weer op hetzelfde niveau als dat van het oorspronkelijke derde wortelras komt. In haar jeugd was de hele mensheid uit die menigte engelen samengesteld, die de inwonende geesten waren die de monsterachtige en gigantische tabernakels van klei van het vierde ras bezielde – die (evenals nu) waren opgebouwd door en samengesteld uit talloze myriaden van levens.² Deze zin wordt later in deze toelichting verklaard. De structuur en de symmetrie van de bouw van de ‘tabernakels’ zijn verbeterd, terwijl deze groeiden en zich

¹ Kabbala, het Chaldeeuwse *Boek van de getallen*.

² De wetenschap, die vaag de waarheid onderscheidt, vindt in het menselijk lichaam misschien bacteriën en andere uiterst kleine wezens, en ziet hierin mogelijk slechts toevallige en abnormale bezoekers aan wie ziekten worden toegeschreven. Het occultisme – dat in elk atoom en elke molecule een leven ziet, of het nu gaat om een mineraal of het menselijk lichaam, om lucht, vuur of water – beweert dat ons hele lichaam uit zulke levens is opgebouwd, waarbij de omvang van de kleinste bacterie onder de microscoop zich tot deze levens verhoudt als een olifant tot de nietigste infusiediertjes.

ontwikkelden tegelijk met de bol die ze droeg; maar de fysieke vooruitgang vond plaats ten koste van de spirituele innerlijke mens en natuur. De middelste drie beginselen van de aarde en de mens werden met elk ras stoffelijker; de ziel trad terug om plaats te maken voor het fysieke verstand; de essentie van de elementen veranderde in de nu bekende stoffelijke en samengestelde elementen.

De mens is niet het afgeronde product van de ‘Heer God’, en zou dit ook nooit kunnen zijn, maar hij is wel het kind van de elohim, de term die zo willekeurig in het mannelijk enkelvoud werd veranderd. De eerste dhyānī’s, aan wie was opgedragen de mens naar hun beeld te ‘scheppen’, konden slechts hun schaduwen afwerpen als een ragfijn model, waarnaar de stoffelijke natuurgeesten konden werken.¹ De mens is zonder enige twijfel fysiek uit het stof van de aarde gevormd, maar hij had veel scheppers en vormgevers. Men kan evenmin zeggen dat de ‘Heer God in zijn neusgaten [van de mens] de adem van het leven blies’,² tenzij die god wordt gelijkgesteld met het ‘ENE LEVEN’, alomtegenwoordig hoewel onzichtbaar, en tenzij dezelfde handeling aan ‘God’ wordt toegeschreven ten behoeve van elke *levende ziel* – of nefesh, die de *levensziel* is, niet de goddelijke geest, of ruach. Laatstgenoemde verzekert alleen de mens van een goddelijke mate van onsterfelijkheid, die geen dier als zodanig ooit in deze incarnatiecyclus zou kunnen bereiken. De joden, en nu ook de westerse metafysici, maakten in hun terminologie een gebrekkig onderscheid. Ze kenden de mens slechts als drie-eenheid – geest, ziel en lichaam – en meer beginselen konden ze niet begrijpen, en dus niet aanvaarden. Daardoor verwarde ze de ‘levensadem’ met de onsterfelijke geest.³ Dit geldt ongetwijfeld ook voor de protestantse theologen, die bij het vertalen van vers 8 van hoofdstuk 3 van het vierde evangelie de betekenis ervan geheel hebben verdraaid. Men heeft

(226)

¹ Zie deel 2, blz. 94.

² Genesis 2:7.

³ De geleerde en heel filosofische schrijver van *New Aspects of Life and Religion* wil zijn lezers erop wijzen dat de nefesh chaiah (levende ziel) volgens de Hebreëen ‘voortkwam uit, of werd voortgebracht door, de uitstorting van de geest, of van de levensadem, in het tot leven komende lichaam van de mens, en dat de ziel in het zo gevormde zelf die geest zou verdringen en zijn plaats zou innemen, zodat de geest overging in de levende ziel en uit het gezicht verdween’ (blz. 190). Volgens hem moet het menselijk lichaam worden beschouwd als de schoot waarin, en waaruit, de ziel (die hij hoger schijnt te stellen dan de geest) wordt ontwikkeld (blz. 192). *Functioneel* en uit het oogpunt van activiteit beschouwd staat de ziel in deze eindige en voorwaardelijke wereld van māyā ontegenzeggelijk hoger. De ziel, zegt hij, ‘wordt ten slotte uit het tot leven gebrachte lichaam van de mens voortgebracht’. De schrijver stelt dus ‘geest’ (ātman) eenvoudig gelijk met ‘de levensadem’. De oosterse occultisten zullen tegen deze bewering bezwaar maken, want ze is gebaseerd op de onjuiste opvatting dat prāṇa en ātman of jīvātman één en hetzelfde zijn. De schrijver ondersteunt zijn redenering door aan te tonen dat bij de oude Hebreëen,

van het vers zelfs gemaakt: ‘De *wind* blaast waarheen hij wil’, in plaats van: ‘De *geest* gaat waarheen hij wil’,¹ zoals staat in de oorspronkelijke tekst en ook in de vertaling van de Griekse, oosters-orthodoxe kerk.

- (227) Zo verkeert de filosofische kennis over de relaties tussen de psychische, spirituele en verstandelijke factoren en de fysieke functies van de mens in een bijna onoplosbare verwarring. Noch de oude Indo-Europese noch de Egyptische psychologie wordt nu goed begrepen. Men kan ze ook niet in zich opnemen zonder de esoterische zevenvoudige indeling van de innerlijke beginselen van de mens te aanvaarden – of in ieder geval de vijfvoudige indeling volgens de Vedānta. Zonder deze zal het altijd onmogelijk blijven de metafysische en zuiver psychische en zelfs fysiologische relaties te begrijpen tussen de dhyāni-chohans of engelen op het ene gebied, en de mensheid op het andere gebied. Tot dusver zijn er geen oosterse (Indo-Europese) esoterische boeken verschenen, maar we bezitten de Egyptische papyrusen die duidelijk spreken over de zeven beginselen of de ‘zeven zielen van de mens’.² Het *Dodenboek* geeft een volledige lijst van de ‘transformaties’ die iedere overledene ondergaat, terwijl hij één voor één al die beginselen aflegt – die voor de duidelijkheid zijn verstoffelijkt tot etherische entiteiten of lichamen. We moeten bovendien degenen die proberen te bewijzen dat de oude Egyptenaren niets wisten over reïncarnatie en deze niet onderwezen, eraan herinneren dat de ‘ziel’ (het *ego* of *zelf*) van de overledene volgens hen in eeuwigheid leeft: ze is onsterfelijk, ‘even oud als de zonneboot, en verdwijnt tegelijk daarmee’, d.w.z. ze bestaat tijdens de cyclus van noodzakelijkheid. Deze ‘ziel’ *komt tevoorschijn uit de Duat* (het rijk *van de oorzaak van het leven*) en verenigt zich *overdag* met de levenden op aarde, om elke nacht naar Duat terug te keren. Dit duidt op het periodieke bestaan van het ego.³

De *schaduw*, de astrale vorm, wordt vernietigd, ‘verslonden door de

Grieken en zelfs Latijnen, ruach, pneuma en spiritus – bij de joden ontegenzeglijk, bij de Grieken en Romeinen hoogstwaarschijnlijk – wind betekenden; het Griekse woord anemos (wind) en het latijnse anima, ‘ziel’, komen verdacht veel overeen.

Dit is erg ver gezocht. Men zal moeilijk een geschikt slagveld kunnen vinden om over deze vraag uitsluitsel te krijgen, omdat Pratt een praktische nuchtere metafysicus schijnt te zijn, een soort kabbalist-positivist, terwijl de oosterse metafysici, vooral de aanhangers van de Vedānta, allemaal idealisten zijn. De occultisten behoren ook tot de streng esoterische Vedānta-school, en ze noemen het ‘ene leven’ (parabrahman) de grote adem en de wervelwind; maar ze beschouwen het zevende beginsel geheel los van de stof en van elke band daarmee.

¹ *Johannes* 3:8.

² Zie deel 2, afdeling 2, ‘De zeven zielen van de egyptologen’, blz. 717ev; de indelingen zijn gemaakt door Gerald Massey en Franz Lambert.

³ P. Pierret, *Le livre des morts*, 1882, hfst. 64.

uraeus';¹ de manes zullen worden vernietigd; de beide tweelingen (het 4de en 5de beginsel) zullen worden uiteengedreven; maar de ziel-vogel, 'de goddelijke zwaluw – en de uraeus van de vlam' (manas en ātma-buddhi) zullen in eeuwigheid leven, want ze zijn de echtgenoten van hun moeder.²

Gelijke oorzaken, gelijke gevolgen. De aarde geeft de mens zijn lichaam, de goden (dhyānī's) zijn vijf innerlijke beginselen, de psychische schaduw, waarvan die goden vaak het bezielende beginsel zijn. GEEST (ātman) is één – en ondeelbaar. Hij is niet in de Duat.

Want wat is de Duat? De herhaaldelijke verwijzing ernaar in het *Dodenboek* bevat een mysterie. Duat is het pad van de nachtzon, de onderste hemelsfeer, of het hellegebied van de Egyptenaren, dat ze aan de *verborgen kant van de maan* situeren. In hun esoterie kwam de mens uit de maan (een drievoudig mysterie – sterrenkundig, fysiologisch en psychisch tegelijk); hij doorliep de hele bestaanscyclus en keerde toen terug naar zijn geboorteplaats, voordat hij daaruit opnieuw tevoorschijn kwam. De overledene komt – zo stelt men het voor – in het westen aan, wordt in aanwezigheid van Osiris geoordeeld, herrijst als de god Horus, en gaat rond door de sterrenhemel – d.w.z. wordt allegorisch opgenomen in Ra, de zon; vervolgens steekt hij de Nut (de hemelse afgrond) over, en keert nogmaals terug naar Duat: een eenwording met Osiris, die, als de god van het leven en de voortplanting, de maan bewoont. Plutarchus laat zien dat de Egyptenaren een feest vieren dat 'het binnengaan van Osiris in de maan' wordt genoemd.³ In hoofdstuk 43 wordt leven na de dood beloofd; en de hernieuwing van het leven wordt onder de bescherming geplaatst van Osiris-Lunus, want de maan was het symbool van levensvernieuwing of reïncarnatie, omdat ze elke maand wast, afneemt, sterft, en opnieuw verschijnt.⁴ In de *Denkmähler* wordt gezegd: 'O,

(228)

¹ *Op.cit.*, 149:51.

² Alweer een suggestieve analogie tussen de Indo-Europese of brahmaanse en de Egyptische esoterie. Eerstgenoemde noemt de pitri's 'de maanvoorouders' van de mens; en de Egyptenaren maakten van de maangod, Thoth-Esmun, de eerste menselijke voorouder. Deze 'maangod' 'gaf uitdrukking aan de zeven natuurkrachten die aan hem voorafgingen, en in hem waren verenigd als zijn zeven zielen, die hij als de achtste manifesteerde [vandaar de achtste sfeer]. . . . De zeven stralen van de Chaldeeuwse god Heptaktis, of Iao, op de gnostische stenen duiden op hetzelfde zevenvoud van zielen. . . . De eerste vorm van de mystieke ZEVEN zag men aan de hemel afgebeeld door de zeven grote sterren van de Grote Beer, het sterrenbeeld dat door de Egyptenaren werd toegewezen aan de moeder van de tijd en van de zeven natuurkrachten' (Gerald Massey, *The Seven Souls of Man*, blz. 2). Zoals aan elke hindoe bekend is, vertegenwoordigt dit sterrenbeeld in India de zeven rishi's, en wordt als zodanig Rikshās en Chitra-śikhaṇḍin genoemd.

³ *Ethica*, Over Isis en Osiris, hfst. 43.

⁴ Vgl. P. Pierret, *Le livre des morts*, 1882, hfst. 2, noot 1.

Osiris-Lunus! Thoth geeft u uw levensvernieuwing.¹ En Safekh zegt tegen Seti 1: 'U vernieuwt uzelf, zoals de god Lunus, in een kind.'² Het wordt nog beter verklaard in een papyrus in het Louvre: 'Paringen en bevruchtingen zijn er in overvloed als hij [Osiris-Lunus] op die dag aan de hemel wordt gezien.'³ Osiris zegt: 'O, enige schitterende straal van de maan! Ik verlaat uw menigten (van levenden) in het cyclische bestaan. . . . Open voor mij de Duat, want ik, Osiris N., zal overdag verschijnen om te doen wat ik onder de levenden moet doen'⁴ – d.w.z. het teweegbrengen van bevruchtingen.

(229) Osiris was 'god, zichtbaar geworden in de voortplanting', want de Ouden kenden, veel beter dan de mensen van nu, de werkelijke occulte invloeden van het maanlichaam op het mysterie van de bevruchting.⁵ Later, toen de maan in verband werd gebracht met vrouwelijke godinnen⁶ – met Diana, Isis, Artemis, Juno, enz. – was dit verband toe te schrijven aan een grondige kennis van de fysiologie en de vrouwelijke aard, zowel fysiek als psychisch. Maar oorspronkelijk waren de zon en de maan de enige zichtbare en bij wijze van spreken *tastbare* (door hun werkingen) psychische en fysiologische godheden – de vader en de zoon, terwijl ruimte, en lucht in het algemeen, of dat uitspannel van de hemel dat de Egyptenaren Nut noemden, de verborgen geest of adem van beiden vormde. Deze 'vader en zoon' waren wat hun functies betreft verwisselbaar, en werkten harmonisch samen wat betreft hun invloed op de aardse natuur en de mensheid; daarom werden ze

¹ K.R. Lepsius, *Denkmähler aus Ägypten und Aethiopien*, 1849-58, 4:59.

² Mariette-Bey, *Abydos, etc.*, plaat 51.

³ P. Pierret, *Études égyptologiques*, 1873-78.

⁴ *Dodenboek*, hfst. 2.

⁵ In de oudste stelsels wordt de maan altijd als mannelijk voorgesteld. Zo is Soma bij de hindoes een soort hemelse Don Juan, een 'koning', en de vader, hoewel onwettig, van budha, wijsheid. Dit heeft betrekking op occulte kennis, een wijsheid die is verkregen door een grondige bekendheid met de mysteries van de maan, waaronder die van de geslachtelijke voortplanting. (Zie deel 2, afdeling 2, hfst. 17, 'Het heilige der heiligen', blz. 521ev.)

⁶ Indien op zondagsscholen aan de menigten in lompen geklede mensen en aan de armen in plaats van nutteloze lessen uit de *Bijbel*, astrologie werd geleerd – tenminste voor zover het de occulte eigenschappen van de maan en haar verborgen invloeden op de voortplanting betreft – dan zou men niet bang hoeven te zijn voor een bevolkingsgroei, en ook niet zijn toevlucht hoeven te nemen tot de twijfelachtige geschriften van de malthusianen om deze een halt toe te roepen. Want de conceptie wordt geregeld door de maan en haar conjuncties, en iedere astroloog in India weet dit. Tijdens het vorige en het huidige ras, althans bij het begin van het tegenwoordige, werden mensen die zich overgaven aan geslachtsgemeenschap tijdens bepaalde maanfasen die deze gemeenschap onvruchtbaar maakten, beschouwd als tovenaars en zondaars. Maar nu zouden die zonden van vroeger, die berustten op occulte kennis en het misbruik ervan, zijn te verkiezen boven de misdaden van onze tijd, die worden begaan als gevolg van de volslagen onwetendheid over en het ongeloof in zulke occulte invloeden.

beschouwd als EEN, hoewel er TWEE verpersoonlijkte entiteiten waren. Ze waren beiden mannelijk, en beiden hadden een eigen taak, maar werkten ook samen bij de oorzakelijke voortplanting van de mensheid. Tot zover de beschouwingen vanuit sterrenkundig en kosmisch standpunt, uitgedrukt in symbolische taal, die bij onze laatste rassen theologisch en dogmatisch werd. Maar achter deze sluier van kosmische en astrologische symbolen lagen de occulte mysteriën van de antropografie en van het eerste ontstaan van de mens. En hierbij zal of kan kennis van symbolen – of zelfs van de sleutel tot de postdiluviale symbolentaal van de joden – ons niet helpen, behalve als het gaat om dat wat in nationale geschriften voor exoterisch gebruik was vastgelegd. Het totaal hiervan, hoe handig ook versluierd, was slechts het kleinste deel van de werkelijke oorspronkelijke geschiedenis van ieder volk. Bovendien hield het vaak – zoals in de Hebreeuwse geschriften – alleen verband met het aardse menselijke, niet met het goddelijke leven van dat volk. Dat psychische en spirituele element behoorde tot het gebied van MYSTERIE en INWIJDING. Er waren dingen die nooit op boekrollen zijn vastgelegd, maar, zoals in Centraal-Azië, op rotsen en in onderaardse grotten.

Niettemin was er een tijd waarin de hele wereld ‘één taal en één kennis’¹ had, en waarin de mens meer wist over zijn oorsprong dan nu, en hij dus wist dat de zon en de maan, hoe groot de rol ook is die ze spelen bij de samenstelling, de groei en de ontwikkeling van het menselijk lichaam, toch niet de rechtstreekse oorzaken waren van zijn verschijnen op aarde. Want deze oorzaken zijn in werkelijkheid de levende en intelligente machten die (230) de occultisten dhyāni-chohans noemen.

In dit verband deelt een geleerde bewonderaar van de joodse esoterie ons mee dat ‘de kabbala uitdrukkelijk zegt dat elohim een ‘algemene abstractie’ is; iets wat we in de wiskunde een ‘constante coëfficiënt’ of een ‘algemene functie’ noemen die in alle constructies voorkomt en niet specifiek is; d.w.z. volgens de algemene verhouding 1:31415, [de astro-dhyānische en] elohistische getallen’. Hierop antwoordt de oosterse occultist: Dit is juist, voor onze fysieke zintuigen zijn ze een abstractie. Maar voor ons spirituele waarnemingsvermogen en voor ons innerlijke spirituele oog zijn de elohim of dhyānī’s evenmin een abstractie als onze ziel en geest. Verwerp het ene, en men verwerpt ook het andere – want wat *in ons* de *overlevende entiteit* is, is gedeeltelijk de rechtstreekse emanatie van *die hemelse entiteiten*, en gedeeltelijk *die entiteiten zelf*. Eén ding staat vast: de joden waren volkomen op de hoogte van tovenarij en verschillende kwaadaardige krachten; maar met uitzondering van sommige van hun grote profeten en zieners, zoals Daniël en Ezechiël (Henoch behoort als symbolische figuur

¹ Skinner, *The Source of Measures*, 1875, blz. 318.

tot een veel ouder ras en niet tot één volk, maar tot alle), wisten ze weinig van het werkelijke goddelijke occultisme, en wilden er ook niets mee te maken hebben. Hun volkskarakter was namelijk afkerig van alles wat geen direct verband hield met hun eigen volks-, stam- en individuele belang – getuige hun eigen profeten en de vervloekingen die door hen naar het ‘halsstarrige volk’ werden geslingerd. Maar zelfs de kabbala laat duidelijk het rechtstreekse verband zien tussen de sefiroth, of elohim, en mensen.

Als men dus bewijst dat de kabbalistische identificatie van Jehovah met binah, een vrouwelijke sefira, nog een andere, subocculte, betekenis heeft, dan en alleen dan zal de occultist bereid zijn de palm van volmaaktheid aan de kabbalist toe te kennen. Tot dat moment beweren we dat we – omdat Jehovah in de abstracte betekenis van ‘één levende god’, één enkel getal, is, een metafysisch verdichtsel, en pas een realiteit als hij op zijn juiste plaats wordt gesteld als een emanatie en een sefira – het recht hebben te beweren dat de *Zohar* (zoals in ieder geval blijkt uit het *Boek van de getallen*) oorspronkelijk, vóór de christelijke kabbalisten deze hadden verminkt, dezelfde leer verkondigde als wij, en dit nog doet. Deze leer houdt in dat de mens niet is geëmaneerd uit één hemelse MENS, maar uit een zevenvoudige groep van hemelse mensen of engelen, evenals in *Poimandres*, het *goddelijk denken*.

(231)

Stanza 7 – *vervolg*

3. Wanneer de ene twee wordt, verschijnt het ‘drievoud’ (*a*). De drie zijn (*verbonden tot*) één, en het is onze draad, o lanoe, het hart van de mensplant, die saptarna wordt genoemd (*b*).

(*a*) ‘Wanneer de ENE twee wordt, verschijnt het drievoud’: wanneer het ene eeuwige namelijk zijn weerspiegeling laat vallen in het gebied van manifestatie, dan wordt het ‘water van de ruimte’ door die weerspiegeling, ‘de straal’, gedifferentieerd; of, in de bewoordingen van het *Dodenboek*: ‘De chaos eindigt door de glans van de straal van het oorspronkelijke licht, dat met behulp van de grote magische kracht van het WOORD van de [centrale] zon alle duisternis verdrijft.’¹ De chaos wordt mannelijk-vrouwelijk, en water, uitgebroed door middel van licht, en het ‘drievoudige wezen komt als zijn eerstgeborene tevoorschijn’. ‘Osiris-Ptah (of RA) schept zijn eigen ledematen [zoals Brahmā] door de goden te scheppen die bestemd zijn om

¹ *Le livre des morts*, vert. Paul Pierret, 1882, ‘Index analytique’, zie onder ‘soleil’, blz. 599.

tijdens de cyclus zijn aspecten te verpersoonlijken' (17:4). De Egyptische Ra, die uit de DIEPTE tevoorschijn komt, is de goddelijke universele ziel in haar gemanifesteerde aspect, en hetzelfde geldt voor Nārāyaṇa, de purusha, 'verborgen in ākāśa en aanwezig in de ether'.

Dit is de metafysische uitleg, en heeft betrekking op het allereerste begin van evolutie, of, zoals we zouden moeten zeggen, van de theonomie. Verklaart men de stanza vanuit een ander standpunt, namelijk met betrekking tot het mysterie van de mens en zijn oorsprong, dan is de betekenis ervan nog moeilijker te begrijpen. Om zich een helder begrip te vormen van wat er wordt bedoeld met de ene die twee wordt, en dan wordt veranderd in het 'drievoud', moet de lezer zich grondig op de hoogte stellen van wat we 'ronden' noemen. Als hij *Esoteric Buddhism* raadpleegt – de eerste poging om een ruwe schets te geven van de oude kosmogonie – dan zal hij ontdekken dat met een 'ronde' de stapsgewijze evolutie van de stoffelijke natuur in wording wordt bedoeld, van de zeven bollen van onze keten¹ met hun mineralen-, planten- en dierenrijken (de mens wordt in dat boek tot het laatstgenoemde gerekend en staat aan het hoofd ervan) tijdens de hele periode van een levenscyclus. Deze laatste zou door de brahmanen 'een dag van Brahmā' worden genoemd. Het is kortom één omwenteling van het 'wiel' (onze planeetketen), dat bestaat uit zeven bollen (of zeven afzonderlijke 'wielen', nu in een andere betekenis opgevat). Als de evolutie haar weg omlaag in de stof heeft afgelegd, van planeet A tot planeet G, of Z, zoals de westerse onderzoekers haar noemen, is dat één ronde. Halverwege de vierde omwenteling, onze tegenwoordige 'ronde', 'heeft de evo-

(232)

¹ Verschillende vijandig gezinde critici willen graag bewijzen dat in ons vorige boek, *Isis ontsluit*, over de zeven beginselen van de mens en over de zevenvoudige samenstelling van onze keten niets werd gezegd. Hoewel in dat boek de leer alleen kon worden aangeduid, zijn er niettemin veel passages waarin de zevenvoudige samenstelling van zowel de mens als de keten openlijk wordt vermeld. Over de elohim wordt in *Isis* (2:495) gezegd: 'Ze blijven heersen over de zevende hemel (of spirituele wereld), want ze vormden volgens de kabbalisten achtereenvolgens de zes stoffelijke werelden, of beter gezegd pogingen tot werelden, die voorafgingen aan de onze, die volgens hen de zevende is.' Onze bol is in het diagram dat de 'keten' voorstelt, natuurlijk de zevende en de laagste; hoewel die, omdat de evolutie op deze bollen cyclisch is, de vierde is op de neergaande boog van de stof. Verder staat in *Isis* (2:432-3): 'Volgens de Egyptische denkbeelden, *evenals volgens alle andere geloofsovertuigingen die op filosofie zijn gebaseerd*, was de mens niet slechts . . . een vereniging van ziel en lichaam; hij was een drie-eenheid wanneer de geest eraan was toegevoegd. Bovendien bestond hij volgens die leer uit lichaam, astrale vorm of schaduw, de dierlijke ziel, de hogere ziel, en het aardse verstand en een zesde beginsel, enz. – met als zevende de GEEST.' Deze beginselen zijn zo duidelijk vermeld dat men zelfs in de index (2:792-3, 898) vindt: 'Beginselen, zeven in de mens in Egypte onderwezen' en ook 'Zevenvoudige, mens in alle geloofsovertuigingen' – het zevende is strikt genomen de synthese van de zes, en *geen beginsel*, maar een straal van het absolute AL.

lutie haar toppunt van fysieke ontwikkeling bereikt, ze heeft haar werk bekroond met de volmaakte fysieke mens, en vanaf dit punt begint ze aan haar werk in de richting van de geest'. Dit alles hoeft eigenlijk niet te worden herhaald, omdat het in *Esoteric Buddhism* goed is uitgelegd. Wat nauwelijks is aangeroerd, en waarvan het weinige dat is gezegd velen heeft misleid, is de oorsprong van de mens, en hierop kan nu wat meer licht worden geworpen, precies genoeg om de stanza begrijpelijker te maken, want dit proces zal pas in deel 2, op de daarvoor meest geschikte plaats, volledig worden verklaard.

(233) Elke 'ronde' (op de neergaande boog) is slechts een herhaling in meer concrete vorm van de ronde die eraan voorafging, en zo is ook elke bol – tot aan onze vierde bol (de huidige aarde) – een grovere en meer stoffelijke kopie van de meer schimachtige bol die op de drie hogere gebieden daar telkens aan voorafgaat.¹ Op haar weg omhoog langs de opgaande boog maakt de evolutie, om zo te zeggen, de algemene aard van alles meer spiritueel en etherisch, en brengt deze op dezelfde hoogte als het gebied waarop de tweelingbol aan de tegenovergestelde kant zich bevindt. Het gevolg hiervan is dat de aard van alles wat zich ontwikkelt, wanneer de zevende bol is bereikt (in welke ronde ook), terugkeert naar de toestand waarin deze was bij het beginpunt – maar elke keer met een nieuwe en hogere graad van bewustzijn. Zo wordt duidelijk dat de zogenaamde 'oorsprong van de mens' in onze tegenwoordige ronde of levenscyclus op deze planeet dezelfde plaats moet innemen en in dezelfde volgorde moet komen als in de vorige ronde – afgezien van details in verband met plaatselijke omstandigheden en met de tijd. Bovendien moet worden verklaard en moet men bedenken dat, evenals het werk van elke ronde – zoals men zegt – wordt toebedeeld aan een andere groep van zogenaamde 'scheppers' of 'architecten', dit ook het geval is met elke bol; d.w.z. dit werk staat onder toezicht en leiding van speciale 'bouwers' en 'wachters' – de verschillende dhyāni-chohans.

De groep van de hiërarchie aan wie is opgedragen mensen te 'scheppen'² is dus een bijzondere groep; toch ontwikkelde ze in deze cyclus de schaduwwachtige mens, zoals een hogere en nog spirituelere groep hem in de derde ronde evolueerde. Maar omdat het de zesde groep is – op de afdalende trap van spiritualiteit – de laatste en zevende bestaat uit de aardgeesten

¹ Zie het diagram bij stanza 6, śloka 6, op blz. 228.

² Scheppen is niet het juiste woord om te gebruiken, omdat geen enkele religie, zelfs niet de school van de viśiṣṭādvaitins in India – die zelfs parabrahman vermenselijkt – gelooft in een schepping uit het *niets*, zoals christenen en joden dat doen, maar in evolutie uit vooraf bestaand materiaal.

(elementalen) die geleidelijk zijn fysieke lichaam vormen, bouwen en verdichten – ontwikkelt deze zesde groep alleen maar de schaduwvorm van de toekomstige mens, een wazige, nauwelijks zichtbare doorschijnende kopie van henzelf. Het wordt de taak van de vijfde hiërarchie – de mysterieuze wezens die zowel in India als in Egypte heersen over het sterrenbeeld Steenbok, Makara, of ‘krokodil’ – om de lege en etherische dierlijke vorm te bezielen en er de met rede begiftigde mens van te maken. Dit is een van die onderwerpen waarover aan het grote publiek heel weinig kan worden gezegd. Het is in feite een MYSTERIE, maar alleen voor hem die geneigd is het bestaan van verstandelijke en bewuste spirituele wezens in het heelal te ontkennen, en die volledig bewustzijn alleen aan de mens toekent, en dan nog slechts als een ‘functie van de hersenen’. Onder die spirituele entiteiten zijn er veel die vanaf het begin van het verschijnen van de mens lichamelijk in hem zijn geïncarneerd, en die niettemin nog even onafhankelijk in de oneindigheid van de ruimte bestaan als daarvóór.

Om het duidelijker te zeggen: de onzichtbare entiteit kan lichamelijk op aarde aanwezig zijn, zonder echter zijn plaats en functies in de bovenzinlijke gebieden op te geven. Als hier uitleg nodig is, kunnen we het best de lezer herinneren aan soortgelijke gevallen in het spiritisme, hoewel zulke gevallen heel zeldzaam zijn, tenminste wat betreft de aard van de entiteit die incarneert,¹ of tijdelijk van een medium bezit neemt. Zoals sommige personen – mannen en vrouwen, om terug te keren tot soortgelijke gevallen onder de levenden – hetzij als gevolg van een bijzondere constitutie of door de kracht van verworven mystieke kennis, ergens in hun ‘dubbel’ kunnen worden gezien, terwijl hun lichaam zich mijlenver daarvandaan bevindt, evenzo kan hetzelfde in het geval van hogere wezens gebeuren. (234)

Filosofisch beschouwd is de mens, wat zijn uiterlijke vorm betreft, eenvoudig een dier, nauwelijks volmaakter dan zijn aapachtige voorouder uit de derde ronde. Hij is een levend lichaam, geen levend wezen, omdat het besef van bestaan, het ‘ego sum’, zelfbewustzijn vereist, en een dier kan alleen rechtstreeks bewustzijn, of instinct, hebben. Dit werd door de Ouden zo goed begrepen dat de kabbalisten van ziel en lichaam zelfs twee levens maakten, onafhankelijk van elkaar.² De ziel, waarvan het voertuig of lichaam het astrale, etherisch-substantiële omhulsel is, kon sterven, terwijl de mens op aarde verder leefde; d.w.z. de ziel kon zich om verschillende

¹ De zogenaamde ‘geesten’ die soms bezit kunnen nemen van de lichamen van mediums, zijn niet de monaden of de hogere beginselen van ontlichaamde personen. Zo’n ‘geest’ kan alleen óf een elementaar zijn óf een nirmāṇakāya.

² Op blz. 343 (Genesis of the soul) van zijn *New Aspects of Life* geeft Henry Pratt de kabbalistische leer: ‘Ze beweerden dat geest en stof van overeenkomstige ondoorzichtigheid en dichtheid in hun werkingen de neiging hebben zich te verenigen; en dat de zo

- (235) redenen – zoals krankzinnigheid, spirituele en lichamelijke ontarding, enz. – bevrijden van haar tabernakel en deze verlaten.¹ Wat levende mensen (ingewijden) kunnen doen, kunnen de dhyānī's, die geen fysiek lichaam hebben dat hen hindert, dus nog beter. Dit was de overtuiging van de antediluviale mensen, en het wordt al snel die van de huidige maatschappij en van het spiritisme, en eveneens van de Griekse en de rooms-katholieke kerk, die de alomtegenwoordigheid van hun engelen leren. De volgelingen van Zarathoestra beschouwden hun amshaspends als tweevoudige entiteiten (fravashi), en pasten deze tweevoudigheid – althans in de esoterische filosofie – toe op alle spirituele en onzichtbare bewoners van de talloze werelden in de ruimte die voor ons oog waarneembaar zijn. In een korte verhandeling van Damascius (6de eeuw) over de Chaldeeuwse orakels hebben we een derde bewijs van de universaliteit van deze leer, want hij zegt: 'In deze orakels zijn er twee groepen van zeven kosmokrates van de wereld ['de wereldzuilen', die ook door Paulus worden genoemd] – aan de ene groep is opgedragen om de hogere werelden te besturen, de spirituele en de sterrenwereld, en aan de andere om de wereld van de stof te leiden en te bewaken.'² Dit is ook de mening van Iamblichus, die een scherp onderscheid maakt tussen de aartsengelen en de 'archonten'.³ Het boven-

geschapen geesten in ontlichaamde toestand zodanig zijn samengesteld dat de verschillende graden van doorschijnendheid van de elementale of ongeschapen geest erdoor worden weergegeven. En dat deze geesten in hun ontlichaamde staat elementalengeest en elementalenstof, waarvan de toestand overeenkomt met hun eigen toestand, aantrekken, in bezit nemen, verteren en in zich opnemen. . . . Ze onderwezen daarom dat er grote verschillen zijn in de omstandigheden van geschapen geesten; en dat bij de nauwe samenhang tussen de geestenwereld en de wereld van de stof, de meer ondoorschijnende geesten in ontlichaamde toestand naar de dichtere delen van de stoffelijke wereld worden aangetrokken, en dus neigen naar het middelpunt van de aarde, waar ze de omstandigheden vinden die het beste bij hun toestand passen. De meer doorschijnende geesten gaan naar de aura die de planeet omringt, en de ijlste vinden hun thuis in haar satelliet.'

Dit heeft uitsluitend betrekking op onze elementaire geesten, en heeft niets te maken met de planetaire, sterren-, kosmische of inter-etherische intelligente krachten of 'engelen', zoals ze door de roomse kerk worden genoemd. De joodse kabbalisten, vooral de praktiserende occultisten die ceremoniële magie beoefenden, hielden zich alleen bezig met de geesten van de planeten en de zogenaamde 'elementalen'. Daarom heeft het bovenstaande slechts betrekking op een deel van de esoterische leer.

¹ De mogelijkheid dat de 'ziel' (d.w.z. het eeuwige spirituele ego) in de onzichtbare werelden woont, terwijl haar lichaam op aarde blijft leven, is een bij uitstek occulte leer, vooral in de Chinese en boeddhistische filosofie. Zie *Isis ontsluit* (1:742-3) voor meer toelichting. Er zijn veel *ziellose* mensen onder ons, want dit komt voor zowel bij verdorven materialisten als bij personen 'die toenemen in heiligheid en nooit terugkeren'. (Zie aldaar, en verder *Isis*, 2:434-5.)

² Damascius, *De principiis*, §131.

³ *De mysteriis*, 2:3.

staande kan natuurlijk worden toegepast op het verschil dat wordt gemaakt tussen de graden of klassen van spirituele wezens, en in die zin probeert de rooms-katholieke kerk het verschil te interpreteren en te onderwijzen; want terwijl de aartsengelen volgens haar leer goddelijk en heilig zijn, bestempelt ze hun tegenhangers als duivels.¹ Maar het woord ‘fravashi’ moet niet in deze zin worden opgevat, want het betekent eenvoudig het tegenovergestelde of de keerzijde van een eigenschap of karakteristiek. Als de occultist dus zegt dat de ‘duivel de schaduwzijde van god is’ (het kwaad, de keerzijde van de medaille), bedoelt hij niet twee afzonderlijke werkelijkheden, maar de twee aspecten of facetten van dezelfde eenheid. Maar (236) de beste mens die er is, zou naast een aartsengel – zoals de theologie die beschrijft – een duivel schijnen. Dit is dan ook beslist een reden om een lager ‘dubbel’, dat veel dieper in de stof is gedompeld dan zijn origineel, geringer te schatten. Maar er is nog steeds weinig aanleiding hen als duivels te beschouwen, en dit is precies wat de rooms-katholieken tegen alle rede en logica in doen.

(b) De slotzin van deze śloka laat zien hoe oud het geloof en de leer zijn dat de mens zevenvoudig van samenstelling is. De draad van het zijn, die de mens bezielt en door al zijn persoonlijkheden of wedergeboorten op deze aarde loopt (een verwijzing naar sūtrātman), de draad waaraan bovendien al zijn ‘geesten’ zijn geregen – is gesponnen uit de essentie van het ‘drievoud’, het ‘viervoud’ en het ‘vijfvoud’, die al het voorafgaande bevatten. Pañchāśikha is, volgens het Uttara-Khaṇḍa van het *Padma-Purāṇa*, een van de zeven kumāra’s die naar Śvetadvīpa gaan om Viṣṇu te vereren.² We zullen later zien welk verband er is tussen de ‘ongehuwde’ en kuise zonen van Brahmā, die weigeren ‘zich te vermengvuldigen’, en aardse stervelingen. Intussen is het duidelijk dat ‘de mensplant’, saptaparṇa, verwijst naar de zeven beginselen, en de mens

¹ Deze gelijkheid van de geest en zijn stoffelijke ‘tegenhanger’ (in de mens is het omgekeerd) verklaart nog beter de in dit boek al genoemde verwarring over de naam en de individualiteit van de rishi’s en de prajāpati’s en hun aantal; vooral wat betreft die van het satyayuga en het Mahābhārata-tijdperk. Ze werpt ook meer licht op wat de geheime leer verkondigt over de wortel- en de zaad-manu’s (zie deel 2, ‘De oorspronkelijke manu’s van de mensheid’, blz. 346ev). Niet alleen die voorouders van onze mensheid, maar ieder mens, zo wordt ons geleerd, heeft zijn oervorm in de spirituele sferen; deze oervorm is de hoogste essentie van zijn zevende beginsel. Zo worden de zeven manu’s 14 in getal, waarbij de wortel-manu de eerste oorzaak is, en de ‘zaad-manu’ haar gevolg; en wanneer laatstgenoemde reiken van satyayuga (het eerste stadium) tot het heldentijdperk, worden deze manu’s of rishi’s 21 in getal.

² Zie Wilson, *Viṣṇu-Purāṇa*, deel 2, blz. 200vn.

wordt vergeleken met de zevenbladige plant met die naam,¹ die bij boeddhisten zo heilig is.

Voor meer details over saptaparṇa en de betekenis van het getal zeven, zowel in het occultisme als in de symboliek, wordt de lezer verwezen naar deel 2.²

(237)

Stanza 7 – *vervolg*

4. Het is de wortel die nooit sterft; de drietongige vlam met de vier pitten³ (a) . . . De pitten zijn de vonken, die putten uit de drietongige vlam (*hun hogere triade*) die door de zeven – hun vlam – naar buiten is geschoten; de stralen en vonken van één maan, weerspiegeld in de voortsnellende golven van alle rivieren van de aarde (*bhūmi, of prithivī*)⁴ (b).

(a) De ‘drietongige vlam’ die nooit sterft is de onsterfelijke spirituele triade – ātma-buddhi en manas, of beter gezegd de vrucht van laatstgenoemde die door de eerste twee na elk aards leven in zich wordt opgenomen. De ‘vier pitten’ die uitgaan en worden gedooft, zijn de vier lagere beginnelen, waaronder het lichaam.

‘Ik ben de vlam met de drie pitten, en mijn pitten zijn onsterfelijk’, zegt de overledene. ‘Ik ga het gebied van sekhem binnen (de god die met zijn arm het zaad van de handeling zaait, dat is voortgebracht door de ontlichaamde ziel), en ik ga binnen in het gebied van de vlammen die de ver-

¹ De Egyptische allegorie in het eerdergenoemde *Dodenboek* (hfst. 149), de hymne die betrekking heeft op de ‘beloning van de ziel’, verwijst duidelijk naar onze zevenvoudige leer en is bovendien heel poëtisch. De overledene krijgt een stuk land in het veld van Aaru toegewezen, waarop de manes, de vergoddelijkte schimmen van de doden, als oogst van wat ze door hun daden in het leven hebben gezaaid, het zeven ellen hoge koren verzamelen, dat groeit in een gebied dat is verdeeld in 14 en 7 stukken. Dit koren is het voedsel waarvan ze in Amenti, het rijk waartoe het Aaru-veld behoort, leven en voorspoed genieten, of dat hen zal doden. Want, zoals in de hymne wordt gezegd (zie 32:9), de overledene wordt óf daarin vernietigd, óf hij wordt voor de eeuwigheid zuivere geest, als gevolg van de ‘7 keer 77 levens’ die hij op aarde heeft doorgebracht of nog zal doorbrengen. Het beeld van het koren dat wordt geoogst als ‘vrucht van onze handelingen’ is heel treffend.

² Deel 2, afdeling 2, hfst. 25 over ‘Saptaparṇa’ (blz. 672ev), ‘Het zevental in de *Veda*’s’ (blz. 689ev), enz.

³ De drietongige vlam met de vier pitten komt overeen met de vier eenheden en de drie tweevouden van de sefiroth-boom (zie de toelichting op stanza 6).

⁴ Het is niet nodig te herhalen dat de hier gegeven termen vertalingen uit het Sanskriet zijn; want de oorspronkelijke termen, die in Europa volkomen onbekend zijn, zouden de lezer alleen maar in verwarring brengen en geen nuttig doel dienen.

nietigers van hun tegenstanders waren', d.w.z. die zich hebben bevrijd van de zonde-verwekkende 'vier pitten'.¹

(b) Zoals miljarden heldere vonken dansen op de wateren van een oceaan waarboven een en dezelfde maan schijnt, zo fonkelen en dansen onze vergankelijke persoonlijkheden – de bedrieglijke omhulsels van het onsterfelijke MONADE-EGO – op de golven van māyā. Evenals de duizenden vonken, voortgebracht door de stralen van de maan, duren en verschijnen ze slechts zolang de koningin van de nacht haar glans uitstraalt over de stromende wateren van het leven: het tijdperk van een manvantara. Dan verdwijnen ze; alleen de stralen – symbolen van onze eeuwige spirituele ego's – leven voort, weer opgegaan in en één met de moederbron, zoals tevoren.

Stanza 7 – *vervolg*

(238)

5. De vonk hangt aan de vlam, aan de fijnste draad van fohat. Ze reist door de zeven werelden van māyā (a). Ze verblijft enige tijd in het eerste (*rijk*), en is een metaal en een steen; ze gaat door naar het tweede (*rijk*), en zie – een plant; de plant wervelt rond door zeven vormen en wordt een heilig dier (*de eerste schaduw van de fysieke mens*) (b).

Uit het samenstel van hun eigenschappen wordt manu (*de mens*), de denker, gevormd.

Wie vormt hem? De zeven levens, en het ene leven (c). Wie voltooit hem? De vijfvoudige lha. En wie vervolmaakt het laatste lichaam? Vis, zonde, en soma (*de maan*) (d).

(a) De uitdrukking 'door de zeven werelden van māyā' heeft hier betrekking op de zeven bollen van de planeetketen en de zeven ronden, of de 49 fasen van actief bestaan die de 'vonk' of monade vóór zich heeft bij het begin van elke 'grote levenscyclus' of manvantara. De 'draad van fohat' is de eerdergenoemde levensdraad.

Dit betreft een groot filosofisch probleem – de fysieke en substantiële aard van het leven; het onafhankelijke bestaan daarvan wordt door de moderne wetenschap ontkend, omdat ze niet in staat is dit te begrijpen. Alleen zij die in karma en reïncarnatie geloven, beseffen vaag dat het hele

¹ *Dodenboek*, 1:7; en de *Mysteriën van Restau*. Noot vert.: Laatstgenoemde is volgens Blavatsky's *The Theosophical Glossary* het manuscript van een occult werk.

geheim van het leven besloten ligt in de ononderbroken reeks manifestaties ervan: hetzij in het fysieke lichaam of daarbuiten. Want hoewel

Het leven, als een koepel van veelkleurig glas,
De witte glans van de eeuwigheid kleurt¹

is het toch zelf een deel van die eeuwigheid; want alleen het leven kan het leven begrijpen.

(239) Wat is die ‘vonk’ die ‘aan de vlam hangt’? Het is JĪVA, de MONADE, in verbinding met MANAS, of beter gezegd met het aroma ervan – dat wat van elke persoonlijkheid overblijft, wanneer deze het waard is, en wat door de levensdraad is verbonden met ātma-buddhi, de vlam. Hoe men de mens ook verklaart, en in hoeveel beginselen hij ook wordt verdeeld, men kan gemakkelijk aantonen dat deze leer wordt ondersteund door alle oude religies, van de vedische tot de Egyptische, van de zoroastrische tot de joodse. Bij laatstgenoemde leveren de kabbalistische boeken overvloedig bewijs voor deze bewering. Het hele kabbalistische getallenstelsel is gebaseerd op het goddelijke zevenvoud dat aan de triade hangt (en zo de decade vormt) en haar permutaties 7, 5, 4 en 3, die ten slotte alle in het ENE opgaan: een eindeloze en grenzeloze cirkel. De *Zohar* zegt:

De godheid [de altijd onzichtbare tegenwoordigheid] manifesteert zich door de *tien* sefiroth, die haar stralende getuigen zijn. De godheid is als de zee waaruit een stroom vloeit, WIJSHEID genaamd, waarvan de wateren uitmonden in een meer dat Intelligentie heet. Uit het bekken ontspringen de zeven sefiroth, als zeven kanalen. . . . Want *tien is gelijk aan zeven*: de decade bevat vier eenheden en drie tweevouden.²

De tien sefiroth komen overeen met de ledematen van de MENS.

Toen ik Adam-Kadmon vormde [laat men de elohim zeggen], schoot de geest van het eeuwige uit zijn lichaam als een bliksemflits, die zich onmiddellijk verspreidde op de golven van de *zeven* miljoen hemelen, en mijn *tien* heerlijkheden waren zijn ledematen.³

Maar men kan noch het hoofd noch de schouders van Adam-Kadmon zien; daarom lezen we in de *Sifra di Tseniutha*, het ‘Boek van het verborgen mysterie’, (1:16ev):

In het begin van de tijd, nadat de elohim [de ‘zonen van licht en leven’, of de ‘bouwers’] uit de eeuwige essentie de hemelen en de aarde hadden gevormd, vormden ze de werelden zes aan zes.

De zevende is malkhuth, of onze aarde (zie de *Mantuaanse codex*) op haar gebied, en de laagste op alle andere gebieden van bewust bestaan. Het

¹ Shelley, *Adonais*, 52:462-3.

² *Zohar*, 2:42-3.

³ *Op.cit.*, 1:158.

Chaldeeuwse *Boek van de getallen* bevat een gedetailleerde verklaring van dit alles. ‘De eerste triade van het lichaam van Adam-Kadmon [de hoogste drie gebieden van de zeven¹] kan niet worden gezien vóór de ziel in tegenwoordigheid van de Oude van Dagen staat.’ De sefiroth van deze hoogste triade zijn: ‘1. kether (de kroon), voorgesteld door het voorhoofd van macroprosopus; 2. chokhmah (wijsheid, een mannelijk beginsel), door zijn rechterschouder; en 3. binah (intelligentie, een vrouwelijk beginsel), door de linkerschouder’. Dan komen de *zeven* ledematen (of sefiroth) op de gebieden van manifestatie, terwijl het geheel van deze vier gebieden wordt voorgesteld door microprosopus (het kleine gezicht) of tetragrammaton, het ‘vierletterige’ mysterie. ‘De zeven gemanifesteerde en de *drie* verborgen ledematen zijn het lichaam van de godheid.’ (240)

Onze aarde, malkhuth, is dus zowel de *zevende* als de *vierde* wereld: de zevende als men vanaf de bovenste bol telt, en de vierde als men volgens de gebieden rekent. Ze wordt voortgebracht door de zesde bol of sefira, genaamd jesod, ‘grondslag’, of zoals wordt gezegd in het *Boek van de getallen*: ‘door jesod bevrucht hij [Adam-Kadmon] de oorspronkelijke Chava’ (Eva of onze aarde). In mystieke taal weergegeven is dit de verklaring waarom malkhuth – ook ‘de lagere moeder’, matrona, koningin, en het rijk van de grondslag genoemd – wordt voorgesteld als de *bruid* van tetragrammaton of microprosopus (de tweede logos), de hemelse mens. Wanneer ze van alle onzuiverheid is bevrijd, zal ze worden verenigd met de spirituele logos, d.w.z. in het zevende ras van de zevende ronde – na de wedergeboorte, op de dag van de ‘SABBAT’. Want de ‘*zevende* dag’ heeft nog een occulte betekenis, die onze theologen zich niet kunnen voorstellen.

Wanneer Matronitha, de moeder, wordt gescheiden en voor de koning wordt geleid, in de voortreffelijkheid van de sabbat, worden alle dingen één lichaam.²

‘Worden één lichaam’ betekent dat alles opnieuw in het ene element wordt opgenomen, waarbij de geesten van de mensen nirvāṇī’s worden, en de elementen van al het andere weer worden wat ze tevoren waren – protyle of ongedifferentieerde substantie. ‘Sabbat’ betekent *rust* of nirvāṇa. Het is niet de *zevende* dag na *zes* dagen, maar een periode waarvan de duur gelijk is aan die van de zeven ‘dagen’ of van welke periode ook die is opgebouwd uit zeven delen. Zo duurt een pralaya even lang als een manvantara, of een ‘nacht’ van Brahmā is even lang als zijn ‘dag’. Als de christenen joodse gebruiken willen volgen, zouden ze de geest daarvan moeten aannemen en niet de letter: d.w.z. door een week van zeven dagen te werken en dan zeven

¹ De vorming van de ‘levende ziel’, of de mens, zou de gedachte duidelijker weergeven. ‘Een levende ziel’ is in de *Bijbel* een synoniem voor de mens. Dit zijn onze zeven ‘beginselen’.

² *Zohar: Idra Zuta Qaddisha*, 22:746.

dagen te *rusten*. Dat het woord 'sabbat' een mystieke betekenis had, blijkt uit de minachting die Jezus toonde voor de sabbatdag, en uit wat wordt gezegd in *Lucas* (18:12). De sabbat wordt daar *als de hele week* opgevat. (Zie de Griekse tekst, waarin de week *sabbat* wordt genoemd: 'Ik vast tweemaal in de sabbat.'). Paulus, een ingewijde, wist dit heel goed toen hij de eeuwige rust en gelukzaligheid in de hemel met sabbat aanduidde; 'en hun geluk zal eeuwig zijn, want ze zullen altijd [*één*] met de Heer zijn en ze zullen *een eeuwige sabbat* genieten'.¹

- (241) Het verschil tussen de twee stelsels, de kabbala en de oeroude esoterische vidyā, is erg klein, en is beperkt tot onbelangrijke afwijkingen van vorm en uitdrukking. Dit geldt voor de kabbala zoals die is opgenomen in het Chaldeeuwse *Boek van de getallen*, niet zoals deze onjuist wordt voorgesteld door de verminkte kopie ervan, de kabbala van de christelijke mystici. Zo spreekt het oosterse occultisme over onze aarde als de vierde wereld, de laagste van de keten, waarboven aan twee kanten de zes bollen liggen, drie aan elke kant. De *Zohar*, daarentegen, noemt de aarde de laagste, of de *zevende*, en voegt eraan toe dat alle dingen die in haar, het 'microprosopus', zijn, afhankelijk zijn van de zes. Het 'kleine gezicht', kleine want het is gemanifesteerd en eindig, 'wordt gevormd uit *zes sefiroth*', zegt hetzelfde boek. 'Zeven koningen komen en *sterven in de driemaal vernietigde wereld*' – malkhuth, onze aarde, die wordt vernietigd na elke ronde van de drie die ze heeft doorlopen. 'En hun heerschappij [van de zeven koningen] zal worden verbroken.'² Dit heeft betrekking op de zeven rassen, waarvan er in deze ronde al vijf zijn verschenen, en nog twee moeten verschijnen.

De allegorische shinto-verslagen in Japan over de kosmogonie en de oorsprong van de mens duiden op dezelfde overtuiging.

Kapitein C. Pfoundes bestudeerde in de kloosters van Japan bijna negen jaar lang de religie die ten grondslag ligt aan de verschillende scholen van dat land. Hij zegt:

De shinto-opvatting over de schepping is als volgt: uit de chaos (konton) werd de aarde (in) als bezinksel neergeslagen, en de hemelen (yo) waren de etherische essenties die opstegen: Ma (jin) verscheen tussen die twee. De eerste mens werd genoemd kuni-toko tatchi-no-mikoto, en nog *vijf andere namen werden hem gegeven*, en toen verscheen de mensheid, mannelijk en vrouwelijk. Isanagi en Isanami brachten Ten-shoko-daijin voort, de eerste van de vijf goden van de aarde.³

Deze 'goden' zijn eenvoudig onze vijf rassen, Isanagi en Isanami zijn de

¹ *Hebreeën* 4:3ev.

² *Boek van de getallen*, 8:3.

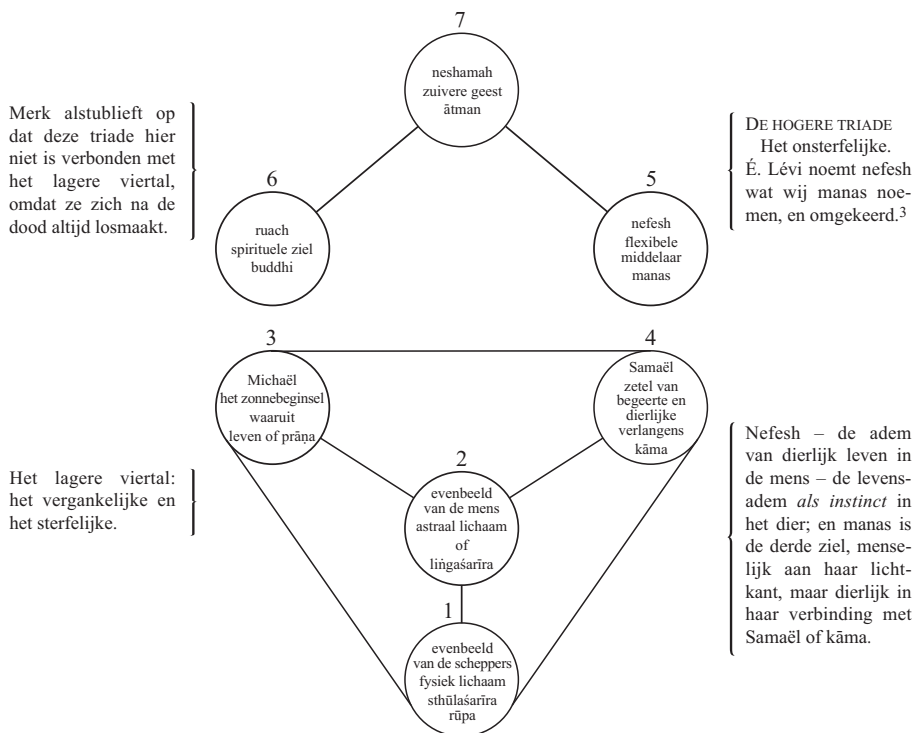
³ Vgl. Omoie Tetsunotsuke (C. Pfoundes), 'The cultus of the Far East', *The Theosophist*, december 1888, blz. 146-50.

twee soorten ‘voorouders’, de twee voorafgaande rassen die de levende en denkende mens voortbrachten.

Er zal worden aangetoond (deel 2, afdeling 2) dat het getal zeven, evenals de leer van de zevenvoudige samenstelling van de mens, in alle geheime stelsels een bijzondere plaats innam. Het speelt een even belangrijke rol in de westerse kabbala als in het occultisme van het Oosten. Éliphas Lévi noemt het getal zeven ‘de sleutel tot de mozaïsche schepping en het symbool van elke religie’.¹ Hij toont aan dat de kabbala zelfs de zevenvoudige indeling van de mens getrouw volgt, want het diagram dat hij geeft in zijn *La clef des grands mystères* is zevenvoudig. Dit kan men in één oogopslag zien op blz. 389, ‘Une prophétie et diverses pensées de Paracelse’, hoe knap de juiste gedachte ook is versluierd. Men hoeft ook alleen maar te kijken naar het diagram over ‘de vorming van de ziel’² uit hetzelfde boek van Lévi, *La clef des grands mystères*, en men vindt hetzelfde, maar met een andere interpretatie.

(242)

Het diagram, met de kabbalistische en occulte namen, ziet er zo uit:

¹ Éliphas Lévi, *La clef des grands mystères*, 1861, blz. 33.

² Vgl. S.L. MacGregor Mathers, *The Kabbalah Unveiled*, 1887, plaat 7.

³ Nefesh is de ‘adem van (dierlijk) leven’ die Adam, de mens van stof, werd ingeblazen,

- (243) We geven nu in tabelvorm wat de heel voorzichtige Éliphas Lévi ter verklaring van zijn diagram zegt, en wat de esoterische leer verkondigt – en we vergelijken de twee. Ook Lévi maakt onderscheid tussen de kabbalistische en de occulte pneumatologie.¹

Éliphas Lévi, de kabbalist zegt:	De theosofen zeggen:
KABBALISTISCHE PNEUMATOLOGIE	ESOTERISCHE PNEUMATOLOGIE
1. De ziel (of het EGO) is een omkleed licht, en dit licht is drievoudig.	1. Dito, want zij is ātma-buddhi-manas.
2. Neshamah – ‘zuivere geest’.	2. Dito ³ .
3. Ruach – de ziel of geest.	3. Spirituele ziel.
4. Nefesh – flexibele middelaar. ²	4. Middelaar tussen de geest en zijn mens, de zetel van de rede, het denkvermogen, in de mens.
5. Het gewaad van de ziel is de schors [lichaam] van het evenbeeld [astrale ziel].	5. Juist.
6. Het evenbeeld is tweevoudig, omdat het zowel het goede als het kwade weerspiegelt.	6. Onnodig apocalyptisch. Waarom zegt men niet dat het <i>astrale</i> zowel de goede als de slechte mens weerspiegelt; de mens die altijd streeft naar de hogere driehoek, of anders met het viertal verdwijnt?
7. Imago, lichaam.	7. Dito, het aardse evenbeeld.

en is daarom de *levensvonk*, het bezielende element. Zonder manas, of wat in Lévi's diagram ten onrechte nefesh wordt genoemd in plaats van manas, ‘de denkende ziel’, of het denkvermogen, is ātma-buddhi op dit gebied zonder rede en kan deze niet handelen. Niet manas, ‘de verstandelijke schakel tussen de hogere triade en het lagere viertal’, maar buddhi is de flexibele middelaar. Maar er zijn veel van zulke vreemde en eigenaardige omzettingen te vinden in de kabbalistische boeken – een overtuigend bewijs dat deze literatuur een droevige warboel is geworden. We aanvaarden deze classificatie niet, behalve in dit bijzondere geval om de punten van overeenstemming te laten zien.

¹ *La clef des grands mystères*, 1861, blz. 388-90.

² De esoterische leer verkondigt hetzelfde. Maar manas is niet nefesh, en laatstgenoemde is ook niet het astrale, maar het vierde beginsel, en ook het tweede, prāṇa, want nefesh is de ‘levensadem’, zowel in de mens als in het dier en het insect, de adem van het fysieke, stoffelijke leven, die niets spiritueels in zich heeft.

³ Éliphas Lévi heeft – opzettelijk of niet – de getallen verward: zijn nr. 2 is bij ons nr. 1

OCCULTE PNEUMATOLOGIE

volgens Éliphas Lévi

1. Nefesh is onsterfelijk omdat ze haar leven hernieuwt door het vernietigen van vormen. [Maar nefesh, 'de levensadem', is een verkeerde benaming en een nutteloos raadsel voor de onderzoeker.]
2. Ruach komt verder door het ontwikkelen van ideeën [!].
3. Neshamah komt verder zonder vergetelheid en vernietiging.
4. De ziel heeft drie woningen.
5. Deze woningen zijn: het gebied van de stervelingen, het hogere Eden, en het lagere Eden.
6. Het evenbeeld [de mens] is een sfinx die het raadsel van het leven opgeeft.

OCCULTE PNEUMATOLOGIE

volgens de occultisten

1. Manas is onsterfelijk, omdat het na elke nieuwe incarnatie iets van zichzelf aan ātma-buddhi toevoegt, en zo, door op te gaan in de monade, deelt in de onsterfelijkheid daarvan. (244)
2. Buddhi wordt bewust door de toevoeging die ze ontvangt van manas na elke nieuwe incarnatie en de dood van de mens.
3. Ātman komt niet verder, vergeet niets, en herinnert zich niets. Hij behoort niet tot dit gebied: hij is slechts de straal van het eeuwige licht, die schijnt op en door de duisternis van de stof – wanneer laatstgenoemde dit toelaat.
4. De ziel (collectief, als de hogere triade) leeft op drie gebieden, en tevens op haar vierde, de aardse sfeer; en ze *bestaat* eeuwig op het hoogste van de drie.
5. Deze woningen zijn: de aarde voor de fysieke mens, of de dierlijke ziel; kāmāloka (het schimmenrijk, de limbus) voor de ontlichaamde mens, of zijn *schil*; devachan voor de hogere triade.
6. Juist.

(geest); en door van nefesh zowel de flexibele middelaar als het leven te maken, geeft hij in werkelijkheid maar zes beginselen, omdat hij de eerste twee herhaalt.

(245) 7. Het fatale evenbeeld [het astrale] schenkt nefesh zijn neigingen; maar ruach is in staat deze [bedorven] nefesh te vervangen door het beeld dat werd verkregen overeenkomstig de inspiraties van neshamah.

7. Het astrale trekt door middel van kâma (verlangen) manas voortdurend omlaag naar het gebied van de stoffelijke begeerten en verlangens. Maar als de *betere* mens of manas probeert te ontkomen aan de fatale aantrekking en zijn aspiraties richt op âtman – de geest – dan overwint buddhi (ruach), en voert manas met zich mee naar het rijk van de eeuwige geest.

Het blijkt heel duidelijk dat de Franse kabbalist óf de werkelijke leer niet voldoende kende, óf deze zo verdraaide dat ze hem beter uitkwam en beter bij zijn doel aansloot. Over hetzelfde onderwerp zegt hij nog het volgende, en wij occultisten antwoorden de gestorven kabbalist en zijn bewonderaars als volgt:

1. Het lichaam is de vorm van nefesh; nefesh de vorm van ruach; ruach de vorm *van de gewaden van neshamah*.

1. Het lichaam volgt de grillen, goed of slecht, van manas; manas probeert het licht van buddhi te volgen, maar schiet vaak tekort. Buddhi is de vorm van de ‘gewaden’ van âtman, omdat âtman geen lichaam is, en geen vorm of iets dergelijks, en omdat buddhi alleen *figuurlijk opgevat* zijn voertuig is.

2. Het licht [de ziel] verpersoonlijkt zich door zich [met een lichaam] te bekleden; de persoonlijkheid duurt alleen voort wanneer het gewaad volmaakt is.

2. De monade wordt een persoonlijk ego wanneer ze incarneert; en er blijft iets over van die persoonlijkheid door toedoen van manas, wanneer laatstgenoemde volmaakt genoeg is om in buddhi op te gaan.

3. De engelen streven ernaar mensen te worden; een volmaakte mens, een mens-god, staat boven alle engelen.

3. Juist.

4. Elke 14.000 jaar verjongt de ziel zich en rust in de vreugdeslaap van vergetelheid.	4. Binnen een tijdperk, 'een grote eeuw' of een dag van Brahmā, regeren 14 manu's; daarna komt pralaya, wanneer alle zielen in nirvāṇa rusten (zielen = ego's).

Zo luiden de verwrongen weergaven van de esoterische leer in de kabbala. Maar zie ook 'De oorspronkelijke manu's van de mensheid' in deel 2, blz. 346ev. (246)

We keren nu terug naar stanza 7, śloka 5.

(b) Het bekende kabbalistische aforisme zegt: 'Een steen wordt een plant; een plant, een dier; het dier, een mens; een mens, een geest; en de geest, een god.' De 'vonk' bezielt achtereenvolgens alle rijken, voordat ze de goddelijke mens binnengaat en deze doordringt; tussen deze en zijn voorganger, de dierlijke mens, ligt een wereld van verschil. *Genesis* begint met de antropologie aan het verkeerde eind (kennelijk om de waarheid te versluieren) en eindigt nergens.¹ Als *Genesis* was begonnen zoals het zou moeten, dan had men er in de eerste plaats de hemelse logos, de 'hemelse mens' in aangetroffen, die evolueert als een samengestelde eenheid van logoi, waaruit de logoi na hun pralaya-slaap – een slaap waarin de op het māyāvische gebied verspreide getallen worden verzameld tot één, zoals de afzonderlijke bolletjes kwik op een plaat zich tot één massa verenigen – in hun geheel verschijnen als de eerste 'man en vrouw' of Adam-Kadmon, het 'er zij licht' van de *Bijbel*, zoals we al hebben gezien. Maar deze transformatie vond niet op onze aarde plaats, noch op enig stoffelijk gebied, maar in de ruimtelijke diepten van de eerste differentiatie van de eeuwige wortelstof. Op onze bol in wording verlopen de din-

¹ 'Het was nooit de bedoeling dat de eerste hoofdstukken van *Genesis* zelfs maar een zwakke allegorie van de schepping van onze aarde zouden weergeven. Ze bevatten een metafysische voorstelling van een onbepaald tijdperk in de eeuwigheid, toen de wet van evolutie achtereenvolgende pogingen deed om heelallen te vormen. Dit denkbeeld wordt in de *Zohar* duidelijk uiteengezet: 'Er waren oude werelden, die vergingen zodra ze waren ontstaan; ze waren vormloos, en werden vonken genoemd. Zo laat ook de smid, als hij het ijzer smeedt, de vonken naar alle kanten wegspatten. De vonken zijn de oorspronkelijke werelden, die niet konden blijven bestaan, omdat de *heilige bejaarde* [Sefira] nog niet zijn vorm [van androgyn, of tegengestelde geslachten] van koning en koningin [Sefira en Kadmon] had aangenomen, en de meester nog niet aan het werk was' (*Zohar*, 3:135a, 290a, 292b). De meester is de Allerhoogste, die de architect van de wereld – zijn logos – raadgeeft over de schepping.' (*Isis ontsluit*, 2:497.)

(247) gen anders. Zoals in *Isis ontsluit* (1:394) wordt gezegd, wordt de monade of jīva door de wet van evolutie eerst neergeworpen tot in de laagste vorm van stof – het mineraal. Na een zevenvoudige rondgang, opgesloten in de steen (of wat in de vierde ronde mineraal en steen zal worden), komt ze daaruit tevoorschijn, bijvoorbeeld als een korstmos. Vandaar gaat ze door alle plantaardige vormen van stof heen, gaat over in wat men dierlijke vormen van stof noemt, en heeft nu het punt bereikt waarop ze, bij wijze van spreken, de kiem van het dier is geworden, dat de fysieke mens zal worden. Tot aan de derde ronde is dit alles als stof vormloos, en als bewustzijn redeloos. Want de monade of jīva op zich kan niet eens geest worden genoemd: ze is een straal, een ademtucht van het ABSOLUTE, of beter gezegd de absoluutheid; en het absolute homogene is op ons gebied onbewust, omdat het niet in verband staat met het voorwaardelijke en betrekkelijke eindige. Naast het materiaal dat nodig zal zijn voor haar toekomstige menselijke vorm, heeft de monade dus nodig: (a) een spiritueel model of oervorm, waarnaar dat materiaal zich kan vormgeven, en (b) een intelligent bewustzijn om haar evolutie en vooruitgang te leiden; de homogene monade en de redeloze maar levende stof bezitten deze twee niet. De *levensziel* moet de Adam van stof worden ingeblazen: de middelste twee beginselen, het *gevoelsleven* van het redeloze dier en de menselijke ziel, want eerstgenoemde is redeloos zonder het laatste. Pas wanneer de mens – een potentiële androgyn – zich heeft gescheiden in een mannelijk en een vrouwelijk wezen, zal hem die bewuste, redelijke, individuele ziel (manas) worden geschonken, ‘het beginsel, of de intelligentie, van de elohim’; om die te ontvangen, moet hij eten van de vrucht van kennis van de boom van goed en kwaad.

Hoe moet hij dit alles verkrijgen? De occulte leer zegt dat, terwijl de monade haar cyclus naar beneden in de stof doorloopt, deze zelfde elohim – of pitri’s, de lagere dhyāni-chohans – zich evenredig met haar ontwikkelen op een hoger en spiritueler gebied; op hun eigen bewustzijnsgebied dalen ze ook relatief in de stof af, waarbij ze, als ze een bepaald punt hebben bereikt, de incarnerende redeloze monade zullen ontmoeten, die is opgesloten in de laagste stof; en door het vermengen van de twee potenties, geest en stof, zal dat aardse symbool worden voortgebracht: de ‘hemelse mens’ in de ruimte – DE VOLMAAKTE MENS. In de Sāṅkhya-filosofie wordt gezegd dat puruṣa (de geest) machteloos is, tenzij hij op de schouders van prakṛiti (de stof) gaat staan, die, aan zichzelf overgelaten, redeloos is. Maar in de geheime filosofie worden ze als gradueel verschillend gezien. Geest en stof beginnen – hoewel van oorsprong één en hetzelfde – als ze eenmaal op het gebied van differentiatie zijn, hun ontwikkelingsgang in tegengestelde richtingen; de geest

valt geleidelijk in de stof, en laatstgenoemde stijgt op tot haar oorspronkelijke toestand van een zuivere spirituele substantie. Beide zijn onscheidbaar, en toch altijd gescheiden. Op het fysieke gebied zullen twee gelijksoortige polen elkaar altijd afstoten, terwijl de negatieve en de positieve pool elkaar wederzijds aantrekken; op dezelfde manier staan geest en stof tegenover elkaar – de twee polen van dezelfde homogene substantie, het basisbeginsel van het heelal.

Als dus voor purusha het uur slaat om op de schouders van prakriti te gaan staan en de volmaakte mens te vormen – want de rudimentaire mens van de eerste 2½ rassen is slechts het *eerste zoogdier*, dat zich geleidelijk ontwikkelt tot het *meest volmaakte zoogdier* – dan treden de hemelse ‘voorouders’ (entiteiten uit voorafgaande werelden, die in India de śiṣṭa’s worden genoemd) ons gebied binnen, zoals vóór hen de pitri’s hadden gedaan om de fysieke of dierlijke mens te vormen, en incarneren in laatstgenoemde. De beide processen – de twee *scheppingen*: van de dierlijke en de goddelijke mens – zijn dus heel verschillend. De pitri’s laten uit hun etherische lichamen nog etherischer en schaduwachtiger evenbeelden van henzelf uitgaan, of wat we nu ‘dubbels’ of ‘astrale vormen’ naar hun gelijkenis zouden noemen.¹ Dit voorziet de monade van haar eerste woonplaats, en blinde stof van een model waaromheen en waarop ze in het vervolg kan bouwen. Maar *de mens is nog steeds onvoltooid*. Deze leer heeft op elk archaïsch geschrift haar sporen achtergelaten: vanaf Svāyambhuva-manu (in *Manu*, boek 1), van wie de zeven oorspronkelijke manu’s of prajāpati’s afstamden, die ieder een oorspronkelijk mensenras in het leven riepen, tot aan de *Codex Nazaraeus*, waarin Karabtanos of Fetahil (de blinde wellustige stof) bij zijn moeder, ‘Spiritus’, zeven figuren verwekt – ieder de stamvader van een van de oorspronkelijke zeven rassen. (248)

(c) ‘Wie vormt Manu (de mens) en wie vormt zijn lichaam? Het LEVEN, en de LEVENS. Zonde² en de maan.’ Hier betekent Manu de spirituele, hemelse mens, het werkelijke en onsterfelijke EGO in ons, die de rechtstreekse emanatie is van het ‘ene leven’ of de absolute godheid. Over ons uiterlijke fysieke lichaam, het huis of de tabernakel van de ziel, geeft de leer een vreemde les; zo vreemd dat, tenzij deze grondig wordt verklaard én goed wordt begrepen, alleen de exacte wetenschap van de toekomst die theorie volledig zal kunnen bevestigen.

¹ Lees in *Isis*, 1:388-94, over de leer van de *Codex Nazaraeus*. Elke stelling van onze leer is daar in een andere vorm of allegorie te vinden.

² Het woord ‘zonde’ (Engels: sin) is bijzonder, maar staat in een specifieke occulte relatie met de maan; bovendien is ‘sin’ het Chaldeeuwse equivalent daarvan.

- (249) Er is al eerder gezegd dat het occultisme niet iets anorganisch in de kosmos aanvaardt. De door de wetenschap gebruikte uitdrukking ‘anorganische stof’ betekent eenvoudig dat het latente leven dat in de moleculen van de zogenaamde ‘inerte stof’ sluimert, onwaarneembaar is. ALLES IS LEVEN, en elk atoom, zelfs van mineraalstof, is een LEVEN, hoewel dit ons begrip te boven gaat en voor ons niet waarneembaar is, omdat het buiten het gebied valt van de wetten die bekend zijn aan degenen die het occultisme afwijzen. ‘De atomen zelf’, zegt Tyndall, ‘schijnen vol verlangen te zijn naar het leven.’ Waar komt dan de neiging vandaan ‘om in organische vormen over te gaan’, willen we vragen. Kan men dit op een andere manier verklaren dan volgens de leringen van de occulte wetenschap? Een Toelichting zegt:

- (250) *‘Volgens de niet-ingewijden zijn de werelden opgebouwd uit de bekende elementen. In de opvatting van een arhat zijn deze elementen zelf collectief een goddelijk leven; afzonderlijk beschouwd zijn ze op het gebied van de manifestaties de talloze en ontelbare miljoenen levens.’¹ Alleen vuur is ÉÉN op het gebied van de ene werkelijkheid; op dat van het gemanifesteerde en*

¹ Zet Pasteur onbewust de eerste stap in de richting van de occulte wetenschap wanneer hij verklaart dat hij, indien hij zijn denkbeelden over dit onderwerp volledig zou durven uiteenzetten, zou zeggen dat de organische cellen een levenskracht bezitten die niet ophoudt te werken als hun zuurstoftoevoer wordt onderbroken, en dat dit geen reden is om haar betrekkingen te verbreken met het leven zelf, dat in stand wordt gehouden door de invloed van dat gas? ‘Ik zou eraan willen toevoegen’, vervolgt Pasteur, ‘dat de evolutie van de kiem tot stand wordt gebracht door middel van ingewikkelde verschijnselen, waaronder we gistingsprocessen moeten rangschikken’ – en volgens Claude Bernard en Pasteur is het leven niets anders dan een gistingsproces. Dat er in de natuur wezens of levens bestaan die zonder lucht kunnen leven en groeien, zelfs op onze bol, werd door diezelfde wetenschappers aangetoond. Pasteur ontdekte dat veel van de lagere wezens, zoals vibrionen, en sommige microben en bacteriën, zonder lucht kunnen bestaan, en daardoor zelfs zouden worden gedood. Ze onttrekken de zuurstof die ze voor hun vermenigvuldiging nodig hebben aan de verschillende substanties die hen omringen. Hij noemt ze aeroben, die leven van de weefsels van onze stof wanneer laatstgenoemde geen deel meer uitmaakt van een samenhangend en levend geheel (en die de wetenschap dan heel onwetenschappelijk ‘dode stof’ noemt), en anaeroben.

De ene soort bindt zuurstof, en draagt veel bij tot de vernietiging van dierlijk leven en van plantaardige weefsels; ze voorziet de dampkring van bouwstoffen die later worden opgenomen in andere organismen; de andere soort verwoest, of beter gezegd vernietigt, ten slotte de zogenaamde organische substantie; de uiteindelijke ontbinding is zonder hun medewerking onmogelijk. Bepaalde kiemcellen, zoals van gist, ontwikkelen en vermenigvuldigen zich in de lucht, maar wanneer ze die moeten missen, zullen ze zich aanpassen aan een leven zonder lucht, en worden dan fermenten die zuurstof onttrekken aan substanties waarmee ze in aanraking komen en die daarbij te gronde gaan. De cellen van vruchten gedragen zich, indien vrije zuurstof ontbreekt, als fermenten en veroorzaken gisting. ‘Daarom vertoont de plantencel in dit geval het leven van een

dus bedrieglijke zijn, zijn de deeltjes ervan vurige levens die leven en bestaan ten koste van elk ander leven dat ze verteren. Daarom worden ze de 'VERSLINDERS' genoemd. . . . Alle zichtbare dingen in dit heelal zijn door zulke LEVENS opgebouwd, van de bewuste en goddelijke oorspronkelijke mens tot de onbewuste werktuigen die de stof samenstellen. . . . Uit het ENE vormloze en ongeschapen LEVEN komt het heelal van levens voort. Eerst werd uit de diepte (chaos) koud lichtgevend vuur (gasachtig licht?) voortgebracht, dat in de ruimte stremsel vormde. (Onoplosbare nevelvlekken misschien?) . . . Deze bestreden elkaar, en er werd veel warmte ontwikkeld doordat ze elkaar troffen en botsten, waardoor rotatie ontstond. Toen kwam de eerste gemanifesteerde STOF, vuur, de hete vlammen, de zwervers aan de hemel (kometen); de warmte brengt vochtige damp voort; deze vormt vast water (?); dan droge nevel, daarna vloeibare waterachtige nevel, die de lichtglans van de pelgrims (kometen?) dooft en vaste waterachtige wielen (STOF-bollen) vormt. Bhūmi (de aarde) verschijnt met zes zusters.¹ Deze brengen door hun voortdurende beweging het lagere vuur voort, warmte en een waterachtige nevel, die het derde wereld-element – WATER – oplevert; en uit de adem van alle wordt (atmosferische) LUCHT geboren. Deze vier zijn de vier levens van de eerste vier perioden (ronden) van het manvantara. De laatste drie zullen volgen.'

Dit betekent dat in elke nieuwe ronde een van de samengestelde elementen wordt ontwikkeld, zoals die nu bekend zijn aan de wetenschap – die de oorspronkelijke nomenclatuur verwerpt, en de voorkeur eraan geeft ze in hun samenstellende delen onder te verdelen. Als de natuur

anaeroob wezen. Waarom zou een organische cel in dit geval dan een uitzondering vormen?' vraagt prof. Bogoljubov. Pasteur toont aan dat de cel die in de substantie van onze weefsels en organen niet voldoende zuurstof vindt, op dezelfde manier als de vruchtencel gisting veroorzaakt, en Claude Bernard dacht dat Pasteurs denkbeeld over de vorming van fermenten een toepassing en bevestiging vond in het feit dat bij wurging het ureum in het bloed toeneemt: LEVEN is er dus overal in het heelal, en het occultisme leert ons dat het zich ook in het atoom bevindt. Zie verder hieronder, aan het einde van dit hoofdstuk.

¹ Volgens een lering uit de *Veda's* 'zijn er drie aarden die overeenkomen met drie hemelen, en onze aarde [de vierde] wordt bhūmi genoemd'. (J. Dowson, *A Classical Dictionary of Hindu Mythology*, 1879, blz. 243.) Deze uitleg wordt gegeven door onze exoterische westerse oriëntalisten. Maar de esoterische lering, en de verwijzing daarnaar in de *Veda's*, heeft betrekking op onze planeetketen: drie 'aarden' op de neergaande boog en drie 'hemelen' – die ook drie aarden of bollen zijn, maar veel etherischer – op de opgaande of spirituele boog. Langs de eerste drie dalen we af in de stof, langs de andere drie stijgen we op naar de geest; de laagste bol, bhūmi, onze aarde, vormt bij wijze van spreken het keerpunt, en bevat *potentieel* evenveel geest als stof. We zullen dit later behandelen.

(251) op het gemanifesteerde gebied de ‘steeds wordende’ is, dan moeten die elementen in hetzelfde licht worden beschouwd: ze moeten zich ontwikkelen, vooruitgaan, en toenemen tot het einde van het manvantara. Zo ontwikkelde de eerste ronde, zoals ons wordt geleerd, maar één element, en een natuur en een mensheid in wat men één aspect van de natuur kan noemen – door sommigen heel onwetenschappelijk de ‘ééndimensionale ruimte’ genoemd, hoewel ze dat misschien in feite is. De tweede ronde bracht twee elementen voort en ontwikkelde deze: vuur en aarde; *haar* mensheid, die was aangepast aan deze toestand van de natuur – als we de naam *mensheid* kunnen geven aan wezens die leven onder nu voor mensen onbekende omstandigheden – was van ‘een tweedimensionale soort’, om weer een vertrouwde uitdrukking te gebruiken in een strikt figuurlijke betekenis (de enige manier om deze goed te gebruiken). De natuurlijke ontwikkelingsprocessen die we nu beschouwen, zullen de manier van speculeren over de eigenschappen van de *twee*-, *drie*- en *vier*- of meer-‘dimensionale ruimte’ zowel verduidelijken als in diskrediet brengen; maar het is de moeite waard om in het voorbijgaan op de werkelijke betekenis te wijzen van de gegronde maar onvolledige intuïtie die – bij spiritisten en theosofen, en trouwens ook bij verschillende grote wetenschappers¹ – heeft geleid tot het gebruik van de moderne uitdrukking ‘de vierde dimensie van de ruimte’. Om te beginnen is de oppervlakkige absurditeit van de veronderstelling dat de ruimte zelf in welke richting dan ook meetbaar is, natuurlijk van weinig belang. De vertrouwde uitdrukking kan alleen maar een verkorting zijn van de meer volledige vorm – de ‘vierde dimensie van de STOF in de ruimte’.²

Zelfs na deze uitbreiding is het een ongelukkige uitdrukking, want hoewel het volkomen waar is dat de vooruitgang van de evolutie ons misschien bekend zal maken met nieuwe eigenschappen van de stof, zijn de eigenschappen waarmee we al vertrouwd zijn, in werkelijkheid talrijker dan de drie dimensies. De vermogens, of wat misschien de meest geschikte uitdrukking is, de eigenschappen van de stof, moeten natuurlijk altijd rechtstreeks verband houden met de zintuigen van de mens. Stof heeft uitgebreidheid, kleur, beweging (moleculaire beweging), smaak en geur, overeenkomstig de bestaande zintuigen van de mens, en

¹ De theorie van prof. Zöllner is door verschillende wetenschappers – die ook spiritisten zijn – meer dan verwelkomd, o.a. door de professoren Butlerov en Wagner uit St. Petersburg.

² ‘Het behandelen van abstracties als werkelijkheden is de fout van het realisme. Ruimte en tijd worden vaak los gezien van alle concrete bewustzijnservaringen, in plaats van als generalisaties van bepaalde aspecten daarvan.’ (Bain, *Logic*, 1870, deel 2, blz. 389.)

tegen de tijd dat de stof de volgende eigenschap volledig ontwikkelt – laten we deze hier DOORDRINGBAARHEID noemen – zal deze overeenkomen met het volgende zintuig van de mens – zeg ‘NORMALE HELDER-ZIENDHEID’. Als dus sommige moedige denkers hebben verlangd naar een vierde dimensie om de doorgang van stof door stof te verklaren, en het leggen van knopen in een koord zonder einde, dan hadden ze in werkelijkheid behoefte aan een *zesde eigenschap van de stof*. De drie dimensies horen eigenlijk maar tot één kenmerk of eigenschap van de stof – uitgebreidheid; en het gewone gezonde verstand verzet zich (252) terecht tegen het denkbeeld dat er onder welke omstandigheden ook, meer dan drie dimensies zoals lengte, breedte, en dikte kunnen zijn. Deze termen, en de term ‘dimensie’ zelf, behoren alle tot één gebied van denken, tot één evolutiestadium, tot één eigenschap van de stof. Zolang er tot de hulpmiddelen van de kosmos duimstokken behoren die kunnen worden gebruikt voor de stof, zolang zullen ze deze in drie richtingen kunnen meten en niet meer; en vanaf de tijd dat het denkbeeld om te meten voor het eerst post vatte in het menselijk denken, is het mogelijk geweest in drie richtingen te meten en niet meer. Maar deze overwegingen druisen in het geheel niet in tegen de zekerheid dat, naarmate de tijd voortgaat – en het aantal menselijke vermogens groter wordt – ook het aantal eigenschappen van de stof zal toenemen. Intussen is de zegswijze veel minder juist dan zelfs de vertrouwde uitdrukking ‘zonsopgang of -ondergang’.

We keren nu terug naar onze bespreking van de stoffelijke evolutie tijdens de rondes. De stof in de *tweede* ronde kan, zoals gezegd, figuurlijk worden aangeduid als tweedimensionaal. Maar hier moet opnieuw worden gewaarschuwd. Die vage en figuurlijke uitdrukking kan – op één gebied van denken, zoals we zojuist hebben gezien – worden beschouwd als equivalent met de tweede eigenschap van de stof, die overeenkomt met het tweede waarnemingsvermogen of zintuig van de mens. Maar deze twee samenhangende evolutietrappen hebben betrekking op de processen die zich afspelen binnen de grenzen van één enkele ronde. De opeenvolging van de primaire aspecten van de natuur, waarmee de opeenvolging van de rondes te maken heeft, houdt, zoals al werd aangeduid, verband met de ontwikkeling van de ‘elementen’ (in occulte zin) – vuur, lucht, water¹, aarde. We zijn pas in de vierde ronde, en onze lijst eindigt hier. De bewust-

¹ De volgorde waarin deze elementen hierboven zijn geplaatst, is voor esoterische doeleinden en in de geheime leringen de juiste. Milton had gelijk toen hij sprak over de ‘krachten van vuur, lucht, water en aarde’ (*Il Penseroso*, regels 93-96); de aarde, zoals wij die nu kennen, bestond niet vóór de vierde ronde, honderden miljoenen jaren geleden, bij het ontstaan van onze geologische aarde. De bol was ‘tijdens de eerste

- zijnscentra van de derde ronde (bestemd om zich te ontwikkelen tot de mensheid zoals wij die kennen) kwamen tot de waarneming van het derde element, water¹. Die van de vierde ronde hebben *aarde* als stoftoestand
- (253) aan hun voorraad toegevoegd, naast de drie andere elementen in hun tegenwoordige transformatie. Kortom, in de voorafgaande drie ronden was geen van de zogenaamde elementen wat ze nu zijn. Voor zover we weten, is *vuur* misschien *zuiver* ĀKĀŚA geweest, de eerste stof van het magnum opus van de scheppers en ‘bouwers’ – dat astrale licht dat de paradoxale Éliphas Lévi eerst ‘het lichaam van de heilige geest’, en dan ‘Bafomet’, de ‘androgynse geit van Mendes’,² noemt; *lucht*, eenvoudig
- (254) stikstof, ‘de adem van de dragers van de hemelkoepel’, zoals de islamitische mystici haar noemen; en *water*, dat oorspronkelijke fluïdum dat volgens Mozes nodig was om er een *levende ziel* mee te maken. En dit kan de opvallende tegenstrijdigheden en onwetenschappelijke beweringen verklaren die men in *Genesis* aantreft.

ronde *vurig, koel en stralend, evenals zijn etherische mensen en dieren*’, zegt de Toelichting, die daarmee uiting geeft aan wat volgens onze huidige wetenschap een tegenspraak of paradox is; tijdens de tweede ronde *lichtgevend*, dichter en zwaarder; en tijdens de derde *waterachtig*!¹ De volgorde van de elementen is dus omgekeerd.

¹ Als we onze conclusies moesten trekken overeenkomstig de gegevens die ons door de geologen zijn verschaft, dan zouden we zeggen dat er zelfs tijdens het carboon geen werkelijk water was. Men zegt ons dat enorme hoeveelheden koolstof, die vroeger in de vorm van koolzuur in de atmosfeer waren verspreid, door planten werden geabsorbeerd, terwijl een groot deel van dat gas in het water was opgenomen. Als dit zo is, en we moeten geloven dat al het koolzuur – waaruit de planten werden samengesteld die vette steenkool, bruinkool, enz., vormden, en dat bijdroeg tot het vormen van kalksteen, enz. – in die tijd in gasvormige toestand in de atmosfeer aanwezig was, dan moeten er toch zeeën en oceanen van vloeibaar koolzuur zijn geweest? Maar hoe kon dan de carboonperiode zijn voorafgegaan door het devon en het siluur – de tijdperken van de vissen en de weekdieren? De luchtdruk moet bovendien vele honderden keren zo hoog zijn geweest als onze tegenwoordige luchtdruk. Hoe konden zelfs eenvoudige organismen zoals bepaalde vissen en weekdieren dat verdragen? Er is een interessant boek van Blanchard over de oorsprong van het leven, waarin hij enkele vreemde tegenstrijdigheden en verwarringen aantoont in de theorieën van zijn collega’s, en dat we de lezer aanbevelen. (Zie *La vie des êtres animés*, 1888.)

² Éliphas Lévi omschrijft het terecht als ‘een kracht in de natuur’, door middel waarvan ‘één enkel mens die haar kan beheersen . . . de wereld in de war zou kunnen sturen en haar aangezicht veranderen’; want het is het ‘grote geheim van de transcendente magie’. Als we de woorden van de grote westerse kabbalist citeren (zie de Engelse vertaling ervan in *The Mysteries of Magic*, A.E. Waite, 1886, blz. 75), kunnen we die misschien het best verklaren door er hier en daar een paar woorden aan toe te voegen, om het verschil te laten zien tussen de westerse en de oosterse uitleg over hetzelfde onderwerp. De schrijver zegt over dit grote magische agens: ‘Dit alles omringende en doordringende fluïdum, deze straal, losgemaakt van de glans van de [centrale of ‘spirituele’] zon . . . vastgelegd door het gewicht van de dampkring [?!] en de centrale aantrekkingskracht . . . het astrale licht, deze elektromagnetische ether, deze levende en lichtgevende warmtebron (caloric), wordt op oude

Als men het eerste hoofdstuk scheidt van het tweede, het eerste leest als een geschrift van de elohisten, en het tweede als een van de veel latere jehovisten, en als men tussen de regels door leest, dan vindt men steeds dezelfde volgorde waarin de geschapen dingen verschijnen – namelijk vuur (licht), lucht, water, en DE MENS (of de aarde). Want de zin: ‘In het begin schiep God de hemel en de aarde’ is een onjuiste vertaling; het is niet ‘hemel en aarde’, maar de *dubbele* of tweevoudige hemel, de *hogere* en de *lagere* hemel, of de scheiding van de oorspronkelijke substantie die licht was in haar hogere delen en donker in haar lagere delen – of het gemanifesteerde heelal – in haar tweevoudigheid van het (voor de zintuigen) *onzichtbare* en het voor onze waarnemingen *zichtbare*. God scheidde het licht van de duisternis (1:4), en maakte daarna het uitspanseel, lucht (1:5), ‘een uitspanseel te midden van de wateren, en hij liet het de wateren scheiden van de wateren’ (1:6), d.w.z. ‘de wateren *onder* het uitspanseel [ons gemanifesteerde zichtbare heelal] van de wateren *boven* het uitspanseel’, of de (voor ons) onzichtbare bestaansgebieden. In het tweede hoofdstuk (het jehovistische) worden planten en kruiden vóór het water geschapen, zoals in het eerste hoofdstuk *het licht wordt voortgebracht vóór de zon*. ‘God maakte de aarde en de hemel en elke plant van het veld voordat deze in de aarde was, en elk kruid van het veld voordat het groeide; want de elohim [‘goden’] hadden het nog niet laten regenen op aarde’, enz. (2:4-5) – een absurditeit, tenzij men de esoterische uitleg aanvaardt. De planten werden geschapen voordat ze in de aarde waren – *want er was toen geen aarde zoals deze nu bestaat*; en het kruid van het veld bestond al vóór het groeide zoals nu in de vierde ronde.

Bij het bespreken en verklaren van de aard van de onzichtbare elementen en het bovengenoemde ‘oorspronkelijke vuur’, noemt Éliphas Lévi dit altijd

monumenten voorgesteld door de gordel van Isis, die om de beide polen is gevlochten . . . en in oude theogonieën door de slang die haar eigen staart verslindt, het symbool van voorzichtigheid en van Saturnus [het symbool van oneindigheid, van onsterfelijkheid, en van Chronos – ‘tijd’ – niet Kronos, de god Saturnus of de planeet]. Het is de gevleugelde draak van Medea, de dubbele slang van de caduceus, en de verleider uit *Genesis*; maar het is ook de koperen slang van Mozes, die zich om de tau kronkelt . . . en tot slot is het de duivel van de exoterische dogmatiek, en in werkelijkheid de blinde kracht [ze is niet blind, en Lévi wist dit], die de zielen moeten overwinnen om zich los te maken van de ketenen van de aarde; ‘want als ze dit niet doen’, zullen ze weer opgaan in dezelfde kracht die hen eerst had voortgebracht en zullen ze terugkeren naar het centrale en eeuwige vuur.’ Deze grote archaëus is nu ontdekt door en slechts voor één mens – J.W. Keeley uit Philadelphia. Voor anderen is die wél ontdekt, maar moet vrijwel nutteloos blijven. ‘Tot zover zult u gaan . . .’

Al het bovenstaande is even praktisch als juist, afgezien van één fout, die we verderop in de tekst zullen verklaren. Éliphas Lévi begaat een grote blunder door het astrale licht altijd te vereenzelvigen met wat wij ākāśa noemen. Wat het in werkelijkheid is, zal worden uiteengezet in afdeling 2 van deel 2.

(255) het 'astrale licht'. Het is voor hem 'le grand agent magique', en ongetwijfeld is dit zo, maar slechts voor zover het om *zwarte* magie gaat, en op de laagste gebieden van wat wij ether noemen, waarvan ākāśa het noumenon is; en zelfs dit zou door orthodoxe occultisten als onjuist worden beschouwd. Het 'astrale licht' is eenvoudig het oudere '*siderische* licht' van Paracelsus; en als men zegt dat 'alles wat bestaat zich eruit heeft ontwikkeld, en dat het alle vormen in stand houdt en reproduceert',¹ zoals hij schrijft, dan verkondigt men alleen in de tweede stelling de waarheid. De eerste is onjuist, want als alles wat bestaat *door* (of *via*) het astrale licht werd ontwikkeld, dan is dit niet het astrale licht. Het laatstgenoemde bevat niet *alle* dingen, maar weerspiegelt deze hoogstens. Éliphas Lévi schrijft:

Het grote magische agens is de vierde emanatie van het levensbeginsel [wij zeggen: het is de eerste in het innerlijke, en de tweede in het uiterlijke – ons – heelal], waarvan de zon de derde vorm is . . . want de dagster [de zon] is slechts de weerspiegeling en de stoffelijke schaduw van de centrale zon van de waarheid, die de verstandelijke [onzichtbare] wereld van de geest verlicht en die zelf maar een glans is, ontleend aan het ABSOLUTE.²

Tot zover heeft hij helemaal gelijk. Maar wanneer de grote autoriteit van de westerse kabbalisten eraan toevoegt dat het niettemin 'niet de onsterfelijke geest is, zoals de hiërofant van India hebben gedacht',³ dan antwoorden we dat hij de genoemde hiërofanten belastert, want ze hebben zoiets niet gezegd, en zelfs de exoterische geschriften van de *Purāṇa*'s spreken deze bewering vierkant tegen. Geen hindoe heeft ooit per vergissing prakriti – het astrale licht staat maar iets hoger dan het laagste gebied van prakriti, de stoffelijke kosmos – voor de 'onsterfelijke geest' aangezien. Prakriti wordt altijd māyā, illusie, genoemd, en is gedoemd met de rest, waaronder de goden, op het uur van pralaya te verdwijnen; want er wordt aangetoond dat ākāśa zelfs niet de ether is, en volgens ons kan het dus beslist niet het astrale licht zijn. Mensen die niet verder kunnen zien dan de letter van de *Purāṇa*'s, hebben van tijd tot tijd ākāśa verward met prakriti, met de ether, en zelfs met het zichtbare hemelgewelf! Het is ook waar dat degenen die de term ākāśa altijd hebben vertaald met 'ether' (bijvoorbeeld Wilson), en die ontdekten dat het 'de stoffelijke oorzaak van het geluid' werd genoemd, en dat dit bovendien *slechts deze ene eigenschap* bezat (*Vishṇu-Purāṇa*), dit in hun onwetendheid voor 'stoffelijk' in fysieke zin hebben gehouden. Verder is het waar dat als de eigenschappen letterlijk worden opgevat, er moet worden geconcludeerd dat ākāśa noch

¹ A.E. Waite, *The Mysteries of Magic*, 1886, blz. 75-6.

² *Op.cit.*, blz. 76.

³ *Op.cit.*, blz. 77.

oneindig noch onsterfelijk is, omdat – volgens de metafysica en de filosofie – iets stoffelijks of fysieks, en dus iets wat voorwaardelijk en tijdelijk is, niet onsterfelijk kan zijn. Maar dit alles is onjuist, omdat de beide woorden *pradhāna* (oorspronkelijke stof) en *geluid*, als eigenschap, verkeerd zijn begrepen; de eerste term (*pradhāna*) is beslist synoniem met *mūlaprakṛiti* en *ākāśa*, en de laatste (*geluid*) met het verbum, het woord of de logos. Dit is gemakkelijk aan te tonen, want het blijkt uit de volgende zinnen uit het *Vishṇu-Purāṇa*: (256)

In het begin was er dag noch nacht, hemel noch aarde, duisternis noch licht. . . . Behalve alleen het ENE, onbegrijpelijk voor het verstand, of dat wat Brahma en pums [geest] en *pradhāna* [oorspronkelijke stof] is.¹

Wat is *pradhāna* anders dan *mūlaprakṛiti*, de wortel van alles, in een ander aspect? Want hoewel over *pradhāna* later wordt gezegd dat het evenals al het andere in de godheid opgaat, opdat in de *pralaya* het ENE absolute overblijft, wordt het toch als oneindig en onsterfelijk beschouwd. De commentator beschrijft de godheid als: ‘Eén *pradhānika* Brahma geest – DAT – was’, en verklaart dat het samengestelde woord een zelfstandig naamwoord is, en niet een attributief gebruikte afleiding, d.w.z. zoals iets wat is gekoppeld aan *pradhāna*.² Vandaar dat *pradhāna* zelfs in de *Purāṇa*’s een aspect van parabrahman is, niet iets wat is geëvolueerd, en hetzelfde moet zijn als de *mūlaprakṛiti* van de Vedānta. ‘Prakṛiti in haar oorspronkelijke toestand is *ākāśa*’, zegt een Vedāntageleerde.³ Het is bijna de abstracte natuur.

Ākāśa is dus *pradhāna* in een andere vorm, en kan als zodanig geen ether zijn, de altijd onzichtbare middenstof, waaraan zelfs de natuurwetenschap het hof maakt. Het is evenmin astraal licht. Het is, zoals gezegd, het noumenon van de zevenvoudig gedifferentieerde prakṛiti⁴ – de altijd onbevleete ‘moeder’ van de vaderloze zoon, die ‘vader’ wordt op het lagere gemanifesteerde gebied. Want MAHAT is het eerste voortbrengsel van *pradhāna*, of *ākāśa*, en mahat – universele intelligentie, ‘waarvan buddhi de kenmerkende eigenschap is’ – is niets anders dan de logos, want hij wordt ‘Īśvara’, Brahmā, Bhāva, enz., genoemd.⁵ Kortom,

¹ 1:2; Wilson, deel 1, blz. 23.

² Wilson, deel 1, blz. 24vn. De lezer moet bovendien bedenken dat het *Purāṇa* een dualistisch stelsel is, en geen evolutiestelsel, en dat er in dit opzicht, vanuit een esoterisch standpunt beschouwd, veel meer is te vinden in de Sāṅkhya-filosofie, en zelfs in het *Mānava-dharma-śāstra*, hoeveel dit laatste ook van eerstgenoemde verschilt.

³ *Five Years of Theosophy*, blz. 169; H.P. Blavatsky: *Geselecteerde artikelen*, 1:469.

⁴ In de Sāṅkhya-filosofie zijn de zeven prakṛiti’s of ‘voortbrengende voortbrengselen’: mahat, ahaṃkāra en de vijf tanmātra’s. Zie *Sāṅkhyakārikā*, vers 3, en de toelichting daarop.

⁵ Zie *Līṅga-Purāṇa*, 1:70:12ev, en *Vāyu-Purāṇa*, maar vooral het eerstgenoemde *Purāṇa*, 1:8:67-74.

- (257) hij is de ‘schepper’ of het goddelijk denkvermogen, actief scheppend, ‘de oorzaak van alle dingen’. Hij is de ‘eerstgeborene’, over wie de *Purāṇa*’s ons meedelen dat ‘mahat en de aarde de innerlijke en uiterlijke grenzen van het heelal zijn’, of, in onze taal, de negatieve en de positieve polen van de tweevoudige natuur (abstract en concreet), want het *Purāṇa* voegt eraan toe:

Op deze manier – zoals de *zeven* vormen [beginselen] van prakriti worden geteld van mahat tot de aarde – zo keren bij het aanbreken van pralaya (pratyāhāra) deze zeven achtereenvolgens in elkaar terug. Het ei van Brahmā (sarva-maṇḍala) met zijn zeven zones (dvīpa’s), zeven oceanen, zeven gebieden, enz., valt uiteen.¹

Dit zijn de redenen waarom de occultisten weigeren aan ākāśa de naam astraal licht te geven, of om het ether te noemen. ‘In het huis van mijn vader zijn vele woningen’ kan men vergelijken met het occulte gezegde ‘In het huis van onze moeder zijn zeven woningen’, of gebieden, waarvan het laagste boven en rondom ons is – het astrale licht.

- (258) De elementen, hetzij enkelvoudig of samengesteld, konden sinds het begin van de evolutie van onze keten niet dezelfde zijn gebleven. Alles in het heelal gaat in de grote cyclus gestaag vooruit, terwijl het in de kleinere cyclussen onophoudelijk op en neer gaat. De natuur staat tijdens het manvantara nooit stil, omdat ze steeds *wordt*², en niet slechts *is*. Het minerale, het plantaardige en het menselijke leven passen hun organismen altijd aan aan de dan heersende elementen, en daarom waren *die* elementen daar toen geschikt voor, zoals ze dat nu zijn voor het leven van de tegenwoordige mensheid. Pas in de volgende, of vijfde, ronde zal het vijfde element, *ether* – het grove lichaam van ākāśa, als het zelfs zo kan worden genoemd – door voor alle mensen een bekend natuurfeit te worden, zoals de lucht ons nu

¹ *Vishṇu-Purāṇa*, 6:4; Wilson, deel 5, blz. 198-9. Het is niet nodig dit tegen de hindoes te zeggen, die hun *Purāṇa*’s uit het hoofd kennen, maar het is heel nuttig om onze oriëntalist en de westerlingen die de vertalingen van Wilson als gezaghebbend beschouwen, erop te wijzen dat hij zich in zijn Engelse vertaling van het *Vishṇu-Purāṇa* schuldig maakt aan de belachelijkste tegenstrijdigheden en fouten. Zo zijn over ditzelfde onderwerp ‘de zeven prakriti’s of de zeven zones van het ei van Brahmā’, de twee beschrijvingen totaal verschillend. In deel 1, blz. 40, wordt gezegd dat het ei uitwendig is bekleed met zeven omhulsels – zoals Wilson toelicht: ‘met water, lucht, vuur, ether en ahaṃkāra’ (dit laatste woord komt in de Sanskriettekst niet voor); en in deel 5, blz. 198, van hetzelfde *Vishṇu-Purāṇa* staat geschreven ‘op deze manier werden de zeven vormen van de natuur (prakriti) geteld van mahat tot aarde’ (?). Het verschil tussen mahat of mahābuddhi en ‘water, enz.’ is nogal groot.

² Ook volgens de grote metafysicus Hegel. Voor hem was de natuur een *eeuwig worden* – een zuiver esoterische opvatting. Schepping of oorsprong in de christelijke betekenis van het woord is volstrekt ondenkbaar. Zoals de genoemde denker zei: ‘God [de universele geest] *objectiveert zich als de natuur*, en stijgt daaruit weer op.’

vertrouwd is, ophouden zoals nu hypothetisch te zijn en als ‘middenstof’ voor zoveel dingen te dienen. En pas in die ronde zullen die hogere zintuigen, waarvan de groei en ontwikkeling door ākāśa worden bevorderd, vatbaar zijn voor volledige ontplooiing. Zoals al werd aangegeven, kan worden verwacht dat te zijner tijd in deze ronde een *gedeeltelijke* bekendheid zal ontstaan met de eigenschap van de stof – doordringbaarheid – die zich tegelijk met het zesde zintuig zou moeten ontwikkelen. Maar wanneer in de volgende ronde het volgende element aan onze hulpmiddelen is toegevoegd, zal *doordringbaarheid* een zo duidelijke eigenschap van de stof worden dat de dichtste vormen ervan voor de waarnemingen van de mens niet meer belemmeringen zullen opleveren dan een dikke mist.

Laten we nu terugkeren naar de levenscyclus. Zonder uitvoerig in te gaan op de gegeven beschrijving van de *hogere* LEVENS, moeten we onze aandacht nu alleen richten op de aardse wezens en de aarde zelf. Laatstgenoemde, zo wordt ons gezegd, is tijdens de eerste ronde opgebouwd door de ‘verslinders’ die de kiemen van andere levens in de elementen ontbinden en differentiëren; ongeveer op dezelfde manier, zo mag men aannemen, als in het tegenwoordige stadium van de wereld de aeroben dat doen als deze, door het ondermijnen en losmaken van de scheikundige structuur in een organisme, dierlijke stof omzetten en stoffen met verschillende samenstelling voortbrengen. Het occultisme verwerpt dus het zogenaamde azoïsche tijdperk van de wetenschap, want het toont aan dat er nooit een tijd was waarin er op aarde geen leven was. Waar een atoom stof is, een deeltje of een molecule, zelfs in de meest gasachtige toestand, daar is leven, hoe sluimerend en onbewust ook. ‘*Alles wat de layatoestand verlaat, wordt actief leven; het wordt in de maalstroom van BEWEGING getrokken (het alchemistische oplosmiddel van het leven); geest en stof zijn de twee toestanden van het ENE, dat noch geest noch stof is; beide zijn latent het absolute leven.*’ (Boek van Dzian, Toelichting 3, §18). . . . ‘*Geest is de eerste differentiatie van (en in) de RUIMTE, en stof de eerste differentiatie van geest. Dat wat noch geest noch stof is – dat is HET – de oorzaakloze OORZAAK van geest en stof, die de oorzaak van de kosmos zijn. En DAT noemen we het ENE LEVEN of de binnenkosmische adem.*’

We herhalen: *gelijke oorzaken moeten gelijke gevolgen teweegbrengen*. Het absolute leven kan geen anorganisch atoom voortbrengen, hetzij enkelvoudig of samengesteld, en zelfs in laya is er leven, zoals een mens in een diepe cataleptische toestand – naar alle schijn een lijk – toch een levend wezen is. (259)

Wanneer de ‘verslinders’ – in wie de wetenschappers, als ze dat willen, met enige reden atomen van de vuurnevel kunnen zien; de occultist zal daar-

tegen geen bezwaar maken – ‘de vuur-atomen’ hebben gedifferentieerd door middel van een bijzonder splitsingsproces, dan worden laatstgenoemde tot levenskiemen, die zich overeenkomstig de wetten van cohesie en affiniteit samenvoegen. Dan brengen de levenskiemen levens voort van een andere soort, die werken aan de opbouw van onze bollen.

In de eerste ronde had dus de bol – die door de oorspronkelijke vuur-levens was gebouwd, d.w.z. bolvormig was gemaakt – geen vastheid en geen eigenschappen, behalve een koude glans, geen vorm en geen kleur; pas tegen het einde van de eerste ronde ontwikkelde hij één element, dat van zijn zogeheten anorganische of enkelvoudige essentie nu in onze ronde het vuur werd zoals we dat overal in het stelsel kennen. De aarde was in haar eerste rūpa, waarvan de essentie het ākāśa-beginsel is dat * * * wordt genoemd, en dat nu ten onrechte bekendstaat als astraal licht, dat Éliphas Lévi ‘de verbeeldingskracht van de natuur’¹ noemt, waarschijnlijk om evenals anderen te vermijden er de juiste naam aan te geven.

‘Door middel van en uit de uitstralingen van de zeven lichamen van de zeven klassen van dhyānī’s worden de zeven afzonderlijke grootheden (elementen) geboren, waarvan de beweging en de harmonische vereniging het gemanifesteerde heelal van stof voortbrengen.’ (Toelichting.)

(260) De tweede ronde brengt het tweede element – LUCHT – tot manifestatie. De zuiverheid van dit element zou degene die het zou gebruiken, verzekeren van het eeuwige leven. Er zijn in Europa maar twee occultisten geweest die het hebben ontdekt en het zelfs gedeeltelijk in de praktijk hebben gebruikt, hoewel de samenstelling ervan altijd bekend is geweest bij de hoogste oos-

¹ In zijn voorwoord tot de *Histoire de la magie* (blz. 19) zegt Éliphas Lévi hierover: ‘Door deze kracht staan alle zenuwcentra in geheime verbinding met elkaar; ze laat sympathie en antipathie ontstaan; door haar komen onze dromen tot stand; door haar worden de verschijnselen van het tweede gezicht en bovennatuurlijke visioenen veroorzaakt. . . . Het astrale licht vernietigt, verdicht, scheidt, breekt, en verzamelt alle dingen onder de impuls van een krachtige wil. . . . God schiep het op die dag toen hij zei: fiat lux. Het wordt aangestuurd door de egregores, d.w.z. de leiders van de zielen die de geesten van kracht en handeling zijn.’ Éliphas Lévi had eraan moeten toevoegen dat het astrale licht, of de oorspronkelijke substantie, als deze al stof is, dat is wat *licht*, LUX, wordt genoemd, en, esoterisch verklaard, *het lichaam van die geesten zelf is, en hun diepste essentie. Ons fysieke licht is de manifestatie op ons gebied en de weerkaatste glans van het goddelijk licht dat emaneert uit het gezamenlijke lichaam van degenen die de ‘LICHTEN’ en de ‘VLAMMEN’ worden genoemd. Maar geen andere kabbalist heeft ooit zoveel talent gehad om de ene tegenstrijdigheid op de andere te stapelen, en de ene paradox op de andere te laten volgen, en dat in dezelfde zin en in zo’n vloeiende taal, als Éliphas Lévi. Hij voert zijn lezer door de lieflijkste, welig bloeiende dalen, om hem ten slotte op een verlaten en kaal rotseiland te laten stranden.*

terse ingewijden. Het ozon van de moderne scheikunde is vergif vergeleken bij het ware universele oplosmiddel, dat ondenkbaar zou zijn als het in de natuur niet bestond. *‘Vanaf de tweede ronde begon de aarde – tot dan toe een foetus in de schoot van de ruimte – haar werkelijke bestaan: ze had een individueel gevoelsleven ontwikkeld, haar tweede beginsel. Het tweede komt overeen met het zesde (beginsel); het tweede is eeuwig leven, het andere tijdelijk leven.’*

De derde ronde ontwikkelde het derde beginsel – WATER; terwijl de vierde de gasachtige vloeistoffen en de plastische vorm van onze bol veranderde in de harde, omkorste, grofstoffelijke bol waarop wij wonen. ‘Bhūmi’ heeft haar vierde beginsel bereikt. Men kan hiertegen inbrengen dat de wet van analogie, waarop zoveel nadruk wordt gelegd, wordt verbroken. Helemaal niet. De aarde zal – in tegenstelling tot de mens – haar ware uiteindelijke vorm, haar lichaam en omhulsel, pas bereiken tegen het einde van het manvantara na de zevende ronde. Eugenius Philalethes had gelijk toen hij zijn lezers *op zijn erewoord* verzekerde dat niemand *de aarde* nog had gezien (d.w.z. STOF in haar essentiële vorm). Onze bol verkeert tot dusver in zijn kāmārūpa-toestand – het astrale lichaam van verlangens van ahaṃkāra, duister egoïsme, het voortbrengsel van mahat op het lagere gebied.

Het grofste van al onze ‘beginselen’ is niet de moleculair samengestelde stof – en allerm minst het menselijk lichaam (sthūlaśarīra) – maar wel het *middelste* beginsel, het werkelijk dierlijke centrum; terwijl ons lichaam slechts zijn schil is, de onverantwoordelijke factor en het werktuig door middel waarvan het dier in ons zijn leven lang handelt. Iedere ontwikkelde theosoof zal goed begrijpen wat ik hier bedoel. Het denkbeeld dat de menselijke tabernakel door talloze *levens* wordt opgebouwd, op dezelfde manier als de rotsachtige korst van onze aarde, heeft dus voor de ware mysticus niets weerzinwekkends. Evenmin kan de wetenschap deze occulte lering bestrijden, want ze kan deze niet verwerpen enkel omdat de microscoop het kleinste levende atoom of het kleinste leven nooit zal ontdekken.

De wetenschap leert ons dat zowel het levende als het dode organisme van mens en dier wemelen van bacteriën van wel honderd verschillende soorten; dat we bij elke ademhaling van buitenaf worden bedreigd door een invasie van microben, en van binnenuit door leukomaïnen, aeroben, anaeroben, en wat al niet. Maar de wetenschap is nog nooit zover gegaan dat ze met de occulte leer verklaart dat onze lichamen – evenals die van dieren, planten en stenen – geheel zijn opgebouwd uit zulke wezens, die, met uitzondering van de grotere soorten, niet door de microscoop kunnen worden waargenomen. Voor wat het

zuiver dierlijke en stoffelijke deel van de mens betreft, is de wetenschap op weg naar ontdekkingen die veel zullen bijdragen tot het bevestigen van deze theorie. De scheikunde en de fysiologie zijn de twee grote tovenaars van de toekomst, die bestemd zijn om de ogen van de mensheid te openen voor de grote waarheden van de natuur. Elke dag wordt steeds duidelijker aangetoond dat het dier en de fysieke mens in wezen gelijk zijn; dit geldt ook voor de plant en de mens, en zelfs voor het reptiel en zijn nest, de rots, en de mens. Omdat de fysieke en scheikundige samenstelling van alle wezens identiek blijkt te zijn, kan de scheikunde terecht zeggen dat er geen verschil is tussen de stof waaruit de os en die waaruit de mens bestaat. Maar de occulte leer is veel duidelijker. Ze zegt: niet alleen zijn de scheikundige bestanddelen dezelfde, maar dezelfde uiterst kleine *onzichtbare levens* stellen de atomen samen van de berg en het madeliefje, van de mens en de mier, van de olifant en van de boom die hem tegen de zon beschut. Elk deeltje – of men het nu organisch of anorganisch noemt – *is een leven*. Elk atoom en elke molecule in het heelal geeft aan zo'n vorm zowel het *leven* als de *dood*, want het bouwt door aggregatie heelallen en vergankelijke voertuigen op, gereed om de verhuizende ziel te ontvangen, en het verwoest en verandert dan steeds de *vormen* en verdrijft die zielen uit hun tijdelijke woningen. Het schept en doodt; het brengt zichzelf voort en verwoest zichzelf; het laat ontstaan en vernietigt dat grootste van alle mysteries – het *levende lichaam* van mens, dier of plant, op elk moment in tijd en ruimte. Het brengt zowel leven als dood voort, schoonheid en lelijkheid, goed en kwaad, en zelfs de aangename en onaangename, de weldadige en de boosaardige gevoelens. Het is dat mysterieuze *LEVEN*, collectief vertegenwoordigd door talloze myriaden levens, dat op zijn eigen manier sporadisch de tot nu toe onbegrijpelijke wet van het atavisme volgt. Het herhaalt familie-trekken, en ook kenmerkende eigenschappen die het vindt afgedrukt in de aura van de verwekkers van iedere toekomstige mens; kortom, een mysterie, waaraan elders meer aandacht zal worden besteed.

(262) Laten we ter illustratie één voorbeeld geven. De moderne wetenschap begint te ontdekken dat ptomaïne (het alkaloïde vergif dat ontstaat uit rottende stof en lijken – óók een *leven*), onttrokken met behulp van vluchtige ether, een geur oplevert die even sterk is en gelijk aan die van de meest verse oranjebloesems; maar dat deze alkaloiden zonder zuurstof óf een misselijk makende, walgelijke lucht verspreiden, óf een heel aangenaam aroma dat doet denken aan dat van de meest geurige bloemen. Men vermoedt dat zulke bloesems hun aangename geur te danken hebben aan het giftige ptomaïne. De giftige essence van sommige paddestoelen (*fungi*) is bijna identiek met het vergif van de cobra uit India,

de dodelijkste slang.¹ Nu de wetenschap de gevolgen heeft ontdekt, moet ze hun PRIMAIRE oorzaken vinden; ze kan dit nooit zonder hulp van de oude wetenschappen: alchemie, occulte plantkunde en natuurkunde. Er wordt ons geleerd dat elke fysiologische verandering en ook pathologische verschijnselen, ziekten – ja, het leven zelf, of beter gezegd de objectieve levensverschijnselen, voortgebracht door bepaalde toestanden en veranderingen in de weefsels van het lichaam die het het leven mogelijk maken en het dwingen in dat lichaam te functioneren – dat dit alles is toe te schrijven aan die onzichtbare SCHEPPERS en Vernietigers die zo vaag en algemeen microben² worden genoemd. Onderzoekers zoals (263)

¹ De Franse geleerden Arnaud, Gautier en Villiers hebben in het speeksel van levende mensen hetzelfde giftige alkaloïde gevonden als in dat van de pad, de salamander, de cobra, en de Portugese trigonocephalus. Het is bewezen dat door levende mensen, dieren, en planten vergif van de dodelijkste soort wordt voortgebracht, of dit nu ptomaine, leukomaine of alkaloïde heet. Dezelfde geleerde, Gautier, ontdekte een alkaloïde in het verse vlees en in de hersenen van een os, en een vergif dat hij xanthocreatinine noemt en dat overeenkomst vertoont met de substantie die wordt onttrokken aan het giftige speeksel van reptielen. Men vermoedt dat de spierweefsels, de meest actieve delen van het dierlijke organisme, de gifstoffen voortbrengen of daarbij een rol spelen; deze zijn voor de levensfuncties van even groot belang als koolzuur en ureum. Die vergiften zijn de eindproducten van de inwendige verbranding. En hoewel het nog niet geheel vaststaat of vergiften zonder medewerking en tussenkomst van microben door het dierlijke organisme van levende wezens kunnen worden voortgebracht, is het wel zeker dat het dier in zijn fysiologische of levende toestand gifstoffen voortbrengt.

² Men zou kunnen veronderstellen dat deze ‘vurige levens’ en de microben van de wetenschap dezelfde zijn. Dit is niet zo. De ‘vurige levens’ zijn de zevende en hoogste onderafdeling van het gebied van de stof, en komen bij het individu overeen met het ‘ene leven’ van het heelal, maar alleen op dat gebied. De microben van de wetenschap zijn de eerste en laagste onderafdeling op het tweede gebied – dat van stoffelijk prāṇa (of leven). Het fysieke lichaam van de mens ondergaat elke zeven jaar een volledige verandering van structuur, en zijn vernietiging en instandhouding zijn toe te schrijven aan de werking van de vurige levens, afwisselend als ‘vernietigers’ en als ‘bouwers’. Ze zijn ‘bouwers’ door zich op te offeren in de vorm van vitaliteit, om de verwoestende invloed van de microben tegen te gaan. Door de microben van het nodige te voorzien, dwingen ze deze onder die beperking het stoffelijk lichaam en zijn cellen op te bouwen. Ze zijn ook ‘vernietigers’, als die beperking wordt weggenomen en de microben bij gebrek aan opbouwende levenskracht vrij spel hebben als vernietigende *krachten*. Zo zijn tijdens de eerste helft van het leven van een mens (de eerste vijf perioden van elk zeven jaar) de ‘vurige levens’ indirect bezig met de opbouw van het stoffelijk lichaam van de mens; het leven is op de opgaande boog, en de kracht wordt gebruikt voor opbouw en vermeerdering. Wanneer deze periode voorbij is, begint de tijd van teruggang, en, terwijl de activiteit van de ‘vurige levens’ hun kracht uitput, begint ook het werk van vernietiging en vermindering.

Hier kan men een overeenkomst constateren tussen kosmische gebeurtenissen bij het neerdalen van de geest in de stof tijdens de eerste helft van een manvantara (zowel planetair als menselijk) en zijn opstijgen ten koste van de stof in de tweede helft. Deze beschouwingen hebben alleen betrekking op het gebied van de stof, maar de remmende invloed van de ‘vurige levens’ op de laagste onderafdeling van het tweede gebied – de microben

Pasteur zijn de beste vrienden en helpers van de vernietigers en de ergste vijanden van de scheppers – als laatstgenoemde niet tegelijk ook vernietigers waren. Hoe dan ook, één ding staat vast: kennis van deze primaire oorzaken en van de diepste essentie van elk element, van zijn levens, hun werking, eigenschappen, en voorwaarden voor verandering – vormt de basis van de MAGIE. In de laatste eeuwen van het christelijk tijdperk was Paracelsus misschien de enige occultist in Europa die dit mysterie volledig begreep. Als er niet op misdadige manier een einde aan zijn leven was gemaakt, jaren vóór de hem door de natuur toegewezen tijd, zou de fysiologische magie voor de beschaafde wereld minder geheimen hebben dan nu het geval is.

(d) Maar wat heeft de maan met dit alles te maken? zal men ons misschien vragen. Wat doen ‘vis, zonde, en maan’ in de apocalyptische formulering van de stanza in het gezelschap van de ‘levensmicroben’? Met laatstgenoemde niets, behalve dat ze gebruikmaken van de tabernakel van klei die deze hebben gereedgemaakt; maar met de goddelijke volmaakte mens alles, omdat ‘vis, zonde, en maan’ samen de drie symbolen van het onsterfelijke wezen vormen.

(264) Dit is alles wat kan worden gegeven. De schrijfster beweert ook niet méér te weten over dit vreemde symbool dan daarover uit exoterische religies kan worden afgeleid; misschien uit het mysterie dat ten grondslag ligt aan de Matsya- (vis-) avatāra van Viṣṇu, de Chaldeeuwse Oannes – de mens-vis, vastgelegd in het onvergankelijke teken van de dierenriem, de Vissen, en die men in de beide Testamenten aantreft in de personen Jozua, ‘zoon van de vis (Nun)’, en Jezus; uit de allegorische ‘zonde’ of de val van de geest in de stof; en uit de maan – voor zover deze in verband staat met de ‘maanvoorouders’, de pitri’s.

Het zou goed zijn de lezer nu eraan te herinneren dat, terwijl de maan-godinnen in elke mythologie, vooral in de Griekse, verband hielden met de geboorte – de maan heeft immers invloed op de vrouw en op de conceptie – het occulte en ware verband tussen onze satelliet en de bevruchting tot heden toe onbekend is aan de fysiologie, die alle volksgebruiken op dit gebied als primitief bijgeloof beschouwt. Omdat het geen zin heeft uitvoerig op deze gebruiken in te gaan, zullen we nu alleen even stilstaan

– wordt bevestigd door het in de voetnoot over Pasteur (zie blz. 276) genoemde feit dat de cellen van de organen, als ze niet voldoende zuurstof vinden, zich aan die toestand aanpassen en *fermenten* vormen, die door het onttrekken van zuurstof aan substanties waarmee ze in contact komen, deze vernietigen. Het proces begint dus met één cel die haar buurvrouw berooft van de bron van haar vitaliteit wanneer daarvan onvoldoende beschikbaar is; en de zo begonnen vernietiging gaat gestaag verder.

bij de maansymboliek, om te laten zien dat het genoemde bijgeloof behoort tot de oudste geloofsovertuigingen, en zelfs tot de joodse leer – de basis van het christendom. Voor de Israëlieten was de voornaamste functie van Jehovah het schenken van kinderen, en de esoterie van de *Bijbel*, kabbalistisch geïnterpreteerd, toont onmiskenbaar aan dat het ‘heilige der heiligen’ in de tempel eenvoudig het symbool van de baarmoeder was. Door de *Bijbel* in het algemeen, en *Genesis* in het bijzonder, *volgens de getalswaarden* te lezen is dit nu boven alle twijfel verheven. Dit denkbeeld moeten de joden ongetwijfeld aan de Egyptenaren en de Indiërs hebben ontleend; bij deze twee werd, en bij laatstgenoemden wordt tot op de huidige dag, het heilige der heiligen gesymboliseerd door respectievelijk de koningskamer in de Grote Piramide¹ en de yoni-symbolen van het exoterische hindoeïsme. Om het geheel duidelijker te maken en tegelijk het enorme verschil te laten zien tussen de oude occultisten van het Oosten en de joodse kabbalisten, wat betreft de manier van interpreteren en de oorspronkelijke betekenis van dezelfde symbolen, verwijzen we de lezer naar deel 2.²

Stanza 7 – *vervolg*

6. Vanaf de eerstgeborene (*de oorspronkelijke of eerste mens*) wordt de draad tussen de stille wachter en zijn schaduw sterker en stralender bij elke verandering (*reïncarnatie*) (*a*). Het zonlicht van de ochtend is veranderd in de glorie van de middag. . . . (265)

(*a*) Deze zin: ‘De draad tussen de *stille wachter* en zijn *schaduw* (de mens) wordt sterker’ – bij elke reïncarnatie – is nóg een psychologisch mysterie dat in deel 2 zal worden verklaard. Het is hier voldoende te zeggen dat de ‘wachter’ en zijn ‘schaduwen’ – van laatstgenoemde zijn er evenveel als er voor de monade reïncarnaties zijn – één zijn. De wachter, of de goddelijke oervorm, staat op de bovenste sport van de ladder van het zijn; de schaduw op de onderste. Daarbij is de monade van ieder levend wezen – tenzij zijn morele verdorvenheid de band verbreekt en teugelloos ‘afdwaalt naar het maanpad’, om de occulte uitdrukking te

¹ Zie J. Ralston Skinner, *The Source of Measures*, 1875, blz. 169.

² Deel 2, afdeling 2, hfst. 17, ‘Het heilige der heiligen’, blz. 521ev. De fallische eredienst heeft zich pas ontwikkeld na het verlies van de sleutels tot de ware betekenis van de symbolen. Deze vormde de laatste en meest fatale afwijking van de brede weg van waarheid en goddelijke kennis naar het zijpad van fictie, die door menselijke vervalsing en priesterlijke ambitie tot een dogma werd verheven.

gebruiken – tijdens één manvantara een individuele *dhyāni-chohan*, verschillend van andere, een soort spirituele individualiteit op zichzelf. Haar beginsel, de geest (ātman), is natuurlijk één met paramātmā (de ene universele geest), maar het voertuig (vāhana) waarin ze is gehuld, de buddhi, maakt deel uit van de essentie van de *dhyāni-chohan*; en hierin ligt het mysterie van die alomtegenwoordigheid dat een paar bladzijden terug werd besproken. ‘Mijn vader, die in de hemel is, en ik zijn één’, zegt de christelijke Schrift (*Johannes* 10:30, 38); in ieder geval is ze in dit opzicht een getrouwe echo van de esoterische leer.

Stanza 7 – vervolg

7. Dit is je tegenwoordige wiel, zei de vlam tegen de vonk. Je bent mijzelf, mijn evenbeeld en mijn schaduw. Ik heb mijzelf in jou gekleed, en je bent mijn *vāhana* (voertuig) tot de dag ‘wees met ons’, waarop je weer mijzelf en anderen, jezelf en mij zult worden (a). Daarop dalen de bouwers, nadat ze hun eerste kleed hebben aangetrokken, neer op de stralende aarde, en regeren over de mensen – die zichzelf zijn (b).

(266) (a) De dag waarop ‘de vonk weer de vlam zal worden (d.w.z. de mens zal opgaan in zijn *dhyāni-chohan*), mijzelf en anderen, jezelf en mij’, zoals de stanza zegt, betekent het volgende. In *paranirvāṇa*, wanneer *pralaya* niet alleen de stoffelijke en psychische lichamen, maar zelfs de spirituele ego(’s) tot hun oorspronkelijke beginsel zal hebben teruggebracht, zullen de vroegere, de tegenwoordige, en zelfs de toekomstige mensheden, evenals alle andere dingen, een en dezelfde zijn. Alles zal weer tot de *grote adem* zijn teruggekeerd. Met andere woorden, alles zal zijn ‘opgegaan in *brahman*’ of het goddelijk één-zijn.

Is dit vernietiging, zoals sommigen denken? Of *atheïsme*, zoals andere critici – die een *persoonlijke* godheid aanbidden en in een onfilosofisch paradijs geloven – geneigd zijn te veronderstellen? Geen van beide. Het is volkomen zinloos om terug te komen op de vraag of er *atheïsme* schuilt in dat wat de meest verfijnde *spiritualiteit* is. In *nirvāṇa* vernietiging te zien, is hetzelfde als dat men van een mens die in een diepe *droomloze* slaap is verzonken – een slaap die geen indruk achterlaat op het fysieke geheugen en brein, omdat het hoger zelf van de slaper dan in zijn oorspronkelijke toestand van absoluut bewustzijn verkeert – zegt dat ook hij is vernietigd. Deze vergelijking beantwoordt maar één kant van de vraag – de meest stoffelijke; want *wederopneming* is in geen geval zo’n ‘droom-

loze slaap', maar integendeel *absoluut* bestaan, een onvoorwaardelijk één-zijn, of een toestand die door de menselijke taal niet kan worden omschreven omdat ze daarvoor volkomen ontoereikend en hopeloos ongeschikt is. Een benadering tot zoiets als een alomvattend denkbeeld ervan kan men misschien alleen vinden in de panoramische visioenen van de ziel, door middel van spirituele ideaties van de goddelijke monade. Evenmin gaat de individualiteit verloren – *noch zelfs de essentie van de persoonlijkheid*, als daarvan iets wordt achtergelaten – omdat ze weer wordt opgenomen. Want hoe grenzeloos – vanuit menselijk standpunt beschouwd – de paranirvāṇische toestand ook is, toch heeft deze een grens in de eeuwigheid. Als deze grens eenmaal wordt bereikt, zal dezelfde monade daaruit weer *tevoorschijn komen* als een nog hoger wezen op een veel hoger gebied, om opnieuw te beginnen met haar cyclus van vervolmaakte activiteit. Het menselijk denkvermogen kan in zijn tegenwoordige ontwikkelingsstadium dit gebied van denken niet te boven gaan en zelfs nauwelijks bereiken. Hier hapert het, op de rand van het onbegrijpelijke absolute en eeuwige.

(b) De 'wachters' regeren over de mens tijdens het hele tijdperk van het satyayuga en de kleinere daaropvolgende yuga's, tot het begin van het derde wortelras; daarna komen de aartsvaders, de helden, en de manes,¹ de geïncarneerde dhyānī's van een lagere orde, tot aan koning Menes en de menselijke koningen van andere volkeren. Ze werden allemaal zorgvuldig opgetekend. Volgens de kenners van de symboliek moet dit *tijdperk van mythevorming* natuurlijk slechts als een sprookje worden beschouwd. Maar gezien het feit dat er in de annalen van ieder volk overleveringen en zelfs kronieken bestaan van zulke dynastieën van *goddelijke* koningen – van goden die over mensen regeerden, gevolgd door dynastieën van helden of reuzen – is het moeilijk te begrijpen hoe alle volkeren onder de zon, waarvan sommige door grote oceanen van elkaar (267) gescheiden zijn en tot verschillende halfronden behoren, zoals de oude Peruanen en Mexicanen en ook de Chaldeeën, dezelfde 'sprookjes' met eenzelfde opeenvolging van gebeurtenissen konden hebben uitgedacht.² Maar omdat de geheime leer *geschiedenis* onderwijst – die, hoewel esoterisch en overgeleverd, niettemin betrouwbaarder is dan de wereldse

¹ Zie de Egyptische dynastieën, die door de priesters voor Solōn werden opgesomd.

² Zie *Sacred Mysteries among the Mayas and the Quichés, 11,500 years ago* (1886), door Augustus le Plongeon, die de overeenkomst laat zien tussen de rituelen en geloofs-overtuigingen van de Egyptenaren en die van het volk dat hij beschrijft. Het oude hiëratische alfabet van de Maya's en dat van de Egyptenaren zijn bijna identiek (blz. 113).

geschiedenis – hebben wij evenveel recht op onze overtuigingen als ieder ander, hetzij een religieuze fanaticus of een scepticus. En die leer zegt dat de dhyāni-boeddha's van de twee hogere groepen, namelijk de 'wachters' of de 'architecten', de vele en verschillende rassen voorzagen van goddelijke koningen en leiders. Laatstgenoemden onderwezen de mensheid hun kunsten en wetenschappen; eerstgenoemden onthulden aan de geïncarneerde monaden die nog maar net hun voertuigen van de lagere rijken hadden afgeworpen – en die dus elke herinnering aan hun goddelijke oorsprong hadden verloren – de grote spirituele waarheden van de transcendente werelden.¹

Zo daalden, zoals de stanza het uitdrukt, de wachters neer op aarde, en regeerden over de mensen – 'die zichzelf zijn'. De regerende koningen hadden hun cyclus op aarde en op andere werelden in de voorafgaande ronden beëindigd. In toekomstige manvantara's zullen ze zijn gestegen tot hogere stelsels dan onze planeetwereld; en de uitverkorenen van onze mensheid, de pioniers op de zware en moeilijke weg van vooruitgang, zullen de plaatsen van hun voorgangers innemen. Het volgende grote manvantara zal ervan getuige zijn dat de mensen van onze eigen levenscyclus de gidsen en leraren van een mensheid worden waarvan de monaden nu misschien nog – halfbewust – gevangen zijn in de meest verstandelijke dieren, terwijl hun lagere beginselen de hoogste soorten van de plantenwereld van leven zullen voorzien.

(268) Zo verlopen de cyclussen van de zevenvoudige evolutie in de zeven tijdperken van de natuur: de spirituele of goddelijke; de psychische of half-goddelijke; de verstandelijke, die van de begeerten, de instinctieve of cognitieve; de halflichamelijke en de puur stoffelijke of fysieke natuur. Deze evolueren en vorderen alle cyclisch; ze gaan op twee manieren in elkaar over, middelpuntvliedend en middelpuntzoekend; ze zijn in hun diepste essentie *één*, maar *zeven* in hun aspecten. Het laagste aspect is natuurlijk afhankelijk van en ondergeschikt aan onze vijf fysieke zintuigen.² Tot dusver ging het over het individuele, menselijke, dierlijke en plantaardige leven; elk de microkosmos van zijn hogere macrokosmos. Hetzelfde geldt voor het heelal, dat zich periodiek manifesteert ten behoeve van de gezamenlijke vooruitgang van de talloze *levens*, de uitademingen van het ene *leven*; opdat door het *eeuwig wordende* elk kosmisch atoom in dit oneindige heelal – terwijl het van het vormloze en het niet-stoffelijke, via de gemengde naturen van het halfaardse, tot volledig ontwikkelde stof wordt, en dan weer terug-

¹ Zie deel 2, 'Onze goddelijke leraren', blz. 412ev.

² Waarvan er in werkelijkheid *zeven* zijn, zoals later op gezag van de oudste *Upanishads* zal worden aangetoond.

keert, en in elk nieuw tijdperk hoger en dichter bij het einddoel komt – *door individuele verdienste en inspanning* dat gebied *zal bereiken* waarop het opnieuw het ene onvoorwaardelijke AL wordt. Maar tussen de alfa en de omega ligt het moeizame ‘pad’, omgeven door doornen, dat ‘eerst naar beneden voert, en dan

Steeds omhoog kronkelt
Ja, tot het einde toe. . . .’¹

De pelgrim, die de lange reis zuiver is begonnen, die steeds verder is afgedaald in de zondige stof, en zich heeft verbonden met elk atoom in de gemanifesteerde *ruimte*, die elke levens- en bestaansvorm heeft doorworsteld en daarin heeft geleden, is nog maar tot de bodem van het dal van de stof gekomen, halverwege zijn cyclus, als hij zich heeft vereenzelvigd met de collectieve mensheid. Deze *heeft hij naar zijn eigen beeld gemaakt*. Om omhoog en huiswaarts te kunnen gaan, moet de ‘god’ nu het moeizame steile pad van het Golgotha van het Leven beklimmen. Het is het martelaarschap van zelfbewust bestaan. Zoals Viśvakarman moet hij *zich aan zichzelf* offeren om alle wezens te verlossen, om uit de vele levens tot het *ene leven* op te staan. Dan stijgt hij in feite naar de hemel op, waar hij, gedompeld in het onbegrijpelijke absolute zijn en de gelukzaligheid van paranirvāṇa, onbeperkt heerst, en vanwaar hij weer zal neerdalen bij de volgende ‘komst’, die een deel van de mensheid volgens de letterlijke tekst verwacht als de *tweede advent*, en een ander deel als de laatste ‘Kalki-avatāra’.

¹ Christina Rossetti, *Uphill*, 1866.

Samenvatting

De geschiedenis van de schepping en van deze wereld vanaf haar begin tot in deze tijd bestaat uit *zeven hoofdstukken*.

Het *zevende* hoofdstuk is nog niet geschreven.

– T. Subba Row, *The Theosophist*, nov. 1881, blz. 44

Er is geprobeerd het eerste van deze zeven hoofdstukken te schrijven, en het is nu gereed. Hoe onvolledig en gebrekkig de uiteenzetting ook is, deze is in ieder geval een benadering – in wiskundige zin – van de oudste basis van alle latere kosmogonieën. Het is gewaagd om te proberen in een Europese taal het grootse panorama weer te geven van de periodiek steeds terugkerende wet – ingeprent, door hen die dit panorama vanuit het universele denkvermogen weerkaatsten, in de ontvankelijke denkvermogens van de eerste rassen die bewustzijn bezaten – want geen enkele menselijke taal behalve het Sanskriet, dat de taal *van de goden* is, is ook maar enigszins voor die taak berekend. Met het oog op ons doel moet men ons echter de gebreken van dit boek vergeven.

Als een geheel is het voorafgaande, en wat nog volgt, nergens volledig terug te vinden. Het wordt in geen enkele van de zes Indiase filosofische scholen onderwezen, want het betreft hun synthese – de zevende school, de occulte leer. Het is op geen enkel halfvergaan stuk papyrus uit Egypte terug te vinden, evenmin staat het nog gegrift op Assyrische kleitabletten of granieten muren. De boeken van de Vedānta (het laatste woord op het gebied van menselijke kennis) geven slechts het metafysische aspect van deze wereldkosmogonie; en de *Upanishads*, hun waardevolle schatkamer – *Upa-ni-shad* is een samengesteld woord en betekent ‘het overwinnen van onwetendheid door het openbaren van *geheime spirituele kennis*’ – vereisen nu het bezit van een extra sleutel, die onderzoekers in staat stelt tot hun volledige betekenis door te dringen. Ik ben zo vrij de reden daarvoor hier uiteen te zetten, zoals ik die van een meester heb gehoord.

(270) De term *Upanishads* wordt gewoonlijk vertaald met ‘esoterische leer’. Deze verhandelingen vormen een deel van de śruti of ‘geopenbaarde kennis’, kortweg *openbaring*, en ze worden in het algemeen als derde deel toegevoegd aan het *Brāhmaṇa*-gedeelte van de

*Veda's*¹. Er zijn meer dan 150 *Upanishads* opgesomd door en bekend aan oriëntalist, die denken dat de oudste ervan *waarschijnlijk* ongeveer 600 v.Chr. zijn geschreven; maar het aantal *echte* teksten is nog geen vijfde deel daarvan. De *Upanishads* verhouden zich tot de *Veda's* als de kabbala tot de joodse *Bijbel*. Ze behandelen en verklaren de geheime en mystieke betekenis van de vedische teksten. Ze spreken over de oorsprong van het heelal, de aard van een godheid, over geest en ziel, en over het metafysische verband tussen geest en stof. Kortom, ze BEVATTEN *het begin en einde van alle menselijke kennis*, maar sinds de tijd van Boeddha ONTHULLEN *ze die niet meer*. Als het anders zou zijn, zou men de *Upanishads* niet *esoterisch* kunnen noemen, want ze zijn nu openlijk verbonden met de heilige brahmaanse boeken, die in onze tijd zelfs toegankelijk zijn geworden voor de mlechchha's (paria's) en de Europese oriëntalisten. Eén ding erin – en wel in alle *Upanishads* – wijst onveranderlijk en voortdurend op hun oude oorsprong, en bewijst (a) dat sommige gedeelten ervan werden geschreven *vóór* het kastenstelsel de tirannieke instelling werd die het nog steeds is, en (b) dat de helft van hun inhoud is verwijderd, terwijl sommige ervan werden herschreven en verkort. 'De grote leraren van de hogere kennis en de brahmanen worden steeds voorgesteld op weg naar kshatriya-koningen (van de militaire kaste) om hun leerlingen te worden.'² Zoals Cowell terecht opmerkt, 'ademden de *Upanishads* een heel andere geest [dan andere brahmaanse geschriften], een vrijheid van denken die niet voorkomt in enig vroeger geschrift, behalve in de hymnen uit de *Rig-Veda*'.³ Het tweede feit wordt verklaard door een overlevering die in een van de manuscripten over het leven van Boeddha is vastgelegd. Deze zegt dat de *Upanishads* oorspronkelijk aan hun *Brāhmaṇa's* waren toegevoegd en wel na het begin van een hervorming, die leidde tot de exclusiviteit van het huidige kastenstelsel van de brahmanen, een paar eeuwen nadat de 'tweemaal geborenen' India waren binnengekomen. Ze waren in die tijd volledig, en werden gebruikt voor het onderwijs aan de chela's die zich op hun inwijding voorbereidden.

Dit duurde zolang de *Veda's* en de *Brāhmaṇa's* uitsluitend bij de tempel-brahmanen in bewaring bleven – terwijl niemand buiten de *heilige kaste* (271)

¹ 'De *Veda's* hebben duidelijk een tweeledige betekenis – één wordt door de letterlijke betekenis van de woorden weergegeven, de andere wordt aangeduid door het metrum en de svara – intonatie – die als het ware het leven van de *Veda's* zijn. . . . Geleerde pandits en filologen ontkennen natuurlijk dat svara iets te maken heeft met filosofie of oude esoterische leringen, maar het mysterieuze verband tussen svara en *licht* is een van de meest diepzinnige geheimen ervan.' (T. Subba Row, *Five Years of Theosophy*, blz. 154; H.P. Blavatsky: *Geselecteerde artikelen*, 1:458.)

² Mountstuart Elphinstone, *The History of India*, red. E.B. Cowell, 1866, blz. 282.

³ *Op.cit.*, blz. 282.

het recht had ze te bestuderen of zelfs maar te lezen. Toen kwam Gautama, de prins van Kapilavastu. Nadat de leerling van de brahmanen de hele brahmaanse wijsheid uit de *Rahasya* of de *Upanishads* had geleerd, en ontdekte dat de leringen weinig of niets verschilden van die van de 'leraren van het leven', die de besneeuwde bergketens van de Himālaya bewonen,¹ was hij verontwaardigd omdat de heilige wijsheid zo werd onthouden aan iedereen behalve de brahmanen, en besloot hij de hele wereld te redden door haar te verbreiden onder het volk. De brahmanen, die zagen dat hun heilige kennis en occulte wijsheid in handen van de 'mlechchha's' vielen, verkortten toen de teksten van de *Upanishads*, die oorspronkelijk drie keer zoveel omvatten als de *Veda's* en de *Brāhmaṇa's* samen, echter zonder ook maar één woord erin te veranderen. Ze lieten eenvoudig uit de manuscripten de belangrijkste gedeelten weg die het laatste woord bevatten over het mysterie van het zijn. De sleutel tot de brahmaanse geheime code berustte vanaf dat moment alleen bij de ingewijden, en de brahmanen waren op die manier in staat om openlijk de juistheid van Boeddha's leringen te ontkennen door zich te beroepen op hun *Upanishads*, waaraan wat de belangrijkste vragen betreft voor altijd het zwijgen was opgelegd. Zo luidt de esoterische overlevering aan de andere kant van de Himālaya.

(272) Śrī Śaṅkarāchārya, de grootste ingewijde die in historische tijden heeft geleefd, schreef veel bhāshya's (toelichtingen) op de *Upanishads*. Er zijn echter redenen om aan te nemen dat zijn oorspronkelijke verhandelingen nog niet in handen van de filistijnen zijn gevallen, want ze worden heel angstvallig in zijn maṭha's (kloosters) bewaard. En er zijn nog veel belangrijker redenen om te geloven dat de onschatbare bhāshya's op de esoterische leer van de brahmanen, geschreven door hun grootste vertolker, voor de meeste hindoes nog eeuwenlang een gesloten boek zullen blijven, behalve voor de Smārta-brahmanen. Deze school, door Śaṅkarāchārya gesticht, en die in Zuid-India nog steeds sterk is vertegenwoordigd, is nu bijna de enige die leerlingen voortbrengt die voldoende kennis hebben bewaard om de letterlijke betekenis van de bhāshya's te begrijpen. Zoals me is meegedeeld, is de reden hiervoor dat alleen zij van tijd tot tijd echte ingewijden aan het hoofd van hun maṭha's hebben, zoals in de 'Śrīṅgerī' in de westelijke Ghats van

¹ Ook genoemd 'de zonen van wijsheid' en van de 'vuurnevel', en in de Chinese annalen de 'broeders van de zon'. In de manuscripten van de heilige bibliotheek van de provincie Fo-Kien wordt Hsi-tsang (Tibet) genoemd als de grote zetel van occulte wetenschap sinds onheuglijke tijden, eeuwen vóór Boeddha. Over keizer Yu, de 'grote' (2207 v.Chr.), een vrome mysticus en een groot adept, wordt gezegd dat hij zijn kennis heeft verkregen van de 'grote leraren van de besneeuwde bergketen' in Hsi-tsang.

Mysore. Daar staat tegenover dat er in die hopeloos exclusieve brahmanenkaste geen school méér exclusief is dan de Smārta's; en de terughoudendheid van haar volgelingen om mee te delen wat ze van de occulte wetenschappen en de esoterische leer zouden weten, wordt alleen door hun trots en geleerdheid geëvenaard.

Daarom moet de schrijfster van deze uiteenzetting voorbereid zijn op grote tegenstand en zelfs op ontkenning van beweringen zoals in dit boek naar voren worden gebracht. Niet dat er ooit enige aanspraak werd gemaakt op onfeilbaarheid of op volkomen juistheid in elk detail van alles wat in dit boek is gezegd. De feiten zijn er, en kunnen moeilijk worden ontkend. Maar als gevolg van de problemen die de behandelde onderwerpen eigen zijn, en de bijna onoverkomelijke beperkingen van de Engelse taal (evenals van alle andere Europese talen) bij het onder woorden brengen van bepaalde denkbeelden, is het meer dan waarschijnlijk dat het de schrijfster niet is gelukt de verklaringen op de beste en helderste manier te presenteren. Toch is alles gedaan wat kon worden gedaan en wel onder de meest ongunstige omstandigheden, en dit is het uiterste wat men van een schrijver kan verwachten.

Laten we de hoofdpunten kort herhalen en aan de hand van de enorme omvang van de behandelde onderwerpen aantonen hoe moeilijk, zo niet onmogelijk, het is om deze volledig tot hun recht te laten komen.

(1) De geheime leer is de verzamelde wijsheid van alle eeuwen, en alleen al haar kosmogonie vormt het meest verbazingwekkende en uitgebreide stelsel, zelfs in bijvoorbeeld de exoterie van de *Purāṇa*'s. Maar de mysterieuze kracht van de occulte symboliek is zo groot dat de feiten over de verbijsterende reeks van evolutionaire ontwikkelingen – waarvan het ordenen, opschrijven en verklaren talloze generaties van ingewijde zieners en profeten hebben beziggehouden – alle op een paar bladzijden met geometrische tekens en figuren staan vermeld. De snelle en doorringende blik van die zieners reikte tot de kern van de materie zelf, en nam daar de ziel van de dingen waar, terwijl een gewone niet-ingewijde, hoe geleerd ook, slechts de uiterlijke vorm zou hebben waargenomen. Maar de moderne wetenschap gelooft niet in de 'ziel van de dingen', en zal daarom het hele stelsel van de oude kosmogonie verwerpen. Het is nutteloos te zeggen dat het bedoelde stelsel geen fantasie is van één of meer afzonderlijke individuen; dat het het ononderbroken verslag is van het werk van duizenden generaties van zieners die allemaal hun eigen ervaringen gebruikten bij het toetsen en controleren van de overleveringen betreffende de leringen van hogere en verheven wezens, die over de opgroeiende mensheid waakten. Ook is het nutteloos te zeggen dat deze overleveringen mondeling werden overgebracht van het ene vroege ras (273)

aan het andere; dat eeuwenlang de ‘wijzen’ van het vijfde ras, van de mensen die werden gered en gespaard bij de meest recente wereldramp en het zich verplaatsen van continenten, hun levens hadden doorgebracht *met leren, niet met onderwijzen*. Hoe deden ze dat? Het antwoord luidt: door op elk gebied van de natuur de oude overleveringen te toetsen, te onderzoeken en te controleren op basis van de onafhankelijke visioenen van grote adepten, dat wil zeggen mensen die hun fysieke, mentale, psychische en spirituele gestel tot de hoogst mogelijke graad hebben ontwikkeld en vervolmaakt. Van geen enkele adept werd het visioen aanvaard vóór het was gecontroleerd en bevestigd door de visioenen van andere adepten – zó verkregen dat ze als opzichzelfstaande bewijzen konden dienen – en door eeuwen van ondervinding.

(2) De fundamentele wet van dat stelsel, de kern waaruit alles is voortgekomen en waaromheen en waarnaartoe alles wordt getrokken en waarop de hele verdere filosofie wordt gebaseerd, is het ene homogene goddelijke SUBSTANTIE-BEGINSEL, de ene grondoorzaak.

Maar weinigen, van wie het licht helderder scheen,
Werden geleid van oorzaak naar oorzaak
Tot de geheime oorsprong van de natuur,
En ontdekten dat er één eerste beginsel moet zijn.¹

Het wordt ‘substantie-beginsel’ genoemd, want op het gebied van het gemanifesteerde heelal wordt het ‘substantie’, een illusie, terwijl het in de beginloze en eindeloze abstracte, zichtbare en onzichtbare RUIMTE een ‘beginsel’ blijft. Het is de alomtegenwoordige werkelijkheid: onpersoonlijk, omdat het alles en iedereen omvat. *De onpersoonlijkheid ervan is de basis-gedachte* van het stelsel. Het sluimert in elk atoom van het heelal en is het heelal zelf.²

(3) Het heelal is de periodieke manifestatie van deze onbekende absolute essentie. Maar door het ‘essentie’ te noemen, zondigt men juist tegen de geest van de filosofie. Want hoewel men het woord in dit geval kan afleiden van het werkwoord *esse*, ‘zijn’, kan HET toch niet worden vereenzelvigd met een of ander *wezen* dat het menselijk verstand zich kan voorstellen. HET wordt het best beschreven als noch geest noch stof, maar beide. ‘Parabrahman en mūlaprakriti’ zijn in werkelijkheid één, maar toch twee in het universele voorstellingsvermogen van het gemanifesteerde, zelfs in het voorstellingsvermogen van de ene logos, zijn eerste manifestatie, die HET – zoals de bekwame spreker in zijn ‘Notes on the Bhagavad Gita’

¹ John Dryden, *Religio laici*, 12-14.

² Zie afd. 2, hfst. 3, ‘Oorspronkelijke substantie en het goddelijk denken’, blz. 355ev.

aantoon¹ – vanuit het objectieve standpunt van die logos ziet als mūla-prakṛiti en niet als parabrahman; als de *sluier* ervan en niet als de daarachter verborgen ene WERKELIJKHEID, die onvoorwaardelijk en absoluut is. (274)

(4) Het heelal met alles daarin wordt MĀYĀ genoemd, want alles daarin is tijdelijk, van het kortstondige leven van een glimworm tot dat van de zon. In het denken van een filosoof moet het heelal met zijn vergankelijke steeds wisselende vormen, vergeleken met de eeuwige onbeweeglijkheid van het ENE en de onveranderlijkheid van dat beginsel, niet meer zijn dan een dwaallichtje. Toch is het heelal werkelijk genoeg voor de bewuste wezens daarin, die even onwerkelijk zijn als het heelal zelf.

(5) Alles in het heelal, in al zijn rijken, is BEWUST: d.w.z. voorzien van een eigen soort bewustzijn op zijn eigen waarnemingsgebied. Wij mensen moeten bedenken dat we geen recht hebben om te zeggen dat er bijvoorbeeld in stenen *geen bewustzijn bestaat*, omdat wij daarin geen tekenen van bewustzijn waarnemen die we als zodanig kunnen herkennen. Er bestaat niet zoiets als ‘dode’ of ‘blinde’ stof, evenmin als er een ‘blinde’ of ‘onbewuste’ wet is. Ze horen niet thuis in de opvattingen van de occulte filosofie. Deze blijft nooit stilstaan bij uiterlijke schijn, en de *noumenale* essenties hebben voor haar meer werkelijkheid dan hun objectieve tegenhangers. Ze lijkt daarin op het stelsel van de middeleeuwse *nominalisten*, voor wie universele begrippen werkelijkheden waren en voor wie de verschijningsvormen alleen in naam en in de verbeelding van de mensen bestonden.

(6) Het heelal wordt van *binnen naar buiten* bestuurd en *geleid*. Zoals boven, zo is het ook beneden, zoals in de hemel, zo ook op aarde; en de mens – de microkosmos en het evenbeeld in het klein van de macrokosmos – is de levende getuige van deze universele wet en van haar manier van werken. We zien dat elke *uitwendige* beweging, handeling, gebaar, hetzij vrijwillig dan wel mechanisch, organisch of mentaal, wordt voortgebracht en voorafgegaan door een *inwendig* gevoel of emotie, door wil of wilskracht, en door het denken of verstand. Zoals er onder normale omstandigheden geen uiterlijke beweging of verandering kan plaatsvinden in het uitwendige lichaam van de mens, tenzij deze wordt opgewekt door een innerlijke impuls, afkomstig van een van de drie genoemde functies, kan dit evenmin gebeuren in het uitwendige of gemanifesteerde heelal. De hele kosmos wordt geleid, beheerst en bezielde door een bijna eindeloze reeks hiërarchieën van bewuste wezens, die ieder een taak hebben te volbrengen en die – of we ze nu de ene of de andere naam geven, en ze dhyāni-chohans of engelen noemen – ‘boodschappers’ zijn, maar alleen in die zin dat ze instrumenten zijn van de karmische en kosmische wetten.

¹ T. Subba Row, ‘Notes on the Bhagavad Gita’, *The Theosophist*, febr. 1887, blz. 304.

- (275) Ze variëren oneindig in hun respectieve graden van bewustzijn en intelligentie; en als men ze allemaal zuivere geesten noemt, zonder enig aardse bijmengsel ‘waar de tijd aan pleegt te knagen’, geeft men zich slechts over aan dichterlijke verbeelding. Want ieder van die wezens is óf een mens *geweest*, óf bereidt zich voor er één te worden, zo niet in het heden, dan toch wel in een vroegere of toekomstige cyclus (manvantara). Als ze geen *beginnende* mensen zijn, zijn ze *vervolmaakte* mensen, en verschillen op hun hogere (minder stoffelijke) gebieden moreel alleen daarin van de aardse mensen dat ze vrij zijn van het gevoel van persoonlijkheid en van de *menselijke* emotionele aard – twee zuiver aardse eigenschappen. Laatstgenoemden, of de ‘vervolmaakten’, zijn vrij geworden van die gevoelens, omdat (a) ze niet langer lichamen van vlees hebben – een last die de ziel altijd verlamt; en (b) het zuiver spirituele element ongebonden en vrijer is gelaten, en ze dus minder worden beïnvloed door māyā dan de mens ooit kan zijn, tenzij hij een adept is die zijn twee persoonlijkheden – de spirituele en de fysieke – geheel van elkaar gescheiden houdt. De beginnende monaden, die nog nooit aardse lichamen hebben gehad, kunnen geen gevoel van persoonlijkheid of EGOïsme bezitten. Omdat dat wat met ‘persoonlijkheid’ wordt bedoeld een beperking en een relatie inhoudt, of, zoals Coleridge het definieert, ‘een individualiteit is die op zichzelf bestaat maar met een eigen aard als basis’,¹ kan die term natuurlijk niet worden toegepast op niet-menselijke entiteiten.

Het is een feit, waaraan generaties van zieners hebben vastgehouden, dat geen enkel van die wezens, hoog of laag, een individualiteit of een persoonlijkheid als een afzonderlijke entiteit bezit; d.w.z. ze hebben geen individualiteit in de zin waarin een mens zegt: ‘*ik ben mijzelf* en geen ander’; met andere woorden, ze zijn zich niet bewust van zo’n duidelijke afgescheidenheid als mensen en dingen op aarde hebben. Individualiteit is het kenmerk van hun respectieve hiërarchieën, niet van hun eenheden; en deze eigenschappen variëren alleen met de graad van het gebied waartoe die hiërarchieën behoren: hoe dichter bij het gebied van homogeniteit en het ene goddelijke, des te zuiverder en minder scherp omlind is die individualiteit in de hiërarchie. Ze zijn in alle opzichten eindig, met uitzondering van hun hogere beginselen – de onsterfelijke vonken die de universele goddelijke vlam weerspiegelen – die alleen op de gebieden van illusie geïndividualiseerd en gescheiden zijn door een differentiatie die evengoed een illusie is als al het andere. Het zijn ‘levenden’, omdat ze de stralen zijn uit het ABSOLUTE LEVEN, die worden geprojecteerd op het kosmische scherm van de illusie; wezens in wie het leven niet kan worden uitgeblust voordat het vuur van onwetendheid is uitgedoofd in diegenen die deze ‘levens’ ervaren. Hun inner-

¹ Samuel Taylor Coleridge, *Notes on English Divines*, 1853, deel 1, blz. 43.

lijke beginsel – dat onmiddellijk tot aanzijn kwam onder de levenwekkende invloed van de ongeschapen straal, de weerspiegeling van de grote centrale zon die de oevers van de levensrivier beschijnt – behoort tot de wateren van onsterfelijkheid, terwijl hun gedifferentieerde omhulsel even vergankelijk is als het menselijk lichaam. Daarom had Edward Young gelijk toen hij zei: (276)

Engelen zijn mensen van een hogere soort¹

en meer niet. Het zijn noch ‘dienende’ noch ‘beschermende’ engelen; evenmin zijn het ‘voorboden van de Allerhoogste’ en nog minder de ‘boodschappers van de toorn’ van een God die door menselijke verbeelding is geschapen. Het is even dwaas hun bescherming in te roepen als om te geloven dat men zich van hun sympathie kan verzekeren door een of andere boetedoening; want ze zijn, evengoed als de mens zelf, de slaven en instrumenten van de onveranderlijke karmische en kosmische wet. De reden hiervoor is duidelijk. Omdat hun essentie geen elementen van persoonlijkheid bevat, kunnen ze geen persoonlijke eigenschappen hebben, zoals door de mensen in hun exoterische religies aan hun antropomorfe God worden toegeschreven – een jaloezse en onverdraagzame God die zich verheugt en toornst, blij is met offers, en in zijn ijdelheid een grotere despoot is dan alle beperkte dwaze mensen. Omdat de mens is samengesteld uit de essenties van al die hemelse hiërarchieën, zoals in deel 2 wordt aangetoond, kan hij erin slagen zich als zodanig in één opzicht te verheffen boven elke hiërarchie of klasse, of zelfs boven een combinatie daarvan. ‘De mens kan de deva’s niet gunstig stemmen en ze ook niet bevelen’, wordt er gezegd. Maar door zijn lagere persoonlijkheid te bedwingen en daardoor te komen tot volledige kennis van het *niet afgescheiden zijn* van zijn hoger ZELF van het ene absolute ZELF, kan de mens zelfs tijdens zijn aardse leven ‘een van ons’ worden. Zo wordt de mens door het eten van de vrucht van kennis die onwetendheid verdrijft als een van de elohim of dhyānī’s; en eenmaal op *hun* gebied gekomen moet de geest van saamhorigheid en van volmaakte harmonie, die in elke hiërarchie heerst, zich over hem gaan uitstrekken en hem in elk opzicht beschermen.

De grootste belemmering die wetenschappers ervan weerhoudt te geloven in zowel goddelijke als natuurgeesten, is hun materialisme. De belangrijkste belemmering voor de spiritist, die hem belet daarin te geloven, terwijl hij vasthoudt aan een blind geloof in de ‘geesten’ van de overledenen, is de totale onwetendheid van hen allen, met uitzondering van enkele occultisten en kabbalisten, over de ware essentie en aard van de stof. Het geloof of ongeloof in het bestaan rondom ons van andere bewuste wezens naast de geesten van de doden, berust voornamelijk op

¹ *The Complaint: or, Night Thoughts*, 1851, blz. 83.

(277) het aanvaarden of verwerpen van de theorie van het *één-zijn van alles in de natuur, in haar uiteindelijke essentie*. Voor het verkrijgen van meer helderheid in zijn denken over de occulte kosmogonie, en voor de enige betrouwbare sleutel die hem bij zijn verdere studie kan leiden, is de onderzoeker afhankelijk van een juist begrip van de oorspronkelijke evolutie van geest-stof en de werkelijke essentie ervan.

De nuchtere waarheid is, zoals zojuist werd uiteengezet, dat iedere zogenaamde ‘geest’ óf een *ontlichaamde* óf een *toekomstige mens* is. Zoals allen, vanaf de hoogste aartsengel (dhyāni-chohan) tot de laatste bewuste ‘bouwer’ (de lagere klasse van spirituele entiteiten), *mensen* zijn die eeuwigheden geleden leefden in andere manvantara’s op deze of op andere gebieden, zo zijn de lagere halfintelligente en niet-intelligente elementalen allemaal *toekomstige* mensen. Alleen al het feit dat een geest intelligentie bezit, vormt voor de occultist een bewijs dat zo’n wezen een *mens* moet zijn geweest, en zijn kennis en intelligentie tijdens de menselijke cyclus moet hebben verkregen. Er is maar één ondeelbare en absolute alwetendheid en intelligentie in het heelal – en deze doortrilt elk atoom en oneindig klein punt van de gehele eindige kosmos – dat geen grenzen heeft en dat men RUIMTE noemt, wanneer men deze onafhankelijk beschouwt van wat zich erin bevindt. Maar de eerste differentiatie van haar *weerspiegeling* in de gemanifesteerde wereld is zuiver spiritueel, en de wezens die erin worden voortgebracht hebben niet een bewustzijn dat in enig verband staat met het bewustzijn zoals wij dat kennen. Ze kunnen geen menselijk bewustzijn of intelligentie bezitten vóór ze dat persoonlijk en individueel hebben verworven. Dit kan een mysterie zijn, maar toch is het in de esoterische filosofie een feit, dat bovendien heel duidelijk is.

De hele orde van de natuur toont een voortgaande beweging naar *een hoger leven*. Aan de werking van de ogenschijnlijk meest blinde krachten ligt een plan ten grondslag. Het hele evolutieproces met zijn eindeloze aanpassingen is daarvan een bewijs. De onveranderlijke wetten die de zwakke en krachteloze soorten uitroeien om plaats te maken voor de sterke, en die zorgen voor het ‘overleven van de best aangepaste’, werken alle naar het grootse doel toe, al zijn ze nog zo wreed in hun directe werking. Juist het *feit* dat er aanpassingen *voorkomen*, dat de best aangepaste *inderdaad* overleeft in de strijd om het bestaan, toont aan dat wat ‘onbewuste natuur’¹ wordt genoemd in werkelijkheid een samenstel van

¹ Abstract opgevat kan de natuur *niet* ‘onbewust’ zijn, want ze is de emanatie van en dus (op het gemanifesteerde gebied) een aspect van het ABSOLUTE bewustzijn. Wie heeft de moed om aan planten en zelfs aan mineralen een *eigen bewustzijn* te ontzeggen? Hij kan slechts zeggen dat dit bewustzijn buiten zijn bevattingsvermogen ligt.

krachten is die worden gehanteerd door halfintelligente wezens (elementalen) die worden geleid door hoge planeetgeesten (dhyāni-chohans). Laatstgenoemden vormen gezamenlijk het gemanifesteerde *woord* van de ongemanifesteerde LOGOS, en vormen tegelijkertijd het DENKVERMOGEN van het heelal en zijn onveranderlijke WET. (278)

Drie verschillende voorstellingswijzen van het heelal in zijn drie verschillende aspecten worden door de esoterische filosofie in onze gedachten geprent: het VOORBESTAANDE, voortgekomen uit het ALTIJD-BESTAANDE; en het FENOMENALE – de wereld van illusie, de weerkaatsing en schaduw daarvan. Tijdens het grote mysterie en levensdrama dat bekendstaat als het manvantara, is de werkelijke kosmos vergelijkbaar met het voorwerp dat zich bevindt achter het witte scherm waarop door de toverlantaarn de Chinese schimmen worden geworpen. De werkelijke figuren en dingen blijven onzichtbaar, terwijl onzichtbare handen aan de touwtjes van de evolutie trekken. Mensen en dingen zijn dus slechts de weerkaatsingen *op* het witte doek van de werkelijkheden *achter* de verlokkingen van mahāmāyā, of de grote illusie. Dit werd in elke filosofie onderwezen, in elke religie zowel *ante-* als *postdiluviaal*, in India en Chaldea, door de Chinese en door de Griekse wijzen. In eerstgenoemde landen werden in exoterische leringen deze drie heelallen allegorisch voorgesteld door de drie drie-eenheden die uit de centrale eeuwige kiem emaneerden en daarmee een hoogste eenheid vormden: de *oorspronkelijke*, de *gemanifesteerde*, en de *scheppende* triade, of de drie in één. De laatste is in zijn concrete uitwerking slechts het symbool van de eerste *ideële* twee. Daarom laat de esoterische filosofie het deterministische karakter van dit zuiver metafysische begrip buiten beschouwing, en noemt alleen het eerste het altijd-bestaande. Dit is de opvatting van elk van de zes grote Indiase filosofische scholen – de *zes beginselen van dat geheel van* WIJSHEID *waarvan de ‘gnosis’, de verborgen kennis, het zevende is.*

De schrijfster hoopt dat er, hoe oppervlakkig de toelichtingen op de zeven stanza's misschien ook zijn, in het gedeelte van dit boek over kosmogonie genoeg is gegeven om aan te tonen dat de oeroude leringen duidelijk *wetenschappelijker* (in de moderne betekenis van dit woord) zijn dan alle andere oude heilige geschriften wanneer die naar hun exoterische aspect worden beschouwd en beoordeeld. Omdat dit boek echter, zoals al eerder werd toegegeven, *veel meer achterhoudt dan het vrijgeeft*, wordt de onderzoeker uitgenodigd om zijn eigen intuïtie te gebruiken. Onze belangrijkste zorg is om wat al is vrijgegeven, en helaas soms onjuistheden bevat, te verduidelijken; de kennis waarop wordt gezinspeeld – wanneer en waar dit maar mogelijk is – verder aan te vullen; en onze leringen te verdedigen tegen de al te krachtige aanvallen van de moderne sektegeest, en meer in (279)

het bijzonder tegen die van het materialisme van de laatste tijd, vaak ten onrechte wetenschap genoemd. In werkelijkheid zouden alleen de ‘wetenschappers’ en ‘pseudowetenschappers’ de verantwoordelijkheid moeten dragen voor de vele onlogische theorieën die de wereld worden aangeboden. In zijn grote onwetendheid neemt het publiek blindelings alles aan wat van ‘autoriteiten’ komt, en voelt zich verplicht om elke uitspraak afkomstig van een wetenschapper als een bewezen feit te aanvaarden. Dit publiek wordt geleerd om te spotten met alles wat uit ‘heidense’ bronnen naar voren wordt gebracht. Omdat materialistische wetenschappers slechts met hun eigen wapens kunnen worden bestreden – polemieken en bewijsvoering – wordt aan elk deel van dit boek een appendix toegevoegd waarin de twee respectieve opvattingen tegenover elkaar worden geplaatst en wordt aangetoond hoe zelfs grote autoriteiten zich vaak kunnen vergissen. We geloven dat dit met succes kan worden gedaan door de zwakke punten van onze tegenstanders aan te geven, en door te bewijzen dat hun al te veelvuldige drogredenen – die voor wetenschappelijke uitspraken moeten doorgaan – onjuist zijn. We houden ons aan Hermes en zijn ‘wijsheid’ in haar universele functie; onze tegenstanders volgen Aristoteles, omdat ze, tegen de intuïtie en de ervaring van alle eeuwen in, zich verbeelden dat de waarheid het exclusieve eigendom van de westerse wereld is. Vandaar het verschil van opvatting. Zoals Hermes zegt: ‘Kennis verschilt veel van zintuiglijke waarneming, want zintuiglijke waarneming betreft dingen die haar versluisen, maar kennis [gyi] betekent het einde van zintuiglijke waarneming’¹ – d.w.z. van de illusie van onze fysieke hersenen en ons verstand; zo legt hij de nadruk op de tegenstelling tussen de moeizaam door middel van de zintuigen en het denkvermogen (manas) verworven kennis, en de intuïtieve alwetendheid van de spirituele goddelijke ziel – buddhi.

Wat ook het lot van dit boek in een verre toekomst zou kunnen zijn, we hopen tot dusver de volgende feiten te hebben bewezen:

(1) De geheime leer verkondigt geen *atheïsme*, behalve in de hindoe-betekenis van het woord *nāstika*, of het verwerpen van *afgoden*, waaronder alle antropomorfe goden. In deze betekenis is iedere occultist een *nāstika*.

(2) Ze erkent een logos of een collectieve ‘schepper’ van het heelal; een demiurg – in de zin waarin men spreekt over een ‘architect’ als een ‘schepper’ van een gebouw, hoewel die architect nooit één steen ervan heeft aangeraakt, maar het bouwplan leverde, en al het handwerk aan de metselaars overliet; in ons geval werd het bouwplan geleverd door het beeldende vermogen van het heelal, en werd de uitvoering overgelaten aan de

¹ *The Divine Pyramider*, vert. Everard, 1884, 4:33, blz. 23.

menigten intelligente machten en krachten. Maar die demiurg is geen *persoonlijke* godheid – d.w.z. een onvolmaakte *buitenkosmische* god – maar slechts de totaliteit van de dhyāni-chohans en de andere krachten. (280)

Wat laatstgenoemden betreft:

(3) Ze zijn tweevoudig van aard, omdat ze zijn samengesteld uit (a) de redeloze *brute energie*, die eigen is aan de stof, en (b) de intelligente ziel of het kosmische bewustzijn dat die energie richting geeft en leidt, en dat het *dhyāni-chohanische denken is dat de ideatie van het universele denkvermogen weerspiegelt*. Het gevolg hiervan is een steeds voortgaande reeks van fysieke manifestaties en van *morele gevolgen* op aarde tijdens de manvantarische tijdperken, terwijl het geheel onderworpen is aan karma. Omdat dat proces niet altijd volmaakt is, en omdat het, hoeveel bewijzen ook worden geleverd van een leidende intelligentie achter de sluier, toch hiaten en gebreken vertoont, en zelfs resultaten die vaak duidelijke mislukkingen zijn, zijn noch de gezamenlijke menigte (demiurg) noch een van de uitvoerende krachten afzonderlijk, geschikt voorwerpen voor goddelijke verering of aanbidding. Al deze hebben echter recht op de dankbare eerbied van de mensheid, en de mens zou er steeds naar moeten streven de goddelijke evolutie van *ideeën* te bevorderen, door naar zijn beste kunnen *de natuur te helpen* bij haar cyclische taak. Alleen het altijd onkenbare en ondoorgrondelijke kārāṇa, de *oorzaakloze* oorzaak van alle oorzaken, zou zijn tempel en altaar moeten hebben op de heilige en nooit betreden grond van ons hart – onzichtbaar, ongrijpbaar, onuitsprekelijk behalve door ‘de zwakke stem’ van ons spirituele bewustzijn. Zij die dit vereren, moeten dat doen in de stilte en de geheiligde afzondering van hun ziel,¹ terwijl ze hun geest tot enige middelaar maken tussen zichzelf en de *universele geest*, hun goede daden tot de enige priesters, en hun zondige bedoelingen tot de enige zichtbare en objectieve offers die moeten worden gebracht aan de *Tegenwoordigheid*.²

(4) De stof is *eeuwig*. Ze is de upādhi (fysieke basis) waarop het ene oneindige universele denkvermogen zijn ideeën vormt. De esoterici verklaren daarom dat er in de natuur geen anorganische of *dode* stof bestaat. Het onderscheid dat de wetenschap in dit opzicht maakt, is even ongegrond als willekeurig en onredelijk. Wat de wetenschap ook denkt (281)

¹ ‘En wanneer u bidt, doe dan niet zoals de huichelaars . . . maar trek u dan *in uw binnenkamer terug, sluit uw deur en bid tot uw Vader in het verborgene*’ (Matth. 6:6). Onze vader is *in ons* ‘in het verborgene’, ons zevende beginsel, in de ‘binnenkamer’ waar de ziel wordt waargenomen. ‘Het koninkrijk van de hemel’ en van God ‘is *binnenin* ons’, zegt Jezus, niet *buiten* ons. Waarom zijn christenen zo volkomen blind voor de duidelijke betekenis van de woorden van wijsheid die ze zo graag zonder nadenken herhalen?

² Zie afd. 2, hfst. 5, ‘Over de verborgen godheid en haar symbolen’, blz. 381ev.

– en de *exacte* wetenschap is een wispelturige dame, zoals we allen uit ervaring weten – het occultisme weet en zegt sinds onheuglijke tijden dat het anders is, vanaf Manu en Hermes tot aan Paracelsus en zijn opvolgers.

Zo zegt Hermes, de in drie opzichten grote Trismegistus:

O, mijn zoon, de stof *wordt*; vroeger *was* ze; want de stof is het voertuig van het worden.¹ Worden is de activiteit van de ongeschapen godheid. Nadat de [objectieve] stof is voorzien van de kiemen van het worden, wordt ze geboren, want de scheppende kracht modelleert haar *volgens de ideële vormen*. Nog niet voortgebrachte stof had geen vorm; ze wordt, wanneer ze tot activiteit wordt gebracht.²

Alles is voortgebracht door één universele scheppende krachtsinspanning. . . . Niets in de natuur is *dood*. *Alles is organisch en leeft*, en daarom schijnt de hele wereld een levend organisme te zijn.³

(5) Het heelal werd ontwikkeld volgens zijn ideële plan dat eeuwig in stand wordt gehouden in het onbewuste van dat wat de aanhangers van de Vedānta parabrahman noemen. Dit komt praktisch overeen met de conclusies van de hoogste westerse filosofie – ‘de ingeboren, eeuwige en op zichzelf bestaande ideeën’ van Plato, die nu door Eduard von Hartmann opnieuw worden bekeken. Het ‘onkenbare’ van Herbert Spencer vertoont slechts een zwakke gelijkenis met die transcendente *werkelijk-*

¹ Wijlen mevr. (dr.) Kingsford, de bekwame vertaalster van de door haar verzamelde hermetische ‘Fragmenten’ (zie *The Virgin of the World*), zegt hierover in een voetnoot: ‘Dr. Ménard merkt op dat het Grieks voor *geboren worden* en *worden* hetzelfde woord heeft. De gedachte is hier dat het grondmateriaal van de wereld in zijn essentie eeuwig is, maar dat het vóór het scheppen of ‘worden’ in een passieve en bewegingloze toestand verkeert. Het ‘was’ er dus al vóór het tot activiteit werd gebracht; nu ‘wordt’ het, d.w.z. het is in beweging en ontwikkelt zich steeds verder.’ En ze laat er de zuivere Vedānta-leer van de hermetische filosofie op volgen, dat ‘de schepping dus het tijdperk van activiteit [manvantara] van God is, die volgens de hermetica [of dat volgens de Vedānta] twee toestanden kent: activiteit of bestaan, God geëvolueerd (deus explicitus); en passiviteit van het zijn [pralaya], God geïnvolueerd (deus implicitus). Beide toestanden zijn volmaakt en volledig, zoals ook die van het waken en slapen van de mens. Fichte, de Duitse filosoof, onderscheidde het zijn (Sein) als het ene, dat we alleen kennen door het bestaan (Dasein) als het veelvoudige. Deze opvatting is door en door hermetisch. De ‘ideale vormen’ zijn de archetypische of vormgevende ideeën van de neoplatonisten, de eeuwige en subjectieve voorstellingen van de dingen die in de goddelijke geest bestaan vóór het ‘worden’ (blz. 133-4).

² ‘Fragments of the book of Hermes to his son Tatios’, in *The Virgin of the World*, vert. dr. Anna Kingsford, 1885, blz. 133-4.

³ F. Hartmann, *The Life of Paracelsus and the Substance of his Teachings*, 1887, blz. 44; citaat uit zijn *Philosophia ad Athenienses*.

heid waarin de occultisten geloven, en die vaak slechts een verpersoonlijking schijnt te zijn van een '*kracht* achter de verschijnselen' – een oneindige en eeuwige *energie* waaruit alles voortkomt, terwijl de schrijver van de *Philosophie des Unbewussten* [E. von Hartmann] (alleen in dit opzicht) zo dicht bij een oplossing van het grote *mysterie* is gekomen als voor een sterveling maar mogelijk is. Zowel in de oude als in de middeleeuwse filosofie waren er slechts enkelen die dit onderwerp durfden te onderzoeken of het waagden er zelfs maar op te zinspelen. Paracelsus verwijst er impliciet naar. Zijn denkbeelden zijn op bewonderenswaardige manier samengevat door dr. F. Hartmann, lid van de Theosophical Society, in *The Life of Paracelsus*. (282)

Alle *christelijke* kabbalisten hebben de volgende oosterse kerngedachte goed begrepen: de actieve kracht, de 'eeuwigduurende beweging van de grote adem', doet de kosmos bij de dageraad van elk nieuw tijdperk slechts ontwaken, en zet deze in beweging door middel van de twee tegengestelde krachten,¹ en veroorzaakt zo dat hij objectief waarneembaar wordt op het gebied van illusie. Met andere woorden, die tweeledige beweging brengt de kosmos van het gebied van het eeuwige ideële over naar dat van de eindige manifestatie, of van het *noumenale* naar het *fenomenale* gebied. Alles wat *is*, *was*, en *zal zijn*, is eeuwig, zelfs de ontelbare vormen, die alleen eindig en vergankelijk zijn in hun objectieve maar niet in hun ideële vorm. Ze bestonden als ideeën in de eeuwigheid,² en wanneer ze heengaan, zullen ze als weerspiegelingen blijven bestaan. Noch de vorm van de mens, noch die van een dier, plant of steen is ooit *geschapen*; pas op ons gebied begon deze vorm te 'worden', d.w.z. zich te objectiveren tot zijn huidige mate van stoffelijkheid, of zich van *binnen naar buiten* uit te breiden, van de meest verfijnde en bovenzinnelijke essentie tot zijn meest grove verschijning. *Onze* menselijke vormen hebben daarom in de eeuwigheid bestaan als astrale of etherische oervormen; volgens die voorbeelden ontwikkelden de spirituele wezens (of goden), die als plicht hadden om deze tot objectief bestaan en aards leven te brengen, uit *hun eigen essentie* de protoplasmische vormen van toekomstige ego's. Daarna, toen deze menselijke

¹ De middelpuntzoekende en de middelpuntvliedende krachten, die mannelijk en vrouwelijk zijn, positief en negatief, fysiek en spiritueel; en deze twee zijn de ene *oorspronkelijke* KRACHT.

² Het occultisme onderwijst dat er aan iets niet een vorm kan worden gegeven, hetzij door de natuur of door de mens, waarvan het ideële voorbeeld niet al op het subjectieve gebied bestaat. En bovendien dat er onmogelijk zo'n vorm of gestalte in het bewustzijn van de mens kan opkomen, of zich in zijn verbeelding kan ontwikkelen, zonder dat hiervan, tenminste als benadering, een oervorm bestaat.

(283) upādhi of grondvorm gereed was, begonnen de natuurlijke aardse krachten in te werken op die bovenzinnelijke vormen *die, naast hun eigen elementen, ook die van alle vroegere plantvormen en toekomstige dier-vormen van deze aardbol omvatten*. Daarom hulde de *buitenste* schil van de mens zich in alle plantaardige en dierlijke lichamen, voordat ze de menselijke vorm aannam. Het is niet nodig daarover nu meer te zeggen, want het zal, met de bijbehorende toelichtingen, in deel 2 volledig worden beschreven.

Volgens de hermetisch-kabbalistische filosofie van Paracelsus evolueerde yliaster – de voorouder van de pasgeboren protyle, die Crookes in de scheikunde invoerde, of de oorspronkelijke protomaterie – uit zichzelf de kosmos.

Toen de schepping plaatsvond verdeelde de yliaster zich . . . hij smolt en loste zich op, en ontwikkelde uit zichzelf de ideos of chaos, respectievelijk het mysterium magnum, iliados, limbus major, of oorspronkelijke stof genoemd. Deze oorspronkelijke essentie heeft een monistisch karakter, en manifesteert zich niet slechts als levenselektriciteit, als een spirituele kracht, een onzichtbare, onbegrijpelijke, en niet te beschrijven energie, maar ook als de levensstof waaruit de substantie van levende wezens bestaat. Deze ideos van oorspronkelijke stof [of de prōto-hylē] – die de voedingsbodem van alle geschapen dingen is – bevat de substantie waaruit alles wordt gevormd. Het is de chaos . . . waaruit de makrokosmos, en later, door evolutie en deling in mysteria specialia,¹ elk afzonderlijk wezen, ontstond. Alle dingen en alle elementaire substanties waren er in potentie maar niet in feite in aanwezig.²

De vertaler, dr. F. Hartmann, merkt hier terecht op dat ‘het schijnt dat Paracelsus de moderne ontdekking van de ‘potentie van de stof’ 300 jaar geleden heeft voorzien’.

Deze magnus limbus, of de yliaster van Paracelsus, is eenvoudig onze oude vriend uit de tweede en de andere stanza’s: ‘vader-moeder’, *vanbinnen*, voordat deze in de ruimte verscheen. Het is de universele voedingsbodem van de kosmos, verpersoonlijkt in het tweevoudige karakter van de macro- en de mikrokosmos (of het heelal en onze werelddbol)³ door aditi-prakriti, de spirituele en de fysieke natuur. Paracelsus legt immers uit dat

¹ Dr. Hartmann verklaart dit woord als volgt uit de hem beschikbare oorspronkelijke teksten van Paracelsus. Volgens deze grote rozenkruiser ‘is het mysterium alles waaruit iets kan worden ontwikkeld dat er slechts als kiem in aanwezig is. Een zaadje is het ‘mysterium’ van een plant, een ei dat van een levende vogel, enz.’

² *The Life of Paracelsus*, blz. 41-2.

³ Alleen de middeleeuwse kabbalisten pasten in navolging van de joodse kabbalisten en één of twee neoplatonisten de term mikrokosmos op de mens toe. De oude filosofie noemde de aarde de mikrokosmos van de makrokosmos, en de mens het resultaat van beide.

de magnus limbus de kweekplaats is waaruit alle wezens zijn gegroeid, evenals een boom groeit uit een zaadje; met dit verschil echter dat de grote limbus zijn oorsprong heeft in het woord, terwijl de limbus minor (de kiem of het zaad van de aarde) deze in de aarde heeft. De grote limbus is het zaad waaruit alle wezens zijn voortgekomen, en de kleine limbus is ieder uiteindelijk ontstaan wezen dat zijn vorm reproduceert, en dat zelf door de 'grote' is voortgebracht. Laatstgenoemde bezit alle eigenschappen van de grote in dezelfde zin als een zoon een samenstelling heeft die overeenkomt met die van zijn vader.¹ . . . Toen yliaster zich oploste, begon ares, de verdelende, differentiërende, en individualiserende kracht [fohat, nog een oude vriend] . . . te werken. Elk voortbrengen vond plaats als gevolg van scheiding. Uit de ideos werden de elementen vuur, water, lucht en aarde voortgebracht, waarvan de geboorte echter niet plaatsvond in stoffelijke zin, of door een eenvoudige scheiding, maar in spirituele en dynamische zin [zelfs niet door ingewikkelde combinaties, bijvoorbeeld mechanische *vermenging* in tegenstelling tot scheikundige *verbinding*], evenals er vuur uit een steentje kan komen, of een boom uit een zaadje, hoewel er oorspronkelijk geen vuur in het steentje, en geen boom in het zaadje, aanwezig waren. 'De geest leeft, en leven is geest, en leven en geest [prakriti-purusha (?)] brengen alles voort, maar ze zijn in essentie één en niet twee.' Ook de elementen hebben elk hun eigen yliaster, omdat alle activiteit van de stof in elke vorm slechts een uitvloeisel uit dezelfde bron is. Maar zoals uit het zaadje de wortels met hun vezels groeien, daarna de stengel met zijn takken en bladeren, en ten slotte de bloemen en de zaadjes, zo werden ook alle wezens uit de elementen geboren, en bestaan ze uit elementaire substanties waaruit andere vormen kunnen ontstaan, die de eigenschappen van hun ouders dragen.² Als moeders van alle wezens *hebben de elementen een onzichtbare, spirituele aard, en hebben ze zielen*.³ Ze komen alle uit het 'mysterium magnum' voort.⁴ (284)

Vergelijk dit met het *Vishṇu-Purāṇa*:

Uit pradhāna [oorspronkelijke substantie], beheerst door kshetrajña [belichaamde geest?], komt de evolutie van die eigenschappen voort. . . . Uit het grote beginsel mahat [universeel verstand of denkvermogen] . . . komt de oorsprong van de subtiële elementen voort en daaruit ontstaan de zintuigen . . .⁵ (285)

¹ Zie deel 2, stanza 3, blz. 82ev.

² De vertaler merkt op dat 'deze leer, die 300 jaar geleden werd verkondigd, overeenkomt met de leer die, nadat deze door Darwin in een nieuwe vorm was gegoten en verder uitgewerkt, een ommekeer in het moderne denken heeft teweeggebracht. Deze was nog meer uitgewerkt door Kapila in de Sāṅkhya-filosofie.'

³ De oosterse occultist zegt: 'worden geleid en bezielde door spirituele wezens', de werklieden in de onzichtbare werelden en achter de sluier van de occulte natuur, of de natuur in abscondito.

⁴ F. Hartmann, *Op.cit.*, blz. 42-3.

⁵ Boek 1, hfst. 2; Wilson, deel 1, blz. 29-34.

Zo kan worden aangetoond dat alle grondwaarheden van de natuur in de oudheid algemeen verbreid waren, en dat de basisideeën over geest, stof, en het heelal, of over God, substantie, en de mens, dezelfde waren. Vergelijkt men de twee oudste religieuze filosofische stelsels van de wereld – het hindoeïsme en het hermetisme – uit de geschriften van India en Egypte, dan is hun overeenkomst gemakkelijk in te zien.

Dit wordt duidelijk voor iemand die de zojuist genoemde ‘hermetische fragmenten’ leest, vertaald en weergegeven door onze overleden vriendin, dr. Anna Kingsford. Hoewel deze door toedoen van sektarische Grieken en christenen zijn verminkt en verdraaid, heeft de vertaalster de zwakke punten ervan bekwaam en intuïtief aangepakt, en geprobeerd deze te verbeteren door middel van toelichtingen en voetnoten. Ze zegt:

De schepping van de zichtbare wereld door de ‘werkende goden’ of titanen, als instrumenten van de hoogste God,¹ is een door en door hermetisch denkbeeld, *dat herkenbaar is in alle religieuze stelsels*, en in overeenstemming is met recent wetenschappelijk onderzoek [?], dat ons overal de goddelijke macht toont die door middel van natuurkrachten werkt.²

Hermes zegt:

Dat universele wezen dat alles bevat, en alles is, bracht de ziel en de wereld, alles wat de natuur omvat, in beweging. In de veelvoudige eenheid van het universele leven zijn de ontelbare entiteiten die zich door hun variaties onderscheiden niettemin op zo’n manier verenigd dat het geheel één is, en dat alles uit eenheid voortkomt.³

En vervolgens:

God is geen denkvermogen, maar de oorzaak van het bestaan van het denkvermogen; *geen geest*, maar de oorzaak van het bestaan van de geest; geen licht, maar de oorzaak van het bestaan van het licht.⁴

Het bovenstaande laat duidelijk zien dat de ‘goddelijke Poimandres’, hoeveel deze ook in sommige passages door christelijk ‘polijsten’ is verdraaid, niettemin door een filosoof werd geschreven, terwijl de meeste ‘hermetische fragmenten’ afkomstig zijn van sektarische heidenen die een voorkeur hadden voor het denkbeeld van een antropomorf opperwezen. Toch vormen beide een echo van de esoterische filosofie en de *Purāṇa*’s van de hindoes.

¹ Een in de genoemde fragmenten veel voorkomende uitdrukking, waartegen we bezwaar maken. Het *universele denkvermogen* is niet een *wezen* of ‘God’.

² *The Virgin of the World*, 1885, blz. 7vn.

³ ‘Asclepios’, deel 1, in *The Virgin of the World*, 1885, blz. 47-8.

⁴ J. Everard, *The Divine Pymander*, 1884, 9:64, blz. 58.

Vergelijk daartoe twee aanroepingen, één tot het hermetische ‘hoogste Al’, en de andere tot het ‘hoogste Al’ van de latere Indo-Europeanen. Een ‘hermetisch fragment’ geciteerd door Suidas luidt: (286)

Ik bezweer u, hemel, heilig werk van de grote God; ik bezweer u, stem van de Vader, uitgesproken in het begin toen het heelal werd gebouwd; ik bezweer u bij het woord, enige zoon van de Vader die alle dingen in stand houdt, wees mij goedgezind, wees mij goedgezind.

Dit wordt voorafgegaan door het volgende:

Zo was het ideële licht vóór het ideële licht, en de lichtende intelligentie van de intelligentie was altijd, en *haar eenheid was niets anders dan de geest die het heelal omvatte. Uit die geest komen noch God, noch engelen, noch iets anders van belang*, want hij [het?] is de heer van alle dingen en de macht en het licht; en alles is van hem [het] afhankelijk en is in hem [het], enz.¹

Dit wordt tegengesproken door dezelfde Trismegistos, die zegt:

Het is onmogelijk over God te spreken. Want het lichamelijke kan het niet-lichamelijke niet uitdrukken. . . . Dat wat noch lichaam, noch gestalte, vorm of stof heeft, kan niet door de zintuigen worden bevat. Ik begrijp het, Tatios, ik begrijp het: dat wat onmogelijk kan worden omschreven – dat is God.²

Het is duidelijk dat deze twee passages elkaar tegenspreken, en daaruit blijkt (a) dat een aantal generaties van allerlei soorten mystici onder het algemene pseudoniem Hermes schreven, en (b) dat een groot onderscheidingsvermogen nodig is vóór men een fragment als esoterische lering aanvaardt, alleen omdat het onmiskenbaar oud is. We gaan nu het bovenstaande vergelijken met een soortgelijke aanroeping uit de hindoegeeschriften, die ongetwijfeld even oud, zo niet veel ouder, is. Hier is het Parāśara, de Indo-Europese ‘Hermes’, die Maitreya, de Indiase Asklepīos, onderwijst, en Viṣṇu als drievoudig wezen aanroept.

Eer aan de onveranderlijke, heilige, eeuwige, verheven Viṣṇu, die één universele aard heeft, de machtige over alles; aan hem die Hiranyagarbha, Hari en Śaṅkara is [Brahmā, Viṣṇu en Śiva], de schepper, de instandhouder, en de vernietiger van de wereld; eer aan Vāsudeva, de bevrijder (van zijn aanbidders); aan hem van wie de essentie zowel enkelvoudig als veelvoudig is; die zowel fijn- als grofstoffelijk is, en zowel ongedifferentieerd als gedifferentieerd is; eer aan Viṣṇu, de oorzaak van uiteindelijk verlossing, de oorzaak van de schepping, van het bestaan, en van het einde van de wereld; *die de wortel van de wereld is, en die uit de wereld bestaat*.³ (287)

¹ Hermetische fragmenten in *The Virgin of the World*, 1885, blz. 153.

² Stobaeus, *Florilegium*, 80 (88):9.

³ *Viṣṇu-Purāṇa*, 1:2; Wilson, deel 1, blz. 13-15.

Dit is een indrukwekkende aanroeping, en er ligt een diep filosofische betekenis aan ten grondslag; maar voor het niet-ingewijde publiek doet ze evenzeer denken aan een antropomorf wezen als de eerste aanroeping. We moeten het gevoel respecteren dat beide heeft ingegeven, maar we moeten wel constateren dat ze helemaal niet overeenstemt met de innerlijke betekenis, zelfs niet met die van datzelfde hermetische geschrift, waarin staat:

Trismegistos: Werkelijkheid bestaat niet op aarde, mijn zoon, en kan daar niet bestaan. . . . Niets op aarde is werkelijk, er is slechts schijn. . . . Hij [de mens] is als mens niet werkelijk, mijn zoon. Het werkelijke bestaat alleen in zichzelf en blijft wat het is. . . . De mens is vergankelijk, en hij is daarom niet werkelijk, hij is maar schijn, en schijn is de grootste illusie.

Tatios: Zijn dan *de hemellichamen zelf niet werkelijk, mijn vader, omdat ook zij veranderen?*

Trismegistos: Dat wat aan geboorte en aan verandering onderhevig is, is niet werkelijk. . . . Ze vertonen een zekere onwerkelijkheid, want ook zij zijn veranderlijk. . . .

Tatios: En wat is dan de oorspronkelijke werkelijkheid?

Trismegistos: Dat wat één en uniek is, o Tatios; dat wat niet van stof is gemaakt, noch in een lichaam is. Wat kleur noch vorm heeft, wat niet verandert en niet wordt omgevormd, maar wat altijd is.¹

Dit is geheel in overeenstemming met de Vedānta-leer. De hoofdgedachte is occult, en er zijn veel passages in de hermetische fragmenten die in hun geheel tot de geheime leer behoren.

(288) Deze leer zegt dat het gehele heelal wordt bestuurd door intelligente en halfintelligente krachten en machten, zoals we vanaf het begin hebben verklaard. De christelijke theologie erkent hierin te geloven en *legt dit zelfs op*, maar maakt een willekeurig onderscheid en noemt ze ‘engelen’ en ‘duivels’. De wetenschap ontkent hun bestaan, en maakt die opvatting zelfs belachelijk. De spiritisten geloven in de geesten van de doden; en, met uitzondering van deze, ontkennen ze het bestaan van iedere andere soort of klasse van onzichtbare wezens. De occultisten en kabbalisten zijn dus de enigen die van de oude overleveringen een rationele verklaring geven. Deze overleveringen hebben uiteindelijk geleid tot enerzijds dogmatisch geloof, en anderzijds dogmatische ontkenning. Want zowel geloof als ongelooft beslaan ieder maar een klein stukje van de oneindige horizon van spirituele en fysieke manifestaties; en vanuit hun eigen standpunt hebben beide dus gelijk, maar beide hebben ongelijk als ze geloven dat ze binnen hun eigen bijzondere en nauwe grenzen het geheel kunnen omvatten, want dat kunnen ze nooit. In dit opzicht tonen wetenschap, theologie, en zelfs

¹ ‘Fragments of the book of Hermes’, in *The Virgin of the World*, 1885, blz. 135-8.

het spiritisme niet veel méér wijsheid dan de struisvogel, die zijn kop in het zand aan zijn voeten verbergt, en er zeker van is dat er zó niets kan bestaan buiten zijn eigen waarnemingspunt en de beperkte ruimte die zijn dwaze kop inneemt.

Omdat de enige nu nog bestaande boeken over het beschouwde onderwerp die toegankelijk zijn voor niet-ingewijden van de westerse ‘beschaaftde’ volkeren, de bovengenoemde hermetische boeken, of beter gezegd de ‘hermetische fragmenten’, zijn, kunnen we ze in dit geval stellen tegenover de leringen van de esoterische filosofie. Het zou zinloos zijn om voor dit doel een andere bron te citeren, want het publiek weet niets van de Chaldeeuwse boeken die in het Arabisch zijn vertaald en door enige soefi-ingewijden zorgvuldig worden bewaard. Daarom moeten we ter vergelijking onze toevlucht nemen tot de ‘Definitions of Asclepius’, die onlangs door mw. A. Kingsford (lid van de TS) zijn verzameld en van commentaar zijn voorzien; sommige van de daarin voorkomende uitspraken komen sterk overeen met die van de esoterische oosterse leer. Hoewel veel passages een duidelijke invloed van een latere christelijke hand vertonen, zijn toch in het algemeen de eigenschappen van de genii¹ en de goden die van de oosterse leringen, hoewel er over andere onderwerpen passages zijn die in onze leringen anders zijn. Er volgen hier een paar:

Fragmenten uit een vertrouwelijke toelichting,² tot nu toe geheim: (289)

(17) ‘*Het eerste bestaan bij het schemeren van het mahāmanvantara (na de MAHĀPRALAYA die op elk tijdperk van Brahmā volgt) is een BEWUSTE*

¹ De wezens die wij deva’s (goden), dhyāni-chohans, chitkala’s (door de boeddhisten kuan-yin genoemd), en met andere namen noemen, werden door de hermetische filosofen theoi, goden, genii en daimones (in de oorspronkelijke teksten) genoemd. De daimones zijn – in de zin van Socrates, en zelfs in de oosterse en de Latijnse theologische betekenis – de beschermgeesten van de mensheid; ‘zij die in de nabijheid van de onsterfelijken verkeren, en van daaruit over menselijke zaken waken’, zoals Hermes zegt. (*The Virgin of the World*, blz. 104.) In esoterisch taalgebruik worden ze chitkala’s genoemd; sommigen van hen hebben uit hun eigen essentie de mens voorzien van zijn vierde en vijfde beginsel; anderen zijn de zogenaamde pitri’s. Dit zal worden toegelicht wanneer we het voortbrengen van de *volledige mens* bespreken. De wortel van de naam is chiti, ‘datgene waardoor de gevolgen en uitwerkingen van daden en soorten kennis worden uitgekozen om door de ziel te worden gebruikt’ (*Vishṇu-Purāṇa*, Wilson, deel 1, blz. 31-2vn), of het geweten, de *innerlijke* stem van de mens. Bij de yogi’s is chiti een synoniem van mahat, het eerste en goddelijke verstand; maar in de esoterische filosofie is mahat de wortel van chiti, zijn kiem; en chiti is een eigenschap van manas in samenwerking met buddhi, een eigenschap die, wanneer deze zich in de mens voldoende ontwikkelt, door spirituele affiniteit een chitkala aantrekt. Daarom wordt gezegd dat chiti een stem is die mystiek leven verwerft en kuan-yin wordt.

² Deze (lering) heeft geen betrekking op prakriti-purusha buiten de grenzen van ons kleine heelal.

SPIRITUELE STAAT. *In de gemanifesteerde WERELDEN (zonnestelsels) is het, in zijn OBJECTIEVE SUBJECTIVITEIT, als het waas van een goddelijke adem voor de blik van de ziener in trance. Naarmate het uit LAYA¹ tevoorschijn komt, verspreidt het zich over de oneindigheid als een kleurloze spirituele vloeistof. In onze planetaire wereld bevindt het zich op het ZEVENDE GEBIED, en in zijn ZEVENDE TOESTAND.*²

(18) *‘Voor ONS spirituele oog is het substantie. Mensen in de WAAKTOESTAND kunnen het niet zo noemen; daarom hebben ze het in hun onwetendheid ‘God-geest’ genoemd.’*

(19) *‘Het bestaat overal en vormt de eerste UPĀDHI (basis) waarop onze wereld (zonnestelsel) is gebouwd. Buiten dat stelsel wordt het in zijn oorspronkelijke zuiverheid alleen gevonden tussen (de zonnestelsels of) de sterren van het heelal, de werelden die al zijn gevormd of die worden gevormd; terwijl de werelden in LAYA in zijn schoot rusten. Omdat zijn substantie van een andere soort is dan de op aarde bekende, geloven haar bewoners, die ER DOORHEEN zien, in hun toestand van illusie en onwetendheid, dat het lege ruimte is. Er is geen duimbreed (ĀṄGULA) lege ruimte in het hele grenzeloze (heelal). . . .’*

(20) *‘Stof of substantie is zowel in onze wereld als daarbuiten zevenvoudig. Bovendien is elk van haar toestanden of beginselen in zeven graden van dichtheid verdeeld. SŪRYA (de zon) toont in zijn zichtbare weerspiegeling de eerste of laagste toestand van de zevende of hoogste staat van de ALOMTEGENWOORDIGHEID, de allerzuiverste, de eerste gemanifesteerde adem van het steeds ongemanifesteerde SAT (zijn-heid). Alle centrale fysieke of objectieve zonnen bevinden zich wat hun substantie betreft in de laagste toestand van het eerste beginsel van de ADEM. Geen enkele van deze is meer dan de WEERSPIEGELING van zijn BEGINSELEN die voor ieders blik verborgen zijn, behalve voor die van de dhyāni-chohans, van wie de lichaamssubstantie behoort tot de vijfde onderafdeling van het zevende beginsel van de moedersubstantie, en daarom vier graden hoger ligt dan de weerspiegelde zonnesubstantie. Zoals er zeven dhātu’s (hoofdschikkingen in het menselijk lichaam) zijn, zijn er ook zeven krachten in de mens en in de hele natuur.’*

(21) *‘De werkelijke substantie van de verborgen (zon) is een kern van moedersubstantie³. Deze is het hart en de voedingsbodem van alle levende en bestaande krachten in ons zonneheelal. Ze is de kern van waaruit alle machten die ervoor zorgen dat de atomen hun plichten vervullen, zich op*

¹ De uiteindelijke rusttoestand: de toestand van nirvāṇa van het zevende beginsel.

² Vanuit ons bewustzijnsgebied gezien.

³ Of de ‘droom van de wetenschap’, de oorspronkelijke werkelijk homogene stof, die door geen sterveling in dit *ras* of in deze *ronde* objectief kan worden gemaakt.

hun cyclische reis beginnen te verspreiden; ze is het brandpunt waarin deze elk elfde jaar in hun ZEVENDE ESSENTIE weer samenkomen. Indien iemand u vertelt dat hij de zon heeft gezien, lach dan om hem,¹ alsof hij had gezegd dat de zon zich op haar dagelijkse pad werkelijk voortbeweegt . . .

(23) *‘Op grond van zijn zevenvoudige aard spreken de Ouden over de zon alsof hij wordt getrokken door zeven paarden, in overeenstemming met de metra van de Veda’s; of ook dat de zon, hoewel hij in zijn omloop wordt vereenzelvigd met de ZEVEN ‘gaṇa’s’ (klassen van zijn), toch ervan verschilt², zoals in feite het geval is; en ook dat hij ZEVEN STRALEN heeft, zoals in feite het geval is . . .’*

(25) *‘De zeven wezens in de zon zijn de zeven heiligen, uit zichzelf geboren uit de inwonende kracht in de voedingsbodem van de moedersubstantie. Zij zenden de zeven hoofdkrachten of stralen uit, die zich aan het begin van pralaya zullen concentreren tot zeven nieuwe zonnen voor het volgende manvantara. De energie waaruit ze plotseling tot een bewust bestaan in elke zon komen, wordt door sommigen Vishṇu genoemd (zie de voetnoot hieronder), die de adem van het ABSOLUTE is.*

We noemen dit het ene gemanifesteerde leven – zelf een weerspiegeling van het absolute. . . .’

(26) *‘Dit laatste moet nooit in geschreven of in gesproken woorden worden uitgedrukt, OPDAT HET NIET IETS WEGNEEMT VAN ONZE SPIRITUELE ENERGIEËN DIE naar de toestand VAN DIT ABSOLUTE STREVEN, en spiritueel steeds verder ERTOE worden aangetrokken, zoals het hele fysieke heelal zich kosmisch naar ZIJN gemanifesteerde zwaartepunt beweegt.’*

(27) *‘Eerstgenoemde – het eerste bestaan – dat in deze bestaanstoestand het ENE LEVEN kan worden genoemd, is, zoals is uitgelegd, een WAAS voor (291) scheppende of vormende doeleinden. Het manifesteert zich in zeven toestanden, die met hun zevenvoudige onderverdelingen de NEGENENVEERTIG vuren³ vormen die in de heilige boeken worden genoemd. . . .’*

(29) *‘De eerste is de . . . ‘moeder’ (prima MATERIA). Terwijl ze zich scheidt in haar oorspronkelijke zeven toestanden, beweegt ze zich cyclisch naar omlaag;⁴ wanneer ze zich in haar LAATSTE beginsel tot GROVE STOF*

¹ ‘Vishṇu in de vorm van de actieve zonne-energie gaat nooit op of onder; hij is de zevenvoudige zon en verschilt tegelijkertijd daarvan’, zegt het *Vishṇu-Purāṇa* (2:11; Wilson, deel 2, blz. 296).

² ‘Op dezelfde manier als de mens een op een standaard staande spiegel nadert en daarin zijn eigen beeld ziet, wordt de energie of weerspiegeling van Vishṇu [de zon] nooit daarvan gescheiden, maar blijft in de zon als in een spiegel die zich daarin bevindt’ (*Op.cit.*, blz. 296-7).

³ In het *Vishṇu-* en andere *Purāṇa*’s.

⁴ Vergelijk de hermetische ‘natuur’, die ‘cyclisch afdaalt in de stof wanneer ze de ‘hemelse mens’ ontmoet’.

heeft verdicht, draait ze om zichzelf rond en bezielt, met de zevende emanatie van dat laatste beginsel, het eerste en laagste element (de slang die in haar eigen staart bijt). In een hiërarchie, of bestaansorde, is de zevende emanatie van haar laatste beginsel als volgt:

(a) In de mineralen, de vonk die latent erin aanwezig is en tot haar vergankelijke bestaan wordt geroepen door het POSITIEVE dat het NEGATIEVE doet ontwaken (enzovoort) . . .

(b) In planten is ze die levens- en intelligente kracht die het zaad doordringt en doet uitgroeien tot de grasspriet, of de wortel en de jonge boom. Ze is de kiem die de UPĀDHI wordt van de zeven beginselen van het omhulsel waarin ze woont, en waaruit ze deze laat uitbotten naarmate dat omhulsel groeit en zich ontwikkelt.

(c) In elk dier doet ze hetzelfde. Ze is zijn levensbeginsel en levenskracht; zijn instinct en zijn kwaliteiten; zijn eigenschappen en onderscheidende kenmerken . . .

(d) De mens geeft ze alles wat ze aan alle andere gemanifesteerde eenheden in de natuur schenkt; maar bovendien ontwikkelt ze in hem de weerspiegeling van al haar NEGENENVEERTIG VUREN. Elk van zijn zeven beginselen is een volle erfgenaam van, en deelhebber aan, de zeven beginselen van de 'grote moeder'. De adem van haar eerste beginsel is zijn geest (ātman). Haar tweede beginsel is BUDDHI (ziel). [We noemen dit ten onrechte het zevende – HPB]. Het derde voorziet hem (a) van de hersenstof op het fysieke gebied, en (b) van het DENKVERMOGEN [d.w.z. de menselijke ziel – HPB] dat die stof overeenkomstig zijn organische vermogens aanstuurt.

(292) (e) Ze is de leidende kracht in de kosmische en aardse elementen. Ze woont in het vuur dat uit zijn slapende toestand tot actief bestaan wordt gewekt, want alle zeven onderdelen van het * * * beginsel wonen in het aardse vuur. Ze wervelt in de bries, stormt in de orkaan, en brengt de lucht in beweging, en dat element heeft eveneens deel aan een van haar beginselen. Ze gaat cyclisch te werk, en regelt de beweging van het water, trekt de golven aan en stoot deze weer af volgens vaste wetten¹ waarvan haar zevende beginsel de levenschenkende ziel is.

(f) Haar vier hogere beginselen bevatten de kiem die zich ontwikkelt tot de kosmische goden; haar drie lagere brengen de levens van de elementen (elementalen) voort.

¹ De schrijvers van het bovenstaande kenden de fysieke oorzaak van de getijden, de golven, enz., heel goed. Hier wordt de bezielende geest van het hele kosmische zonnelichaam bedoeld, waarnaar altijd wordt verwezen als zulke uitdrukkingen in mystieke zin worden gebruikt.

(g) *In onze zonnewereld is het ene bestaan: hemel en aarde, de wortel en de bloem, de handeling en de gedachte. Het is aanwezig in de zon en evengoed in de glimworm. Geen atoom kan eraan ontkomen. Daarom hebben de oude wijzen het wijselijk de gemanifesteerde God in de natuur genoemd. . . .*

Het kan in dit verband interessant zijn de lezer te herinneren aan wat Subba Row vanuit een mystiek oogpunt over de krachten heeft gezegd. Hij zegt:

Kanyā [het zesde teken van de dierenriem, of Maagd] betekent een maagd, en stelt śakti of mahāmāyā voor. Het teken . . . is de zesde rāśi of afdeling, en geeft aan dat er zes oorspronkelijke krachten in de natuur zijn [verenigd door de zevende] . . .

Deze śakti's zijn de volgende:

(1) PARĀŚAKTI. Letterlijk de grote of hoogste kracht of macht. Ze betekent en omvat de krachten *licht en warmte*.

(2) JÑĀNAŚAKTI. . . . De kracht van het verstand, van werkelijke wijsheid of kennis. Deze heeft twee aspecten:

Hier volgen *enkele* van haar manifestaties *wanneer ze onder de invloed of beheersing van stoffelijke omstandigheden wordt gebracht*. (a) Het vermogen van het verstand om onze gewaarwordingen te interpreteren. (b) Zijn vermogen om denkbeelden van vroeger terug te roepen (geheugen) en om toekomstverwachtingen te wekken. (c) Zijn vermogen zoals dat aan de dag treedt in wat psychologen nu 'de wetten van associatie' noemen, dat het denken in staat stelt *blijvende* verbanden te leggen tussen verschillende groepen gewaarwordingen en mogelijke gewaarwordingen, en zo het begrip of denkbeeld van een uiterlijk voorwerp te doen ontstaan. (d) Zijn vermogen om onze denkbeelden met elkaar in verband te brengen door de mysterieuze schakel van het geheugen, en zo het begrip van een zelf of individualiteit te doen ontstaan; [*enkele*] van haar manifestaties, wanneer ze is bevrijd *van de binding aan de stof*, [zijn] (a) helderziendheid en (b) psychometrie.

(3) ICHCHĀŚAKTI – *de wilskracht*. De meest gebruikelijke manifestatie ervan is het opwekken van bepaalde zenuwstromen die de spieren in beweging brengen zoals dat voor het bereiken van het gewenste doel nodig is. (293)

(4) KRIYĀŚAKTI. De mysterieuze kracht van het denken die dit in staat stelt door haar eigen inherente energie uiterlijke, waarneembare verschijnselen teweeg te brengen. De Ouden dachten dat *elk denkbeeld zich uiterlijk zal manifesteren als men sterk zijn aandacht erop concentreert*. Evenzo zal een krachtige wilsuiting worden gevolgd door het gewenste resultaat.

Een yogī verricht zijn wonderen meestal door middel van ichchhāśakti en kriyāśakti.

(5) KUṆḌALINĪŚAKTI. Het vermogen of de kracht die zich langs een gebogen pad beweegt. Het is het universele levensbeginsel dat zich [overal] in de natuur [manifesteert]. Deze kracht omvat de twee grote krachten van aantrekking en afstoting. Elektriciteit en magnetisme zijn slechts manifestaties ervan. Dit is de kracht die de ‘voortdurende aanpassing van *innerlijke aan uiterlijke verbanden*’ tot stand brengt, die volgens Herbert Spencer de essentie van het leven is, en ook de ‘voortdurende aanpassing van *uiterlijke aan innerlijke verbanden*’ die de basis vormt van zielsverhuizing, of punarjanman (wedergeboorte), in de leringen van de oude hindoeïfilosofen. Een yogī moet deze kracht volledig meester zijn vóór hij moksha kan bereiken. . . .

(6) MĀNTRIKĀŚAKTI. Het vermogen of de kracht van letters, spraak of muziek. Het onderwerp van de *Mantra-Śāstra* is deze kracht in al haar manifestaties. . . . De invloed van een [melodie] is een van haar alledaagse uitingen. De kracht van de onuitsprekelijke naam vormt de kroon van deze śakti.

De moderne wetenschap heeft de eerste, de tweede en de vijfde van de bovengenoemde krachten slechts gedeeltelijk onderzocht, maar wat de andere krachten betreft, tast ze volledig in het duister. De zes krachten worden als eenheid weergegeven door het astrale licht [daivīprakṛiti, de zevende, het licht van de LOGOS].¹

Het bovenstaande wordt geciteerd om de werkelijke hindoeïdenkbeelden over dit onderwerp aan te geven. Het is allemaal esoterisch, maar het beslaat nog geen tiende deel van *wat erover kan worden gezegd*. Zo zijn de zes namen van de zes genoemde krachten die van *de zes hiërarchieën* van dhyāni-chohans, verenigd in hun *oorsprong*, de zevende, die het vijfde beginsel van de kosmische natuur, of van de ‘moeder’ in mystieke zin, verpersoonlijken. Alleen al voor het opsommen van de vermogens van een yogī zouden tien boekdelen nodig zijn. Aan het hoofd van elk van die krachten staat een *levende bewuste entiteit*, waarvan de kracht een emanatie is.

(294) Maar laten we de hierboven geciteerde toelichting vergelijken met de woorden van Hermes, de ‘in drie opzichten grote’:

De schepping van leven *door de zon* gaat even onafgebroken door als zijn licht; niets houdt hem tegen of beperkt hem. Rondom hem *zijn ontelbare koren van genii*, als een leger van satellieten. Deze genii verkeren in de nabijheid van de onsterfelijken, en waken van daaruit over menselijke zaken. Ze vervullen de wil van de goden [karma] *door middel van stormen, orkanen, uitbarstingen van vulkanen en aardbevingen*, en ook door hongersnoden en

¹ *The Theosophist*, november 1881, blz. 42-3&vn; zie ook *Five Years of Theosophy*, 1885, blz. 110-11&vn. Noot vert.: De woorden tussen vierkante haken zijn van HPB.

oorlogen om ongeloof te bestraffen.¹ . . . Het is de zon die alle wezens in stand houdt en voedt; en evenals de ideële wereld de waarneembare wereld omringt en deze met de overvloed en grote verscheidenheid van vormen vult, zo brengt ook de zon, die alles in zijn licht hult, overal de geboorte en ontwikkeling van wezens tot stand. . . . *Onder zijn bevel staat het koor van de genii*, of beter gezegd de koren, *want er zijn er vele en verschillende, en hun aantal komt overeen met dat van de sterren. Elke ster heeft haar genii, goede en kwade door hun aard*, of beter gezegd door hun invloed, *want invloed uitoefenen is de essentie van de genii*. . . . Al deze genii hebben de leiding over wereldse zaken.² Ze brengen staten en individuen aan het wankelen of ten val. Ze *drukken hun stempel op onze ziel*, ze bevinden zich in onze zenuwen, in ons merg, in onze aderen en slagaderen, en *zelfs in onze hersensubstantie*. . . . Op het moment dat ieder van ons zijn leven en bestaan verkrijgt, komt hij onder de hoede van de genii [elementalen] die de leiding hebben over de geboorten,³ en die lager in rang staan dan de astrale krachten [bovenmenselijke astrale geesten]. Ze veranderen voortdurend, niet altijd op dezelfde manier, maar in kringen rondgaand.⁴ Door middel van het lichaam doordringen ze twee delen van de ziel, opdat deze van elk de afdruk kan ontvangen van zijn eigen energie. Maar het verstandelijk denkende gedeelte van de ziel is niet onderworpen aan de genii; het is bestemd om [de] God⁵ te ontvangen, die dit met een zon- nige straal verlicht. Degenen die zo zijn verlicht, zijn klein in aantal, en de genii laten hen ongemoeid: want noch de genii noch de goden hebben enige macht in de tegenwoordigheid van één enkele straal van God.⁶ Maar bij alle

(295)

¹ Zie stanza's 4 en 5 en de toelichtingen daarop, vooral de toelichtingen op stanza 5, over 'de lipika's en de vier mahārājā's', de instrumenten van karma, blz. 153ev.

² En ook 'goden' of dhyāni's, niet alleen de genii of 'geleide krachten'.

³ Dit betekent dat – omdat de mens is samengesteld uit alle grote elementen: vuur, lucht, water, aarde en ether – de ELEMENTALEN die respectievelijk tot die elementen behoren, zich aangetrokken voelen tot de mens, omdat ze in essentie met hem overeenkomen. Het element dat in een bepaald gestel overheerst, zal tijdens het hele leven het heersende element zijn. Als bijvoorbeeld in de mens het aardse, gnoom-element de overhand heeft, zullen de gnomes hem ertoe brengen om edele metalen, geld en rijkdom, enz., te vergaren. 'De dierlijke mens is de zoon van de dierlijke elementen waaruit zijn ziel [leven] werd geboren, en dieren zijn een afspiegeling van de mens', zegt Paracelsus (*De fundamento sapientiae*). Paracelsus was voorzichtig; hij wilde dat de *Bijbel* overeenstemde met wat hij zei, en daarom zei hij niet alles.

⁴ Cyclische vooruitgang wat betreft ontwikkeling.

⁵ De god in de mens en vaak de incarnatie van een god, een hoog spirituele dhyāni-chohan in hem, naast de tegenwoordigheid van zijn eigen zevende beginsel.

⁶ Welke 'god' wordt hier bedoeld? Niet God 'de Vader', de antropomorfe fictie, want die god is de gezamenlijke elohim, en heeft geen bestaan los daarvan. Bovendien is zo'n god eindig en onvolmaakt. Hier worden met diegenen die 'klein in aantal' zijn de hoge ingewijden en adepten bedoeld. En juist die mensen geloven in 'goden' en kennen geen 'God', behalve één universele en onvoorwaardelijke godheid, die nergens banden mee heeft.

andere mensen worden zowel de ziel als het lichaam door de genii bestuurd. Ze hechten zich aan hen, en oefenen invloed uit op hun handelingen. . . . De genii beheersen dan de wereldse zaken, en onze lichamen dienen hun tot instrument. . . .¹

Het bovenstaande geeft, op een paar sektarische punten na, de opvattingen weer die tot ongeveer een eeuw geleden bij alle volkeren algemeen gangbaar waren. Deze opvattingen zijn in grote lijnen nog steeds orthodox bij zowel heidenen als christenen, afgezien van een handjevol materialisten en wetenschappers.

Want of men de genii en de ‘goden’ van Hermes nu ‘machten van de duisternis’ en ‘engelen’ noemt, zoals in de Griekse en Latijnse kerken, of ‘geesten van de doden’, zoals in het spiritisme, of ook bhūta’s en deva’s, shaitan of djinn, zoals ze nog steeds in India en in islamitische landen worden genoemd – *ze zijn allemaal één en hetzelfde* – ILLUSIE. We moeten dit echter niet opvatten in de zin waarin de grote filosofische leer van de Vedānta onlangs door westerse scholen is verdraaid.

(296) Alles wat *is*, emaneert uit het ABSOLUTE, dat alleen al op basis van deze aanduiding de ene en enige werkelijkheid is – en daarom *moet* alles buiten dit absolute, het voortbrengende en oorzakelijke element, ontegenzeggelijk een illusie zijn. Maar dit geldt alleen vanuit een zuiver metafysisch gezichtspunt. Iemand die zichzelf als geestelijk gezond beschouwt, en door anderen ook zo wordt gezien, noemt de visioenen van een *krankzinnig* medemens – met hallucinaties die *het slachtoffer óf gelukkig óf heel erg ongelukkig maken*, al naargelang de omstandigheden – eveneens illusies en fantasieën. Maar voor welke krankzinnige zijn de afschuwelijke schaduwbeelden in zijn verstoorde brein, zijn *illusies*, op dat moment niet even werkelijk als de dingen die zijn arts of verpleger misschien ziet? Alles is relatief in dit heelal, alles is een illusie. Maar de ervaringen op een of ander gebied zijn een werkelijkheid voor de waarnemer van wie het bewustzijn zich op dat gebied bevindt, hoewel men zich kan voorstellen dat deze ervaringen vanuit een zuiver metafysisch standpunt geen objectieve werkelijkheid hebben. De esoterische leringen moeten echter geen strijd voeren tegen de metafysici, maar tegen de fysici en materialisten. Volgens laatstgenoemden hebben levenskracht, licht, geluid, elektriciteit, en zelfs de objectieve aantrekkingskracht van het magnetisme, geen objectief bestaan. Ze denken dat deze slechts als ‘bewegingsvormen’, ‘gewaar-

¹ Anna B. Kingsford, *The Virgin of the World*, 1885, ‘The definitions of Asclepius’, blz. 104-6.

wordingen en eigenschappen van de stof', bestaan.

Noch de occultisten in het algemeen noch de theosofen verwerpen, zoals sommigen ten onrechte denken, de opvattingen en theorieën van de moderne wetenschap, alleen omdat deze zienswijzen in strijd zijn met de theosofie. De eerste regel van de Theosophical Society is om de keizer te geven wat des keizers is. Theosofen zijn daarom de eersten om de intrinsieke waarde van de wetenschap te erkennen. Maar wanneer haar hogepriesters het bewustzijn terugbrengen tot een afscheiding van de grijze hersenstof, en al het andere in de natuur tot een bewegingsvorm, verzetten we ons tegen deze leer, omdat ze, zelfs meer nog vanuit *wetenschappelijk* standpunt dan vanuit het occulte aspect van de esoterische kennis, onfilosofisch, met zichzelf in tegenspraak, en eenvoudig absurd is.

Het astrale licht van de bespottende kabbalisten bevat vreemde en eigenaardige geheimen voor wie erin kan zien; en de mysteries die verborgen liggen in zijn altijd woelige golven *bestaan*, ondanks alle materialisten en spotters.¹ Deze geheimen en nog veel andere mysteries zullen niet-bestaand blijven voor de materialisten van onze tijd, zoals Amerika voor de Europeanen in de vroege middeleeuwen een niet-bestaande mythe was, hoewel Scandinaviërs en Noren die heel oude 'Nieuwe Wereld' in feite verschillende eeuwen eerder hadden bereikt en zich er hadden gevestigd. Maar

(297)

¹ Het astrale licht van de kabbalisten wordt door sommigen heel onjuist vertaald met 'aether'; laatstgenoemde wordt verward met de hypothetische ether van de wetenschap, en beide termen worden door sommige theosofen gegeven als synoniem van ākāśa. Dit is een grote fout.

'Aan de hand van een kenschets van ākāśa laten we zien hoe ontoreikend het is ākāśa weer te geven door ether', schrijft Nīlakaṇṭha Gore, de schrijver van *A Rational Refutation of the Hindu Philosophical Systems*, die op die manier onbewust het occultisme helpt. 'Het is oneindig van afmeting; het bestaat niet uit delen, en kleur, smaak, geur, en tastbaarheid zijn niet erop van toepassing. In dat opzicht komt het precies overeen met tijd, ruimte, Īśvara ['de Heer', maar meer nog scheppend vermogen en ziel – anima mundi]. Vergelijken we het daarmee, dan is het bijzondere ervan dat het de *materiële oorzaak van geluid* is. Afgezien daarvan zou men het als één met de leegte kunnen opvatten' (blz. 120).

Het is ongetwijfeld *leegte*, vooral voor de rationalisten. In ieder geval zal ākāśa beslist een leegte in het brein van een materialist teweegbrengen. Hoewel ākāśa niet die ether van de wetenschap is, zelfs niet de ether van de occultist, die deze omschrijft als slechts een van de beginselen van ākāśa, is het samen met zijn oorsprong niettemin ongetwijfeld de oorzaak van geluid, en dan slechts een fysieke en spirituele, en in geen geval een materiële, oorzaak. Het verband tussen ether en ākāśa kan worden beschreven door zowel op ākāśa als op ether de woorden toe te passen die in de *Veda's* over een god worden gezegd, 'Zo was hij in feite (zijn eigen) zoon', de een de nakomeling van de ander en toch zichzelf. Dit is misschien een moeilijk raadsel voor de niet-ingewijden, maar heel gemakkelijk te begrijpen voor iedere hindoe – zelfs al is deze geen mysticus.

evenals er een Columbus werd geboren om de landen van de tegenvoeters opnieuw te ontdekken, en de Oude Wereld te dwingen om erin te geloven, zo zullen er ook toekomstige onderzoekers worden geboren die de wonderen zullen ontdekken waarvan de occultisten nu beweren dat ze bestaan in de gebieden van de ether met hun veelsoortige en veelvormige bewoners en bewuste entiteiten. Dan zal de wetenschap – of ze dat nu wil of niet – het oude ‘bijgeloof’ moeten aanvaarden, zoals ze al in veel andere gevallen heeft gedaan. En als de geleerde professoren eenmaal zijn gedwongen om het te aanvaarden, zullen ze de ontdekking – te oordelen naar de ervaring uit het verleden, zoals in het geval van het MESMERISME en magnetisme, dat nu is omgedoopt tot ‘hypnotisme’ – naar alle waarschijnlijkheid voor zich opeisen en de naam ervan verwerpen. De keuze van de nieuwe benaming zal op haar beurt afhangen van de ‘bewegingsvormen’, de nieuwe naam voor de oudere ‘automatische fysieke processen tussen de zenuwvezels van het [wetenschappelijke] brein’ van Moleschott, en heel waarschijnlijk ook van de laatste maaltijd van de naamgever, want volgens de grondlegger van het nieuwe hylo-idealistische stelsel is ‘hersenerwerking in oorsprong hetzelfde als de afscheiding van darmsap’.¹ Als men deze belachelijke stelling zou geloven, zou dus de nieuwe naam voor dit archaïsche begrip zijn kans moeten grijpen onder inspiratie van de lever van de naamgever, en alleen dan zouden deze waarheden een kans hebben wetenschappelijk te worden!

(298) Maar de WAARHEID heeft, hoe onaangenaam die voor de gewoonlijk blinde meerderheid ook is, altijd haar voorvechters gehad die bereid waren voor haar te sterven, en de occultisten zullen zich er niet tegen verzetten dat de wetenschap deze aanneemt onder welke nieuwe naam ook. Maar veel occulte waarheden zullen worden doodgezwegen tot de wetenschappers beslist gedwongen worden om deze op te merken en aan te nemen. Dit gebeurde met de verschijnselen van de spiritisten en andere paranormale manifestaties, die de vroegere lasteraars zich ten slotte zonder de minste erkenning of dankbetuiging hebben toegeëigend. Stikstof heeft de kennis van de scheikunde aanzienlijk verrijkt, maar haar ontdekker, Paracelsus, wordt tot op heden een ‘kwakzalver’ genoemd. Er schuilt een diepe waarheid in de woorden van H.T. Buckle in zijn uitstekende boek *History of Civilization in England*, waarin hij zegt:

Als gevolg van nog onbekende omstandigheden [karmische voorzienigheid – HPB] verschijnen er van tijd tot tijd grote denkers, die hun leven aan één enkel

¹ *National Reformer*, 9 januari 1887, het artikel ‘Phreno-kosmo-biology’, door dr. Lewins.

doel wijden en daardoor in staat zijn op de ontwikkeling van de mensheid vooruit te lopen, en die een religie of filosofie voortbrengen waardoor uiteindelijk belangrijke gevolgen worden teweeggebracht. Maar als we de geschiedenis nagaan, zullen we duidelijk zien dat, hoewel de oorsprong van een nieuwe opvatting zo aan een enkel mens te danken kan zijn, de gevolgen van die nieuwe manier van denken zullen afhangen van de toestand van de mensen waaronder deze wordt verspreid. Als een religie of een filosofie een volk te ver vooruit is, heeft ze op dat moment geen nut, maar moet ze de tijd afwachten¹ tot het verstand van de mensen rijp is om haar te ontvangen. . . . Elke wetenschap, elk geloof heeft zijn martelaren gehad. *De gewone gang van zaken is dat er een paar generaties voorbijgaan, en er dan een tijd komt waarin juist deze waarheden als alledaagse feiten worden beschouwd. Later komt er weer een andere tijd waarin ze als noodzakelijk worden verklaard, en zelfs het traagste verstand zich afvraagt hoe ze ooit konden worden ontkend.*²

Het is heel waarschijnlijk dat de geesten van de huidige generaties nog niet helemaal rijp zijn om occulte waarheden te ontvangen. Zo zullen de vergevorderde denkers van het zesde wortelras terugkijken op de geschiedenis van het volledig en onvoorwaardelijk aannemen van de esoterische filosofie. Intussen zullen de generaties van ons vijfde ras zich voortdurend door vooroordeel en vooringenomenheid laten meeslepen. Van alle kanten zullen de occulte wetenschappen minachtend worden nagewezen, en iedereen zal proberen deze belachelijk te maken en de kop in te drukken, in naam en ter meerdere glorie van het materialisme en zijn zogenaamde wetenschap. In antwoord op verschillende te verwachten tegenwerpingen van de wetenschap worden echter in de appendices in afdeling 3 van dit deel de wederzijdse standpunten van de aanklager en de verdediger uiteengezet. De theosofen en occultisten worden aangeklaagd door de publieke opinie, die nog steeds het vaandel van de inductieve wetenschappen hooghoudt. Laatstgenoemde moeten dus worden onderzocht, en er moet worden vastgesteld in hoeverre hun prestaties en ontdekkingen op het gebied van de natuurwetten in tegenspraak zijn, niet zozeer met onze beweringen als wel met de feiten van de natuur. Het uur heeft nu geslagen om vast te stellen of de muren van het moderne Jericho zo stevig staan dat geen geschal van de occulte bazuin deze ooit kan doen instorten. (299)

De zogenaamde *krachten*, in de eerste plaats licht en elektriciteit, en de samenstelling van de zonnebol moeten zorgvuldig worden onder-

¹ Dit is de wet van de cyclussen, maar de koppigheid van de mens verzet zich vaak tegen deze wet.

² 1864, deel 1, blz. 186.

zocht; en dit geldt ook voor de zwaartekracht en de neveltheorieën. De aard van de ether en van de andere elementen moet worden besproken, en zo moeten wetenschappelijke en occulte leringen tegenover elkaar worden geplaatst, waarbij een aantal tot nu toe geheime leringen van laatstgenoemde zullen worden onthuld.¹

Ongeveer 15 jaar geleden² was de schrijfster de eerste die na de kabbalisten de wijze geboden van de esoterische catechismus herhaalde:

Sluit uw mond, opdat u *hierover* [het mysterie] niet zult spreken, en uw hart, opdat u niet hardop zult denken; en wanneer uw hart aan uw aandacht is ontsnapt, breng het dan op zijn plaats terug, want dat is het doel van ons verbond.³

En ook:

Dit is een geheim dat de dood brengt: sluit uw mond, opdat u het niet aan het gewone volk onthult; houd uw denken onder controle, opdat er niet iets uit ontsnapt en naar buiten komt.⁴

Een paar jaar later moest een tipje van de sluier van Isis worden opgelicht, en nu wordt er een nieuwe en grotere scheur in gemaakt.

Maar oude en ingeburgerde fouten – die elke dag meer in het oog springen en vanzelfsprekender worden – staan nu evenals toen in slagorde opgesteld. Aangevoerd door blind conservatisme, verwaandheid en vooroordeel, liggen ze voortdurend op de loer, klaar om elke waarheid te verstikken, die, ontwaakt uit haar eeuwenlange slaap, aanklopt om te worden toegelaten. Dit is steeds zo gegaan sinds de mens een bezielde wezen werd. Dat dit telkens de *morele dood* betekent voor de onthullers die enkele van deze heel oude waarheden aan het licht brengen, is even zeker als dat het LEVEN en REGENERATIE brengt aan hen die in staat zijn om zelfs uit het weinige dat nu aan hen is onthuld, voordeel te trekken.

¹ Zie afdeling 3, appendices, in deel 1 en deel 2.

² Zie *Isis ontsluiert*, 2:48.

³ *Sefer Jetsirah* (Boek van de schepping), 1:8.

⁴ Richtlijnen voor inwijding (*Agrouchada-Parikchai*); Louis Jacolliot, *Occult Science in India*, 1884, blz. 175.

Afdeling 2

De ontwikkeling van de symboliek in bij benadering chronologische volgorde

Verklarende hoofdstukken

Inhoud

1. Symboliek en ideografie	329
2. De mysterietaal en haar sleutels	337
3. Oorspronkelijke substantie en het goddelijk denken	355
4. Chaos, theos, kosmos	373
5. Over de verborgen godheid en haar symbolen	381
6. Het wereld-ei	392
7. De dagen en nachten van Brahmā	402
8. De lotus als universeel symbool	414
9. De maan, Deus Lunus, Phoebe	422
10. Verering van bomen, slangen, en krokodillen	442
11. Daemon est deus inversus	450
12. De theogonie van de scheppende goden	465
13. De zeven scheppingen	488
14. De vier elementen	504
15. Over Kuan-shih-yin en Kuan-yin	515

Is een symbool niet altijd, voor wie er oog voor heeft, een meer of minder duidelijke openbaring van het goddelijke? . . . door alle symbolen schemert iets van een goddelijke gedachte . . . Nee, zelfs het hoogste teken waaronder mensen ooit samenkwamen en zich verenigden, het kruis zelf, had geen andere betekenis dan die welke er toevallig van buitenaf aan werd gegeven.

– Thomas Carlyle, *Sartor Resartus*, hfst. 3, ‘Symbolen’

De schrijfster heeft het grootste deel van haar leven besteed aan de studie van de verborgen betekenis van elke religieuze en niet-religieuze legende van alle volkeren, groot of klein – in het bijzonder de overleveringen van het Oosten. Ze behoort tot hen die ervan overtuigd zijn dat geen enkel mythologisch verhaal, geen enkele gebeurtenis in de overgeleverde sagen van een volk, ooit volledig is verzonnen, maar dat elk van die verhalen een feitelijke historische achtergrond heeft. In dit opzicht verschilt de schrijfster van mening met die kenners van de symboliek, hoe groot hun reputatie ook is, die in elke mythe niets anders zien dan nóg een bewijs voor de neiging tot bijgeloof van de Ouden, en die geloven dat alle mythologieën zijn voortgekomen uit en gebaseerd zijn op *zonnemythen*. Gerald Massey, de dichter en egyptoloog, rekende op bewonderenswaardige manier met zulke oppervlakkige denkers af in een lezing over ‘Maan-aanbidding, vroeger en nu’. Zijn rake kritiek verdient een plaats in dit gedeelte van dit boek, omdat deze zo goed onze eigen gevoelens weergeeft, die we al in 1875 openlijk hebben geuit, toen *Isis ontsluit* werd geschreven.

De laatste 30 jaar heeft prof. Max Müller in zijn boeken en lezingen, in de *Times* en in verschillende tijdschriften, als spreker voor het Royal Institution, op de kansel van Westminster Abbey, en vanuit zijn leerstoel in Oxford, verkondigd dat mythologie een ziekte van de taal is, en dat de oude symboliek het resultaat was van zoiets als een primitieve verstandelijke afwijking.

‘We weten’, zegt Renouf, die Max Müller in zijn Hibbert-lezingen napraat, ‘dat mythologie in feite de ziekte is die optreedt in een bijzonder stadium van de menselijke beschaving.’ Zo luidt de oppervlakkige verklaring van de tegenstanders van de evolutieleer, en zulke verklaringen worden nog steeds aanvaard door het Britse

- (304) publiek, dat anderen voor zich laat denken. Prof. Max Müller, Cox, Gubernatis, en andere voorstanders van de zonnemythe, hebben de primitieve maker van mythen voor ons afgeschilderd als een soort geermaniseerde hindoemetafysicus, die zijn eigen schaduw op een gedachtenevenel werpt, en op knap uitgedachte manier over rook, of in ieder geval over een *wolk*, spreekt, terwijl het hemelgewelf boven hem, evenals de koepel uit dromenland, wordt volgekrabbeld met afbeeldingen van de nachtmerries van de primitieve mens! Ze stellen zich de vroege mens voor naar hun eigen gelijkenis, en beschouwen hem als iemand met een verdorven neiging tot zelf-bedrog, of, zoals Fontenelle zegt, ‘geneigd tot het waarnemen van dingen die er niet zijn’. Ze hebben een verkeerde voorstelling gegeven van de primitieve of archaische mens, alsof deze vanaf het begin door zijn actieve maar ongedisciplineerde verbeeldingskracht op idiote manier werd misleid en in allerlei onjuistheden geloofde, die door zijn eigen dagelijkse ervaring steeds regelrecht werden tegengesproken; een dwaaze fantast te midden van die wrede werkelijkheid die hem hardhandig ervaringen inprent, zoals de schurende ijsbergen hun afdruk maken op de rotsen onder de zee. Er moet nog worden gezegd, en dit zal eens worden erkend, dat deze gezaghebbende leraren niet dichter bij het begin van de mythologie en van de taal zijn gekomen dan Burns’ dichter Willie bij Pegasus. Mijn antwoord is: ‘Het is maar een droom van de metafysische theoreticus dat de mythologie een ziekte van de taal was, of van iets anders dan zijn eigen hersenen.’ Deze theoretici die overal zoonaanbidders en weerprofeten in zien, hebben wat betreft de oorsprong en betekenis van de mythologie de plank volkomen misgeslagen! De mythologie was een primitieve manier om de eerste *gedachten te vormen*. Ze was gebaseerd op feiten in de natuur, en kan nog steeds aan verschijnselen worden getoetst. Ze bevat niets dwaas of irrationeels als men haar beschouwt in het licht van de evolutie, en als men haar manier van uitdrukken door middel van tekens volledig begrijpt. De dwaasheid ontstaat als men haar ten onrechte opvat als de geschiedenis van de mens of als goddelijke openbaring.¹ Mythologie is de schatkamer van de oudste wetenschap van de mens, en voor ons is het belangrijkste dat ze, wanneer ze opnieuw op de juiste manier wordt geïnterpreteerd, de dood gaat betekenen voor al die onjuiste theologieën die ze onbewust in het leven heeft geroepen.²

In deze tijd wordt soms gezegd dat iets meer een mythe is naarmate het minder waarheid bevat; maar de oude mythologie was geen stelsel of manier van vervalsing in die betekenis. Haar fabels waren middelen om feiten mee te delen; ze waren noch vervalsingen noch verzinsels. . . . Toen de Egyptenaren bijvoorbeeld de maan afbeeldden als een *kat*, waren ze niet zo dom om te denken dat de maan een kat was; ook zag hun verwarde verbeelding in de maan geen enkele gelijkenis met een

¹ Voor zover het de *goddelijke openbaring* betreft, zijn we het hiermee eens. Maar niet voor zover het betrekking heeft op de ‘geschiedenis van de mens’. . . . Want de meeste allegorieën en ‘mythen’ van India bevatten ‘geschiedenis’, en er liggen gebeurtenissen aan ten grondslag die werkelijk plaatsvonden.

² Wanneer de ‘onjuiste theologieën’ verdwijnen, zal men de ware feiten over de pre-historie ontdekken, die vooral voorkomen in de mythologie van de Indo-Europeanen – de oude hindoes en zelfs de Grieken van vóór Homerus.

kat; evenmin was de kat-mythe *slechts een of andere beeldspraak waarop werd voortgeborduurd*; noch hadden ze de bedoeling om puzzels of raadsels op te geven. . . . Ze hadden eenvoudig het feit waargenomen dat de kat in het donker kon zien, en dat haar ogen 's nachts geheel rond werden en dan het meeste licht gingen weerkaatsen. De maan was de *zieneres* aan de nachtelijke hemel, en de kat was haar equivalent op aarde; en zo werd de aan iedereen bekende kat aangenomen als een vertegenwoordigster, een natuurlijk teken, een levende afbeelding van de maanschijf. . . . En hieruit volgde dat ook de zon, die 's nachts neerkeek in de onderwereld, een kat kon worden genoemd, wat ook gebeurde, omdat *ook hij* in het donker *zag*. 'Kat' is in het Egyptisch mau, wat de *ziener* betekent, van mau, 'zien'. (305) Eén schrijver over mythologie beweert dat de Egyptenaren 'zich een grote kat voorstelden achter de zon, die de pupil is van het oog van die kat'. Maar dit is een recent verzinsel. Het is het stokpaardje van Max Müller. De maan *als kat* was het oog van de zon, omdat *ze het zonlicht weerkaatste*, en omdat het oog het beeld in zijn spiegel weergeeft. De kat houdt in de vorm van de godin Bast de wacht voor de zon, terwijl ze met haar poot de kop van de slang van de duisternis, die de eeuwige vijand van de zon wordt genoemd, neerdrukt en verplettert . . .¹

Dit is een heel nauwkeurige uiteenzetting van de maanmythe vanuit sterrenkundig gezichtspunt. De maanbeschrijving is echter het minst esoterische gedeelte van de maansymboliek. Voor een grondig begrip van de *maanken-nis* moet men zich op de hoogte stellen van meer dan haar sterrenkundige betekenis. De maan staat in nauw verband met de aarde, zoals in stanza 6 van afdeling 1 is aangetoond,² en is meer direct betrokken bij alle geheimen van onze bol dan zelfs Venus-Lucifer, de occulte zuster en het alter-ego van de aarde.

Het onderzoek van de onvermoeibare westerse, en vooral Duitse, kenners van de symboliek in de 18de en 19de eeuw heeft iedere occultist en de meeste onbevooroordeelde mensen laten inzien dat zonder de hulp van de symboliek (met haar zeven takken, waarvan de mens in onze tijd niets weet) geen enkel oud geschrift ooit juist kan worden begrepen. De symboliek moet worden bestudeerd vanuit elk van haar aspecten, want ieder volk had zijn eigen speciale manier van uitdrukken. Kortom, geen enkele Egyptische papyrus, geen enkele Indiase olla, geen Assyrisch kleitablet, of Hebreeuwse boekrol, moet men *letterlijk* lezen en aannemen.

Elke onderzoeker weet dat nu. De voortreffelijke lezingen van G. Massey zijn op zichzelf al voldoende om iedere *eerlijke* christen ervan te overtuigen dat het aannemen van de *Bijbel* naar de letter erop neerkomt dat men tot een grovere dwaling en bijgelovigheid vervalt dan tot nu toe ooit is opgekomen in het brein van een primitieve bewoner van de Zuidzee-

¹ Gerald Massey, *Luniatry; Ancient and Modern*, 1887, blz. 1-2.

² Zie ook afdeling 2, hfst. 9, 'De maan, Deus Lunus, Phoebe', blz. 422ev.

eilanden. Het feit echter waarvoor zelfs de meest waarheidlievende en naar waarheid zoekende oriëntalist – of ze nu indologen of egyptologen zijn – blind schijnen te blijven, is dat elk symbool op papyrus of op een olla een diamant is met veel facetten, die elk niet alleen op verschillende manieren kunnen worden uitgelegd, maar ook in verband staan met verschillende wetenschappen. Een voorbeeld hiervan is de zojuist geciteerde interpretatie van de maan, gesymboliseerd door de kat – een geval van siderisch-aardse beeldspraak; de maan heeft bij andere volkeren ook veel andere betekenissen.

(306) Zoals een geleerde vrijmetselaar en theosoof, wijlen Kenneth Mackenzie, in zijn *Royal Masonic Cyclopaedia* heeft aangetoond, bestaat er een groot verschil tussen een *embleem* en een *symbol*. Eerstgenoemde ‘omvat een grotere reeks denkbeelden dan een symbool, waarvan men eerder kan zeggen dat het één enkel bijzonder denkbeeld toelicht’.¹ De symbolen (bijvoorbeeld de zon- en maansymbolen) van verschillende landen, die elk zo’n bijzonder denkbeeld, of een reeks denkbeelden, weergeven, vormen tezamen een esoterisch embleem. Laatstgenoemde is ‘een concreet zichtbaar beeld of teken dat beginselen of een reeks beginselen voorstelt, *die kunnen worden herkend door degenen die een bepaald onderricht hebben ontvangen*’² (ingewijden). Om het nog duidelijker te zeggen: een embleem is *gewoonlijk een reeks getekende figuren* die allegorisch worden opgevat en verklaard, en waarin een gedachte in opeenvolgende panoramische beelden wordt verduidelijkt. Zo zijn de *Purāṇa*’s geschreven emblemen. Dit geldt ook voor het mozaïsche en het christelijke Testament, of de *Bijbel*, en alle andere exoterische geschriften. Dezelfde autoriteit zegt:

Alle esoterische genootschappen, zoals de Pythagorean Society, de Eleusinian Society, de Hermetische Broeders van Egypte, de rozenkruisers, en de vrijmetselaars, hebben gebruikgemaakt van emblemen en symbolen. Veel van deze emblemen mogen niet aan het publiek worden bekendgemaakt, en *een miniem verschil kan het embleem of symbool een heel andere betekenis geven*. De magische zegels, die op bepaalde eigenschappen van getallen zijn gebaseerd, hebben een soortgelijk karakter, en hoewel ze in de ogen van de niet-ingewijden afschuwelijk of belachelijk lijken, verschaffen ze aan degenen die geoefend zijn om ze te herkennen, een heel stelsel van leringen.³

De bovengenoemde genootschappen zijn alle betrekkelijk recent, en geen daarvan gaat terug tot vóór de middeleeuwen. Voor de leerlingen van de oudste archaïsche school is het dan ook gepast erop te letten dat

¹ Mackenzie, *Op.cit.*, 1887, blz. 198.

² *Op.cit.*, blz. 198.

³ *Op.cit.*, blz. 198.

er geen geheimen worden onthuld die van veel groter belang zijn voor de mensheid (omdat ze in handen van laatstgenoemde gevaarlijk zijn) dan alle zogenaamde 'vrijmetselaarsgeheimen' die nu, zoals de Fransen zeggen, 'secrets de Polichinelle' zijn geworden! Deze beperking kan echter alleen slaan op de psychologische of beter gezegd de psychofysiologische en kosmische betekenis van symbolen en emblemen, en zelfs dan nog maar gedeeltelijk. Een adept moet weigeren de omstandigheden en middelen mee te delen die leiden tot een wisselwerking van elementen, hetzij psychisch of fysiek, die zowel schadelijke als gunstige gevolgen kan hebben. Maar hij is altijd bereid de ernstige onderzoeker het geheim mee te delen van het denken van de oudheid over alles wat verband houdt met onder mythologische symboliek verborgen geschiedenis, en zo enkele nieuwe bakens te zetten voor een terugblik in het verleden, omdat die nuttige informatie bevat over de oorsprong van de mens, de evolutie van de rassen, en kennis van de aardkorst. Toch hoort men tegenwoordig, niet alleen onder theosofen maar ook onder de weinige geïnteresseerde leken op dit gebied, vaak de klacht: Waarom maken de adepten niet bekend wat ze weten? Hierop zou men kunnen antwoorden: Waarom zouden ze dat doen, omdat men van te voren weet dat geen enkele wetenschapper de feiten die worden meegedeeld zal aanvaarden, zelfs niet als hypothese, laat staan als theorie of axioma? Heeft u zelfs maar het ABC van de occulte filosofie in *The Theosophist*, *Esoteric Buddhism*, en andere boeken en tijdschriften aanvaard of geloofd? Is niet zelfs het weinige dat werd gegeven belachelijk gemaakt en bespot, en werd dit niet gesteld tegenover enerzijds de 'dier-' en 'aaptheorie' van Huxley-Haeckel, en anderzijds de rib van Adam en de appel? Ondanks zo'n weinig benijdenswaardig vooruitzicht worden er in dit boek een groot aantal feiten gegeven. En de oorsprong van de mens, de evolutie van de aardbol en de rassen – van zowel mensen als dieren – worden hier nu door de schrijfster zo volledig mogelijk behandeld. (307)

De bewijzen die ter bevestiging van de oude leringen naar voren werden gebracht, liggen wijdverspreid in de oude geschriften van de vroege beschavingen. De *Purāṇa*'s, de *Zend-Avesta*, en de oude klassieken staan er vol mee, maar niemand heeft ooit de moeite genomen die feiten te verzamelen en met elkaar in verband te brengen. De reden hiervoor is dat al die gebeurtenissen op symbolische manier werden opgetekend, en dat de beste wetenschappers, de scherpzinnigste denkers onder de indologen en egyptologen, maar al te vaak door een of andere vooropgezette mening in verwarring werden gebracht, en nog vaker door eenzijdige opvattingen over de verborgen betekenis. Maar zelfs een parabel is een gesproken symbool: een verzonnen verhaal of een mythe volgens sommigen, maar

volgens ons een allegorische voorstelling van gebeurtenissen, feiten en werkelijkheden uit het leven. En zoals er uit een parabel altijd een moraal werd afgeleid, die een waarheid en een feit in het leven van de mens voorstelt, evenzo werd door degenen die op de hoogte waren van de priesterlijke wetenschappen, een historische ware gebeurtenis afgeleid uit bepaalde emblemen en symbolen die in de oude tempelarchieven waren opgenomen. De religieuze en esoterische geschiedenis van ieder volk werd in symbolen vastgelegd; deze werd nooit met zoveel woorden weergegeven. Alle gedachten en emoties, alle geopenbaarde en verkregen geleerdheid en kennis van de vroege rassen kwamen door middel van beelden tot uitdrukking in allegorie en parabel. Waarom?

Omdat *het gesproken woord een kracht bezit* die de moderne 'wijzen' *niet kennen, niet vermoeden en waarin ze niet geloven*. Omdat geluid en ritme in nauw verband staan met de vier elementen van de Ouden, en omdat zo'n trilling in de lucht ongetwijfeld overeenkomstige krachten zal opwekken, en een vereniging daarmee zal – afhankelijk van de omstandigheden – goede of kwade gevolgen teweegbrengen. Het werd geen enkele leerling ooit toegestaan om over historische, religieuze of andere werkelijke gebeurtenissen op ondubbelzinnige manier te spreken, opdat de krachten die met die gebeurtenis samenhangen niet opnieuw zouden worden aangetrokken. Zulke gebeurtenissen werden alleen tijdens de inwijding verteld, en iedere leerling moest ze in overeenkomstige symbolen vastleggen, die hij zelf moest bedenken en die later door zijn meester werden onderzocht, voordat ze ten slotte werden aanvaard. Zo kwam geleidelijk het Chinese alfabet tot stand, zoals daarvóór in het oude Egypte de priestersymbolen werden vastgesteld. In de Chinese taal – het alfabet ervan kan in iedere taal¹ worden gelezen, en is maar weinig minder oud dan het Egyptische alfabet van Thoth – heeft elk woord zijn overeenkomstige symbool in de vorm van een afbeelding. De taal bezit vele duizenden van die symbolische tekens, of logogrammen, die elk een heel woord aanduiden, want losse letters, of een alfabet, bestaan in de Chinese taal evenals in de Egyptische taal pas in een veel latere tijd.

- (308) We zullen nu proberen de belangrijkste symbolen en emblemen te verklaren, want deel 2, dat het ontstaan van de mens behandelt, zou zonder een voorbereidende kennis van ten minste de metafysische symbolen erg moeilijk zijn te begrijpen.

Het zou ook niet juist zijn om een esoterische uiteenzetting te geven over

¹ Zo zal een Japanner die geen woord Chinees verstaat en een Chinees ontmoet die nooit Japans heeft horen spreken, schriftelijk met hem communiceren, en ze zullen elkaar volledig begrijpen, want hun schrift is symbolisch.

symboliek zonder de verschuldigde eer te bewijzen aan iemand die haar in deze eeuw de grootste dienst heeft bewezen door de belangrijkste sleutel te ontdekken tot de oude Hebreeuwse symboliek, die sterk is verweven met de leer van maten en gewichten en een van de sleutels vormt tot de eens universele mysterietaal. We betuigen onze dank aan Ralston Skinner uit Cincinnati, de schrijver van *Key to the Hebrew-Egyptian Mystery in the Source of Measures*. Hij is van nature een mysticus en kabbalist, en heeft jarenlang in die richting gewerkt, en zijn inspanningen werden ongetwijfeld met veel succes bekroond. In zijn eigen woorden:

De schrijver is ervan overtuigd dat er een heel oude taal heeft bestaan die in onze tijd en tot op heden verloren schijnt te zijn gegaan, maar waarvan de overblijfselen in overvloed aanwezig zijn. . . . De schrijver heeft ontdekt dat deze meetkundige verhouding [de in gehele getallen uitgedrukte verhouding van de middellijn van een cirkel tot de omtrek] de heel oude en waarschijnlijk goddelijke oorsprong was van de lengtematen. . . . Het lijkt vrijwel bewezen dat hetzelfde stelsel van meetkunde, getallen, verhoudingen, en maten bekend was en gebruikt werd op het continent Noord-Amerika, zelfs vóór de afstammelingen van de Semieten het kenden. . . .

Het eigenaardige van deze taal was dat ze in een andere taal kon worden opgenomen en verborgen en niet worden opgemerkt, behalve met behulp van bijzonder onderricht. Letters en tekens voor lettergrepen hadden tegelijkertijd de kracht of betekenis van getallen, van meetkundige figuren, afbeeldingen of ideogrammen en symbolen. Het bereiken van het daarmee beoogde doel zou beslist worden bevorderd door parabellen in de vorm van verhalen of gedeelten van verhalen, terwijl dat doel ook afzonderlijk op verschillende onafhankelijke manieren kon worden uitgedrukt door middel van afbeeldingen op stenen of lemen constructies.

Het volgende dient om een dubbelzinnigheid van de term 'taal' weg te nemen. In de eerste plaats betekent dit woord het uitdrukken van gedachten door de menselijke spraak, maar het kan ook het uitdrukken van gedachten door een ander middel betekenen. Deze oude taal is in de Hebreeuwse tekst zo geconstrueerd dat men door het gebruik van de geschreven lettertekens, die de taal volgens de eerste definitie vormen, met opzet een heel afzonderlijke reeks gedachten kan overbrengen, die verschillen van de denkbeelden die tot uitdrukking worden gebracht als men de klanktekens leest. Deze tweede taal geeft onder een sluier een reeks gedachten weer, in de verbeelding gevormde kopieën van waarneembare dingen die men zich kan voorstellen, en van dingen die tot de werkelijkheid kunnen worden gerekend zonder waarneembaar te zijn. Het getal 9 bijvoorbeeld kan als een werkelijkheid worden beschouwd, hoewel het geen waarneembaar bestaan heeft, en zo kan ook een omloop van de maan, los van de maan zelf die de omloop heeft gemaakt, een werkelijk denkbeeld doen ontstaan, hoewel zo'n omloop geen wezenlijk bestaan heeft. Deze begrippentaal kan bestaan uit symbolen die zich beperken tot willekeurige woorden en tekens, en kan een heel beperkte omvang hebben, en volkomen waardeloos zijn, of ze kan een uitleg van de natuur in enkele van haar manifestaties zijn die voor de menselijke beschaving van bijna onmetelijke waarde is. Een afbeel-

(309)

ding van iets uit de werkelijkheid kan aanleiding geven tot gedachten over daarmee samenhangende onderwerpen, die als de spaken van een wiel in verschillende en zelfs tegenovergestelde richtingen wijzen, en die werkelijkheden voortbrengen op gebieden die geheel vreemd zijn aan de schijnbare strekking van wat men uit de eerste afbeelding kan aflezen. Een begrip kan leiden tot een verwant begrip, maar wanneer dit het geval is, moeten alle daaruit voortvloeiende gedachten, hoe schijnbaar onsamenhangend deze ook zijn, uit het oorspronkelijke denkbeeld voortkomen en harmonisch samenhangen of onderling zijn verbonden. . . . Zo zou een afbeelding van een gedachte die essentieel genoeg is het beeld van de kosmos zelf kunnen oproepen, zelfs tot in de details van zijn bouw. De gewone taal wordt nu niet meer op deze manier gebruikt, maar de schrijver is zich gaan afvragen of zo'n taal ooit in een ver verleden de algemeen gebruikte wereldtaal is geweest, die echter, naarmate ze meer en meer in haar geheime vormen werd gegoten, in het bezit kwam van een uitverkoren klasse of kaste. Hiermee bedoel ik dat de volkstaal of de landstaal zelfs vanaf het begin werd gebruikt als een voertuig voor het op deze bijzondere manier overbrengen van denkbeelden. Hiervoor zijn erg sterke bewijzen, en het schijnt dat er in de geschiedenis van de mensheid, door oorzaken die we althans op dit moment niet kunnen achterhalen, een terugval of een verlies heeft plaatsgevonden vanuit een oorspronkelijke volmaakte taal en een volmaakt stelsel van wetenschappen – zullen we maar volmaakt zeggen, omdat ze van goddelijke oorsprong en afkomst waren?¹

‘Goddelijke oorsprong’ betekent hier niet een openbaring door een antropomorfe god op een berg te midden van donder en bliksem, maar, zoals wij het begrijpen, een taal en een wetenschappelijk stelsel dat aan de vroege mensheid werd meegedeeld door een verder gevorderde *mensheid*, die zóveel hoger stond dat ze aan die jonge mensheid *goddelijk* toescheen. Kortom, door een ‘mensheid’ uit andere sferen – een gedachte die niets bovennatuurlijks heeft, maar waarvan het aanvaarden of verwerpen afhangt van de mate van verwaandheid en arrogantie in de geest van degene aan wie deze wordt meegedeeld. Want als de huidige wetenschappers maar zouden bekennen dat, hoewel ze niets weten – of, beter gezegd, niets willen aannemen – over de toekomst van de ontlichaamde mens, deze toekomst, als hun ego’s eenmaal van hun grove lichamen zijn bevrijd, toch vol verrassingen en voor hen onverwachte openbaringen kan zijn, dan zou het materialistische ongeloof minder kansen hebben dan nu het geval is. Wie van hen weet, of kan ons zeggen, wat er zou kunnen gebeuren wanneer de levenscyclus van deze bol is afgelopen, en onze moeder aarde zelf in haar laatste slaap valt? Wie heeft de moed te beweren dat de *goddelijke ego’s* van onze mensheid – tenminste de uitverkorenen uit de menigten die naar

¹ Noot vert.: Uit een ongepubliceerd manuscript van James Ralston Skinner (blz. 1-6) in het archief in Adyar.

andere sferen overgaan – *niet op hun beurt* de ‘goddelijke’ leraren *zullen worden* van een nieuwe mensheid, door hen voortgebracht op een nieuwe bol, die door de ontlichaamde ‘beginselen’ van onze aarde tot leven en activiteit wordt geroepen?¹ Dit alles kan in het VERLEDEN zijn gebeurd, en de vreemde verslagen hiervan zijn neergelegd in de ‘mysterietaal’ van de prehistorie, de taal die nu SYMBOLIEK wordt genoemd.

2

De mysterietaal en haar sleutels

(310)

Recente ontdekkingen door grote wiskundigen en kabbalisten bewijzen dus onomstotelijk dat elke theologie, van de eerste en oudste tot aan de laatste, niet alleen uit een gemeenschappelijke bron van abstracte leringen is voortgekomen, maar ook uit één universele esoterische of ‘mysterie’-taal. Deze geleerden bezitten de sleutel tot de universele taal van de oudheid, en hebben deze, hoewel slechts *één keer*, met succes omgedraaid in de hermetisch gesloten deur die toegang geeft tot de Zaal van de Myste-riën. Het grote oeroude stelsel dat sinds de prehistorie bekendstaat als de heilige wijsheid-wetenschap, een stelsel dat besloten ligt en kan worden teruggevonden in alle oude en nieuwe religies, had, en heeft nog steeds, zijn universele taal. Dat is, zoals de vrijmetselaar Ragon vermoedde, de taal van de hiërofanen, die bij wijze van spreken zeven ‘dialecten’ kent, die elk betrekking hebben op, en speciaal geschikt zijn voor, een van de zeven geheimen van de natuur. Elk had zijn eigen symboliek. De natuur kon zo, óf in haar geheel worden gelezen, óf in een van haar specifieke aspecten worden beschouwd.

Dit wordt bevestigd door de grote problemen die de oriëntalisten in het algemeen, en de indologen en egyptologen in het bijzonder, nog steeds ondervinden bij het interpreteren van de allegorische geschriften van de Indo-Europeanen en van de annalen van priesters uit het oude Egypte. Dit komt doordat ze nooit bedenken dat alle oude verslagen werden geschreven in een taal die vroeger universeel en aan alle volkeren bekend was, maar die nu door slechts enkelen wordt begrepen. Evenals de Arabische cijfers, die voor mensen uit alle landen duidelijk zijn, en evenals het Engelse woord *and* – voor de Fransman *et*, voor de Duitser *und*, enz. – dat voor alle beschaafde volkeren toch kan worden uitgedrukt door het eenvoudige teken &, zo hadden ook alle woorden van die mysterietaal dezelfde betekenis voor

¹ Zie stanza 7, blz. 294.

iedereen, ongeacht zijn nationaliteit. Verschillende grote figuren zoals Dalgarno, Wilkins, en Leibniz probeerden zo'n universele en *filosofische* taal opnieuw in te voeren, maar J. de Maimieux is de enige die in zijn *Pasi-graphie* heeft bewezen dat het mogelijk is. Het stelsel van Valentinus, dat de 'Griekse kabbala' wordt genoemd, en gebaseerd is op combinaties van Griekse letters, kan als voorbeeld dienen.

- (311) De vele facetten van de mysterietaal hebben geleid tot het aanvaarden van heel uiteenlopende dogma's en gebruiken in de exoterie van de kerkelijke rituelen. Deze vormen op hun beurt de oorsprong van de meeste dogma's van de christelijke kerk, bijvoorbeeld de zeven sacramenten, de drie-eenheid, de opstanding, de zeven hoofdzonden en de zeven deugden. De zeven sleutels tot de mysterietaal hebben echter altijd berust bij de hoogste van de ingewijde hiërofantanten van de oudheid, zodat slechts het gedeeltelijke gebruik van enkele van de zeven door het verraad van sommige vroege kerkvaders – voormalige ingewijden van de tempels – door de nieuwe sekte van de nazarenen werd overgenomen. Enkele van de eerste pausen waren ingewijden, maar de laatste fragmenten van hun kennis zijn nu in handen van de jezuïeten gevallen, die er een stelsel van tovenarij van hebben gemaakt.

Er wordt beweerd dat INDIA (niet beperkt tot haar huidige omvang, maar binnen haar oude grenzen) het enige land in de wereld is dat onder haar zonen nog adepten heeft die de kennis bezitten van alle zeven *deelsstelsels* en de sleutel tot het hele stelsel. Na de val van Memphis begon Egypte die sleutels de een na de ander te verliezen, en Chaldea had er in de tijd van Berossus nog maar drie overgehouden. Wat de Hebreeën betreft, uit al hun geschriften blijkt slechts een grondige kennis van de sterrenkundige, meetkundige en numerieke stelsels voor het symboliseren van alle menselijke, en in het bijzonder de *fysiologische*, functies. Ze hebben de hogere sleutels nooit gehad.

Gaston Maspero, de grote Franse egyptoloog en opvolger van Mariette-Bey, schrijft:

Elke keer dat ik mensen hoor spreken over de religie van Egypte, kom ik in de verleiding om te vragen *welke* Egyptische religie men bedoelt? Spreekt men over de Egyptische religie van de vierde dynastie, of over die uit de tijd van Ptolemeus? Gaat het over de religie van het gewone volk, of van de geleerde mensen? Over de leer die in de scholen van Heliopolis werd onderwezen, of over de religie die leefde in de geest en in de opvattingen van de priesterklasse van Thebe? Want tussen de eerste graftombe van Memphis die de cartouche draagt van een koning van de derde dynastie, en de laatste stenen in Esna uit de tijd van Caesar Philippus, de Arabier, ligt een periode van ten minste 5000 jaar. Afgezien van de inval van de herdersvolkeren, de Ethiopische en Assyri-

sche overheersing, de Perzische verovering, de Griekse kolonisatie en haar duizend politieke omwentelingen, heeft Egypte tijdens die 5000 jaar talrijke veranderingen op ethisch en verstandelijk gebied doorgemaakt. Hoofdstuk 17 van het *Dodenboek*, dat de uiteenzetting schijnt te bevatten van het wereldstelsel zoals dat in Heliopolis werd opgevat tijdens de eerste dynastieën, is ons bekend uit verschillende kopieën uit de tijd van de elfde en twaalfde dynastie. Elk vers daarvan werd al in die tijd op drie of vier verschillende manieren uitgelegd; zelfs zo verschillend dat de demiurg volgens de ene school het zonnevuur, Ra-shu, werd, en volgens een andere het oerwater. Vijftien eeuwen later was het aantal interpretaties aanzienlijk toegenomen. De denkbeelden over het heelal en over de krachten die het besturen, waren in de loop van de tijd gewijzigd. Het christendom heeft tijdens de nauwelijks 18 eeuwen van zijn bestaan de meeste van zijn dogma's uitgewerkt, ontwikkeld en omgevormd; hoeveel keer kunnen de Egyptische priesters dan niet hun dogma's hebben veranderd in de 50 eeuwen die Theodosius scheiden van de koning-bouwers van de piramiden?¹ (312)

De eminente egyptoloog gaat hier volgens ons te ver. De exoterische dogma's kunnen vaak zijn veranderd, de esoterische nooit. Hij houdt geen rekening met de heilige onveranderlijkheid van de oorspronkelijke waarheden, die alleen tijdens de inwijdingsmysteriën werden onthuld. De Egyptische priesters *zijn veel vergeten, maar ze hebben niets veranderd*. Het verlies van een groot gedeelte van de oorspronkelijke leringen was te wijten aan de plotselinge dood van de grote hiërofant, die stierven voordat ze tijd hadden om *alles* aan hun opvolgers te openbaren, maar vooral aan het ontbreken van waardige erfgenamen van hun kennis. Toch hebben ze in hun rituelen en dogma's de belangrijkste leringen van de geheime leer bewaard. Zo vindt men in het door Maspero genoemde zeventiende hoofdstuk dat (1) Osiris zegt dat hij Atum (de scheppende kracht in de natuur, die vorm geeft aan alle wezens, geesten en mensen) is, voortgebracht door zichzelf en bestaande uit zichzelf, en voortgekomen uit Nun, de hemelse rivier, die *vader-moeder* van de goden wordt genoemd, de oorspronkelijke godheid die chaos of de *diepte* is, door de onzichtbare geest bevrucht. (2) Hij heeft Shu (de zonnekracht) gevonden op de trap in de Stad van de Acht (de twee *kubussen* van goed en kwaad), en hij heeft de kinderen van de opstand, de kwade beginselen in Nun (chaos), vernietigd. (3) Hij is het vuur en het water, dat is Nun de oerbron, en hij heeft uit zijn ledematen de goden geschapen – 14 goden (tweemaal zeven), zeven duistere en zeven lichte goden (de zeven geesten van de Tegenwoordigheid bij de christenen en de zeven duistere boze geesten). (4) Hij is de wet van

¹ *Guide du visiteur au Musée de Boulaq*, 1883, blz. 148-9.

het bestaan en van het zijn (vers 10), de benu (of feniks, de vogel van de opstanding in eeuwigheid), in wie de nacht volgt op de dag, en de dag op de nacht – een toespeling op de periodieke cyclussen van wederopstanding van de kosmos en reïncarnatie van de mens; want wat kan dit betekenen? ‘De reiziger die miljoenen jaren overbrugt, is de naam van de Ene, en de grote groene (oerwater of chaos) de naam van de andere’ (vers 17); de ene verwekt miljoenen jaren na elkaar, en de andere verzwelgt ze, om ze weer terug te geven. (5) Hij spreekt over de zeven verlichten die hun heer volgen, die recht doet (Osiris in Amenti).

Men heeft nu aangetoond dat dit alles de bron en oorsprong van de christelijke dogma's is. Wat de joden via Mozes en andere ingewijden uit Egypte hadden verkregen, werd later al genoeg verward en verdraaid; maar wat de kerk van beide heeft overgenomen, is in nog grotere mate verkeerd geïnterpreteerd.

(313) Toch is nu bewezen dat hun stelsel in deze bijzondere tak van symboliek – namelijk de sleutel tot de geheimen van de astronomie in verband met die van voortplanting en bevruchting – identiek is met die denkbeelden van oude religies, waarvan de theologie het fallische element heeft uitgewerkt. Het joodse stelsel van heilige maten, toegepast op religieuze symbolen, is, voor zover het meetkundige en numerieke combinaties betreft, hetzelfde als dat van Chaldea, Griekenland en Egypte, omdat het door de joden in de eeuwen van hun slavernij en gevangenschap in die landen, is overgenomen.¹ Waaruit bestond dat stelsel? De schrijver van *The Source of Measures* is er innerlijk van overtuigd dat ‘de boeken van Mozes tot doel hadden om door een soort kunsttaal een meetkundig en numeriek stelsel van exacte wetenschap uiteen te zetten, dat zou moeten dienen als een basis van maten’. Piazzì Smyth heeft dezelfde opvatting. Sommige wetenschappers denken dat dit stelsel en die maten dezelfde zijn als bij de bouw van de Grote Piramide zijn gebruikt, maar dit is slechts gedeeltelijk het geval. ‘De grondslag van deze maten was de verhouding van Parker’, zegt R. Skinner in *The Source of Measures*.

¹ Zoals we in *Isis* (2:517) hebben gezegd: ‘Tot op dit moment tasten de geschiedenis en de wetenschap, ondanks al het getwist over en het onderzoek naar de oorsprong van de joden, daarover nog steeds in het duister. Ze kunnen evengoed de verbannen chaṇḍāla's van het oude India zijn, de ‘metselaars’ die door Vīṇa-Snati, Veda-Vyāsa en Manu worden genoemd, als de Feniciërs van Herodotus, of de Hyksos van Josephus, of de afstammelingen van Pāli-herders, of een vermenging van hen allen. De *Bijbel* noemt de Tyriërs een verwant volk, en maakt aanspraak op heerschappij over hen.’ Maar wat ze ook zijn geweest, niet lang na Mozes werden ze een gemengd volk, want volgens de *Bijbel* huwden ze niet alleen vrijelijk met de Kanaänieten, maar met elk ander volk of ras waarmee ze in aanraking kwamen.

De schrijver van dit heel bijzondere boek zegt dat hij die grondslag heeft gevonden bij het toepassen van de verhouding van de omtrek van een cirkel tot de middellijn, beide in gehele getallen uitgedrukt. Bij deze verhouding, die door John Parker uit New York werd ontdekt, is de middellijn 6561 en de omtrek 20612. Hij zegt verder dat deze meetkundige verhouding de heel oude (en waarschijnlijk) goddelijke oorsprong vormde van wat nu door exoterisch gebruik en door praktische toepassingen de Britse lengtematen zijn geworden, 'waarvan de basiseenheid, d.w.z. de *inch*, eveneens de grondslag was van een van de koninklijke Egyptische *ellen* en van de Romeinse *voet*'. Hij heeft ook ontdekt dat er een gewijzigde vorm van deze verhouding bestond, namelijk met de getallen 113 en 355 (die in zijn boek wordt toegelicht); en dat, terwijl deze laatste verhouding door haar oorsprong naar het exacte getal π , of naar 20612 : 6561, verwees, ze ook als grondslag voor sterrenkundige berekeningen diende. De schrijver ontdekte dat een stelsel van *exacte wetenschap, meetkundig, numeriek en sterrenkundig*, gebaseerd op deze verhoudingen en toegepast bij de bouw van de Egyptische Grote Piramide, deel uitmaakte van de diepere achtergrond van *deze taal*, zoals die voorkwam, en verborgen was, in het woordgebruik van de Hebreeuwse bijbeltekst. De *inch* en de duimstok van twee voet of 24 inches, zoals gebruikt bij het opmeten van de elementen van de cirkel (zie de eerste bladzijden van deel 1) en in de genoemde verhoudingen, bleken de basis of grondslag te vormen van dit natuurlijke en Egyptische en Hebreeuwse stelsel van wetenschap. Bovendien schijnt het duidelijk genoeg dat men aan het stelsel zelf een goddelijke oorsprong toeschreef en het als een goddelijke openbaring beschouwde.¹ Maar laten we zien wat er wordt gezegd door de tegenstanders van de metingen van de piramide door prof. Piazzzi Smyth. (314)

Petrie schijnt ze te ontkennen, en korte metten te hebben gemaakt met de berekeningen van Piazzzi Smyth met betrekking tot de *Bijbel*. Dat doet ook Proctor, die al jarenlang elk vraagstuk over de oude kunsten en wetenschappen uit toevallige overeenkomsten probeert te verklaren. Over 'het grote aantal verhoudingen die onafhankelijk zijn van de piramide, en naar voren zijn gekomen terwijl de 'pyramidalisten' probeerden de piramide in verband te brengen met het zonnestelsel', zegt hij:

Deze coïncidenties zijn veel opvallender dan een of andere overeenkomst tussen de piramide en sterrenkundige getallen: eerstgenoemde [dat zijn die 'coïncidenties' die zouden blijven bestaan, zelfs als er geen piramide bestond] zijn even nauwkeurig en opmerkelijk als werkelijk; laatstgenoemde, die alleen maar *denkbeeldig* zijn [?], zijn slechts tot stand gekomen door wat een schooljongen 'geknoei' zou

¹ Skinner, ongepubliceerd manuscript (blz. 20) in het archief in Adyar.

noemen, en uit nieuwe metingen is nu gebleken dat het werk helemaal moet worden overgedaan.¹

Naar aanleiding hiervan merkt Staniland Wake terecht op:

Het moeten echter meer dan alleen maar *toevallige overeenkomsten* zijn geweest, als de bouwers van de piramide de sterrenkundige kennis hadden die blijkt uit haar volmaakte oriëntatie en haar andere erkende sterrenkundige kenmerken.²

Ze bezaten die kennis ongetwijfeld, en op deze ‘kennis’ was het programma van de MYSTERIËN en van de reeks inwijdingen gebaseerd: zo werd de bouw van de piramiden mogelijk, als het eeuwigdurende getuigenis en het onverwoestbare symbool van deze mysteriën en inwijdingen op aarde, zoals de banen van de sterren dit aan de hemel zijn. De cyclus van inwijding was een weergave in het klein van die grote reeks kosmische veranderingen waaraan astronomen de naam tropisch of siderisch jaar hebben gegeven. Zoals de hemellichamen aan het einde van de cyclus van het siderische jaar (25.868 jaren) terugkeren tot dezelfde stand ten opzichte van elkaar als die welke ze aan het begin daarvan innamen, zo heeft ook de innerlijke mens aan het einde van de cyclus van inwijding zijn oorspronkelijke staat van goddelijke zuiverheid en kennis herkreten, van waaruit hij aan zijn cyclus van aardse incarnaties was begonnen.

(315) Mozes, een ingewijde in de Egyptische mysteriën, baseerde de religieuze mysteriën van de nieuwe natie die hij schiep, op dezelfde abstracte formule die was ontleend aan deze siderische cyclus. Hij symboliseerde die formule in de vorm en in de afmetingen van de tabernakel, die hij in de woestijn zou hebben gebouwd. Op basis van deze gegevens kwamen de latere joodse hogepriesters tot de allegorie van de Tempel van Salomo – een gebouw dat nooit werkelijk heeft bestaan, evenmin als koning Salomo zelf, die eenvoudig een zonnemythe is, evenals de nog latere Hiram Abif van de vrijmetselaars, zoals Ragon duidelijk heeft aangetoond. Als dus de afmetingen van deze allegorische tempel, het symbool van de cyclus van inwijding, overeenstemmen met die van de Grote Piramide, komt dit doordat eerstgenoemde werden ontleend aan de laatste, door middel van de tabernakel van Mozes.

Dat onze schrijver [Skinner] ontegenzeglijk *een* en zelfs *twee* van de *slutels* heeft ontdekt, wordt in het zojuist geciteerde boek volledig bewezen. Men hoeft het alleen maar te lezen om een steeds sterker wordende overtuiging te voelen dat de verborgen betekenis van de allegorieën en gelijkenissen in beide Testamenten nu is onthuld. Het is echter minstens even zeker dat hij deze ontdekking veel meer aan zijn eigen genie te danken heeft dan aan Parker en Piazza Smyth. Want, zoals zojuist werd aangetoond, het

¹ Brief van Petrie in *The Academy*, 17 dec. 1881.

² *The Origin and Significance of the Great Pyramid*, 1882, blz. 8vn.

is niet zo zeker dat de metingen van de Grote Piramide die door de bijbelse 'pyramidalisten' zijn verricht en als de juiste worden aangenomen, boven elke verdenking staan. Een bewijs hiervan is te vinden in het boek *The Pyramids and Temples of Gizeh* door F. Petrie, en ook in andere boeken die kortgeleden zijn geschreven om de genoemde berekeningen, die *bevooroordeeld* werden genoemd, te bestrijden. We leiden daaruit af dat bijna alle metingen van Piazzi Smyth verschillen van de latere en nauwkeuriger metingen door Petrie, die de inleiding van zijn boek besluit met de volgende woorden:

Over de resultaten van het hele onderzoek zullen misschien veel theoretici het eens zijn met een Amerikaan die, toen hij in Gizeh kwam, een overtuigd aanhanger was van de piramide-theorieën. Ik had het genoeg daar enkele dagen in zijn gezelschap door te brengen, en bij onze laatste gezamenlijke maaltijd zei hij op een droevige toon tegen mij: 'Wel, Sir! Ik heb het gevoel alsof ik naar een begrafenis ben geweest. Laten we de oude theorieën in ieder geval een fatsoenlijke begrafenis geven, hoewel we moeten zorgen in onze haast geen gewonden levend te begraven.'¹

We hebben enkele vooraanstaande wiskundigen geraadpleegd over de berekening van wijlen J. Parker in het algemeen, en over zijn derde stelling in het bijzonder. In hoofdzaak zeggen ze het volgende:

De redenering van Parker berust meer op gevoels- dan op wiskundige overwegingen, en is logisch niet overtuigend.

Stelling 3 luidt:

De cirkel is de natuurlijke basis of het begin van elke oppervlaktemaat, en dat in de wiskunde hiervoor het vierkant wordt gebruikt, is kunstmatig en willekeurig.²

Dit is een voorbeeld van een willekeurige stelling, waarop men bij wiskundige afleidingen niet veilig kan vertrouwen. Dezelfde opmerking is van toepassing, en zelfs in nog sterkere mate, op stelling 7, die zegt:

Omdat de cirkel de oorspronkelijke vorm in de natuur is, en dus de basis van de oppervlaktemaat, en omdat de cirkel wordt gemeten door de straal en zich tot het vierkant verhoudt als de halve omtrek tot de straal, zijn de omtrek en de straal en niet het kwadraat van de middellijn de enige natuurlijke en aanvaardbare elementen van de oppervlaktemaat, waarmee alle regelmatige vormen aan het vierkant en aan de cirkel worden gerelateerd.³

Stelling 9, waarop Parkers kwadratuur hoofdzakelijk berust, is een opmerkelijk voorbeeld van foutief redeneren. Ze luidt:

De cirkel en de gelijkzijdige driehoek zijn met betrekking tot alle elementen waaruit ze zijn opgebouwd, elkaars tegengestelde. Daarom staat de 'fractionele mid- (316)

¹ *Op.cit.*, 1883, blz. xvi.

² John A. Parker, *The Quadrature of the Circle*, 1851, blz. 48.

³ Parker, *Op.cit.*, blz. 62.

dellijn' van een cirkel waarvan de middellijn gelijk is aan die van een vierkant met een oppervlak één, in tegengestelde dubbele verhouding tot de middellijn van een gelijkzijdige driehoek waarvan het oppervlak één is. . . .¹

Als we even aannemen dat men kan zeggen dat een driehoek een straal heeft, zoals we ook spreken over de straal van een cirkel – want wat Parker de straal van de driehoek noemt, is de straal van de in de driehoek ingeschreven cirkel en dus volstrekt niet de straal van de driehoek – en als we voor het ogenblik de andere fantastische wiskundige stellingen aanvaarden die in zijn premissen zijn samengebracht, waarom moeten we dan concluderen dat, als de driehoek en de cirkel voor alle elementen waaruit ze zijn opgebouwd elkaars tegengestelden zijn, de middellijn van een bepaalde cirkel en die van een gegeven daaraan gelijkwaardige driehoek in tegengestelde dubbele verhouding staan? Welk noodzakelijk verband bestaat er tussen de premissen en de conclusie? Dit soort redenering is in de meetkunde onbekend, en strikt redenerende wiskundigen zouden deze niet aanvaarden.

Of het archaïsche esoterische stelsel al of niet de oorsprong van de Britse inch was, doet er voor een echte strikt redenerende metafysicus weinig toe. Evenmin wordt de esoterische interpretatie van de *Bijbel* door Ralston Skinner onjuist, alleen doordat de afmetingen van de piramide niet overeenstemmen met die van de tempel van Salomo, van de ark van Noach, enz., of doordat Parkers kwadratuur van de cirkel door wiskundigen wordt verworpen. Want de interpretatie van Skinner berust voornamelijk op de kabbalistische methoden en de rabbijnse getalswaarden van de Hebreeuwse letters. Maar het is heel belangrijk om vast te stellen of de maten die werden gebruikt bij de ontwikkeling en de opbouw van de symbolische religie van de Indo-Europeanen, bij de bouw van hun tempels, bij de in de *Purāṇa's* genoemde getallen, en vooral bij hun tijdrekening, hun sterrenkundige symbolen, de duur van de cyclussen, en bij andere berekeningen, al of niet dezelfde waren als de maten en symbolen die in de *Bijbel* worden gebruikt. Want dit zal bewijzen dat de joden, tenzij ze hun heilige el en andere maten van de Egyptenaren (Mozes was door hun priesters ingewijd) hebben overgenomen, deze begrippen uit India hebben gekregen. In ieder geval hebben ze deze aan de vroege christenen doorgegeven. De 'ware' erfgenamen van de KENNIS, of de geheime wijsheid, die men nog steeds in de *Bijbel* kan vinden, zijn dus de occultisten en de kabbalisten, want alleen zij begrijpen zijn werkelijke betekenis, terwijl niet-ingewijde joden en christenen zich vastklampen aan de buitenkant en de letter ervan. Door de schrijver van *The Source of Measures* is aangetoond dat dit stelsel van

¹ Parker, *Op.cit.*, blz. 66; vgl. Skinner, *The Source of Measures*, blz. 15-18.

maten ertoe leidde dat men de godsnamen elohim en Jehovah bedacht, en dat men deze aanpaste aan het fallisme, en dat Jehovah een weinig geflatteerde kopie van Osiris is. Maar Skinner en Piazzi Smyth schijnen beiden in de mening te verkeren (a) dat het stelsel van de Israëlieten het oudste is, omdat de Hebreeuwse taal de *goddelijke* taal is, en (b) dat deze universele taal een directe openbaring is! (317)

Laatstgenoemde hypothese is alleen waar in de zin van de laatste alinea uit het voorafgaande hoofdstuk. We moeten het echter nog eens worden over de aard en het karakter van de goddelijke 'openbaarder'. De beslissing over de oorsprong zal bij de niet-ingewijde natuurlijk afhangen (a) van bewijzen, zowel in als buiten de openbaring, en (b) van de vooropgezette mening van iedere individuele wetenschapper. Dit kan echter niet voorkomen dat de theïstische kabbalist en de pantheïstische occultist er ieder het zijne van denkt, en geen van beiden kan de ander overtuigen. De gegevens die de geschiedenis levert zijn te schaars en te onbevredigend om een van beiden in staat te stellen aan de scepticus zijn gelijk te bewijzen.

Aan de andere kant worden de bewijzen die de overlevering verschaft zo steevast verworpen dat we de hoop hebben opgegeven dit probleem in onze tijd op te lossen. Intussen zal de materialistische wetenschap de kabbalisten en occultisten zonder onderscheid uitlachen. Maar zodra deze kwellende vraag over de relatieve ouderdom terzijde is gesteld, zullen de filologie en de vergelijkende godsdienstwetenschap ten slotte aan het werk worden gezet, en worden genoodzaakt de gemeenschappelijke aanspraken te erkennen.¹ In plaats van de schouders op te halen over het veronderstelde

¹ Een voor een worden de aanspraken erkend, omdat de ene wetenschapper na de andere zich genoodzaakt ziet de verkondigde feiten van de geheime leer te erkennen – hoewel ze zelden of nooit toegeven dat hun beweringen al eerder zijn gedaan. In de gelukkige dagen toen Piazzi Smyth een autoriteit was op het gebied van de piramide van Gizeh, luidde zijn theorie dat de porfieren sarcofaag van de koningskamer 'de maateenheid is voor de twee meest verlichte naties op aarde, Engeland en Amerika', en dat deze niets anders dan een 'graantrog' was. Dit hebben we in *Isis ontsluiert*, dat toen juist was verschenen, heftig tegengesproken. De New Yorkse pers (vooral de *Sun* en de *World*) kwam toen tegen ons in het geweer, omdat we het waagden zo'n geroemde geleerde te verbeteren en op fouten te betrappen. Op blz. 645-6 van deel 1 hadden we gezegd dat Herodotus bij het bespreken van die piramide 'er wel aan had kunnen toevoegen dat haar uitwendige vorm *het scheppende beginsel van de natuur* symboliseerde, en ook de *beginselen van de meetkunde, wiskunde, astrologie, en astronomie* illustreerde. Vanbinnen was ze een majestueuze tempel, in de donkere schuilhoeken waarvan de mysteriën werden opgevoerd, en waarvan de muren vaak getuige waren geweest van de inwijdingen van leden van de koninklijke familie. De porfieren sarcofaag die prof. Piazzi Smyth, Astronomeer Royal of Scotland, tot een graantrog degradeert, was de *doopvont* waaruit de neofiet 'opnieuw geboren' tevoorschijn kwam, en een adept werd.'

Er werd in die tijd om onze bewering gelachen. We werden ervan beschuldigd dat

- (318) ‘mengelmoes van absurde verhalen en bijgeloof’, zoals de brahmaanse literatuur gewoonlijk wordt genoemd, zullen de beste wetenschappers proberen de symbolische universele taal met haar numerieke en geometrische sleutels te bestuderen. Maar ook hierin zullen ze nauwelijks slagen als ze geloven dat het joodse kabbalistische stelsel de sleutel bevat tot het *hele* mysterie: *want dat is niet zo*. Evenmin is er tegenwoordig een ander geschrift dat die sleutel in zijn geheel bevat, want zelfs de *Veda's* zijn niet volledig. Elke oude religie omvat maar een of twee hoofdstukken uit het hele boek van de oorspronkelijke oude mysteriën. Alleen het *occultisme* van het Oosten kan zich erop beroemen het volledige geheim met zijn *zeven* sleutels te bezitten. In dit boek zullen vergelijkingen worden gemaakt, en er zal zoveel mogelijk in worden verklaard. De rest wordt overgelaten aan de persoonlijke intuïtie van de onderzoeker. Wanneer de schrijfster zegt dat *het occultisme van het Oosten het geheim bezit*, wordt geen ‘volledige’ of zelfs maar benaderende kennis door haar opgeëist, wat absurd zou zijn. Wat ik weet, deel ik mee; wat ik niet kan uitleggen, moet de onderzoeker zelf ontdekken.

Maar ook al veronderstelt men dat de universele mysterietaal nog eeuwenlang niet in haar geheel zal worden begrepen, zelfs dat wat tot nu toe door sommige wetenschappers in de *Bijbel* is ontdekt, is ruim voldoende om de bewering wiskundig aan te tonen. Omdat het jodendom gebruikmaakt van twee van de zeven sleutels, en deze twee sleutels nu opnieuw zijn ontdekt, is het niet langer een zaak van persoonlijke speculaties en hypothesen, en allerm minst van ‘toeval’, maar van een juiste interpretatie van de bijbelteksten, zoals iedereen die bekend is met de rekenkunde een optelling of

we onze denkbeelden hadden ontleend aan de ‘waanzin’ van Shaw, een Engelse schrijver die had beweerd dat de sarcofaag was gebruikt voor het vieren van de mysteriën van Osiris (we hadden nooit van die schrijver gehoord!). En nu, zes of zeven jaar later, schrijft Staniland Wake op blz. 93 van zijn boek *The Origin and Significance of the Great Pyramid* het volgende:

‘De zogenaamde koningskamer – waarover een enthousiaste kenner van piramiden zegt: ‘De gepolijste wanden, het hoogwaardige materiaal, de grootse afmetingen en de verheven plaats getuigen op welsprekende wijze van de glorie die nog moet komen’ – ook al was ze niet de kamer van de vervolmakingen in de graftombe van Cheops, was waarschijnlijk *de plaats waartoe de in te wijden kandidaat werd toegelaten nadat hij de nauwe, stijgende gang en de grote hal met haar lage eindgedeelte was doorgedaan, die hem geleidelijk op het laatste stadium van de HEILIGE MYSTERIËN voorbereidden.*’ Als Staniland Wake een theosoof was geweest, dan zou hij misschien eraan hebben toegevoegd dat de nauwe, stijgende gang die naar de koningskamer leidt, werkelijk een ‘nauwe poort’ had – dezelfde ‘nauwe poort’ die ‘tot het leven leidt’, of tot de nieuwe spirituele wedergeboorte die Jezus bedoelt in *Matth. 7:13*ev. Aan deze poort in de tempel van inwijding werd gedacht door de schrijver die de woorden optekende die door een ingewijde zouden zijn uitgesproken.

een totaal begrijpt en verifieert.¹ Nog een paar jaar en dit stelsel zal een einde maken aan de bijbelverklaring volgens de letter. Dit zal ook gebeuren met alle andere exoterische geloofsvormen, door de dogma's in hun ware, naakte betekenis te laten zien.

En dan zal deze onmiskenbare betekenis, hoe onvolledig ook, het mysterie van het zijn ontsluiëren, en bovendien de moderne wetenschappelijke stelsels van de antropologie, de etnologie en vooral dat van de chronologie geheel veranderen. Het fallische element, dat in elke naam voor god en in elk verhaal van het Oude (en in zekere mate ook van het Nieuwe) Testament voorkomt, kan na verloop van tijd ook de moderne materialistische opvattingen in de biologie en in de fysiologie ingrijpend wijzigen.

Zulke opvattingen over de natuur en de mens, die steunen op de hemellichamen en hun geheimen, zullen, ontdaan van hun huidige weerzinwekkende grofheid, de evolutiestadia van het menselijk denkvermogen ontsluiëren, en aantonen hoe natuurlijk zo'n gedachtegang was. Alleen door het daarin aanwezige element van stoffelijkheid en dierlijkheid zijn de zogenaamd fallische symbolen aanstootgevend geworden. Zulke symbolen waren alleen maar natuurlijk omdat ze ontstonden bij de oeroude rassen die, zoals ze zelf wisten, voortkwamen uit androgynе voorouders, en in hun eigen ogen de eerste waarneembare manifestaties waren van de scheiding tussen de geslachten en van het daaruit voortgekomen mysterie om op hun beurt zelf te scheppen. Als die symbolen door latere rassen zijn verlaagd, vooral door het 'uitverkoren volk', is dit niet van invloed op de oorsprong ervan. De kleine Semitische stam, een van de kleinste vertakkingen, ontstaan uit de vermenging van het vierde en het vijfde onderras (het Mongools-Turaanse en het zogenaamde Indo-Europese, na het verzinken van het grote continent), kon de symboliek ervan slechts opvatten in de geest die eraan was gegeven door de volkeren waaraan ze was ontleend. Misschien was die symboliek in de begintijd van Mozes niet zo grof als ze later door de behandeling van Ezra is geworden, die de hele *Pentateuch* omwerkte. Want het symbolische verhaal van de dochter van de farao (de vrouw), van de Nijl (de grote diepte, en het grote water), en van het pasgeboren jongetje dat werd gevonden toen het in een biezen mandje daarin dreef, is oorspronkelijk niet voor of door Mozes samengesteld. In de Babylonische fragmenten op klei-tabletten vindt men een vroegere versie van dit verhaal, in de geschiedenis van koning Sargon,² die veel eerder leefde dan Mozes. Wat kan men

(319)

¹ Door de *Bijbel* met behulp van de numerieke en meetkundige sleutels te lezen, ziet men alles wat we in *Isis* hebben gezegd, bevestigd in *The Source of Measures*.

² Op blz. 224 van zijn *Assyrian Discoveries* zegt George Smith: 'In het paleis van

(320) hieruit concluderen? Zonder twijfel dat we het recht krijgen om te zeggen dat het verhaal dat door Ezra over Mozes wordt verteld, door deze werd vernomen toen hij in Babylon was, en dat hij de allegorie van Sargon toepaste op de joodse wetgever. Kortom, dat *Exodus* nooit door Mozes werd geschreven, maar door Ezra is gereconstrueerd op basis van oude gegevens.

En als dat zo is, waarom zou deze adept in de latere Chaldeeuwse en sabaeïsche fallus-eredienst er niet ook andere symbolen en tekens, die in fallisch opzicht nog veel grover zijn, aan hebben toegevoegd? Er wordt ons geleerd dat het oorspronkelijke geloof van de Israëlieten totaal verschilde van dat wat de talmoedisten, en vóór hen David en Hizkia, eeuwen later hebben ontwikkeld.

Sennacherib in Kouyunjik heb ik nog een fragment van het interessante verhaal over Sargon gevonden, waarvan ik een vertaling publiceerde in de *Transactions of the Society of Biblical Archaeology*, deel 1, afdeling 1, blz. 46.' De hoofdstad van Sargon, de Babylonische Mozes, 'was de grote stad Agadi, door de Semieten Akkad genoemd, en in *Genesis* (10:10) vermeld als de hoofdstad van Nimrod. . . . Akkad lag dichtbij de stad Sippara aan de Eufraat en ten noorden van Babylon.' (Zie *Isis ontsluit*, 2:521.) Een ander merkwaardig toeval betreft het feit dat de bovengenoemde naburige stad *Sippara* dezelfde naam heeft als de vrouw van Mozes – Zippora (*Exodus* 2:21). Natuurlijk is het verhaal een handig toevoegsel door Ezra, *aan wie dit niet onbekend kon zijn geweest*. Men vindt dit bijzondere verhaal op brokstukken van kleitabletten uit Kouyunjik, en het luidt als volgt:

- '1. Ik ben Sargona, de machtige koning, de koning van Akkad.
2. Mijn moeder was een prinses, mijn vader kende ik niet. Een broer van mijn vader regeerde het land.
3. In de stad Azupiranu, die aan de rivier de Eufraat ligt,
4. Werd mijn moeder, de prinses, zwanger van mij; onder moeilijke omstandigheden schonk ze mij het leven.
5. Ze legde me in een biezen mandje, met aardpek verzegelde ze mijn uitgang.
6. Ze liet me te water in de rivier, die me niet liet verdrinken.
7. De rivier voerde me naar Akki, naar de waterdrager bracht ze mij.
8. Akki, de waterdrager, tilde me met tederheid in het hart op, enz.' (G. Smith, *Chaldean Account of Genesis*, 1876, blz. 299-300.)

En nu *Exodus* (2:3): 'Toen ze [de moeder van Mozes] geen kans zag haar zoon nog langer verborgen te houden, nam ze een mand van papyrus, bestreek die met pek en teer, legde het kind erin, en zette de mand tussen het riet langs de oever van de Nijl.'

'Men veronderstelt', zegt G. Smith, 'dat deze gebeurtenis plaatsvond rond 1600 v.Chr., veel eerder dan de tijd waarin Mozes vermoedelijk leefde. Omdat we weten dat de roem van Sargon tot in Egypte was doorgedrongen, is het heel aannemelijk dat dit verhaal in verband stond met de gebeurtenis waarover in *Exodus* 2 wordt gesproken, want elke handeling die eens is verricht, heeft de neiging zich te herhalen.' (*Op.cit.*, blz. 300.) Maar nu prof. Sayce de moed heeft gehad de tijden van de Chaldeeuwse en Assyrische koningen 2000 jaar vroeger te stellen, moet Sargon ten minste 2000 jaar vóór Mozes hebben geleefd. (Zie de *Hibbert Lectures* van 1887 van prof. Sayce over dit onderwerp.) Deze erkenning geeft te denken, maar er ontbreken nog een of twee nullen aan de getallen.

Ondanks het exoterische element dat men nu in beide Testamenten aantreft, is dit alles ruim voldoende om de *Bijbel* te rangschikken onder de esoterische boeken, en om het geheime stelsel ervan in verband te brengen met de symboliek van India, Chaldea en Egypte. De hele reeks bijbelse tekens en getallen, zoals die uit sterrenkundige waarnemingen zijn ontstaan – de astronomie en de theologie zijn immers nauw verwant – vindt men in zowel de exoterische als esoterische stelsels van India. Deze cijfers en hun symbolen, de tekens van de dierenriem, de planeten, hun aspecten en knopen – deze laatste term is nu zelfs in onze moderne botanie opgenomen om mannelijke en vrouwelijke planten te onderscheiden (de eenslachtige, de veeltelige, de eenhuizige, de tweehuizige, enz.) – staan in de astronomie bekend als *sextielen*, *kwartielen*, enz., en zijn eeuwen en eeuwen lang door de archaïsche volkeren gebruikt, en hebben in zekere zin dezelfde betekenis als de Hebreeuwse getallen. De oudste vormen van elementaire meetkunde moeten beslist zijn ingegeven door waarneming van de hemellichamen en hun groeperingen. De oudste symbolen in de esoterie van het Oosten zijn daarom een cirkel, een punt, een driehoek, een vlak, een kubus, een pentagram, en een zeshoek, en figuren in het platte vlak met verschillende zijden en hoeken. Dit bewijst dat de kennis en het gebruik van de meetkundige symboliek zo oud zijn als de wereld.

Als we hiervan uitgaan, kunnen we gemakkelijk begrijpen hoe de natuur zelf de oorspronkelijke mensheid, ook zonder hulp van haar goddelijke leraren, de eerste beginselen van een numerieke en meetkundige symbolentaal heeft kunnen bijbrengen.¹ Men ziet dan ook dat in elk oud symbolisch geschrift getallen en figuren worden gebruikt om gedachten uit te drukken en vast te leggen. Ze zijn steeds dezelfde, met slechts een paar variaties die voortkomen uit de eerste figuren. Zo werden de evolutie en het onderlinge verband tussen de mysteries van de kosmos, van de groei en de ontwikkeling daarvan – spiritueel en fysiek, abstract en concreet – het eerst opgetekend in meetkundige vormveranderingen. Elke kosmogonie begon met een cirkel, een punt, een driehoek, en een kubus, tot en met het getal 9, waarna het getal werd samengesteld uit de eerste lijn en een cirkel – de mystieke decade van Pythagoras, de (321)

¹ Over het feit dat de *esoterische* religie van Mozes verschillende keren de kop werd ingedrukt, en dat de eredienst van Jehovah, zoals die door David opnieuw was ingevoerd, daarvoor in de plaats werd gesteld, onder andere door Hizkia, kan men zijn geheugen oprispen door blz. 514-21 van deel 2 van *Isis ontsluit* te lezen. De sadduceeën, die bijna alle hogepriesters van Judea leverden, moeten wel heel goede redenen hebben gehad om zich aan de wetten van Mozes te houden, en de zogenaamde ‘Boeken van Mozes’, de *Pentateuch* van de synagoge en de talmud, te verwerpen.

som van alles, die de mysteries van de hele kosmos betreft en tot uitdrukking brengt. In het hindoeïstisch systeem zijn deze mysteries, voor degene die de mystieke taal ervan kan begrijpen, honderd keer zo volledig vastgelegd. De getallen 3 en 4, samen 7, en ook 5, 6, 9 en 10, zijn de hoekstenen van de occulte kosmogonieën. Deze decade en haar duizenden combinaties vindt men overal op de aardbol. Men herkent ze zowel in de grotten en de rotstempels van Hindoestan en Centraal-Azië als in de piramiden en op de gedenksteden van Egypte en Amerika; in de catacomben van Ozimandyas, op de grafheuvels in het met sneeuw bedekte gebergte van de Kaukasus, in de ruïnes van Palenque, op Paaseiland, overal waar de mens van de oudheid ook maar voet heeft gezet. De 3 en de 4, de driehoek en de kubus, of het universele mannelijke en vrouwelijke symbool, die het eerste aspect weergeven van de zich ontwikkelende godheid, staan voor altijd afgebeeld in het Zuiderkruis aan de hemel, evenals in het Egyptische ansatakruis. Dit wordt door Skinner heel goed uitgelegd:

De opgevouwen kubus toont een kruis van de tau- of Egyptische vorm, of van de vorm van het christelijke kruis. . . . Als men aan eerstgenoemde een cirkel toevoegt, krijgt men het ansatakruis . . . de getallen 3 en 4, die men van het kruis afleest, laten een vorm van de [Hebreeuwse] gouden kandelaar [in het heilige der heiligen] zien, en van de $3 + 4 = 7$ en $6 + 1 = 7$ dagen in de *cyclus van de week*, als 7 lichten van de zon. Zoals uit de week van 7 lichten *de maand* en *het jaar* ontstonden, evenzo is ze een maat om de *zwangerschapsperiode* mee te berekenen. . . . Als de vorm van een kruis is verkregen en tevens gebruik wordt gemaakt van de verhouding 113 : 355, dan wordt het symbool volledig door *een mens aan het kruis te bevestigen*.¹ Deze weergave van maten liet men samengaan met het idee van de *oorsprong* van het menselijk leven, en vandaar de *fallische vorm*.²

De stanza's laten zien dat het kruis en deze getallen in de oude kosmogonie een belangrijke rol spelen. We kunnen intussen profiteren van de bewijzen die door dezelfde schrijver zijn verzameld om aan te tonen dat de symbolen en hun esoterische betekenis over de hele wereld gelijk zijn. Hij noemt deze terecht de 'oorspronkelijke sporen van die symbolen'.

- (322) Als men de aard van de getallenvormen vanuit een algemeen standpunt beschouwt . . . wordt het erg belangrijk te onderzoeken wanneer en waar het bestaan en het gebruik ervan voor het eerst bekend werden. Ging het om een open-

¹ Denk hierbij ook aan de Viṭhobā van de hindoes, die in de ruimte werd gekruisigd; aan de betekenis van het 'heilige teken', de swastika; aan Plato's in de ruimte gekruisigde mens, enz.

² J.R. Skinner, *The Source of Measures*, 1875, blz. v.

baring in wat wij kennen als het historische tijdperk – een wel heel recente cyclus, wanneer men de ouderdom van de mensheid beschouwt? De periode waarin de mens in het bezit ervan kwam, schijnt in feite nog verder in het verleden van de oude Egyptenaren te liggen dan deze in de tijd van ons afstaan.

De Paaseilanden in het midden van de Grote Oceaan zien eruit als de overgebleven bergtoppen van *een verzonken continent*, want deze toppen zijn dicht bezaaid met cyclopische beelden, overblijfselen van de beschaving van een talrijk en beschaafd volk, dat noodzakelijk een uitgestrekt gebied moet hebben bewoond. Op de achterkant van deze beelden staat het ‘ansatakruis’, en ook dit kruis is aangepast aan de menselijke vorm. Een volledige beschrijving, met een illustratie die het land voorstelt met de talrijke beelden, en ook met afbeeldingen van de beelden, vindt men in het januarinummer van 1870 van de Londense *Builder*.

In een van de eerste nummers (ongeveer nr. 36) van de *Naturalist*, uitgegeven in Salem, Massachusetts, vindt men een beschrijving van een heel oud en bijzonder beeldhouwwerk op de steile rotsen van de bergen van Zuid-Amerika, dat, zoals wordt beweerd, veel ouder is dan de nu levende rassen. Het vreemde van deze afbeeldingen is dat ze de contouren laten zien van een mens die uitgestrekt op een kruis¹ ligt, in een reeks tekeningen waarin uit de vorm van *een mens* de vorm van *een kruis* tevoorschijn komt, maar zodanig dat het kruis kan worden beschouwd als de mens, en de mens als het kruis. Zo wordt symbolisch de onderlinge afhankelijkheid van de afgebeelde vormen weergegeven.

Het is bekend dat de overlevering van de Azteken een heel volledig verslag van de *zondvloed* . . . heeft nagelaten. Baron Humboldt zegt dat we het land Aztalan, het oorspronkelijke land van de Azteken, op ten minste 42 graden noorderbreedte moeten zoeken; vanuit dat land kwamen ze ten slotte naar de vallei van Mexico. In die vallei gaan de aarden grafheuvels van het hoge noorden over in sierlijke stenen piramiden en andere bouwwerken, waarvan de overblijfselen nu worden gevonden. De overeenkomsten tussen de overblijfselen van de beschaving van de Azteken en die van de Egyptenaren zijn welbekend. . . . Na honderden ervan te hebben onderzocht, is Atwater ervan overtuigd dat ze kennis van de astronomie bezaten. Van een van de volmaaktste piramidevormige bouwwerken van de Azteken geeft Humboldt de volgende beschrijving:

‘De vorm van deze piramide (van Papantla), die *zeven* verdiepingen heeft, is spitsner dan van elk ander soortgelijk monument dat tot nu toe is ontdekt, maar haar hoogte is niet opmerkelijk; ze bedraagt slechts 17 m, en haar basis is aan elke kant maar 7,5 m. In één opzicht is ze wél opmerkelijk: ze is geheel gebouwd van gehouwen stenen die bijzonder groot zijn, en heel fraai gevormd. *Drie* trappen leiden naar de top, de treden ervan zijn versierd met gebeeldhouwde hiërogliefen en kleine *nissen* die volledig symmetrisch zijn aangebracht. Het aantal van deze nissen schijnt te wijzen op de 318 *enkelvoudige en samengestelde tekens van de dagen* van hun burgerlijke kalender.’

¹ Zie deel 2, blz. 617, voor een beschrijving van de vroege Indo-Europese inwijding: van Viśvakarma die ‘Vikartana’, de van zijn stralen beroofde zon, op kruisvormige latten kruisigt.

- (323) 318 is de gnostische waarde van Christus, en het beroemde aantal van de geëfende of besneden dienaren van Abraham. Wanneer men bedenkt dat 318 een *abstracte* en *universele* waarde is, en een uitdrukking voor de waarde van de middellijn van een cirkel met omtrek *één*, dan wordt het gebruik ervan bij het samenstellen van de burgerlijke kalender duidelijk.¹

Men vindt gelijksoortige tekens, getallen en esoterische symbolen in Egypte, Peru, Mexico, op Paaseiland, in India, Chaldea, en Centraal-Azië. Gekruisigde mensen en symbolen van de evolutie van rassen uit goden; en toch verwerpt de wetenschap zowaar het denkbeeld van een *ander mensen-ras* dan naar *onze* gelijkenis is gevormd; de theologie houdt vast aan haar 6000 jaar van de schepping; de antropologie onderwijst dat we van de aap, en de geestelijkheid dat we van Adam, 4004 v.Chr., afstammen!

Moet men, uit angst voor de straf een bijgelovige dwaas of zelfs een *leugenaar* te worden genoemd, ervan afzien om – zo goed als maar mogelijk is – bewijzen te leveren, alleen omdat de dag nog niet is aangebroken waarop alle ZEVEN SLEUTELS aan de wetenschap zullen worden overhandigd, of beter gezegd aan de geleerden en onderzoekers op het gebied van de symboliek? Moeten we met het oog op de opzienbarende ontdekkingen van de geologie en de antropologie wat betreft de ouderdom van de mens – om te ontkomen aan de gebruikelijke straf voor iedereen die van de gebaande wegen van de theologie of van het materialisme afwijkt – vast blijven houden aan de 6000 jaar en de ‘speciale schepping’, of moeten we in onderdanige bewondering onze afstamming van de aap aanvaarden? Beslist niet, zolang bekend is dat de geheime geschriften de genoemde ZEVEN sleutels tot het mysterie van het ontstaan van de mens bevatten. Hoe gebrekkig, materialistisch en bevooroordeeld de wetenschappelijke theorieën misschien ook zijn, toch staan ze duizend keer zo dicht bij de waarheid als de grillen van de theologie. Voor iedereen, behalve de hardnekkigste dweper en fanaticus, verkeert laatstgenoemde in een doodsstrijd.² We hebben dan ook geen andere keus dan óf blindelings de conclusies van de wetenschap aan te nemen, óf ons ervan los te maken, en haar zonder angst te trotseren, en te verkondigen wat de

¹ J.R. Skinner, *The Source of Measures*, 1875, blz. 54, 57-8.

² Men kan beter zeggen dat sommigen die haar verdedigen hun verstand moeten hebben verloren. Want wat moet men wel denken wanneer, ondanks de absurditeiten van de *naar de letter* opgevatte Bijbel, deze nog steeds in het openbaar en even vurig als altijd worden verdedigd, en wanneer men de theologen hoort volhouden dat hoewel ‘de Schrift zich zorgvuldig ervan onthoudt [?] om enige directe bijdrage te leveren aan de wetenschappelijke kennis, ze daarin nooit zijn gestoten op een uitspraak die het licht van de VOORTGAANDE WETENSCHAP niet kan verdragen’! (*Primeval Man Unveiled: or the Anthropology of the Bible*, 1871, blz. 14, geschreven door Eerw. James Gall, maar anoniem gepubliceerd.)

geheime leer ons zegt, geheel bereid de gevolgen daarvan te dragen.

Maar laten we nagaan of de wetenschap bij haar materialistische speculaties, en zelfs de theologie in haar doodsstrijd en bij haar uiterste poging om de 6000 jaar na Adam in overeenstemming te brengen met de *Geological Evidences of the Antiquity of Man* van Sir Charles Lyell, ons niet zelf onbewust de helpende hand bieden. Enkele heel geleerde onderzoekers van de etnologie erkennen al dat deze wetenschap onmogelijk de verscheidenheid in de mensheid kan verklaren, tenzij de hypothese van de *schepping van verschillende Adams* wordt aangenomen. Ze spreken over 'een blanke Adam en een zwarte Adam, een rode Adam en een gele Adam'.¹ Als ze hindoes waren die de wedergeboorten van Vāmadeva uit het *Liṅga-Purāṇa* opsomden, zouden ze niet veel anders kunnen zeggen. Want bij het opsommen van de wedergeboorten van Śiva geven ze hem in één kalpa een *blank* uiterlijk, in een andere kalpa een *zwarte*, en in weer een andere kalpa een *rode* kleur, waarna de kumāra 'vier jongelingen met een gele kleur' wordt. Deze vreemde *overeenstemming*, zoals Proctor zou zeggen, pleit slechts voor hun wetenschappelijke intuïtie, omdat Śiva-kumāra alleen maar allegorisch de mensenrassen tijdens het ontstaan van de mens voorstelt. Maar dit leidde tot een ander blijk van intuïtie – nu in de kringen van theologen. De onbekende schrijver van *Primeval Man*, die wanhopig probeert de goddelijke openbaring te beschermen tegen de meedogenloze en welsprekende ontdekkingen van de geologie en antropologie, merkt op dat 'het jammer zou zijn als de verdedigers van de *Bijbel* ertoe zouden worden gebracht om óf de inspiratie van de Schrift prijs te geven óf de conclusies van de geologen te ontkennen'.²

(324)

Hij vindt een tussenweg. Ja, hij wijdt er zelfs een dik boek aan om te bewijzen dat 'Adam niet de *eerste mens*³ was die op deze aarde werd geschapen'.⁴ De opgegraven overblijfselen van de pre-adamitische mens 'versterken het bewijs van de waarheid van de Schrift, in plaats van ons vertrouwen erin te schokken'.⁵ Hoe kan dat? Op de eenvoudigst denkbare manier, want de schrijver verklaart dat 'wij' (de geestelijkheid) voortaan 'de wetenschappers rustig aan hun studie kunnen overlaten, zonder te proberen ze aan banden te leggen uit angst voor ketterij'.⁶ Dit moet voor Huxley, Tyndall, en Sir C. Lyell ongetwijfeld een opluchting zijn.

¹ *Primeval Man, etc.*, blz. 195.

² *Op.cit.*, blz. 55.

³ Vooral gezien het bewijs dat door de *Bijbel* zelf wordt geleverd in *Genesis* 4:16-17, waarin staat dat Kaïn naar het land van Nod ging en daar een vrouw trouwde.

⁴ *Primeval Man, etc.*, blz. 198.

⁵ *Op.cit.*, blz. 194.

⁶ *Op.cit.*, blz. 55.

Het bijbelverhaal *begint niet met de schepping*, zoals gewoonlijk wordt verondersteld, maar met het vormen van Adam en Eva, *miljoenen jaren nadat* onze planeet was geschapen. De geschiedenis die daaraan voorafgaat is, voor zover het de Schrift betreft, nog niet geschreven. . . . Misschien was er niet één, maar waren er wel 20 verschillende rassen op de aarde vóór de tijd van Adam, evenals er 20 verschillende mensenrassen op andere werelden kunnen zijn.¹

Wie of wat waren dan die rassen? De schrijver beweert immers nog steeds dat Adam *de eerste mens van ons ras is*. Het waren HET RAS EN DE RASSEN VAN SATAN! ‘Satan (is) nooit in de hemel (geweest); engelen en mensen (zijn) één soort.’² Het was het pre-adamitische ras van de ‘engelen die zondigden’. We lezen dat Satan ‘de eerste vorst van deze wereld was’. Toen hij als gevolg van zijn opstand was gestorven, bleef hij op aarde als een *ontlichaamde geest*, en verleidde Adam en Eva.

(325) De eerste tijd van het satanische ras, en meer in het bijzonder *tijdens het leven van Satan* [!!!], was misschien een tijdperk van patriarchale beschaving en betrekkelijke rust – een tijd van Tubal-Kaïns en Jubals, toen kunsten en wetenschappen probeerden in de vervloekte bodem wortel te schieten. . . . Wat een onderwerp voor een epos . . . [toen] er zich onvermijdelijke gebeurtenissen moeten hebben voorgedaan. Vóór ons zien we . . . de vrolijke minnaar uit de prehistorie, die zijn blozende bruid het hof maakt in de dauw van de avond onder de Deense eiken, die toen groeiden waar nu geen eiken kunnen groeien . . . de grijze stamvader van de oudheid . . . het nageslacht uit de oertijd dat onschuldig aan zijn zijde speelt. . . . Duizend van die beelden doemen voor ons op!³

De terugblik op deze *satanische* ‘blozende bruid’ uit de tijd van Satans onschuld wordt niet minder dichtterlijk naarmate deze wint aan originaliteit. Integendeel. De christelijke bruid bloost tegenwoordig niet vaak voor haar vrolijke minnaars, en kan zelfs een morele les leren van deze dochter van Satan, in de weelderige fantasie van haar eerste menselijke biograaf. Deze beschrijvingen – en om ze op hun ware waarde te schatten moeten ze gelezen worden in het boek waarin ze voorkomen – worden alle naar voren gebracht om de onfeilbaarheid van de geopenbaarde Schrift te verzoenen met de *Antiquity of Man* van Sir C. Lyell en andere schadelijke wetenschappelijke boeken. Maar dit neemt niet weg dat blijkt dat er waarheid en feiten ten grondslag liggen aan deze fantastische verhalen, die de schrijver nooit heeft willen ondertekenen met zijn eigen naam of zelfs met een aangenomen naam. Zijn pre-adamitische rassen – geen satanische, maar eenvoudig Atlantische, en daarvóór de hermafrodieten – worden immers in de *Bijbel* genoemd, wanneer men deze esoterisch leest, en eveneens in

¹ *Op.cit.*, blz. 55.

² *Op.cit.*, blz. vii.

³ *Op.cit.*, blz. 206-7.

de geheime leer. De ZEVEN SLEUTELS ontsluiten de mysteries, over het verleden en de toekomst, van de zeven grote wortelrassen en ook van de zeven kalpa's. Hoewel de wetenschap het ontstaan van de mens en zelfs de esoterische geologie beslist zal verwerpen, evengoed als de satanische en pre-adamitische rassen, moeten de wetenschappers, als ze geen andere uitweg uit hun problemen zien, toch tussen die twee kiezen, en we zijn er zeker van dat de oude leer, ondanks de Schrift, zal worden aanvaard zodra ze de mysterietaal bij benadering machtig zijn.

3

Oorspronkelijke substantie en het goddelijk denken

Omdat het onredelijk zou zijn te beweren dat we alle bestaande oorzaken al kennen, moet men ons toestaan zo nodig een *heel nieuwe middenstof* aan te nemen.

Als we veronderstellen, wat tot dusver niet helemaal juist is, dat de golfhypothese [van het licht] alle feiten verklaart, moeten we nog beslissen of daarmee het bestaan van een golvende ether is bewezen. *We kunnen niet met zekerheid beweren dat geen enkele andere veronderstelling de feiten kan verklaren.* Men geeft toe dat Newtons deeltjeshypothese is vastgelopen op de interferentie; en er is op het ogenblik geen concurrerende theorie. Toch is het bijzonder wenselijk bij al zulke hypothesen enige aanvullende bevestiging te verkrijgen, een *van elders komend* bewijs, voor DE VERONDERSTELDE ETHER. . . . Sommige hypothesen bestaan uit veronderstellingen over de fijne structuur en de werkingen van lichamen. Deze veronderstellingen kunnen uiteraard nooit rechtstreeks worden bewezen. Hun enige verdienste is dat ze *de verschijnselen op een geschikte manier weergeven*. Het zijn BESCHRIJVENDE VERZINSELS.¹ (326)

Ether, deze *hypothetische* proteus, een van de 'beschrijvende verzinsels' van de moderne wetenschap – die niettemin al zo lang werd *aangenomen* – is een van de lagere 'beginselen' van wat we de OORSPRONKELIJKE SUBSTANTIE (in het Sanskriet ākāśa) noemen, een van de *dromen* uit het verleden, die nu opnieuw de droom van de moderne wetenschap is geworden. Het is het belangrijkste, en ook het meest gedurfde, van de nu nog bestaande speculatieve denkbeelden van de filosofen uit de oudheid. Voor de occultisten is echter zowel de ETHER als de oorspronkelijke substantie een werkelijkheid. Duidelijker gezegd, ETHER is het astrale licht, en de oorspronkelijke substantie is ĀKĀŚA, de upādhi van het GODDELIJK DENKEN.

¹ Alexander Bain, LL.D., *Logic*, 1870, deel 2, blz. 131-2.

In modern taalgebruik zou men laatstgenoemde beter KOSMISCHE IDEATIE – geest – kunnen noemen, en eerstgenoemde KOSMISCHE SUBSTANTIE – stof. Deze, de alfa en de omega van het zijn, vormen slechts de twee *facetten* van het ene absolute bestaan. Dit laatste werd in de oudheid nooit met een bepaalde naam aangeropen, of zelfs maar genoemd, behalve in allegorische zin. In het oudste Indo-Europese volk, dat van de hindoes, heeft de eredienst bij de verstandelijke klassen nooit (zoals bij de Grieken) bestaan uit een vurige verering van prachtige vormen en kunst, wat later leidde tot antropomorfisme. Maar terwijl de Griekse filosoof vormen vereerde, en alleen de hindoewijze ‘de ware relatie tussen aardse schoonheid en eeuwige waarheid opmerkte’, hebben de onontwikkelden van ieder volk geen van beide ooit begrepen.

(327) Ook nu begrijpen ze het niet. De evolutie van het GODSBEGRIIP houdt gelijke tred met de verstandelijke ontwikkeling van de mens zelf. Dit is zo waar dat het hoogste ideaal waarnaar de religieuze geest in een tijdperk kan opstijgen, aan de filosofische geest in een volgende periode slechts een grove karikatuur zal toeschijnen! De filosofen zelf moesten worden *ingewijd in de geheimen van het waarnemen*, voordat ze de juiste opvatting van de Ouden in verband met dit heel metafysische onderwerp konden begrijpen. Anders – zonder zo’n inwijding – zal er voor iedere denker even duidelijk en onmiskenbaar een ‘tot hier en niet verder’ zijn, bepaald door zijn verstandelijke vermogens, als er krachtens de wet van karma een grens is aan de vooruitgang van een land of volk in zijn cyclus. Zonder inwijding zouden de idealen van het hedendaagse religieuze denken altijd worden ingeperkt en zich niet verder kunnen verheffen, want zowel idealistische als realistische denkers en zelfs vrijdenkers zijn slechts het resultaat en het natuurlijke product van hun omgeving en van hun tijd. De idealen van beiden zijn slechts het noodzakelijke gevolg van hun temperament, en de uitkomst van die fase van verstandelijke vooruitgang die een volk als geheel heeft bereikt. Vandaar dat de hoogste vlucht van de hedendaagse (westerse) metafysica, zoals al werd opgemerkt, nog ver van de waarheid afstaat. Veel van de huidige agnostische beschouwingen over het bestaan van de ‘eerste oorzaak’ zijn niet veel beter dan een verkapt materialisme – alleen de terminologie is verschillend. Zelfs een groot denker zoals Herbert Spencer spreekt soms over het ‘onkenbare’ in termen waaruit de dodelijke invloed van het materialistische denken blijkt, dat als een moordende sirocco alle tegenwoordige ontologische speculaties heeft doen verdorren en verwelken.¹

Vanaf de begintijd van het vierde ras, toen alleen de geest werd vereerd

¹ Wanneer hij bijvoorbeeld de ‘eerste oorzaak’ – het ONKENBARE – een ‘vermogen’ noemt dat zich door middel van de verschijnselen *manifesteert* en ‘een oneindige eeuwige

en het mysterie was geopenbaard, tot de laatste bloeitijd van de Griekse kunst bij de dageraad van het christendom, durfden alleen de Hellenen in het openbaar een altaar voor de ONBEKENDE GOD op te richten. Welke diepzinnige gedachten Paulus misschien ook heeft gehad toen hij aan de Atheneren verklaarde dat deze 'onbekende', die ze onwetend vereerden, de ware door hem verkondigde god was – deze godheid *was niet* 'Jehovah',¹ en ook was hij niet 'de maker van de wereld en van alle dingen'. Want het is niet de 'God van Israël', maar het 'onbekende' van de oude en moderne pantheïst dat 'niet in *door handen gemaakte* tempels woont'.²

Het goddelijk denken kan niet worden omschreven, en zijn betekenis kan niet worden verklaard, behalve door de talloze manifestaties van de kosmische substantie waarin eerstgenoemde spiritueel wordt *aangevoeld* door degenen die dat kunnen. Als men dit zegt nadat men het heeft omschreven als de onbekende godheid, die abstract, onpersoonlijk en geslachtloos is, en die de basis moet vormen van elke kosmogonie en de daaropvolgende evolutie, zegt men in feite helemaal niets. Het is alsof men een transcendente vergelijking van voorwaarden voor de verzameling van ware waarden wil vinden, terwijl men voor de afleiding daarvan alleen maar beschikt over een aantal *onbekende* grootheden. Men vindt de plaats van die onbekende godheid op de oude oorspronkelijke symbolische afbeeldingen, waar ze, zoals eerder is aangegeven, wordt voorgesteld door een grenzeloze duisternis, tegen de achtergrond waarvan het eerste middelpunt in wit verschijnt – als symbool van het verschijnen van de even oude en eeuwig bestaande GEEST-STOF in de wereld van verschijnselen, vóór haar eerste differentiatie. Wanneer 'het ene twee wordt', kan men het aanduiden als geest *en* stof. Elke manifestatie van bewustzijn, weerspiegeld of direct, en van *onbewuste doelgerichtheid* (om een moderne uitdrukking uit de westerse zogenaamde *filosofie* te gebruiken), kan tot 'geest' worden teruggebracht, zoals blijkt uit het levensbeginsel, en uit de onderwerping van de natuur aan de majestueuze voortgang volgens de onveranderlijke wet. 'Stof' moet echter worden beschouwd als objectiviteit in haar zuiver-

energie'(?), is het duidelijk dat hij slechts het *fysieke* aspect van het mysterie van het zijn heeft begrepen – alleen de energieën van de kosmische substantie. (Zie *First Principles*, 1880, blz. 38.) Het *noumenon* ervan schijnt in de geest van de grote denker *niet te bestaan*. Het eeuwig tegelijk met de kosmische substantie bestaande aspect van de ENE WERKELIJKHEID – kosmische ideatie – wordt volledig buiten beschouwing gelaten. Ongetwijfeld is deze *eenzijdige* manier om het onderwerp te behandelen voor een groot deel het gevolg van de verderfelijke westerse gewoonte om bewustzijn ondergeschikt te maken aan, of te beschouwen als een 'bijproduct' van, moleculaire beweging.

¹ Zie deel 2, afdeling 2, hfst. 17, 'Het heilige der heiligen', blz. 521ev.

² *Handelingen* 17:23-4.

ste abstractie – de uit zichzelf bestaande basis, waarvan de zevenvoudige manvantarische differentiaties de objectieve werkelijkheid vormen die ten grondslag ligt aan de verschijnselen van elke fase van het bewuste bestaan. Tijdens de periode van de universele pralaya is er geen kosmische ideatie, en de verschillend gedifferentieerde toestanden van de kosmische substantie zijn weer opgelost in de oorspronkelijke toestand van abstracte potentiële objectiviteit.

De manvantarische impuls begint met het opnieuw ontwaken van de kosmische ideatie (het ‘universele denkvermogen’), terwijl tegelijkertijd en parallel daarmee de kosmische substantie voor het eerst tevoorschijn komt – laatstgenoemde is het manvantarische voertuig van eerstgenoemde – uit haar ongedifferentieerde toestand van pralaya. Dan weerspiegelt absolute wijsheid zich in haar eigen ideeën; dit resulteert in kosmische energie (fohat) door een transcendentaal proces dat het menselijk bewustzijn te boven gaat en hiervoor onbegrijpelijk is. Fohat doortrilt de schoot van de inerte substantie, brengt deze tot activiteit, en geleidt haar primaire differentiaties op alle zeven gebieden van kosmisch bewustzijn. Zo zijn er *zeven protylen* (zoals deze nu worden genoemd), terwijl ze in de Indo-Europese oudheid de zeven prakriti’s, of naturen, werden genoemd; elk daarvan diende respectievelijk als de *relatief* homogene basis, die, terwijl de heterogeniteit (in de evolutie van het heelal) toeneemt, zich differentieert tot het prachtige samengestelde geheel dat verschijnselen op de gebieden van waarneming bieden. Het woord ‘relatief’ wordt met opzet gebruikt, omdat alleen al het bestaan van zo’n proces, dat resulteert in de primaire scheiding van de ongedifferentieerde kosmische substantie in haar zevenvoudige bases van evolutie, ons dwingt om de protyle¹ van elk gebied te beschouwen als slechts een *tussenfase* die de substantie doorloopt, terwijl ze op weg is van abstractheid naar volledige objectiviteit.

(329) Men zegt dat kosmische ideatie niet bestaat tijdens de perioden van pralaya, eenvoudig omdat er niemand, en niets, is om de gevolgen ervan waar te nemen. Bewustzijn, halfbewustzijn, of zelfs ‘onbewuste doelgerichtheid’ kunnen zich niet manifesteren, behalve door middel van een stoffelijk voertuig; dat wil zeggen dat de geest op ons gebied, waar het

¹ De term protyle is afkomstig van Crookes, de eminente scheikundige, die deze naam gaf aan de *pre-materie*, als men de oorspronkelijke en zuiver homogene substanties zo kan noemen, waarvan de wetenschap het bestaan vermoedt – ook al is ze nog niet werkelijk gevonden – in de kleinste bestanddelen van het atoom. Maar de beginnende scheiding van de oorspronkelijke materie in atomen en moleculen ontstaat pas na de evolutie van de zeven protylen. Crookes is naar de laatste daarvan op zoek, nu hij onlangs de mogelijkheid heeft ontdekt van het bestaan ervan op ons gebied. Zie ook de noot van de vertaler op blz. 76.

menselijk bewustzijn *in normale toestand* niet kan uitstijgen boven wat bekendstaat als de transcendente metafysica, alleen door een soort moleculair aggregaat of weefsel opwelt in een stroom van individuele of onderbewuste subjectiviteit. En omdat stof die los van de waarneming bestaat, alleen maar een abstractie is, zijn deze beide aspecten van het ABSOLUTE – kosmische substantie en kosmische ideatie – van elkaar afhankelijk. Als men heel nauwkeurig is, zou men – om verwarring en misvatting te vermijden – het woord ‘stof’ moeten toepassen op de verzameling objecten die kunnen worden waargenomen, en het woord ‘substantie’ op de noumena. Omdat de verschijnselen op *ons* gebied de schepping van het waarnemende ego zijn – de vormgevingen van zijn eigen subjectiviteit – kunnen alle ‘toestanden van de stof die de verzameling waargenomen objecten vertegenwoordigen’ voor de kinderen van ons gebied slechts een relatief en puur tot de verschijnselen behorend bestaan hebben. Zoals de aanhangers van het moderne idealisme zouden zeggen, heeft de samenwerking van subject en object het zintuiglijk waarneembare voorwerp of verschijnsel tot gevolg. Dit leidt echter niet noodzakelijkerwijs tot de conclusie dat hetzelfde voor alle andere gebieden geldt; en dat de samenwerking van die twee op de gebieden van hun zevenvoudige differentiatie een zevenvoudige verzameling van verschijnselen tot gevolg heeft die, hoewel ze concrete werkelijkheden zijn voor die entiteiten voor wie ze deel uitmaken van hun ervaring, geen opzichzelfstaand bestaan hebben – zoals de rotsen en rivieren om ons heen werkelijkheden zijn vanuit het standpunt van een natuurkundige, hoewel ze voor de metafysicus onwerkelijke illusies van de zintuigen zijn. Het zou onjuist zijn zoiets te zeggen, of zelfs maar te denken.

Vanuit het standpunt van de hoogste metafysica is het gehele heelal, de goden inbegrepen, een illusie; maar de illusie van degene die zelf een illusie is, is op elk gebied van bewustzijn verschillend. We hebben evenmin het recht te dogmatiseren over de mogelijke aard van de waarnemingsvermogens van een ego op bijvoorbeeld het zesde gebied, als om onze waarnemingen gelijk te stellen aan, of als maatstaf te gebruiken voor, die van een mier voor haar soort bewustzijn. Het zuivere object los van bewustzijn¹ is voor ons onbekend zolang we op het gebied van

¹ Kosmische ideatie, geconcentreerd in een beginsel of upādhi (basis), heeft het bewustzijn van het individuele ego tot gevolg. De manifestatie ervan varieert met het niveau van de upādhi. Door wat bekendstaat als manas, verschijnt ze bijvoorbeeld als bewustzijn van het denkvermogen; door het fijner gedifferentieerde weefsel (de zesde toestand van de stof) van buddhi – dat berust op de ervaring van manas – als een stroom van spirituele INTUÏTIE.

(330) onze driedimensionale wereld leven, omdat we alleen de mentale toestanden kennen die het in het waarnemende ego opwekt. En zolang de tegenstelling tussen subject en object voortduurt – namelijk zolang we over onze vijf zintuigen beschikken en meer niet, en niet weten hoe we ons alleswaarnemende ego (het hoger zelf) van de slavernij van deze zintuigen moeten bevrijden – zolang zal het voor het *persoonlijke* ego onmogelijk zijn de barrière te doorbreken die het scheidt van een kennis van *de dingen op zichzelf (of substantie)*. Dat ego, dat voortgaat op een boog van toenemende subjectiviteit, moet de ervaringen van elk gebied volledig doormaken. Maar pas wanneer de eenheid is opgegaan in het AL, op dit of op een ander gebied, en wanneer zowel subject als object verdwijnen in de toestand van de absolute ontkenning, d.w.z. nirvāṇa (ontkenning, ook hier alleen *vanuit ons gebied*), wordt die top van alwetendheid beklommen – de kennis van dingen op zichzelf – en komt men dichterbij de oplossing van het nog ontzagwekkender raadsel, waarvoor zelfs de hoogste dhyāni-chohan in stilte en onwetendheid moet buigen – het onuitsprekelijke mysterie van dat wat de aanhangers van de Vedānta PARABRAHMAN noemen.

Omdat dit zo is, heeft iedereen die probeerde aan het onkenbare beginsel een naam te geven, het eenvoudig verlaagd. Om zelfs maar over de kosmische ideatie te spreken – tenzij over het aspect van haar *verschijnselen* – is alsof men probeert de oorspronkelijke chaos te bottelen, of om op de EEUWIGHEID een gedrukt etiket te plakken.

Wat is dan de ‘oorspronkelijke substantie’, dat mysterieuze begrip waarover de alchemie altijd sprak, en dat in elk tijdperk het onderwerp van filosofische beschouwingen werd? Wat kan ze ten slotte zijn, zelfs in haar verschijningsvorm van vóór de differentiatie? Zelfs *die* is ALLES in de gemanifesteerde natuur – en voor onze zintuigen *niets*. Ze wordt in elke kosmogonie met verschillende namen aangeduid, elke filosofie verwijst ernaar, en ze blijkt tot op heden de steeds ongrijpbare PROTEUS in de natuur te zijn. We raken de oorspronkelijke substantie aan, maar voelen haar niet; we kijken ernaar, maar zien haar niet; we ademen haar in, maar merken haar niet op; we horen en ruiken haar zonder enig vermoeden dat ze er is; want ze is in elke molecule van dat wat we in onze verbeelding en onwetendheid beschouwen als stof in een van haar toestanden, of opvatten als een gevoel, een gedachte, een emotie. Kortom, ze is de ‘upādhi’, of het voertuig, van elk mogelijk verschijnsel, of dit nu fysiek, verstandelijk of psychisch is. In de eerste zinnen van *Genesis*, en eveneens in de Chaldeeuwse kosmogonie, in de *Purāṇa*’s van India, en in het *Egyptisch Dodenboek*, overal opent ze de cyclus van manifestatie. Ze wordt ‘chaos’ genoemd, en het aangezicht van de wateren, voortgebracht door de geest

die uit het onbekende voortkomt, onder welke naam dan ook.¹

De schrijvers van de heilige geschriften in India gaan dieper in op de oorsprong van de dingen die zich hebben ontwikkeld dan Thalēs of Job, want ze zeggen:

Uit INTELLIGENTIE [in de *Purāṇa*’s MAHAT genoemd] verbonden met ONWETENDHEID [Īśvara, als *persoonlijke* godheid] vergezeld van zijn projecterende kracht, waarin de eigenschap traagheid [tamas, ongevoeligheid] overheerst, komt ether voort – uit ether lucht, uit lucht warmte, uit warmte water, en uit water aarde met alles daarop.²

‘Uit DIT, uit ditzelfde ZELF, werd de ether voortgebracht’, zegt de *Veda*.³

Zo wordt duidelijk dat niet *deze* ether – die pas in de vierde plaats is ontstaan uit een *emanatie* van de intelligentie ‘verbonden met onwetendheid’ – (331) het hoge beginsel is, de *vergoddelijkte* entiteit die als samengesteld geheel door de Grieken en Latijnen werd vereerd onder de naam ‘pater omnipotens aether’ en ‘magnus aether’. De zevenvoudige indeling en de ontelbare onderverdelingen en verschillen die de Ouden maakten tussen de krachten van de collectieve *ether* – vanaf zijn buitenste rand van gevolgen waarmee onze wetenschap zo goed bekend is, tot de ‘onweegbare substantie’, die eens als de ‘ether van de ruimte’ werd erkend, maar nu wel snel zal worden verworpen – zijn voor elke tak van kennis altijd kwellende raadsels geweest. De huidige kenners van de mythologie en van de symboliek die in verwar-ring raken doordat diezelfde vergoddelijkte entiteit in dezelfde religieuze stelsels aan de ene kant op onbegrijpelijke manier wordt verheerlijkt, en aan de andere kant verlaagd, maken vaak de meest lachwekkende fouten. De kerk, rotsvast in al haar vroegere interpretatiefouten, heeft van de ether de verblijfplaats van haar satanische krijgsmachten gemaakt.⁴ De hele hiërarchie van de ‘gevalen’ engelen bevindt zich daar; de kosmokratores – of (volgens Bossuet) de ‘werelddragere’; mundi tenentes – de ‘wereldhouders’ zoals Tertullianus ze noemt; en mundi domini – ‘wereldheerschappijen’, of

¹ Zie hfst. 4, ‘Chaos, theos, kosmos’, blz. 373ev.

² Vgl. *Sāṅkhyakārikā*, 5:3, en de toelichtingen.

³ *Taittirīya Upanishad*, 2:1.

⁴ Want zo heeft de kerk de *Brief aan de Efeziërs* (6:12) opgevat. ‘Want we strijden niet tegen vlees en bloed, maar tegen de hemelse vorsten, tegen de machten, tegen de heersers van de duisternis van deze wereld.’ Verderop vermeldt Paulus het geestelijk *kwaad* (‘wickedness’ in de Engelse teksten) dat IS VERSPREID IN DE LUCHT – ‘spiritualia nequitiae in coelestibus’; de Latijnse teksten geven verschillende namen aan dat ‘kwaad’, de onschuldige ‘elementalen’. De kerk heeft deze keer echter gelijk, maar ongelijk als ze hen allemaal duivels noemt. Het ASTRALE LICHT of de lagere ether is inderdaad vol bewuste, halfbewuste en onbewuste entiteiten; maar de kerk heeft minder *macht* over hen dan over onzichtbare microben of muggen.

beter gezegd *heersers*; de *curbati*, of ‘gekromden’, enz., die zo de sterren en de hemellichamen in hun banen tot duivels maken!

Het onderscheid dat wordt gemaakt tussen de zeven toestanden van de ether (zelf een van de zeven kosmische beginselen), terwijl de aether van de Ouden het *universele vuur* is, kan men zien aan de geboden van respectievelijk Zarathoestra en Psellus. Eerstgenoemde zei: ‘Raadpleeg het alleen als het geen vorm of gestalte heeft’, *absque forma et figura*, wat betekent zonder vlammen of brandende kolen. Psellus onderwijst: ‘Wanneer het vorm heeft, *schenk er dan geen aandacht aan*, maar als het geen vorm heeft, doe dat dan wel, want dan is het *heilig vuur*, en alles wat het u zal onthullen, zal waar zijn.’¹ Dit bewijst dat de ether, zelf een aspect van ākāśa, op zijn beurt verschillende aspecten of ‘beginselen’ heeft.

(332) Alle oude volkeren vergoddelijkten de aether in zijn onweegbare aspect en vermogen. Vergilius noemt Jupiter: *pater omnipotens aether*, ‘de grote aether’.² ‘De hindoes hebben hem ook bij hun godheden opgenomen, onder de naam ākāśa (de synthese van aether). En de samensteller van het homoiomerische filosofische stelsel, Anaxagoras van Clazomenae, geloofde vast dat de spirituele oervormen van alle dingen, en ook hun elementen, zijn te vinden in de grenzeloze ether, waar ze worden voortgebracht, waaruit ze zich ontwikkelen, en waarheen ze terugkeren – een occulte lering.

Zo wordt duidelijk dat het eerste denkbeeld van een persoonlijke schepende godheid is voortgekomen uit de ether, toen het hoogste verbindende aspect daarvan was vermenschlijkt. Bij de hindoeïsten zijn de elementen *tamas*, d.w.z. ‘niet-verlicht door het *verstand*, dat ze verduisteren’.³

We moeten nu het vraagstuk van de mystieke betekenis van de ‘oorspronkelijke chaos’ en van het wortelbeginsel volledig bespreken, en laten zien hoe ze in de oude filosofieën in verband stonden met ākāśa, ten onrechte vertaald met aether, en ook met *māyā* (illusie) – waarvan Īśvara het mannelijke aspect vormt. Later zullen we spreken over het *verstandelijk* ‘beginsel’, of beter gezegd over de onzichtbare *onstoffelijke* eigenschappen van de zichtbare en stoffelijke elementen die ‘uit de oorspronkelijke chaos zijn voortgekomen’.

In *Isis ontsluit* wordt de vraag gesteld:

Wat is de oorspronkelijke chaos anders dan aether? Niet de *tegenwoordige* ether, zoals die nu wordt opgevat, maar zoals deze lang vóór de tijd van Mozes aan de oude filosofen bekend was: aether, met al zijn mysterieuze en occulte

¹ *Effatum* 16, ‘Orakels van Zarathoestra’.

² *Georgica*, 2:325.

³ *Vedānta-Sāra*, vert. J.R. Ballantyne, 1898, blz. 32.

eigenschappen, die de kiemen voor de universele schepping in zich bevat. De *hoogste* aether, of ākāśa, is de hemelse maagd en de moeder van alle bestaande vormen en wezens, en vanuit haar schoot worden, zodra deze door de goddelijke geest is ‘bevruucht’, stof en leven, kracht en werking, in het bestaan geroepen. Aether is de aditi van de hindoes, en hij is ākāśa. Elektriciteit, magnetisme, warmte, licht, en scheikundige werking worden maar weinig begrepen, zelfs nu nieuwe feiten voortdurend de omvang van onze kennis vergroten. Wie weet waar de macht van deze proteïsche reus – de aether – ophoudt, of waar zijn mysterieuze oorsprong ligt? Wie – bedoelen we – ontkent de geest die erin werkt, en die alle zichtbare vormen eruit ontwikkelt?

Het is gemakkelijk aan te tonen dat de kosmogonische legenden overal in de wereld gebaseerd zijn op kennis die de Ouden hadden van die wetenschappen die zich in onze tijd hebben verenigd om de evolutieleer te ondersteunen, en dat nader onderzoek het bewijs kan leveren dat die Ouden, veel beter dan wij nu, op de hoogte waren van evolutie als feit, zowel in haar fysieke als in haar spirituele aspecten. Voor de filosofen van de oudheid was evolutie een universele gedachte, een leer die het *geheel* omvat, en een vaststaand beginsel, terwijl de hedendaagse aanhangers van de evolutieleer ons slechts speculatieve theorieën kunnen bieden, met *specifieke*, zo niet geheel *ontkennende* leringen. Het heeft geen zin dat de vertegenwoordigers van onze moderne wijsheid de discussie beëindigen en doen alsof het een uitgemaakte zaak is, alleen omdat de duistere taal van het veel latere mozaïsche verhaal in strijd is met de vaste exegese van de ‘exacte wetenschap’.¹

Als men de *Wetten* (of voorschriften) van *Manu* raadpleegt, vindt men (333) daarin de oervorm van al deze denkbeelden. Terwijl ze (voor de westerse wereld) in hun oorspronkelijke vorm grotendeels verloren zijn gegaan, en door latere tussen- en toevoegsels zijn misvormd, hebben ze niettemin genoeg van hun oude geest bewaard om het karakter daarvan te tonen.

De op zichzelf bestaande heer [Vishṇu, Nārāyaṇa, enz.] verdreef de duisternis, manifesteerde zich, en, omdat hij wenste uit zijn essentie wezens voort te brengen, schiep hij in het begin alleen water. Daarin wierp hij zaad. Dat werd een gouden ei.²

Waar komt deze op zichzelf bestaande heer vandaan? Men noemt het DIT, en het wordt aangeduid als ‘duisternis, niet waarneembaar, zonder bepaalde eigenschappen, niet te ontdekken, alsof het volledig in slaap is’.³ Nadat hij ‘die in de wereld Brahmā wordt genoemd’ een goddelijk jaar lang in dat ei heeft gewoond, splijt hij dat ei in tweeën; van het bovenste gedeelte

¹ *Isis ontsluitend*, 1:199-200.

² Engelse vert. A.C. Burnell, 1884, 1:6-9.

³ *Op.cit.*, 1:5.

vormt hij de hemel, van het onderste de aarde, en van het midden de atmosfeer en ‘de eeuwige plaats van de wateren’.¹

Direct na deze verzen volgt er echter iets wat voor ons van meer belang is, omdat het onze esoterische leringen volledig bevestigt. In de verzen 14 tot 36 wordt de evolutie weergegeven in de volgorde zoals die in de esoterische filosofie wordt beschreven. Dit kan niet gemakkelijk worden tegengesproken. Zelfs Medhātithi, de zoon van Vīrasvāmin en de schrijver van de toelichting, het *Manubhāṣya*, dat volgens de westerse oriëntalisten dateert uit 1000 n.Chr., helpt ons met zijn opmerkingen de waarheid te verduidelijken. Hij toonde zich óf onwillig meer bekend te maken, omdat hij de waarheid kende die niet in handen van niet-ingewijden moet vallen, óf hij begreep het werkelijk niet. Wat hij heeft bekendgemaakt, maakt niettemin het zevenvoudige beginsel in de mens en in de natuur voldoende duidelijk.

Laten we beginnen met hoofdstuk 1 van de ‘voorschriften’ of *Wetten*, nadat de op zichzelf bestaande heer, de zich *niet manifesterende* logos van de onbekende ‘duisternis’, gemanifesteerd wordt in het gouden ei. Uit dit ‘ei’, uit . . .

11. Dat wat de ongescheiden [niet gedifferentieerde] eeuwige oorzaak is, dat wat *is en niet is*, daaruit kwam dat mannelijke voort dat in de wereld Brahṁā wordt genoemd.

Evenals in alle ware filosofische stelsels wordt hier zelfs het ‘ei’, of de cirkel (of de nul), grenzeloze oneindigheid, aangeduid met DAT;² en Brahṁā, slechts de eerste *eenheid*, wordt de *mannelijke* god genoemd, dat wil zeggen het bevruchtende beginsel. Het is $\bigcirc$ of 10 (tien), de decade. Alleen op het gebied van het zevenvoudige *of onze wereld* wordt het Brahṁā genoemd. Op dat van de *verenigde decade*, in het rijk van de werkelijkheid, is deze mannelijke Brahṁā een illusie.

(334) 14. Uit het zelf (ātmanah) schiep hij het denkvermogen (1), *dat is en niet is* (2); en uit het denkvermogen, het ik-gevoel (zelfbewustzijn) (3), de heerser; de heer.

(1) Het denkvermogen is manas. Medhātithi, de commentator, merkt hier terecht op dat het tegengestelde het geval is en toont aan dat hier al sprake is van tussenvoeging en herschikking; immers, manas ontspringt aan ahaṁkāra of (universeel) zelfbewustzijn, zoals manas in de microkosmos voortkomt uit mahat, of mahābuddhi (buddhi in de mens). Want manas is tweevoudig, en zoals door Colebrooke is aangetoond en vertaald, ‘*dient het als zintuig en*

¹ *Op.cit.*, 1:11-13.

² De ideële top van de driehoek van Pythagoras: zie in deel 2 de hoofdstukken ‘Kruis en cirkel’ (blz. 620ev) en ‘Het kruis en het pythagorische tiental’ (blz. 652ev).

om te handelen, en is het een orgaan door affiniteit, en verwant met de rest'.¹ 'De rest' betekent hier dat manas, ons *vijfde* beginsel (het vijfde, omdat in tegenstelling tot de ware filosofische volgorde, het lichaam het *eerste* werd genoemd), verwant is met ātma-buddhi en ook met de vier lagere beginselen. Vandaar onze leer dat manas ātma-buddhi volgt in devachan, en dat het lager manas (het bezinsel, het overblijfsel ervan) achterblijft met het kāmārūpa in de limbus, of kāmāloka, de verblijfplaats van de 'schillen'.

(2) Dit is de betekenis van manas, dat 'is en niet is'. (3) Medhātithi vertaalt het door 'degene die bewust is van het ik', of ego, en niet, zoals de oriëntalisten, door 'heerser'. Het volgende vers vertalen ze zo:

16. Nadat hij de subtiele delen van die buitengewoon schitterende zes (het grote zelf en de vijf zintuigen) had laten binnengaan in de elementen van het zelf (ātma-mātrāsu), schiep hij alle wezens.

Volgens Medhātithi zou er echter moeten staan ātmamātrābhiḥ in plaats van 'ātmamātrāsu', en de zin zou dus als volgt moeten luiden:

Nadat hij de subtiele delen van die buitengewoon schitterende zes met elementen van het zelf had doordrongen, schiep hij alle wezens.

Laatstgenoemde versie moet de juiste zijn, omdat hij, het *zelf*, is wat wij ātman noemen, en dus het zevende beginsel vormt, de synthese van de 'zes'. Dit is ook de mening van de bewerker van het *Mānava-dharma-śāstra*, die intuïtief veel dieper schijnt te zijn doorgedrongen in de geest van de filosofie dan de vertaler van de *Wetten van Manu*, wijlen dr. Burnell. Want hij toont weinig aarzeling om te kiezen tussen de tekst van Kullūka Bhaṭṭa en de toelichtingen van Medhātithi. Hij verwerpt de tanmātra, of subtiele elementen, en de ātmamātrāsu van Kullūka Bhaṭṭa, en terwijl hij de beginselen toepast op het kosmische *zelf*, zegt hij:

De zes schijnen veeleer het manas te zijn plus de vijf beginselen: ether, lucht, vuur, water en aarde; 'nadat hij vijf van deze zes delen had verenigd met het spirituele element [het *zevende*], schiep hij (zo) alle bestaande dingen'. . . . ātmamātra is daarom het spirituele atoom, in tegenstelling tot de elementaire niet denkende 'elementen van zichzelf'.²

Hij corrigeert de vertaling van vers 17 als volgt.

17. Omdat de subtiele elementen van de lichamelijke vormen van dit ene afhankelijk zijn van deze zes, noemen de wijzen zijn vorm śārīra.

(335)

En hij voegt eraan toe dat 'elementen' hier gedeelten (of beginselen) betekenen; deze interpretatie wordt bevestigd door vers 19, dat luidt:

¹ Zie de vertaling van A. Coke Burnell, voltooid en bewerkt door Ed. W. Hopkins, blz. 3, voetnoot 3.

² Burnell, *Op.cit.*, blz. 3, voetnoot 7.

19. Dit niet-eeuwige (heelal) komt dus voort uit het eeuwige, door middel van de subtiele vorm-elementen van *die zeven* schitterende beginselen (purusha).

In een commentaar hierop merkt de bewerker op dat volgens Medhātithi ‘de vijf elementen en het denkvermogen [manas] en het zelfbewustzijn [ahamkāra]¹ worden bedoeld’; ‘subtiele elementen’ [betekenen] evenals hierboven ‘vijf vormdelen’ (of beginselen). Want vers 20 toont dit aan, wanneer er over deze vijf elementen, of ‘vijf vormdelen’ (rūpa plus manas en zelfbewustzijn), wordt gezegd dat deze de ‘zeven purusha’s’, of *beginselen*, zijn die in de *Purāṇa*’s de ‘zeven prakriti’s’ worden genoemd.²

Bovendien spreekt vers 27 over deze ‘vijf elementen’ of ‘vijf gedeelten’ als ‘zij die de atomaire, vernietigbare gedeelten worden genoemd’ – en die dus ‘verschillen van de atomen van de Nyāya’.

Deze scheppende Brahmā, die uit het wereld- of gouden ei tevoorschijn komt, verenigt zowel het mannelijke als het vrouwelijke beginsel in zich. Kortom, hij is dezelfde als alle scheppende prōtologoi. Over Brahmā kon echter niet, zoals over Dionysos, worden gezegd: ‘πρωτόγονον διφυσὴν τρίγονον Βακχεῖον Ἄνακτα Ἄγριον ἀρρητὸν κρύφιον δικάρωτα δίμορφον’³ – een echte lunaire Jehovah-Bacchus, met David die naakt voor zijn *symbool* in de ark danst – omdat er nooit in zijn naam en ter ere van hem losbandige Dionysia waren ingesteld. Zulke openbare erediensten waren alle exoterisch, en de grote universele symbolen werden algemeen verworpen, zoals nu gebeurt met die van Krishṇa door de Vallabhāchārya’s van Bombay, de volgelingen van de *kind*-god. Maar zijn deze volksgoden de *ware* godheid? Vormen *zij* het hoogste punt en de synthese van de zevenvoudige schepping, de mens inbegrepen? Nooit! Elk vormt een van de sporten van die zevenvoudige ladder van goddelijk bewustzijn, zowel bij de heidenen als bij de christenen. Men zegt immers ook dat ain sof zich manifesteert door middel van *de zeven letters van de naam Jehovah*, aan wie zijn aanbidders, nadat hij zich de plaats van de onbekende onbegrensde had toegeëigend, de zeven engelen van de tegenwoordigheid – zijn *zeven beginselen* – gaven. Toch worden ze in bijna elke school genoemd. In de zuivere Sāṅkhya-filosofie worden mahat, ahamkāra en de vijf tanmātra’s, de zeven prakriti’s (of naturen) genoemd,

¹ Ahamkāra heeft als universeel zelfbewustzijn, evenals manas, een drievoudig aspect. Want dit denkbeeld van een ‘ik’, of van iemands ego, is óf sattva, ‘zuivere rust’, óf het verschijnt als rajas, ‘het actieve’, óf het blijft tamas en ‘stagneert’ in duisternis. Het behoort tot de hemel en tot de aarde, en neemt van elk de eigenschappen aan.

² Zie Burnell, *Op.cit.*, blz. 4, voetnoot 6.

³ Vertaling: O eerstgeborene, tweevoudig van aard, driemaal geboren, Bacchische heer, oorspronkelijk, onbeschrijflijk, in het verborgene werkend, met twee horens, met twee vormen. (Thomas Taylor, *The Mystical Hymns of Orpheus*, 1824, hymne 30, blz. 68.)

en men telt ze vanaf mahābuddhi of mahat tot aan de aarde.¹

Hoe ernstig de oorspronkelijke *elohistische* versie door Ezra voor rabbinse doeleinden ook is verminkt, en hoe weerzinwekkend zelfs de *esoterische* betekenis van de Hebreeuwse boekrollen soms kan zijn – veel meer (336) nog misschien dan de uiterlijke *sluier* of *bekleding* ervan² – de boeken van Mozes, vooral de eerste zes hoofdstukken, blijken toch, zodra men de *jehovistische* gedeelten buiten beschouwing laat, vol te staan met zuiver occulte en onschatbare kennis.

Leest men ze met behulp van de kabbala, dan vindt men een ongeëvenaarde tempel van occulte waarheden, een bron van diep verborgen schoonheid, verscholen onder een bouwwerk waarvan de *zichtbare* architectuur, ondanks haar schijnbare symmetrie, niet bestand is tegen de kritiek van het nuchtere verstand, en ook niet haar ouderdom kan onthullen, want ze behoort aan alle tijden. Er ligt meer wijsheid verborgen in de exoterische *mythen* van de *Purāṇa's* en van de *Bijbel* dan in alle exoterische *feiten* en wetenschap in de wereldliteratuur, en meer ware OCCULTE wetenschap dan er exacte kennis is in alle hogescholen. Of, duidelijker en krachtiger uitgedrukt, er is in sommige gedeelten van de *exoterische Purāṇa's* en van de *Pentateuch* evenveel esoterische wijsheid, als onzin en opzettelijke kinderlijke fantasieën wanneer men ze uitsluitend letterlijk leest en volgens de dodelijke interpretaties van de grote dogmatische religies, en vooral van geloofsgemeenschappen.

Laat men de eerste verzen van hoofdstuk 1 van *Genesis* lezen en erover nadenken. Daar beveelt 'God' aan een *andere* 'god', die *zijn bevelen uitvoert* – zelfs in de *voorzichtige* King James vertaling van de Engelse protestanten.

In het 'begin' – het Hebreeuws heeft geen woord om het begrip 'eeuwigheid'³ uit te drukken – vormt 'God' de *hemel* en de *aarde*; en laatstgenoemde is 'zonder vorm en leeg', terwijl eerstgenoemde in werkelijkheid niet de hemel is, maar de 'diepte', de *chaos*, met duisternis op haar aangezicht.⁴

¹ Zie *Sāṅkhyakārikā*, 5:3, en de toelichtingen.

² Zie 'Het heilige der heiligen', deel 2, afdeling 2, hfst. 17, blz. 521 ev.

³ Het woord 'eeuwigheid', dat de christelijke theologen gebruiken in de betekenis van 'voor altijd en altijd', bestaat niet in de Hebreeuwse taal – noch als woord noch als begrip. Le Clerc zegt dat olam alleen een tijd betekent waarvan het begin of het einde onbekend is. Het betekent niet 'oneindige duur', en in het Oude Testament betekent *voor altijd* alleen maar een 'lange tijd'. Ook in de *Purāṇa's* wordt de term 'eeuwigheid' niet in de christelijke betekenis gebruikt. Want in het *Vishṇu-Purāṇa* staat duidelijk dat met eeuwigheid en onsterfelijkheid slechts wordt bedoeld 'een bestaan tot aan het einde van de kalpa' (2:8; Wilson, deel 2, blz. 269vn).

⁴ De orfische theogonie is zuiver oosters en Indiaas van geest. De opeenvolgende transformaties die ze heeft ondergaan, hebben haar nu ver verwijderd van de geest van de oude

- (337) 'En de *geest* van GOD zweefde boven de wateren' (1:2), of de grote diepte van de oneindige ruimte. En deze geest is Nārāyaṇa, of Viṣṇu.
- 'En God zei: Laat er een uitspansel zijn. . . .' (1:6); en 'God', de tweede, gehoorzaamde en '*maakte* het uitspansel' (1:7). 'En God zei: Laat er licht zijn', en 'er was licht'. Laatstgenoemde betekent echter helemaal geen *licht*, maar – volgens de kabbala – de androgyne 'Adam-Kadmon', of Sefira (*spiritueel licht*), want die zijn één; of, volgens het Chaldeeuwse *Boek van de getallen*, de *secundaire* engelen; de eerste zijn de elohim, die het *geheel* zijn van die 'vormende' god. Want tot wie werden die bevelende woorden gericht? En wie beveelt? Dat wat beveelt is de *eeuwige wet*, en hij die gehoorzaamt, de elohim, de bekende grootheid die werkt in en met *x*, dat is de coëfficiënt van de onbekende grootheid, de *krachten* van de ENE kracht. Dit alles is occultisme, en het is te vinden in de archaische STANZA'S. Het doet er niet toe of we deze 'krachten' de dhyāni-chohans noemen, of, zoals Johannes, de ofanim.

'Het ene universele licht, dat voor de mens *duisternis* is, bestaat altijd', zegt het Chaldeeuwse *Boek van de getallen*. Periodiek komt hieruit de ENER-GIE voort, die in de 'diepte' of chaos, de voorraadschuur van toekomstige werelden, wordt weerspiegeld, en, eenmaal ontwaakt, de latente krachten opwekt en bevrucht, die de daarin altijd aanwezige eeuwige potentiële vermogens zijn. Dan ontwaken opnieuw de brahmā's en boeddha's – de eeuwig samen bestaande krachten – en een nieuw heelal komt tot stand.

In de *Sefer Jetsirah*, het kabbalistische boek van de schepping, heeft de schrijver kennelijk de woorden van *Manu* herhaald. Daarin stelt men het zo voor dat de goddelijke substantie eeuwig alleen heeft bestaan, grenzeloos en absoluut, en dat deze uit zichzelf de geest heeft uitgezonden.¹ 'Eén is de geest van de levende god, gezegend zij ZIJN naam, die eeuwig leeft! Stem, geest en woord, dit is de heilige geest';² en dit is de kabbalistische abstracte

kosmogonie, zoals men kan zien als men haar zelfs maar met de theogonie van Hesiodus vergelijkt. Toch breekt de ware hindoegeest van de ārya's overal door, zowel in de orfische theogonie als in die van Hesiodus. (Zie het opmerkelijke artikel van James Darmesteter, 'Les cosmogonies aryennes', in zijn *Essais orientaux*.) Zo is het oorspronkelijke Griekse denkbeeld van de chaos hetzelfde als dat van de geheime wijsheid-religie. Bij Hesiodus is daarom de chaos oneindig, grenzeloos, waarvan de duur geen einde en geen begin heeft, een abstractie en tegelijk een zichtbare aanwezigheid: RUIMTE gevuld met duisternis, die oerstof is in haar *prekosmische* toestand. Want in etymologische zin is chaos volgens Aristoteles ruimte, en ruimte is in onze filosofie de altijd onzichtbare en onkenbare godheid bij uitstek.

¹ De *gemanifesteerde* geest; absolute goddelijke geest is één met absolute goddelijke substantie; parabrahman en mūlaprakriti zijn in essentie één. Daarom zijn kosmische ideatie en kosmische substantie in wezen ook één.

² *Sefer Jetsirah*, 1:9.

drie-eenheid, die door de christelijke kerkvaders zo bot is vermenselijkt. Uit dit drievoudige ENE vloeide de hele kosmos voort. Eerst kwam uit ÉÉN het getal TWEE voort, of lucht (de vader), het scheppende element; toen kwam het getal DRIE, *water* (de moeder), voort uit lucht; *ether* of *vuur* voltooit de mystieke vier, de Arba-il.¹ ‘Toen de verborgene van de verborgen zich wilde openbaren, maakte hij eerst een punt [het oorspronkelijke punt, of de eerste sefira, lucht, of heilige geest], gaf er een heilige vorm aan [de tien sefiroth, of de hemelse mens], en bedekte het met een rijk en prachtig gewaad, *dat de wereld is*.’²

‘Hij maakt de wind tot zijn boodschappers, en vlammen vuur tot zijn dienaren’, zegt de *Jetsirah*, en toont zo het kosmische karakter aan van de later als levende wezens beschouwde elementen,³ en ook dat de geest elk atoom in de kosmos doordringt. (338)

Deze ‘oorspronkelijke substantie’ wordt door sommigen chaos genoemd: Plato en de pythagoreeërs noemden deze *de wereldziel*, nadat ze was bevrucht door de geest van *dat* wat boven de oorspronkelijke wateren of de chaos zweeft. De kabbalisten zeggen dat het zwevende beginsel de reeks droombeelden van een zichtbaar, gemanifesteerd heelal *schiep* door zich daarin te weerspiegelen. *Chaos* vóór en *ether* na de ‘weerspiegeling’; het is steeds de godheid die alle ruimte en dingen doordringt. Het is de onzichtbare, onweegbare geest van de dingen, en het onzichtbare, maar goed voelbare fluïdum dat uitstraalt van de vingers van een gezonde magnetiseur, want het is vitale elektriciteit – het LEVEN zelf. Het wordt door markies De Mirville spottend ‘de nevelige almachtige’ genoemd, en de theürgen en occultisten noemen het nog steeds ‘het levende vuur’; en iedere hindoe die

¹ *Op.cit.* Abram is afgeleid van Arba.

² *Zohar*, 1:1, 2, 20a; 2:105a.

³ *Sefer Jetsirah*, 1:10, waarin *Psalmen* 104:4 wordt geciteerd. Overal in de *Handelingen* noemt Paulus de onzichtbare kosmische wezens de ‘elementen’. (Zie de Griekse teksten.) Maar nu worden de elementen verlaagd en beperkt tot atomen, waarover tot dusver niets bekend is, en die evenals de ether alleen maar ‘kinderen van de noodzakelijkheid’ zijn. Zoals we in *Isis* (1:263) zeiden: ‘De arme oorspronkelijke elementen zijn al lang verbannen, en onze eierzuchtige natuurkundigen wedijveren met elkaar om te bepalen wie aan het jonge geboed van de ruim 60 elementaire substanties er nog een zal toevoegen. Intussen woedt er in de hedendaagse scheikunde een oorlog over termen. We hebben niet het recht deze substanties ‘scheikundige elementen’ te noemen, want het zijn niet de ‘oorspronkelijke beginselen van op zichzelf bestaande essenties waaruit het heelal werd opgebouwd’, althans volgens Plato. ‘Zulke met het woord *element* samenhangende denkbeelden waren goed genoeg voor de ‘oude Griekse filosofie’, maar de hedendaagse wetenschap verwerpt ze; prof. J.P. Cooke (*The New Chemistry*, 1874, blz. 111-13) zegt immers: ‘Het zijn ongelukkige termen, en de experimentele wetenschap wil niets te maken hebben met enige soort essentie die ze niet kan zien, ruiken of proeven. Ze laat de andere over aan de metafysici.’’ Zelfs voor dit weinige moeten we dankbaar zijn.

(339) bij zonsopgang een bepaald soort meditatie beoefent, kent de werking ervan.¹ Het is de ‘geest van het licht’ en magnes. Zoals een tegenstander het terecht heeft uitgedrukt, zijn magus en magnes twee takken die aan dezelfde stam groeien en dezelfde gevolgen teweegbrengen. En in deze benaming ‘levend vuur’ kunnen we ook de betekenis ontdekken van de raadselachtige zin in de *Zend-Avesta*: ‘Er is een vuur dat kennis verleent over de toekomst, de wetenschap en een prettige manier van spreken’,² d.w.z. dat een bijzondere welsprekendheid ontwikkelt in de profetes, het medium, en zelfs in sommige redenaars.

In alle hindoe geschriften, en ook in de kabbalistische boeken, wordt over dit ‘vuur’ gesproken. De *Zohar* verklaart het als het ‘witte verborgen vuur in de resha hivra’ (het witte hoofd); de wil daarvan laat het vurige fluïdum in 370 stromen in alle richtingen van het heelal vloeien. Het komt overeen met de ‘slang die met 370 sprongen loopt’ van de *Sifra di Tseniutha*, de slang die – wanneer de ‘volmaakte mens’, de metatron, is opgewekt, d.w.z. wanneer de *goddelijke* mens in de *dierlijke* mens woont – drie geesten wordt; volgens ons theosofisch taalgebruik wil dat zeggen: die ātma-buddhi-manas is.³

Geest, of kosmische ideatie, en kosmische substantie – de ether is een van de *beginsele*n daarvan – zijn dus één, en omvatten de ELEMENTEN, in de betekenis die Paulus eraan hecht. Deze elementen zijn de versluierde synthese waarmee de dhyāni-chohans, deva’s, sefiroth, amshaspends, aartsengelen, enz., worden aangeduid. De ether van de wetenschap – de ilus van Berosus, of de protyle van de scheikunde – is om zo te zeggen de (betrek-

¹ Toen we in *Isis ontsluit*erd (1:189-90) over dit onderwerp schreven, zeiden we dat het was: ‘De chaos van de Ouden, het heilige vuur van de zoroastriërs, of het Atash-Behram van de pārsi’s, het Hermesvuur, het elmusvuur van de oude Germanen, de bliksem van Kybelē, de brandende toorts van Apollo, de vlam op het altaar van Pan, het onuitblusbare vuur in de tempel op de Akropolis, en in die van Vesta; de vuurvlam op de helm van Pluto, de schitterende vonken op de hoofddeksels van de dioskuren, en op het hoofd van de gorgonen, de helm van Pallas, en de staf van Mercurius, de Egyptische Ptah, of Ra, de Griekse Zeus Kataibates (de neerdalende) van Pausanias; de pinkstervuurtongen, het brandende braambos van Mozes, de vuurzuil in *Exodus*, en de ‘brandende lamp’ van Abram, het eeuwige vuur van de hel, de dampen van het orakel van Delphi, het siderische licht van de rozenkruisers, het ākāṣa van de hindoe-adepten, het astrale licht van Éliphas Lévi, de zenuw-aura en het fluïdum van de magnetiseurs, het od van Reichenbach, de psychode en de ectenische kracht van Thury, de psychische kracht van sergeant Cox, en het atmosferische magnetisme van sommige natuurkundigen, het galvanisme, en ten slotte de elektriciteit – dit zijn alle slechts verschillende namen voor veel verschillende manifestaties of gevolgen van dezelfde mysterieuze, alles doordringende oorzaak, de Griekse archaëus.’ We voegen nu eraan toe: het is dit alles en nog veel meer.

² J. Ennemoser, *The History of Magic*, 1854, deel 2, blz. 35.

³ Zie ‘De vele betekenissen van de ‘oorlog in de hemel’’, deel 2, afdeling 2, blz. 558.

kelijk) *ruwe* grondstof waaruit de bovengenoemde ‘bouwers’, volgens het plan dat eeuwig voor hen in het GODDELIJK DENKEN is uitgestippeld, de stelsels in de kosmos vormen. Het zijn ‘mythen’, zegt men ons. ‘Evenmin als ether en de atomen’, antwoorden wij. De laatste twee zijn *absoluut* noodzakelijk voor de natuurwetenschap; de ‘bouwers’ zijn even absoluut noodzakelijk voor de metafysica. Men verwijt ons: ‘U heeft ze nooit gezien.’ We vragen de materialisten dan: ‘Heeft u ooit de ether gezien, *of uw atomen*, of misschien uw KRACHT?’ Bovendien erkent A.R. Wallace, een van de grootste westerse evolutionisten van deze tijd, en de assistent van Darwin – als hij de ontoereikendheid van de natuurlijke selectie als enige verklaring van de fysieke vorm van de mens bespreekt – de leidende invloed van ‘hogere intelligenties’ als een ‘*noodzakelijk* onderdeel van de grote wetten die het stoffelijk heelal besturen’.¹

Deze ‘hogere intelligenties’ zijn de dhyāni-chohans van de *occultisten*.

In feite hebben vrijwel alle mythen in de religieuze stelsels die het vermelden waard zijn, zowel een *historische* als een *wetenschappelijke* basis. ‘Mythen’, merkt Pococke² terecht op, ‘blijken nu fabels te zijn *voor zover we ze verkeerd begrijpen; maar waarheden voor zover ze ooit eens werden begrepen.*’

Het overheersende en duidelijkste denkbeeld dat in alle oude leringen wordt gevonden over de kosmische evolutie en de eerste ‘schepping’ van onze bol met al zijn voortbrengselen, organische en *anorganische* (een vreemd woord voor een occultist), is dat de hele kosmos uit het GODDELIJK DENKEN is voortgekomen. Dit denken doordringt de stof, die evenals de ENE WERKELIJKHEID eeuwig bestaat; en alles wat leeft en ademt ontwikkelt zich uit de emanaties van het ENE *onveranderlijke* – parabrahman = mūlaprakriti, de eeuwige ene wortel. Eerstgenoemde is om zo te zeggen het aspect van het centrale punt dat naar binnen is gekeerd, naar gebieden die geheel ontoegankelijk zijn voor het menselijk verstand, en is volstrekte abstractie, terwijl het in zijn aspect van mūlaprakriti – de eeuwige wortel van alles – ons tenminste een vaag begrip geeft van het mysterie van het zijn. (340)

Daarom werd in *het heiligdom* van de tempels onderwezen dat dit zichtbare heelal van geest en stof slechts het concrete beeld is van de ideële abstractie; het werd gebouwd volgens het model van de eerste GODDELIJKE IDEE. Ons heelal heeft dus eeuwig in een latente toestand bestaan. De ziel die dit zuiver spirituele heelal in leven houdt, is de centrale zon, de hoogste godheid zelf. Niet de *Ene* bouwde de concrete vorm van zijn idee, maar de eerstgeborene; en omdat deze werd op-

¹ *Contributions to the Theory of Natural Selection*, 1870, blz. 360.

² E. Pococke, *India in Greece*, 1852, voorwoord, blz. viii.

gebouwd volgens de meetkundige figuur van de dodecaëder,¹ ‘behaagde het de eerstgeborene 12.000 jaar over zijn schepping te doen’. Dit laatste getal komt tot uitdrukking in de Tyrreense kosmogonie,² die zegt dat de mens in het 6de millennium werd geschapen. Dit komt overeen met de Egyptische theorie van 6000 ‘jaar’³ en met de Hebreeuwse berekening. Maar het is de exoterische vorm ervan. De *geheime* berekening verklaart dat de ‘12.000 en de 6000 jaar’ JAREN VAN BRAHMĀ zijn – waarbij één *dag* van Brahmā gelijk is aan 4.320.000.000 jaar. Sanchoniathon⁴ verklaart in zijn *Kosmogonie* dat toen de wind (geest) verliefd werd op zijn eigen beginselen (de chaos), er een innige vereniging plaatsvond; deze verbinding werd pothos genoemd, en hieruit ontstond de kiem van alles. En de chaos kende zijn eigen voortbrengsel niet, want hij had *geen zintuigen*, maar uit zijn omarming met de wind ontstond môt, of de ilus (modder). Hieruit kwamen de kieren van de schepping en de voortbrenging van het heelal voort.⁵

(341) Zeus-Zēn (de aether) en zijn vrouwen Chthonia (de chaotische aarde) en Mētis (het water); Osiris en Isis-Latona – waarbij eerstgenoemde god ook aether voorstelt – de eerste emanatie van de hoogste godheid, Amon, de eerste bron van licht; de godin stelt ook hier aarde en water voor; Mithras⁶, de uit een rots geboren god, het symbool van het mannelijke wereldvuur, of het verpersoonlijkte oorspronkelijke licht, en Mithra, de vuurgodin, tegelijk zijn moeder en zijn vrouw: het zuivere element vuur (het actieve, of mannelijke, beginsel), beschouwd als licht en warmte, samen met aarde en water, of stof (het vrouwelijke, of passieve, element van kosmische voortbrenging). Mithras is de zoon van Bordj, de Perzische wereldberg,⁷ van waaruit hij als een schitterende lichtstraal tevoorschijn schoot. Brahmā, de vuurgod, en zijn vruchtbare echtgenote; en Agni van de hindoes – uit het lichaam van deze stralende godheid komen duizend stromen van heerlijkheid en *zeven* vuurtongen voort, en ter ere van hem onderhouden bepaalde brahmanen tot op heden een *eeuwig* vuur; Śiva, verpersoonlijkt als de wereldberg van de hindoes, de Meru. Deze verschrikkelijke vuurgoden, die volgens de legende evenals de joodse Jehovah in een *vuurzuil* uit de hemel zijn neergedaald, en een dozijn andere oeroude godheden met een dubbel geslacht, verkondigen allen luid hun verborgen betekenis. Wat zouden deze mythen over tweeslachtige wezens anders kunnen betekenen dan het natuur- en scheikundige beginsel van de oorspronkelijke schepping? De *eerste*

¹ Plato, *Timaeus*, 55c.

² Cory, *Ancient Fragments*, 1832, blz. 309.

³ De lezer zal begrijpen dat met ‘jaren’ ‘tijdperken’ worden bedoeld, en niet tijdvakken van 13 maanmaanden.

⁴ Zie de Griekse vertaling van Philo Byblius, die bewaard is gebleven in Eusebius, *Praeparatio evangelica*, boek 1, hfst. 10. Vgl. Cory, *Ancient Fragments*, ed. 1832, herdruk 1975, Wizards Bookshelf, blz. 1.

⁵ Vgl. *Isis ontsluit*, 1:439.

⁶ Mithras werd door de Perzen beschouwd als de theos ek petras – de god van de rots.

⁷ Bordj wordt een vuurberg, een vulkaan, genoemd; daarom bevat hij vuur, rots, aarde en water – de mannelijke, of actieve, en de vrouwelijke, of passieve, elementen. De mythe heeft een diepe betekenis.

evolutie in haar drievoudige manifestatie van geest, kracht en stof; de goddelijke *wisselwerking* bij haar beginpunt van evolutie, allegorisch voorgesteld als het huwelijk van *vuur* en water, de voortbrengselen van de elektriserende geest, de vereniging van het mannelijke actieve beginsel met het vrouwelijke passieve element, die de ouders worden van hun aardse kind, de kosmische stof, de *prima materia*, waarvan de ziel de aether is, en de schaduw het *ASTRALE LICHT*!¹

De fragmenten van de stelsels die ons nu hebben bereikt, worden als absurde fabels verworpen. Niettemin bezit de occulte wetenschap – die zelfs de grote vloed heeft overleefd die de antediluviale reuzen en zelfs de herinnering aan hen heeft verzwolgen, behalve in de geheime leer, de *Bijbel* en andere geschriften – nog steeds de sleutel tot alle wereldvraagstukken.

Laten we die sleutel toepassen op de schaarse fragmenten van lang vergeten kosmogonieën, en proberen met behulp van de verspreid voorkomende gedeelten daarvan de eens universele kosmogonie van de geheime leer weer op te bouwen. De sleutel past op alle. Niemand kan de oude filosofieën serieus bestuderen zonder op te merken dat de opvallende gelijkheid van opvatting daarin – heel vaak in hun exoterische vorm, en altijd in hun verborgen geest – niet het gevolg is van louter toeval, maar van een overeenkomstig plan; en dat er tijdens de jeugd van de mensheid – toen er geen kerken, geloofsbelijdenissen of -gemeenschappen waren, maar ieder mens zijn eigen priester was – één taal, één kennis en één universele religie bestond. En indien wordt aangetoond dat het religieuze denken van de mens al in die tijden, die door de welige groei van de overlevering aan onze blik zijn onttrokken, zich op alle delen van de aardbol in dezelfde geest heeft ontwikkeld, dan wordt duidelijk dat die gedachte – op welke breedtegraad ook geboren, in het koude noorden of het brandende zuiden, in het oosten of het westen – werd geïnspireerd door dezelfde openbaringen, en dat de mens werd grootgebracht onder de beschermende schaduw van dezelfde *BOOM VAN KENNIS*.

4

Chaos – theos – kosmos

(342)

Deze drie zijn besloten in de ruimte, of, zoals een geleerde kabbalist het heeft omschreven: ‘De allesomvattende en door niets omvatte ruimte is de oorspronkelijke belichaming van de enkelvoudige eenheid . . . grenze-loze uitgebreidheid’.² Maar hij vraagt verder: ‘Grenze-loze uitgebreidheid

¹ Vgl. *Isis ontsluit*, 1:224-5.

² Henry Pratt, MD, *New Aspects of Life and Religion*, blz. 3-4.

waarvan?’ – en geeft het juiste antwoord: ‘De *onbekende bevat* van alles, de *onbekende EERSTE OORZAAK*.’ Dit is een juiste definitie en een juist antwoord – vanuit alle gezichtspunten van de occulte leer heel esoterisch en waar.

De RUIMTE, die de hedendaagse wijsneuzen – in hun onwetendheid en iconoclastische neiging om elk filosofisch denkbeeld uit de oudheid te vernietigen – hebben uitgeroepen tot ‘een abstract denkbeeld’ en een *leegte*, is in werkelijkheid de bevatte en *het lichaam van het heelal* met zijn zeven beginselen. Het is een lichaam met grenzeloze uitgebreidheid, waarvan volgens occult taalgebruik de *BEGINSELEN* – omdat elk daarvan op zijn beurt zevenvoudig is – in onze wereld van verschijnselen alleen het grofste weefsel van *hun onderverdelingen* manifesteren. ‘Niemand heeft de elementen ooit ten volle gezien’, zegt de leer. We moeten onze oude wijsheid zoeken in de oorspronkelijke uitdrukkingen van de oudste volkeren en in hun synoniemen. Zelfs het meest recente hiervan – de joden – blijkt in zijn kabbalistische leringen dit denkbeeld te kennen, bijv. de zevenkoppige slang van de ruimte, die ‘de grote zee’ wordt genoemd. ‘In het begin schiepen de alhim de hemelen en de aarde; de 6 (sefiroth). . . . Ze schiepen er zes, en hierop zijn alle dingen gebaseerd. En die (zes) zijn afhankelijk van de *zeven vormen van de schedel* tot aan de Waardigheid van alle Waardigheden.’¹

Wind, lucht en geest zijn bij alle volkeren steeds synoniem geweest. Pneuma (geest) en anemos (de wind) bij de Grieken, spiritus en ventus bij de Latijnse volkeren, waren verwisselbare termen, zelfs als ze los werden gezien van het oorspronkelijke denkbeeld van de levensadem. In de ‘krachten’ van de wetenschap zien we alleen maar *het stoffelijke gevolg van de spirituele invloed* van een van de vier oorspronkelijke elementen, die aan ons werden overgeleverd door het vierde ras, zoals wij de ether (of beter gezegd de grove onderafdeling daarvan) volledig aan het zesde wortelras zullen overleveren. Dit wordt verklaard in de tekst van dit en het volgende deel.

(343) De ‘chaos’ wordt door de Ouden ‘zonder zintuigen’ genoemd, omdat deze (chaos en ruimte zijn synoniem) alle elementen in hun rudimentaire, ongedifferentieerde toestand vertegenwoordigde en in zich bevatte. Ze maakten ether, het vijfde element, tot de synthese van de vier andere; want de aether van de Griekse filosofen is niet het bezinsel ervan – waarover zij in feite meer wisten dan de wetenschap nu – waarvan men terecht veronderstelt dat het voor veel krachten die zich op aarde manifesteren als instrument optreedt. Hun aether was het ākāśa van de hindoes; de ether

¹ *Sifra di Tseniutha*, 1:16-17.

die in de natuurkunde wordt aanvaard, is maar een van de onderafdelingen ervan op ons gebied – het *astrale licht* van de kabbalisten met al zijn *kwade* en ook goede gevolgen.

Omdat de essentie van de aether, of de onzichtbare ruimte – de veronderstelde sluier van de godheid – voor goddelijk werd gehouden, beschouwde men deze als de verbinding tussen dit leven en het volgende. De Ouden dachten dat, wanneer de leidende actieve ‘intelligenties’ (de goden) zich terugtrokken uit een bepaald gedeelte van de ether *in onze ruimte* – de vier gebieden waarop ze toezicht hielden – dit gebied in de macht van het kwade werd gelaten, dat zo werd genoemd omdat het *goede* daarin ontbrak.

Het bestaan van geest in de gemeenschappelijke middenstof, de ether, wordt door het materialisme ontkend, terwijl de theologie er een persoonlijke god van maakt. Maar de kabbalist is van mening dat beide ongelijk hebben, en dat de elementen in de ether slechts stof zijn – de blinde kosmische natuurkrachten; en dat geest de intelligentie is die ze bestuurt. De Indo-Europese, hermetische, orfische en pythagorische kosmogonische leringen, en ook die van Sanchoniathon en Berosus, zijn alle gebaseerd op één onweerlegbare formule, namelijk dat de aether en de chaos, of, in de taal van Plato, het denkvermogen en de stof, de twee oorspronkelijke en eeuwige beginselen van het heelal waren, volkomen onafhankelijk van al het andere. Eerstgenoemde was het alles tot leven brengende beginsel van het intellect, terwijl de chaos een vormloos veranderlijk beginsel was, zonder ‘gedaante of verstand’. Uit de vereniging van deze twee ontstond het heelal, of beter gezegd de universele wereld, de eerste androgyne godheid – waarbij de chaotische stof het lichaam werd, en de ether de ziel. In de bewoordingen van een *Fragment* van Hermias: ‘De chaos, die uit deze vereniging met de geest *verstand* verkreeg, straalde van blijdschap, en zo werd het prōtogenos (eerstgeboren) licht voortgebracht.’¹ Dit is de universele drie-eenheid, gebaseerd op de metafysische denkbeelden van de Ouden die, naar analogie redenerend, van de mens – een samenstel van verstand en stof – de microkosmos van de macrokosmos, of het grote heelal, maakten.²

‘De natuur verafschuwt een vacuüm’, zeiden de peripatetici, die, hoewel ze op hun manier materialisten waren, misschien begrepen waarom Democritus en zijn leermeester Leucippus verkondigden dat de eerste beginselen van alle dingen in het heelal, atomen en een vacuüm zijn. Laatstgenoemde betekent alleen maar een *latente* godheid of kracht, die vóór haar eerste manifestatie toen ze *wil* werd – die de eerste impuls aan deze atomen overbracht – het grote *niets* was, ain sof, of GEEN DING; en daarom voor elk zintuig een leegte – of CHAOS – was.

¹ In zijn *De principiis rerum* noemt Damascius het Dis, ‘hij die over alle dingen beschikt’. Vgl. Cory, *Ancient Fragments*, ed. 1832, herdruk 1975, Wizards Bookshelf, blz. 320.

² *Isis ontsluit*, 1:438.

(344) Die chaos werd echter volgens Plato en de pythagoreeërs de ‘ziel van de wereld’. Volgens de hindoeleer doordringt de godheid in de vorm van aether (ākāśa) alle dingen; en deze werd daarom door de theürgen ‘het levende vuur’, de ‘geest van licht’, en soms magnes genoemd. De hoogste godheid zelf bouwde volgens Plato het heelal in de meetkundige vorm van de dodecaëder; en haar ‘eerstgeborene’ werd uit chaos en oorspronkelijk licht (de centrale zon) geboren. Deze ‘eerstgeborene’ was echter slechts het geheel van de menigte ‘bouwers’, de eerste constructieve krachten, die in oude kosmogonieën de Ouden (geboren uit de diepte of de chaos) en het ‘eerste punt’ worden genoemd. Hij is het zogenaamde tetragrammaton, aan het hoofd van de zeven lagere sefiroth. Dit was de opvatting van de Chaldeeën. ‘Deze Chaldeeën’, schrijft Philo, de jood, die over de eerste leermeesters van zijn voorouders heel oneerbiedig spreekt, ‘dachten dat de kosmos *onder de dingen die bestaan* [?] één enkel punt is, dat óf zelf God (theos) is, óf waarin God is, die de ziel van alle dingen omvat’.¹

Chaos-theos-kosmos zijn slechts de drie aspecten van hun synthese – RUIMTE. Men zal het mysterie van deze tetraktis nooit oplossen door vast te houden aan de letter van de oude filosofieën zoals die nu nog bestaan. Maar zelfs hierin worden CHAOS-THEOS-KOSMOS = RUIMTE in alle eeuwigheid geïdentificeerd als de ene onbekende ruimte, waarover het laatste woord misschien niet vóór onze zevende ronde zal worden gezegd. Niettemin zijn de allegorieën en metafysische symbolen over de oorspronkelijke en volmaakte KUBUS zelfs in de exoterische *Purāṇa*’s opmerkelijk.

Ook daarin is Brahmā de theos, die zich ontwikkelt uit de chaos, of de grote ‘diepte’, de wateren, waarboven de geest = RUIMTE, verpersoonlijkt door ayana – de geest die zich beweegt boven de toekomstige grenzeloze kosmos – in stilte zweeft in het eerste uur van het weer ontwaken. Hij is ook Viṣṇu, die slaapt op Ananta-Śeṣha, de grote slang van de eeuwigheid, waarvan de westerse theologie – die niets weet over de kabbala, de enige sleutel tot de geheimen van de *Bijbel* – de duivel heeft gemaakt. Hij is de eerste *driehoek* of de pythagorische *triade*, de ‘god met de drie aspecten’, vóór hij door de volmaakte kwadratuur van de oneindige cirkel wordt veranderd in de ‘Brahmā met vier gezichten’.

‘Uit hem die is en toch niet is, uit het niet-zijn, de eeuwige oorzaak, wordt het wezen, puruṣha, geboren’,² zegt Manu, de wetgever.

In *Isis ontsluierd* wordt gezegd:

In de Egyptische mythologie wordt Kneph, de eeuwige, *niet-geopenbaarde* god, voorgesteld door het symbool van de slang van de eeuwigheid, gekronkeld om een

¹ *De migratione Abrahami*, 32:179.

² Burnell, *The Ordinances of Manu*, 1:11, blz. 3.

waterurn, terwijl ze met de kop boven het water hangt, dat ze met haar adem bevrucht. In dit geval is de slang de Agathodaimōn, de goede geest; in het tegenovergestelde aspect de kakodaimōn, de kwade. In de Scandinavische *Edda's* valt de honingdauw – het voedsel van de goden en van de scheppende, bezige Yggdrasil-bijen – tijdens de uren van de nacht als de atmosfeer is doortrokken van vocht. In de Oud-Noorse mythologieën stelt de dauw als passief scheppingsbegin-sel de schepping van het heelal *uit water* voor; deze dauw is het astrale licht in een (345) van zijn samenstellingen, en bezit zowel scheppende als vernietigende eigenschappen. In de Chaldeeuwse legende van Berosus laat Oannes of Dagon, de vis-mens, bij het onderrichten van het volk zien dat de jonge wereld uit *water* werd geschapen, en dat alle wezens uit deze prima materia voortkwamen. Mozes onderwijst dat alleen aarde en *water* een levende ziel kunnen doen ontstaan, en we lezen in de Schrift dat er geen kruiden konden groeien voordat de eeuwige het op aarde liet *regenen*. In de Mexicaanse *Popol Vuh* (1:2) wordt de mens geschapen uit *modder* of klei (terre glaise), die uit het water wordt gehaald. Brahmā schept de grote muni (of eerste mens), gezeten op zijn lotus, na eerst *geesten* te hebben geschapen die zich dus verheugden in een bestaan vóór dat van stervelingen, en hij schept hem uit *water*, *lucht* en *aarde*. De alchemisten beweren dat de oorspronkelijke aarde, of die van vóór Adam, als deze tot haar eerste substantie wordt teruggebracht, in de *tweede* fase van omzetting als helder water is, terwijl ze in de eerste de eigenlijke *alkahest*¹ is. Deze oorspronkelijke substantie zou de essentie bevatten van alles wat nodig is om de mens samen te stellen. Ze bevat niet alleen alle elementen van zijn fysieke wezen, maar ook de ‘levensadem’ zelf in latente toestand, en gereed om te worden opgewekt. Deze verkrijgt ze door de ‘bevruchting’ van de ‘geest van god’ op de wateren – chaos. In feite is deze substantie de chaos zelf. Paracelsus beweerde hieruit zijn ‘homunculi’ te kunnen maken; en op grond hiervan beweerde Thalēs, de grote natuurfilosoof, dat *water* het beginsel van alle dingen in de natuur is.² . . . In *Job* (26:5) staat dat ‘dode dingen worden gevormd van onder de wateren en de bewoners daarvan’. In de oorspronkelijke tekst staat in plaats van ‘dode dingen’, dode *refaim* (reuzen of machtige oermensen), van wie de ‘evolutieleer’ misschien eens ons huidige ras zal afleiden.³

‘In de oorspronkelijke toestand van de schepping’, zegt Polier, ‘rustte het rudimentaire heelal, verzonken in het water, in de schoot van Vishṇu. Voortgekomen uit deze chaos en duisternis, dreef [bewoog] Brahmā, de architect van de wereld, liggend op een lotusblad, op de wateren, en zag niets anders dan water en duisternis.’⁴ Als Brahmā deze trieste stand van zaken beseft, houdt hij ontsteld de volgende alleenspraak: ‘Wie ben ik? Waar kom ik

¹ Noot vert.: Een term uit de alchemie: ‘het universele oplosmiddel’.

² Bij de Grieken waren alle ‘riviergoden’ zonen van de oorspronkelijke oceaan (chaos in zijn mannelijke aspect) en de respectieve voorouders van de Helleense volkeren. Voor hen was de Oceaan de vader van de goden; en in dit verband waren ze vooruitgelopen op de theorieën van Thalēs, zoals Aristoteles terecht opmerkt (*Metafysica*, 1:3:5).

³ *Isis ontsluit*, 1:198-9.

⁴ A.L. de Polier, *Mythologie des Indous*, 1809, deel 1, blz. 163.

- vandaan?’ Dan hoort hij een stem¹: ‘Richt uw gedachten op Bhagavat.² Brahṃā richt zich op uit zijn drijvende houding, gaat in meditatiehouding op de lotus zitten, en denkt na over de Eeuwige, die, verheugd over dit blijk van vroomheid, de oorspronkelijke duisternis verdrijft en zijn verstand opent. Hierna komt Brahṃā als *licht* uit het universele ei (de oneindige chaos) tevoorschijn, want zijn verstand is nu geopend, en hij begint aan zijn werk: hij *beweegt zich* op de eeuwige wateren, met de geest van god in zich; en in zijn hoedanigheid van *beweger* van de wateren is hij Viṣṇu, of Nārāyaṇa.
- (346) Dit is natuurlijk exoterisch, maar de grondgedachte ervan is toch bijna identiek aan de Egyptische kosmogonie, die in haar eerste zinnen Hathor³ of Moeder Nacht (die de onbegrensde duisternis voorstelt) laat optreden als het oorspronkelijke element dat de oneindige afgrond bedekte, bezield door water en door de universele geest van de Eeuwige, die als enige in de chaos woont. Op overeenkomstige manier begint in de joodse geschriften de geschiedenis van de schepping met de geest van God en zijn scheppende emanatie – een andere godheid.⁴

De *Zohar* onderwijst dat de oorspronkelijke elementen – de drie-eenheid van vuur, lucht en water – de vier hemelstreken en alle natuurkrachten, samen de STEM van de WIL, mimra, of het ‘woord’, vormen, de logos van het absolute zwijgende AL.⁵ ‘Het ondeelbare punt, grenzeloos en onkenbaar’, verspreidt zich over de eindeloze ruimte, en vormt zo een sluier (de mūlaprakriti van parabrahman) die dit absolute punt verbergt.⁶

In de kosmogonieën van alle volkeren vormen de ‘architecten’, verenigd in de demiurg (in de *Bijbel* de ‘elohim’), uit de chaos de kosmos. Ze zijn de collectieve theos, ‘mannelijk-vrouwelijk’, geest en stof. ‘Door een reeks (jom) grondbeginselen (jesodoth) lieten de alhim aarde en hemel ontstaan.’ (*Gen.* 2:4.) In de *Bijbel* is het eerst Alhim, dan Jahva-Alhim, en ten slotte Jehovah – na de scheiding van de geslachten in hoofdstuk 4 van *Genesis*. Het is opmerkelijk dat de onuitsprekelijke en niet te uiten NAAM⁷ – het symbool van de onbekende godheid, dat alleen in de MYSTERIËN werd gebruikt – nergens, behalve in de latere of *laatste* kosmogonieën van ons vijfde ras,

¹ De ‘geest’, of verborgen stem van de mantra’s, de actieve manifestatie van de latente kracht, of het occulte vermogen.

² A.L. de Polier, *Mythologie des Indous*, 1809, deel 1, blz. 163-4.

³ W.R. Cooper, *An Archaic Dictionary*, 1876, geeft als schrijfwijze ook Athor.

⁴ We bedoelen niet de gangbare of aanvaarde *Bijbel*, maar de *echte* joodse *Bijbel*, die men nu kabbalistisch uitlegt.

⁵ *Zohar*, 1:246b.

⁶ *Op.cit.*, 1:2a en 1:20a.

⁷ Deze is ‘onuitsprekelijk’, eenvoudig omdat hij niet bestaat. Het was nooit een *naam*, noch enig *woord*, maar een denkbeeld dat niet kan worden uitgedrukt. In de eeuw vóór onze jaartelling werd er een vervangend woord voor bedacht.

in verband met de ‘schepping’ van het heelal wordt gebruikt. Het zijn de ‘bewegers’, de ‘renners’, de theoi (van $\theta\acute{\epsilon}\epsilon\iota\nu$, ‘rennen’), die het vormgevende werk verrichten, als de ‘boodschappers’ van de manvantarische wet, die nu in het christendom de ‘boodschappers’ (malakhim) zijn geworden; en het lijkt hetzelfde te zijn in het hindoeïsme of het vroege brahmanisme. Want in de *Rig-Veda* is het niet Brahmā die schept, maar de prajāpati’s, de ‘heren van het zijn’, de rishi’s; het woord rishi staat (volgens prof. Mahadeo Kunte) in verband met het woord bewegen, aanvoeren, wanneer ze als aardse wezens, als aartsvaders, hun menigten leiden op de zeven rivieren.

Bovendien kwam juist het woord ‘god’ in het enkelvoud (theos), dat alle goden (theoi) omvatte, tot de ‘hogere’ beschaafde volkeren uit een vreemde bron, een bron die geheel en bij uitstek *fallisch* is, evenals het līṅga in India, waarover openlijk en ongegeneerd werd gesproken. De poging om het woord god af te leiden van het Angelsaksische synoniem ‘good’ is opgegeven, want in geen enkele andere taal – in alle talen varieert de term min of meer – van het Perzische khoda tot het Latijnse deus, is een voorbeeld gevonden van een naam van god die is afgeleid van de eigenschap *goedheid*. Bij de Latijnse volkeren komt deze naam uit het Indo-Europese dyaus (de dag); bij de Slavische van het Griekse Bacchus (Bagh-bog); en bij de Saksische volkeren rechtstreeks van het Hebreeuwse yodh of jod. Dit laatste is γ , de getalletter 10, mannelijk en vrouwelijk, en jod is de fallische *haak*: vandaar het Saksische godh, het Germaanse Gott, en het Engelse god. Men kan zeggen dat deze symbolische term de schepper van de fysieke ‘mensheid’ op het *aardse* gebied voorstelt; maar de term had beslist niets te maken met de vorming of ‘schepping’ van geest, goden of kosmos!

Chaos-theos-kosmos, de drievoudige godheid, is *alles in alles*. Daarom zegt men dat ze mannelijk en vrouwelijk, goed en kwaad, positief en negatief is: de hele reeks tegengestelde eigenschappen. In latente toestand (in pralaya) is ze niet te bevatten en wordt de *onkenbare godheid*. Ze kan slechts in haar actieve functies worden gekend, dus als *stof-kracht* en *levende geest*, de correlaten en het resultaat, of de uitdrukking, op het zichtbare gebied van het altijd ongekend blijvende uiteindelijke ENE.

Op haar beurt is deze drievoudige eenheid de voortbrengster van de vier oorspronkelijke ‘elementen’¹, die in onze zichtbare aardse natuur bekend zijn als de zeven (tot dusver *vijf*) elementen, die elk verdeeld kunnen wor-

¹ De kosmische tabernakel van Mozes, door hem in de woestijn opgericht, was *vierkant*, en stelde de vier hemelstreken en de vier elementen voor, zoals Josephus zijn lezers meedeelt (*De oude geschiedenis van de joden*, 1:3:4, 6, 9). Het denkbeeld was ontleend aan de piramiden in Egypte, en in Tyrus waar de piramiden zuilen werden. De genii of engelen hebben hun verblijfplaats in die vier hemelstreken (zie hfst. 14, ‘De vier elementen’, blz. 504ev).

den in 49 (of zeven maal zeven) sub-elementen; er zijn er ongeveer 70 aan de scheikunde bekend. Elk kosmisch element, zoals vuur, lucht, water, aarde, die deelhebben aan de eigenschappen en gebreken van hun beginselen, is van nature goed en kwaad, kracht (of geest) en stof, enz.; en elk is daarom tegelijk leven en dood, gezondheid en ziekte, actie en reactie. Ze vormen altijd en voortdurend stof onder invloed van de nooit ophoudende impuls van het ENE element (het *onkenbare*), dat in de wereld van verschijnselen wordt voorgesteld door aether, of door ‘de onsterfelijke goden die aan alles geboorte en leven schenken’.

In ‘De filosofische geschriften van Solomon ben Jehudah ibn Gebirol’, in het Engels vertaald in het zojuist verschenen boek van Isaac Myer, wordt over de bouw van het heelal gezegd:

(348) R. Jehudah begon, er staat geschreven: ‘De elohim zeiden: Laat er een uitspansel zijn te midden van de wateren.’ Kom en zie! Toen de Heilige . . . de wereld schiep, schiep hij 7 hemelen boven, 7 aarden beneden, 7 zeeën, 7 dagen, 7 rivieren, 7 weken, 7 jaren, 7 tijden, en de 7000 jaren dat de wereld heeft bestaan. De Heilige . . . is de zevende van alles.¹

Dit komt opvallend overeen met de kosmogonie van de *Purāṇa*’s (bijv. het *Vishṇu-Purāṇa*, 1:4), en bevestigt bovendien al onze leringen over het getal zeven, zoals kort weergegeven in *Esoteric Buddhism*.

De hindoes hebben een eindeloze reeks allegorieën om dit denkbeeld uit te drukken. In de oorspronkelijke chaos, voordat deze werd ontwikkeld tot de *zeven oceanen* (sapta samudra) – symbolisch voor de *zeven guṇa*’s (voorwaardelijke eigenschappen), samengesteld uit triguṇas (sattva, rajas en tamas, zie de *Purāṇa*’s) – liggen zowel amrita (onsterfelijkheid) als visha (vergif, dood, kwaad) te sluimeren. Deze allegorie vindt men in het ‘karnen van de oceaan’ door de goden. Amrita staat boven alle guṇa’s, want het is als zodanig ONVOORWAARDELIJK; maar toen het zich begaf in de schepping van verschijnselen, werd het vermengd met het KWAAD, chaos, met daarin latent theos, en nog voordat de kosmos tot ontwikkeling was gekomen. We zien dus dat Vishṇu – die hier de eeuwige wet voorstelt – periodiek de kosmos tot activiteit brengt; en dat hij door het karnen van de *oorspronkelijke* oceaan (de grenzeloze chaos) het amrita van de eeuwigheid tevoorschijn brengt, dat alleen voor de goden en de deva’s bestemd is; en bij deze taak moet hij gebruikmaken van nāga’s en asura’s: demonen in het exoterische hindoeïsme. De hele allegorie is diep filosofisch, en we zien deze in elk filosofisch stelsel terug. Plato, die de denkbeelden van Pythagoras – die deze uit India had meegebracht – volledig overnam, voegde deze samen en gaf ze uit in een meer begrijpelijke vorm dan de mysterieuze getallen van

¹ Isaac Myer, *Qabbalah*, 1888, blz. 415; *Zohar*, 3:96.

de Griekse wijze. Zo is bij Plato de kosmos ‘de zoon’, die het goddelijk denken als vader en de stof als moeder heeft.¹

‘De Egyptenaren’, zegt Dunlap², ‘maken onderscheid tussen een oudere en een jongere Horus; eerstgenoemde is de *broer* van Osiris, laatstgenoemde de *zoon* van Osiris en Isis’. De eerste is de *idee* van de wereld die verblijft in het denkvermogen van de demiurg, ‘geboren in duisternis vóór de schepping van de wereld’. De tweede Horus is deze ‘idee’ wanneer ze voortkomt uit de logos, bekleed wordt met stof, en een werkelijk bestaan aanneemt.³

‘De wereldgod, eeuwig, grenzeloos, jong en oud, met een spiraalvorm’,⁴ zeggen de *Chaldeeuwse orakels*.

Deze ‘spiraalvorm’ is een beeldspraak om de trillende beweging van het astrale licht uit te drukken, waarmee de oude priesters volkomen bekend waren, hoewel de naam ‘astraal licht’ door de martinisten werd bedacht.

De hedendaagse wetenschap heeft grote verachting voor het bijgeloof van de kosmosverering. Zoals een Franse geleerde adviseert, is het echter beter dat ze, voordat ze hierom lacht, ‘haar eigen stelsel van kosmopneumatologisch onderwijs herziert’. *Satis eloquentiae, sapientiae parum*.⁵ De kosmosverering en het pantheïsme zijn uiteindelijk met dezelfde woorden te beschrijven die ook op Vishṇu van toepassing zijn:

(349)

Hij is slechts de *ideële* oorzaak van de *vermogens* die bij het scheppingswerk moeten worden geschapen; en uit hem komen de vermogens voort die moeten worden geschapen, nadat ze de werkelijke oorzaak zijn geworden. *Behalve die ene ideële oorzaak* is er geen andere waaraan men de wereld kan toeschrijven. . . . *Door de kracht van die oorzaak* krijgt elk geschapen ding zijn eigen aard.⁶

5

Over de verborgen godheid en haar symbolen

De logos of scheppende godheid, het ‘vleesgeworden’ woord, van elke religie moet tot haar eerste bron en essentie worden teruggevolgd. In India is ze een proteus met 1008 goddelijke namen en aspecten in elk van haar *persoonlijke* vormveranderingen, van Brahmā-purusha via de zeven *goddelijke*

¹ Zie Plutarchus, *Ethica*, Over Isis en Osiris, §56.

² *Vestiges of Spirit-History of Man*, 1858, blz. 189-90.

³ Movers, *Die Phönizier*, deel 1, blz. 268.

⁴ Cory, *Ancient Fragments*, ed. 1832, herdruk Wizards Bookshelf, blz. 248.

⁵ Vertaling: Veel mooie woorden, maar weinig wijsheid.

⁶ J. Muir, *Original Sanskrit Texts*, deel 4, blz. 32-3; geciteerd in Wilson, *Vishṇu-Purāṇa*, deel 1, blz. 66vn.

rishi's en de tien *halfgoddelijke* prajāpati's (ook rishi's) tot de *goddelijk-menselijke* avatāra's. Hetzelfde raadselachtige vraagstuk van 'één in velen' en velen in één, vindt men in andere pantheons, in het Egyptische, het Griekse en het Chaldeeus-Joodse, waarbij laatstgenoemde de verwarring nog veel groter heeft gemaakt door zijn goden voor te stellen als mensen, in de vorm van aartsvaders. Laatstgenoemden worden nu aanvaard en als levende en *historische* personen voorgesteld door diegenen die Romulus als een mythe verwerpen. Verbum satis sapienti.¹

In de *Zohar* is ain sof ook het ENE, en het oneindige één-zijn. Dit was bekend aan die enkele geleerde kerkvaders die zich ervan bewust waren dat Jehovah slechts een macht *van de derde rang* was en geen 'hoogste' God. Maar hoewel Irenaeus zich bitter over de gnostici beklaagt en zegt: 'onze ketters beweren . . . dat PROPATÖR alleen bekend is aan de *enig-geboren* zoon² [die o.a. Brahmā is], dat wil zeggen aan het denken' (nous),³ heeft hij nooit gezegd dat de joden in hun werkelijk *geheime* boeken hetzelfde deden. Valentinus, 'de geleerdste kenner van de gnosis', beweerde dat 'er een volmaakte AIÖN was die eerder bestond, Bythos [de eerste vader van de onpeilbare natuur, die de tweede logos is], en die propatör wordt genoemd'.⁴ AIÖN ontspringt dus als een straal aan ain sof (die *niet scheidt*), en het is AIÖN die scheidt, of beter gezegd *door* hem wordt alles geschapen of ontwikkeld. Want, zoals de volgelingen van Basilides onderwezen,

er was een hoogste god, Abraxas, door wie het denkvermogen werd geschapen [mahat in het Sanskriet, nous in het Grieks]. Uit het denkvermogen kwam logos, het woord, voort, uit het woord de voorzienigheid [of beter gezegd: het goddelijk licht], en daaruit vervolgens deugd en wijsheid, waaruit vorsten, machten, engelen . . . Door deze engelen werden de 365 aeonen geschapen. Hij [Basilides] plaatst de god van de joden *als laatste*, en onder diegenen die deze wereld maakten, en hij beweert [heel terecht] dat deze niet God is maar een van de engelen.⁵

Hier treffen we dus hetzelfde stelsel aan als in de *Purāṇa*'s, waar het onbegrijpelijke een zaadje laat vallen, dat het gouden ei wordt, waaruit Brahmā wordt voortgebracht. Brahmā brengt mahat voort, enz. De ware esoterische filosofie spreekt echter niet over 'schepping' of over 'evolutie' in de zin waarin exoterische religies dat doen. Al deze verpersoonlijkte krachten zijn niet uit elkaar geëvolueerd, maar het zijn evenzoveel aspecten

¹ Vertaling: Voor een wijze is één woord voldoende.

² Evenals mūlaprakriti alleen bekend is aan Īśvara, de LOGOS, zoals hij door T. Subba Row uit Madras wordt genoemd. (Zie zijn lezingen over de *Bhagavad Gītā*.)

³ *Tegen ketterijen*, 1:2:1.

⁴ *Op.cit.*, 1:1:1.

⁵ Tertullianus, *Adversus omnes haereses*, hfst. 1.

van de ene en enige manifestatie van het ABSOLUTE AL. Hetzelfde stelsel als dat van de gnostici doet zich voor in de sefiroth-aspecten van ain sof, maar omdat *deze aspecten in ruimte en tijd bestaan*, wordt er een bepaalde orde aangehouden in hun opeenvolgende verschijningen. Zo wordt het onmogelijk de grote veranderingen die de *Zohar* als gevolg van de bewerking door generaties van christen-mystici heeft ondergaan, niet op te merken. Want zelfs in de metafysica van de talmud kon het 'lagere gezicht' (of het 'kleinere gelaat'), het microprosopus, in feite nooit op hetzelfde niveau van abstracte idealen worden geplaatst als het hogere of 'grotere gelaat', macroprosopus. Laatstgenoemde is in de Chaldeeuwse kabbala een zuivere abstractie; het woord of de LOGOS, of DABAR (in het Hebreeuws). Hoewel dit woord feitelijk een meervoud wordt, of 'woorden' – D(e)B(a)RIM – wanneer dit het aspect aanneemt van een menigte (engelen of sefiroth, 'getallen'), of zich daarin weerspiegelt, is het toch collectief ÉÉN, en op het ideële gebied een nul, 0, een 'niet-iets'. HET is zonder vorm of wezen, 'zonder enige gelijkenis met iets anders'.¹ En zelfs Philo noemt de schepper, de logos die het dichtst bij God staat, 'de TWEDE GOD', en 'de tweede God die zijn WIJSHEID is', d.w.z. de wijsheid van de hoogste God.² Godheid is niet God. Het is NIETS en DUISTERNIS. Het is naamloos, en wordt daarom ain sof genoemd – 'het woord ajin betekent *niets*'.³ De 'hoogste God' (de ongemanifesteerde LOGOS) is de zoon ervan.⁴

De meeste gnostische stelsels, die verminkt door de kerkvaders tot ons zijn gekomen, zijn ook niet meer dan de verwrongen omhulsels van de oorspronkelijke opvattingen. Ze waren voor het publiek of de lezer ook nooit *openbaar*; want zou hun verborgen betekenis of esoterie zijn onthuld, dan zou het geen esoterische leer meer zijn, en dat zou nooit mogen gebeuren. Alleen Marcus (het hoofd van de marcosianen, 2de eeuw), die verkondigde dat de godheid onder het symbool van de *vier lettergrepen* moest worden beschouwd, maakte meer van de esoterische waarheden bekend dan enige andere gnosticus. Maar zelfs hij werd nooit goed begrepen. Want alleen oppervlakkig gezien of volgens de letter van zijn *Openbaring* schijnt God een viertal te zijn, namelijk: 'de onuitsprekelijke, de stilte, de vader, en de waarheid'; in werkelijkheid is dat volstrekt onjuist, en onthult het alleen een volgend esoterisch raadsel. Deze leer van Marcus was die van de eerste kabbalisten en ook de onze. Want hij maakt van de godheid het getal 30 in 4 *lettergrepen*, wat esoterisch vertaald een triade of *driehoek* betekent, en een

¹ A. Franck, *La kabbale*, 1843, blz. 177.

² Philo Judaeus, *Quaestiones et solutiones in Genesim*, 2:62.

³ Franck, *Op.cit.*, blz. 110vn.

⁴ Zie hfst. 12, 'De theogonie van de scheppende goden', blz. 465ev.

viertal of een vierkant, samen *zeven*, die op het lagere gebied de zeven goddelijke of geheime letters vormden waaruit de naam van de godheid is samengesteld. Dit vereist toelichting. In zijn *Openbaring* vertelt Marcus, als hij spreekt over goddelijke mysteriën die door middel van letters en getallen worden uitgedrukt, hoe het 'hoogste Viertal tot mij [hem] kwam uit het gebied dat niet kan worden gezien en genoemd, *in een vrouwelijke vorm, omdat de wereld het niet had kunnen verdragen als ze in een mannelijke vorm was verschenen*', en hem 'het ontstaan van het heelal' onthulde, '*dat niet eerder was meegedeeld aan goden en mensen*'.¹

Deze eerste zin heeft al een dubbele betekenis. Waarom zou de wereld een vrouwelijke figuur gemakkelijker verdragen of aanhoren dan een mannelijke? Op het eerste gezicht lijkt dit onzinnig. Maar voor iemand die bekend is met de mysterietaal is het heel eenvoudig en duidelijk. De *esoterische filosofie*, of de geheime wijsheid, werd gesymboliseerd door een vrouwelijke vorm, terwijl een mannelijke figuur het *ontsluierde* mysterie voorstelde. Daarom kon de wereld, die niet gereed was de mannelijke vorm te ontvangen, deze niet verdragen, en moest de openbaring van Marcus allegorisch worden meegedeeld. Hij schrijft dan:

Toen het onvoorstelbare, het geen wezen zijnde, en geslachtloze [de kabbalistische ain sof] eerst in barensnood kwam [d.w.z. toen het uur waarop het zich moest manifesteren, had geslagen], en wenste dat zijn onuitsprekelijke zou worden geboren [de eerste LOGOS, aeon, of aiōn], en dat zijn onzichtbare met vorm zou worden bekleed, opende het zijn mond en sprak het woord dat aan dit onvoorstelbare gelijk is. Dit woord [logos] manifesteerde zich in de vorm van de onzichtbare. Het uiten van de [onuitsprekelijke] naam [door middel van het woord] gebeurde op deze manier. Hij [de hoogste logos] sprak het eerste woord van zijn naam uit, dat een *lettergreep van vier letters* is. Toen werd de tweede lettergreep toegevoegd, *ook van vier letters*. Toen de derde, bestaande uit *tien* letters; en na deze de vierde, die *twalf* letters bevat. De hele naam bestaat dus uit *dertig letters* en *vier lettergrepen*. Elke letter heeft haar eigen accent en schrijfwijze, maar begrijpt noch aanschouwt de vorm van de hele naam – nee; zelfs niet het vermogen van de letter die er het dichtst bij staat [bij het zijnloze en het onvoorstelbare].² . . . Al deze klanken verenigd vormen de collectieve geen wezen zijnde, niet voortgebrachte aeon, en *deze* zijn de engelen die eeuwig het aangezicht van de vader³ aanschouwen [de logos, de 'tweede god', die staat naast God, 'de onvoorstelbare', volgens Philo].⁴

(352)

Dit is zo duidelijk als de oude esoterische geheimhouding het kon maken. Het is even kabbalistisch als, maar minder versluierd dan, de

¹ Hippolytus, *Philosophumena*, 6:43; Irenaeus, *Tegen ketterijen*, 1:16:1.

² Īśvara, of de logos, kan parabrahman niet zien, maar alleen mūlaprakṛiti, zegt de spreker in de vier lezingen over de *Bhagavad Gītā* (zie *The Theosophist*, februari 1887).

³ Bij de christenen de 'zeven engelen voor Gods aangezicht'.

⁴ Hippolytus, *Philosophumena*, 6:43; Irenaeus, *Tegen ketterijen*, 1:16:1.

Zohar, waarin de mystieke namen of eigenschappen ook woorden zijn met 4, 12, 42, en zelfs 72 lettergrepen! Het *Viartal* toont aan Marcus de WAARHEID in de gedaante van een naakte vrouw, en geeft alle ledematen van die figuur letters; het noemt haar hoofd $A\Omega$, haar hals $B\Psi$, schouders en handen Γ en X , enz.¹ Hierin kan men gemakkelijk de Sefira herkennen, waarbij de kroon (kether) of het hoofd nummer 1 krijgt; het brein of chokhmah 2; het hart of de intelligentie (binah) 3; en waarbij de zeven andere sefiroth de ledematen van het lichaam voorstellen. De sefiroth-boom is het heelal, en dit wordt in het Westen door Adam-Kadmon voorgesteld, zoals Brahmā dat in India doet.

De tien sefiroth worden overal weergegeven als ingedeeld in de drie hogere, of de spirituele *triade*, en het lagere zevental. De ware esoterische betekenis van het heilige getal zeven wordt in de *Zohar* handig versluierd, maar werd toch verraden door de dubbele schrijfwijze van ‘in het begin’ of *bereshith*, en *beraishath*; laatstgenoemde betekent de ‘hogere of hoogste wijsheid’. Zoals wordt aangetoond door MacGregor Mathers in zijn *The Kabbalah Unveiled* (blz. 46-7), en in *Qabbalah* van I. Myer (blz. 233) – en deze beide kabbalisten worden gesteund door de beste autoriteiten op het gebied van de oudheid – hebben deze woorden een tweevoudige en verborgen betekenis. *B’raisheeth bara elohim* betekent dat de *zes*, waarboven de *zevende* sefira staat, tot de lagere stoffelijke klasse behoren, of, zoals de schrijver zegt: ‘Zeven . . . worden toegepast op de lagere schepping, en drie op de spirituele mens, de hemelse prototypische of eerste Adam.’²

Wanneer de theosofen en occultisten zeggen dat God geen WEZEN is, want HET is niets, *niet-iets*, tonen ze voor de godheid meer ontzag en religieuze eerbied dan degenen die God een HIJ noemen en hem zo tot een reusachtig MANNELIJK WEZEN maken.

Wie de kabbala bestudeert, zal al snel hetzelfde denkbeeld vinden in de diepste gedachten van de schrijvers daarvan, de eerste en grote Hebreeuwse ingewijden, die deze geheime wijsheid in Babylonië van de Chaldeeuwse hiërofantanten kregen, terwijl Mozes de zijne in Egypte ontving. Men kan de *Zohar* niet goed beoordelen naar de latere vertalingen in het Latijn en andere talen, omdat al die denkbeelden natuurlijk werden afgezwakt en aangepast aan de opvattingen en *doelstellingen* van de christelijke bewerkers ervan; maar die denkbeelden zijn in feite dezelfde als die van alle andere religieuze stelsels. Uit de verschillende kosmogonieën blijkt dat de archaïsche universele ziel door elk volk werd beschouwd als het ‘denkvermogen’ van de demiurgische schepper, en dat deze de ‘moeder’ werd

(353)

¹ Hippolytus, *Philosophumena*, 6:45; Irenaeus, *Tegen ketterijen*, 1:16:3.

² I. Myer, *Qabbalah*, 1888, blz. 303.

genoemd, door de gnostici sophia (of de vrouwelijke wijsheid), door de joden de sefira, en door de hindoes Sarasvatī of Vāch, *terwijl de heilige geest een vrouwelijk beginsel is*.

Daarom was de daaruit geboren kurios of logos bij de Grieken ‘de god, het denkvermogen’ (nous). ‘Koros (kurios) betekent de zuivere en onvermengde natuur van verstand-wijsheid’, zegt Plato in *Cratylus*; en kurios is Mercurius, de goddelijke wijsheid, en ‘mercurius is de Sol’ (zon)¹, van wie Thoth-Hermes deze goddelijke wijsheid ontving. Terwijl de logoi van alle landen en religies (in hun geslachtelijke aspect) in verband staan met de vrouwelijke wereldziel of de ‘grote diepte’, is de godheid aan wie deze *twee in één* hun bestaan danken, altijd verborgen en wordt de ‘verborgene’ genoemd. Deze staat alleen indirect met de schepping² in verband, omdat ze slechts kan werken door middel van de tweevoudige kracht die uit de eeuwige essentie emanereert. Zelfs Asklēpios, die de ‘verlosser van allen’ wordt genoemd, is volgens de oude klassieken identiek met Ptah, het Egyptische scheppende verstand (of goddelijke wijsheid), en met Apollo, Baäl, Adōnis en Hercules.³ En Ptah is in een van zijn aspecten de ‘anima mundi’, de universele ziel van Plato, de ‘goddelijke geest’ van de Egyptenaren, de ‘heilige geest’ van de eerste christenen en gnostici, en het ākāśa van de hindoes, en in zijn laagste aspect zelfs het *astrale licht*. Want Ptah was oorspronkelijk de ‘god van de doden’ – deze werden in zijn schoot opgenomen – en dus in de limbus van de Griekse christenen, of het *astrale licht*. Ptah werd pas veel later tot de zonnegoden gerekend, zijn naam betekent ‘hij die opent’, omdat hij wordt voorgesteld als de eerste die het gezicht van de dode mummie ontsluit, om de ziel *in zijn schoot tot leven te roepen*.⁴

KNEPH, de eeuwige *ongeenopenbaarde*, wordt weergegeven door het symbool van de slang van de eeuwigheid, die zich om een waterum kronkelt, terwijl haar kop *boven de ‘wateren’* hangt *die ze met haar adem bevrucht* – een andere vorm van een en hetzelfde denkbeeld van ‘duisternis’, waarvan de straal zich boven de wateren beweegt, enz. Als ‘logos-ziel’ wordt deze *omzetting* Ptah genoemd; als logos-schepper wordt hij Imhotep, zijn zoon, ‘de god met het mooie gezicht’. Volgens hun oorspronkelijke aard waren deze twee de eerste kosmische duade, Nut, ‘ruimte of *hemel*’, en Nun, ‘de oerwateren’, de androgyne eenheid, waarboven de *verborgen* ADEM van Kneph was. En al deze hadden hun heilige waterdieren en -planten, de *ibis*, de *zwaan*, de *gans*, de *krokodil*, en de *lotus*.

¹ Arnobius, *Adversus gentes*, 6:12.

² We gebruiken dit woord omdat het algemeen wordt aanvaard en door het gebruik is toegestaan, en daarom voor de lezer begrijpelijker is.

³ Dunlap, *Söd, The Mysteries of Adoni*, 1861, blz. 93vn.

⁴ Maspero, *Guide du visiteur au Musée de Boulaq*, blz. 165; nr. 1884, saqqarah.

Laten we terugkeren tot de kabbalistische godheid. Deze verborgen eenheid is $\aleph = \tau\omicron \pi\alpha\nu = \tau\omicron \acute{\alpha}\pi\epsilon\iota\omicron\nu$, het eindeloze, het grenzeloze, het niet-bestaande, $\aleph$ zolang het *absolute* in olam¹ is, de grenzeloze en onbeperkte tijd; als zodanig kan ain sof niet de schepper of zelfs de vormgever van het heelal zijn, en ook niet *or* (licht). Daarom is ain sof ook duisternis. Het *onveranderlijke* oneindige en *absolute* grenzeloze kan niet willen, denken of handelen. Om dit te doen moet het eindig worden, en dat doet *het* doordat zijn straal het wereld-ei – de oneindige ruimte – binnendringt en daaruit tevoorschijn komt als een eindige god. Dit alles wordt overgelaten aan de straal die latent is in het ene. Wanneer de tijd daarvoor aanbreekt, laat de absolute wil de kracht binnenin zich op natuurlijke manier groeien, overeenkomstig de wet waarvan hij de innerlijke en diepste essentie is. De Hebreëen namen het symbool van het ei niet over, maar vervingen het door de ‘dubbele hemelen’, want als men de zin ‘God schiep de hemelen en de aarde’ juist vertaalt, luidt deze: ‘In en uit zijn eigen essentie als moederschoot [het wereld-ei] schiep God de twee hemelen.’² Maar de christenen hebben als symbool van hun heilige geest de duif gekozen.

‘Ieder die zich op de hoogte stelt van $\aleph$ ³, de merkabah en de lachash (geheime spraak of toverspreuk), zal het geheim van de geheimen leren.’ Lachash komt in betekenis nagenoeg overeen met vāch, de verborgen kracht van mantra’s.

Wanneer het tijdperk van activiteit is aangebroken, komt sefira, de actieve kracht – het oorspronkelijke punt, en de kroon, kether, genoemd – uit de eeuwige essentie van ain sof tevoorschijn. Alleen door sefira kan de ‘onbegrensde wijsheid’ een concrete vorm geven aan het abstracte denken. Twee zijden van de bovenste driehoek, waardoor de onuitsprekelijke essentie en het heelal – het gemanifesteerde lichaam ervan – worden gesymboliseerd, namelijk de rechterzijde en de basis, bestaan uit ononderbroken lijnen; de derde, de linkerzijde, is een stippellijn. Door laatstgenoemde komt sefira tevoorschijn. Terwijl ze zich in alle richtingen verspreidt, omvat ze ten slotte de hele driehoek. In deze emanatie wordt de drievoudige triade gevormd. Uit de onzichtbare dauw die neervalt uit de hogere uni-triade, het ‘hoofd’ (zodat er slechts 7 sefiroth overblijven), *schept* sefira de oorspronkelijke wateren, d.w.z. de chaos neemt vorm aan. Het is het eerste stadium van het verdichten van geest, die door middel van verschillende verande-

¹ Het woord olam betekende, zoals Le Clerc aantoon, bij de oude joden alleen een tijd waarvan begin en einde niet bekend zijn. Het woord ‘eeuwigheid’, zoals in de betekenis die de aanhangers van de Vedānta aan parabrahman hechten, bestond in de Hebreeuwse taal eigenlijk niet.

² Skinner, *The Source of Measures*, 1875, blz. 180.

³ De beginletters van chockmah nistharah, geheime wijsheid.

ringen aarde zal voortbrengen. ‘Aarde en water zijn nodig om een levende ziel te maken’, zegt Mozes. Men heeft het beeld van een watervogel nodig om deze met water te verbinden, het vrouwelijke element van voortplanting met het ei en de vogel die het bevrucht.

(355) Wanneer sefira als een actieve kracht uit de latente godheid tevoorschijn komt, is ze vrouwelijk; als ze de functie van schepper aanneemt, wordt ze mannelijk; ze is dus androgyn. Ze is de ‘vader en moeder aditi’ van de hindoe kosmogonie van de geheime leer. Indien de oudste Hebreeuwse schriftrollen bewaard waren gebleven, zou de hedendaagse Jehovah-vereerder hebben ontdekt dat er van de *scheppende* god veel ongepaste symbolen bestonden. De kikker in de maan, typerend voor zijn voortbrengende aard, kwam het meest voor. Alle vogels en andere dieren die nu in de *Bijbel* als ‘onrein’ worden beschouwd, zijn in vroeger tijden symbolen van de godheid geweest. Omdat ze te heilig waren, werd er een mantel van onreinheid over ze heen geworpen om ze voor vernietiging te behoeden. De koperen slang was geen zier dichterlijker dan de gans of zwaan, als men de symbolen letterlijk moet nemen.

In de woorden van de *Zohar*:

Het ondeelbare punt, dat geen grens heeft en als gevolg van zijn zuiverheid en glans niet kan worden begrepen, zette zich *naar buiten toe* uit, en vormde een schittering die het ondeelbare punt tot sluier diende: [maar ook deze laatste] *was niet te zien* als gevolg van zijn onmetelijke licht. Ook deze *zette zich naar buiten toe uit*, en deze uitzetting was zijn kleet. Zo kwam door een voortdurende *afdalende* [beweging] de wereld ten slotte tot bestaan.¹

De spirituele substantie die door het oneindige licht wordt uitgezonden, is de *eerste* sefira of shekhinah: *exoterisch* omvat Sefira alle andere negen sefiroth. *Esoterisch* omvat ze er maar twee, chokhmah of *wijsheid*, ‘een mannelijk, *actief* vermogen, waarvan de goddelijke naam jah (יָה) is’,² en BINA, een vrouwelijk, passief vermogen, intelligentie, weergegeven door de goddelijke naam Jehovah (יְהוָה); deze twee vermogens vormen, met sefira als derde, de joodse drie-eenheid of de kroon, KETHER. Deze twee sefiroth, vader, *abba*, en moeder, *amona*, genoemd, zijn de duade of de tweeslachtige logos waaruit de andere zeven sefiroth voortkwamen. (Zie de *Zohar*.) Deze eerste joodse triade (sefira, chokhmah, en binah) is de trimūrti van de hindoes.³ Hoezeer deze ook is versluierd, zelfs in de *Zohar* en nog meer in het exoterische pantheon van India, toch is elk detail dat

¹ *Zohar*, 1:20a.

² Mackenzie, *Royal Masonic Cyclopaedia*, 1877, blz. 404.

³ In het Indiase pantheon is de tweeslachtige logos Brahṁā, de schepper; zijn zeven ‘uit het denkvermogen geboren’ zonen zijn de oorspronkelijke rishi’s – de ‘bouwers’.

met de ene samenhangt, terug te zien in de andere. De prajāpati's zijn de sefiroth. Samen met Brahmā zijn het er tien, en als de trimūrti en de kabbalistische triade worden gescheiden van de rest, slinken ze tot zeven. De zeven bouwers (scheppers) worden de zeven prajāpati's, of de zeven rishi's, in dezelfde volgorde als de sefiroth de scheppers worden; dan de aartsvaders, enz. In beide geheime stelsels is de ene universele essentie onbegrijpelijk en *niet actief* in haar absoluutheid, en kan alleen op indirecte manier in verband worden gebracht met de bouw van het heelal. In beide gevallen stellen het oorspronkelijke mannelijk-vrouwelijke of androgyne beginsel, en hun tien en zeven emanaties (aan de ene kant Brahmā-Virāj en Aditi-Vāch, en aan de andere kant de Elohim-Jehovah, of Adam-Adami – Adam-Kadmon – en sefira-Eva), met hun prajāpati's en sefiroth, in hun geheel in de eerste plaats de archetypische mens voor, de prōtologos; en pas in hun tweede aspect worden ze kosmische krachten en sterrenkundige of sterrenlichamen. Aditi is de moeder van de goden, deva-mātri, en Eva is de moeder van al wat leeft; ze zijn de śakti of voortbrengende kracht in hun vrouwelijke aspect van de 'hemelse mens', en ze zijn allen samengestelde scheppers. In een sūtra van de guptavidyā staat:

(356)

In het begin werd een straal die voortkwam uit paramārthika [*het ene* en enige ware bestaan] gemanifesteerd in vyāvahārika [conventioneel bestaan], dat als een vāhana werd gebruikt om af te dalen in de universele moeder, en haar te laten uitzetten [opzwellen, *brih*].

En in de *Zohar* wordt gezegd:

Het oneindige ene, vormloos en zonder evenbeeld, gebruikte de vorm van de hemelse mens, nadat deze was geschapen. Het onbekende licht¹ [duisternis] gebruikte de hemelse vorm (אֵלֶּלֶךְ אֱלֹהִים) als strijdwagen (מִלְחָמָה) om daarmee af te dalen, en het wenste naar deze vorm te worden genoemd, die de heilige naam Jehovah is.²

Zoals de *Zohar* zegt:

In het begin was de wil van de koning, vóór elk ander bestaan. . . . Deze [de wil] schetste de vormen van alle dingen die verborgen waren geweest, maar nu zichtbaar werden. En uit het hoofd van ain sof kwam als een verzegeld geheim een nevelige vonk van stof voort, zonder gedaante of vorm. . . . Het leven ontspringt beneden, en de bron vernieuwt zich van boven, de zee is altijd vol en verspreidt haar water overal.³

¹ Rabbi Shimon zegt: 'O, vrienden, vrienden, de mens als emanatie was zowel man als vrouw, van vaderskant en ook van moederskant. En dit is de betekenis van de woorden: 'En de elohim spraken: Laat er licht zijn, en er was licht' . . . en dit is de *tweevoudige mens*.' (*Auszüge aus dem Buche Sohar*, blz. 14-15.) In *Genesis* betekende licht dus de androgyne straal of 'hemelse mens'.

² *Zohar*, 2:42b-43a. Vgl. I. Myer, *Op.cit.*, blz. 278.

³ *Zohar*, 1:15a.

Zo wordt de godheid vergeleken met een oeverloze zee, en met water dat ‘de bron van leven’ is.¹ ‘Het zevende paleis, de bron van leven, is het eerste in de volgorde van bovenaf.’² Vandaar de kabbalistische lering uit de mond van de heel kabbalistische Salomo, die zegt: ‘Wijsheid heeft haar huis gebouwd; ze heeft de *zeven* zuilen ervan gehouwen.’³

(357) Waar komen al deze overeenkomstige denkbeelden dan vandaan, als er geen oorspronkelijke UNIVERSELE openbaring was? De genoemde voorbeelden zijn als een paar halmen in een hooiberg, vergeleken met dat wat nog zal worden aangetoond naarmate het boek vordert. Als we naar de minst duidelijke van alle kosmogonieën kijken – de Chinese – vinden we zelfs daar hetzelfde denkbeeld. Tsi-tsai (de op zichzelf bestaande) is de onbekende duisternis, de wortel van wu-liang-shu (grenzeloze tijd); Amitābha en t’ien (hemel) komen later. Het ‘grote uiterste’ van Confucius geeft hetzelfde denkbeeld weer, ondanks zijn ‘strohalmen’. Laatstgenoemde zijn een bron van groot vermaak voor de zendelingen. Deze lachen om elke ‘heidense’ religie, verachten en haten die van hun medechristenen van andere kerkgenootschappen, en vatten toch allemaal hun eigen *Genesis* letterlijk op. Als we kijken naar Chaldea, vinden we daar Anu, de verborgen godheid, de ene, van wie de naam bovendien aantoonst dat haar oorsprong in het Sanskriet ligt. Aṇu – dit betekent in het Sanskriet ‘atoom’, aṇīyāmsam aṇīyasām (het kleinste van het kleine) – is in de Vedānta-filosofie een naam voor parabrahman; want parabrahman wordt beschreven als kleiner dan het kleinste atoom, en groter dan de grootste bol of het grootste heelal: ‘aṇor aṇīyān’ en ‘mahato mahīyān’. George Smith geeft het volgende als de eerste verzen van de Akkadische *Genesis*, zoals deze worden gevonden in de spijkerschriftteksten op de ‘Lateres Coctiles’. Ook daar vinden we Anu, de passieve godheid of ain sof, Bel, de schepper, de geest van god (sefira) die zich beweegt boven de wateren, dus het water zelf, en Hea, de universele ziel of wijsheid van de combinatie van de drie.

De eerste acht verzen luiden als volgt:

1. Toen de hemelen boven nog niet waren verzezen,
2. En beneden op aarde geen plant was gegroeid,
3. Had de afgrond zijn grenzen niet verbroken.
4. De chaos (of water) Tiamat (de zee) was de voortbrengende moeder van al deze. [Dit is de kosmische aditi en sefira.]
5. Die wateren werden in het begin ingesteld, maar
6. Geen boom was gegroeid, geen bloem had zich geopend.
7. Toen de goden nog niet tevoorschijn waren gekomen, geen van hen,

¹ *Zohar*, 3:290.

² *Op.cit.*, 2:261.

³ *Spreuken* 9:1.

8. Was er geen plant gegroeid, en bestond er geen orde.¹

Dit was de chaotische of aan het ontstaan voorafgaande periode – de dubbele zwaan en de donkere zwaan, die wit wordt wanneer het licht wordt geschapen.²

Het symbool dat voor het verheven ideaal van het universele beginsel is gekozen, lijkt er weinig op berekend om het heilige karakter ervan goed weer te geven. Een gans of zelfs een zwaan zal ongetwijfeld ongeschikt schijnen om de grootsheid van de geest uit te beelden. Niettemin moet deze een diepe occulte betekenis hebben gehad, omdat deze niet alleen in elke kosmogonie en wereldreligie voorkomt, maar zelfs door de middeleeuwse christenen, de kruisvaarders, werd gekozen als *voertuig* van de heilige geest, die werd verondersteld het leger naar Palestina te leiden om het graf van de verlosser aan de Saracenen te ontrukken. Als we de mededeling van prof. Draper in zijn *History of the Intellectual Development of Europe* mogen geloven, werden de kruisvaarders, onder aanvoering van Peter de Kluizenaar, aan het hoofd van het leger voorafgegaan door de heilige geest in de vorm van een witte gans in gezelschap van een geit. De Egyptische god van de tijd, Geb, draagt een gans op zijn hoofd. Jupiter en ook Brahmā nemen de gedaante van een zwaan aan, omdat de wortel van dit alles dat mysterie der mysteriën is – het WERELD-EI. (Zie het volgende hoofdstuk.) Men moet de bestaansreden van een symbool leren kennen voordat men het kleineert. (358)

Het tweevoudige element ‘lucht en water’ is dat van de ibis, de zwaan, de gans en de pelikaan, van de krokodillen en kikkers, lotusbloemen en waterlelies, enz.; en het gevolg is dat zowel de hedendaagse als de oude mystici de meest onbetamelijke symbolen kozen. Pan, de grote god van de natuur, werd gewoonlijk afgebeeld in gezelschap van watervogels, vooral ganzen, en dat geldt ook voor andere goden. Als later, bij de geleidelijke ontaarding van de religie, de goden aan wie de ganzen gewijd waren, priapische godheden werden, wil dat nog niet zeggen dat watervogels aan Pan en andere fallische godheden werden gewijd, zoals sommige spotters, zelfs in de oudheid, beweerden;³ maar dat de abstracte en goddelijke kracht van de voortbrengende natuur op grove manier was vermenschlijkt. Ook blijkt de zwaan van Leda geen ‘priapische handelingen te verrichten en daarin genoegen te scheppen’,⁴ zoals Hargrave Jennings het kuis uitdrukt; want de mythe is slechts een andere versie van hetzelfde filosofische denkbeeld van de kos-

¹ George Smith, *The Chaldean Account of Genesis*, 1876, blz. 62-3.

² De zeven zwanen waarvan men gelooft dat ze uit de hemel neerdalen op het Manasarovarmeer, zijn in de volksverbeelding de zeven rishi's van de Grote Beer, die deze vorm aannemen om de plaats te bezoeken waar de *Veda's* werden geschreven.

³ Titus Petronius, *Satyricon*, 136.

⁴ Hargrave Jennings, *Phallicism: Celestial and Terrestrial*, 1884, blz. 100.

mogonie. Zwanen worden vaak met Apollo in verband gebracht, omdat ze de symbolen van water en vuur (ook van zonlicht) zijn, vóór de scheiding van de elementen.

Onze hedendaagse kenners van de symboliek zouden hun voordeel kunnen doen met enkele opmerkingen van een bekende schrijfster, Lydia Maria Child:

Sinds onheuglijke tijd werd in Hindoestan een symbool vereerd van de schepping, of de oorsprong van het leven. . . . Śiva [of de Mahādeva] is niet alleen de voortbrenger van menselijke vormen, maar ook het bevruchtende beginsel, de voortbrengende kracht die het heelal doordringt. . . . Het moedersymbool is eveneens een religieus zinnebeeld. . . . Deze eerbied voor het voortbrengen van leven leidde tot de invoering van seksuele symbolen in de eredienst van Osiris. . . . Is het vreemd dat ze het grote mysterie van de menselijke geboorte met eerbied beschouwden? Waren *zij* immoreel door het zo op te vatten? Of zijn *wij* immoreel door het *niet* zo op te vatten? . . . Maar *geen oprecht en nadenkend mens* zou ze zo kunnen beschouwen. . . . We hebben een lange afstand afgelegd, en zijn over onzuivere paden gereisd, sinds die oude kluizenaars in de plechtige diepten van hun eerste heilighdommen voor het eerst spraken over god en de ziel. Laten we niet glimlachen over de manier waarop ze de oneindige en onbegrijpelijke oorzaak door alle mysteriën van de natuur heen volgden, opdat we daardoor niet de schaduw van onze eigen grofheid op hun aartsvaderlijke eenvoud werpen.¹

6

(359)

Het wereld-ei

Waar komt dit universele symbool vandaan? Het ei, als heilig teken, was in de kosmogonie van elk volk op aarde opgenomen, en werd zowel wegens zijn vorm als zijn innerlijke mysterie vereerd. Al bij de eerste verstandelijke voorstellingen van de mens stond het bekend als dat wat het best de oorsprong en het geheim van het zijn weergaf. De geleidelijke ontwikkeling van de niet waarneembare kiem binnen de gesloten schaal; de innerlijke werking, zonder enige naar buiten blikende tussenkomst van kracht die uit een latent *niets* een actief *iets* voortbracht, dat alleen warmte nodig had; en dat, na zich geleidelijk tot een concreet levend wezen te hebben ontwikkeld, zijn schaal verbrak, en zich voor iedereen vertoonde als een zelf-voortgebracht en zelf-geschapen wezen – dit moet vanaf het begin steeds een wonder zijn geweest.

De geheime leringen verklaren deze verering uit de symboliek van de

¹ *The Progress of Religious Ideas, Through Successive Ages*, 1855, deel 1, blz. 16-17, 151, 157-8.

prehistorische volkeren. De ‘eerste oorzaak’ had in het begin geen naam. Later werd ze in de verbeelding van de denkers weergegeven als een altijd onzichtbare, mysterieuze vogel die in de chaos een ei legde, dat het heelal wordt. Daarom werd Brahmā kalahansa genoemd, ‘de zwaan in (ruimte en) tijd’. Hij werd de ‘zwaan van de eeuwigheid’, die bij het begin van elk mahāmanvantara een ‘gouden ei’ legt. Het stelt de grote cirkel, of , voor, die zelf een symbool is voor het heelal en zijn bolvormige lichamen.

De tweede reden waarom het ei werd gekozen als symbolische voorstelling van het heelal, en van onze aarde, was zijn vorm. Het was een cirkel en een bol; en de eivormige gedaante van onze globe moet vanaf het begin van de symboliek bekend zijn geweest, omdat ze zo algemeen werd aangenomen. Dat de eerste manifestatie van de kosmos de vorm van een ei had, was de meest verbreide opvatting in de oudheid. Zoals Bryant aantoonst,¹ was het een symbool dat werd aangenomen door de Grieken, de Syriërs, de Perzen en de Egyptenaren. In hoofdstuk 54 van het *Egyptisch Dodenboek* wordt gezegd dat Geb, de god van de tijd en van de aarde, een ei, of het heelal, heeft gelegd, ‘een ei dat werd bevrucht op het uur van de Grote met tweevoudige kracht’.

Evenals Brahmā wordt Ra voorgesteld terwijl hij rijpt in het ei van het heelal. De overledene ‘schittert in het ei van het land van de mysteriën’ (22:1). Want dit is ‘het ei waaraan leven onder de goden wordt gegeven’ (42:13). ‘Het is het ei van de grote kakelende hen, het ei van Geb, die eruit tevoorschijn komt als een havik’ (54:1; 77:1).

Bij de Grieken wordt het orfische ei beschreven door Aristophanēs; het maakte deel uit van de dionysische en andere mysteriën; tijdens deze werd het wereld-ei gewijd, en werd de betekenis ervan verklaard; Porphyrius toont aan dat het een voorstelling van de wereld is, Ἐρμηνεύει δὲ τὸ ὄν τὸν κόσμον.² Faber en Bryant hebben geprobeerd te bewijzen dat het ei de ark van Noach voorstelde. Deze mening is nergens op gebaseerd, tenzij de ark zuiver allegorisch en symbolisch wordt opgevat. Het ei kan de ark alleen als een synoniem voor de maan hebben voorgesteld, de argha die het universele zaad van het leven draagt; maar het had beslist niets te maken met de ark van de *Bijbel*. Hoe dan ook, het geloof dat het heelal in het begin bestond in de vorm van een ei, was algemeen. En zoals Wilson zegt:

(360)

Een soortgelijk verhaal over de eerste aggregatie van de elementen in de vorm van een ei wordt in alle [Indiase] *Purāṇa*’s gegeven, met de gebruikelijke benaming

¹ *A New System, or, An Analysis of Ancient Mythology*, 1807, deel 3, blz. 165.

² Vertaling: ‘Het ei symboliseert de wereld.’ Volgens Eusebius, *Praeparatio evangelica*, 3:115. Vgl. Bryant, *A New System, etc.*, deel 3, blz. 165.

haima of hiranya, ‘gouden’, zoals die in *Manu* (1:9) voorkomt.¹

Maar hiranya betekent veeleer ‘schitterend’, ‘stralend’, dan ‘gouden’, zoals de grote Indiase geleerde, wijlen svāmi Dāyananda Sarasvatī, in zijn niet gepubliceerde polemieken met prof. Max Müller bewees. Zoals het *Vishṇu-Purāṇa* zegt:

Het intellect [mahat] . . . de [niet gemanifesteerde] grove elementen inbegrepen, vormde een ei . . . en de heer van het heelal zelf woonde erin, als Brahmā. . . . In dat ei, o brahmaan, waren de continenten en de zeeën en de bergen, de planeten en de afdelingen van het heelal, de goden, de demonen en de mensheid.²

Zowel in Griekenland als in India woonde het eerste zichtbare mannelijke wezen, dat de natuur van beide geslachten in zich verenigde, in het ei en kwam daaruit voort. Deze ‘eerstgeborene van de wereld’ was volgens sommige Grieken Dionysos, de god die uit het wereld-ei voortkwam, en van wie de sterfelijken en de onsterfelijken afstamden. In het *Egyptisch Dodenboek* ziet men de god Ra, stralend in zijn ei (de zon), en hij begint zijn werk zodra de god Shu (de zonne-energie) ontwaakt en hem daarvoor de impuls geeft.³ ‘Hij is in het zonne-oog, een ei waaraan bij de goden leven is gegeven.’⁴ De zonnegod roept uit: ‘Ik ben de scheppende ziel van de hemelse afgrond. Niemand ziet mijn nest, niemand kan mijn ei breken, ik ben de heer!’⁵

Als men rekening houdt met deze cirkelvorm, en met de | die voortkomt uit de , of het ei, of het mannelijke uit het vrouwelijke in het androgyne, is het vreemd een wetenschapper te horen zeggen dat de oude Indo-Europeanen het tientallig stelsel niet kenden – omdat de oudste Indiase manuscripten geen spoor daarvan vertonen. Omdat 10 het heilige getal van het heelal is, was het geheim en esoterisch, zowel de één als de nul, of zero, de cirkel. Bovendien zegt prof. Max Müller dat ‘de twee woorden ‘cijfer’ (nul) en ‘zero’, die in feite hetzelfde betekenen, afdoende bewijs zijn dat onze cijfers van de Arabieren zijn overgenomen. Cijfer is het Arabische ‘cifron’, en betekent *leeg*, een vertaling van de Sanskrietterm voor de nul, ‘śūnya’.’⁶ De Arabieren hadden hun cijfers uit Hindoestan, en maakten zelf nooit aan-

¹ Wilson, *Vishṇu-Purāṇa*, deel 1, blz. 39vn.

² *Vishṇu-Purāṇa*, 1:2; Wilson, deel 1, blz. 38-40.

³ *Egyptisch Dodenboek*, 17:50-1.

⁴ *Op.cit.*, 42:13.

⁵ *Op.cit.*, 85:9.

⁶ *Chips from a German Workshop*, 1867, deel 2, blz. 286. Een kabbalist zou eerder geneigd zijn te geloven dat, zoals het Arabische cifron was ontleend aan het Indiase śūnya, ‘niets’, ook de joodse kabbalistische sefiroth (sefrim) ontleend waren aan het woord cijfer, niet in de zin van leegte, maar het tegenovergestelde – in de zin van schepping door getal

spraak op de ontdekking ervan.¹ Wat de pythagoreeërs betreft, hoeven we slechts de oude manuscripten van Boëthius' *Ars geometriae*, geschreven in de 6de eeuw, te raadplegen om onder de getallen van Pythagoras² de één en de nul te vinden als de eerste en laatste cijfers. En Porphyrius, die de pythagoreeër Moderatus³ citeert, zegt dat de getaltekens van Pythagoras 'hiëroglifische symbolen waren, door middel waarvan hij denkbeelden verklaarde over de aard van de dingen', of de oorsprong van het heelal.⁴

Terwijl de oudste Indiase manuscripten nog geen spoor vertonen van het tientallig stelsel, en Max Müller nadrukkelijk zegt dat hij daarin tot nu toe maar negen letters heeft gevonden (de beginletters van de Sanskrietgetallen), staat daar tegenover dat we even oude documenten bezitten die het gevraagde bewijs leveren. We bedoelen het beeldhouwwerk en de heilige afbeeldingen in de oudste tempels van het verre oosten. Pythagoras ontleende zijn kennis aan India, en prof. Max Müller bevestigt deze bewering, tenminste in zoverre dat hij erkent dat onder de Grieken en Romeinen de neopythagoreeërs de eerste leraren waren van de 'cijferkunst'. Hij zegt: 'Zij raakten in Alexandrië of in Syrië bekend met de Indiase cijfers, en pasten ze aan de pythagorische abacus aan'⁵ (onze cijfers). Deze voorzichtige erkenning betekent dat Pythagoras zelf maar *neg*en cijfers kende. We kunnen dus redelijkerwijs zeggen dat, hoewel we geen afdoende (*exoterisch*) bewijs bezitten dat het tientallig stelsel aan Pythagoras, die aan het einde van het archaïsche tijdperk leefde,⁶ bekend was, we toch voldoende bewijsmateriaal hebben om te laten zien dat de hele getallen, zoals Boëthius deze geeft, bij de pythagoreeërs al bekend waren vóór Alexandrië werd gebouwd.⁷ Dit bewijs vinden we bij Aristoteles, die zegt dat 'sommige filosofen denken dat ideeën en getallen van dezelfde aard zijn, en dat er in totaal TIEN zijn'.⁸ We geloven dat dit voldoende zal zijn om aan te tonen dat het tientallig stelsel al minstens vier eeuwen v.Chr. bij hen bekend was, want Aristoteles schijnt het onderwerp niet te behandelen als een nieuwe ontdekking van de 'neopythagoreeërs'.⁹

Maar we weten nog meer: *we weten* dat het tientallig stelsel aan de mensheid uit de vroegste oudheid bekend moet zijn geweest, omdat het hele sterren- en meetkundige gedeelte van de geheime priester taal op het getal 10 berustte, dat wil zeggen op de combinatie van het mannelijke en het vrouwelijke beginsel, en omdat de Piramide van 'Cheops' volgens de maten van (362)

en graden van ontwikkeling. En de sefiroth zijn 10 of .

¹ *Op.cit.*

² King, *The Gnostics and Their Remains*, blz. 228-9; 2de ed. blz. 446-7.

³ *De vita Pythagorae*.

⁴ Vgl. *Isis ontsluit*, 2:352-3.

⁵ Müller, *Chips from a German Workshop*, 1867, deel 2, blz. 288.

⁶ 608 v.Chr.

⁷ Deze stad werd in 332 v.Chr. gebouwd.

⁸ *Metafysica*, 12:8, 13:8.

⁹ *Isis ontsluit*, 2:353.

dit tientallig stelsel is gebouwd, of beter gezegd volgens de cijfers en hun combinaties met de *nul*. Hierover is echter in *Isis ontsluiterd* voldoende gezegd, en het heeft geen zin dat te herhalen en op dit onderwerp terug te komen.

De symbolen van de maan- en zonnegodheden zijn zo onlosmakelijk verweven dat het bijna onmogelijk is om bijvoorbeeld het ei, de lotus en de ‘heilige’ dieren van elkaar te scheiden. Zo werd de *ibis* in Egypte hoog vereerd; hij was gewijd aan Isis, die vaak wordt afgebeeld met de kop van die vogel, en ook aan Mercurius of Thoth, omdat die god de vorm van een ibis aannam toen hij aan Typhōn ontsnapte. Er waren in dat land twee soorten ibissen, deelt Herodotus ons mee:¹ de ene *helemaal zwart*, de andere zwart en wit. Aan de eerste wordt toegeschreven dat hij de gevleugelde slangen, die iedere lente uit Arabië kwamen en het land teisterden, bevocht en uitroeide. De andere soort was aan de maan gewijd, omdat die aan de ene kant wit en schitterend is, en duister en zwart aan de kant die ze nooit naar de aarde toekeert. Bovendien doodt de *ibis* landslangen, en houdt verschrikkelijk huis onder de eieren van de krokodil, en behoedt zo Egypte ervoor dat de Nijl onveilig wordt gemaakt door die afschuwelijke sauriërs. De vogel zou dit bij maanlicht doen, en wordt daarbij geholpen door Isis, als de maan, haar sterrensymbool. Maar de dichter bij de waarheid liggende esoterische leer, die aan deze volksmythen ten grondslag ligt, zegt dat Hermes, zoals Abenephius² aantoon, in de vorm van die vogel waakte over de Egyptenaren, en hun de occulte vaardigheden en wetenschappen leerde. Dit betekent eenvoudig dat de *ibis religiosa* ‘magische’ eigenschappen gemeen had en heeft met veel andere vogels, vooral met de albatros en de mythische witte zwaan, de zwaan van de eeuwigheid of van de tijd, de KALAHAMSA.

En als het anders was, waarom zouden dan alle oude volkeren, die evenmin dwazen waren als wij, zo’n bijgelovige angst hebben gehad om bepaalde vogels te doden? Wie in Egypte een *ibis* doodde, of de gouden havik – het symbool van de zon en Osiris – riskeerde de dood, en kon daar moeilijk aan ontsnappen. De verering van sommige volkeren voor vogels was zo groot dat Zarathoestra in zijn voorschriften het doden daarvan als een afschuwelijke misdaad verbiedt. In onze tijd lachen we om elk soort waarzeggerij. Maar waarom zouden dan zoveel generaties hebben geloofd in waarzeggerij met behulp van vogels, en zelfs van andere dieren? Kennis daarvan zou volgens Suidas aan ons zijn overgeleverd door Orpheus, die leerde hoe men onder bepaalde omstandigheden in de dooier en het wit van het ei kon zien wat de daaruit geboren vogel tijdens zijn korte leven om

¹ *Historiën*, 2:75-6.

² Abenephius, *Liber de cultura Aegyptiorum*, geciteerd door Jean-Marie Ragon in *Orthodoxie maçonnique*, Parijs, 1853, blz. 573-4.

zich heen zou zien. Deze occulte vaardigheid, die 3000 jaar geleden de grootste geleerdheid en de meest diepzinnige wiskundige berekeningen vereiste, is nu volkomen ontaard: nu voorspellen oude keukenmeiden en waarzegsters aan dienstmeisjes die een man zoeken de toekomst uit het wit van een ei in een glas.

Niettemin hebben zelfs de christenen tot nu toe hun heilige vogels; bijvoorbeeld de duif, het symbool van de heilige geest. Ook hebben ze de heilige dieren niet verwaarloosd. De dierenverering van de *evangeliën* – de stier, de adelaar, de leeuw, en de engel (in werkelijkheid de cherubijn, of serafijn, de vuurvleugelige slang) – is even heidens als die van de Egyptenaren of de Chaldeeën. Deze vier dieren zijn in werkelijkheid de symbolen van de vier elementen, en van de vier *lagere* beginselen in de mens. Niettemin corresponderen ze fysiek en stoffelijk met de vier sterrenbeelden die, bij wijze van spreken, het gevolg of het geleide van de zonnegod vormen, en tijdens het wintersolstitium op de vier hoofdpunten van de dierenriem staan. Deze vier ‘dieren’ zijn te zien in veel rooms-katholieke Nieuwe Testamenten waarin de *portretten* van de evangelisten worden gegeven. Het zijn de dieren van de merkabah van Ezechiël.

Zoals Ragon terecht beweert, ‘hebben de oude hiërofanten de dogma’s en symbolen van hun religieuze filosofieën zo handig gecombineerd, dat deze symbolen alleen door het combineren en de kennis van *alle* sleutels volledig kunnen worden verklaard’.¹ Ze kunnen slechts *bij benadering* worden geïnterpreteerd, zelfs als men drie van deze zeven stelsels ontdekt: het *antropologische*, het *psychische*, en het *sterrenkundige*. De belangrijkste twee interpretaties, de hoogste en de laagste, de spirituele en de fysiologische, bewaarden ze onder de grootste geheimhouding, totdat laatstgenoemde in handen van niet-ingewijden viel. Het voorgaande geldt alleen voor de *prehistorische* hiërofanten, voor wie dat wat nu zuiver (of onzuiver) fallisch is geworden, een even diepzinnige en mysterieuze wetenschap was als biologie en fysiologie nu zijn. Dit was uitsluitend hun eigendom, de vrucht van hun studie en hun ontdekkingen. De andere twee stelsels handelden over de scheppende goden (theogonie) en over de scheppende mens, d.w.z. over de ideële en de praktische mysteriën. Deze interpretaties waren zo handig versluierd en gecombineerd dat velen die één betekenis ontdekten, er niet in slaagden de betekenis van de andere te begrijpen, en deze nooit zover konden ontraadselen dat ze gevaarlijke indiscreties zouden kunnen begaan. De hoogste, de eerste en de vierde – theogonie in verband met antropogenie – waren bijna onmogelijk te doorgronden. We vinden de bewijzen daarvoor in de joodse ‘Heilige Schrift’.

¹ *Op.cit.*, blz. 574vn.

(364) Omdat de slang een eierlegend dier is, werd ze een symbool van wijsheid en een embleem van de logoi, of de *zelfgeborenen*. In de tempel van Philae in Boven-Egypte werd kunstmatig een ei vervaardigd van klei, verkregen uit verschillende soorten wierook; en dit werd door middel van een speciaal proces uitgebreed, waarna er een cerastes (gehoornde adder) werd geboren. In de oudheid deed men in de Indiase tempels hetzelfde voor de cobra. De *scheppende* god treedt tevoorschijn uit het ei dat uit de mond van Kneph komt – als een gevleugelde slang – omdat de slang het symbool is van de al-wijsheid. Bij de Hebreëen wordt hij afgebeeld als de ‘vliegende of vurige slangen’ van de woestijn en Mozes, en bij de mystici van Alexandrië wordt hij de Ophio-Christos, de logos van de gnostici. De protestanten proberen aan te tonen dat de allegorie van de koperen slang en van de ‘vurige slangen’ rechtstreeks betrekking heeft op het mysterie van Christus en de kruisiging;¹ maar in werkelijkheid staat ze in een veel nauwer verband met *het mysterie van de voortplanting*, wanneer men haar los ziet van het ei met de centrale kiem, of de *cirkel met zijn middelpunt*. De *koperen slang* had niet zo’n heilige betekenis, en ze werd in feite ook niet verheerlijkt boven de ‘vurige slangen’, *tegen de beet waarvan ze slechts een natuurlijke remedie was*. De symbolische betekenis van het woord ‘koperen’ is het vrouwelijke beginsel, en die van vurig, of ‘gouden’, het mannelijke.²

¹ En dit *alleen* omdat de koperen slang op een staak werd opgericht! Ze had veeleer betrekking op mici, het Egyptische ei dat rechtop stond, gedragen door de heilige tau; omdat het ei en de slang in de oude eredienst en symboliek van Egypte onafscheidelijk zijn, en omdat zowel de koperen als de ‘vurige’ slangen sarafs waren, de ‘brandende vurige’ boodschappers, of de slangengoden, de nāga’s van India. Zonder het ei was ze een puur fallisch symbool, maar ermee verbonden sloeg ze op de kosmische schepping.

² ‘Koper was een metaal dat de *lagere wereld* symboliseerde . . . die van de schoot waarin leven moest worden gegeven . . . Het woord voor slang was in het Hebreeuws nachash, maar dit is ook het woord voor *koper*.’ (Skinner, *The Source of Measures*, blz. 173.) In *Numeri* (21:5) wordt gezegd dat de joden zich beklagden over de woestijn *waar geen water was*, waarna ‘de Heer vurige slangen zond’ om hen te bijten; daarna gaf hij Mozes, om deze aan zich te verplichten, als remedie de *koperen slang* op een staak om naar te kijken, waarna ‘iedereen die de koperen slang aanschouwde . . . bleef leven’ (?). Hierna verzamelde de ‘Heer’ het volk bij de bron van Beër, gaf hun water (14-16), en het dankbare Israël zong dit lied: ‘Wel op, o bron’ (17). Wanneer de christelijke lezer na het bestuderen van de symboliek de innerlijke betekenis van deze drie symbolen – *water*; *koper*; *de slang*, en nog een paar – heeft begrepen *in de zin die de Bijbel eraan geeft*, zal hij de heilige naam van zijn verlosser niet in verband willen brengen met de episode van de ‘koperen slang’. De serafim שְׂרָפִים (vurige gevleugelde slangen) zijn ongetwijfeld verbonden met, en onafscheidelijk van, het denkbeeld van ‘de slang van de eeuwigheid – God’, zoals wordt verklaard in de *Apocalypse of Adam-Oannes* van Kenealy (blz. 14). Maar het woord cherub betekende in een bepaalde zin ook slang, hoewel de directe betekenis anders is, want de cherubim en de Perzische gevleugelde γρῦπες (‘griffioen’) – de bewakers van de gouden berg – zijn dezelfde, en hun samengestelde naam toont hun

In het *Dodenboek* wordt, zoals hierboven werd aangetoond, vaak verwezen naar het ei. Ra, de machtige, blijft in zijn ei tijdens de strijd tussen de ‘kinderen van de opstand’ en Shu (de zonne-energie en de draak van de duisternis) (hfst. 17). De overledene schittert in zijn ei wanneer hij naar het land van mysteriën overgaat (22:1). Hij is het ei van Geb (54:1-3). Het ei was het symbool van het leven in *onsterfelijkheid* en eeuwigheid, en ook het teken van de voortbrengende moederschoot; terwijl de tau, die ermee in verband stond, slechts het symbool was van leven en geboorte door voortplanting. Het wereld-ei werd geplaatst in Khnum, het ‘water van de ruimte’, of het vrouwelijke *abstracte* beginsel (wanneer de mensheid tot voortplanting en fallisme vervalt, wordt Khnum de *scheppende* god Amon); en wanneer Ptah, de ‘vurige god’, het wereld-ei in zijn hand houdt, wordt de betekenis van de symboliek helemaal aards en concreet. Samen met de havik, het symbool van Osiris-zon, is het symbool tweevoudig: het heeft betrekking op beide levens – het sterfelijke en het onsterfelijke. In *Oedipus Egyptiacus* van Kircher¹ ziet men op de erin afgebeelde papyrus een ei dat boven de mummie zweeft. Dit is het symbool van de hoop en de belofte van een *tweede geboorte* voor de *ge-osirifieerde* dode; zijn ziel zal na de nodige zuivering in Amenti, in dit ei van onsterfelijkheid groeien, om daaruit tot een nieuw leven op aarde te worden geboren. Want dit ei is in de esoterische leer het devachan, het verblijf van gelukzaligheid; ook de gevleugelde scarabee is hiervan een symbool. De ‘gevleugelde bol’ is weer een andere vorm van het ei, en heeft dezelfde betekenis als de scarabee, de khepera (van de wortel kheper, ‘worden’, ‘herboren worden’), wat zowel betrekking heeft op de wedergeboorte van de mens als op zijn spirituele regeneratie.

In de *Theogonie* van Mochus vinden we eerst aether, en dan lucht, waaruit olam, de *verstandelijk kenbare* (νοητός) godheid (het zichtbare stoffelijke heelal), uit het wereld-ei wordt geboren.²

In de *orfische* hymnen ontwikkelt de Erös-Phanēs zich uit het goddelijk ei, dat door de *aetherische winden* wordt bevrucht, waarbij de *wind* ‘de geest van de onbekende duisternis’ is – ‘de geest van god’ (zoals K.O. Müller verklaart);³ de goddelijke ‘idee’ die volgens Plato ‘in de aether beweegt’.

‘In de *Kaṭha Upanishad* (1:3:11) van de hindoes bestaat purusha, de goddelijke geest, al vóór de oorspronkelijke stof; uit hun vereniging ontstaat de

aard aan, omdat deze is gevormd uit כר (kr) *cirkel* en אב (‘aub’ of ob) *slang* – dus een ‘slang in een cirkel’. En dit bevestigt het fallische karakter van de koperen slang, en rechtvaardigt dat Hizkia haar verbrijzelde (zie 2 *Koningen* 18:4). Verbum satis sapienti.

¹ Deel 3, blz. 124.

² Movers, *Die Phönizier*, deel 1, blz. 282.

³ *A History of the Literature of Ancient Greece*, 1840, deel 1, blz. 236.

(366) grote wereldziel, mahā-ātman, de levensgeest,¹ enz.² Daarnaast zijn er, verspreid in de heilige boeken van de brahmanen, veel alleraardigste allegorieën over dit onderwerp. Op één plaats is het de vrouwelijke schepper die eerst een kiem is, dan een hemelse dauwdruppel, een parel, en dan een ei. In zulke gevallen – waarvan er te veel zijn om ze elk afzonderlijk op te noemen – schenkt het ei het leven aan de vier elementen binnen het vijfde, de ether, en wordt bedekt met zeven omhulsels, die later de zeven hogere en de zeven lagere werelden worden. Als het in tweeën breekt, wordt de schaal de hemel, en de dooier in het ei de aarde, terwijl het wit de aardse wateren vormt. Op een andere plaats is het Vishṇu die met een lotus in zijn hand uit het ei tevoorschijn komt. Vinatā, een dochter van Daksha en de vrouw van Kaśyapa ('de zelfgeborene, voortgekomen uit de tijd', een van de zeven 'scheppers' van onze wereld), bracht een ei voort waaruit Garuḍa, het voertuig van Vishṇu, werd geboren; laatstgenoemde allegorie heeft alleen betrekking op onze aarde, omdat Garuḍa de grote cyclus is.

Het ei was aan Isis gewijd; daarom aten de Egyptische priesters nooit eieren.³

Diodorus Siculus zegt dat Osiris evenals Brahmā uit een ei werd geboren.⁴ Uit het ei van Leda werden Apollo en Latona geboren, en ook Castor en Pollux – de schitterende Tweelingen. En hoewel de boeddhisten aan hun stichter niet dezelfde oorsprong toeschrijven, eten ze toch geen eieren, evenmin als de oude Egyptenaren of de tegenwoordige brahmanen, uit vrees de daarin latente levenskiem te vernietigen, en daardoor een zonde te begaan. De Chinezen geloven dat hun eerste mens werd geboren uit een ei, dat T'ien, een god, uit de hemel in de wateren op aarde liet vallen.⁵ Dit symbool wordt door sommigen nog altijd beschouwd als een voorstelling van de oorsprong van het leven, en dat is een wetenschappelijke waarheid, hoewel het menselijk ovum voor het blote oog onzichtbaar is. Daarom werd er vanaf de vroegste oudheid eerbied aan betoond: door de Grieken, de Feniciërs, de Romeinen, de Japanners, de Siamezen, de Noord- en Zuidamerikaanse stammen, en zelfs de primitieve bewoners van de meest afgelegen eilanden.

Bij de Egyptenaren was de verborgen god Amon (Men). Al hun god-

¹ Laatstgenoemde benamingen zijn alle identiek met de anima mundi, of 'universele ziel', het astrale licht van de kabbalist en de occultist, of het 'ei van de duisternis'.

² A. Weber, *Akademische Vorlesungen*, 2de ed., 1876, blz. 255.

³ Isis wordt bijna altijd afgebeeld met in de ene hand een lotus en in de andere een cirkel en het kruis (crux ansata), terwijl het ei aan haar was gewijd.

⁴ *Bibliotheca historica*, 1:27:5.

⁵ De Chinezen schijnen daarbij te zijn vooruitgelopen op de theorie van Sir William Thomson dat de eerste levende kiem vanaf een voorbijgaande komeet op aarde was gevallen. Vraag: waarom zou men dit *wetenschappelijk* noemen en het Chinese denkbeeld een bijgelovige dwaze theorie?

heden waren tweevoudig: de wetenschappelijke *werkelijkheid* voor het heiligdom; en haar dubbel, de legendarische en mythische entiteit, voor het grote publiek. Zo was de oudere Horus, zoals werd opgemerkt in ‘Chaos – theos – kosmos’,¹ de *idee* van de wereld die in de geest van de demiurg verblijft, ‘geboren in duisternis vóór de schepping van de wereld’; de *tweede* Horus² was deze *idee* wanneer ze voortkomt uit de logos, bekleed wordt met stof en een werkelijk bestaan aanneemt.³ Hetzelfde geldt voor Khnum en Amon;⁴ beiden worden afgebeeld met ramskoppen, en ze worden vaak met elkaar verwisseld, hoewel hun functies verschillend zijn. Khnum is ‘de vormgever van de mensen’; hij vormt op een pottenbakkerswiel mensen en dingen uit het wereld-ei; Amon-Ra, de verwekker, is het tweede aspect van de verborgen godheid. Khnum werd vereerd in Elephantine en Philae,⁵ Amon in Thebe. Maar het is Emepht, het ene, hoogste *planetaire* beginsel, die het ei uit zijn mond blaast, en die dus Brahmā is. De schaduw van de godheid, kosmisch en universeel, van dat wat het ei bebroedt en met zijn levenwekkende geest doordringt tot de daarin gelegen kiem rijp is, was de *mysteriegod* met de onuitsprekelijke naam. Het is echter Ptah, ‘hij die opent’, de ontsluiters van leven en dood,⁶ die uit het ei van de wereld voortkomt om zijn tweeledige werk te beginnen. (*Boek van de getallen*.) (367)

Volgens de Grieken werd de schimachtige vorm van het eiland Chemmis (Chemi is het oude Egypte), dat drijft op de etherische golven van de sfeer van het empyreum, in het leven geroepen door Horus-Apollo, de zonnegod, die het uit het wereld-ei tevoorschijn bracht.⁷

In de Scandinavische kosmogonie, die door prof. Max Müller ‘ver vóór

¹ Zie afdeling 2, hfst. 4, blz. 381.

² Horus – de ‘oudere’, of Heru-ur, is een oud aspect van de zonnegod, een tijdgenoot van Ra en Shu; Heru-ur wordt vaak ten onrechte aangezien voor Heru-sa-ast, zoon van Osiris en Isis. De Egyptenaren stelden vaak de opkomende zon voor in de gedaante van Heru-ur, de ‘oudere’, oprijzend uit een opengebloeide lotus, het heet; de zonnescijf vindt men altijd op de havikskop van die god. Heru-ur is Khnum.

³ Vgl. Movers, *Die Phönizier*, deel 1, blz. 268.

⁴ Amon of Amen, de ‘verborgene’, de hoogste geest.

⁵ De godinnen van zijn triade zijn Satet en Anuket.

⁶ Ptah was oorspronkelijk de god van de dood, van de *vernietiging*, evenals Śiva. Hij is een *zonnegod*, alleen omdat het zonnevuur zowel doodt als leven opwekt. Hij was de nationale god van Memphis, de stralende ‘god met het mooie gezicht’. (Zie Maspero, *Guide du visiteur au Musée de Boulaq*, blz. 165.)

⁷ Het *Brahmāṇḍa-Purāṇa* bevat het volledige mysterie van Brahmā’s gouden ei; daarom is het misschien ontoegankelijk voor de oriëntalist, die zeggen dat dit *Purāṇa*, evenals het *Skanda*, ‘niet meer in zijn geheel is te verkrijgen’, maar ‘wordt vertegenwoordigd door een verscheidenheid van khaṇḍa’s en mātmya’s die ervan zouden zijn afgeleid’. Het *Brahmāṇḍa-Purāṇa* door Wilson wordt beschreven als ‘dat wat in 12.200

de *Veda's* wordt gedateerd, vindt men in het gedicht *Völuspá* (het lied van de profetes) het wereld-ei terug in de schimachtige kiem van het heelal, die wordt voorgesteld als liggend in de ginnungagap – de beker van illusie (*māyā*), de grenzeloze en lege afgrond. In deze schoot van de wereld, vroeger een gebied van nacht en verlatenheid, liet Niflheim (de nevel-plaats, de *nevelvlek* zoals die nu wordt genoemd, in het astrale licht) een *straal koud licht* vallen, die deze beker liet overlopen en erin bevroor. Toen liet de *Onzichtbare* een verzengende wind opsteken, die de bevroren wateren ontdooide en de mist liet optrekken. Uit deze wateren (chaos), die de stromen van Elivagar werden genoemd, vormden zich levenwekkende druppels, die neervielen; deze schiepen de aarde en de reus Ymir, die alleen maar ‘de gelijkenis van de mens’ (de hemelse mens) bezat, en de koe Audhumla (de ‘moeder’ of het astrale licht, de kosmische ziel); uit haar uier vloeiden *vier* stromen melk (de vier hemelstreken: de vier bronnen van de vier rivieren van Eden, enz.); deze ‘vier’ worden allegorisch gesymboliseerd door de *kubus* met al zijn verschillende en mystieke betekenissen.

(368) De christenen – vooral de Griekse en de rooms-katholieke kerk – hebben dit symbool volledig overgenomen, en zien er een herinnering in aan het eeuwige leven, aan verlossing en wederopstanding. Dit wordt teruggevoonden in en bevestigd door het eeuwenoude gebruik van het uitwisselen van ‘paaseieren’. Van het anguinum, het ‘ei’ van de ‘heidense’ druïde, van wie de naam alleen al Rome liet beven van angst, tot het rode paasei van de Slavonische boer, is er een cyclus voorbijgegaan. En toch vinden we, zowel in het beschaafde Europa als bij de primitieve onontwikkelde bewoners van Midden-Amerika, hetzelfde oeroude oorspronkelijke denkbeeld van dit symbool, als we er maar naar zoeken en het niet – door onze arrogantie en ingebeeelde verstandelijke en materiële superioriteit – verminken.

7

De dagen en nachten van Brahmā

Deze naam wordt gegeven aan de tijdperken die MANVANTARA (manu-antara, of tussen de manu's) en PRALAYA (ontbinding) worden genoemd; het ene heeft betrekking op de tijdperken van activiteit van het heelal, de andere op zijn tijden van betrekkelijke of volledige *rust* – al naar gelang ze intreden

verzen de heerlijkheid van het ei van Brahmā heeft verklaard, en waarin een beschrijving wordt gegeven van de toekomstige kalpa's zoals die door Brahmā zijn geopenbaard'. Inderdaad, en misschien nog veel meer. (Wilson, *Viṣṇu-Purāṇa*, deel 1, blz. lxxxiv-lxxxv.)

aan het einde van een ‘dag’ of van een ‘eeuw’ (een leven) van Brahmā. Deze perioden, die elkaar regelmatig opvolgen, worden ook kalpa’s genoemd, kleine en grote, of de kleine en de mahākalpa; eigenlijk is de mahākalpa geen ‘dag’, maar een heel leven of een hele eeuw van Brahmā, want in het *Brahmāvaivarta* wordt gezegd: ‘De beoefenaars van de chronologie berekenen een kalpa naar het leven van Brahmā; kleine kalpa’s, zoals saṃvarta en de andere, zijn talrijk.’¹ De nuchtere waarheid is dat hun aantal oneindig is, omdat ze nooit een begin hebben gehad; d.w.z. in de eeuwigheid was er nooit een *eerste* kalpa, en er zal ook nooit een *laatste* zijn.

Eén parārdha – in de gebruikelijke betekenis van deze tijdmaat – of de helft van het bestaan van Brahmā (in de tegenwoordige mahākalpa) is al verstreken; de laatste kalpa was de padma, of die van de gouden lotus; de huidige is de varāha² (van de ‘everzwijn’ incarnatie, of -avatāra).

De onderzoeker die uit de *Purāṇa*’s de hindoereligie bestudeert, moet (369) vooral op één ding letten. Hij moet de daarin voorkomende mededelingen niet letterlijk, en in slechts één betekenis, opvatten, want in het bijzonder die over de manvantara’s of kalpa’s moeten op verschillende manieren worden begrepen. Zo hebben bijvoorbeeld deze tijdperken bij hetzelfde woordgebruik betrekking op zowel de grote als de kleine tijdperken, zowel op mahākalpa’s als op kleine cyclussen. De Matsya- of vis-avatāra kwam vóór de Varāha- of everzwijn-avatāra; de allegorieën moeten dus betrekking hebben op zowel het padma- als het tegenwoordige manvantara, en ook op de kleine cyclussen die zijn verlopen nadat onze keten van

¹ Zoals geciteerd door Wilson, *Vishṇu-Purāṇa*, deel 1, blz. 53-4.

² De boeddhistische esoterische overleveringen bevatten een interessant stukje informatie. De exoterische of *allegorische* levensbeschrijving van Gautama Boeddha zegt dat deze grote wijze stierf aan een indigestie, veroorzaakt door *varkensvlees en rijst* – een heel prozaïsch en niet erg plechtig einde. Dit wordt verklaard als een allegorische verwijzing naar het feit dat hij werd geboren in de ‘everzwijn’- of varāha-kalpa, toen Brahmā de vorm van dat dier aannam om de aarde uit de ‘wateren van de ruimte’ tevoorschijn te brengen. En omdat de brahmanen rechtstreeks van Brahmā afstammen en om zo te zeggen met hem worden vereenzelvigd, en omdat ze tegelijkertijd de doodsvijanden van Boeddha en van het boeddhisme zijn, komen we tot een interessante allegorische aanwijzing en combinatie. Het brahmanisme (van de everzwijn- of varāha-kalpa) heeft de religie van Boeddha in India om zeep geholpen en weggevaagd; daarom zegt men dat Boeddha, die met zijn filosofie wordt vereenzelvigd, is gestorven als gevolg van het eten van het vlees van een wild zwijn. Alleen al de gedachte dat iemand die het strengste vegetarisme en eerbied voor het leven van dieren invoerde – en zelfs weigerde eieren te eten omdat dit *voertuigen zijn van een latent toekomstig leven* – zou sterven aan indigestie door het eten van vlees, is een absurde tegenstrijdigheid en vormde voor meer dan één oriëntalist een raadsel. Maar deze uitleg van de allegorie verklaart alles. De varāha is echter geen gewoon everzwijn, maar schijnt aanvankelijk een of ander antediluviaal moerasdier te hebben betekend ‘dat zich graag in het water vermaakte’ (*Vāyu-Purāṇa*).

werelden en de aarde weer zijn verschenen. En omdat de Matsya-avatāra van Vishṇu en de zondvloed van Vaivasvata terecht in verband worden gebracht met een gebeurtenis die op onze aarde in deze ronde plaatsvond, is het duidelijk dat ze, hoewel deze op prekosmische gebeurtenissen (in de zin van *onze* kosmos of ons zonnestelsel) betrekking kan hebben, in ons geval slaat op een geologisch tijdperk in het verre verleden. Zelfs de esoterische filosofie kan niet beweren te weten wat er gebeurde vóór het opnieuw verschijnen van ons zonnestelsel en vóór de laatste mahā-pralaya, behalve wat daarover door middel van analogie kan worden afgeleid. Maar ze onderwijst uitdrukkelijk dat na de eerste geologische verschuiving van de aardas – die tot gevolg had dat het hele tweede continent met zijn oorspronkelijke rassen (van die opeenvolgende ‘aarden’ of continenten was Atlantis het vierde) werden weggevaagd naar de bodem van de zeeën – er nog een verschuiving optrad, doordat de aardas weer even snel haar vorige helling aannam, toen de aarde in feite *opnieuw* uit de wateren werd *opgeheven*; zoals boven, zo ook beneden, en omgekeerd. Er waren in die tijd ‘goden’ op aarde – goden, en niet mensen zoals wij ze nu kennen, zegt de overlevering. Zoals we in deel 2 zullen laten zien, heeft de berekening van tijdperken in het exoterische hindoeïsme betrekking op zowel de grote kosmische als de kleine aardse gebeurtenissen en rampen, en men kan aantonen dat voor namen hetzelfde geldt. Zo is Yudishṭhira – de eerste koning van de Śaka’s, die het kaliyuga tijdperk opent, dat 432.000 jaar moet duren – ‘een werkelijke koning en mens, die 3102 v.Chr. leefde’, maar ook van toepassing, met naam en al, op de grote zondvloed in de tijd van het eerste verzinken van Atlantis. Hij is de ‘Yudishṭhira¹, geboren op de berg met de honderd toppen aan het uiteinde van de wereld *die niemand kan passeren*’ en ‘onmiddellijk na de vloed’.² We weten niets over een ‘vloed’ in 3102 v.Chr. – zelfs niet die van Noach, want volgens de joods-christelijke tijdrekening vond die in 2349 v.Chr. plaats.

Dit houdt verband met een esoterische verdeling van de tijd en een mystérie dat elders wordt verklaard, en kan daarom voorlopig buiten beschouwing worden gelaten. Laten we volstaan met hier op te merken dat alle inspanningen van de verbeeldingskracht van de Wilfords, Bentleys en andere pseudo-Oedipussen van de esoterische hindoechronologie jammer-

¹ Volgens kolonel Wilford eindigde de ‘grote oorlog’ in 1370 v.Chr. (Zie F. Wilford, ‘Over de koningen van Magadha’, *Asiatic Researches*, deel 9, 1809, blz. 88-9); volgens Bentley in 575 v.Chr.!! Kunnen we dan misschien verwachten dat vóór het einde van deze eeuw zal blijken dat het *Mahābhārata*-epos identiek is, en wordt verklaard, met de oorlogen van de grote Napoleon?

² F. Wilford, *Op.cit.*, blz. 82-3, 86.

lijk hebben gefaald. Geen enkele berekeningsmethode van de duur van de vier eeuwen of van de manvantara's is ooit ontcijferd door onze zeer geleerde oriëntalist, die daarom de gordiaanse knoop hebben doorgehakt door te verkondigen dat alles 'een verzinsel van de brahmanen is'. Laat het zo zijn, en laten de grote wetenschappers in vrede rusten. We geven dit 'verzinsel' met esoterische toevoegingen in deel 2, blz. 71-81.

Laten we echter eens kijken wat de drie soorten pralaya's waren, en wat het volksgeloof erover zegt. Ditmaal komt het met de esoterie overeen.

Over de pralaya – waaraan 14 manvantara's voorafgaan, die door evenzoveel manu's worden bestuurd, en aan het einde waarvan de 'incidentele' ontbinding, die van Brahmā, plaatsvindt – wordt in het *Vishṇu-Purāṇa* samenvattend gezegd:

Aan het einde van duizend perioden van vier tijdperken waaruit een dag van Brahmā bestaat, is de aarde bijna uitgeput. Avyaya (de eeuwige, Vishṇu) neemt dan de vorm van Rudra (de vernietiger, Śiva) aan, en verenigt opnieuw al zijn schepselen in zich. Hij gaat de zeven zonnestralen binnen en drinkt alle wateren van de bol op; hij laat het vocht verdampen, zodat de hele aarde verdroogt. Alle oceanen en rivieren, stromen en beken worden verdampt. Overvloedig door vocht gevoed, zetten de zeven zonnestralen uit tot zeven zonnen, en ten slotte steken ze de wereld in brand. Hari, de vernietiger van alle dingen, die Kālāgni, 'de vlam van de tijd', is, verteert ten slotte de aarde. Rudra wordt dan Janārdana, en ademt wolken en regen uit.¹

Er zijn veel soorten pralaya, maar in oude hindoeboeken worden specifiek drie belangrijke genoemd; en van deze, zoals Wilson aantoon, wordt de eerste NAIMITTIKA², 'incidenteel', genoemd, veroorzaakt door de tijden tussen de 'dagen van Brahmā'; het betreft de vernietiging van wezens, van alles wat leeft en vorm heeft, maar niet van de substantie die in statu quo blijft tot de nieuwe DAGERAAD in die 'nacht'.³ De andere wordt PRĀKRITIKA genoemd, en vindt plaats aan het einde van de eeuw of het leven van Brahmā, wanneer alles wat bestaat wordt opgelost in het oorspronkelijke element, om aan het einde van die langere nacht opnieuw te worden gevormd. Maar de derde pralaya, ātyantika, heeft geen betrekking op de werelden of het heelal, maar alleen op de individualiteit van

(371)

¹ 6:3; Wilson, deel 5, blz. 190-3.

² In de Vedānta en de Nyāya wordt 'nimitta' (waarvan 'naimittika' is afgeleid) vertaald als de *werkende* oorzaak, wanneer deze wordt gesteld tegenover upādāna, de fysieke of materiële oorzaak. In de Sāṅkhya is pradhāna een oorzaak die ondergeschikt is aan Brahmā, of beter gezegd: Brahmā, die zelf een oorzaak is, staat boven pradhāna. Daarom is 'incidenteel' een onjuiste vertaling; zoals enkele taalgeleerden hebben aangetoond, zou de vertaling moeten zijn 'ideële' oorzaak; zelfs *echte* oorzaak zou beter zijn geweest.

³ Vgl. Wilson, *Op.cit.*, deel 5, blz. 186vn.

sommige mensen; het is dus de individuele pralaya of NIRVĀṆA. Als men dit heeft bereikt, is er geen toekomstig bestaan, geen wedergeboorte, meer mogelijk tot na de mahāpralaya. Laatstgenoemde nacht, die 311.040.000.000.000 jaar duurt, en die bijna kan worden verdubbeld als de gelukkige jīvanmukta nirvāṇa bereikt in een vroeg tijdperk van een manvantara, is lang genoeg om als *eeuwig*, zo niet eindeloos, te worden beschouwd. Het *Bhāgavata-Purāṇa* (12:4:35) spreekt over een vierde soort pralaya, de nitya of voortdurende ontbinding, en verklaart dat deze de verandering is die onmerkbaar en onophoudelijk plaatsvindt in alle dingen in dit heelal, van aardbol tot atoom. Het is groei en verval (leven en dood).

Wanneer de mahāpralaya aanbreekt, zoeken de bewoners van svarloka (de hogere sfeer), verontrust door de grote brand, hun toevlucht ‘bij de pitri’s, hun voorouders, de manu’s, de zeven rishi’s, de verschillende klassen van hemelse geesten en de goden, in maharloka’. Wanneer inderdaad laatstgenoemde wordt bereikt, verhuizen alle bovengenoemde wezens op hun beurt uit maharloka, en gaan naar janarloka in *‘hun ijle vormen, bestemd om opnieuw te worden belichaamd, met soortgelijke vermogens als in hun vroegere lichamen, wanneer de wereld bij het begin van de volgende kalpa wordt vernieuwd’*.¹

Het *Vishṇu-Purāṇa* vervolgt dan:

... Deze wolken, machtig van omvang, en luid donderend, vullen de hele ruimte (nabhas-tala). Stromen water neerstortend, blussen deze wolken de verschrikkelijke vuren ... en dan regenen ze onafgebroken honderd [goddelijke] jaren lang, en overstromen de hele wereld [het zonnestelsel]. Neerstortend met druppels zo groot als dobbelstenen, bedekken deze regens de aarde, vullen het middegebied (bhuvarloka) en overstromen de hemel. De wereld is nu in duisternis gehuld, en als alle dingen, bezielt of onbezielt, zijn omgekomen, blijven de wolken hun wateren neerstorten ...²

en de nacht van Brahmā heerst oppermachtig over het toneel van verwoesting.

Dit is wat we in de esoterische leer een ‘zonne-pralaya’ noemen.

Wanneer de wateren het gebied van de zeven rishi’s hebben bereikt, en de wereld [ons zonnestelsel] één oceaan is, houden ze op. De adem van Vishṇu wordt een sterke wind, die nog eens honderd [goddelijke] jaren waait, tot alle wolken zijn verspreid. Dan wordt de wind weer opgenomen: en DAT, waaruit alle dingen zijn gemaakt, de Heer door wie alle dingen bestaan, hij die on-

¹ *Vāyu-Purāṇa*, zoals geciteerd in Wilson, *Vishṇu-Purāṇa*, deel 5, blz. 193vn.

² 6:3; Wilson, deel 5, blz. 194.

begrijpelijk is, geen begin heeft, en het begin van het heelal is, rust slapende op śeṣha [de slang van de oneindigheid] te midden van de diepte. Hari, de ādikrit (schepper [?]), slaapt op de oceaan van de ruimte in de vorm van Brahmā – verheerlijkt door Sanaka¹ en de siddha's (heiligen) die naar janarloka waren gegaan, en over wie de heilige bewoners van brahmaloka, die verlangen naar uiteindelijke bevrijding, mediteren – verzonken in mystieke sluimer, de hemelse personificatie van zijn eigen illusies. . . . Deze pratisam̐chara (ontbinding [?]) noemt men incidenteel omdat Hari . . . haar incidentele [ideële] oorzaak is.² Wanneer de universele geest ontwaakt, herleeft de wereld; wanneer hij zijn ogen sluit, vallen alle dingen in mystieke sluimer. Op dezelfde manier als 1000 grote eeuwen één dag van Brahmā vormen [in het origineel staat Padmayoni, hetzelfde als Abjayoni – ‘geboren uit een lotus’, niet Brahmā], heeft zijn nacht diezelfde duur. . . . Wakker geworden aan het einde van zijn nacht, scheidt de ongeborene . . . opnieuw het heelal.³ (372)

Dit is de ‘incidentele’ pralaya; wat is ontbinding van de elementen? Parāśara zegt tegen Maitreya:

Wanneer door schaarste en vuur alle werelden en pātāla's [hellen] zijn verdord⁴ . . . is de ontbinding van de elementen begonnen. Dan verzwelgen de wateren eerst de eigenschap aarde (het rudiment van de reuk), en de aarde, beroofd van deze eigenschap, wordt vernietigd . . . en wordt één met water. . . . Wanneer het heelal zo wordt doordrongen van de golven van het waterige element, wordt zijn rudimentaire smaak opgelikt door het element vuur . . . als gevolg waarvan de wateren zelf worden vernietigd . . . en één worden met vuur. Het heelal is dan vol met [etherische] vlammen . . . die zich geleidelijk over de hele wereld verspreiden. Terwijl de ruimte gehuld is in vlammen . . . maakt het element wind zich meester van de rudimentaire eigenschap, of vorm, die de oorzaak is van licht; en als die zich heeft teruggetrokken (pralīna), krijgt alles de aard van lucht. Als het rudiment van de vorm is vernietigd, en vibhāvasu (vuur [?]) van zijn rudiment is ontdaan, dooft de lucht het vuur en verspreidt zich door de ruimte, die van licht wordt beroofd als het vuur opgaat in lucht. Dan verbreidt de lucht, vergezeld van geluid, dat de oorsprong van de ether is, zich overal over de tien gebieden . . . tot de ether zich meester maakt van de aanraking [sparśa – tastzin?], haar rudimentaire eigenschap; en doordat deze verloren gaat, wordt de lucht vernietigd, en de ether (kha) blijft ongewijzigd: zonder vorm, smaak, gevoel (sparśa) en reuk bestaat hij, belichaamd (mūrtimat) en uitgestrekt, en doordringt de hele ruimte. Ether (ākāśa), waarvan de karakteristieke eigenschap

¹ De belangrijkste kumāra of maagd-god (een dhyāni-chohan) die weigert te schep-pen. Een oervorm van Michaël, die dat ook weigert.

² Zie de slotregels in afdeling 2, hfst. 4, ‘Chaos – theos – kosmos’, blz. 381.

³ *Viṣṇu-Purāṇa*, 6:4; Wilson, deel 5, blz. 195-6.

⁴ Dit vooruitzicht zou de christelijke theologie, die voor haar volgelingen de voorkeur geeft aan een eeuwigdurende hel, slecht uitkomen.

(373) en het rudiment geluid is [het 'woord'] . . . vult de hele ruimte. Dan verslindt de oorsprong [het noumenon?] van de elementen (bhūtādi) het geluid [de collectieve demiurg]; [en de menigten dhyāni-chohans] en alle bestaande elementen¹ worden onmiddellijk in hun oorsprong opgenomen. Het primaire element, bewustzijn, verenigd met tāmasa (spirituele duisternis), wordt zelf ontbonden door MAHAT [het universele denkvermogen], waarvan de karakteristieke eigenschap buddhi is, en aarde en mahat zijn de binnen- en buitengrenzen van het heelal. Zoals dus (in het begin) de zeven vormen van prakriti (natuur) werden geteld van mahat tot de aarde, zo worden *deze zeven* achtereenvolgens weer in elkaar opgenomen.²

Het ei van Brahmā (sarva-maṇḍala) wordt opgelost in de wateren die het omringen, met zijn zeven zones (dvīpa's), zeven oceanen, zeven landstreken en hun bergen; de waterlaag wordt opgedronken door het vuur; de vuurlaag wordt opgenomen door (die van) de lucht; de lucht vermengt zich met de ether [ākāśa]; de bhūtādi [de oorsprong, of beter gezegd de *oorzaak*, van het primaire element] verslindt de ether en wordt (zelf) vernietigd door mahat [het grote universele denkvermogen], dat, samen met al deze, wordt overweldigd door prakriti en verdwijnt. . . . De prakriti is in essentie dezelfde, hetzij verdeeld of als geheel; maar wat is verdeeld, wordt ten slotte opgenomen door het geheel en gaat erin verloren. Ook PUMS (*geest*), die één is, zuiver, onvergankelijk, eeuwig, allesdoordringend, vormt een deel van die hoogste geest die alle dingen is. Die geest (sarveśa), die verschilt van de (belichaamde) geest, en die niet de eigenschappen 'naam', 'soort' [nāman en jāti, of rūpa, dus veeleer lichaam dan soort] of iets dergelijks heeft – blijft als het enige bestaan (SATTĀ) over. . . . Prakriti en puruṣa lossen ten slotte beide op in de HOOGSTE GEEST. . . .³

Dit is de eind-PRALAYA⁴ – de dood van de kosmos – waarna de geest ervan rust in nirvāṇa, of in DAT waarvoor dag noch nacht bestaat. Alle andere

¹ Men moet de term 'elementen' hier niet alleen opvatten in de betekenis van zichtbare en fysieke elementen, maar ook van wat Paulus elementen noemt – spirituele, verstandelijke machten – engelen en demonen in hun manvantarische vorm.

² Als de oriëntalisten de esoterische betekenis van deze beschrijving goed begrijpen, zal blijken dat deze kosmische wisselwerking van wereld-elementen ook de wisselwerking van fysieke krachten beter kan verklaren dan de nu bekende elementen. In ieder geval zullen de theosofen opmerken dat prakriti *zeven vormen*, of beginselen, heeft, 'gerekend van mahat tot de aarde'. De 'wateren' betekenen hier de mystieke 'moeder'; de schoot van de abstracte natuur, waarin het gemanifesteerde heelal wordt verwekt. De zeven 'zones' hebben betrekking op de zeven afdelingen van dat heelal, of de noumena van de krachten die het tot bestaan brengen. Alles is allegorisch.

³ *Viṣṇu-Purāṇa*, 6:4; Wilson, deel 5, blz. 196-200. De fouten van Wilson zijn verbeterd, en de oorspronkelijke woorden zijn tussen ronde haakjes gezet.

⁴ Omdat hier de mahā, de grote, of zogenaamde *eind*-PRALAYA wordt beschreven, wordt alles weer opgenomen in zijn oorspronkelijke ENE element – waarbij, zoals men zegt, de 'goden zelf, Brahmā en de andere', tijdens die lange NACHT sterven en verdwijnen.

pralaya's zijn periodiek en volgen regelmatig op de manvantara's, zoals de nacht volgt op de dag van ieder mens, ieder dier en elke plant. De scheppingscyclus van de *levens* van de kosmos is afgelopen, want de energie van het gemanifesteerde 'woord' heeft haar groei, haar hoogtepunt en teruggang, zoals alle tijdelijke dingen, hoe lang ze ook duren. De scheppende kracht is eeuwig als noumenon; in haar aspecten als gemanifesteerde verschijnselen heeft ze een *begin* en moet daarom ook een einde hebben. In die tussentijd heeft ze haar perioden van activiteit en haar perioden van rust. En dit zijn de 'dagen en nachten van Brahmā'. Maar Brahma, het noumenon, rust nooit, omdat HET nooit verandert en altijd IS, hoewel men niet kan zeggen dat HET ergens is.

(374)

De joodse kabbalisten voelden deze noodzaak van *onveranderlijkheid* van een eeuwige, oneindige godheid, en pasten daarom deze gedachte toe op de antropomorfe god. Het denkbeeld is dichterlijk en heel toepasselijk gebruikt. In de *Zohar* lezen we het volgende:

Toen Mozes waakte op de berg Sināi, vergezeld door de godheid, die aan zijn gezicht was onttrokken door een wolk, werd hij bevangen door grote angst, en vroeg plotseling: 'Heer, waar bent u . . . slaapt u, o Heer? . . .' En de *geest* antwoordde hem: 'Ik slaap nooit: als ik maar een seconde in slaap zou vallen VÓÓR MIJN TIJD, dan zou de hele schepping ogenblikkelijk uiteenvallen.

'Vóór mijn tijd' is veelzeggend. Het bewijst dat de god van Mozes slechts een tijdelijke plaatsvervanger is, evenals de mannelijke Brahmā een plaatsvervanger en een aspect is van DAT wat onveranderlijk is, en wat dus geen deel kan hebben aan de 'dagen', of de 'nachten', en niets te maken kan hebben met activiteit of ontbinding.

Terwijl de occultisten uit het Oosten zeven manieren van interpretatie hebben, hebben de joden er maar vier – namelijk de werkelijk-mystieke, de allegorische, de morele, en de letterlijke of pashut. Laatstgenoemde is de sleutel van de exoterische kerken en is geen bespreking waard. Hier volgen een aantal zinnen die, als men ze met behulp van de eerste of mystieke sleutel leest, aantonen dat de grondslagen waarop alle dingen zijn gebaseerd in elke Schrift identiek zijn. Ze komen voor in het voortreffelijke boek van I. Myer over de kabbalistische boeken die hij goed schijnt te hebben bestudeerd. Ik citeer letterlijk:

'*B'raisheeth barah elohim ath hashshama'yem v'ath haa'retz*' – d.w.z. 'In het begin schiep(en) de god(en) de hemelen en de aarde'; (wat betekent:) de zes sefiroth van de opbouw¹, waarboven B'raisheeth staat, *behoren allen beneden*. Het

¹ De 'bouwers' uit de stanza's.

(375) schiep er zes (en) op deze berusten alle dingen. En die zijn afhankelijk van *de zeven vormen van de schedel*, tot aan de Waardigheid van alle Waardigheden. En de tweede ‘aarde’ blijft buiten beschouwing, en daarom is er gezegd: ‘En uit haar (die aarde), die de vloek onderging, kwam zij voort.’ . . . ‘Zij (de aarde) had geen vorm en was leeg; en duisternis lag over het aangezicht van de diepte, en de geest van de elohim . . . ademde (me’ racha ’feth) – d.w.z. zweefde, hing boven, bewoog zich. . . . Dertien berusten op dertien (vormen) van de waardigste Waardigheid. Zesduizend jaren berusten op (daarnaar wordt verwezen in) de eerste zes woorden. Het zevende (duizendtal, het millennium) boven haar (de vervloekte aarde) is dat wat uit zichzelf sterk is. En ze werd in twaalf uur (een . . . dag) geheel verwoest, zoals er staat geschreven. . . . In het dertiende zal zij (de godheid) alles herstellen . . . en alles zal worden hernieuwd zoals tevoren; en al die zes zullen voortbestaan . . . enz.¹

De ‘sefiroth van de opbouw’ zijn de zes dhyāni-chohans, of manu’s, of prajāpati’s, verenigd door de zevende ‘B’raisheeth (de eerste emanatie of logos), en die daarom de bouwers van het lagere of fysieke heelal’

worden genoemd en die allen beneden behoren. Deze zes van wie de

essentie *tot de zevende* behoort – zijn de upādhi, de basis of hoeksteen, waarop het objectieve heelal is gebouwd, de noumenoi van alle dingen. Daarom zijn ze tegelijk de natuurkrachten, de zeven engelen van de Tegenwoordigheid, het zesde en zevende beginsel in de mens, de spiritueel-psychisch-fysieke sferen van de zevenvoudige keten, de wortelrassen, enz. Ze zijn allen ‘afhankelijk van de zeven vormen van de schedel’, tot de hoogste toe. De ‘*tweede aarde*’ ‘blijft buiten beschouwing’, omdat ze *geen aarde* is, maar de chaos of diepte van de ruimte waarin het paradigmatische of model-heelal rustte in de ideatie van de OVERZIEL die daarboven zweefde. De term ‘vloek’ is hier heel misleidend, want deze betekent alleen maar *lot* of *bestemming*, of *dat noodlot dat haar in* de objectieve toestand *bracht*. Dit wordt aangetoond door de beschrijving van de ‘aarde’ onder de ‘vloek’ als ‘zonder vorm en leeg’, in de bodemloze diepten waarvan de ‘adem’ van de elohim (de gezamenlijke logoi) de eerste goddelijke IDEATIE *van de komende dingen* voortbracht of vastlegde. Dit proces wordt na elke pralaya herhaald, vóór het begin van een nieuw manvantara of periode van waarnemend individueel bestaan. ‘Dertien berusten op dertien vormen’ heeft betrekking op de dertien perioden, verpersoonlijkt als de dertien manu’s, met Svāyambhuva als de veertiende (13 in plaats van 14 is een extra *sluier*): die veertien manu’s die heersen binnen het tijdperk van een mahāyuga, een ‘dag’ van Brahmā. Deze (dertien-veertien) van

¹ Isaac Myer, *Qabbalah*, blz. 232-3, die de *Sifra di Tseniutha*, 1:16ev, citeert.

het objectieve heelal berusten op de dertien (veertien) *paradigmatische, ideële* vormen. De betekenis van de ‘zesduizend jaren’ die ‘berusten op de eerste zes woorden’ moet weer in de wijsheid van India worden gezocht. Ze hebben betrekking op de oorspronkelijke zes (zeven) ‘koningen van Edom’, die symbolisch de werelden (of sferen) van onze keten tijdens de eerste ronde, en ook de oorspronkelijke mensen van deze ronde, voorstellen. Ze zijn het zevenvoudige eerste wortelras, dat vóór Adam (of vóór het derde, *gescheiden* ras) kwam. Omdat ze *schaduw*en waren, en zonder verstand (ze hadden nog niet gegeten van de vrucht van de boom van kennis), konden ze de partzufim niet zien, of ‘het ene gezicht kon het andere niet zien’ (de oorspronkelijke mensen waren onbewust); ‘daarom stierven de oorspronkelijke (zeven) koningen’, d.w.z. ze werden vernietigd (zie *Sifra di Tseniutha*). Maar wie zijn deze koningen? Het zijn ‘de zeven rishi’s, bepaalde (secundaire) godheden, Śakra (Indra), Manu, en de koningszonen die in één periode worden geschapen en sterven’, zoals in het *Vishṇu-Purāṇa*¹ wordt gezegd. Want het zevende (‘duizendtal’) (*niet het millennium van het exoterische christendom, maar dat van de antropogenese*) stelt zowel de ‘zevende periode van de schepping’ voor, die van de fysieke mens (*Vishṇu-Purāṇa*), alsook het zevende beginsel – zowel macrokosmisch als microkosmisch – en ook de pralaya na de zevende periode, de ‘nacht’ die dezelfde duur heeft als de ‘dag’ van Brahmā. ‘Ze werd in twaalf uur geheel verwoest, zoals er staat geschreven.’ Maar in het dertiende (tweemaal zes en de synthese) zal alles worden hersteld, ‘en de zes zullen voortbestaan’.

(376)

De schrijver van *Qabbalah* merkt dus heel terecht op:

Lang vóór zijn (Ibn Gebirols) tijd . . . vele eeuwen vóór het christelijk tijdperk, was er in Centraal-Azië een ‘wijsheid-religie’, waarvan later gedeelten in het bezit waren van de geleerden onder de archaïsche Egyptenaren, de oude Chinezen, hindoes, enz. . . . De kabbala kwam hoogstwaarschijnlijk oorspronkelijk uit Indo-Europese bronnen, via Centraal-Azië, Perzië, India en Mesopotamië, want uit Ur en Haran kwamen Abraham en veel anderen naar Palestina.²

En dit was ook de vaste overtuiging van C.W. King, schrijver van *The Gnostics and Their Remains*.

Vāmadeva Mudaliyar (Modely) geeft van de komende ‘nacht’ een heel dichtertelijke beschrijving. Hoewel deze al in *Isis ontsluit* is gegeven, is ze het herhalen waard.

¹ 1:3; Wilson, deel 1, blz. 50-1.

² I. Myer, *Qabbalah*, blz. 219, 221.

Vreemde geluiden worden gehoord, die van alle kanten komen . . . Dit zijn de voorboden van de nacht van Brahmā; *de schemering valt aan de horizon*, en de zon verdwijnt achter de dertiende graad van Makara [teken van de dierenriem], en zal het teken van de Mīna [Pisces, of Vissen] niet meer bereiken. De guru's van de pagoden, aangesteld om de rāśi-chakra [dierenriem] te observeren, kunnen nu hun cirkel en instrumenten vernietigen, want ze zijn voortaan nutteloos.

(377) Geleidelijk verflauwt het licht, de warmte vermindert, de onbewoonbare plaatsen op aarde worden talrijker, de lucht wordt steeds ijler, de waterbronnen drogen op, de grote rivieren zien hun golven zwakker worden, de oceaan toont zijn zandige bodem, en planten sterven. Mensen en dieren nemen dagelijks in grootte af. Leven en beweging verliezen hun kracht, planeten kunnen zich nauwelijks in de ruimte bewegen; ze doven één voor één uit, zoals een lamp die door de hand van de chakra [dienaar] niet wordt bijgevuld. Sūrya [de zon] flakkert en gaat uit, de stof valt uiteen [pralaya], en Brahmā gaat weer op in Dyaus, de ongeopenbaarde god, en omdat zijn taak is volbracht, valt hij in slaap. Weer is een dag voorbij, de nacht valt, en duurt voort tot de volgende dageraad.

En nu gaan de kiemen van alles wat bestaat weer binnen in het gouden ei van zijn denken, zoals de goddelijke Manu ons zegt. De bezielde wezens die de beginselen van activiteit hebben ontvangen, staken tijdens zijn vredige rust hun werk, en alle gevoel [manas] wordt latent. Wanneer ze allen zijn opgenomen in de HOOGSTE ZIEL, slaapt deze ziel van alle wezens in volkomen rust, tot de dag waarop ze haar vorm weer aanneemt, en weer uit haar oorspronkelijke duisternis ontwaakt.¹

Zoals het 'satyayuga' altijd het eerste is in de reeks van de vier tijdperken of yuga's, zo komt het kali altijd het laatst. Het kaliyuga heerst nu oppermachtig in India, en schijnt samen te vallen met het tijdperk van het Westen. In ieder geval is het interessant om te zien hoe profetisch de schrijver van het *Vishṇu-Purāṇa* in bijna alle opzichten was toen hij aan Maitreya enkele duistere invloeden en zonden van dit kaliyuga voorspelde. Want na te hebben gezegd dat de 'barbaren' meester zullen zijn van de oevers van de Indus en de Chandrabhāgā, en in Kashmir, voegt hij eraan toe:

Er zullen dan vorsten zijn, die regeren over de aarde – koningen, ruw van geest, gewelddadig van aard, en altijd geneigd tot leugens en slechtheid. Ze zullen vrouwen, kinderen en koeien doden; ze zullen zich de eigendommen van hun onderdanen toe-eigenen, en *de vrouwen van anderen begeren*; ze zullen weinig macht hebben . . . hun levens zullen kort zijn, hun begeerten onverzadigbaar. . . . Mensen uit verschillende landen, die met hen in contact komen,

¹ *Isis ontsluiert*, 2:321-2. Vgl. Jacquolliot, *Les fils de Dieu*, blz. 229-30.

zullen hun voorbeeld volgen; en omdat de barbaren [in India] veel invloed zullen hebben op het bestuur van de vorsten, terwijl zuiverder stammen niets te zeggen hebben, zal het volk omkomen (of, zoals de commentator zegt: ‘De mlechchha’s zullen in het centrum van de macht staan en de ārya’s achteraan’).¹ Wijsheid en vroomheid zullen afnemen . . . tot de wereld geheel verdorven zal zijn. Alleen bezit zal aanzien geven; alleen rijkdom zal worden vereerd; begeerte zal de enige band zijn die de seksen verenigt; leugens zullen het enige middel zijn om een proces te winnen; en vrouwen zullen slechts lustobjecten zijn. . . . *Uiterlijk vertoon zal het enige onderscheid vormen tussen de verschillende klassen van mensen; . . . iemand die rijk is zal een zuivere reputatie genieten; oneerlijkheid (anyāya) zal het algemene middel van bestaan zijn, zwakheid de oorzaak van afhankelijkheid; bedreiging en arrogantie zullen in de plaats komen van wijsheid; vrijgevigheid zal vroomheid worden genoemd; wederzijdse toestemming, huwelijk; en mooie kleren, waardigheid. . . .* Wie het sterkst is, zal regeren . . . het volk, dat niet in staat is de zware lasten, karabhāra (de druk van de belastingen), te dragen, zal naar de dalen vluchten. . . . Zo zal in het kali-tijdperk het verval steeds verder gaan, tot de mensheid zijn vernietiging nadert (pralaya). . . . Wanneer het einde van het kali-tijdperk nabij is, zal een deel van dat goddelijke wezen dat uit zijn eigen spirituele natuur bestaat, . . . op aarde neerdalen . . . als Kalki [avatāra], in het bezit van de acht bovenmenselijke vermogens. . . . Hij zal de rechtvaardigheid op aarde herstellen, en de geest van degenen die aan het einde van het kaliyuga leven, zal ontwaken en helder als kristal worden. De mensen die op die manier zijn veranderd . . . *zullen de zaden van menselijke wezens zijn*, en zullen het leven schenken aan een volk dat de wetten van het krita-tijdperk zal volgen, de eeuw van zuiverheid. Zoals er is gezegd: ‘Wanneer de zon en de maan en (het maanhuis) Tishya en de planeet Jupiter in één huis staan, zal het krita- [of satya-] tijdperk terugkeren.’²

(378)

Twee personen, Devapī, uit het volk Kuru, en Maru, van het geslacht Ikshvāku . . . blijven gedurende de vier tijdperken leven en wonen in Kalāpa³. Ze zullen in het begin van het krita-tijdperk hierheen terugkeren . . .⁴

Maru⁵, de zoon van Śighra, leeft door de kracht van yoga nog steeds . . .

¹ Als dit niet profetisch is, wat dan wel?

² *Viṣṇu-Purāṇa*, 4:24; Wilson, deel 4, blz. 224-9.

³ Het *Matsya-Purāṇa* zegt Katāpa.

⁴ *Viṣṇu-Purāṇa*, 4:24; Wilson, deel 4, blz. 237.

⁵ Max Müller vertaalt de naam als Morya, van de Morya-dynastie, waartoe Chandragupta behoorde (zie *A History of Ancient Sanskrit Literature*, blz. 280ev). In het *Matsya-Purāṇa*, hoofdstuk 272, wordt gesproken over de dynastie van tien Morya’s (of Maurya’s). In hetzelfde hoofdstuk wordt gezegd dat de Morya’s eens over India zullen regeren, nadat over vele duizenden jaren de kshatriya’s in ere zijn hersteld. Maar die regering zal zuiver spiritueel zijn en ‘niet van deze wereld’. Het zal het rijk zijn van de

en zal de kshatriya's van de zonnedynastie in ere herstellen.¹

Of laatstgenoemde voorspelling nu juist is of niet, de *zegeningen* van het kaliyuga worden goed beschreven, en passen zelfs heel goed bij wat men ziet en hoort in Europa en andere beschaafde en christelijke landen, in de 19de eeuw – die in volle gang is – en bij de dageraad van de 20ste eeuw van ons grote tijdperk van VERLICHTING.

8

(379) De lotus als universeel symbool

Er zijn geen oude symbolen die niet een diepe en filosofische betekenis hebben, en hun belang en waarde nemen toe met hun ouderdom. Zo'n symbool is de LOTUS. Dit is de bloem waarmee men de natuur en haar goden vereert; ze geeft het abstracte en het concrete heelal weer, omdat ze het symbool is van de voortbrengende krachten van zowel de spirituele als de fysieke natuur. Ze werd vanaf de vroegste oudheid door de Indo-Europese hindoes, de Egyptenaren, en na hen door de boeddhisten, als heilig beschouwd; ze werd vereerd in China en Japan, en als christelijk embleem aangenomen door de Griekse en de rooms-katholieke kerk, die er een boodschapper van maakten, evenals de christenen nu, die haar vervangen door de waterlelie.² Ze had en heeft nog haar mystieke betekenis, die bij elk volk op aarde

volgende avatāra. Kolonel Tod denkt dat de naam Morya (of Maurya) een verbastering is van Mori, een rājput-stam, en volgens de toelichting op de *Mahāvamśa* hebben sommige vorsten hun naam Maurya ontleend aan hun stad Mori, of, zoals prof. Max Müller deze geeft, Moriya-nagara, die meer overeenstemt met de benaming in de oorspronkelijke *Mahāvamśa*. Onze broeder Devan Bahādur R. Ragoonath Rao uit Madras deelt ons mee dat het *Vāchaspatya*, een Sanskriet-encyclopedie, Katāpa (Kalāpa) situeert aan de noordkant van de Himālaya, dus in Tibet. Hetzelfde wordt gezegd in skandha 12 van het *Bhāgavata-Purāṇa*.

¹ *Vishṇu-Purāṇa*, 4:4; Wilson, deel 3, blz. 325. Het *Vāyu-Purāṇa* verklaart dat Maru de kshatriya's in ere zal herstellen in het komende 19de yuga. (Zie 'The Purāṇas on the dynasties of the Moryas and the Koothoomi', *Five Years of Theosophy*, blz. 483; H.P. Blavatsky: *Geselecteerde artikelen*, 2:371-3.)

² In de christelijke religie verschijnt de aartsengel Gabriël op elke afbeelding van de Aankondiging aan de Maagd Maria, met in zijn hand een boeketje waterlelies. Dit boeketje, dat vuur en water voorstelt, of het denkbeeld van schepping en voortplanting, symboliseert *precies dezelfde gedachte als de lotus* in de hand van de bodhisattva die aan Mahāmāyā, de moeder van Gautama, de geboorte van Boeddha, de verlosser van de wereld, aankondigt. Zo werden ook Osiris en Horus door de Egyptenaren steeds samen met de lotusbloem afgebeeld, want deze twee waren zonnegoden of vuur (de heilige geest

dezelfde is. We verwijzen de lezer naar Sir William Jones¹. Bij de hindoes is de lotus het symbool van de voortbrengende kracht van de natuur, door de werking van vuur en water (geest en stof). ‘Eeuwige!’, zegt een vers in de *Bhagavad Gītā*, ‘In u zie ik Brahmā, de schepper, zittend op zijn lotustroon!’;² en Sir W. Jones toont aan dat, zoals al in de stanza’s werd opgemerkt, de zaden van de lotus, zelfs vóór ze ontkiemen, volmaakt gevormde bladeren bevatten, miniatuurvormen van wat ze eens als volgroeide planten zullen zijn. In India is de lotus het symbool van de vruchtbare aarde, en bovenal van de berg Meru. De vier engelen of genii van de vier hemelstreken (de mahārājās; zie de stanza’s) staan elk op een lotus. De lotus is het tweevoudige symbool van de goddelijke en menselijke hermafrodit, omdat hij zogezegd tweeslachtig is.

Volgens de hindoes ontwikkelde Brahmā zich uit de geest van vuur (of warmte), die alles wat wordt geboren uit WATER of uit de oorspronkelijke aarde opwekt, bevrucht, en (vanuit zijn ideële oervorm) tot een concrete vorm ontwikkelt. De lotusbloem die, zoals men deze voorstelt, uit de navel van Vishṇu groeit – de god die rust op de wateren van de ruimte en zijn slang van oneindigheid – is de meest treffende allegorie die ooit is bedacht: het heelal dat zich ontwikkelt uit de centrale zon, het PUNT, de altijd verborgen kiem. Lakshmī, het vrouwelijke aspect van Vishṇu³, die ook Padma, de lotus, wordt genoemd, wordt eveneens afgebeeld als drijvend op een lotusbloem tijdens de ‘schepping’; en bij het ‘karnen van de oceaan’ van de ruimte komt ze uit de ‘melkzee’ tevoorschijn, zoals Venus uit het schuim. (380)

... Toen, gezeten op een lotus
Rees de prachtig stralende godin, de onvergelijkelijke Śrī
Op uit de golven ...

zingt een Engelse oriëntalist en dichter (Sir Monier-Williams).⁴

De gedachte die aan dit symbool ten grondslag ligt, is heel mooi, en bovendien blijkt dat het in alle religieuze stelsels dezelfde oorsprong heeft. Zowel in de vorm van de lotus als van de waterlelie gaat het om hetzelfde filosofische denkbeeld – namelijk de emanatie van het objectieve uit het subjectieve; de goddelijke ideatie die overgaat van de abstracte in de con-

wordt nog steeds door ‘vurige tongen’ gesymboliseerd). (*Handelingen* 2:3.)

¹ Sir William Jones, *Dissertations . . . relating to the History and Antiquities . . . of Asia*, 1793, blz. 25.

² Hfst. 11, vers 15.

³ Lakshmī is Venus-Aphroditē, en evenals deze kwam ze tevoorschijn uit het schuim van de oceaan met een lotus in haar hand. In het *Rāmāyaṇa* wordt ze Padma genoemd.

⁴ *Indian Wisdom, etc.*, Oxford, 1875, blz. 499, poëtische weergave van het *Vishṇu-Purāṇa*, 1:9.

crete of zichtbare vorm. Want zodra de DUISTERNIS – of beter gezegd dat wat ‘duisternis’ is voor de onwetenden – is verdwenen in haar eigen rijk van eeuwig licht, en slechts haar goddelijke gemanifesteerde ideatie achterlaat, wordt het verstand van de scheppende logoi geopend, en zij zien in de ideële wereld (die tot dan toe verborgen was in het goddelijk denken) de archetypische vormen van alles. Vervolgens kopiëren ze die voorbeelden, en op basis daarvan bouwen of modelleren ze vergankelijke en transcendente vormen.

In dit stadium van activiteit is de demiurg¹ nog niet de architect. Omdat hij geboren is in de schemering van activiteit, moet hij eerst het plan waarnemen, om goed de ideële vormen te zien die verborgen liggen in de schoot van de eeuwige ideatie, zoals de toekomstige lotusbladeren, de vlekkeloze bloembladen, verborgen liggen in het zaad van die plant. . . .

In hoofdstuk 81 van het *Egyptisch Dodenboek*, getiteld ‘De transformatie tot de lotus’ roept de god, die als een hoofd uit deze bloem tevoorschijn komt, uit: ‘Ik ben de zuivere lotus, die uit de lichtenden oprijst. . . . Ik breng de boodschappen van Horus over. Ik ben de zuivere lotus die van de zonnevelden komt.’

Het denkbeeld van de lotus kan men zelfs in het elohistische eerste hoofdstuk van *Genesis* vinden, zoals in *Isis* wordt gezegd.

- (381) In dit denkbeeld moeten we de oorsprong en verklaring zoeken van het vers in de joodse kosmogonie dat luidt: ‘En God zei: Laat de aarde voortbrengen . . . de vruchtboom die vrucht draagt naar zijn aard, en waarvan het zaad daarin is.’ In alle oorspronkelijke religies is de ‘zoon van de vader’ de scheppende god, d.w.z. zijn denken dat zichtbaar is gemaakt; en vóór het christelijk tijdperk werd de drie-enige godheid – van de trimūrti van de hindoes tot de drie kabbalistische hoofden uit de geschriften zoals de joden die verklaren – in de allegorieën van alle volkeren volledig beschreven en uitgewerkt.

Dit is de kosmische en ideële betekenis van dit grootse symbool bij de oosterse volkeren. Maar bij de exoterische eredienst – die ook een esoteri-

¹ In de esoterische filosofie is de demiurg of logos, opgevat als de SCHEPPER, slechts een abstracte term, een denkbeeld, zoals ‘leger’. Evenals laatstgenoemde de allesomvattende term is voor een geheel van actieve krachten of werkende eenheden – soldaten – is de demiurg het kwalitatieve samenstel van een menigte scheppers of bouwers. Burnouf, de grote oriëntalist, begreep deze gedachte volkomen toen hij zei dat Brahmā de aarde *niet* schept, evenmin als de rest van het heelal. Nadat hij zich uit de ziel van de wereld heeft ontwikkeld, en eenmaal van de eerste oorzaak gescheiden is, emaneert hij op zijn beurt de hele natuur uit zichzelf. Hij staat niet boven de natuur, maar is ermee vervlochten; Brahmā en het heelal vormen één wezen, waarvan elk deeltje in essentie Brahmā zelf is, die uit zichzelf is voortgekomen.

sche symboliek had – werd de lotus na verloop van tijd de drager en houder van een meer aards denkbild. Geen enkele dogmatische religie kon ooit aan het daarin aanwezige seksuele element ontkomen, en tot nu toe wordt de morele schoonheid van de basisgedachte erdoor besmet. Het volgende is ontleend aan het kabbalistische manuscript dat al eerder werd genoemd:

Hetzelfde werd aangeduid door de lotus die groeide in het water van de Nijl. Zijn manier van groeien maakte hem bijzonder geschikt als symbool van de voortplanting. De lotusbloem, die als gevolg van haar rijping de draagster is van het zaad voor de voortplanting, is door middel van een lange koordvormige stengel, de navelstreng – die door het vruchtwater, d.w.z. de Nijl, heen groeit – met behulp van een placenta-achtige hechting verbonden met moeder aarde, of de schoot van Isis. Niets kan duidelijker zijn dan dit symbool, en om de bedoeling ervan volkomen duidelijk te maken, wordt er soms een kind bij afgebeeld dat in de bloem zit of eruit tevoorschijn komt.¹ Zo worden in deze aanschouwelijke beschrijving Osiris en Isis, de kinderen van Chronos, of de eindeloze tijd, door de ontwikkeling van hun natuurkrachten de ouders van de mens onder de naam Horus.²

We kunnen niet genoeg nadruk leggen op het gebruik van deze voortplantingsfunctie als basis voor een symbolische taal en een wetenschappelijke kunsttaal. Nadenken over deze gedachte leidt onmiddellijk tot beschouwingen over de schepende oorzaak. Men kan zien dat de natuur tijdens haar werk een wonderbaarlijk levend mechanisme heeft gemaakt dat wordt bestuurd door een daarmee verbonden levende ziel; de ontwikkeling en levensgeschiedenis van die ziel, wat betreft haar herkomst, haar heden en bestemming, gaan alle pogingen van het menselijk verstand om deze te begrijpen te boven.³ De pasgeborene is een steeds terugkerend wonder, een bewijs dat in de werkplaats van de baarmoeder een denkende schepende kracht is opgetreden om een levende ziel aan een fysiek werktuig te verbinden. Het wonderbaarlijke van dit feit verleent een gewijde heiligheid aan alles wat in verband staat met de voortplantingsorganen als plaats waar de godheid woont en duidelijk opbouwend optreedt.⁴

(382)

¹ In de Indiase *Purāṇa*'s worden Vishṇu, de eerste, en Brahmā, de tweede logos, of de ideële en de praktische schepper, respectievelijk voorgesteld als degene die de lotus manifesteert, en degene die eruit tevoorschijn komt.

² Zie hfst. 9, 'De maan, Deus Lunus, Phoebe', blz. 422ev.

³ Maar niet de 'pogingen' van de geoefende paranormale vermogens van een ingewijde in de metafysica van het Oosten, en de mysteriën van de scheppende natuur. Het zijn de niet-ingewijden van de laatste eeuwen die het zuivere ideaal van de kosmische schepping hebben verlaagd tot een symbool van alleen menselijke voortplanting en seksuele functies. Het is nu en in de toekomst de taak van de esoterische leringen en van de ingewijden om de oorspronkelijke opvatting terug te winnen en in ere te herstellen, die door theologische en kerkelijke fanatici zo droevig werd ontviwd door een grove en ruwe toepassing ervan op exoterische dogma's en personificaties. De stille verering van de abstracte of noumenale natuur, de enige goddelijke manifestatie, is de enige veredelende religie van de mensheid.

⁴ Noot vert.: Uit een ongepubliceerd manuscript van James Ralston Skinner (blz. 15-16) in het archief in Adyar.

Dit is een juiste weergave van de basisdenkbeelden van de oudheid, van de zuiver pantheïstische opvattingen, *onpersoonlijk* en eerbiedig, van de oude filosofen uit de prehistorie. Maar dit is niet het geval wanneer deze gedachten worden toegepast op de zondige mensheid, op de grove denkbeelden verbonden aan de persoonlijkheid. Daarom zullen alle pantheïstische filosofen de opmerkingen die op het bovenstaande volgen en die het antropomorfisme van de joodse symboliek vertegenwoordigen, gevaarlijk vinden voor de heiligheid van de ware religie, en alleen passend bij onze materialistische tijd, die het rechtstreekse gevolg is van die antropomorfistische opvatting. Want dit is de grondtoon van de hele geest en essentie van het Oude Testament. Het manuscript dat de symboliek van de kunsttaal van de *Bijbel* behandelt, gaat verder:

De plaats van de *baarmoeder* moet daarom worden beschouwd als de HEILIGSTE PLAATS, het SANCTUM SANCTORUM, en de *ware* TEMPEL VAN DE LEVENDE GOD.¹ Door de man werd het bezit van de vrouw altijd beschouwd als een wezenlijk deel van hemzelf, om twee tot één te maken, dat hij zorgvuldig als iets heiligs bewaakte. Dat deel van het huis of van de woning dat was bestemd als verblijf van de vrouw, noemde men zelfs de *penetralia*, het geheime of heilige; en vandaar de gelijkenis van het heilige der heiligen in gewijde bouwwerken, dat was ontleend aan het denkbeeld van de heiligheid van de voortplantingsorganen. Door de beschrijving door middel van een gelijkenis tot het uiterste door te voeren,² wordt dit gedeelte van het huis in de heilige boeken omschreven als gelegen ‘tussen de dijen van het huis’, en soms wordt dit denkbeeld uitgebeeld bij de bouw van de grote deuropening van de kerken, die naar binnen wordt geplaatst tussen aan weerszijden gebouwde steunpilaren.³

Zo’n ‘tot het uiterste doorgevoerde’ gedachte heeft nooit bij de oude oorspronkelijke Indo-Europeanen bestaan. Dit blijkt uit het feit dat de vrouwen in de tijd van de *Veda's* niet van de mannen gescheiden in *penetralia* of ‘*zenāna's*’ werden geplaatst. Hun afzondering begon toen de moslims – de volgende erfgenamen van de Hebreeuwse symboliek na de christelijke

¹ De woorden van de oude ingewijde in de oorspronkelijke mysteriën van het christendom: ‘Weet u niet dat u de tempel van God bent’ (1 *Corinthiërs* 3:16), kunnen in *deze* betekenis toch zeker niet op *mensen* worden toegepast? Misschien, en dit was onmiskenbaar het geval, stond deze betekenis de Hebreeuwse samenstellers van het *Oude Testament* voor ogen. En dit is de afgrond die ligt tussen de symboliek van het Nieuwe Testament en de joodse canon. Deze kloof zou zijn gebleven en steeds breder zijn geworden, als het christendom – voornamelijk en overduidelijk de rooms-katholieke kerk – die niet had overbrugd. Het hedendaagse pausdom heeft deze nu helemaal overbrugd met zijn dogma van de twee onbevleete ontvangnissen en het antropomorfistische en tegelijk afgodische karakter dat het aan de moeder van zijn God heeft toebedeeld.

² Dit was *alleen* het geval in de Hebreeuwse *Bijbel* en bij zijn slaafse navolger, de christelijke theologie.

³ Skinner, ongepubliceerd manuscript, blz. 16-17.

kerkelijke macht – India hadden veroverd en geleidelijk hun gebruiken en gewoonten aan de hindoes hadden opgedrongen. De vrouw in de pre- en postvedische tijd was even vrij als de man; en de religieuze symboliek van de oude Indo-Europeanen was nooit met onzuivere aardse gedachten vermengd. Het denkbeeld en de toepassing ervan zijn zuiver Semitisch. Dit wordt bevestigd door de schrijver van de genoemde heel geleerde en kabbalistische openbaring zelf, wanneer hij de hierboven geciteerde passages besluit door eraan toe te voegen:

(383)

Indien men aan deze organen als symbolen van scheppende kosmische werkingen het denkbeeld van de oorsprong van maten en van tijdperken kan hechten, dan moet bij de bouw van de tempels als woningen van de godheid, of van Jehovah, het gedeelte dat als het heilige der heiligen, of de allerheiligste plaats, wordt aangeduid, zijn naam ontleen aan de erkende heiligheid van de voortplantingsorganen, beschouwd als symbolen van maten en ook van de scheppende oorzaak. Bij de oude WIJZEN was *er geen naam en geen denkbeeld en geen symbool voor EEN EERSTE OORZAAK*.¹

Heel beslist niet. Het is beter er geen enkele gedachte aan te wijden en haar voor altijd *naamloos* te laten, zoals de vroegere pantheïsten dat deden, dan de heiligheid van dat *ideaal van de idealen* te verlagen door zijn symbolen neer te halen tot zulke antropomorfe vormen! Ook hier ziet men de reusachtige kloof tussen het Indo-Europese en het Semitische religieuze denken: twee tegengestelde polen – oprechtheid en heimelijkheid. Voor de brahmanen, die aan de natuurlijke voortplantingsfuncties van de mensheid nooit een element van ‘erfzonde’ hebben toegekend, is het een *religieuze plicht* een zoon te hebben. In de oudheid trok een brahmaan die zijn taak als menselijke schepper had volbracht, zich terug in de wildernis en bracht de rest van zijn leven in religieuze meditatie door. Hij had als sterfelijk mens en als helper van de natuur zijn plicht tegenover deze vervuld, en wijdde voortaan al zijn gedachten aan het spirituele onsterfelijke deel van zichzelf, terwijl hij het aardse als slechts een illusie beschouwde, een voorbijgaande droom – en dat is het ook. Bij de Semiet was het anders. Hij bedacht een verleiding van het vlees in een hof van Eden, en liet zijn God (esoterisch de verzoeker en de heerser van de natuur) *voor altijd* een daad VERVLOEKEN die tot het logische programma van die natuur behoort.² Dit alles is exoterisch, zoals het voorkomt in de vorm en volgens de letter van *Genesis* en

¹ Skinner, ongepubliceerd manuscript, blz. 17.

² Hetzelfde denkbeeld komt exoterisch tot uiting in de gebeurtenissen in Egypte. De Heer God beproeft de farao zwaar en ‘kwelt hem met grote plagen’, opdat de koning niet aan zijn straf zou ontkomen, en zo geen voorwendsel zou verschaffen voor een nieuwe triomf van zijn ‘uitverkoren volk’.

de rest; maar tegelijkertijd beschouwde hij *esoterisch* de veronderstelde *zonde* en de *VAL* als een zo heilige daad dat hij het orgaan, de bedrijver van de *erfzonde*, koos als het meest geschikte en heiligste symbool van die God, die de werking ervan – zoals hij laat zien – brandmerkt als ongehoorzaamheid en eeuwigdurende *ZONDE*!

Wie kan ooit de paradoxale diepten van de Semitische geest doorgronden? En dit paradoxale element, *minus* de innerlijkste betekenis ervan, is nu geheel overgegaan in de christelijke theologie en dogma's!

Of de eerste kerkvaders de esoterische betekenis van het Hebreeuwse (Oude) Testament kenden, of dat slechts enkelen van hen ervan wisten, terwijl de anderen onbekend bleven met het geheim, moet het nageslacht uitmaken.

- (384) Eén ding staat in ieder geval vast. Omdat de esoterie van het Nieuwe Testament volkomen overeenstemt met die van de Hebreeuwse boeken van Mozes, en omdat tevens een aantal zuiver Egyptische symbolen en heidense dogma's in het algemeen – bijvoorbeeld de drie-eenheid – in de synoptische evangeliën en in *Johannes* zijn opgenomen, wordt duidelijk dat de schrijvers van het Nieuwe Testament, wie ze ook waren, wisten dat die symbolen dezelfde waren. Ze moeten zich ook bewust zijn geweest dat de Egyptische esoterie ouder is, want ze hebben verschillende symbolen gebruikt die zuiver Egyptische opvattingen en geloofspunten weergeven – in zowel hun uiterlijke als innerlijke betekenis – en die niet in de joodse canon zijn te vinden. Een ervan is de waterlelie in de handen van de aartsengel op de oudste afbeeldingen van zijn verschijning aan de Maagd Maria; en deze symbolische voorstellingen worden nog steeds bewaard in de iconografie van de Griekse en rooms-katholieke kerk. Zo hebben water, vuur, het kruis, de duif, het lam, en andere heilige dieren met al hun combinaties, esoterisch dezelfde betekenis, en ze moeten zijn aanvaard als een verbetering van het gewone jodendom.

De lotus en het water behoren tot de oudste symbolen, en zijn in oorsprong zuiver Indo-Europees, maar tijdens het aftakken van het vijfde ras werden ze gemeengoed. Laten we een voorbeeld geven. Letters en ook getallen waren alle mystiek, in combinatie en elk afzonderlijk. De heiligste van alle is de letter M. Deze is zowel vrouwelijk als mannelijk, of androgyn, en is tot een symbool voor *WATER* gemaakt, of oorspronkelijk de grote diepte. Het is een mystieke letter in alle talen, oosterse en westerse, en stelt symbolisch de golven voor: . In de Indo-Europese en ook in de Semitische esoterie heeft deze letter altijd de wateren voorgesteld. Zo betekent in het Sanskriet *MAKARA* – het tiende teken van de dierenriem – een krokodil, of beter gezegd een watermonster dat altijd met water in verband wordt gebracht. De letter *MA* komt overeen met het getal 5 – dat is samengesteld uit een *tweevoud*, het symbool van de twee gescheiden geslachten,

en uit het *drievoud*, het symbool van het derde leven, het voortbrengsel van het *tweevoud*. Dit wordt ook vaak gesymboliseerd door een *vijschoek*, een heilig teken en een goddelijk monogram. MAITREYA is de geheime naam van de *vijsde* Boeddha, en de Kalki-avatāra van de brahmanen – de laatste MESSIAS die zal komen op het hoogtepunt van de grote cyclus. De M is ook de beginletter van de Griekse Mētis of *goddelijke wijsheid*; van Mimra, het ‘woord’ of de logos, en van Mithras (de Mihr), van de monade en van myste-rie. Deze zijn alle geboren in en uit de grote diepte, en zijn de zonen van Māyā – de moeder; in Egypte Mut, in Griekenland Minerva (goddelijke wijsheid), Maria of Miriam, Myrrha, enz.; van de moeder van de christelijke logos, en van Māyā, de moeder van Boeddha. Mādhava en Mādhavī zijn de titels van de belangrijkste goden en godinnen van het hindoeëpantheon. Ten slotte is maṇḍala in het Sanskriet ‘een cirkel’ of een bol (de tien afdelingen (385) van de *Rig-Veda*). De heiligste namen in India beginnen gewoonlijk met deze letter – van mahat, het eerste gemanifesteerde intellect, en Mandara, de grote berg die door de goden wordt gebruikt om de *oceaan* te karnen, tot Mandākīnī, de hemelse Gaṅgā (Ganges), Manu, enz.

Moet men dit toeval noemen? Dan is het inderdaad een vreemd toeval als we zien dat zelfs Mozes – gevonden in het water van de Nijl – deze symbolische medeklinker in zijn naam heeft. En de dochter van de farao ‘noemde hem Mozes . . . omdat’, zei ze, ‘ik hem uit het WATER heb gehaald’ (*Exod.* 2:10).¹ Bovendien is de Hebreeuwse heilige naam van God, *toegespast op deze letter M*, Meborakh, de ‘heilige’ of de ‘gezegende’, en de naam voor het water van de *zondvloed* is Mabbul. Ten slotte kunnen we denken aan de ‘drie Maria’s’ bij de kruisiging en het verband tussen hen en mare, de zee of het *water*. Daarom wordt in de joodse leer en in het christendom de messias altijd in verband gebracht met water, doop, de *Vissen* (het teken van de dierenriem dat in het Sanskriet Mīna heet), en zelfs met de Matsya-(vis-)avatāra, en de lotus – het symbool van de baarmoeder – of met de waterlelie – eenzelfde symbool.

Hoe ouder onder de overblijfselen van het oude Egypte de votiefsym-bolen en emblemen van de opgegraven voorwerpen zijn, des te meer treft men in verband met de zonnegoden lotusbloemen en water aan. De god Khnum – de vochtige kracht – water, dat, zoals Thalēs leerde, het beginsel van alle dingen is, zit op een troon die op een lotusbloem rust (Saïtisch tijdperk, Serapeum).² De god Bes staat op een lotus, gereed om zijn nako-

¹ Zelfs tot de zeven dochters van de priester in Midian toe, die kwamen om *water* te putten, en die Mozes hun kudde liet *drenken*; voor deze dienst geeft de Midianiet aan Mozes Zippora (sippara = de *glinsterende golf*) tot vrouw. (*Exod.* 2:21.) Dit alles heeft dezelfde verborgen betekenis.

² Gaston Maspero, *Guide du visiteur au Musée de Boulaq*, 1883, blz. 170.

(386) melingen te verslinden (zelfde tijdperk, Abydos).¹ Thoth, de god van myste-
 terie en wijsheid, de heilige schrijver van Amenti, zit met de zonneschijf
 als hoofdbedekking, met een stierenkop (de heilige stier van Mendes is
 een vorm van Thoth) en een menselijk lichaam op een opengebloeide lotus
 (4de dynastie).² Ten slotte rust de godin Hekat in de gedaante van een kik-
 ker op de lotus, en toont zo haar verband met het water aan. En uit de
 ondichterlijke vorm van dit kikkersymbool, ongetwijfeld de oudste van
 de Egyptische godheden, hebben de egyptologen vergeefs geprobeerd haar
 mysterie en haar functies te ontraadselen. Uit het feit dat dit symbool door
 de eerste christenen in de kerk werd aangenomen, blijkt dat ze het beter
 kenden dan onze hedendaagse oriëntalisten. De ‘kikker- of padgodin’ was
 een van de belangrijkste kosmische godheden die met schepping in ver-
 band stonden, wegens haar amfibische aard en vooral door haar schijnbare
 wederopstanding na lange eeuwen van teruggetrokken leven, opgesloten
 tussen oude muren, rotsen, enz. Niet alleen nam ze deel aan de opbouw
 van de wereld, samen met Khnum, maar ze had ook te maken met *het*
dogma van de wederopstanding.³ Dit symbool moet een heel diepzinnige
 en heilige betekenis hebben gehad, omdat de eerste Egyptische christenen
 het in hun kerken aannamen ondanks het gevaar dat ze van een walgelijke
 vorm van dierenverering zouden worden beschuldigd. Een kikker of een
 pad die zat in een lotusbloem, of zonder dat laatste symbool, werd geko-
 zen als vorm *voor de kerkklampen*, waarop de woorden ‘Ik ben de opstan-
 ding’, ‘Εγώ εἰμι ἀνάστασις’, waren gegraveerd.⁴ Deze kikkergodinnen
 vindt men ook op alle mummies.

9

De maan, Deus Lunus, Phoebe

Dit oude symbool is het meest poëtische en ook het meest filosofische van
 alle symbolen. De oude Grieken plaatsten het op de voorgrond, en heden-
 daagse dichters hebben het tot op de draad versleten. De koningin van de

¹ Maspero, *Op.cit.*, blz. 162.

² Maspero, *Op.cit.*, blz. 163.

³ Bij de Egyptenaren was het de opstanding bij de wedergeboorte na 3000 jaar van
 zuivering, hetzij in devachan of in ‘de velden van gelukzaligheid’.

⁴ Zulke ‘kikkergodinnen’ zijn te zien in het Bulaq-Museum in Caïro. Voor de mede-
 deling over de kerkklampen en de inscripties is de geleerde oud-directeur van het Bulaq-
 Museum, Gaston Maspero, verantwoordelijk. (Zie zijn *Guide du visiteur au Musée de*
Boulaq, blz. 146.)

nacht, die in de majesteit van haar weergaloze licht aan de hemel reist, die alles, zelfs Hesperos, verduistert, en die haar zilveren mantel over de hele sterrenwereld uitspreidt, is altijd een geliefd onderwerp geweest voor alle dichters van het christendom, van Milton en Shakespeare tot de meest recente verzenmaker toe. Maar de stralende lamp van de nacht met haar gevolg van talloze sterren sprak alleen tot de verbeelding van de gewone man; tot voor kort hadden religie en wetenschap namelijk geen belangstelling voor de prachtige mythe. Toch staat ‘de koude, kuise maan’, die met de woorden van Shelley

... Alles mooi maakt waarop haar glimlach valt.
 Dat bewegende heiligdom van zachte, maar ijzige vlam,
 Dat steeds van gedaante verandert, en toch hetzelfde blijft,
 En niet verwarmt maar verlicht.¹

in nauwere betrekking tot de aarde dan elk ander hemellichaam. De zon schenkt leven aan het hele planetenstelsel, en de maan aan onze bol; en de eerste rassen begrepen en wisten dat, zelfs in hun beginstadium. Ze is de koningin en ze is de koning, en ze was koning Soma voordat ze werd veranderd in Phoebe en de kuise Diana. Ze is door de invloed van de mozaïsche en kabbalistische joden vooral de godheid van de christenen geworden, ook al wist de beschaafde wereld dit eeuwenlang misschien niet; in feite sinds de laatste ingewijde kerkvader stierf, en de geheimen van de heidense tempels met zich meenam in het graf. Voor deze ‘vaders’ – zoals Origenes of Clemens van Alexandrië – was de maan het levende symbool van Jehovah: de schenker van leven en dood, de beschikker over het bestaan in *onze* wereld. Want terwijl Artemis Luna in de hemel was, en bij de Grieken Diana op aarde, die heerste over geboorte en *leven*, was ze bij de Egyptenaren Hekat (Hekatē) in de hel, de godin van de dood, die heerste over magie en tovenarij. Meer nog: als de verpersoonlijkte maan, waarvan de verschijnselen drievoudig zijn, is Diana-Hekatē-Luna *de drie in één*. Want ze is *Diva triformis, tergemina, triceps* – drie hoofden op één hals,² zoals ook Brahmā-Vishṇu-Śiva. Daarom is ze de oervorm van onze drie-eenheid, die niet altijd geheel mannelijk is geweest. Het getal zeven, dat in de *Bijbel* zo op de voorgrond treedt, en zo heilig is in zijn zevende (sabbath) dag, kwam uit de oudheid tot de joden, en vond zijn oorsprong in het viervoudige getal 7, besloten in de 28 dagen van de maanmaand, waarvan elk zevental wordt gekarakteriseerd door een kwartier van de maan. (387)

¹ *Epipsychidion*, 329-33.

² De godin Τρίμορφος in het beeldhouwwerk van Alkamenēs.

Het is de moeite waard in dit boek een kort overzicht te geven van de oorsprong en ontwikkeling van de maanmythe en maanverering in de historische oudheid, aan onze kant van de aardbol. De vroegste oorsprong ervan is voor de *exacte* wetenschap niet na te gaan, omdat deze de overlevering verwerpt; terwijl haar archaische geschiedenis een verzegeld boek is voor de theologie, die, geleid door listige pausen, elk geschrift dat niet het imprimatur van de kerk van Rome draagt, heeft gebrandmerkt. Of de religieuze filosofie van de Egyptenaren dan wel die van de Indo-Europese hindoes de oudste is – en de geheime leer zegt dat het de laatstgenoemde is – doet er hier niet veel toe, omdat de ‘eredienst’ van de maan en de zon de oudste in de wereld zijn. Beide zijn blijven voortbestaan, en worden nog steeds over de hele wereld gevolgd, bij sommigen openlijk, bij anderen – bijv. in de christelijke symboliek – in het geheim. De kat, een maansymbool, was gewijd aan Isis, die in zekere zin zelf de maan was, zoals Osiris de zon was. De kat ziet men vaak bovenop het sistrum in de hand van de godin. Dit dier werd hoog vereerd in de stad Bubastis, die bij de dood van elke heilige kat in diepe rouw ging, omdat in deze stad van mysteriën Isis als de maan bijzondere eer genoot. De sterrenkundige symboliek die ermee in verband staat, is al in hfst. 1 van afdeling 2, ‘Symboliek’, gegeven, en niemand heeft deze beter beschreven dan G. Massey in zijn lezingen en in *The Natural Genesis*. Het oog van de kat, zegt men, schijnt de maanfasen bij het was-
 (388) sen en afnemen te volgen, en haar ogen schitteren als twee sterren in de duisternis van de nacht. Vandaar de mythologische allegorie waarin Diana zich in de gedaante van een kat in de maan verborg, toen ze samen met andere godheden probeerde te ontsnappen aan de vervolging van Typhōn (zie de *Metamorfosen* van Ovidius). De maan was in Egypte zowel het ‘oog van Horus’ als het ‘oog van Osiris’, de zon.

Hetzelfde geldt voor de Cynocephalus. De aap met de hondenkop symboliseerde beurtelings de zon en de maan, hoewel de Cynocephalus *meer een hermetisch dan een religieus symbool is*. Het is de hiëroglief van Mercurius, de planeet, en van de Mercurius van de alchemistische filosofen, omdat, zeggen de alchemisten, ‘Mercurius altijd *in de buurt van Isis* moet zijn, *als haar dienaar*, want zonder Mercurius kan Isis noch Osiris iets van het GROTE WERK volbrengen’. Steeds als de Cynocephalus wordt voorgesteld met de caduceus, de maansikkel, of de lotus, is hij een symbool van de ‘filosofische’ Mercurius; maar als hij is afgebeeld met een rietstaf of een perkamentrol, stelt hij Hermes voor, de schrijver en raadgever van Isis, zoals Hanumān hetzelfde ambt vervulde bij Rāma.

Hoewel de eigenlijke zoonanbidders, de pārsī’s, gering in aantal

zijn, is het overgrote deel van de mythologie en geschiedenis van de hindoes niettemin gebaseerd op en vermengd met deze twee erediensten. Dit geldt ook voor de christelijke religie zelf. Vanaf hun oorsprong tot op heden heeft deze eredienst de theologieën van zowel de rooms-katholieke als de protestantse kerken gekleurd. Het verschil tussen het hindoe- en het Europese geloof van de Indo-Europeanen is in feite heel klein, als men alleen de basisideeën van beide beschouwt. De hindoes zijn er trots op zich Sūrya- en Chandravamśa's (van de *zonne-* en *maandynastieën*) te noemen. De christenen beweren dit als afgoderij te beschouwen, en toch hangen ze een religie aan die volledig op zonne- en maanverering is gebaseerd. Het is voor de protestanten zinloos en tevergeefs om de rooms-katholieken verwijten te maken wegens hun 'Mariaverering', die is gebaseerd op de oude eredienst van de maangodinnen, als ze zelf Jehovah vereren – een *maangod* bij uitstek – en als beide kerken in hun theologie de 'zonne' Christus en de maan-drie-eenheid hebben aangenomen.

Wat bekend is over de Chaldeeuwse maanverering en over de Babylonische god Sin, die door de Grieken 'Deus Lunus' wordt genoemd, is heel weinig, en dat weinige kan de niet-ingewijde onderzoeker gemakkelijk misleiden, als hij er niet in slaagt de esoterische betekenis van de symbolen te begrijpen. Zoals algemeen bekend is bij de niet-ingewijde filosofen en schrijvers van de oudheid (de ingewijden hadden zich immers verplicht te zwijgen), waren de Chaldeeën aanbidders van de maan onder *haar* (en *zijn*) verschillende namen, precies zoals de joden die na hen kwamen.

In het al genoemde ongepubliceerde manuscript over de kunsttaal die een sleutel geeft tot de vorming van de oude (symbolische) taal, wordt voor deze dubbele eredienst een logische bestaansreden naar voren gebracht. Het werd geschreven door een bijzonder goed ingelichte en scherpzinnige geleerde en mysticus, die deze bestaansreden geeft in de bondige vorm van een hypothese. Deze laatste wordt echter voor ieder die ooit een glimp van het geheim van de oude symboliek heeft opgevangen, een overtuigend bewezen feit in de geschiedenis van de religieuze evolutie in het menselijk denken. Zo zegt hij: (389)

Een van de eerste en werkelijk noodzakelijke activiteiten van de mens is het waarnemen van tijdperken¹, die zich aftekenen op de gewelfde hemelboog die zich

¹ De mythologie van de oudheid omvat zowel de oude astronomie als de astrologie. De planeten waren de wijzers die op de wijzerplaat van ons zonnestelsel de uren van bepaalde periodieke gebeurtenissen aanwezen. Zo was Mercurius *de boodschapper* die was aangesteld om de tijd aan te geven van de dagelijkse verschijnselen van zon en maan, en hij was ook op andere manieren verbonden met de god en de godin van het licht.

verheft en die verrijst boven het niveau van de horizon of de gladde waterspiegel. Deze zouden worden aangeduid als de tijden van dag en nacht, van de fasen van de maan, van haar siderische of synodische omlooptijden, en als het tijdperk van het zonnejaar met zijn geregeld terugkerende jaargetijden; op zulke perioden zou de natuurlijke maat van dag en nacht – of van de dag die in licht en donker wordt verdeeld – worden toegepast. Men zou ook ontdekken dat er in het zonnejaar een langste en een kortste zonnedag was, en twee zonnedagen waarvan de dag en de nacht even lang duren; en de tijdstippen daarvan in het jaar konden met de grootste nauwkeurigheid worden aangegeven in de sterrengroepen aan de hemel of de sterrenbeelden, mits rekening wordt gehouden met die retrograde beweging, die in de loop van de tijd een correctie door tussenvoeging van een schrikkel-dag nodig zou maken, zoals het geval was bij de beschrijving van de zondvloed, waarbij een correctie van 150 dagen werd aangebracht voor een tijdperk van 600 jaar, waarin de verwarring over de tijdpunten was toegenomen. . . . Dit zou op natuurlijke manier . . . bij alle volkeren en in alle tijden gebeuren; en men moet aannemen dat de mensheid deze kennis al bezat vóór de tijd die we het historische tijdperk noemen.¹

Op deze basis zoekt de schrijver naar een natuurlijke fysieke werking die alle mensen gemeenschappelijk hebben, en die zodanig is verbonden met de periodieke manifestaties dat ‘het verband tussen de twee soorten verschijnselen . . . in het volksgebruik werd vastgelegd’. Hij vindt deze in

(a) [de fysiologische verschijnselen bij de vrouw] in elke maanmaand van 28 dagen, of 4 weken van elk 7 dagen, zodat er 13 tijdperken vallen in 364 dagen, het zonne-week-jaar van 52 weken van elk 7 dagen. (b) De eerste levenstekenen van een foetus worden gegeven na een periode van 126 dagen of 18 weken van elk 7 dagen. (c) De zogenaamde ‘periode van levensvatbaarheid’ is 210 dagen of 30 weken van elk 7 dagen. (d) De zwangerschapsperiode duurt 280 dagen, of een periode van 40 weken van elk 7 dagen, of 10 maanmaanden van 28 dagen elk, of negen kalendermaanden van 31 dagen. Zo kon op de koninklijke hemelboog worden afgelezen hoe lang de reis duurde van de duisternis van de schoot naar het licht en de glorie van bewust bestaan, dat altijd ondoorgrondelijke mysterie en wonder. . . . Zo zouden de waargenomen perioden van het geboorteprocés een natuurlijke basis vormen voor sterrenkundige berekeningen. . . . We kunnen bevestigen . . . dat dit bij alle volkeren de manier van berekenen was, die óf onafhankelijk óf indirect door middel van onderwijs was verkregen. Het was de rekenmethode van de Hebreeën, want zelfs nu nog berekenen ze de kalender door middel van de 354 en 355 dagen van het maanjaar, en we hebben een specifiek bewijs dat dit de rekenmethode van de oude Egyptenaren was; dit bewijs is als volgt:

(390) Het denkbeeld dat ten grondslag lag aan de religieuze filosofie van de Hebreeën was dat God alle dingen in zich bevatte;² en dat de mens, man én vrouw, zijn evenbeeld vormde. . . . De plaats van de man en de vrouw bij de Hebreeën werd bij de

¹ J.R. Skinner, ongepubliceerd manuscript, blz. 7-8.

² Een tot karikatuur gemaakte en verkleinde voorstelling van parabrahman – het denkbeeld uit de Vedānta – dat het gehele heelal in *zich* bevat, omdat het dat grenzeloze

Egyptenaren ingenomen door de stier en de koe, die aan Osiris en Isis waren gewijd;¹ deze werden respectievelijk weergegeven door een man met een stierenkop en een vrouw met een koeienkop, en die symbolen werden vereerd. Het is bekend dat Osiris de zon en de rivier de Nijl was, het tropische jaar van 365 dagen, wat de getalswaarde van het woord Neilos is, en de stier, omdat hij ook het beginsel 'vuur' en 'levenschenkende kracht' was, terwijl Isis de maan was, de bedding van de rivier de Nijl, of moeder aarde – voor wie water noodzakelijk was voor haar voortbrengende krachten – het maanjaar van 354-364 dagen, zij die de zwangerschapsduur vaststelt, en de koe met het teken van de wassende maansikkel. . . .

Maar het gebruik van de koe bij de Egyptenaren in plaats van de vrouw bij de Hebreëen duidde niet op een radicaal andere betekenis, maar op een overeenkomst in de lering die men in gedachten had, en diende alleen om een symbool van gelijke strekking te vervangen; men beschouwde namelijk de zwangerschapsperiode bij de koe en de vrouw als even lang: 280 dagen of tien maanmaanden van elk vier weken. En de wezenlijke waarde van dit diersymbool bestond uit deze periode, waarvan het teken de wassende maan was.² . . . Men heeft ontdekt dat deze zwangerschaps- en natuurlijke perioden over de hele wereld een onderwerp van symboliek zijn geweest. Ze werden op die manier gebruikt door de hindoes, en ze komen het duidelijkst naar voren bij de Amerikanen uit de oudheid, op de tabletten van Richardson en Gest, en op het kruis van Palenque; en ze vormen duidelijk de basis van de kalendervormen bij de Maya's van Yucatán, bij de hindoes, de Assyriërs en de oude Babyloniërs, en ook bij de Egyptenaren en de oude Hebreëen. De natuurlijke symbolen . . . zouden óf de fallus, óf de fallus en de yoni zijn . . . of het *mannelijke* en het *vrouwelijke*. In feite zijn de woorden die in *Genesis* 1:27 zijn vertaald door de algemene termen man en vrouw . . . zakhar en nekebah, of letterlijk fallus en yoni.³ Hoewel de afbeelding van de fallische symbolen alleen maar de geslachtsdelen van het menselijk lichaam aanduidt, zou, als men kijkt naar hun functies en de ontwikkeling van hun zaad- en eicellen, daarmee ook een soort maatstelsel voor de maantijd kunnen worden aangeduid, en door middel van de maantijd ook de zonnetijd.⁴

Dit is de fysiologische of antropologische sleutel tot het maansymbool. De sleutel die het mysterie van de theogonie ontsluit, of de evolutie van de manvantarische goden, is ingewikkelder en heeft niets fallisch. Daar is alles mystiek en goddelijk. Maar de joden gaven, afgezien van het feit dat ze Jehovah als god van de voortplanting direct met de maan in verband brachten, de voorkeur eraan de hogere hiërarchieën te negeren; ze hebben van sommige ervan (tekens van de dierenriem en planeetgoden) hun aartsvaders gemaakt, waardoor ze het zuiver theosofische denkbeeld antropomorfiseer-

(391)

heelal zelf is, en *er niets buiten parabrahman bestaat*.

¹ Evenals tot op heden in India: de stier van Śiva, en de koe die verschillende śakti's – godinnen – voorstelt.

² Vandaar de verering van de maan bij de Hebreëen.

³ 'Mannelijk en vrouwelijk schiep hij hen.' (*Gen.* 1:27.)

⁴ Skinner, ongepubliceerd manuscript, blz. 11-15.

den en neerhaalden tot het peil van de zondige mensheid.¹ Het manuscript waaraan het bovenstaande is ontleend, verklaart heel duidelijk tot welke hiërarchie van goden Jehovah behoorde, en wie deze joodse GOD was; want het laat in duidelijke taal zien wat de schrijfster altijd nadrukkelijk heeft gezegd – namelijk dat de god die de christenen zich op de hals hebben gehaald, niet meer was dan het maansymbool van het vermogen in de natuur tot voortplanting of voortbrenging. Ze hebben zelfs de Hebreeuwse geheime god van de kabbalisten, ain sof, altijd genegeerd, die in de vroegste kabbalistische en mystieke opvatting even groots was als parabrahman. Maar de kabbala van Rosenroth kan nooit de ware oorspronkelijke leringen van Shimon ben-Yochai geven, die even metafysisch en filosofisch zijn als welke lering dan ook. En hoeveel onderzoekers van de kabbala zijn er die er iets van wisten, behalve uit de verwrongen Latijnse vertalingen ervan? Laten we kort aandacht besteden aan de gedachtegang die de oude joden ertoe bracht voor het altijd ONKENBARE een vervanger in de plaats te stellen, en waardoor de christenen ten onrechte deze vervanger voor de werkelijkheid aanzagen.

Als men aan deze organen [fallus en yoni] als symbolen van scheppende kosmische krachten het denkbeeld van . . . tijdperken kan verbinden, dan zou bij de bouw van tempels als woningen van de godheid, of van Jehovah, dat deel dat als het heilige der heiligen, of de allerheiligste plaats, wordt aangeduid, zijn naam moeten ontlene aan de erkende heiligheid van de voortplantingsorganen, die worden beschouwd als symbolen van maten en ook van een scheppende oorzaak.

De oude wijzen hadden geen naam, geen denkbeeld, en geen symbool, voor de eerste oorzaak.² Bij de Hebreeën was de indirecte opvatting ervan neergelegd in een uitdrukking die aangeeft dat deze niet is te begrijpen – namelijk ain sof, of het onbegrensde. Maar het symbool van de *eerste begrijpelijke manifestatie ervan* was het beeld van een cirkel met zijn middellijn . . . [zie de Proloog, blz. 34] om tegelijk een meetkundig, fallisch, en sterrenkundig denkbeeld uit te drukken . . . want de één komt voort uit de nul, of de cirkel, en zou zonder deze niet kunnen bestaan, en uit de één, of de oorspronkelijke één, komen de negen cijfers, en meetkundig alle vlakke figuren, voort. Zo is in de kabbala deze cirkel met zijn middellijn het teken van de tien sefiroth of emanaties, die de Adam-Kadmon, de archetypische mens, samenstellen, de scheppende oorsprong van alle dingen. . . . Dit denkbeeld om de cirkel en zijn middellijn, d.w.z. het getal tien, te verbinden met de betekenis van de voortplantingsorganen en de allerheiligste plaats . . . werd bouwkundig tot uitdrukking gebracht in de koningskamer, of het heilige der heiligen, van de Grote Piramide, in de tabernakel van Mozes, en in het heilige der heiligen van de tempel van Salomo. . . . Het is de *afbeelding van een dubbele baarmoeder*, want in het Hebreeuws is de letter *hé* ה zowel het getal 5 als het sym-

¹ Zie deel 2, afdeling 2, hfst. 17, 'Het heilige der heiligen', blz. 521ev.

² Omdat deze te heilig was. In de *Veda's* duidt men haar aan als DAT: het is de 'eeuwige oorzaak', en men kan er daarom niet over spreken als over een 'eerste oorzaak', een uitdrukking die impliceert dat er een tijd was waarin er geen enkele oorzaak bestond.

bool van de baarmoeder, en tweemaal 5 is 10, of het fallische getal.¹

Deze ‘dubbele baarmoeder’ toont ook de dualiteit aan van het denkbeeld dat van het hoogste spirituele naar het laagste of aardse gebied werd overgebracht; door de joden werd het tot het laatstgenoemde gebied beperkt. (392) Daarom kreeg bij hen het getal 7 de belangrijkste plaats in hun exoterische religie, een eredienst van uiterlijke vormen en leeg ritueel; bijvoorbeeld hun sabbat, de zevende dag, gewijd aan hun godheid, de maan, het symbool van de voortbrengende Jehovah. Bij andere volkeren typeerde het getal zeven de theogonische evolutie, cyclussen, kosmische gebieden, en de zeven krachten en occulte vermogens in de kosmos – een grenzeloos geheel, waarvan de eerste, bovenste driehoek voor het eindige verstand van de mens onbereikbaar was. Terwijl andere volkeren zich dus, als gevolg van hun gedwongen beperking van de kosmos in ruimte en tijd, alleen bezighielden met het zevenvoudige gemanifesteerde gebied ervan, brachten de joden dit getal uitsluitend met de maan in verband, en baseerden al hun heilige berekeningen erop. Daarom merkt de scherpzinnige schrijver van het eerder geciteerde manuscript het volgende op over de metrologie van de joden:

Indien men 20.612 vermenigvuldigt met $\frac{4}{3}$, zal het product een basis opleveren voor de juiste vaststelling van de gemiddelde omlooptijd van de maan, en als dit product opnieuw met $\frac{4}{3}$ wordt vermenigvuldigd, zal het volgende product een basis opleveren om de juiste duur van het gemiddelde zonnejaar te vinden . . . zodat deze berekening . . . van grote dienst is bij het vaststellen van sterrenkundige tijdperken.²

Dit dubbele getal (mannelijk en vrouwelijk) wordt ook gesymboliseerd in enkele bekende afgodsbeelden, bijvoorbeeld:

Ardhanārī-Īśvara, de Isis van de hindoes, Eridanus of Ardan, of de Hebreeuwse Jordaan, *of bron van herkomst*. Ze staat op een lotusblad dat op het water drijft. Maar de betekenis is . . . dat het symbool androgyn of hermafrodit is, dat is *fallus* en *yonī* gecombineerd, het getal 10, de Hebreeuwse letter jod, י, de *beperking van Jehovah*. Zij, of beter gezegd zij-hij, geeft de minuten aan van dezelfde cirkel van 360 graden.³

‘Jehovah’ is in zijn beste aspect binah, ‘de hoogste bemiddelende moeder, de grote zee, of heilige geest’,⁴ en dus veeleer een synoniem van Maria, de moeder van Jezus, dan van zijn vader; die ‘moeder, het Latijnse mare’, de zee, is hier ook Venus, de Stella del Mare, of ‘ster van de zee’.

De voorouders van de mysterieuze Akkadiërs – de chandra- of induvamša’s, de maankoningen, die volgens de overlevering eeuwen vóór onze tijdrekening in Prayāga (Allāhābad) regeerden – waren uit India gekomen,

¹ Skinner, ongepubliceerd manuscript, blz. 18-20.

² *Op.cit.*, blz. 21-2.

³ *Op.cit.*, blz. 23-4.

⁴ Myer, *Qabbalah*, 1888, blz. 336.

en hadden de eredienst van hun voorvaderen meegebracht, de dienst van Soma, en van zijn zoon Budha, die later de eredienst van de Chaldeeën werd. Toch was zo'n verering, afgezien van de sterren- en zoonanbidding door het volk, in geen enkel opzicht een *afgodendienst*, in elk geval niet méér dan de hedendaagse rooms-katholieke symboliek die hun Maagd Maria – de magna mater van de Syriërs en Grieken – met de maan in verband brengt.

(393) Op deze verering zijn de vroomste rooms-katholieken heel trots, en ze erkennen dat nadrukkelijk. In een *Mémoire* aan de Franse Académie zegt markies De Mirville:

Het is heel begrijpelijk [als een onopzettelijke voorspelling] dat Amon-Ra *de echtgenoot van zijn moeder* is, omdat de magna mater van de christenen *eveneens de echtgenote is van de zoon van wie ze zwanger wordt*. . . . Wij [christenen] *kunnen nu begrijpen waarom Neith haar stralen op de zon werpt, terwijl ze toch de maan blijft*, want de MAAGD, die de KONINGIN VAN DE HEEMEL is, *evenals Neith* dat was, bekleedt de CHRISTUS-ZON, zoals zij op haar beurt door hem wordt bekleed. 'Tu vestis solem et te sol vestit'¹ [zingen de rooms-katholieken tijdens hun dienst].

Wij [christenen] begrijpen ook waarom volgens de beroemde inscriptie in Saïs 'niemand ooit mijn sluier [peplum] heeft opgelicht', want deze zin is, letterlijk vertaald, *de samenvatting van wat in de kerk op de dag van de onbevleete ontvangenis wordt gezongen*.²

Ongetwijfeld kan er niets oprechter zijn dan dit! Het rechtvaardigt volkomen wat Gerald Massey in zijn lezing over 'Oude en moderne maanverering' heeft gezegd:

De man in de maan [Osiris-Sut, Jehovah-Satan, Christus-Judas, en andere maantweelingen] wordt vaak beschuldigd van slecht gedrag. . . . In de maanverschijnselen was de maan als *de maan één*, die tweeslachtig was, en drievoudig van aard – als moeder, kind, en volwassen man. Zo werd het kind van de maan de echtgenoot van zijn eigen moeder! Dit kon niet worden *vermeden* indien er van voortplanting sprake zou zijn. Hij was gedwongen zijn eigen vader te zijn! Zulke verwantschappen werden door de latere sociologie afgewezen, en de oorspronkelijke man in de maan werd taboe verklaard. Toch is dit in zijn jongste, meest onverklaarbare fase de kern geworden van het grofste bijgeloof dat de wereld ooit heeft gekend, want deze maanverschijnselen en hun menselijk voorgestelde verhoudingen, en daartoe behoren ook de incestueuze, vormen juist de grondslagen van de christelijke drie-eenheid als eenheid. Door onbekendheid met de symboliek is de eenvoudige voorstelling uit vroeger tijden het diepzinnigste religieuze mysterie in de moderne maanverering geworden. De roomse kerk beeldt, zonder zich in het minst voor het bewijs te schamen, de Maagd Maria uit, getooid met de zon, en met de maansikkel aan haar voeten, terwijl ze het maankind in haar armen houdt – als kind en echtgenoot van moeder maan. De moeder, het kind, en de volwassen man, vormen de grondslagen. . . .

¹ Vertaling: U bekleedt de zon en de zon bekleedt u.

² De Mirville, *Des esprits*, deel 3, blz. 117, 'Archéologie de la Vierge Mère'.

Zo kan men bewijzen dat onze christologie een gemummificeerde mythologie en kennis van legenden is, die ons in het Oude en in het Nieuwe Testament zijn aangepreemd als een goddelijke openbaring, verkondigd door de stem van God zelf.¹

In de *Zohar* vindt men een aardige allegorie die beter dan wat ook het ware karakter van Jehovah of JHVH in de oorspronkelijke opvatting van de Hebreeuwse kabbalisten onthult. Men treft deze nu aan in de filosofie van de kabbala van Ibn Gebirol, vertaald door Isaac Myer. De schrijver zegt:

In de inleiding die heel oud is, geschreven door rabbi Hezekiah, en die is opgenomen in onze Brody-uitgave van de *Zohar* (1:5b, ev), staat een verslag van een reis die is gemaakt door rabbi Eleazar, zoon van rabbi Shimon ben Yochai, en rabbi Abba.

Ze ontmoetten een man met een zware last, en vroegen zijn naam; maar hij weigerde die te geven, en begon hun de Torah (Wet) uit te leggen. (394)

Ze vroegen: 'Wie is er de oorzaak van dat u zo loopt en zo'n zware last draagt?' Hij antwoordde: 'De letter ' (jod, d.w.z. 10, de symbolische letter van kether en de essentie en kiem van de heilige naam יהוה JHVH). . . ' Ze zeiden hem: 'Als u ons de naam van uw vader zegt, zullen we het stof op uw voeten kussen.' Hij antwoordde: 'Wat mijn vader betreft, *hij had zijn woning in de grote zee, en was daarin een vis* [evenals Vishnu en Dagon of Oannes], die [eerst] de grote zee vernietigde . . . en hij was groot en machtig en een 'Oude van Dagen', totdat hij alle andere vissen in de (grote) zee verslond.' Rabbi Eleazar luisterde en zei: 'U bent de zoon van de heilige vlam, u bent de zoon van Rab Ham-'*nun*-ah Sabah (de oude) [*vis* is in het Aramees of Chaldeeus: *nun* (noon)], u bent de zoon van het licht van de Torah [dharma]', enz.²

Dan legt de schrijver uit dat de vrouwelijke sefira, binah, door de kabbalisten de grote zee wordt genoemd: daarom is binah, van wie de goddelijke namen Jehovah, Jah, en Elohim zijn, eenvoudig de Chaldeeuwse Tiamat, de vrouwelijke macht, de Thalath van Berossus, die heerst over de chaos, en die later door de christelijke theologie als de slang en de duivel werd bestempeld. Zij-hij (Jah-Chavah) is de verhevene (Heh en Eva). Deze Jah-Chavah, of Jehovah, komt dus overeen met onze chaos – vader, moeder, zoon – op het stoffelijk gebied en in de puur fysieke wereld. Daemon en deus tegelijk; de zon en de maan, goed en kwaad, god en demon.

Het magnetisme van de maan brengt leven voort, houdt het in stand en vernietigt het, zowel psychisch als fysiek. En terwijl de maan, sterrenkundig gezien, een van de zeven planeten van de Ouden is, is ze in de theogonie een van de bestuurders daarvan, bij de tegenwoordige christenen evengoed als bij de heidenen. Eerstgenoemden duiden haar aan met de naam van een van hun aartsengelen, laatstgenoemden met de naam van een van hun goden.

¹ Gerald Massey, *Lunolatry; Ancient and Modern*, 1887, blz. 23.

² I. Myer, *Qabbalah*, blz. 335-6.

Zo kan men gemakkelijk de betekenis begrijpen van het ‘sprookje’ dat door Chwolsohn werd vertaald uit een Arabische versie van een oud Chaldeeus manuscript, over Qūthāmā die door het afgodsbeeld van de maan werd onderwezen (zie deel 3).¹ Zowel Seldenus als Maimonides vertellen ons het geheim.² De aanbidders van de terafim (de joodse orakels) ‘seden beelden en beweerden dat, als het licht van de belangrijkste sterren [planeten] deze volkomen doordrong, de engelen genaamd ‘de MACHTEN’ [of de bestuurders van de sterren en planeten] met hen spraken, en hun veel bijzonder nuttige dingen en vaardigheden leerden’. En Seldenus legt uit dat de terafim waren gebouwd en samengesteld volgens de stand van bepaalde planeten, die de Grieken στοιχεῖα noemden, en volgens figuren die aan de hemel stonden en die ἀλεξήτριοι, of *beschermgoden*, werden genoemd. Degenen die de baan van de στοιχεῖα volgden, werden στοιχειωματικοί, of waarzeggers door middel van de στοιχεῖα, genoemd.³

(395) Zulke uitspraken in *De landbouw van de nabateeërs* hebben de wetenschappers echter afgeschrikt, en leidden ertoe dat ze het boek ‘óf tot een *apocriefboek* óf tot een sprookje’ verklaarden, ‘de aandacht van een academicus onwaardig’. Zoals we hebben laten zien, scheurden tegelijkertijd fanatieke rooms-katholieken en protestanten het bij wijze van spreken aan stukken; eerstgenoemden omdat ‘het de verering van demonen beschreef’, laatstgenoemden omdat het ‘goddeloos’ is. Ook hier hebben ze allemaal ongelijk. Het is *geen* sprookje, en wat de vrome kerkmensen betreft: dezelfde verering kan in de Schrift worden aangetoond, hoe verminkt deze door de vertaling ook is. Verering van de zon en de maan, en ook van de sterren en de elementen, kan men terugvinden in de christelijke theologie; terwijl ze door papisten wordt verdedigd, wordt ze door de protestanten krachtig ontkend, maar ze doen dat op eigen risico. We zullen twee voorbeelden geven.

Ammianus Marcellinus onderwijst dat de oude waarzeggerij altijd tot stand kwam met hulp van de geesten van de elementen, ‘spiritus elementorum, en in het Grieks πνεύματα τῶν στοιχείων’.⁴

Maar men heeft nu ontdekt dat de planeten, de elementen, en de dierenriem, niet alleen in Heliopolis werden voorgesteld door de twaalf stenen die de ‘mysteriën van de elementen’, elementorum arcana, werden genoemd, maar ook in de tempel van Salomo, en – waar verschillende schrijvers op wijzen – in verschillende oude Italiaanse kerken en zelfs in de Notre Dame de Paris, waar ze nog steeds zijn te zien.

¹ Noot vert: Waarschijnlijk wordt verwezen naar ‘The idols and the Teraphim’, zie H.P. Blavatsky *Collected Writings*, 7:230-40.

² *Moreh Nevukhim*, 3:30.

³ *De dii Syriis*, Syntagmata 1, hfst. 2: ‘De teraphim labanis, etc.’

⁴ *Historiën*, 21:1:8.

Geen enkel symbool – de zon inbegrepen – was in zijn vele betekenissen ingewikkelder dan het maansymbool. Het geslacht was natuurlijk tweevoudig. Bij sommigen was het mannelijk, bijv. ‘koning Soma’ van de hindoes, en de Chaldeeuwse Sin; bij andere volkeren was het vrouwelijk, de schone godinnen Diana-Luna, Eileithya, Lucina. In Tauris werden mensenoffers gebracht aan Artemis, een vorm van de maangodin; de Krentzers noemden haar Diktytnna, en de Meden en Perzen Anaïtis, zoals blijkt uit een inscriptie van Koloē: Ἀρτέμιδι Ἀνάειτι. Maar we houden ons nu in hoofdzaak bezig met de meest kuise en zuivere van de maagdelijke godinnen, Luna-Artemis, aan wie Pamphos als eerste de bijnaam Καλλίστη gaf, en over wie Euripidēs schreef: Καλλίστη πολὺ παρθένων.¹ Deze Artemis-Lochia, de godin die heerste over de conceptie en de geboorte (*Ilias*, Pausanias, enz.), is in haar functies en als de drievoudige Hekatē, de orfische godheid, de voorgangster van de god van de rabbi’s en voorchristelijke kabbalisten, en zijn lunaire evenbeeld. De godin Τρίμορφος was het verpersoonlijkte symbool van de verschillende en opeenvolgende aspecten die door de maan in elk van haar drie fasen wordt weergegeven; en dit was al een interpretatie van de stoïcijnen,² terwijl de orfiërs de benaming (Τρίμορφος) verklaarden uit de drie natuurrijken waarover ze heerste. Hekatē-Luna is een waardige tegenhangster van de ‘jaloerse god’ van de Hebreeuwse profeten – jaloers, bloeddorstig, wraakzuchtig en veeleisend.

Het hele raadsel van de zonne- en maanverering, zoals die nu in de kerken wordt teruggevonden, berust in feite op dit oeroude mysterie van maanverschijnselen. De met elkaar in wisselwerking staande krachten in de ‘koningin van de nacht’ – die voor de hedendaagse wetenschap verborgen zijn, maar waarvan de oosterse adepten weten dat deze volop actief zijn – geven een goede verklaring voor de duizend-en-een manieren waarop de Ouden de maan beschreven. Tevens blijkt dat kennis van de mysteriën van de maan bij de Ouden veel dieper ging dan bij onze hedendaagse astronomen. Het hele pantheon van maangoden en -godinnen, Nephtys of Neith, Proserpina, Mylitta, Kybelē, Isis, Astartē, Venus, en Hekatē, enerzijds, en Apollo, Dionysos, Adōnis, Bacchus, Osiris, Attis, Thammuz, enz., anderzijds, toont duidelijk aan dat hun namen en titels – namelijk van ‘zonen’ en ‘echtgenoten’ van hun moeders – volledig overeenkomen met de christelijke drie-eenheid. In alle religieuze stelsels werden de functies van de goden als vader, zoon, en echtgenoot, tot één samengevoegd, en de godinnen werden beschouwd als ‘echtgenote, moeder, en zuster’ van de mannelijke god. Eerstgenoemden verenigden de menselijke eigenschappen tot de ‘zon, de schenker van leven’; laatstgenoemden brachten alle andere titels samen in

(396)

¹ Vertaling: verreweg de mooiste van de maagden. Euripidēs, *Hippolytos*, 66; Pausanias, *Beschrijving van Griekenland*, 8:35:8.

² Cornutus, *De natura deorum*, 34:1.

de grote synthese die bekendstaat als Maia, Māyā, Maria, enz., een soort-naam. Maia kreeg bij de Grieken door een verwrongen afleiding de betekenis ‘moeder’, van de wortel ma (voedster), en gaf zelfs haar naam aan de maand mei, die aan al die godinnen was gewijd, vóór ze aan Maria werd gewijd.¹ De oorspronkelijke betekenis was echter Māyā, Durgā, wat door de oriëntalist is vertaald met ‘ontoegankelijk’, maar dat in werkelijkheid het ‘onbereikbare’ betekent, in de zin van illusie en onwerkelijkheid; omdat het de bron en de oorzaak is van betoveringen, de personificatie van ILLUSIE.

(397) Bij religieuze rituelen diende de maan een tweevoudig doel. Terwijl onze satelliet voor exoterische doeleinden werd verpersoonlijkt als een vrouwelijke godin, of in allegorieën en symbolen als een mannelijke god, werd ze in de occulte filosofie beschouwd als een geslachtloze macht die goed moest worden bestudeerd, omdat ze moest worden gevreesd. Bij de ingewijde Indiërs, Chaldeeën, Grieken en Romeinen waren Soma, Sin, Artemis-Soteira (de hermafrodiete Apollo met de lier als attriboot, en de bebaarde Diana met pijl en boog), Deus Lunus, en vooral Osiris-Lunus en Thoth-Lunus², de occulte krachten van de maan. Maar of deze nu mannelijk of vrouwelijk, Thoth of Minerva, Soma of Ashtoreth, is, de maan is het occulte mysterie der mysteriën, en meer een symbool van het kwade dan van het goede. Haar zeven fasen (volgens de oorspronkelijke esoterische verdeling) worden onderscheiden in drie sterrenkundige verschijnselen en vier zuiver psychische fasen. Dat men niet altijd eerbied had voor de maan, blijkt uit de mysteriën, waarin de dood van de maangod (de drie fasen van geleidelijk afnemen en uiteindelijk verdwijnen) allegorisch werd voorgesteld door de maan die de rol vervulde van de *genius van het kwaad* die tijdelijk triomfeert over de licht- en levengevende god (de zon); en alle vaardigheid en kennis van de oude hiërofant in de magie waren nodig om deze triomf in een nederlaag om te zetten.

De eredienst van het *derde* ras van onze ronde, de hermafrodieten, was de oudste van alle, en voor hen werd de *mannelijke* maan heilig, toen na de zogenaamde ‘val’ de geslachten waren gescheiden. ‘Deus Lunus’ werd toen een androgyn, afwisselend mannelijk en vrouwelijk, om ten slotte voor *doeleinden van tovenarij* als tweevoudige kracht te dienen voor het *vierde* wortelras, de Atlantiërs. Bij het *viijde* (het onze) verdeelde de maan- en zonneverering de volkeren in twee afzonderlijke vijandige kampen. Dit leidde tot gebeurtenissen die eonen later in de oorlog van het *Mahābhārata* werden

¹ De rooms-katholieken danken het idee om de maand mei aan de maagd te wijden, aan de heiden Plutarchus, die aantoonde dat ‘mei is gewijd aan Maia (Μαῖα) of Vesta’ (*Ethica*, ‘Romeinse vraagstukken’, 86) – onze moeder-aarde, onze verpersoonlijkte voedster.

² Thoth-Lunus is ‘Budha-Soma’ van India, of ‘Mercurius en de maan’.

beschreven, die voor de Europeanen de *mythische*, maar voor de hindoes en occultisten de historische, strijd tussen de sūryavamśa's en de induvamśa's is. Voortvloeiend uit het tweevoudige aspect van de maan, de verering van respectievelijk de vrouwelijke en de mannelijke beginselen, resulteerde deze dienst in afzonderlijke zonne- en maanvereringen. Bij de Semitische volkeren was de zon lange tijd *vrouwelijk* en de maan mannelijk – deze laatste opvatting was door hen ontleend aan Atlantische overleveringen. Vóór de Shemesh-verering werd de maan 'de heer van de zon', Bel-Shemesh¹, genoemd. Onbekendheid met de oorspronkelijke redenen voor zo'n onderscheid, en met de occulte beginselen, bracht de volkeren tot antropomorfistische afgodendienst. Maar de religie van elk volk in de oudheid was aanvankelijk gebaseerd op de occulte manifestaties van een zuiver abstracte kracht of een beginsel dat nu 'God' wordt genoemd. Juist het tot stand komen van zo'n eredienst met zijn bijzonderheden en rituelen toont aan dat de filosofen die deze subjectieve en objectieve natuurstelsels ontwikkelden, diepgaande kennis bezaten en op de hoogte waren van veel feiten van wetenschappelijke aard. Want behalve dat de rituelen van de maandienst zuiver occult waren, berustten ze, zoals hierboven werd aangegeven, op kennis van fysiologie (bij ons een heel moderne wetenschap), psychologie, heilige wiskunde, meetkunde en metrologie, voor zover het gaat om de juiste toepassing ervan op symbolen en getallen, die slechts tekens zijn die waargenomen natuurlijke en wetenschappelijke *feiten* registreren; kortom op een heel nauwkeurige en diepgaande kennis van de natuur. (398)

Maanmagnetisme brengt leven voort, houdt het in stand en doodt het. Soma belichaamt de drievoudige kracht van de trimūrti, hoewel de niet-ingewijden deze tot op heden niet kennen. De allegorie die zegt dat Soma, de maan, door de goden werd voortgebracht in een ander manvantara (d.w.z. in de tijd *vóór* het ontstaan van ons planetenstelsel) door het karnen van de *oceaan van het leven (ruimte)*, en die andere allegorie waarin 'de rishi's de

¹ Tijdens die periode die niet in de mozaïsche boeken voorkomt – namelijk van de verbanning uit Eden tot de allegorische zondvloed – vereerden de joden en de andere Semieten dayyanishim, דַּיָּאִיִּשִׁים, 'de heerser over de mensen', de 'rechter' of de ZON. Hoewel de joodse canon en het christendom in de *Bijbel* van de zon de 'Heer God' en Jehovah hebben gemaakt, staat dit boek toch vol met weinig verhullende sporen van de androgyn godheid, die Jehovah de zon was, en Ashtoreth de maan in haar vrouwelijke aspect, nog afgezien van de huidige figuurlijke betekenis die eraan is gegeven. God is een 'verterend vuur', en verschijnt *in* en is 'omgeven *door* vuur'. Niet alleen in een visioen van Ezechiël (8:16) 'aanbaden de joden de zon'. De Baäl van de Israëlieten (de Shemesh van de Moabieten en de Moloch van de Ammonieten) kwam overeen met de 'Zon-Jehovah', en hij is nog steeds 'de koning van de menigte van de hemel', de zon, zoals Ashtoreth de 'koningin van de hemel' was – of de maan. De 'zon van de gerechtigheid' is *pas nu* een *figuurlijke* uitdrukking geworden.

aarde melken, waarvan Soma, de maan, het kalf was',¹ hebben een diepe kosmografische betekenis; want niet *onze* aarde werd gemolken, en de maan die we kennen, was niet het kalf.² Als onze wijze wetenschappers evenveel van de mysteries van de natuur hadden geweten als de oude Indo-Europeanen, dan hadden ze zich beslist nooit voorgesteld dat de maan van de aarde was afgeslingerd. Als we de symbolische taal van de Ouden willen begrijpen, moeten we nogmaals denken aan de oudste omzetting in de theogonie, waarbij de zoon zijn eigen vader wordt en de moeder wordt voortgebracht door de zoon, en moeten we deze in de beschouwing betrekken. Anders zal de mythologie de oriëntalisten altijd blijven achtervolgen als 'de ziekte die ontstaat in een bijzonder stadium van de menselijke beschaving!' – zoals Renouf in een Hibbert-lezing ernstig opmerkt.

De Ouden onderwezen de *zelf*-voortbrenging, om het zo te noemen, van de goden: de ene goddelijke essentie, *niet gemanifesteerd*, die eeuwig een tweede zelf, *gemanifesteerd*, voortbrengt; dit tweede zelf, dat androgyn van aard is, *laat op onbevleete manier* al het macro- en mikrokosmische in dit heelal *geboren worden*. We hebben dit enkele bladzijden terug laten zien aan de hand van de cirkel en de middellijn, of de heilige 10.

(399) Maar de oriëntalisten willen dit *niet* inzien, ondanks hun sterke verlangen om één homogeen *element* in de natuur te ontdekken. Zij – de indologen en egyptologen – worden door deze onwetendheid in hun onderzoek belemmerd en bij hun speculaties voortdurend van de waarheid afgeleid. Zo kan De Rougé in de tekst die hij vertaalt de betekenis niet begrijpen van wat Amon-Ra tegen koning Amenhotep zegt (van wie men aanneemt dat hij Memnon is): 'U bent mijn zoon, ik heb u verwekt'; en omdat hij hetzelfde denkbeeld in veel teksten en in verschillende vormen aantreft, is deze heel christelijke oriëntalist ten slotte gedwongen uit te roepen dat 'om dit denkbeeld in de geest van een hiërogliefenschrijver te laten opkomen, er in hun religie een min of meer omlinjende lering moet zijn geweest *die een goddelijke en onbevleete incarnatie in een menselijke vorm een mogelijke gebeurtenis noemde*.'³ Precies. Maar waarom schrijft men de verklaring aan een onmogelijke voorspelling toe, als het hele geheim wordt verklaard uit het feit dat de latere religie de vroegere heeft gekopieerd?

¹ Wilson, *Vishṇu-Purāṇa*, deel 1, blz. 188vn.

² In de allegorie vlucht de aarde, om haar leven te redden, voor Prithu, die haar achtervolgt. Ze neemt de gedaante van een koe aan, en rent trillend van angst weg en verbergt zich zelfs in de gebieden van Brahmā. Ze is dus *niet* onze aarde. Ook verandert het kalf in elk *Purāṇa* van naam. In het ene is het Svāyambhuva-manu, in een ander Indra, in een derde de Himavat (Himālaya) zelf, terwijl Meru de melker was. Deze allegorie is diepzinniger dan men denkt.

³ E. de Rougé, *Annales de philosophie chrétienne*, 1851, deel 42, blz. 346.

Die lering was algemeen verspreid, en ze werd niet ontwikkeld door de geest van een hiërogliefenschrijver, want de Indiase avatāra's zijn een bewijs van het tegendeel. Als De Rougé een 'duidelijker beeld heeft gekregen'¹ van wat 'de goddelijke vader en zoon' bij de Egyptenaren waren, kan hij nog steeds niet uitleggen en begrijpen welke functies bij die oorspronkelijke voortbrenging aan het *vrouwelijke* beginsel werden toegeschreven.² Hij vindt het antwoord niet in de godin Neith, of in Saïs. Toch citeert hij de woorden die de bevelhebber tegen Kambysēs sprak, toen hij die koning de tempel van Saïs binnenleidde: 'Ik liet zijne majesteit kennismaken met de voortreffelijkheid van Saïs, dat de verblijfplaats is van Neith, de grote (vrouwelijke) voortbrengster, genetrix van de zon, die de *eerstgeborene* is, en die niet is verwekt, maar *slechts voortgebracht*',³ en daarom de vrucht is van een *onbevleete moeder*.

Hoeveel grootser, filosofischer en dichterlijker is het werkelijke onderscheid – voor wie in staat is het te begrijpen en te waarderen – tussen de *onbevleete maagd* van de oude heidenen en de hedendaagse *pauselijke* opvatting. Volgens eerstgenoemden *genereert en baart* de eeuwig jeugdige moeder natuur – de tegenhanger van haar oervormen, de zon en de maan – haar 'uit het denkvermogen geboren' zoon, het heelal. De zon en de maan, als mannelijk-vrouwelijke godheden, bevruchten de aarde, de microkosmische moeder, en laatstgenoemde ontvangt en brengt op haar beurt voort. Bij de christenen wordt 'de eerstgeborene' (primogenitus) in feite voortgebracht, d.w.z. verwekt, 'genitum, non factum', en beslist *ontvangen en geboren* – 'Virgo pariet', verklaart de Latijnse kerk. Zo haalt deze het edele spirituele ideaal van de Maagd Maria neer naar de aarde, en terwijl ze haar 'van de aarde aards' maakt, verlaagt ze dat ideaal tot de laagste van de antropomorfe godinnen van het gewone volk.

Neith, Isis, Diana, enz., waren ieder 'een demiurgische godin, tegelijk zichtbaar en onzichtbaar, die haar plaats in de hemel heeft, en *helpt bij het voortbrengen van de soorten*' – kortom de maan. Haar occulte aspecten en vermogens zijn talloos, en in een ervan wordt de maan bij de Egyptenaren Hathor, een ander aspect van Isis,⁴ en deze beide godinnen worden afge- (400)

¹ Zijn *duidelijke* beeld hiervan is dat de Egyptenaren Jehovah (!) en zijn vleesgeworden verlosser (de goede slang), enz., *voorspelden*; hij gaat zelfs zover dat hij Typhōn met de boze draak van de hof van Eden identificeert. En dit gaat door voor serieuze en nuchtere wetenschap.

² De Rougé, *Op.cit.*, blz. 371.

³ De Rougé, *Op.cit.*, blz. 353-4.

⁴ Hathor is de *helse* Isis, de godin bij uitstek van het Westen of de *onderwereld*.

en dezelfde godin heeft op haar troon het volgende opschrift: 'DE GODDELIJKE MOEDER EN VROUWE [OF KONINGIN] VAN DE HEMEL'; ook 'de MORGENSTER', en het 'LICHT VAN DE ZEE' (stella matutina, en lux maris). Alle maangodinnen hadden een tweevoudig aspect, het ene *goddelijk*, het andere *hels*. Ze waren allemaal de maagdelijke moeders van een *onbevlekt* geboren zoon – de ZON. Raoul-Rochette beschrijft de maangodin van de Atheners – Pallas, of Kybelē, Minerva, of opnieuw Diana – met haar zoontje op schoot, die bij haar feesten wordt aangeroepen als Μοῦνη Γενεῖς Θεοῦ, 'de ene moeder van god', en op een leeuw zit, omringd door twaalf personen, in wie de occultist de twaalf grote goden herkent, en de vrome christelijke oriëntalist de apostelen, of beter gezegd de Griekse heidense voorspelling over hen.

Ze hebben beiden gelijk, want de onbevleete *godin* van de Latijnse kerk is een getrouwe kopie van de oudere heidense godinnen; het aantal (twaalf) apostelen is dat van de twaalf stammen, en deze zijn een personificatie van de twaalf grote goden, en van de twaalf tekens van de dierenriem. Bijna elk onderdeel van het christelijk dogma is aan de heidenen ontleend. Semelē, de *vrouw* van Jupiter en de moeder van Bacchus, de *zon*, wordt volgens Nonnus na haar dood ook naar de hemel 'gedragen', of men laat haar naar de hemel opstijgen, waar ze heerst tussen Mars en Venus onder de naam *koningin van de wereld*, of van het heelal, πανβασίλεια; 'bij haar naam beven alle demonen',¹ evenals bij de namen van Hathor, Hekatē en andere helse godinnen.

'Σμεῖλην τρέμουσι δαίμονες.'² Deze Griekse inscriptie op een kleine tempel, overgenomen op een steen die door Beger werd gevonden, en gekopieerd door Montfaucon, zoals De Mirville ons meedeelt,³ stelt ons op de hoogte van het verbazingwekkende feit dat de *magna mater* van de Ouden een schaamteloos *plagiaat was van de onbevleete moedermaagd* van zijn kerk, gepleegd door de *duivel*. Of dit zo is, of juist andersom, is niet van belang. Het is interessant op te merken dat de ARCHAÏSCHE KOPIE en het MODERNE ORIGINEEL volledig overeenkomen.

(401) Als de ruimte het toeliet, zouden we de onbegrijpelijke onverstoorbaarheid en onverschilligheid laten zien die bepaalde volgelingen van de rooms-katholieke kerk vertonen als ze worden geconfronteerd met onthullingen over het verleden. Op de opmerking van Maury⁴ dat 'de maagd bezit nam van alle heilighdommen van Ceres en Venus, en [dat] de heidense rituelen, die waren ingesteld en werden gevolgd ter ere van die godinnen, voor een groot deel werden overgedragen op de moeder van Christus', antwoordt de

¹ Volgens De Mirville (*Des esprits*, 3:112-13), die trots de overeenkomst verkondigt, en *hij moet het weten*.

² Vertaling: Semelē liet de geesten (of demonen) beven.

³ De Mirville, *Op.cit.*, 3:113.

⁴ L.F.A. Maury, *La magie et l'astrologie dans l'antiquité, etc.*, 1860, blz. 13.

pleitbezorger van Rome dat dit inderdaad een feit is, en precies zoals het moet zijn, en heel verklaarbaar.

Het dogma, de liturgie en de rituelen van de roomse apostolische kerk van 1862 treft men aan, gegraveerd op monumenten en geschreven op papyrusrollen en cilinders van *nauwelijks later dan de zondvloed*, waardoor het onmogelijk lijkt het bestaan te ontkennen van een OORSPRONKELIJK PREHISTORISCH [rooms-]KATHOLICISME, WAARVAN HET ONZE SLECHTS DE GETROUWE VOORTZETTING IS . . . [Maar terwijl het eerste het hoogtepunt], het summum van de onbeschaamdheid van demonen en van goëtische necromantie was . . . [is het laatste *goddelijk*]. Als in *onze* [christelijke] *Openbaring* (de Apocalyps) Maria, bekleed met de zon en met de maan onder haar voeten, niets meer gemeen heeft *met de eenvoudige dienaar uit Nazareth* [sic], dan komt dat omdat ze nu de grootste van de theologische en kosmologische krachten in *ons* heelal is geworden.¹

Inderdaad, omdat Pindaros' *Hymnen aan Minerva* 'die aan de rechterhand van haar vader [Jupiter] zit, en machtiger is dan alle andere engelen [of goden]',² eveneens op de maagd worden toegepast. Men laat de heilige Bernardus, geciteerd door Cornelius à Lapide, de Maagd Maria als volgt toespreken: 'De *zonne-Christus* leeft in u, en u leeft in hem.'³

Bovendien geeft dezelfde eenvoudige en heilige man toe dat de maagd de MAAN is. Omdat ze de Lucina van de kerk is die een kind baart, wordt het vers van Vergilius – 'Casta fave Lucina, tuus iam regnat Apollo'⁴ – aan haar gericht. 'De maagd is, evenals de maan, de koningin van de hemel', voegt de ingetogen heilige eraan toe.⁵

Hiermee is de zaak beslist. Hoe meer overeenkomst er volgens schrijvers als De Mirville bestaat tussen de heidense opvattingen en de christelijke dogma's, des te goddelijker schijnt de christelijke religie, en des te meer ziet men deze als de enige ware geïnspireerde religie, vooral in haar rooms-katholieke vorm. De ongelovige wetenschappers en de academici die denken dat ze in de rooms-katholieke kerk juist het tegenovergestelde van goddelijke inspiratie zien, en die niet willen geloven in de duivelse streken van plagiaat door anticipatie, worden flink onder handen genomen. Maar 'ze geloven in niets en verwerpen zelfs *De landbouw van de nabateeërs* als een verzinsel en een hoop bijgelovige onzin', klaagt de schrijver van het verweerschrift. 'Volgens hun tegennatuurlijke opvatting zijn Qūthāmā's 'afgodsbeeld van

¹ De Mirville, *Op.cit.*, 3:118, 119vn, 116.

² Plutarchus, *Ethica*, Tafelgesprekken, 1:2:4, waarin hij Pindaros citeert; vgl. De Mirville, *Op.cit.*, 3:112.

³ *Sermon sur la Sainte Vierge*; vgl. De Mirville, *Op.cit.*, 3:116vn.

⁴ *Eclogae*, 4:10. Vertaling: Zuivere Lucina, wees genadig, uw eigen Apollo is nu koning.

⁵ Cornelius à Lapide, *Commentaar op de Apocalyps*, hfst. 12.

(402) de maan' en het beeld van de madonna één!' Een edele markies schreef 20 jaar geleden zes dikke delen of, zoals hij ze noemt, *Mémoires aan de Franse Academie*, met als enig doel om aan te tonen dat het rooms-katholicisme een geïnspireerd en geopenbaard geloof is. Als bewijs daarvoor voert hij talloze feiten aan, die alle dienen om aan te tonen dat de hele antieke wereld al sinds de zondvloed met de hulp van de duivel systematisch plagiaat had gepleegd van de rituelen, ceremoniën en dogma's van de toekomstige heilige kerk, die eeuwen later zou worden geboren. Wat zou die trouwe zoon van Rome hebben gezegd als hij zijn geloofsgenoot Le Page Renouf, de beroemde egyptoloog van het British Museum, in een van zijn geleerde lezingen had horen verklaren dat 'noch Hebreëen noch Grieken iets van hun opvattingen aan Egypte hadden ontleend'?¹

Maar misschien wilde Renouf juist zeggen dat de Egyptenaren, de Grieken en de oude Indiërs hun opvattingen aan de rooms-katholieke kerk hebben ontleend. En als dat zo is, waarom in naam van de logica verwerpen de papisten dan de aanvullende informatie die de occultisten hun kunnen geven over de maanverering, omdat dit alles toch ertoe bijdraagt om aan te tonen dat de rooms-katholieke eredienst zo oud is als de wereld – VAN SABAEÏSME EN ASTROLATRIE?

De vroegchristelijke en latere rooms-katholieke astrolatrie, of de symbolische verering van zon en maan – die identiek is met die van de gnostici, hoewel minder filosofisch en zuiver dan de 'zoonaanbidding' van de zoroastriërs – is een natuurlijk vervolg op het ontstaan en de oorsprong ervan. Dat de rooms-katholieke kerk symbolen zoals water, vuur, zon, maan en sterren, en nog veel andere, heeft aangenomen, komt eenvoudig doordat de oude eredienst van heidense volkeren door de vroege christenen werd voortgezet. Zo verkreeg Odin zijn wijsheid, macht en kennis door aan de voeten te zitten van Mimir, de in drie opzichten wijze Jotun, die zijn leven doorbracht bij de bron van de oorspronkelijke wijsheid, waarvan de kristalheldere wateren zijn kennis dagelijks vergrootten. Mimir 'putte de hoogste kennis uit de bron, omdat de wereld uit water was geboren; de oorspronkelijke wijsheid was dus in dat mysterieuze element te vinden'.² Het oog dat Odin moest afstaan aan Mimir om die kennis te verkrijgen, is misschien 'de zon, die alle dingen verlicht en doordringt; zijn andere oog is de maan, waarvan de weerkaatsing ons vanuit de diepte aanstaart, en die ten slotte, wanneer ze ondergaat, in de oceaan zakt'.³ Maar er is nog meer. Men zegt dat Loki, de vuurgod, zich zowel in het water heeft verborgen als in de maan,

¹ *Luniatry; Ancient and Modern*, 1887, blz. 7-8, geciteerd door G. Massey.

² Wägnar, *Asgard and the Gods*, 1880, blz. 86.

³ *Op.cit.*

de lichtgever, die hij daarin weerkaatst zag; en deze opvatting dat het vuur een schuilplaats in het water vindt, kwam niet alleen bij de oude Scandinaviërs voor. Ze werd door alle volkeren gedeeld en ten slotte door de eerste christenen aangenomen, die de heilige geest symboliseerden in de gedaante van vuur, ‘gespleten tongen als van vuur’ – de adem van de vader-ZON. Dit ‘vuur’ daalt ook af in het water of de zee: mare, Maria. De duif was bij verschillende volkeren het symbool van de ziel, ze was gewijd aan Venus, de godin die uit het zeeschuim werd geboren, en werd later het symbool van de christelijke anima mundi, of de heilige geest. (403)

Een van de meest occulte hoofdstukken van het *Egyptisch Dodenboek* is hoofdstuk 80, met de titel ‘Het tot stand brengen van de transformatie tot de god die licht geeft op het pad van duisternis’, waarin het ‘vrouw-licht van de schaduw’ Thoth helpt bij zijn terugtocht naar de maan. Men zegt dat Thoth-Hermes zich daarin verbergt, omdat hij de vertegenwoordiger van de geheime wijsheid is. Hij is de gemanifesteerde logos van de lichtzijde ervan, en de verborgen godheid of ‘duistere wijsheid’ wanneer hij zich schijnbaar naar het donkere halfmond terugtrekt. Als de maan over haar macht spreekt, noemt ze zichzelf herhaaldelijk: ‘Het licht dat schijnt in de duisternis’, het ‘vrouw-licht’. Daarom werd de maan het algemeen aanvaarde symbool van alle maagd-moedergodinnen. Zoals de boze ‘kwade’ geesten vroeger strijd voerden tegen de maan, zo zouden ze nu strijden tegen de werkelijke koningin van de hemel, Maria, de maan, zonder echter de overwinning te kunnen behalen. Daarom ook stond de maan in alle heidense theogonieën in nauw verband met de draak, haar eeuwige vijand; de maagd, of madonna, staat op de mythische Satan in de vorm van een draak die verpletterd en machteloos onder haar voeten ligt. Dit omdat de kop en de staart van de draak, die in de oosterse astronomie tot op heden de klimmende en dalende maansknopen voorstellen, in het oude Griekenland ook werden gesymboliseerd door de twee slangen. Hercules doodt ze op de dag van zijn geboorte, en hetzelfde doet het kind op de arm van zijn maagd-moeder. Zoals Gerald Massey in dit verband terecht opmerkt:

Al die symbolen hadden vanaf het begin hun eigen betekenis, en waren geen aankondiging van volkomen andere feiten. De iconografie [en ook de dogma's] uit een tijdperk dat lang vóór het christelijke ligt, waren in Rome blijven bestaan. *Er was geen sprake van vervalsingen of inlassingen van symbolen; alleen een continuïteit van beelden en een verdraaiing van hun betekenis.*¹

¹ G. Massey, *The Natural Genesis*, 1883, deel 1, blz. 445.

Verering van bomen, slangen, en krokodillen

Omdat de slang het voorwerp van afschuw of aanbidding is, voelen de mensen voor haar een onverzoenlijke haat, of ze werpen zich ter aarde voor haar genie. De leugen roept haar aan, de wijsheid maakt aanspraak op haar, de afgunst draagt haar in het hart, en de welsprekendheid op haar caduceus. In de hel wapent ze de zweep van de furiën; in de hemel maakt de eeuwigheid haar tot haar symbool.
– De Chateaubriand¹

(404) De ophieten verklaarden dat er verschillende soorten genii waren, van god tot mens; dat hun superioriteit ten opzichte van elkaar werd bepaald door de mate van licht die aan elk was verleend; en ze beweerden dat er voortdurend een beroep op de slang moest worden gedaan en deze moest worden bedankt voor de bijzondere dienst die ze de mensheid had bewezen. Want ze leerde Adam dat als hij at van de vrucht van de boom van kennis van goed en kwaad, hij zich onmetelijk zou verheffen door de kennis en wijsheid die hij zo zou verkrijgen. Zo luidde de exoterische reden die werd gegeven.

Het is gemakkelijk te zien waar het oorspronkelijke denkbeeld van deze tweevoudige, Janusachtige aard van de slang – het goede en het kwade – vandaan komt. Dit is een van de oudste symbolen, omdat het reptiel voorafging aan de vogel, en de vogel aan het zoogdier. Vandaar het geloof, of beter gezegd het bijgeloof, van de primitieve stammen die denken dat de zielen van hun voorouders in deze vorm voortleven, en vandaar dat de slang overal in verband wordt gebracht met de boom. De legenden over de verschillende dingen die ze voorstelt, zijn talloos; maar omdat de meeste ervan allegorisch zijn, zijn ze nu opgenomen in de categorie van fabels die op onwetendheid en duister bijgeloof gebaseerd zijn. Toen Philostratus bijvoorbeeld vertelde dat de bewoners van India en Arabië het hart en de lever van slangen aten om de taal van alle dieren te leren – dat vermogen werd aan de slang toegeschreven – had hij beslist nooit de bedoeling dat zijn woorden letterlijk zouden worden genomen.² Zoals men, naarmate we verdergaan, meer dan eens zal ontdekken, waren ‘slang’ en ‘draak’ de namen die aan ‘wijzen’ werden gegeven, de ingewijde adepten van de oudheid. Hun wijsheid en geleerdheid werden immers door hun volgelingen verslonden of opgenomen,

¹ François René de Chateaubriand, *Génie du christianisme*, 1802, 1:118.

² *De vita Apollonii*, 3:9.

vandaar de allegorie. Als de Scandinaviër Sigurd volgens de mythe het hart van Fafnir, de draak die hij heeft gedood, roostert, en daardoor de grootste wijze wordt, betekent dit hetzelfde. Sigurd had veel kennis opgedaan over runen en magische toverformules; hij had het 'woord' ontvangen van een ingewijde van die naam, of van een tovenaer, waarna deze stierf, zoals zo velen dat doen, nadat ze 'het woord hebben doorgegeven'. Epiphanius geeft een geheim van de gnostici prijs wanneer hij probeert hun *ketterijen* aan de kaak te stellen. De gnostische ophieten, zegt hij, hadden een reden om de slang te vereren: *omdat ze aan de eerste mensen de mysteriën leerde*.¹ Dat is waar, maar toen ze dit dogma onderwezen, dachten ze niet aan Adam en Eva in het paradijs, maar alleen aan wat hierboven is meegedeeld. De nāga's van de hindoe- en Tibetaanse adepten waren menselijke nāga's (slangen), en geen reptielen. Bovendien is de slang altijd het symbool geweest van opeenvolgende of periodieke verjongingen, van ONSTERFELIJKHEID en TIJD.

De talrijke en bijzonder interessante uiteenzettingen, interpretaties en feiten over slangenverering, die worden gegeven in *The Natural Genesis*, zijn heel scherpzinnig en ze zijn wetenschappelijk juist. Maar ze omvatten in de verste verte niet het *geheel* van de daarin besloten betekenissen. Ze onthullen alleen de sterrenkundige en fysiologische mysteries en enkele kosmische verschijnselen. Op het laagste gebied van stoffelijkheid was de slang ongetwijfeld 'het grote mysterie der mysteriën', en werd heel waar- (405)
schijnlijk 'aangenomen als een symbool van vrouwelijke geslachtsrijpheid, wegens haar vervelling en zelfvernieuwing'. Dit was zo, maar alleen met betrekking tot mysteries over het aardse *dierlijke* leven, want als symbool van 'wederbelichaming en wedergeboorte in de [universele] mysteriën', haar 'eindfase'² – of beter gezegd haar begin- en haar hoogste fasen – behoorde ze niet tot dit gebied. De 'mysteriën' waren ontstaan in het zuivere gebied van ideëel licht, en nadat ze de ronde van de hele cyclus van aanpassingen en symboliek hadden doorlopen, keerden ze terug tot waar ze vandaan waren gekomen – tot de essentie van *onstoffelijke* oorzakelijkheid. Ze behoorden tot de hoogste gnosis. En deze had haar naam en roem beslist niet uitsluitend kunnen verkrijgen op grond van haar inzicht in fysiologische en vooral vrouwelijke functies!

De slang had als symbool evenveel aspecten en occulte betekenissen als de boom zelf – de 'boom van het leven', waarmee ze symbolisch en bijna onverbrekkelijk verbonden was. Of men de boom en de slang nu als metafysisch of als fysiek symbool beschouwt, samen of afzonderlijk, ze zijn in de oudheid nooit zo verlaagd als nu, in onze eeuw van vernieling van afgods-

¹ *Panarion*, boek 1, deel 2, Haer. 37:3.

² Gerald Massey, *The Natural Genesis*, 1883, deel 1, blz. 340.

beelden, niet ter wille van de waarheid, maar ter verheerlijking van de grovere stof. De onthullingen en interpretaties in *The Rivers of Life*¹ zouden de vereerders van de boom en de slang in de tijd van de oude Chaldeeuwse en Egyptische wijsheid hebben verbijsterd; en zelfs de eerste śaiva's zouden met afschuw zijn teruggedeinsd voor de theorieën en veronderstellingen van de schrijver van het genoemde boek. 'Het denkbeeld van Payne Knight en Inman dat het kruis of de tau alleen maar een kopie van de mannelijke organen in de vorm van een driehoek is, is volkomen onjuist', schrijft G. Massey,² die bewijst wat hij zegt. Maar dit is een uitspraak die met evenveel recht kan worden toegepast op bijna alle moderne interpretaties van oude symbolen.

(406) *The Natural Genesis* is een monumentaal boek van onderzoek en overdenking, het volledigste dat ooit over dit onderwerp is uitgegeven; het omvat een breder gebied, en verklaart veel meer, dan alle andere boeken over symboliek die tot dusver zijn geschreven, maar gaat niet verder dan het 'psychotheïstische' stadium van denken in de oudheid. Payne Knight en Inman hadden ook niet helemaal ongelijk, behalve dat ze volstrekt niet inzagen dat hun interpretaties van de 'boom van het leven', als kruis en fallus, alleen maar van toepassing waren op het symbool, en dit slechts benaderden, op de laagste en laatste trap van de evolutionaire ontwikkeling van het denkbeeld van de SCHENKER VAN HET LEVEN. Het was de laatste, meest grofstoffelijke gedaanteverandering van de natuur, in het dier, het insect, de vogel, en zelfs de plant; want het tweevoudig-ene, scheppende magnetisme, in de vorm van de aantrekking van tegengestelden, of geslachtelijke polarisatie, werkt zowel in de constitutie van het reptiel en van de vogel als in die van de mens. Bovendien kunnen alle hedendaagse kenners van de symboliek en alle oriëntalisten, omdat ze niet op de hoogte zijn van de werkelijke door het occultisme onthulde mysteries, alleen maar deze laatste trap zien. Als men hun zou zeggen dat deze manier van voortplanting, die alle wezens op deze aarde nu gemeenschappelijk hebben, maar een voorbijgaande fase is, een fysiek middel om de voorwaarden te verschaffen voor de verschijnselen van het leven – en om deze voort te brengen – die in dit wortelras zal veranderen, en in het volgende zal verdwijnen, dan zouden ze lachen om zo'n bijgelovig en onwetenschappelijk denkbeeld. Maar de geleerdste occultisten zeggen dit, omdat ze het weten. De wereld van levende wezens, die alle hun soort voortplanten, is de levende getuige van de verschillende manieren van voortplanting in de evolutie van dierlijke en menselijke soorten en rassen; en de natuurkenner zou deze waarheid intuïtief moeten aanvoelen, zelfs al is hij nog niet in staat om deze te bewijzen. En hoe zou hij dat trouwens gezien de

¹ James G. Forlong, Londen, 1883.

² Massey, *The Natural Genesis*, deel 1, blz. 424.

huidige manier van denken ook kunnen! Er zijn maar enkele schaarse bakens van de archaïsche geschiedenis van het verleden, en voor zover de wetenschappers ze tegenkomen, worden ze aangezien voor wegwijzers van ons korte tijdperk. Zelfs de zogenaamde ‘universele’ (?) geschiedenis omvat maar een heel klein deel van de bijna grenzeloze ruimte van de nog niet verkende gebieden van ons meest recente, het vijfde, wortelras. Daarom wordt elke nieuwe wegwijzer, elk nieuw teken uit het grijze verleden dat wordt ontdekt, toegevoegd aan de oude voorraad gegevens, om met dezelfde soort vooroordelen te worden uitgelegd, zonder enige verwijzing naar de specifieke denkwereld waartoe dat bepaalde teken misschien behoort. Hoe kan de waarheid ooit aan het licht komen als deze methode nooit wordt veranderd!

In het begin van hun gemeenschappelijke bestaan als symbool van het onsterfelijke zijn, waren de boom en de slang dus werkelijk goddelijke denkbeelden. De boom *was omgekeerd*, en zijn wortels ontsprongen aan de hemel en groeiden uit de wortelloze wortel van het al-zijn. Zijn stam groeide en ontwikkelde zich, en doorkruiste de gebieden van pleroma; hij liet zijn weelderige takken kruisgewijs groeien, eerst op het gebied van nauwelijks gedifferentieerde stof, en dan naar beneden tot ze het aardse gebied bereikten. Zo zegt de *Bhagavad Gītā* dat de *aśvattha*, de boom van leven en zijn, waarvan alleen de vernietiging tot onsterfelijkheid leidt, met zijn wortels omhoog en zijn takken naar beneden groeit (15:1). De wortels stellen het opperwezen, of de eerste oorzaak, de LOGOS, voor; maar men moet boven deze wortels uitgaan om *zich met Krishṇa te verenigen*, die, zoals Arjuna zegt (11:37), ‘groter is dan Brahmā, en de eerste oorzaak, . . . het onvernietigbare, dat wat is en niet is, en deze twee te boven gaat’. Zijn takken zijn *hiraṇyagarbha* (Brahmā of Brahman in zijn hoogste manifestaties, zeggen Śrīdhara en Madhusūdana), de hoogste *dhyāni-chohans* of *deva*’s. De *Veda*’s zijn zijn bladeren. Alleen hij die *boven* de wortels uitgaat, zal nooit terugkeren, d.w.z. zal tijdens deze ‘eeuw’ van Brahmā niet meer reïncarneren.

Pas toen zijn zuivere takken het aardse slijk van de hof van Eden, van ons ras van Adam, hadden aangeraakt, werd deze boom door de aanraking bezoedeld en verloor zijn oorspronkelijke zuiverheid, en werd de slang van de eeuwigheid – de in de hemel geboren LOGOS – ten slotte verlaagd. In de oudheid – tijdens de *goddelijke dynastieën* op aarde – werd het nu gevreesde reptiel beschouwd als de eerste lichtstraal die uit de afgrond van het goddelijk mysterie voortkwam. Terwijl onafzienbare tijdperken voorbijgingen, liet men het verschillende vormen aannemen, en de natuurlijke symbolen die eraan werden aangepast waren talrijk: want uit de oneindige tijd zelf – *kāla* – viel het in de ruimte en tijd die uit het menselijke speculatieve denken zijn voortgekomen. Deze vormen waren kosmisch en sterrenkundig, theïstisch en pantheïstisch, abstract en concreet. Ze werden achtereenvolgens de Pooldraak

(407)

en het Zuiderkruis, de Alpha Draconis van de piramide, en de hindoe-boedhistische draak, die de zon tijdens zijn verduisteringen altijd bedreigt maar nooit verslindt. Tot die tijd bleef de boom steeds groen, want hij werd besproeid door de wateren van het leven; de grote draak bleef altijd goddelijk zolang hij binnen de grenzen van de sterrenvelden werd gehouden. Maar de boom groeide, en zijn laagste takken raakten ten slotte de gebieden van de hel – onze aarde. Toen kwam de grote slang Nidhögg – hij die de lijken van de boosdoeners in de ‘hal van ellende’ (het menselijk leven) verslindt, zodra deze in ‘hvergälmer’, de ziedende ketel (van menselijke begeerten), zijn gedompeld – en knaagde aan de wereldboom. De wormen van stoffelijkheid bedekten de eens gezonde en machtige wortels, en kruipen nu steeds verder omhoog langs de stam; terwijl de Midgard-slang, die ligt opgerold op de bodem van de zeeën, zich om de aarde kronkelt, en deze door haar giftige adem de kracht ontnemt om zich te verdedigen.

De draken en slangen van de oudheid zijn alle zevenkoppig – ‘één kop voor elk ras, en elke kop met zeven haren’, zoals de allegorie zegt. Ja, vanaf Ananta, de slang van de eeuwigheid die Vishṇu door het manvantara draagt, vanaf de oorspronkelijke eerste Śesha, van wie, zoals het in de *Purāṇa*’s wordt voorgesteld, de zeven koppen ‘duizend koppen’ worden, tot de zevenkoppige Akkadische slang toe. Dit stelt symbolisch de zeven beginselen in de natuur en in de mens voor; de hoogste of *middelste* kop is het zevende beginsel. Philo spreekt in zijn *Schepping van de wereld* niet over de mozaïsche, joodse sabbat, als hij zegt dat de wereld werd voltooid ‘volgens de volmaakte aard van het getal 6’.¹ Want, ‘*wanneer die rede [nous], die heilig is overeenkomstig het getal zeven, de ziel [of beter gezegd het levende lichaam] is binnengegaan*, worden daardoor het getal zes en alle sterfelijke dingen die door dat getal worden voortgebracht, beteugeld’.² En verder: ‘Het getal 7 is overal op aarde de feestdag, de *geboortedag van de wereld*. Ik weet niet of er wel iemand is die het getal 7 met toepasselijke woorden zou kunnen huldigen.’³ De schrijver van *The Natural Genesis* denkt dat

(408) het zevental sterren in de Grote Beer [de saptarshi] en de zevenkoppige draak een zichtbare oorsprong verschaffen aan de bovengenoemde symbolische zeven van de tijd. De godin van de zeven sterren was, als Geb, de moeder van de tijd; vandaar Gebti en Sebti voor de twee tijden en het getal zeven. Sothis wordt de ster van de zeven genoemd. Sevekh (Kronos), de zoon van de godin, draagt de naam: de zeven of de zevende. Dit geldt ook voor Sefekh Abu, die het huis in de hemel bouwt, zoals de wijsheid (sophia) het hare met zeven zuilen bouwde. De oorspronkelijke Kronotypen waren zeven in aantal, en zo is het begin van de tijd in

¹ *De opificio mundi*, §30.

² *Legum allegoriae*, §6.

³ *De opificio mundi*, §30.

de hemel gebaseerd op het getal en de naam zeven, omdat de sterren dat aangaven. Terwijl de zeven sterren jaarlijks ronddraaiden, bleven ze als het ware met de wijsvinger van de rechterhand wijzen, en beschreven een cirkel in de hogere en lagere hemel.¹ Het getal zeven deed op natuurlijke wijze denken aan een zevenvoudige maat, die leidde tot wat men *zevenen* zou kunnen noemen, en tot het aanduiden en verdelen van de cirkel in zeven overeenkomstige delen die werden toegewezen aan de zeven grote sterrenbeelden; en zo werd de hemelse heptanomis² van Egypte gevormd.

Toen de sterrenheptanomis uiteenviel en werd verdeeld in vier delen, werd ze met vier vermenigvuldigd, en namen de 28 tekens de plaats in van de oorspronkelijke zeven sterrenbeelden; het vastgelegde resultaat daarvan was de maan-dierenriem van 28 dagen.³ . . . In de Chinese indeling worden de vier zevens toegekend aan de vier genii die over de vier hemelstreken heersen. [In het Chinese boeddhisme en de Chinese esoterie worden de genii voorgesteld door vier draken – de ‘mahārājā’s’ van de stanza’s.] De zeven noordelijke sterrenbeelden vormen de zwarte krijger; de zeven oostelijke (de Chinese herfst) de witte tijger; de zeven zuidelijke zijn de vermiljoenrode vogel; en de zeven westelijke (die van de lente) de azuren draak. Elk van deze vier geesten heerst tijdens één maanweek over zijn heptanomis. De voortbrengster van de eerste heptanomis (Typhōn van de zeven sterren) nam nu een maankarakter aan. . . . in deze fase blijkt de godin Sefekh, van wie de naam het getal 7 betekent, het vrouwelijke woord of de logos te zijn, in plaats van de moeder van de tijd, die als godin van de zeven sterren het vroegere *woord* was.⁴

De schrijver toont aan dat de godin van de Grote Beer en de moeder van de tijd in Egypte sinds de oudste tijden het ‘levende woord’ was, en dat ‘Sevek-Kronos, met als symbool de krokodil-draak, de voorplanetaire vorm van Saturnus, haar zoon en echtgenoot werd genoemd; hij was haar woord-logos’.⁵

Het bovenstaande is heel duidelijk, maar niet alleen kennis van de astronomie bracht de Ouden tot het indelen in *zevenen*. De oorspronkelijke oorzaak gaat veel dieper en zal later worden uitgelegd.

De bovenstaande citaten zijn geen zijpaden. Ze worden naar voren gebracht om te laten zien (a) waarom een volledig ingewijde een ‘draak’, een ‘slang’, een ‘nāga’, werd genoemd, en (b) dat de priesters van de oudste dynastieën in Egypte onze zevenvoudige indeling om dezelfde reden en op dezelfde basis gebruikten als wij. Dit moet echter nader worden toegelicht. Zoals al werd opgemerkt, worden dat wat G. Massey de vier genii van de vier

¹ Om dezelfde reden komt men zo tot de indeling van de beginselen in de mens in zevenen, omdat ze dezelfde cirkel beschrijven in de hogere en lagere natuur van de mens.

² Vert.: zevendeling.

³ De zevenvoudige indeling is dus de oudste en ging vooraf aan de viervoudige indeling. Ze is de wortel van de archaische indeling.

⁴ Gerald Massey, *The Natural Genesis*, deel 2, blz. 312-3.

⁵ *Op.cit.*, deel 2, blz. 344.

(409) hemelstreken noemt, en wat de Chinezen aanduiden als de zwarte krijger, de witte tijger, de vermiljoenrode vogel, en de azuren draak, in de geheime boeken de ‘vier verborgen draken van wijsheid’ en de ‘hemelse nāga’s’ genoemd. Zoals al werd aangetoond, is de zevenkoppige of zevenvoudige DRAAK-LOGOS in de loop van de tijd om zo te zeggen opgesplitst in vier heptanome gedeelten, of 28 stukken. Elke maanweek heeft een eigen occult karakter in de maanmaand; elk van de 28 dagen heeft zijn bijzondere kenmerken, evenals elk van de twaalf sterrenbeelden, afzonderlijk of in combinatie met andere tekens, een occulte invloed ten goede of ten kwade heeft. Dit omvat alle kennis die de mens op deze aarde kan verkrijgen; toch zijn er maar weinigen die haar verkrijgen, en nog geringer in aantal zijn de wijzen die tot de wortel van de kennis doordringen die wordt gesymboliseerd door de grote oerdraak, de spirituele LOGOS van deze zichtbare tekens. Maar zij die erin slagen, ontvangen de naam ‘draken’, en zij zijn de ‘arhats van de vier waarheden van de 28 vermogens’, of eigenschappen, en ze zijn altijd zo genoemd.

De neoplatonisten van Alexandrië beweerden dat men zich, om een werkelijke Chaldeeër of magiër te worden, de wetenschap of kennis eigen moet maken van de tijdperken van de zeven bestuurders van de wereld, in wie alle wijsheid is. Proclus¹ schrijft aan Iamblichus een andere versie toe, die de betekenis echter niet verandert. Hij zegt dat ‘de Assyriërs niet alleen de verslagen over 27 myriaden jaren hebben bewaard, zoals Hipparchus zegt, maar ook over alle apocatastasen en tijdperken van de zeven heersers van de wereld’. De legenden van elk volk en elke stam, beschaafd of onbeschaafd, wijzen op het eens universele geloof in de grote wijsheid en listigheid van de slangen. Ze hebben een ‘betoverende werking’. Ze hypnotiseren de vogel met hun blik, en heel vaak kan zelfs de mens geen weerstand bieden aan hun betoverende invloed; het symbool is dus heel toepasselijk.

De krokodil is de Egyptische draak. Hij was het tweevoudige symbool van hemel en aarde, van zon en maan, en was wegens zijn amfibische aard aan Osiris en Isis gewijd. Volgens Eusebius stelden de Egyptenaren de zon voor als de stuurman op een schip dat door een krokodil werd voortgetrokken ‘om de beweging van de zon in het vochtige [de ruimte] aan te geven’.² De krokodil was bovendien het symbool van Egypte zelf – van *Beneden-Egypte*, omdat dat het moerassigste van de twee landen is. De alchemisten hebben een andere interpretatie.³ Ze zeggen dat het symbool van de zon in het schip op de ether van de ruimte betekende dat de hermetische stof het beginsel, of de basis, van goud, of van de *filosofische zon*, is; het water

¹ *Commentaar op de Timaeus van Plato*, 1:100.29-101.2.

² *Praeparatio evangelica*, 3:11.

³ Vgl. J.-M. Ragon, *Orthodoxie maçonnique*, 1853, blz. 570.

waarin de krokodil zwemt, is dat water of die stof in vloeibare toestand; het schip zelf – ten slotte – stelt het vaartuig van de natuur voor, waarin de zon of het zwavelachtige vurige beginsel als stuurman optreedt, want de zon leidt het werk door zijn inwerking op het *vocht* of het *kwik*. Het bovenstaande wordt alleen voor de alchemisten gezegd. (410)

De slang werd pas in de middeleeuwen het symbool van het kwaad en van de duivel. De eerste christenen – en ook de gnostische ophieten – hadden hun tweevoudige logos: de goede en de slechte slang, de Agathodaimōn en de Kakodaimōn. Dit wordt bewezen door de geschriften van Marcus, Valentinus, en vele anderen, en vooral in de *Pistis Sophia* – ongetwijfeld een geschrift uit de eerste eeuwen van het christendom. Op de marmeren sarcofaag van een graf dat in 1852 bij de Porta Pia werd ontdekt, ziet men het tafereel van de aanbidding door de wijzen uit het Oosten, ‘of anders’, zoals wijlen C.W. King in *The Gnostics* opmerkt, ‘de oervorm van dat tafereel – de geboorte van de nieuwe zon’.¹ De mozaïekvloer vertoonde een bijzondere tekening die een voorstelling zou kunnen zijn, óf (a) van Isis die het kind Harpokratēs voedt, óf (b) van de madonna die het kind Jezus voedt. In de kleinere sarcofagen die rond de grote waren opgesteld, vond men elf als boekrollen opgerolde loden platen, waarvan er drie zijn ontcijferd. De inhoud hiervan moet men beschouwen als een definitief antwoord op een veelbesproken vraag, want deze toont aan dat óf de eerste christenen tot de 6de eeuw bona fide heidenen waren, óf dat het dogmatische christendom op grote schaal van anderen was geleend, en in zijn geheel naar de christelijke kerk was overgegaan – met zon, boom, slang, krokodil en al.

Op de eerste plaat ziet men Anubis . . . die een boekrol vasthoudt; bij zijn voeten staan twee borstbeelden van vrouwen; daaronder twee ineengestrengelde slangen . . . een lijk dat is omzwachteld als een mummie. Op de tweede rol . . . staat Anubis . . . die een kruis vasthoudt, het ‘teken van het leven’. Onder zijn voeten ligt het lijk, omsloten door de talrijke kronkels van een reusachtige slang, de Agathodaimōn, de bewaker van de overledenen. . . . Op de derde rol . . . draagt Anubis op zijn arm een langwerpige voorwerp . . . waardoor de contouren van de afbeelding de vorm krijgen van een volledig Latijns kruis. . . . Aan de voeten van de god ligt een parallellogram, het Egyptische ‘wereld-ei’, en een in een cirkel opgerolde slang kruipt daarheen. . . . Onder de borstbeelden staat de letter *ω* zeven keer herhaald naast elkaar, wat aan de ‘namen’ doet denken . . . Heel opmerkelijk is ook de rij lettertekens, kennelijk Palmyreens, op de benen van de eerste Anubis. Als men veronderstelt dat deze talismans niet uit het geloof in Isis zijn voortgekomen, maar uit het nieuwere ophitische geloof, dan kan de *slangenfiguur* heel goed die ‘ware en volmaakte slang’ voorstellen die de zielen van hen die op haar vertrouwen, uit het Egypte van het lichaam, en door de Rode Zee van de Dood, naar het beloofde

¹ King, *The Gnostics and Their Remains*, 2de ed., 1887, blz. 366.

land leidt, terwijl ze hen onderweg beschermt tegen de slangen van de woestijn, d.w.z. de heersers van de sterren.¹

- (411) En deze ‘ware en volmaakte slang’ is de zevenletterige god, van wie men nu veronderstelt dat hij Jehovah is, en Jezus *één met hem*. In de *Pistis Sophia*, een boek dat ouder is dan de *Openbaring* van Johannes, en duidelijk uit dezelfde school komt, wordt de kandidaat voor inwijding door christos naar deze god van de zeven klinkers gezonden. *Openbaring* (10:4) zegt: ‘De [slang van de] zeven donderslagen spraken deze zeven klinkers uit’, maar ‘Wat de zeven donderslagen gezegd hebben, moet je geheimhouden. Schrijf het niet op.’ ‘Bent u op zoek naar deze mysteries?’, vraagt Jezus in de *Pistis Sophia* (§378). ‘Geen mysterie kan deze overtreffen [de zeven klinkers]: want ze zullen uw zielen dichterbij het licht der lichten brengen’ – d.w.z. bij de ware wijsheid. ‘Niets overtreft daarom de mysteries die u zoekt, behalve *het mysterie van de zeven klinkers en hun* NEGENENVEERTIG krachten, en hun getallen.’

In India was dit *het mysterie van de zeven* VUREN en hun negenenveertig vuren of aspecten, of ‘de vertakkingen daarvan’ – precies hetzelfde.

Deze zeven klinkers worden in India bij de esoterische boeddhisten, in Egypte, Chaldea, enz., en bij de ingewijden van elk ander land, voorgesteld door de swastikatekens op de kronen van de zeven koppen van de slang van de eeuwigheid. In de hermetische geschriften laat de ‘sterveling’ op elk van de zeven gebieden van opstijging *na de dood* een van zijn ‘zielen’ (of beginselen) achter, tot hij op het gebied boven alle zones is aangekomen en overblijft als de grote vormloze slang van absolute wijsheid – of de godheid zelf. De zevenkoppige slang heeft in de geheime leringen meer dan één betekenis. Ze is de zevenkoppige Draco, van wie elke kop een ster van de Kleine Beer is, maar ze was ook en bij uitstek de slang van de duisternis (d.w.z. onvoorstelbaar en onbegrijpelijk), van wie de zeven koppen de zeven logoi waren, de weerspiegelingen van het ene en eerste gemanifesteerde licht – de universele LOGOS.

11

Daemon est deus inversus

Deze symbolische zin is, in zijn vele facetten, in de ogen van alle latere dualistische religies – of beter gezegd theologieën – en vooral in het licht van het christendom, ongetwijfeld heel gevaarlijk en destructief. Toch is het niet gerechtvaardigd en ook niet juist te zeggen dat het christendom Satan heeft

¹ King, *Op.cit.*, blz. 366-8.

bedacht en voortgebracht. SATAN heeft altijd bestaan als ‘tegenstander’, de tegenwerkende kracht die nodig is voor het evenwicht en de harmonie van de dingen in de natuur – zoals de schaduw nodig is om het licht nog helderder te laten uitkomen, zoals de nacht die meer *reliëf* geeft aan de dag, en zoals de kou die ons de weldaad van de warmte meer laat waarderen. Homogeniteit is één en ondeelbaar. Maar als het homogene ene en absolute niet alleen maar een manier van zeggen is, en als heterogeniteit met haar twee aspecten daarvan afstamt – en dus zijn in tweeën vertakte schaduw of weerspiegeling is – dan moet zelfs die goddelijke homogeniteit de essentie van zowel goed als kwaad in zich bevatten. Als ‘God’ absoluut, oneindig, en de universele wortel van alles in de natuur en haar heelal is, waar komt dan het kwaad, of de duivel, vandaan, als het niet uit dezelfde ‘gouden schoot’ van het absolute komt? Zo worden we gedwongen om óf de emanatie van goed en kwaad, van Agathodaimōn en Kakodaimōn te aanvaarden als loten van dezelfde stam van de boom van het zijn, óf ons neer te leggen bij de ongerijmdheid van een geloof in twee eeuwige absoluten! (412)

Omdat we de oorsprong van het denkbeeld tot het allereerste begin van het menselijk denken moeten naspeuren, is het alleen maar juist om daarbij zelfs de spreekwoordelijke duivel het zijne te geven. De oudheid kende geen afzonderlijke, door en door slechte ‘god van het kwaad’. Het heidense denken stelde goed en kwaad voor als tweelingbroers, geboren uit dezelfde moeder – de natuur; zodra dat denken niet langer archaisch was, veranderde wijsheid in filosofie. In het begin waren de symbolen van goed en kwaad niets anders dan abstracties, licht en duisternis; toen koos men hun symbolen uit de natuurlijkste en steeds terugkerende periodieke kosmische verschijnselen – de dag en de nacht, of de zon en de maan. Vervolgens gaf men ze weer door de menigten zonne- en maangoden, en werd de draak van de duisternis tegenover de draak van het licht gesteld.¹ De menigte van Satan is een zoon van god, en dat geldt ook voor de menigte van de bnei-elohim, de kinderen van god die kwamen ‘om voor de heer, hun vader, te verschijnen’.² ‘De zonen van god’ werden pas ‘gevalen engelen’ nadat ze zagen dat de dochters van de mensen *mooi waren*.³ In de Indiase filosofie behoren de sura’s tot de eerste en stralendste goden, en worden pas asura’s wanneer de brahmaanse fantasie hen heeft onttroond. Satan nam nooit een antropomorfe, geïndividualiseerde vorm aan vóór de mens ‘één levende persoonlijke god’ had geschapen – en zelfs toen slechts uit noodzaak. Men had behoefte aan camouflaage, een zondebok om de wreedheid, de blunders en de overduide-

¹ Zie stanza’s 5 en 7, blz. 137ev en blz. 241ev.

² Job 2.

³ Genesis 6:2, 4.

lijke onrechtvaardigheid te verklaren, die werden begaan door hem aan wie men absolute volmaaktheid, barmhartigheid, en goedheid toeschreef. Dit was het eerste karmische gevolg van het verlaten van een filosofisch en logisch pantheïsme, om als steun voor de luie mens 'een barmhartige vader in de hemel' in te voeren, van wie de daden als *natura naturans*,¹ de 'bevallige maar steenkoude moeder', elke dag en elk uur die veronderstelling tegen spreken. Dit leidde tot de oertweelingen, Osiris-Typhōn, Ormazd-Ahriman, en ten slotte Kaïn-Abel *en al die andere* tegenstellingen.

Terwijl 'God', de schepper, eerst synoniem was met de natuur, werd hij ten slotte als de maker ervan beschouwd. Pascal lost het probleem heel handig op: 'De natuur heeft volmaaktheden om aan te tonen dat ze het beeld van god is, en gebreken om aan te tonen dat ze *slechts* zijn beeld is', zegt hij.²

(413) Hoe verder men teruggaat in de duisternis van de prehistorie, des te filosofischer de oervorm van de latere Satan eruitziet. De eerste 'tegenstander' in individuele menselijke vorm die men in de oude literatuur van de *Purāṇa*'s tegenkomt, is een van haar grootste rishi's en yogī's – Nārada, bijgenaamd de 'ruziemaker'.

En hij is een brahmaputra, een zoon van de mannelijke Brahmā. Maar over hem later meer. Wie de grote 'misleider' werkelijk is, kan men vaststellen door hem *met open ogen* en met een onbevooroordeelde geest te zoeken in alle oude kosmogonieën en heilige geschriften.

Het is de vermenselijkte demiurg, de schepper van hemel en aarde, als deze los wordt gezien van de gezamenlijke menigten van zijn medescheppers, die hij zogezegd vertegenwoordigt en waarvan hij de synthese is. *Nu* is het de god van de *theologieën*. 'De wens is de vader van de gedachte.' Eens een filosofisch symbool dat werd overgelaten aan een verdorven menselijke fantasie; daarna vervormd tot een duivelse, bedriegende, listige en jaloerse god.

Omdat draken en andere gevallen engelen elders in dit boek worden beschreven, zullen we hier volstaan met een paar woorden over de veel belasterde Satan. De onderzoeker zal er goed aan doen te bedenken dat de duivel bij elk volk, behalve de christelijke volkeren, tot op de dag van vandaag geen slechter wezen is dan het tegenovergestelde aspect in de tweevoudige natuur van de zogenaamde schepper. Dit is alleen maar vanzelfsprekend. Men kan niet beweren dat god de synthese van het gehele heelal is, alomtegenwoordig, alwetend en oneindig, en hem dan van het kwade scheiden. Omdat er in de wereld veel meer kwaad dan goed is, volgt hieruit op logische gronden dat god óf het kwade in zich moet bevatten, dan wel er de directe oorzaak van moet zijn, óf dat hij zijn aanspraken op absoluut-

¹ Vertaling: 'de voortbrengende natuur', of 'de natuur als scheppend beginsel'.

² Blaise Pascal, *The Thoughts of Blaise Pascal*, vert. C. Kegan Paul, 1885, blz. 192.

heid moet opgeven. De Ouden begrepen dit zo goed dat hun filosofen – nu nagevolgd door de kabbalisten – het kwade definieerden als de schaduwzijde van god of het goede: ‘daemon est deus inversus’ is een heel oud gezegde. In feite is het kwade alleen maar een tegenwerkende blinde natuurkracht; het is *reactie*, *tegenstand* en *tegenstelling* – kwaad voor sommigen, goed voor anderen. Er bestaat geen *kwaad op zich*: alleen maar de schaduw van het licht; zonder deze zou het licht niet kunnen bestaan, zelfs niet in ons denken. Als het kwade verdween, zou het goede tegelijk daarmee van de aarde verdwijnen. De ‘oude draak’ was zuivere geest voordat hij stof werd, *passief* vóór hij *actief* werd. In de Syrisch-Chaldeeuwse magie zijn Ophis en Ophiomorphos verenigd in de dierenriem, in het teken van de androgyne Maagd-Schorpioen. Vóór haar val op aarde was de ‘slang’ Ophis-Christos, en na haar val werd ze Ophiomorphos-CHRESTOS. In de beschouwingen van de kabbalisten wordt het kwaad overal als een KRACHT behandeld die het goede tegenwerkt, maar er tegelijkertijd onmisbaar voor is, omdat het er levenskracht en bestaan aan geeft die het goede anders nooit zou hebben. Er zou geen *leven* mogelijk zijn (in mājāvische zin) zonder *dood*, geen regeneratie en wederopbouw zonder vernietiging. De planten zouden in eeuwig zonlicht afsterven, evenals de mens, die een automaat zou worden als hij zijn vrije wil niet gebruikt en niet streeft naar dat zonlicht, dat zijn wezen en waarde voor hem zou verliezen als hij alleen maar licht had. (414)

Het goede is alleen oneindig en eeuwig in het eeuwig voor ons verborgene, en daarom stellen we het ons als eeuwig voor. Op de gemanifesteerde gebieden houdt het ene het andere in evenwicht. Er zijn maar weinig theïsten – en mensen die in een persoonlijke god geloven – die niet van Satan de schaduw van God maken; of die, terwijl ze die twee met elkaar verwarren, niet geloven dat ze het recht hebben tot die afgod te bidden en zijn hulp en bescherming te vragen voor het uitvoeren en ongestraft blijven van hun slechte en wrede daden. ‘Leid ons niet in verzoeking’ wordt dagelijks door miljoenen christelijke mensenharten gericht tot ‘onze Vader die in de hemel is’, en niet tot de duivel. Ze herhalen daarbij dezelfde woorden die hun verlosser in de mond worden gelegd, en denken geen moment aan het feit dat de bedoeling ervan regelrecht wordt tegengesproken door Jacobus, ‘de broeder van de Heer’. ‘Laat niemand als hij in verleiding komt, zeggen, ik word door God in verleiding gebracht, want God kan niet in verleiding worden gebracht door het kwade, en hij brengt ook niemand in verleiding.’¹ Waarom zouden we dan zeggen dat de duivel ons in verleiding brengt, als de kerk ons *op gezag van Christus* leert dat God dat doet? Kijk er elk religieus boek op na, waarin het woord ‘verleiding’ in theologische zin wordt omschreven,

¹ Brief van Jacobus 1:13.

en u vindt dadelijk twee definities: (1) die bezoeken en problemen *waar-door God zijn volk beproeft*; (2) die middelen en verleidingen waarvan de duivel gebruikmaakt om de mensheid te *verstrikken* en te verlokken.¹ Letterlijk opgevat spreken de leringen van Christus en Jacobus elkaar tegen, en welk dogma kan de twee met elkaar in overeenstemming brengen als de occulte betekenis wordt verworpen?

Wijs zal die filosoof zijn die te midden van de verschillende verlokkingen in staat zal zijn om vast te stellen waar God verdwijnt om plaats te maken voor de duivel! Als we dus lezen dat ‘de duivel een leugenaar is en de vader van de leugen’,² d.w.z. de GEÏNCARNEERDE LEUGEN, en als men ons in één adem vertelt dat Satan – de duivel – een zoon van God is en de mooiste van zijn aartsengelen, dan wenden we ons voor informatie liever tot het pantheïsme en de heidense filosofie dan te geloven dat vader en zoon een reusachtige, verpersoonlijkte en eeuwige LEUGEN zijn.

Als we de sleutel tot *Genesis* eenmaal in handen hebben, ontsluit de wetenschappelijke en symbolische kabbala het geheim. De grote slang van de hof van Eden en de ‘Heer God’ zijn dezelfde, en Jehovah en Kaïn zijn ook ÉÉN – de Kaïn die in de theologie de ‘moordenaar’ en de LEUGENAAR tegen God wordt genoemd! Jehovah brengt de koning van Israël in verleiding het volk te tellen, en op een andere plaats brengt Satan hem in verleiding om hetzelfde te doen.³ Jehovah verandert zich in vurige slangen om diegenen te bijten over wie hij ontstemd is; en Jehovah bezielt de koperen slang die hen geneest.

(415) Deze korte en schijnbaar tegenstrijdige uitspraken in het Oude Testament (tegenstrijdig omdat de twee krachten zijn gescheiden in plaats van te worden opgevat als twee aspecten van een en dezelfde zaak) zijn de echo’s – door de exoterie en de theologie onherkenbaar verwrongen – van de universele en filosofische leringen van de natuur, die door de eerste wijzen zo goed werden begrepen. We treffen dezelfde grondslagen aan bij verschillende personificaties in de *Purāṇa*’s, alleen veel uitvoeriger en in filosofisch opzicht meer tot nadenken stemmend.

Zo wordt Pulastya, een ‘zoon van god’ – een van de eerste nakomelingen – gemaakt tot de voorouder van de demonen, de *rākshasa*’s, de verleiders en verslinders van mensen. Piśāchī (vrouwelijke demon) is een dochter van Daksha – ook een ‘zoon van god’, en een god – en de moeder van alle piśācha’s (*Padma-Purāṇa*). De demonen, die in de *Purāṇa*’s zo worden genoemd, zijn vanuit het gezichtspunt van de Europese en orthodoxe opvattingen over deze wezens, heel uitzonderlijke duivels, omdat ze allemaal – *dānava*’s, *daitya*’s,

¹ *Jacobus* 1:2, 12; *Mattheus* 6:13.

² *Joh.* 8:44.

³ 2 *Sam.* 24:1; 1 *Kronieken* 21:1.

piśācha's en de rākshasa's – als bijzonder vroom worden voorgesteld; ze volgen de voorschriften van de *Veda's*, en sommigen van hen zijn zelfs grote yogi's. Maar ze verzetten zich tegen de geestelijkheid en tegen rituelen, offers en vormen – precies zoals de volledig ontwikkelde yogi's in India dat nog steeds doen – en ze worden daar niet minder om gerespecteerd, hoewel men hun niet toestaat kaste of ritueel te volgen; daarom worden al die reuzen en titanen uit de *Purāṇa's* duivels genoemd. De missionarissen, die er altijd op uit zijn om, als ze kunnen, te bewijzen dat de overleveringen van de hindoes niet meer zijn dan een *weerspiegeling* van de joodse *Bijbel*, hebben een verhaal verzonnen over de zogenaamde overeenkomst van Pulastya met Kaïn, en van de rākshasa's met de nakomelingen van Kaïn, 'de vervloekten', de oorzaak van de zondvloed van Noach. (Zie het boek van Abbé Gorresio, die aan de naam Pulastya 'etymologisch' de betekenis van de 'verworpene' geeft, en dus van Kaïn!) Pulastya woont in Kedara, zegt hij, wat een 'uitgegraven plaats', een *mijn*, betekent, en Tubal-Kaïn was volgens de overlevering en de *Bijbel* de eerste bewerker en delfer van metalen!¹

Terwijl het heel waarschijnlijk is dat de gibborim (de reuzen) van de *Bijbel* de rākshasa's van de hindoes zijn, staat het bijna vast dat beiden Atlantiërs zijn, en tot de verzwolgen volkeren behoren. Hoe dan ook, geen Satan kon hardnekkiger zijn in het belasteren van zijn vijand, of kwaadwilliger in zijn haat, dan de christelijke theologen als ze hem vervloeken als de vader van al het kwaad. Vergelijk hun scheldpartijen en de meningen die ze over de duivel geven met de filosofische opvattingen van de wijzen van de *Purāṇa's* en hun Christus-achtige zachtmoedigheid. Toen Parāśara, van wie de vader door een rākshasa was verslonden, zich klaarmaakte om (door magie) het hele volk te vernietigen, sprak zijn grootvader Vasishṭha enkele veelbetekenende woorden tegen hem. Hij wijst de woedende wijze erop dat, zoals hijzelf heeft moeten erkennen, kwaad en karma bestaan, maar 'boze geesten' niet. Hij zegt:

Laat uw woede bedaren. De rākshasa's zijn niet schuldig; de dood van uw vader was het werk van karma. Woede is de hartstocht van dwazen, en past een wijs man niet. Door wie – kan men vragen – wordt iemand gedood? Ieder mens oogst de gevolgen van zijn eigen daden. Boosheid, mijn zoon, vernietigt alles wat de mens heeft verkregen . . . en voorkomt het bereiken van bevrijding. De wijzen vermijden boosheid. Onderwerp u niet aan de invloed ervan, mijn kind. Vernietig niet nog meer van die onschuldige geesten van de duisternis, laat uw offer ophouden. Mededogen is de macht van de rechtvaardige.²

(416)

Daarom is elk zo'n 'offer' of gebed tot God *niets anders dan een daad van zwarte magie*. Parāśara bad uit persoonlijke wraak om de vernietiging

¹ Genesis 4:22.

² *Vishṇu-Purāṇa*, 1:1; Wilson, deel 1, blz. 78.

van de geesten van de duisternis. Men noemt hem een *heiden*, en als zodanig hebben de christenen hem tot de eeuwige hel veroordeeld. Maar in welk opzicht is het gebed van vorsten en generaals, die vóór elke veldslag bidden om de vernietiging van hun vijand, dan beter? Zo'n gebed is altijd *zwarte magie* van de ergste soort, die als een duivelse 'Mr. Hyde' achter een schijn-heilige 'Dr. Jekyll' verborgen is.

In de menselijke natuur wijst het kwade alleen op de polariteit van stof en geest, een strijd om het bestaan tussen de twee gemanifesteerde beginselen in ruimte en tijd; deze beginselen zijn noodzakelijkerwijs één, omdat ze geworteld zijn in het absolute. In de kosmos moet het evenwicht bewaard blijven. De werkingen van de twee tegengestelden brengen harmonie voort, evenals de middelpuntzoekende en middelpuntvliedende krachten, die onderling afhankelijk en voor elkaar noodzakelijk zijn – 'opdat beide kunnen leven'. Indien de ene wordt tegengehouden, zal de werking van de andere onmiddellijk tot zelfvernietiging leiden.

Omdat de personificatie die Satan wordt genoemd ruimschoots vanuit haar drievoudige aspect is geanalyseerd – in het Oude Testament, de christelijke theologie en het oude heidense denken – worden degenen die er meer over willen weten, verwezen naar deel 2 van *Isis ontsluit*, hfst. 10. Zie ook verschillende hoofdstukken in deel 2, afdeling 2 van dit boek. Er is een heel goede reden om dit onderwerp aan te roeren en te proberen nieuwe verklaringen te geven. Voordat we ons kunnen bezighouden met de evolutie van de fysieke en de *goddelijke* mens, moeten we eerst goed begrijpen wat cyclische evolutie inhoudt, ons op de hoogte stellen van de filosofische opvattingen en geloofsovertuigingen van de vier rassen die aan ons huidige voorafgingen, en te weten komen wat de denkbeelden waren van die titanen en reuzen – werkelijk reuzen, zowel in verstandelijk als in fysiek opzicht. De hele oudheid was doordrongen van die filosofie die de involutie van de geest in de stof, de voortgaande cyclische afdaling, of actieve, zelfbewuste evolutie, onderwijst. De gnostici van Alexandrië hebben het geheim van de inwijdingen voldoende openbaar gemaakt, en hun geschriften staan vol over het 'neerdalen van eonen' in hun dubbele betekenis van engelen en tijdperken; de ene de natuurlijke evolutie van de andere. Anderzijds staan de oosterse overleveringen aan beide zijden van het 'zwarte water' – de oceanen die de twee 'oostens' scheiden – even vol met allegorieën over de val van pleroma, of die van de goden en de deva's. Elk daarvan allegoriseerde en verklaarde de VAL als *het verlangen om te*

(417) *leren en kennis te verkrijgen* – te WETEN. Dit is het natuurlijke gevolg van de verstandelijke evolutie; het spirituele wordt omgezet in het stoffelijke of fysieke. Dezelfde wet van het afdalen in het stoffelijke en van het weer opklimmen naar het spirituele deed zich gelden in het christelijk tijdperk;

de reactie is pas nu, in ons eigen *onderras*, tot staan gekomen.

Dat wat misschien tienduizend jaar geleden in *Poimandres*¹ met een driedovoudige betekenis allegorisch werd voorgesteld, en wat was bedoeld als een verslag van een sterrenkundig, antropologisch, en zelfs alchemistisch feit, nl. de allegorie van de zeven bestuurders die door de zeven vuurkringen heenbreken, werd gereduceerd tot één stoffelijke en antropomorfistische interpretatie – de opstand en de *val van de engelen*. Het diep filosofische en op verschillende manieren uit te leggen verhaal in dichterlijke vorm over het ‘huwelijk van de hemel en de aarde’, de liefde van de natuur voor de goddelijke vorm en de ‘hemelse mens’, in vervoering gebracht door zijn eigen schoonheid die zich in de natuur weerspiegelt – d.w.z. de geest aangetrokken tot de stof – is nu na bewerking door de theologen veranderd in: ‘De zeven bestuurders die ongehoorzaam zijn aan Jehovah, hun zelfbewondering die satanische trots opwekt, gevolgd door hun *VAL*, omdat Jehovah geen verering toestaat behalve als het hemzelf betreft.’ Kortom, de mooie planeet-engelen, de roemrijke cyclische eonen van de Ouden, werden voortaan in hun meest orthodoxe vorm verenigd in Samaël, het hoofd van de demonen in de talmud, ‘die grote slang met *twalf vleugels* die in haar val het zonnestelsel, d.w.z. de titanen, met zich meesleept’.² Maar Shemal, het alter ego en de sabaeïsche vorm van Samaël, betekende in zijn filosofische en esoterische aspect de astrologische kwade kant van het ‘jaar’ – zijn twaalf maanden of vleugels van onvermijdelijk onheil in de natuur; en in de esoterische theogonie³ stelden zowel Shemal als Samaël een specifieke godheid voor. Bij de kabbalisten zijn ze ‘de geest van de aarde’, de persoonlijke god die haar bestuurt en die feitelijk overeenkomt met Jehovah. Want de talmudisten geven zelf toe dat SAMAËL een godennaam is van een van de zeven elohim. De kabbalisten tonen bovendien aan dat die twee, Shemal en Samaël, een symbolische vorm van Saturnus, KRONOS, zijn, en dat de twaalf vleugels de 12 maanden voorstellen, terwijl het symbool als geheel op een *rascyclus* betrekking heeft. Jehovah en Saturnus zijn ook als symbool identiek.

Dit leidt weer tot een heel interessante conclusie uit een rooms-katholiek dogma. Veel bekende schrijvers die tot de roomse kerk behoren, erkennen dat er een verschil bestaat – en moet worden gemaakt – tussen de uranische titanen, de antediluviale reuzen (eveneens titanen), en die postdiluviale reuzen in wie zij (de rooms-katholieken) *beslist* de afstammelingen van de mythische Cham willen zien. Duidelijker uitgedrukt, men moet onderscheid maken tussen de kosmische, *oorspronkelijke* tegenwerkende krachten – die

¹ *The Divine Pymander*, vert. J. Everard, 1884, 2:20-2, blz. 10-11.

² De Mirville, *Des esprits*, 1863, deel 2, blz. 349.

³ Zie Chwolsohn, *Die Ssabier und der Ssabismus*, St. Petersburg, 1856, deel 2, blz. 217.

(418) worden geleid door de cyclische wet – de Atlantische menselijke reuzen, en de postdiluviale grote adepten, van hetzij het *rechter-* of het *linkerpad*. Tevens tonen ze aan dat Michaël, ‘de opperbevelhebber van de strijdende hemelse menigten, *de lijfwacht van Jehovah*’,¹ naar het schijnt ook een titan is, maar met het bijvoeglijk naamwoord ‘goddelijk’ voor zijn naam. Die ‘uraniden’, die overal ‘goddelijke titanen’ worden genoemd, en die, omdat ze tegen Kronos (Saturnus) in opstand zijn gekomen, ook de vijanden van Samaël (ook een van de elohim, en synoniem met Jehovah als collectieve eenheid beschouwd) blijken te zijn, komen dus overeen met Michaël en zijn menigte. Kortom, de *rollen* zijn verwisseld, alle strijdenden worden met elkaar verward, en geen enkele onderzoeker kan duidelijk onderscheiden wie wie is. De esoterische verklaring kan echter wat orde brengen in deze verwarring, waarin Jehovah Saturnus wordt, en Michaël en zijn leger, Satan en de opstandige engelen, als gevolg van de ondoordachte pogingen van al te gelovige fanatici om in iedere heidense god een duivel te zien. De ware betekenis is veel filosofischer, en de legende van de eerste ‘val’ (van de engelen) krijgt een wetenschappelijk tintje als deze op de juiste manier wordt opgevat.

Chronos is de eindeloze (en daarom onbeweeglijke) duur, zonder begin, zonder einde, en staat buiten de deelbare tijd en buiten de ruimte. Die ‘engelen’, genii of deva’s, die werden geboren *om in ruimte en tijd te werken*, d.w.z. *om door de zeven kringen van de gebieden boven het spirituele* heen te breken tot in de waarneembare of begrensde bovenaardse regionen, *zijn volgens de allegorie in opstand gekomen* tegen Kronos en strecken tegen de (toen) ene levende en hoogste God. Wanneer Kronos op zijn beurt wordt voorgesteld als degene die Ouranos, zijn vader, verminkt, dan is de betekenis van deze verminking heel eenvoudig: van de absolute tijd maakt men de eindige en voorwaardelijke tijd; een gedeelte wordt aan het geheel ontnomen, en zo toont men aan dat Saturnus, de vader van de goden, van *eeuwige duur* is veranderd in een beperkte periode. Chronos maait met zijn zeis zelfs de langste en (voor ons) schijnbaar eindeloze cyclussen weg, die toch ondanks alles beperkt zijn in de eeuwigheid, en met dezelfde zeis velt hij de machtigste rebellen. Ja, niemand zal aan de zeis van de tijd ontkomen! Of men de god of de goden nu prijst of bespot, niets zal die zeis een miljoenste seconde doen haperen in haar op- en neergaande beweging.

De titanen in de *Theogonie* van Hesiodus waren Griekse kopieën van de sura’s en asura’s van India. In een oud fragment dat verband houdt met de Griekse mythe heeft men onlangs ontdekt dat deze titanen van Hesiodus, de uraniden, waarvan men er vroeger slechts zes kende, *zeven* in aantal zijn

¹ De Mirville, *Des esprits*, 1863, deel 2, blz. 352.

– de zevende wordt Phoreg genoemd. Daarmee wordt volledig aangetoond dat ze identiek zijn met de zeven bestuurders. Volgens ons is er geen twijfel aan dat de oorsprong van de ‘oorlog in de hemel’ en de VAL, in India moet worden gezocht, en misschien in een veel vroegere tijd dan de verslagen daarover in de *Purāṇa*’s. TĀRAKĀMAYA was namelijk in een latere tijd; en in bijna elke kosmogonie komen drie verslagen voor over drie verschillende oorlogen.

De eerste oorlog tussen de goden en de (a)sura’s vond in de nacht van (419) de tijd plaats, en duurde een ‘goddelijk jaar’.¹ Bij deze gelegenheid werden de goden verslagen door de daitya’s onder leiding van Hrāda. Daarna versloegen de overwonnen goden de asura’s, dankzij een list van Viṣṇu, aan wie de goden hulp hadden gevraagd. In het *Viṣṇu-Purāṇa* staat niets over een tijd tussen de twee oorlogen. Volgens de esoterische leer werd er een oorlog gevoerd vóór het bouwen van het zonnestelsel; een tweede op aarde bij de ‘schepping’ van de mens; en een derde ‘oorlog’ zou hebben plaatsgevonden aan het einde van het vierde ras, tussen de adepten daarvan en die van het vijfde ras, d.w.z. tussen de ingewijden van het ‘heilige eiland’ en de tovenaars van Atlantis. We zullen aandacht besteden aan de eerste strijd, zoals deze door Parāśara wordt beschreven, en we zullen proberen de beide verhalen, die met opzet zijn vermengd, te scheiden. Daarin wordt

¹ Eén ‘dag van Brahmā’ duurt 4.320.000.000 jaar – vermenigvuldig dit met 365! De asura’s (niet goden, maar demonen) zijn hier nog sura’s, goden die in de hiërarchie hoger staan dan de secundaire goden die in de *Veda*’s niet eens worden genoemd. De duur van de oorlog geeft de betekenis ervan aan, en bewijst dat ze slechts de verpersoonlijkte kosmische krachten zijn. De door Viṣṇu aangenomen bedrieglijke vorm Mâyāmoha werd in latere beweringen van oude teksten in het *Viṣṇu-Purāṇa* aan Boeddha en de daitya’s toegeschreven, ongetwijfeld voor sektarische doeleinden en uit theologische haat, tenzij het een verzinsel van Wilson zelf is geweest. Ook dacht hij in de *Bhagavad Gītā* een bedekte verwijzing naar het boeddhisme te hebben gevonden, terwijl hij, zoals K.T. Telang heeft aangetoond, alleen maar de boeddhisten en de oudere Chārvāka-materialisten met elkaar had verward. Deze versie staat nergens in de andere *Purāṇa*’s, ook al kan men deze volgens prof. Wilson uit het *Viṣṇu-Purāṇa* afleiden; de vertaling daarvan, vooral van boek 3, hfst. 18 – waar de eerbiedwaardige oriëntalist zonder enige reden Boeddha in het verhaal betreft, en hem het boeddhisme laat onderwijzen aan de daitya’s – leidde tot nog een ‘grote oorlog’ tussen hem en kolonel Vans Kennedy. Laatstgenoemde beschuldigde hem openlijk ervan de teksten van *Purāṇa*’s opzettelijk te verdraaien. ‘Ik beweer’, schreef de kolonel in 1841 in Bombay, ‘dat de *Purāṇa*’s niet bevatten wat daarin volgens prof. Wilson staat . . . Zolang zulke passages niet tevoorschijn komen, zal men mij toestaan mijn eerdere conclusies te herhalen dat de opvatting van prof. Wilson, dat de *Purāṇa*’s in hun tegenwoordige vorm compilaties zijn die tussen de 8ste en de 17de eeuw [n.Chr.!] zijn gemaakt, uitsluitend berust op ongegronde veronderstellingen en beweringen, en dat zijn bewijsvoering ter ondersteuning ervan óf waardeloos, bedrieglijk, en tegenstrijdig, óf onaannemelijk is.’ (Zie *Viṣṇu-Purāṇa*, vertaald door Wilson, uitgegeven door Fitzedward Hall, deel 5, appendix, blz. 373.)

verklaard dat het voor de goden onmogelijk was de daitya's en asura's te vernietigen, omdat deze zich bezighielden met de plichten van hun respectieve orden (varṇa's) en de paden volgden die door de heilige geschriften werden voorgeschreven, en ook religieuze boete deden (een vreemde bezigheid voor *demonen* als ze *overeenkomen met onze duivels*, zoals wordt beweerd). De gebeden die door de goden tot Viṣṇu worden gericht, zijn bijzonder omdat ze denkbeelden vertonen die passen bij een antropomorfe godheid. Nadat de verslagen goden na hun nederlaag zijn 'gevlucht naar de noordelijke kust van de Melkoceaan [Atlantische Oceaan]',¹ richten ze veel smeekbeden tot 'het hoogste wezen, de goddelijke Viṣṇu', waaronder de volgende:

Eer aan u, die één bent met de heiligen; uw volmaakte natuur is altijd gezegend. . . . Eer aan u, *die één bent met het slangenras, dubbeltongig, onstuimig, wreed, niet te verzadigen door genot*, en overvloeiend van rijkdom. . . . Eer aan u, . . . o Heer, *die kleur noch uitgebreidheid heeft*, noch omvang (ghana), aan wie geen *eigenschappen zijn toe te kennen*, en van wie de essentie (rūpa), het zuiverste van het zuivere, alleen door heilige paramarshi's [de grootste wijzen of rishi's] kan worden waargenomen. We buigen voor u als de ongeschapen, onvergankelijke (avyaya) Brahma, die *zich in onze lichamen bevindt en in alle andere lichamen, en in alle levende wezens*, en buiten wie niets bestaat. We verheerlijken die Vāśudeva, de heer van iedereen, die zonder smet is, de kiem van alle dingen, vrij van ontbinding, ongeboren en eeuwig, die in essentie paramapadātmavat (boven de toestand van geest) en in gemanifesteerde vorm (rūpa) dit gehele (heelal) is.²

Het bovenstaande wordt geciteerd om het brede terrein te illustreren dat de *Purāṇa*'s bieden voor vijandige en onjuiste kritiek van elke fanatieke Europeaan die zich alleen op basis van uiterlijke gegevens een oordeel vormt over een religie van een ander land. Iedereen die gewend is wat hij leest ernstig te analyseren, zal met één oogopslag zien dat het inconsequent is om het als zodanig aanvaarde 'onkenbare', het ABSOLUTE dat geen vorm en eigenschap heeft, zoals de aanhangers van de Vedānta BRAHMA omschrijven, aan te roepen als 'één met het slangenras, dubbeltongig, wreed en onverzadigbaar', waardoor men het abstracte met het concrete verbindt, en eigenschappen toekent aan dat wat zonder beperkingen en onvoorwaardelijk is. Zelfs dr. Wilson – die na zoveel jaren in India onder brahmanen en pandits te hebben gewoond, beter zou moeten weten – liet geen gelegenheid voorbijgaan om de geschriften van de hindoes op grond hiervan te bekritisseren. Zo roept hij uit:

¹ Deze mededeling hoort bij de *derde* oorlog, want de aardse continenten, zeeën en rivieren worden in verband daarmee genoemd.

² *Viṣṇu-Purāṇa*, 3:17; Wilson, deel 3, blz. 203-5.

De *Purāṇa*'s verkondigen voortdurend onverenigbare leringen. Volgens deze passage is het opperwezen niet alleen de inerte oorzaak van schepping, maar oefent het ook de functies van een actieve voorzienigheid uit. De commentator citeert een tekst uit de *Veda*'s om deze opvatting te bewijzen: 'De universele ziel treedt de mensen binnen, en beheerst hun gedrag.' Tegenstrijdigheden komen echter even vaak voor in de *Veda*'s als in de *Purāṇa*'s.¹

De nuchtere waarheid is dat ze hierin minder vaak voorkomen dan in de mozaïsche *Bijbel*. Maar het vooroordeel in het hart van onze oriëntalisten is sterk – vooral in dat van 'eerbiedwaardige' wetenschappers. De UNIVERSELE ZIEL is *niet* de inerte oorzaak van de schepping of (para)brahman, maar eenvoudig dat wat we het zesde beginsel van de *verstandelijke* kosmos noemen, op het gemanifesteerde bestaansgebied. Ze is mahat, of mahābuddhi, de grote ziel, het voertuig van de geest, de eerste oorspronkelijke weerspiegeling van de vormloze OORZAAK, en dat wat zelfs *boven* de GEEST staat. Tot zover over de misplaatste uitval van prof. Wilson. De verklaring van het schijnbaar inconsequente beroep op Vishṇu door de verslagen goden staat in de tekst van het *Vishṇu-Purāṇa*, als de oriëntalisten deze maar zouden opmerken.² Er is een Vishṇu als Brahmā, en een Vishṇu in zijn twee aspecten, leert de filosofie. Er is maar één Brahma, 'in essentie prakṛiti en geest', enz. (421)

Het is dus niet Vishṇu – 'de inerte oorzaak van schepping' – die de functies van een *actieve* voorzienigheid uitoefende, maar de universele ziel, dat wat É. Lévi het *astrale licht* in zijn stoffelijke aspect noemt. En deze 'ziel' is, in haar tweevoudige aspect van geest en stof, de ware antropomorfe God van de theïsten, omdat deze God een *personificatie* is van dat universele scheppende agens, dat zowel zuiver is als onzuiver, als gevolg van de gemanifesteerde toestand en de differentiatie van dat agens in deze mātāvische wereld – werkelijk *God* en *duivel*. Maar dr. Wilson zag niet in dat Vishṇu in deze hoedanigheid veel lijkt op de Heer God van Israël, 'vooral wat betreft zijn werkwijze door middel van bedrog, verleiding en list'.

¹ *Vishṇu-Purāṇa*, Wilson, deel 2, blz. 36-7vn; bij het verhaal over Prahlāda – de zoon van Hiranyakaśipu, de Satan van de *Purāṇa*'s, de grote vijand van Vishṇu, en de koning van de drie werelden – in het hart van wie Vishṇu binnenging.

² Deze onwetendheid wordt waarheidsgetrouw en heel mooi uitgedrukt in de lof van de yogi's aan Brahmā, 'de instandhouder van de aarde', als ze zeggen: 'Zij die geen toewijding hebben beoefend, hebben een verkeerd beeld van de aard van de wereld. De onwetenden die niet beseffen dat dit heelal de aard van wijsheid heeft, en het alleen beoordelen als een voorwerp van waarneming, zijn verloren in de oceaan van spirituele onwetendheid. Maar zij die de ware wijsheid kennen, en van wie de geest zuiver is, zien dat deze hele wereld *één* is met goddelijke kennis, één is met u, o god! Wees ons gunstig gezind, o universele geest!' (*Vishṇu-Purāṇa*, 1:4; Wilson, deel 1, blz. 64.)

In het *Vishṇu-Purāṇa* wordt dit zo duidelijk mogelijk gemaakt. Want daar wordt gezegd dat ‘de goden na het beëindigen van hun gebeden (stotra) de soevereine godheid Hari [Vishṇu] zagen, gewapend met de schelp, de discus, en de knots, *terwijl hij op Garuḍa reed*’.¹ ‘Garuḍa’ is de manvantarische *cyclus*, zoals later zal worden aangetoond. Vishṇu is dus de godheid *in ruimte en tijd*; de uitverkoren god van de vaishṇava’s (een *stam-* of *ras-*god, zoals ze in de esoterische filosofie worden genoemd), d.w.z. een van de vele dhyānī’s of goden, of elohim, uit wie een volk of stam er om specifieke redenen gewoonlijk één uitkoos, die dan geleidelijk een ‘God *boven alle goden*’² werd, de ‘hoogste God’, zoals Jehovah, Osiris, Bel, of een andere van de *zeven* ‘bestuurders’.

(422) ‘Men kent de boom aan zijn vruchten’ – de aard van een god aan zijn daden. Deze laatste moeten we óf beoordelen naar de letterlijke betekenis van de verhalen, óf allegorisch opvatten. Als we beiden vergelijken – Vishṇu als de verdediger van de verslagen goden, en Jehovah, de verdediger van het ‘uitverkoren’ volk, ongetwijfeld zo genoemd als antifrased, omdat de joden zelf die ‘jaloerse’ god hebben *gekozen* – dan ontdekken we dat ze beiden gebruikmaken van bedrog en list. Ze doen dat volgens het beginsel dat ‘het doel de middelen heiligt’, om de overhand te krijgen op hun respectieve tegenstanders en vijanden – de demonen. Terwijl dus (volgens de kabbalisten) Jehovah in de hof van Eden de gedaante aanneemt van de verleidelende slang, en hij Satan een bijzondere opdracht geeft om Job in verleiding te brengen, en de farao kwelt en verveelt met Saraï, de vrouw van Abraham, en zijn hart tegen Mozes ‘verhardt’, zodat er een gelegenheid zal zijn om zijn slachtoffers ‘met grote plagen’ *het leven zuur te maken*,³ – laat men Vishṇu in *zijn Purāṇa* zijn toevlucht nemen tot een streek die een achtenswaardige god evenmin siert.

Heb mededogen met ons, o Heer, en bescherm ons, die tot u zijn gekomen om hulp tegen de daitya’s [demonen]! [smeken de verslagen goden]. Ze hebben zich meester gemaakt van de drie werelden, en zich de offers toegeëigend die ons deel zijn, *terwijl ze erop letten om de voorschriften van de Veda’s niet te overtreden*. Hoewel *wij, evenals zij, delen van u zijn*⁴ . . . en zij de paden volgen die door de heilige schrift worden voorgeschreven . . . is het ons onmogelijk ze te vernietigen. U, met uw onmetelijke wijsheid (ameyātman), leer ons *een of andere* list waarmee we de vijanden van de goden kunnen uitroeien!

¹ *Op.cit.*, 3:17; Wilson, deel 3, blz. 205.

² *2 Kronieken* 2:5.

³ *Job* 2:3-7; *Genesis* 12:15, 17; *Exodus* 4:21.

⁴ ‘Er was een dag waarop de *zonen van God* voor de Heer verschenen, en ook Satan met zijn *broeders* verscheen voor de Heer’ (*Job* 2:1, Abyss., Ethiopische tekst).

Toen de machtige Vishṇu hun verzoek hoorde, liet hij vanuit zijn lichaam een *bedrieglijke* gedaante (Māyāmoha, de ‘misleider door illusie’) uitgaan, die hij aan de goden gaf, en hij sprak: ‘Deze Māyāmoha zal *de daitya’s volledig misleiden*, zodat ze van het pad van de *Veda’s* worden afgeleid, en kunnen worden gedood. . . . Ga dan en wees niet bang. Laat dit bedrieglijke beeld aan u voorafgaan. Het zal u deze dag een grote dienst bewijzen, o goden!’

Hierna daalde de grote bedrieger, Māyāmoha, af naar de aarde, zag dat de daitya’s bezig waren met ascetische boetedoeningen . . . naderde hen in de gedaante van een digambara (naakte bedelmonnik) met geschoren hoofd . . . en hij sprak hen op vriendelijke toon toe: ‘O heren van de daitya’s, waarom verricht u deze boetedoeningen?’ enz.¹

Ten slotte werden de daitya’s door het sluwe gepraat van Māyāmoha verleid, evenals Eva door de raadgevingen van de slang. Ze werden afvaligen van de *Veda’s*. Dr. Muir vertaalt de passage als volgt:

De grote bedrieger, die illusies opwekt, bedroog vervolgens andere daitya’s door veel andere soorten ketterijen. Na korte tijd gaven deze asura’s (daitya’s), door de bedrieger [Vishṇu] misleid, het hele stelsel op dat gebaseerd was op de voorschriften van de drievoudige *Veda*. Sommigen bespotten de *Veda’s*, anderen de goden, weer anderen het offerceremonieel, en nog anderen de brahmanen. Dit is een leer die geen bespreking kan verdragen, riepen ze uit. Het slachten van dieren als offers leidt niet tot religieuze verdienste. Het is kinderpraat te zeggen dat boterooffers die door het vuur worden verteerd tot enige beloning in de toekomst leiden. . . . Als het waar is dat een geslacht offerdier naar de hemel opstijgt, waarom slacht de vereerder zijn eigen vader dan niet? . . . Onfeilbare uitspraken, o grote asura’s, vallen niet uit de lucht; alleen beweringen die gebaseerd zijn op redenering worden door mij en andere intelligente personen, zoals uzelf, aanvaard! Zo werden de daitya’s door de grote bedrieger [de *rede*] op talloze manieren in de war gebracht. . . . Toen ze deze dwaalweg waren opgegaan, verzamelden de goden al hun krachten en gingen de strijd aan. Toen volgde een gevecht tussen de goden en de asura’s; en laatstgenoemden, die van het rechte pad waren afgeweken, werden door eerstgenoemden verslagen. In vroeger tijden werden ze beschermd door het pantser van rechtvaardigheid dat ze droegen, maar toen dat was vernietigd, kwamen ook zij om.²

(423)

Hoe men ook over de hindoes denkt, geen van hun vijanden kan hen als dwazen beschouwen. Een volk waarvan de heiligen en wijzen aan de wereld de grootste en verhevenste filosofieën hebben nagelaten die ooit uit het menselijk denken zijn voortgekomen, moet het verschil tussen goed en kwaad hebben gekend. Zelfs primitieve mensen kunnen wit van zwart onderscheiden, goed van kwaad, en bedrog van oprechtheid en waarheid. Degenen die

¹ *Vishṇu-Purāṇa*, 3:17-18; Wilson, deel 3, blz. 205-7.

² J. Muir, *Journal of the Royal Asiatic Society of Great Britain and Ireland*, Old Series, deel 19, 1862, blz. 302.

deze gebeurtenis uit de biografie van hun god vertelden, moeten hebben begrepen dat in dit geval die god de aartsbedrieger was, en dat de daitya's, die 'de voorschriften van de *Veda's* nooit overtraden', de goede kant van de zaak vertegenwoordigden, en de werkelijke 'goden' waren. Er moet achter deze allegorie dus een geheime betekenis verborgen zijn geweest, en dat is ook zo. Bij geen enkele maatschappelijke klasse en bij geen enkel volk worden bedrog en list als *goddelijke* deugden opgevat – behalve misschien bij de priesterklassen van theologen en van het moderne jezuïtisme.

Het *Vishṇu-Purāṇa*¹ is evenals alle andere soortgelijke boeken in een latere periode in handen van de tempelbrahmanen gevallen, en sektariërs hebben ongetwijfeld nogmaals met de oude manuscripten geknoeid. Maar er was een tijd dat de *Purāṇa's* esoterische boeken waren, en dat zijn ze nog steeds voor ingewijden die ze kunnen lezen met de sleutel die ze bezitten.

Of de brahmaanse ingewijden ooit de volledige betekenis van deze allegorieën zullen bekendmaken, is een vraag waarmee de schrijfster zich niet bezighoudt. Het gaat er nu om, aan te tonen dat geen enkele filosoof, al vereert hij de *scheppende krachten* in hun vele vormen, de allegorie voor de ware geest kon aanzien, of ooit heeft aangezien, behalve misschien enkele filosofen die behoren tot de hedendaagse 'superieure en beschaafde' christelijke volkeren. Want Jehovah is, zoals we hebben aangetoond, op het gebied van de ethiek geen haar beter dan Vishṇu. Dit is de reden waarom de occultisten en zelfs enkele kabbalisten, of zij die scheppende krachten wel of niet als *levende en bewuste entiteiten* opvatten – en we zien niet in waarom ze niet als zodanig zouden worden aanvaard – de OORZAAK nooit met het gevolg zullen verwarren, of de geest van de aarde voor parabrahman of ain sof zullen aanzien. In elk geval zijn ze goed op de hoogte van de ware aard van wat de Grieken Vader-Aether noemden, Jupiter-Titan, enz. Ze weten dat de ziel van het ASTRALE LICHT goddelijk is, en het lichaam ervan (de lichtgolven op de lagere gebieden) duivels. Dit licht wordt gesymboliseerd door het 'magische hoofd' in de *Zohar*, het dubbele gezicht op de dubbele piramide: de zwarte piramide die oprijst tegen een zuivere witte achtergrond, met *een wit hoofd en gezicht binnen haar zwarte driehoek*; de omgekeerde witte piramide – de weerspiegeling van de eerste in de donkere wateren, die de *zwarte weerspiegeling van het witte gezicht* vertoont. . . .

Dit is het 'astrale licht', of DAEMON EST DEUS INVERSUS.

¹ De opvatting van Wilson dat het *Vishṇu-Purāṇa* een product is van *onze tijd*, en dat het in zijn huidige vorm niet eerder is ontstaan dan tussen de 8ste en de 17de eeuw, is te dwaas om er aandacht aan te besteden.

De theogonie van de scheppende goden

Voor een volledig begrip van de gedachte die ten grondslag ligt aan elke oude kosmologie, is het nodig alle grote religies van de oudheid in een vergelijkende analyse te bestuderen, want alleen op deze manier kan de basisgedachte duidelijk worden gemaakt. Als de exacte wetenschap bij het herleiden van de werkingen van de natuur tot hun uiteindelijke en oorspronkelijke bronnen zo'n hoge vlucht zou kunnen nemen, zou ze deze gedachte de hiërarchie van krachten noemen. Er was oorspronkelijk één transcendentale en filosofische opvatting. Maar de hoofdgedachte werd geleidelijk versluierd door een weelderig groeiende menselijke verbeelding, toen de stelsels elke eeuw meer en meer de karaktertrekken van de volkeren begonnen te weerspiegelen, en laatstgenoemden na zich van elkaar los te hebben gemaakt verschillende groepen gingen vormen, en elk daarvan ontwikkelde zich volgens zijn eigen nationale of stamtraditie. Terwijl in sommige landen aan de KRACHTEN, of beter gezegd aan de intelligente machten van de natuur, goddelijke eer werd bewezen, waarop ze nauwelijks aanspraak konden maken, wordt in andere – zoals nu in Europa en de *beschaafde* landen – zelfs de gedachte dat zo'n kracht 'intelligent' zou kunnen zijn, absurd gevonden en voor *onwetenschappelijk* uitgemaakt. Daarom voelt men zich gesterkt door mededelingen zoals men die aantreft in de inleiding van *Asgard and the Gods*.¹ De schrijver merkt op blz. 3 op:

Hoewel in Centraal-Azië of aan de oevers van de Indus, in het land van de piramiden, en op het Griekse en Italiaanse schiereiland, en zelfs in het noorden, waarheen de Kelten, Germanen en Slaven zijn getrokken, de religieuze voorstellingen van de mensen verschillende vormen hebben aangenomen, is *de gemeenschappelijke oorsprong ervan* toch nog waarneembaar. We wijzen op het verband tussen de verhalen over de goden en de diepzinnige gedachte die daarin besloten ligt, en de waarde daarvan, zodat de lezer kan zien dat *het geen toverwereld van een grillige fantasie is* die zich voor hem opent, maar dat . . . *leven en natuur* de basis vormden van het bestaan en het handelen van deze godheden.

En hoewel een occultist of onderzoeker van de oosterse esoterie onmogelijk kan instemmen met het vreemde idee dat 'de religieuze denkbeelden van de bekendste volkeren uit de oudheid in verband staan met het begin van de beschaving bij de Germaanse volkeren',² is hij toch verheugd om (425)

¹ W. Wägner, *Asgard and the Gods: The Tales and Traditions of our Northern Ancestors*, gered. door W.S.W. Anson, Londen, 1880.

² *Op.cit.*, blz. 2.

bijvoorbeeld de volgende waarheden aan te treffen: ‘Deze sprookjes zijn geen zinloze verhalen die zijn geschreven om nietsnutten te vermaken; ze belichamen de diepzinnige religie van onze voorouders.’¹

Precies. Niet alleen hun religie, maar ook hun geschiedenis. Want een mythe, in het Grieks μῦθος, betekent mondelinge overlevering, die van mond tot mond van de ene generatie op de andere werd overgebracht. Zelfs volgens de moderne etymologie betekent het woord een *fabelachtige* mededeling die een belangrijke waarheid overbrengt – een verhaal over een bijzondere figuur van wie de biografie als gevolg van de verering door opeenvolgende generaties met een rijke volksverbeelding werd overdekt, maar die niet *helemaal* een fabel is. Evenals onze voorouders, de oorspronkelijke Indo-Europeanen, geloven we vast in de persoonlijkheid en intelligentie van meer dan één natuurkracht die verschijnselen tweebrengt.

Naarmate de tijd verstreek, raakte de oude leer verder op de achtergrond; en die volkeren verloren het hoogste en ene beginsel van alle dingen min of meer uit het oog, en begonnen de abstracte eigenschappen van de ‘oorzaakloze oorzaak’ over te dragen op de veroorzaakte gevolgen, die op hun beurt oorzakelijk waren geworden – de scheppende krachten van het heelal: bij de grote volkeren gebeurde dit uit angst de IDEE te ontheiligen; bij de kleinere, omdat ze niet erin slaagden deze te begrijpen, of omdat ze het filosofische bevattingsvermogen misten dat nodig is om deze in al haar ongerepte zuiverheid te bewaren. Maar behalve de meest recente Indo-Europeanen, die nu Europeanen en christenen zijn geworden, blijken alle volkeren deze verering in hun kosmogonieën te hebben. Zoals Thomas Taylor, de meest intuïtieve vertaler van Griekse fragmenten, aantoot,² heeft geen enkel volk ooit het ene beginsel opgevat als de rechtstreekse schepper van het zichtbare heelal, want geen verstandig mens zou denken dat een ontwerper en architect het gebouw dat hij bewondert met eigen handen heeft gebouwd. Volgens Damascius³ noemde men het ene beginsel ‘de onbekende DUISTERNIS’. De Babyloniërs gingen stilzwijgend aan dit beginsel voorbij: ‘Die god,’ zegt Porphyrius, ‘die boven alle dingen is, zou men niet moeten toespreken, noch met uitgesproken woorden noch met innerlijke taal.’⁴ Hesiodus begint zijn *Theogonie* met: ‘Van alle dingen werd de chaos het eerst voortgebracht’,⁵ waaruit men kan afleiden dat men aan de oorzaak of de voortbrenger ervan

¹ *Op.cit.*, blz. 21.

² Thomas Taylor, *The Monthly Magazine*, deel 3, april 1797, blz. 259-60.

³ Cory, *Ancient Fragments*, 1832, blz. 320. Zie Damascius, *Aporiai kai luseis peri tōn prōtōn archōn* (Problemen en oplossingen betreffende de eerste beginselen).

⁴ *De abstinentia*, 2:34.

⁵ Ἦτοι μὲν πρότιστα χάος γένετ’; γένετο werd in de oudheid opgevat in de betekenis ‘was voortgebracht’ en niet eenvoudig ‘was’. (Zie Thomas Taylor, *The Cratylus, Phaedo, Parmenides and Timaeus of Plato*, 1793, blz. 259-60.)

met eerbiedig stilzwijgen moet voorbijgaan. Homerus gaat in zijn gedichten niet verder dan de *nacht*, en hij beschrijft dat Zeus deze vereert.¹ Volgens alle theologen van de oudheid, en volgens de leringen van Pythagoras en Plato, is Zeus, de directe schepper van het heelal, *niet de hoogste god*; even- (426)
min als Sir Christopher Wren in zijn fysieke menselijke aspect de GEEST in hem is die zijn grote kunstwerken heeft voortgebracht. Homerus zwijgt daarom niet alleen over het eerste beginsel, maar ook over de twee begin-
selen die direct op het eerste volgen, de aether en de chaos van Orpheus en Hesiodus, en het *begrensde* en het oneindige van Pythagoras en Plato.² Pro-
clus noemt dit hoogste beginsel: 'de eenheid van alle eenheden, en boven de eerste adyta . . . onuitsprekelijs dan alle stilte, en occulter dan alle essentie . . . verborgen in de kenbare goden.'³

Men zou nog iets kunnen toevoegen aan wat Thomas Taylor in 1797 schreef, namelijk dat de 'joden blijkbaar niet hoger zijn gekomen . . . dan tot de *directe* schepper van het heelal', want 'Mozes legt een duisternis over de afgrond, zonder zelfs maar aan te geven dat er een oorzaak voor haar bestaan was'.⁴ De joden hebben in hun *Bijbel* (een zuiver esoterisch, symbolisch boek) hun metaforische godheid nooit zo diep onteerd als de christenen, toen deze Jehovah als hun enige levende en toch *persoonlijke* God aannamen.

Dit eerste, of beter gezegd ENE, beginsel werd 'de cirkel van de hemel' genoemd, weergegeven door het heilige symbool van een punt binnen een cirkel of een gelijkzijdige driehoek, waarbij het punt de LOGOS is. Zo wordt in de *Rig-Veda*, waarin Brahṁā zelfs niet wordt genoemd, de kosmogonie voorafgegaan door de hiranyagarbha, 'het gouden ei', en prajāpati (later Brahṁā), uit wie alle hiërarchieën van 'scheppers' emaneren. De monade, of het punt, is de oorsprong, en is de eenheid waaruit het hele getallenstelsel voortkomt. Dit punt is de eerste oorzaak, maar aan DAT waaruit het ema-
neert, of beter gezegd waarvan het de uitdrukking, de logos, is, wordt stil-
zwijgend voorbijgegaan. Op zijn beurt was het universele symbool, *het punt binnen de cirkel*, nog niet de architect, maar de oorzaak van die architect; en laatstgenoemde stond tot het punt in precies dezelfde betrekking als het punt zelf tot de *omtrek* van de cirkel, die volgens Hermes Trismegistus niet kan worden bepaald. Porphyrius toont aan dat de monade en de duade van

¹ *Ilias*, 14:261.

² Het verwarren van het 'begrensde' met het 'oneindige' wordt met spot overladen door Kapila in zijn disputen met de brahmaanse yogi's, die beweren dat ze in hun mystieke visioenen de 'allerhoogste' zien.

³ *The six books of Proclus . . . on the Theology of Plato*, vert. Thomas Taylor, Londen, 1816, deel I, blz. 139.

⁴ Thomas Taylor, *The Monthly Magazine*, deel 3, april 1797, blz. 260; geciteerd in *The Platonist*, deel 3, februari 1887, red. T.M. Johnson, lid van de Theosophical Society, Osceola, Missouri.

(427) Pythagoras overeenkomen met Plato's *oneindige* en *eindige* in *Philebos*¹ – of wat Plato het ἄπειρον en πέρας noemt. Alleen laatstgenoemde (de moeder) is werkelijk; eerstgenoemde is de 'oorzaak van alle eenheid en de maat van alle dingen';² zo laat men zien dat de duade (mūlaprakṛiti, de SLUIER) de moeder van de logos is, en tegelijkertijd zijn *dochter* – d.w.z. het voorwerp van zijn waarneming – de voortgebrachte voortbrengster en de secundaire oorzaak ervan. Bij Pythagoras keert de MONADE naar stilte en duisternis terug zodra deze de *triade* heeft ontwikkeld, waaruit de overige zeven van de 10 (tien) getallen emaneren die aan het gemanifesteerde heelal ten grondslag liggen.

Hetzelfde vindt men in de Oud-Noorse kosmogonie.

In het begin was er een grote afgrond [chaos], dag noch nacht bestond; de afgrond was ginnungagap, de gapende kloof, zonder begin en zonder einde. AL-VADER, de ongeschapene, de onzichtbare, woonde in de diepte van de 'afgrond' [RUIMTE] en wilde, en wat hij wilde kwam tot bestaan.³

Evenals in de hindoeïkosmogonie wordt de evolutie van het heelal verdeeld in twee bedrijven, in India de prakṛiti- en padma-scheppingen genoemd. Voordat de warme stralen die uit het 'huis van het heldere licht' stromen, leven wekken in de grote wateren van de ruimte, worden de elementen van de eerste schepping zichtbaar, en hieruit wordt de reus Ymir (ook Aurgelmir) gevormd – de uit chaos gedifferentieerde oerstof (letterlijk *ziedende klei*). Dan komt de koe Audhumla, de voedster⁴, uit wie Buri (de voortbrenger) wordt geboren, die bij Bestla, de dochter van de 'ijsreuzen' (de zonen van Ymir), drie zonen had, Odin, Vili en Ve, of 'geest', 'wil' en 'heiligheid'.⁵ Dit vond plaats toen duisternis nog in de ruimte heerste, toen de asen, de scheppende machten (dhyāni-chohans) nog niet tot ontwikkeling waren gekomen, en de Yggdrasil, de *boom* van het heelal van tijd en leven, nog niet was gegroeid, en er nog geen Walhalla, of Zaal van de Helden, was. De Scandinavische scheppingslegenden van onze aarde en wereld beginnen met de *tijd* en het menselijk leven. Alles wat daaraan voorafgaat, is voor hen 'duisternis', waarin Al-Vader, de oorzaak van alles, woont. Zoals de schrijver van *Asgard and the Gods* opmerkt, bevatten deze legenden wel het *denkbeeld* van die AL-VADER, de oorspronkelijke oorzaak van alles, maar 'hij wordt in de gedichten nauwelijks genoemd'; niet, zoals de bewerker denkt, omdat

¹ §16c, en passim.

² *De vita Pythagorae*, hfst. 49-50.

³ Wägner, *Asgard and the Gods*, blz. 22.

⁴ Vāch – de 'melodieuze koe, die als melk levensonderhoud en water geeft', en die ons 'voedsel en onderhoud' levert, zoals beschreven in de *Rig-Veda*.

⁵ Vergelijk het 'ontstaan van de eerste rassen' in dit boek. Zie deel 2, stanza's 3 en 4, blz. 82-120.

vóór de prediking van het evangelie het denkbeeld ‘zich niet kon verheffen tot duidelijke opvattingen over het eeuwige’, maar als gevolg van het heel esoterische karakter ervan.¹ Daarom beginnen alle scheppende goden, of *persoonlijke* godheden, bij de tweede fase van de kosmische evolutie. Zeus wordt geboren *in*, en *uit* Chronos – de tijd. Ook Brahmā is het voortbrengsel en de uitstraling van Kāla, ‘eeuwigheid en tijd’; Kāla is een van de namen van Viṣṇu. We ontdekken dan ook dat Odin de vader van *de goden en de asen* is, evenals Brahmā de vader van *de goden en de asura's* is, en vandaar ook de androgyne aard van alle belangrijke scheppende goden, van de tweede MONADE van de Grieken tot de sefiroth-boom Adam-Kadmon, de Brahmā of Prajāpati-Vāch van de *Veda's*, en de androgyn van Plato, die slechts een andere versie van het Indiase symbool is.

De beste metafysische definitie van de oorspronkelijke theogonie in de (428) geest van de aanhangers van de Vedānta kan men vinden in de ‘Notes on the Bhagavad Gītā’ door T. Subba Row. Parabrahman, het onbekende en het onkenbare, zoals de spreker zijn toehoorders meedeelt:

is geen ego, en ook geen niet-ego, en evenmin bewustzijn . . . het is zelfs niet ātman . . . maar hoewel zelf geen voorwerp van kennis, is het toch in staat als basis en oorzaak te dienen voor alle soorten objecten en alle soorten bestaan die een voorwerp van kennis worden. Het is de ene essentie waaruit een centrum van energie tot bestaan komt, dat ik logos noem.

Deze logos is de Śabda Brahman van de hindoes, die hij zelfs niet Īśvara (de ‘heer’ God) wil noemen, omdat deze term mensen in verwarring zou kunnen brengen. Maar het is de Avalokiteśvara van de hindoes, het ‘woord’ van de christenen in zijn werkelijke *esoterische* betekenis, niet in zijn theologische verminking. Hij zegt:

Het is de jñātā of het ego in de kosmos, en elk ander ego . . . is slechts de weerspiegeling en manifestatie ervan . . . Tijdens de pralaya bestaat het in een latente toestand in de schoot van parabrahman . . . [Tijdens het manvantara] heeft het een eigen bewustzijn en individualiteit. . . . [Het is een centrum van energie, maar] zulke centra zijn bijna ontelbaar in de schoot van parabrahman. Men moet niet denken dat de logos [de enige schepper is of] slechts een enkel centrum van energie is . . . hun aantal is bijna oneindig. Dit ego is het eerste dat in de kosmos verschijnt, en is het doel van alle evolutie. Het is het abstracte ego . . . dit is de *eerste* manifestatie (of aspect) van parabrahman. . . . Wanneer dit eenmaal tot bewust bestaan komt . . . ziet het vanuit zijn objectieve standpunt parabrahman als mūlaprakṛiti. . . . Houd dit als tublieft in gedachten, want dit is de kern van alle onenigheid over puruṣa en prakṛiti die er bij de verschillende schrijvers over de Vedānta-filosofie bestaat. Deze mūlaprakṛiti is voor hem [de logos] even stoffelijk als ieder stoffelijk voorwerp dit voor ons is. Deze mūlaprakṛiti is evenmin parabrahman als de verzameling eigenschap-

¹ Wäagner, *Asgard and the Gods*, blz. 26, 29.

pen van een zuil die zuil zelf is; parabrahman is een onvoorwaardelijke en absolute werkelijkheid, en mūlaprakriti is een soort sluier die erover is geworpen. Parabrahman zelf kan niet worden gezien zoals het is. De logos ziet het met een sluier erover, en die sluier is de machtige uitgestrektheid van de kosmische stof. . . . Nadat parabrahman enerzijds is verschenen als het ego, en anderzijds als mūlaprakriti, werkt het als de ene energie door middel van de logos.¹

En de spreker legt aan de hand van een mooie vergelijking uit wat hij bedoelt met deze werking van iets wat *niets* is, hoewel het het AL is. Hij vergelijkt de logos met de zon die licht en warmte uitstraalt, maar waarvan de energie, het licht en de warmte in een onbekende toestand in de ruimte bestaan en alleen als *zichtbaar* licht en warmte in de ruimte worden verspreid, waarbij de zon slechts als instrument dient. Dit is de eerste triadische hypostase. Het viertal wordt gevormd door het *energie gevende licht* dat door de logos wordt uitgestraald.

(429) De Hebreeuwse kabbalisten geven het weer in een vorm die esoterisch met die van de Vedānta overeenkomt. Ze onderwezen dat AIN SOF niet kan worden begrepen of gelokaliseerd of genoemd, hoewel deze de oorzaakloze oorzaak van alles is. De naam – AIN SOF – is dus een ontkenning, ‘het ondoorgrondelijke, het onkenbare, en het onnoembare’.² Ze stelden het daarom voor als een grenzeloze cirkel, een bol, waarvan het menselijk verstand met de grootste inspanning alleen maar de welving kan waarnemen. In de woorden van iemand die veel van het kabbalistische stelsel heeft ont-raadseld, en die diep is doorgedrongen in een van de betekenissen ervan, namelijk zijn numerieke en meetkundige esoterie:

Sluit uw ogen, en probeer vanuit uw eigen waarnemend bewustzijn in elke richting tot de uiterste grenzen te denken. U zult ontdekken dat lijnen of stralen van waarneming zich in alle richtingen even ver uitstrekken, zodat de uiterste inspanning van het waarnemingsvermogen zal eindigen in de *welving van een bol*. De begrenzing van deze bol zal een grote *cirkel* moeten zijn, en de directe gedachtestralen naar alle richtingen moeten *rechtlijnige stralen* van de cirkel zijn. Dit moet dan menselijkerwijs gesproken het uiterste, alomvattende begrip van de *gemanifesteerde ain sof* zijn, die tot uitdrukking komt als een *meetkundige figuur*, namelijk als een cirkel met zijn gekromde omtrek en rechte middellijn, die in stralen is verdeeld. Daarom is een meetkundige figuur de eerste herkenbare schakel tussen de ain sof en het verstand van de mens.³

Deze grote cirkel (die door de oosterse esoterie wordt teruggebracht tot het punt binnen de grenzeloze cirkel) is de Avalokiteśvara, de logos of het woord waarover Subba Row spreekt. Maar deze cirkel of gemanifesteerde

¹ *The Theosophist*, februari 1887, blz. 302-4.

² J. Ralston Skinner, ‘The Cabbalah’, *Masonic Review*, juni 1886, blz. 257.

³ Skinner, *Op.cit.*, blz. 257-8.

god is, behalve door zijn *gemanifesteerde* heelal, aan ons even onbekend als het ENE, hoewel hij door ons hoogste begripsvermogen gemakkelijker wordt, of beter gezegd kan worden, bevat. Deze logos die tijdens pralaya in de schoot van parabrahman slaapt, zoals ons ‘ego latent [in ons] is tijdens sushupti of de slaap’; en die parabrahman niet anders kan kennen dan als mūlaprakriti – een kosmische sluier, ‘de machtige uitgestrektheid van de kosmische stof’ – is dus slechts een orgaan in de kosmische schepping waar de energie en de wijsheid van parabrahman doorheen stralen, die *aan de logos even onbekend is als aan ons*. Omdat bovendien de logos even onbekend is aan ons als parabrahman dat in feite is aan de logos, hebben zowel de oosterse esoterie als de kabbala – om de logos binnen het bereik van ons begripsvermogen te brengen – de abstracte synthese omgezet in concrete beelden; nl. in de weerspiegelingen of veelvoudige aspecten van die logos of Avalokiteśvara, Brahmā, Ormazd, Osiris, Adam-Kadmon, of hoe men deze maar wil noemen; en die aspecten of manvantarische emanaties zijn de dhyāni-chohans, de elohim, deva’s, amshaspends, enz. Volgens Subba Row verklaren metafysici de wortel en kiem van laatstgenoemden als de eerste manifestatie van parabrahman, ‘de hoogste drie-eenheid die we kunnen begrijpen’, namelijk mūlaprakriti (de sluier), de logos, en de bewuste energie, of de kracht en het licht¹, ‘van die laatstgenoemden’; of ‘stof, kracht en het ego, of de ene wortel van het zelf, waarvan elke andere soort zelf slechts een manifestatie of een weerspiegeling is’. Alleen in dit ‘licht’ (van bewustzijn) van mentale en fysieke waarneming kan het *praktisch* occultisme dit met behulp van meetkundige figuren zichtbaar maken. Deze figuren zullen bij nauwkeurige bestudering niet alleen een wetenschappelijke verklaring opleveren van het werkelijke, objectieve, bestaan² van de ‘zeven zonen van de goddelijke Sophia’, die dit licht van de logos is, maar ook zullen ze door middel van andere nog niet ontdekte sleutels aantonen dat deze ‘zeven zonen’ en hun talloze emanaties – verpersoonlijkte centra van energie – voor de mensheid een absolute noodzaak zijn. Als men ze buiten beschouwing laat, dan zal het mysterie van het zijn en de mensheid *nooit worden ontraadseld, en zelfs niet dicht worden benaderd*. (430)

Door *dit licht* wordt alles geschapen. Deze WORTEL van het verstandelijk ZELF is ook de wortel van het fysieke *zelf*, want dit licht is in onze gemanifesteerde wereld de omzetting van mūlaprakriti, in de *Veda*’s aditi genoemd. In zijn derde aspect wordt het Vāch³, de dochter en de moeder van de logos, zoals Isis de dochter en de moeder is van Osiris, die Horus is; en Mut, de

¹ In de *Bhagavad Gītā* daivīprakriti genoemd.

² *Objectief* in de wereld van māyā natuurlijk; maar even werkelijk als wij zelf zijn.

³ ‘Men zou tijdens de kosmische manifestatie deze daivīprakriti strikt genomen de dochter van de logos moeten noemen, in plaats van zijn moeder.’ (‘Notes on the Bhagavad Gita’, *The Theosophist*, feb. 1887, blz. 305.)

dochter, echtgenote, en moeder van Amon, in het Egyptische maansymbool. In de kabbala is Sefira dezelfde als Shekhinah; ze is in een andere synthese de echtgenote, dochter, en moeder van de ‘hemelse mens’, Adam-Kadmon, en is zelfs identiek met hem, zoals Vāch identiek is met Brahmā, en de vrouwelijke logos wordt genoemd. In de *Rig-Veda* is Vāch de ‘mystieke spraak’, door middel waarvan occulte kennis en wijsheid aan de mens worden overgebracht; daarom zegt men dat Vāch ‘de rishi’s is binnengegaan’. Ze is ‘door de goden voortgebracht’; ze is de *goddelijke* Vāch – de ‘koningin van de goden’; en – evenals Sefira met de sefiroth – werkt ze samen met de prajāpati’s bij hun scheppingswerk. Bovendien wordt ze ‘de moeder van de *Veda’s*’ genoemd, ‘omdat Brahmā deze door middel van haar kracht [als mystieke *spraak*] heeft geopenbaard, en door middel daarvan ook het heelal heeft voortgebracht’ – d.w.z. door spraak, en *woorden* (verenigd in het ‘WOORD’) en getallen.¹

(431) Maar uit het feit dat men Vāch ook de dochter van Daksha noemt – ‘de god die in alle kalpa’s leeft’ – blijkt haar māyāvische karakter: tijdens de pralaya verdwijnt ze, opgenomen in de ene, allesverslindende straal.

Maar er zijn in de universele esoterie, de oosterse en de westerse, twee verschillende aspecten in al die personificaties van de *vrouwelijke* natuurkracht, of van de natuur, het *noumenale* en het *fenomenale*. Het ene is haar zuiver metafysische aspect, zoals dat door de geleerde spreker in zijn ‘Notes on the Bhagavad Gita’ wordt beschreven; het andere is aards en fysiek, en tegelijk, vanuit het standpunt van een praktische, menselijke opvatting en van het occultisme, *goddelijk*. Het zijn allemaal symbolen en personificaties van chaos, de ‘grote diepte’ of de oorspronkelijke wateren van de ruimte, de ondoordringbare SLUIER tussen het ONKENBARE en de logos van de schepping.

Terwijl Brahmā [de logos] zich door zijn denken met Vāch verbond, schiep hij de oorspronkelijke wateren. . . . In de *Kāthaka Upanishad* staat het nog duidelijker: ‘Prajāpati was dit heelal. *Vāch* was zijn *helpster*. Hij had gemeenschap met haar . . . ze bracht deze wezens voort en ging Prajāpati weer binnen.’²

We wijzen hier terloops op een van de vele onrechtvaardige smetten die

¹ De wijzen die, evenals Stanley Jevons in deze tijd, een methode hebben uitgevonden om het onbegrijpelijke een tastbare vorm te geven, konden dit alleen doen door gebruik te maken van getallen en meetkundige figuren.

² John Dowson, *A Classical Dictionary of Hindu Mythology*, 1879, blz. 329-30. Dit verbindt Vāch en Sefira met de godin Kuan-yin, de ‘meedogende moeder’, en de *goddelijke* STEM van de ziel, zelfs in het exoterisch boeddhisme, en met het vrouwelijke aspect van *Kuan-Shih-Yin*, de logos, het woord van de schepping, en tegelijk met de stem die volgens het esoterisch boeddhisme hoorbaar tot de ingewijde spreekt. Bath-Kol, de *filia Vocis*, de dochter van de goddelijke stem van de Hebreeën, die antwoordde vanaf haar genadetroon achter het voorhangsel van de tempel, is een gevolg.

door vrome en *goede* zendelingen in India op de religie van dat land worden geworpen. Deze allegorie – in het *Śatapatha-Brāhmaṇa* – namelijk dat Brahmā, als vader van de mensen, het werk van de voortplanting heeft verricht door incestueuze omgang met zijn eigen dochter Vāch, die ook Saṃdhyā (schemering), en Śatarūpā (de honderdvormige), wordt genoemd, wordt de brahmanen voortdurend voor de voeten geworpen als een veroordeling van hun ‘afschuwelijke, *leugenachtige* religie’. Afgezien van het feit – dat de Europeanen voor het gemak vergeten – dat de aartsvader Lot aan dezelfde misdaad schuldig is in *menselijke vorm*, terwijl Brahmā, of beter gezegd Prajāpati, in de vorm van een hert incest pleegde met zijn dochter, die de vorm van een hinde (rohit) had, laat de esoterische interpretatie van *Genesis* (3:14-15) hetzelfde zien. Bovendien heeft de Indiase allegorie beslist een *kosmische* en geen fysiologische betekenis, omdat Vāch een transformatie is van aditi en mūlaprakriti (chaos), en Brahmā een transformatie van Nārāyaṇa, de geest van God die de natuur binnengaat en bevrucht; het denkbeeld bevat dus helemaal niets *fallisch*.

Zoals al is gezegd, is Aditi-Vāch de vrouwelijke logos, of het ‘woord’, verbum; en in de kabbala is Sefira hetzelfde. Al deze vrouwelijke logoi staan in hun noumenale aspect in verband met licht, geluid, en ether, waaruit blijkt hoe goed de Ouden op de hoogte waren van zowel de natuurwetenschap (zoals wij die nu kennen) als het ontstaan van die wetenschap in de spirituele en astrale sferen. (432)

Onze oude schrijvers hebben gezegd dat er vier soorten Vāch zijn . . . parā, paśyanti, madhyamā, vaikhari (een bewering die is te vinden in de *Rig-Veda* en de *Upanishads*) . . . Vaikhari-Vāch is wat we uitspreken.¹

Het is geluid, *spraak*, en dat wat voor een van onze fysieke zintuigen begrijpelijk en objectief wordt, en onder de wetten van waarneming valt. Dus:

Elke soort Vaikhari-Vāch bestaat in haar madhyamā- . . . paśyanti- en ten slotte in haar parā-vorm. Deze praṇava² noemt men Vāch, omdat deze vier beginselen van de grote kosmos overeenkomen met deze vier vormen van Vāch . . . De hele kosmos in zijn objectieve vorm is Vaikhari-Vāch; het licht van de logos is de madhyama-vorm, en de logos zelf de paśyanti-vorm, terwijl parabrahman het parā-aspect [boven het noumenon van alle noumena] van die Vāch is.³

¹ T. Subba Row, *Op.cit.*, blz. 307.

² Praṇava is evenals Om een mystieke term die door de yogī's tijdens meditatie wordt uitgesproken; van de woorden die volgens de exoterische commentatoren, vyāhriti's, of 'om, bhūr, bhuvas, svar' (Om, aarde, uitspannel, hemel), worden genoemd, is praṇava misschien het heiligste. Ze worden met ingehouden adem uitgesproken. Zie *Manu*, 2:76-81, en de toelichting van Vijñāneśvara in de *Mitāksharā* op de *Yājñavalkyasmṛiti*, 1:23. Maar de esoterische verklaring gaat veel verder.

³ T. Subba Row, *Op.cit.*, blz. 307.

Zo zijn Vāch, Shekhinah, en de ‘muziek van de sferen’ van Pythagoras één, als we onze voorbeelden ontleen aan de drie (schijnbaar) meest uiteenlopende religieuze filosofieën van de wereld – die van de hindoes, de Griekse en de Chaldeeus-Hebreeuwse. Deze personificaties en allegorieën kunnen, evenals in de esoterie, worden beschouwd onder *vier* (hoofd-) en drie (sub-) aspecten, of samen *zeven*. De parā-vorm is het altijd subjectieve en latente licht en geluid, die eeuwig in de schoot van het ONKENBARE bestaan; wanneer het wordt overgebracht naar de ideatie van de logos of zijn latente *licht*, wordt het paśyantī genoemd; en als het de *uitdrukkings-vorm* van dat licht is geworden, is het madhyamā.

(433) De kabbala geeft de definitie als volgt:¹ ‘Er zijn drie soorten licht, en dat [het vierde] wat de andere doordringt; (1) het heldere en doordringende, het *objectieve licht*, (2) het *weerkaatste* licht, en (3) het *abstracte* licht.’ De tien sefiroth, de *drie* en de *zeven*, worden in de kabbala de 10 woorden genoemd, D-BRIM (debarim), de getallen en de emanaties van het hemelse licht, dat zowel Adam-Kadmon als Sefira is, of (Brahmā) Prajāpati-Vāch. Licht, geluid, en getal zijn in de kabbala de drie scheppingsfactoren. Parabrahman kan alleen worden gekend door middel van het lichtende punt (de LOGOS), dat parabrahman niet kent, maar alleen mūlaprakriti. Evenzo kende Adam-Kadmon alleen Shekhinah, hoewel hij het *voertuig* van ain sof was. En als Adam-Kadmon is hij in de esoterische interpretatie het totaal van het getal tien, de sefiroth (zelf een drie-eenheid, of de drie eigenschappen van de *onkenbare* GODHEID in Eén).² ‘Toen de hemelse mens [of LOGOS] voor het eerst de vorm van de kroon³ [kether] aannam en zich met Sefira vereenzelvigde, liet hij daaruit [uit de kroon] zeven schitterende lichten voortkomen’, waarmee hun totaal op tien uitkomt; evenzo liet Brahmā-Prajāpati toen hij van Vāch werd gescheiden – hoewel hij identiek met haar is – de zeven rishi’s, de zeven manu’s of prajāpati’s van die kroon uitgaan. In de exoterie zal men altijd 10 en 7 vinden voor de sefiroth of prajāpati’s; in de *esoterie* wordt altijd 3 en 7 gegeven, die ook 10 opleveren. Alleen als ze in de gemanifesteerde sfeer zijn verdeeld in 3 en 7, vormen ze , het androgyn, en , of het gemanifesteerde en gedifferentieerde teken X.

¹ J. Ralston Skinner, ‘The Cabbalah – VI’, *Masonic Review*, juni 1886, blz. 266-7.

² Deze *drie-eenheid* wordt bedoeld met de ‘drie stappen van Vishṇu’; en dat betekent (omdat Vishṇu in de exoterie wordt opgevat als het *oneindige*) dat mūlaprakriti, purusha (de logos) en prakriti uit parabrahman voortkwamen; dit zijn de vier vormen (met haarzelf, de synthese) van Vāch. En in de kabbala zijn ze ain sof, Shekhinah, Adam-Kadmon en Sefira, de vier die – of de drie emanaties die terwijl ze verschillend zijn – toch EEN zijn.

³ Het Chaldeeuwse *Boek van de getallen*. In de huidige versie van de kabbala vervangt de naam Jehovah die van Adam-Kadmon.

Dit zal de onderzoeker helpen begrijpen waarom Pythagoras de godheid (de logos) als het *centrum van eenheid* en de 'bron van harmonie' beschouwde.¹ We zeggen dat deze godheid de logos was, niet de MONADE die in eenzaamheid en stilte woont, want Pythagoras onderwees dat de EENHEID, die immers ondeelbaar is, *geen getal* is. En daarom werd ook van de kandidaat die zich aanmeldde om tot zijn school te worden toegelaten, verlangd dat hij als voorbereiding daarop de rekenkunde, astronomie, meetkunde en *muziek* had bestudeerd, die als de vier onderdelen van de wiskunde werden beschouwd.² Dit verklaart verder waarom de pythagoreeërs beweerden dat de leer van de getallen – in de esoterie de belangrijkste – door de hemelse godheden aan de mens was geopenbaard; dat de wereld uit chaos tevoorschijn was geroepen door geluid of harmonie, en opgebouwd volgens de beginselen van muzikale verhoudingen; dat de zeven planeten die het lot van de stervelingen beheersen een harmonische beweging hebben 'en intervallen die overeenkomen met die in de muziek, waardoor verschillende geluiden ontstaan die zo volmaakt harmonisch zijn dat ze de lieflijkste melodie voortbrengen, die voor ons onhoorbaar is, alleen al door de grootsheid van het geluid dat onze oren niet kunnen opvangen'.³

In de theogonie van Pythagoras waren de hiërarchieën van de hemelse menigten en goden genummerd en werden met behulp van getallen uitgedrukt. Pythagoras had de esoterische wetenschap in India bestudeerd, daarom zeggen zijn leerlingen: 'De monade [de gemanifesteerde] is het beginsel van alle dingen. Uit de monade en de onbepaalde duade [chaos] ontstaan *getallen*; uit getallen, *punten*; uit punten, *lijnen*; uit lijnen, *oppervlakken*; uit oppervlakken, *lichamen*; hieruit vaste lichamen die bestaan uit vier elementen – vuur, water, lucht, aarde; uit al deze, getransformeerd [en in wisselwerking staand], en totaal veranderd, bestaat de wereld.'⁴ (434)

En dit kan, indien het al niet het hele mysterie ontraadselt, in elk geval een tipje oplichten van de sluier die in de vorm van wonderbaarlijke allegorieën over Vāch is geworpen, de mysterieuze van alle godinnen van de brahmanen; zij die 'de *melodieuze* koe die als melk levensonderhoud en water geeft' (de aarde met al haar mystieke krachten) wordt genoemd; en verder ook zij 'die ons voedsel en onderhoud levert' (de fysieke aarde). Isis is ook de mystieke natuur en ook de aarde; en op grond van haar koehorens wordt ze vereenzelvigd met Vāch. Laatstgenoemde wordt, nadat ze in haar

¹ G. Oliver, *The Pythagorean Triangle*, 1875, blz. 48.

² Oliver, *Op.cit.*, blz. 14. Justinus de Martelaar deelt ons mee dat hij op grond van zijn onbekendheid met deze vier wetenschappen door de pythagoreeërs als kandidaat voor toelating tot hun school werd afgewezen.

³ Censorinus, *De die natali*, 13.

⁴ Diogenes Laërtius, *Leven en leer van beroemde filosofen*, 'Pythagoras', §25.

hoogste vorm is erkend als parā, aan de lagere of stoffelijke kant van de schepping – Vaikharī. Daarom is ze de mystieke, hoewel fysieke natuur, met al haar magische werkingen en eigenschappen.

Bovendien is ze als godin van de spraak en van het geluid, en als omzetting van Aditi, in een bepaald opzicht Chaos. In elk geval is ze de ‘moeder van de goden’; en de echte *gemanifesteerde* theogonie moet beginnen bij Brahmā (Īśvara, of de logos) en Vāch, en bij Adam-Kadmon en Sefira. Daarbuiten is alles duisternis en abstracte speculatie. De zieners, profeten en adepten in het algemeen hebben met de dhyāni-chohans, of de goden, vaste grond onder de voeten. Hetzij als Aditi, of als de *goddelijke* Sophia van de Griekse gnostici, is ze de moeder van de zeven zonen: de ‘engelen van het aangezicht’, van de ‘diepte’ of de ‘grote groene’ van het *Dodenboek*. Het Boek van Dzyan (kennis door meditatie) zegt:

‘De grote moeder lag met de $\triangle$, en de $|$, en het $\square$, de tweede $|$ en de $\star$ ¹ in haar schoot, gereed om deze voort te brengen, de dappere zonen van de $\square \triangle ||$ (of 4.320.000, de cyclus), van wie de twee ouders de $\bigcirc$ en het $\cdot$ (punt) zijn.’

(435) Aan het begin van elke cyclus van 4.320.000 daalden de zeven (of volgens enkele volkeren acht) grote goden af om de nieuwe orde van zaken te vestigen en de impuls te geven tot de nieuwe cyclus. Die *achtste* god was de verbindende *cirkel* of LOGOS, in het exoterische dogma van zijn menigte afgescheiden en afgezonderd, evenals de drie goddelijke hypostasen van de oude Grieken nu in de kerken als drie afzonderlijke *personen* worden beschouwd. ‘De MACHTIGEN verrichten hun grote werken, en laten, telkens als ze onze māvāvische sluier (atmosfeer) binnendringen, eeuwigdurende monumenten na als herinnering aan hun bezoek’, zegt een toelichting.² Zo leert men ons dat de grote piramiden onder hun directe toezicht werden gebouwd, ‘toen Dhruva (in die tijd de Poolster) zich in zijn laagste stand bevond, en de Krittikās (de Pleiaden) over zijn hoofd heen keken (op dezelfde meridiaan stonden, maar hoger) om het werk van de reuzen te kunnen volgen’. Omdat de eerste piramiden werden gebouwd aan het begin van een siderisch jaar, onder Dhruva (als Polaris), moet het meer dan 31.000 jaar (31.105) geleden zijn. Bunsen had gelijk toen hij aan Egypte een ouderdom van meer dan 21.000 jaar toeschreef, maar het feit dat hij dit erkent,

¹ 31415, of π . De synthese, of de in de logos en het punt *verenigde menigte*, die in het rooms-katholicisme de ‘engel van het aangezicht’ wordt genoemd, en in het Hebreeuws מִיכָאֵל, ‘die als God is (of erop lijkt)’ – zijn gemanifesteerde evenbeeld.

² Ze verschijnen bij het begin van de cyclussen, en ook van elk siderisch jaar (van 25.868 jaar); op grond daarvan kregen de kabiren hun naam in Chaldea, deze betekent namelijk de *maten van de hemel*, van *kob* – maat van, en *urim* – hemelen.

doet de waarheid en feiten over dit onderwerp nauwelijks recht. Zoals G. Massey zegt:

De verhalen van Egyptische priesters en anderen over de optekening van de tijd in Egypte, beginnen er nu minder als leugens uit te zien voor iedereen die aan de slavernij van de *Bijbel* is ontsnapt. Onlangs heeft men in Sakkara inscripties gevonden die melding maken van twee Sothiscyclussen . . . die toen, dat is nu ongeveer 6000 jaar geleden, werden opgetekend. Toen Herodotus in Egypte was, hadden de Egyptenaren dus – zoals nu bekend is – al ten minste vijf verschillende Sothiscyclussen van 1461 jaar waargenomen.

De priesters vertelden de Griekse onderzoeker dat ze de tijd al zó lang hadden bijgehouden dat de zon twee keer was opgegaan waar deze toen onderging, en tweemaal was ondergegaan waar deze toen opkwam. Dit . . . kan alleen als een natuurfeit zijn verwezenlijkt doordat twee precessiecyclussen zijn doorlopen, oftewel een tijdperk van 51.736 jaar.¹

Mor Isaac² toont aan dat de oude Syriërs hun wereld van de ‘heersers’ en ‘actieve goden’ op dezelfde manier omschreven als de Chaldeeën. De laagste wereld was de ONDERMAANSE, de onze, bewaakt door de ‘engelen’ van de eerste of laagste orde; de volgende in rang was Mercurius, bestuurd door de ‘AARTSENGELEN’; dan kwam Venus, met als goden de VORSTEN; de vierde wereld was die van de ZON, het domein en gebied van de hoogste en machtigste goden van ons stelsel, de zonnegoden van alle volkeren; de vijfde was Mars, beheerst door de ‘KRACHTEN’; de zesde – die van Bel of Jupiter – werd geregeerd door de HEERSCHAPPIJEN; de zevende – de wereld van Saturnus – door de TRONEN. Dit zijn de werelden van de vormen. Daarboven komen de vier hogere, die weer zeven zijn, omdat de *hoogste* drie ‘onnoembaar en onbeschrijflijk’ zijn. De achtste, die bestaat uit 1122 sterren, is het domein van de cherubijnen; de negende, die behoort aan de *bewegende* en – als gevolg van hun afstand – ontelbare sterren, is het gebied van de serafijnen. Kircher, die Mor Isaac citeert, zegt over de tiende dat deze is samengesteld ‘uit onzichtbare sterren die, zoals men zei, voor wolken konden worden aangezien, zo opeengehoopt zijn ze in het gebied dat wij de Via Straminis, de melkweg, noemen’; en hij haast zich te verklaren dat ‘dit de sterren van Lucifer zijn, die samen met hem bij een vreselijke schipbreuk zijn verzwolgen’. Wat er na en voorbij de tiende wereld komt (ons viertal, of de arūpa-wereld), wisten de Syriërs niet. ‘Ze wisten alleen maar dat daar de uitgestrekte en onbegrijpelijke oceaan van het oneindige begint, de verblijfplaats van de ware godheid zonder grens of einde.’

(436)

¹ *The Natural Genesis*, deel 2, blz. 318. Zie ook ons deel 2, ‘Chronologie van de brahmanen’, blz. 71ev.

² Zie Kircher, *Oedipus Aegyptiacus*, deel 2, blz. 425. Vgl. De Mirville, *Des esprits*, deel 4, blz. 10-11.

Champollion toont dezelfde overtuiging aan bij de Egyptenaren. Nadat Hermes over de vader-moeder en zoon heeft gesproken, van wie de geest (collectief het GODDELIJK FIAT) het heelal vormt, zegt hij: 'Er werden ook *zeven middelaars* gevormd, om in hun respectieve *cirkels* de stoffelijke [of gemanifesteerde] werelden te kunnen bevatten, en de werking van deze middelaars werd het LOT genoemd.'¹ Verder noemt hij zeven en tien en twaalf klassen op; maar het zou te ver voeren om in detail hierop in te gaan.

Omdat dr. Weber en anderen verklaren dat het *Rig-Vidhāna*, het *Brahmāṇḍa-Purāṇa* en dat soort boeken – of deze nu de magische kracht van de mantra's uit de *Rig-Veda*, of de toekomstige kalpa's beschrijven – *moderne compilaties* zijn, 'waarschijnlijk slechts uit de tijd van de *Purāṇa's*', is het nutteloos de lezer naar de mystieke verklaringen daarvan te verwijzen, en kan men evengoed eenvoudig de oude boeken citeren die aan de oriëntalisten volkomen onbekend zijn. Deze boeken geven een verklaring van dat wat de wetenschappers zo verbijstert, namelijk dat de saptarshi, de 'uit het denkvermogen geboren zonen' van Brahmā, in het *Śatapatha-Brahmaṇa* met een bepaalde reeks namen worden aangeduid, in het *Mahābhārata* met een andere reeks, en dat het *Vāyu-Purāṇa* zelfs *negen* in plaats van *zeven* rishi's noemt, door de namen Bhrigu en Daksha aan de lijst toe te voegen. Maar hetzelfde gebeurt in elk exoterisch geschrift. De geheime leer geeft een lange genealogie van rishi's, maar deelt ze in veel klassen in. Evenals de goden van de Egyptenaren werden ook de Indiase hiërarchieën van rishi's in zeven, en zelfs twaalf, klassen ingedeeld. De eerste drie groepen zijn de goddelijke, de kosmische en de ondermaanse goden. Dan komen de zonnegoden van *ons* stelsel, de goden van de planeten, van de onderwereld, en de zuiver menselijke goden – de helden en de manushi's.

Tegenwoordig houden we ons echter alleen bezig met de *prekosmische*, goddelijke goden, de prajāpati's of de 'zeven bouwers'. Deze groep treft men onmiskenbaar aan in elke kosmogonie. Omdat de oude Egyptische documenten verloren zijn gegaan – en volgens Maspero 'het materiaal en de historische gegevens die ons voor de studie van de religieuze ontwikkeling ter beschikking staan, onvolledig en heel vaak ook onbegrijpelijk zijn'² – moeten we, om een gedeeltelijke en indirecte bevestiging te krijgen van de mededelingen die in de geheime leer worden gedaan, een beroep doen op de oude hymnen en inscripties op de graven. Eén ervan toont in elk geval aan dat Osiris, evenals Brahmā-Prajāpati, Adam-Kadmon, Ormazd en zoveel andere logoi, het hoofd en de synthese was van de groep 'scheppers' of bouwers. Voordat Osiris de 'ene' en *hoogste* god van Egypte werd, werd

(437)

¹ Champollion-Figeac, *Égypte moderne*, blz. 142.

² G. Maspero, *Guide du visiteur au Musée de Boulaq*, blz. 149.

hij in Abydos vereerd als het hoofd en de leider van de hemelse menigte van bouwers die behoorden tot de hoogste van de drie klassen. In de hymne die in de votiefzuil van een graf in Abydos (3de register) is gebeiteld, wordt Osiris als volgt aangeroepen:

U wordt gegroet, Osiris, oudste zoon van Sib; u, de grootste van de zes goden die zijn geboren uit de godin Nun [de oerwateren]; u, de grote gunsteling van uw vader Ra, vader van de vaderen, koning van de duur, meester in de eeuwigheid . . . die alle kronen heeft verzameld zodra u uit de schoot van uw moeder werd geboren, en die de uraeus [slang of naja]¹ op uw hoofd heeft gezet; veelvormige god, *van wie de naam onbekend is* en die in steden en provincies veel namen heeft . . .²

Osiris, die uit het oorspronkelijke water tevoorschijn komt, gekroond met de uraeus, het slangensymbool van het kosmische vuur, en die de *zevende* is boven de zes oorspronkelijke goden die zijn voortgekomen uit de vadermoeder, Nun en Nut (het uitspansel), kan niemand anders zijn dan de belangrijkste prajāpati, de belangrijkste sefira, de belangrijkste amshaspend Ormazd! Het staat vast dat laatstgenoemde zonne- en kosmische god aan het begin van de religieuze ontwikkeling dezelfde plaats innam als de aartsengel 'van wie de naam geheim was'. Deze aartsengel was Michaël, de vertegenwoordiger op aarde van de *verborgen* joodse god; men zegt dat zijn 'aangezicht' de joden voorging als een 'vuurkolom'. Eugène Burnouf zegt: 'De zeven amshaspends, die stellig onze aartsengelen zijn, duiden ook de personificaties van de goddelijke krachten aan.'³ En deze aartsengelen zijn daarom even 'stellig' de saptarshi van de hindoes, hoewel het bijna onmogelijk is elk in te delen bij zijn heidense prototype en equivalent, omdat ze allemaal, zoals in het geval van Osiris, 'in steden en provincies vele namen' hebben. Enkele van de belangrijkste zullen we in volgorde weergeven.

Eén ding staat dus onomstotelijk vast. Hoe meer men hun hiërarchieën bestudeert en de volledige overeenstemming ervan ontdekt, des te meer bewijzen verkrijgt men dat er sinds de eerste dagen van de geschiedenis geen enkele vroegere of tegenwoordige *persoonlijke* god is die niet behoort tot het derde stadium van kosmische manifestatie. In elke religie vinden we de verborgen godheid die de basis legt; dan de straal daaruit, die in de oorspronkelijke kosmische stof valt (de eerste manifestatie); dan het androgyne resultaat, de tweevoudige mannelijke en vrouwelijke abstracte kracht, verpersoonlijkt (*tweede* stadium); deze splitst zich ten slotte in het *derde* sta-

¹ Dit Egyptische woord naja doet sterk denken aan de Nāga, de slangengod van India. Brahmā, Śiva en Viṣṇu zijn allemaal met nāga's gekroond, en worden ermee in verband gebracht – een teken van hun cyclische en kosmische karakter.

² Maspero, *Op.cit.*, blz. 49-50; hij verwijst naar Mariette-Bey, *Abydos*, deel 2, afbeelding 63; deel 3, blz. 413-14, nr. 1122.

³ *Commentaire sur le Yaçna, etc.*, 1833-35, blz. 174.

(438) dium in zeven krachten, die door alle oude religies de scheppende machten, en door de christenen de ‘krachten van God’, worden genoemd. De latere verklaring en de abstracte metafysische omschrijvingen hebben de roomse en de Griekse kerk nooit ervan weerhouden deze ‘krachten’ te vereren in de gedaanten en onder de verschillende namen van de zeven aartsengelen. In het boek *Druschim* in de talmud worden deze groepen onderscheiden, en die kabbalistische verklaring is juist. Er staat:

Er zijn drie groepen (of klassen) van sefiroth. 1. De sefiroth die de ‘godelijke eigenschappen’ [abstract] worden genoemd. 2. De fysieke of *siderische* sefiroth [persoonlijk] – één groep van *zeven*, de andere van *tien*. 3. De metafysische sefiroth, of *perifrase van Jehovah*, die de eerste drie sefiroth zijn (kether, chokhmah en binah), terwijl de overige zeven de [persoonlijke] zeven geesten van de Tegenwoordigheid zijn [ook van de planeten].¹

Dezelfde verdeling moet worden toegepast op de primaire, secundaire en tertiaire evolutie van de goden in elke theogonie, als men de betekenis esoterisch wil weergeven. We moeten de zuiver metafysische personificaties van de *abstracte* eigenschappen van de godheid niet verwarren met hun weerspiegeling – de *siderische* goden. Deze weerspiegeling is echter in werkelijkheid de objectieve uitdrukking van de abstractie: *levende* entiteiten en de modellen die volgens dat goddelijke voorbeeld zijn gevormd. Bovendien zijn de drie metafysische sefiroth of ‘de perifrase van Jehovah’ *niet* Jehovah; laatstgenoemde, met de toegevoegde titels Adonai, Elohim, Sabaoth, en de talrijke namen die hem kwistig zijn geschonken, is zelf de perifrase van El Shaddai, שֵׁדַי, de Almachtige. De naam is in feite een omschrijving, een overladen beeldspraak van joodse retoriek, en is door de occultisten altijd afgewezen. Voor de joodse kabbalisten, en zelfs voor de christelijke alchemisten en rozenkruisers, was Jehovah een geschikt *scherm*, verenigd door het samenvouwen van zijn vele panelen, en gebruikt als substituut; voor wie het geheim kende, was de naam van één individuele sefira immers even goed als elke andere. Het tetragrammaton, het onuitsprekelijke, het siderische ‘totaal’, werd voor geen ander doel uitgevonden dan om de niet-ingewijden te misleiden en om het leven en de voortplanting te symboliseren.²

¹ Isaac ben-Solomon Luria, *Libri Druschim*, verhandeling 1, blz. 59.

² De vertaler van de *Qabbalah* van Avicbron (Isaac Myer, LLB, in Philadelphia) zegt over dit ‘totaal’: ‘De letter van kether is י (jod), van binah, ה (heh), samen jah, de vrouwelijke naam; de derde letter, die van chokhmah, is ו (vau), samen vormen deze יהוה JHVH van het tetragrammaton יהוה JHVH, en zijn in feite de volledige symbolen van zijn werkingen. De laatste ה (heh) van deze onuitsprekelijke naam heeft altijd betrekking op de zes lagere en de laatste, samen de zeven overblijvende sefiroth’ (blz. 263). Het tetragrammaton is dus alleen heilig in zijn abstracte synthese. Als een viertal dat de lagere zeven sefiroth bevat, is het *fallisch*.

De ware geheime en *onuitsprekelijke* naam – ‘het woord dat geen woord is’ – moet worden gezocht in de zeven namen van de eerste zeven emanaties, of de ‘zonen van het vuur’, in de geheime geschriften van alle grote volkeren, en zelfs in de *Zohar*, de kabbalistische leer van het kleinste van alle, het joodse volk. Dit woord, dat in elke taal uit zeven letters is samengesteld, vindt men in de architectonische overblijfselen van elk groots bouwwerk in de wereld – van de cyclopische overblijfselen op Paaseiland (een deel van een continent dat eerder 4.000.000 jaar¹ dan 20.000 jaar geleden door de zee werd bedolven) tot de oudste piramiden van Egypte. (439)

We zullen dieper op dit onderwerp moeten ingaan, en praktische voorbeelden moeten geven om de in de tekst gedane beweringen te bewijzen.

Voorlopig is het voldoende met enkele voorbeelden de waarheid aan te tonen van wat in het begin van deze monografie werd gezegd, namelijk dat geen enkele kosmogonie, met als enige uitzondering de christelijke, ooit de rechtstreekse schepping van onze aarde, van de mens, of van iets wat daarmee in verband staat, heeft toegeschreven aan de ene hoogste oorzaak, het UNIVERSELE goddelijke beginsel. Deze bewering geldt zowel voor de Hebreeuwse of de Chaldeeuwse kabbala als voor *Genesis*, als laatstgenoemde maar ooit volledig was begrepen, en – wat nog belangrijker is – goed was vertaald.² Overal is er óf een LOGOS – werkelijk een

¹ Men zal deze bewering natuurlijk dwaas en absurd vinden, en er eenvoudig om lachen. Maar als men gelooft dat Atlantis 850.000 jaar geleden ten slotte door de zee werd verzwolgen, zoals in *Esoteric Buddhism* wordt onderwezen (het eerste geleidelijke verzinken begon tijdens het eoceen), dan moet men de bewering ook aanvaarden voor het zogenaamde Lemurië, het continent van het derde wortelras, dat eerst bijna volledig werd vernietigd door vuur, en toen is verzonken. De Toelichting zegt: ‘Toen de eerste aarde was gezuiverd door de 49 vuren, kon haar bevolking, die uit vuur en water was geboren, niet sterven . . . de tweede aarde (met haar mensheid) verdween als damp in de lucht . . . op de derde aarde werd alles na de *scheiding* verteerd, en deze verdween in de lagere diepte (de oceaan). Dit was *tweemaal* 82 cyclische jaren geleden.’ Een *cyclisch* jaar noemen wij een *siderisch* jaar; het is gebaseerd op de precessie van de equinoxen, of 25.868 jaar elk, en dit is dus in totaal gelijk aan 4.242.352 jaar. In deel 2 zal men hierover meer details vinden. Deze leer is bovendien belichaamd in de ‘koningen van Edom’.

² Hetzelfde voorbehoud treft men aan in de talmud en in elk nationaal religieus stelsel, of dit nu monotheïstisch of exoterisch polytheïstisch is. Uit het prachtige religieuze gedicht van de kabbalist rabbi Solomon ibn Gebirol in de *Kether malkhuth*, kiezen we enkele omschrijvingen uit de Kippûrgebeden: ‘U bent één, het begin van alle getallen, en de basis van alle bouwswels; u bent één, en in het geheim van uw één-zijn raken de meest wijze mensen de weg kwijt, omdat ze haar niet begrijpen. U bent één, en uw één-zijn neemt nooit af, en neemt nooit toe, en kan niet worden veranderd. U bent één, maar *niet zoals een getal, want uw één-zijn laat geen vermenigvuldiging, verandering of vorm toe*. U bestaat, maar het begrip en het inzicht van stervelingen kunnen uw bestaan niet bereiken, en evenmin voor u het waar, het hoe en het waarom bepalen. U bestaat, maar alleen in uzelf, omdat er geen ander is die naast u kan bestaan. U bestaat vóór alle tijd en zonder

- (440) ‘licht dat schijnt in de DUISTERNIS’ – óf de architect van de werelden staat *esoterisch gezien* in het meervoud. De Latijnse kerk, die, paradoxaal als altijd, de titel van schepper alleen op Jehovah toepast, neemt een heel Kyrie van namen aan voor de *werkende* KRACHTEN van *laatstgenoemde*, namen die het geheim verraden. Want als de genoemde krachten niets met de zogenaamde ‘schepping’ te maken hadden, waarom noemt men deze dan elohim (alhim) in het meervoud: ‘goddelijke werklieden’ en *energieën* (ἐνέργειαι), *gloeiende hemelse stenen* (lapides igniti caelorum), en vooral ‘*draggers van de wereld*’ (κοσμοκράτορες), bestuurders of HEERSERS van de wereld (rectores mundi), de ‘wielen’ van de wereld (rotae, ofanim), vlammen en MACHTEN, ‘zonen van God’ (bnei-elohim), ‘waakzame RAADS-LIEDEN’, enz.¹

Er is vaak (en zoals gewoonlijk ten onrechte) beweerd dat China, een land dat bijna zo oud is als India, geen kosmogonie had. Men klaagt dat ‘Confucius deze niet kende’, en dat ‘de boeddhisten hun kosmogonie ontwikkelden zonder een persoonlijke god in te voeren’.² De *I-Ching*, ‘de diepste essentie van het denken in de oudheid en het gezamenlijke werk van de meest geëerde wijzen, geeft geen duidelijke kosmogonie’.³ Niettemin is er een, en wel een heel duidelijke. Maar omdat Confucius geen toekomstig leven⁴ erkent en de Chinese boeddhisten het denkbeeld van één schepper verwerpen, en één oorzaak en de talloze gevolgen daarvan aanvaarden, worden ze door degenen die in een *persoonlijke* God geloven, verkeerd begrepen. Het ‘grote uiterste’ als het begin ‘van veranderingen’ (transmigraties) is de kortste en misschien de meest tot nadenken stemmende van alle kosmogonieën voor hen die, evenals de volgelingen van Confucius, de deugd om de deugd zelf liefhebben, en onbaatzuchtig het goede proberen te doen zonder voortdurend uit te zien naar beloning en voordeel. Het ‘grote uiterste’ van Confucius brengt ‘twee figuren’ voort.

plaats. U bestaat, en uw bestaan is zo diep en geheim dat niemand tot uw verborgenheid kan doordringen en deze kan ontdekken. U leeft, maar niet binnen een tijd die kan worden vastgesteld of gekend. U leeft, maar niet door een geest of een ziel, *want u bent uzelf*, DE ZIEL VAN ALLE ZIELEN’, enz. (Mackenzie, *Royal Masonic Cyclopaedia*, 1877, blz. 261.) Er is een groot verschil tussen deze kabbalistische godheid en de bijbelse Jehovah, de kwaad-aardige en wraakzuchtige god van Abram, Izaäk en Jacob, *die eerstgenoemde in verleiding bracht* en met *laatstgenoemde* worstelde. Een aanhanger van de Vedānta zou zo’n parabrahman slechts verwerpen.

¹ De Mirville, *Des esprits*, deel 2, blz. 294.

² Eerw. Joseph Edkins, *Chinese Buddhism*, blz. 323. En ze hebben heel verstandig gehandeld.

³ *Op.cit.*, blz. 320.

⁴ Als hij dit verwierp, dan was het op grond van wat hij de veranderingen van de mens noemt – met andere woorden, wedergeboorten en voortdurende transformaties. Hij ontzegde onsterfelijkheid aan de *persoonlijkheid* van de mens – evenals wij – maar niet aan de MENS.

Deze 'twee' brengen op hun beurt 'de vier beelden' voort; deze weer 'de acht symbolen'. Men klaagt erover dat, hoewel de aanhangers van Confucius er 'hemel, aarde, en de mens in het klein' in zien, wij er alles in kunnen zien wat we maar willen. Ongetwijfeld, en dat geldt voor veel symbolen, vooral die van de meest recente religies. Maar wie iets over occulte getaltekens weet, ziet in deze 'figuren' het symbool, hoe ruw ook, van een harmonische voortgaande evolutie van de kosmos en zijn wezens, zowel de hemelse als de aardse. En iedereen die de numerieke evolutie in de oorspronkelijke kosmogonie van Pythagoras (een tijdgenoot van Confucius) heeft bestudeerd, zal altijd hetzelfde denkbeeld terugvinden in zijn *triade*, *tetraktis* en *decade*, die voortkomen uit de ENE en enige monade. Confucius wordt door zijn christelijke biograaf bespot, omdat hij voor en na deze passage 'over waarzeggerij spreekt', en hij wordt als volgt geciteerd: (441)

De acht symbolen bepalen geluk en ongeluk en deze leiden tot grote daden. Er zijn geen beelden die kunnen worden gekopieerd en die groter zijn dan hemel en aarde. Er zijn geen veranderingen groter dan de vier jaargetijden [dit betekent noord, zuid, oost en west, enz.]. Er zijn geen zwevende beelden helderder dan de zon en de maan. In het voorbereiden *van dingen voor het gebruik, is er niemand groter dan de wijze*. Bij het bepalen van geluk en ongeluk is er niets groter dan *de waarzegstrootjes en de schildpad*.¹

Daarom worden de 'waarzegstrootjes' en de 'schildpad', het 'symbolische stel lijnen', en de grote wijze die ze beschouwt terwijl ze één en twee worden, en twee vier worden, en vier acht, en de andere stellen 'drie en zes', minachtend uitgelachen, alleen omdat zijn wijze symbolen verkeerd worden begrepen.

Zo zullen de schrijver en zijn collega's de stanza's die in onze tekst worden gegeven ongetwijfeld bespotten, want ze geven *precies hetzelfde denkbeeld* weer. De oude archaïsche kaart van de kosmogonie staat vol *lijnen* in de stijl van Confucius, concentrische cirkels en punten. Toch stellen die alle de meest abstracte en filosofische begrippen van de kosmogonie van ons heelal voor. In elk geval zal deze misschien beter aan de eisen en de wetenschappelijke doelstellingen van onze tijd beantwoorden dan de kosmogonische geschriften van Augustinus en de 'eerwaarde Beda', ook al werden deze ruim duizend jaar later dan die van Confucius uitgegeven.

¹ Edkins, *Op.cit.*, blz. 320. De protestanten kunnen om hem lachen, maar de rooms-katholieken hebben niet het recht hem te bespotten zonder zich schuldig te maken aan godslastering en heiligschennis. Want ruim 200 jaar geleden werd Confucius in China door de rooms-katholieken heilig verklaard, die daardoor onder de onontwikkelde volgelingen van Confucius veel bekeerlingen hebben gemaakt.

(442) Confucius, een van de grootste wijzen van de oudheid, geloofde in de oude magie en beoefende die zelf 'als we de mededelingen in *Chia-Yü*¹ aanvaarden', en 'hij preeke die hemelhoog in de *I-Ching*', zegt zijn eerwaarde criticus.² Niettemin onderwezen Confucius en zijn school zelfs in die tijd, d.w.z. 600 v.Chr., de bolvorm van de aarde en zelfs het heliocentrische stelsel; terwijl ongeveer driemaal 600 jaar na de Chinese filosoof de pausen van Rome 'ketteren' bedreigden en zelfs verbrandden, omdat ze hetzelfde beweerden. Men lacht om hem als hij over de 'heilige schildpad' spreekt. Niemand die onbevooroordeeld is, kan echter veel verschil zien tussen een *schildpad* en een *lam* als kandidaten voor heiligheid, want beide zijn symbolen en meer niet. De os, de adelaar,³ de leeuw, en soms de duif, zijn 'de heilige dieren' van de westerse *Bijbel*; de eerste drie vindt men gegroepeerd rond de evangelisten, en het vierde (het menselijke gezicht) is een serafijn, d.w.z. een vurige slang, waarschijnlijk de gnostische Agathodaimōn.⁴ Zoals werd verklaard, hebben de 'heilige dieren' en de vlammen of 'vonken' binnen de 'heilige vier' betrekking op de oervormen van alles wat in het heelal

¹ *K'ung-tzu chia-yü*, 'Verhandelingen van de school van Confucius'.

² Edkins, *Op.cit.*, blz. 325.

³ De dieren die in de *Bijbel* als *heilig* worden beschouwd, zijn niet gering in aantal: de geit bijvoorbeeld, de Azazel, of god van de overwinning. Zoals Aben Ezra zegt: 'Als u het mysterie van Azazel kunt begrijpen, zult u het mysterie van zijn naam [van God] te weten komen, want die heeft soortgelijke verbanden in de geschriften. Ik zal u door een zinspel een gedeelte van het mysterie meedelen; wanneer u 33 jaar oud zult zijn, zult u mij begrijpen.' Hetzelfde geldt voor het mysterie van de *schildpad*. Een vrome Franse schrijver, vol vreugde over de dichtertelijkheid van de bijbelse metaforen, die 'gloeiende stenen', 'heilige dieren', enz., met de naam Jehovah verbindt, citeert de *Bible de Vence* (deel 19, blz. 318) en zegt: 'In feite zijn ze allemaal *elohim evenals hun God*; want deze engelen nemen *door een heilige toe-eigening* de goddelijke naam Jehovah aan elke keer dat ze hem vertegenwoordigen.' (De Mirville, *Des esprits*, deel 2, blz. 294.) Niemand heeft ooit eraan getwijfeld dat de NAAM moet zijn *aangenomen*, toen de malakhim (boodschappers) onder het mom van het oneindige, het ene onkenbare, neerdaalden om met de mensen te eten en te drinken. Maar als de *elohim* (en zelfs lagere wezens), die de godsnaam hebben *aangenomen*, werden en nog steeds worden vereerd, waarom moeten dezelfde *elohim* dan *duivels* worden genoemd, wanneer ze onder de naam van andere goden verschijnen?

⁴ De keuze is opmerkelijk, en toont aan hoe paradoxaal de eerste christenen in hun voorkeur waren. Want waarom zouden ze deze symbolen van het Egyptische heidendom hebben gekozen, terwijl de adelaar nergens in het Nieuwe Testament voorkomt, behalve één keer, als Jezus hem een *aaseter* noemt (*Matth.* 24:28), en deze in het Oude Testament (*Deuteronomium* 14:11-12) *onrein* wordt genoemd? En wanneer de leeuw wordt vergeleken met Satan, omdat beide om mensen brullen om ze te verslinden; en de ossen uit de tempel worden verdreven? Anderzijds wordt de slang, die als een voorbeeld van wijsheid naar voren wordt gebracht, nu beschouwd als het symbool van de duivel. Men kan gerust zeggen dat de esoterische parel van de religie van Christus, die tot christelijke theologie is verlaagd, een vreemde en ongeschikte *schelp* heeft gekozen om in geboren te worden en om uit te evolueren.

wordt gevonden in het *godelijk denken*, in de WORTEL, die de volmaakte kubus, of de collectieve en individuele basis van de kosmos, is. Ze staan alle in occulte betrekking tot de oorspronkelijke kosmische vormen en de eerste verdichtingen, werking en evolutie ervan.

In de vroegste exoterische hindoeïsmogonieën is het zelfs niet de demiurg die schept. Want in een van de *Purāṇa*'s staat: 'De grote architect van de wereld geeft de eerste impuls tot de draaiende beweging van ons planetenstelsel door achtereenvolgens over elke planeet en elk lichaam heen te stappen.' Deze handeling 'veroorzaakt dat elke bol om zichzelf heen gaat draaien, en alle rond de zon'. Hierna zijn het de brahmāḍika's, de zonnen maan-pitri's (de dhyāni-chohans) 'die tot het einde van de kalpa de zorg voor hun respectieve sferen [aarden en planeten] op zich nemen'. De scheppers zijn de rishi's, van wie de meesten als de schrijvers van de mantra's of hymnen van de *Rig-Veda* worden beschouwd. Soms zijn het er zeven, soms tien, als ze prajāpati's – de 'heren van de wezens' – worden; dan worden ze weer de zeven en de veertien manu's, als vertegenwoordigers van de zeven en veertien *cyclussen* van bestaan (dagen van Brahmā); zo komen ze met de zeven *eonen* overeen, als ze aan het einde van het eerste stadium van evolutie worden veranderd in de zeven sterren-rishi's, de saptarshi, terwijl hun *menselijke* dubbelgangers op deze aarde verschijnen als helden, koningen en wijzen.

Nadat de esoterische leer van het Oosten zo de grondtoon had aangeslagen – die, zoals men kan zien, in zijn allegorische gewaad even wetenschappelijk als filosofisch en dichtertlijk is – heeft elk volk haar voorbeeld gevolgd. Vóór we naar esoterische waarheden kijken, moeten we, om te voorkomen dat ze worden verworpen, eerst in de exoterische religies de basisgedachte aan het licht brengen. Bovendien kan elk symbool – in de religie van *elk* volk – esoterisch worden gelezen. Het bewijs dat ze goed worden gelezen, wordt geleverd door ze om te zetten in de overeenkomstige getallen en meetkundige vormen, want daaruit blijkt dat de beelden en symbolen – hoezeer ze onderling ook verschillen – allemaal bijzonder goed overeenstemmen. Al deze symbolen hadden namelijk dezelfde oorsprong. Neem bijvoorbeeld de inleidende zinnen in de verschillende kosmogonieën: in alle gevallen betreffen deze een *cirkel*, een *ei*, of een *hoofd*. DUISTERNIS wordt altijd in verband gebracht met dit eerste symbool en omringt het, zoals men ziet in het hindoe-, Egyptische, Chaldeeus-Hebreeuwse en zelfs in het Scandinavische stelsel – vandaar zwarte raven, zwarte duiven, zwarte wateren en zelfs zwarte vlammen; en ook de *zevende* tong van Agni, de *vuurgod*, die 'Kālī' wordt genoemd, 'de zwarte', omdat deze een zwarte flikkerende vlam was. Twee *zwarte* duiven vlogen vanuit Egypte, zetten zich neer op de eiken van Dodona, en gaven hun namen aan

(443)

de Griekse goden. Noach laat na de zondvloed een *zwarte* raaf los, een symbool voor de kosmische pralaya, waarna de werkelijke schepping of evolutie van onze aarde en van de mensheid begon. De zwarte raven van Odin fladderden rond de godin Saga en ‘fluisterden tegen haar over het verleden en de toekomst’. Wat is de werkelijke betekenis van al die zwarte vogels? Ze staan alle in verband met de oorspronkelijke wijsheid die uit de prekosmische bron van alles stroomt, en die wordt gesymboliseerd door het hoofd, de cirkel, en het ei; en ze hebben alle dezelfde betekenis en hebben betrekking op de oorspronkelijke archetypische mens (Adam-Kadmon), de scheppende oorsprong van alle dingen, die is samengesteld uit de menigte kosmische krachten – de scheppende dhyāni-chohans, buiten wie alles duisternis is.

Laten we de wijsheid van de kabbala raadplegen – zelfs al is die nu versluierd en verwrongen – om met haar getallentaal in ieder geval de betekenis van het woord ‘raaf’ bij benadering te verklaren. Dit is de getalswaarde ervan zoals die in *The Source of Measures* (blz. 249) wordt gegeven.

(444) Het woord *raaf* wordt maar één keer gebruikt, en wel als eth-h’oreb אֶת־הָעֵרֶב = 678, of 113×6 ; terwijl de duif vijfmaal wordt genoemd. Haar waarde is 71, en $71 \times 5 = 355$. Zes elkaar snijdende middellijnen, of de *raaf*, zouden de omtrek van een cirkel van 355 in 12 delen of afdelingen verdelen; en 355 voor iedere eenheid door 6 gedeeld, zou gelijk zijn aan 213-0, of het *hoofd* [‘begin’] in het eerste vers van *Genesis*. Als men dit op dezelfde manier door 2 deelt of onderverdeelt, of de 355 door 12, zou dit 213-2 geven, of het woord *b’rāsh* בְּרֵאשִׁית, of het eerste woord van *Genesis*, voorafgegaan door een voorzetsel, dat sterrenkundig dezelfde geconcretiseerde algemene vorm betekent als hier wordt bedoeld.

Omdat de geheime interpretatie van het eerste vers van *Genesis* luidt: ‘In rash (b’rash) of het hoofd ontwikkelden zich goden, de hemelen en de aarde’¹ – is het gemakkelijk de esoterische betekenis van de *raaf* te begrijpen, zodra de daarmee overeenkomende betekenis van de vloed (of de zondvloed van Noach) vaststaat. Wat de vele andere betekenissen van deze symbolische allegorie misschien ook zijn, de *belangrijkste* ervan is die van een nieuwe cyclus, een nieuwe ronde (onze *vierde* ronde).² De ‘raaf’, of de

¹ J. Ralston Skinner, ‘The Cabbalah – I’, *Masonic Review*, sept. 1885, blz. 68.

² Bryant heeft gelijk als hij zegt: ‘De barden van de druiden zeggen dat Noach, toen hij uit de ark (de geboorte van een nieuwe cyclus) kwam, na een verblijf daarin van een jaar en een dag, dat is $364 + 1 = 365$ dagen, door Neptunus werd gefeliciteerd met zijn geboorte uit de wateren van de zondvloed, en dat Neptunus hem een *gelukkig nieuwjaar* toewenste.’ Het ‘jaar’ of de cyclus was esoterisch het nieuwe mensenras dat na de scheiding van de geslachten *uit de vrouw* werd geboren, en dit is de *secundaire* betekenis van de allegorie; de hoofdbetekenis is het begin van de vierde ronde, of de *nieuwe* schepping.

eth-h'oreb (die dezelfde getalswaarde oplevert als het 'hoofd'), is het symbool van de zuiver spirituele, geslachtloze en androgyn mens van de eerste drie rassen, die voor altijd van de aarde verdwenen. Hij keerde niet naar de ark terug, terwijl de duif wel terugkwam, en een olijftak meebracht, toen Noach, de nieuwe mens van het nieuwe ras (met als oervorm Vaivasvata-manu), zich gereedmaakte de ark, de schoot (of argha) van de aardse natuur, te verlaten. Numeriek zijn Jehovah, Adam, en Noach, in de kabbala één; het betekent dus hooguit dat de godheid op de Ararat (later de Sināi) neerdaalt om voortaan langs natuurlijke weg in de mens, zijn *beeld*, te incarneren: in de moederschoot, waarvan de ark, de berg (Sināi), enz., in *Genesis* de symbolen zijn. De joodse allegorie is eerder sterrenkundig en zuiver fysiologisch dan antropomorfistisch.

En hierin ligt de kloof tussen de twee stelsels (het Indo-Europese en het Semitische), hoewel ze op dezelfde grondslag zijn gebouwd. Zoals door een uitlegger van de kabbala werd aangetoond, 'was de basisgedachte van de filosofie van de Hebreëen dat God alle dingen in zich bevat en dat de mens *zijn beeld* is; man en ook vrouw [als androgynen]; en dat de meetkunde (en de getallen en maten die op de astronomie van toepassing zijn) in de woorden *man* en *vrouw* besloten liggen; en de schijnbare ongerijmdheid van zo'n opvatting werd weggenomen door aan te tonen dat man en vrouw met een bepaald getallen-, maten- en meetkundestelsel in verband staan door middel van de zwangerschapsperiodes, die de verbindingschakel vormen tussen deze woorden en de aangetoonde feiten, en die de gebruikte methode sluitend maken'. Men redeneert dat, omdat de eerste oorzaak absoluut onkenbaar is, 'het symbool van haar eerste *begrijpelijke manifestatie* het beeld is van een cirkel met zijn middellijn, om zo tegelijk het denkbeeld van meetkunde, fallisme, en astronomie over te brengen'; en dit werd ten slotte alleen toegepast op de 'menselijke voortplantingsorganen'.¹ Daarom wordt de hele cyclus van gebeurtenissen, van Adam en de aartsvaders tot Noach toe, aangewend voor fallische en sterrenkundige toepassingen, waarbij de ene de andere regelde, bijvoorbeeld de maanperiodes. Daarom ook begint hun genesis na het verlaten van de ark, en het einde van de zondvloed – bij het vierde ras. Bij de Indo-Europese volkeren is dat anders. (445)

De oosterse esoterie heeft de ene oneindige godheid, de omvatter van alle dingen, nooit tot zulke toepassingen verlaagd; en dit blijkt uit de afwezigheid van Brahmā in de *Rig-Veda* en de bescheiden plaats die daarin door Rudra en Vishṇu wordt ingenomen, die eeuwen later de machtige en grote goden werden, de 'oneindigen' van de exoterische geloofsovertui-

¹ J.R. Skinner, ongepubliceerd manuscript, blz. 11-12.

gingen. Maar zelfs deze drie, ook al zijn ze dan misschien ‘scheppers’, zijn niet de directe scheppers en ‘voorouders van de mensen’. Laatstgenoemden blijken een nog lagere rang te hebben, en worden de *prajāpati*’s, de *pitri*’s (onze maanvoorouders), enz., genoemd, nooit de ‘ene oneindige god’. De esoterische filosofie zegt dat alleen de *fysieke* mens is geschapen naar het *evenbeeld* van de godheid; maar laatstgenoemde behoort slechts tot ‘de lagere goden’. Alleen het HOGER ZELF, het ware EGO, is goddelijk en is GOD.

13

De zeven scheppingen

‘Er was dag noch nacht, hemel noch aarde, duisternis noch licht, noch iets anders dan alleen het ENE, onbegrijpelijk voor het verstand, of DAT, wat Brahma en *pums* (geest) en *prādhāna* (oerstof) is’; of letterlijk: ‘Eén *prādhānika* Brahma geest, DAT, was.’¹ De ‘*prādhānika* Brahma geest’ is *mūlaprakṛiti* en *parabrahman*.

In het *Vishṇu-Purāṇa* zegt Parāśara tegen Maitreya, zijn leerling: ‘Voorreffelijke muni, ik heb zes scheppingen voor u toegelicht . . . de schepping van de *arvāksrotas*-wezens was de zevende, en dat was die van de mens.’² Vervolgens spreekt hij over nog twee en wel heel mysterieuze scheppingen, die door de commentatoren verschillend worden uitgelegd.

(446) Origenes geeft in zijn commentaren op de boeken van Celsus – boeken die allemaal zorgvuldig door de kerkvaders werden vernietigd – duidelijk antwoord op de bezwaren van zijn tegenstander en onthult tegelijkertijd zijn stelsel. Dit was onmiskenbaar *zevenvoudig*. Maar zijn theogonie, zijn opvattingen over het ontstaan van de sterren of planeten, en van geluid en kleur, op al deze werd slechts spottend gereageerd. Celsus, die ‘zijn geleerdheid wenst tentoon te spreiden’, spreekt over een ladder van de schepping met *zeven poorten*, en daarboven de achtste – die altijd is gesloten. De mysteriën van de Perzische Mithras worden verklaard en ‘muzikale redenen worden eraan toegevoegd.’ En hieraan probeert hij ‘een tweede verklaring toe te voegen, die ook met muziek verband houdt’³ – d.w.z. met de zeven noten van de toonladder, de zeven geesten van de sterren, enz.

Valentinus weidt uit over de macht van de grote *zeven*, op wie een

¹ *Vishṇu-Purāṇa*, 1:2; Wilson, deel 1, blz. 23-4&vn.

² *Op.cit.*, 1:5; Wilson, deel 1, blz. 73-5.

³ Origenes, *Contra Celsum*, 6:22.

beroep werd gedaan om dit heelal voort te brengen nadat Ar(r)hetos, of de onuitsprekelijke, van wie de naam uit zeven letters bestaat, het eerste *zevental* had vertegenwoordigd. Deze naam (Ar(r)hetos) wijst op de zevenvoudige aard van de ene (de logos). ‘De godin Rhea’, zegt Proclus, ‘is een monade, duade, en heptade’, en ze omvat alle titanen, ‘die zeven in aantal zijn’.¹

De *zeven scheppingen* vindt men in bijna elk *Purāṇa*. Ze worden alle voorafgegaan door wat Wilson vertaalt met ‘het ongedeelde beginsel’, absolute geest die onafhankelijk is van elke band met voorwerpen van de zintuigen. Het zijn: (1) mahattattva, de universele ziel, het oneindige verstand, of het goddelijk denkvermogen; (2) bhūta of bhūtasarga, elementale schepping, de eerste differentiatie van de universele ongedeelde substantie; (3) indriya of aindriyaka, organische evolutie. ‘Deze drie waren de prākṛita-scheppingen, de *ontwikkelingen van de ongedeelde natuur*, voorafgegaan door het ongedeelde beginsel’; (4) mukhya, de eerste schepping van waarneembare dingen, was die van onbezielde lichamen;² (5) tairyagyonya, of tiryaksrotas, was die van dieren; (6) ūrdhvasrotas, of die van de godheden [?];³ (7) arvāksrotas was die van de mens.⁴

Dit is de volgorde die in de *exoterische* teksten wordt gegeven. Volgens de esoterische leer zijn er zeven primaire, en zeven secundaire ‘scheppingen’; eerstgenoemde zijn de krachten die *zich* uit de ene *oorzaakloze KRACHT ontwikkelen*; bij laatstgenoemde wordt het gemanifesteerde heelal geëmaneerd uit de al gedifferentieerde *goddelijke* elementen.

Alle hierboven genoemde scheppingen symboliseren, zowel esoterisch als exoterisch, de (7) evolutieperioden, hetzij na een ‘eeuw’ of na een ‘dag’ van Brahmā. Dit is bij uitstek de leer van de occulte filosofie, die echter nooit de term ‘schepping’, of zelfs evolutie, gebruikt met betrekking tot de *primaire* ‘schepping’, maar al zulke *krachten* ‘de *aspecten* van de oorzaakloze kracht’ noemt. In de *Bijbel* worden de zeven tijdperken teruggebracht tot de zes dagen van schepping en de zevende rust-dag, en in het Westen houdt men zich aan de letter. In de hindoeïlosofie blijft het heelal, nadat de actieve schepper de wereld van de (447)

¹ *Commentaar op de Timaeus*, boek 3, 223e, 12-13.

² De tekst zegt: ‘En de vierde schepping is *hier* de primaire, want onbeweeglijke *dingen* staan nadrukkelijk als primair bekend.’ (Wilson, deel 1, blz. 75, correcties van Fitzedward Hall.)

³ Hoe kunnen ‘godheden’ na de dieren zijn geschapen? De esoterische betekenis van de uitdrukking ‘dieren’ is de *kiemen van al het dierlijke leven*, waaronder dat van de mens. De mens wordt een *offerdier* genoemd, en het enige in de dierlijke schepping dat aan de goden offert. *Bovendien* bedoelt men in de heilige teksten met de ‘heilige dieren’ vaak de twaalf tekens van de dierenriem, zoals al werd opgemerkt.

⁴ Vgl. *Vishṇu-Purāṇa*, 1:5; Wilson, deel 1, blz. 74-5.

goden, de *kiemen* van alle ongedifferentieerde elementen en de eerste beginselen van de toekomstige zintuigen (kortom de wereld van de noumena), heeft voortgebracht, gedurende een dag van Brahmā, een periode van 4.320.000.000 jaar, onveranderd. Dit is de *zevende* passieve periode of de 'sabbatdag' van de oosterse filosofie, die volgt op zes perioden van actieve evolutie. In het *Śatapatha-Bṛāhmaṇa* straalt 'Brahma' (onzijdig), de *absolute oorzaak* van alle oorzaken, de goden uit. Nadat het (door zijn inherente aard) de goden heeft uitgestraald, wordt het werk onderbroken. In het eerste boek van *Manu* staat: 'Aan het einde van elke nacht (pralaya) ontwaakt Brahmā uit zijn slaap, en LAAT, *alleen door de energie van de beweging*, de geest, die in essentie is en toch niet is, vanuit zichzelf emaneren.'¹

In de *Sefer Jetsirah*, het kabbalistische boek van de schepping, heeft de schrijver kennelijk de woorden van *Manu* herhaald. Daarin wordt het zo voorgesteld dat alleen de goddelijke substantie eeuwig heeft bestaan, grenzeloos en absoluut, en de geest uit zichzelf heeft uitgezonden. 'Eén is de geest van de levende God, gezegend zij zijn naam, die eeuwig leeft! Stem, geest, en woord, dit is de Heilige Geest.'² En dit is de kabbalistische abstracte drie-eenheid, die door de kerkvaders zonder pardon werd geantropomorfiseerd. Uit dit drievoudige ENE emaneerde de hele kosmos. Uit EEN emaneerde eerst het getal TWEE, of lucht, het scheppende element; en toen kwam het getal DRIE, *water*, voortgekomen uit lucht; *ether* of *vuur* voltooien de mystieke vier, de Arba-il.³ In de oosterse leer is vuur het eerste element – *ether* is de synthese van het geheel (omdat hij ze alle omvat).

In het *Vishṇu-Purāṇa* worden alle zeven perioden gegeven, en de voortgaande evolutie van de 'geest-ziel' en van de zeven vormen van stof (of beginselen) worden duidelijk gemaakt. Het is onmogelijk die in dit boek op te sommen. De lezer wordt verzocht een van de *Purāṇa's* te bestuderen.

R. Jehudah begon, zo staat geschreven: 'De elohim zeiden: Laat er een uitspansel zijn te midden van de wateren' . . . Toen de Heilige . . . de wereld schiep, schiep[en] hij [zij] zeven hemelen boven. Hij schiep zeven aarden beneden, zeven zeeën, zeven dagen, zeven rivieren, zeven weken, zeven jaren, zeven tijden, en 7000 jaren die de wereld heeft bestaan . . . de zevende van alle, het duizendjarige vreedrijk. . . . Zo zijn er hier zeven aarden beneden, ze zijn alle bewoond behalve die welke boven zijn en die welke beneden zijn. . . . En tussen alle aarden is een hemel (uitspansel) uitgespreid. . . . En op deze [aarden] zijn wezens die er onderling verschillend uitzien . . . maar als u bezwaar maakt en zegt dat alle kinderen van de wereld uit Adam zijn voortgekomen, dan is dat niet waar . . . En de lagere

(448)

¹ *Wetten van Manu*, 1:74.

² *Sefer Jetsirah*, 1:9.

³ Vgl. *Op.cit.*, 1:10.

aarden, waar komen deze vandaan? Ze zijn *van de aardketen*, en van de hemel erboven, enz.¹

Irenaeus is onze getuige (en wel een heel onwillige) dat de gnostici hetzelfde stelsel onderwezen, waarbij ze heel zorgvuldig de ware esoterische betekenis versluierden. Deze ‘versluiting’ komt echter overeen met die van het *Vishṇu*- en andere *Purāṇa*’s. Zo schrijft Irenaeus over de volgelingen van Marcus: ‘Ze beweren dat eerst de vier elementen – vuur, water, aarde en lucht – werden voortgebracht naar het beeld van het oorspronkelijke en hoogste *viertal*, en dat, als we er dan hun werkingen, nl. warmte, koude, droogte en vochtigheid aan toevoegen, een nauwkeurige gelijkenis met het achttal wordt verkregen.’²

Maar deze ‘gelijkenis’ en het *achttal* zelf zijn een sluier, zoals dat ook het geval is bij de zeven scheppingen van het *Vishṇu-Purāṇa*, waaraan er nog twee worden toegevoegd, waarvan de achtste, die Anūgraha wordt genoemd, ‘zowel de eigenschap goedheid als de eigenschap duisternis bezit’;³ dit is eerder een Sāṅkhya- dan een *Purāṇa*-denkbeeld. Want Irenaeus zegt verder dat

zij [de gnostici] een soortgelijke achtste schepping hadden die goed en slecht, goddelijk en menselijk was. Ze beweren dat de mens *op de achtste dag* werd gevormd. De ene keer beweren ze dat hij op de *zesde dag* werd gemaakt, en de andere keer dat dit op de achtste dag gebeurde; misschien bedoelen ze dat zijn aardse deel op de zesde dag en zijn vleeselijke deel [?] op de achtste dag werd gevormd, want ze maken onderscheid tussen deze twee.⁴

Zo’n ‘onderscheid’ werd er gemaakt, maar niet zoals Irenaeus het voorstelt. De gnostici hadden een hoger en een lager *zevental* in de hemel, en een derde aards *zevental* op het gebied van de stof. IAO, de mysteriegod en de bestuurder van de maan, was, zoals aangegeven in het schema van Origenes, het hoofd van deze hogere ‘zeven hemelen’⁵, en dus identiek met het hoofd van de maan-pitri’s, de naam die ze gaven aan de dhyāni-chohans van de maan. ‘Ze verzekeren dat deze zeven hemelen intelligent zijn, en spreken erover als over engelen’, schrijft dezelfde Irenaeus; en hij voegt eraan toe dat zij Iao daarom Hebdomas noemen, terwijl zijn moeder ‘Ogdoas’ werd genoemd, omdat zij, zoals hij uitlegt, ‘het getal bewaarde van het eerstgeboren en oorspronkelijke achttal van het pleroma’.⁶

¹ I. Myer, *Qabbalah*, blz. 415-16; vgl. *Zohar*, 3:9b, 10a.

² *Tegen ketterijen*, 1:17:1.

³ *Vishṇu-Purāṇa*, 1:5; Wilson, deel 1, blz. 75-6.

⁴ Irenaeus, *Op.cit.*, 1:18:2.

⁵ Alleen hoger dan de geesten of ‘hemelen’ van de aarde.

⁶ Irenaeus, *Op.cit.*, 1:5:2.

(449) Dit ‘eerstgeboren *achtal*’ was (a) in de theogonie de *tweede logos* (de gemanifesteerde), omdat hij was geboren uit de zevenvoudige *eerste logos*, daarom is hij de achtste op dit gemanifesteerde gebied; en (b) bij de sterrenaanbidding was het de *zon*, Mārtāṇḍa – de achtste zoon van Aditi, die door haar wordt verstoten, terwijl ze haar zeven zonen, *de planeten*, behoudt. Want de Ouden hebben de zon nooit als een planeet beschouwd, maar *als een centrale en vaste ster*. Dit is dan het tweede zevental, geboren uit de *zevenstralige*, Agni, de zon en wat al niet meer, maar niet de zeven planeten, die de *broeders* van Sūrya zijn, en niet zijn *zonen*. Deze *astrale* goden, van wie het hoofd bij de gnostici Ialdabaoth¹ was (van ialda, ‘kind’, en baoth, ‘het ei’), de zoon van Sophia-Achamoth, de dochter van Sophia (wijsheid), van wie het pleroma het gebied is, waren zijn (Ialdabaoths) zonen. Hij brengt uit zichzelf deze zes sterrengeesten voort: Iove (Jehovah), Sabaoth, Adonai, Eloaios, Horaios, Astaphaios,² en ze vormen het tweede of lagere *zevental*. Wat het derde betreft, dit is samengesteld uit de zeven oorspronkelijke mensen, de schaduwen van de maangoden, die door het eerste zevental zijn geprojecteerd. Hierin verschilden de gnostici, zoals we zagen, niet veel van de esoterische leer, behalve dat ze deze versluierden. Wat betreft de beschuldiging van Irenaeus, die duidelijk niet op de hoogte was van de werkelijke leringen van de ‘ketter’, dat de mens zowel op de *zesde* dag als op de *achtste* dag werd geschapen, dit alles heeft betrekking op de mysteriën van de *innerlijke* mens. Dit zal de lezer pas kunnen begrijpen nadat hij deel 2 heeft gelezen, en hij het ‘ontstaan van de mens’ volgens de esoterische leer goed heeft begrepen.

Ialdabaoth is een kopie van Manu. De laatste pocht: ‘O, beste van de tweemaal geborenen! Weet dat ik [Manu] de schepper van deze hele wereld ben, die door die mannelijke Virāj . . . spontaan werd voortgebracht.’³ Hij schept eerst de tien heren van het zijn, de prajāpati’s, die, zoals vers 36 zegt, ‘zeven andere manu’s voortbrengen’. Ialdabaoth doet hetzelfde: ‘Ik ben de vader en god, en er is niemand boven mij’, roept hij uit. Waarop zijn moeder hem koeltjes terechtwijst door te zeggen: ‘Lieg niet, Ialdabaoth, want de vader van alles, de *eerste* mens (Anthropos) *staat boven u, en ook Anthropos, de zoon van Anthropos*.’⁴ Dit is een duidelijk bewijs dat er drie logoi waren (naast de zeven die uit de eerste zijn geboren), van wie er één de *zonnelogos* was. En verder, wie was die ‘Anthropos’ zelf, die zoveel hoger stond dan Ialdabaoth? Alleen de gnostische geschriften kunnen dit raadsel

¹ Zie *Isis ontsluit*, 2:214.

² Zie ook King, *The Gnostics and Their Remains*, blz. 28; 2de editie, blz. 97. Andere sekten beschouwden Jehovah als Ialdabaoth zelf; King identificeert hem met Saturnus.

³ *Wetten van Manu*, 1:33.

⁴ Irenaeus, *Op.cit.*, 1:18:2.

oplossen. In de *Pistis Sophia* gaat de uit vier klinkers bestaande naam IEOV telkens vergezeld van de toevoeging ‘de oorspronkelijke, of eerste, mens’. Dit toont nog eens aan dat de gnosis slechts een echo was van onze oude leer. De namen die overeenkomen met parabrahman, Brahmā en Manu (de eerste *denkende* mens) zijn samengesteld uit klanken van één, drie en zeven klinkers. Marcus, van wie de filosofie beslist meer pythagorisch dan iets anders was, spreekt over een openbaring aan hem van de zeven hemelen, die elk het geluid van één klinker voortbrachten, wanneer ze de zeven namen van de zeven hiërarchieën (van engelen) uitspraken.

Als de geest ook het kleinste atoom van de zeven beginselen van de kosmos heeft doordrongen, begint na de bovengenoemde periode van rust de *secundaire* schepping.

‘De scheppers (elohim) ontwerpen in het *tweede* ‘uur’ de vorm van de mens’, zegt rabbi Shimon in het *Nuchtēmeron van de Hebreëën*. ‘Er zijn twaalf uren in de dag,’ zegt de *Mishnah*, ‘en tijdens deze wordt de schepping volbracht.’ De ‘twaalf uren van de dag’ zijn weer de zwakke kopie, de vage maar getrouwe echo van de oorspronkelijke wijsheid. Ze vormen, evenals de 12.000 gewijde jaren van de goden, een versluiering van de cyclussen. Elke ‘dag van Brahmā’ heeft 14 manu’s, die de Hebreeuwse kabbalisten echter, in navolging van de Chaldeeën, voorstelden als 12 ‘uren’.¹ Het *Nuchtēmeron* van Apollonius van Tyana is hetzelfde. ‘De dodecaëder ligt verborgen in de volmaakte kubus’, zeggen de kabbalisten. De mystieke betekenis hiervan is dat de twaalf grote transformaties van geest tot stof (de 12.000 goddelijke jaren) plaatsvinden tijdens de vier grote tijdperken, of het eerste mahāyuga. Het begint met het metafysische en het bovenmenselijke, en eindigt in de fysieke en zuiver menselijke natuur van de kosmos en van de mens. De oosterse filosofie kan – wanneer de westerse wetenschap daartoe niet in staat is – het aantal aardse jaren aangeven dat verloopt tijdens de spirituele en fysieke evolutie van het zichtbare en onzichtbare.

De *primaire* schepping wordt de *schepping van licht* (geest) genoemd; en de *secundaire* die van de duisternis (stof).² Beide kan men vinden in *Genesis*, hfst. 1, vers 2, en aan het begin van hoofdstuk 2. De eerste is de emanatie van uit zichzelf geboren goden (elohim); de tweede die van de fysieke natuur.

Daarom wordt in de *Zohar* gezegd: ‘O, vrienden, vrienden, de mens als emanatie was zowel man als vrouw, van VADERSKANT en ook van MOEDERSKANT. En dit is de betekenis van de woorden: En de elohim spraken: ‘Laat er licht zijn, en er was licht!’ . . . En dit is de ‘tweevoudige mens!’³ Boven-

¹ De overeenkomst wordt echter elders onthuld. Zie het citaat van Ibn Gebirol en zijn 7 hemelen, 7 aarden, enz., op blz. 490 hierboven.

² Deze moet men niet verwarren met de *prekosmische* ‘DUISTERNIS’, het goddelijk AL.

³ *Auszüge aus dem Buche Sohar*, Berlijn, 1857, blz. 14-15.

dien is licht op ons gebied, *duisternis* in de hogere sferen.

‘Man en vrouw van VADERSKANT’ (geest) verwijst naar de primaire schepping; en van *moederskant* (stof) naar de secundaire. De tweevoudige mens is Adam-Kadmon, de mannelijke en vrouwelijke abstracte oervorm en de *gedifferentieerde* elohim. De mens komt voort uit de dhyāni-chohan, en is een ‘gevallen engel’, een god in ballingschap, zoals zal worden aangetoond.

In India werden deze scheppingen als volgt beschreven.

- (1) De mahattattva schepping – zo genoemd omdat deze de oorspronkelijke zelf-evolutie was van wat mahat moest worden – het ‘goddelijk DENK-VERMOGEN, bewust en intelligent’; esoterisch ‘de *geest* van de universele ziel’. ‘Waardigste van de asceten, door zijn vermogen (*het vermogen van die oorzaak*) verkrijgt elk *geschapen* wezen zijn eigen aard.’¹ ‘Omdat de vermogens van alle wezens *alleen* worden begrepen door kennis van Dat (Brahma), wat redenering, schepping, en dergelijke, te boven gaat, zijn zulke vermogens terug te voeren op Brahma.’² DAT gaat dus aan de manifestatie vooraf. ‘Het eerste was mahat’, zegt het *Linga-Purāṇa*; want het ENE (het DAT) is noch het *eerste* noch het *laatste*, maar ALLES. Exoterisch is deze manifestatie echter het *werk* van de ‘Allerhoogste’ (of beter gezegd een natuurlijk *gevolg* van een eeuwige oorzaak); of, zoals de commentator zegt, misschien dacht men dat Brahmā toen werd *geschapen* (?), omdat hij werd geïdentificeerd met mahat, actieve intelligentie of de uitvoerende wil van de Allerhoogste. De esoterische filosofie noemt het ‘de uitvoerende WET’.

Verschillende interpretaties van deze lering in de *Brāhmaṇa*’s en de *Purāṇa*’s zijn volgens ons de twistappel tussen de drie scholen van de Vedānta: de Advaita, de Dvaita en de Viśiṣṭādvaita. De eerste school beweert terecht dat parabrahman niet kan *willen* en ook niet kan *scheppen*, omdat het als het absolute Al geen relatie heeft met de gemanifesteerde wereld – want het oneindige staat niet in verband met het eindige; en dat daarom Brahmā, Mahat, Īśvara – of onder welke naam de scheppende kracht ook bekendstaat – de scheppende goden, enz., volgens hun denkers slechts een bedrieglijk aspect van parabrahman zijn; terwijl de andere scholen de onpersoonlijke oorzaak vereenzelvigen met de schepper, of Īśvara.

Mahat (of mahābuddhi) is echter bij de vaiṣṇava’s het goddelijk denkvermogen *dat actief functioneert*, of, zoals Anaxagoras het uitdrukt, ‘een ordenend en regelend denkvermogen, dat de oorzaak van alle dingen was’, – Νοῦς ἐστὶν ὁ διακοσμῶν τε καὶ πάντων αἴτιος.³

Wilson zag met één oogopslag het veelbetekenende verband tussen

¹ *Vishṇu-Purāṇa*, 1:4; Wilson, deel 1, blz. 66vn.

² Wilson, *Op.cit.*, deel 1, blz. 44vn.

³ Plato, *Phaedo*, 97c.

mahat en de Fenicische Mot of Mut, die bij de Egyptenaren vrouwelijk was – de godin Mut, de ‘moeder’ – ‘die, evenals mahat,’ zegt hij,

het eerste voortbrengsel was van de vermenging [?] van geest en stof, en het eerste rudiment van schepping: ‘Ex connexione autem ejus spiritus prodiit Mot. . . . Hinc factum est seminium omnis creaturae, et omnium rerum creatio.’¹

Wilson citeert hier Brucker², die er een nog materialistischer en antropomorf kleur aan geeft.

In alle exoterische zinnen van de oude Sanskrietteksten die de oorspronkelijke schepping behandelen, is de esoterische betekenis van de leer echter direct te zien.

Nadat de hoogste ziel, de *allesdoordringende* (sarvaga) wereldsubstantie, . . . de stof [prakriti] en de geest [purusha] was binnengegaan [erin was *getrokken*], *bracht ze de veranderlijke en onveranderlijke beginselen in beweging*, omdat de tijd van schepping [manvantara] was aangebroken.³

¹ Wilson, deel 1, blz. 33vn.

² J.J. Brucker, *Historia critica philosophiae*, 1742-44, deel 1, blz. 240: ‘Uit de vereniging met die geest is Mot voortgekomen. . . . Daaruit ontkiemden alle levende wezens en ontstonden alle dingen.’

³ *Vishṇu-Purāṇa*, 1:2; Wilson, deel 1, blz. 27. De nous van de Grieken – die het (spiritueel of goddelijk) denkvermogen (in het Latijn: *mens*), ‘mahat’, is – werkt op dezelfde manier op de stof in; hij ‘treedt erin’ en *brengt haar in beweging*:

‘Spiritus intus alit, totamque infusa per artus,

Mens agitat molem, et magno se corpore miscet.’ (Vergilius, *Aeneis*, 726ev.)

[Vertaling: De geest binnenin voedt, en het denken dat alle delen doordringt, brengt het geheel in beweging, en vermengt zich met zijn machtige lichaam.]

Ook in de Fenicische kosmogonie ‘doet de geest die zich met zijn eigen beginselen vermengt, de schepping ontstaan’ (Brucker, 1:240); de orfische triade toont dezelfde leer, want daarin zijn phanēs (of Erōs), chaos, die de ruwe *ongedifferentieerde* kosmische stof bevat, en chronos (tijd) de drie samenwerkende beginselen, die emaneren uit het onkenbare en verborgen *punt*, en die het ‘scheppings’werk volbrengen. En ze zijn de purusha (phanēs), pradhāna (chaos), en kāla (chronos), of *tijd*, van de hindoes. De goede prof. Wilson is niet erg blij met dit denkbeeld, evenmin als elke christelijke geestelijke, hoe vrijzinnig ook. Hij merkt op dat ‘zoals hieronder zal worden uiteengezet, de *vermenging* [van de *hoogste* geest of ziel] *niet mechanisch is*; het is *een invloed of een werking die wordt uitgeoefend op middeleers die gevolgen teweegbrengen*’. De zin in het *Vishṇu-Purāṇa* (1:2): ‘Zoals de geur alleen al door haar nabijheid het denken beïnvloedt, *en niet door enige rechtstreekse werking op het denken zelf*, zo beïnvloedde de Hoogste de elementen van schepping’, wordt door de eerbiedwaardige en geleerde sanskritist op juiste wijze verklaard: ‘Zoals geuren het denken behagen, niet door feitelijk contact, maar door de indruk die ze maken op de reukzin, die deze indruk op het denken overbrengt’, terwijl hij eraan toevoegt: ‘Het binnengaan van de *hoogste* Vishṇu in zowel geest als stof is *minder begrijpelijk* dan de opvatting die men er elders van heeft, namelijk het *binnendringen* van geest, die met de Hoogste wordt vereenzelvigd, in alleen prakriti of stof.’ Hij geeft de voorkeur aan het vers in het *Padma-Purāṇa*: ‘Hij die de *mannelijke* (geest) van prakriti wordt genoemd . . . diezelfde goddelijke Vishṇu ging prakriti binnen.’ (Wilson, deel 1, blz. 27-8vn.) Deze ‘opvatting’ komt beslist meer overeen met het plastische karakter van sommige bijbelverzen over de aartsvaders,

(452) De esoterische leer verkondigt dat de dhyāni-chohans het collectieve geheel zijn van de goddelijke intelligentie of het oorspronkelijk *denkvermogen*, en dat de eerste manu's – de zeven 'uit het denkvermogen geboren' spirituele intelligenties – met eerstgenoemde identiek zijn. Daarom is de 'Kuan-shih-yin' – 'de gouden draak in wie de zeven zijn', van stanza 3 – de oorspronkelijke logos, of Brahmā, de eerste gemanifesteerde scheppende kracht; en de dhyāni-energieën zijn de manu's, of *collectief* de Svāyam-bhuva-manu. Bovendien is het directe verband tussen de 'manu's' en 'mahat' gemakkelijk in te zien. Manu komt van de wortel *man*, 'denken', en denken komt voort uit het denkvermogen. In de kosmogonie is het de periode vóór de nevelvlekken.

(2) 'De tweede schepping', 'bhūta', was die van de rudimentaire beginselen (tanmātra's), en wordt daarom de elementale schepping (bhūta-sarga) genoemd.¹ Het is de periode van de eerste adem van differentiatie van de *prekosmische* elementen of stof. Bhūtādi betekent letterlijk 'de oorsprong van de elementen', en gaat aan bhūta-sarga vooraf – de 'schepping' of differentiatie van die elementen in het oorspronkelijke 'ākāśa' (chaos of leegte).² In het *Vishṇu-Purāṇa* staat dat deze verloopt volgens, en behoort tot, het drievoudige aspect van ahaṃkāra, dat wordt vertaald met egoïsme, maar dat veeleer die onvertaalbare term 'IK-BEN-HEID' betekent, dat wat het eerst uit 'mahat', of het goddelijk denkvermogen, voortkomt; de eerste vage schets van individualiteit, want 'zuivere' ahaṃkāra wordt 'hartstochtelijk' en ten slotte 'rudimentair' (oorspronkelijk); het is 'de oorsprong van het bewuste zijn en ook van al het *onbewuste* zijn', hoewel de esoterische school het denkbeeld verwerpt dat iets 'onbewust' is – behalve op dit (ons) gebied van illusie en onwetendheid. In dit stadium van de tweede schepping verschijnt de tweede hiërarchie van de manu's, de dhyāni-chohans of deva's, die de oorsprong zijn van vorm (rūpa): de chitra-śikhaṇḍin (met een fraaie hoofdtooi) of de rikshās – die rishi's die de levengevende zielen van de zeven sterren (van de Grote Beer) zijn geworden.³ In sterrenkundige en kos-

zoals Lot (*Genesis* 19:34-8) en zelfs Adam (4:1), en andere van nog antropomorfe aard. Maar juist dat heeft de mensheid tot *fallisme* gebracht; de christelijke religie is van het eerste hoofdstuk van *Genesis* tot aan de *Openbaring* ervan doortrokken.

¹ Al deze zinnen zijn ontleend aan het *Vishṇu-Purāṇa*, 1:5.

² Vishṇu is zowel Bhūteśa, 'heer van de elementen, en van alle dingen', als Viśvarūpa, 'universele substantie of ziel'.

³ Voor hun *latere verschijningsvormen* zie men de verhandeling door Trithemius (de leermeester van Agrippa, 16de eeuw): *Over de zeven secundaire of spirituele intelligenties, die naar het voorbeeld van God het heelal in beweging brengen*, waarin, behalve geheime cyclussen en verschillende voorspellingen, bepaalde feiten en geloofsopvattingen worden bekendgemaakt over de genii, of de elohim, die de zevenvoudige stadia van de ontwikkeling van de wereld beheersen en leiden.

mogonische taal heeft deze schepping betrekking op het eerste stadium van kosmisch leven, de tijd van de *vuurnevel* na het chaotische stadium,¹ wanneer atomen vanuit *laya* stromen.

(3) De derde schepping (de *indriya*) was de gewijzigde vorm van *ahamkāra*, het begrip ‘ik’ (van ‘*aham*’, ‘*ik*’), en werd de schepping van de organen, of van de zintuigen (*aindriyaka*) genoemd. ‘Deze drie waren de *prākṛita*-schepping, de [gescheiden] ontwikkelingen van de niet-gescheiden natuur, voorafgegaan door het niet-gescheiden beginsel.’² ‘Voorafgegaan door’ zou hier moeten worden vervangen door ‘te beginnen met’ *buddhi*; want laatstgenoemde is noch een gescheiden, noch een *niet-gescheiden grootheid*, maar heeft deel aan de aard van beide, zowel in de mens als in de kosmos: *buddhi*, een eenheid – een menselijke *MONADE* op het gebied van de illusie – wordt, zodra ze is bevrijd van de drie vormen van *ahamkāra* en van haar aardse *manas*, zowel in duur als uitgebreidheid, werkelijk een blijvende grootheid, omdat ze eeuwig en onsterfelijk is. Er is al eerder gezegd dat de *derde* schepping, die ‘overvloeit van de eigenschap goedheid, *ūrdhvasrotas* wordt genoemd’; en ongeveer twee bladzijden verder wordt verwezen naar de *ūrdhvasrotas*-schepping als naar ‘de zesde schepping . . . die van de godheden’.³ Hieruit blijkt duidelijk dat zowel vroegere als latere *manvantara*’s opzettelijk met elkaar zijn verward om te voorkomen dat niet-ingewijden de waarheid zouden ontdekken. De oriëntalist^{en} noemen dit ‘ongერიმდ’ en ‘tegenstrijdig’.⁴ (454)

¹ Vanaf het begin hadden de oriëntalist^{en} grote problemen bij het bepalen van de mogelijke volgorde van de *scheppingen* in de *Purāṇa*’s. Brahma wordt door Wilson heel vaak verward met *Brahmā*, waarvoor zijn opvolgers hem bekritisieren. Fitzedward Hall geeft voor de vertaling van het *Vishṇu-Purāṇa* en andere teksten de voorkeur aan Muirs *Original Sanskrit Texts* boven die van Wilson. ‘Had prof. Wilson de hulpmiddelen gekend die nu ter beschikking staan van de onderzoeker van de filosofie van India, dan zou hij zich ongetwijfeld anders hebben uitgedrukt’, zegt de uitgever van zijn boeken (Wilson, deel 1, blz. 21vn). Dit doet denken aan het antwoord dat een van de bewonderaars van Thomas Taylor gaf aan de wetenschappers die zijn vertalingen van Plato bekritiseerden. Hij zei: ‘Thomas Taylor had misschien minder kennis van het Grieks dan zijn critici, maar hij begreep Plato veel beter dan zij.’ Onze tegenwoordige oriëntalist^{en} verminken de *mystieke* betekenis van de Sanskriet^{se} teksten veel meer dan Wilson ooit heeft gedaan, hoewel laatstgenoemde ontegenzeglijk heel grove fouten heeft gemaakt.

² *Vishṇu-Purāṇa*, 1:5; Wilson, deel 1, blz. 74.

³ *Op.cit.*, blz. 72, 75.

⁴ De drie scheppingen, te beginnen met intelligentie, zijn elementaal, maar de zes scheppingen die voortkomen uit de reeks waarvan het verstand de eerste is, zijn het werk van *Brahmā* (*Vāyu-Purāṇa*, zoals geciteerd door Wilson, deel 1, blz. 77vn). ‘Scheppingen’ betekenen hier steeds *evolutiestadia*. Mahat, ‘verstand’ of *denkvermogen* (dat overeenkomt met *manas*, waarbij eerstgenoemde zich bevindt op het kosmische en laatstgenoemde op het menselijke gebied), staat ook hier lager dan *buddhi* of bovengoddelijke intelligentie. Als we dus in het *Liṅga-Purāṇa* (zoals geciteerd door Wilson, deel 1, blz. 75vn) lezen dat

Deze 'schepping' van de onsterfelijken, de 'deva-sarga', is de laatste van de eerste reeks, en heeft een universele betekenis; ze betreft nl. evoluties in het algemeen, niet specifiek van ons manvantara, maar laatstgenoemde begint daar telkens opnieuw mee, wat bewijst dat deze betrekking heeft op verschillende kalpa's. Want er wordt gezegd dat 'de goddelijke Brahmā aan het einde van de afgelopen kalpa (padma) ontwaakte uit zijn nacht van slaap en zag dat het heelal leeg was'.¹ Dan wordt meegedeeld dat Brahmā in het tweede evolutiestadium nogmaals de 'zeven scheppingen' verricht, waarbij hij de eerste drie op het objectieve gebied herhaalt.

(4) De mukhya, de primaire schepping, omdat hiermee de reeks van vier begint. Noch de uitdrukking 'onbezielde' lichamen, noch ook *onbeweeglijke* dingen, zoals Wilson deze vertaalt, geeft de gebruikte Sanskriettermen juist weer. De esoterische filosofie is niet de enige die het denkbeeld verwerpt dat er *anorganische* atomen zijn, want dat vindt men ook in het orthodoxe hindoeïsme. Bovendien zegt Wilson zelf: 'Alle hindoeïstelsels beschouwen plantenlichamen als levend . . .'² 'Charāchara, of de synoniemen sthāvāra en jangama, wordt dus onnauwkeurig weergegeven . . . door 'beziel en onbezielde', 'waarnemende wezens' en 'onbewuste', of 'bewuste en onbewuste wezens', enz. 'Zich bewegende en onbeweeglijke' zou beter zijn, omdat men denkt dat bomen zielen hebben.'³ Mukhya is de 'schepping' of organische evolutie van het plantenrijk. In deze *secundaire* periode worden de drie graden van de elementale of rudimentaire rijken in deze wereld ontwikkeld, die in *omgekeerde* volgorde overeenkomen met de drie prākṛita-scheppingen tijdens de primaire periode van activiteit van Brahmā. Omdat in die periode, in de woorden van het *Vishṇu-Purāṇa*, 'mahat (verstand) de eerste schepping was, die van de tanmātra's (rudimentaire beginselen) de tweede, en die van de zintuigen (aindriyaka) de derde'⁴, zijn in *deze* schepping de elementale krachten als volgt gerangschikt: (1) de *ontluikende* krachtcentra (verstandelijk en fysiek); (2) de rudimentaire beginselen – *zenuwkracht*, zagezegd; en (3) de ontluikende *bewuste waarneming* die het mahat van de lagere rijken is; deze is in het bijzonder ontwikkeld in de derde orde van elementalen.

(455) Deze worden gevolgd door het objectieve mineralenrijk, waarin die bewuste waarneming geheel latent is, om zich pas in de planten weer te ontwikkelen. De mukhya-'schepping' is dus het punt dat ligt tussen de drie lagere en de

'de eerste schepping die van mahat was, omdat het verstand het eerst werd gemanifesteerd', dan heeft die (specifieke) schepping betrekking op de eerste evolutie van ons stelsel of zelfs van onze aarde, omdat de *Purāṇa's* geen van de daaraan voorafgaande evolutiestadia bespreken, maar alleen af en toe een aanwijzing in die richting geven.

¹ *Vishṇu-Purāṇa*, 1:4; Wilson, deel 1, blz. 55.

² H.H. Wilson, *Works by the late Horace Hayman Wilson*, deel 3, blz. 381.

³ *Vishṇu-Purāṇa*, Wilson, deel 5, correcties van Fitzedward Hall, blz. 385-6.

⁴ *Vishṇu-Purāṇa*, 1:5; Wilson, deel 1, blz. 74.

drie hogere natuurrijken, die de zeven esoterische rijken van de kosmos en ook van de aarde vertegenwoordigen.

(5) De *tiryaksrotas* (of *tairyagyonya*) schepping,¹ die van de ‘(heilige) dieren’, die op aarde alleen overeenkomt met de schepping van de niet sprekende dieren. Dat wat in de *primaire* schepping met ‘dieren’ wordt bedoeld, is de kiem van ontwakend bewustzijn of van *bewuste waarneming*, dat wat flauw bespeurbaar is in sommige gevoelige planten op aarde en duidelijker in de *protistische* moneren.² Tijdens de eerste ronde op onze bol gaat de ‘schepping’ van dieren vooraf aan die van de mens, terwijl in onze vierde ronde eerstgenoemde (die van de zoogdieren) – op het fysieke gebied – voortkomt uit de ‘schepping’ van de mens: in de eerste ronde worden de atomen van dieren samengetrokken tot een menselijke fysieke vorm; terwijl in de vierde ronde het tegenovergestelde plaatsvindt in overeenstemming met de magnetische omstandigheden die tijdens het leven waren ontwikkeld. En dit is metempsychose. Dit vijfde evolutiestadium, exoterisch ‘schepping’ genoemd, kan men in zowel de *primaire* als de *secundaire* periode terugvinden, in de ene als het spirituele en kosmische, in de andere als het stoffelijke en *aardse*. Het is archebiosis, of ontstaan van leven – ‘ontstaan’ natuurlijk voor zover het de *manifestatie* van leven op alle zeven gebieden betreft. In deze periode van evolutie differentieert de *absoluut eeuwige* universele beweging of trilling – dat wat in esoterische taal ‘de GROTE ADEM’ wordt genoemd – zich tot het oorspronkelijke, eerst gemanifesteerde ATOOM. Naarmate de scheikunde en natuurkunde vorderen, vindt dit occulte axioma steeds meer bevestiging bij de geleerden: de wetenschappelijke hypothese dat zelfs de eenvoudigste elementen van de stof dezelfde aard hebben en alleen van elkaar verschillen als gevolg van de verscheidenheid van de verdeling van de *atomen* in de molecule of het stofdeeltje, of door de manier van *atoomtrilling*, wint elke dag meer terrein.

Dus, zoals de differentiatie van de oorspronkelijke levenskiem moet voorafgaan aan de evolutie van de *dhyāni-chohans* van de *derde* groep of hiërarchie van het zijn in de *primaire* schepping, voordat deze ‘goden’ *rūpa*

¹ Prof. Wilson vertaalt dit alsof dieren op de ladder van de ‘schepping’ hoger staan dan godheden of engelen, hoewel de waarheid over de deva’s verderop heel duidelijk wordt gegeven. Deze ‘schepping’, zegt de tekst, is zowel primair (*prākṛita*) als secundair (*vai-kṛita*). Ze is het laatste voor wat de oorsprong van de goden uit *Brahmā* (de *persoonlijke* antropomorfe *schepper* van ons stoffelijk heelal) betreft; ze is het eerste (*primair*) voor zover ze betrekking heeft op Rudra, die het directe voortbrengsel is van het eerste beginsel. Rudra is niet alleen een titel van Śiva, maar omvat ook middelaars bij de schepping, engelen en mensen, zoals later zal worden aangetoond.

² Plant noch dier, maar een bestaansvorm daartussenin. Vgl. ‘About the mineral monad’, *Five Years of Theosophy*, blz. 276; *H.P. Blavatsky: Geselecteerde artikelen*, 2:244-5.

(456) kunnen worden (belichaamd in hun eerste etherische vorm), zo moet de schepping van dieren om dezelfde reden *voorafgaan aan de goddelijke* MENS op aarde. En daarom vinden we in de *Purāṇa* 's: 'De vijfde, de tairyagonyaschepping, was die van de dieren.'

(6) De ūrdhvasrotas-schepping, of die van de godheden.¹ Maar deze (godheden) zijn slechts de oervormen van het eerste ras, de vaderen van hun 'uit het denkvermogen geboren' nakomelingen met de *weke* botten.² Ze brachten de 'zweetgeborenen' voort, een uitdrukking die in deel 2 wordt verklaard. Ten slotte wordt de zesde 'schepping' gevolgd, en de 'schepping' in het algemeen afgesloten, door:

(7) De evolutie van de 'arvāksrotas'-wezens, die de zevende was: die van de mens.³

De 'achtste schepping' die wordt genoemd is helemaal geen *schepping*; dit is weer een *sluier*, want deze heeft betrekking op een puur verstandelijk proces: het waarnemen van de 'negende' schepping, die op haar beurt een gevolg is, en die zich manifesteert in de *secundaire* van dat wat een 'schepping' was in de *primaire* (prākṛita) schepping.⁴ De *achtste*, die anugraha wordt genoemd (de pratyayasarga of de *verstandelijke* schepping van de Sāṅkhya, die wordt verklaard in de *Sāṅkhyakārikā*⁵), is 'die schepping waarvan we kennis kunnen hebben' – in haar esoterische aspect – en 'waarmee ons verstand instemt (anugraha), in tegenstelling tot de *organische schepping*'.⁶ Ze is het juiste begrip van onze betrekkingen tot de hele reeks 'goden' en vooral van die tot de kumāra's – de zogenaamde 'negende schepping', die in werkelijkheid een aspect of weerspiegeling van de zesde in ons manvantara (het Vairavasvata) is. 'Er is een *negende*, de kaumāra-schepping, die zowel primair als

¹ *Vishṇu-Purāṇa*, 1:1.

² Het *Vishṇu-Purāṇa* (1:5; Wilson, deel 1, blz. 79-80) verklaart: 'Geschapen wezens worden, hoewel ze (in hun individuele vormen) in de perioden van ontbinding worden vernietigd, toch beïnvloed door de goede en slechte daden uit een vroeger *bestaan*, en worden nooit van de gevolgen daarvan vrijgesteld. En wanneer Brahmā de wereld opnieuw voortbrengt, zijn ze de nakomelingen van zijn wil . . . Doordat hij zijn denkvermogen concentreert [door zijn wil met behulp van yoga], schept Brahmā de vier klassen van wezens, die goden, demonen, voorouders, en MENSEN worden genoemd'; 'voorouders' betekent hier de oervormen waaruit het eerste wortelras van mensen evolueerde. De voorouders zijn de pitri's, en er zijn zeven klassen van. Volgens de *exoterische* mythologie werden ze geboren uit de zijde van Brahmā, evenals Eva uit de rib van Adam.

³ *Op.cit.*, boek 1; Wilson, deel 1, blz. 75.

⁴ Dr. Wilson merkt op: 'Deze denkbeelden, de geboorte van Rudra en de heiligen, schijnen te zijn *ontleend* aan de śaiva's, en onhandig te zijn geënt op het vaiṣṇava-stelsel' (deel 1, blz. 78vn). Hij had eerst de esoterische betekenis moeten nagaan, vóór zich aan zo'n hypothese te wagen.

⁵ Vers 46.

⁶ Wilson, deel 1, blz. 76vn.

secundair is’, zegt het *Vishṇu-Purāṇa*, de oudste van zulke teksten.¹ Volgens een *esoterische* tekst ‘zijn de kumāra’s de dhyāni’s – die rechtstreeks zijn afgeleid uit het hoogste beginsel – die opnieuw verschijnen in de Vaivasvata-manu periode om de mensheid vooruit te helpen’.² De commentator van het *Vishṇu-Purāṇa* bevestigt dit door op te merken dat (457)

deze *wijzen* even lang leven als Brahmā; en ze worden alleen in de *eerste* kalpa door hem geschapen, hoewel hun ontstaan heel vaak en inconsequent in de [secundaire] varāha- of padma-kalpa wordt geplaatst.³

De kumāra’s zijn dus exoterisch ‘de schepping door Brahmā van Rudra of Nīlaloḥita, een vorm van Śiva, . . . en van bepaalde andere uit het denkvermogen geboren zonen van Brahmā’.⁴ Maar in de esoterische leer zijn ze de voorouders van het ware spirituele ZELF in de fysieke mens – de hogere prajāpati’s, terwijl de pitri’s of lagere prajāpati’s niet meer zijn dan de *vaderen* van het model of type van zijn fysieke vorm, gemaakt ‘naar *hun* gelijkenis’. In de exoterische teksten worden er vier (en soms *vijf*) openlijk genoemd, terwijl drie kumāra’s geheim zijn.⁵

De exoterische vier zijn: Sanatkumāra, Sananda, Sanaka en Sanātana; en de esoterische drie zijn: Sana, Kapila en Sanatsujāta. We vestigen nog eens speciaal de aandacht op deze klasse van dhyāni-chohans, want hierin ligt het mysterie van de voortplanting en de erfelijkheid, waarnaar in de toelichting op stanza 7 is verwezen. In deel 2 wordt hun plaats in de goddelijke hiërarchie verklaard. Laten we intussen kijken wat de *exoterische* teksten over hen zeggen.

¹ Parāśara, de vedische rishi, die het *Vishṇu-Purāṇa* van Pulastya ontving en deze aan Maitreya onderwees, wordt door de oriëntalist in verschillende tijdperken geplaatst. Zoals in Dowson's *Hindu Classical Dictionary* (blz. 229) terecht wordt opgemerkt: ‘Speculaties over de tijd waarin hij leefde, lopen ver uiteen, van 575 v.Chr. tot 1391 v.Chr., en *men kan ze niet vertrouwen*.’ Inderdaad, maar niet minder dan elk ander jaartal dat wordt gegeven door de sanskritisten, die zo’n goede reputatie hebben op dit gebied van willekeurige fantasie.

² Ze kunnen in feite een ‘bijzondere’ of extra *schepping* aanduiden, omdat ze, door te incarneren in de onbewuste menselijke schillen van de eerste twee wortelrassen en een groot deel van het derde wortelras, als het ware een *nieuw ras* scheppen: dat van denkende, zelfbewuste en *goddelijke* mensen.

³ Wilson, deel 1, blz. 78vn.

⁴ *Op.cit.*, blz. 77vn.

⁵ ‘De vier kumāra’s (zijn) de uit het denkvermogen geboren zonen van Brahmā. Sommige schrijvers onderscheiden er zeven.’ (*Hindu Classical Dictionary*, blz. 277.) Al deze zeven Vaidhātā, de familienaam van de kumāra’s, de ‘zonen van de maker’, worden genoemd en beschreven in de *Sāṅkhyakārikā* van Īśvara Kṛishṇa, met eraan toegevoegd het commentaar van Gauḍapādāchārya (de paraguru van Śaṅkarāchārya). Ze bespreekt de aard van de kumāra’s, hoewel ze zich ervan onthoudt alle zeven kumāra’s *bij hun naam* te noemen, maar hen in plaats daarvan ‘de zeven zonen van Brahmā’ noemt, wat ze ook zijn, omdat ze door Brahmā in Rudra zijn geschapen. De lijst van gegeven namen is: Sanaka, Sanandana, Sanātana, Kapila, Ribhu, en Pañchaśikha. Maar dit zijn weer allemaal *aliases*. (Vergelijk wat er in deel 2 over de ‘gevalen engelen’ wordt gezegd.)

(458) Deze zeggen niet veel, en niets voor wie niet tussen de regels door kan lezen. 'We moeten hier om deze term te verduidelijken onze toevlucht nemen tot andere *Purāṇa*'s',¹ merkt Wilson op, die geen moment vermoedt dat hij zich in tegenwoordigheid bevindt van de 'engelen van de duisternis', de mythische 'grote vijand' van zijn kerk. Daarom slaagt hij er niet in meer te *verduidelijken* dan dat deze (godheden) die *WEIGERDEN NAKOMELINGEN VOORT TE BRENGEN*² (en zo tegen Brahmā in opstand kwamen), steeds, zoals uit de naam van eerstgenoemde blijkt, jongens, kumāra's, bleven; dat wil zeggen, altijd zuiver en onschuldig. Daarom wordt hun schepping ook de 'kaumāra' genoemd.³ De *Purāṇa*'s kunnen hierop echter wat meer licht werpen. 'Omdat hij altijd is zoals hij was geboren, wordt hij hier een jongeman genoemd; en daarom staat hij bekend als Sanatkumāra.⁴ In het *Śaiva-Purāṇa* worden de kumāra's altijd als yogi's beschreven. Het *Kūrma-Purāṇa* zegt, na hen te hebben opgesomd: 'Deze vijf, o brahmanen, waren yogi's, die zich volledig hadden vrijgemaakt van begeerten.' Er zijn

¹ Wilson, deel 1, blz. 77vn.

² Sommige vertalingen van de oriëntalisten zijn zo onbetrouwbaar dat in de Franse vertaling van *Harivaṃśa* staat: 'De zeven prajāpati's, Rudra, Skanda (zijn zoon) en Sanatkumāra gingen wezens scheppen.' Wilson (deel 1, blz. 78vn) toont echter aan dat er oorspronkelijk stond: 'Deze zeven . . . schiepen nakomelingen, evenals Rudra; maar Skanda en Sanatkumāra betoegelden hun krachten, en onthielden zich van schepping.' De 'vier klassen van wezens' worden soms aangeduid als 'ambhāṃsi', wat Wilson (deel 1, blz. 80vn) vertaalt met 'letterlijk wateren'; hij gelooft dat het 'een mystieke term' is. Dat is ongetwijfeld zo; maar hij begreep kennelijk niet de *werkelijke* esoterische betekenis ervan. 'Wateren' en 'water' zijn het symbool voor ākāśa, de 'oorspronkelijke oceaan van de ruimte', waarover Nārāyaṇa, de uit zichzelf geboren geest, zich beweegt: rustend op dat wat zijn nageslacht is (zie *Manu*). 'Water is het lichaam van Nara; we hebben de naam van water zo horen verklaren. Omdat Brahmā op het water rust, wordt hij Nārāyaṇa genoemd' (Wilson, deel 1, blz. 57vn; vgl. *Liṅga-, Vāyu- en Mārkaṇḍeya-Purāṇa*'s). ' . . . omdat puruṣa zelf zuiver is, schiep hij zuivere wateren' (Wilson, deel 1, blz. 58vn). Tegelijkertijd is water het derde beginsel in de stoffelijke kosmos, en het derde in het rijk van het spirituele: *geest* van vuur, vlam, ākāśa, ether, water, lucht, aarde, zijn de kosmische, sterren-, psychische, spirituele en mystieke beginselen, *bij uitstek occult*, op elk gebied van het zijn. 'Goden, demonen, pitri's en mensen' zijn de vier klassen van wezens op wie de term ambhāṃsi wordt toegepast (in de *Veda*'s is het een synoniem van goden), omdat ze allemaal het voortbrengsel zijn van WATEREN (in mystieke zin), van de ākāśische oceaan, en van het derde beginsel in de natuur. Pitri's en mensen op aarde zijn de transformaties (wedergeboorten) van goden en demonen (geesten) op een hoger gebied. Water is, anders opgevat, het vrouwelijke beginsel. Venus-Aphroditē is de verpersoonlijkte zee, en de moeder van de god van liefde, de voortbrengster van alle goden, evenals de christelijke Maagd Maria overeenkomt met mare (de zee), de moeder van de westerse god van liefde, mededogen en barmhartigheid. Als de onderzoeker van de esoterische filosofie diep over dit onderwerp nadent, zal hij ongetwijfeld de diepzinnige betekenis van de term ambhāṃsi ontdekken, in zijn vele betrekkingen tot de maagd in de hemel, tot de hemelse maagd van de alchemisten, en zelfs tot de 'wateren van genade' van de hedendaagse baptist.

³ *Vishṇu-Purāṇa*, 1:5.

⁴ *Liṅga-Purāṇa*, 1:70:174; geciteerd in Wilson, deel 1, blz. 77vn.

er vijf, omdat twee van de kumāra's *vielen*.

Van alle zeven grote groepen dhyāni-chohans, of deva's, is er geen waarmee de mensheid meer te maken heeft dan de kumāra's. De christelijke theologen die hen hebben verlaagd tot *gevalen* engelen, en hen nu 'Satan' en demonen noemen, zijn onvoorzichtig; want onder deze hemelbewoners die *weigeren te scheppen*, moet aan de aartsengel Michaël, de grootste beschermheilige van de westerse en de oosterse kerk, onder zijn dubbele naam – Michaël en zijn veronderstelde dubbelganger op aarde, Joris die de DRAAK verslaat – een van de belangrijkste plaatsen worden toegekend.¹

De kumāra's, de 'uit het denkvermogen geboren zonen' van Brahmā-Rudra (of Śiva), mystiek opgevat² de brullende en angstaanjagende *vernietiger van menselijke begeerten en fysieke zintuigen* – die de ontwikkeling van het hogere spirituele waarnemingsvermogen en de groei van de *innerlijke* eeuwige mens steeds in de weg staan – zijn de nakomelingen van Śiva, de mahāyogī, de grote beschermer van alle yogī's en mystici van India. Omdat zij zelf de 'maagdelijke asceten' zijn, weigeren ze het *stoffelijke* wezen MENS te scheppen. Men kan hen terecht ervan verdenken dat ze rechtstreeks in verband staan met de christelijke aartsengel Michaël, de 'maagdelijke bestrijder' van de draak Apophis, van wie elke ziel die te los met haar onsterfelijke geest verenigd is het slachtoffer wordt; de engel die, zoals de gnostici aantonen, evenals de kumāra's *weigerde te scheppen*.³ *Heerst* die beschermengel van de joden niet over Saturnus (Śiva of Rudra), en over de sabbat, de dag van Saturnus? Is er niet aangetoond dat hij dezelfde essentie heeft als zijn vader (Saturnus), en wordt hij niet de 'zoon van de tijd', Chronos, of Kāla (tijd), genoemd, een vorm van Brahmā (Vishṇu en Śiva)? En is de 'Oude Tijd' van de Grieken met zijn zeis en zandloper niet dezelfde als de 'Oude van Dagen' van de kabbalisten, terwijl laatstgenoemde 'Oude' één is met de 'Oude van Dagen' van de hindoes, Brahmā (in zijn *drie-enige* vorm), van wie de naam ook 'Sanat', de Oude, is? De naam van iedere kumāra heeft als voorvoegsel Sanat en Sana; en Śanaīśchara is Saturnus de planeet (Śani en Saura), de koning Saturnus die in Egypte als secretaris Thoth-Hermes de eerste had. Ze worden dus vereenzelvigd met zowel de planeet als de god (Śiva), die op hun

(459)

¹ Zie deel 2, blz. 227-47, 396-401, 425-440.

² Śiva-Rudra is de vernietiger, zoals Vishṇu de instandhouder is; en beiden zijn de vernieuwers van zowel de spirituele als de fysieke natuur. Om als plant te kunnen leven, moet het *zaadje* sterven. De mens kan pas als een bewust wezen in de eeuwigheid leven, indien zijn begeerten en zintuigen *STERVEN* vóór zijn lichaam sterft. 'Leven is sterven en sterven is leven', is in het Westen te weinig begrepen. Śiva, de *vernietiger*, is de *schepper* en de verlosser van de spirituele mens, omdat hij de goede tuinman van de natuur is. Hij wiedt de planten, menselijke en kosmische, en doodt de begeerten van de fysieke mens om de waarnemingsvermogens van de spirituele mens tot leven te reppen.

³ Zie deel 2, blz. 396-401.

(460) beurt de oervormen van Saturnus blijken te zijn, die dezelfde is als Bel, Baäl, Śiva, en Jehovah Sabaoth; en MIKAEL (מִיכָאֵל, ‘die is als God’) is *de engel van zijn aangezicht*. Hij is de beschermheer en beschermengel van de joden, zoals Daniël ons meedeelt (10:21; 12:1); en voordat de kumāra’s door diegenen die zelfs met hun naam onbekend waren, werden verlaagd tot demonen en gevallen engelen, hadden de Griekse ophieten, de naar het occulte neigende voorgangers en voorlopers van de rooms-katholieke kerk na haar afscheiding van de oorspronkelijke Griekse kerk, Michaël vereenzelvigd met hun Ophiomorphos, de opstandige en tegenwerkende geest. Dit betekent niets anders dan het omgekeerde aspect (symbolisch) van Ophis – goddelijke wijsheid of christos. In de talmud is Mikael (Michaël) ‘de vorst van het water’ en het hoofd van de zeven geesten, om dezelfde reden als waarom Sanatsujāta (één van zijn vele oervormen) – het hoofd van de kumāra’s – ambhāmsi, ‘wateren’ wordt genoemd, volgens de toelichting op het *Vishṇu-Purāṇa*. Waarom? Omdat de ‘wateren’ een andere naam is voor de ‘grote diepte’, de oorspronkelijke wateren van de ruimte of de *chaos*, en ook ‘moeder’, amba, betekent, dat wil zeggen aditi en ākāśa, de hemelse maagd-moeder van het zichtbare heelal. Bovendien worden de ‘wateren van de vloed’ ook de ‘GROTE DRAAK’, of Ophis, Ophiomorphos, genoemd.

Aan het zevenvoudige karakter van de rudra’s als ‘vuurgeesten’ zal in de aan de stanza’s in deel 2 toegevoegde afdeling over ‘symboliek’ aandacht worden besteed. Daar zullen we ook het kruis (3 + 4) beschouwen in zijn oorspronkelijke en latere vormen, en ter vergelijking zullen we de pythagorische getallen naast de Hebreeuwse metrologie plaatsen. Zo zal het enorme belang van het getal *zeven* als het grondgetal van de natuur duidelijk worden. We zullen het onderzoeken vanuit het gezichtspunt van de *Veda*’s en van de Chaldeeuwse geschriften, zoals het duizenden jaren v.Chr. in Egypte bestond, en zoals het in de gnostische geschriften wordt besproken. We zullen aantonen hoe het belang ervan als grondgetal in de natuurwetenschap werd erkend, en we zullen proberen te bewijzen dat het belang dat in de hele oudheid aan het getal *zeven* werd gehecht, niet was toe te schrijven aan de fantasierijke verbeelding van onwetende priesters, maar aan een diepe kennis van de natuurwet.

14

De vier elementen

Metafysisch en esoterisch gezien is er maar één ELEMENT in de natuur, en de oorsprong daarvan is de godheid; en de zogenaamde *zeven* elementen, waarvan er vijf zich al hebben gemanifesteerd en hun plaats hebben ver-

worven, zijn het kleet, *de sluier, van die godheid*. Direct uit de essentie daarvan komt de MENS, of men deze nu fysiek, psychisch, mentaal of spiritueel beschouwt. In de latere oudheid wordt in het algemeen over slechts vier elementen gesproken; alleen in de filosofie erkent men er vijf. Want het lichaam van de ether is nog niet volledig gemanifesteerd, en zijn noumenon is nog ‘de almachtige Vader-Aether’, de synthese van de rest. Maar wat zijn deze ‘ELEMENTEN’, in de samengestelde lichamen waarvan de scheikunde en natuurkunde nu talloze sub-elementen hebben ontdekt, die zelfs met hun zestig of zeventig niet meer het vermoedelijke totale aantal omvatten?¹ Laten we hun evolutie in ieder geval vanaf het *historische* begin volgen.

Plato heeft de vier elementen volledig gekarakteriseerd toen hij zei dat ze *dat* waren ‘wat de *samengestelde lichamen samenstelt en ontbindt*’. Daarom was de verering van de kosmos, zelfs in haar laagste aspect, nooit het fetisjisme dat de passieve uiterlijke vorm en stof van een of ander voorwerp vereert en aanbidt, maar richtte ze zich altijd op het daarin aanwezige noumenon. Vuur, lucht, water, en aarde, waren alleen maar het zichtbare omhulsel, de symbolen van de bezielende, onzichtbare zielen of geesten – de kosmische goden, die werden vereerd door de onwetenden en eenvoudigen, en die eerbiedig werden erkend door hen die wijzer waren. De *fenomenale* (waarneembare) onderverdelingen van de noumenale elementen werden op hun beurt bezielde door de zogenaamde elementalen, de ‘natuurgeesten’ van lagere rangen. (461)

In de *Theogonie* van Mochus vinden we eerst de aether, en dan de lucht; de twee beginselen waaruit olam, de *verstandelijk kenbare* (νοητός) godheid (het zichtbare stoffelijke heelal), wordt geboren.²

In de orfische hymnen ontwikkelt de Erōs-Phanēs zich uit het goddelijk ei, dat door de aetherische winden wordt bevrucht, waarbij de wind ‘de geest van God’ is die ‘boven de chaos hangt’ – de goddelijke ‘idee’ die volgens Plato in de aether beweegt. ‘In de *Kaṭha Upanishad* (1:3:11) van de hindoes bestaat purusha, de goddelijke geest, al vóór de oorspronkelijke stof; uit hun vereniging ontstaat de grote wereldziel, mahā-ātman, de levensgeest’;³ laatstgenoemde benamingen zijn alle identiek met de universele ziel, of anima mundi, het astrale licht van de theürgen en kabbalisten, en zijn de laatste en laagste onderafdeling daarvan.

De στοιχεῖα (elementen) van Plato en Aristoteles waren dus de *onlichamelijke beginselen* die waren verbonden met de vier grote afdelingen van onze kosmische wereld, en Creuzer omschrijft dit oorspronkelijke

¹ Zie afdeling 3, appendices, hfst. 9 en hfst. 12, blz. 596ev en blz. 639ev met citaten uit lezingen van Crookes.

² Movers, *Die Phönizier*, deel 1, blz. 282.

³ A. Weber, *Akademische Vorlesungen*, 2de ed., 1876, blz. 255.

geloof terecht ‘*als een soort magie, een psychisch heidendom en een vergoddelijking van machten*; een vergeestelijking die de gelovigen in nauw contact met deze machten bracht’.¹ Zelfs zo nauw dat de hiërarchieën van die machten of krachten werden gerangschikt volgens een progressieve schaal van zeven stadia van het grijpbare tot het ongrijpbare. Ze zijn zevenvoudig – niet als kunstmatig hulpmiddel om ze gemakkelijker te begrijpen – maar in hun werkelijke *kosmische* rangorde, van hun scheikundige (of fysieke) tot hun zuiver spirituele samenstelling. *Goden* – voor het onwetende volk – onafhankelijke en oppermachtige goden; demonen voor de fanatici, die, hoe intellectueel ze vaak ook zijn, niet in staat zijn de geest te begrijpen van de filosofische zin: *e pluribus unum*.² Voor een hermetische filosoof zijn het *betrekkelijk* ‘blinde’, of ‘intelligente’, KRACHTEN, afhankelijk van de beginselen in die krachten waarmee hij zich bezighoudt. Er waren vele duizenden jaren voor nodig totdat ze in onze beschaafde tijd ten slotte werden verlaagd tot eenvoudige scheikundige elementen.

(462) In elk geval zouden goede christenen, en vooral de bijbelse protestanten, meer eerbied moeten tonen voor de vier elementen, als ze die ook voor Mozes hebben. Want in de *Bijbel* komen het belang en de mystieke betekenis die de Hebreeuwse wetgever eraan toekende op elke bladzijde van de *Pentateuch* naar voren. De tent die het heilige der heiligen bevatte, was een kosmisch symbool dat in een van zijn betekenissen gewijd was aan de elementen, de vier hemelstreken, en de ETHER. Josephus deelt mee dat deze in het wit, de kleur van de ether, was gebouwd.³ En dit verklaart ook waarom in de Egyptische en Hebreeuwse tempels – volgens Clemens van Alexandrië – een reusachtig gordijn, gedragen door vijf zuilen, het sanctum sanctorum (nu in de christelijke kerken vertegenwoordigd door het altaar), dat alleen de priesters mochten binnengaan, scheidde van het voor de niet-ingewijden toegankelijke gedeelte. Door zijn *vier* kleuren symboliseerde het gordijn de vier belangrijkste elementen, en duidde de kennis van het goddelijke aan, die de mens door zijn *vijf* zintuigen kan verkrijgen met behulp van de *vier* elementen.⁴

In Cory's *Ancient Fragments* drukt een van de ‘Chaldeeuwse orakels’ denkbeelden over de elementen en de ether uit in een taal die opvallend veel lijkt op die in *The Unseen Universe*, dat door twee eminente wetenschappers uit onze tijd is geschreven.⁵

¹ G.F. Creuzer, *Symbolik und Mythologie der alten Völker*, zoals vertaald door J.D. Guigniaut, *Religions de l'antiquité, etc.*, deel 3, band 3, boek 9, 1851, blz. 833-4.

² Vertaling: één uit velen.

³ *De oude geschiedenis van de joden*, 3:132.

⁴ Clemens van Alexandrië, *Stromateis*, 5:6.

⁵ P.G. Tait en B. Stewart, 3de ed., Londen, 1875, blz. 147.

Het orakel zegt dat alle dingen uit de aether zijn voortgekomen, en daarheen zullen terugkeren, dat de beelden van alle dingen daar onuitwisbaar op staan afgedrukt, en dat de aether de voorraadschuur is van de kiemen of van de overblijfselen van alle zichtbare vormen, en zelfs van denkbeelden.¹ Het schijnt dat dit op een merkwaardige manier onze bewering bevestigt dat men, welke ontdekkingen men in onze tijd ook zal doen, zal ontdekken dat onze 'onwetende voorouders' ons duizenden jaren vóór zijn geweest.²

Waar kwamen de vier elementen en de malakhim van de Hebreëen vandaan? Door een theologische goocheltruc van de rabbi's en de latere kerkvaders heeft men ze laten opgaan in Jehovah, maar hun oorsprong is dezelfde als die van de kosmische goden van alle andere volkeren. Hun symbolen, of die nu zijn ontstaan aan de oevers van de Oxus, in het brandende zand van Boven-Egypte, of in de woeste, onheilspellende en ijzige wouden die de hellingen en toppen van de heilige besneeuwde bergen van Thessalië bedekken, of ten slotte in de pampa's van Amerika – hun symbolen, herhalen we, zijn, als men teruggaat tot hun bron, altijd dezelfde. De genius loci, de plaatselijke god, of deze nu Egyptisch of Pelagisch, Indo-Europees of Semitisch is, omvatte in zijn eenheid de hele natuur; maar niet specifiek de vier elementen of een van hun scheppingen, zoals bomen, rivieren, bergen of sterren. De genius loci – een heel laat ontstaan denkbeeld van de laatste onderrassen van het vijfde wortelras, toen de oorspronkelijke en grootse betekenis bijna verloren was gegaan – was in zijn hele verzameling van titels altijd de vertegenwoordiger van al zijn collega's. Hij was als Jupiter of Agni de god van het *vuur*, gesymboliseerd door de donder; als Varuṇa, Neptunus, enz., de god van het *water*, gesymboliseerd door de rivierstier of door een heilige rivier of bron; als Vāyu en Indra de god van de *lucht*, die zich manifesteert in de orkaan en de storm; en hij was als Pluto, Yama en zoveel anderen, de god of geest van de aarde, die bij aardbevingen verscheen.

(463)

Dit waren de kosmische goden, die steeds alle goden in één samenvatten, en die in elke kosmogonie of mythologie worden aangetroffen. Zo hadden de Grieken hun Jupiter van Dodona, die de vier elementen en de vier hemelstreken in zich bevatte, en die daarom in het oude Rome onder de pantheïstische titel Jupiter Mundus bekendstond; en die nu in het huidige Rome de Deus Mundus is geworden, de ene wereldgod, die men in de nieuwste theologie – door de willekeurige beslissing van zijn bijzondere dienaren – alle andere goden laat verslinden.

Als goden van vuur, lucht, en water, waren ze *hemelgoden*; als goden van het *lagere gebied*, waren ze *hellegoden*; laatstgenoemde aanduiding is van

¹ Vgl. Cory, *Ancient Fragments*, ed. 1832, herdruk 1975, Wizards Bookshelf, Chal-deeuwse orakels 113, 114, 115, 117, blz. 271-2.

² *Isis ontsluit*, 1:262.

toepassing op de aarde. Het waren ‘aardgeesten’ onder hun respectieve namen Yama, Pluto, Osiris, de ‘heer van het lagere rijk’, enz., en hun aardse karakter bewijst dit afdoende. De Ouden kenden geen slechtere verblijfplaats na de dood dan de kāmāloka, de limbus op deze aarde.¹ Als men aanvoert dat de Jupiter van Dodona werd vereenzelvigd met Aidōneus, de koning van de onderwereld – en Dis, de Romeinse Pluto, en de Dionysos Chthonios, de onderaardse – waarin volgens Creuzer² orakeluitspraken werden gedaan, dan zullen de occultisten moeten bewijzen dat zowel Aidōneus als Dionysos de basis vormen van Adonai, of ‘Jurbo-Adonai’, zoals Jehovah in de *Codex Nazaraeus* wordt genoemd. ‘U zult de zon niet aanbidden, die Adonai wordt genoemd, en van wie de naam ook Kadosh en El-El is’,³ en ook ‘heer Bacchus’. Baäl-Adonis van de Sods of mysteriën van de pre-Babylonische joden werd volgens de massora de Adonai, de later ge vocaliseerde Jehovah. De rooms-katholieken hebben dus gelijk. Al deze Jupiters zijn van dezelfde familie; maar Jehovah moet daarin worden opgenomen om deze volledig te maken. Jupiter-Aerios of Pan, de Jupiter Amon, en de Jupiter-Bel-Moloch, staan allemaal met elkaar in verband en zijn één met Jurbo-Adonai, omdat ze allemaal één kosmische natuur zijn. Die natuur en die kracht scheppen het specifieke aardse symbool en de fysieke en materiële structuur daarvan, wat bewijst dat de energie die zich daardoor manifesteert van buiten komt.

(464) Want de primitieve religie was iets hogers dan alleen maar beschouwingen over fysieke verschijnselen, zoals Schelling heeft opgemerkt; en beginselen die verhevener zijn dan die welke wij hedendaagse Sadduceeën kennen, ‘waren verborgen onder de doorzichtige sluier van louter natuurgoden zoals de donder, de winden, en de regen’.⁴ De Ouden kenden de *fysieke* en de *spirituele* elementen in de natuurkrachten, en konden deze van elkaar onderscheiden.

De viervoudige Jupiter, evenals Brahmā met de vier gezichten – de god van de lucht, van de bliksem, van de aarde, en van de zee – de heer en meester van de vier elementen, kan als een vertegenwoordiger van de grote kosmische goden van elk volk worden opgevat. Hoewel hij zijn macht over het vuur overdroeg aan Hēphaistos-Vulcanus, over de zee aan Poseidōn-Neptunus, en over de aarde aan Pluto-Aidōneus, omvatte de Jupiter VAN DE

¹ De *Gehenna* van de *Bijbel* was een vallei bij Jeruzalem, waar de monotheïstische joden hun kinderen aan Moloch offerden, als men de profeet Jeremia op zijn woord mag geloven. De Scandinavische *hel* of *hela* was een koude streek – ook een kāmāloka – en het Egyptische Amenti een plaats van zuivering. (Zie *Isis ontsluit*, 2:15.)

² G.F. Creuzer, *Symbolik und Mythologie der alten Völker*, zoals vertaald door J.D. Guigniaut, *Religions de l'antiquité, etc.*, deel 3, band 2, boek 8, 1841, blz. 531.

³ Dunlap, *Sōd, The Mysteries of Adoni*, 1861, blz. 36, die de *Codex Nazaraeus* (1:47) citeert; zie ook *Psalmen* 89:18.

⁴ Ernest Renan, *Annales de philosophie chrétienne*, deel 20, 1859, blz. 203.

LUCHT deze toch allemaal; want de AETHER stond vanaf het begin boven al deze elementen, en was de synthese ervan.

De overlevering spreekt over een uitgestrekte grot in de woestijnen van Centraal-Azië, waar het licht naar binnen schijnt door vier schijnbaar natuurlijke openingen of spleten, die in de wanden kruisgewijs naar de vier hoofdwindstreken zijn aangebracht. Van het middaguur tot een uur voor zonsondergang stroomt dat licht in vier verschillende kleuren naar binnen, zoals men zegt – rood, blauw, oranje-goud, en wit – als gevolg van bepaalde natuurlijke of kunstmatig veroorzaakte omstandigheden van plantengroei en bodem. Dit licht komt in het midden samen rond een zuil van wit marmer, waarop een bol staat die onze aarde voorstelt. Men noemt haar de ‘grot van Zarathoestra’.

Toen het waarneembaar manifesteren van de vier elementen, dat door de vereerders van de kosmische goden terecht werd toegeschreven aan de intelligente bemiddeling van laatstgenoemden, een plaats kreeg onder de kunst en wetenschap van het vierde ras, de Atlantiërs, nam het een wetenschappelijk karakter aan. De *magie* van de oude priesters bestond in die tijd uit het toespreken van *hun goden in hun eigen taal*. ‘De spraak van de mensen van de aarde kan de heren niet bereiken. Ieder moet in de taal van zijn eigen element worden aangesproken’ – is een zin waarvan de diepzinnige betekenis zal blijken. *Het boek van de regels* dat werd geciteerd, voegt als verklaring van de aard van die *elementen*-taal eraan toe: ‘Deze is samengesteld uit *klanken*, niet uit woorden; uit klanken, getallen en figuren. Wie weet hoe hij deze drie moet combineren, zal de reactie van de toezichhoudende macht (de god die over het betreffende element heerst) uitlokken.’

Deze ‘taal’ is dus die van de *bezwingingen* of van MANTRA’S, zoals ze in India worden genoemd, omdat geluid *het krachtigste en doeltreffendste magische middel is, en de eerste sleutel die de poort opent van contact tussen stervelingen en de onsterfelijken*. Wie in de woorden en leringen van Paulus gelooft, heeft niet het recht daaruit alleen die zinnen te kiezen die hij wenst te aanvaarden, en de andere te verwerpen; en Paulus leert ontegenzegglijk het bestaan van kosmische goden en hun aanwezigheid onder ons. Het heidendom verkondigde een tweevoudige en gelijktijdige evolutie – ‘schepping’, ‘spiritualem ac mundanum’, zoals de roomse kerk het uitdrukt – eeuwen vóór de komst van die roomse kerk. De exoterische manier van uitdrukken met betrekking tot de goddelijke hiërarchieën is sinds de bloeitijd van het heidendom, of de ‘afgodendienst’, maar weinig veranderd. Alleen de namen zijn veranderd, samen met de aanspraken die nu valse pre-

(465)

van al hun werken (operumque parens) ben',¹ kende hij, naar we vermoeden, de geest van deze zin even goed als Paulus, toen deze zei: 'Ook al zijn er in de hemel of op aarde goden, zoals ze worden genoemd – en er zijn immers heel wat goden en heren . . .'² Beiden kenden de betekenis van wat ze in zulke bedekte termen naar voren brachten.

Sir W. Grove, FRS, zegt over de wisselwerking van krachten:

Wanneer de Ouden een natuurverschijnsel waarnamen waarop gewone analogieën niet van toepassing waren, en dat niet door enige aan hen bekende mechanische werking kon worden verklaard, schreven ze het toe aan een ziel, een spirituele of bovennatuurlijke kracht . . . Lucht en gassen beschouwde men eerst ook als spiritueel, maar later werd er een meer stoffelijk karakter aan gegeven; en dezelfde woorden, πνεῦμα, geest, enz., werden gebruikt om de ziel of een gas mee aan te duiden; het woord gas, van *Geist*, een spook of geest, is een voorbeeld van de geleidelijke omzetting van een spiritueel in een fysiek begrip . . .³

De grote wetenschapper beschouwt dit als de *enige* zorg van de exacte wetenschap, die niet tot taak heeft zich met de OORZAKEN bezig te houden. Hij verklaart:

Oorzaak en gevolg zijn dus in hun abstracte betrekking tot deze krachten slechts woorden die het gemak dienen. We zijn totaal onbekend met de uiteindelijke voortbrengende macht hiervan, en zullen dat waarschijnlijk altijd blijven; we kunnen alleen vaststellen volgens welke normen ze werken; we moeten bescheiden hun oorzaak toeschrijven aan één alomtegenwoordige invloed, en ons tevredenstellen met het bestuderen van hun gevolgen en met het door experimenten opsporen van hun onderlinge verband.⁴

Als men eenmaal dit uitgangspunt aanvaardt, en ook de indeling die feitelijk in de hierboven geciteerde woorden besloten ligt, nl. de *spiritualiteit* van de 'uiteindelijke voortbrengende macht', dan zou het heel onlogisch zijn om te weigeren deze eigenschap te erkennen die inherent is aan de *stof*-

¹ *Timaeus*, 41a.

² *1 Cor.* 8:5. De protestanten kunnen ons niet verwijten dat we het vers uit *Corinthiërs* zo uitleggen; want al is de vertaling in de Engelse *Bijbel* dubbelzinnig, de oorspronkelijke teksten zijn dit niet, en de rooms-katholieke kerk aanvaardt de woorden van de apostel in hun ware betekenis. Zie voor een bewijs de *Homilieën over de Brieven van Paulus* door Johannes Chrysostomos, 'die rechtstreeks door de apostel werd geïnspireerd', en 'die schreef wat door deze werd gedictieerd', zoals markies De Mirville ons verzekert, van wie de boeken door Rome zijn goedgekeurd. En Chrysostomos zegt als toelichting op dat bepaalde vers: 'En hoewel er (inderdaad) goden zijn, zoals ze worden genoemd, . . . – want het schijnt dat er werkelijk verschillende goden zijn – houden toch en ondanks dat het God-beginsel en de hoogste God niet op in essentie één en ondeelbaar te blijven.' Zo spraken ook de oude ingewijden, die wisten dat de verering van lagere goden het 'God-beginsel' nooit kon beïnvloeden. (Zie De Mirville, *Des esprits*, deel 2, blz. 322.)

³ *The Correlation of Physical Forces*, 6de ed., 1874, blz. 89.

⁴ *Op.cit.*, voorwoord, blz. xiv.

felijke elementen, of beter gezegd aan hun verbindingen – zoals vuur, lucht, (466) water of aarde deze eigenschap hebben. De Ouden kenden deze krachten zo goed dat ze, terwijl ze de ware aard ervan ten voordele (of ten nadele) van het onontwikkelde volk onder verschillende allegorieën verborgen, nooit afweken van het beoogde meervoudige doel, terwijl ze deze met elkaar verwisselden. Ze slaagden erin een dichte sluier te werpen over de kern van waarheid die door het symbool wordt verborgen, maar ze probeerden altijd dat symbool te bewaren als een *document* voor toekomstige generaties, duidelijk genoeg om hun wijzen in staat te stellen om achter de fabelvorm van het symbool of van de allegorie die waarheid te onderscheiden. Ze worden van *bijgeloof* en *goedgelovigheid* beschuldigd, die oude wijzen; en wel door diezelfde volkeren die, hoewel geschoold in alle moderne kunsten en wetenschappen en voor hun tijd beschaafd en wijs, nog altijd de antropomorfe ‘Jehovah’ van de joden als hun ene levende en oneindige God aanvaarden.

Waaruit bestonden enkele van die zogenaamde ‘bijgelovigheden’? Hesiodus geloofde bijvoorbeeld dat ‘de winden de zonen waren van de reus Typhōeus’, die door Aeolus naar willekeur werden geketend en ontketend, en de polytheïstische Grieken aanvaardden dit met Hesiodus. En waarom zouden ze dat niet geloven, want de monotheïstische joden hadden hetzelfde geloof met andere namen voor hun dramatis personae, en de christenen geloven tot op de huidige dag hetzelfde. De Aeolus, Boreas, enz., van Hesiodus werden door het ‘uitverkoren volk’ van Israël aangeduid met Kadim, Tsafon, Darom en Ruach Hajam. Wat is dan het essentiële verschil? Terwijl de Hellenen werd geleerd dat Aeolus de winden ketende en ontketende, geloofden de joden even vurig dat hun Heer God ‘*op een cherubijn reed en vloog, terwijl er rook uit zijn neusgaten kwam en vuur uit zijn mond*, en werd gezien *op de vleugels van de wind*’.¹ Deze zegswijzen van de twee volkeren zijn beide óf beeldspraak óf *bijgeloof*. We denken dat ze geen van beide zijn, maar alleen voortkomen uit een sterk gevoel van eenheid met de natuur, en uit een aanvoelen van het mysterieuze en verstandelijke achter elk natuurverschijnsel, iets wat de hedendaagse mens niet meer bezit. Ook was het geen ‘bijgeloof’ van de Griekse heidenen om naar het orakel van Delphi te luisteren, toen dat orakel bij het naderen van de vloot van Xerxes hen adviseerde ‘aan de winden te offeren’,² indien ditzelfde bij de Israëlieten – die even vaak aan de wind en het vuur offerden, vooral aan laatstgenoemde – als verering *van God* moet worden opgevat. Zeggen ze niet dat hun ‘God een verterend vuur is’,³ die in het algemeen *als* vuur en ‘omringd door vuur’ verscheen, en zocht Elia hem

¹ 2 Samuel 22:9, 11.

² Clemens van Alexandrië, *Stromateis*, 6:3.

³ Deuteronomium 4:24.

(de Heer) niet in de ‘grote sterke wind en in de aardbeving’?¹

(467) Zeggen de christenen hen dit niet na? Offeren ze bovendien niet tot op deze dag aan dezelfde ‘God van wind en water’? Dat deden ze, want in de gebedenboeken van de drie christelijke kerken staan nog steeds bijzondere gebeden om regen, droog weer, gunstige winden, en het laten bedaren van stormen op zee; en de honderden kerkgenootschappen van de protestantse religie richten deze bij elke dreiging van een ramp tot hun God. Het feit dat deze evenmin door Jehovah werden verhoord als waarschijnlijk door Jupiter Pluvius, verandert niets aan het feit dat deze gebeden worden gericht tot de macht of machten die over de elementen zouden heersen, of dat deze machten in het heidendom en het christendom dezelfde zijn. Of moeten we geloven dat zulke gebeden *alleen* als ze door een heiden tot zijn *afgod* worden gericht domme afgoderij en absurd ‘bijgeloof’ zijn, en dat hetzelfde bijgeloof plotseling wordt omgezet in *prijzenswaardige vroomheid* en *godsdiens* wanneer de naam van de hemelse geadresseerde wordt veranderd? Maar aan de vruchten *kent* men de boom. En omdat de vruchten van de christelijke boom niet beter zijn dan die van de boom van het heidendom, waarom zou eerstgenoemde dan meer eerbied afdwingen dan laatstgenoemde?

Als dus de Chevalier Drach, een bekeerde jood, en markies De Mirville, een rooms-katholieke fanaticus uit de Franse aristocratie, ons vertellen dat *bliksem* in het Hebreeuws een synoniem is van *woede*, en altijd van een *boze* geest uitgaat; dat Jupiter Fulgur of Fulgurans door de christenen ook Elicius wordt genoemd, en voor de *ziel van de bliksem*, zijn demon, wordt uitgemaakt,² dan moeten we óf dezelfde verklaring en omschrijvingen onder dezelfde omstandigheden toepassen op de ‘Heer God van Israël’, óf afstand doen van ons recht om de goden en geloofsopvattingen van andere volkeren te bespotten.

Bovengenoemde beweringen, afkomstig van twee vurige en geleerde rooms-katholieken, zijn op zijn minst *gevaarlijk* met het oog op de *Bijbel* en zijn profeten. Trouwens, al slingerde Jupiter, de ‘voornaamste demon van de heidense Grieken’, zijn dodelijke donder en bliksem naar degenen die zijn boosheid opwekten, de Heer God van Abraham en Jacob deed dat ook. We lezen in 2 *Samuel*: ‘De Heer bulderde vanuit de hemel, en de Allerhoogste liet *zijn* stem horen, en hij schoot pijlen [donderkeilen] af en dreef hen [de legers van Saul] uiteen, en met bliksem versloeg hij hen.’³

Men beschuldigt de Atheners ervan dat ze aan Boreas hebben geofferd; en deze ‘demon’ wordt ervan beschuldigd dat hij 400 schepen van de Perzische vloot op de rotsen van de berg Pilio heeft laten lopen en daar laten

¹ 1 *Koningen* 19:11.

² Vgl. De Mirville, *Des esprits*, deel 3, blz. 415&vn.

³ 2 *Samuel* 22:14-15.

zinken, en dat hij zo woedend is geworden dat alle magiërs van Xerxes dit moeilijk konden tegengaan door tegenoffers te brengen aan Thetis.¹ Gelukkig bestaat er in de verslagen van de christelijke oorlogen geen authentiek voorbeeld van een ramp van gelijke omvang die een christelijke vloot is overkomen als gevolg van de ‘gebeden’ van haar vijand – een ander christelijk volk. Maar dat is niet hun schuld, want elk volk bidt even vurig tot Jehovah om de vernietiging van de ander, als de Atheners tot Boreas. Beide namen liefdevol hun toevlucht tot een mooi staaltje van zwarte magie. Dat de goden zich ervan onthouden tussenbeide te komen, kan moeilijk worden toegeschreven aan een gebrek aan gebeden om wederzijdse vernietiging, die tot een *gemeenschappelijke* almachtige God worden gezonden; waar (468) moeten we dan de grens trekken tussen heidenen en christenen? En wie kan eraan twijfelen dat heel het protestantse Engeland zich zou verheugen en de Heer zou danken, als in een toekomstige oorlog 400 schepen van de vijandelijke vloot als gevolg van zulke heilige gebeden zouden vergaan? Wat is dan het verschil, vragen we nog eens, tussen een Jupiter, een Boreas, en een Jehovah? Alleen maar dit: de misdaad van een bloedverwant – bijvoorbeeld van een ‘vader’ – wordt altijd verontschuldigd en vaak verheerlijkt, terwijl de misdaad van de vader van onze buurman altijd graag wordt bestraft door ophanging. Toch is de misdaad dezelfde.

Tot dusver schijnen de ‘zegeningen van het christendom’ geen merkbare vooruitgang in de ethiek van de bekeerde heidenen te hebben gebracht.

Het bovenstaande is geen verdediging van heidense goden, en ook geen aanval op de christelijke godheid; evenmin betekent het geloof in een van beide. De schrijfster is volkomen onpartijdig, en verwerpt de bewijzen ten gunste van elk van de twee; ze bidt niet tot, gelooft niet in, en heeft ook geen angst voor zo’n ‘persoonlijke’ en antropomorfe God. De overeenkomsten worden slechts naar voren gebracht als nog een opvallend voorbeeld van het onlogische en blinde fanatisme van beschaafde theologen. Tot dusver is er immers geen groot verschil tussen de twee geloofsovertuigingen, en geen enkel verschil wat betreft hun invloed op de *ethiek*, of de spirituele natuur. Het ‘licht van Christus’ schijnt tegenwoordig op dezelfde onaangename kenmerken van de dier-mens, als het ‘licht van Lucifer’ in de oudheid.

Die ongelukkige heidenen beschouwen in hun bijgeloof zelfs de elementen als iets wat begripsvermogen heeft! . . . Ze geloven nog steeds in hun afgod Vāyu – de god, of beter gezegd demon, van de wind en de lucht . . . ze zijn overtuigd van de doeltreffendheid van hun gebeden, en van de macht van hun brahmanen over wind en storm.²

In antwoord hierop kunnen we *Lucas* (8:24) citeren: ‘En hij [Jezus] stond

¹ Vgl. Herodotus, *Historiën*, 7:189-191.

² Lavoisier, missionaris in Cochin, in de *Journal des colonies*.

op en *berispte de wind en het razende water, en ze hielden op en er was stilte.*' En hier is nog een citaat uit een gebedenboek: 'O, maagd van de zee, gezegende moeder en vrouwe van de wateren, laat uw golven bedaren . . .', enz. (gebed van de Napolitaanse en Provençaalse zeelieden, letterlijk overgenomen uit dat van de Fenicische zeelieden tot hun maagd-godin Astartē). De logische en onweerlegbare conclusie uit de gegeven overeenkomsten en uit de kritiek van de missionaris is deze: omdat de *bevelen* van de brahmanen aan hun element-goden *niet 'zonder gevolg' blijven*, wordt de macht van de brahmanen dus gelijkgesteld met die van Jezus. Bovendien blijkt de macht van Astartē volstrekt niet geringer te zijn dan die van de 'maagd van de zee' van de christelijke zeelieden. Het is niet genoeg om een hond een slechte naam te geven, en hem dan op te hangen; zijn schuld moet eerst worden bewezen. Boreas en Astartē kunnen volgens de theologische verbeelding wel (469) *duivels* zijn, maar, zoals eerder werd opgemerkt, men moet de boom op zijn vruchten beoordelen. En als eenmaal is gebleken dat de christenen even immoreel en slecht zijn als de heidenen dat ooit zijn geweest, wat heeft het veranderen van goden en afgoden de mensheid dan opgeleverd?

Maar iets waartoe God en de christelijke heiligen het recht hebben om dat te doen, wordt wanneer gewone stervelingen dat kunnen een misdaad. Tovenarij en bezweringen worden nu als fabels beschouwd; toch werden zulke bezweringen, zelfs alleen de verdenking ervan, vanaf de tijd van de *Codex Justinianus* tot de wetten tegen hekserij in Engeland en Amerika toe – die, hoewel *in onbruik*, tot op heden niet zijn afgeschaft – als misdadig bestraft. Waarom zou men een hersenschim bestraffen? En toch lezen we dat keizer Constantijn de filosoof Sopatrus ter dood veroordeelde, omdat deze *de wind aan banden had gelegd*, en zo had verhinderd dat schepen met graan op tijd aankwamen om een einde aan de hongersnood te maken. Men lacht om Pausanias, als hij beweert dat hij met eigen ogen mensen heeft gezien 'die door eenvoudige *gebeden en bezweringen*' een hevige hagelbui lieten ophouden.¹ Dit weerhoudt hedendaagse christelijke schrijvers niet ervan bij storm en gevaar gebeden aan te bevelen, en te geloven in de doeltreffendheid ervan. Hoppo en Stadlein – twee magiërs en tovenaars – werden nauwelijks een eeuw geleden ter dood veroordeeld, omdat ze *fruit hadden betoverd en door magie* een oogst van het ene veld naar het andere hadden overgebracht, tenminste indien men Sprenger, de beroemde schrijver, mag geloven, die ervoor instaat: 'Qui fruges excantassent segetem pellicentes incantando.'²

Laten we besluiten met de lezer eraan te herinneren dat men, zonder het minste spoor van bijgeloof, kan geloven in de tweevoudige aard van elk

¹ *Beschrijving van Griekenland*, 2:34:3.

² Vgl. De Mirville, *Des esprits*, deel 3, blz. 453-4vn.

voorwerp op aarde – in de spirituele en stoffelijke, de zichtbare en onzichtbare natuur, en dat de wetenschap dit feitelijk bewijst, hoewel ze haar eigen bewijsvoering ontkent. Want als de elektriciteit waarvan we gebruikmaken, zoals Sir William Grove zegt, slechts het *gevolg* is van de invloed die op gewone stof wordt uitgeoefend door iets *onzichtbaars*, de ‘uiteindelijke voortbrengende macht’ van elke kracht, de ‘ene alomtegenwoordige invloed’, dan is het niet meer dan natuurlijk dat men gelooft wat de Ouden geloofden, namelijk dat elk element *tweevoudig* van aard is. ‘ETHERISCH vuur is de emanatie van de daarbij horende KABIR; het *lichtvuur* is slechts de vereniging (wisselwerking) van eerstgenoemde met het *aardse vuur*, en de leiding en toepassing ervan op ons aardse gebied zijn de taak van een kabir van lagere rang’ – misschien een elementaal, zoals een occultist het zou noemen; en hetzelfde kan men zeggen van elk kosmisch element.

Niemand zal ontkennen dat de mens verschillende krachten bezit: magnetische, sympathische, antipathische, nerveuze, dynamische, occulte, mechanische, mentale – allerlei soorten krachten; en dat de fysieke krachten alle in essentie biologisch zijn, omdat ze zich vermengen, en vaak smelten, met die krachten die we verstandelijk en moreel hebben genoemd – waarbij de eerste zogezegd de voertuigen, de upādhi's, van de tweede zijn. Niemand die de ziel in de mens niet ontkent, zou aarzelen te zeggen dat hun aanwezigheid en vermenging de essentie van ons wezen vormen, en dat het ego in de mens in feite daaruit bestaat. Deze vermogens hebben zowel hun fysiologische, fysieke en mechanische, als hun nerveuze, extatische, helderhorende en helderziende verschijnselen, die nu zelfs door de wetenschap als volkomen natuurlijk worden beschouwd en erkend. Waarom zou de mens de enige uitzondering in de natuur zijn, en waarom kunnen zelfs de ELEMENTEN niet hun *voertuigen*, hun ‘vāhana's’, hebben in wat we de FYSIEKE KRACHTEN noemen? En vooral, waarom moeten zulke opvattingen samen met de oude religies ‘bijgeloof’ worden genoemd? (470)

15

Over Kuan-shih-yin en Kuan-yin

Evenals Avalokiteśvara heeft Kuan-shih-yin verschillende transformaties ondergaan, maar het is onjuist te zeggen dat hij een hedendaags bedenkfel van de noordelijke boeddhisten is, want onder een andere naam is hij vanaf de vroegste oudheid bekend geweest. De geheime leer zegt: ‘Hij die bij de hernieuwing als eerste zal verschijnen, zal vóór de wederopnemning (pralaya) als laatste komen.’ Zo zijn de logoi van alle volkeren, van de vedische

Viśvakarman van de mysteriën tot de verlosser van de tegenwoordige beschaafde volkeren, het 'woord' dat 'in het begin' (of bij het opnieuw ontwaken van de bezielende krachten van de natuur) bij het ene ABSOLUTE was. Geboren uit vuur en water, voordat deze de verschillende elementen werden, was HET de 'maker' (vormer of vormgever) van alle dingen; 'zonder hem is niets gemaakt dat is gemaakt. In hem was het leven, en het leven was het licht van de mensen';¹ en hij kan ten slotte de alfa en de omega van de gemanifesteerde natuur worden genoemd, zoals hij altijd is genoemd. 'De grote draak van wijsheid is uit vuur en water geboren, en met hem zal alles weer in vuur en water worden opgenomen.'² Omdat men over deze bodhi-sattva zegt dat hij van het begin van een manvantara tot het einde ervan 'elke vorm aanneemt die hij verkiest', en hoewel zijn bijzondere geboortedag (herdenkingsdag) volgens de *Chin-kuang-ming-ching* ('Verhelderende sūtra van het gouden licht') wordt gevierd op de negentiende dag van de tweede maand, en die van 'Maitreya-boeddha' op de eerste dag van de eerste maand, zijn die twee toch één. Hij zal in het zevende ras verschijnen als Maitreya-boeddha, de laatste van de avatāra's en boeddha's. Dit geloof en deze verwachting zijn in het hele Oosten algemeen. Maar in het kaliyuga, onze huidige verschrikkelijk materialistische tijd van duisternis, de 'zwarte eeuw', kan nooit een nieuwe verlosser van de mensheid verschijnen. Het (471) kaliyuga is alleen 'l'age d'or'(!) in de *mystieke* geschriften van sommige Franse pseudo-occultisten.³

Daarom was het ritueel van de exoterische verering van deze godheid gebaseerd op magie. Alle mantra's zijn ontleend aan speciale boeken die de priesters geheimhielden, en men zegt dat elk ervan een magische uitwerking heeft, omdat de zanger of lezer, alleen al door ze te zingen, een geheime oorzaak in het leven roept die onmiddellijke gevolgen heeft. Kuan-shih-yin is Avalokiteśvara, en beiden zijn vormen van het zevende universele beginsel, terwijl deze godheid in zijn meest verheven metafysische aspect de synthese is van alle planeetgeesten, dhyāni-chohans. Hij is de 'uit zichzelf gemanifesteerde'; kortom, de 'zoon van de vader'. Boven zijn met zeven draken gekroonde beeld staat de inscriptie P'u-chi-ch'un-ling, 'de universele verlosser van alle levende wezens'.⁴

Natuurlijk is de naam die in het oude boek van de stanza's wordt gegeven, heel anders, maar Kuan-yin is een volmaakt equivalent ervan. In een tempel van Putuo, het heilige eiland van de boeddhisten in China, wordt Kuan-shih-yin voorgesteld terwijl hij op een zwarte watervogel

¹ *Johannes* 1:3-4.

² *Fa-hua-ching* (*Saddharma-puṇḍarīka*).

³ Vgl. Alexandre Saint-Yves d'Alveydre, *Mission des juifs*, 1884, blz. 60-1.

⁴ Vgl. J. Edkins, *Chinese Buddhism*, 1880, blz. 261.

(kalahaṃsa) drijft en over de hoofden van de stervelingen het levenselixer giet, dat tijdens het uitstromen wordt veranderd in een van de belangrijkste dhyāni-boeddha's – de heerser van een ster die de 'ster van verlossing' wordt genoemd. In zijn derde transformatie is Kuan-yin de bezielende geest of genius van het water. In China gelooft men dat de dalai lama een incarnatie van Kuan-shih-yin is, die in zijn derde verschijning op aarde een bodhisattva was, terwijl de tashi lama een incarnatie is van Amitābha-boeddha, of Gautama.

Men kan *en passant* opmerken dat een schrijver toch wel een ziekelijke verbeelding moet hebben om overal fallische verering te ontdekken, zoals het geval is bij McClatchie en Hargrave Jennings. De eerste ontdekt 'de oude fallische goden, voorgesteld door twee duidelijke symbolen – het Kheen of Yang, dat het membrum virile is, en het Kuan of Yin, het pudendum muliebre'.¹ Zo'n interpretatie lijkt nog vreemder, omdat Kuan-shih-yin (Avalokiteśvara) en Kuan-yin – afgezien van het feit dat ze nu de beschermgoden van de boeddhistische asceten zijn, de yogī's van Tibet – de goden van kuisheid zijn, en in hun esoterische betekenis zelfs niet dat zijn wat besloten ligt in de interpretatie van Rhys Davids: 'De naam Avalokiteśvara . . . betekent de heer die vanuit de hemel neerziet.' Ook is Kuan-shih-yin niet de 'geest van de boeddha's die aanwezig is in de kerk',² maar letterlijk betekent het 'de heer die wordt gezien', en in één betekenis 'het goddelijk ZELF dat door het zelf (van de mens) wordt waargenomen' – de ātman, of het zevende beginsel, verenigd met het universele, wordt waargenomen door of is voorwerp van waarneming van buddhi, het zesde beginsel of de goddelijke ziel in de mens.³ In een nog hogere betekenis is Avalokiteśvara (Kuan-shih-yin) aangeduid als het zevende universele beginsel, de logos waargenomen door de universele buddhi – of ziel – als het syn- (472)
thetisch geheel van dhyāni-boeddha's, en niet de 'geest van de boeddha's die aanwezig is in de kerk', maar de alomtegenwoordige universele geest, gemanifesteerd in de tempel van de kosmos of de natuur.

Deze oriëntalistische etymologie van Kuan en Yin staat op één lijn met die van 'yoginī', wat volgens Hargrave Jennings 'een Sanskrietwoord is, in de dialecten uitgesproken als yogi of zogie [!] . . . en een equivalent voor sena, en precies hetzelfde als duti of dutica'⁴ – d.w.z. een heilige tempelprostituee, die als yoni of śakti wordt vereerd. 'De boeken over ethiek [in India] schrijven een trouwe echtgenote voor om het gezelschap te mijden

¹ T. McClatchie, *China Review*, 'The symbols of the Yin-King', nov. en dec. 1872; geciteerd door Hargrave Jennings in *Phallicism*, 1884, blz. 273.

² *Buddhism*, 1886, blz. 202-3.

³ Noot vert.: Vgl. *De mahatma brieven aan A.P. Sinnett*, blz. 381.

⁴ H. Jennings, *Op.cit.*, blz. 60.

van yoginī's of vrouwen die als śakti werden vereerd . . . door heel losbandige gelovigen.¹ Hierna hoeft niets ons meer te verbazen. En daarom kunnen we moeilijk glimlachen als we nog een belachelijke absurditeit geciteerd vinden over 'budh', als een naam 'die niet alleen de zon als bron van voortplanting maar ook het mannelijke orgaan betekent'.² Max Müller zegt over 'valse analogieën' dat 'Abel Rémusat, de beroemdste sinoloog van zijn tijd', beweert dat 'de drie lettergrepen I Hi Wei [in hoofdstuk 14 van de *Tao Te Ching*] als Je-ho-vah waren bedoeld'; en verder dat 'pater Amyot er zeker van is dat [in datzelfde boek] de drie personen van de drie-eenheid kunnen worden herkend'.³ En als Abel Rémusat een verkeerde analogie maakt, waarom Hargrave Jennings dan niet? Elke wetenschapper zal erkennen dat het absurd is om in budh, 'de verlichte' en 'de ontwaakte', ooit een 'fallisch symbool' te zien.

(473) Kuan-shih-yin is dus mystiek gezien 'de zoon die identiek is met zijn vader', of de logos – het woord. Hij wordt in stanza 3 (blz. 102) de 'draak van wijsheid' genoemd, zoals alle logoi van alle oude religieuze stelsels in verband staan met slangen, en erdoor worden gesymboliseerd. In het oude Egypte werd de god Nehebkau, 'hij die de dubbelen verenigt' (het astrale licht dat door zijn tweevoudige fysiologische en spirituele vermogen het goddelijk menselijke herenigt met zijn zuiver goddelijke monade, de oervorm 'in de hemel' of de natuur), voorgesteld als een slang op mensenbenen, met of zonder armen. Het was het symbool van de wederopstanding van de natuur, en ook van Christus bij de ophieten, en van Jehovah als de koperen slang die degenen genas die naar hem keken; de slang was ook bij de tempeliers een symbool van Christus (zie de tempeliersgraad in de vrijmetselarij). Het symbool van Chnuphis (ook Khnum) of de wereldziel, zegt Champollion, 'wordt onder andere weergegeven als een reusachtige slang op mensenbenen; dit reptiel, het symbool van de goede genius en de ware Agathodaimōn, heeft soms een baard'.⁴ Het heilige dier is dus identiek met de slang van de ophieten, en is op een groot aantal gegraveerde stenen afgebeeld, die gnostische of basilidiaanse gemmen worden genoemd. Deze slang komt voor met verschillende koppen (van mensen en van dieren), maar op de gemmen vindt men altijd het opschrift ΧΝΟΥΒΙΣ (Chnoubis). Dit symbool komt overeen met een symbool dat volgens Iamblichus en Champollion 'de eerste van de hemelse goden' werd genoemd; de god Hermes, of Mercurius bij de Grieken, de god aan wie Hermes Trismegistos de uitvinding toeschrijft

¹ *Op.cit.*, blz. 60-1.

² O'Brien, *Round Towers of Ireland*, 1834, blz. 103; geciteerd door Hargrave Jennings in *Phallicism*, blz. 246.

³ *Introduction to the Science of Religion*, blz. 331-2.

⁴ J.F. Champollion-Figeac, *Panthéon égyptien*, 1823, tekst 3, 'Nef, Noub, Noum'.

van de magie, en de eerste inwijding daarin van mensen; en Mercurius is budh, wijsheid, verlichting, of 'herontwaken' tot de goddelijke wetenschap.

Ten slotte merken we op dat Kuan-shih-yin en Kuan-yin de twee aspecten (mannelijk en vrouwelijk) zijn van hetzelfde beginsel in de kosmos, de natuur en de mens: goddelijke wijsheid en intelligentie. Ze zijn de 'Christos-Sophia' van de mystieke gnostici – de logos en zijn śakti. In hun verlangen uitdrukking te geven aan enkele mysteries die door niet-ingewijden nooit geheel zullen worden begrepen, hebben de Ouden, omdat ze wisten dat in het geheugen van de mens niets kan worden bewaard zonder een uiterlijk symbool, de (voor ons) vaak belachelijke beelden van de Kuan-yins gekozen om de mens aan zijn oorsprong en innerlijke natuur te herinneren. Aan wie dit onpartijdig beoordeelt, zullen echter de madonna's met hoepelrokken en de christussen met witte glacéhandschoenen veel dwazer toeschijnen dan de Kuan-shih-yin en Kuan-yin in hun drakenkleed. Het subjectieve kan eigenlijk niet worden uitgedrukt door het objectieve. Daarom moet de symbolische formule, omdat ze dat probeert te karakteriseren wat boven de wetenschappelijke redenering en even vaak ook ver boven ons verstand uitgaat, noodgedwongen in een of andere vorm dat verstand te boven gaan, anders zal ze uit de herinnering van de mens verdwijnen.

Afdeling 3
Appendices

Een vergelijking
tussen de wetenschap en
de geheime leer

De kennis van deze onderwereld,
Zeg, vriend, is ze waar of niet?
Welke sterveling wil onwaarheden weten?
Welke sterveling kende ooit de waarheid?
– Said bin Salim

Inhoud

1. Redenen voor het opnemen van deze appendices	523
2. Natuurkundigen spelen nu blindemannetje	528
3. ‘An lumen sit corpus, nec non?’	530
4. Is de zwaartekracht een wet?	538
5. De rotatietheorieën in de wetenschap	549
6. De maskers van de wetenschap	557
7. Een aanval door een wetenschapper op de krachttheorie van de wetenschap	577
8. Levenskracht of zwaartekracht?	583
9. De zonnetheorie	596
10. De kracht van de toekomst	611
11. Over elementen en atomen	626
12. Oude gedachten in een modern kleed	639
13. Wetenschappelijke en esoterische bewijzen voor, en bezwaren tegen, de moderne neveltheorie	650
14. Krachten – bewegingsvormen of intelligenties?	665
15. Goden, monaden, en atomen	675
16. Cyclische evolutie en karma	703
17. De dierenriem en zijn ouderdom	718
18. Samenvatting van de wederzijdse standpunten	743

Redenen voor het opnemen van deze appendices (477)

Nadat enkele westerse theosofen veel leringen die in de voorafgaande zeven stanza's en toelichtingen voorkomen kritisch hadden bestudeerd, concludeerden ze dat bepaalde occulte leringen, vanuit het gebruikelijke standpunt van de moderne wetenschappelijke kennis, in gebreke blijven. Het scheen dat het aanvaarden ervan op onoverkomelijke bezwaren stuitte, en dat ze, gezien de wetenschappelijke kritiek, opnieuw moesten worden overwogen. Enkele vrienden waren al geneigd te betreuren dat het zo vaak nodig was de beweringen van de moderne wetenschap in twijfel te trekken. Ze waren van mening – en ik herhaal hier slechts hun argumenten – dat 'zich verzetten tegen de leringen van haar knapste vertegenwoordigers, in de ogen van de westerse wereld gelijkstond met het uitlokken van een voortijdige nederlaag'.

Het is daarom nodig om eens en voor altijd het standpunt uiteen te zetten dat de schrijfster, die het op dit punt niet met haar vrienden eens is, wenst te verdedigen. Zolang de wetenschap blijft wat ze volgens prof. Huxley is, namelijk 'georganiseerd gezond verstand', zolang haar conclusies worden getrokken uit juiste vooronderstellingen – en zolang haar generalisaties berusten op een zuiver inductieve basis – verwelkomt iedere theosoof en occultist haar bijdragen op het gebied van de kosmologische wet met respect en met de nodige bewondering. Tussen de leringen van de occulte en de zogenaamd exacte wetenschap kan geen enkele tegenspraak bestaan wanneer de conclusies van laatstgenoemde op onbetwistbare feiten zijn gebaseerd. De occultisten eisen alleen dan het recht op die theorieën te bestrijden en in twijfel te trekken, als de vurigste verdedigers daarvan de grenzen van de waargenomen verschijnselen overschrijden om door te dringen in de geheimen van het zijn, en proberen de vorming van de kosmos en zijn *levende* krachten los te maken van de geest, en alles toe te schrijven aan blinde stof. Juist op grond van de aard van de dingen kan de wetenschap het mysterie van het heelal dat ons omringt niet ontsluiten. Het is waar dat de wetenschap verschijnselen kan verzamelen, classificeren, en erover generaliseren. Maar de occultist, die redeneert op basis van erkende metafysische gegevens, verklaart dat de moedige onderzoeker die zou willen doordringen in de diepste geheimen van de natuur, boven de beperkingen van de zintuigen moet

(478) uitstijgen, en zijn bewustzijn moet overbrengen naar het gebied van de noumena en de sfeer van de eerste oorzaken. Om dit te bereiken moet hij vermogens ontwikkelen die in Europa en Amerika in de mens van ons huidige vijfde wortelras nog volledig sluimeren, behalve in een paar zeldzame en uitzonderlijke gevallen. Hij kan op geen andere denkbare manier de feiten verzamelen waarop hij zijn beschouwingen zal baseren. Blijkt dit niet uit zowel de beginselen van de inductieve logica als die van de metafysica?

Anderzijds zal de schrijfster, wat ze ook doet, nooit in staat zijn zowel de waarheid als de wetenschap tevreden te stellen. Het is onmogelijk de lezer een systematische en ononderbroken presentatie van de oude stanza's te geven. Er moesten 43 stanza's worden weggelaten tussen de 7de (die al werd gegeven) en de 51ste, die het onderwerp vormt van deel 2, hoewel ze zijn genummerd vanaf 1 om het lezen en het verwijzen gemakkelijker te maken. Alleen al het verschijnen van de mens op aarde beslaat evenveel stanza's. Deze beschrijven in detail zijn eerste evolutie uit de menselijke dhyāni-chohans, de toestand van de bol in die tijd, enz. Een aanzienlijke ruimte wordt in beslag genomen door een groot aantal namen die betrekking hebben op scheikundige stoffen en verbindingen die niet meer bestaan, en daarom aan de latere vertegenwoordigers van ons vijfde ras onbekend zijn. Omdat ze eenvoudig onvertaalbaar zijn, en in ieder geval onverklaarbaar zouden blijven, worden ze weggelaten, tegelijk met de namen die niet openbaar mogen worden gemaakt. Niettemin zal iedere volgeling en verdediger van de dogmatische materialistische wetenschap die dit toevallig leest, zelfs door het weinige dat wordt gegeven, geïrriteerd raken.

We stellen daarom voor de reeds gegeven stanza's te verdedigen, vóór we ons met andere gaan bezighouden. Ze zijn niet volledig in overeenstemming of harmonie met de moderne wetenschap – dat weten we allemaal. Kwamen ze echter evenveel overeen met de opvattingen van de moderne wetenschap als een lezing van Sir W. Thomson, dan zouden ze toch zijn verworpen. Want ze verkondigen een geloof in bewuste machten en spirituele entiteiten, in aardse, halfintelligente, en hoog verstandelijke krachten op andere gebieden,¹ en in wezens die om ons heen wonen in sferen die men niet door een telescoop of microscoop kan waarnemen. Het is daarom noodzakelijk de zienswijze van de materialistische wetenschap te onderzoeken: haar opvattingen over de 'elementen' te vergelijken met de opvattingen van de Ouden, en de fysieke krachten, zoals deze volgens moderne

¹ De werking van hun verstand is natuurlijk van heel andere aard dan die welke we ons op aarde kunnen voorstellen.

begrippen bestaan, te analyseren, vóórdát de occultisten erkennen dat ze ongelijk hebben. We zullen ons bezighouden met de samenstelling van de zon en de planeten, en met de occulte kenmerken van wat men deva's en genii noemt, die tegenwoordig door de wetenschap kracht of 'bewegingsvormen' worden genoemd, en we zullen zien of de esoterische opvatting al of niet is te verdedigen.¹ Een onbevooroordeelde denker zal, ondanks alle inspanningen om het tegendeel te bewijzen, in Newtons 'agens, stoffelijk of onstoffelijk' (in zijn derde brief aan Bentley) het werkende beginsel ontdekken dat de *zwaartekracht veroorzaakt*. In zijn persoonlijke, *werkende* god, ziet men evenveel terug van de metafysische deva's en genii als in Keplers angelus rector die elke planeet bestuurt, en de species immateriata waardoor volgens die astronoom de hemellichamen in hun banen worden voortbewogen. (479)

In deel 2 zullen we gevaarlijke onderwerpen openlijk moeten aansnijden. We moeten ons dapper tegenover de wetenschap opstellen, en tegen de materialistische geleerdheid, het idealisme, het hylo-idealisme, het positivisme en de alles ontkennende moderne psychologie in, verklaren dat de ware occultist gelooft in de 'heren van licht', en dat hij gelooft in een zon die, evenals miljarden andere zonnen, de woning of het voertuig is van een god, en van een menigte goden. Die zon is beslist niet alleen maar een 'daglamp' die beweegt overeenkomstig de natuurwet, en evenmin slechts een van die zonnen die volgens Richter 'zonnebloemen van een hoger licht' zijn.

Bij dit onderwerp zullen de occultisten natuurlijk het onderspit delven. In eerste instantie zullen ze als domkoppen worden beschouwd, en door het oppervlakkig oordelende publiek, dat zelf niets weet over de grote waarheden die aan de natuur ten grondslag liggen, worden voorzien van meer dan één van de gebruikelijke benamingen die worden gegeven aan degenen die van middeleeuws bijgeloof worden beschuldigd. Het zij zo. Terwijl ze zich bij voorbaat aan elke kritiek onderwerpen om verder te kunnen gaan met hun taak, maken ze alleen aanspraak op het voorrecht aan te tonen dat de natuurkundigen evenveel met elkaar overhoop liggen over hun speculaties, als laatstgenoemde met de leringen van het occultisme.

De zon is stof, en de zon is geest. Onze voorouders, de 'heidenen', evenals hun hedendaagse opvolgers, de pārsī's, waren en zijn in hun tijd wijs genoeg om in hem het symbool van goddelijkheid te zien, en tegelijkertijd daarbinnen de stralende god van spiritueel en aards licht, die door het fysieke symbool wordt verborgen, aan te voelen. Zo'n geloof wordt nu alleen maar als bijgeloof beschouwd door een grof materialisme, dat god-

¹ Zie hfst. 15, 'Goden, monaden, en atomen', blz. 675ev.

heid, geest, en ziel ontkent, en geen intelligentie buiten het menselijk verstand erkent. Maar als te veel verkeerd bijgeloof, voortgebracht door 'kerkendom' – zoals Laurence Oliphant het noemt – 'van de mens een dwaas maakt', dan maakt te veel scepsis hem krankzinnig. We geven de voorkeur aan de beschuldiging van dwaasheid door te veel te geloven, boven die van een krankzinnigheid die alles ontkent, zoals het materialisme en het idealisme dat doen. Daarom zijn de occultisten volkomen erop voorbereid van het materialisme hun 'verdiende loon' te ontvangen, en de ongunstige kritiek het hoofd te bieden die over dit boek zal worden uitgestort, niet omdat we het schrijven, maar *omdat we geloven wat erin staat*.

(480) Daarom moeten we de ontdekkingen, hypothesen, en onvermijdelijke bezwaren die door de wetenschappelijke critici naar voren zullen worden gebracht, voorzien, respectievelijk uit de weg ruimen. We moeten ook aantonen hoeveel de occulte leringen afwijken van de echte wetenschap, en of de oude dan wel de moderne theorieën de meest logische en filosofisch juiste zijn. Het één-zijn en de onderlinge samenhang van alle delen van de kosmos waren aan de Ouden bekend, voordat ze aan de huidige astronomen en filosofen duidelijk werden. En als zelfs de uiterlijke en zichtbare gedeelten van het heelal en hun samenhang alleen maar mogen worden verklaard met de woorden die in de natuurwetenschap worden gebruikt door de aanhangers van de mechanische theorie van het heelal, dan volgt daaruit dat geen enkele materialist, die ontkent dat de ziel van de kosmos (die behoort tot het terrein van de metafysische filosofie) bestaat, het recht heeft dat verboden metafysische terrein te betreden. Dat de natuurwetenschap probeert, en ook werkelijk bezig is, er binnen te dringen, is één bewijs te meer dat 'macht recht is', en niet meer dan dat.

Er is nóg een goede reden voor deze appendices. Omdat in deze tijd slechts een bepaald gedeelte van de geheime leringen mag worden bekendgemaakt, zouden deze zelfs door theosofen nooit worden begrepen indien ze zonder enige uitleg of toelichting zouden worden gepubliceerd. Daarom moeten ze tegenover de speculaties van de moderne natuurwetenschap worden gesteld. Oeroude axioma's moeten naast moderne hypothesen worden gezet, en de vergelijking moet aan de scherpzinnige lezer worden overgelaten.

Dit boek zal natuurlijk, naast de wetenschappers, iedere materialist tegen zich krijgen als het gaat over de 'zeven bestuurders', zoals Hermes de 'zeven bouwers' noemt. Deze 'zeven bouwers' zijn de geesten die de werking van de natuur leiden, en hun bezielde atomen zijn in hun eigen wereld de schaduwen van hun oorspronkelijke beginselen in de astrale gebieden. Maar deze tegenstand kan niet meer dan tijdelijk zijn. De mens heeft overal om gelachen en elk impopulair idee eerst verworpen, en het ten slotte toch

aanvaard. Materialisme en scepsis zijn euvels die in de wereld moeten blijven zolang de mens zijn huidige grove vorm niet heeft afgelegd om de vorm aan te nemen die hij tijdens het eerste en het tweede ras van deze ronde had. Tenzij de scepsis en onze tegenwoordige natuurlijke onwetendheid in evenwicht worden gebracht door intuïtie en een natuurlijke spiritualiteit, zal ieder wezen dat door zulke gevoelens wordt getroffen, in zichzelf niet meer zien dan een bundel vlees, botten, en spieren, met daarbinnen een lege zolderkamer die dient om zijn gewaarwordingen en gevoelens op te slaan. Sir Humphry Davy was een groot wetenschapper, die even goed thuis was in de natuurkunde als welke theoreticus van onze tijd dan ook, en toch had hij een afkeer van het materialisme. Hij zegt: 'Met afschuw hoorde ik in de ontleedkamers de opvatting van de fysiologen dat de stof zich geleidelijk zou hebben opgebouwd, gevoelig werd voor prikkels en waarnemingen, door haar eigen inherente kracht de nodige organen verkreeg, en zich ten slotte verhief tot verstandelijk bestaan.'¹ Het verwijt dat ze alleen spreken over wat ze kunnen zien en beoordelen op basis van hun fysieke zintuigen, treft echter niet het meest de fysiologen. De materialistische denkbeelden van astronomen en natuurkundigen zijn volgens ons zelfs nog veel onlogischer dan die van de fysiologen, en dit moeten we bewijzen. Miltons (481)

... Etherisch licht,
Het begin van de dingen, zuivere essentie,²

werd bij de materialisten alleen maar

... Eerste vreugdebrenger, licht,
Van alle stoffelijke wezens het eerste en het beste.³

Voor de occultisten is het zowel geest als stof. Achter de 'bewegingsvorm', die nu als 'de eigenschap van de stof' en niets anders wordt gezien, nemen ze het stralende noumenon waar. Het is de 'geest van het licht', de eerstgeborene van het eeuwige zuivere element, waarvan de energie (of emanatie) is opgeslagen in de zon, de grote levensgever van de fysieke wereld, zoals de verborgen spirituele zon de licht- en levensgever is van de spirituele en psychische gebieden. Bacon was een van de eersten die de grondtoon van het materialisme aansloeg. Hij deed dit niet alleen door zijn inductieve methode (die nieuw leven werd ingeblazen op grond van een slecht begrepen Aristoteles), maar ook door de algemene strekking van zijn geschriften. Hij keert de volgorde van de verstandelijke evolutie om als hij

¹ *The Saturday Magazine*, deel 12, 23 juni 1838, blz. 238.

² *Paradise Lost*, 7:243-4.

³ James Thomson, *The Seasons*, 1818, blz. 51.

zegt: ‘De eerste schepping van God was het licht van de zintuigen, de laatste was het licht van de rede; zijn sabbat-werk is sindsdien de verlichting van de geest.’¹ Het is juist andersom. Het licht van de geest is de eeuwige sabbat van de mysticus of occultist, en hij besteedt weinig aandacht aan het licht van alleen de zintuigen. De betekenis van de allegorische zin ‘fiat lux’ is, wanneer deze esoterisch wordt weergegeven: ‘Laten er zonen van licht zijn.’ Dat zijn de noumena van alle verschijnselen. De rooms-katholieken interpreteren de passage dus terecht als een verwijzing naar engelen, en ze interpreteren haar verkeerd als ze de betekenis eraan toekennen van machten die door een antropomorfe God zijn geschapen, die ze verpersoonlijken als de altijd donderende en straffende Jehovah.

Deze wezens zijn de ‘zonen van het licht’, omdat ze emaneren uit die oneindige oceaan van licht, en daarin door zichzelf worden voortgebracht. De ene pool van deze oceaan is zuivere *geest* die zich verliest in de absolute van het niet-zijn, en de andere pool is de *stof* waarin die oceaan, naarmate deze afdaalt in manifestatie, zich verdicht, en kristalliseert tot een steeds grovere vorm. Daarom is in de stof – hoewel ze in één opzicht slechts het bedrieglijke bezinksel van dat licht is waarvan de werktuigen de schepende krachten zijn – de ziel van dat licht toch volledig aanwezig; dat wil zeggen van dat beginsel dat niemand – zelfs niet de ‘zonen van het licht’, die uit de ABSOLUTE DUISTERNIS ervan zijn voortgekomen – ooit zal kennen. De gedachte wordt door Milton mooi, en naar waarheid, uitgedrukt. Hij begroet het heilige licht,

... Vrucht van de hemel, eerstgeborene,
En van de eeuwige, gelijktijdig bestaande straal;
... Want God is licht,
En verbleef eeuwig nooit ergens anders dan
In niet genaderd licht, en woonde toen in u,
Heldere glans van heldere ongeschapen essentie.²

2

(482) Natuurkundigen spelen nu blindemannetje

En nu stelt het occultisme de wetenschap de vraag: ‘Is licht een lichaam of niet?’ Wat het antwoord van de wetenschap ook is, het occultisme is in staat aan te tonen dat de knapste natuurkundigen tot op heden dit antwoord niet

¹ Francis Bacon, *Essays*, ‘Of truth’.

² *Paradise Lost*, 3:1-6.

weten. Om te weten wat licht is, en of het een werkelijke substantie is of alleen maar een golfbeweging van de ‘etherische middenstof’, moet de wetenschap eerst leren wat stof, atomen, ether, en kracht, in werkelijkheid zijn. De waarheid is dat *ze hierover niets weet*, en dat toegeeft. Men is het zelfs niet erover eens waarin men zal geloven, omdat er tientallen hypothesen over hetzelfde onderwerp bestaan die met elkaar in strijd zijn en vaak zichzelf tegenspreken, en die afkomstig zijn van verschillende eminente wetenschappers. Hun geleerde speculaties kunnen dus met wat goede wil worden aanvaard als ‘werkhypothesen’ in een secundaire betekenis, zoals Stallo het uitdrukt. Maar omdat ze in beginsel met elkaar in strijd zijn, moeten ze elkaar ten slotte vernietigen. Zoals door de schrijver van *The Concepts and Theories of Modern Physics* werd verklaard:

Men moet niet vergeten dat de verschillende takken van wetenschap eenvoudig *willekeurige werkverdelingen* zijn. In deze diverse afdelingen kan men hetzelfde fysieke object van verschillende kanten beschouwen. De natuurkundige kan zijn moleculaire samenhang bestuderen, terwijl de scheikundige zijn atomaire samenstelling bepaalt. Maar als ze zich beiden bezighouden met hetzelfde element of agens, kan dit niet in de natuurkunde het ene stel eigenschappen hebben, en in de scheikunde een ander stel dat daarmee in strijd is. Indien zowel de natuurkundige als de scheikundige het bestaan veronderstellen van ondeelbare atomen die volstrekt onveranderlijk zijn in omvang en gewicht, *kan het atoom geen kubus of afgeplatte bol zijn voor natuurkundige, en tegelijk een bol voor scheikundige doeleinden. Een bepaalde groep atomen kan geen geheel zijn van massa's in een smeltkroes of distilleerkolf die volume innemen en volkomen inert en ondoordringbaar zijn, en tegelijkertijd een stelsel van louter krachtcentra als deel van een magneet of van een Clamond-batterij. De universele ether kan niet zacht en beweeglijk zijn om de scheikundige een plezier te doen, en volkomen inelastisch om de natuurkundige tevreden te stellen; hij kan niet continu zijn op bevel van Sir William Thomson en discontinu op voorstel van Cauchy of Fresnel.*¹

De eminente natuurkundige G.A. Hirn kan eveneens worden geciteerd. Hij zegt hetzelfde in deel 43 van de *Mémoires de l'Académie Royale de Belgique*, die we uit het Frans vertalen en citeren:

Wanneer men de zelfverzekerdheid ziet waarmee men tegenwoordig de juistheid verklaart van leringen die het geheel en de universaliteit van verschijnselen alleen aan de bewegingen van het atoom toeschrijven, dan heeft men het recht eveneens eensgezindheid te verwachten over de eigenschappen die worden toegekend aan die unieke essentie die de grondslag is van alles wat bestaat. Maar als men de voorgestelde stelsels begint te onderzoeken, ervaart men direct de grootste teleurstelling. Men merkt op dat het atoom van de scheikundige, het atoom van de natuurkundige, dat van de metafysicus en dat van de wiskundige . . . *behalve de*

¹ J.B. Stallo, *The Concepts and Theories of Modern Physics*, 1884, blz. xi-xii.

(483)

naam absoluut niets met elkaar gemeen hebben! Het onvermijdelijke gevolg is de bestaande onderverdeling van onze wetenschappen, die elk in hun eigen vakje een atoom construeren dat voldoet aan de eisen van de verschijnselen die ze bestuderen, zonder zich in het minst zorgen te maken over de eisen die behoren bij de verschijnselen in het naburige vakje. De metafysicus verbant de beginselen van aantrekking en afstoting als dromen. De wiskundige, die de wetten van elasticiteit en die van de voortplanting van het licht analyseert, neemt ze stilzwijgend aan, zonder ze ook maar een naam te geven . . . De scheikundige kan de manier van groeperen van de atomen in zijn vaak ingewikkelde moleculen niet verklaren zonder aan zijn atomen specifieke eigenschappen toe te kennen, waardoor deze zich van elkaar onderscheiden. *Voor de natuurkundige en de metafysicus, aanhangers van de huidige leringen, is het atoom daarentegen altijd en overal hetzelfde.* Wat zeg ik? ER BESTAAT ZELFS IN ÉÉN EN DEZELFDE WETENSCHAP GEEN OVEREENSTEMMING OVER DE EIGENSCHAPPEN VAN HET ATOOM. Ieder construeert een atoom dat past bij zijn eigen voorkeur, om een of ander specifiek verschijnsel te verklaren waarmee hij zich in het bijzonder bezighoudt.¹

Het bovenstaande geeft een fotografisch juist beeld van de moderne wetenschap en natuurkunde. Het ‘onmisbare, onophoudelijke spel van de ‘wetenschappelijke verbeelding’’, dat in prof. Tyndalls welsprekende lezingen zo vaak wordt genoemd, is, zoals Stallo aantoonde, heel levendig, en laat wat betreft verscheidenheid aan tegenstrijdigheden alle ‘fantasieën’ van het occultisme ver achter zich. Hoe dan ook, als wordt erkend dat de theorieën van de natuurkunde ‘alleen maar formele, verklarende, didactische hulpmiddelen zijn’, en als ‘atomisme alleen een symbolisch schrijfsysteem is’,² dan kan de occultist moeilijk als te aanmatigend worden beschouwd, als hij naast deze *hulpmiddelen* en ‘*symbolische stelsels*’ van de moderne wetenschap, de symbolen en hulpmiddelen van de oude leringen plaatst.

3

‘An lumen sit corpus, nec non?’³

Men zegt ons dat licht beslist geen lichaam is. De natuurwetenschap zegt dat licht een kracht of een trilling is, de golfbeweging van de ether. Het is een eigenschap of karakteristiek van de stof, of zelfs een gedragswijze ervan – maar zeker *geen lichaam!*

¹ ‘Recherches expérimentales sur la relation qui existe entre la résistance de l’air et sa température’, blz. 68; geciteerd in Stallo, *Op.cit.*, blz. xii.

² Uit de kritiek op *The Concepts and Theories of Modern Physics* in de *New Yorkse Nation*. Zie Stallo, *Op.cit.*, blz. xv-xvi.

³ Vertaling: Is licht een lichaam, of niet?

Precies. Deze ontdekking, de kennis – wat deze ook waard is – dat licht of caloric¹ (‘warmtestof’) geen beweging van *stofdeeltjes* is, dankt de wetenschap in hoofdzaak, zo niet geheel, aan Sir W. Grove. Hij was de eerste die in een lezing aan het London Institution in 1842 aantoonde dat ‘warmte en licht beschouwd kunnen worden als gedragswijzen; of . . . trillingen van de stof zelf, en niet als een afzonderlijk, etherisch fluïdum dat deze doordringt’.² Toch waren misschien KRACHT en KRACHTEN voor sommige natuurkundigen – zoals Oersted, een eminente wetenschapper – stilzwijgend ‘geest [*en dus geesten*] in de natuur’. Verschillende nogal mystiek aangelegde wetenschappers hebben verklaard dat licht, warmte, magnetisme, elektriciteit, zwaartekracht, enz., niet de uiteindelijke *oorzaken* zijn van de zichtbare verschijnselen, waaronder ook de beweging van de planeten. Dit zijn volgens hen de secundaire *gevolgen van andere oorzaken* – waar de wetenschap in onze tijd weinig om geeft – maar waarin het occultisme gelooft, want de occultisten hebben in elke eeuw bewijzen geleverd van de deugdelijkheid van hun beweringen. En in welke tijd waren er geen *occultisten* en geen ADEPTEN? (484)

Sir Isaac Newton hield zich aan de deeltjestheorie van Pythagoras, en was ook geneigd de consequenties ervan te erkennen. Graaf De Maistre had daarom eens de hoop dat Newton uiteindelijk de wetenschap zou terugvoeren naar de erkenning dat *krachten* en de hemellichamen *door intelligenties werden voortgestuwd en geleid*.³ Maar De Maistre had buiten de waard gerekend. De diepste gedachten en denkbeelden van Newton werden verdraaid, en van zijn grote wiskundige kennis werd alleen het fysieke omhulsel gebruikt. Als de arme Sir Isaac had voorzien voor welk doel zijn

¹ Zie voetnoot vert., blz. 577.

² Zie *The Correlation of Physical Forces*, 1874, blz. xiii. Robert Ward wijst er in het *Quarterly Journal of Science* van november 1880 bij het bespreken van de onderwerpen warmte en licht op hoe volslagen onwetend de wetenschap is over een van de gewoonste natuurfeiten – de warmte van de zon. Hij zegt: ‘De temperatuur van de zon is voor veel wetenschappers onderwerp van onderzoek geweest. Newton, een van de eerste onderzoekers van dit vraagstuk, probeerde die te bepalen, en na hem hebben alle wetenschappers die zich met warmtemeting hebben beziggehouden, zijn voorbeeld gevolgd. *Ze geloofden allemaal dat ze daarin waren geslaagd*, en hebben hun resultaten met groot vertrouwen geformuleerd. Hieronder staan in chronologische volgorde van publicatie de gevonden temperaturen (in graden Celsius): Newton 1.699.300°; Pouillet 1461°; Zöllner 102.200°; Secchi 5.344.840°; Ericsson 2.726.700°; Fizeau 7500°; Waterston 9.000.000°; Spoerer 27.000°; Deville 9500°; Soret 5.801.846°; Vicaire 1398°; Violle 1500°; Rosetti 20.000°. Het grootste verschil ligt tussen 1400° en 9.000.000°, en is niet minder dan 8.998.600°! In de wetenschap bestaat waarschijnlijk geen verbazingwekkender tegenstrijdigheid dan die welke tot uiting komt in deze getallen.’ Maar als een *occultist* met een schatting zou komen, zou ongetwijfeld ieder van deze heren in naam van de ‘EXACTE’ wetenschap krachtig protesteren tegen het verwerpen van zijn specifieke uitkomst.

³ J. de Maistre, *Les soirées de Saint-Petersbourg*, 1821, deel 2, blz. 227.

opvolgers en aanhangers zijn ‘zwaartekracht’¹ zouden gebruiken, dan zou die vrome en religieuze man zeker rustig zijn appel hebben opgegeten, en nooit hebben gerept over de begrippen van de mechanica die verband houden met de val ervan.

- (485) Men geeft blijk van grote minachting voor de metafysica in het algemeen en voor de ontologische metafysica in het bijzonder. Maar telkens als de occultisten hun gekleineerde stem durven te verheffen, zien we dat de materialistische natuurwetenschap doortrokken is van metafysica.² Om aan te tonen dat de moderne wetenschap vrij is van zulke ‘dromen’, worden haar meest fundamentele beginselen, hoewel ze onverbrekkelijk zijn verbonden met het transcendentalisme, niettemin in de doolhof van tegenstrijdige theorieën en hypothesen verdraaid en vaak genegeerd. Deze beschuldiging

¹ Dr. Lewins, een atheïstische idealist, beweert het volgende: ‘Toen Sir Isaac in 1687 . . . aantoonde dat massa en atomen . . . worden beïnvloed door eigen ingeboren activiteit . . . rekende hij doeltreffend af met geest, anima, en goddelijkheid, omdat ze overbodig zijn.’

² Het eerder geciteerde boek van Stallo, *The Concepts and Theories of Modern Physics*, dat de hevigste protesten en kritiek heeft uitgelokt, wordt iedereen aanbevolen die geneigd is aan deze uitspraak te twijfelen. ‘De openlijke vijandigheid van de wetenschap tegenover de metafysica’, schrijft hij, ‘heeft de meerderheid van de wetenschappelijke specialisten ertoe gebracht aan te nemen dat de methoden en resultaten van empirisch onderzoek helemaal onafhankelijk zijn van de besturende wetten van het denken. De eenvoudigste regels van de logica, waaronder de wetten van non-contradictie . . . worden door hen stilzwijgend genegeerd, of openlijk verworpen, en ze nemen hevig aanstoot aan elke toepassing van de regel van consistentie op hun hypothesen en theorieën . . . en ze beschouwen een onderzoek [hiervan] . . . in het licht van deze wetten als een brutale inbreuk van ‘a priori beginselen en methoden’ op de gebieden van de empirische wetenschap. Personen die zo denken zien er geen bezwaar in te beweren dat atomen volstrekt inert zijn, en tegelijkertijd te verklaren dat deze atomen volkomen elastisch zijn; of vol te houden dat het fysieke heelal uiteindelijk niets anders is dan ‘dode’ stof en beweging, en toch te ontkennen dat alle fysieke energie in werkelijkheid kinetisch is; of te verkondigen dat alle verschillen in de wereld van verschijnselen uiteindelijk zijn toe te schrijven aan de verschillende bewegingen van volstrekt enkelvoudige stoffelijke eenheden, en niettemin de stelling te verwerpen dat deze eenheden gelijkwaardig zijn’ (blz. xix). ‘De blindheid van eminente natuurkundigen voor enkele van de meest voor de hand liggende gevolgen van hun eigen theorieën is verbazingwekkend’ (blz. xxxiiivn). ‘Wanneer prof. Tait, samen met prof. Stewart, beweert dat ‘de stof eenvoudig passief is’ (*The Unseen Universe*, §104), en vervolgens samen met Sir W. Thomson verklaart dat ‘de stof een ingeboren vermogen heeft om uitwendige invloeden te weerstaan’ (*Treatise on Natural Philosophy*, deel 1, §216), dan is het toch niet misplaatst om te vragen hoe deze verklaringen met elkaar te rijmen zijn. Wanneer prof. Du Bois-Reymond . . . aandringt op de noodzaak om alle processen in de natuur terug te brengen tot bewegingen van een substantieel, neutraal substraat, dat in het geheel geen eigenschappen heeft (*Über die Grenzen des Naturerkenntnis*, blz. 5), terwijl hij kort daarvoor in dezelfde lezing heeft verklaard dat ‘het herleiden van alle veranderingen in de stoffelijke wereld tot bewegingen van atomen, die worden veroorzaakt door hun constante centrale krachten, de voltooiing van de natuurwetenschap zou betekenen’, dan verkeren we in een verwarring waarvan we moeten worden bevrijd’ (blz. xlii-xliii&vn).

wordt heel duidelijk bevestigd door het feit dat de wetenschap zich beslist genoodzaakt ziet de ‘hypothetische’ ether te aanvaarden en te proberen deze te verklaren op de materialistische basis van mechanische atoomwetten. Deze poging heeft rechtstreeks geleid tot de noodlottigste tegenstrijdigheden en tot principiële onverenigbaarheid van de veronderstelde aard van de ether met de fysieke werking ervan. Een tweede bewijs kan men vinden in de vele tegenstrijdige verklaringen over het atoom – het meest metafysische object in de schepping.

Wat weet de moderne natuurwetenschap eigenlijk over de aether? De eerste gedachten erover zijn ontegenzeggelijk afkomstig van de oude filosofen. De Grieken ontleenden deze aan de oude Indiërs; de oorsprong van de moderne aether vindt men in, en is een *verminking* van, ĀKĀŚA. Men beweert dat deze verminking een wijziging en verbetering is van het denkbeeld van Lucretius. Laten we dan het hedendaagse begrip onderzoeken aan de hand van een aantal wetenschappelijke boeken die uitspraken van de natuurkundigen zelf bevatten.

(486)

Het bestaan van de ether wordt aanvaard in de fysische astronomie, in de gewone natuurkunde, en in de scheikunde.

De astronomen beschouwden deze aanvankelijk als een uitzonderlijk ijl en beweeglijk fluïdum, dat geen merkbare weerstand biedt aan de beweging van de hemellichamen. Ze schonken geen aandacht aan de continuïteit of discontinuïteit ervan. Zijn belangrijkste functie in de moderne astronomie was om als basis te dienen voor hydrodynamische theorieën van de zwaartekracht. In de natuurkunde speelde dit fluïdum enige tijd verschillende rollen die verband hielden met de ‘imponderabilia’ [waaraan door Sir W. Grove op zo wrede manier een einde werd gemaakt]. Sommige natuurkundigen hebben de ether van de ruimte zelfs gelijkgesteld met die ‘imponderabilia’.¹

Toen kwamen hun kinetische theorieën; en sinds de formulering van de dynamische warmtetheorie werd de ether in de optica gekozen als drager van de golfbewegingen van het licht. Om de verstrooiing en de polarisatie van het licht te verklaren, moesten de natuurkundigen vervolgens nogmaals hun toevlucht nemen tot hun ‘wetenschappelijke verbeelding’, en ze begiftigden de ether onmiddellijk met (a) een atomaire of moleculaire structuur, en (b) een enorme elasticiteit, ‘zodat zijn weerstand tegen vervorming die van de meest inelastische lichamen verre overtrof’.² Een theorie van de *essentiële discontinuïteit van de stof*, en dus ook van de ether, werd daarom nodig. Nadat men deze discontinuïteit had aanvaard om de verstrooiing en de polarisatie te verklaren, werden theoretische onmogelijkheden ontdekt met betrekking tot zo’n verstrooiing. De ‘wetenschappelijke verbeelding’

¹ Stallo, *The Concepts and Theories of Modern Physics*, 1884, blz. ix-x.

² *Op.cit.*, blz. x.

van Cauchy zag in atomen 'stoffelijke punten zonder uitgebreidheid'. Om de allergrootste bezwaren tegen de golftheorie (namelijk enkele bekende stellingen uit de mechanica die in de weg stonden) te ondervangen, stelde hij voor om aan te nemen dat de etherische middenstof waardoor het licht zich voortplant, niet continu is maar uit deeltjes bestaat, die door waarneembare afstanden gescheiden zijn. Fresnel bewees dezelfde dienst aan de verschijnselen van polarisatie. E.B. Hunt heeft de theorieën van beiden weerlegd.¹ Er zijn nu wetenschappers die verkondigen dat deze theorieën 'in essentie onjuist' zijn, terwijl andere – de aanhangers van de 'mechanische atoomtheorie' – er met een wanhopige hardnekkigheid aan vasthouden. Bovendien wordt de veronderstelling van een *atomaire* of *moleculaire samenstelling* van de ether weerlegd door de thermodynamica, want Clerk Maxwell heeft aangetoond dat zo'n middenstof eenvoudig een *gas* zou zijn.² De hypothese van 'eindige tussenruimten' blijkt dus vruchteloos als aanvulling op de golftheorie. Bovendien blijken eclipsen niet de kleurvariaties op te leveren die Cauchy veronderstelde (door aan te nemen dat stralen van verschillende kleur zich met ongelijke snelheden voortplanten). De astronomie heeft op meer dan één verschijnsel gewezen dat volkomen in strijd is met deze leer.

Terwijl dus op het ene gebied van de natuurkunde de atomair-moleculaire samenstelling van de ether wordt aangenomen om een groep bijzondere verschijnselen te verklaren, wordt op een ander gebied geconcludeerd dat zo'n samenstelling in strijd is met een aantal vastgestelde feiten, zodat Hirns beschuldigingen (zie blz. 529-30) worden gerechtvaardigd. De scheikunde achtte het onmogelijk om een enorme elasticiteit toe te schrijven aan de *ether* zonder deze te beroven van andere eigenschappen die juist voor het bouwwerk van *haar* moderne theorieën noodzakelijk waren. Dit mondde uit in een definitieve transformatie van de ether. De eisen van de mechanische atoomtheorie hebben wiskundigen en natuurkundigen van naam ertoe gebracht te proberen de traditionele atomen van stof te vervangen door bijzondere vormen van *wervelende beweging* in een 'universeel homogene, niet samendrukbare en *continue* materiële middenstof', of aether.³

De schrijfster, die geen aanspraak maakt op een wetenschappelijke vorming, maar alleen op een redelijke bekendheid met de moderne theorieën, en op een grotere bekendheid met de occulte wetenschappen, vindt echter juist in het arsenaal van de moderne wetenschap de wapens tegen de lasteraars van de esoterische leer. De opvallende tegenstrijdigheden, de wederzijds ver-

¹ *The American Journal of Science and Art*, 2de reeks, deel 7, mei 1849, blz. 364-75.

² Zie Clerk Maxwell, *A Treatise on Electricity and Magnetism*, 1873, deel 2, blz. 383ev, en vergelijk daarmee Cauchy's *Mémoire sur la dispersion de la lumière*, 1836.

³ Stallo, *Op.cit.*, blz. x.

nietigende hypothesen van wereldberoemde wetenschappers, hun wederzijdse beschuldigingen, aanklachten en meningsverschillen, bewijzen duidelijk dat de occulte theorieën, of deze nu worden aanvaard of niet, evenveel recht hebben om te worden gehoord als al die zogenaamd geleerde en academische hypothesen. Of de volgelingen van de Royal Society de ether willen beschouwen als een *continu* of een *discontinu* fluïdum, doet er dus weinig toe, en is voor ons huidige doel van geen betekenis. Eén ding staat vast: de officiële wetenschap *weet tot op heden niets over de samenstelling van de ether*. Laat de wetenschap hem stof noemen als ze dat wil. Hij is echter noch als ākāśa noch als de ene heilige aether van de Grieken te vinden in een van de aan de huidige natuurkundigen bekende aggregatietoestanden van de stof. Ether is STOF op een heel ander gebied van waarneming en van zijn. Hij kan niet door middel van wetenschappelijke instrumenten worden geanalyseerd of begrepen, en evenmin kan de ‘wetenschappelijke verbeelding’ zich een voorstelling ervan maken, tenzij degenen die daarover beschikken de occulte wetenschappen hebben bestudeerd. Deze stelling wordt hieronder bewezen.

Stallo toont met betrekking tot de cruciale problemen van de huidige natuurkunde aan (zoals De Quatrefages en verschillende anderen dat deden voor de antropologie, biologie, enz.) dat de meerderheid van de knappe en geleerde materialisten heel vaak de meest onjuiste redeneringen verkondigen in hun pogingen om hun eigen hypothesen en stelsels te ondersteunen. Laten we het volgende geval nemen. De meesten van hen verwerpen actio in distans (in het occultisme een van de grondbeginselen als het gaat om aether of ākāśa), terwijl er, zoals Stallo terecht opmerkt, geen fysieke werking is ‘die bij nauwkeurig onderzoek niet kan worden herleid tot actio in distans’;¹ en hij bewijst het. (488)

Volgens prof. Lodge doen metafysische redeneringen ‘onbewust een beroep op ervaring’. En hij voegt eraan toe dat als zo’n ervaring *ondenkbaar* is, deze dan niet bestaat, enz. In zijn eigen woorden: ‘Als iemand met een hoogontwikkeld verstand, of een groep van zulke mensen, een lering over een of ander betrekkelijk eenvoudig en fundamenteel vraagstuk *absoluut ondenkbaar* vindt, is dat een bewijs . . . dat de *ondenkbare toestand van de dingen niet bestaat*’, enz.²

Daarna, tegen het einde van zijn lezing, wijst prof. Lodge erop dat de verklaring van zowel cohesie als zwaartekracht ‘moet worden gezocht in de wervel-atoomtheorie van Sir William Thomson’.³

Men hoeft niet te vragen of deze wervel-atoomtheorie ook het neervallen op aarde van de eerste levenskiem uit een voorbijkomende mete-

¹ *Op.cit.*, blz. xxiii.

² Oliver Lodge, ‘The ether and its functions’, *Nature*, deel 27, 25 jan. 1883, blz. 304.

³ Stallo, *Op.cit.*, blz. xxiii.

oor of komeet (de hypothese van Sir W. Thomson) kan verklaren. Maar men zou Lodge kunnen herinneren aan de wijze kritiek op zijn lezing in dezelfde *Concepts and Theories of Modern Physics*. Gezien de hierboven geciteerde verklaring door de Londense professor vraagt de schrijver zich af ‘of de elementen van de wervel-atoomtheorie *bekende*, of zelfs mogelijke, ervaringsfeiten zijn? Want, als ze dat niet zijn, *dan is die theorie kennelijk vatbaar voor dezelfde kritiek die de veronderstelling van ACTIO IN DISTANS ongeldig zou maken*.’¹ En dan toont de bekwame criticus duidelijk aan wat ether *niet* is, en ook nooit kan zijn, ondanks alle wetenschappelijke beweringen van het tegendeel. En zo zet hij, zij het onbewust, de deur wijd open voor onze occulte leringen. Want, zoals hij zegt:

(489) De middenstof waarin de wervelbewegingen ontstaan, is, volgens de uitdrukkelijke bewering van prof. Lodge (*Nature*, deel 27, blz. 305), ‘een volmaakt homogeen, niet samendrukbaar, continu lichaam, dat niet in enkelvoudige elementen of atomen kan worden ontbonden; het is in feite continu, niet moleculair.’ En aan deze bewering voegt prof. Lodge toe: ‘*Er is geen ander lichaam waarvan we dit kunnen zeggen, en daarom moeten de eigenschappen van de aether enigszins AFWIJKEN van die van gewone stof*.’ Het blijkt dan dat de hele wervel-atoomtheorie, die ons wordt aangeboden ter vervanging van de ‘metafysische theorie’ van actio in distans, berust op de hypothese van het bestaan van een materiële middenstof die in het geheel niet *uit ervaring bekend* is, en die eigenschappen heeft die *enigszins* afwijken² van die van gewone stof. Deze theorie is dus niet, zoals wordt beweerd, een herleiding van een onbekend *ervarings*feit tot een bekend feit. Ze is integendeel een herleiding van een feit dat volkomen bekend is, tot een feit dat niet alleen geheel onbekend is, maar ook nooit wordt waargenomen en niet kan worden waargenomen. Bovendien is de beweerde wervelbeweging van, of beter gezegd in, de veronderstelde etherische middenstof . . . *onmogelijk*, omdat beweging in een volmaakt homogeen, niet samendrukbaar en daarom continu fluïdum niet waarneembaar is. . . . Het is daarom duidelijk dat . . . waarheen de wervel-atoomtheorie ons misschien ook voert, deze *ons* beslist *niet op het terrein van de natuurkunde brengt*, of in het gebied van de *verae causae*.³ En ik kan eraan toevoegen dat, omdat de

¹ *Op.cit.*, blz. xxiii-xxiv.

² ‘*Enigszins afwijken!*’, roept Stallo uit. ‘De werkelijke betekenis van dit ‘enigszins’ is dat de bedoelde middenstof *in geen enkele begrijpelijke zin stoffelijk* is, omdat ze geen enkele eigenschap van de stof bezit. Alle eigenschappen van de stof berusten op verschillen en veranderingen, en de hier gedefinieerde ‘hypothetische’ aether vertoont niet alleen volstrekt geen verschillen, maar er *kan* geen verschil en verandering [laten we eraan toevoegen, in fysieke zin] in optreden.’ Dit bewijst dat als aether ‘stof’ is, deze alleen voor *spirituele* zintuigen iets zichtbaars, tastbaars en bestaands is, en dat deze wel een wezen is – maar niet op ons gebied: Pater Aether, of ākāśa.

³ *Verae causae* in de natuurkunde zijn māyāvische of denkbeeldige oorzaken voor de occultist, en omgekeerd.

hypothetische niet gedifferentieerde¹ en niet differentieerbare middenstof duidelijk een onwillekeurige verstoffelijking van het oude ontologische begrip *zuiver bestaan* is, de hier besproken theorie alle kenmerken heeft van een *ongrijpbaar metafysisch spook*.²

Met recht ‘een spook’, dat alleen door het occultisme grijpbaar kan worden gemaakt. Van zo’n wetenschappelijke metafysica tot het occultisme is nauwelijks één stap. De natuurkundigen die van mening zijn dat de atomaire opbouw van de stof verenigbaar is met haar doordringbaarheid, hoeven niet ver van hun pad af te wijken om de belangrijkste verschijnselen van het occultisme te kunnen verklaren, die nu door natuurkundigen en materialisten zo worden bespot. De ‘stoffelijke punten zonder uitgebreidheid’ van Cauchy zijn de monaden van Leibniz, en tegelijkertijd de materialen waarmee de ‘goden’ en andere onzichtbare machten zich in lichamen hullen.³ Het uiteenvallen en de hereniging van ‘stoffelijke’ deeltjes zonder uitgebreidheid zouden vanzelf naar voren moeten komen als *mogelijke* belangrijke factoren bij de manifestatie van verschijnselen, in ieder geval voor die weinige wetenschappers die de opvattingen van Cauchy aanvaarden. Want, terwijl hij zich van die zogenaamde eigenschap van ondoordringbaarheid van de stof afmaakt door de atomen eenvoudig te beschouwen als ‘materiële punten die elkaar aantrekken en afstoten met een intensiteit die varieert met de afstand die ze van elkaar scheidt’, verklaart deze Franse theoreticus: ‘Hieruit volgt dat we, als de maker van de natuur⁴ zou besluiten de wetten van aantrekking en afstoting van de atomen eenvoudig te *wijzigen, onmiddellijk zouden kunnen zien dat de hardste lichamen elkaar doordringen*, dat de kleinste stofdeeltjes *ontzaglijke ruimte innemen*, of dat de grootste massa’s zich tot de kleinste omvang verkleinen, en dat het gehele heelal zich als het ware in één enkel punt concentreert.’⁵

En dat ‘punt’, dat *onzichtbaar is op ons gebied van waarneming en stof*, is wel zichtbaar voor het oog van een adept die het op andere gebieden kan volgen en zien.

¹ Integendeel: heel sterk ‘gedifferentieerd’ sinds de tijd waarop deze haar layatoestand verliet.

² Stallo, *Op.cit.*, blz. xxiv-xxvi.

³ Zie hfst. 15, ‘Goden, monaden, en atomen’, blz. 675ev.

⁴ Voor de occultisten die zeggen dat de maker van de natuur *de natuur zelf is*, iets wat niet kan worden onderscheiden en gescheiden van de godheid, volgt daaruit dat diegenen die vertrouwd zijn met de *occulte wetten* van de natuur, en weten hoe ze de toestand van de ether kunnen veranderen, *niet* de wetten kunnen veranderen, maar hetzelfde kunnen bereiken door *overeenkomstig* die *onveranderlijke* wetten te handelen.

⁵ A.L. Cauchy, *Sept leçons de physique générale*, ed. Moigno, 1868, blz. 38ev.

Is de zwaartekracht een wet?

De deeltjestheorie is zonder omhaal terzijde geschoven, maar de zwaartekracht – het beginsel dat alle lichamen elkaar aantrekken met een kracht die recht evenredig is met hun massa, en omgekeerd evenredig met het kwadraat van hun onderlinge afstand – is tot op heden blijven bestaan, en heerst, oppermachtig als altijd, in de veronderstelde ethergolven van de ruimte. Als hypothese was ze met de dood bedreigd wegens haar ontoereikendheid om alle feiten te omvatten die haar werden voorgelegd; als *fysische wet* is ze de koningin van de vroegere eens almachtige ‘imponderabilia’. ‘Het is weinig minder dan godslastering . . . een belediging van Newtons grootse nagedachtenis om eraan te twijfelen’, roept een Amerikaanse recensent van *Isis ontsluiert* uit. Welnu, wat is tenslotte die *onzichtbare en ongrijpbare* God in wie we blindelings moeten geloven? Astronomen die in de zwaartekracht een gemakkelijke oplossing voor veel dingen zien, en een *universele* kracht die hen in staat stelt de bewegingen van de planeten te berekenen, maken zich weinig zorgen over de oorzaak van de aantrekking. Zij noemen de zwaartekracht een wet, een *oorzaak* op zichzelf. Wij noemen de krachten die onder die naam werken *gevolgen*, en dan nog duidelijk secundaire gevolgen. Eens zal men inzien dat de wetenschappelijke hypothese in feite niet volstaat, en dan zal ze de deeltjestheorie van het licht achterna gaan en worden bestemd om vele wetenschappelijke eeuwigheden lang te rusten in het archief van de ontzenuwde hypothesen.

Heeft Newton zelf geen ernstige twijfel geuit over de aard van kracht en de stoffelijkheid van de ‘agentia’, zoals ze toen werden genoemd? Cuvier, een ander wetenschappelijk licht dat scheen in de nacht van het onderzoek, heeft dat ook gezegd. Hij waarschuwt zijn lezers in de *Discours sur les révolutions du globe* tegen de twijfelachtige aard van de zogenaamde krachten, en zegt: ‘Het is niet zo zeker dat die agentia toch geen *spirituele krachten* (*des agents spirituels*) waren.’ Sir Isaac Newton besteedde er in het begin van zijn *Principia* veel zorg aan om zijn school ervan te doordringen dat hij het woord ‘aantrekking’ niet gebruikte in verband met de wisselwerking van lichamen in fysieke zin. Voor hem, zo zei hij, was het een zuiver wiskundig begrip dat werkelijke en primaire fysieke oorzaken buiten beschouwing liet. In een van de passages uit zijn *Principia*¹ vertelt hij ons duidelijk dat aantrekkingen, vanuit een fysiek gezichtspunt beschouwd,

¹ Definitie 8; en boek 1, prop. 69, scholium.

veeleer *impulsen* zijn. In hfst. 11 (inleiding) spreekt hij de mening uit dat ‘er een *ijle geest* is die door zijn *kracht en werking* alle bewegingen van de stof bepaalt’.¹ En in zijn derde brief aan Bentley zegt hij:

Het is ondenkbaar dat onbezielde ruwe stof, zonder bemiddeling van iets anders *wat niet stoffelijk is*, zonder onderling contact op andere stof zou inwerken en hierop invloed zou hebben, zoals het geval moet zijn als zwaartekracht in de zin van Epicurus tot haar wezen behoort en in haar aanwezig is. . . . Dat zwaartekracht de stof aangeboren is, inherent aan haar is en tot haar wezen behoort, zodat het ene lichaam op een afstand door een vacuüm heen op het andere lichaam kan inwerken zonder bemiddeling van iets anders waardoor de werking van het ene op het andere kan worden overgedragen, komt me als zo’n grote absurditeit voor dat ik geloof dat niemand die op filosofisch gebied voldoende ontwikkeld is, dat ooit kan aannemen. Zwaartekracht moet worden veroorzaakt door een agens dat constant volgens bepaalde wetten werkt, maar *of dit agens stoffelijk of onstoffelijk* is, heb ik aan het oordeel van mijn lezers overgelaten.²

(491)

Hiervan – van de kennelijke terugkeer van *occulte* oorzaken op het terrein van de natuurkunde – schrokken zelfs Newtons tijdgenoten. Leibniz noemde zijn beginsel van aantrekking ‘een onstoffelijke en onverklaarbare kracht’. De veronderstelling van een aantrekkend vermogen en een volkomen *lege ruimte* werd door Bernouilli als ‘weezinwekkend’ omschreven. Zo kreeg het beginsel ‘*actio in distans*’ toen evenmin goedkeuring als nu. Euler daarentegen dacht dat de werking van de zwaartekracht aan een *geest* of aan een of andere *ijle middenstof* was toe te schrijven. En toch kende Newton de ether van de Ouden, en aanvaardde deze misschien. Hij beschouwde de ruimte tussen de hemellichamen als een vacuüm. Hij geloofde daarom evenals wij in ‘een *ijle geest*’ en in *geesten*, die de zogenaamde aantrekking besturen. De hierboven geciteerde woorden van deze edele man hebben schamele resultaten opgeleverd. De ‘absurditeit’ is nu een dogma geworden voor het zuivere materialisme, dat telkens weer zegt: ‘Er bestaat geen stof zonder kracht, geen kracht zonder stof; stof en kracht zijn niet te scheiden, eeuwig en onvernietigbaar [*waar*]; er kan geen onafhankelijke kracht zijn, omdat alle kracht *een inherente en noodzakelijke eigenschap van de stof* is [*niet waar*]; hieruit volgt dat *er geen onstoffelijke* scheppende kracht bestaat.’ O, arme Sir Isaac!

Al zouden de occultisten zich alleen beroepen op het gezag van en de ondersteuning door Sir Isaac Newton en Cuvier, zoals die hierboven werden geciteerd, en alle andere eminente wetenschappers die dezelfde mening hadden als Euler en Leibniz buiten beschouwing laten, dan nog hebben ze weinig van de moderne wetenschap te vrezen, en kunnen ze hun geloof hardop en

¹ Eerw. W.F. Wilkinson, *Modern Materialism*, 1878, blz. 9.

² Gedateerd 25 februari 1693.

met trots verkondigen. Maar de aarzeling en de twijfel van de twee geciteerde autoriteiten, en van nog vele anderen die we zouden kunnen noemen, hebben de wetenschappers er niet in het minst van weerhouden om evenals tevoren hun gedachten over de grove stof de vrije loop te laten. Eerst was het de stof en een daarvan verschillend onweegbaar fluïdum; toen kwam het *onweegbare* fluïdum dat Grove zo sterk bekritiseerde; vervolgens de aether, die eerst *discontinu* was en daarop continu werd; en daarna kwamen de ‘mechanische’ krachten. Deze zijn nu ingeburgerd als ‘bewegingsvormen’, en de aether is mysterieuzer en problematischer geworden dan ooit tevoren. Meer dan één wetenschapper maakt bezwaar tegen zulke grove materialistische denkbeelden. Maar tot nu toe is niets in staat gebleken het getij van het grove materialisme te keren. Dit is al zo sinds de tijd van Plato, die zijn lezers herhaaldelijk verzoekt de *onstoffelijke* elementen niet te verwarren met hun

(492) BEGINSELEN – de transcendentale of spirituele elementen; sinds de tijd van de grote alchemisten, die, zoals Paracelsus, een groot verschil maakten tussen een verschijnsel en de oorzaak daarvan, het noumenon; en ten slotte sinds Grove, die – hoewel hij ‘geen reden ziet de universeel verspreide stof te ontdoen van de *functies* die eigen zijn aan alle stof’¹ – toch de term ‘krachten’ gebruikt waar zijn critici, ‘die aan dat woord niet de betekenis toekennen van een *bepaalde werking*’,² spreken van kracht. De zwaartekracht *is de enige oorzaak*, de handelende God, en de stof is haar profeet, zeiden de wetenschappers nog maar een paar jaar geleden.

Sindsdien hebben ze hun opvattingen verschillende keren veranderd. Maar begrijpen de wetenschappers de diepste gedachten van Newton, een van de meest spiritueel ingestelde en religieuze mensen van zijn tijd, nu beter dan toen? Dit kan men zeker betwijfelen. Men zegt dat Newton de doodsteek heeft gegeven aan de wervelende elementen van Descartes (het denkbeeld van Anaxagoras opnieuw tot leven gebracht), hoewel de meest recente ‘wervelende atomen’ van Sir W. Thomson in feite niet veel verschillen van de vroegere. Niettemin was Newton de eerste om plechtig te protesteren toen zijn leerling Roger Cotes in het voorwoord van het belangrijkste boek van zijn leermeester schreef dat ‘aantrekking de *oorzaak* van het stelsel was’.³ Wat in de geest van de grote wiskundige de schimmige maar stevig gewortelde vorm aannam van God, als het *noumenon* van alles,⁴ werd door de oude (en ook hedendaagse) filosofen en occultisten ‘goden’ genoemd, of de *schepende*, vormgevende krachten. De omschrijving kan verschillend zijn

¹ W.R. Grove, *The Correlation of Physical Forces*, 1874, blz. xiii.

² *Op.cit.*, blz. 168.

³ Zie Newtons *Principia*, 2de ed., 1713, voorwoord van Roger Cotes.

⁴ Lecouturier, een materialist, schrijft: ‘Aantrekking is nu voor het publiek geworden wat het voor Newton zelf was – eenvoudig een woord, een *idee*’ (*Panorama des mondes*),

geweest, en de ideeën kunnen gedurende de hele religieuze en wereldse oudheid meer of minder filosofisch zijn uiteengezet, maar de basisgedachte was dezelfde.¹ Voor Pythagoras waren de krachten spirituele entiteiten, goden die onafhankelijk zijn van de planeten en de stof zoals we die op aarde zien en kennen, en die de bestuurders zijn van de sterrenhemel. Plato stelde zich de planeten voor als bewogen door een *innerlijke* bestuurder, die één is met zijn woning, zoals ‘een schipper in zijn boot’. Aristoteles noemde die bestuurders ‘onstoffelijke substanties’,² hoewel hij, omdat hij nooit was ingewijd, niet aannam dat de goden *entiteiten* zijn.³ Maar dit belette hem niet te erkennen dat de sterren en planeten ‘geen onbezielde massa’s zijn, maar in feite *werkende en levende* lichamen’. Alsof ‘*de geesten van de sterren het goddelijke deel van hun verschijnselen zijn, τὰ θεϊότερα τῶν φανερῶν*’.⁴ (493)

Als we in meer recente en wetenschappelijke tijden naar een bevestiging hiervan zoeken, vinden we dat Tycho Brahe in de sterren een drievoudige kracht zag, *goddelijk, spiritueel* en *vitaal*. Kepler bracht de woorden van Pythagoras, ‘de zon, bewaker van Jupiter’, in verband met de verzen van

omdat haar oorzaak onbekend is. Herschel zegt in feite hetzelfde als hij opmerkt dat hij, telkens wanneer hij de beweging van de hemellichamen en de verschijnselen van aantrekkingsbestudeert, doordrongen is van het denkbeeld van ‘het bestaan van oorzaken die voor ons achter een sluier werken, en hun directe werking verbergen’ (*Le musée des sciences*, augustus 1856).

¹ Als men ons verwijt dat we geloven in werkende ‘goden’ en ‘geesten’, terwijl we een *persoonlijke God* verwerpen, dan antwoorden we de theïsten en monotheïsten: ‘Erken dat uw Jehovah een van de *elohim* is, en we zijn bereid om hem te erkennen. Maak van hem, zoals u dat doet, de oneindige, de ENE en de *eeuwige God*, en we zullen hem nooit als zodanig aanvaarden.’ Er waren veel *stam*-goden; de ene universele godheid is een beginsel, een abstract basis-idee, dat niets te maken heeft met het onzuivere werk van de eindige vorm. We aanbidden de goden niet, we eren ze alleen als wezens die hoger staan dan wijzelf. Hierin gehoorzamen we het mozaïsche gebod, terwijl de christenen hun *Bijbel niet gehoorzamen* – de zendelingen voorop. ‘*Je mag de goden niet lasteren*’, zegt een van hen (Jehovah) in *Exodus* 22:28. Maar tegelijkertijd wordt in vers 20 bevolen: ‘Wie aan een andere god dan de Heer offert, zal worden gedood.’ Nu staat er in de *oorspronkelijke teksten* niet ‘god’ maar *elohim* – en we dagen uit tot tegenspraak – en Jehovah is een van de *elohim*, zoals wordt bewezen door zijn eigen woorden in *Genesis* 3:22, toen ‘de Heer God zei: Zie, de mens is aan ons gelijk geworden’, enz. Daarom zijn zowel degenen die de *elohim*, de engelen, en Jehovah vereren en offers aan hen brengen, als degenen die de *goden* van hun medemensen *lasteren*, veel grotere overtreders dan de occultisten of welke theosoof ook. Ondertussen geven veel van de laatstgenoemde de voorkeur eraan in een of andere ‘Heer’ te geloven, en ze zijn geheel vrij te doen wat ze willen.

² Het mysterie wordt niet opgelost door deze ‘onstoffelijke soort met houten ijzer’ te vergelijken, en door Spiller uit te lachen, die ze ‘onlichamelijke stof’ noemt (*The Concepts and Theories of Modern Physics*, blz. 165).

³ Vossius, *De theologia gentili et physiologia christiana, sive de origine ac progressu idololatriae*, 1ste ed., 1668, boek 2, blz. 527-8.

⁴ Aristoteles, *De caelo*, 1:9.

David: ‘hij plaatste zijn troon in de zon’, en ‘de Heer is de zon’, enz.¹ Kepler zei namelijk dat hij volkomen begreep waarom de volgelingen van Pythagoras geloofden dat alle in de ruimte verspreide bollen ‘rationele intelligenties zijn, facultates ratiocinativae, die om de zon draaien, waarin een *zuivere geest van vuur* woont . . . de bron van de universele harmonie’.²

Wanneer een occultist spreekt over fohat – de stimulerende en leidende intelligentie in het universele elektrische of *vitale* fluïdum – wordt hij uitgelachen. Maar, zoals nu is aangetoond, tot op heden begrijpt men noch de aard van elektriciteit noch die van leven of zelfs van licht. De occultist ziet in de manifestatie van elke kracht in de natuur de werking of de bijzondere eigenschap van het noumenon daarvan. Dit noumenon is een afzonderlijke en intelligente individualiteit *achter het gemanifesteerde mechanische heelal*. De occultist ontkent niet – integendeel, hij zal de bewering steunen – dat licht, warmte, elektriciteit, enz., *gedragswijzen* (niet eigenschappen of kenmerken) van de stof zijn. Duidelijker gezegd, de stof is de voorwaarde – de noodzakelijke basis of het voertuig, een *sine qua non* – voor de manifestatie van deze krachten, of agentia, op dit gebied.

(494) Maar om het pleit te winnen moeten de occultisten in de eerste plaats de geloofwaardigheid van de wet van de zwaartekracht, van ‘de zwaartekracht, de koningin en heerseres van de stof’, in elke vorm onderzoeken. Om dit doeltreffend te doen moet men zich de hypothese in zijn vroegste vorm voor de geest halen. Om te beginnen: was Newton de eerste die deze kracht ontdekte? *The Athenaeum* bevat bijzondere informatie over dit onderwerp. Er staat dat ‘men duidelijk kan aantonen dat Newton al zijn kennis over de zwaartekracht en haar wetten heeft ontleend aan Böhme, *bij wie de zwaarte- of AANTREKKINGSKRACHT* . . . de eerste van de zeven eigenschappen van de natuur is. . . Zijn [Böhme’s] stelsel toont ons in feite het *innerlijke* van de dingen, terwijl de hedendaagse natuurwetenschap ermee tevreden is om naar de *buitenkant* te kijken.’ En ook: ‘de wetenschap over elektriciteit, die nog niet bestond toen hij [Böhme] schreef, wordt [in zijn geschriften] voorzien; niet alleen beschrijft Böhme alle nu bekende verschijnselen van die kracht, maar hij vertelt ons zelfs over de oorsprong, het ontstaan, en de geboorte van elektriciteit zelf.’³

Newtons diepzinnige geest las gemakkelijk tussen de regels door, en doorgrondde de mystieke weergave van het spirituele denken van de grote ziener. Hij dankt zijn grote ontdekking dus aan Jakob Böhme, het troetelkind

¹ *Psalmen* 89:36; 84:11.

² Kepler, *Harmonices mundi*, 1619, hfst. 10, epiloog van boek 5, ‘*De motibus planetarum harmonicis*’, blz. 247.

³ Augustus De Morgan, *A Budget of Paradoxes*, ‘Reprinted, with the author’s additions, from *The Athenaeum*’, 1872, blz. 462.

van de genii (nirmāṇakāya's) die over hem waakten en hem leidden, en over wie de schrijver van het bedoelde artikel zo terecht opmerkt dat 'elke nieuwe wetenschappelijke ontdekking *zijn diepe en intuïtieve inzicht in de geheimste werkingen van de natuur* bewijst'.¹ En nadat hij de zwaartekracht had *ontdekt*, moest Newton, om de werking van de aantrekking in de ruimte mogelijk te maken, bij wijze van spreken elke fysieke hinderpaal *vernietigen* die de vrije werking ervan kon belemmeren. Hiertoe behoorde onder andere de ether, hoewel hij meer dan een voorgevoel had van het bestaan ervan. Omdat hij voorstander was van de deeltjestheorie, was er volgens hem een *absoluut vacuüm* tussen de hemellichamen. Wat zijn vermoedens en *innerlijke overtuiging* over de ether ook zijn geweest, tegenover hoeveel vrienden hij zijn hart ook heeft uitgestort – zoals in het geval van zijn briefwisseling met Bentley – uit zijn leringen is nooit gebleken dat hij in zoiets geloofde. Indien hij ervan 'overtuigd was dat de stof de aantrekkingskracht niet dwars door een vacuüm heen kon uitoefenen',² hoe komt het dan dat Franse astronomen (bijvoorbeeld Lecouturier) nog in 1860 'de *rampzalige* conclusies van de door de grote man opgestelde vacuümtheorie'³ bestreden? Prof. Winchell schrijft:

Deze passages [brief aan Bentley] laten zien wat zijn opvattingen over de aard van de interplanetaire middenstof waren. Hoewel hij verklaarde dat de hemelen 'zonder waarneembare stof zijn', maakte hij elders een uitzondering voor 'misschien enkele heel ijle dampen of uitwasemingen uit de dampkring van de aarde, van de planeten, en de kometen, en uit zo'n bijzonder ijle etherische middenstof als we elders hebben beschreven'.⁴

(495)

Dit bewijst slechts dat zelfs grote figuren zoals Newton niet altijd voor hun mening durven uitkomen. Dr. T.S. Hunt 'vestigde de aandacht op enkele lang genegeerde passages in de boeken van Newton, waaruit blijkt dat het geloof in zo'n universele, interkosmische middenstof geleidelijk in zijn geest ontstond'.⁵ Maar op de genoemde passages werd pas de aandacht gevestigd op 28 november 1881, toen dr. Hunt een lezing hield getiteld 'Hemelse scheikunde sinds de tijd van Newton'.⁶ 'Tot dat moment was de algemene opvat-

¹ *Op.cit.*, blz. 462.

² A. Winchell, *World-Life*, blz. 50.

³ 'Tegenwoordig is het niet langer mogelijk om vol te houden, zoals Newton dat deed, dat de hemellichamen zich voortbewegen in een enorme *leegte* van de ruimte. . . . Van de conclusies van de door Newton opgestelde *theorie over de lege ruimte* blijft alleen *het woord aantrekking* over. . . . Er komt een dag waarop het woord aantrekking uit het vocabulaire van de wetenschap zal zijn verdwenen.' (C.H. Lecouturier, *Panorama des mondes*, 1858, blz. 47 en 53.)

⁴ Winchell, *Op.cit.*, blz. 50; hij citeert Newton, *Opticks*, 1704, boek 3, vraag 28.

⁵ Winchell, *Op.cit.*, blz. 49-50.

⁶ *Proceedings*, Cambridge Philosophical Society, 28 nov. 1881; herdrukt in *American Journal of Science*, feb. 1882, deel 23, blz. 123-33.

ting, zelfs onder wetenschappers, dat Newton *een leegte* had verkondigd, toen hij de deeltjestheorie verdedigde', zoals Lecouturier zegt. Aan de passages was lang geen aandacht besteed, ongetwijfeld omdat ze de vooropgezette populaire theorieën van die tijd tegenspraken of ermee in botsing kwamen, totdat ten slotte het bestaan van een 'etherische middenstof' voor de golftheorie een noodzakelijke vereiste bleek te zijn. Dit is het hele geheim.

In ieder geval is de enorme verachting van de hedendaagse natuurkunde voor die uit de oudheid terug te voeren op die theorie van Newton over een universele leegte – die hij *onderwees*, al geloofde hij er zelf niet in. De oude wijzen hadden beweerd dat 'de natuur een vacuüm verafschuwt', en de grootste wiskundigen van de wereld (lees van de westerse volkeren) hadden de achterhaalde 'misvatting' ontdekt en ontmaskerd. En nu stelt de hedendaagse wetenschap, hoewel niet op elegante manier, de kennis uit de oudheid in het gelijk. Bovendien moet ze op dit late tijdstip de reputatie en het waarnemingsvermogen van Newton van blaam zuiveren, nadat ze anderhalve eeuw lang geen aandacht had besteed aan zulke heel belangrijke passages, misschien omdat het wijzer was er niet de aandacht op te vestigen. Beter laat dan nooit.

En nu wordt Vader Aether *opnieuw* met open armen *verwelkomd*, en verbonden met de zwaartekracht, met alle voor- en nadelen daarvan, totdat zij, of beide, door iets anders zal worden vervangen. Driehonderd jaar geleden was er overal een *plenum*, daarna werd het een naargeestige *leegte*; weer later lieten de door de wetenschap opgedroogde oceaانبeddingen van de sterren nogmaals hun etherische golven voortrollen. *Recede ut procedas* moet de spreuk van de exacte wetenschap worden – 'exact', vooral in de zin dat ze elk schrikkeljaar ontdekt dat ze niet exact is.

Maar we zullen geen ruzie maken met beroemdheden. Ze moesten voor de ruggengraat en het merg van hun correlaties en 'nieuwste' ontdekkingen teruggrijpen op de oudste 'goden van Pythagoras en de oude Kaṇāda', en dit kan de occultisten goede hoop geven voor hun lagere goden. Want we geloven in de voorspelling van Lecouturier over de zwaartekracht. We weten dat de dag nadert waarop de wetenschappers zelf een *algehele herziening* van de huidige werkwijzen van de wetenschap zullen eisen, zoals Sir W. Grove, FRS, dat heeft gedaan. Tot dan kan er niets worden gedaan.

(496) Want als de zwaartekracht morgen zou worden onttoond, zouden de wetenschappers de dag daarop een of andere nieuwe manier van mechanische beweging ontdekken.¹ Oneffen en steil is het pad van de echte wetenschap,

¹ Uit de boeken van Sir Isaac Newton kan men, als men ze eerlijk en onbevooroordeeld leest, telkens weer opmaken hoe hij moet hebben gearzeld tussen zwaartekracht en aantrekkingskracht, impuls en een andere *onbekende oorzaak* om de regelmatige baan van de planeten te verklaren. Zie zijn *Opticks* (1718, boek 3, vraag 31, blz. 350-1). Herschel

en haar dagen zijn vol kwellingen van de geest. Maar ondanks haar ‘duizend’ tegenstrijdige hypothesen om fysieke verschijnselen te verklaren, was er toch nooit een betere dan die van ‘beweging’ – hoe paradoxaal deze door het materialisme ook wordt geïnterpreteerd. Zoals is opgemerkt op de eerste bladzijden van deel 1, hebben de occultisten beslist niets tegen *beweging*¹, de GROTE ADEM van het ‘ONBEKENDE’ van Herbert Spencer. Maar omdat ze geloven dat alles op aarde de *schaduw* is van iets in de *ruimte*, geloven ze in *kleinere* ‘ademingen’, die leven, en die intelligent en onafhankelijk zijn van alles behalve de Wet, en tijdens de manvantarische perioden in elke richting blazen. De wetenschap zal deze verwerpen. Maar wat de aantrekkingskracht, of zwaartekracht, ook zal vervangen, het resultaat zal hetzelfde zijn. De wetenschap zal even ver van de oplossing van haar problemen zijn als nu, tenzij ze een of ander compromis sluit met het occultisme en zelfs met de alchemie – een veronderstelling die als ongepast zal worden gezien, maar die niettemin een feit blijft. Zoals Faye zegt: ‘De geologen missen iets om de geologie van de maan te kunnen bestuderen: ze zijn geen astronomen. De astronomen missen ook iets om deze studie met goed gevolg te kunnen doen: ze zijn geen geologen.’²

Laten we ons de wijze ‘slotopmerkingen’ van Sir William Grove voor de geest halen over de uiteindelijke structuur van de stof, of de details van de werking van de moleculen, die de mens volgens hem nooit te weten zal komen.

Er is al veel kwaad gesticht door te proberen de stof hypothetisch te ontleden en door discussies te voeren over de vormen, de omvang en de aantallen van de atomen, en hun atmosfeer van warmte, ether, of elektriciteit. Of het nu al of niet geoorloofd is elektriciteit, licht, magnetisme, enz., als alleen maar bewegingen van gewone stof te beschouwen, het staat in ieder geval vast dat alle vroegere en bestaande theorieën de werking van deze krachten tot beweging hebben herleid. Of we nu op grond van onze vertrouwdheid met beweging andere verschijnselen daartoe herleiden, zoals tot een taal die het gemakkelijkst wordt geformuleerd en die het best in staat is ze te verklaren, of dat het in werkelijkheid de enige manier is waarop *ons verstand in tegenstelling tot onze zintuigen* in staat is *stoffelijke*

(497)

vertelt ons dat Newton aan zijn opvolgers de taak overliet om uit zijn ontdekking de wetenschappelijke conclusies te trekken. Hoezeer de hedendaagse wetenschap het voorrecht om haar nieuwste theorieën op de wet van de zwaartekracht te baseren heeft misbruikt, beseft men wanneer men bedenkt hoe diep religieus deze edele figuur was.

¹ Omdat in de natuurkunde werkelijke en waarneembare beweging in een zuivere ruimte of *vacuüm* onmogelijk is, is de eeuwige BEWEGING van en in de kosmos (gezien als oneindige ruimte) een *factie*. Deze materialistische opvatting toont nog eens aan dat uitdrukkingen uit de oosterse metafysica zoals ‘zuivere ruimte’, ‘zuiver zijn’, ‘het absolute’, enz., in het Westen nooit zijn begrepen.

² H. Faye, *Journal d'hygiène*, deel 6, 1881, blz. 61.

krachten te begrijpen; zeker is dat sinds de tijd dat mystieke denkbeelden van spirituele of bovennatuurlijke krachten werden gebruikt om fysieke verschijnselen te verklaren, alle hypothesen die daartoe werden opgesteld deze verschijnselen tot BEWEGING hebben herleid.

En dan geeft de geleerde heer een zuiver occulte lering:

De uitdrukking eeuwigdurende beweging, die ik op deze bladzijden niet zelden heb gebruikt, is zelf dubbelzinnig. Indien de leringen die hier naar voren worden gebracht goed gefundeerd zijn, dan *is elke beweging in één opzicht eeuwigdurend*. In massa's waarvan de beweging door onderlinge botsing wordt beëindigd, wordt warmte of beweging van de deeltjes opgewekt; en zo gaat de beweging verder, zodat we, indien we zulke gedachten tot het heelal uitbreiden, moeten aannemen dat dezelfde hoeveelheid beweging eeuwig dezelfde hoeveelheid stof beïnvloed.¹

Stel dat aantrekking en zwaartekracht moeten worden opgegeven ten gunste van de idee dat de zon een *enorme magneet* is – een theorie die al door enkele natuurkundigen wordt aanvaard – een magneet die inwerkt op de planeten, zoals men nu van de aantrekkingskracht aanneemt. Waarheen of hoeveel verder zou dat de astronomen brengen? Geen stap verder. Kepler kwam bijna 300 jaar geleden tot deze 'interessante hypothese'. Hij had de theorie van de aantrekking en afstoting in de kosmos niet ontdekt, want die was al bekend sinds de tijd van Empedoklēs. Deze noemde de twee tegengestelde krachten 'haat' en 'liefde' – en dit komt op hetzelfde neer. Maar Kepler gaf een tamelijk goede beschrijving van het kosmische magnetisme. Dat zo'n magnetisme in de natuur bestaat, is even zeker als dat zwaartekracht niet in de natuur bestaat; in ieder geval niet zoals de wetenschap die onderwijst, die nooit rekening hield met de verschillende manieren waarop de tweevoudige kracht – die het occultisme aantrekking en afstoting noemt – binnen ons zonnestelsel, de atmosfeer van de aarde, en *daarbuiten* in de kosmos kan werken.² Dit werd door Newton zelf bewezen,

¹ *The Correlation of Physical Forces*, blz. 170, 173. Dit is precies wat het occultisme beweert, en op grond van hetzelfde beginsel dat 'waar kracht tegenover kracht wordt gesteld, en een statisch evenwicht teweegbrengt, het eerder bestaande evenwicht wordt beïnvloed, en een *nieuwe beweging begint* die gelijkwaardig is aan de beweging die tot inactiviteit is teruggebracht' (*Op.cit.*, blz. 173). Dit proces wordt onderbroken in de pralaya, maar is eeuwig en onophoudelijk zoals de 'adem', zelfs wanneer de gemanifesteerde kosmos in rust is.

² 'De trans-solaire ruimte', zo schrijft de grote Humboldt, 'vertoont tot nu toe geen enkel verschijnsel dat analoog is aan ons zonnestelsel. Het is een eigenaardigheid van *ons* stelsel dat de stof zich hierin verdichtte tot ringvormige nevels, waarvan de kernen zich verdichten tot aardbollen en manen. Ik zeg nogmaals, *iets dergelijks is tot nu toe nooit buiten ons planetenstelsel waargenomen*.' ('Lettres et conversations d'Alexandre Humboldt', *Revue germanique*, deel 12, 31 dec. 1860, blz. 727-8.) Het is waar dat, sinds in 1860 de neveltheorie ontstond en deze beter bekend werd, enkele overeenkomstige verschijnselen buiten het zonnestelsel *zouden zijn* waargenomen. Toch heeft Humboldt vol-

want er zijn in ons zonnestelsel veel verschijnselen waarvan hij toegaf dat hij deze niet door de wet van de zwaartekracht kon verklaren. ‘Daartoe behoorden de uniformiteit in de richtingen van de planetaire bewegingen, de bijna cirkelvormige banen, en de opmerkelijke overeenkomst van de vlakken waarin deze liggen.’¹ En als er ook maar één enkele uitzondering is, heeft men geen recht de wet van de zwaartekracht een *universele wet* te noemen. ‘De manier waarop dit geregeld is,’ zo wordt ons verteld, ‘betitelt Newton in zijn *General Scholium* als ‘het werk van een intelligent en almachtig wezen’.² Dat ‘wezen’ is dan misschien intelligent, maar wat zijn ‘almacht’ betreft, is er alle reden om aan de bewering te twijfelen. Wat een armzalige ‘God’, die de kleinere details aanpakt en het belangrijkste aan secundaire krachten overlaat! De zwakheid van de redenering en van de logica in dit geval wordt alleen overtroffen door Laplace, die heel terecht het ‘almachtige wezen’ van Newton probeerde te vervangen door beweging, maar die, omdat hij onbekend was met de ware aard van die eeuwige beweging, er een blinde natuurwet in zag. ‘Zou de ordening van de planeten niet een gevolg kunnen zijn van de wetten van beweging?’³ vraagt hij, terwijl hij evenals alle hedendaagse wetenschappers vergeet dat deze *wet* en deze beweging een vicieuze cirkel vormen, zolang de *aard van beide* onverklaard blijft. Zijn beroemde antwoord aan Napoleon: ‘God is een zinloze hypothese geworden’, geldt alleen voor iemand die de Vedānta-filosofie aanhangt. Het wordt een foute redenering als we de tussenkomst van handelende, intelligente, machtige (nooit *al-machtige*) wezens, die ‘goden’ worden genoemd, uitsluiten.

Maar we zouden de critici van de middeleeuwse astronomen willen vragen waarom Kepler voor het geven van dezelfde oplossing als Newton voor *heel onwetenschappelijk* moet worden uitgemaakt, terwijl hij alleen maar oprechter en consequenter blijkt te zijn en zelfs logischer blijkt te redeneren. Wat is het verschil tussen het ‘almachtige wezen’ van Newton en de rectores van Kepler, zijn siderische en kosmische krachten, of engelen? Kepler wordt ook bekritiseerd om zijn ‘interessante hypothese die uitgaat van een werfelende beweging in het zonnestelsel’, om zijn theorieën in het algemeen, en om zijn positieve houding tegenover Empedoklēs’ denkbeeld van aantrekking en afstoting, en in het bijzonder het ‘zonnemagnetisme’. Toch staan, zoals zal worden aangetoond, verschillende hedendaagse wetenschappers – Hunt (als Metcalfe erbuiten moet worden gelaten), dr. Richardson,

komen gelijk, en zijn er geen *aardbollen* of *manen* – behalve in *schijn* – buiten ons zonnestelsel, of van dezelfde soort stof als men in ons stelsel vindt. Zo luidt de occulte leer.

¹ A. Winchell, *World-Life*, blz. 607.

² *Op.cit.*

³ Laplace, *Exposition du système du monde*, 1827, boek 5, hfst. 6, blz. 523.

enz. – positief tegenover deze gedachte. Kepler kan echter gedeeltelijke van kritiek worden vrijgesproken door aan te voeren dat er ‘tot zijn tijd geen duidelijke wisselwerking tussen massa’s materie was vastgesteld, die anders van aard is dan magnetisme’.¹ Wordt dat nu wel *duidelijk* vastgesteld? Maakt prof. Winchell voor de wetenschap aanspraak op *enige* serieuze kennis over de aard van elektriciteit of magnetisme – behalve dat *beide de werking schijnen te zijn van een of ander gevolg dat voortkomt uit een niet vastgestelde oorzaak?*

De ideeën van Kepler zijn, als ze van hun theologische tendensen worden ontdaan, zuiver occult. Hij zag het volgende in:

(499) 1. De zon is een grote magneet.² Hierin geloven enkele eminente hedendaagse wetenschappers en ook de occultisten.

2. De zonnesubstantie is niet stoffelijk.³

3. Voor de voortdurende beweging en het in stand houden van de zonne-energie en de planetaire beweging nam hij de eeuwigdurende zorg aan van een geest, of van geesten. De hele oudheid geloofde in dit denkbeeld. De occultisten gebruiken niet het woord geest, maar spreken over *scheppende krachten*, waaraan ze *intelligentie toeschrijven*. Maar we kunnen ze ook geesten noemen.

Op deze theorie rust veel meer een taboe door de ‘geest’ die er een plaats in krijgt dan door iets anders. Herschel, de oudere, geloofde er ook in, en verschillende hedendaagse wetenschappers eveneens. Niettemin verklaart prof. Winchell dat er ‘in oude of moderne tijden geen hypothese is opgesteld die fantasievoller is en minder in overeenstemming met de vereisten van de beginselen van de natuurkunde’.⁴

Hetzelfde werd ooit gezegd over de universele ether, en nu wordt deze niet alleen noodgedwongen aanvaard, maar verdedigd als de *enig mogelijke theorie* om bepaalde mysteries te verklaren.

De gedachten van Grove werden, toen hij ze omstreeks 1840 voor het eerst in Londen uitsprak, even *onwetenschappelijk* genoemd als de bovenstaande. Niettemin worden *zijn* opvattingen over de wisselwerking van krachten nu algemeen aanvaard. Om enkele van de nu heersende gedachten over de zwaartekracht en andere soortgelijke ‘oplossingen’ van de kosmische mysteries met enig succes te bestrijden, zou heel waarschijnlijk iemand nodig zijn die meer vertrouwd is met de wetenschap dan de schrijfster. Maar laten we ons een paar bezwaren voor de geest halen die afkomstig zijn van erkende

¹ Winchell, *Op.cit.*, blz. 553.

² Maar zie Delambre, *Histoire de l’astronomie du Moyen Age*, Parijs, 1819.

³ Wat natuurlijk betekent dat die substantie stof is die in toestanden verkeert die onbekend zijn aan de natuurwetenschap. Zie *Isis ontsluit*, 1:355-6.

⁴ Winchell, *Op.cit.*, blz. 554.

wetenschappers, van astronomen en eminente natuurkundigen die zowel de rotatietheorie als die van de zwaartekracht hebben verworpen. Zo leest men in de Franse *Encyclopédie* dat de wetenschap het er ondanks de uitspraken van haar vertegenwoordigers over eens is ‘dat het *onmogelijk* is de *fysieke* oorsprong van de rotatiebeweging van het zonnestelsel te verklaren’.¹

Als we vragen: ‘Wat veroorzaakt de rotatie?’, dan antwoordt men ons: ‘De middelpuntvliedende kracht’. ‘En waardoor wordt deze kracht voortgebracht?’ ‘Door de rotatiekracht’, is het ernstige antwoord.² Het is misschien goed deze twee theorieën te onderzoeken, omdat ze direct of indirect samenhangen.

5

De rotatietheorieën in de wetenschap

(500)

Als men in aanmerking neemt dat ‘de uiteindelijk oorzaak als een hersenschim wordt betiteld, en de eerste grote oorzaak naar de sfeer van het onbekende wordt verwezen’, zoals een eerbiedwaardige heer terecht klaagt, is het aantal naar voren gebrachte hypothesen, op zichzelf een nevelvlek, heel opmerkelijk. De niet-ingewijde onderzoeker staat perplex, en weet niet welke van de theorieën van de *exacte* wetenschap hij moet geloven. Hier hebben we hypothesen genoeg voor elke smaak en elke hersencapaciteit. Ze zijn alle ontleend aan verschillende wetenschappelijke boeken.

Gangbare hypothesen die de oorsprong van de rotatie verklaren

De rotatie is ontstaan:

(a) Door een botsing van nevelmassa’s die doelloos in de ruimte rondzwerven, of door *aantrekkingskracht* ‘in gevallen waar geen feitelijke botsing plaatsvindt’.

(b) ‘Door de tangentiële werking van stromen nevelstof (in het geval van

¹ De Mirville, *Des esprits*, deel 4, blz. 146.

² Godefroy, *La cosmogonie de la révélation*, 1841. Men zal ons tegenstrijdigheid verwijten. Men zal zeggen dat we, hoewel we *God* ontkennen, zielen en *werkende geesten* erkennen, en bekrompen rooms-katholieke schrijvers citeren om ons betoog te ondersteunen. Hierop antwoorden we: We ontkennen de *antropomorfe* god van de monotheïsten, maar nooit het goddelijk beginsel in de natuur. We bestrijden protestanten en rooms-katholieken op een aantal dogmatische theologische geloofspunten van menselijke en sektarische oorsprong. We zijn het eens met hun geloof in geesten en *intelligente* werkende krachten, maar we aanbidden geen ‘engelen’ zoals de rooms-katholieken.

een vormloze nevelvlek) die van hogere naar lagere gebieden afdalen,¹ of *eenvoudig door de werking van de centrale zwaartekracht van de massa.*²

‘Het is een basisbeginsel in de natuurkunde dat *in zo ’n massa geen rotatie kan worden opgewekt door de werking van haar eigen delen.* Men zou evengoed kunnen proberen de koers van een stoomboot te veranderen door aan de reling te trekken’, merkt prof. Winchell hierover op.³

Hypothesen over de oorsprong van de zeven planeten en kometen

(a) De geboorte van de planeten is te danken (1) aan een explosie van de zon – een voortbrenging uit zijn centrale massa;⁴ of (2) aan nevelringen die zich op een bepaalde manier afscheiden.

(b) ‘De kometen zijn vreemdelingen in ons planetenstelsel.’⁵ ‘De kometen zijn ontegenzeggelijk in ons zonnestelsel voortgebracht.’⁶

(c) De ‘vaste sterren zijn onbeweeglijk’, zegt de ene autoriteit. ‘Alle sterren zijn in feite in beweging’, antwoordt een andere autoriteit. ‘Ongetwijfeld is elke ster in beweging.’⁷

(d) ‘Meer dan 350.000.000 jaar lang heeft de langzame en majestueuze beweging van de zon rond zijn as nooit één ogenblik opgehouden.’⁸

(501) (e) ‘Mädler gelooft dat . . . de zon, die Alcyone in de Pleiaden als centrum van zijn baan heeft, 180.000.000 jaar nodig heeft om zijn omloop te voltooien.’⁹

En verder:

(f) ‘De zon heeft niet meer dan 15.000.000 jaar bestaan, en zal niet langer dan nog eens 10.000.000 jaar warmte uitstralen.’¹⁰

¹ Elk gebruik van de termen ‘hoog’ en ‘laag’ om de indruk te wekken dat ze abstracte werkelijkheden weergeven, is noodzakelijkerwijs misleidend, want ‘hoog’ en ‘laag’ zijn alleen maar relatief ten opzichte van de plaats die de waarnemer in de ruimte inneemt.

² Vgl. Jacob Ennis, *The Origin of the Stars*, 1878, blz. 220-3.

³ *World-Life*, blz. 99vn.

⁴ Als dat het geval is, hoe verklaart de wetenschap dan de betrekkelijk kleine omvang van de planeten die het dichtst bij de zon staan? De theorie van het samenklonteren van meteorieten is maar een stap verder van de waarheid dan de neveltheorie, en de eigenschap van laatstgenoemde – het metafysische element – ontbreekt hier zelfs.

⁵ Laplace, *Exposition du système du monde*, 1827, blz. 547.

⁶ Faye, ‘Sur l’origine du système solaire’, *Comptes rendus des séances de l’Académie des Sciences*, Parijs, deel 90, 1880, blz. 637.

⁷ C. Wolf, *Les hypothèses cosmogoniques*, 1886.

⁸ C.H. Lecouturier, *Panorama des mondes*, 1858.

⁹ Winchell, *World-Life*, blz. 140.

¹⁰ Lezing van Sir W. Thomson uit 1887, getiteld: ‘De latente dynamische theorie betreffende de waarschijnlijke oorsprong, de totale hoeveelheid warmte, en de levensduur van de zon.’

Maar enkele jaren geleden deelde de eminente schrijver hiervan de wereld mee dat de tijd die de aarde nodig had om af te koelen, van de beginnende korstvorming tot haar huidige toestand, niet meer dan 80.000.000 jaar¹ kon bedragen. Als de wereld nog maar 40 miljoen jaar een korst heeft gehad, of de helft van de tijd die eens werd verondersteld, en de leeftijd van de zon slechts 15 miljoen jaar bedraagt, moeten we dan daaruit afleiden dat de aarde eens onafhankelijk van de zon bestond?

Omdat de leeftijden van de zon, de planeten, en de aarde, zoals die in de vele wetenschappelijke hypothesen van de astronomen en natuurkundigen worden gegeven, elders worden genoemd (zie hierna), hebben we genoeg gezegd om het meningsverschil tussen de dienaren van de hedendaagse wetenschap te laten zien. Of we voor de rotatie-evolutie van ons zonnestelsel de *viftien* miljoen jaar van Sir W. Thomson aanvaarden, of de *duizend* miljoen van Huxley, maakt voor de redenering niet uit: aanvaardt men een *zelf-opgewekte* rotatie voor de hemellichamen, die uit *inerte* stof zijn samengesteld en die toch miljoenen jaren lang werden gedreven door *hun eigen innerlijke beweging*, dan komt deze lering van de wetenschap op het volgende neer:

(a) Een duidelijke ontkenning van die fundamentele natuurwet die zegt dat 'een lichaam *in beweging voortdurend neigt tot traagheid* [d.w.z. neigt dezelfde toestand van beweging of rust voort te zetten], tenzij het tot verdere actie wordt aangezet *door een grotere actieve kracht*'.²

(b) Een oorspronkelijke impuls, die culmineert in een onveranderlijke beweging, binnen een ether die *weerstand biedt* en waarvan Newton had verklaard dat deze *onverenigbaar is met die beweging*.

(c) De universele zwaartekracht die, zo wordt ons geleerd, altijd *rechtlijnig* naar een middelpunt is gericht – de *enige* oorzaak van de omwenteling van het hele zonnestelsel, dat een eeuwige *dubbele* omwenteling volbrengt, nl. elk lichaam rond zijn as en in zijn baan. Een andere soms voorkomende versie is:

(d) Een magneet in de zon; de genoemde omwenteling is toe te schrijven aan een magnetische kracht, die evenals de zwaartekracht in een rechte lijn werkt en die omgekeerd evenredig is met het kwadraat van de afstand. (De wet van Coulomb.)

(e) Het geheel werkt volgens *constante* en onveranderlijke wetten, waarvan niettemin vaak blijkt dat ze veranderlijk zijn, zoals bij het optreden van

¹ Thomson en Tait, *Treatise on Natural Philosophy*, 1867. En zelfs over deze getallen is Bischof het niet eens met Thomson. Hij berekent dat de aarde 350 miljoen jaar nodig zou hebben om af te koelen van een temperatuur van 20.000° tot 200°C. Dit is ook de opvatting van Helmholtz.

² De Mirville, *Des esprits*, deel 4, blz. 149.

- (502) enige bekende kuren van planeten en van andere lichamen; dit is eveneens zo als de kometen de zon naderen of zich ervan verwijderen.

(f) Een MOTORISCHE KRACHT die altijd *evenredig* is met de massa waarop deze inwerkt, maar *onafhankelijk van de* specifieke aard van die massa, waarmee ze evenredig is. Dit komt erop neer, zoals Lecouturier het formuleerde, dat die massa – ‘zonder die kracht die onafhankelijk is van en van een heel andere aard is dan de genoemde massa – altijd met dezelfde snelheid zou vallen, al zou ze zo groot zijn als Saturnus of zo klein als Ceres’.¹ Dit is bovendien een massa die haar gewicht ontleent aan het (hemel)lichaam waarop ze drukt.

De denkbeelden van Laplace over een atmosferisch fluïdum van de zon, dat zich zou uitstrekken tot voorbij de banen van de planeten, de elektriciteit van Lecouturier, of de warmte van Foucault,² zullen dus evenmin als de theorie van de zwaartekracht zelf, ook maar een van de talrijke hypothesen over de oorsprong en *het voortduren* van de rotatie uit deze tredmolen kunnen bevrijden. Dit mysterie is het procrustesbed van de natuurwetenschap. Als de stof, zoals nu wordt onderwezen, passief is, dan kan men niet zeggen dat ook maar de eenvoudigste beweging een essentiële eigenschap van de stof is, als laatstgenoemde alleen maar een inerte massa is. Hoe kan dan zo’n ingewikkelde beweging, die samengesteld en veelvoudig, harmonisch en in evenwicht is, en die miljoenen en miljoenen jaren van de eeuwigheid duurt, eenvoudig aan haar eigen ingeboren kracht worden toegeschreven, tenzij laatstgenoemde een *intelligentie* is? Een *fysieke wil* is iets nieuws, een begrip dat de Ouden trouwens nooit in overweging zouden hebben genomen!³ Een astronoom zegt:

We spreken over het gewicht van de hemellichamen, maar omdat wordt erkend dat het gewicht afneemt in verhouding tot de afstand van het middelpunt, wordt duidelijk dat op een bepaalde afstand het gewicht noodzakelijkerwijs moet zijn teruggebracht tot nul. Als er enige *aantrekking* was, dan zou er evenwicht zijn . . . En omdat de hedendaagse school in de universele ruimte geen *onder* en ook geen

¹ *Le musée des sciences*, 15 augustus 1857. Vgl. De Mirville, *Des esprits*, deel 4, blz. 149.

² *Panorama des mondes*, 1858, blz. 55.

³ Ruim een eeuw lang heeft men elk onderscheid tussen lichaam en kracht tenietgedaan. ‘Kracht is alleen maar de eigenschap van een lichaam in beweging’, zeggen de natuurkundigen. En ‘leven – de eigenschap van onze *dierlijke organen* – is alleen maar het gevolg van hun moleculaire rangschikking’, antwoorden de fysiologen. ‘In de schoot van dat geheel dat planeet wordt genoemd,’ zegt Littré, ‘worden alle krachten ontwikkeld die inherent zijn aan de stof . . . d.w.z. die stof bezit *in zichzelf door zichzelf* de krachten die haar eigen zijn . . . en die *primair* zijn, niet *secundair*. Zulke krachten zijn de eigenschap ‘gewicht’, de eigenschap ‘elektriciteit’, ‘aardmagnetisme’, de eigenschap ‘leven’ . . . Elke planeet kan leven ontwikkelen . . . zoals de aarde, waarop niet altijd een mensheid is geweest, en die nu mensen voortbrengt (*produit*)’ . . . (*Revue germanique*, deel 2, 1858, blz. 235-6.)

boven erkent, is het niet duidelijk waardoor de aarde zou vallen [als er zelfs geen zwaartekracht of aantrekking was].¹

Ik denk dat graaf De Maistre gelijk had toen hij het probleem op zijn eigen theologische wijze oploste. Hij hakt de gordiaanse knoop door met de woorden: ‘De planeten draaien rond omdat *ze worden gedwongen rond te draaien* . . . en het hedendaagse natuurkundige stelsel van het heelal is een *fysieke onmogelijkheid*.’² Want zei Herschel niet hetzelfde toen hij opmerkte dat er een *wil* nodig is om een cirkelvormige beweging te veroorzaken, en een *andere wil* om *die in bedwang te houden*?³ Dit laat zien en verklaart hoe een *vertraagde* planeet erin slaagt om haar tijd zo goed te berekenen dat ze precies op het juiste moment aankomt. Want ook al slaagt de wetenschap er met haar grote vindingrijkheid soms in om enkele van zulke schijnbare stilstanden, retrograde bewegingen, afwijkingen van de baan, enz., te verklaren uit de ongelijkheid van hun en van onze bewegings-snelheid langs onze beide respectieve banen, toch weten we dat er nog andere afwijkingen zijn, en volgens Herschel ‘heel reële en aanzienlijke, die alleen kunnen worden verklaard uit de wederzijdse en onregelmatige werking van die planeten en uit de *verstorende* invloed van de zon’.⁴ (503)

Het is ons echter bekend dat er, naast deze kleine en toevallige verstoringen, ook aanhoudende verstoringen zijn die men ‘seculair’ noemt – op grond van de uitzonderlijke traagheid waarmee de onregelmatigheid toeneemt en deze de verhoudingen van de elliptische beweging beïnvloedt – en dat deze verstoringen *kunnen worden gecorrigeerd*. Van Newton, die ontdekte dat deze wereld heel vaak aan *herstel* toe was, tot Reynaud – ze zeggen allemaal hetzelfde. In zijn *Terre et ciel* zegt laatstgenoemde:

De banen die door de planeten worden beschreven zijn verre van onveranderlijk; integendeel, ze zijn onderhevig aan een voortdurende verandering van stand en vorm.⁵

Dit alles bewijst dat de zwaartekracht en de peripatetische *wetten* even onnauwkeurig zijn als ze snel zijn in het herstellen van hun fouten. De aanlucht zoals deze nu luidt, schijnt de volgende te zijn:

De banen worden afwisselend wijder en nauwer, hun grote as wordt langer en korter, of schommelt tegelijkertijd van rechts naar links rond de zon, terwijl het vlak waarin ze liggen, periodiek stijgt en daalt, en met een soort trilling ronddraait.⁶

¹ J. Tardy, *Cosmographie de Ptolémée*, 1857, blz. 14. Vgl. De Mirville, *Op.cit.*, deel 4, blz. 146.

² *Les soirées de Saint-Petersbourg*, deel 2, 1821, blz. 260, 263.

³ *Discours sur l'étude de la philosophie naturelle*, 1834.

⁴ *Op.cit.*, blz. 165.

⁵ *Terre et ciel*, blz. 28.

⁶ *Op.cit.*

Hierover merkt De Mirville, die – evenals wij – gelooft in *intelligente* ‘werklieden’ die onzichtbaar het zonnestelsel besturen, erg geestig op:

Dit is duidelijk een reis zonder enige mechanische *striktheid*; men zou deze hooguit kunnen vergelijken met die van een stoomschip dat op de golven heen en weer wordt geworpen en geslingerd, en wordt vertraagd of versneld. . . . Elk van deze hindernissen zou zijn aankomst voor onbepaalde tijd kunnen uitstellen, als het verstand van de stuurman en van de machinisten er niet was om de verloren tijd in te halen, en de averij te herstellen.¹

(504) De wet van de zwaartekracht schijnt echter in de sterrenhemel een *achterhaalde* wet te worden. In ieder geval schijnen die langharige *radicalen* onder de sterren, kometen genaamd, de majesteit van die wet erg weinig te respecteren, en deze onbeschaamd te trotseren. Niettemin beweren de aanhangers van de hedendaagse wetenschap dat kometen en meteoren, hoewel ze in bijna elk opzicht ‘verschijnselen vertonen *die nog niet volledig zijn begrepen*’, aan *dezelfde wetten gehoorzamen en uit dezelfde materie bestaan* ‘als de zonnen, sterren en nevelvlekken’, en zelfs ‘de aarde en haar bewoners’.²

Men zou dit aannemen op goed vertrouwen kunnen noemen, ja zelfs *blind geloof*. Maar de *exacte* wetenschap mag niet in twijfel worden getrokken, en wie de hypothesen verwerpt die door haar beoefenaars worden bedacht – bijvoorbeeld de zwaartekracht – wordt als een onwetende dwaas beschouwd. Toch wordt ons door de zojuist geciteerde schrijver een merkwaardig verhaal uit de wetenschappelijke annalen verteld.

De komeet van 1811 had een staart met een lengte van 120 miljoen mijl en op het breedste gedeelte een middellijn van 15 miljoen mijl, terwijl de middellijn van de kern ongeveer 127.000 mijl bedroeg, meer dan tien keer die van de aarde. . . . lichamen van deze grootte die vlak langs de aarde gaan en *haar* beweging *niet beïnvloeden*, of de lengte van het jaar zelfs niet één enkele seconde laten veranderen, moeten een substantie hebben die ondenkbaar ijl is.³

Dat moet zo zijn, en toch:

De uitzonderlijke ijlheid van de massa van een komeet wordt ook bewezen door het verschijnsel van de staart, die, terwijl de komeet de zon nadert, soms in een paar uur tijd wordt uitgeworpen tot een lengte van 90 miljoen mijl. En wat opmerkelijk is, DEZE STAART WORDT UITGEWORPEN TEGEN DE ZWAARTEKRACHT IN, *door een of andere afstotende kracht*, waarschijnlijk elektrisch, zodat deze staart altijd van de zon af wijst [!!!]. En toch, hoe ijl de stof van kometen ook moet zijn, ZE GEHOORZAAMT AAN DE ALGEMENE WET VAN DE ZWAARTEKRACHT [!?!]. Of de komeet nu ronddraait in een

¹ *Des esprits*, deel 4, blz. 155-6.

² Laing, *Modern Science and Modern Thought*, blz. 15-16.

³ *Op.cit.*, blz. 16.

baan binnen die van de buitenplaneten, of de peilloze diepten van de ruimte in schiet, en pas na honderden jaren terugkeert, haar pad wordt op elk moment geregeld *door dezelfde kracht als die waardoor een appel op de grond valt*.¹

De wetenschap is als de vrouw van Caesar, en staat boven verdenking – dit is duidelijk. Maar ze kan toch met eerbied worden bekritiseerd. In elk geval mag eraan worden herinnerd dat ‘de appel’ een gevaarlijke vrucht is. Voor de tweede keer in de geschiedenis van de mensheid kan deze de oorzaak worden van de VAL – deze keer van de ‘exacte’ wetenschap. Van een komeet waarvan de staart vlakbij de zon de wet van de zwaartekracht trotseert, kan men moeilijk beweren dat ze die wet gehoorzaamt.

In verschillende wetenschappelijke boeken over astronomie en de neveltheorie, geschreven tussen 1865 en 1866, heeft de schrijfster, een armzalige beginneling in de wetenschap, in een paar uur tijd niet minder *dan 39 tegenstrijdige hypothesen* geteld, die waren opgesteld ter verklaring van de uit zichzelf opgewekte, oorspronkelijk draaiende beweging van de hemellichamen. De schrijfster is geen astronoom, geen wiskundige, geen wetenschapper, maar ze moest deze fouten onderzoeken om het occultisme in het algemeen te verdedigen, en om, wat nog belangrijker is, de occulte leringen over de astronomie en de kosmologie te ondersteunen. (505)

Men bedreigde de occultisten met verschrikkelijke straffen als ze wetenschappelijke waarheden in twijfel trokken. Maar nu voelen ze zich moediger; de wetenschap is minder veilig in haar ‘onaantastbare’ positie dan men hen wilde laten geloven, en veel van haar bolwerken zijn op drijfzand gebaseerd.

Zelfs dit gebrekkige en onwetenschappelijke onderzoek ervan was dus nuttig, en het was beslist heel leerzaam. We hebben in feite veel geleerd, omdat we met bijzondere zorg vooral die sterrenkundige gegevens hebben bestudeerd die hoogstwaarschijnlijk in botsing zouden komen met onze heterodoxe en ‘bijgelovige’ opvattingen.

We hebben daarin bijvoorbeeld over de zwaartekracht en de bewegingen om een as en langs een baan, gevonden dat als de synchrone beweging eenmaal in een vroeg stadium was overwonnen, dit genoeg was om een draaiende beweging op te wekken die zou voortduren tot het einde van het manvantara. Door alle eerdergenoemde combinaties van mogelijkheden wat betreft het begin van de rotatie – die in elk van de gevallen heel ingewikkeld waren – zijn we enkele van de oorzaken te weten gekomen *waaraan dit misschien kan worden toegeschreven*, evenals enkele andere waaraan dit eigenlijk *zou moeten worden* toegeschreven, maar dat was om een of andere reden niet gebeurd. Er werd ons onder andere verteld dat de

¹ *Op.cit.*, blz. 16-17.

aanvangs-rotatie met hetzelfde gemak zou kunnen worden opgewekt in een *gloeiende vloeibare massa* als in een massa die wordt gekenmerkt door *ijsachtige ondoorschijnendheid* (Reynaud, *Terre et ciel*). Er wordt ons verteld dat zwaartekracht een wet is die door *niets kan worden overtreden*, maar die niettemin te pas en te onpas door de gewoonste hemel- of aardse lichamen wordt overtreden – bijvoorbeeld door de staarten van brutale kometen. Verder zegt men ons dat we het heelal te danken hebben aan de heilige scheppende drie-eenheid, die *inerte stof*, *redeloze kracht*, en *blind toeval* heten. Over de werkelijke aard en essentie van elk van deze drie weet de wetenschap niets, maar dat is een onbelangrijke bijzaak.

Dus vertelt men ons dat als een massa kosmische of nevelstof – waarvan de aard (geheel en al) *onbekend is*, en die in een toestand van fusie (Laplace) kan verkeren, of *donker en koud* (Thomson) kan zijn, want ‘deze tussenkomst van warmte is zelf zuiver een *hypothese*’ (Faye) – besluit haar mechanische energie te vertonen in de vorm van rotatie, deze op de volgende manier werkt. Deze (de massa) barst uit in een spontane grote brand, of ze blijft inert, duister, en koud. Deze toestanden zijn beide in staat om haar, zonder een *duidelijke oorzaak*, miljoenen jaren lang door de ruimte te laten draaien. Haar bewegingen kunnen retrograde zijn of vooruitgaand; voor beide bewegingen worden ongeveer honderd verschillende redenen gegeven, in evenzoveel hypothesen. Terwijl die miljoenen zonnen, planeten, en satellieten, die uit inerte stof zijn samengesteld, zich bij het labyrint van sterren voegen, waarvan de oorsprong al even wonderbaarlijk en spontaan is – want ‘de *neveltheorie beweert niet de oorsprong van de dingen te ontdekken*, maar alleen een *stadium* in de geschiedenis van de stof’¹ – zullen ze in een indrukwekkende en majestueuze symmetrie rond het firmament blijven draaien, ondanks hun inertie, alleen voortbewogen en geleid ‘door hun eigen innerlijke beweging’.

(506)

Moeten we hierna ons erover verbazen dat geleerde mystici, vrome rooms-katholieken, en zelfs geleerde astronomen zoals Chaubard en Godefroy² de voorkeur gaven aan de kabbala en de oude stelsels boven de hedendaagse, sombere en tegenstrijdige voorstelling van het heelal? De *Zohar* maakt in ieder geval onderscheid tussen ‘de hajashar (‘de lichtkrachten’), de hachoser (‘weerkaatste lichten’), en de eenvoudige *uiterlijke verschijnselen* van hun spirituele archetypen’.³

We kunnen nu van het onderwerp ‘zwaartekracht’ afstappen, en andere

¹ Winchell, *World-Life*, blz. 196.

² *L’univers expliqué par la révélation*, en *La cosmogonie de la révélation*. Maar zie de Deuxième Mémoire (in *Des esprits*) van De Mirville. De schrijver, een verbitterde vijand van het occultisme, was toch iemand die grote waarheden schreef.

³ Knorr von Rosenroth, *Kabala denudata*, 2:67.

hypothesen onderzoeken. Dat de natuurwetenschap niets van ‘krachten’ weet is duidelijk. We kunnen de discussie echter besluiten door nog een andere wetenschapper, prof. Jaumes, lid van de Academie van Geneeskunde in Montpellier, te hulp te roepen. Deze geleerde zegt over krachten:

Een oorzaak is dat wat in feite werkt in de genealogie van verschijnselen, elke keer dat deze worden voortgebracht en elke keer dat ze worden gewijzigd. Ik zei dat activiteit [of kracht] onzichtbaar is . . . Het zou een ongegronde hypothese zijn om te veronderstellen dat deze stoffelijk is en *in de eigenschappen van de stof zetelt*. . . . Erkennen dat het heelal een enorm groot wezen is, zou gelijkstaan met verstrikt raken in een hypothese die in strijd is met veel waarheden. . . . Maar om te spreken van *een veelvoud van krachten* dat voortkomt uit de godheid en dat eigen ingeboren vermogens heeft, is geen onredelijke gedachte. . . . Ik ben geneigd om verschijnselen te erkennen die door tussenliggende middelaars worden voortgebracht en die krachten of secundaire oorzaken worden genoemd. . . . Het *onderscheid* van krachten is het beginsel waarnaar de wetenschap wordt onderverdeeld; zoveel werkelijke en afzonderlijke krachten, zoveel moederwetenschappen. . . . Krachten zijn geen veronderstellingen en abstracties . . . het zijn werkelijkheden, de enige handelende werkelijkheden waarvan de eigenschappen kunnen worden bepaald met behulp van rechtstreekse waarneming en inductie.¹

6

De maskers van de wetenschap

Fysica of metafysica?

Als er op aarde zoiets als vooruitgang bestaat, zal de wetenschap eens, of ze wil of niet, zulke afschuwelijke denkbeelden als haar fysieke, zichzelf leidende *wetten* – zonder ziel of geest – moeten opgeven, en naar de occulte leringen moeten kijken. Dat heeft ze eigenlijk al gedaan, hoezeer de titelpagina en de herziene versies van de wetenschappelijke catechismus ook zijn aangepast. Het is nu ruim een halve eeuw geleden dat men door het hedendaagse denken te vergelijken met dat van de oudheid heeft ontdekt dat onze filosofie, hoe verschillend ze ook mag lijken van die van onze voorouders, toch is samengesteld uit alleen maar *toevoegingen* aan en *weglatingen* uit de oude filosofie en *druppel voor druppel door het filter van vroegere opvattingen tot ons kwam*. (507)

Faraday en andere eminente wetenschappers waren goed op de hoogte van dit feit. Atomen, ether, de evolutie zelf – de hedendaagse wetenschap

¹ ‘Étude sur la distinction des forces’, *Académie des Sciences et Lettres de Montpellier*, 1854, deel 2, blz. 71-107.

ontleent ze allemaal aan oude denkbeelden; ze zijn allemaal gebaseerd op de opvattingen van de oude volkeren. 'Opvattingen' in de vorm van allegorieën voor de niet-ingewijden; duidelijke waarheden die aan de uitverkorenen tijdens de inwijdingen werden onderwezen. Deze waarheden zijn door Griekse schrijvers gedeeltelijk bekendgemaakt en tot ons gekomen. Dit betekent niet dat het occultisme ooit dezelfde opvattingen had over stof, atomen en ether als die welke men aantreft in de exoterie van de Griekse klassieken. Toch was zelfs Faraday een volgeling van Aristoteles, en eerder een agnosticus dan een materialist, als we Tyndall mogen geloven. De schrijver toont in zijn *Faraday as a Discoverer*¹ aan dat de grote natuurkundige 'oude gedachten van Aristoteles' gebruikte, die 'in beknopte vorm in enkele van zijn boeken zijn te vinden'. Misschien komen Faraday, Boscovitch en alle anderen die in de atomen en moleculen 'krachtcentra' zien, en in de overeenkomstige *elementale kracht* een ENTITEIT OP ZICHZELF, echter veel dichter bij de waarheid dan degenen die, door deze te verwerpen, tegelijkertijd de 'oude deeltjestheorie van Pythagoras' verwerpen (een theorie die overigens nooit zó op het nageslacht is overgebracht als de grote filosoof deze *in werkelijkheid* onderwees), op grond van haar 'misvatting dat de conceptuele elementen van de stof *kunnen worden opgevat* als afzonderlijke en werkelijke entiteiten'.²

Vanuit het standpunt van de occultist ligt de voornaamste en noodlottigste fout die door de wetenschap wordt gemaakt in de opvatting dat er zoiets als anorganische of *dode* stof in de natuur mogelijk is. Kan iets wat *dood* of *anorganisch* is, zich transformeren of veranderen? vraagt het occultisme. En is er iets onder de zon wat onveranderlijk blijft?

Deze misvatting wordt nergens beter toegelicht dan in het wetenschappelijke boek van een Duitse geleerde, prof. Philipp Spiller. In deze kosmologische verhandeling³ probeert de schrijver te bewijzen dat 'geen enkel stoffelijk bestanddeel van een lichaam, geen atoom, *van oorsprong zelf kracht bezit*, maar dat elk van die atomen *volstrekt dood is*, en zonder enig vermogen om op afstand te werken'.⁴

¹ Londen, 1870, blz. 123.

² Stallo, *The Concepts and Theories of Modern Physics*, 1884, blz. 162.

³ *Der Weltäther als kosmische Kraft*, Berlijn, 1873, blz. 4.

⁴ Wat *dood* is, moet eens *levend* zijn geweest. Wanneer, in welke periode van de kosmogonie? Het occultisme zegt dat in alle gevallen waarin de stof inert *schijnt* te zijn, deze het meest actief is. Een houten of stenen blok is in elk opzicht onbeweeglijk en ondoordringbaar. Niettemin verkeren de deeltjes ervan feitelijk in een onophoudelijke eeuwige trilling die zo snel is dat het lichaam voor het fysieke oog volstrekt bewegingloos schijnt te zijn. De ruimtelijke afstand tussen die trillende deeltjes is – gezien vanuit een ander bestaans- en waarnemingsgebied – even groot als die tussen sneeuwvlokken en regendruppels. Maar de natuurwetenschap zal dit een absurditeit vinden.

Deze bewering weerhoudt Spiller niet ervan een occult leerstuk en (508) beginsel te verkondigen. Hij poneert *het onafhankelijke substantiële bestaan van kracht*, en laat zien dat deze een ‘onlichamelijke stof’ (unkörperlicher Stoff) of substantie is. Nu is *substantie* in de metafysica geen *stof*, en ter wille van de discussie kan men toegeven dat het een verkeerd gebruikte term is. Maar dit is toe te schrijven aan de armoede van de Europese talen, in het bijzonder wat wetenschappelijke termen betreft. Vervolgens wordt deze ‘stof’ door Spiller vereenzelvigd en in verband gebracht met de aether. In occulte taal uitgedrukt, zou men nauwkeuriger kunnen zeggen dat deze ‘kracht-substantie’ *de altijd actieve fenomenale positieve aether* is – prakriti – terwijl *de alomtegenwoordige, allesdoordringende aether* het *noumenon* van eerstgenoemde is, de basis van alles, of ākāśa. Niettemin komt Stallo in conflict met Spiller, en eveneens met de materialisten. Hij wordt beschuldigd van ‘het volkomen negeren van de fundamentele wisselwerking tussen kracht en stof’ (de wetenschap weet over geen van beide iets met zekerheid). Want dit ‘tot een zelfstandigheid verheven halfbegrip is volgens alle andere natuurkundigen niet alleen *onweegbaar*, maar mist ook samenbindende, scheikundige, thermische, elektrische, en magnetische krachten.’¹ Volgens het occultisme is aether de bron en *oorzaak* van al deze krachten.

Daarom vertoont Spiller met al zijn fouten meer intuïtie dan enige andere hedendaagse wetenschapper, misschien met uitzondering van dr. Richardson, de theoreticus op het gebied van de ‘zenuwkracht’, of de zenuw-ether, en ook van de ‘zonnekracht en aardkracht’.² Want AETHER is in de esoterie de ware kwintessens van alle mogelijke energie, en men kan beslist alle manifestaties van energie in de stoffelijke, psychische en spirituele werelden aan dit universele agens (samengesteld uit veel *agentia*) toeschrijven.

Wat zijn elektriciteit en licht in feite? Hoe kan de wetenschap weten dat het ene een fluïdum is en het andere een ‘bewegingsvorm’? Waarom wordt niet duidelijk gemaakt waarom er tussen deze verschil moet worden gemaakt? Beide worden immers beschouwd als wisselwerkingen van krachten. Elektriciteit is een fluïdum, wordt ons verteld, niet stoffelijk en niet moleculair (hoewel Helmholtz er anders over denkt), en het bewijs is dat we het kunnen verzamelen, bijeenbrengen en opslaan. Dan *moet* ze eenvoudig stof zijn, en geen bijzonder ‘fluïdum’. Ook is ze niet alleen maar een ‘bewegingsvorm’, want beweging kan moeilijk in een Leidse fles worden opgeslagen. Wat het licht betreft, dit is een nog uitzonderlijker ‘bewegingsvorm’, omdat ‘licht, ook al lijkt dat misschien fantastisch, *feitelijk* [ook]

¹ Stallo, *Op.cit.*, blz. 164-5.

² *The Popular Science Review*, deel 5, 1866, blz. 327-36.

voor gebruik kan worden opgeslagen',¹ zoals prof. Grove bijna een halve eeuw geleden heeft aangetoond.

- (509) Neem een gravure die enige dagen in het donker is bewaard, en stel deze 15 minuten bloot aan het volle zonlicht. Leg haar dan op een donkere plaats op lichtgevoelig papier, en na 24 uur zal ze daarop een afdruk hebben achtergelaten; het wit zal tevoorschijn komen als zwart. . . . Er schijnt geen grens te zijn aan de reproductie van gravures.²

Wat blijft er vastgehecht, als het ware vastgenageld, aan het papier? Het is ongetwijfeld een *kracht* die het ding vastlegde, maar wat is *dat ding* waarvan het residu op het papier achterblijft?

De geleerden zullen zich hieruit redden door een of andere technisch wetenschappelijke formulering. Maar wat wordt er opgevangen, zodat een bepaalde hoeveelheid ervan op glas, papier, of hout wordt vastgelegd? Is het 'beweging' of is het 'kracht'? Of zal men ons zeggen dat wat achterblijft alleen maar het gevolg is van de kracht of de beweging? Wat is deze kracht dan? Kracht of energie is een eigenschap, maar elke eigenschap moet aan iets of iemand toebehoren. In de natuurkunde wordt kracht gedefinieerd als 'dat wat een fysieke relatie tussen lichamen verandert of de neiging heeft deze te veranderen, op mechanisch, thermisch, scheikundig, elektrisch, magnetisch, of ander gebied'.³ Maar het is niet die 'kracht' of 'beweging' die op het papier achterblijft als de kracht of beweging heeft opgehouden te werken. Toch is daar iets achtergebleven dat onze fysieke zintuigen niet kunnen waarnemen, om op zijn beurt een oorzaak te worden en gevolgen teweeg te brengen. Wat is het? Het is geen stof zoals deze door de wetenschap wordt gedefinieerd, d.w.z. stof in een van haar bekende aggregatietoestanden. Een alchemist zou zeggen dat het een spirituele afscheiding was – en hij zou worden uitgelachen. Maar toch, toen de natuurkundige zei dat opgeslagen elektriciteit een fluïdum was, of dat op papier vastgelegd licht nog steeds zonlicht is – was dit wetenschap.⁴ Volgens een ervaren occultist, iemand die de juistheid heeft nagegaan van de hele reeks nidāna's, oorzaken en gevolgen die ten slotte hun laatste gevolg op ons gebied van manifestatie projecteren, iemand die de stof naar haar noumenon terug heeft gevolgd, staat de verklaring van de natuurkundige gelijk met de uitspraak dat woede, of de gevolgen ervan – de schreeuw die erdoor wordt veroorzaakt – een afscheiding of een fluïdum is, en dat de mens, de oorzaak ervan, de *stoffelijke* geleider ervan

¹ James Comper Gray, *The Biblical Museum*, 1879, blz. 251; hij verwijst naar Grove.

² *Op.cit.*

³ J.P. Nichol, *Cyclopaedia of the Physical Sciences*, 1868, blz. 380.

⁴ De meest recente autoriteiten hebben deze verklaringen verworpen als 'ontzenuwde theorieën', en hebben nu 'beweging' tot hun enige afgod verheven. Maar zij en hun afgod zullen ongetwijfeld eens het lot van hun voorgangers delen.

zou zijn. Maar, zoals Grove profetisch opmerkte, de dag nadert snel dat men zal erkennen dat de 'krachten' die *wij* kennen, alleen maar de waarneembare manifestaties zijn van werkelijkheden waarover we niets weten, maar *die bekend waren aan de Ouden en door hen werden vereerd*.

Hij maakte echter een opmerking die nog meer te denken geeft, en die eigenlijk het motto van de wetenschap had moeten worden, maar het niet is geworden. Sir W. Grove zei dat 'WETENSCHAP GEEN VERLANGENS EN OOK GEEN VOORORDELEN ZOU MOETEN HEBBEN. WAARHEID ZOU HAAR ENIGE DOEL MOETEN ZIJN.'

Intussen zijn de wetenschappers tegenwoordig zelfs verwaander en bekrompener dan de geestelijkheid. Want ze dienen, zo niet aanbidden in feite de 'kracht-stof, die hun *onbekende god* is. En hoe onbekend deze is, kan worden afgeleid uit de vele bekentenissen van de voornaamste natuurkundigen en biologen, met Faraday aan het hoofd. Niet alleen, zei hij, zou hij nooit durven zeggen of kracht een eigenschap of een functie van de stof is, maar hij wist eigenlijk niet wat met het woord *stof* wordt bedoeld. (510)

Er was een tijd, voegde hij eraan toe, waarin hij geloofde dat hij iets van de stof wist. Maar hoe langer hij leefde, en hoe zorgvuldiger hij deze bestudeerde, des te meer raakte hij overtuigd *van zijn volslagen onwetendheid over de aard van de stof*.¹

De occultisten worden vaak verkeerd begrepen, omdat ze, bij gebrek aan betere termen, aan de essentie van kracht *in bepaalde opzichten* de beschrijvende benaming *substantie* toekennen. Nu zijn er legio namen voor de verschillende soorten 'substantie' op verschillende waarnemings- en bestaansgebieden. Het oosterse occultisme heeft voor elke soort een specifieke benaming. Maar de wetenschap heeft voor al deze slechts één naam, namelijk 'substantie', op dezelfde manier als die waarop Engeland, in de herinnering van een geestige Fransman, gezegend is met 36 godsdiensten en maar één vissaus. Bovendien schijnen noch de orthodoxe natuurkundigen noch hun critici erg zeker te zijn van hun uitgangspunten; ze zijn evenzeer geneigd de gevolgen te verwarren als de oorzaken. Het is bijvoorbeeld onjuist om zoals Stallo te zeggen dat 'men zich de stof noch kan voorstellen

¹ Zie F.C. Bakewell, *Electric Science*, Londen, 1853, blz. 99vn. Deze onheilspellende bekentenis werd volgens ons gedaan op een wetenschappelijk congres in Swansea. Faraday had echter een soortgelijke opvatting, zoals door Tyndall wordt meegedeeld: 'Wat weten we over het atoom, *afgezien van zijn kracht*? Men stelt zich een kern voor die *a* kan worden genoemd en omringt deze met krachten die men *m* kan noemen; naar mijn mening verdwijnt de *a* of de kern en bestaat de substantie uit de krachten *m*. En welk denkbeeld kunnen we ons trouwens vormen van de kern, onafhankelijk van haar krachten? Welke gedachte blijft er over op basis waarvan men zich een beeld van een *a* kan vormen die onafhankelijk is van erkende krachten?' (*Faraday as a Discoverer*, 1870, blz. 151.)

als een louter ruimtelijke aanwezigheid noch als een belichaming van kracht', of dat 'kracht niets is zonder massa, en massa niets is zonder kracht'¹ – want de ene is het noumenon en de andere het verschijnsel. En als Schelling zegt: 'Het is een pure waanvoorstelling dat er iets, we weten niet wat, overblijft nadat we een voorwerp hebben ontdaan van alle eigenschappen die ertoe behoren',² dan kon hij deze opmerking nooit hebben toegepast op het gebied van de transcendentale metafysica. Het is waar dat zuivere kracht in de wereld van de natuurkunde *niets* is, maar ze is ALLES op het gebied van de geest. Stallo zegt:

(511) Als we de massa waarop een gegeven kracht, hoe klein ook, inwerkt, reduceren tot haar limiet nul – of, wiskundig uitgedrukt, totdat deze oneindig klein wordt – dan is het gevolg dat de snelheid van de resulterende beweging oneindig groot is, en dat het 'ding' . . . op een willekeurig moment noch hier noch daar is, maar overal – dat het niet werkelijk ergens aanwezig is. Het is daarom onmogelijk stof op te bouwen door een synthese van krachten.³

Dit kan waar zijn in de wereld van verschijnselen, voor zover de misleidende weerspiegeling van de *ene werkelijkheid* van de bovenzinnelijke wereld waar kan lijken in de bekrompen opvattingen van een materialist. Het is volkomen onjuist als de redenering wordt toegepast op dingen in wat de kabbalisten de bovenaardse sferen noemen. De zogenaamde inertie is volgens Newton 'kracht',⁴ en voor de beoefenaar van de esoterische wetenschappen de belangrijkste van de occulte krachten. Men kan een lichaam slechts *theoretisch*, en alleen op dit gebied van illusie, gescheiden denken van zijn relaties tot andere lichamen – die volgens de natuurkunde en de mechanica zijn eigenschappen veroorzaken. In feite kan het nooit hiervan worden gescheiden: zelfs de dood is niet in staat het lichaam los te maken van zijn relatie met de universele krachten, waarvan de ene KRACHT of het ene LEVEN de synthese is, maar het zet zo'n onderling verband eenvoudig voort op een ander gebied. Maar als Stallo gelijk heeft, wat kan dr. James Croll dan bedoelen als hij in zijn artikel 'On the transformation of gravity' de opvattingen naar voren brengt die door Faraday, Waterston en anderen worden verdedigd? Want hij zegt heel duidelijk dat de zwaartekracht:

een kracht is die de ruimte *buiten de lichamen* doordringt, en dat de kracht niet groter wordt als de lichamen elkaar naderen, zoals in het algemeen wordt verondersteld, maar dat de lichamen alleen maar gaan naar een plaats *waar de kracht met grotere intensiteit bestaat*.⁵

¹ Stallo, *The Concepts and Theories of Modern Physics*, blz. 161.

² Schelling, *Ideen zur einer Philosophie der Natur*, 1757, blz. 18.

³ Stallo, *Op.cit.*, blz. 161.

⁴ *Principia*, definitie 3.

⁵ *Philosophical Magazine*, reeks 5, deel 2, oktober 1876, blz. 252.

Niemand zal ontkennen dat een kracht (of het nu zwaartekracht, elektriciteit of een andere kracht is) die *buiten* de lichamen en in de open ruimte bestaat – of het nu ether of een vacuüm betreft – *iets* moet zijn, en niet een zuiver *niets*, wanneer deze los van een massa wordt gedacht. Anders zou ze moeilijk op de ene plaats met *grotere* en op een andere plaats met verminderde ‘intensiteit’ kunnen bestaan. G.A. Hirn verklaart hetzelfde in zijn *Théorie mécanique de la chaleur*. Hij probeert aan te tonen dat het atoom van de scheikundigen niet een zuiver op conventie berustende entiteit is, of eenvoudig een hulpmiddel om iets duidelijk te maken, maar dat het werkelijk bestaat, dat zijn volume onveranderlijk is, en dat het dus *niet* elastisch is (!). ‘De kracht is daarom *niet in het atoom maar in de ruimte die de atomen van elkaar scheidt*.’¹

De hierboven geciteerde opvattingen, die werden geuit door twee wetenschappers die in eigen land een vooraanstaande positie innemen, bewijzen dat het helemaal niet *onwetenschappelijk* is om over het ‘bestaan als substantie’ van de zogenaamde *krachten* te spreken. Deze kracht, die in de toekomst met de een of andere specifieke naam zal worden aangeduid, is een soort *substantie*, en kan niet iets anders zijn. Misschien zal de wetenschap eens de eerste zijn om de bespottende naam phlogiston weer in te voeren. Welke naam men er in de toekomst ook aan geeft, de bewering dat zich in de atomen *geen* kracht bevindt, maar alleen in ‘de ruimte ertussen’, is misschien heel wetenschappelijk, maar niettemin onjuist. Voor een occultist staat dit gelijk met de uitspraak dat er zich geen water in de druppels bevindt waaruit de oceaan is samengesteld, maar alleen in de ruimte tussen die druppels! (512)

Het bezwaar dat er twee verschillende scholen van natuurkundigen zijn, waarvan er één ‘aanneemt dat kracht een *onafhankelijke substantiële entiteit* is, die *GEEN* eigenschap van de stof is en ook niet in essentie met de stof verbonden is’,² zal de niet-ingewijde nauwelijks helpen een duidelijker inzicht te krijgen. Het zal er integendeel eerder toe leiden dat dit onderwerp verwarrender wordt dan ooit. Want kracht is dan noch het ene noch het andere. Door haar als ‘een onafhankelijke substantiële entiteit’ te beschouwen, reikt deze theorie de hand van vriendschap aan het occultisme, terwijl de vreemde tegenstrijdige gedachte dat kracht niet in verband staat met de stof, ‘behalve door haar vermogen erop in te werken’,³ de natuurwetenschap tot de meest dwaze tegenstrijdige hypothesen brengt. Of ze nu ‘kracht’ of ‘beweging’ is (het occultisme, dat tussen die twee geen verschil ziet, probeert ze nooit te scheiden), ze kan niet voor de aanhangers van de mecha-

¹ G.A. Hirn, *Conséquences philosophiques et métaphysiques de la thermodynamique*, 1868, blz. 62.

² Stallo, *The Concepts and Theories of Modern Physics*, 1884, blz. xxxi.

³ *Loc. cit.*

nische atoomtheorie op de ene manier werken, en voor die van de concurrerende school op een andere manier. Evenmin kunnen atomen in het ene geval *volstrekt gelijk zijn in omvang en gewicht*, en in het andere geval van gewicht verschillen (de wet van Avogadro). Want met de woorden van dezelfde bekwame criticus:

Terwijl de volstreckte gelijkheid van de oorspronkelijke eenheden van massa dus een essentieel onderdeel is van de grondslagen van de mechanische theorie, is de hele hedendaagse scheikunde gebaseerd *op een beginsel dat daarmee rechtstreeks in strijd is* – een beginsel waarvan onlangs werd gezegd dat ‘het dezelfde plaats in de scheikunde inneemt als de wet van de zwaartekracht in de astronomie’.¹ Dit beginsel staat bekend als de wet van Avogadro of Ampère.²

(513) Hieruit volgt dat óf de hedendaagse scheikunde óf de moderne natuurkunde het met hun basisbeginselen geheel bij het verkeerde eind heeft. Want als de veronderstelling dat atomen verschillende soortelijke gewichten hebben, absurd wordt geacht op basis van de atoomtheorie in de natuurkunde, en de scheikunde niettemin op basis van een tegenovergesteld uitgangspunt (wat betreft de vorming en verandering van scheikundige verbindingen) met ‘*onfeilbaar* experimenteel bewijs’ komt, dan wordt duidelijk dat de mechanische atoomtheorie onhoudbaar is. De verklaring van laatstgenoemde, dat ‘de verschillen in gewicht alleen maar verschillen van dichtheid zijn, en dat de verschillen van dichtheid verschillen in afstand tussen de deeltjes zijn die zich in een gegeven ruimte bevinden’,³ geldt eigenlijk niet. De natuurkundige moet namelijk, vóór hij tot zijn verdediging kan aanvoeren dat, ‘omdat in het atoom geen veelheid van deeltjes en geen lege ruimte is, verschillen van dichtheid of gewicht onmogelijk zijn in het geval van atomen’,⁴ eerst weten wat een atoom in werkelijkheid is, en dat kan hij niet weten. Hij moet het met *ten minste één* van zijn fysieke zintuigen kunnen waarnemen – en dat *kan hij niet*, eenvoudig omdat niemand ooit een ‘atoom’

¹ J.P. Cooke, *The New Chemistry*, 1874, blz. 13.

² ‘Deze houdt in dat gelijke volumes van alle substanties, in gasvormige toestand en onder gelijke omstandigheden van druk en temperatuur, hetzelfde aantal moleculen bevatten. Hieruit volgt dat het gewicht van de moleculen evenredig is met het soortelijk gewicht van de gasen, en dat, omdat dit laatste per gas verschilt, het gewicht van de moleculen ook verschillend is; en omdat de moleculen van bepaalde elementaire substanties elk uit maar één atoom bestaan, terwijl de moleculen van verschillende andere substanties hetzelfde aantal atomen hebben, moeten de atomen van die substanties verschillende gewichten hebben’ (*The Concepts and Theories of Modern Physics*, blz. 34). Zoals verderop, op dezelfde bladzijde, wordt aangetoond, ‘is dit hoofdbeginsel van de hedendaagse theoretische scheikunde *volkomen in strijd en volstrekt onverenigbaar met de eerste stelling van de mechanische atoomtheorie*’ – namelijk de volstreckte gelijkheid van de oorspronkelijke eenheden van massa.

³ Stallo, *Op.cit.*, blz. 101vn.

⁴ *Loc. cit.*

heeft *gezien, geroken, gehoord, aangeraakt of geproefd*. Het atoom behoort volledig tot het gebied van de metafysica. Het is *een tot entiteit gemaakte abstractie* – in ieder geval voor de natuurwetenschap – en heeft strikt genomen niets met de natuurkunde te maken, omdat men het nooit kan onderwerpen aan een proef in een distilleerkolf of op een weegschaal. De mechanische opvatting wordt daarom een mengelmoes van de meest tegenstrijdige theorieën en dilemma's in de geest van de vele wetenschappers die het hierover onderling niet eens zijn, evenmin als over andere onderwerpen. De oosterse occultist die deze wetenschappelijke strijd volgt, aanschouwt het verloop hiervan met grote verbazing.

We besluiten onze behandeling van het onderwerp 'zwaartekracht'. Hoe kan de wetenschap er aanspraak op maken hier iets met zekerheid over te weten? Hoe kan ze haar beweringen en haar hypothesen handhaven tegenover die van de occultisten, die in de zwaartekracht alleen maar sympathie en antipathie zien, of aantrekking en afstoting, die op ons aardse gebied worden veroorzaakt door fysieke polariteit, en buiten haar invloedssfeer door spirituele oorzaken? Hoe kunnen ze van mening verschillen met de occultisten vóór ze het onderling eens zijn? Men hoort ze in één adem spreken over het behoud van energie, en over de volkomen harde en inelastische atomen; over de theorie dat de kinetische energie van gassen gelijk zou zijn aan de zogenaamde 'potentiële energie', en tegelijkertijd over de elementaire eenheden van massa die *volkomen hard en inelastisch* zouden zijn! Een occultist slaat een wetenschappelijk boek open en leest het volgende:

De atoomtheorie van de natuurkunde ontleent alle kwalitatieve eigenschappen van de stof aan de vormen van atomaire beweging. De *atomen zelf blijven als elementen geheel vrij van eigenschappen*.¹

En verder:

De scheikunde *moet* in haar uiteindelijke vorm *atoommechanica* zijn.²

En kort daarna wordt hem gezegd dat:

Gassen bestaan uit atomen die zich als vaste, *volkomen elastische* bollen gedragen.³

Alsof dit nog niet genoeg was, vindt men ten slotte bij Sir W. Thomson:

De hedendaagse theorie van het behoud van energie verbiedt ons inelasticiteit, of (514) minder dan *volledige elasticiteit*, van de moleculen aan te nemen, of het nu om buitenaardse of aardse stof gaat. [!!!]⁴

¹ Wundt, *Die Theorie der Materie*, Leipzig, 1885, blz. 381.

² A. Naumann, *Grundriss der Thermochemie*, Braunschweig, 1869, blz. 150.

³ Kroenig, Clausius, J.C. Maxwell, enz. Zie *Philosophical Magazine*, deel 19, 4de reeks, nr. 124, januari 1860, blz. 19ev.

⁴ *Philosophical Magazine*, deel 45, blz. 321.

Maar wat hebben de beoefenaars van de *ware* wetenschap op dit alles te zeggen? Met de 'beoefenaars van de ware wetenschap' bedoelen we degenen die te veel om de waarheid en te weinig om hun persoonlijke ijdelheid geven om zich, zoals de meerderheid, dogmatisch uit te laten. Onder hen zijn mensen – van wie sommigen uit angst voor de kreet 'stenig hem!' misschien hun geheime conclusies niet openlijk bekend durven te maken – die door hun intuïtie de kloof hebben kunnen overbruggen die ligt tussen het aardse aspect van de stof en de – voor ons, op ons gebied van illusie – subjectieve, d.w.z. TRANSCENDENTAAL OBJECTIEVE SUBSTANTIE. Hun intuïtie heeft hen ertoe gebracht het bestaan van deze substantie te verkondigen. Men moet bedenken dat stof voor de occultist die totaliteit van *bestaansvormen* in de kosmos is die binnen één van de gebieden van mogelijke waarneming valt. We weten maar al te goed dat de orthodoxe theorieën van geluid, warmte en licht in strijd zijn met de occulte leringen. Maar het is voor de beoefenaars van de wetenschap of hun verdedigers niet voldoende om te zeggen dat *ze aan licht en warmte geen dynamische kracht ontzeggen*, en als bewijs aan te voeren dat de radiometer van Crookes geen overtuigingen heeft doen wankelen. Als ze de diepste aard van deze krachten zouden willen doorgronden, moeten ze eerst hun *substantiële* aard erkennen, hoe *bovenzinnelijk* deze ook is. Evenmin ontkennen de occultisten de juistheid van de trillingstheorie.¹ Ze beperken haar functies echter tot onze aarde, en verklaren dat ze ontoereikend is op andere gebieden dan het onze, omdat 'meesters' in de occulte wetenschappen de OORZAKEN van de etherische trillingen kunnen waarnemen. Als dit alles slechts verzinnsels van de alchemisten of dromen van de mystici waren, zou men mensen zoals Paracelsus, Philalethes, Van Helmont en zoveel anderen als erger dan dromers moeten beschouwen: ze zouden bedriegers en opzettelijke misleiders worden.

Men verwijt de occultisten dat ze *de oorzaak* van licht, warmte, geluid, cohesie, magnetisme, enz., een *substantie*² noemen. Volgens Clerk Maxwell bedraagt 'de druk van sterk zonlicht op een vierkante km ongeveer 0,57 kg'.³ Het is, zo wordt hun gezegd, 'de energie van de talloze ethergolven'; als ze die een 'substantie' noemen die op dat gebied drukt, wordt hun verklaring als *onwetenschappelijk* betiteld.

¹ Over de aura zegt een van de meesters in *The Occult World* (blz. 147): 'Hoe zou u zich verstaanbaar kunnen maken voor, en in feite bevelen kunnen geven aan, die half-intelligente *krachten*, waarmee we ons niet in verbinding kunnen stellen door middel van het gesproken woord maar *door geluiden en kleuren* die in wisselwerking staan met de *trillingen* daarvan.' Deze 'wisselwerking' is de moderne wetenschap onbekend, maar is door de alchemisten toch vaak verklaard.

² De 'substantie' van de occultist staat echter tot de meest verfijnde *substantie* van de natuurkundige als *stralende stof* tot het leer van de schoenen van de scheikundige.

³ C. Maxwell, 'Notes and news: Pressure of radiation', *The Academy*, 3 jan. 1874.

Er is geen rechtvaardiging voor zo'n beschuldiging. Zoals al verschillende keren is gezegd, bestrijden de occultisten op geen enkele manier de verklaringen van de wetenschap, voor zover deze een oplossing bieden voor de *directe* objectieve krachten die aan het werk zijn. De wetenschap vergist zich echter als ze gelooft dat ze, omdat ze in trillingsgolven de *onmiddellijke* oorzaak van deze verschijnselen heeft ontdekt, daarom ALLES heeft onthuld dat voorbij de drempel van de zintuiglijke waarneming ligt. Ze gaat alleen maar de opeenvolging van verschijnselen na op een gebied van gevolgen, bedrieglijke projecties vanuit het gebied waarin het occultisme langgeleden is doorgedrongen. En laatstgenoemde beweert dat die etherische trillingen niet, zoals de wetenschap verkondigt, worden veroorzaakt door de trillingen van moleculen van *bekende* lichamen – de stof van ons aardse objectieve bewustzijn – maar dat we de uiteindelijke oorzaken van licht, warmte, enz., moeten zoeken in STOF die in *bovenzinnelijke* toestanden verkeert – toestanden die echter voor het spirituele oog van de mens volkomen objectief zijn, evenals een paard of een boom voor een gewone sterveling. Licht en warmte zijn de schim of schaduw van stof in beweging. Zulke toestanden kunnen door de ZIENER of de adept worden waargenomen in de uren van trance, onder de *sushumṇa-straal* – de eerste van de zeven *mystieke* stralen van de zon.¹ (515)

We brengen dus de occulte lering naar voren die het werkelijke bestaan verkondigt van een bovensubstantiële en bovenzinnelijke essentie van dat ākāśa (niet van de ether, die slechts een aspect van laatstgenoemde is), waarvan men de aard niet kan afleiden uit zijn verder daarvan afstaande manifestaties – *zijn zuiver fenomenale samenstel van gevolgen* – op dit aardse gebied. De wetenschap daarentegen zegt ons dat men warmte nooit als stof in een of andere denkbare toestand kan beschouwen.² Men zegt ons ook dat

¹ De namen van de zeven stralen, nl. sushumṇa, harikeśa, viśvakarman, viśvatry-archas, saṃnaddha, sarvāvasu en svarāj, zijn alle mystiek, en elk heeft voor occulte doeleinden zijn eigen toepassing in een bepaalde bewustzijnstoestand. De sushumṇa die, zoals in het *Nirukta* (2:6) wordt gezegd, alleen dient om de maan te verlichten, is niettemin de straal die door de ingewijde yogi's wordt geëerd. De zeven stralen die door het zonnestelsel zijn verspreid, vormen samen als het ware de fysieke upādhi (basis) van de *ether van de wetenschap*. In deze upādhi werken licht, warmte, elektriciteit, enz. – de krachten van de orthodoxe wetenschap – op elkaar in om hun aardse gevolgen voort te brengen. Als psychische en spirituele gevolgen emaneren ze uit en hebben hun oorsprong in de supra-solaire upādhi, in de ether van de occultist – of ākāśa.

² Om de westerse dogmatici eraan te herinneren dat men het vraagstuk op geen enkele manier als opgelost kan beschouwen, citeren we een volkomen onpartijdige criticus, van wie niemand het gezag in twijfel kan trekken: 'Er is geen fundamenteel verschil tussen licht en warmte . . . het ene is slechts een metamorfose van het andere. . . . Warmte is licht in volledige rust. Licht is warmte in snelle beweging. Zodra licht

de twee grote hinderpalen voor de fluïdum(?)-theorie van warmte ongetwijfeld zijn:

- (516) 1. De productie van warmte door wrijving – het opwekken van moleculaire bewegingen.
2. De omzetting van warmte in mechanische beweging.

Het antwoord is: Er zijn verschillende soorten fluïdum. Elektriciteit wordt een fluïdum genoemd, en warmte tot voor kort ook, maar dit gebeurde in de veronderstelling dat warmte een of andere onweegbare substantie is. Zo was het tijdens de oppermachtige en autocratische heerschappij van de stof. Toen laatstgenoemde was onttroond, en BEWEGING tot de enige soevereine heerseres van het heelal was uitgeroepen, werd warmte ‘een bewegingsvorm’. We hoeven niet te wanhopen, morgen kan ze iets anders worden. De wetenschap is, zoals het heelal zelf, eeuwig *in wording*, en kan nooit zeggen: ‘Ik ben die ik ben.’ De occulte wetenschap heeft daarentegen sinds prehistorische tijden haar *onveranderlijke* overleveringen. Ze kan zich in details vergissen, maar ze kan zich nooit schuldig maken aan een fout als het om universele wetten gaat, eenvoudig omdat die wetenschap, door de filosofie terecht ‘goddelijk’ genoemd, op hogere gebieden werd geboren, en op aarde werd gebracht door wezens die wijzer waren dan de mens zelfs in het zevende ras van zijn zevende ronde zal zijn. En *die* wetenschap beweert dat krachten niet zijn wat de hedendaagse wetenschappers ervan willen maken; magnetisme is bijvoorbeeld *geen* ‘bewegingsvorm’, en de *exacte* ‘hedendaagse wetenschap’ zal, tenminste in dit bepaalde geval, ongetwijfeld eens een slag worden toegebracht. Op het eerste gezicht schijnt niets belachelijker en absurder te zijn dan bijvoorbeeld te zeggen: ‘De ingewijde hindoe yogī weet in feite *tien keer zoveel over de diepere aard en samenstelling van het licht* – zowel van de zon als van de maan – *als de grootste Europese natuurkundige*.’ Waarom gelooft men dan dat juist de sushumṇa-straal de maan van haar geleende licht voorziet? Waarom is het ‘de straal die *door de ingewijde yogī* wordt geëerd’? Waarom wordt de maan door die yogī’s als de *godheid van het denkvermogen* beschouwd? Dit komt volgens ons doordat licht, of eigenlijk al zijn occulte eigenschappen, elke combinatie en wisselwerking ervan met andere krachten – verstandelijke, psychische en spiri-

met een lichaam wordt verbonden, wordt het warmte, maar als deze uit dat lichaam wordt uitgestraald, dan wordt ze weer licht. (Vgl. John Leslie, *An Experimental Inquiry into the Nature and Properties of Heat*, 1804, blz. 162, 174, 188, 403.) *Of dit waar is of niet kunnen we niet zeggen*, en vele jaren, misschien vele generaties zullen moeten voorbijgaan voordat we dat wel kunnen.’ (Buckle, *History of Civilization in England*, 1864, deel 2, blz. 400&vn.)

tuele – aan de oude adepten volkomen bekend waren.

Hoewel de occulte wetenschap in haar kennis van de uiteindelijke samenstelling van de stof, of in de zogenaamde uiteindelijke analyse – in tegenstelling tot de benaderende analyse in de scheikunde – misschien minder goed geïnformeerd is over het gedrag van de samenstellende elementen in verschillende fysieke wisselwerkingen, is ze niettemin oneindig veel verder in haar kennis van de uiteindelijke occulte toestanden van de stof, en van de ware aard daarvan, dan alle natuur- en scheikundigen van deze tijd samen.

Indien we openlijk en in alle eerlijkheid de waarheid zeggen, namelijk dat de ingewijden uit de oudheid een veel bredere kennis van de natuurkunde – als wetenschap van de natuur – hadden dan al onze wetenschappelijke academies samen, zal deze bewering een onbeschaamdheid en absurd worden genoemd, want men is van mening dat de natuurwetenschappen in onze tijd tot het hoogtepunt van perfectie zijn gebracht. Vandaar de spottende vraag: ‘Kunnen de occultisten met succes twee punten oplossen, namelijk (a) de productie van warmte door wrijving – het opwekken van moleculaire bewegingen; en (b) de omzetting van warmte in mechanische kracht – als ze vasthouden aan de oude ‘weerlegde’ theorie dat warmte een substantie of een fluïdum is?’ (517)

Om deze vraag te beantwoorden, moeten we eerst opmerken dat de occulte wetenschappen noch elektriciteit, noch een kracht die erdoor zou worden opgewekt, beschouwen als stof *in een van de toestanden die aan de natuurwetenschap bekend zijn*. Duidelijker gezegd, geen van deze zogenaamde ‘krachten’ zijn vaste stoffen, gassen, of vloeistoffen. Als het niet schoolmeesterachtig leek, zou een occultist er zelfs bezwaar tegen maken dat elektriciteit een fluïdum zou worden genoemd – *omdat ze een gevolg is en geen oorzaak*. Maar haar noumenon zou volgens hem *een bewuste oorzaak zijn*. Hetzelfde geldt in het geval van ‘kracht’ en van het ‘atoom’. Laten we eens kijken wat een eminent academicus, de scheikundige Butlerov, over deze twee abstracties te zeggen had.

Wat is kracht? [redeneert deze grote wetenschapper] Wat is ze vanuit een strikt wetenschappelijk gezichtspunt, en overeenkomstig de wet van behoud van energie? Opvattingen over kracht liggen besloten in onze opvattingen over de een of andere bewegingsvorm. Kracht is dus eenvoudig de overgang van *de ene bewegingstoestand in een andere*: van elektriciteit in warmte en licht, van warmte in geluid of de een of andere mechanische werking, enz.¹ De eer-

¹ Op het gebied van manifestatie en bedrieglijke stof is dit misschien het geval; maar dit is niet alles, want kracht is heel veel meer.

ste keer dat de mens op aarde een elektrisch fluïdum voortbracht, moet dit door wrijving zijn geweest, want zoals bekend brengt warmte deze voort door haar *nul*-toestand¹ te verstoren, en elektriciteit op zich bestaat op aarde evenmin als warmte of licht of welke kracht ook. Volgens de wetenschap zijn het allemaal wisselwerkingen. Als een gegeven hoeveelheid warmte met behulp van een stoommachine wordt omgezet in mechanische arbeid, spreken we van stoomkracht. Als een vallend lichaam onderweg een obstakel raakt en daardoor warmte en geluid opwekt, noemen we dat de kracht van de botsing. Als elektriciteit water ontleedt of een platinadraad verhit, spreken we van de kracht van het elektrische fluïdum. Als de stralen van de zon worden opgevangen door de bol van de thermometer en het kwik uitzet, spreken we van de calorische energie van de zon. Kortom, als de ene toestand van een bepaalde hoeveelheid beweging ophoudt, neemt een andere bewegingstoestand die gelijkwaardig is aan de voorafgaande zijn plaats in, en het gevolg van zo'n omzetting of wisselwerking is kracht. In alle gevallen waar zo'n omzetting, of de overgang van de ene bewegingstoestand in een andere, geheel afwezig is, is er geen kracht mogelijk. Laten we voor een ogenblik een volstrekt homogene toestand van het heelal aannemen, dan vervalt onze opvatting over kracht tot niets.

- (518) Zo wordt duidelijk dat de kracht, die door het materialisme als de oorzaak van de ons omringende verscheidenheid wordt beschouwd, in nuchtere werkelijkheid alleen maar een gevolg is van die verscheidenheid. Vanuit dit standpunt is kracht niet de oorzaak van beweging, maar een gevolg, terwijl de oorzaak van die kracht, of krachten, niet de substantie of de stof is, maar de beweging zelf. Men moet de stof dus laten varen en daarmee het grondbeginsel van het materialisme, dat onnodig is geworden, omdat kracht die is teruggebracht tot een toestand van beweging, geen enkel idee over de substantie kan geven. Als kracht het gevolg is van beweging, dan wordt het onbegrijpelijk *waarom die beweging een bewijs zou vormen voor de stof* en niet voor de geest of voor een spirituele essentie. Het is waar dat ons verstand zich geen beweging kan voorstellen zonder iets wat beweegt (en ons verstand heeft gelijk), maar de aard of het *esse* van dat iets wat beweegt, blijft voor de wetenschap geheel onbekend. De spiritist heeft in zo'n geval evenveel recht deze aan een 'geest' toe te schrijven, als een materialist aan scheppende en almachtige stof. Een materialist heeft op dit punt geen speciale voorrechten, en hij kan daarop ook geen enkele aanspraak maken. De wet van behoud van energie blijkt, zo beschouwd, in dit geval ongerechtvaardigde aanspraken te maken en beweringen te doen. Het 'grote dogma' – *geen kracht zonder stof en geen stof zonder kracht* – wordt onhoudbaar, en verliest geheel de plichtige betekenis die het materialisme eraan heeft proberen te hechten. De opvatting over kracht geeft nog steeds geen enkel idee over de stof en dwingt ons op

¹ De neutrale of laya-toestand.

geen enkele manier hierin ‘de oorsprong van alle oorsprongen’ te zien.¹

Men verzekert ons dat werkelijke wetenschap niet materialistisch is, en onze eigen overtuiging zegt ons dat ze dat niet kan zijn als haar kennis echt is. Daarvoor is een goede reden, die door enkele natuurkundigen en scheikundigen zelf goed wordt omschreven. De natuurwetenschappen *kunnen niet* hand in hand gaan met het materialisme. Als ze hun hoge roeping willen waarmaken, moeten de wetenschappers zelfs de mogelijkheid verwerpen dat materialistische leringen ook maar iets te maken hebben met de *atoom*-theorie. We zien dat Lange, Butlerov, Du Bois-Reymond – laatstgenoemde waarschijnlijk onbewust – en verschillende anderen dat hebben bewezen. Het wordt bovendien aangetoond door het feit dat Kaṇāda in India, en Leucippus, Democritus, en na hen Epicurus – de eerste atomisten in Europa – terwijl ze hun leer van vaste verhoudingen verkondigden, tegelijkertijd in *goden* en bovenzinnelijke entiteiten geloofden. Hun opvattingen over de stof verschilden dus van de nu heersende. Men moet ons toestaan onze bewering te verduidelijken in een korte samenvatting van de oude en hedendaagse opvattingen van de filosofie over atomen, en zo te bewijzen dat de atoomtheorie het materialisme vernietigt.

Volgens het standpunt van het materialisme, dat het begin van alles herleidt tot *stof*, bestaat het heelal in zijn geheel uit atomen en lege ruimte. Zelfs als men het door de Ouden onderwezen en nu door telescoop en microscoop volledig bewezen axioma dat de natuur een vacuüm verafschuwt, buiten beschouwing laat, kan men zich afvragen: wat is dan een atoom? Prof. Butlerov schrijft: (519)

De wetenschap antwoordt ons dat het een begrensde verdeling van de substantie is, het ondeelbare stofdeeltje. Als men de deelbaarheid van het atoom zou erkennen, komt dit neer op een erkenning van een oneindige deelbaarheid van de substantie, wat gelijkstaat met het reduceren van de substantie tot *niets*. Alleen al uit zelfbehoud kan het materialisme geen oneindige deelbaarheid erkennen, anders zou het voor altijd afscheid moeten nemen van zijn basisbeginsel en zo zijn eigen doodvonnis tekenen.

Büchner, bijvoorbeeld, verklaart als een echte dogmaticus van het materialisme dat ‘het aannemen van oneindige deelbaarheid absurd is, en neerkomt op twijfel aan het bestaan van de stof zelf’.² Zegt het materialisme dus dat het atoom ondeelbaar is? Goed dan.

¹ A.M. Butlerov, *Scientific Letters*.

² F.A. Lange, *History of Materialism*, deel 2, blz. 370; hij citeert Büchner.

Kijk nu eens tot welke opmerkelijke tegenspraak dit basisbeginsel van de materialisten leidt [schrijft Butlerov]. Het atoom is *ondeelbaar*, en tegelijkertijd weten we dat het *elastisch* is. Een poging om het van zijn elasticiteit te beroven is ondenkbaar; dat zou neerkomen op een absurditeit. *Volkomen inelastische atomen zouden nooit één enkele van die talrijke verschijnselen kunnen vertonen die aan daarmee in wisselwerking staande dingen worden toegeschreven.* Zonder elasticiteit zouden de atomen hun energie niet kunnen manifesteren, en de substantie van de materialisten zou geheel verstoken zijn van krachten. Als het heelal uit atomen is samengesteld, *moeten* deze atomen dus *elastisch zijn*. Hier stuiten we op een onoverkomelijke hinderpaal. Want wat zijn de vereisten voor het optreden van elasticiteit? Een elastische bal die een obstakel raakt, wordt platgedrukt en trekt zich samen, en dit zou onmogelijk zijn als deze bal niet uit deeltjes bestond waarvan de relatieve plaats op het moment van de botsing een tijdelijke verandering ondergaat. Men kan in het algemeen zeggen: er is geen elasticiteit mogelijk zonder verandering met betrekking tot de plaats van de samenstellende deeltjes van een elastisch lichaam. Dit betekent dat het elastische lichaam veranderlijk is en uit deeltjes bestaat; met andere woorden, dat elasticiteit *alleen* betrekking kan hebben *op lichamen die deelbaar zijn*. En het atoom is elastisch.¹

Dit is voldoende om aan te tonen hoe absurd het gelijktijdig aannemen van de ondeelbaarheid en van de elasticiteit van het atoom is. Het atoom is elastisch, *dus* het is deelbaar, en moet uit deeltjes of uit *sub*-atomen bestaan. En deze *sub*-atomen? Ze zijn óf inelastisch en hebben dan geen dynamische betekenis, óf ze zijn ook *elastisch*, en in dat geval zijn ze eveneens deelbaar. En zo ad infinitum. Maar oneindige deelbaarheid van atomen lost de stof op in eenvoudige krachtcentra, d.w.z. sluit de mogelijkheid uit om stof op te vatten als een *objectieve* substantie.

Deze vicieuze cirkel is het materialisme noodlottig. Het blijkt in zijn eigen netten gevangen te zitten, en er is geen uitweg uit het dilemma mogelijk. Als het zegt dat het atoom ondeelbaar is, zal de mechanica het de penibele vraag stellen: 'Waardoor beweegt het heelal dan, en hoe hangen de krachten ervan samen? Een wereld die is gebaseerd op volkomen *inelastische* atomen is als een machine zonder stoom, en is tot eeuwige stilstand gedoemd.'²

- (520) Aanvaardt men de uitleg en de leringen van het occultisme, en vervangt men de blinde inertie van de natuurwetenschap door de *intelligente actieve* machten achter de sluier van de stof, dan worden beweging en inertie aan die machten ondergeschikt. De hele wetenschap van het occultisme is gebaseerd op de leer van de bedrieglijke aard van de stof, en op de oneindige deelbaarheid van het atoom. Ze biedt eindeloze uitzichten op *substantie* die

¹ Butlerov, *Op.cit.*

² *Op.cit.*

in elke mogelijke toestand van ijlheid bezield wordt door de goddelijke adem van haar ziel, toestanden waarvan de meest spiritueel ingestelde scheikundigen en natuurkundigen nog niet eens dromen.

Bovengenoemde opvattingen werden verkondigd door wijlen prof. Butlerov, een academicus, de grootste scheikundige van Rusland, en zelfs in Europa een erkende autoriteit. Het is waar, hij verdedigde de verschijnselen van de spiritisten, de zogenaamde materialisaties waarin hij geloofde, evenals prof. Zöllner, prof. Hare, A. Russel Wallace, W. Crookes, en veel andere leden van de Royal Society dat nog steeds doen, hetzij openlijk of in het geheim. Maar zijn redenering in verband met de aard van de essentie die werkt achter de fysieke verschijnselen 'licht', 'warmte', 'elektriciteit', enz., is daarom niet minder wetenschappelijk en gezaghebbend, en is op dit geval precies van toepassing. De wetenschap heeft niet het recht de occultisten hun aanspraak te ontzeggen op een diepere kennis van de zogenaamde krachten, die volgens hen alleen maar de gevolgen zijn van oorzaken die werden opgewekt door machten die substantieel zijn, maar toch bovenzinnelijk, en die *niet behoren* tot enige soort stof waarmee zij (de wetenschappers) tot dusver bekend zijn. Het beste wat de wetenschap kan doen is een houding van 'ik weet het niet' aannemen en deze laten voortduren. Ze kan dan zeggen: 'Uw opvatting is evenmin bewezen als de onze, maar we bekennen dat we in werkelijkheid niets weten, noch over kracht of stof, noch over datgene wat ten grondslag ligt aan de zogenaamde wisselwerking van krachten. Alleen de tijd kan dus leren wie gelijk heeft en wie niet. Laten we geduldig wachten en beleefd blijven, in plaats van de spot met elkaar te drijven.'

Maar dit vereist een grenzeloze liefde voor de waarheid, en het opgeven van dat ongerechtvaardigde prestige van *onfeilbaarheid* dat wetenschappers genieten bij de onwetende en oppervlakkige, hoewel beschaafde meerderheid van het volk. Het samensmelten van de twee wetenschappen, de archaische en de hedendaagse, vereist in de eerste plaats dat men afstand doet van de huidige materialistische manier van denken. Het maakt een soort religieuze mystiek noodzakelijk en zelfs de studie van de oude magie, iets waar onze academici nooit aan zullen beginnen. De noodzaak hiervan is gemakkelijk te verklaren. Zoals in de oude alchemistische boeken de werkelijke betekenis van de daarin bedoelde substanties en elementen onder de belachelijkste metaforen verborgen is, zo zijn ook de fysieke, psychische en spirituele naturen van de elementen (bijvoorbeeld van vuur) in de *Veda's*, en vooral in de *Purāṇa's*, verborgen onder allegorieën die alleen voor ingewijden begrijpelijk zijn. Indien ze geen betekenis hadden, zouden al die lange legenden en allegorieën over de heiligheid van de drie soorten vuur en de 49 oorspronkelijke vuren – verpersoonlijkt als de zonen van Daksha's

dochters en de rishi's, de echtgenoten van deze dochters, 'die met de eerste zoon van Brahmā en zijn drie nakomelingen de 49 vuren vormen'¹ – inderdaad slechts een idiote woordenvloed zijn. Maar zo is het niet. Elk *vuur* heeft een eigen functie en betekenis in de werelden van het fysieke en het spirituele. Het staat bovendien in zijn *essentiële* aard in een bepaald verband met een van de psychische vermogens van de mens, afgezien nog van zijn duidelijk vaststaande scheikundige en natuurkundige vermogens als het in aanraking komt met de *aardse* gedifferentieerde stof. Over vuur op zich reikt de wetenschap geen ideeën aan, het occultisme en de religieuze wetenschap van de Ouden wel. Dit blijkt zelfs uit het sobere en opzettelijk versluierde taalgebruik van de *Purāṇa's*, waarin (zoals in het *Vāyu-Purāṇa*) veel eigenschappen van de *verpersoonlijkte* vuren worden verklaard. Zo is Pāvaka elektrisch vuur, of vaidyuta; Pavamāna, *het vuur dat wordt voortgebracht door wrijving*, of nirmathya; en is Śuchi het zonne- (of saurya) vuur.² Deze drie zijn de zonen van Abhimānin – Agni (vuur) – de oudste zoon van Brahmā en Svāhā. Men maakt Pāvaka bovendien tot de ouder van Kavyavāhana, *het vuur van de pitri's*, Śuchi tot de ouder van Havyavāhana, het vuur van de goden, en Pavamāna tot die van Saharaksha, het vuur van de asura's. Dit alles toont aan dat de schrijvers van de *Purāṇa's* volledig op de hoogte waren van de 'krachten' van de wetenschap en hun wisselwerking, en bovendien van de verschillende eigenschappen van laatstgenoemde in verband met die paranormale en fysieke verschijnselen waaraan nu geen geloof wordt gehecht en die de natuurwetenschap onbekend zijn.

Wanneer een oriëntalist – vooral een die tot het materialisme neigt – leest dat dit alleen maar benamingen van vuur zijn die worden gebruikt *bij invocaties* en rituelen, dan zal hij dit natuurlijk 'tāntrika-bijgeloof en misleiding' noemen. En hij let er meer op om spelfouten te vermijden, dan om aandacht te besteden aan de verborgen betekenis die aan de personificaties wordt gehecht, of om de verklaring ervan te zoeken in de wisselwerking van fysieke krachten, voor zover deze bekend zijn. Er wordt in feite zo weinig kennis aan de oude Indo-Europeanen toegeschreven dat zelfs opvallende passages zoals die in het *Vishṇu-Purāṇa*, onopgemerkt blijven. Maar wat kan deze zin betekenen?

Toen bestonden ether, lucht, licht, water, en aarde, elk voor zich verenigd met de eigenschappen geluid, enz., en ze waren te onderscheiden naar hun kenmerken, . . . maar omdat ze veel en verschillende energieën bezaten en omdat ze niet waren verbonden, *konden ze zonder samen te werken geen levende wezens scheppen*, omdat ze zich niet met elkaar hadden vermengd. Toen ze gingen samenwerken . . .

¹ *Vishṇu-Purāṇa*, 1:10; Wilson, deel 1, blz. 155-6.

² De 'drinker van de wateren' genoemd, omdat water door zonnewarmte verdampt.

namen ze door wederzijdse verbinding het karakter aan van een massa die één geheel vormt, en geleid wordt door de geest.¹

Dit betekent natuurlijk dat de schrijvers volledig op de hoogte waren van deze wisselwerking en goed bekend waren met de oorsprong van de kosmos uit het ‘ongescheiden beginsel’ – avyaktānugrahaṇa, zoals deze op parabrahman en mūlaprakṛiti samen betrekking heeft, en niet op ‘avyakta, *hetzij* eerste oorzaak, *of* stof’, zoals Wilson het weergeeft. De oude ingewijden kenden geen ‘wonderbaarlijke schepping’, maar onderwezen de evolutie van atomen (op ons fysieke gebied), en hun eerste differentiatie uit laya tot de protyle, zoals Crookes de stof of de oorspronkelijke substantie *aan de andere kant* van de nullijn veelbetekenend heeft genoemd: daar waar wij mūlaprakṛiti plaatsen, het ‘*wortel*-beginsel’ van de wereldstof en van alles in de wereld. (522)

Men kan dit gemakkelijk aantonen. Neem bijvoorbeeld de onlangs gepubliceerde catechismus van de Viśiṣṭādvaita-Vedānta,² een orthodox en exoterisch stelsel, dat echter volledig werd uiteengezet en onderwezen in de 11de eeuw (de stichter ervan, Rāmānujācārya, werd geboren in 1017 n.Chr.), in een tijd toen de Europese ‘wetenschap’ nog geloofde in de vierkante platte aarde van Cosmas Indicopleustes uit de 6de eeuw. Deze catechismus leert dat prakṛiti (natuur), vóór de evolutie begon, in een toestand van laya of volkomen homogeniteit verkeerde, omdat ‘de stof in twee toestanden bestaat, de sūkṣma of latente en ongedifferentieerde, en de sthūla of gedifferentieerde toestand’. Toen werd ze aṇu, atomair. De catechismus behandelt śuddha-sattva, ‘een substantie die niet is onderworpen aan de eigenschappen van de stof, waarvan deze geheel verschilt’, en voegt eraan toe dat uit deze substantie de lichamen van de bewoners van vaikunṭhaloka (de hemel van Viṣṇu), de goden, worden gevormd. Verder dat elk deeltje of atoom van prakṛiti, jīva (godelijk leven) bevat, en het śarīra (lichaam) is van die jīva die het bevat, terwijl elke jīva op zijn beurt het śarīra is van de hoogste geest, omdat ‘parabrahman elke jīva en ook elk stofdeeltje doordringt’. Hoe dualistisch en antropomorfistisch de filosofie van de Viśiṣṭādvaita misschien ook is – als men haar vergelijkt met die van de Advaita, de nondualisten – ze staat, wat logica en filosofie betreft, oneindig veel hoger dan de kosmogonie die wordt aanvaard door het christendom of door zijn grootste tegenstander, de hedendaagse wetenschap. De volgelingen van een van de grootste geesten die ooit op aarde verscheen, de aanhangers van de Advaita-Vedānta, worden *atheïsten* genoemd, omdat ze alles – behalve parabrahman, *waarvan er geen tweede is*, of absolute wer-

¹ 1:2; Wilson, deel 1, blz. 38.

² *A Catechism of the Viśiṣṭādvaita Philosophy of Śrī Rāmānujācārya*. Samengesteld op basis van de oorspronkelijke śāstra’s door pandit N. Bhāṣyaācārya, FTS, Adyar, 1887.

kelijkheid – als een illusie beschouwen. Toch zijn de wijste ingewijden en ook de grootste yogi's uit deze groep voortgekomen. De *Upanishads* bewijzen dat ze zonder twijfel niet alleen wisten wat de *causale* substantie bij de *gevolgen* van *wrijving* is, en dat hun voorouders bekend waren met het *omzetten van warmte in mechanische kracht*, maar ook dat ze bekend waren met de noumena van zowel elk spiritueel als elk kosmisch verschijnsel.

- (523) De jonge brahmaan die met het hoogst mogelijke judicium aan een universiteit of hogeschool van India afstudeert, die het leven ingaat als een MA en een LLB, met een reeks letters achter zijn naam van alfa tot omega, en met een minachting voor zijn nationale goden die evenredig is met de puntenwaardering die hij tijdens zijn opleiding in de natuurwetenschappen ontving, hoeft werkelijk slechts in het licht van laatstgenoemde, en met een open oog voor de wisselwerking tussen de fysieke krachten, bepaalde passages in zijn *Purāṇa's* te lezen, als hij zou willen ontdekken hoeveel méér zijn voorouders wisten dan hij ooit zal weten – tenzij hij een occultist wordt. Laat hij zijn aandacht richten op de allegorie van Purūravas en de hemelse gandharva¹, die eerstgenoemde voorzag van een vat vol hemels vuur. De oorspronkelijke manier om door wrijving vuur te maken wordt in de *Veda's* wetenschappelijk verklaard, en is vol betekenis voor wie tussen de regels leest. De tretāgni (de heilige triade van vuren), die wordt verkregen door het wrijven van stokjes gemaakt van het hout van de aśvattha-boom (de Bo-boom van wijsheid en kennis) – stokjes die 'evenveel vingerbreedten lang zijn als er lettergrepen zijn in de gāyatrī'² – moet een verborgen betekenis hebben, anders waren de schrijvers van de *Veda's* en de *Purāṇa's* geen heilige schrijvers maar bedriegers. De hindoe-occultisten zijn er een bewijs voor dat ze zo'n betekenis heeft, en alleen zij kunnen de wetenschap inlichten waarom en hoe 'het vuur, dat oorspronkelijk één was, in ons huidige manvantara tot een triade (tretā) werd gemaakt door de zoon van Ilā

¹ De gandharva van de *Veda* is de godheid die de geheimen van de hemel en de goddelijke waarheden kent en aan stervelingen onthult. *Kosmisch* gezien zijn de gandharva's de verzamelde machten van het zonnevuur, en vormen ze de krachten daarvan. *Psychisch* gezien zijn ze de intelligentie die in de *sushumṇa*, de zonnestraal, de hoogste van de zeven stralen, zetelt. *Mystiek* gezien zijn ze de occulte kracht in de soma (de maan, of maanplant) en de drank die ervan wordt gemaakt. *Fysiek* gezien zijn ze de waarneembare, en *spiritueel* gezien de noumenale oorzaken van *geluid* en de 'stem van de natuur'. Daarom worden ze de 6333 'hemelse zangers' genoemd en de musici van Indra's loka die (zelfs door hun aantal) de verschillende en talrijke geluiden in de natuur personifiëren, zowel boven als beneden. In de latere allegorieën zouden ze mystieke macht over vrouwen hebben, en *dol op ze zijn*. De esoterische betekenis is duidelijk. Ze zijn een van de vormen, zo niet de oervormen, van de engelen van Henoeh, de zonen van God, die zagen dat de dochters van de mensen mooi waren (*Gen.* 6), die met hen trouwden, en de dochters van de aarde de *geheimen van de hemel* onderwezen.

² *Vishṇu-Purāṇa*, 4:6; Wilson, deel 4, blz. 10.

(Vāch)',¹ de eerste vrouw na de zondvloed, de vrouw en dochter van Vairavasvata-manu. De allegorie is veelbetekenend, in welk *Purāṇa* men deze ook leest en bestudeert.

7

Een aanval door een wetenschapper op de krachttheorie van de wetenschap

We moeten nu de wijze woorden van verschillende (Engelse) wetenschappers citeren die in ons voordeel spreken. Terwijl hun uitspraken door enkelen 'uit principe' in de ban worden gedaan, worden ze door velen stilzwijgend goedgekeurd. Iedere occultist, en zelfs sommige niet-ingewijde lezers, zal erkennen dat een van hen bijna occulte leringen verkondigt, die in sommige opzichten identiek zijn met en vaak neerkomen op een openlijke erkenning van onze 'fohat en zijn zeven zonen' – de occulte gandharva's (524) van de *Veda*'s.

Als de niet-ingewijde lezers *The Popular Science Review*² opslaan, zullen ze daarin een artikel vinden van dr. B.W. Richardson, FRS, over 'Zonnekracht en aardkracht', waarin het volgende staat:

Nu de theorie dat alleen beweging de oorsprong is van alle soorten kracht weer de overheersende opvatting wordt, zou het bijna ketterij zijn om een debat te heropenen dat met algemene instemming al een tijdlang feitelijk schijnt te zijn afgesloten. Maar ik aanvaard het risico, en zal daarom uiteenzetten wat precies de opvattingen over de zonnekracht waren van de onsterfelijke ketter, van wie ik de naam aan de lezers heb toegefluisterd [Samuel Metcalfe]. Hij begint met de stelling waarover bijna alle natuurkundigen het eens zijn, dat er in de natuur twee agentia bestaan: stof, die weegbaar, zichtbaar en tastbaar is, en iets wat onweegbaar en onzichtbaar is en alleen kan worden waargenomen door de invloed ervan op de stof. Metcalfe beweert dat het onweegbare en actieve agens dat hij de 'caloric'³ noemt, *niet slechts een bewegingsvorm is*, geen trilling van de deeltjes weegbare stof, maar *zelf een stoffelijke substantie die vanuit de zon door de ruimte stroomt*,⁴

¹ *Op.cit.*; Wilson, deel 4, blz. 11.

² Deel 5, 1866, blz. 327-36.

³ Noot vert.: Afgeleid van het Franse 'calorique', de naam die Lavoisier gaf (1792) aan een verondersteld elastisch fluïdum waaraan de verschijnselen van warmte werden toegeschreven. Eerder ook 'warmtestof' genoemd.

⁴ Niet alleen 'door de ruimte', maar elk punt van ons zonnestelsel vullend, want ze is als het ware de fysieke neerslag van de ether, de *bekleding* ervan op ons gebied. Ether dient namelijk nog andere kosmische en aardse doeleinden dan als het 'agens' op te treden voor het overbrengen van licht. Hij is het astrale fluïdum of het 'licht' van de kabbalisten, en de 'zeven stralen' van de Zon-Vishṇu.

de lege ruimten tussen de deeltjes van vaste lichamen vult, en die het gevoel geeft van wat men warmte noemt. De aard van de caloric of zonnekracht wordt door hem op de volgende uitgangspunten gebaseerd:

1. Ze kan aan andere lichamen worden toegevoegd en onttrokken, en met wiskundige precisie worden gemeten.
2. Ze vergroot het volume van lichamen, die weer in omvang verminderen als ze eraan wordt onttrokken.
3. Ze verandert de vorm, eigenschappen, en toestand van alle andere lichamen.
4. Ze *gaat door middel van straling door het meest volkomen vacuüm*¹ heen dat kan worden gevormd, en brengt hierin op de thermometer dezelfde gevolgen teweeg als in de atmosfeer.
5. Ze oefent mechanische en scheikundige krachten uit die door niets kunnen worden bedwongen, zoals in vulkanen, het ontploffen van kruit, en andere explosieve verbindingen.

6. Ze werkt op een waarneembare manier in op het zenuwstelsel, en brengt hevige pijn teweeg; bij overdaad worden de weefsels aangetast.

(525) Tegen de trillingstheorie voert Metcalfe verder aan dat als de caloric *alleen maar een eigenschap of kenmerk was*, ze het volume van andere lichamen niet zou kunnen vergroten. Voor dit doel moet ze zelf volume hebben, ruimte innemen, en daarom een stoffelijk agens zijn. Als de caloric *alleen het gevolg van een trillende beweging* bij de deeltjes van weegbare stof was, *zou ze niet van warme lichamen kunnen uitstralen* zonder tegelijkertijd de trillende deeltjes uit te zenden. Maar het is een bekend feit dat warmte kan uitstralen van stoffelijke weegbare substantie zonder dat deze substantie aan gewicht verliest. . . . Met deze opvatting over de stoffelijke aard van de caloric, of zonnekracht, en vast overtuigd dat ‘alles in de natuur opgebouwd is uit twee soorten stof, de ene in essentie actief en etherisch, de andere passief en bewegingloos’,² legde Metcalfe de basis voor de hypothese dat de zonnekracht, of caloric, een op zichzelf werkend beginsel is. Hij denkt dat ze haar eigen deeltjes afstoot, en affiniteit heeft voor de deeltjes van alle weegbare stof; ze trekt de deeltjes van weegbare stof aan met krachten die omgekeerd evenredig zijn met het kwadraat van de afstand. Ze werkt dus *door middel van* weegbare stof. Als de ruimte van het heelal alleen met caloric, of zonnekracht, was gevuld (zonder weegbare stof), zou de caloric ook inactief zijn en een grenzeloze oceaan van krachteloze latente ether vormen, omdat ze niets zou hebben om op in te werken, terwijl de weegbare stof, hoe passief die uit zichzelf ook is, ‘bepaalde eigen-

¹ Waarom heeft men dan etherische golven nodig voor het overbrengen van licht, warmte, enz., als *deze* substantie door een vacuüm kan gaan?

² En hoe zou het anders kunnen zijn? Grove *weegbare* stof is het lichaam, het omhulsel van stof of substantie, het vrouwelijke passieve beginsel; en deze kracht van fohat is het tweede beginsel, prāṇa, het mannelijke en het actieve. Op onze bol is deze substantie het tweede beginsel van het zevenvoudige *element* – aarde; in de atmosfeer is ze dat van *lucht*, het kosmische grove lichaam. In de zon wordt ze het *zonnelichaam* en dat van de zeven stralen; in de sterrenruimte komt ze overeen met een ander beginsel, enz. Alleen het geheel is een homogene eenheid, alle delen zijn differentiaties.

schappen heeft waardoor ze de werking van de caloric verandert en beheerst. Beide zijn gebonden aan onveranderlijke wetten die hun oorsprong vinden in de onderlinge relaties en de specifieke eigenschappen van elk.'

En hij formuleert een wet waarvan hij gelooft dat deze absoluut geldt, en die hij als volgt uitdrukt:

'Door de aantrekking die de caloric uitoefent op de weegbare stof, verenigt zij alle dingen en houdt ze bij elkaar; door haar zelf-afstotende werking scheidt zij alle dingen en doet ze uitzetten.'

Dit is natuurlijk bijna de occulte verklaring voor cohesie. Dr. Richardson vervolgt:

Zoals ik al heb gezegd, heeft de moderne leer de neiging te steunen op de hypothese . . . dat warmte beweging is, of, misschien beter uitgedrukt, een specifieke bewegingskracht of -vorm.¹

Maar deze hypothese moet, hoe populair ze ook is, niet worden aanvaard met uitsluiting van de eenvoudiger opvattingen over de stoffelijke aard van de zonnekracht, en over haar invloed bij het veranderen van de toestanden van de stof. *We weten nog niet genoeg om dogmatisch te kunnen zijn.*²

. . . De hypothese van Metcalfe over de zonnekracht en de aardkracht is niet alleen heel eenvoudig, maar ook heel boeiend . . . Er zijn hier twee elementen in het heelal, het ene is weegbare stof . . . Het tweede element is de allesdoor-dringende ether, het zonnevuur. Het heeft *geen gewicht, substantie, vorm, of kleur; het is oneindig deelbare stof*, en de deeltjes ervan stoten elkaar af. Het is zo ijl dat we geen woord hebben, behalve ether³, om het uit te drukken. Het door-dringt en vult de ruimte, maar op zichzelf is ook dit element in rust – dood.⁴ We brengen de twee elementen, de inerte stof en de zelf-afstotende ether [?] samen, en daarna wordt dode [?] weegbare stof tot leven gewekt [*weegbare stof kan inert zijn, maar nooit dood – dit is een occulte wet.* – HPB]; de ether [*het tweede beginsel van de ether.* – HPB] doordringt de deeltjes van de weegbare substantie, verenigt zich zodoende met de weegbare deeltjes en houdt ze in een massa bij-

(526)

¹ Of de weerkaatsing, en voor *geluid* de weerklank, *op ons gebied* van dat wat op hogere gebieden een eeuwige beweging van die *substantie* is. Onze wereld en onze zintuigen *zijn* onophoudelijk slachtoffer van māyā.

² Dat is een eerlijke erkenning.

³ Toch is het geen *ether*, maar slechts een van de beginselen van de ether; laatstgenoemde is zelf een van de *beginselen van ākāśa*.

⁴ Zo doordringt ook prāṇa (jīva) het hele levende lichaam van de mens: maar op zichzelf, zonder een atoom om op in te werken, zou deze *in rust* – dood – zijn. Deze zou in laya zijn, of zoals Crookes het uitdrukt 'opgesloten in de protyle'. Het is de werking van fohat op een samengesteld of zelfs een enkelvoudig lichaam die leven voortbrengt. Als een lichaam sterft, gaat het over in dezelfde polariteit als zijn mannelijke energie en het stoot daarom het actieve agens af, dat, omdat het zijn greep op het *geheel* verliest, zich aan de delen of moleculen vasthecht. Deze werking noemt men scheikundig. Viṣṇu, de instandhouder, verandert zich in Rudra-Śiva, de vernietiger – een verband dat aan de wetenschap onbekend schijnt te zijn.

een, houdt ze verenigd samen. Ze worden in de ether opgelost.

Volgens de hier besproken theorie strekt deze verspreiding door de ether van vaste weegbare stof zich uit tot alles wat op dit ogenblik bestaat. De ether doordringt alles. Het menselijk lichaam zelf is geladen met ether [of, beter gezegd, astraal licht. – HPB]. Zijn kleinste deeltjes worden erdoor bij elkaar gehouden. De plant verkeert in dezelfde toestand. Voor de meest vaste aarde, rots, diamant, het hardste kristal, metaal, geldt hetzelfde. Maar er zijn verschillen in het vermogen van diverse soorten weegbare stof om zonnekracht op te nemen; hierop berusten de verschillende veranderende toestanden van de stof: de vaste, de vloeibare, de gasvormige. Vaste lichamen hebben meer caloric aangetrokken dan vloeibare lichamen, vandaar hun sterke *cohesie*. Wanneer men een hoeveelheid gesmolten zink over een vaste zinken plaat uitgiet, wordt het gesmolten zink even vast, omdat er een toevoer is van caloric van het vloeibare naar het vaste, en bij het gelijkmaken worden de deeltjes die eerst los of vloeibaar waren, nauwer bijeengebracht . . . Metcalfe zelf staat stil bij de bovengenoemde verschijnselen, en verklaart ze uit het beginsel van eenheid van handeling dat al is toegelicht. Bij het toelichten van de dichtheden van verschillende lichamen vat hij zijn argumentatie in heel duidelijke bewoordingen samen. ‘Hardheid en zachtheid, vastheid en vloeibaarheid, zijn geen essentiële toestanden van lichamen, maar hangen af van het relatieve aandeel van de etherische en de weegbare stof waaruit ze zijn samengesteld. Het meest elastische gas kan in een vloeibare vorm worden omgezet door het onttrekken van caloric, en vervolgens in een vaste stof. De deeltjes van die stof zouden zich dan samenhechten met een kracht die evenredig is met hun toegenomen affiniteit voor caloric. Anderzijds wordt door toevoeging van een voldoende hoeveelheid van hetzelfde beginsel aan de hardste metalen hun aantrekking tot de caloric verminderd als men ze laat uitzetten tot de gasvormige toestand, en hun cohesie wordt vernietigd.’

Nadat hij zo de *heterodoxe* opvattingen van de grote ‘ketter’ uitvoerig heeft geciteerd – opvattingen die alleen maar hier en daar een kleine verandering van woorden behoeven – geeft dezelfde eminente wetenschapper, ontegenzeglijk een originele denker met ruime opvattingen, een samenvatting van die denkbeelden, en vervolgt:

(527) Ik zal niet lang uitweiden over deze vereniging van zonnekracht en aarde, die door deze theorie wordt geïmpliceerd. Maar ik kan eraan toevoegen dat we hieruit, of uit de hypothese van alleen maar beweging als kracht, en van kracht zonder substantie, als de best mogelijke benadering van de waarheid over dit onderwerp – het ingewikkeldste en diepzinnigste van alle onderwerpen – de volgende conclusies kunnen trekken.

(a) De ruimte tussen de sterren, tussen de planeten, tussen de stof en tussen de organismen, is geen vacuüm, maar is gevuld met een ijl fluïdum of gas, dat we bij gebrek aan een beter woord¹ nog steeds evenals de Ouden, aith-ur – zonnevuur,

¹ Tenzij men de occulte benamingen van de kabbalisten overneemt!

AETHER, kunnen noemen. Dit fluïdum, dat onveranderlijk van samenstelling, onverwoestbaar en onzichtbaar¹ is, doordringt alles en alle [weegbare – HPB] stof²; de kiezelsteen in de stromende beek, de boom die eroverheen hangt, de mens die ernaar kijkt, zijn in verschillende mate met ether geladen; de kiezelsteen minder dan de boom, de boom minder dan de mens. Alles op de planeet is op dezelfde manier geladen! Een wereld die is opgebouwd in een etherisch fluïdum, en zich door een zee daarvan beweegt.

(b) De ether, wat zijn aard ook is, komt van de zon en van de zonnen;³ de zonnen zijn de voortbrengers ervan, de voorraadschuren en de verspreiders ervan.⁴

(c) Zonder ether zou er geen beweging kunnen zijn; zonder ether zouden de deeltjes van de weegbare stof niet over elkaar kunnen glijden; zonder ether zou er geen impuls zijn om die deeltjes tot activiteit aan te zetten.

(d) Ether bepaalt de gesteldheid van lichamen. Als er geen ether zou zijn, zou er geen verandering in de gesteldheid van de substantie kunnen zijn. Water zou bijvoorbeeld alleen als een substantie kunnen bestaan, compacter en onoplosbaarder dan we ons kunnen voorstellen. Het zou zelfs nooit ijs, nooit een vloeistof, of damp kunnen zijn, als er geen ether was.

(e) Ether verbindt zon met planeet, planeet met planeet, mens met planeet, mens met mens. Zonder ether zou er in het heelal geen communicatie kunnen zijn; geen licht, geen warmte, geen bewegingsverschijnselen.

We zien dus dat de ether en de *elastische* atomen, volgens de *mechanische* opvatting van het heelal, de geest en ziel van de kosmos zijn, en dat de theorie – op welke manier en in welke gedaante deze ook wordt gegeven – de wetenschappers altijd meer ruimte laat om te speculeren (528) voorbij de grens die door het hedendaagse materialisme – of noem het liever, om nauwkeuriger te zijn, *agnosticisme*⁵ – wordt getrokken dan die

¹ Alleen tijdens manvantarische perioden ‘onveranderlijk’, waarna het weer opgaat in mūlaprakriti; voor altijd ‘onzichtbaar’ wat zijn eigen essentie betreft, maar waar te nemen in zijn weerspiegelde glans, die door de hedendaagse kabbalisten het astrale licht wordt genoemd. Toch bewegen bewuste en verheven wezens, bekleed met diezelfde essentie, zich erin.

² Men moet er (weegbaar) aan toevoegen, om haar te onderscheiden van die *ether* die nog altijd stof is, hoewel een substraat.

³ De occulte wetenschappen keren de bewering om, en zeggen dat de zon, en alle zonnen, *uit de ether* komen, en bij de manvantarische dageraad uit de *centrale zon* emaneren.

⁴ Hier moeten we beslist met de geleerde van mening verschillen. Laten we bedenken dat deze aether – of met deze term nu ākāśa wordt bedoeld, of zijn lagere beginsel, ether – zevenvoudig is. Ākāśa is Aditi in de allegorie, en de moeder van Mārtāṇḍa (de zon), de devamātri – ‘moeder van de goden’. In het zonnestelsel is de zon haar buddhi en vāhana, het voertuig, en dus het zesde beginsel. In de kosmos zijn alle zonnen het kāmārūpa van ākāśa, en dat geldt ook voor de onze. Alleen als sūrya (de zon) als individuele entiteit in zijn eigen rijk wordt beschouwd, is hij het zevende beginsel van het grote lichaam van *stof*.

⁵ Grof maar oprecht materialisme is eerlijker dan hedendaags agnosticisme met een

waarvan de meerderheid gebruikmaakt. Of het nu gaat om atomen, ether of beide, de hedendaagse speculaties kunnen zich niet aan de denkwereld van de Ouden onttrekken, en laatstgenoemde was doortrokken van het oude occultisme. De golftheorie of de deeltjestheorie – het is allemaal hetzelfde. Het is speculatie vanuit het gezichtspunt van de verschijnselen, niet vanuit de kennis van de essentiële aard van de *oorzaak* en de *oorzaken*. Als de hedendaagse wetenschap haar toehoorders de laatste resultaten van Bunsen en Kirchhoff heeft uitgelegd, en de zeven kleuren heeft laten zien, de ‘hoofdkleur’ van een straal die in een vaste volgorde op een scherm wordt ontleed, en de verschillende lengten van de lichtgolven heeft beschreven, wat heeft ze dan bewezen? Ze heeft haar reputatie van mathematische *nauwkeurigheid* bevestigd door zelfs de lengte van een lichtgolf te meten – ‘die varieert van ongeveer één 760.000.000ste deel van een millimeter aan het rode einde van het spectrum tot ongeveer één 393.000.000ste deel van een millimeter aan het violette einde’.¹ Maar al wordt de nauwkeurigheid van de berekening wat betreft het *effect* op de lichtgolf zo bewezen, toch moet de wetenschap erkennen dat men *gelooft* dat de *kracht* (die de *veronderstelde oorzaak* is) ‘onvoorstelbaar kleine golvingen’ veroorzaakt in de *een of andere* middenstof – ‘die in het algemeen als identiek wordt beschouwd met de etherische middenstof’² – en die middenstof zelf is nog steeds slechts een ‘*hypothetisch* agens’!

Het pessimisme van Auguste Comte met betrekking tot de onmogelijkheid om ooit de scheikundige samenstelling van de zon te kennen, is niet, zoals wordt beweerd, 30 jaar later door Kirchhoff weggenomen. De spectroscop heeft ons geholpen om in te zien dat de elementen waarmee de hedendaagse scheikundige vertrouwd is, *naar alle waarschijnlijkheid* in het uiterlijke kleed van de zon aanwezig *moeten* zijn – *niet in de zon zelf*. Terwijl de natuurkundigen dit ‘kleed’, de kosmische sluier van de zon, voor de zon zelf hielden, hebben ze verklaard dat zijn lichtgevende eigenschap is toe te schrijven aan *verbranding* en *hitte*, en hebben ze het vitale beginsel van die lichtgevende ster ten onrechte voor iets zuiver *stoffelijks* aangezien, en dit

Januskop. Het *monisme* is de hypocriet van de hedendaagse filosofie, die de psychologie en het idealisme een farizeeërsgesicht toekeert, en zijn ware gezicht van een Romeinse augur minachtend naar het materialisme toekeert. De monisten zijn erger dan de materialisten, omdat laatstgenoemden, terwijl ze het heelal en de psychospirituele mens vanuit hetzelfde ontkennende standpunt beschouwen, hun zaak veel minder geloofwaardig naar voren brengen dan sceptici zoals Tyndall of zelfs Huxley. Herbert Spencer, Bain en Lewes zijn gevaarlijker voor de universele waarheden dan Büchner.

¹ A. Winchell, *World-Life*, blz. 37.

² *Op.cit.*, blz. 38.

‘chromosfeer’ genoemd.¹ We hebben tot dusver alleen hypothesen en theorieën, maar volstrekt geen wetten.

8

Levenskracht of zwaartekracht?

(529)

De *onweegbare* fluïden hebben hun tijd gehad; over ‘mechanische krachten’ wordt minder gesproken. De wetenschap heeft deze laatste kwart eeuw een nieuw gezicht gekregen; maar de zwaartekracht is gebleven, en dankt haar leven aan nieuwe combinaties, nadat de oude haar bijna hadden gedood. De zwaartekracht mag dan heel goed overeenkomen met wetenschappelijke hypothesen, maar de vraag is of ze even goed overeenkomt met de waarheid, en een feit in de natuur weergeeft. Aantrekkingskracht alleen is *niet* voldoende om zelfs maar de beweging van planeten te verklaren; hoe denkt ze dan de draaiende beweging in de uitgestrekte ruimte te kunnen verklaren? Aantrekkingskracht alleen zal nooit alle leemten vullen, tenzij men een speciale impuls aanneemt voor elk hemellichaam, en aantoonst dat de rotatie van elke planeet met haar satellieten is toe te schrijven aan *één bepaalde oorzaak*, gecombineerd met de aantrekkingskracht. En volgens een astronoom² zou de wetenschap zelfs dan die oorzaak moeten noemen.

Het occultisme en alle filosofen uit de oudheid hebben die al eeuwenlang aangegeven, maar al dat soort opvattingen worden nu ontzenuwd bijgeloof genoemd. De ‘buiten-kosmische’ God heeft elke mogelijkheid tot geloof in *binnen-kosmische* intelligente krachten gedood, maar wie of wat is dan de oorspronkelijke *stuwkracht* van die beweging? ‘Als we de oorzaak, *unique et spéciale*, die stuwt, te weten zijn gekomen, zullen we deze kunnen combineren met de oorzaak die aantrekt’, zegt Francoeur. En verder: ‘Aantrekking tussen de hemellichamen is alleen maar afstoting; het is *de zon die ze onophoudelijk voortdrijft*, want anders zou hun beweging ophouden.’³

Als deze theorie over de zonnekracht als oorspronkelijke oorzaak van al het leven op aarde en alle beweging aan de hemel ooit wordt aanvaard, en als die andere veel gedurfdere theorie van Herschel over bepaalde orga-

¹ Zie *Five Years of Theosophy*, de artikelen ‘Do the adepts deny the nebular theory?’ en ‘Is the sun merely a cooling mass?’ voor de ware occulte leer; opgenomen in *H.P. Blavatsky: Geselecteerde artikelen*, 2:221-35.

² L.B. Francoeur, *Philosophie naturelle*, art. 142.

³ L.B. Francoeur, *Uranographie, ou traité élémentaire d’astronomie*, 1853, blz. 342; zoals geciteerd door De Mirville, *Des esprits*, deel 4, blz. 145.

(530) nismen in de zon zelfs maar als voorlopige hypothese wordt aanvaard, dan zullen onze leringen waar blijken te zijn, en zal men hebben bewezen dat de esoterische allegorie waarschijnlijk miljoenen jaren vóór was op de hedendaagse wetenschap, want dit zijn de oude leringen. Mārtāṇḍa (de zon) bewaakt en bedreigt zijn zeven broers, de planeten, zonder de centrale plaats te verlaten waarheen zijn moeder, Aditi, hem heeft verbannen; 'hij achtervolgt ze, en draait langzaam om zijn as . . . en volgt ze van verre, terwijl hij in dezelfde richting draait als zij op het pad dat hun huizen omringt', ofwel in hun baan.¹ Het zijn de fluïden of emanaties van de zon die in het zonnestelsel alle beweging voortbrengen en alles tot leven wekken. Het zijn aantrekking en afstoting, niet zoals deze door de hedendaagse natuurkunde en volgens de wet van de zwaartekracht worden opgevat, maar in harmonie met de *wetten van de manvantarische beweging*, ontworpen vanaf de eerste samdhyā, de dageraad van het opnieuw opbouwen van het stelsel en het *hervormen* ervan op een hoger niveau. Deze wetten zijn onveranderlijk, maar de beweging van alle lichamen – die verschillend is en met elke *kleine kalpa* verandert – wordt geregeld door de *bewegers*, de intelligenties binnen de kosmische ziel. Hebben we dan zo'n ongelijk als we dit alles geloven? Hier is een hedendaagse eminente wetenschapper die, als hij over vitale elektriciteit spreekt, taal gebruikt die veel meer verwant is aan het occultisme dan aan het hedendaagse materialistische denken. We verwijzen de sceptische lezer naar het artikel 'The source of heat in the sun' door Robert Hunt, FRS. Deze zegt over het lichtgevende omhulsel van de zon en het 'merkw aardige vlokkige uiterlijk' daarvan:

Arago stelde voor dit omhulsel de fotosfeer te noemen, een naam die nu algemeen is aanvaard. De oppervlakte van deze fotosfeer werd door de oude Herschel vergeleken met parelmoer. . . . Het lijkt op de oceaan op een rustige zomerdag, als zijn oppervlak een beetje wordt gerimpeld door een zachte bries. . . . Nasmyth heeft een verschijnsel ontdekt, merkw aardiger dan men ooit had verwacht . . . eigenaardige lensvormige objecten . . . als 'wilgenbladeren' . . . van verschillende grootte . . . op geen enkele manier gerangschikt . . . die elkaar in alle richtingen kruisen . . . met onderling onregelmatige bewegingen. . . . Men ziet ze elkaar naderen en zich van elkaar verwijderen, en soms nieuwe standen ten opzichte van elkaar innemen, en daarom . . . werden ze vergeleken met een dichte school vissen, waarop ze inderdaad lijken. . . . De omvang van deze objecten geeft een groots beeld van de enorme schaal waarop fysieke (?) werkingen in de zon plaatsvinden. Ze moeten niet minder dan 1000 mijl lang zijn en twee tot driehonderd mijl breed. *De meest waarschijnlijk veronderstelling die men met betrekking tot die blad- of lensvormige objecten heeft gemaakt, is dat de fotosfeer*² een reusachtige oceaan is van

¹ Zie de toelichting op stanza 4, deel 1, blz. 131.

² En ook de *centrale massa*, zoals men zal ontdekken, of beter gezegd het centrum

gasvormige stof [welk soort 'stof'?] . . . in een toestand van hevige [schijnbare] gloeiing, en dat ze perspectivische projecties zijn van de vlammenzeeën.¹

Zonne'vlammen' gezien door telescopen zijn *weerkaatsingen*, zegt het occultisme. Maar zie in deel 1 wat de occultisten hierover te zeggen hebben.²

Wat ze ook zijn [die vlammenzeeën], *het is duidelijk dat ze de directe bronnen van zonnewarmte en zonlicht zijn*. We hebben hier een omhulsel van lichtgevende stof,³ dat vol machtige energieën heen en weer beweegt, en, door zijn beweging door te geven aan de etherische middenstof in de sterrenruimte, in verafgelegen werelden warmte en licht voortbrengt. We hebben gezegd dat die vormen werden vergeleken met bepaalde organismen, en Herschel zegt: 'Hoewel het te gewaagd zou zijn om te beweren dat zulke structuren *leven* [waarom zouden ze niet kunnen leven?],⁴ weten we niettemin dat levensactiviteit zowel warmte, licht, als elektriciteit kan ontwikkelen.' *Kan het zijn dat er in deze mooie gedachte waarheid schuilt? Is het mogelijk dat het kloppen van de vitale stof in de centrale zon van ons stelsel de bron is van al dat leven waarvan de aarde wemelt, en dat zich ongetwijfeld ook over de andere planeten verspreidt, waarvan de zon de machtige dienaar is?*⁵ (531)

Het occultisme beantwoordt deze vragen bevestigend, en eens zal de wetenschap ontdekken dat dit zo is.

Hunt schrijft verder op blz. 156:

Maar als we leven – levenskracht – als een vermogen beschouwen dat veel verhevener is dan licht, warmte, of elektriciteit, en dat in feite *over al deze een overheersende macht kan uitoefenen* [dit is zuiver occult], dan zijn we ongetwijfeld geneigd met tevredenheid die speculatie te bezien die veronderstelt dat de fotosfeer de oorspronkelijke zetel van levenskracht is, en met dichterlijk genoegen die *hypothese* te beschouwen die de zonne-energieën met LEVEN in verband brengt.

Zo hebben we een belangrijke wetenschappelijke bevestiging voor een van onze fundamentele leringen, nl. (a) dat de zon de voorraadschuur van de levenskracht is, die in feite het noumenon van elektriciteit is; (b) dat uit zijn mysterieuze, nooit te doorgronden diepten die levensstromen voortkomen die door de ruimte en door het organisme van ieder levend wezen op aarde trillen. Want lees wat een andere eminente natuurkundige zegt, die dit (ons levensfluidum) 'zenuw-ether' noemt. Verander een paar zinnen in het artikel waarvan nu passages volgen, en u heeft nog een *quasi occulte*

van de weerkaatsing.

¹ *The Popular Science Review*, deel 4, jan. 1865, blz. 148.

² Zie dit deel, blz. 316-7, 596-611.

³ Die 'stof' is als een weerkaatsing in een spiegel van de vlam van een 'lichtgevende' lampenpit.

⁴ Zie *Five Years of Theosophy*, 1885, blz. 258 – het antwoord op deze speculatie van J. Herschel; zie H.P. Blavatsky: *Geselecteerde artikelen*, 2:232.

⁵ *The Popular Science Review*, deel 4, jan. 1865, blz. 149.

verhandeling over levenskracht. Deze keer is het opnieuw dr. B.W. Richardson, FRS, die in *The Popular Science Review*¹ zijn opvatting over ‘zenuw-ether’ geeft, evenals hij dat over ‘zonnekracht en aardkracht’ deed:

De gedachte die men met deze theorie probeerde over te brengen is dat er tussen de moleculen van de stof, vast of vloeibaar, waaruit de zenuwstelsels, en in feite alle organische delen van een lichaam zijn samengesteld, een verfijnde ijle middenstof bestaat, damp- of gasvormig, die de moleculen in een toestand houdt die geschikt is voor inwerking op elkaar en voor schikking en herschikking van vorm; een middenstof waardoor alle beweging wordt overgebracht, waardoor het ene orgaan of deel van het lichaam in verbinding blijft staan met andere delen, en waardoor de levende buitenwereld in verbinding staat met de levende mens; een middenstof die door haar aanwezigheid de levensverschijnselen zichtbaar maakt; en wanneer ze geheel afwezig is, is het lichaam in feite dood.

En dan gaat het hele zonnestelsel in pralaya – had de schrijver eraan kunnen toevoegen. Maar laten we verder lezen:

Ik gebruik het woord *ether* in de algemene betekenis van een heel ijle damp- of gasvormige stof. Kortom, ik gebruik het zoals een astronoom het gebruikt als hij spreekt over de ether van de ruimte, waarmee hij een ijle maar materiële middenstof bedoelt . . . Als ik spreek over een *zenuw-ether*, zeg ik niet dat de ether alleen in het zenuwweefsel bestaat; ik geloof werkelijk dat hij een speciaal deel van het zenuwstelsel is. Maar evenals de zenuwen door alle weefsels gaan die vermogens van beweging en waarneming hebben, zo dringt de zenuw-ether in al zulke organen door. En omdat de zenuw-ether volgens mij een rechtstreeks voortbrengsel van het bloed is, kunnen we hem beschouwen als een deel van de atmosfeer van het bloed . . .

(532) Het bewijs voor het bestaan van een elastische middenstof die de zenuwstof doordringt en die kan worden beïnvloed door eenvoudige druk, is volstrekt overtuigend. . . .

In het zenuwweefsel bestaat ongetwijfeld een echt zenuwfluidum, *zoals onze voorgangers* verkondigden.² De exacte chemische [?]³ samenstelling van dit fluidum is nog niet goed bekend; de fysieke eigenschappen ervan zijn nog weinig bestudeerd. Of het zich in stromen beweegt, weten we niet; of het circuleert, weten we niet; of het in centra wordt gevormd en vandaar naar de zenuwen gaat, of dat het overall wordt gevormd waar het bloed de zenuw binnenkomt, weten we niet. Waarvoor het fluidum precies wordt gebruikt, weten we daarom evenmin.

Ik denk dat het eigenlijke fluidum van de zenuwstof op zich niet voldoende is om te fungeren als de ijle middenstof die de uiterlijke en de innerlijke wereld van mens en dier met elkaar verbindt. Ik denk – en dit is de wijziging die ik voorstel in de oude theorie – dat er tijdens het leven een andere vorm van stof aanwezig moet zijn, een stof die verkeert in de toestand van damp of gas, die het hele zenuw-

¹ Deel 10, 1871, blz. 379-87.

² Paracelsus onder andere, die het liquor vitae en archaeus noemde.

³ Veeleer *alchemistische* ‘samenstelling’.

stelsel doordringt, die elke molecule van het zenuwweefsel *als een atmosfeer*¹ omhult, en die de middenstof is van alle beweging die van en naar de zenuwcentra wordt overgebracht . . .

Wanneer het iemand eenmaal duidelijk is geworden dat er tijdens het leven *in het dierlijk lichaam een fijn verdeelde vorm van stof is*, een damp die alle delen vult – en zelfs in sommige delen is opgeslagen; een stof die voortdurend door de levensprocessen wordt vernieuwd; een stof waarvan hij zich even gemakkelijk kan ontdoen als van de adem, nadat deze zijn doel heeft gediend – dan begint er voor hem een nieuw licht te dagen.

Er wordt ongetwijfeld een nieuw licht geworpen op de wijsheid van het oude en middeleeuwse occultisme en zijn aanhangers. Ruim 300 jaar geleden, in de 16de eeuw, schreef Paracelsus immers hetzelfde, en wel op de volgende manier:

De hele microkosmos bevindt zich potentieel in de liquor vitae, een zenuw-vluidum . . . dat de aard, het karakter, en de essentie van wezens omvat . . . De archaëus of liquor vitae is een essentie die gelijkmatig is verdeeld in alle delen van het menselijk lichaam . . . De spiritus vitae vindt zijn oorsprong in de spiritus mundi. Omdat hij een *emanatie van laatstgenoemde is*, bevat hij de elementen van alle kosmische invloeden, en is zo de oorzaak waardoor de werking van de sterren (kosmische krachten) op het onzichtbare lichaam van de mens [zijn vitale līṅgaśārīra] kan worden verklaard.²

Als dr. Richardson alle geheime boeken van Paracelsus had bestudeerd, zou hij niet zo vaak moeten bekennen ‘we weten het niet’, ‘het is ons niet bekend’, enz. Ook zou hij de volgende zin nooit hebben uitgesproken, waarin hij de beste gedeelten van zijn onafhankelijke *herontdekking* herroept:

Er moet worden benadrukt dat deze gedachtegang niet méér omvat dan de theorie (533) van het bestaan van de ether die de ruimte zou doordringen . . . Men kan misschien zeggen dat deze universele ether het hele organisme van het dierlijk lichaam doordringt, van buitenaf, en ook als onderdeel van elk orgaan. Deze opvatting zou, *als ze waar was* [!!], een fysiek ontdekt pantheïsme inhouden. Ze is niet waar, omdat ze de individualiteit van elk individueel wezen teniet zou doen.³

We kunnen dat niet inzien, en *we weten* dat het niet zo is. Het pantheïsme kan ‘fysiek worden *herontdekt*’. In de hele oudheid kende men het, zag en voelde men het. Het pantheïsme manifesteert zich in het uitgestrekte uitspannel van de sterrenhemel, in het ademen van de zeeën en oceanen en het

¹ ‘Deze levenskracht . . . straalt om de mens heen als een lichtgevende bol’, zegt Paracelsus in *Paragranum*.

² Franz Hartmann, *The Life of Paracelsus*, 1887, blz. 133, die citeert uit *De generatio hominis* en *De viribus membrorum*.

³ *The Popular Science Review*, deel 10, okt. 1871, blz. 384.

trillen van leven in het kleinste grassprietje. De filosofie verwerpt één *eindige* en *onvolmaakte* God in het heelal, zoals de antropomorfe godheid van de monotheïsten door zijn aanhangers wordt voorgesteld. Als philo-theosofia verwerpt ze het groteske denkbeeld dat een oneindige, *absolute* godheid enige directe of indirecte relatie zou, of beter gezegd zou *kunnen*, hebben met de eindige bedrieglijke stoffelijke vormen, en ze kan zich daarom geen heelal voorstellen *buiten* die godheid, of een godheid die niet aanwezig is in het kleinste deeltje bezielde of onbezielde substantie.¹ Waarom óf de ether van de ruimte óf de ‘zenuw-ether’ ‘de individualiteit van elk individueel wezen’ teniet zou doen, lijkt onbegrijpelijk voor iemand die bekend is met de ware aard van die ‘zenuw-ether’, onder zijn Sanskriet-, of beter gezegd esoterische en kabbalistische naam. Dr. Richardson is het ermee eens dat:

Als we het communicatiemiddel tussen onszelf en de buitenwereld niet individueel voortbrachten, als dit van buitenaf werd voortgebracht en aan *maar één soort trilling* werd aangepast, dan waren er minder zintuigen nodig dan we bezitten: want – om slechts twee voorbeelden te nemen – de ether van het licht is niet aangepast aan geluid, en toch horen en zien we; terwijl de lucht, het medium voor beweging van het geluid, niet het medium van het licht is, en toch zien en horen we.²

(534) Dit is niet juist. De opvatting dat ‘het pantheïsme *niet waar is* omdat het de individualiteit van elk individueel wezen tenietdoet’, bewijst dat alle conclusies van de geleerde doctor gebaseerd zijn op de hedendaagse theorieën van de natuurkunde, hoewel hij ze graag zou willen hervormen. Maar hij zal ontdekken dat dit onmogelijk is, tenzij hij het bestaan erkent van spirituele zintuigen om de geleidelijke atrofie van de fysieke te vervangen. ‘We zien en horen’ (volgens dr. Richardson natuurlijk) overeenkomstig de verklaring van de verschijnselen van gezicht en gehoor door diezelfde materialistische wetenschap die vooropstelt dat we niet op een andere manier kunnen zien of horen. De occultisten en mystici weten beter. De vedische Indo-Europeanen waren even vertrouwd met de geheimen van geluid en kleur als onze fysiologen op fysiek gebied, maar ze waren tot de geheimen van beide doorgedrongen op gebieden die ontoegankelijk zijn voor de materialist. Ze kenden een dubbel stel zintuigen, spirituele en stoffelijke. Bij een

¹ Dit betekent niet dat elke struik, boom of steen God of *een* god is, maar alleen dat elk stofdeeltje van het gemanifesteerde materiaal van de kosmos behoort tot en de substantie is van ‘God’, hoe diep het ook mag zijn gevallen in zijn cyclische kringloop door de eeuwigheden van het wordingsproces; en ook dat elk van die stofdeeltjes individueel, en de kosmos collectief, een aspect is van en een herinnering aan die universele *Ene Ziel* – die de filosofie weigert God te noemen, omdat ze daarmee de eeuwige en altijd aanwezige wortel en essentie zou beperken.

² *Loc. cit.*

mens die een of meer van zijn zintuigen mist, ontwikkelen de andere zich des te sterker; de blinde bijvoorbeeld zal zijn gezichtsvermogen terugkrijgen door de tastzin, de gehoorzin, enz.; en wie doof is, zal kunnen horen door zijn gezichtsvermogen, door de woorden *hoorbaar te zien* die door de lippen en de mond van de spreker worden uitgesproken. Maar dit zijn gevallen die nog tot de wereld van de stof behoren. De spirituele zintuigen, die op een hoger bewustzijnsgebied werken, worden bij voorbaat door de fysiologie verworpen, omdat laatstgenoemde niets weet over de heilige wetenschap. Ze beperkt de werking van de ether tot trillingen, en terwijl ze deze van de lucht scheidt – hoewel lucht eenvoudig *gedifferentieerde* en samengestelde ether is – laat ze hem functies aannemen om deze in te passen in de speciale theorieën van de fysioloog. Maar als men de leringen van de *Upanishads* goed begrijpt, bevatten deze meer echte wetenschap dan de oriëntalisten – die ze helemaal niet begrijpen – bereid zijn toe te geven. *Zowel de mentale als de fysieke wisselwerkingen van de zeven zintuigen* (zeven op de fysieke en zeven op de mentale gebieden) worden duidelijk uitgelegd en omschreven in de *Veda's* en vooral in de *Anugītā*:

Het onvernietigbare en het vernietigbare, deze vormen de dubbele manifestatie van het zelf. Hiervan is het onvernietigbare het bestaande [de echte essentie of aard van het zelf, de eraan ten grondslag liggende beginselen]. De manifestatie als een individu (of entiteit) wordt het vernietigbare genoemd.¹

Zo spreekt de ASCEET in de *Anugītā*, en hij zegt verder:

Ieder die tweemaal is geboren [ingewijd], weet dat dit de lering van de Ouden is . . . Ruimte is de eerste entiteit . . . Ruimte [ākāśa, of het noumenon van de ether] heeft slechts één eigenschap . . . en dat is geluid . . . en de toonhoogten van het geluid zijn shādja, rishabha, gāndhāra, madhyama, pañchama, en bovendien nishāda en dhaivata [de hindoetoonladder].²

Deze zeven noten van de toonladder zijn de beginselen van het geluid. De eigenschappen van elk element, en van elk zintuig, zijn zevenvoudig, en het is heel willekeurig over ze te oordelen en te dogmatiseren op grond van hun manifestatie (op zichzelf eveneens zevenvoudig) op het stoffelijke of objectieve gebied. Want alleen door het ZELF dat zich vrijmaakt van deze (zeven) oorzaken van illusie, verkrijgt men de kennis (geheime wijsheid) van de eigenschappen van waarneembare objecten op hun tweevoudige gebied van manifestatie – het zichtbare en het onzichtbare. Zo wordt er gezegd:

¹ *Anugītā*, hfst. 13; K. T. Telang, *The Sacred Books of the East*, deel 8, blz. 292 (herdruk Wizards Bookshelf, 1981).

² *Op.cit.*, hfst. 35, blz. 339-40, 384-5.

(535)

Luister hoe ik dit wonderbaarlijke mysterie verkondig. . . . Luister naar de volledige benoeming van de oorzaken. De neus, de tong, het oog, en de huid, en het oor als het vijfde [zintuig], denkvermogen [manas] en inzicht [buddhi],¹ deze zeven [zintuigen] moet men opvatten als de oorzaken van (de kennis van hun) eigenschappen. Reuk, en smaak, en kleur, geluid, en in de vijfde plaats tastzin, het object van de verstandelijke werking, en het object van inzicht (het hoogste spirituele zintuig of waarnemingsvermogen), *deze zeven zijn de oorzaken van het handelen*. Hij die ruikt, eet, ziet, spreekt, en ten vijfde die hoort, hij die denkt, en hij die begrijpt, deze zeven moeten worden beschouwd als *oorzaken voor degenen die handelen*.² Deze [degenen die handelen] zijn in het bezit van eigenschappen [sattva, rajas, tamas], en maken gebruik van hun eigen eigenschappen, aangename en onaangename.³

Dan leest men in de *Bhagavad Gītā* dat de godheid (of Krishṇa) zegt:

Slechts enkelen kennen mij echt. Aarde, water, vuur, lucht, ruimte [of ākāśa, aether], denkvermogen, inzicht en ik-bewustzijn [of de waarneming van al deze op het gebied van illusie] . . . Dit is *een lagere* (vorm van mijn) natuur. Weet (dat er) een andere (vorm van mijn) natuur (is), hoger dan deze, die bezielde is, o jij met de mach-

¹ De verdeling in vijf fysieke zintuigen stamt uit de grijze oudheid. Maar terwijl de hedendaagse filosofen het aantal overnemen, vraagt geen van hen zich af hoe deze zintuigen konden bestaan, d.w.z. op een zelfbewuste manier konden worden waargenomen en gebruikt, tenzij er een *zesde* zintuig was, mentale waarneming, om ze vast te leggen, en (dit voor de metafysici en occultisten) het ZEVENDE om de spirituele vrucht en de herinnering eraan te bewaren, als in een levensboek dat tot het karma behoort. De Ouden deelden de zintuigen in vijf in, eenvoudig omdat hun leraren (de ingewijden) ophielden bij het *gehoor*, omdat dat zintuig zich pas bij het begin van het vijfde ras op het *fysieke gebied* ontwikkelde (of beter gezegd: werd 'verkleind' en beperkt tot dit gebied). (Het vierde ras was al begonnen de *spirituele* gesteldheid te verliezen, die in het derde ras zo bijzonder ontwikkeld was.)

² Omdat ze de subtiële bedoeling van de oude scholiasten niet begrijpen, denken de hedendaagse commentatoren dat deze uitdrukking 'oorzaken voor degenen die handelen' betekent 'dat als de vermogens, zoals de reuk, enz., aan het zelf worden toegeschreven, dit zelf daardoor een handelende persoon, een actief beginsel lijkt te zijn' (!), wat volledig een verzinsel is. Men vat deze 'zeven' op als de oorzaken voor degenen die handelen, omdat 'de objecten oorzaken zijn, want het gebruik ervan veroorzaakt een indruk'. Het betekent esoterisch dat deze zeven zintuigen *worden veroorzaakt door* DEGENEN DIE HANDELEN, die de 'godheden' zijn, want wat kan de zin die op deze volgt, betekenen? Men zegt: 'Deze zeven [zintuigen] zijn zo de oorzaken van bevrijding' (d.w.z. wanneer deze oorzaken buiten werking worden gesteld). 'En onder de geleerden [de wijze ingewijden] die de eigenschappen begrijpen *die in de godheden schuilen* [of beter gezegd: in hun aard liggen], elke op haar plaats', betekent eenvoudig dat de 'geleerden' de aard van de noumenoi van de verschillende verschijnselen begrijpen; en 'eigenschappen' betekent in dit geval de eigenschappen van de hoge planetaire of elementaire goden of intelligenties, die de elementen en hun *voortbrengselen* beheersen, en beslist niet 'de zintuigen', zoals de hedendaagse commentator denkt. Want de 'geleerden veronderstellen niet dat hun zintuigen iets met hen te maken hebben, en ook niet met hun ZELF'. (Vgl. *Op.cit.*, blz. 277-8&vn.)

³ *Op.cit.*, hfst. 10, blz. 277-8.

tige armen! en waardoor dit heelal in stand wordt gehouden. . . . Aan mij is dit alles geregen, zoals parels aan een snoer (*Muṇḍakopanishad*, blz. 298). Ik ben de smaak in het water, o zoon van Kuntī! Ik ben het licht van de zon en de maan. Ik ben . . . het geluid (d.w.z. de occulte essentie die aan al deze en aan de andere eigenschappen van de verschillende genoemde dingen ten grondslag ligt, K.T. Telang) in de ruimte . . . de geurige lucht van de aarde, de schittering in het vuur.¹ (536)

Men moet dus beslist de occulte filosofie bestuderen vóór men probeert de geheimen van de natuur alleen aan de buitenkant te ontdekken en te onderzoeken, want alleen hij ‘die de waarheid over de eigenschappen van de natuur kent, en die de schepping van alle wezens begrijpt . . . , is vrij’ van het maken van vergissingen. De ‘leermeester’ zegt:

Als men de grote boom volkomen begrijpt, waarvan het niet-waargenomen gedeelte [de occulte natuur, de wortel van alles] de scheut is uit het zaad [parabrahman], die het begrijpen [mahat, of de universele, intelligente ziel] als stam heeft; waarvan de takken het grote egoïsme² zijn, in de holten waarvan de scheuten zijn, namelijk de zintuigen; waarvan de grote [occulte of onzichtbare] elementen de bloemtrossen zijn,³ de grove elementen [de grove objectieve stof], de kleinere takken, die altijd bladeren en altijd bloesems dragen . . . de boom die eeuwig is en waarvan het zaad Brahman [de godheid] is; en als men deze boom omhakt met dat voortreffelijke zwaard – de kennis [geheime wijsheid] – dan bereikt men onsterfelijkheid en werpt men geboorte en dood af.⁴

Dit is de levensboom, de aśvattha-boom; alleen *na* het omhakken hiervan kan de slaaf van leven en dood, de MENS, vrij worden.

Maar de wetenschappers weten niets, en willen ook niets horen over het ‘zwaard van kennis’ dat door de adepten en asceten wordt gebruikt. Vandaar de eenzijdige opmerkingen van de meest ruimdenkenden onder hen, die zijn gebaseerd op en voortvloeien uit het overdreven belang dat wordt gehecht aan de willekeurige vertakkingen en onderverdelingen van de natuurwetenschap. Het occultisme schenkt er weinig aandacht aan, en de natuur nog minder. De hele reeks natuurverschijnselen komt voort uit de *oorsprong* van de ether, ākāśa, evenals het tweevoudige ākāśa voortkomt uit de zogenaamde ongedifferentieerde *chaos*. Laatstgenoemde is het primaire *aspect* van mūlaprakriti, de wortelstof en het eerste abstracte denkbeeld dat men zich van parabrahman kan vormen. De hedendaagse wetenschap kan haar *hypothetisch opgevatte* ether op zoveel manieren indelen als ze wil; de *wer-*

¹ *Bhagavad Gītā*, 7:3-9; K.T. Telang, *The Sacred Books of the East*, deel 8, blz. 73-4.

² Ahaṁkāra, veronderstel ik, dat *ik-gevoel* (of aham-schap) dat tot alle misvattingen leidt.

³ De elementen zijn de vijf tanmātra's: aarde, water, vuur, lucht en ether, de voortbrengers van de grovere elementen.

⁴ *Anugītā*, hfst. 20; K.T. Telang, *The Sacred Books of the East*, deel 8, blz. 313.

(537) *kelijke* aether van de ruimte zal altijd blijven zoals hij is. Hij heeft zijn zeven beginselen, zoals al het andere in de natuur, en als er geen ether was, *zou er geen geluid zijn*, omdat hij het trillende klankbord in de natuur is in al haar zeven differentiaties. Dit is het eerste mysterie dat de ingewijden uit de oudheid leerden. Onze huidige normale fysieke zintuigen waren (vanuit ons huidige gezichtspunt) abnormaal in die tijd van langzaam voortgaande neerwaartse evolutie en van de val in de stof. En er was een tijd toen alles wat tegenwoordig als paranormale verschijnselen wordt beschouwd, en wat zo raadselachtig is voor de fysiologen die nu gedwongen zijn erin te geloven – zoals gedachteoverbrenging, helderziendheid, helderhorendheid, enz.; kortom alles wat nu ‘wonderbaarlijk en abnormaal’ wordt genoemd – toen dat alles en veel meer hoorde tot de zintuigen en de vermogens die de hele mensheid bezat. We doorlopen echter teruggaande én vooruitgaande cyclussen; d.w.z. terwijl we bijna tot het einde van het vierde ras aan spiritualiteit hebben verloren wat we in fysieke ontwikkeling hebben gewonnen, verliezen wij (de mensheid) nu even geleidelijk en onmerkbaar in fysiek opzicht alles wat we in de spirituele *re*-evolutie terugwinnen. Dit proces moet voortgaan tot de tijd die het zesde wortelras op één lijn zal brengen met de spiritualiteit van de tweede, al lang uitgestorven, mensheid.

Maar dit zal men nu nauwelijks begrijpen. We moeten terugkeren naar de hoopvolle, hoewel enigszins onjuiste hypothese van dr. Richardson over ‘zenuw-ether’. We hebben zojuist gezien dat ākāśa, onder de misleidende vertaling van dit woord met ‘ruimte’, in het oude hindoeïstische de ‘eerstgeborene’ van het ene is, met maar één eigenschap, *GELUID* (dat zevenvoudig is). In esoterisch taalgebruik is dit ‘ene’ de ‘vader’godheid, en ‘geluid’ is synoniem met de logos (het woord, of de *zoon*). Of men zich dit nu bewust is of niet, zo moet het zijn. Dr. Richardson kiest, terwijl hij een occulte lering verkondigt, de laagste vorm van de zevenvoudige natuur van dat ‘*GELUID*’, en speculeert hierover door eraan toe te voegen:

In de theorie die ik aanbied is de zenuw-ether *een dierlijk product*. Bij verschillende soorten dieren kan hij van fysieke aard verschillen, zodat hij aangepast is aan de speciale behoeften van het dier, maar in essentie speelt hij bij alle dieren dezelfde rol, en wordt hij bij alle op dezelfde manier voortgebracht.¹

Hierin ligt de kern van de fout die leidt tot alle daaruit voortvloeiende misvattingen. Deze ‘zenuw-ether’ is het laagste beginsel van de oer-essentie, die het *leven* is. Hij is *levenskracht* die door de hele natuur is verspreid en die werkt naargelang van de omstandigheden die hij bij zijn activiteit aantreft. Hij is geen ‘dierlijk product’, maar het levende dier, de levende bloem of plant zijn *zijn* producten. De dierlijke weefsels nemen die zenuw-ether alleen

¹ *The Popular Science Review*, deel 10, okt. 1871, blz. 385.

op overeenkomstig hun meer of minder ziekelijke of gezonde toestand – zoals ook gebeurt door de *fysieke* stoffen en structuren (*in hun oorspronkelijke toestand* – nota bene) – en vanaf het moment van de geboorte van de entiteit regelt, sterkt, en *voedt* hij ze. Hij daalt in grotere hoeveelheid neer op de planten in de sushumṇa-zonnestraal die de maan verlicht en voedt, en door haar stralen wordt zijn licht uitgestort over mens en dier, en doordringt deze. Dit gebeurt meer tijdens hun slaap en rust dan wanneer ze volledig actief zijn. Daarom vergist dr. Richardson zich opnieuw als hij verklaart:

De zenuw-ether is volgens mij *op zich niet actief*, en *verwekt ook geen dierlijke beweging in de zin van een kracht*, maar hij is onmisbaar bij het scheppen van de omstandigheden waardoor de beweging mogelijk wordt gemaakt. [Het is *precies andersom*.] Hij is de geleider van alle trillingen van warmte, licht en geluid, van elektrische activiteit, van mechanische wrijving.¹ Tijdens de levensfasen houdt hij het hele zenuwstelsel in volmaakte spanning [*juist*]. Door oefening kan men erover beschikken [*of beter gezegd: wordt hij opgewekt*], en als de vraag ernaar groter is dan het aanbod, blijkt het tekort eraan uit een zenuwinstorting of uitputting.² Tijdens de slaap hoopt hij zich op in de zenuwcentra, en brengt ze, als ik het zo mag uitdrukken, op de juiste toonhoogte, en laat daarmee de spieren ontwaken en herleven.³ (538)

Precies, dit is helemaal juist en begrijpelijk. Dus:

Het lichaam dat door de zenuw-ether volledig is vernieuwd, vertoont het vermogen tot beweging, volheid van vorm, *leven*. Het lichaam dat daarvan is beroofd, vertoont traagheid, het uiterlijk van de verschrompelde dood, *en tekenen iets fysieks te hebben verloren wat in dat lichaam was toen het nog leefde*.⁴

De hedendaagse wetenschap ontkent het bestaan van een ‘levens-beginsel’. Deze passage is een duidelijk bewijs van haar grote fout. Maar dit ‘fysieke iets’, dat we levensfluïdum noemen – de liquor vitae van Paracelsus – heeft het *lichaam niet verlaten*, zoals dr. Richardson denkt. Het is alleen van actief veranderd in passief, en is latent geworden als gevolg van de te ziekelijke toestand van de weefsels, waarop het geen vat meer heeft. Zodra de rigor mortis volledig is, zal de ‘liquor vitae’ weer actief worden, en *scheikundig* gaan inwerken op de atomen. Brahmā-Vishṇu –

¹ De geleider in de zin van upādhi – een stoffelijke of fysieke basis; maar, als tweede beginsel van de universele ziel en als *vitale* kracht in de natuur, wordt hij *op intelligente manier* door het vijfde beginsel daarvan bestuurd.

² En een te grote overdaad ervan in het zenuwstelsel leidt even vaak tot ziekte en dood. Als hij door *het dierlijk lichaam werd voortgebracht*, zou dat beslist niet het geval zijn. Daarom toont deze laatste omstandigheid zijn onafhankelijkheid van het lichaam aan, en een verband met de zonnekracht, zoals Metcalfe en prof. Hunt verklaren.

³ *Op.cit.*, blz. 385.

⁴ *Loc. cit.*

de schepper en de instandhouder van het leven – zal zich hebben veranderd in Śiva – *de vernietiger*.

Ten slotte schrijft hij op blz. 387:

De zenuw-ether kan zijn vergiftigd. Ik bedoel: er kunnen door eenvoudige diffusie andere gassen of dampen van buiten mee zijn vermengd; de zenuw-ether kan van binnenuit producten ontwikkelen uit ingeslikte en opgenomen substanties, of ontbindingsgassen die tijdens ziekte in het lichaam zelf zijn voortgebracht.

En de geleerde zou er op grond van hetzelfde occulte beginsel aan kunnen toevoegen dat de ‘zenuw-ether’ van de ene persoon kan worden vergiftigd door de ‘zenuw-ether’ van een ander, of door zijn *aurische emanaties*. Maar zie wat Paracelsus over ‘zenuw-ether’ zegt:

(539) De archaeus is magnetisch van aard, en *trekt* andere sympathische of niet-sympathische krachten die tot hetzelfde gebied behoren *aan of stoot* ze *af*. Hoe minder weerstandsvermogen tegen astrale invloeden een persoon bezit, des te meer zal hij onderworpen zijn aan zulke krachten. De levenskracht is niet in de mens opgesloten, maar straalt [binnenin en] om hem heen als een lichtgevende bol [aura] en men kan haar op afstand laten werken. . . . *Ze kan de levensessentie [het bloed] vergifigen en ziekten veroorzaken*, of het zuiveren nadat het is verontreinigd, en de gezondheid herstellen.¹

Dat de twee, archaeus en ‘zenuw-ether’, identiek zijn, wordt door de Engelse wetenschapper aangetoond, die zegt dat ‘de spanning ervan *in het algemeen* te hoog of te laag kan zijn’, en wel ‘als gevolg van lokale veranderingen in de zenuwstof die hij doordringt. . . . Bij hevige opwindning kan hij trillen als in een storm, en elke spier die door de hersenen of het ruggenmerg wordt beheerst in een onbeheerste beweging brengen – onbewuste stuiptrekkingen.’²

Dit noemt men nerveuze opwindning, maar niemand – behalve de occultisten – kent de reden van zulke zenuwstoornissen of verklaart de *primaire* oorzaken ervan. Het ‘levensbeginsel’ kan doden *als het te overdadig is*, en ook wanneer er te weinig van is. Maar op het gemanifesteerde (of ons) gebied is dit beginsel slechts het gevolg en het resultaat van de *intelligente werking* van de ‘menigte’ – collectief, het beginsel – het zich manifesterende LEVEN en LICHT. Het is zelf ondergeschikt aan en emaneert uit het altijd onzichtbare, eeuwige en absolute ENE LEVEN volgens een afdalende en weer opklimmende schaal van hiërarchische graden – een echte zevenvoudige ladder, met bovenaan GELUID (of de logos) en onderaan de vidyādhara’s³ (de lagere pitri’s).

¹ Dr. F. Hartmann, *Op.cit.*, blz. 133, die Paracelsus’ *Paragranum* citeert.

² *The Popular Science Review*, deel 10, okt. 1871, blz. 387.

³ In een onlangs verschenen boek over symboliek in het boeddhisme en het christen-

Natuurlijk zijn de occultisten zich volledig bewust van het feit dat de 'foute redenering' van de vitalisten, die door Vogt en Huxley zo belachelijk is gemaakt, niettemin in hoge wetenschappelijke kringen nog steeds wordt gesteund, en daarom zijn ze blij dat ze niet alleen staan. Zo schrijft prof. De Quatrefages: (540)

Het is waar dat we niet weten *wat* 'leven' is; maar evenmin weten we *wat* de kracht is die de sterren in beweging brengt . . . Levende wezens hebben gewicht, en zijn daarom onderhevig aan de zwaartekracht. Ze zijn de zetel van talrijke en verschillende fysisch-chemische verschijnselen die onmisbaar zijn voor hun bestaan, en die men moet toeschrijven aan de werking van etherodynamica [elektriciteit, warmte, enz.]. Maar deze verschijnselen worden hier gemanifesteerd onder invloed van *een andere kracht*. . . . Leven staat niet vijandig tegenover de onbezielden krachten, maar het bestuurt en beheerst hun werking door zijn wetten.¹

dom (of, beter gezegd, in het boeddhisme en het rooms-katholicisme, omdat veel van de latere rituelen en dogma's in het noordelijk boeddhisme in zijn *alledaagse exoterische vorm*, dezelfde zijn als die van de latijnse kerk), zijn enkele bijzondere feiten te vinden. De schrijver van dit boek (A. Lillie) heeft dit, met meer arrogantie dan grote geleerdheid, zonder onderscheid volgestopt met oude en hedendaagse boeddhistische leringen, en heeft op pijnlijke manier lamaïsme met boeddhisme verward. Op blz. 404 van dit boek, getiteld *Buddhism in Christendom, or Jesus the Essene*, wijdt onze *pseudo-oriëntalist* zich aan het bekritisieren van de 'zeven beginselen' van de esoterische boeddhisten, en probeert deze belachelijk te maken. Op de laatste bladzijde, blz. 405, spreekt hij enthousiast over de vidyādhara's, 'de zeven grote legioenen van doden die wijs zijn geworden'. Deze 'vidyādhara's', die sommige oriëntalisten 'halfgoden' noemen, zijn exoterisch een soort siddha's, 'rijk aan toewijding'; en *esoterisch* zijn ze identiek met de zeven klassen van pitri's, waarvan één klasse de mens in het derde ras zelfbewustzijn schenkt door in de menselijke omhulsels te incarneren. De 'lofzang op de zon', aan het einde van zijn eigenaardige boek met samengeraapte fragmenten dat aan het boeddhisme een *persoonlijke god* (!!) toeschrijft, is een weinig geslaagde aanval op de bewijzen die deze ongelukkige schrijver zelf zo zorgvuldig heeft verzameld.

De theosofen zijn zich volkomen bewust dat Rhys Davids zijn mening over hun opvattingen op dezelfde manier heeft uitgedrukt. Hij zei dat de theorieën die door de schrijver van *Esoteric Buddhism* waren geopperd, 'geen boeddhisme en niet esoterisch waren'. Deze opmerking is het gevolg van (a) de ongelukkige vergissing om 'buddhism' te schrijven in plaats van 'budhaism' of 'budhism', d.w.z. om het stelsel met de religie van Gautama te verbinden, in plaats van met de geheime wijsheid die evengoed door Krishna, Śaṅkarāchārya, en veel anderen werd onderwezen, als door Boeddha; en (b) de onmogelijkheid dat Rhys Davids iets van de werkelijke esoterische leringen weet. Maar hij is in elk geval op dit moment de grootste kenner van het Pāli en het boeddhisme, en heeft, wat hij ook zegt, recht op een eerbiedig gehoor. Maar als iemand die in wetenschappelijk en materialistisch opzicht even weinig over het exoterische boeddhisme als over de esoterische filosofie weet, degenen belastert die hij met zijn wrok vereert, en tegenover theosofen de houding van een groot wetenschapper aanneemt, dan kan men alleen maar glimlachen en hartelijk om hem lachen.

¹ *The Human Species*, 1879, blz. 10-11.

De zonnetheorie

Een korte analyse van de samengestelde en enkelvoudige elementen van de wetenschap tegenover die van de occulte leringen. In hoeverre is deze theorie, zoals die algemeen wordt aanvaard, wetenschappelijk?

In zijn antwoord op de aanval door dr. Gull op de theorie van de levenskracht (in de occulte filosofie onafscheidelijk verbonden met de elementen van de Ouden) doet prof. Beale, de grote fysioloog, enige uitspraken die zowel te denken geven als mooi zijn:

Er is een mysterie in het leven, een mysterie dat nog nooit is doorgrond, en dat groter lijkt naarmate de verschijnselen van het leven dieper worden bestudeerd en overdacht. In levende centra – die veel centraler liggen dan de centra die men bij de sterkste vergroting kan zien, in centra van levende stof, waar het oog niet kan doordringen, maar waarop het verstand zich kan richten – vinden veranderingen plaats, over de aard waarvan de verst gevorderde natuurkundigen en scheikundigen ons geen idee kunnen geven. *Ook is er niet de minste reden om te denken dat de aard van deze veranderingen ooit door natuurkundig onderzoek zal worden vastgesteld*, omdat ze ongetwijfeld van een orde of een aard zijn die *volkomen verschilt* van die waaraan elk ander ons bekend verschijnsel kan worden toegeschreven.¹

Het occultisme plaatst dit ‘mysterie’, of de oorsprong van de LEVENS-ESSENTIE, in hetzelfde centrum als de kern van prima materia van ons zonnestelsel (want ze zijn één).

(541) *‘De zon is het hart van de zonnewereld (het zonnestelsel), en zijn hersenen zijn verborgen achter de (zichtbare) zon. Vandaar worden gewaarwordingen uitgezonden naar elk zenuwcentrum van het grote lichaam, en de golven van de levensessentie vloeien in elke slagader en ader. . . . De planeten vormen zijn ledematen en hartslagen. . . .’* (Toelichting.)

Elders (in *The Theosophist*) werd uiteengezet dat de occulte filosofie ontkent dat de zon een brandende bol is; ze omschrijft deze eenvoudig als een wereld, een gloeiende bol, terwijl de *echte* zon erachter verborgen is, en de zichtbare zon alleen zijn weerspiegeling, zijn *schil*, is. De wilgenbladeren van Nasmyth, die Sir J. Herschel ten onrechte aanzag voor ‘bewoners van de zon’, zijn de reservoirs van de levensenergie van de zon, de levenselektriciteit die het hele stelsel voedt. De verborgen zon is dus de

¹ Lionel S. Beale, *The Mystery of Life*, 1871, blz. 54-5.

voorraadschuur van onze kleine kosmos, wekt zelf zijn levensfluidum op, en ontvangt altijd evenveel als hij uitzendt, en de *zichtbare* zon is slechts een *raam dat is uitgehakt in het werkelijke* paleis en de werkelijke tegenwoordigheid van de zon, dat echter nauwkeurig het binnenste weerspiegelt.

Gedurende het manvantarische tijdperk of leven van de zon circuleert het levensfluidum dus regelmatig door ons stelsel, waarvan de zon het hart is – evenals het bloed in het menselijk lichaam circuleert; en de zon trekt zich elke keer even ritmisch samen als het menselijk hart. Maar in plaats van de omloop in een paar seconden te volbrengen, heeft het zonnebloed daarvoor tien zonnejaren nodig, en een heel jaar om door zijn *boezems* en *kamers* te stromen, voordat het door de *longen* spoelt en dan doorgaat naar de grote aderen en slagaderen van het stelsel.

Dit zal de wetenschap niet ontkennen, want de astronomie kent de vaste cyclus van elf jaar wanneer het aantal zonnevlekken toeneemt,¹ en *dit is het gevolg van het samentrekken* van het zonnehart. Het heelal (in dit geval onze wereld) ademt, evenals de mens en elk levend wezen, elke plant, en zelfs de mineralen op aarde; en evenzo ademt onze aardbol zelf elke 24 uur. Het donkere gebied wordt *niet* veroorzaakt ‘door absorptie door dampen die uit de schoot van de zon tevoorschijn komen en zich tussen de waarnemer en de fotosfeer bevinden’, zoals volgens pater Secchi het geval is.² Evenmin worden de vlekken gevormd ‘doordat stof [verhitte gasvormige stof] bij de uitbarsting op de zonnescijf wordt geprojecteerd’.³ Er is een overeenkomst met het regelmatig en gezond kloppende hart, wanneer het levensfluidum door zijn holle spieren stroomt. Als men het menselijk hart lichtgevend, en het levende en kloppende orgaan zichtbaar zou kunnen maken, zodat men het op een scherm kan projecteren, zoals astronomen bij hun lezingen over bijvoorbeeld de maan doen, dan zou iedereen het verschijnsel van de zonnevlekken elke seconde herhaald zien, als gevolg van het samentrekken ervan en van het stromen van het bloed.

(542)

In een boek over geologie wordt gezegd dat het de *droom van de wetenschap* is dat ‘men eens zal ontdekken dat alle erkende scheikundige ele-

¹ Niet alleen ontkent ze de gebeurtenis niet, hoewel ze deze zoals gewoonlijk aan een verkeerde oorzaak toeschrijft, en elke theorie elke andere tegensprekt (zie de theorieën van Secchi, van Faye, en van Young), waarbij de vlekken afhangen van de opeenhoping van dampen aan het oppervlak die koeler zijn dan de fotosfeer (?), enz., maar er zijn wetenschappers die met behulp van de vlekken *astrologie* beoefenen. Prof. Jevons schrijft alle grote periodieke handelscrises toe aan de invloed van de zonnevlekken in elk elfde jaar van de cyclus. (Zie zijn *Investigations into Currency and Finance*, 1884, blz. 235-6.) Dit is beslist lof en een aanmoediging waard.

² Pater Angelo Secchi, *Le soleil*, 2de ed., 1875-77, deel 2, blz. 184.

³ *Op.cit.*

menten *alleen maar modificaties zijn van één enkel stoffelijk element*'.¹

De occulte filosofie heeft dit sinds het bestaan van de menselijke spraak en van de talen onderwezen, en voegt er – volgens het beginsel van de onveranderlijke wet van de analogie, 'zo boven, zo beneden' – alleen dat andere axioma aan toe, nl. dat er in werkelijkheid geen geest en ook geen stof is, maar alleen talloze aspecten van het ene altijd verborgen ZIJN (of sat). Het homogene oorspronkelijke element is *alleen op het aardse gebied* van bewustzijn en gewaarwording *eenvoudig* en *enkelvoudig*, omdat stof tenslotte niets anders is dan het gevolg van onze eigen bewustzijnstoestanden, en de geest een denkbeeld van de psychische intuïtie. Zelfs op het volgende hogere gebied zou dat *enkelvoudige* element, dat op onze aarde door de huidige wetenschap wordt gedefinieerd als het uiteindelijke ondeelbare bestanddeel van de een of andere soort stof, in de wereld van een hogere spirituele waarneming worden bestempeld als iets heel erg ingewikkelds. Men zou ontdekken dat ons zuiverste water, in plaats van zijn twee erkende *enkelvoudige* elementen zuurstof en waterstof, veel andere bestanddelen oplevert, waarvan onze hedendaagse aardse scheikunde nog niet eens droomt. Wat bestaat op het gebied van de stof, bestaat op het gebied van de geest; iets waarvan de schaduw wordt gekend op het gebied van objectiviteit bestaat op dat van zuivere subjectiviteit. Het stofdeeltje van volkomen homogene substantie, de sarcode van de moneren² van Haeckel, wordt nu opgevat als de archebiosis van het aardse bestaan (het 'protoplasma' van Huxley)³; en de *Bathybius haeckelii* moet worden teruggevoerd tot zijn voor-aardse archebiosis. Deze wordt door de astronomen voor het eerst waargenomen in zijn derde evolutiestadium en in de zogenaamde 'tweede schepping'. Maar de onderzoekers van de esoterische filosofie begrijpen de verborgen betekenis van de stanza maar al te goed:

Brahmā . . . heeft in wezen het *aspect* 'prakriti', zowel geëvolueerd als niet-geëvolueerd . . . Geest, o tweemaal geborene [ingewijde], is het leidende *aspect* van Brahmā. Het volgende is een tweevoudig aspect [prakriti en purusha], zowel geëvolueerd als niet-geëvolueerd; en *tijd* is het laatste!⁴

Aṇu is een van de namen van Brahmā (die verschilt van het onzijdige Brahma), en betekent 'atoom': *aṇīyāṃsam aṇīyasām*, 'het meest atomaire

¹ A. Winchell, *World-Life*, blz. 48.

² Noot vert.: verzamelnaam voor bepaalde eencellige organismen.

³ Helaas is de 'archebiosis van het aardse bestaan', terwijl deze bladzijden worden geschreven, bij een iets nauwkeuriger scheikundige analyse veranderd in een eenvoudige neerslag van calciumsulfaat – dus vanuit wetenschappelijk standpunt zelfs geen *organische* substantie!!! Zo gaat de heerlijkheid van de wereld voorbij!

⁴ Wilson, *Viṣṇu-Purāṇa*, deel 1, blz. 18vn.

van het atomaire', de 'onveranderlijke en onvergankelijke (achyuta) purushottama'.¹

De elementen die ons nu bekend zijn – wat hun aantal ook is – zoals ze nu worden opgevat en gedefinieerd, zijn dus beslist niet de *oorspronkelijke* elementen, en kunnen dat ook niet zijn. Laatstgenoemde werden gevormd uit 'het stremsel van de koude stralende moeder' en 'het vuurzaad van de hete vader', die 'één zijn', of, uitgedrukt in de duidelijker taal van de hedendaagse wetenschap, die elementen waren ontstaan in de diepten van de oorspronkelijke vuurnevel – de massa's gloeiende dampen van de *onoplosbare* nevelvlekken; want *oplosbare* nevelvlekken zijn geen klasse van echte nevelvlekken, zoals prof. Newcomb aantoonst.² Meer dan de helft van die welke eerst ten onrechte voor nevelvlekken werden gehouden, zijn volgens hem 'sterengroepen'.

(543)

De nu bekende elementen hebben hun stabiele toestand in deze vierde ronde en in dit vijfde ras bereikt. Ze hebben een korte rustperiode voordat ze opnieuw worden voortgestuwd in hun opwaartse spirituele evolutie, wanneer het 'levende vuur van Orcus' de meest onoplosbare elementen zal scheiden en ze opnieuw in het oorspronkelijke ENE zal verspreiden.

Intussen gaat de occultist verder, zoals in de toelichtingen op de zeven stanza's is aangetoond. Hij kan dus nauwelijks hopen op enige hulp of erkenning van de wetenschap, die zowel zijn 'anīyāmsam anīyasām' (het absoluut spirituele atoom) als zijn mānasaputra's – 'uit het denkvermogen geboren mensen' – zal verwerpen. Door het 'enkelvoudige stoffelijke element' te herleiden tot één absoluut *onoplosbaar* element – geest, of 'wortelstof' – en het zo tegelijkertijd buiten het bereik en het terrein van de natuurwetenschap te plaatsen, heeft de occultist natuurlijk maar weinig gemeen met de orthodoxe wetenschappers. Hij beweert dat geest en stof twee FACETTEN zijn van het onkenbare ÉÉN-ZIJN, en dat hun schijnbaar tegenstelde aspecten afhankelijk zijn van (a) de verschillende graden van differentiatie van de stof, en (b) de graden van bewustzijn die door de mens zelf zijn bereikt. Dit is echter metafysica, en heeft weinig te maken met fysica – hoe groot die natuurwetenschap in haar eigen aardse beperktheid nu misschien ook is.

Maar als de wetenschap eenmaal, zo niet het werkelijke bestaan, dan toch in ieder geval de mogelijkheid van het bestaan erkent van een heelal dat met zijn talloze vormen, toestanden, en aspecten is opgebouwd uit een 'enkelvoudige substantie',³ dan moet ze verdergaan. Tenzij ze ook

(544)

¹ Vgl. *Op.cit.*, deel 1, blz. 15-16&vn.

² *Popular Astronomy*, 1878, blz. 444.

³ In zijn *World-Life* (blz. 48-9) zegt prof. Winchell in de toegevoegde voetnoten: 'Het

de mogelijkheid van één element erkent, of het ENE LEVEN van de occultisten, zal ze die ‘enkelvoudige substantie’, vooral als deze wordt beperkt tot de zonne-nevelvlekken, evenals de doodkist van Mohammed, midden in de lucht moeten ophangen, hoewel zonder de magneet die de kist op zijn plaats houdt. Gelukkig voor de theoretische natuurkundigen zijn we, dankzij prof. Winchell, en verschillende astronomen die het niet met hem eens zijn, te weten gekomen wat de neveltheorie *niet* betekent, al kunnen we niet met enige mate van nauwkeurigheid vaststellen wat deze *wel* betekent.¹

Helaas worden zelfs de eenvoudigste problemen die de geleerden bij hun onderzoek naar de waarheid hebben gekweld, en nog steeds kwellen, hierdoor nog lang niet opgelost. We moeten ons onderzoek voortzetten, te beginnen met de vroegste hypothesen van de hedendaagse wetenschap, als we willen ontdekken *waar* en *waarom* deze in gebreke blijft. Misschien zal men concluderen dat Stallo toch gelijk heeft, dat de flaters, tegenstrijdigheden en fouten die door de eminentste geleerden zijn gemaakt, eenvoudig zijn toe te schrijven aan hun abnormale standpunt. Ze zijn materialistisch, en willen dat hoe dan ook blijven, en toch ‘zijn de algemene beginselen van de mechanische atoomtheorie – de basis van de hedendaagse natuurkunde – *in wezen gelijk* aan de voornaamste leringen van de ontologische meta-

wordt algemeen erkend dat de stof bij uitzonderlijk hoge temperaturen in een ongebonden toestand verkeert – dat wil zeggen dat er geen scheikundige verbinding kan bestaan.’ Hij zou om het één-zijn van de stof te bewijzen een beroep willen doen op het spectrum, dat bij elk geval van homogeniteit een *heldere* lijn zal laten zien, terwijl als er sprake is van een samenstelling van verschillende soorten moleculen – bijvoorbeeld in de nevelvlekken of in een ster – ‘het spectrum uit twee of drie heldere lijnen moet bestaan’! Dit zou geen bewijs vóór of tegen zijn voor de natuurkundige-occultist, die stelt dat spectrum, telescoop en microscoop voorbij een bepaalde grens van *zichtbare* stof van geen enkel nut zijn. Het één-zijn van de stof, van dat wat voor de alchemist werkelijke kosmische stof is, of ‘aarde van Adam’, zoals de kabbalisten deze noemen, kan moeilijk worden bewezen of weerlegd; niet door de Franse geleerde Dumas, die wijst op ‘de samengestelde aard van de ‘elementen’ op grond van bepaalde verhoudingen van atoomgewichten’, en zelfs niet door de ‘stralende stof’ van Crookes, hoewel zijn experimenten het best schijnen ‘te worden begrepen volgens de hypothese van de homogeniteit van de elementen van de stof, en de continuïteit van de toestanden van de stof’. Want dit alles gaat niet verder dan de *STOFFELIJKE* materie, om het zo te noemen, zelfs niet in wat het *spectrum* laat zien, dat moderne ‘oog van Śiva’ van de fysieke experimenten. Alleen over deze materie kon Sainte-Claire Deville zeggen: ‘als lichamen, waarvan men denkt dat ze enkelvoudig zijn, zich met elkaar verbinden, verdwijnen ze, en worden *als individu vernietigd*’ – eenvoudig omdat hij die lichamen niet kon volgen in hun verdere transformaties in de wereld van de *spirituele* kosmische stof. De hedendaagse wetenschap zal werkelijk nooit diep genoeg in de kosmologische formaties kunnen doordringen om de *wortels* te vinden van de wereldstof of materie, tenzij ze dezelfde gedachtegang volgt als de middeleeuwse alchemist.

¹ Zie *Op.cit.*, blz. 196-7.

fysica'. Zo 'worden de fundamentele fouten van de ontologie duidelijk naarmate de natuurwetenschap vooruitgaat'.¹ De wetenschap is doortrokken van metafysische denkbeelden, maar de wetenschappers willen dit niet erkennen en vechten wanhopig om op ons gebied mechanisch-atomaire maskers te zetten op zuiver onstoffelijke en spirituele natuurwetten – en weigeren zelfs hun geldigheid op andere gebieden te erkennen, waarvan ze alleen al het bestaan bij voorbaat verwerpen.

Het is echter eenvoudig aan te tonen dat de wetenschappers, die gehecht zijn aan hun materialistische opvattingen, sinds de tijd van Newton hebben geprobeerd feiten en waarheid te voorzien van misleidende maskers. Maar hun taak wordt elk jaar moeilijker; en elk jaar komt de scheikunde, meer nog dan alle andere wetenschappen, dichter en dichter bij het gebied van het occulte in de natuur. Ze neemt precies die waarheden op die door de occulte wetenschappen eeuwenlang zijn onderwezen, maar die tot nu toe bitter zijn bespot. 'De stof is eeuwig', zegt de esoterische leer. Maar de stof die de occultisten zich in haar *laya*- of *nultoestand* voorstellen, is niet de stof van de hedendaagse wetenschap; zelfs niet in haar meest ijle gasvormige toestand. De 'stralende stof' van Crookes zou er op het gebied van het begin uitzien als stof van de grofste soort, omdat stof zuivere geest wordt voordat ze zelfs tot haar eerste punt van differentiatie is teruggekeerd. Als dus de adept of de alchemist eraan toevoegt dat, hoewel de stof eeuwig is, want ze is PRADHĀNA, er toch atomen worden geboren in elk nieuw manvantara, of wederopbouw van het heelal, is dit niet zo'n tegenstrijdigheid als een materialist, die in niets buiten het atoom gelooft, zou kunnen denken. Er is een verschil tussen *gemanifesteerde* en *ongemanifesteerde* stof, tussen pradhāna, de beginloze en eindeloze oorzaak, en prakriti, of het gemanifesteerde gevolg. De śloka zegt:

(545)

Dat wat de niet-geëvolueerde oorzaak is, wordt door de meest eminente wijzen nadrukkelijk pradhāna genoemd, *oorspronkelijke basis*, die subtiele prakriti is, nl. dat wat eeuwig is, en wat tegelijk wel en niet is, of *niets anders dan een proces*.²

Dat wat in hedendaags taalgebruik respectievelijk geest en stof wordt genoemd, is in eeuwigheid ÉÉN als de eeuwigdurende oorzaak, en het is noch geest noch stof, maar HET – in het Sanskriet TAT ('dat') – alles wat is, was, of zal zijn, alles wat de verbeelding van een mens zich kan voorstellen. Zelfs het exoterische pantheïsme van het hindoeïsme geeft het weer zoals geen enkele monotheïstische filosofie dat ooit heeft gedaan, want in verhe-

¹ Stallo, *The Concepts and Theories of Modern Physics*, inleiding, blz. vi.

² *Vishṇu-Purāṇa*, 1:2; Wilson, deel 1, blz. 20, voetnoot van Fitzedward Hall.

ven bewoordingen begint de kosmogonie ervan op de welbekende manier:

Er was geen dag en geen nacht, geen hemel en geen aarde, geen duisternis en geen licht. En er was niets anders wat door de zintuigen of door de verstandelijke vermogens kon worden waargenomen. Er was toen één Brahṃā, in essentie prakṛiti [natuur] en geest. Want *de twee aspecten* van Viṣṇu die verschillen van zijn hoogste essentiële aspect, zijn prakṛiti en geest, o brahmaan. *Wanneer die twee ASPECTEN van hem niet langer voortbestaan, maar zijn opgelost*, dan wordt dat aspect waaruit vorm en de rest – d.w.z. *de schepping* – opnieuw voortkomen, tijd genoemd, o tweemaal geborene.¹

Dat wat is opgelost, of het bedrieglijke *tweeledige* aspect van Dat, waarvan de essentie eeuwig ÉÉN is, noemen we eeuwige stof of substantie,² vormloos, geslachtloos, niet waarneembaar, zelfs niet voor ons zesde zintuig of het denkvermogen,³ waarin we daarom weigeren dat te zien wat de monotheïsten een *persoonlijke*, antropomorfe God noemen.

(546) Hoe worden deze twee stellingen – ‘de stof is eeuwig’, en ‘het atoom is periodiek en niet eeuwig’ – door de hedendaagse exacte wetenschap gezien? De materialistische natuurkundige zal ze bekritisieren en er smalend om lachen, maar de ruimdenkende en vooruitstrevende wetenschapper, de ware en ernstige wetenschappelijke zoeker naar waarheid, bijvoorbeeld de eminente scheikundige Crookes, zal de *waarschijnlijkheid* van de twee beweringen bevestigen. Want nauwelijks was de echo van zijn lezing over de ‘Genesis van de elementen’ weggestorven – de lezing die door hem werd gehouden voor de scheikunde-afdeling van de British Association op de laatste bijeenkomst in Birmingham (in 1887), en die iedere aanhanger van de evolutieleer die deze hoorde of las, zo ontstelde – of er volgde er nog een in maart 1888. Opnieuw legt de voorzitter van de Chemical Society de vruchten van enkele nieuwe ontdekkingen op het gebied van de atomen voor aan de wetenschappelijke wereld en aan het publiek, en deze ontdekkingen bevestigen de occulte leringen in elk opzicht. Ze zijn zelfs nog opzienbarender dan de beweringen die hij in de eerste lezing (die later wordt geciteerd) deed, en verdienen ongetwijfeld de aandacht van iedere occultist, theosoof en metafysicus. Dit is wat hij zegt in zijn ‘Elementen en *meta*-elementen’,⁴ en daarmee bevestigt hij de beschuldigingen en voorspellingen van Stallo met de onbevreesdheid van een wetenschappelijke geest die de wetenschap liefheeft ter wille van de

¹ *Op.cit.*, blz. 25, voetnoot van F. Hall.

² Zie ‘Oorspronkelijke substantie en het goddelijk denken’, blz. 355ev.

³ Zie het voorafgaande hfst. 8, ‘Levenskracht of zwaartekracht?’, blz. 589-90, het citaat uit de *Anugītā*.

⁴ *The Chemical News*, deel 57, mei en juni 1888, blz. 206ev.

waarheid, ongeacht de gevolgen voor zijn eigen roem en reputatie. We citeren zijn eigen woorden:

Heren, mag ik kort uw aandacht vragen voor een onderwerp dat de basis-beginselen van de scheikunde betreft, een onderwerp dat ons ertoe kan brengen het mogelijke bestaan te erkennen van stoffen die, hoewel ze geen verbindingen of mengsels zijn, niet elementen in de strikte betekenis van het woord zijn – stoffen die ik zo vrij ben ‘meta-elementen’ te noemen.

Om duidelijk te maken wat ik bedoel is het nodig dat ik terugga tot onze opvatting van een element. Wat is het criterium voor een element? Waar moeten we de scheidslijn trekken tussen afzonderlijk bestaan en identiteit? Niemand betwijfelt dat zuurstof, natrium, chloor, en zwavel afzonderlijke elementen zijn; en als we komen tot groepen zoals chloor, broom, jodium, enz., voelen we nog steeds geen twijfel, hoewel als er graden van ‘element zijn’ waren toegestaan – en daartoe zullen we misschien uiteindelijk moeten besluiten – zou men misschien erkennen dat chloor meer verwant is met broom dan met zuurstof, natrium, of zwavel. Verder staan nikkel en kobalt dicht bij elkaar, heel dicht, hoewel niemand hun aanspraak op een plaats als afzonderlijk element zal betwisten. Toch moet ik vragen wat de heersende opvatting onder scheikundigen zou zijn geweest als de respectieve oplossingen van deze stoffen en hun verbindingen gelijke kleuren hadden vertoond, in plaats van kleuren die bij benadering complementair zijn. Zou hun verschillende aard ook dan zijn erkend?

Als we verdergaan en tot de zogenaamde zeldzame aarden komen, hebben we minder vaste grond onder de voeten. Misschien kunnen we scandium, ytterbium, en andere soortgelijke stoffen toelaten als elementen, maar wat moeten we zeggen in het geval van praseo- en neo-dymium, waartussen geen duidelijk scheikundig verschil bestaat; hun voornaamste aanspraak op een afzonderlijke identiteit berust op kleine verschillen in basisch en kristalliserend vermogen, hoewel hun natuurkundige verschillen, zoals door spectrumwaarnemingen wordt aangetoond, heel scherp zijn afgebakend. Zelfs hier kunnen we ons voorstellen dat de meerderheid van de scheikundigen niet te streng zou willen zijn, zodat ze deze twee stoffen binnen de tovercirkel zouden toelaten. Of ze zich, als ze dat doen, kunnen beroepen op een algemeen beginsel, is een open vraag.

Als we deze kandidaten toelaten, hoe kunnen we het dan rechtvaardigen om de reeks elementaire stoffen of meta-elementen uit te sluiten waarover Krüss en Nilson ons hebben geïnformeerd? Hier zijn de spectrumverschillen duidelijk, terwijl mijn eigen onderzoek naar didymium ook een klein verschil laat zien in basisch vermogen tussen ten minste enkele van deze twijfelachtige stoffen. In dezelfde categorie moet men de talrijke afzonderlijke stoffen opnemen waarin yttrium, erbium, samarium, en andere ‘elementen’ – gewoonlijk zo genoemd – vermoedelijk zijn en worden opgesplitst. Waar moeten we dan de grens trekken? De verschillende groepen gaan zo onmerkbaar in elkaar over dat het onmogelijk is een scherpe grens te trekken tussen twee willekeurige aangrenzende stoffen, en te zeggen dat de stof aan deze kant van de grens een element is, terwijl die aan de andere kant dat niet is, of alleen maar iets wat op een element lijkt of het benadert. Overal waar een ogenschijnlijk redelijke grenslijn kan worden getrokken, zou het ongetwijfeld gemakkelijk zijn de

(547)

meeste stoffen direct aan de juiste kant in te delen, want bij alle classificaties ontstaat pas echt een probleem als men de grenslijn nadert. Kleine scheikundige verschillen worden natuurlijk toegelaten, en tot op zekere hoogte ook duidelijke natuurkundige verschillen. Wat moeten we echter zeggen als het enige scheikundige verschil een bijna onmerkbare neiging is van de ene stof – van een paar of van een groep stoffen – om eerder dan de andere neer te slaan?

Verder zijn er gevallen waar de scheikundige verschillen vrijwel verdwijnen, hoewel er nog wel duidelijke natuurkundige verschillen blijven. Hier stuiten we op een nieuw probleem: wat is in zulke duistere gevallen scheikundig en wat is natuurkundig? Hebben we niet het recht een lichte neiging van een ontstaand amorf bezinksel om eerder dan een ander neer te slaan, een ‘natuurkundig verschil’ te noemen? En mogen we kleurreacties die afhangen van de hoeveelheid van een of ander aanwezig zuur en die variëren met de sterkte van de oplossing en met het gebruikte oplosmiddel, geen ‘scheikundige verschillen’ noemen? Ik zie niet in hoe we het kenmerk van een element kunnen ontzeggen aan een stof die door duidelijke kleur- of spectrumreacties van een andere verschilt, terwijl we dit wel toekennen aan een andere stof die daarop alleen maar aanspraak maakt op grond van een heel klein verschil in basisch vermogen.

Als we eenmaal de deur ver genoeg hebben geopend om enige spectrumverschillen toe te laten, dan moeten we onderzoeken hoe gering een verschil moet zijn om een kandidaat door te laten. Ik zal uit eigen ervaring voorbeelden geven van enkele van deze twijfelachtige kandidaten.

En hier noemt de grote scheikundige verschillende gevallen van het heel merkwaardige gedrag van moleculen en stoffen die schijnbaar gelijk zijn, en waarvan men toch, als men ze heel grondig bestudeert, ontdekt dat ze verschillen vertonen die, hoe onmerkbaar ook, niettemin laten zien dat geen ervan een *enkelvoudige* stof is, en dat de 60 of 70 elementen die in de scheikunde worden aanvaard, het onderwerp niet meer volledig kunnen beschrijven. Hun namen zijn kennelijk legio, maar omdat het zogeheten ‘periodiek systeem’ een onbeperkte vermeerdering van elementen in de weg staat, dient Crookes een middel te vinden om de nieuwe ontdekking met de oude theorie in overeenstemming te brengen. ‘Die theorie’, zegt hij:

(548) is zo uitvoerig bevestigd dat we niet gemakkelijk een verklaring van verschijnselen kunnen aanvaarden die er niet mee in overeenstemming is. Maar als we ons voorstellen dat de elementen bestaan uit een groot aantal stoffen die enigszins van elkaar verschillen in hun eigenschappen, en die, als ik de uitdrukking mag gebruiken, aggregaties van nevelvlekken vormen waar we vroeger afzonderlijke sterren zagen, of dachten te zien, dan kan het periodiek systeem niet langer worden gehandhaafd. Dat wil zeggen als we aan onze gebruikelijke opvatting van een element vasthouden. Laten we deze opvatting dan veranderen. Lees voor ‘element’ ‘elementaire groep’ – zulke elementaire groepen nemen dan de plaats in van de oude elementen in het periodiek systeem – en het probleem vervalst. Laten we bij het definiëren van een element niet uitgaan van een uiterlijke grens, maar van een intrinsiek kenmerk.

Laten we bijvoorbeeld zeggen dat de kleinste weegbare hoeveelheid yttrium een verzameling elementaire atomen is die bijna oneindig veel meer op elkaar lijken dan op de atomen van een ander element dat dit benadert. Hieruit volgt niet noodzakelijkerwijs dat de atomen onderling absoluut gelijk moeten zijn. Het atoomgewicht dat we aan yttrium toeschrijven, stelt daarom slechts een gemiddelde waarde voor, waaromheen de werkelijke gewichten van de individuele atomen van het ‘element’ binnen bepaalde grenzen variëren. Maar als mijn hypothese houdbaar is, en we de atomen van elkaar konden scheiden, dan zouden we ontdekken dat hun gewicht varieert binnen nauwe grenzen aan beide kanten van het gemiddelde. De fractionatie zelf betekent het bestaan van zulke verschillen in bepaalde stoffen.

Zo hebben feit en waarheid opnieuw de ‘exacte’ wetenschap gedwongen haar opvattingen te verruimen en haar terminologie te veranderen, die het grote aantal stoffen versluisde, en deze tot één stof terugbracht – zoals de zevenvoudige elohim en hun menigten die door de materialistische geloofs-fanatici werden omgevormd tot één Jehovah. Vervang de scheikundige termen ‘molecule’, ‘atoom’, ‘deeltje’, enz., door de woorden ‘menigten’, ‘monaden’, ‘deva’s’, enz., en men zou kunnen denken dat het ontstaan van goden, de oorspronkelijke evolutie van manvantarische *intelligente* krachten, werd beschreven. Maar de geleerde spreker voegt aan zijn beschrijvende opmerkingen iets toe dat nog meer te denken geeft; of dat bewust of onbewust gebeurt, wie zal het zeggen? Want hij zegt het volgende:

Tot voor kort gingen zulke stoffen voor elementen door. Ze hadden vaste scheikundige en natuurkundige eigenschappen; ze hadden erkende atoomgewichten.

Als we een zuivere verdunde oplossing van zo’n stof, bijvoorbeeld yttrium, nemen, en als we daaraan een overmaat van sterke ammonia toevoegen, krijgen we een neerslag die volkomen homogeen schijnt te zijn. Maar als we in plaats daarvan heel verdunde ammonia toevoegen in een hoeveelheid die voldoende is om slechts de helft van de aanwezige base te laten neerslaan, krijgen we niet direct een bezinksel. Als we het geheel stevig omroeren om zeker te zijn van een uniform mengsel van de oplossing en de ammonia, en het vat een uur laten staan, terwijl we zorgvuldig stof vermijden, blijft de vloeistof nog steeds helder en doorschijnend, zonder enig spoor van troebelheid. Na drie of vier uur zal echter een opaal-kleurig waas verschijnen, en de volgende ochtend zal zich een bezinksel hebben gevormd. Laten we ons nu afvragen wat de betekenis van dit verschijnsel kan zijn. De hoeveelheid neerslag veroorzakende stof die was toegevoegd, was niet voldoende om meer dan de helft van het aanwezige yttrium te laten bezinken, en dus heeft zich enige uren lang een soort selectieproces voorgedaan. Het bezinksel is *duidelijk niet willekeurig tot stand gekomen*, waarbij die moleculen van de base werden ontleed die toevallig met een overeenkomstige molecule ammoniak in contact kwamen, want we hebben ervoor gezorgd dat de vloeistoffen gelijkmatig werden gemengd, zodat de ene molecule van het oorspronkelijke zout niet méér zou worden blootgesteld aan ontleding dan de andere. Als we verder de tijd in aanmerking nemen die verstrijkt vóór er een bezinksel verschijnt, *kunnen we niet ontkomen*

aan de conclusie dat het proces dat de eerste paar uren aan de gang was, van selectieve aard is.

De vraag is niet waarom er een bezinksel ontstaat, maar wat bepaalt of ertoe leidt dat sommige atomen neerslaan en dat andere in oplossing blijven. *Welke kracht laat elk atoom uit het grote aantal aanwezige atomen het juiste pad kiezen? We kunnen ons een richtinggevende kracht voorstellen die de atomen een voor een de revue laat passeren, en het ene uitkiest om neer te slaan en het andere om in oplossing te blijven, totdat alle aan de beurt zijn gekomen.*

De cursivering in bovenstaande passage is van ons. Een wetenschapper kan zich terecht afvragen: Welke kracht stuurt elk atoom, en waardoor is de aard ervan *selectief*? De theïsten zouden de vraag beantwoorden door te zeggen: 'God', en zouden daarmee, filosofisch gezien, niets oplossen. Het occultisme antwoordt op zijn eigen pantheïstische gronden, en verwijst de lezer naar een volgend hoofdstuk: 'Goden, monaden, en atomen'.¹ De geleerde spreker ziet dit als zijn grootste zorg: de wegwijzers en sporen van een pad dat kan leiden tot de ontdekking en het volledige bewijs van een homogeen element in de natuur. Hij merkt op:

Om zo'n selectie tot stand te kunnen brengen, moeten er duidelijk enige kleine verschillen zijn op grond waarvan men kan selecteren, en dit is bijna zeker een verschil in basisch vermogen, zó klein dat het door geen enkele nu bekende proef kan worden opgemerkt, terwijl het zich wel ervoor leent om te worden ontwikkeld en vergroot tot een punt waarop het verschil door gewone proeven kan worden vastgesteld.

Er is geen wetenschappelijk bewijs nodig voor het occultisme, dat op de hoogte is van het bestaan en de aanwezigheid in de natuur van het ene eeuwige element, bij de eerste differentiatie waarvan de levensboom periodiek wortel schiet. Het occultisme zegt: de oude wijsheid heeft het vraagstuk eeuwen geleden opgelost. Ja, serieuze en ook spottende lezer, de wetenschap nadert langzaam maar zeker onze gebieden van het occulte. Ze wordt door haar eigen ontdekkingen gedwongen ons taalgebruik en onze symbolen over te nemen, of ze dit wil of niet. De scheikunde wordt nu door de feiten gedwongen om zelfs onze voorstelling van de evolutie van de goden en atomen te aanvaarden, die zo veelbetekenend en onmiskenbaar wordt afgebeeld door de staf van Mercurius, de god van wijsheid, en door de allegorische taal van de wijzen uit de oudheid. Een toelichting op de esoterische leer zegt:

. . . Bij elk begin (elk nieuw manvantara) groeit de stam van de AŚVATTHA (de boom van het leven en het zijn, de STAF van Mercurius) uit de twee donkere vleugels van de zwaan (HAMSA) van het leven, en daalt daaruit af. De twee slangen, de eeuwig levende en haar illusie (geest en stof), waarvan

¹ Hfst. 15, blz. 675ev.

de twee koppen groeien uit de ene kop tussen de vleugels, dalen nauw ineengestremgeld af langs de stam. De twee staarten verenigen zich op aarde (het gemanifesteerde heelal) tot één, en dit is de grote illusie, o lanoe!

Iedereen weet wat de staf van Mercurius is, die al door de Grieken is gewijzigd. Het oorspronkelijke symbool – met de drievoudige kop van de slang – werd veranderd in een staf met een knop, en de twee lagere koppen werden gescheiden, waardoor de oorspronkelijke betekenis wat werd vervormd. Toch is het voor ons doel de best mogelijke illustratie, deze laya-staf omstrengeld door twee slangen. De wonderbaarlijke krachten van de magische staf van Mercurius werden terecht door alle dichters uit de oudheid bezongen, en degenen die de verborgen betekenis ervan begrepen, hadden daarvoor een heel goede reden.

Wat heeft de geleerde voorzitter van de Chemical Society of Great Britain in diezelfde lezing te zeggen dat enige betrekking heeft op, of betekenis voor, onze bovengenoemde leer? Erg weinig; alleen dit – en meer niet:

In mijn al eerder genoemde toespraak in Birmingham heb ik mijn toehoorders gevraagd zich de werking van twee krachten op de oorspronkelijke protyle voor te stellen. De ene is de tijd, gepaard gaande met een daling van de temperatuur. De andere, die als een machtige slinger heen en weer beweegt, met periodieke cyclussen van eb en vloed, rust en activiteit, is nauw verbonden met de onweegbare stof, essentie of bron van energie die elektriciteit wordt genoemd.

Het doel van een vergelijking als deze wordt bereikt als ze de aandacht vestigt op dat feit waarop ze de nadruk wil leggen, maar men moet niet verwachten dat ze noodzakelijkerwijs met alle feiten klopt. Naast het verlagen van de temperatuur en de periodieke eb en vloed van positieve of negatieve elektriciteit, nodig om de nieuw ontstane elementen hun bepaalde valentie te verlenen, moet kennelijk nog een derde factor in aanmerking worden genomen. De natuur werkt niet in een plat vlak, ze vraagt ruimte voor haar kosmogonische werkingen, en als we ruimte als derde factor introduceren, lijkt alles duidelijk. Laten we in plaats van een slinger, die tot op zekere hoogte wel een goed beeld vormt, maar als feit onmogelijk is, zoeken naar een bevredigender manier om uit te beelden wat naar mijn mening kan hebben plaatsgevonden. Laten we ons het zigzagdiagram voorstellen – niet in een vlak getekend, maar in de driedimensionale ruimte geprojecteerd. Welke figuur kunnen we het beste kiezen om te voldoen aan alle voorwaarden die hierbij een rol spelen? Veel feiten kunnen goed worden verklaard als men veronderstelt dat

(550)

de projectie in de ruimte van de zigzagcurve van prof. Emerson Reynolds een spiraal is. Deze figuur is echter ontoelaatbaar, omdat de curve tweemaal in elke cyclus door een punt moet gaan dat, wat elektriciteit en scheikundige energie betreft, neutraal is. We moeten daarom een andere figuur kiezen. Een achtvorm [8], of dubbele lus, kan men tot een zigzaglijn verkorten en ook tot een spiraal, en deze voldoet aan alle voorwaarden van het probleem.

- (551) Een *dubbele lus* voor de neerwaartse evolutie, van geest naar stof; een andere *spiraalvorm* misschien op het *weer-involverende* pad omhoog, van stof naar geest, en het noodzakelijke, geleidelijke en uiteindelijke weer opgaan in de laya-toestand, dat wat de wetenschap op haar eigen manier 'het elektrisch neutrale punt', enz., noemt, ofwel het nulpunt. Dit zijn de feiten en de verklaring die het occultisme biedt. Men kan het met de grootste zekerheid en het grootste vertrouwen aan de wetenschap overlaten om ze eens te bevestigen. Laten we echter wat meer vernemen over deze oervorm van de staf van Mercurius.

Zo'n figuur zal ontstaan uit drie heel eenvoudige gelijktijdige bewegingen. Ten eerste een enkelvoudige slingering heen en weer (zeg oost-west); ten tweede een enkelvoudige slingering loodrecht op de eerstgenoemde (zeg noord-zuid) met de halve slingertijd – d.w.z. tweemaal zo snel; ten derde een beweging loodrecht op deze twee (zeg naar beneden), die in haar eenvoudigste vorm een onveranderlijke snelheid zou hebben. Als we deze figuur in de ruimte projecteren, ontdekken we bij onderzoek dat de punten van de curven waar chloor, broom, en jodium worden gevormd, dicht onder elkaar komen; dat geldt ook voor zwavel, selenium, en tellurium, verder voor fosfor, arsenicum, en antimoon, en op dezelfde manier voor andere reeksen van onderling overeenkomende stoffen.

Men kan zich afvragen of dit schema verklaart hoe en waarom de elementen in deze volgorde verschijnen? Laten we ons een cyclische verplaatsing in de ruimte voorstellen, waarbij elke omwenteling getuige is van het ontstaan van de groep elementen die ik eerder heb voorgesteld als die elementen die tijdens een volledige schommeling van de slinger worden voortgebracht. Laten we veronderstellen dat één cyclus op die manier is voltooid, dat het centrum van de onbekende scheppende kracht op zijn machtige reis door de ruimte de oorspronkelijke atomen – de zaden, als ik die term mag gebruiken – langs zijn weg heeft afgeworpen: de atomen die zullen samensmelten en zich ontwikkelen tot de groepen die nu bekend zijn als lithium, beryllium, borium, koolstof, stikstof, zuurstof, fluor, natrium, magnesium, aluminium, silicium, fosfor, zwavel en chloor. Wat is de meest waarschijnlijke weg die dan wordt gevolgd? Als deze strikt werd beperkt tot hetzelfde temperatuurs- en tijdsgebied, zou de volgende elementaire groep die verschijnt weer die van lithium zijn geweest, en de oorspronkelijke cyclus zou eeuwig worden herhaald, en deze zou keer op keer dezelfde 14 elementen voortbrengen. De omstandigheden zijn echter niet geheel dezelfde. De ruimte en de elektriciteit zijn als tevoren, maar de temperatuur is veranderd, en dus, in plaats dat de lithiatomen worden aangevuld met atomen die in alle opzichten daaraan analoog zijn, vormen de atomaire groepen die ontstaan als de tweede cyclus begint, geen lithium maar de recht-

streekse afstammeling daarvan: kalium. Stel dus dat de voortbrengende kracht in cyclussen heen en weer reist langs een achthoekig pad, zoals hierboven werd geopperd, terwijl tegelijk de temperatuur daalt en de tijd voortgaat – variaties die ik heb geprobeerd voor te stellen door de neerwaartse beweging – dan kruist elke lus van de achthoekige weg dezelfde verticale lijn op telkens lagere punten. Geprojecteerd in de ruimte, vertoont de curve een centrale lijn die neutraal is wat elektriciteit betreft, en neutraal in scheikundige eigenschappen – positieve elektriciteit aan de noordkant en negatieve aan de zuidkant. De overheersende valentie wordt bepaald door de afstand ten oosten en ten westen van de neutrale centrale lijn; één-atomige elementen zijn er één stap van verwijderd, twee-atomige twee stappen, enz. In elke opeenvolgende lus geldt dezelfde wet.

En, als om de stelling van de occulte wetenschap en de hindoeïfilosofie te bewijzen, dat tijdens de pralaya de twee *aspecten* van de onkenbare godheid, ‘de zwaan in de duisternis’ – prakriti en purusha, de natuur of de stof in al haar vormen en geest – niet langer blijven bestaan maar (*absoluut*) worden opgelost, vernemen we de wetenschappelijke conclusie van de grote Engelse scheikundige, die zijn bewijzen bekroont door te zeggen: (552)

We hebben nu de vorming van de scheikundige elementen uit knopen en leegten in een oorspronkelijk vormloos fluïdum gevolgd. We hebben de mogelijkheid, ja zelfs de waarschijnlijkheid, aangetoond dat de atomen niet eeuwig bestaan, maar met alle andere geschapen wezens de kenmerken van verval en dood delen.

Het occultisme stemt hiermee in, want het kent de wetenschappelijke ‘mogelijkheid’ en ‘waarschijnlijkheid’ als aangetoonde feiten, die geen verder bewijs of enig extern fysiek getuigenis nodig hebben. Niettemin herhaalt het even beslist als ooit tevoren: ‘DE STOF IS EEUWIG, en wordt alleen maar periodiek atomair (haar aspect).’ Dit is even zeker als dat die andere stelling, die bijna unaniem door de astronomen en natuurkundigen wordt aanvaard – namelijk dat de slijtage van het lichaam van het heelal steeds doorgaat, en dat deze uiteindelijk zal leiden tot het uitdoven van de zonnevuren en de vernietiging van het heelal – zoals de wetenschappers zich dit voorstellen, *onjuist* is. Zoals altijd en eeuwig het geval is geweest, zal het gemanifesteerde heelal periodiek uiteenvallen: (a) na elke ‘dag van Brahmā’ zal er een gedeeltelijke pralaya zijn; en (b) pas na het verstrijken van elke eeuw van Brahmā een universele pralaya – de MAHĀPRALAYA. Maar de wetenschappelijke oorzaken voor het uiteenvallen, zoals de exacte wetenschap die formuleert, hebben niets te maken met de werkelijke oorzaken. Hoe dan ook, het occultisme wordt nogmaals door de wetenschap bevestigd, want Crookes zei:

We hebben aangetoond, met argumenten die aan het scheikundig laboratorium zijn ontleend, dat er in stof die aan elke toets op het ‘element zijn’ voldoet, heel kleine nuanceverschillen zijn die selectie mogelijk maken. We hebben gezien dat

het aloude verschil tussen elementen en verbindingen niet langer gelijke tred houdt met de ontwikkeling van de scheikunde, maar moet worden gewijzigd om een heel grote groep tussenliggende stoffen – ‘meta-elementen’ – op te nemen. We hebben aangetoond hoe aan de bezwaren van Clerk-Maxwell, hoe gewichtig deze ook zijn, het hoofd kan worden geboden. Ten slotte hebben we redenen aangevoerd voor de opvatting dat de oorspronkelijke stof werd gevormd door de werking van een voortbrengende kracht, die met tussenpozen atomen afwierp die waren voorzien van variërende hoeveelheden van oorspronkelijke vormen van energie. Als we over de bron van energie die in een scheikundig atoom is belichaamd enige gissingen durven te maken, kunnen we volgens mij vooropstellen dat de warmtestralingen die vanuit de weegbare stof van het heelal door de ether heen naar buiten worden verspreid, door middel van een ons nog onbekend natuurproces aan de grenzen van het heelal worden omgezet in de oorspronkelijke – de essentiële – bewegingen van scheikundige atomen. Op het moment dat deze atomen worden gevormd, graviteren ze naar binnen, en geven zo aan het heelal de energie terug die dit anders door stralingswarmte zou verliezen. Als dit vermoeden gegrond is, valt de *verontrustende voorspelling* van Sir William Thomson *over de uiteindelijke ondergang van het heelal door het verdwijnen van zijn energie, in het water*.

(553) Mijne heren, het lijkt me dat het onderwerp ‘de elementen’ voorlopig op deze manier kan worden behandeld. Onze geringe kennis van deze grootste mysteries breidt zich gestaag, langzaam maar zeker uit.

Zelfs onze ‘zevenvoudige’ leer schijnt door een bijzondere en eigenaardige samenloop van omstandigheden de wetenschap te dwingen haar te aanvaarden. Als we het goed begrijpen, spreekt de scheikunde over 14 groepen oorspronkelijke atomen – lithium, beryllium, borium, koolstof, stikstof, zuurstof, fluor, natrium, magnesium, aluminium, silicium, fosfor, zwavel en chloor; en als Crookes de ‘dominante valenties’ bespreekt, somt hij zeven groepen hiervan op, want hij zegt:

Terwijl het machtige brandpunt van scheppende energie rondgaat, zien we het in opeenvolgende cyclussen in een deel van de ruimte zaden zaaien van lithium, kalium, rubidium, en caesium; in een ander deel chloor, broom, en jodium; in een derde, natrium, koper, zilver, en goud; in een vierde, zwavel, selenium, en tellurium; in een vijfde, beryllium, calcium, strontium, en barium; in een zesde, magnesium, zink, cadmium, en kwik; in een zevende, fosfor, arsenicum, antimoon, en bismut, [wat enerzijds zeven groepen oplevert; en nadat het] in andere delen de andere elementen [heeft gezaaid], nl. aluminium, gallium, indium, en thallium; silicium, germanium, en tin; koolstof, titanium, en zirconium, [voegt hij eraan toe:] Terwijl voor de drie groepen elementen die door prof. Mendelejev zijn verbannen naar een soort hospitaal voor ongeneeslijke zieken – zijn achtste familie – een natuurlijke plaats bij de neutrale as wordt gevonden.

Het kan interessant zijn om deze ‘zeven van de achtste familie van ongeneeslijke zieken’ te vergelijken met de allegorieën over de zeven oorspronkelijke zonen van ‘moeder, de oneindige ruimte’, of Aditi, en de

achtste, door haar verstoten, zoon. Zo kan men veel vreemde toevalligheden ontdekken tussen ‘die tussenliggende schakels . . . die meta-elementen of elementoïden worden genoemd’, en de schakels die de occulte wetenschap hun noumena noemt, de intelligente geesten en heersers van die groepen monaden en atomen. Maar dit zou ons te ver voeren. Laten we er tevreden mee zijn dat het volgende feit wordt erkend: ‘deze afwijking van absolute homogeniteit kenmerkt de samenstelling van deze moleculen of verzamelingen van stof die we elementen noemen, en die misschien duidelijker zal zijn als we in onze verbeelding terugkeren tot de vroegste dageraad van ons stoffelijk heelal, en in tegenwoordigheid van het grote geheim proberen de processen van de evolutie van de elementen te beschouwen’. Zo neemt de wetenschap ten slotte, vertegenwoordigd door haar grootste beoefenaars, om zich verstaanbaarder te maken voor de leken, het taalgebruik van oude adepten zoals Roger Bacon over, en keert ze terug tot de ‘protyle’. Dit alles geeft hoop, en is een veelzeggend ‘teken van de tijd’.

Er zijn in feite veel van deze ‘tekens’, en het worden er dagelijks meer; maar geen ervan is belangrijker dan de zojuist genoemde. Want nu is de kloof tussen de occulte ‘bijgelovige en *onwetenschappelijke*’ leringen en de ‘exacte’ wetenschap volledig overbrugd, en bevindt zich ten minste een van de weinige eminente scheikundigen van deze tijd in het gebied van de oneindige mogelijkheden van het occultisme. Elke nieuwe stap die hij doet, zal hem dichter en dichter bij dat mysterieuze centrum brengen vanwaaruit de ontelbare paden uitstralen die de geest omlaag in de stof voeren, en die de goden en de levende monaden omvormen tot de mens en de bewuste natuur. (554)

Maar we hebben in het volgende hoofdstuk nog iets meer over dit onderwerp te zeggen.

10

De kracht van de toekomst

haar mogelijkheden en onmogelijkheden

Moeten we zeggen dat kracht ‘bewegende stof’, of ‘stof in beweging’, en een manifestatie van energie is; of dat stof en kracht de gedifferentieerde aspecten in de wereld van verschijnselen zijn van de ene oorspronkelijke, ongedifferentieerde kosmische substantie?

Deze vraag wordt gesteld in verband met die stanza die over FOHAT en

zijn ‘zeven broers of *zonen*’¹ gaat, met andere woorden over de *oorzaak* en de *gevolgen* van kosmische elektriciteit; laatstgenoemde worden in het occulte taalgebruik de *zeven oorspronkelijke* krachten van elektriciteit genoemd, waarvan alleen de zuiver waarneembare en daarom *grofste* gevolgen op het kosmische en vooral op het aardse gebied voor natuurkundigen kenbaar zijn. Hiertoe behoren onder andere geluid, licht, kleur, enz. Wat heeft de natuurwetenschap ons over deze ‘krachten’ te zeggen? GELUID, zegt ze, is een *gewaarwording* die wordt veroorzaakt door de botsing van atmosferische moleculen tegen het *trommelveles*, die fijne trillingen in het gehoororgaan veroorzaakt, en zich zo meedeelt aan de hersenen. LICHT is de *gewaarwording* die wordt veroorzaakt door de botsing van onmerkbaar kleine trillingen van de ether tegen het *netvlies* van het oog.

Dat zeggen wij ook. Maar dit is eenvoudig het gevolg dat in *onze* atmosfeer en haar directe omgeving wordt voortgebracht – in feite alles wat binnen het bereik van ons aardse bewustzijn valt. Jupiter Pluvius zond zijn symbool in regendruppels, bestaande uit water dat naar men aanneemt is samengesteld uit twee ‘elementen’, die in de scheikunde van elkaar worden gescheiden en weer worden verbonden. De samengestelde moleculen liggen binnen haar macht, maar hun atomen ontsnappen aan haar greep. Het occultisme ziet in al deze krachten en manifestaties een ladder, waarvan de lagere sporten tot de *exoterische* natuurkunde behoren, en de hogere tot een levende, intelligente, onzichtbare macht voeren, die als regel de onbewogen, en bij uitzondering de bewuste oorzaak is van het uit de zintuigen voortgekomen verschijnsel dat als de een of andere natuurwet wordt aangeduid.

(555) We zeggen en houden vol dat GELUID, om maar iets te noemen, een enorme occulte macht is, dat het een kolossale kracht is; de elektriciteit die wordt opgewekt door een miljoen Niagara’s zou nooit het kleinste potentiële vermogen van die kracht kunnen opheffen als deze door *occulte kennis* wordt geleid. Er kan geluid worden voortgebracht van een zodanige aard dat de Piramide van Cheops erdoor zou worden opgetild, of dat een stervende, ja zelfs iemand die aan zijn laatste adem toe is, weer tot leven zou komen en met nieuwe energie en kracht zou worden vervuld.

Want geluid verwekt, of beter gezegd verzamelt, de elementen die een *ozon* voortbrengen die de scheikunde niet kan produceren maar de alchemie wel. Het kan zelfs een mens of een dier *uit de dood doen opstaan*, als het astrale ‘vitale lichaam’ niet onherroepelijk van het fysieke lichaam is gescheiden door het breken van het magnetische of odische² koord. Men

¹ Zie blz. 106-7.

² Noot vert.: ‘Odisch’ is het adjectief van ‘od’, een onafhankelijke kracht die volgens

mag aannemen dat de schrijfster hierover persoonlijk iets weet, *omdat ze driemaal door die kracht van de dood werd gered*.

En als dit alles te *onwetenschappelijk* schijnt te zijn om zelfs maar te worden opgemerkt, laat de wetenschap dan verklaren aan welke haar bekende mechanische en fysieke wetten de onlangs door de zogenaamde 'Keely motor' teweeggebrachte verschijnselen zijn toe te schrijven. Wat werkt als de ontzagwekkende generator van onzichtbare maar enorme kracht, een kracht die niet alleen in staat is een machine van 25 pk aan te drijven, maar die zelfs is gebruikt om de hele machine op te tillen? Toch wordt dit eenvoudig gedaan door een strijkstok langs een stemvork te halen, zoals herhaaldelijk is aangetoond. Want de *etherische* kracht, die door de (in Amerika en nu in Europa) welbekende John Worrell Keely uit Philadelphia werd ontdekt, is geen *hallucinatie*. Hoewel hij deze niet praktisch toepasbaar kon maken, een mislukking die vanaf het begin door enkele occultisten werd voorspeld, waren de verschijnselen die de laatste jaren door de ontdekker zijn vertoond, prachtig, bijna wonderbaarlijk, niet in de zin van het *bovennatuurlijke*¹ maar van het *bovenmenselijke*. Als het Keely was vergund om te slagen, dan had hij een heel leger in een paar seconden tot atomen kunnen terugbrengen, en wel even gemakkelijk als hij dat met een dode os heeft gedaan.

We vragen de lezer nu serieus aandacht te schenken aan die nieuw-ontdekte kracht die door de ontdekker ervan 'inter-etherische kracht en krachten' wordt genoemd.

Naar de bescheiden mening van de occultisten en van de naaste vrienden van Keely uit Philadelphia stond en staat hij nog maar op de drempel van enkele van de grootste geheimen van het heelal, en voornamelijk van dat waarop het hele mysterie van de fysieke krachten en de esoterische betekenis van de symboliek van het 'wereld-ei' is gebaseerd. De occulte filosofie, (556)

Von Reichenbach (1788-1869) de hele natuur (en de mens) doordringt, en die o.a. aanwezig is in magneten, kristallen, warmte, licht, en scheikundige werking.

¹ Het woord 'bovennatuurlijk' betekent *boven of buiten* de natuur. Natuur en ruimte zijn één. Voor de metafysicus bestaat ruimte buiten elke daad van waarneming om, en is een zuiver subjectief denkbeeld, ondanks dat het materialisme haar met geweld aan een of ander gewaarwordingsgegeven zou willen verbinden. Voor onze zintuigen is ze *tamelijk subjectief* als we haar onafhankelijk van iets erbinnenin beschouwen. Hoe kan een verschijnsel of iets anders dan *optreden of worden teweeggebracht buiten iets wat geen grenzen heeft*? Maar als ruimtelijke uitgebreidheid alleen maar als een denkbeeld wordt opgevat, en behoort tot een idee dat verband houdt met bepaalde werkingen, zoals bij de materialisten en de natuurkundigen, dan hebben deze op hun beurt nauwelijks het recht te bepalen en te beweren wat wel en wat niet kan worden teweeggebracht door krachten die zelfs in beperkte ruimten worden opgewekt, omdat ze er zelfs bij benadering geen idee van hebben wat deze krachten zijn.

die de gemanifesteerde en niet-gemanifesteerde kosmos als een EENHEID ziet, symboliseert het ideële denkbeeld van eerstgenoemde door dat 'gouden ei' met zijn twee polen. De positieve pool werkt in de gemanifesteerde wereld van de stof, terwijl de negatieve zich verliest in de onkenbare absolute van SAT – 'zijn-heid'.¹ Of dit overeenkomt met de filosofie van Keely, kunnen we niet zeggen, en het doet er eigenlijk niet veel toe. Niettemin lijken zijn ideeën over de etherisch-stoffelijke opbouw van het heelal vreemd genoeg op de onze, en zijn *in dit opzicht* bijna identiek. In een knap geschreven boekje, samengesteld door mw. Bloomfield-Moore, een rijke Amerikaanse dame van aanzien, van wie het onophoudelijke streven naar waarheid nooit hoog genoeg kan worden gewaardeerd, wordt hij als volgt geciteerd.

Om de werking van zijn motor uit te leggen zegt Keely: 'Bij het ontwerpen van de tot dusver gebouwde machines is nooit een middel gevonden om een neutraal centrum teweeg te brengen. Als het wel zo was, zou er een einde zijn gekomen aan de moeilijkheden van de zoekers naar een perpetuum mobile, en dit probleem zou een voldongen en werkend feit zijn geworden. Er zou voor zo'n instrument alleen maar een eerste impuls van een paar kilo nodig zijn om het eeuwen te laten lopen. In het ontwerp van mijn trillingsmachine deed ik geen poging een perpetuum mobile te bereiken, maar wordt een circuit gevormd dat in feite een *neutraal centrum* heeft, dat zich in een zodanige toestand bevindt dat het door mijn trillende ether kan worden geactiveerd. Onder de invloed van genoemde substantie is het werkelijk een machine die praktisch onafhankelijk is van de massa (of de bol);² dit wordt veroorzaakt door de wonderbaarlijke snelheid van het trillingscircuit. Toch moet deze machine, met al haar perfectie, worden gevoed met de trillingsether om haar tot een onafhankelijke motor te maken . . .

Alle constructies vereisen een basis die wat sterkte betreft in overeenstemming is met het gewicht van de massa die deze moeten dragen, maar de fundamenteën van het heelal rusten op een leeg punt dat veel kleiner is dan een molecule; in feite, om deze waarheid op de juiste manier uit te drukken, op een *inter-etherisch punt*, dat een oneindig denkvermogen vereist om het te begrijpen. Het is precies hetzelfde om in de diepten van een etherisch centrum te kijken als om in de wijde ruimten van de hemelether het einde te zoeken, met dit verschil: het ene is het positieve veld, en het andere het negatieve.'³

¹ Het is niet juist om, als men over het *idealisme* spreekt, dit voor te stellen als gebaseerd op 'de oude ontologische veronderstelling dat dingen of entiteiten onafhankelijk van elkaar bestaan, en niet als termen van relaties' (Stallo). In ieder geval is het niet juist om dat te zeggen over het idealisme in de oosterse filosofie en *haar* kennis, want het is precies andersom.

² Onafhankelijk in zekere zin, maar niet *los* ervan.

³ Zie Clara Bloomfield-Moore, *Keely and His Discoveries*, 1893, blz. 201.

Dit is, zoals men gemakkelijk ziet, precies de oosterse leer. Keely's inter-etherische punt is het *laya*-punt van de occultisten, dat echter niet 'een oneindig denkvermogen vereist om het te *begrijpen*', maar alleen een bepaalde intuïtie en het vermogen om zijn schuilplaats in deze stoffelijke wereld op te sporen. Natuurlijk kan het *laya-centrum* niet worden voortgebracht, maar een *inter-etherisch vacuüm* wel, zoals blijkt uit het teweegbrengen van klokgelui in de ruimte. Keely spreekt niettemin als een onbewuste occultist als hij in zijn theorie over de planetaire suspensie opmerkt: (557)

Wat het volume van de planeten betreft, zouden we uit wetenschappelijk oogpunt kunnen vragen: hoe kunnen de enorme verschillen in volume tussen de planeten bestaan zonder de harmonische werking te verstoren die ze altijd heeft gekenmerkt? Ik kan deze vraag slechts goed beantwoorden door een progressieve analyse uit te voeren, te beginnen bij de roterende etherische centra met hun aantrekkende en accumulerende vermogen, die door de schepper¹ waren vastgelegd. Als u vraagt welke kracht aan elk etherisch atoom zijn onvoorstelbare omwentelingssnelheid (of eerste impuls) geeft, dan moet ik antwoorden dat geen eindig denkvermogen ooit kan begrijpen wat ze is. De filosofie van accumulatie is het enige bewijs dat daaraan zo'n kracht is gegeven. Het gebied, als we het zo mogen noemen, van zo'n atoom biedt aan het aantrekkende of magnetische, het uitkiezende of aandrijvende vermogen, alle opnemende kracht en alle tegenwerkende kracht die een planeet van de grootste omvang kenmerkt; daarom blijft het volmaakte evenwicht hetzelfde naarmate de accumulatie voortgaat. Wanneer dit kleine centrum eenmaal vastligt, zou de kracht die nodig is om het van zijn plaats te krijgen, noodzakelijkerwijs even groot moeten zijn als nodig is om de grootste bestaande planeet te verplaatsen. Als dit atomair neutrale centrum wordt verplaatst, moet de planeet meegaan. Het neutrale centrum draagt vanaf het begin de volle last van alle accumulaties, en blijft hetzelfde, voor altijd in evenwicht in de eeuwige ruimte.²

Keely licht zijn denkbeeld 'een neutraal centrum' als volgt toe:

We stellen ons voor dat, na de accumulatie van een planeet met een bepaalde middellijn, zeg ongeveer 20.000 mijl – want de omvang heeft niets met het probleem te maken – al het materiaal wordt verwijderd, met uitzondering van een korst met een dikte van 5000 mijl, zodat er tussen deze korst en een centrum ter grootte van een gewone biljartbal een lege ruimte overblijft. Dan zou er een even grote kracht nodig zijn om deze kleine centrale massa te verplaatsen als voor de verplaatsing van de schil van 5000 mijl dik. Bovendien zou deze kleine centrale massa altijd het gewicht van deze korst dragen, en deze op gelijke afstand houden; en er zou geen tegenwerkende kracht kunnen zijn, hoe groot ook, die ze samen zou kunnen brengen. De verbeelding duizelt bij de gedachte aan het enorme gewicht dat op dit

¹ 'Door fohat is aannemelijker', zou een occultist antwoorden.

² *Op.cit.*, blz. 199-200.

centrale punt drukt, waar het gewicht ophoudt te bestaan . . . Dit is wat we met een neutraal centrum bedoelen.¹

En wat de occultisten onder een ‘laya-centrum’ verstaan.

(558) Velen noemen het bovenstaande ‘onwetenschappelijk’. Maar dat geldt voor alles wat niet door de natuurwetenschap wordt goedgekeurd en aan een strikt orthodoxe manier van redeneren wordt gehouden. Wat kan de wetenschap antwoorden op *feiten* die al aan het licht zijn gekomen en die niemand nog langer kan ontkennen, als ze de verklaring van de uitvinder zelf niet aanvaardt? En zijn verklaringen, die, zoals gezegd, van een spiritueel en occult standpunt – hoewel niet van dat van de materialistische speculatieve (*exact* genoemde) wetenschap – geheel *orthodox* zijn, zijn daarom in dit opzicht ook de onze. De occulte filosofie onthult weinig van haar belangrijkste levensmysterieën. Ze laat ze als kostbare parels één voor één en wijd verspreid vallen, en alleen als ze daartoe wordt gedwongen door de evolutionaire vloedgolf die de mensheid langzaam en stil, maar gestaag naar de dageraad van het zesde ras voert. Want als die mysterieën eenmaal buiten de veilige zorg van hun wettige erfgenamen en bewaarders komen, dan houden ze op occult te zijn: ze worden publiek eigendom en moeten het risico lopen in handen van de egoïsten – van de Kaïns van de mensheid – eerder een vloek dan een zegen te worden. Maar wanneer personen zoals de ontdekker van de *etherische kracht* – John Worrell Keely – mensen met bijzondere paranormale en verstandelijke vermogens,² worden geboren, worden ze vaker wel dan niet geholpen, terwijl ze tastend hun weg zoeken; maar als ze op zichzelf zijn aangewezen, worden ze al snel het slachtoffer van martelaarschap en van gewetenloze speculanten. Ze worden alleen geholpen *op voorwaarde dat ze niet, bewust of onbewust, een extra gevaar voor hun tijd worden: een gevaar voor de armen, die nu dagelijks door de minder rijken aan de heel rijken worden geofferd*.³ Dit vereist een korte uiteenzetting en een toelichting.

¹ *Op.cit.*, blz. 200.

² De reden voor zulke paranormale vermogens wordt later gegeven.

³ Het bovenstaande werd twee jaar geleden geschreven, toen de hoop op succes voor de ‘Keely motor’ het grootst was. Wat toen door de schrijfster werd gezegd, bleek woord voor woord waar te zijn, en nu worden er alleen maar een paar opmerkingen aan toegevoegd over zijn tot dusver niet waargemaakte verwachtingen, wat nu door de ontdekker zelf wordt erkend. Hoewel hier de woorden ‘niet waargemaakt’ worden gebruikt, moet de lezer dit opvatten in relatieve zin, want zoals mw. Bloomfield-Moore zegt: ‘Keely erkent dat, toen zijn eerste en tweede experimentele onderzoek van het toepassen van trillingskracht op de mechanica geen resultaat opleverde, hij óf een *commerciële* mislukking moest toegeven, óf op basis van zijn uitgangspunt of beginsel een derde weg moest inslaan, en proberen succes te boeken via een ander kanaal’ (blz. 85). En dit ‘kanaal’ is op het *fysieke* gebied.

Ongeveer 12 jaar geleden, tijdens de eeuwfeest-tentoonstelling in Philadelphia, herhaalde de schrijfster in antwoord op de serieuze vragen van een theosoof, een van de eerste bewonderaars van Keely, tegenover hem wat ze had gehoord in kringen die als bron van informatie voor haar boven iedere twijfel verheven zijn.

Er werd gezegd dat de uitvinder van de ‘zelf-motor’ een ‘geboren magiër’ was, zoals het in het jargon van de kabbalisten wordt genoemd. Dat hij onbewust was en zou blijven van de volledige draagwijdte van zijn vermogens, en alleen maar die zou ontwikkelen die hij in zijn eigen natuur had ontdekt en vastgesteld – ten eerste, omdat hij ze toeschreef aan een verkeerde oorzaak, en ze daarom nooit volledig zou kunnen ontwikkelen; en ten tweede, omdat het buiten zijn macht lag om *een vermogen dat inherent was aan zijn specifieke natuur* aan anderen door te geven. Daarom kon het hele geheim niet blijvend voor praktische doeleinden of gebruik aan iemand anders worden overgedragen.¹ (559)

Personen die met zo’n vermogen worden geboren, zijn niet *erg zeldzaam*. Dat men niet vaker over hen hoort, is in bijna elk geval toe te schrijven aan het feit dat ze leven en sterven, terwijl ze in het geheel niet weten dat ze *abnormale* vermogens bezitten. Keely bezit vermogens die ‘abnormaal’ worden genoemd, omdat ze in onze tijd nu eenmaal even weinig bekend zijn als de bloedsomloop vóór de tijd van Harvey. Bloed bestond, en in de eerste mens die uit een vrouw werd geboren, gedroeg het zich op dezelfde manier als nu; en dat geldt ook voor dat *beginsel* in de mens dat de etherische trillingskracht kan beheersen en leiden. Hoe dan ook, het bestaat in al die stervelingen van wie het *innerlijk zelf als gevolg van hun directe afstamming oorspronkelijk is verbonden met die groep dhyānichohans* die ‘de eerstgeborenen van de ether’ worden genoemd. De mensheid wordt vanuit psychisch gezichtspunt ingedeeld in verschillende groepen, en elk daarvan is verbonden met een van de groepen dhyāni’s die het eerst de *psychische* mens vormden.² Keely, die in dit opzicht heel bevoorrecht is en bovendien naast zijn psychische aard in intellectueel opzicht een genie op het gebied van de mechanica is, kan daardoor de wonderbaarlijkste resultaten bereiken. Hij heeft er al enkele verkregen, meer dan welke sterveling ook – *die niet in de hoogste mysteriën is ingewijd* – in deze eeuw tot op heden heeft bereikt. Wat hij heeft gedaan, is beslist voldoende ‘om met de hamer van de wetenschap de afgoden van de wetenschap te vernietigen’³ – de afgoden van stof met voeten van klei – zoals zijn vrien-

¹ We vernemen dat deze opmerkingen niet van toepassing zijn op de nieuwste ontdekking van Keely; alleen de tijd kan de grens van zijn prestaties precies aangeven.

² Zie de toelichting op de sloka’s 1, 2, 3, 4 en 5 van stanza 7, blz. 241ev.

³ *Op.cit.*, blz. 66.

den voorspellen en terecht over hem zeggen. Ook zou de schrijfster er geen moment aan denken mw. Bloomfield-Moore tegen te spreken, als ze in haar artikel over 'psychische kracht en etherische kracht' verklaart dat Keely als filosoof 'groot genoeg van ziel, verstandig genoeg, en moedig genoeg is om alle problemen te overwinnen, en ten slotte naar voren te treden als de grootste ontdekker en uitvinder in de wereld'.¹

En verder schrijft ze:

(560) Als Keely de wetenschappers slechts zou leiden uit de sombere gebieden waarin ze rondtasten, naar het open terrein van de elementale kracht, waar zwaartekracht en cohesie in hun schuilplaatsen worden gestoord om te worden toegepast, en waar vanuit één oorsprong oneindige energie in velerlei vorm emaneert, dan zal hij al onsterfelijke roem oogsten. Als hij het materialisme zou vernietigen door aan te tonen dat het heelal wordt beziel door een mysterieus beginsel, waaraan de stof, hoe volmaakt ook georganiseerd, volstrekt ondergeschikt is, dan zal hij een grotere spirituele weldoener voor onze mensheid zijn dan de hedendaagse wereld ooit heeft gekend. Als hij bij de behandeling van ziekte de fijnere natuurkrachten in de plaats kan stellen van de grove stoffelijke middelen die meer mensen het graf in hebben gejaagd dan oorlog, epidemieën en hongersnood samen, dan zal hij de dankbaarheid van de mensheid verdienen en ontvangen. Dit alles en nog meer zal hij doen als hij en degenen die zijn vorderingen jarenlang van dag tot dag hebben gevolgd, in hun verwachtingen niet te optimistisch zijn.²

Dezelfde dame vestigt in haar brochure 'Keely's geheimen' de aandacht op een passage uit een artikel dat een paar jaar geleden door de schrijfster van dit boek in haar tijdschrift, *The Theosophist*³, werd geschreven, met de volgende woorden:

De schrijfster van brochure nr. 5, 'Wat is stof en wat is kracht', uitgegeven door de Theosophical Publication Society, zegt daarin: 'De wetenschappers hebben onlangs 'een vierde toestand van de stof' ontdekt, terwijl de occultisten eeuwen geleden al voorbij de zesde zijn doorgedrongen, en daarom niet concluderen maar weten dat de zevende, de laatste, bestaat.' Deze kennis omvat een van de geheimen van het zogenaamde 'samengestelde geheim' van Keely. Het is al aan velen bekend dat zijn geheim 'de vermeerdering van energie', het isoleren van de ether, en het toepassen van dynasferische kracht op apparaten inhoudt.⁴

Juist omdat de ontdekking van Keely zou leiden tot kennis van een van de meest occulte geheimen, een geheim dat nooit in handen van het grote publiek mag vallen, zijn de occultisten er zeker van dat hij zijn ontdekkingen niet tot hun logische conclusie zal brengen. Maar hierover straks meer. Zelfs

¹ *Op.cit.*, blz. 65-6.

² Vgl. *Op.cit.*, blz. 14, 15, 92.

³ Deel 3, september 1882; H.P. Blavatsky: *Geselecteerde artikelen*, 2:49-50.

⁴ Bloomfield-Moore, 'Keely's secrets', *Theosophical Siftings*, Theosophical Publishing Company, Londen, deel 1, nr. 9, juli 1888, blz. 13.

met al haar beperkingen kan deze ontdekking groot nut blijken te hebben. Want:

Stap voor stap heeft deze geniale man met een geduldige volharding die de wereld eens zal eren, zijn onderzoek verricht, en de enorme problemen overwonnen die hij keer op keer op zijn pad ontmoette en die (voor iedereen behalve hemzelf) onoverkomelijke obstakels schenen te zijn voor verdere vooruitgang. Maar nooit hebben de tekenen van de tijd zo duidelijk gewezen op een uur waarop alles zich gereedmaakt voor de komst van de nieuwe vorm van kracht waarop de mensheid wacht. De natuur, die altijd terughoudend is met het prijsgeven van haar geheimen, luistert naar de eisen die aan haar worden gesteld door haar meesteres, de noodzaak. De kolenmijnen van de wereld kunnen de toenemende uitputting niet lang meer aan. De stoom heeft de uiterste grenzen van zijn macht bereikt, en voldoet niet meer aan de eisen van de tijd. Hij weet dat zijn dagen zijn geteld. De elektriciteit wacht met ingehouden adem op de komst van haar zuster en collega. De luchtschepen liggen als het ware voor anker, en wachten op de kracht die luchtvaart tot iets meer dan een droom zal maken. Even gemakkelijk als men zich door middel van de telefoon vanuit zijn huis met zijn kantoor in verbinding stelt, zullen de bewoners van verschillende werelddelen over de oceaan met elkaar spreken. De verbeelding schiet tekort als men probeert de grootse resultaten van deze wonderbaarlijke ontdekking te voorzien, zodra deze wordt toegepast in de wetenschap en de techniek. Als de dynasferische kracht de troon bestijgt en de stoom zal dwingen daarvan afstand te doen, zal ze in het belang van de beschaving de wereld beheersen met een kracht zo groot dat geen eindig verstand zich een voorstelling van de gevolgen kan maken. Laurence Oliphant zegt in zijn voorwoord van *Scientific Religion*: 'Voor de mensheid breekt een nieuwe morele toekomst aan – een toekomst die ze ongetwijfeld hard nodig heeft.' Op geen enkele manier zou deze nieuwe morele toekomst op een zo ruime en een zo universele wijze kunnen worden begonnen als door van de dynasferische kracht gebruik te maken voor heilzame doeleinden in het leven.¹

(561)

De occultisten zijn bereid dit alles met de welsprekende schrijfster te erkennen. De moleculaire trilling is ontegenzegglijk 'het rechtmatige onderzoeksgebied van Keely', en de ontdekkingen die door hem zijn gedaan, zullen wonderbaarlijk blijken te zijn – maar *alleen in zijn handen en door hemzelf*. Voorlopig zal de wereld alleen krijgen wat haar veilig kan worden toevertrouwd. De waarheid van deze bewering is misschien nog niet helemaal tot de ontdekker zelf doorgedrongen, want hij schrijft dat hij er absoluut zeker van is dat hij alles tot stand zal brengen wat hij heeft beloofd, en dat hij het dan aan de wereld zal bekendmaken; maar de waarheid zal tot hem doordringen, en binnen niet al te lange tijd. En wat hij over zijn werk zegt, is hiervoor een goed bewijs:

Om de werkwijze van mijn machine zelfs maar bij benadering te begrijpen, moet de bezoeker bij het beoordelen daarvan *elke gedachte opzijzetten aan machi-*

¹ *Theosophical Siftings*, deel 1, nr. 9, blz. 16-17.

nes die werken volgens het beginsel van druk en het wegvallen daarvan, door het uitzetten van stoom of een ander soortgelijk gas dat stuit op een weerstand, zoals de zuiger van een stoommachine. Mijn machine heeft geen zuiger en geen krukas, en er wordt geen gram druk in uitgeoefend, wat de omvang of het vermogen ervan ook is.

Mijn methode *berust* in elk deel en onderdeel, zowel wat de ontwikkeling van mijn kracht betreft als bij elk gebruik ervan, *op sympathetische trilling*. Het is op geen andere manier mogelijk mijn kracht op te wekken of te ontwikkelen, en het zou even onmogelijk zijn mijn machine volgens een ander beginsel te laten werken. . . . Dit is de werkelijke methode – en voortaan zal al mijn werk op deze manier worden verricht – dat wil zeggen, mijn kracht zal worden opgewekt, mijn machines worden aangedreven, en mijn kanon worden bediend, *door middel van een draad*.

Pas na jarenlang onafgebroken werk en bijna ontelbare experimenten, die niet alleen de bouw van een groot aantal heel merkwaardige mechanische constructies inhielden, maar ook een nauwkeurig onderzoek en bestudering van de waarneembare eigenschappen van de substantie ‘ether’ als zodanig, kon ik het stellen zonder een ingewikkeld mechanisme, en, zoals ik beweer, *de subtiële en vreemde krachten waarmee ik te maken heb, de baas worden*.¹

(562) De cursief gedrukte passages hebben rechtstreeks betrekking op de occulte kant van de toepassing van de trillingskracht, of wat Keely de ‘sympathetische trilling’ noemt. De ‘draad’ is al een stap naar beneden of omlaag van het zuiver etherische gebied naar het aardse. De ontdekker heeft wonderen verricht – het woord ‘wonder’ is niet te sterk – toen hij werkte enkel door middel van de interetherische kracht, het vijfde en zesde beginsel van ākāśa. Uitgaande van een twee meter lange ‘generator’ is hij uitgekomen op één die ‘niet groter is dan een ouderwets zilveren horloge’; en dit op zichzelf is een wonder van *mechanische* (maar niet spirituele) genialiteit. Maar, zoals zijn grote beschermvrouw en verdedigster, mw. Bloomfield-Moore, terecht zegt, ‘de twee vormen van kracht waarmee hij heeft geëxperimenteerd, en de daarmee gepaard gaande verschijnselen, zijn precies elkaars tegengestelde’.² De ene werd door hemzelf opgewekt en gebruikt. Niemand die zou hebben herhaald wat door hem is gedaan, *had dezelfde resultaten kunnen bereiken*. Het was in feite de ‘ether van Keely’ die werkte, terwijl de ether van ‘Smith of Brown’ eeuwig zonder resultaten zou zijn gebleven. Voor Keely was het tot nu toe moeilijk een machine te bouwen die de ‘kracht’ zou opwekken en regelen zonder tussenkomst van enige ‘wilskracht’ of bewuste of onbewuste persoonlijke invloed van degene die deze bedient. Hierin is hij niet geslaagd voor zover het anderen betreft, want *niemand behalve zichzelf* kon zijn ‘machines’ bedienen. Uit occult oogpunt was dit een veel verder gaande prestatie dan het ‘succes’ dat hij verwacht van zijn ‘draad’; maar de resultaten die zijn

¹ *Op.cit.*, blz. 18.

² *Op.cit.*, blz. 19.

verkregen uit het *vijfde en zesde gebied* van de etherische (of astrale) kracht, *zullen nooit voor handels- en verkeersdoeleinden mogen dienen*. Dat het organisme van Keely direct betrokken is bij het teweegbrengen van de wonderbaarlijke resultaten wordt bewezen door de volgende verklaring afkomstig van iemand die de grote ontdekker heel goed kent.

De aandeelhouders van de 'Keely Motor Co.' plaatsten eens een man in zijn werkplaats met het uitdrukkelijke doel zijn geheim te ontdekken. Nadat hij zes maanden lang nauwkeurig had opgelet, zei hij op een dag tegen J.W. Keely: 'Ik weet nu hoe het moet.' Ze hadden samen een machine opgesteld, en Keely bediende de kraan die de kracht in- en uitschakelde. 'Probeer het dan', was het antwoord. De man draaide aan de kraan, maar er gebeurde niets. 'Doe het nog eens voor', zei de man tegen Keely. De laatste voldeed aan dit verzoek, en de machine werkte onmiddellijk. Weer probeerde de ander het, maar zonder succes. Toen legde Keely de hand op zijn schouder en zei hem het nog eens te proberen. Dat deed hij, en de stroom werd onmiddellijk opgewekt.

Als dit waar is, is de zaak hiermee afgedaan.

Men zegt ons dat Keely elektriciteit omschrijft 'als een bepaalde vorm van atomaire trilling'.¹ Hierin heeft hij gelijk, maar dit is elektriciteit op aards gebied, en door middel van aardse wisselwerkingen. Hij schat:

Moleculaire trillingen op	100.000.000	per seconde
Intermoleculaire " "	300.000.000	" "
Atomaire " "	900.000.000	" "
Interatomaire " "	2.700.000.000	" "
Etherische " "	8.100.000.000	" "
Interetherische " "	24.300.000.000	" "

Dit bewijst onze stelling. Men kan trillingen zelfs niet bij benadering tellen of schatten buiten 'het rijk van de *vierde zoon van fohat*', om een occulte uitdrukking te gebruiken, of die beweging die overeenkomt met de vorming van de stralende stof van Crookes. Deze werd enige jaren geleden lichtvaardig de 'vierde toestand van de stof' genoemd – *op ons gebied*.

Als men vraagt waarom Keely een bepaalde grens niet mocht overschrijden, is het antwoord eenvoudig: omdat dat wat hij onbewust ontdekte, de verschrikkelijke siderische kracht is, die bekend was aan de Atlantïërs, en door hen MASH-MAK werd genoemd, en door de Indo-Europese rishi's in hun astravidyā werd aangeduid met een naam die we liever niet geven. Het is het vril van Bulwer-Lyttons *Coming Race*, en van de toekomstige rassen van onze mensheid. De naam vril is misschien een verzinsel, de kracht zelf is een feit waaraan in India even weinig wordt getwijfeld als aan het bestaan van hun rishi's, omdat ze in alle geheime boeken wordt genoemd.

(563)

¹ *Op.cit.*, blz. 35.

Wanneer deze trillingskracht vanuit een agniratha¹, bevestigd aan een luchtschip of ballon, volgens de voorschriften in de astravidyā wordt gericht op een leger, reduceert ze even gemakkelijk 100.000 manschappen en olifanten tot as als een dode rat. Ze wordt in het *Vishṇu-Purāṇa*, het *Rāmāyaṇa* en andere boeken allegorisch voorgesteld in de mythe van de wijze Kapila; zijn *blik* veranderde de 60.000 zonen van koning Sagara in een berg as. In de esoterische boeken wordt deze blik verklaard, en Kapilāksha – het ‘oog van Kapila’ – genoemd.

En moet men toestaan dat onze generaties deze satanische kracht toevoegen aan hun voorraad anarchistisch speelgoed, bekend als meliniet, dynamiet-tijdbommen, ontplofbare sinaasappelen, ‘bloemenmanden’ en andere soortgelijke onschuldige namen? Moet dit vernietigingsmiddel, dat, als het eenmaal in handen is van een hedendaagse Attila, bijvoorbeeld een bloeddorstige anarchist, Europa in enkele dagen tot zijn oorspronkelijke chaotische toestand zou terugbrengen, zonder dat er iemand in leven is gebleven om het na te vertellen – moet deze kracht algemeen eigendom worden van alle mensen zonder onderscheid?

Wat Keely al heeft gedaan is buitengewoon groots en geweldig. Hij heeft nog werk genoeg om zijn nieuwe methode uiteen te zetten en om ‘de trots van die materialistische wetenschappers te matigen door de geheimen openbaar te maken die achter de wereld van de stof liggen’, zonder deze, of men wil of niet, aan iedereen te onthullen. Want mediums en spiritisten, waarvan er in de Europese legers een flink aantal zijn, zouden de eersten zijn om persoonlijk de gevolgen van de onthulling van zulke geheimen te ondervinden. Als zo’n kracht volledig werd ontdekt, laat staan als ze algemeen werd bekendgemaakt, zouden duizenden van hen zich (misschien samen met de bevolking van hele landen om hen gezelschap te houden) al heel snel in de blauwe ether bevinden. Voor de volledige ontdekking is het enige duizenden jaren *te vroeg* – of zullen we zeggen honderdduizend? Ze zal pas op haar juiste plaats en tijd zijn als de grote razende vloedgolf van hongersnood, ellende, en onderbetaalde arbeid is weggeëbd – zoals gelukkig zal gebeuren wanneer eindelijk in de rechtmatige verlangens van de velen wordt voorzien; als het proletariaat alleen in naam zal bestaan, en het meelijwekkende geroep om brood, dat onverhoord door de wereld klinkt, is weggestorven. Dit kan worden verhaast door het verbreiden van kennis, en door nieuwe mogelijkheden voor werk en emigratie, met betere vooruitzichten dan nu bestaan, *en op een nieuw continent dat misschien zal verschijnen*. Pas dan zal er vraag zijn naar de ‘motor en de kracht van Keely’, zoals deze hem en

¹ Noot vert.: Agniratha = ‘vurig voertuig’, volgens HPB in haar *The Theosophical Glossary*, Londen, 1892.

zijn vrienden *oorspronkelijk voor ogen stond*, omdat *de armen deze meer nodig zullen hebben dan de rijken*.

Intussen zal de door hem ontdekte kracht door middel van *draden* werken, en dit zal, als hij daarin slaagt, meer dan voldoende zijn om hem in de huidige generatie tot de grootste ontdekker van deze eeuw te maken.

Wat Keely over *geluid en kleur* zegt, is vanuit occult standpunt eveneens juist. Hoor hem spreken alsof hij het troetelkind van de ‘goden-onthullers’ is, en zijn hele leven in de diepten van vader-moeder aether heeft geschouwd.

Als hij de ijlheid van de atmosfeer vergelijkt met die van de etherische stromen, die hij verkrijgt door middel van zijn uitvinding waarmee hij de moleculen van de lucht door trilling laat uiteenvallen, zegt Keely:

Ze is als platina vergeleken met waterstofgas. De moleculaire ontbinding van lucht brengt ons alleen maar tot de eerste onderverdeling; de intermoleculaire tot de tweede; de atomaire tot de derde; de interatomaire tot de vierde; de etherische tot de vijfde, en de interetherische tot de zesde onderverdeling, of positieve associatie met de lichtgevende ether.¹ In mijn inleidende betoog heb ik beweerd dat dit het trillende omhulsel van alle atomen is. In mijn definitie van een atoom beperk ik me niet tot de *zesde* onderverdeling waar deze lichtgevende ether, voor zover mijn onderzoek aantoon, in zijn grove vorm wordt ontwikkeld.² Ik denk dat deze gedachte door de huidige natuurkundigen tot een wilde gril van de verbeelding zal worden verklaard. Mogelijk zal er eens een licht op deze theorie vallen waardoor de eenvoud ervan voor wetenschappelijk onderzoek zal blijken. Nu kan ik haar alleen maar vergelijken met de een of andere planeet in een donkere ruimte, waar het licht van de zon van de wetenschap haar nog niet heeft bereikt. . . .

Ik neem aan dat geluid, evenals geur, een werkelijke substantie van onbekende en wonderbaarlijke ijlheid is, die emaneert uit een lichaam waarin het door schokken is teweeggebracht, en die absolute stofdeeltjes uitwerpt, interatomaire deeltjes, met een snelheid van 341 meter per seconde; in een vacuüm 6000. De substantie die zo wordt verspreid, vormt een essentieel onderdeel van de massa die in beroering is gebracht, en zou, als ze voortdurend in beweging werd gehouden, in de loop van een bepaalde tijdscyclus volledig door de atmosfeer worden opgenomen; of, nauwkeuriger gezegd, zou door de atmosfeer heengaan en een hoge graad van ijlheid bereiken die overeenkomt met de toestand van onderverdeling die haar vrijmaking uit haar moederlichaam regelt. . . .

De tonen van stemvorken, die zo zijn gestemd dat ze etherische akkoorden voortbrengen, doordringen, terwijl ze hun (samengestelde) tonen verspreiden, volkomen alle substanties die binnen het bereik van hun atomaire bombardement vallen. Het luiden van een bel *in een vacuüm* bevrijdt deze atomen met dezelfde

¹ Dit is ook de indeling die door de occultisten wordt gemaakt, maar onder andere namen.

² Heel juist, omdat daarbuiten de *zevende* is, waarmee op een ander en hoger gebied dezelfde opsomming begint, van de eerste tot de laatste.

(565)

snelheid en hetzelfde volume als in de open lucht; en als het luiden van de bel een paar miljoen eeuwen zou aanhouden, dan zou ze volledig tot haar oorspronkelijke element terugkeren; en als de kamer hermetisch was afgesloten, en sterk genoeg was, zou de luchtledige ruimte rondom de bel door de ontstane ijle substantie onder een druk van vele duizenden kilo's per vierkante centimeter worden gebracht. Een goede definitie van geluid is volgens mij: de verstoring van het atomaire evenwicht, die de eigenlijke atomaire lichaampjes verbreekt; en de zo vrijgekomen substantie is ongetwijfeld een bepaalde soort etherische stroom. Is het onder deze omstandigheden onredelijk te veronderstellen dat als deze stroom in stand werd gehouden en het lichaam zo van zijn element werd beroofd, dit na verloop van tijd geheel zou verdwijnen? Alle lichamen, dierlijke, plantaardige, en van mineralen, zijn oorspronkelijk uit deze heel ijle ether gevormd, en ze worden pas tot hun uiterst gasvormige toestand teruggevoerd als ze in een toestand van differentieel evenwicht worden gebracht. . . .

Wat geur betreft, kunnen we alleen een duidelijke indruk krijgen van zijn uitzonderlijke en wonderbaarlijke ijlheid als we bedenken dat een groot gebied van de atmosfeer gedurende een lange reeks jaren kan zijn doortrokken van de geur van een enkel korreltje muskus; en als het na die lange tussentijd wordt gewogen, zal blijken dat het niet merkbaar in gewicht is verminderd. De grote paradox van die stroom geurige deeltjes is dat men ze in een glazen vat kan opsluiten! We hebben hier een substantie van veel grotere ijlheid dan het glas waarin deze zich bevindt, en toch kan ze niet ontsnappen. Het lijkt op een zeef met gaatjes, groot genoeg om knikkers door te laten, maar die toch fijn zand vasthoudt dat er niet doorheen kan; in feite een moleculair vat dat een atomaire substantie vasthoudt. Dit is een probleem dat degenen die de moeite nemen om het te begrijpen, zou verwarren. Maar hoe oneindig ijl geur ook is, hij is heel grof vergeleken met de substantie van de soort die een magnetische stroom geleidt (een sympathiserende stroom, als u die zo wilt noemen). Deze soort volgt op het geluid, maar staat erboven. De werking van een magnetische stroom komt enigszins overeen met het ontvangende en uitzendende deel van de menselijke hersenen, die altijd minder uitzenden dan ontvangen. Het is een grootse illustratie van de macht van het denken over de stof, die het fysieke geleidelijk doet verminderen totdat ontbinding plaatsvindt. De magneet verliest in dezelfde mate geleidelijk zijn kracht en werkt niet meer. Als we de relaties die tussen het denken en de stof bestaan in evenwicht konden brengen en houden, zouden we eeuwig in onze fysieke toestand blijven doorleven, omdat er geen fysieke achteruitgang zou zijn. Maar deze fysieke achteruitgang leidt ten slotte tot de bron van een veel hogere ontwikkeling – namelijk de vrijmaking van de zuivere ether uit het grove moleculaire; wat naar mijn mening heel gewenst is.¹

Men kan opmerken dat, afgezien van een paar kleine verschillen, geen adept of alchemist het bovenstaande *in het licht van de hedendaagse wetenschap beter* had kunnen uitleggen, hoeveel laatstgenoemde ook

¹ Uit het artikel van mw. Bloomfield-Moore, 'The new philosophy'. Zie *Keely and His Discoveries*, 1893, blz. 202-4.

tegen de nieuwe opvattingen mag protesteren. Dit is in al zijn basisbeginselen, zo niet in details, *zuiver occultisme*, maar tevens hedendaagse *natuurwetenschap*.

Maar wat is deze ‘nieuwe kracht’, of hoe de wetenschap haar misschien ook noemt, waarvan de gevolgen onmiskenbaar zijn, zoals wordt erkend door meer dan één natuurkundige die het laboratorium van Keely heeft bezocht en persoonlijk getuige is geweest van de geweldige gevolgen ervan. Is deze kracht ook een ‘bewegingsvorm’ in een vacuüm, omdat er afgezien van *geluid* geen stof is om haar op te wekken? En geluid is ongetwijfeld weer een andere ‘bewegingsvorm’, een *gewaarwording* die evenals kleur (566) door trillingen wordt veroorzaakt. Zo zeker als we geloven dat deze trillingen de directe oorzaak van zulke gewaarwordingen zijn, zo volstrekt verwerpen we de eenzijdige wetenschappelijke theorie dat er *geen enkele factor* buiten ons bestaat, behalve etherische en atmosferische trillingen.¹

Er *wordt* bij het optreden van deze verschijnselen bij wijze van spreken een aantal *transcendentale* oorzaken in beweging gebracht. *Omdat die verschijnselen niet in verband staan met ons beperkte waarnemingsgebied*, kunnen alleen de spirituele vermogens van een adept hun bron en hun aard achterhalen en begrijpen. Het zijn, zoals Asklepīos het tegenover de koning uitdrukte, ‘onlichamelijke lichamelikheden’ – zoals die welke ‘in de spiegel verschijnen’, en ‘abstracte vormen’ die we in onze dromen en visioenen zien, horen, en ruiken. Wat hebben de ‘bewegingsvormen’, licht, en ether hiermee te maken? Toch zien, horen, en ruiken we ze, en raken ze aan, *dus* zijn ze in onze dromen net zo *werkelijk* voor ons als elk ander ding op dit gebied van māyā.

¹ In dit geval hebben de Amerikaanse ‘substantialisten’ geen ongelijk (hoewel hun opvattingen te antropomorfistisch en materialistisch zijn om door occultisten te worden aanvaard) als ze, vertegenwoordigd door mw. M.S. Organ, MD, argumenteren dat ‘objecten die een natuurlijke relatie hebben met de zenuwen, voor zintuiglijke gewaarwordingen, positieve entiteitseigenschappen moeten hebben, anders kan er geen waarneming zijn. Er kan *geen enkele* indruk op de hersenen, de zenuwen of het denkvermogen worden gemaakt – geen prikkel tot handelen – tenzij er een werkelijke en directe overbrenging van een substantiële kracht is. [‘Substantieel’ natuurlijk in de gebruikelijke zin van het woord in dit heelal van *illusie* en MĀYĀ; niet in *werkelijkheid*.] Die kracht kan de meest verfijsde en gesublimeerde onstoffelijke entiteit [?] zijn. Toch moet ze bestaan; want geen zintuig, element, of vermogen van de mens kan een waarneming doen, of tot handelen worden geprikkeld, zonder dat de een of andere substantiële kracht ermee in aanraking komt. Dit is de fundamentele wet die de hele organische en verstandelijke wereld doordringt. In werkelijk filosofische zin is er niet zoiets als onafhankelijke handeling; want elke kracht of substantie staat in wisselwerking met een andere kracht of substantie. We kunnen met evenveel recht en reden beweren dat geen enkele substantie een inherente smaak- of geureigenschap bezit, en dat smaak en geur eenvoudig door trillingen veroorzaakte gewaarwordingen zijn, en dus alleen maar illusies van zintuiglijke waarnemingen.’

Over elementen en atomen

Vanuit het standpunt van de wetenschap en van het occultisme

(567) Een occultist weet waarover hij het heeft wanneer hij spreekt over ‘elementen’, en over mensen die leefden in die geologische tijdperken waarvan de duur, volgens een van de beste Engelse geologen,¹ even onmogelijk is vast te stellen als de aard van de stof. Als hij ‘mens’ en elementen zegt, dan bedoelt hij niet de ‘mens’ in zijn tegenwoordige fysiologische en antropologische vorm, en ook niet de atomen van de elementen, die hypothetische denkbeelden, de entitatieve abstracties van stof in haar heel ijle toestand, zoals deze nu in de hoofden van de wetenschappers bestaan; en ook niet de samengestelde elementen van de oudheid. In het occultisme betekent het woord *element* altijd ‘rudiment’. Als we zeggen ‘de elementaire mens’, bedoelen we óf de voorlopige eerste schets van de mens in zijn onvoltooide en onontwikkelde toestand, dus in die vorm die nu tijdens zijn leven in de fysieke mens latent is, en slechts nu en dan en onder bepaalde omstandigheden vorm aanneemt; óf die vorm die het stoffelijk lichaam een tijdlang overleeft, en die beter bekendstaat als een ‘elementaar’.² Als het woord ‘element’ in metafysische zin wordt gebruikt, betekent het, in tegenstelling tot de *sterfelijke*, de wordende *goddelijke* mens; en in fysieke zin, de ongeordende stof in haar eerste ongedifferentieerde toestand, of in de *laya*-toestand, die de eeuwige en *normale* toestand van de substantie is. Deze substantie differentieert zich slechts periodiek, en verkeert tijdens die differentiatie in een *abnormale* toestand – met andere woorden, een voorbijgaande illusie van de zintuigen.

Wat de zogenaamde ‘atomen van de elementen’ betreft: de occultisten gebruiken die benaming in een betekenis die analoog is aan de naam die de hindoe aan Brahṁā geeft wanneer hij hem *ANU*, het ‘atoom’, noemt. Elk *atoom* van een element, bij het zoeken waarnaar meer dan één scheikundige het pad heeft gevolgd dat werd aangegeven door de alchemisten, is, zoals ze vast geloven (zo niet *weten*), een *ZIEL*; niet noodzakelijk een ontlit-

¹ Aan een vriend schrijft die eminente geoloog: ‘Ik kan in antwoord op uw brief alleen maar zeggen dat het op dit moment **ONMOGELIJK** is, en misschien altijd zal blijven, om de geologische tijd zelfs bij benadering te herleiden tot jaren of zelfs tot duizenden jaren.’ (Getekend William Pengelly, FRS.)

² Als Plato het heeft over de irrationele, roerige elementen ‘die samengesteld zijn uit vuur, lucht, water, en aarde’, bedoelt hij elementale demonen. (Zie *Timaëus*, 42c, d.)

chaamde ziel, maar een jīva, zoals de hindoes deze noemen, een centrum van POTENTIËLE LEVENSKRACHT, waarin intelligentie sluimert, en, in het geval van samengestelde zielen, een intelligent actief BESTAAN, van de hoogste tot de laagste orde, een vorm samengesteld uit meer of minder differentiaties. Men moet een metafysicus – en wel een oosterse metafysicus – zijn om te begrijpen wat we bedoelen. Al die atoom-zielen zijn differentiaties van het ENE, en staan daarmee in dezelfde betrekking als de *goddelijke ziel* – buddhi – tot haar levengevende en onafscheidelijke geest, of ātman.

De hedendaagse natuurkunde heeft, toen ze aan de Ouden haar atoomtheorie ontleende, één punt, het belangrijkste van de leer, vergeten; daarom kreeg ze alleen de schil en zal nooit tot de kern kunnen doordringen. Ze liet, toen ze de fysieke atomen overnam, het veelbetekenende feit buiten beschouwing dat van Anaxagoras tot Epicurus, de Romein Lucretius, en ten slotte zelfs tot Galileo, al die filosofen min of meer in BEZIELDE atomen geloofden, niet in onzichtbare deeltjes van zogenaamde ‘redeloze’ stof. Volgens hen werd een draaiende beweging opgewekt door grotere (lees meer goddelijke en zuivere) atomen die andere atomen naar beneden duwden, terwijl de lichtere gelijktijdig omhoog werden gestuwd. De esoterische betekenis hiervan is de eeuwig cyclische neergaande en opstijgende curve van gedifferentieerde elementen door intercyclische fasen van bestaan, tot dat elk opnieuw zijn uitgangspunt of geboorteplaats bereikt. Het denkbeeld was zowel metafysisch als fysisch; de verborgen interpretatie omvat ‘goden’ of zielen, in de vorm van atomen, als de *oorzaken* van alle *gevolgen* die op aarde worden teweeggebracht door de *uitscheidingen* uit de goddelijke lichamen.¹ Niet één filosoof uit de oudheid, zelfs niet de joodse kabbalisten, scheidde ooit de geest van de stof of omgekeerd. Alles vond zijn oorsprong in het ENE, komt voort uit het ene, en moet ten slotte terugkeren tot het Ene. ‘Licht wordt warmte, en verdicht zich tot vurige deeltjes, die, nadat ze hebben gebrand, koude, harde, ronde en gladde deeltjes worden. En dit wordt de *ziel* genoemd, gevangen in haar kleed van stof’;² want *atomen* en *zielen* waren in de taal van de ingewijden synoniem. De ‘rondwervelende zielen’, gilgulim, een leer waarin zoveel geleerde joden hebben geloofd,³ had esoterisch geen andere betekenis. De geleerde joodse ingewijden hebben met het ‘beloofde land’ nooit alleen Palestina bedoeld, maar hetzelfde nirvāṇa als dat van de geleerde boeddhisten en brahmanen – de schoot van de EEUWIGE, gesymboliseerd door die van Abraham, en door Palestina als de plaatsvervanger ervan op aarde.⁴ De doorgang van het ZIEL-

¹ Plato gebruikt het woord ‘uitscheidingen’ van roerige elementen (*Timaeus*).

² Valentinus, *Esoterische verhandeling over de leer van Gilgul*.

³ Zie Mackenzie, *Royal Masonic Cyclopaedia*, 1877, blz. 250-1.

⁴ Geen enkele ontwikkelde jood heeft ooit geloofd in de *letterlijke* betekenis van deze

(569) ATOOM ‘door de zeven planeetkamers’ had dezelfde metafysische en ook fysieke betekenis.¹ Het had laatstgenoemde betekenis wanneer werd gezegd dat *het zich in de ether oploste*. Zelfs Epicurus, de *model-atheïst* en materialist, kende en geloofde zoveel van de oude wijsheid, dat hij onderwees dat de ziel (geheel verschillend van de onsterfelijke geest, als eerstgenoemde daarin *latent* is opgesloten, zoals in elk atomair deeltje) is samengesteld uit een fijne, tere essentie, gevormd uit de *gladste, rondste, en fijnste atomen*.²

En dit bewijst dat de oude ingewijden, die door alle niet-ingewijden uit de oudheid min of meer nauwgezet werden gevolgd, met de term ‘ATOOM’ een ziel, een genius of engel bedoelden, de eerstgeborene van de steeds verborgen OORZAAK van alle oorzaken; in deze zin worden hun leringen begrijpelijk. Evenals hun opvolgers verkondigden ze dat er goden en genii, engelen of ‘demonen’ bestaan, niet buiten of onafhankelijk van het universele plenum, maar erbinnen. Maar tijdens de levenscyclussen is dit plenum oneindig. Ze erkenden en onderwezen veel van dat wat de hedendaagse wetenschap nu onderwijst – namelijk het bestaan van een oorspronkelijke ‘wereldstof of kosmische substantie’, waaruit werelden worden gevormd. Deze is eeuwig homogeen, behalve tijdens haar periodieke bestaan, wanneer ze zich door de hele oneindige ruimte differentieert en verspreidt, en daaruit geleidelijk hemellichamen vormt. Ze onderwezen de omloop van de hemelen, de draaiing van de aarde, het heliocentrische stelsel, en de atomaire wervelingen – atomen die in werkelijkheid zielen en intelligenties zijn. Maar deze ‘atomisten’ waren spirituele, heel transcendente, en filosofische pantheïsten. Ze zouden nooit die afschuwelijke, tegenstrijdige voortbrengselen hebben bedacht of ver-

allegorie – namelijk dat ‘de lichamen van joden die in andere landen zijn begraven een zielenbeginsel in zich bevatten dat niet kan rusten totdat het onsterfelijke deel, door een proces dat het ‘rondwervelen van de ziel’ wordt genoemd, de heilige grond van het ‘beloofde land’ weer bereikt’ (*Royal Masonic Cyclopaedia*, blz. 250-1). Voor een occultist is de betekenis duidelijk. Het proces werd geacht zich te voltrekken door een soort metempsychose, waarbij de psychische vonk haar weg aflegde door middel van een vogel, een viervoetig dier, een vis, of het kleinste insect. De allegorie heeft betrekking op de atomen van het lichaam, die elk door iedere vorm moeten gaan vóór ze alle de eind-toestand bereiken, die het eerste beginpunt van elk atoom is – zijn oorspronkelijke laya-toestand. Maar de oorspronkelijke betekenis van gilgulim, of de ‘rondgang van de zielen’, was het denkbeeld van de reincarnerende zielen of ego’s. ‘Alle zielen komen in de gilgulah’ (*Zohar*, 2:99b), doorlopen een cyclisch of rondgaand proces; d.w.z. ze volgen alle het cyclische pad van wedergeboorten. Sommige kabbalisten leggen deze lering zó uit dat deze alleen maar een soort vagevuur voor de zielen van de verdorvenen betekent. Maar dat is niet juist.

¹ Zie *Isis ontsluit*, 1:387.

² Diogenes Laërtius, *Leven en leer van beroemde filosofen*, 10:63-4.

zonnen, de nachtmerries van onze hedendaagse beschaafde mensheid – namelijk enerzijds *onbezielde*, stoffelijke, zichzelf leidende atomen, en anderzijds een buitenkosmische God.

Het is misschien nuttig duidelijk te maken wat volgens de leringen van de oude ingewijden de monade is, en wat haar oorsprong is.

De hedendaagse exacte wetenschap ontdekte, zodra haar jeugd voorbij was, het grote en voor haar tot dan toe *esoterische* axioma dat geen enkel ding – of het nu op het spirituele, het psychische, of het fysieke bestaansgebied ligt – uit het niets kan ontstaan. Er is in het gemanifesteerde heelal geen oorzaak zonder de bijbehorende gevolgen, zowel in de ruimte als in de tijd; ook kan er geen gevolg zijn zonder zijn voorafgaande oorzaak, die zelf haar bestaan te danken heeft aan een nog hogere – terwijl de laatste en absolute oorzaak voor de mens altijd een onbegrijpelijke OORZAAKLOZE OORZAAK moet blijven. Maar zelfs dit is geen oplossing, en *als* men de zaak wil beschouwen, moet dit vanuit het hoogste filosofische en metafysische standpunt gebeuren, anders kan men het onderwerp beter laten rusten. Het is een abstractie, aan de grens waarvan het menselijk verstand – hoe goed dit ook in metafysische subtiliteiten geoefend is – beeft, en dreigt te bezwijken. Dit zal duidelijk worden aan iedere Europeaan die zou willen proberen het vraagstuk van het bestaan op te lossen, bijvoorbeeld met behulp van de geloofsartikelen van de Vedāntaleer. Laat de lezer de prachtige leringen van Śaṅkarāchārya¹ over ziel en geest lezen en bestuderen, en hij zal inzien wat hier wordt gezegd. (570)

Terwijl de christenen wordt geleerd dat de menselijke ziel een ademtocht van God is – door hem geschapen om eeuwig voort te bestaan, d.w.z. met een begin, *maar zonder einde* (en daarom mag de ziel nooit eeuwig worden genoemd) – zegt de occulte leer: ‘*Niets wordt geschapen, maar het wordt slechts omgevormd*. Niets kan zich in dit heelal manifesteren – van een hemellichaam tot een vage snelle gedachte – wat niet al in het heelal aanwezig was. Alles op het subjectieve gebied is een eeuwig ZIJN, zoals alles op het objectieve gebied een *steeds worden* is, want het is vergankelijk.’

De monade – een werkelijk ‘ondeelbaar ding’, zoals deze door Good werd omschreven, die het woord niet de huidige betekenis gaf – wordt hier weergegeven als de ātman in vereniging met buddhi en het hogere manas. Deze drie-eenheid is één en eeuwig, want laatstgenoemde worden na de beëindiging van al het voorwaardelijke en *bedrieglijke* leven in

¹ *Viveka Chūḍāmaṇi*, vertaald voor *The Theosophist* door Mohini M. Chatterji, als *The Crest-Jewel of Wisdom*. (Zie *The Theosophist*, oktober 1885; januari, maart, juli, augustus 1886.)

eerstgenoemde opgenomen. De monade kan dus alleen vanaf het beginstadium van het gemanifesteerde heelal worden gevolgd op haar pelgrims-tocht en bij de wisselingen van haar tijdelijke voertuigen. In pralaya, of de periode tussen twee manvantara's, verliest ze haar naam, evenals ze deze verliest als het werkelijke ENE zelf van de mens opgaat in brahman, in gevallen van hoge samādhi (de turīya-toestand) of een uiteindelijk nirvāṇa; 'als de leerling' in de woorden van Śaṅkara 'dat oerbewustzijn, die absolute gelukzaligheid heeft bereikt – waarvan de aard waarheid is, die zonder vorm is en geen activiteit vertoont – en zijn bedrieglijke lichaam dat door de ātman was aangenomen, achterlaat zoals een toneelspeler een (gebruikt) kledingstuk aflegt'. Want buddhi (het ānandamaya-omhulsel) is alleen maar een spiegel die absolute gelukzaligheid *weerkaats*; bovendien is *die weerkaatsing* zelf nog niet vrij van onwetendheid, en ze is *niet* de hoogste geest, omdat ze afhankelijk is van voorwaarden, want ze is een spirituele modificatie van prakṛiti, en een gevolg. Alleen ātman is de ene echte en eeuwige basis van alles – de essentie en absolute kennis – de kṣhetrajña.¹ Deze wordt in de esoterische filosofie 'de ene getuige' (571) genoemd, en wanneer hij in devachan rust, wordt naar hem verwezen als 'de drie getuigen van karma'.

Als ātman (ons zevende beginsel) identiek is met de universele geest, en de mens er in essentie één mee is, wat is dan feitelijk de monade? Ze is die homogene vonk die in miljoenen stralen van de oorspronkelijke 'zeven' uitstraalt; over die zeven volgt later meer. Ze is *de vonk* DIE EMANEERT uit de ONGESCHAPEN *straal* – een mysterie. Volgens het esoterische en zelfs het exoterische boeddhisme van het noorden, zendt ādi-boeddha², het ene onbekende, zonder begin of einde, identiek met parabrahman en ain sof, vanuit zijn duisternis een heldere straal uit.

¹ Nu de herziene vertaling van de evangeliën is verschenen, en de grofste fouten van de oude vertalingen zijn verbeterd, zal men de woorden in *1 Johannes 5:7* beter begrijpen: 'Het is de geest die *getuigenis* aflegt, omdat de geest de waarheid is.' De woorden die volgen in de onjuist vertaalde versie over de 'drie getuigen' – waarvan men tot dusver aannam dat ze 'de Vader, het woord, en de Heilige Geest' betekenen – geven de werkelijke bedoeling van de schrijver (Johannes) heel duidelijk aan, en doen zo zijn lering in dit opzicht nog sterker overeenkomen met die van Śaṅkarāchārya. Want wat kan de zin 'er zijn drie getuigen: de geest, het *water*, en het *bloed*' betekenen, als hij geen verband houdt met of betrekking heeft op de meer filosofische uitspraak van de grote Vedāntaleraar, die, als hij spreekt over de *omhulsels* (de *beginselen* van de mens) – jīva, vijñānamaya, enz. – die in hun fysieke manifestatie '*water* en *bloed*' of leven *zijn*, eraan toevoegt dat alleen ātman (geest) overblijft na *het wegnemen* van de omhulsels en dat deze de ENIGE *getuige* of samengestelde eenheid is. De minder spirituele en filosofische school, die alleen oog had voor een drie-eenheid, maakte van 'één' getuige drie getuigen, en bracht deze zo meer met de aarde dan met de hemel in verband.

² Tibetaans: mchog-gi dang-poi sans-rgyas, 'voortreffelijke eerste boeddha'.

Dit is de logos (de eerste), of Vajradhāra, de hoogste boeddha (ook Dorjechang genoemd). Als heer van alle mysteriën kan hij zich niet manifesteren, maar zendt zijn hart – het ‘diamanten hart’, Vajrasattva (Dorjesempa) – naar de wereld van manifestatie. Dit is de tweede logos van de schepping, uit wie de zeven (volgens de exoterische sluier de vijf) dhyāni-boeddha’s voortkomen, die de aupapāduka, ‘de ouderlozen’, worden genoemd. Deze boeddha’s zijn de oorspronkelijke monaden uit de wereld van het *onlichamelijke zijn*, de arūpa-wereld, waarin de intelligenties (alleen op dat gebied) in het exoterische stelsel geen vorm en geen naam hebben, maar in de esoterische filosofie hebben ze wel hun zeven afzonderlijke namen. Deze dhyāni-boeddha’s emaneren, of scheppen vanuit zichzelf, door middel van dhyāna hemelse zelden: de *bovenmenselijke* bodhisattva’s. Deze incarneren als stervelingen aan het begin van elke menselijke cyclus op aarde, en worden in incidentele gevallen, dankzij hun persoonlijke verdienste, bodhisattva’s onder de zonen van de mensheid, waarna ze opnieuw als mānushi- (menselijke) boeddha’s kunnen verschijnen. De aupapāduka (of dhyāni-boeddha’s) zijn dus identiek met de mānasaputra’s van de brahmanen, ‘de uit het denkvermogen geboren zonen’ – hetzij van Brahmā, hetzij van een van de andere twee personen van de goddelijke drie-eenheid, en dus ook identiek met de rishi’s en de prajāpati’s. Zo vindt men in de *Anugītā* een passage die, esoterisch gelezen, duidelijk hetzelfde denkbeeld en stelsel aangeeft, hoewel in een andere beeldspraak. Er staat:

Welke wezens er in deze wereld ook zijn, of ze zich kunnen verplaatsen of niet, ze zijn de allereersten die zullen worden opgelost [bij pralaya]; en daarna komt wat zich uit de elementen heeft ontwikkeld [waaruit het zichtbare heelal is gevormd]; en na de daarbij ontstane wezens, alle elementen. Zo is de trapsgewijze rangschikking van de wezens. Goden, mensen, gandharva’s, piśācha’s, asura’s, rākshasa’s, allemaal komen ze voort uit svabhāva [prakriti, of plastische natuur], niet door daden, en ook niet door een oorzaak [d.w.z. niet door enige fysieke oorzaak]. Deze brahmanen [de rishi prajāpati’s?], de scheppers van de wereld, worden hier [op aarde] keer op keer geboren. Wat ook door hen wordt voortgebracht, wordt te zijner tijd opgelost in diezelfde vijf grote elementen [de vijf, of beter gezegd zeven, dhyāni-boeddha’s, ook de ‘elementen’ van de mensheid genoemd], zoals golven in de oceaan. Deze grote elementen staan in elk opzicht boven de elementen waaruit de wereld is samengesteld [de grove elementen]. En hij die zelfs van deze vijf elementen [de tanmātra’s]¹ is bevrijd, gaat naar het hoogste doel. De heer Prajāpati (Brahmā) schiep dit alles

(572)

¹ De tanmātra’s zijn letterlijk de oervorm of het rudiment van een element zonder zijn eigenschappen; maar esoterisch gezien zijn ze de oorspronkelijke noumena van wat in de loop van de evolutie een kosmisch element wordt, in de zin die in de oudheid aan de term

door het denkvermogen alleen [d.w.z. door dhyāna, of abstracte meditatie en mystieke krachten, zoals de dhyāni-boeddha's (zie boven)].¹

Kennelijk komen deze 'brahmanen' overeen met de bodhisattva's (de aardse) van de hemelse dhyāni-boeddha's. Als oorspronkelijke, verstandelijke 'elementen' worden beiden de *scheppers* of de *voortbrengers* (door emanatie) van de monaden die bestemd zijn om in die cyclus menselijk te worden; waarna ze zich ontwikkelen, of zich zagezegd in hun eigen *zelden* ontplooiën als bodhisattva's of brahmanen in de hemel en op aarde, om ten slotte gewone mensen te worden – 'de scheppers van de wereld worden in feite keer op keer hier op aarde geboren'. In het noordelijk boeddhistische stelsel, of de exoterische volksreligie, wordt onderwezen dat elke boeddha, terwijl hij op aarde de goede wet predikt, zich gelijktijdig in drie werelden manifesteert: in de vormloze als dhyāni-boeddha, in de wereld van vormen als bodhisattva, en in de wereld van verlangen, de laagste (of onze wereld) als mens. De esoterische leer is anders: de goddelijke, zuiver ādi-buddhische *monade* manifesteert zich als de universele buddhi (de mahābuddhi of mahat in de hindoeïfilosofieën), de spirituele, alwetende en almachtige wortel van goddelijke intelligentie, de hoogste anima mundi of de logos. *Deze* daalt neer 'als een vlam die zich vanuit het eeuwige vuur verspreidt, onbeweeglijk, en zonder toe of af te nemen, steeds dezelfde tot het einde' van de cyclus van het bestaan, en wordt op het gebied van de wereld het universele leven. Uit dit gebied van *bewust* leven schieten, als zeven vurige tongen, de zonen van het licht (de logoi van het leven). Daarna komen de dhyāni-boeddha's van contemplatie: de concrete vormen van hun vormloze vaderen – de zeven zonen van het licht, *die nog zichzelf zijn*. Op hen kan het brahmaanse mystieke gezegde 'u bent 'DAT' – brahman' worden toegepast. Deze dhyāni-boeddha's emaneren hun chhāyā's (schaduwen), de bodhisattva's van de hemelse rijken, de oervormen van de *bovenaardse* bodhisattva's, en van de aardse boeddha's, en ten slotte van de mensen. De 'zeven zonen van het licht' worden ook 'sterren' genoemd.

(573) De ster waaronder een mens wordt geboren, zal volgens de occulte leer altijd zijn ster blijven tijdens de hele cyclus van zijn incarnaties in één manvantara. Maar *dit is niet zijn astrologische ster*. Laatstgenoemde heeft betrekking op en is verbonden met de *persoonlijkheid*, eerstgenoemde met de INDIVIDUALITEIT. De 'engel' van die ster, of de dhyāni-boeddha, zal óf de leidende óf eenvoudig de aan het hoofd staande 'engel' zijn bij elke

werd gegeven, niet in die van de natuurkunde. Ze zijn de logoi, de zeven emanaties of stralen van de logos.

¹ *Anugītā*, hfst. 36; K.T. Telang, *The Sacred Books of the East*, deel 8, blz. 387-8.

nieuwe wedergeboorte van de monade, *die deel uitmaakt van zijn eigen essentie*, hoewel zijn voertuig, de mens, voor altijd onbekend met dit feit kan blijven. De adepten hebben ieder hun dhyāni-boeddha, hun oudere ‘tweeling-ziel’, en ze kennen die, en noemen haar ‘vader-ziel’ en ‘vader-vuur’. Ze vernemen dit pas bij de laatste en hoogste inwijding, als ze van aangezicht tot aangezicht komen te staan tegenover het schitterende ‘beeld’. Hoeveel wist Bulwer-Lytton over dit mystieke feit toen hij in een van zijn meest geïnspireerde stemmingen Zanoní beschreef die van aangezicht tot aangezicht tegenover zijn Augoeidēs stond?¹

De logos, of zowel het niet-gemanifesteerde als het gemanifesteerde WOORD, wordt door de hindoes Īśvara genoemd, ‘de Heer’, hoewel de occultisten hem een andere naam geven. Volgens de aanhangers van de Vedāntaleer is Īśvara het hoogste bewustzijn in de natuur. ‘Dit hoogste bewustzijn’, antwoorden de occultisten, ‘is slechts een *samengestelde eenheid* in de wereld van de gemanifesteerde logos – of op het *gebied van de illusie*; want het is het totaal van de *bewustzijn*en van de dhyāni-chohans’. ‘O, wijze, laat de gedachte los *dat niet-geest geest is*’,² zegt Śāṅkarāchārya. Ātman is *niet-geest* in zijn uiteindelijke toestand van parabrahman; Īśvara of de logos is geest; of zoals het occultisme verklaart, hij is een samengestelde eenheid van gemanifesteerde levende geesten, de bron en kweekplaats van alle wereldse en aardse monaden, *plus* hun *goddelijke* weerspiegeling, die voortkomen uit, en terugkeren tot, de logos, ieder bij de vervulling van zijn tijd. Er zijn zeven hoofdgroepen van zulke dhyāni-chohans; deze groepen zal men in elke religie vinden en herkennen, want ze zijn de oorspronkelijke ZEVEN stralen. Het occultisme leert ons dat de mensheid is verdeeld in zeven verschillende groepen met hun onderverdelingen, verstandelijke, spirituele, en fysieke.³ De monade, opgevat als de EEN, staat boven het zevende beginsel (in de kosmos en de mens), en als triade is ze de directe stralende nakomeling van de genoemde *samengestelde* EENHEID, niet de adem (en speciale *schepping* uit *niets*) van ‘God’, zoals deze eenheid wordt genoemd; want zo’n denkbeeld is heel onfilosofisch, en verlaagt de godheid door deze neer te halen tot een eindige, aan eigenschappen gebonden toestand. Zoals de vertaler van *The Crest-Jewel of Wisdom* het goed uitdrukt: Hoewel Īśvara ‘God’ is, ‘onver-

¹ Zanoní, boek 2, hfst. 4.

² Mohini M. Chatterji, *The Crest-Jewel of Wisdom*, vers 286.

³ Vandaar de zeven hoofdplaneten, de *sferen* van de daarin wonende zeven geesten; onder elk van deze planeten is een van de mensengroepen geboren, die daardoor wordt geleid en beïnvloed. Er zijn maar zeven planeten (die *in het bijzonder* met de aarde zijn verbonden), en twaalf huizen, maar de mogelijke combinaties van hun aspecten zijn ontelbaar. Omdat elke planeet tot elke van de andere in twaalf verschillende aspecten kan staan,

(574) anderd in de diepste diepten van de pralaya's en tijdens de grootste activiteit van de manvantara's' . . . , is er 'boven [hem] toch 'ĀTMAN', met rond zijn tent de duisternis van de eeuwige MĀYĀ'.¹ De 'triaden' die onder dezelfde moederplaneet zijn geboren, of beter gezegd de *uitstralingen* van een en dezelfde planeetgeest (dhyāni-boeddha), zijn in hun leven na de dood en in hun wedergeboorte steeds zuster- of 'tweeling-zielen' op deze aarde.²

Dit was bekend aan elke hoge ingewijde in elke eeuw en in elk land: 'Ik en mijn Vader zijn één', zei Jezus.³ Als men hem op een andere plaats laat zeggen: 'Ik stijg op tot *mijn* Vader en jullie Vader',⁴ betekent dit wat hierboven werd gezegd. Het was eenvoudig om te laten zien dat de groep discipelen en volgelingen die tot hem werden aangetrokken, tot dezelfde dhyāni-boeddha, 'ster', of 'Vader', en tot het rijk en de onderafdeling van dezelfde planeet behoorden als hij. In zijn recensie van *The Idyll of the White Lotus* schreef T. Subba Row het volgende waarin kennis over deze occulte lering tot uitdrukking komt:

Elke boeddha ontmoet bij zijn laatste inwijding alle grote adepten die in voorgaande eeuwen het boeddhachap bereikten . . . elke klasse van adepten heeft haar eigen spirituele gemeenschap waarin ze nauw met elkaar zijn verbonden

moeten hun combinaties bijna oneindig zijn; in feite even oneindig als de spirituele, psychische, verstandelijke, en fysieke vermogens in de talloze variëteiten van het genus homo, waarvan elke variëteit onder een van de zeven planeten en een van de genoemde talloze planetaire combinaties wordt geboren.

¹ *Op.cit.*, vers 255vn. De nu algemeen gemaakte fout om aan de Ouden kennis van slechts zeven planeten toe te schrijven, eenvoudig omdat ze geen andere noemden, is gebaseerd op dezelfde algemene onwetendheid over hun occulte leringen. De vraag is niet of ze zich al of niet bewust waren van het bestaan van de later ontdekte planeten, maar of de diepe eerbied die ze betuigden aan de vier exoterische en de drie verborgen grote goden – de ster-engelen – niet een bijzondere reden had. De schrijfster durft te zeggen dat er zo'n reden was, en wel de volgende. Hadden ze evenveel planeten gekend als wij nu (en deze vraag kan nu moeilijk met ja of nee worden beslist), dan zouden ze toch slechts de zeven met hun eredienst in verband hebben gebracht, omdat deze zeven rechtstreeks en in het bijzonder verband houden met onze aarde, of, om de esoterische manier van uitdrukken te gebruiken, met onze zevenvoudige keten van bollen (zie hierboven).

² Het is hetzelfde, maar meer metafysische, denkbeeld als dat van de christelijke drie-eenheid, 'drie in een' – d.w.z. de universele 'over-geest', die zich manifesteert op de twee hogere gebieden, die van buddhi en van mahat; en deze zijn, metafysisch maar *nooit persoonlijk*, de drie hypostasen.

³ *Joh.* 10:30. De identiteit en tegelijk de bedrieglijke differentiatie van de engel-monade en de menselijke monade blijkt uit de volgende zinnen: 'Mijn Vader is groter dan ik' (*Joh.* 14:28); 'Verheerlijk uw Vader die in de hemel is' (*Matth.* 5:16); 'De rechtvaardigen zullen stralen in het koninkrijk van hun Vader' (niet onze Vader) (*Matth.* 13:43). 'Weet u niet dat u een tempel van God bent, en dat de geest van God in u woont?' (1 *Cor.* 3:16), enz.

⁴ *Joh.* 20:17.

. . . De enig mogelijke en doeltreffende manier om tot zo'n broederschap toe te treden . . . is door zich binnen de invloedssfeer te brengen van het spirituele licht dat *van zijn eigen logos uitstraalt*. Ik kan verder erop wijzen . . . dat zo'n gemeenschap alleen mogelijk is *tussen personen met een ziel die haar leven en instandhouding ontleent aan dezelfde goddelijke STRAAL*, en dat *alle adepten en dhyāni-chohans*, omdat er zeven verschillende stralen van de 'centrale spirituele zon' uitgaan, *zijn in te delen in zeven klassen*, die elk worden geleid, bestuurd en overschaduwed *door een van de zeven vormen* of manifestaties van goddelijke wijsheid.¹

De 'zeven zonen van het licht', die zijn genoemd naar hun planeten en (575) (door het gewone volk) vaak daarmee worden geïdentificeerd, namelijk Saturnus, Jupiter, Mercurius, Mars, Venus, en – voor de hedendaagse criticus, die niet dieper graaft dan de oppervlakte van oude religies², *waarschijnlijk* ook – de zon en de maan, zijn dus volgens de occulte leringen onze hemelse ouders, of gezamenlijk onze 'vader'. Daarom is het polytheïsme, zoals al werd opgemerkt, wat de feiten en de natuur betreft, inderdaad filosofischer en nauwkeuriger dan het antropomorfistische monotheïsme. Saturnus, Jupiter, Mercurius, en Venus, de vier exoterische planeten, en de drie andere, die ongenoemd moeten blijven, waren de hemellichamen die in directe astrale en psychische verbinding staan met de aarde, haar gidsen en wachters – zowel moreel als fysiek. De zichtbare bollen voorzien onze mensheid van haar uiterlijke en innerlijke kenmerken, en hun 'bestuurders' of rectoren voorzien ons van onze monaden en spirituele vermogens. Ter vermindering van nieuwe misvattingen verklaren we dat noch Uranus noch Neptunus tot de drie *verborgen* bollen (of ster-engelen) behoorden; niet alleen omdat ze onder deze namen aan de wijzen uit de oudheid niet bekend waren, maar omdat ze, evenals alle andere planeten, hoeveel er ook zijn, de *goden* en beschermgeesten zijn van andere zevenvoudige ketens van bollen binnen onze stelsels.

Ook zijn de twee meest recent ontdekte grote planeten niet zoals de rest

¹ *The Theosophist*, augustus 1886, blz. 706.

² Deze planeten worden alleen voor doeleinden van astrologie aanvaard. De astrotheogonische verdeling week hiervan af. De zon, een centrale *ster* en geen planeet, staat met *zijn* zeven planeten in een meer occulte en mysterieuze relatie tot *onze* bol dan algemeen bekend is. De zon werd daarom beschouwd als de grote vader van al de zeven 'vaderen', en dit verklaart de verschillen die men vindt tussen de *zeven* en de *acht* grote goden van Chaldea en van andere landen. De aarde en de maan, haar satelliet – en om een andere reden ook de sterren – waren niets anders dan *plaatsvervangers voor esoterische doeleinden*. Toch schijnen de Ouden, zelfs als de zon en de maan niet worden meegeteld, *zeven* planeten te hebben gekend. Hoeveel méér kennen wij er tot dusver, als we de aarde en de maan buiten beschouwing laten? *Zeven*, en niet meer: zeven primaire of hoofd-planeten, de overige zijn veeleer *planetoïden* dan planeten.

van de planeten geheel afhankelijk van de zon. Hoe kan men anders het feit verklaren dat Neptunus één-900ste keer zoveel licht ontvangt als onze aarde, en Uranus één-390ste keer zoveel, en dat hun satellieten de eigenaardigheid van tegengestelde draaiing vertonen, die bij geen van de andere planeten in het zonnestelsel wordt gevonden. Wat we zeggen is in elk geval op Uranus van toepassing, hoewel men dit feit onlangs weer heeft betwist.

(576) Dit onderwerp zal natuurlijk als een gril worden beschouwd door iederen die de universele bestaansorde verwacht met zijn eigen classificatiestelsel. Hier worden echter eenvoudige feiten uit de occulte leringen gegeven, die naar wens kunnen worden aanvaard of verworpen. Er zijn details waarop op grond van hun grote metafysische abstractie *niet kan* worden ingegaan. Daarom verklaren we eenvoudig dat maar zeven van onze planeten even nauw met onze bol zijn verbonden als de zon met alle lichamen die in zijn stelsel van hem afhankelijk zijn. Van deze lichamen ziet het heel kleine aantal *primaire* en *secundaire* planeten dat aan de astronomie bekend is, er inderdaad armzalig uit.¹ Het spreekt daarom vanzelf dat er een groot aantal nog niet ontdekte planeten is, grote en kleine. Van het bestaan daarvan moeten de astronomen van de oudheid – allemaal ingewijde adepten – zich ongetwijfeld bewust zijn geweest. Maar omdat hun relatie tot de goden heilig was, moest dit geheim blijven, evenals de namen van verschillende andere planeten en sterren.

Bovendien spreekt zelfs de rooms-katholieke theologie over ‘zeventig planeten die het lot van de volkeren van deze bol beheersen’; en deze overlevering bevat, afgezien van de onjuiste toepassing ervan, meer waarheid dan de exacte hedendaagse astronomie. De zeventig planeten zijn verbonden met de *zeventig* oudsten van het volk Israël,² omdat de *regenten* of bestuurders van deze planeten worden bedoeld, niet de bollen zelf; en het woord zeventig is een toespeling op en een *sluier* voor de 7×7 van de onderverdelingen. Elk volk en elke natie heeft, zoals al werd gezegd, zijn *directe* wachter, beschermer en vader in de hemel – een planeetgeest. We zijn bereid aan de afstammelingen van Israël, de vereerders van Sabaoth of SATURNUS, hun eigen nationale god, Jehovah, te laten; want de *monaden* van het door

¹ Als men zich herinnert dat de eminente astronoom Sir W. Herschel, toen hij met zijn krachtige telescoop alleen maar dat deel van de hemel peilde dat in het equatorvlak ligt – waarvan het centrum bij benadering door onze aarde wordt ingenomen – in een kwartier tijd 16.000 sterren zag voorbijgaan, en dat, toen hij deze berekening toepaste op de hele ‘melkweg’, hij uitkwam op niet minder dan 18 miljoen ZONNEN, dan verbaast men zich niet langer erover dat Laplace in een gesprek met Napoleon I, God een HYPOTHESE noemde – in elk geval voor de *exacte* wetenschap een volstrekt nutteloos onderwerp om over te speculeren. Alleen de occulte metafysica en de transcendente filosofie zullen op dit gebied een tipje van de ondoordringbare sluier kunnen oplichten.

² *Numeri* 11:16.

hem uitverkoren volk zijn in feite de zijne, en de *Bijbel* heeft daarvan nooit een geheim gemaakt. Maar de tekst van de Engelse (protestantse) *Bijbel* komt, zoals gewoonlijk, niet overeen met die van de *Septuagint* en de *Vulgaat*. Terwijl men namelijk in eerstgenoemde leest: 'Toen de ALLERHOOGSTE [niet Jehovah] aan elk volk hun deel gaf . . . bepaalde hij de grenzen van de volkeren naar het aantal van de kinderen van Israël',¹ vermeldt de tekst in de *Septuagint* 'naar het aantal van de engelen' (planeet-engelen), wat meer in overeenstemming is met de waarheid en de feiten. Bovendien zijn alle teksten het erover eens dat 'het deel van de Heer [Jehovah] zijn volk is; Jacob is het deel dat hij *zich* toemat',² en hiermee is de zaak afgedaan. De 'Heer' Jehovah nam Israël *als zijn deel* – wat hebben andere volkeren te maken met juist die *nationale* godheid? Laat dan de 'engel Gabriël' waken over Iran en 'Michaël-Jehovah' over de Hebreeën. Dit zijn niet de goden van andere volkeren, en het is moeilijk in te zien waarom de christenen deze god zouden hebben gekozen, terwijl Jezus als eerste tegen zijn geboden in opstand kwam. (577)

De gnostici onderwezen de planetaire oorsprong van de monade (ziel) en van haar vermogens. Op haar weg naar de aarde, en daarvan terugkerend, moest elke ziel die in en uit het 'grenzeloze licht'³ werd geboren, in beide richtingen door de zeven planetaire gebieden gaan. De zuivere dhyānī's en deva's van de oudste religies waren in de loop van de tijd bij de zoroastriërs de zeven daēva's, de dienaren van Ahriman geworden, 'ieder geketend aan zijn planeet'; bij de brahmanen de asura's en enkele rishi's – goede, slechte en neutrale; en bij de Egyptische gnostici was Thoth (of Hermes) het hoofd van de zeven, van wie de namen door Origenes⁴ worden gegeven als 'Adonaios, genius van de zon; Iao, van de maan; Eloaios, van Jupiter; Sabaoth, van Mars; Horaios, van Venus; Astaphaios, van Mercurius; en Ialdabaoth [Jehovah], van Saturnus'.⁵ De *Pistis Sophia*, ten slotte – dit oude document dat door de grootste hedendaagse autoriteit op het gebied van *exoterische* gnostische geloofsvormen, wijlen C.W. King, 'dat kostbare monument van het gnosticisme' wordt genoemd – herhaalt de eeuwenoude archaïsche geloofsopvattingen, maar verminkt ze voor sektarische doeleinden. De astrale heersers van de bollen (de planeten) scheppen de monaden (de

¹ Deuteronomium 32:8.

² Deuteronomium 32:9.

³ C.W. King stelt het gelijk aan 'dat summum bonum van de oosterse aspiratie (het boeddhistische nirvāṇa, 'volmaakte rust, de indolentia van Epicurus')', wat tamelijk oneerbiedig is uitgedrukt, hoewel niet geheel onwaar. (*The Gnostics and Their Remains*, 2de ed. blz. 344.)

⁴ Zie het schema gegeven door Origenes in zijn *Contra Celsum*, 6:24-38.

⁵ King, *Op.cit.*, blz. 344.

zielen) uit hun eigen substantie uit ‘de tranen van hun ogen, en het zweet van hun kwellingen’,¹ terwijl ze de monaden voorzien van een vonk van het goddelijk licht, dat hun substantie is. In deel 2 laten we zien waarom deze ‘heren van de dierenriem en de sferen’ door de sektarische theologie zijn omgevormd tot de opstandige engelen van de christenen, die ze aan de zeven daēva’s van de magiërs ontleenden, zonder de betekenis van de allegorie te begrijpen.²

(578) Zoals gewoonlijk werd dat wat in zijn vroegste eenheid goddelijk, zuiver, en spiritueel *is* en vanaf het begin *was*, als gevolg van zijn differentiatie door het verwrongen prisma van menselijke denkbeelden, menselijk en onzuiver, omdat het de eigen zondige aard van de mens weerspiegelde. Zo werd na verloop van tijd de planeet Saturnus door de vereerders van andere ‘goden’ bespot. De volkeren die onder Saturnus waren geboren – het joodse bijvoorbeeld, voor wie hij Jehovah was geworden, nadat hij door de ophieten en in het boek *Jasher* als een zoon van Saturnus, of Ialdabaoth, was beschouwd – waren voortdurend in strijd met de volkeren die onder Jupiter, Mercurius, of een andere planeet dan Saturnus-Jehovah, waren geboren. Ondanks stambomen en profetieën was Jezus *de ingewijde* (of Jehoshua) – het voorbeeld waaraan de ‘historische’ Jezus werd ontleend – niet van zuiver joods bloed, en erkende daarom geen Jehovah; ook vereerde hij geen enkele planetaire god behalve zijn eigen ‘Vader’, die hij kende, en met wie hij zich onderhield zoals iedere hoge ingewijde, ‘van geest tot geest en van ziel tot ziel’. Hiertegen kan men moeilijk bezwaar maken, tenzij de criticus tot ieders volle tevredenheid de vreemde zinnen verklaart die de schrijver van het vierde evangelie Jezus in de mond legt bij zijn woordenwisseling met de farizeeën.

Ik weet dat u de nakomelingen van Abraham bent³ . . . Ik spreek over wat ik gezien heb bij *mijn* Vader; en u doet wat u gehoord heeft van *uw* Vader. . . . U doet de werken van *uw* Vader. . . . Uw Vader is de duivel . . . Hij is vanaf het begin een moordenaar geweest. Hij hoort niet bij de waarheid, omdat er geen waarheid in hem is. Wanneer hij liegt, spreekt hij zoals hij is: een aartsleugenaar, de vader van de leugen, enz.⁴

Die ‘Vader’ van de farizeeën was Jehovah, want hij is identiek met Kaïn, Saturnus, Vulcanus, enz. – de planeet waaronder ze waren geboren, en de god die ze vereerden. Het is duidelijk dat er achter deze woorden en ver-

¹ *Op.cit.*, blz. 349.

² Zie ‘Goden, monaden, en atomen’, blz. 675ev, en ‘De zeven zielen van de egyptologen’, deel 2, blz. 717ev.

³ Abraham en Saturnus zijn in de astro-symboliek identiek, en hij is de voorvader van de jehovistische joden.

⁴ *Johannes* 8:37ev.

maningen, hoe verkeerd deze ook zijn vertaald, een occulte betekenis moet worden gezocht, omdat ze worden uitgesproken door iemand die iedereen die eenvoudig *reka* (dwaas) tegen zijn broeder zegt, met hellevuur bedreigde.¹ En bovendien zijn de planeten duidelijk niet alleen bollen die in de ruimte fonkelen, en zonder doel schitteren, maar de gebieden van verschillende wezens die de niet-ingewijden tot dusver niet kennen, maar die toch met mensen en bollen in een mysterieus, ononderbroken en machtig verband staan. Elk hemellichaam is de tempel van *een* god, en deze goden zelf zijn de tempels van GOD, de onbekende '*niet*-geest'. Er is niets profaans in het heelal. De hele natuur is een gewijde plaats, zoals Edward Young zegt: 'Elk van deze sterren is een geheiligd huis . . .'²

Zo kan men aantonen dat alle exoterische religies vervalste kopieën zijn van de esoterische leer. De priesters moeten verantwoordelijk worden gesteld voor de reactie ten gunste van het hedendaagse materialisme. Door het vereren, en door het volk de verering op te leggen, van de lege – ten behoeve van de allegorie verpersoonlijkte – omhulsels van heidense ideeën, heeft de meest recente exoterische religie de westerse landen tot een pandemonium gemaakt waarin de hogere klassen het gouden kalf aanbidden, en de onwetende lagere klassen ertoe worden gebracht een afgod met voeten van klei te aanbidden.

12

Oude gedachten in een modern kleed

(579)

DE HEDENDAAGSE WETENSCHAP IS HET OUDE DENKEN IN VERWRONGEN VORM, meer niet. We hebben echter gezien WAT INTUÏTIEVE WETENSCHAPPERS DENKEN, en waarmee ze zich bezighouden; en nu zullen we de lezer nog enkele bewijzen geven voor het feit dat meer dan één lid van de Royal Society onbewust dichtbij de bespote geheime wetenschappen komt.

Wat de kosmogonie en de oorspronkelijke stof betreft, zijn de hedendaagse speculaties onmiskenbaar oude gedachten, *verbeterd* door tegenstrijdige theorieën van recente oorsprong. Maar de hele basis behoort tot de oude astronomie en natuurkunde van Griekenland en India, die toen altijd filosofie werden genoemd. In alle Indiase en Griekse beschouwingen treft men het denkbeeld aan van een allesdoordringende, ongeorganiseerde, en homogene stof, of chaos, die door de hedendaagse wetenschappers is omge-

¹ *Matth.* 5:22.

² *The Complaint: or, Night Thoughts*, 1851, nacht 9, blz. 306-7.

doopt tot ‘neveltoestand van de wereldstof’. Wat Anaxagoras in zijn *Homoiomereia* ‘chaos’ noemde, wordt nu door Sir W. Thomson ‘oorspronkelijk fluïdum’ genoemd. De hindoe- en Griekse atomisten – Kanāda, Leucippus, Democritus, Epicurus, Lucretius, enz. – ziet men nu helder weerspiegeld in de gedaanten van de voorstanders van de hedendaagse atoomtheorie, te beginnen bij de *monaden* van Leibniz, en eindigend bij de ‘wervelende atomen’ van Sir W. Thomson.¹ Het is waar dat de deeltjes-theorie van vroeger wordt verworpen, en dat de golftheorie haar plaats heeft ingenomen. Maar de vraag is: Is laatstgenoemde zo stevig gefundeerd dat ze niet kan worden onttroond, evenals haar voorgangster? Het metafysische aspect van het licht werd in *Isis ontsluitend* volledig behandeld:

(580) Licht is de eerstgeborene en de eerste emanatie van het allerhoogste; en licht is leven, zegt de evangelist [en de kabbalist]. Beide zijn elektriciteit – het levensbeginsel, de anima mundi, die het heelal doordringt, de elektrische bezieler van alle dingen. Licht is de grote proteïsche magiër, en onder de goddelijke wil van de architect² [of beter gezegd de *architecten*, de ‘bouwers’ (gezamenlijk *Een* genoemd)] schonken zijn veelsoortige, almachtige golven het leven aan elke vorm en aan ieder levend wezen. Uit zijn uitzettende, elektrische schoot komen *stof* en *geest* voort. In zijn stralen ligt het begin van alle natuur- en scheikundige werking, en van alle kosmische en spirituele verschijnselen; het bezielt en ontbindt; het geeft leven en veroorzaakt de dood, en vanuit zijn oorspronkelijke punt kwamen geleidelijk de ontelbare werelden, zichtbare en onzichtbare hemellichamen, tot bestaan. Aan de straal van deze *eerste* moeder, één in drie, ‘ontstak God’ volgens Plato ‘een vuur dat we nu de zon noemen’,³ en dat *niet* de oorzaak is van licht en ook niet van warmte, maar alleen het brandpunt, of, zoals we misschien kunnen zeggen, de lens, waardoor de stralen van het oorspronkelijke licht worden verstoffelijkt, en op ons zonnestelsel worden geconcentreerd. Deze stralen brengen alle wisselwerkingen van krachten teweeg.⁴

Dit is de *ether*, zoals deze eerder werd uitgelegd volgens de opvatting van S. Metcalfe, die door dr. Richardson werd overgenomen, behalve dat eerstgenoemde enige details van de hedendaagse golftheorie aanvaardde. We zeggen niet dat we die theorie verwerpen, maar beweren alleen dat deze moet worden aangevuld en omgewerkt. Maar de occultisten zijn in dit opzicht beslist niet de enige *ketters*, want Robert Hunt,

¹ De elementen voortbrengende wervelingen die door het *denkvermogen* op gang zijn gebracht, zijn er in hun tegenwoordige gedaante niet op vooruitgegaan.

² Men heeft mij vaak aangevallen omdat ik in *Isis* uitdrukkingen heb gebruikt die duiden op een geloof in een *persoonlijke* en antropomorfe God. Dit is *niet* mijn bedoeling. Kabbalistisch gesproken is ‘architect’ de algemene naam voor de sefiroth, de bouwers van het heelal, evenals ‘universeel denkvermogen’ een verzamelnaam is voor het denkvermogen van alle dhyāni-chohans bij elkaar.

³ *Timaeus*, 39b.

⁴ *Isis ontsluitend*, 1:342-3.

FRS, merkt in zijn *Researches on Light* op dat

de golftheorie geen verklaring geeft voor de resultaten van zijn experimenten. Sir David Brewster toont in zijn *A Treatise on Optics* aan ‘dat de kleuren van het plantenleven . . . ontstaan . . . uit een bijzondere aantrekkingskracht die de deeltjes van die lichamen uitoefenen op de verschillend gekleurde lichtstralen’, en dat ‘door het zonlicht de gekleurde plantensappen ontstaan, en de kleuren van de lichamen veranderen, enz. . . .’ Hij merkt op dat het niet gemakkelijk is om in te zien ‘dat zulke gevolgen enkel door de trilling van een etherische middenstof kunnen worden teweeggebracht’. En hij zegt dat hij ‘door deze reeks feiten wordt *gedwongen* te redeneren alsof licht *stoffelijk* (?) is’.¹ Prof. Josiah P. Cooke van Harvard University zegt dat hij ‘het niet eens kan zijn met degenen die de golftheorie van het licht beschouwen als een vaststaand beginsel van de wetenschap’.² De lering van Herschel dat de intensiteit van het licht, in feite van elke golfbeweging, ‘omgekeerd evenredig is met het kwadraat van de afstand tot het lichtgevende lichaam’, brengt, als deze juist is, grote schade toe aan de golftheorie, als ze deze al niet volkomen omverwerpt. Dat hij gelijk heeft, werd herhaaldelijk bewezen door proeven met lichtmeters; en hoewel men haar sterk begint te betwijfelen, leeft de golftheorie nog steeds.³

Op deze opmerking van Sir D. Brewster – ‘dat hij wordt gedwongen te redeneren alsof licht stoffelijk is’ – valt heel wat te antwoorden. Licht is in één opzicht beslist even stoffelijk als elektriciteit zelf. En als elektriciteit *niet* stoffelijk is, als deze alleen maar ‘een bewegingsvorm’ is, hoe komt het dan dat ze kan worden *opgeslagen* in de accumulatoren van Faure? Helmholtz zegt dat elektriciteit even atomair moet zijn als stof, en W. Crookes, FRS, ondersteunde deze opvatting in zijn toespraak tot de scheikunde-afdeling van de British Association, waarvan hij voorzitter was (in Birmingham, 1886). Helmholtz zegt het volgende:

Als we de hypothese aanvaarden dat de elementaire substanties zijn samengesteld uit atomen, moeten we wel tot de conclusie komen dat ook elektriciteit, zowel positieve als negatieve, uit bepaalde elementaire delen bestaat, die zich gedragen als atomen van elektriciteit.⁴

Hier moeten we herhalen wat al in hfst. 9 is gezegd. Vanaf nu is er maar één wetenschap die het moderne onderzoek naar het ene pad kan leiden dat zal voeren tot de ontdekking van de hele tot dusver occulte waarheid, en dat is de jongste van alle – de *scheikunde*, zoals deze nu is hervormd. Er is geen andere, de astronomie niet uitgezonderd, die de wetenschappelijke intuïtie zo feilloos kan leiden als de scheikunde. Twee bewijzen hiervoor zijn in de wereld van de wetenschap te vinden – twee grote scheikundigen, die ieder in eigen land tot de grootsten behoort, en dit zijn Crookes en wijlen

(581)

¹ *Op.cit.*, 1853, blz. 402.

² *The Chemical News*, maart 1887, blz. 99.

³ *Isis ontsluit*, 1:202-3.

⁴ Faraday Lecture, 1881.

prof. Butlerov: de ene gelooft vast in abnormale verschijnselen; de andere was een even vurige spiritist als een groot kenner van de natuurwetenschappen. Het is duidelijk dat het wetenschappelijk geoefende brein van de scheikundige bij het nadenken over de uiteindelijke deelbaarheid van de stof, en bij de tot dusver *vruchteloze* jacht op het element met een negatief atoomgewicht, zich onweerstaanbaar aangetrokken moet voelen tot die altijd versluierde werelden, tot die mysterieuze andere zijde, waarvan de onpeilbare diepten zich schijnen te sluiten bij de nadering van de te materialistische hand die graag haar sluier zou willen wegtrekken. 'Het is het onbekende en het *altijd onkenbare*', waarschuwt de monist-agnosticus. Volstrekt niet, antwoordt de volhardende scheikundige: 'We zijn op het goede spoor en worden niet ontmoedigd, en we zouden graag het mysterieuze gebied betreden dat door de *onwetendheid als onbekend wordt betiteld*.'¹

Enkele regels aan het slot van zijn lezing over het 'ontstaan van de elementen' – twee of drie zinnen – bewijzen dat de grote wetenschapper zich bevindt op de koninklijke weg naar de grootste ontdekkingen. Al enige tijd heeft hij de 'oorspronkelijke protyle' onder zijn hoede genomen, en hij kwam tot de conclusie dat 'degene die de sleutel begrijpt, enkele van de diepste geheimen van de schepping zal mogen ontsluiten'. De protyle, zo legt die grote scheikundige uit,

is een woord analoog aan protoplasma, om het denkbeeld weer te geven van de oorspronkelijke oerstof die bestond vóór de evolutie van de scheikundige elementen. Het woord dat ik voor dit doel heb gebruikt, is samengesteld uit *πρό* (eerder dan) en *ὑλη* (de stof waarvan de dingen zijn gemaakt). Het is echt geen nieuw woord, want Roger Bacon schreef 600 jaar geleden in zijn *De arte chymiae*: 'De elementen zijn uit *ὑλη* gevormd, en elk element is omgezet in de aard van een ander element.'²

De *kennis* van Roger Bacon kwam niet door inspiratie tot deze wonderbaarlijke oude magiër³, maar doordat hij oude boeken op het gebied van magie

¹ 'Toespraak van de voorzitter', door Crookes in Birmingham, gepubliceerd in *The Chemical News*, sept. 1886, blz. 117. 'Er is maar één onbekende – *het diepste substraat van de geest* [ruimte]. Dat wat niet het *absolute* en het *ene* is, is, hoe ver ook van de fysieke zintuigen verwijderd, op grond van die differentiatie altijd toegankelijk voor het spirituele denkvermogen van de mens, dat een schittering is van het ondifferentieerbare geheel.' (*Practical Lessons on the Occult.*)

² *The Chemical News*, sept. 1886, blz. 122vn.

³ Wat de schrijfster van dit boek tien jaar geleden in *Isis ontsluit* (1:120) zei, schijnt dus wel profetisch te zijn. Er staat letterlijk: 'Veel van deze mystici kwamen, door na te volgen wat hun werd geleerd in sommige verhandelingen, die in het geheim van de ene generatie op de andere werden overgeleverd, *tot ontdekkingen die zelfs in onze moderne tijd van exacte wetenschappen niet gering zouden worden geacht*. Roger Bacon, de monnik, werd uitgelachen als kwakzalver, en nu wordt hij gewoonlijk gerekend tot degenen die 'beweren' over magische vermogens te beschikken; maar zijn ontdekkingen werden niettemin aanvaard, en worden nu gebruikt door diegenen die hem het meest bespotten. Roger Bacon behoorde

en alchemie had bestudeerd, en over een sleutel tot de werkelijke betekenis (582) van woorden beschikte. Maar laten we eens kijken wat Crookes zegt over de protyle, de naaste buur van de onbewuste mūlaprakṛiti van de occultisten:

Laten we beginnen bij het moment waarop het eerste element ontstond. Vóór die tijd was er geen stof zoals wij die kennen. Het is even onmogelijk zich stof voor te stellen zonder energie als energie zonder stof; vanuit één gezichtspunt zijn het verwisselbare termen. Vóór de geboorte van de atomen konden al die vormen van energie die zichtbaar worden wanneer stof op stof inwerkt, niet bestaan¹ – ze waren slechts als latente vermogens in de protyle opgesloten. Tegelijk met de schepping van de atomen komen al die eigenschappen en kenmerken, waardoor men het ene scheikundige element van het andere kan onderscheiden, tot bestaan, volledig voorzien van energie.²

Met alle verschuldigde eerbied voor de grote kennis van de spreker, zouden de occultisten het anders uitdrukken. Ze zouden zeggen dat er nooit een atoom wordt ‘geschapen’, want atomen zijn eeuwig in de schoot van het *ene atoom* – ‘het atoom der atomen’ – tijdens het manvantara opgevat als de jagadyoni, de *stoffelijke* oorzakelijke schoot van de wereld. Pradhāna (onveranderlijke stof), dat wat de eerste vorm van prakṛiti is, of de stoffelijke, zichtbare en ook onzichtbare natuur, en puruṣha, geest, zijn eeuwig één; en slechts tijdens pralaya, en als ze zich *buiten* alle bewustzijnsgebieden van het bestaande bevinden, zijn ze nirupādhi (zonder bijkomende kenmerken en eigenschappen). Het atoom, zoals de hedendaagse wetenschap dit kent, is onafscheidelijk van puruṣha, die geest is, maar in de wetenschap nu ‘energie’ wordt genoemd. Het protyle-atoom is niet verbrijzeld of vervluchtigd: het is eenvoudig overgegaan naar dat gebied dat geen gebied is maar de eeuwige toestand van alles boven de gebieden van illusie. Puruṣha en pradhāna zijn beide eeuwig onveranderlijk en onvernietigbaar, of aparīṇāmin en avyaya; en tijdens de māyāvische perioden kunnen beide vyaya en pariṇāmin worden genoemd, of dat wat kan uitzetten, voorbijgaan en verdwijnen, en wat kan worden ‘veranderd’. In deze betekenis moeten we puruṣha natuurlijk zien als iets heel anders dan parabrahman. Niettemin is dat wat in de wetenschap ‘energie’ of ‘kracht’ wordt genoemd, en door Metcalfé wordt opgevat als een *tweevoudige* kracht, in feite nooit alleen *energie*

rechtens, zo niet feitelijk, tot die broederschap die iedereen omvat die de occulte wetenschappen bestudeert. Hij leefde in de 13de eeuw, en was dus bijna een tijdgenoot van Albertus Magnus en Thomas van Aquino; iedereen beschouwde zijn ontdekkingen – zoals buskruit en optische glazen, en zijn mechanische constructies – als evenzoveel wonderen. Hij werd ervan beschuldigd dat hij een verbond met de duivel had gesloten.’

¹ Juist; ‘die vormen van energie die zichtbaar worden’ in het laboratorium van de scheikundige en de natuurkundige; maar *er zijn andere vormen van energie*, verbonden met andere vormen van stof, die bovenzinnelijk zijn, maar toch bekend aan de adepten.

² W. Crookes, *The Chemical News*, sept. 1886, blz. 124.

- en kan dit ook niet zijn; want het is de substantie van de wereld, haar ziel, de *allesdoordringende*, ‘sarvaga’, in combinatie met kāla, ‘tijd’. Deze drie zijn tijdens het manvantara de drie-eenheid in één, de almachtige eenheid, die op het gebied van de illusie (māyā) als drie verschillende dingen werkt.
- (583) In de orfische filosofie in Griekenland werden ze Phanēs, Chaos, en Chronos genoemd – de triade van de occulte filosofen van die tijd.

Maar zie hoe dicht Crookes het ‘onkenbare’ nadert, en welke ‘mogelijkheden’ zijn ontdekkingen bieden om de occulte waarheden te aanvaarden. Over de evolutie van de atomen zegt hij vervolgens:

Laten we even stilstaan bij het einde van de eerste volledige trilling en het resultaat onderzoeken. De elementen van water, ammoniak, koolzuur, de dampkring, het planten- en dierenleven, fosfor voor de hersenen, zout voor de zeeën, klei voor de vaste aarde . . . fosfaten en silicaten zijn al gevormd, voldoende voor een wereld en bewoners die niet zoveel verschillen van wat we tegenwoordig kennen. De menselijke bewoners zouden weliswaar in een toestand van meer dan arcadische eenvoud moeten leven, en de afwezigheid van calciumfosfaat zou een probleem zijn voor botten.¹ . . . Aan het onderste uiteinde van onze spiraallijn . . . zien we een groot hiaat . . . Deze oase, en de lege plaatsen die eraan voorafgaan en die erop volgen, kunnen met grote waarschijnlijkheid worden toegeschreven aan de bijzondere manier waarop onze aarde zich tot een lid van ons zonnestelsel ontwikkelde. Als dit zo is, dan kan het zijn dat deze lege plaatsen alleen op onze aarde voorkomen, en niet in het heelal in het algemeen.²

Dit bevestigt verschillende beweringen in de occulte boeken.

Ten eerste: Men kan noch van de sterren noch van de zon zeggen dat ze zijn ‘samengesteld uit die aardse elementen waarmee onze scheikundigen bekend zijn, hoewel ze alle aanwezig zijn in het uiterlijke kleed van de zon plus nog een groot aantal elementen die tot dusver aan de wetenschap onbekend zijn.’³

Ten tweede: Onze bol heeft zijn eigen speciale laboratorium aan de buitenste rand van zijn dampkring; elk atoom en elke molecule die erdoorheen gaat, verandert en differentieert dan van zijn oorspronkelijke aard.

Ten derde: ‘Hoewel geen enkel element dat op onze aarde aanwezig is, ooit in de zon zou kunnen ontbreken, zijn er veel andere die óf onze bol nog niet hebben bereikt, óf daar nog niet zijn ontdekt. Enkele kunnen in bepaalde sterren en hemellichamen in wording ontbreken; of . . . deze elementen kunnen, hoewel ze erin aanwezig zijn, vanwege hun huidige

¹ De occultisten beweren dat zulke werelden op andere bewustzijnsgebieden wel bestaan. De geheime wetenschap leert dat de oorspronkelijke mensheid *geen botten* had (zie deel 2, blz. 90ev), en dat er (voor ons) onzichtbare werelden zijn die evenals de onze bewoond zijn, en die ook dhyāni-chohans als *bewoners* hebben.

² Crookes, *Op.cit.*, blz. 124.

³ *Five Years of Theosophy*, blz. 252-3; H.P. Blavatsky: *Geselecteerde artikelen*, 2:227.

ontwikkelingsstadium nog niet reageren op de gebruikelijke wetenschappelijke proeven.¹ Crookes spreekt over een element met een atoomgewicht dat nog lager is dan dat van waterstof, een *element* dat, voor zover het onze aarde betreft, *zuiver hypothetisch* is, hoewel het in overvloed voorkomt in de chromosfeer van de zon – *helium*. De occulte wetenschap voegt eraan toe dat niet een van de *elementen* die door de scheikunde als zodanig worden beschouwd, die naam werkelijk verdient.

We zien dat Crookes ook hier goedkeurend spreekt over ‘het zwaarwegende argument van dr. Carnelley ten gunste van *de samengestelde aard van de zogenaamde elementen*, op grond van hun analogie met de samengestelde radicalen’!² In de historische tijd en in de zogenaamde beschaafde landen is tot dusver alleen de alchemie erin geslaagd om een werkelijk *element*, of een deeltje homogene stof, te verkrijgen, het mysterium magnum van Paracelsus. Maar dit was vóór de tijd van Lord Bacon.³ (584)

Laten we nu het bovenste gedeelte van het schema beschouwen. Bij waterstof met atoomgewicht = 1 is er weinig plaats voor andere elementen, behalve misschien voor het hypothetische *helium*. Maar wat gebeurt er als we ‘door de spiegel’ heengaan, en de nullijn overschrijden op zoek naar nieuwe beginselen, wat zullen we aan de andere kant van de nul vinden? Dr. Carnelley vraagt om een element met een negatief atoomgewicht; er is hier volop plaats en genoeg speelruimte voor een schaduwee van zulke onstoffelijkheden. Helmholtz zegt dat elektriciteit waarschijnlijk even atomair is als stof; is elektriciteit een van die negatieve elementen, en de lichtgevende ether een ander? Stof zoals we die nu kennen, bestaat hier niet; de energievormen die optreden in de bewegingen van de stof zijn tot nu toe alleen latente mogelijkheden. *Een substantie met een negatief gewicht is niet ondenkbaar*.⁴ Maar kunnen we ons een duidelijk beeld vormen van een stof die zich met andere stoffen verbindt in verhoudingen die zijn uit te drukken door negatieve hoeveelheden?⁵

¹ *Op.cit.*, blz. 253; H.P. Blavatsky: *Geselecteerde artikelen*, 2:228.

² *The Chemical News*, sept. 1886, blz. 126.

³ Crookes zegt in dezelfde toespraak: ‘Het eerste raadsel dat we in de scheikunde tegenkomen, is: ‘Wat zijn de elementen?’ Geen van de pogingen die tot dusver zijn gedaan om een element te omschrijven of te verklaren, voldoet aan de eisen van het menselijk verstand. De leerboeken zeggen ons dat een element ‘een stof is die men niet heeft kunnen ontleden’; dat het ‘iets is wat wel kan worden vermeerderd maar niet verminderd’, of ‘een stof die met elke scheikundige verandering in gewicht toeneemt’. Zulke definities zijn dubbel onbevredigend: ze zijn voorlopig, en ze zijn in een bepaald geval misschien morgen niet meer van toepassing. Ze zijn niet gebaseerd op een eigenschap van de dingen die men wil omschrijven, maar op de beperktheid van de menselijke vermogens. Het zijn bekenissen van verstandelijk onvermogen.’ (*The Chemical News*, blz. 116.)

⁴ De spreker citeert Sir George Airy, die zegt: ‘Ik kan me gemakkelijk voorstellen dat er rondom ons een groot aantal stoffen is die niet onderhevig zijn aan deze wederzijdse inwerking, en daarom niet onderworpen zijn aan de wet van de zwaartekracht.’ (Zie H.B. Jones, *The Life and Letters of Faraday*, 1870, deel 2, blz. 354.)

⁵ De Vedānta-filosofie bevat een voorbeeld daarvan; maar dat is dan geen fysica, maar

Een ontstaan van de elementen zoals hier is geschetst, zou niet tot ons kleine zonnestelsel beperkt zijn, maar zou waarschijnlijk in elk centrum van energie dat nu zichtbaar is als een ster, dezelfde algemene volgorde van gebeurtenissen doorlopen.

Vóór de geboorte van atomen die elkaar konden aantrekken, kon er geen druk worden uitgeoefend; maar aan de buitenkant van de sfeer van de vuurnevel, waarbinnen alles protyle is – bij die schil waarop de geweldige krachten die bij de geboorte van een scheikundig element te pas komen, zich volledig laten gelden – zou de hevige hitte vergezeld gaan van een zwaartekracht die voldoende is om de pasgeboren elementen te beletten de ruimte in te vliegen. Naarmate de temperatuur toeneemt, nemen ook de uitzetting en de moleculaire beweging toe; de moleculen hebben de neiging uit elkaar te vliegen, en hun scheikundige affiniteiten worden verzwakt, maar de enorme druk van de zwaartekracht van de massa atomaire stof buiten wat ik korthedshalve de geboorteschil wil noemen, zou de werking van warmte tegengaan.

(585) Buiten de geboorteschil zou een ruimte zijn waarin geen scheikundige werking kan plaatsvinden, omdat de temperatuur daar hoger is dan wat het dissociatiepunt voor verbindingen wordt genoemd. In deze ruimte zouden de leeuw en het lam naast elkaar liggen; fosfor en zuurstof zouden zich vermengen zonder zich te verbinden; waterstof en chloor zouden geen neiging tot nauwere banden vertonen; en zelfs fluor, dat krachtige gas dat de scheikundigen pas in de afgelopen paar maanden hebben geïsoleerd, zou vrij en ongebonden rondzweven.

Buiten deze ruimte van vrije atomaire stof zou een andere schil zijn, waarin de gevormde scheikundige elementen zouden zijn afgekoeld tot het verbindingspunt, en nu zou de opeenvolging van gebeurtenissen plaatsvinden die door Mattieu Williams in *The Fuel of the Sun* zo levendig werd beschreven, en zijn hoogtepunt bereiken in de vaste aarde en het begin van de geologische tijd.¹

Dit is *in strikt wetenschappelijke* maar mooie taal de beschrijving van de evolutie van het gedifferentieerde heelal in de geheime leringen. De geleerde besluit zijn toespraak met woorden waarvan elke zin is als een lichtflits afkomstig van achter de donkere sluier van stoffelijkheid die tot dusver over de exacte wetenschappen lag, en een stap vooruit naar het sanctum sanctorum van het occulte.² Zo zegt hij:

We hebben een blik geworpen op het probleem om een element te omschrijven; we hebben ook de weerstand opgemerkt van veel vooraanstaande natuur- en scheikundigen tegen de gebruikelijke betekenis van de term element; we hebben overwogen hoe onwaarschijnlijk het is dat ze eeuwig bestaan,³ of dat ze *door toeval ontstaan*. Als overblijvend alternatief hebben we erop gewezen dat hun oorsprong ligt in een evolutieproces zoals dat van de hemellichamen vol-

metafysica, die door Tyndall 'dichtkunst' en 'fictie' wordt genoemd.

¹ *The Chemical News*, sept. 1886, blz. 125-6.

² Zie 'Goden, monaden, en atomen', blz. 675ev.

³ Begrijpen we goed: in de vorm die ze nu hebben?

gens Laplace, en van de planten en dieren op onze bol volgens Lamarck, Darwin, en Wallace.¹ In de algemene rangschikking van de elementen zoals wij die kennen, hebben we een opvallende benadering gezien van die van de organische wereld.² Bij gebrek aan een direct bewijs voor de ontbinding van een element hebben we een indirect bewijs gezocht en gevonden. . . . Vervolgens hebben we aandacht besteed aan het ontstaan van de elementen; en ten slotte hebben we een schema toegelicht over hun oorsprong dat gebaseerd is op de methode van prof. Reynolds om het periodiek systeem weer te geven.³ Als we alle bovenstaande

¹ En in het bijzonder en oorspronkelijk volgens Kapila en Manu.

² Dit is een wetenschappelijke bevestiging van de eeuwige wet van overeenkomsten en analogie.

³ Deze methode om de periodieke wet betreffende de indeling van elementen weer te geven, wordt volgens Crookes voorgesteld door prof. Emerson Reynolds van de universiteit van Dublin, die 'erop wijst dat in elke periode de algemene eigenschappen van de elementen vrijwel regelmatige verschillen vertonen, totdat we het *zevende element* bereiken, dat een meer of minder opvallend contrast vormt met zowel het eerste element van dezelfde periode als met het eerste van de volgende. Zo vormt chloor, het zevende element van de derde periode van Mendelejev, een scherp contrast zowel met natrium, het eerste element van dezelfde reeks, als met kalium, het eerste element van de volgende reeks; terwijl anderzijds natrium en kalium nauw overeenkomen. De zes elementen waarvan de atoomgewichten tussen die van natrium en kalium liggen, verschillen stap voor stap in eigenschappen totdat chloor, het tegengestelde van natrium, wordt bereikt. Maar van chloor naar kalium, het analoon van natrium, is er een sprongsgewijze verandering in eigenschappen. . . . Als we dus een – meer of minder uitgesproken – tegenstelling in eigenschappen opmerken tussen het eerste en het laatste element van elke reeks, dan moeten we wel het bestaan toegeven van een punt van gemiddelde afwijking binnen elk stelsel. In het algemeen bezit het *vierde* element van elke reeks de eigenschap die we van een overgangselement zouden verwachten. . . . Daarom vindt prof. Reynolds dat in een grafische voorstelling het vierde element van een periode – bijvoorbeeld silicium – aan de top van een symmetrische curve kan worden geplaatst, die voor die bepaalde periode de richting zal weergeven waarin de eigenschappen van de reeks elementen variëren bij toenemende atoomgewichten.' (*The Chemical News*, blz. 119-21.)

De schrijfster geeft toe volkomen onbekend te zijn met de hedendaagse scheikunde en haar geheimen. Maar ze is tamelijk goed op de hoogte van de occulte leer van de *overeenkomsten van typen en antitypen* in de natuur, en van de volmaakte analogie als een basiswet van het occultisme. Daarom durft ze een opmerking te maken die elke occultist zal opvallen, hoezeer de orthodoxe wetenschap die ook zal bespotten. Deze methode om de periodieke wet betreffende het gedrag van de elementen weer te geven *is*, of deze in de scheikunde nog een hypothese is of niet, *in de occulte wetenschappen een wet*. Iedere beleden occultist weet dat de *zevende* en de *vierde* – hetzij in een zevenvoudige keten van werelden, de zevenvoudige hiërarchie van engelen, of in de samenstelling van mens, dier, plant, of van het atoom van een mineraal – dat de genoemde *zevende* en de *vierde* bij de geometrisch en wiskundig uniforme werkingen van de onveranderlijke wetten van de natuur altijd een onmiskenbare en specifieke rol spelen in het zevenvoudige stelsel. Van de sterren die hoog aan de hemel flonkeren tot de vonken die uit het kampvuur spatten, van de hiërarchieën en de essentiële samenstelling van de dhyāni-chohans – afgestemd op een goddelijker bevatingsvermogen en een verhevener gebied van waarneming dan die waarvan de grootste westerse psycholoog ooit heeft gedroomd – tot de *classificatie* van

- (586) overwegingen opsommen, durven we niet met zekerheid te beweren *dat onze zogenaamde elementen zijn ontwikkeld uit één oorspronkelijke stof; maar we kunnen, denk ik, beweren dat de balans van bewijzen behoorlijk ten gunste van deze theorie doorslaat*.¹

Terwijl de inductieve wetenschap met haar afdelingen astronomie, natuurkunde, en scheikunde schuchter doorgaat met het ontrafelen van de geheimen van de natuur wat betreft hun gevolgen op ons aardse gebied, keert ze dus met haar ontdekkingen van (a) de oorsprong van onze wereld van verschijnselen, en (b) de manier waarop de lichamen worden gevormd die het heelal samenstellen, terug naar de tijd van Anaxagoras en de Chal-deeën. En omdat zij voor haar kosmogonische hypothesen moet teruggaan naar de opvattingen van de vroegste filosofen en hun stelsels – stelsels die alle gebaseerd waren op de stellingen van een universele geheime leer over de oerstof en haar eigenschappen, functies en wetten – hebben wij dan niet het recht te hopen dat het niet lang meer zal duren of de wetenschap zal meer waardering tonen voor de wijsheid van de Ouden dan tot dusver?

- (587) Ongetwijfeld zou de occulte filosofie veel kunnen leren van de hedendaagse exacte wetenschap; maar anderzijds zou laatstgenoemde op meer dan één manier voordeel kunnen trekken uit de oude kennis, en voornamelijk op het gebied van de kosmogonie. Een voorbeeld vormt de mystieke – alchemistische en transcendente – betekenis van de vele *onweegbare* substanties die de interplanetaire ruimte vullen, en die, terwijl ze elkaar doordringen, aan de ondergrens de rechtstreekse oorzaak zijn van het ontstaan van die natuurverschijnselen die zich door (zogenaamde) *trilling* manifesteren. Kortom, alleen kennis van de *werkelijke* (niet de hypothetische) aard van ether – of beter gezegd van ākāśa – en van andere mysteriën, kan leiden tot kennis over krachten. Tegen die substantie verzet de materialistische

soorten onder de laagste insecten in de natuur, en ten slotte van werelden tot atomen, van groot tot klein, gaat alles in het heelal cyclisch en zevenvoudig voort met zijn spirituele en fysieke evolutie, waarbij de nummers zeven en vier (laatstgenoemde is het keerpunt) zich op dezelfde manier gedragen als volgens die periodieke wet van de atomen. De natuur maakt nooit sprongen. Als Crookes hierbij opmerkt dat hij niet ‘wens te concluderen dat de lege plaatsen in de tabel van Mendelejev en in zijn grafische voorstelling ervan [het diagram dat de evolutie van de atomen laat zien] noodzakelijkerwijs betekenen dat er werkelijk elementen bestaan om die lege plaatsen in te nemen; want deze hiaten betekenen misschien alleen dat er bij de geboorte van de elementen een mogelijkheid bestond voor de vorming van een element dat op die plaats zou passen’ (*Op.cit.*, blz. 121) – dan zou een occultist eerbiedig opmerken dat die laatste hypothese alleen houdbaar is als de zevenvoudige rangschikking van de atomen niet wordt aangetast. Dit is *de ene wet*, en een onfeilbare methode die degene die haar volgt altijd succes oplevert.

¹ *The Chemical News*, blz. 126.

school van de natuurkundigen zich heel heftig, vooral in Frankrijk,¹ en de exacte wetenschap moet deze niettemin verdedigen. Ze kunnen deze niet opzijschuiven zonder het risico te lopen om als een hedendaagse Samson de zuilen van de tempel van de wetenschap omver te trekken, en onder het dak ervan te worden bedolven.

De theorieën die gebaseerd zijn op het verwerpen van kracht *buiten* en onafhankelijk van *stof*, zijn alle onjuist gebleken. Ze behandelen het onderwerp niet volledig, en kunnen dat ook niet, en veel wetenschappelijke gegevens blijken dus *onwetenschappelijk* te zijn. ‘Ether bracht geluid voort’, staat in de *Purāṇa*’s, en men lacht om deze bewering. Het zijn *lucht*-trillingen, zo verbetert men ons. En wat is lucht? Zou deze kunnen bestaan als er geen etherische tussenstof in de ruimte was om zijn moleculen te ondersteunen? De zaak staat er eenvoudig zo voor. Het materialisme kan niet het bestaan van iets *buiten* de stof erkennen, omdat men met het aanvaarden van een onweegbare *kracht* – de bron en de oorsprong van alle fysieke krachten – in feite andere *intelligente* krachten zou moeten aannemen, en dat zou de wetenschap te ver voeren. Want dan zou ze vervolgens moeten aanvaarden dat er in de mens een nog spirituelere kracht aanwezig is, die ditmaal volledig onafhankelijk is van alle soorten stof waarover de natuurkundigen iets weten. Daarom is de hele sterren- en onzichtbare ruimte, afgezien van de hypothetische ether van de ruimte en grofstoffelijke lichamen, volgens de materialisten één grenzeloze *leegte* in de natuur – blind, niet intelligent, en nutteloos.

En de volgende vraag is: Wat is die kosmische substantie, en in hoeverre kan men een vermoeden krijgen over haar aard, of haar geheimen ontfutselen, en zich zo gerechtigd voelen haar een NAAM te geven? Hoever is vooral de hedendaagse wetenschap in de richting van die geheimen gekomen, en wat doet ze om ze te ontraadselen? De meest recente liefhebberij van de wetenschap, de ‘neveltheorie’, kan ons misschien een antwoord op deze vraag geven. Laten we dan de geloofsbrieven van de NEVELTHEORIE onderzoeken.

¹ Een groep deskundigen op het gebied van elektriciteit heeft onlangs geprotesteerd tegen de nieuwe theorie van Clausius, de beroemde professor aan de universiteit van Bonn. De aard van het protest ziet men in de ondertekening, die luidt ‘Jules Bourdin, in naam van de groep deskundigen op het gebied van de elektriciteit, die de eer had in 1881 aan prof. Clausius te zijn voorgesteld, en van wie de strijdkreet (cri de ralliement) is *à bas l’ether*’ – weg met de ether; ze willen een universele *leegte*, ziet u!

(588) Wetenschappelijke en esoterische bewijzen voor, en bezwaren tegen, de moderne neveltheorie

De laatste tijd heeft men de esoterische kosmogonie herhaaldelijk bestreden met het spook van deze theorie en de daaruit voortvloeiende hypothesen. 'Kunnen uw adepten deze heel wetenschappelijke leer ontkennen?', vraagt men. 'Niet geheel,' is het antwoord, 'maar de uitspraken van de wetenschappers zelf *doden* haar; en er blijft voor de adepten niets over om te ontkennen.'

Om van de wetenschap een alomvattend *geheel* te maken, is het nodig zowel de spirituele en psychische, als de fysieke natuur te bestuderen. Anders zal het altijd met haar gaan zoals met de anatomie van de mens, die vanouds door de niet-ingewijden werd benaderd vanuit het standpunt van zijn omhulsel, terwijl ze van het inwendige niets wisten. Zelfs Plato, de grootste filosoof van zijn land, maakte zich vóór zijn inwijding schuldig aan beweringen als zouden vloeistoffen door de longen in de maag terechtkomen. Zonder metafysica is *werkelijke* wetenschap onaanvaardbaar, zoals H.J. Slack zegt.

De nevelvlekken bestaan, en toch is de neveltheorie onjuist. Een nevelvlek bestaat in een toestand van volkomen dissociatie van elementen. Ze *is* gasvormig, en ook nog iets anders wat moeilijk in verband kan worden gebracht met gasen zoals die aan de natuurwetenschap bekend zijn, en ze *is* lichtgevend. Maar dat is alles. De 62 'samenlopen van omstandigheden' die door prof. Stephen Alexander¹ zijn opgesomd, en die de neveltheorie bevestigen, kunnen alle door de esoterische wetenschap worden verklaard, hoewel we, omdat dit geen boek over astronomie is, nu geen poging doen om deze te weerleggen. Laplace en Faye komen dichter bij de juiste theorie dan wie ook, maar in de huidige theorie blijft er weinig van de beschouwingen van Laplace over, alleen de hoofdlijnen. Niettemin 'is er in de theorie van Laplace *niets hypothetisch*', zegt John Stuart Mill; 'ze is een voorbeeld van verantwoord redeneren van het tegenwoordige gevolg naar zijn vroegere oorzaak; ze veronderstelt niets meer dan dat objecten die werkelijk bestaan, de wetten

¹ 'Statement and exposition of certain harmonies of the solar system', maart 1875, in *Smithsonian Contributions to Knowledge* (nr. 280), deel 21, 1876, artikel 2, blz. 80-91.

gehoorzamen waarvan men weet dat alle aardse objecten die erop lijken, ze gehoorzamen'.¹

Deze uitspraak van een voortreffelijk logicus zoals Mill zou waardevol zijn, als men slechts kon bewijzen dat 'aardse objecten *die lijken op*' hemelse objecten die op zo'n afstand liggen als de nevelvlekken, *in werkelijkheid op die objecten lijken, en niet alleen in schijn*.

Een andere vanuit occult standpunt onjuiste opvatting in de moderne theorie is de hypothese dat de planeten zich alle van de zon hebben afgescheiden; dat ze been van zijn been, en vlees van zijn vlees, zijn. De zon en de planeten zijn daarentegen slechts broers uit één schoot, omdat ze dezelfde nevelvlek-oorsprong hadden, hoewel op een andere manier dan door de hedendaagse astronomie wordt aangenomen. (589)

De vele bezwaren die sommige tegenstanders van de moderne neveltheorie inbrengen tegen de homogeniteit van de oorspronkelijke diffuse stof, op grond van de uniformiteit in de samenstelling van de vaste sterren, doen niets af aan die homogeniteit, maar alleen aan de genoemde theorie. Onze zonnenevel is misschien niet volledig homogeen, of, beter gezegd, slaagt misschien niet erin zich als zodanig aan de astronomen voor te doen, en kan toch in feite homogeen zijn. De sterren verschillen inderdaad in hun samenstellende bestanddelen en laten zelfs elementen zien die op aarde geheel onbekend zijn; dit doet niettemin niets af aan het feit dat de oerstof – d.w.z. stof zoals ze zelfs in haar eerste differentiatie vanuit haar laya-toestand² *verscheen* – nog tot op de dag van vandaag homogeen is, op onmetelijke afstanden, in de diepten van de oneindigheid, en eveneens op punten die zich niet ver van de grenzen van ons zonnestelsel bevinden.

Tot slot wordt er door de geleerden die bezwaar maken tegen de 'neveltheorie' (hoe onjuist deze ook is, en daarom, *onlogisch genoeg*, noodlottig voor de hypothese van de homogeniteit van de stof) geen enkel feit naar voren gebracht dat kritiek kan doorstaan. De ene fout leidt tot de andere. Een onjuiste vooronderstelling zal natuurlijk tot een onjuiste conclusie leiden, hoewel een ontoelaatbare gevolgtrekking niet *noodzakelijk* invloed heeft op de geldigheid van de hoofdstelling van het syllogisme. Men kan dus alle bijkomstigheden en alle gevolgtrekkingen uit het bewijsmateriaal van spectra en lijnen eenvoudig als iets voorlopigs beschouwen, en alle details aan de natuurwetenschap overlaten. Het is de taak van de occultist zich bezig te houden met de *ziel en de geest* van de kosmische ruimte, en niet alleen met haar bedrieglijke uiterlijk en werking. De officiële natuurwetenschap heeft als taak de analyse en studie van haar *omhulsel* – volgens

¹ *A System of Logic*, 1858, blz. 299.

² Voorbij de nullijn van activiteit.

het materialisme de uiterste grens van het heelal en de mens.

Met laatstgenoemde heeft het occultisme niets te maken. De occulte kosmogonie zou zich alleen kunnen bezighouden met de theorieën van geleerden zoals Kepler, Kant, Oersted, en Sir W. Herschel, die geloofden in een spirituele wereld, en ze zou kunnen proberen daarmee tot een bevredigend compromis te komen. Maar de opvattingen van die natuurkundigen verschilden enorm van de meest recente denkwijzen. Kant en Herschel speculeerden in hun geest over de oorsprong en de *uiteindelijke bestemming*, maar ook over de huidige toestand, van het heelal, gezien vanuit een veel filosofischer en spiritueler standpunt. De moderne kosmologie en astronomie verwerpen daarentegen alles wat in de richting gaat van onderzoek naar de geheimen van het bestaan. Het resultaat is zoals men kon verwachten: volledige mislukking en onontwarbare tegenstrijdigheden in duizend-en-een formuleringen van zogenaamd wetenschappelijke theorieën – bij deze theorie evengoed als bij alle andere.

(590) De nevelhypothese, die de theorie omvat van het bestaan van een oorspronkelijke in een nevelachtige toestand verspreide stof, is, zoals iedereen weet, niet van recente datum in de astronomie. Anaximēnēs van de Ionische school verkondigde al dat de hemellichamen werden gevormd door de steeds toenemende verdichting van een oorspronkelijke *vóór het ontstaan van de kosmos aanwezige* stof, die bijna een negatief gewicht had, en in een bijzonder verfijnde toestand door de ruimte verspreid was.

Tycho Brahe, die de melkweg als een etherische substantie zag, dacht dat de nieuwe ster die in 1572 in Cassiopeia verscheen, uit die stof was gevormd.¹ Kepler geloofde dat de ster van 1606 eveneens was gevormd uit de etherische substantie die het heelal vult.² ‘Hij schreef het verschijnen van een lichtgevende ring rond de maan tijdens de totale zonsverduistering die in 1605 in Napels werd waargenomen, toe aan diezelfde ether.’³ Nog later, in 1714, werd het bestaan van een lichtgevende stof erkend door Halley.⁴ Ten slotte publiceerde het tijdschrift *Philosophical Transactions* in 1811 de beroemde hypothese van de eminente astronoom Sir W. Herschel⁵ over de omzetting van nevelvlekken in sterren, waarna de neveltheorie door de koninklijke academies werd aanvaard.

In *Five Years of Theosophy* staat een artikel ‘Do the adepts deny the

¹ *Astronomiae instauratae progymnasmata*, 1588, blz. 795.

² *De stella nova in pede serpentarii*, Praag, 1606, blz. 115.

³ C.J.E. Wolf, *Les hypothèses cosmogoniques*, 1886, blz. 2.

⁴ Edmund Halley, ‘An account of several extraordinary meteors or lights in the sky’, *Philosophical Transactions*, deel 29, nr. 341, 1714, blz. 159-64.

⁵ Sir W. Herschel, ‘Astronomical observations relating to the construction of the heavens, etc.’, *Philosophical Transactions*, deel 101, 1811, blz. 269-336.

nebular theory?’¹ Het daar gegeven antwoord is: ‘Nee, ze verwerpen *haar algemene stellingen* niet, *en ontkennen ook niet dat de wetenschappelijke hypothesen de waarheid benaderen*. Ze ontkennen alleen dat de huidige theorieën volledig zijn, en ontkennen ook dat de vele oude ‘verworpen’ theorieën, die elkaar deze eeuw zo snel hebben opgevolgd, volkomen onjuist zijn.’

Dit werd destijds als ‘een ontwijkend antwoord’ betiteld. Zo’n gebrek aan eerbied voor de officiële wetenschap, zo redeneerde men, moet worden gerechtvaardigd door het aanbieden, ter vervanging van de *orthodoxe* speculatie, van een andere theorie die vollediger is, en met een steviger basis. Hierop is maar één antwoord: het is nutteloos opzichzelfstaande theorieën te geven over dingen die behoren tot een volledig en samenhangend stelsel, en die, als ze van het voornaamste deel van de leringen werden losgemaakt, noodzakelijk hun essentiële samenhang zouden verliezen en dus van geen nut zouden zijn als men ze onafhankelijk zou bestuderen. Om de occulte opvattingen over de neveltheorie te kunnen waarderen en aanvaarden, moet men het hele esoterische kosmogonische stelsel bestuderen. En de tijd is nauwelijks aangebroken dat men van de astronomen kan vragen om fohat en de goddelijke bouwers te aanvaarden. Zelfs de ontegenzegglijk juiste vermoedens van Sir W. Herschel, die niets ‘bovennatuurlijks’ inhielden, dat de zon (misschien) *figuurlijk* een ‘vuurbol’ kan worden genoemd, en zijn vroegere beschouwingen over de aard van dat wat nu de wilgenbladtheorie van Nasmyth wordt genoemd, leidden ertoe dat om die grootste van alle astronomen slechts werd geglimlacht door andere, minder grote collega’s, die in (591) zijn denkbeelden alleen maar ‘ingebeelde fantastische theorieën’ zagen en zien. Voordat men het hele esoterische stelsel zou kunnen bekendmaken, en dit door de astronomen zou worden gewaardeerd, zouden ze moeten terugkeren naar enkele van die ‘verouderde denkbeelden’, niet alleen naar die van Herschel, maar ook naar de dromen van de oudste hindoe-astronomen, en zouden ze hun eigen theorieën moeten prijsgeven, die niet minder ‘fantastisch’ zijn omdat ze later ontstonden: in het ene geval bijna 80 jaar en in het andere geval vele duizenden jaren later. Vóór alles zouden ze hun opvattingen dat de zon *vast* is en *gloeiend heet*, moeten verwerpen; want de zon ‘gloeit’ ontegenzegglijk, maar ‘brandt’ niet. Dan wordt er over de opvattingen van Sir J. Herschel meegedeeld dat die ‘objecten’, zoals hij de ‘wilgenbladeren’ noemde, de *directe bronnen van het licht en de warmte van de zon* zijn. En hoewel de esoterische leer deze niet zo opvat als hij – nl. als ‘*organismen* die schijnen te leven’, want de zonne‘wezens’ zullen zich niet in het brandpunt van een telescoop plaatsen – beweert deze toch

¹ *Op.cit.*, blz. 245; H.P. Blavatsky: *Geselecteerde artikelen*, 2:221ev.

dat het gehele heelal vol is met zulke ‘organismen’, meer of minder bewust en actief overeenkomstig de nabijheid of de afstand van hun gebieden tot ons bewustzijnsgebied; en ten slotte dat de grote astronoom gelijk had toen hij bij zijn beschouwing over die veronderstelde ‘organismen’ zei dat ‘we weten dat de levensactiviteit zowel warmte, licht, als elektriciteit kan ontwikkelen’.¹ Want op gevaar af door de hele wereld van natuurkundigen te worden uitgelachen, beweren de occultisten dat alle ‘krachten’ van de wetenschappers hun oorsprong hebben in het *levensbeginsel*, collectief het ENE LEVEN van ons zonnestelsel – dat ‘leven’ dat een deel, of beter gezegd een van de *aspecten*, van het ene universele LEVEN is.

We kunnen daarom – evenals in het artikel waarin op gezag van de adepten werd beweerd dat het ‘voldoende is om een kort overzicht te maken van wat de zonne-natuurkundigen *niet weten*’² – ons standpunt over de moderne neveltheorie en de duidelijke onjuistheid ervan omschrijven door eenvoudig de feiten aan te geven die met deze theorie in haar huidige vorm lijnrecht in tegenspraak zijn. Om te beginnen, wat leert deze ons?

Als we de bovengenoemde hypothesen samenvatten, wordt duidelijk dat de theorie van Laplace – die nu bovendien geheel onherkenbaar is gemaakt – niet goed was uitgewerkt. In de eerste plaats postuleert hij kosmische stof, die in een diffuse nevelachtige toestand verkeert, ‘zo fijn dat haar aanwezigheid nauwelijks kon worden vermoed’.³ Hij doet geen poging om tot het geheim van het zijn door te dringen, behalve waar het de directe evolutie van ons kleine zonnestelsel betreft.

(592) Of men zijn theorie en de betekenis ervan voor de huidige kosmologische vraagstukken nu aanvaardt of verwierpt, men kan alleen maar zeggen dat hij het mysterie een beetje verder heeft teruggeschoven. Laplace doet geen poging antwoord te geven op de eeuwige vragen: ‘Waar komt de stof zelf vandaan, en de evolutiedrang die haar cyclische opbouw en ontbinding bepaalt; waar komen de verfijnde symmetrie en orde vandaan, waarin de oorspronkelijke atomen zich rangschikken en groeperen?’ Het enige wat ons wordt geboden, is een schets van de *vermoedelijke* algemene beginselen waarop het werkelijke proces zou zijn gebaseerd. En wat zegt deze nu beroemde aantekening over het genoemde proces? Wat heeft hij gegeven dat zo wonderbaarlijk nieuw en origineel is, dat in ieder geval de beginselen ervan moesten dienen als basis voor de huidige neveltheorie? Het volgende geeft weer wat men op basis van verschillende boeken over astronomie kan concluderen.

¹ John Herschel, *Familiar Lectures on Scientific Subjects*, 1867, blz. 84.

² *Five Years of Theosophy*, blz. 258-9; H.P. Blavatsky: *Geselecteerde artikelen*, 2:231-2.

³ *Exposition du système du monde*, 1827, blz. 543.

Laplace dacht dat, als gevolg van de condensatie van de atomen van de oorspronkelijke nevelvlek, de nu gasvormige of misschien deels vloeibare massa volgens de 'wet' van de zwaartekracht een draaiende beweging kreeg. Naarmate de snelheid van deze draaiing toenam, nam deze massa de vorm van een dunne schijf aan; toen ten slotte de middelpuntvliedende kracht groter werd dan die van de cohesie, raakten enorme ringen los van de rand van de rondwervelende gloeiende massa's; deze ringen moesten zich als gevolg van de zwaartekracht (zoals men aannam) samentrekken tot bolvormige lichamen, die nog steeds dezelfde baan zouden moeten beschrijven die eerder werd ingenomen door de buitenrand waarvan ze waren afgescheiden. ('Laplace stelde zich voor dat de buiten- en binnenzones van de ring met dezelfde hoeksnelheid zouden rondraaien, zoals bij een vaste ring het geval zou zijn; maar het beginsel van gelijke oppervlakken vereist dat de binnenzones sneller rondraaien dan de buitenzones.')¹ De draaiing om de as ontstaat volgens hem doordat de snelheid van de buitenste rand van elke planeet in wording die van de binnenste overtreft. De dichtere lichamen zouden het laatst worden afgeworpen; en ten slotte werpen de nieuw-afgescheiden bollen in het eerste stadium van hun vorming op hun beurt een of meer satellieten af. Over de geschiedenis van de ringen die zich afscheiden en planeten worden zegt Laplace:

Bijna altijd moet elke ring van dampen in talloze massa's zijn uiteengevallen, die, terwijl ze met een bijna gelijke snelheid bewegen, moeten zijn doorgestaan met op dezelfde afstand om de zon te draaien. Deze massa's moeten de vorm van een afgeplatte bol hebben aangenomen, en hebben rondgedraaid in dezelfde richting als hun omloop, omdat de binnenste moleculen [die dicht bij de zon zijn] in feite minder snelheid zouden hebben dan de buitenste. Dit moeten dan evenzoveel planeten in gasvormige toestand zijn geworden. Maar als een hiervan voldoende krachtig was om achtereenvolgens door haar aantrekking alle andere rond haar middelpunt te verenigen, moet de ring van dampen op die manier zijn omgezet in één enkele bolvormige dampmassa die om de zon draait in dezelfde richting als ze om haar as draait. Laatstgenoemd geval komt het meest voor, maar het zonnestelsel laat het eerste geval zien bij de vier kleine planeten die zich tussen Jupiter en Mars bewegen.²

Weinig mensen zullen ontkennen dat dit een 'heel gedurfde hypothese' is, maar het is onmogelijk voorbij te gaan aan de onoverkomelijke proble- (593)

¹ *World-Life*, blz. 121. Prof. Winchell wijst in zijn boek op een groot aantal fouten van Laplace; maar als *geoloog* is hij zelf in zijn 'sterrenkundige beschouwingen' niet onfeilbaar.

² Laplace, *Op.cit.*, blz. 546.

men die ermee gepaard gaan. Waarom zien we bijvoorbeeld dat de satellieten van Neptunus en Uranus een retrograde beweging vertonen; dat Venus, hoewel deze dichterbij de zon staat, een geringere dichtheid heeft dan de aarde? En ook dat de verder weg gelegen Uranus een grotere dichtheid heeft dan Saturnus? Hoe komt het dat er zoveel verschillen zijn in de helling van de assen en banen van de veronderstelde nakomelingen van de centrale bol; dat men zo'n verrassende variatie in de omvang van de planeten aantreft; dat de dichtheid van de satellieten van Jupiter 1,288 keer zo groot is als die van de planeet zelf; dat de meteoren en kometen als verschijnsel nog onverklaard zijn gebleven? Om de woorden van een meester te citeren:

Zij [de occultisten] constateren dat de middelpuntvliedende theorie van westerse oorsprong niet *alles* kan verklaren. Dat deze zonder hulp geen verklaring kan geven voor het ontstaan van elke bol die is afgeplat aan de polen, en ook niet de duidelijk blijkende problemen kan verklaren, zoals de relatieve dichtheid van sommige planeten. Hoe kan een berekening van de middelpuntvliedende kracht verklaren waarom bijvoorbeeld Mercurius, waarvan de omwentelingssnelheid maar ongeveer een derde van die van de aarde en de dichtheid slechts ongeveer een vierde groter dan die van de aarde zou zijn, een afplatting aan de polen zou hebben die meer dan *tien keer zo groot is als die van de aarde*? En waarom Jupiter, waarvan de omwentelingssnelheid aan de evenaar '27 keer zo groot zou zijn als, en de dichtheid slechts ongeveer een vijfde van, die van de aarde', een polaire afplatting zou hebben die 17 keer zo groot is als die van de aarde? Of waarom Saturnus, waar de middelpuntzoekende kracht moet worstelen met een snelheid aan de evenaar die 55 keer zo groot is als die van Mercurius, een polaire afplatting zou hebben die *maar drie keer* zo groot is als die van Mercurius? Als kroon op de bovenstaande tegenstrijdigheden vraagt men ons te geloven in de centrale krachten, zoals de wetenschap die leert, zelfs wanneer bekend is dat de stof aan de evenaar van de zon, met een snelheid aan de evenaar die meer dan vier keer zo groot is als die van de aarde, en met slechts ongeveer een vierde van de zwaartekracht van de stof aan de evenaar van de aarde, geen enkele neiging heeft vertoond om aan de zonne-evenaar uit te stulpen, en ook niet de minste afplatting van de polen van de zon laat zien. Met andere en duidelijker woorden: de zon, waar de middelpuntvliedende kracht inwerkt op stof met maar een vierde van de dichtheid van de aarde, heeft helemaal geen polaire afplatting! Dit bezwaar wordt door meer dan één astronoom gemaakt, maar is, zover de 'adepten' weten, nooit door een bevredigende verklaring weggenomen.

Daarom zeggen zij [de adepten] dat de grote wetenschappers van het Westen – die . . . bijna niets weten over komeetstof, middelpuntvliedende en middelpuntzoekende krachten, de aard van de nevelvlekken of de fysieke

samenstelling van de zon, de sterren of zelfs de maan – onvoorzichtig zijn door zo zelfverzekerd te spreken over de ‘centrale massa van de zon’, die planeten, kometen, en wat al niet de ruimte in slingert. . . . We beweren dat hij [de zon] alleen het *levens*beginsel ontwikkelt, de ziel van deze lichamen, en dat hij dit (594) in ons zonnestelsel als de ‘universele levenschenker’ *schenkt en terugontvangt* . . . in de oneindigheid en eeuwigheid; dat het zonnestelsel evenzeer de microkosmos van de ENE macrokosmos is, als de mens de microkosmos is vergeleken met zijn eigen kleine zonnekosmos.¹

Het kenmerkende vermogen dat alle kosmische en aardse elementen bezitten, om in zichzelf een regelmatige en harmonische reeks gevolgen, een aaneenschakeling van oorzaken en gevolgen teweeg te brengen, is een onweerlegbaar bewijs dat ze door een INTELLIGENTIE *buiten* of *binnen* die elementen worden bezielde, of dat ze deze binnen of achter de *gemanifesteerde sluier* verbergen. Het occultisme ontkent niet de zekerheid van de mechanische oorsprong van het heelal; het beweert alleen maar dat het absoluut noodzakelijk is dat er de een of andere soort werktuigkundige achter die elementen staat (of *erin*) – voor ons een basislering. De kosmos en alles wat erin is, werd niet opgebouwd door de toevallige samenwerking van de atomen van Lucretius, die zelf wel beter wist. De natuur zelf spreekt zo’n theorie tegen. Men kan geen beroep doen op de hemelruimte, die stof bevat die zo ijl is als ether, om, met of zonder aantrekkingskracht, de algemene beweging van de sterrenmenigten te verklaren. Hoewel de volmaakte harmonie van hun onderlinge bewegingen duidelijk wijst op de aanwezigheid van een mechanische oorzaak in de natuur, was Newton, die van alle mensen het meeste recht had om op zijn conclusies en opvattingen te vertrouwen, niettemin gedwongen de gedachte te verlaten om ooit uit de wetten van de *bekende* natuur en haar stoffelijke krachten de oorspronkelijke impuls te verklaren die aan de miljoenen ballen was gegeven. Hij erkende volledig de grenzen die de werking van de natuurkrachten scheiden van die van de INTELLIGENTIES die de onveranderlijke wetten vaststellen en in werking stellen. En als een NEWTON die hoop moest opgeven, welke hedendaagse materialistische pygmeë heeft dan het recht te zeggen: ‘Ik weet het beter’?

Om volledig en begrijpelijk te worden moet een kosmogonische theorie beginnen met een oorspronkelijke substantie *met een verstandelijke en goddelijke aard* die door de hele grenzeloze ruimte is verspreid. Die substantie moet de ziel en de geest zijn, de synthese en het *zevende beginsel* van de gemanifesteerde kosmos, en om hiervoor als

¹ ‘Do the adepts deny the nebular theory?’, *Five Years of Theosophy*, blz. 249-51; H.P. Blavatsky: *Geselecteerde artikelen*, 2:224-6.

spirituele upādhi te dienen, moet er een zesde beginsel zijn, zijn voertuig – *oorspronkelijke fysieke stof* om het maar zo te noemen – hoewel zijn aard onze beperkte *normale* zintuigen altijd zal ontgaan. Het is voor een astronoom gemakkelijk om, als hij over fantasie beschikt, een theorie te vormen over het ontstaan van het heelal uit de chaos, door er eenvoudig de beginselen van de mechanica op toe te passen. Maar zo'n heelal zal voor zijn wetenschappelijke menselijke schepper altijd een monster van Frankenstein blijken te zijn; het zal hem eindeloos verbijs-teren. Toepassing van alleen mechanische wetten kan de theoreticus nooit buiten de objectieve wereld brengen; en evenmin zal het de mens de oorsprong en uiteindelijke bestemming van de kosmos onthullen.

(595) Dit is het punt waartoe de neveltheorie de wetenschap heeft gebracht. De nuchtere waarheid is dat deze theorie de tweelingzuster is van die over de ether, en dat beide het product van de noodzakelijkheid zijn; de ene is even onmisbaar om het overbrengen van het licht te verklaren, als de andere om het vraagstuk over de oorsprong van de zonnestelsels op te lossen. Wetenschappers vragen zich af hoe dezelfde homogene stof,¹ die gehoorzaamt aan de wetten van Newton, lichamen (de zon, de planeten en hun satellieten) kon laten ontstaan die aan dezelfde soort bewegingen zijn onderworpen en uit zulke heterogene elementen zijn gevormd.

Heeft de neveltheorie geholpen het vraagstuk op te lossen, zelfs als ze alleen wordt toegepast op lichamen die als onbezield en stoffelijk worden beschouwd? Wij zeggen: beslist niet. Welke vorderingen heeft ze gemaakt na 1811, toen het artikel van Sir W. Herschel, dat voor het eerst feiten gaf die op waarneming waren gebaseerd en dat het bestaan van nevelstof aantoonde, de 'zonen' van de Royal Society liet 'juichen van vreugde'? Daarna heeft een nog grotere ontdekking de verificatie en bevestiging van de veronderstelling van Herschel door middel van spectraalanalyse mogelijk gemaakt. Laplace had de een of andere oorspronkelijke 'wereldstof' nodig om het denkbeeld van een voortgaande wereldevolutie en groei te bewijzen. Hier is ze, zoals ze 2000 jaar geleden werd aangeboden.

¹ Als de astronomen zich bij de huidige stand van hun kennis zonder meer hadden gehouden aan de hypothese van Laplace, die eenvoudig over de vorming van het planetenstelsel ging, dan zou dit na enige tijd misschien hebben geleid tot iets wat de waarheid benadert. Maar de twee delen van het algemene vraagstuk, dat van de vorming van het heelal of de vorming van de zonnen en sterren uit de oerstof, en vervolgens dat van de ontwikkeling van de planeten rondom hun zon, berusten op heel verschillende natuurfeiten, en dit wordt zelfs door de wetenschap zo gezien. Het zijn de tegenovergestelde polen van het zijn.

De ‘wereldstof’, nu *nevelvlekken*, was sinds de vroegste oudheid bekend. Anaxagoras onderwees dat het na differentiatie ontstane mengsel van heterogene substanties bewegingloos en ongestructureerd bleef, tot dat ten slotte ‘het denkvermogen’ – de gezamenlijke dhyāni-chohans, zeggen wij – erop begon in te werken en er beweging en orde in bracht.¹ Het eerste deel van de theorie wordt nu nader bekeken: het verwerpen van de tussenkomst van *een of ander* ‘denkvermogen’. De spectraal-analyse onthult het bestaan van nevelvlekken die geheel uit gassen en lichtgevende dampen bestaan. Is dit de oorspronkelijke nevelstof? De spectra onthullen, zo zegt men, de fysieke toestand van de stof die kosmisch licht uitstraalt. De spectra van de oplosbare en de onoplosbare nevelvlekken blijken heel verschillend te zijn, de spectra van laatstgenoemde laten zien dat hun aggregatietoestand die van gloeiend gas of damp is. De heldere lijnen van één nevelvlek onthullen de aanwezigheid daarin van waterstof, en van andere bekende en onbekende stoffelijke substanties. Hetzelfde geldt voor de dampkring van de zon en de sterren. Hieruit volgt rechtstreeks dat een ster wordt gevormd door verdichting van een nevelvlek; en dat dus zelfs de metalen op aarde zijn gevormd door verdichting van waterstof of een andere oorspronkelijke stof, misschien een verre nicht van ‘helium’, of een nog onbekende stof? *Dit is niet in strijd met de occulte leringen.* En de scheikunde probeert dit probleem op te lossen; vroeg of laat moet ze hierin slagen, en dan de esoterische leer – of ze wil of niet – aanvaarden. Maar als dit gebeurt, zal ze de neveltheorie zoals die nu luidt, vernietigen. (596)

Intussen kan de astronomie, als ze als *een exacte* wetenschap moet worden beschouwd, op geen enkele manier de huidige theorie van de oorsprong van de sterren aanvaarden, omdat ze daarvoor *geen enkel fysiek gegeven* heeft – terwijl het occultisme dat op zijn eigen manier wel doet door deze oorsprong anders te verklaren. ‘De astronomie zou met bewijzen hiervoor op de scheikunde kunnen vooruitlopen als ze een planetaire nevelvlek met een spectrum van drie of vier heldere lijnen kon aanwijzen die zich geleidelijk verdicht, en verandert in een ster met een spectrum dat veel donkere lijnen vertoont. Maar de veranderlijkheid van de nevelvlekken, zelfs met betrekking tot hun vorm, is nog altijd een van de mysteries van de astronomie. De waarnemingsgegevens die men tot dusver bezit, zijn te recent en te onzeker om ons in staat te stellen enige uitspraak te doen.’²

Na de ontdekking van de spectroscop heeft de magische kracht daarvan

¹ Aristoteles, *Physica*, 8:1.

² Wolf, *Les hypothèses cosmogoniques*, blz. 3.

maar één enkele transformatie van een dergelijke ster aan zijn adepten onthuld; en zelfs die liet precies het tegenovergestelde zien van wat nodig was als bewijs ten gunste van de neveltheorie, namelijk *een ster die zichzelf veranderde in een planetaire nevelvlek*. Zoals in *The Observatory*¹ wordt meegedeeld, vertoonde de tijdelijk zichtbare ster die in november 1876 in het sterrenbeeld Zwaan verscheen, en door J.F.J. Schmidt werd ontdekt, een spectrum dat werd onderbroken door heel heldere lijnen. Geleidelijk verdwenen het continue spectrum en de meeste lijnen, en er bleef ten slotte één enkele heldere lijn over, die bleek samen te vallen met de groene lijn van de nevelvlek.

Hoewel deze metamorfose niet onverenigbaar is met de hypothese dat sterren uit nevelvlekken zijn ontstaan, berust dit ene opzichzelfstaande geval niettemin op geen enkele waarneming, en allerminst op directe waarneming. De gebeurtenis kan verschillende andere oorzaken hebben gehad. Astronomen hebben de indruk dat onze planeten de neiging hebben naar de zon te vallen; waarom zou die ster dan niet zijn opgelaaid als gevolg van een botsing van zulke vallende planeten, of, zoals velen vermoeden, door het op korte afstand passeren van een komeet? Hoe dan ook, het enige bekende voorbeeld van een sterrentransformatie na 1811 geeft geen steun aan de neveltheorie. Bovendien zijn de astronomen het over deze theorie, zoals over alle andere, niet eens.

(597) In onze tijd was Buffon de eerste – nog voordat Laplace er ooit aan had gedacht – die de hypothese opstelde dat de planeten en hun satellieten hun oorsprong vinden in de schoot van de zon; de overeenkomst in de beweging van de planeten had hem namelijk sterk getroffen. Hij bedacht voor dat doel onmiddellijk een speciale komeet, die door een krachtige, zijdelingse stoot de hoeveelheid stof zou hebben losgescheurd die voor de vorming van de planeten nodig was. Laplace liet de ‘komeet’ tot haar recht komen in zijn *Exposition du système du monde*.² Maar het denkbeeld werd opgepakt en zelfs verbeterd door de opvatting dat zich met tussenpozen uit de centrale massa van de zon planeten ontwikkelen, die *schijnbaar* gewichtloos zijn en geen invloed hebben op de beweging van de zichtbare planeten – en die duidelijk net zomin bestaan als de gelijkenis van Mozes met het mannetje in de maan.

Maar de moderne theorie is ook een variatie op de stelsels die door Kant en Laplace zijn uitgewerkt. Beiden dachten dat bij het ontstaan van de dingen alle stof die nu deel uitmaakt van de samenstelling van de planeetlichamen, verspreid was over de hele ruimte die het zonnestelsel

¹ Deel 1, september 1877, blz. 185.

² *Op.cit.*, aantekening 7, blz. 541ev.

inneemt – en zelfs daarbuiten. Het was een nevelvlek van uiterst geringe dichtheid, waarvan de verdichting geleidelijk de verschillende lichamen in onze stelsels voortbracht door middel van een mechanisme dat tot dusver nooit is verklaard. Dit is de oorspronkelijke neveltheorie, een *onvolledige* maar getrouwe herhaling – een kort hoofdstuk uit het grote boek van de universele *esoterische* kosmogonie – van de leringen van de geheime leer. En beide stelsels, dat van Kant en dat van Laplace, verschillen veel van de moderne theorie, die overloopt van tegenstrijdige *sub*-theorieën en fantastische hypothesen.

De leraren zeggen:

De essentie van komeetstof en van de stof waaruit de sterren zijn opgebouwd, heeft heel andere schei- of natuurkundige eigenschappen dan die welke de westerse wetenschap nu kent. Terwijl de spectroscop heeft aangetoond dat aardse en sterrenstof vermoedelijk overeenkomen – wat een gevolg is van *de scheikundige inwerking van aards licht* op de opgevangen stralen – zijn de scheikundige werkingen die eigen zijn aan de in verschillende ontwikkelingsstadia verkerende hemellichamen nog niet ontdekt, en evenmin is bewezen dat ze identiek zijn aan de werkingen die op onze eigen planeet worden waargenomen.¹

Crookes zegt bijna hetzelfde in het fragment dat uit zijn lezing ‘Elements and meta-elements’ is geciteerd. C. Wolf² merkt op:

Op zijn hoogst zouden we, evenals W. Herschel, ter ondersteuning van de nevelhypothese kunnen wijzen op het bestaan van planetaire nevelvlekken in verschillende graden van verdichting, en van spiraalvormige nevelvlekken met verdichtingskernen in de uitlopers en in het centrum.³ Maar kennis over het verband tussen de nevelvlekken en de sterren wordt ons nog ontzegd; en omdat we niet over rechtstreekse waarnemingen beschikken, kunnen we dit verband zelfs niet op grond van een overeenkomst in scheikundige samenstelling vaststellen.

Zelfs als de wetenschappers – terwijl ze het probleem buiten beschouwing laten dat voor hen voortvloeit uit zo’n onmiskenbare verscheidenheid en heterogeniteit van stof in de samenstelling van de nevelvlekken – met de Ouden erkenden dat de oorsprong van alle zichtbare en onzichtbare hemellichamen moet worden gezocht in één oorspronkelijke homogene wereldstof, in een soort PRE-protyle⁴, dan zou dit natuurlijk geen einde (598)

¹ Vgl. *Five Years of Theosophy*, blz. 241-2, 239; *H.P. Blavatsky: Geselecteerde artikelen*, 2:219, 217.

² Lid van het Instituut, astronoom aan het observatorium van Parijs. *Les hypothèses cosmogoniques*, blz. 3.

³ Maar de spectra van deze nevelvlekken heeft men nog nooit vastgesteld. Alleen als ze inderdaad worden aangetroffen met heldere lijnen, mag men ze als argument aanvoeren.

⁴ Men moet de ‘protyle’ van Crookes niet beschouwen als de *oorspronkelijke* stof waar-

maken aan hun verwarring. Tenzij ze ook toegeven dat ons tegenwoordige zichtbare heelal slechts het sthūlaśārīra, het grove lichaam, van de zevenvoudige kosmos is, zullen ze voor een ander probleem komen te staan; vooral als ze durven vol te houden dat de nu zichtbare lichamen van de kosmos het gevolg zijn van de verdichting van die ene en enige oorspronkelijke stof. Want alleen al door waar te nemen zien ze dat de werkingen die het tegenwoordige heelal voortbrachten, veel ingewikkelder zijn dan die theorie ooit zou kunnen verklaren.

In de eerste plaats zijn er twee verschillende soorten *onoplosbare* nevelvlekken – zoals de wetenschap zelf leert. De telescoop kan die twee niet van elkaar onderscheiden, maar de spectroscop wel, en deze toont daarom een essentieel verschil in hun fysieke samenstelling.¹

Wolf zegt:

(599) Sommige hiervan hebben een spectrum van drie of vier heldere lijnen, andere een continu spectrum. De eerste zijn gasvormig, de andere bestaan uit een poederachtige stof. Eerstgenoemde moeten een echte dampkring vormen; de zonnenevel van Laplace moet hiertoe worden gerekend. Laatstgenoemde vormen een *totaal* van deeltjes die als onafhankelijk kunnen worden beschouwd, en waarvan de rotatie gehoorzaamt aan de wetten van de interne zwaartekracht;

uit de dhyāni-chohans overeenkomstig de onveranderlijke natuurwetten ons zonnestelsel hebben geweven. Deze protyle kan zelfs niet de eerste prima materia van Kant zijn, die volgens deze grote denker bij het vormen van de werelden werd opgebruikt, en die dus niet langer in een diffuse toestand bestond. Ze is een TUSSEN-fase in de voortgaande differentiatie van de kosmische substantie vanuit haar gewone ongedifferentieerde toestand. Protyle is dan het aspect dat door de stof wordt aangenomen halverwege haar overgang naar volledige objectiviteit.

¹ ‘De vraag van de oplosbaarheid van de nevelvlekken is vaak op een al te bevestigende manier beantwoord en geheel in strijd met de denkbeelden van Huggins – de beroemde onderzoeker van de spectra van deze sterrenbeelden. Elke nevelvlek waarvan het spectrum alleen heldere lijnen bevat, is gasvormig, zo zegt men, en dus onoplosbaar; elke nevelvlek met een continu spectrum moet met een voldoende krachtig instrument ten slotte in sterren kunnen worden opgelost. Deze veronderstelling is zowel met de verkregen resultaten als met de spectroscopische theorie in strijd. De nevelvlek in de Lier, de Halternevel, en het centrale gedeelte van de Orionnevel, schijnen oplosbaar te zijn, en vertonen een spectrum van heldere lijnen; de nevelvlek in de Jachthonden is niet oplosbaar, en geeft een continu spectrum. Dit komt doordat de spectroscop ons wel op de hoogte stelt van de fysieke toestand van de stof waaruit de sterren bestaan, maar ons geen idee geeft over hun aggregatietoestanden. Een nevelvlek die is gevormd uit gasvormige bollen (of zelfs zwak lichtgevende kernen, omringd door een krachtige dampkring) zou een lijnenspectrum geven en toch oplosbaar zijn; dat schijnt de toestand te zijn van het gebied van Huygens in de Orionnevel. Een nevelvlek die uit vaste of vloeibare gloeiende deeltjes is gevormd, een echte wolk, zal een continu spectrum geven, maar zal *onoplosbaar* zijn.’ (C. Wolf, *Les hypothèses cosmogoniques*, blz. 4vn.)

hiertoe behoren de nevelvlekken zoals die door Kant en Faye worden opgevat. Op grond van de waarnemingen kunnen we zowel de ene als de andere soort aan het begin van de planetaire wereld plaatsen. Maar als we proberen verder in de tijd terug te gaan, tot de oorspronkelijke chaos die alle hemellichamen heeft voortgebracht, moeten we eerst het werkelijke bestaan van deze twee soorten nevelvlekken aantonen. Als de oorspronkelijke chaos *een koud lichtgevend gas*¹ was, zou men kunnen begrijpen hoe het inkrimpen daarvan, veroorzaakt door aantrekkingskracht, dit gas kon hebben verwarmd en lichtgevend gemaakt. We moeten verklaren waarom dit gas zich verdicht tot een toestand van gloeiende deeltjes die, zoals de spectroscopie ons onthult, aanwezig zijn in bepaalde nevelvlekken. Als de oorspronkelijke chaos uit zulke deeltjes was samengesteld, waardoor gingen bepaalde gedeelten ervan dan over in de gasvormige toestand, terwijl andere hun oorspronkelijke toestand hebben behouden?²

Zo luidt de samenvatting van de bezwaren tegen en de problemen bij het aanvaarden van de neveltheorie die door de Franse geleerde naar voren worden gebracht; deze besluit zijn interessante hoofdstuk door te verklaren:

Het eerste deel van het kosmogonische vraagstuk – wat is de oorspronkelijke stof van de chaos, en hoe bracht die stof de zon en de sterren voort? – blijft dus tot op heden behoren tot HET GEBIED VAN FICTIE EN PURE VERBEELDING.³

Als dit het laatste woord van de wetenschap over dat onderwerp is, tot wie moet men zich dan wenden om te weten te komen wat de neveltheorie ons zou moeten leren? Wat houdt deze theorie eigenlijk in? Wat ze *inhoudt*, schijnt niemand met zekerheid te weten. Wat ze *niet inhoudt*, vernemen we van de geleerde schrijver van *World-Life*. Hij deelt ons mee:

1. 'Ze is *geen theorie over de evolutie* van het heelal. . . . Ze geeft in de eerste plaats een verklaring voor het ontstaan van de verschijnselen van het zonnestelsel; daarnaast rangschikt ze de voornaamste verschijnselen in de wereld van de sterren en de nevelvlekken – *zover de menselijke blik daarin kon doordringen* – tot een algemeen beeld.'

2. 'De kometen zijn volgens haar niet betrokken bij die specifieke evolutie die het zonnestelsel heeft voortgebracht.' (*Volgens de esoterische leer wel*. Ze zegt dit, omdat ook zij de kometen erkent als vormen van kosmisch

¹ Zie stanza 3, sloka 9, over 'licht, of de koude vlam', en de toelichting daarop (blz. 111-13), waar wordt uitgelegd dat de 'moeder' (chaos) een koud vuur, een koude straling, is, kleurloos, vormloos, en zonder enige eigenschap. 'Beweging is het ene eeuwige *zijn*, en bevat potentieel elke eigenschap in de manvantarische werelden', wordt er gezegd.

² Wolf, *Les hypothèses cosmogoniques*, blz. 4-5.

³ *Op.cit.*, blz. 5.

bestaan *die zijn verbonden met eerdere stadia van de evolutie van een nevelvlek*; en ze schrijft de vorming van alle werelden *voornamelijk aan kometen toe*.)

(600) 3. ‘*Ze ontkent niet dat er een geschiedenis aan de lichtgevende vuur-nevel voorafgaat*’ – (het *secundaire* evolutiestadium in de geheime leer) – ‘en maakt geen aanspraak erop dat ze een absoluut begin heeft bereikt.’ En de neveltheorie acht het zelfs mogelijk dat deze ‘vuurnevel vroeger in een koude, niet-lichtgevende en *onzichtbare* toestand heeft bestaan’.

4. ‘[En ten slotte:] ze beweert niet de OORSPRONG van de dingen te onthullen, *maar alleen een stadium in de geschiedenis van de stof*’, en ‘ze laat de filosoof en theoloog even vrij als altijd om naar de oorsprong van de bestaansvormen te zoeken.’¹

Maar dit is niet alles. Zelfs de grootste filosoof van Engeland – Herbert Spencer – keerde zich tegen deze fantastische theorie door te zeggen: (a) ‘het vraagstuk van het bestaan wordt er niet door opgelost’; (b) de nevelhypothese ‘werpt geen licht op de oorsprong van de verspreide stof’, en (c) ‘de nevelhypothese [zoals deze nu luidt] vereist een eerste oorzaak’.²

We zijn bang dat het laatste meer is dan dat waarop onze hedendaagse natuurkundigen hadden gerekend. Het schijnt dus dat deze arme ‘hypothese’ zelfs in de wereld van de metafysici nauwelijks hulp of bevestiging kan verwachten.

Met het oog op dit alles geloven de occultisten dat ze het recht hebben *hun* filosofie aan te bieden, hoe verkeerd begrepen en doodverklaard deze op dit moment misschien ook is. En ze beweren dat dit onvermogen van de wetenschappers om de waarheid te ontdekken, geheel is toe te schrijven aan hun materialisme en hun minachting voor de transcendente wetenschappen. Hoewel de wetenschappers in onze eeuw nog even ver van de ware en juiste evolutieleer zijn als altijd, blijft er misschien toch enige hoop voor de toekomst, omdat we een andere grote wetenschapper aantreffen die ons daarvoor een zwak lichtpuntje geeft.

In een artikel in *The Popular Science Review* over ‘Recent onderzoek naar de kleinste levensvormen’ zegt H.J. Slack, FCS, Sec. RMS:

Er is een duidelijke convergentie van alle wetenschappen, van de natuurkunde tot de scheikunde en de fysiologie, naar *de een of andere* evolutie- en ontwikkelingsleer, waarvan de feiten van het darwinisme *deel zullen uitmaken*, maar over de vraag hoe deze leer ten slotte eruit zal zien, bestaan weinig aanknopingspunten,

¹ *World-Life*, blz. 196-7.

² *Westminster Review*, deel 70, juli 1858, blz. 127-8.

en misschien zal deze leer pas door het menselijk denkvermogen vorm krijgen als het metafysische en ook het fysische onderzoek veel verder zijn gevorderd.¹

Dit is werkelijk een prachtige voorspelling. Dan breekt misschien de tijd aan waarop de ‘natuurlijke selectie’, zoals verkondigd door Darwin en Herbert Spencer, in haar uiteindelijke gedaante slechts *een deel* zal vormen van onze oosterse evolutieleer: de leer van Manu en Kapila, *esoterisch verklaard*.

14

Krachten – bewegingsvormen of intelligenties? (601)

Dit is dan het laatste woord van de natuurwetenschap tot dit jaar, 1888. Mechanische wetten zullen nooit de homogeniteit van de oorspronkelijke stof kunnen bewijzen, behalve als conclusie en als wanhopige noodzaak, wanneer er geen andere uitweg is – zoals in het geval van de ether. De moderne wetenschap is alleen veilig op haar eigen gebied, binnen de fysieke grenzen van ons zonnestelsel; daarbuiten verschilt alles, elk stofdeeltje, van de stof die ze kent, en bestaat de stof in toestanden waarvan de wetenschap zich geen voorstelling kan maken. *Die* stof, die werkelijk homogeen is, valt buiten de menselijke waarneming, indien de waarneming wordt beperkt tot de vijf zintuigen. We ervaren de werking ervan door middel van die INTELLIGENTIES die het gevolg zijn van haar eerste differentiatie, en die we dhyāni-chohans noemen; in de hermetische boeken heten ze de ‘zeven bestuurders’; Poimandres, het ‘goddelijk denken’, betitelt ze als de ‘bouwende machten’, en Asklepīos noemt ze ‘hoogste goden’. Zelfs enkele astronomen zijn in die stof gaan geloven – de werkelijke oorspronkelijke substantie, het noumenon van alle ‘stof’ die we kennen – en wanhopen om ooit de rotatie, de zwaartekracht, en de oorsprong van de mechanische fysieke wetten te kunnen verklaren, als deze *intelligenties* door de wetenschap niet worden erkend.

In zijn eerder geciteerde boek over astronomie onderschrijft Wolf² de theorie van Kant volledig, en deze theorie doet, zo niet in haar algemene aspecten, dan toch in elk geval in enkele opzichten, sterk denken aan bepaalde esoterische leringen. Hier hebben we het wereldstelsel dat *uit zijn as is wedergeboren* door middel van een nevelvlek; de emanatie uit

¹ Deel 14, 1875, blz. 252.

² *Les hypothèses cosmogoniques*. Examen des théories scientifiques modernes sur l’origine des mondes, suivi de la traduction de la *Théorie du ciel* de Kant, Parijs, 1886.

de dode en in de ruimte ontbonden lichamen – het gevolg van het *gloeien* van het zonnecentrum dat opnieuw tot leven werd gebracht door de brandbare stof van de planeten. In deze theorie, die is ontstaan en ontwikkeld in het brein van een jongeman van nauwelijks 25 jaar, die nooit zijn geboorteplaats, een stadje in het noorden van Pruisen (Königsberg¹) had verlaten, moet men wel óf een bezielende kracht van buiten, óf de *reïncarnatie* erkennen die de occultisten erin zien. Ze vult een hiaat, een kloof die Newton, met al zijn genialiteit, niet heeft kunnen overbruggen.

(602) Kant had beslist onze oorspronkelijke stof, het ākāśa, op het oog, toen hij voorstelde het probleem van Newton en zijn onvermogen om uit de natuurkrachten de eerste impuls te verklaren die aan de planeten wordt gegeven, op te lossen door uit te gaan van een allesdoordringende oorspronkelijke substantie. Want, zoals hij in hoofdstuk 8 opmerkt, als men eenmaal erkent dat de volmaakte harmonie van de sterren en planeten en het samenvallen van de vlakken van hun banen het bestaan bewijzen van een natuurlijke oorzaak, die dus de eerste oorzaak zou zijn, ‘dan kan die oorzaak *in feite niet de stof zijn die nu de hemelruimte vult*’. De beweging in de gedifferentieerde stof van dat wat oorspronkelijk de ruimte vulde – de ruimte *was* – moet de oorsprong zijn geweest van de tegenwoordige bewegingen van de hemellichamen; en dat wat de ruimte vulde ‘*verdichtte zich tot die lichamen*, en verliet zo de ruimte die nu leeg blijkt te zijn’. Met andere woorden, diezelfde stof waaruit nu de planeten, de kometen, en de zon zelf zijn samengesteld, heeft, nadat ze zich in het begin tot deze lichamen had gevormd, haar inherente eigenschap ‘*beweging*’ behouden; deze eigenschap, die nu in hun kernen is geconcentreerd, leidt alle beweging.² Er is maar een heel kleine verandering van woorden nodig, en enige aanvullingen, om hieruit onze esoterische leer te maken.

Laatstgenoemde zegt dat deze oorspronkelijke prima materia, goddelijk en intelligent – de directe emanatie van het universele denkvermogen, de daivīprakṛiti (het goddelijk licht dat voortkomt uit de logos)³ – de kernen van alle ‘uit zichzelf bewegende’ bollen in de kosmos vormde. Ze is de sturende, altijd aanwezige drijfkracht en het levensbeginsel, de levensziel van de zonnen, manen, planeten, en zelfs van onze aarde. Eerstgenoemde is latent, laatstgenoemde is actief – de onzichtbare bestuurder en gids van het grove lichaam dat is verbonden met zijn ziel, die immers de spirituele

¹ Noot vert.: Nu het Russische Kaliningrad.

² Geciteerd en samengevat uit E. Kant, *Allgemeine Naturgeschichte und Theorie des Himmels*, 1755, deel 2, hfst. 8, zoals vertaald door C. Wolf in *Les hypothèses cosmogoniques*, blz. 227-8.

³ Dit ‘licht’ noemen wij fohat.

emanatie van deze respectieve planeetgeesten is.

Een andere heel occulte lering is de theorie van Kant dat de stof waaruit de bewoners en de dieren van andere planeten zijn gevormd, *van een lichtere en ijlere aard en van een meer volmaakte samenstelling is naarmate ze verder van de zon afstaan*. Laatstgenoemde is overvol van levenselektricititeit, van het fysieke, levengevende beginsel. Daarom zijn de mensen op Mars etherischer dan wij, terwijl die op Venus grover zijn, hoewel veel intelligent, maar minder spiritueel.

Deze laatste leer is niet helemaal de onze – toch zijn die theorieën van Kant even metafysisch en transcendentiaal als welke occulte leer ook; en meer dan één wetenschapper zou ze evenals Wolf aanvaarden, als hij maar ronduit zijn mening *durfde* te zeggen. Van dit denkvermogen en deze ziel van zonnen en sterren in de opvattingen van Kant, is het maar één stap tot de MAHAT (denkvermogen) en prakriti van de *Purāṇa*’s. Als de wetenschap dit erkent, betekent dit tenslotte alleen maar dat ze een natuurlijke oorzaak erkent, of ze haar geloof nu tot zulke metafysische hoogten uitstrekt of niet. Maar mahat, het DENKVERMOGEN, is een ‘god’, en de fysiologie verstaat onder ‘denkvermogen’ alleen een tijdelijke functie van de stoffelijke herseen, en niet meer dan dat.

De Satan van het materialisme lacht om al deze dingen even hard, en ontkent zowel het zichtbare als het onzichtbare. Omdat het in licht, warmte, elektriciteit, en zelfs in het *verschijnsel van het leven*, slechts inherente eigenschappen van de stof ziet, lacht het materialisme steeds wanneer het leven het LEVENSBEGINSEL wordt genoemd, en spot het met de gedachte dat het leven onafhankelijk en verschillend van het organisme is. (603)

Maar ook hierin, evenals in alle andere zaken, verschillen de wetenschappelijke meningen, en er zijn een aantal wetenschappers die opvattingen aanvaarden die veel overeenkomen met de onze. Zie bijvoorbeeld wat dr. Richardson, FRS, (elders uitvoerig geciteerd) zegt over dat ‘levensbegin-sel’, dat hij ‘zenuw-ether’ noemt:

Ik spreek alleen over een werkelijk *stoffelijk agens*, misschien verfijnd in de ogen van het grote publiek, maar *feitelijk bestaand en substantieel*: een agens dat gewicht en volume heeft; een agens dat scheikundige verbindingen kan vormen, en daardoor van fysieke toestand kan veranderen; een agens dat in zijn werking passief is, en altijd wordt gedreven door invloeden van buitenaf,¹ altijd onderworpen is aan andere invloeden; een agens dat geen initiatiefkracht heeft, geen *vis* of *energia naturae*,² maar toch een heel belangrijke, zo niet een hoofdrol speelt bij het tweeweg-

¹ Dit is een fout, die een stoffelijk agens vooronderstelt dat verschilt van de invloeden die het doen bewegen, d.w.z. blinde stof en misschien weer ‘God’, terwijl dit ENE leven god en de goden ‘zelf’ is.

² Dezelfde fout.

brengen van de verschijnselen die het gevolg zijn van de werking van de *energia* op zichtbare stof.¹

Omdat de biologie en de fysiologie nu het bestaan van een ‘levensbeginsel’ geheel ontkennen, is deze passage samen met de erkenning van De Quatrefages een duidelijke bevestiging dat er wetenschappers zijn met dezelfde opvattingen over ‘occulte zaken’ als de theosofen en de occultisten. Deze erkennen een afzonderlijk levensbeginsel, onafhankelijk van het organisme. Dit beginsel is natuurlijk stoffelijk, *omdat fysieke kracht niet van stof kan worden gescheiden*, maar het bestaat uit een substantie die in een toestand verkeert die aan de wetenschap onbekend is. *Voor hen is het leven méér dan slechts het op elkaar inwerken van moleculen en atomen*. Er is een levensbeginsel, en zonder dit zouden moleculaire verbindingen nooit hebben geresulteerd in een levend organisme, en beslist niet in de zogenaamde ‘anorganische’ stof van ons bewustzijnsgebied.

Met ‘moleculaire verbindingen’ bedoelt men natuurlijk die van de stof van onze tegenwoordige bedrieglijke waarnemingen; deze stof is alleen op ons gebied actief. En dit is het belangrijkste punt waar het om gaat.²

(604) De occultisten staan in hun overtuigingen dus niet alleen. En eigenlijk is het niet zo gek dat ze zelfs de ‘zwaartekracht’ van de hedendaagse wetenschap tegelijk met andere *fysieke* wetten verwerpen, en in plaats daarvan *aantrekking* en *afstoting* aannemen. Bovendien zien ze in deze twee tegengestelde krachten slechts de twee *aspecten* van de universele eenheid, die men ‘HET ZICH MANIFESTERENDE DENKVERMOGEN’ noemt. In deze aspecten neemt het occultisme door middel van zijn grote zieners een ontelbare menigte actieve wezens waar: kosmische dhyāni-chohans, entiteiten waarvan de essentie in haar *tweeledige* natuur de oorzaak is van alle aardse verschijnselen. Want die essentie is in substantie één met de universele elektrische oceaan, die het LEVEN is; en omdat ze, zoals gezegd, tweeledig

¹ *The Popular Science Review*, deel 10, 1871, blz. 379-80.

² ‘Is de jīva een mythe, zoals de wetenschap zegt, of niet?’, vragen sommige theosofen, die twijfelen tussen de materialistische en de idealistische wetenschap. De moeilijkheid bij het werkelijk begrijpen van esoterische problemen over de ‘uiteindelijke toestand van de stof’ is weer het oude struikelblok van het *objectieve* en het *subjectieve*. Wat is stof? Is de stof van ons huidige objectieve bewustzijn iets anders dan onze GEWAARWORDINGEN? Onze gewaarwordingen komen *van buitenaf*, maar kunnen we werkelijk (behalve wanneer het om verschijnselen gaat) spreken over de ‘grove stof’ van dit gebied als over een entiteit die los van ons staat en onafhankelijk van ons is? Op al zulke opmerkingen antwoordt het occultisme: *in werkelijkheid* is de stof niet onafhankelijk van onze gewaarwordingen en bestaat niet daarbuiten. De mens is een *illusie*: toegegeven. Maar het werkelijke bestaan van andere, nog meer illusoire, maar niet minder *reële*, entiteiten dan wij, is geen bewering die wordt verzwakt door het idealisme van de Vedānta en zelfs dat van Kant, maar eerder erdoor wordt versterkt.

is – positief en negatief – zijn het de emanaties van die tweeledigheid die nu op aarde actief zijn onder de naam ‘bewegingsvormen’. Want zelfs tegen het woord *kracht* kan nu bezwaar worden gemaakt uit angst dat het iemand zelfs maar in gedachten ertoe zou brengen deze van de stof te scheiden! Het tweeledige *gevolg* van die tweeledige essentie wordt nu, zoals het occultisme zegt, de middelpuntzoekende en de middelpuntvliedende kracht genoemd, de negatieve en positieve polen, of polariteit, warmte en kou, licht en duisternis, enz.

En we beweren dat zelfs de grieks- en de rooms-katholieke christenen wijzer zijn door te geloven in engelen, aartsengelen, archonten, serafijnen en morgensterren, kortom in al die theologische *deliciae humani generis*,¹ die de kosmische elementen besturen – zelfs als ze deze blindelings in verband brengen met en terugvoeren op een antropomorfe god – dan de wetenschap door in geen van deze te geloven, en alles aan mechanische krachten toe te schrijven. Want laatstgenoemde werken heel vaak met meer dan menselijke intelligentie en doelgerichtheid. Niettemin ontkent men die intelligentie en schrijft deze toe aan blind toeval. Maar evenals De Maistre gelijk had toen hij de wet van de zwaartekracht alleen maar een *woord* noemde dat ‘het onbekende iets’ verving,² hebben wij gelijk als we dezelfde opmerking toepassen op alle andere *krachten* van de wetenschap. En als men het bezwaar maakt dat de graaf een vurige rooms-katholiek was, dan kunnen we Lecouturier citeren, een even vurige materialist, die hetzelfde zei, evenals Herschel en veel anderen.³

De wereld van vorm en bestaan – van *goden* tot *mensen*, van werelden tot atomen, van een ster tot een nachtpitje, van de zon tot de levenswarmte van het meest onbetekenende organisme – is een enorme keten, waarvan de schakels alle verbonden zijn. De wet van de analogie is de eerste sleutel tot het wereldvraagstuk, en men moet deze schakels, wat hun onderlinge occulte relaties betreft, in hun samenhang bestuderen.

Als dus de geheime leer ervan uitgaat dat voorwaardelijke of beperkte ruimte (plaatsbepaling) geen werkelijk bestaan heeft, behalve in deze wereld van illusie – met andere woorden, voor onze waarnemingsvermogens – en verkondigt dat elk van de hogere en ook lagere werelden vervlochten is met onze eigen objectieve wereld; dat miljoenen dingen en wezens wat hun plaats betreft, rondom en *in* ons zijn, evenals wij rondom, met, en in hen zijn; dan is dit geen metafysische manier van zeggen, maar een nuchter natuurfeit, hoe onbegrijpelijk dit voor onze zintuigen ook is. (605)

¹ Noot vert.: lievelingen van de mensheid.

² *Les soirées de Saint-Petersbourg*.

³ *Le musée des sciences*, augustus 1856.

Maar men moet de manier van uitdrukken van het occultisme begrijpen, voor men zijn uitspraken bekritiseert. De geheime leer weigert bijvoorbeeld (zoals ook de wetenschap dat in een bepaald opzicht doet) om met betrekking tot *onzichtbare* sferen de woorden ‘boven’, ‘beneden’, ‘hoger’ en ‘lager’ te gebruiken, omdat deze geen betekenis hebben. Zelfs de termen ‘oost’ en ‘west’ zijn alleen maar conventioneel, en slechts nodig als hulpmiddel voor onze menselijke waarnemingen. Want hoewel de aarde in het noorden en het zuiden haar twee vaste punten in de polen heeft, zijn toch zowel oost als west veranderlijk, afhankelijk van onze eigen plaats op het aardoppervlak, en als gevolg van haar draaiing van west naar oost. Wanneer dus over ‘*andere werelden*’ wordt gesproken – of die nu beter of slechter, spiritueler of nog stoffelijker, hoewel in beide gevallen onzichtbaar, zijn – plaatst de occultist *deze sferen* niet *buiten* of *binnen* onze aarde, zoals theologen en dichters dat doen, want hun plaats is nergens in de ruimte die de niet-ingewijde *kent* of *waarneemt*. Ze zijn als het ware met onze wereld vermengd – ze doordringen deze en worden door haar doordrongen.

Er zijn miljoenen en miljoenen werelden en firmamenten voor ons zichtbaar; er zijn er nog meer die niet met telescopen kunnen worden gezien, en veel van deze laatste soort behoren niet tot onze *objectieve* bestaanssfeer. Hoewel ze even onzichtbaar zijn als wanneer ze zich miljoenen kilometers buiten ons zonnestelsel zouden bevinden, zijn ze toch met ons, bij ons, *binnen* onze eigen wereld, en voor hun eigen bewoners even objectief en stoffelijk als onze wereld dat voor ons is. Maar nogmaals, de relatie van deze werelden met de onze is niet zoals tussen een reeks eivormige dozen die in elkaar passen, zoals het speelgoed dat men Chinese doosjes noemt; elk van deze werelden wordt geheel beheerst door haar eigen specifieke wetten en omstandigheden, en heeft geen rechtstreeks verband met onze sfeer. Zoals we al zeiden, en voor zover we weten of voelen, bewegen de bewoners van deze werelden zich misschien *rondom* ons en *dwars door* ons heen alsof ze door een lege ruimte gaan, terwijl hun woonplaatsen en landen de onze doordringen, hoewel ze ons gezichtsvermogen niet verstoren, omdat we nog geen zintuigen hebben om hen te onderscheiden. Toch kunnen de adepten, en zelfs sommige zieners en mediums, door hun spirituele gezichtsvermogen altijd meer of minder duidelijk de aanwezigheid en nabijheid van wezens waarnemen die tot andere levenssferen behoren. De wezens die tot de (spiritueel) hogere werelden behoren, treden alleen in verbinding met die aardse stervelingen die door individuele inspanning tot hen opstijgen, tot het hogere gebied dat ze bewonen.

‘*De zonen van bhūmi* (de aarde) *beschouwen de zonen van de deva-loka’s* (engelensferen) *als hun goden; en de zonen van de lagere rijken kijken tegen de mensen van bhūmi op, en zien ze als hun deva’s* (goden); *maar*

de mensen blijven hiervan in hun blindheid onbewust. . . . Zij (de mensen) beven voor hen terwijl ze hen gebruiken (voor magische doeleinden). . . . (606) Het eerste mensenras bestond uit de 'uit het denkvermogen geboren zonen' van eerstgenoemden. Zij (de pitri's en deva's) zijn onze voorouders. . . .' (Boek 2 van de Toelichting op het *Boek van Dzyan*.)

Zogenaamd 'ontwikkelde mensen' spotten met het denkbeeld van sylfen, salamanders, undinen en gnomen; wetenschappers beschouwen alleen al het noemen van zo'n bijgeloof als een belediging; en met een minachting voor logica en gezond verstand, die vaak het voorrecht is van 'erkende autoriteiten', laten ze degenen aan wie ze onderricht moeten geven, in de absurde waan dat er in de hele kosmos, of in ieder geval in onze eigen atmosfeer, geen andere bewuste intelligente wezens zijn dan wijzelf.¹ Elke andere mensheid (die bestaat uit heel andere *menselijke* wezens) dan een mensheid met twee benen, twee armen, en een hoofd met menselijke gelaatstrekken, zou niet menselijk worden genoemd, hoewel de etymologie van het woord weinig te maken schijnt te hebben met het algemene uiterlijk van een wezen. Terwijl de wetenschap dus zelfs de mogelijkheid dat er zulke (voor ons in het algemeen) onzichtbare wezens zijn, scherp afwijst, wordt de maatschappij ertoe gebracht deze gedachte openlijk te bespotten, hoewel men in het *geheim* dit alles gelooft. Ze begroet met gejuich werken als *Le comte de Gabalis*,² en begrijpt niet dat *openlijke satire het veiligste masker is*.

Toch bestaan er zulke onzichtbare werelden. Ze zijn even dicht bevolkt als onze eigen wereld, en ze zijn in enorme aantallen door de schijnbare ruimte verspreid; sommige zijn veel stoffelijker dan onze eigen wereld, andere worden geleidelijk etherischer, totdat ze vormloos en als een 'adem' zijn. Dat ons fysieke oog ze niet ziet, is geen reden om er niet in te geloven; natuurkundigen kunnen noch hun ether en hun atomen, noch 'bewegingsvormen', of krachten, zien. Toch aanvaarden ze deze en onderwijzen erover.

Als we zelfs in de ons bekende wereld stof vinden die een gedeeltelijke analogie met het vreemde idee van zulke *onzichtbare* werelden vertoont, dan schijnt het niet moeilijk te zijn om het mogelijke bestaan daarvan te erkennen. De staart van een komeet, die, hoewel hij onze aandacht trekt door zijn helderheid, toch niet ons zicht verstoort of belemmert op objecten die we erdoorheen en erachter waarnemen, levert de eerste stap naar een

¹ Zelfs de vraag of er meer dan één wereld is die door bewuste wezens wordt bewoond, wordt verworpen of met de grootste voorzichtigheid benaderd! Maar zie wat de grote astronoom Camille Flammarion zegt in zijn *Sur la pluralité des mondes habités*, 1862.

² Door abbé Nicolas de Montfaucon de Villars.

(607) bewijs ervan. De staart van een komeet schiet langs onze horizon, en we zouden deze niet voelen, en ons ook niet bewust zijn van zijn voorbijgaan, als hij niet helder schitterde, wat vaak maar door een paar mensen wordt waargenomen die in het verschijnsel geïnteresseerd zijn, terwijl alle anderen onbekend blijven met zijn aanwezigheid en zijn doortocht *door* of langs een deel van onze bol. Deze staart kan al of niet deel uitmaken van het wezen van de komeet, maar zijn ijlheid dient hier ter illustratie. Het is geen kwestie van bijgeloof, maar eenvoudig een resultaat van de transcendentale wetenschap, en nog meer van de logica, als we het bestaan aannemen van werelden die gevormd zijn uit nog veel ijlere stof dan de staart van een komeet. Door zo'n mogelijkheid te ontkennen, heeft de wetenschap de laatste eeuw noch de filosofie noch de ware religie, maar eenvoudig de theologie in de kaart gespeeld. Om het bestaan van vele zelfs stoffelijke werelden beter te kunnen bestrijden – een geloof dat door veel geestelijken onverenigbaar wordt geacht met de leer en de stellingen van de *Bijbel*¹ – moest Maxwell de nagedachtenis van Newton belasteren, en zijn lezers ervan proberen te overtuigen dat de beginselen van de filosofie van Newton 'aan alle atheïstische stelsels ten grondslag liggen'.²

'Dr. Whewell bestreed de opvatting van vele werelden door een beroep te doen op wetenschappelijk bewijsmateriaal', schrijft prof. Winchell.³ En als zelfs de bewoonbaarheid van fysieke werelden, van planeten, en verafgelegen sterren, waarvan er vele duizenden boven ons schitteren, zó in twijfel wordt getrokken, hoe klein is dan de kans dat de onzichtbare werelden worden aanvaard binnen de schijnbaar doorzichtige ruimte van onze eigen wereld!

Maar als we ons een wereld kunnen voorstellen die is samengesteld uit stof die (voor *onze* zintuigen) nog ijler is dan de staart van een komeet, en dus ook bewoners die in verhouding tot *hun* bol even etherisch zijn als wij vergeleken met *onze* harde rotsachtige aarde, dan is het geen wonder dat we ze niet waarnemen, en ook hun aanwezigheid of zelfs hun bestaan niet opmerken. Maar in welk opzicht is dit denkbeeld in strijd met de wetenschap? Kan men niet veronderstellen dat mensen en dieren, planten en gesteenten een heel ander stel zintuigen bezitten dan wij? Kunnen hun orga-

¹ Niettemin zal op basis van het getuigenis van de *Bijbel* zelf, en van goede christelijke theologen zoals kardinaal Wiseman, worden aangetoond dat deze vele werelden zowel in het *Oude* als in het *Nieuwe* Testament worden onderwezen.

² A. Maxwell, *Plurality of Worlds*, 1817 en 1820. Vgl. A. Winchell, *World-Life*, blz. 497&vn.

³ Wm. Whewell, *Of the Plurality of Worlds*, 1853 (in Winchell, *World-Life*, blz. 497&vn), waarin een lijst wordt gegeven van veel wetenschappers die de theorie probeerden te bewijzen.

nismen niet zijn geboren, worden ontwikkeld, en bestaan, onder andere wetten van het zijn dan die welke onze kleine wereld beheersen? Is het absoluut noodzakelijk dat elk lichamelijk wezen zich moet hullen in 'rokken van vellen' zoals die waarvan Adam en Eva werden voorzien in de legende van *Genesis*? Er wordt ons echter door meer dan één wetenschapper gezegd dat lichamelijkheid 'onder heel uiteenlopende omstandigheden kan bestaan'.¹ Weten we dan niet – door de ontdekkingen van juist die alles ontkennende wetenschap – dat we omringd zijn door duizenden onzichtbare leventjes? Als deze microben, bacteriën en alle andere uiterst kleine wezens door hun geringe omvang voor ons onzichtbaar zijn, kunnen er anderzijds dan geen

(608)

¹ Prof. A. Winchell maakt in zijn betoog over vele werelden de volgende opmerkingen: 'Het is helemaal niet onwaarschijnlijk dat moeilijk smeltbare substanties zodanig kunnen worden vermengd met andere substanties, die ons al of niet bekend zijn, dat ze een veel grotere afwisseling van warmte en kou kunnen verdragen dan voor aardse organismen mogelijk is. De weefsels van dieren op aarde zijn nu eenmaal geschikt voor aardse omstandigheden. Toch vinden we zelfs hier verschillende typen en soorten dieren die aangepast zijn aan de eisen die door heel uiteenlopende omstandigheden worden gesteld. . . . Dat een dier een viervoeter of tweervoeter zou moeten zijn, is iets wat niet afhangt van de noodzaak van zo'n bestaansvorm, instinct of intelligentie. Dat een dier juist vijf zintuigen moet bezitten is geen noodzaak voor een gewaarwordend bestaan. Er zijn misschien dieren op aarde zonder reuk- en smaakvermogen. Er zijn misschien wezens op andere werelden, en *zelfs op deze*, die een groter aantal zintuigen hebben dan wij. Dat dit mogelijk is, blijkt als we de grote waarschijnlijkheid in aanmerking nemen dat andere eigenschappen en andere bestaansvormen aan de kosmos ter beschikking staan, en zelfs aan de aardse stof. Er zijn dieren die voortleven waar de denkende mens zou omkomen – in de bodem, in de rivier, en in de zee. [En waarom dan geen *menselijke* wezens met een andere bestaansvorm?] . . . Evenmin is het voor een belichaamd denkend bestaan een vereiste dat er warm bloed aanwezig is, of een zodanige temperatuur dat de vormen van de stof waaruit het organisme is samengesteld, niet veranderen. *Er kunnen intelligenties zijn die zijn belichaamd* volgens een plan waarbij processen van injectie, assimilatie, en reproductie geen rol spelen. Zulke lichamen zouden geen dagelijks voedsel en warmte nodig hebben. Ze zouden onopgemerkt in de diepten van de oceaan kunnen leven, of op een stormachtige rots kunnen liggen tijdens de orkanen van een poolwinter, of honderden jaren lang in een vulkaan zijn opgesloten, en toch hun bewustzijn en denkvermogen hebben behouden. Het is denkbaar. Waarom kunnen onvergankelijke vuursteen en platina geen zielen van levende wezens bevatten? Deze substanties staan niet verder af van intelligentie dan koolstof, waterstof, zuurstof, en kalk. Maar om de gedachte niet tot zulke uitersten [?] door te voeren: zouden er geen hoge intelligenties kunnen zijn belichaamd in omhulsels die even ongevoelig zijn voor uiterlijke omstandigheden als de salie van de Great Plains, of de korstmossen van Labrador, de raderdiertjes die jarenlang in gedroogde toestand blijven bestaan, of de thermofiele bacteriën die in kokend water blijven leven. . . . We geven dit slechts in overweging om de lezer eraan te herinneren hoe weinig men op basis van het lichamelijke bestaan op aarde kan zeggen over de noodzakelijke voorwaarden voor intelligent organisch bestaan. Intelligentie is van nature even universeel en uniform als de wetten van het heelal. Lichamen zijn slechts lokale aanpassingen van de intelligentie aan bijzondere uitingvormen van universele stof en kracht' (*World-Life, or Comparative Geology*, blz. 497-500).

wezens zijn die even onzichtbaar zijn door de aard van hun weefsel of stof – in feite door hun ijlheid? Zien we in de komeetstof niet een ander voorbeeld van een halfzichtbare vorm van leven en stof? De zonnestraal die in onze kamer schijnt, onthult op zijn weg duizenden wezentjes die hun leventje leiden en die ophouden te bestaan, geheel los van het feit of onze grovere stoffelijkheid ze al of niet waarneemt. En dit geldt ook voor de microben en bacteriën, en soortgelijke onzichtbare wezens in andere elementen. We gingen eraan voorbij tijdens die lange eeuwen van treurige onwetendheid, nadat de lamp van kennis in de heidense en diepzinnig filosofische stelsels had opgehouden haar heldere licht te werpen op de tijden van onverdraagzaamheid en fanatisme van het vroege christendom; en we zouden er ook nu liever weer aan voorbijgaan.

En toch omringden deze *levens* ons *toen* evengoed als nu. Ze bleven bestaan, gehoorzaam aan hun eigen wetten, en we hebben deze, en de gevolgen ervan, pas leren kennen toen hun bestaan geleidelijk door de wetenschap werd onthuld.

- (609) Hoelang heeft het geduurd tot de wereld is geworden wat ze nu is? Als men van kosmisch stof kan zeggen dat iets daarvan naar het heden is gekomen ‘dat nooit eerder tot de aarde had behoord’¹, hoeveel logischer is het dan om (zoals de occultisten) te geloven dat er, tijdens de talloze miljoenen jaren die zijn verstreken sinds dit stof zich verzamelde en rond zijn *kern* van *intelligente* oorspronkelijke substantie de bol vormde waarop we leven, een groot aantal mensheden – die evenveel van onze huidige mensheid verschilden als de mensheid die zich over miljoenen jaren zal ontwikkelen van onze rassen zal verschillen – verscheen om, evenals onze eigen mensheid dat zal doen, weer van het aardoppervlak te verdwijnen. Men ontkent het bestaan van die oorspronkelijke en ver in het verleden levende mensheden, omdat ze volgens de geologen geen tastbare overblijfselen hebben achtergelaten. Elk spoor van hen is weggevaagd, en daarom hebben ze nooit bestaan. Hun overblijfselen – het zijn er echt heel weinig – zijn niettemin te vinden, en moeten door geologisch onderzoek worden ontdekt. Maar zelfs als ze nooit worden gevonden, is er geen reden om te zeggen dat er nooit mensen konden hebben geleefd in de geologische tijden waarin de periode van hun aanwezigheid op aarde wordt geplaatst. Want hun organismen hadden geen warm bloed, geen dampkring, en geen voedsel nodig; de schrijver van *World-Life* heeft gelijk, en het is niet zo *overdreven* om net als wij te geloven dat, zoals volgens wetenschappelijke hypothesen ‘onverwoestbare vuursteen en platina zielen van levende wezens kunnen bevatten’, ook vormen van even *onverwoestbare* oerstof zielen van levende wezens kunnen

¹ A. Winchell, *World-Life*, blz. 4.

bevatten – de werkelijke voorouders van ons vijfde ras.

Als we daarom, zoals in deel 2, over mensen spreken die deze bol 18.000.000 jaar geleden bewoonden, dan hebben we noch de mensen van onze huidige rassen in gedachten, noch de huidige atmosferische wetten, temperatuursomstandigheden, enz. De aarde en de mensheid hebben, evenals de zon, de maan, en de planeten, alle hun groei, veranderingen, ontwikkelingen, en geleidelijke evolutie in hun levensperioden; ze worden geboren, worden kleuters, dan kinderen, tieners, en volwassenen, ze worden oud, en sterven ten slotte. Waarom zou de *mensheid* niet ook onder deze universele wet vallen? Uriël zegt tegen Henoch:

Zie, ik heb u alle dingen getoond. . . . U ziet de zon, de maan, en hen die de sterren in de hemel leiden, *die al hun werkingen*, jaargetijden, en verschijningen *laten terugkeren*. In de *dagen van de zondaars* zullen de jaren worden verkort . . . alles wat op aarde is gedaan, zal worden omvergeworpen . . . De maan zal haar wetten veranderen.¹

De ‘dagen van de zondaars’ betekende de tijd waarin de stof haar volledige heerschappij op aarde zou uitoefenen, en de mens het toppunt van fysieke ontwikkeling in gestalte en dierlijkheid zou hebben bereikt. Dat gebeurde in het tijdperk van de Atlantiërs, ongeveer op het punt halverwege hun ras (het vierde), dat verdronk zoals door Uriël was voorspeld. Na die tijd begon de mens in lichaamslengte, kracht, en jaren af te nemen, zoals in deel 2 zal worden aangetoond. Maar omdat we op het punt halverwege ons *onderras* van het vijfde wortelras zijn – in elk *onderras* het toppunt van stof-felijkheid – zijn de dierlijke neigingen, hoewel verfijnder, niet minder ontwikkeld, en dat zijn ze hoofdzakelijk in beschaafde landen. (610)

15

Goden, monaden, en atomen

Enkele jaren geleden merkten we op² dat we ‘de esoterische leer heel goed de ‘draadleer’ kunnen noemen, omdat ze, evenals sūtrātman in de Vedānta-filosofie,³ door alle oude filosofische religieuze stelsels loopt

¹ *The Book of Enoch*, vert. R. Laurence, 1883, hfst. 79, blz. 111.

² ‘The septenary principle in esotericism’, *Five Years of Theosophy*, blz. 197; *H.P. Blavatsky: Geselecteerde artikelen*, 2:169.

³ De ātman of geest (het spirituele ZELF), die als een draad door de vijf ijle lichamen (of beginselen, kośa’s) gaat, wordt in de Vedānta-filosofie ‘draadziel’, of sūtrātman, genoemd.

en deze verbindt, en ze alle met elkaar in overeenstemming brengt en verklaart'. We zeggen nu dat ze nog meer doet. Niet alleen brengt ze de verschillende en schijnbaar tegenstrijdige stelsels met elkaar in overeenstemming, maar ze controleert de ontdekkingen van de exacte wetenschap, en toont aan dat sommige ervan juist moeten zijn, omdat ze worden bevestigd in de oude geschriften. Dit alles zal men ongetwijfeld hoogst ongepast en oneerbiedig vinden, een schennis van de wetenschap; niettemin is het een feit.

De wetenschap is tegenwoordig ontegenzeggelijk ultra-materialistisch, maar dit is in één opzicht te rechtvaardigen. De natuur, die zich in haar werking altijd esoterisch gedraagt, en die, zoals de kabbalisten zeggen, verborgen is, kan door niet-ingewijden slechts worden beoordeeld naar haar uiterlijk, en dat is op het fysieke gebied altijd bedrieglijk. Anderzijds weigeren de natuurwetenschappers fysica met metafysica, het lichaam met zijn inwonende ziel en geest, te laten samengaan, omdat ze die liever negeren. Voor sommigen gaat het hierbij om een keuze, terwijl de minderheid er heel verstandig naar streeft het gebied van de natuurwetenschap te vergroten door zich te begeven op het verboden terrein van de metafysica, dat sommige materialisten zo tegenstaat. Deze wetenschappers zijn de wijzen van hun generatie, want al hun wonderbaarlijke ontdekkingen zouden niets waard zijn, en altijd lichamen *zonder hoofd* blijven, als ze de sluier van de stof niet oplichten en hun ogen niet inspannen om *daarachter* te zien. Nu ze de natuur in de lengte, breedte, en dikte van haar fysieke vorm hebben bestudeerd, is het tijd het skelet naar het tweede plan te schuiven en in de onbekende diepten te zoeken naar de levende en werkelijke entiteit, naar haar *SUB-stantie* – het noumenon van de vergangelijke stof.

- (611) Alleen door zo te handelen zal men ontdekken dat enkele van de waarheden die nu 'achterhaald bijgeloof' worden genoemd, feiten zijn en overblijfselen van oude kennis en wijsheid.

Een van die 'ontaarde' opvattingen is – volgens de alles ontkennende scepticus – het denkbeeld dat de kosmos, afgezien van zijn objectieve planeetbewoners, zijn mensheden in andere bewoonde werelden, vol is met onzichtbare, intelligente *wezens*. De zogenaamde aartsengelen, engelen en geesten van het Westen, kopieën van hun oervormen, de dhyāni-chohans, de deva's en pitri's van het Oosten, zijn geen werkelijke wezens maar ficties. Op dit punt is de materialistische wetenschap onverbiddelijk. Om haar standpunt te ondersteunen gooit ze haar eigen axiomatische wet van uniformiteit in de natuurwetten, die van de continuïteit, en de hele logische volgorde van analogieën in de evolutie van het zijn, omver. Men laat het grote publiek van niet-ingewijden geloven dat het hele bijeengebrachte

getuigenis van de geschiedenis, dat aantoonde dat zelfs de atheïsten van de oudheid, zoals Epicurus en Democritus, in *goden* geloofden, onwaar is; en dat filosofen zoals Socrates en Plato, die het bestaan ervan verkondigden, enthousiastelingen en dwazen waren die zich vergisten. Als we onze opvattingen alleen op historische gronden baseren, op gezag van talloze eminente wijzen, neoplatonisten, mystici van alle eeuwen, vanaf Pythagoras tot de grote wetenschappers en professoren van deze eeuw, die, als ze 'goden' verwerpen, toch in 'geesten' geloven, moeten we dan zulke autoriteiten als even achterlijk en dwaas beschouwen als de een of andere rooms-katholieke boer die gelooft in zijn eens menselijke heilige, of aartsengel, Michaël, en tot deze bidt? Maar is er geen verschil tussen het geloof van de boer en dat van de westerse erfgenamen van de rozenkruisers en alchemisten van de middeleeuwen? Zijn de Van Helmonts, de Khunraths, de Paracelsussen en de Agrippa's, van Roger Bacon tot St. Germain, allemaal blinde enthousiastelingen, hysterici of bedriegers, of is het handjevol moderne sceptici – de 'vernieuwers van het denken' – met de blindheid van ontkenning geslagen? Volgens ons het laatste.

Het zou echt een *wonder* zijn, een abnormaliteit op het gebied van de waarschijnlijkheid en de logica, als dat handjevol ontkenners de enige bewaarders van de *waarheid* waren, terwijl de miljoenen tellende menigten die geloven in goden, engelen, en geesten – alleen al in Europa en Amerika – namelijk griekse en roomse christenen, theosofen, spiritisten, mystici, enz., niet meer zouden zijn dan misleide fanatici en aan hallucinaties lijdende mediums, en vaak slechts de slachtoffers van bedriegers! Hoezeer het geloof in menigten onzichtbare intelligenties van verschillende graden ook uiteenloopt wat uiterlijke presentatie en dogma's betreft, de basis ervan is overal dezelfde. Elk geloof is een mengsel van waarheid en dwaling. De ware omvang, diepte, breedte, en lengte van de geheimen van de natuur vindt men alleen in de oosterse esoterische wetenschappen. Deze zijn zo uitgebreid en zo diepzinnig dat maar weinig, heel weinig van de hoogste ingewijden – *van wie zelfs het bestaan slechts aan een klein aantal adepten bekend is* – in staat zijn om deze kennis in zich op te nemen. Toch bestaat (612) deze, en de feiten en processen uit de werkplaatsen van de natuur mogen een voor een hun weg vinden naar de exacte wetenschappen, terwijl maar aan enkelen op mysterieuze wijze hulp wordt verleend bij het ontrafelen van haar geheimen. Zulke gebeurtenissen vinden gewoonlijk plaats aan het einde van grote cyclussen, die verband houden met de ontwikkeling van de rassen. We bevinden ons aan het einde van de cyclus van 5000 jaar van het huidige Indo-Europese kaliyuga. Tussen nu en 1897 zal er een grote scheur in de sluier van de natuur worden gemaakt, en de materialistische wetenschap zal een doodklap krijgen.

Zonder in welk opzicht ook de aloude geloofsovertuigingen in discrediet te willen brengen, zijn we gedwongen een scheidslijn te trekken tussen het blinde geloof dat de theologie onderwijst, en kennis die te danken is aan onafhankelijk onderzoek door vele generaties van adepten; kortom tussen geloof en filosofie. Er zijn in alle tijden ontegenzegglijk geleerde en goede mensen geweest die met sektarische geloofsopvattingen zijn grootgebracht, en met hun vaste overtuigingen zijn gestorven. Voor de protestanten is de hof van Eden het eerste begin van het drama van de mensheid, en de plechtige tragedie op de top van de Calvarieberg het voorspel tot het verwachte duizendjarige rijk. Voor de rooms-katholieken staat Satan aan de basis van de kosmos, Christus in het middelpunt, en de antichrist op het hoogste punt ervan. Voor beiden begint en eindigt de hiërarchie van het zijn binnen het nauwe kader van hun respectieve theologieën: één zelf-geschapen *persoonlijke* God en een hoogste hemel die weergalmt van de halleluja's van *geschapen* engelen; de rest *valse* goden, Satan en boze geesten.

De theofilosofie ontwikkelt zich over een breder front. Vanaf het begin van de tijd – in de tijd en in de ruimte van onze ronde en bol – werden de geheimen van de natuur (in ieder geval die waarvan onze rassen kennis mogen nemen) in meetkundige figuren en symbolen opgetekend door de leerlingen van diezelfde nu onzichtbare ‘hemelse mensen’. De sleutels daartoe zijn van de ene generatie van ‘wijzen’ op de volgende overgegaan. Enkele van de symbolen die zo van het Oosten naar het Westen kwamen, werden meegebracht door Pythagoras, die niet de uitvinder van zijn bekende ‘driehoek’ was. Laatstgenoemde figuur, samen met het vlak, de kubus en de cirkel, vormen een welsprekender en wetenschappelijker beschrijving van de volgorde van de evolutie van het heelal – spiritueel, psychisch, en fysiek – dan boekdelen vol beschrijvende kosmogonieën en geopenbaarde *Geneses*. De *tien punten*, beschreven binnen die ‘driehoek van Pythagoras’, zijn meer waard dan alle leringen over de afstamming van de goden en engelen die ooit uit een theologisch brein zijn voortgekomen. Want wie ze interpreteert – zoals ze daar staan in de gegeven volgorde – zal in die zeventien punten (de zeven wiskundige punten zijn verborgen) de ononderbroken reeks van genealogieën vinden van de eerste *hemelse* tot de *aardse* mens. En terwijl ze de volgorde van de wezens aangeven, onthullen ze ook de volgorde waarin de kosmos, onze aarde, en de oorspronkelijke elementen die de aarde voortbrachten, zijn ontwikkeld. Omdat de aarde werd verwekt in de onzichtbare *diepten*, en in de schoot van dezelfde ‘moeder’ als haar mede-planeten, zal degene die de geheimen van onze aarde doorgrondt, ook die van alle andere planeten doorgronden.

Welke tegenargumenten onwetendheid, trots of fanatisme misschien ook aanvoeren, men kan aantonen dat de esoterische kosmologie onafscheidelijk is verbonden met zowel de filosofie als de hedendaagse wetenschap. De goden van de Ouden, de monaden – van Pythagoras tot die van Leibniz – en de atomen van de hedendaagse materialistische scholen (zoals die door hen zijn ontleend aan de theorieën van de oude Griekse atomisten) zijn slechts een samengestelde eenheid, of een één-zijn van geleidelijk in elkaar overgaande delen, zoals de mens, die begint met het lichaam en eindigt met de geest. In de occulte wetenschap kunnen ze afzonderlijk worden bestudeerd, maar men kan ze nooit helemaal begrijpen, tenzij men ze ziet in hun wisselwerkingen tijdens hun levenscyclus, en als een universeel één-zijn tijdens de pralaya's.

Abbé Pluche toont oprechtheid, maar zijn filosofische vermogens maken een armzalige indruk als hij zijn persoonlijke opvattingen over de monade of het wiskundige punt geeft. Hij zegt:

Een punt is voldoende om alle scholen op de wereld in brand te zetten. Maar waarom is het voor de mens nodig om dat punt te kennen? De schepping van zo'n kleine entiteit ligt immers buiten zijn macht. De filosofie handelt volledig in strijd met de waarschijnlijkheid als ze beweert vanuit dat punt dat al haar overdenkingen opeist en in verwarring brengt, de stap naar de voortbrenging van de wereld te kunnen maken.¹

De filosofie had zich echter nooit een denkbeeld van een logische, universele, en absolute godheid kunnen vormen als ze geen wiskundig punt binnen de cirkel had om haar speculaties op te baseren. Alleen het gemanifesteerde punt, dat voor ons gevoel verloren is gegaan nadat het vóór de wereldvorming was verschenen in de oneindigheid en *onkenbaarheid* van de cirkel, maakte een verzoening tussen filosofie en theologie mogelijk – op voorwaarde dat laatstgenoemde haar grove materialistische dogma's loslaat. De christelijke theologie was zo onverstandig de monade en de geometrische figuren van Pythagoras te verwerpen; daarom heeft ze haar zelfgeschapen menselijke en persoonlijke God ontwikkeld, het monsterlijke hoofd waaruit in twee stromen de dogma's van verlossing en verdoemenis vloeien. Dit is zo waar dat zelfs die geestelijken die filosofen zouden willen zijn en die vrijmetselaars waren, in hun willekeurige interpretaties de oude wijzen het vreemde denkbeeld toedichtten dat 'de monade [voor hen] *de troon* voorstelde van de almachtige godheid, geplaatst in het midden van de hoogste hemel om D.G.A.V.H.H. aan te duiden'² – lees 'De grote archi-

¹ G. Oliver, *The Pythagorean Triangle*, 1875, blz. 32.

² *Op.cit.*, blz. 36.

tect van het heelal'. Dit is een merkwaardige uitleg, die meer maçonniek is dan strikt volgens Pythagoras.

- (614) Het 'hiërogram binnen een cirkel, of een gelijkzijdige driehoek', betekende nooit 'de uitbeelding van het één-zijn van de goddelijke essentie';¹ want dit werd uitgebeeld door het vlak van de grenzeloze cirkel. In werkelijkheid werd bedoeld de drie-enige en onderling gelijke aard van de eerste gedifferentieerde substantie, of het in substantie *één zijn* van de (gemanifesteerde) geest, de stof, en het heelal – hun 'zoon', die voortkomt uit het punt (de werkelijke, esoterische LOGOS) of de MONADE van Pythagoras. Want de oorspronkelijke betekenis van de Griekse monas is 'één'. Wie niet in staat is het verschil te begrijpen tussen de monade – de universele eenheid – en de *monaden* of de gemanifesteerde eenheden, en ook niet het verschil tussen de altijd-verborgen en de geopenbaarde LOGOS of het *woord*, zou zich nooit met filosofie moeten bezighouden, laat staan met de esoterische wetenschappen. Het is onnodig de ontwikkelde lezer te herinneren aan de these van Kant om zijn tweede antinomie² te bewijzen. Wie deze heeft gelezen en begrepen, zal duidelijk de scheidslijn zien die we trekken tussen het *absoluut ideële* heelal en de onzichtbare hoewel gemanifesteerde kosmos. Onze goden en monaden zijn niet de elementen van de *uitgebreidheid* zelf, maar alleen die van de onzichtbare werkelijkheid die de basis vormt van de gemanifesteerde kosmos. Noch de esoterische filosofie, noch Kant, noch Leibniz zou ooit erkennen dat uitgebreidheid samengesteld kan zijn uit enkelvoudige delen, of delen die geen uitgebreidheid bezitten. Maar de theologen-filosofen zullen dit niet begrijpen. De cirkel en het punt – laatstgenoemde trekt zich terug in en smelt samen met eerstgenoemde, nadat het de eerste drie punten heeft geëmaneerd en die door lijnen heeft verbonden, en vormt zo de eerste noumenale basis van de tweede driehoek in de gemanifesteerde wereld – zijn altijd een onoverkomelijk obstakel geweest voor een theologische vlucht naar de dogmatische hoogste hemelen. Op gezag van dit oude symbool wordt een mannelijke, persoonlijke god – de *schepper* en *vader* van alles – een derderangs emanatie, de sefira die op de *vierde* plaats in de neerdalende reeks staat, en links van ain sof (zie de kabbalistische levensboom). Zo wordt de monade gedegradeerd tot een voertuig – een 'troon'!

De monade – slechts de emanatie en weerspiegeling van het punt (logos) in de wereld van verschijnselen – wordt, als de *top* van de gemanifesteerde gelijkzijdige driehoek, de 'vader'. De linkerzijde of lijn is

¹ *Op.cit.*

² Zie Kant, *Critique de la raison pure* (Franse vert. Barni, deel 2, blz. 54).

de *duade*, de ‘moeder’, die wordt beschouwd als het kwade, tegenwerkende beginsel;¹ de rechterzijde stelt de zoon voor (in *elke* kosmogonie ‘de echtgenoot van zijn moeder’, omdat hij één is met de *top*); de basislijn geeft het universele gebied van de voortbrengende natuur weer, die op het gebied van de verschijnselen vader-moeder-zoon verenigt, zoals deze in de bovenzinnelijke wereld waren verenigd in de *top*.² Door mystieke omzetting werden ze het viertal – de driehoek werd de TETRAKTIS.

Deze transcendentale toepassing van de meetkunde op de kosmische en goddelijke theogonie – de alfa en omega van het mystieke denken – kreeg na Pythagoras door toedoen van Aristoteles veel minder betekenis. Door het punt en de cirkel weg te laten, en geen rekening te houden met de *top*, verminderde hij de metafysische waarde van het denkbeeld, en beperkte zo de belangrijke leer tot een eenvoudige TRIADE – de *lijn*, het *vlak*, en het *lichaam*. Zijn hedendaagse erfgenamen, die liefhebben in het idealisme, hebben deze drie meetkundige figuren geïnterpreteerd als ruimte, kracht, en stof – ‘de vermogens van een met zichzelf in wisselwerking staande eenheid’.³ De materialistische wetenschap, die slechts de basis van de *gemani-festeerde* ‘driehoek’ – het gebied van de stof – waarneemt, vertaalt deze praktisch als (vader)-STOF, (moeder)-STOF en (zoon)-STOF, en theoretisch als stof, kracht, en wisselwerking.

Maar voor een gewone natuurkundige zijn, zoals een kabbalist opmerkt, ‘ruimte, kracht en stof alleen maar conventionele symbolen, zoals algebraïsche tekens dat voor een wiskundige zijn’; of ‘kracht en stof zijn als zodanig even onkenbaar als de veronderstelde lege ruimte waarin ze op elkaar zouden inwerken’.⁴ Als symbolen die abstracties weergeven,

formuleert de natuurkundige logisch opgebouwde hypothesen over de oorsprong van de dingen . . . en ziet drie noodzakelijke voorwaarden bij wat hij schepping noemt: (a) een plaats om in te scheppen; (b) een middel waardoor men schept; (c) een grondstof om uit te scheppen. En door aan deze hypothese een logische

¹ Plutarchus, *Ethica*, Over meningen van filosofen, boek 1, hfst. 7.

² In de Griekse en Latijnse kerken – die het huwelijk als een van de sacramenten beschouwen – stelt de dienstdoende priester tijdens de huwelijksceremonie de *top* van de *driehoek* voor; de bruid de vrouwelijke linkerzijde ervan en de bruidegom de rechterzijde, terwijl de basis wordt gesymboliseerd door de rij van getuigen, de bruidsmeisjes en bruidsjonkers. Maar achter de priester staat het altaar met zijn mysterieuze inhoud en symbolische betekenis, waartoe niemand behalve de gewijde priesters toegang hebben. In de begintijd van het christendom was de huwelijksceremonie een mysterie en een werkelijk symbool. Maar nu hebben zelfs de kerken de ware betekenis van deze symboliek verloren.

³ Henry Pratt, *New Aspects of Life and Religion*, 1886, blz. 10. Zie de boeken van Von Hartmann en Spencer.

⁴ *Op.cit.*, blz. 7.

uitdrukking te geven met behulp van de termen ruimte, kracht, en stof, gelooft hij dat hij het bestaan heeft bewezen van dat wat elk van deze *volgens hem* betekent.¹

De natuurkundige, die ruimte alleen maar ziet als een voorstelling van ons denkvermogen, of als uitgebreidheid die losstaat van de dingen erin, een ruimte die volgens de omschrijving van Locke niet in staat is tot weerstand of beweging; de paradoxale materialist, die een *leegte* wil hebben waar hij geen stof kan zien, zou met de grootste minachting de stelling verwerpen dat 'ruimte een substantiële, hoewel [schijnbaar een absoluut] onkenbare levende entiteit is'.² Dit is niettemin de kabbalistische leer, en ook die van de oude filosofie. Ruimte is de werkelijke wereld, terwijl onze wereld kunstmatig is. Ze is in haar hele oneindigheid het ene zijn: zowel in haar bodemloze diepten als aan haar bedrieglijke oppervlakte; een oppervlakte bezaaid met talloze waarneembare heelallen, stelsels en werelden als luchtspiegelingen. Voor de oosterse occultist, die eigenlijk een objectief idealist is, bestaat er in de *werkelijke* wereld – waarin de krachten één zijn – niettemin een 'samenhang van alle stof in het plenum', zoals Leibniz het zou zeggen.³ Dit wordt symbolisch weergegeven in de driehoek van Pythagoras.

- (616) Deze bestaat uit *tien punten* die binnen de drie lijnen in piramidevorm (van één tot de laatste vier) zijn ingeschreven, en hij symboliseert het heelal in het beroemde tiental van Pythagoras. Het bovenste enkele punt is een monade, en stelt een eenheidspunt voor, dat *het één-zijn* is waaruit alles voortkomt; en al die dingen hebben dezelfde essentie. Terwijl de tien punten binnen de driehoek de wereld van verschijnselen voorstellen, zijn de drie zijden van de gelijkzijdige driehoek die de piramide van punten omsluit, de barrières van *noumenale* stof, of substantie, die haar scheiden van de wereld van het denken.

Volgens Pythagoras komt een *punt* overeen met de één; een *lijn* met 2; een *vlak* met 3, en een *lichaam* met 4; en hij omschreef een punt als een monade die een plaats heeft, en die het begin is van alle dingen; een lijn werd geacht overeen te komen met dualiteit, omdat ze werd voortgebracht door de eerste beweging uit de ondeelbare natuur, en de verbinding van twee punten vormde. Een vlak werd vergeleken met het getal drie, omdat het de eerste van alle oorzaken is die men in figuren vindt; want een cirkel, die de voornaamste van alle ronde figuren is, omvat een drietal in middelpunt, vlak, en omtrek. Maar een driehoek, die de eerste van alle rechtlijnige figuren is, wordt bepaald door een drietal, en ontvangt zijn vorm overeenkomstig dat getal; hij werd door aanhangers van Pythagoras opgevat als de schepper van alle aardse dingen. De vier punten aan de basis van de driehoek

¹ *Op.cit.*, 1886, blz. 7-8.

² *Op.cit.*, blz. 9.

³ *La monadologie*, ed. D. Nolen, 1881, blz. 220.

van Pythagoras komen overeen met een lichaam of kubus, die de beginselen van lengte, breedte, en dikte combineert, want geen enkel lichaam kan minder dan vier uiterste grenspunten hebben.¹

Men beweert dat ‘het menselijk verstand zich geen beeld kan vormen van een ondeelbare eenheid zonder dat dit denkbeeld tegelijk met zijn onderwerp wordt vernietigd’.² Dit is onjuist, zoals de aanhangers van Pythagoras, en vóór hen een aantal zieners, hebben bewezen, hoewel hiervoor een speciale training nodig is, en hoewel de niet-ingewijde dit moeilijk kan begrijpen. Maar er bestaat zoiets als *meta-wiskunde* en *meta-geometrie*. Zelfs de gewone wiskunde gaat van het universele naar het bijzondere, van het wiskundige en dus *ondeelbare* punt naar lichamen. De leer kwam uit India, en werd in Europa onderwezen door Pythagoras, die een sluier wierp over de cirkel en het punt – die geen levend mens anders kan omschrijven dan als onbegrijpelijke abstracties – en de oorsprong van de gedifferentieerde kosmische stof legde in de basis of de horizontale lijn van de driehoek. Zo werd laatstgenoemde de eerste meetkundige figuur. De schrijver van *New Aspects of Life and Religion*, die kabbalistische mysteries behandelt, maakt er bezwaar tegen om het denkbeeld van Pythagoras en het gebruik van de gelijkzijdige driehoek als het ware te objectiveren, en noemt het een *verkeerde benaming*. Zijn stelling dat een gelijkzijdig lichaam – ‘een lichaam waarvan de basis en elk van zijn zijden gelijke driehoeken vormen – vier aan elkaar gelijke zijden of vlakken moet hebben, terwijl een driehoekig vlak³ noodzakelijk vijf vlakken moet bezitten’, toont daarentegen de grootsheid van het denkbeeld aan in haar esoterische toepassing op de ideeën over het ontstaan van de kosmos en daarvóór.

Het is waar dat een ideale driehoek, afgebeeld door wiskundige denkbeeldige lijnen, ‘helemaal geen zijden kan hebben, omdat hij eenvoudig een *hersenschim* is (als men er zijden aan toekent, moeten het de zijden zijn van het object dat hij feitelijk voorstelt)’. Maar in zo’n geval zijn de meeste wetenschappelijke hypothesen niet meer dan ‘hersenschimmen’; ze zijn niet verifieerbaar, behalve door deductie, en zijn alleen aanvaard om aan wetenschappelijke behoeften tegemoet te komen. Bovendien heeft men door de ideale driehoek – ‘als het abstracte denkbeeld van een driehoekig lichaam, en daarom als type van een abstract denkbeeld’ – de bedoelde dubbele symboliek tot uitdrukking gebracht en perfect weergegeven. Als symbool dat van toepassing is op het objectieve denkbeeld, werd de driehoek een lichaam. Toen men de driehoek in steen herhaalde in de richting van de vier windstreken, nam hij de vorm aan van de piramide, het symbool van de

¹ Eerw. G. Oliver, *The Pythagorean Triangle*, blz. 18-19.

² Henry Pratt, *New Aspects of Life and Religion*, blz. 386.

³ Noot. vert.: een prisma, een driehoek met dikte.

wereld van verschijnselen die – aan de top van de vier driehoeken – opgaat in het noumenale heelal van het denken; en als een ‘denkbeeldige figuur die is opgebouwd uit drie wiskundige lijnen’ symboliseerde hij de subjectieve sferen – waarbij die lijnen ‘een wiskundige ruimte omsluiten – wat gelijkstaat met niets wat niets omsluit’.¹ Want voor de zintuigen en het ongeofende bewustzijn van de niet-ingewijde en de wetenschapper moet alles buiten de lijn van de gedifferentieerde stof – d.w.z. buiten en achter het gebied van zelfs de meest spirituele *substantie* – voor altijd *gelijk* blijven *aan niets*. Het is de AIN SOF – het *niet-IETS*.

Toch zijn deze ‘hersenschimmen’ in werkelijkheid geen grotere abstracties dan de gangbare abstracte denkbeelden over evolutie en fysieke ontwikkeling – bijv. zwaartekracht, stof, kracht, enz. – waarop de exacte wetenschappen zijn gebaseerd. Onze allerbeste scheikundigen en natuurkundigen zetten serieus hun hoopvolle pogingen voort om uiteindelijk de protyle – de basislijn van de driehoek van Pythagoras – tot in zijn schuilplaats te volgen. Deze driehoek vormt, zoals gezegd, het meest verheven beeld dat men zich kan vormen, omdat hij zowel de ideële als de zichtbare heelallen symboliseert.² Want indien ‘de mogelijke eenheid alleen een mogelijkheid is als een natuurfait, als een bepaald soort individu’, en zich evenals elk individueel natuurlijk object kan delen, en door deze deling zijn één-zijn verliest, *of ophoudt een eenheid te zijn*,³ dan geldt dit alleen voor het gebied van de exacte wetenschappen in een wereld die even bedrieglijk als denkbeeldig is. In het domein van de esoterische wetenschappen nadert de tot in het oneindige verdeelde eenheid met elke verdeling steeds meer de gebieden van de enige eeuwige WERKELIJKHEID, in plaats van haar één-zijn te verliezen. Het oog van de ZIENER kan haar volgen, en in al haar aan de wereldvorming voorafgaande glorie aanschouwen. Ditzelfde denkbeeld van de werkelijkheid van de subjectieve, en de onwerkelijkheid van de objectieve heelallen blijkt de basis te zijn van de leringen van Pythagoras en Plato – die alleen bestemd waren voor de *uitverkorenen*; over de monade en de duade zegt Porphyrius namelijk dat alleen eerstgenoemde als substantieel en werkelijk werd beschouwd, ‘dat meest ongecompliceerde wezen, de oorzaak van alle één-zijn en de maat van alle dingen’.⁴

(618)

Maar hoewel de duade de oorsprong van het kwaad, of van de stof, is – en dus volgens de filosofie *onwerkelijk* – is deze tijdens het manvantara

¹ *Op.cit.*, blz. 387-8.

² In de wereld van vormen is dit denkbeeld tot uitdrukking gekomen in de piramiden, die in hun symboliek beschikken over zowel een driehoek als een vierkant, met hun vier gelijke driehoeken of vlakken, de vier basispunten, en het vijfde: de *top*.

³ *New Aspects of Life and Religion*, blz. 385-6.

⁴ Porphyrius, *De vita Pythagorae*, hfst. 49-50.

toch substantie, en wordt in het occultisme vaak de *derde* monade genoemd, en de verbindingslijn tussen twee punten, of getallen, die voortkwamen uit DAT, ‘wat vóór alle getallen bestond’, zoals rabbi Barahiel het uitdrukt. En uit deze duade kwamen alle vonken voort van de drie hogere en de vier lagere werelden of gebieden – die voortdurend in wisselwerking staan. Dit is een lering die de kabbala en het occultisme van het Oosten gemeen hebben. De occulte filosofie kent namelijk een ‘ENE oorzaak’ en een ‘eerste oorzaak’; laatstgenoemde wordt paradoxaal genoeg de tweede, zoals duidelijk wordt aangegeven door de schrijver van *Qabbalah*:

bij de behandeling van de eerste oorzaak moet men twee dingen beschouwen, de eerste oorzaak op zichzelf, en de relatie van de eerste oorzaak met het zichtbare en het onzichtbare heelal.¹

Zo toont hij aan dat de oude Hebreeën in de voetsporen volgden van de oosterse filosofie – de Chaldeeuse, Perzische, hindoe-, Arabische, enz. Hun eerste oorzaak werd aanvankelijk aangeduid

door de drievoudige shaddai, de [drie-enige] almachtige, vervolgens door het tetragrammaton, JHVH, het symbool van het verleden, het heden, en de toekomst²

en, laten we eraan toevoegen, van het eeuwige Is, of het IK BEN. Bovendien brengt de naam JHVH (of Jehovah) in de kabbala een hij én een zij tot uitdrukking, mannelijk en vrouwelijk, twee in één, of chokhmah en binah, en zijn (of beter gezegd hun) shekhinah of samenvattende geest (genade), die van de duade opnieuw een triade maakt. Dit wordt aangetoond in de joodse liturgie voor Pinksteren, en in het gebed: ‘In de naam van het één-zijn, van de heilige en gezegende Hū [He], en zijn shekhinah, de verborgen Hū, gezegend zij JHVH [het Viertal] voor eeuwig.’

Men zegt dat Hū mannelijk is en JAH vrouwelijk; samen vormen ze de יהוה אחד, d.w.z. één JHVH. Eén, maar met een mannelijk-vrouwelijke natuur. De shekhinah wordt in de kabbala altijd als vrouwelijk opgevat.³

En ze wordt ook in de exoterische *Purāṇa*’s zo opgevat, want shekhinah is in zo’n geval niets anders dan śakti – het vrouwelijke dubbel of kleed van een god. Zo was het ook bij de eerste christenen; hun heilige geest was vrouwelijk, evenals sophia bij de gnostici. Maar in de transcendentale Chaldeeuse kabbala of het *Boek van de getallen* is ‘shekhinah’ geslachtloos en de zuiverste abstractie, een toestand, zoals nirvāṇa, geen subject of object en niets anders dan een absolute TEGENWOORDIGHEID.

Zo is shekhinah-śakti alleen in de antropomorfistische stelsels (zoals de kabbala nu grotendeels is geworden) vrouwelijk. Als zodanig wordt ze

¹ I. Myer, *Qabbalah, The Philosophical Writings of . . . Ibn Gabirol*, 1888, blz. 174.

² *Op.cit.*, blz. 175.

³ *Op.cit.*

(619)

de duade van Pythagoras, de twee rechte lijnen van het symbool die elkaar nooit snijden, en daarom geen meetkundige figuur vormen, en het symbool van de stof zijn. Als deze duade verenigd is in één basislijn van de driehoek op het lagere gebied (de bovenste driehoek van de sefiroth-boom), komen daaruit de elohim tevoorschijn, of de godheid in de *kosmische* natuur, voor de echte kabbalisten de *laagste* aanduiding, in de *Bijbel* vertaald met 'God' (zie hetzelfde boek en dezelfde bladzijde).¹ Hieruit komen de vonken voort.

De *vonken* zijn de 'zielen', en deze zielen verschijnen volgens onze leer in de drievoudige vorm van monaden (eenheden), atomen, en goden. 'Elk atoom wordt een zichtbare samengestelde eenheid [een molecule], en als de monadische essentie eenmaal tot het gebied van de aardse activiteit is aangetrokken, gaat deze door het mineralen-, planten-, en dierenrijk, en wordt een mens.'² Verder 'komen god, monade, en atoom overeen met geest, denkvermogen, en lichaam (ātman, manas, en sthūlaśarīra) in de mens'. In hun zevenvoudige samenstelling vormen ze de 'hemelse mens' (zie voor laatstgenoemde term de kabbala); zo is de aardse mens een voorlopige weerspiegeling van de hemelse mens. 'De monaden (jīva's) zijn de zielen van de atomen, en beide zijn het weefsel waarmee de chohans (dhyānī's, *goden*) zich bekleden wanneer ze een vorm nodig hebben.'³

Dit slaat op de kosmische en subplanetaire monaden, niet op de superkosmische monas (de monade van Pythagoras), zoals deze in haar synthetische karakter door de pantheïstische peripatetici wordt genoemd. De nu besproken monaden worden vanuit het standpunt van hun individualiteit behandeld als *atomaire zielen*, voordat deze atomen afdalen tot een zuivere aardse vorm. Want deze afdaling in *concrete* stof geeft het punt aan halverwege hun eigen individuele pelgrimstocht. Terwijl ze in het mineralenrijk hun individualiteit verliezen, beginnen ze hier op te klimmen door de zeven toestanden van aardse evolutie tot dat punt waar een nauwe aansluiting wordt bereikt tussen het menselijk en het deva- (goddelijk) bewustzijn. We houden ons nu echter niet bezig met hun aardse gedaanteverwisselingen en lotgevallen, maar met hun leven en gedrag in de ruimte,

¹ Recente boeken zoals *Qabbalah* van Isaac Myer en van S.L. MacGregor Mathers rechtvaardigen onze houding tegenover de jehovistische godheid volkomen. We voeren geen strijd tegen de transcendente, filosofische, en hoog metafysische abstractie van het oorspronkelijke kabbalistische denken – ain-sof-shekhinah-Adam-Kadmon, en alles wat daarop volgt – maar tegen de kristallisatie van al deze in de uiterst onfilosofische, weerzinwekkende, en antropomorfe Jehovah, de androgyne en *eindige* godheid, voor wie aanspraak wordt gemaakt op eeuwigheid, almacht, en alwetendheid. We strijden niet tegen de IDEËLE WERKELIJKHEID, maar tegen de afschuwelijke theologische *schaduw*.

² *Esoterische catechismus*.

³ *Op.cit.*

op gebieden waar het oog van de meest intuïtieve scheikundige en natuurkundige ze niet kan bereiken – tenzij hij sterk helderziende vermogens ontwikkelt.

Het is bekend dat Leibniz verschillende keren heel dicht bij de waarheid kwam, maar hij beschreef de monadische evolutie niet juist, iets waarover men zich niet hoeft te verbazen, omdat hij geen INGEWIJDE, en zelfs geen mysticus, was, maar slechts een heel intuïtieve filosoof. Toch kwam geen psychofysicus ooit dichterbij de esoterische hoofdlijnen van de evolutie dan hij. Deze evolutie – vanuit haar verschillende standpunten gezien, d.w.z. als de *universele* en de *geïndividualiseerde* monade – en de belangrijkste aspecten van de evoluerende energie na de differentiatie – het zuiver spirituele, het verstandelijke, het psychische en het fysieke – kunnen dus worden geformuleerd als een onveranderlijke wet: een afdaling van de geest in de stof, die gepaard gaat met een vooruitgang in de fysieke evolutie; en het weer opstijgen uit de diepten van de stoffelijkheid naar zijn voorafgaande toestand, gepaard gaand met het verdwijnen van concrete vormen en substanties tot aan de LAYA-toestand, of dat wat de wetenschap ‘het nulpunt’ noemt, en nog verder. (620)

Deze toestanden worden – als men eenmaal de geest van de esoterische filosofie heeft begrepen – eenvoudig op grond van logica en analogie absoluut noodzakelijk. De natuurwetenschap, die nu door haar scheikunde-afdeling de onveranderlijke wet van de evolutie van de atomen heeft vastgesteld – vanuit hun ‘protyle’toestand tot die van een fysiek en daarna een scheikundig deeltje (of molecule) – kan deze moeilijk als een algemene wet verwerpen. En zodra ze door haar vijanden – de metafysica en de psychologie¹ – uit haar zogenaamd onaantastbare bolwerken is verdreven, zal ze het moeilijker vinden dan het nu schijnt, om *in de ruimten* van de RUIMTE een plaats te weigeren aan planeetgeesten (goden), elementalen, en zelfs aan de *elementaren* of spookverschijningen, en anderen.

Twee positivisten en materialisten, Figuier en Paul D’Assier, zijn al voor deze logische noodzaak bezweken. Andere en nog grotere wetenschappers zullen in die ‘verstandelijke VAL’ volgen. Ze zullen uit hun stellingen worden verdreven, niet door spiritistische, theosofische, of andere fysieke of zelfs mentale verschijnselen, maar eenvoudig door de enorme *hiaten* en *kloven* die zich dagelijks voor hen openen, en dit zullen blijven doen naarmate de ene ontdekking op de andere volgt, totdat ze ten slotte

¹ Laat het woord ‘psychologie’ de lezer niet door een gedachteassociatie brengen op de hedendaagse zogenaamde ‘psychologen’; hun *idealisme* is een andere naam voor een halsstarrig materialisme, en hun voorgewende monisme is niet meer dan een masker om de leegte van de uiteindelijke vernietiging – zelfs van het bewustzijn – te verbergen. Er wordt hier *spirituele* psychologie bedoeld.

door de overweldigende golf van het gewone gezonde verstand van hun stuk zullen worden gebracht.

Hier is een voorbeeld: de nieuwste ontdekking van prof. Crookes, die hij protyle heeft genoemd. In de 'Notes on the Bhagavad Gita', door een van de beste metafysici en Vedānta-geleerden van India,¹ maakt de schrijver, terwijl hij voorzichtig verwijst naar 'occulte zaken' in dat edele Indiase esoterische boek, een opmerking die zowel te denken geeft als juist is. Hij zegt:

(621) *Het is niet nodig dat ik inga op de details van de evolutie van het zonnestelsel zelf. U kunt u enigszins een denkbeeld vormen van de manier waarop de verschillende elementen ontstaan uit deze DRIE beginselen waarin MŪLAPRAKRITI is gedifferentieerd [de driehoek van Pythagoras], door de lezing te bestuderen die prof. Crookes onlangs heeft gehouden over de zogenaamde elementen van de moderne scheikunde. Deze lezing zal u enig idee geven over de manier waarop deze elementen voortkomen uit viśvānara², het meest objectieve van deze drie beginselen, dat de plaats schijnt in te nemen die in de lezing door de protyle wordt ingenomen. Afgezien van een paar details schijnt deze lezing een overzicht te geven van de theorie van de fysieke evolutie op het gebied van viśvānara, en ze is, voor zover ik weet, de beste benadering VAN DE WERKELIJKE OCCULTE THEORIE over dit onderwerp die door een hedendaagse onderzoeker is gemaakt.*

Deze woorden zullen door elke oosterse occultist worden herhaald en goedgekeurd. Veel uit de lezingen van prof. Crookes is al in hfst. 12 van deze appendices geciteerd. Daarna heeft hij weer een lezing gehouden, over het 'ontstaan van de elementen',³ die even opmerkelijk is als de eerste, en nog een derde. Hier vinden we bijna een bevestiging van de leringen van de esoterische filosofie over het verloop van de oorspronkelijke evolutie. Deze beschrijving door een vooraanstaand wetenschapper en specialist in de scheikunde⁴ vormt in feite de beste benadering van de geheime leer die mogelijk was zonder monaden en atomen op de leringen van de zuivere transcendente metafysica toe te passen, en zonder hun verbinding en wisselwerking met 'goden en intel-

¹ T. Subba Row, *The Theosophist*, febr. 1887, blz. 308.

² 'Viśvānara is niet alleen de gemanifesteerde objectieve wereld, maar is nu net de fysieke basis [de horizontale lijn van de driehoek] waaruit de hele objectieve wereld tot bestaan komt.' En dit is de kosmische duade, de androgyne substantie. Pas daarachter is de werkelijke protyle.

³ Door W. Crookes, FRS, VPCS, gehouden in het 'Royal Institution' in Londen, op vrijdag 18 februari 1887.

⁴ Hoe waar dit is, zal pas volledig worden aangetoond wanneer zijn ontdekking van stralende stof meer duidelijkheid zal hebben gegeven over de werkelijke bron van het licht, en alle tegenwoordige speculaties zal hebben omvergeworpen. Een betere bekendheid met de stralen van het *noorderlicht* kan bijdragen tot het erkennen van deze waarheid.

ligente bewuste monaden'. Maar de scheikunde volgt nu een stijgende lijn, dankzij een van haar grootste Europese vertegenwoordigers. Ze kan onmogelijk terugkeren naar de tijd waarin het materialisme haar *sub*-elementen als volstrekt enkelvoudige en homogene stoffen beschouwde, die het in zijn blindheid tot de rang van elementen had verheven. Het masker is er te handig afgerukt om enige angst voor een nieuwe vermomming te laten bestaan. En na jaren van pseudologie, van bastaard-moleculen die pronkten met de naam van elementen, waarachter en waarbuiten er niets dan een leegte kon zijn, vraagt deze bekende professor in de scheikunde zich nogmaals af:

Wat zijn deze elementen, waar komen ze vandaan, wat is hun betekenis? . . . Deze elementen verwarren ons bij ons onderzoek, verbijsteren ons bij onze speculaties, en achtervolgen ons zelfs in onze dromen. Ze strekken zich voor ons uit als een onbekende zee – die ons bespot en misleidt, en die mompelt over vreemde onthullingen en mogelijkheden.¹

De erfgenamen van de oorspronkelijke openbaringen hebben deze (622) 'mogelijkheden' in elke eeuw onderwezen, maar hebben nooit een eerlijk gehoor gevonden. De waarheden die Kepler, Leibniz, Gassendi, Swedenborg, e.a., door inspiratie zijn ingegeven, werden altijd in de een of andere vooraf bepaalde richting vermengd met hun eigen speculaties – en daardoor verminkt. Maar nu is een van de grote waarheden doorgedrongen tot een eminente professor van de moderne exacte wetenschap, en hij verkondigt onbevreesd als een basisaxioma dat de wetenschap tot dusver geen kennis heeft van de *werkelijke* enkelvoudige elementen. Want prof. Crookes deelt zijn toehoorders mee:

Als ik zeg dat onze algemeen aanvaarde elementen NIET enkelvoudig en oorspronkelijk zijn, dat ze *niet* door toeval zijn ontstaan en *niet* op een willekeurige en mechanische manier zijn geschapen, maar zijn ontwikkeld uit eenvoudiger stoffen – of misschien wel uit één enkele soort stof – dan geef ik slechts formeel uiting aan een opvatting die al enige tijd bij de wetenschap 'in de lucht' hangt. Scheikundigen, natuurkundigen, en filosofen van grote verdienste geven nadrukkelijk als hun mening te kennen dat de (ongeveer) zeventig elementen van onze leerboeken niet de zuilen van Hercules zijn die we nooit mogen hopen te passeren. . . . Zowel nu als in het verleden zijn filosofen – mensen die beslist niet in een laboratorium hebben gewerkt – langs een andere weg tot dezelfde opvatting gekomen. Zo geeft Herbert Spencer als zijn overtuiging dat 'de atomen van de scheikunde worden voortgebracht uit de werkelijke of fysische atomen door evolutieprocessen die plaatsvinden onder omstandigheden die de scheikunde nog niet kon teweegbren-

¹ W. Crookes, 'The genesis of the elements', *The Chemical News*, feb. 1887, blz. 83.

gen'. . . En een dichter is de filosoof vóór geweest. Doordrongen van de evolutiegedachte laat Milton de aartsengel Rafaël tegen Adam zeggen dat de Almachtige had geschapen

'Eén eerste stof, volledig
Toegerust met verschillende vormen en graden
Van substantie.'¹

(623) Deze gedachte zou bij de wetenschap niettemin gekristalliseerd 'in de lucht' zijn blijven hangen, en misschien in nog geen jaren zijn afgedaald naar de zware atmosfeer van het materialisme en de niet-ingewijde stervelingen, als prof. Crookes haar niet moedig en onbevreesd tot haar enkelvoudige elementen had teruggebracht, en zo in het openbaar onder de aandacht van de wetenschap had gebracht. 'Een denkbeeld', zegt Plutarchus, 'is een onlichamelijk *wezen*, dat niet op zichzelf bestaat, maar gestalte en vorm geeft aan vormloze stof, en *de oorzaak van haar manifestatie wordt*.'² De omwenteling die door Avogadro in de oude scheikunde werd teweeggebracht, vormde de eerste bladzijde in het boek van *de nieuwe scheikunde*. Crookes heeft nu de tweede bladzijde omgeslagen, en wijst moedig op *wat de laatste bladzijde zou kunnen zijn*. Want zodra de protyle wordt aanvaard en erkend – *zoals het geval was met de onzichtbare ether, omdat beide logische en wetenschappelijke noodzakelijkheden zijn* – zal de scheikunde feitelijk hebben opgehouden te bestaan: ze zal opnieuw verschijnen in haar reïncarnatie als de *nieuwe alchemie*, of METACHEMIE. Over enige tijd zal blijken dat de ontdekker van de stralende stof ertoe heeft bijgedragen dat de oude Indo-Europese boeken over het occultisme, en zelfs de *Veda's* en de *Purāṇa's*, in het gelijk worden gesteld. Want wat zijn de gemanifesteerde 'moeder', de 'vader-zoon-echtgenoot' (Aditi en Daksha, een vorm van Brahmā, als scheppers), en de 'zoon' – de drie 'eerstgeborenen' – anders *dan eenvoudig waterstof, zuurstof*, en dat wat in zijn aardse manifestatie *stikstof* wordt genoemd? Zelfs de exoterische beschrijvingen van de 'eerstgeboren' triade geven alle kenmerken van deze drie *gassen*. Priestley, de 'ontdekker' van zuurstof, of van dat wat in de vroegste oudheid bekend was!

Toch wordt zelfs in de exoterische boeken van de hindoes vooruitgelopen op alle oude, middeleeuwse, en hedendaagse dichters en filosofen. Het plenum van de stof van Descartes, gedifferentieerd in deeltjes; het *ethische fluïdum* van Leibniz en het 'oorspronkelijke fluïdum' van Kant dat in zijn elementen is opgelost; de zonnewerveling en de wervelingen van sterrenstelsels van Kepler; kortom, vanaf de wervelingen van elementen, in

¹ *Paradise Lost*, 5:472-4. Crookes, *Op.cit.*

² *Ethica*, Over meningen van filosofen, boek 1, hfst. 10.

gang gezet door het universele denkvermogen, zoals bij Anaxagoras, tot Galileo, Torricelli, en Swedenborg, en na hen tot de meest recente speculaties van Europese mystici toe – dit alles is te vinden in de hymnen en mantra's van de hindoes aan de 'goden, monaden, en atomen' in hun totaliteit, want ze zijn onscheidbaar. In de esoterische leringen zijn de meest transcendente denkbeelden over het heelal en zijn geheimen, en de (schijnbaar) meest materialistische beschouwingen met elkaar in overeenstemming gebracht, omdat deze wetenschappen het hele terrein van de evolutie van geest tot stof omvatten. Zoals een Amerikaanse theosoof verklaarde: 'De monaden [van Leibniz] kunnen vanuit het ene gezichtspunt *kracht* worden genoemd en vanuit het andere, *stof*. Voor de occulte wetenschap zijn *kracht* en *stof slechts twee kanten van dezelfde SUBSTANTIE*.'¹

Laat de lezer deze 'monaden' van Leibniz eens in gedachten houden – elke monade is een levende spiegel van het heelal, en weerspiegelt elke andere – en deze opvatting en omschrijving vergelijken met bepaalde door Sir William Jones vertaalde Sanskrietstanza's (śloka's), waarin wordt gezegd dat de scheppende bron van het goddelijk denkvermogen 'verborgen in een sluier van dichte duisternis, *spiegels van de atomen* van de wereld vormde, en *een weerspiegeling van zijn eigen gezicht op elk atoom wierp*'.

Wanneer prof. Crookes dus verklaart: 'Als we kunnen laten zien hoe de zogenaamde scheikundige elementen misschien zijn voortgebracht, zullen we een enorm tekort in onze kennis van het heelal kunnen aanvullen',² dan ligt het antwoord klaar. De theoretische kennis ligt besloten in de esoterische betekenis van elke hindoeïkosmogonie in de *Purāṇa*'s; het praktische bewijs daarvan is in handen van degenen die, behalve door heel weinigen, in deze eeuw niet zullen worden erkend. De wetenschappelijke mogelijkheden van verschillende ontdekkingen, die de exacte wetenschap onverbiddelijk moeten leiden tot het aanvaarden van oosterse occulte opvattingen, die al het vereiste materiaal bevatten om die 'tekorten' aan te vullen, zijn tot dusver aan de genade van het hedendaagse materialisme overgeleverd. Alleen door te werken in de richting die door prof. Crookes is ingeslagen, is er enige hoop op erkenning van enkele tot dusver occulte waarheden. (624)

Intussen kan iemand die ernaar verlangt een glimp op te vangen van een praktische schets van de evolutie van de oorspronkelijke stof – die, terwijl deze zich scheidt en differentieert onder de impuls van de cyclische wet, zich verdeelt in een zevenvoudige gradatie van SUBSTANTIE (vanuit een algemeen gezichtspunt) – het best de platen bestuderen die horen bij de lezing

¹ C.H.A. Bjerregaard, 'The elementals, the elementary spirits', *The Path*, New York, jan. 1887, blz. 297-8.

² *The Chemical News*, feb. 1887, blz. 83.

van Crookes, 'The genesis of the elements', en over enkele passages van de tekst goed nadenken. In een daarvan zegt hij:

Onze denkbeelden over een scheikundig element hebben zich uitgebreid. Tot dusver heeft men een molecule opgevat als een samenvoeging van twee of meer atomen, en men heeft geen aandacht besteed aan het bouwplan op basis waarvan deze atomen zijn samengevoegd. We mogen aannemen dat de structuur van een scheikundig element ingewikkelder is dan tot dusver werd verondersteld. Tussen de moleculen waarmee we gewoonlijk bij scheikundige reacties werken en de oorspronkelijke atomen zoals die eerst werden gevormd, komen kleinere moleculen of samenvoegingen van fysieke atomen voor; en verder verschillen de sub-moleculen van elkaar, naar gelang van de plaats die ze innamen in de yttrium-structuur.

Misschien kan deze hypothese worden vereenvoudigd als we ons voorstellen dat yttrium wordt weergegeven door een vijfshillingstuk. Ik heb het door scheikundige ontleding verdeeld in vijf afzonderlijke shillings, en ik stel vast dat deze shillings niet elkaars evenbeeld zijn, maar, evenals de koolstofatomen in een benzolring, het stempel dragen van hun plaats 1, 2, 3, 4, 5. . . . Als ik mijn shillings in de smeltkroes werp of ze scheikundig oplos, verdwijnt het muntstempel en blijken ze allemaal zilver te zijn.¹

(625) Dit zal met alle atomen en moleculen het geval zijn als ze zich hebben losgemaakt van hun samengestelde vormen en lichamen – wanneer pralaya begint. Draai de zaak om, en stel u de dageraad van een nieuw manvantara voor. Het zuivere 'zilver' van het opgenomen materiaal zal zich opnieuw scheiden in SUBSTANTIE, die 'goddelijke essenties' zal voortbrengen, waarvan de 'beginselen'² de oorspronkelijke elementen, de sub-elementen, de fysieke energieën en de subjectieve en objectieve stof zijn; of, zoals deze worden samengevat – GODEN, MONADEN, en ATOMEN. Als we de metafysische of transcendente kant van het vraagstuk even buiten beschouwing laten – en afzien van de bovenzinnelijke en intelligente wezens en entiteiten waarin de kabbalisten en christenen geloven – en ons richten op de theorie van de evolutie van het atoom, dan blijken de occulte leringen nog steeds te worden bevestigd door de exacte wetenschap en door wat deze erkent, tenminste voor zover het de veronderstelde 'enkelvoudige' elementen betreft, die nu plotseling zijn gedegradеerd tot arme en verre verwanten – zelfs geen achterneven van laatstgenoemde. Want prof. Crookes zegt:

Tot dusver heeft men aangenomen dat als het atoomgewicht van een metaal, vastgesteld door verschillende waarnemers die van verschillende verbindingen uitgingen, altijd constant bleek te zijn . . . , zulke metalen dan moeten worden

¹ Crookes, *Op.cit.*, blz. 86.

² Deze komen op kosmische schaal overeen met geest, ziel-denkvermogen, leven, en de drie *voertuigen* – de astrale, de māyāvische, en de fysieke lichamen (van de mensheid), welke indeling ook wordt gemaakt.

gerangschikt onder de enkelvoudige of elementaire stoffen. We vernemen nu . . . dat dit niet langer het geval is. We hebben hier opnieuw wielen binnen wielen. Gadolinium is geen element maar een verbinding. . . . We hebben aangetoond dat yttrium een samenstelling is van vijf of meer nieuwe bestanddelen. En wie zal durven tegenspreken dat elk van deze bestanddelen, indien dit op een andere manier wordt aangepakt, en indien het resultaat wordt onderworpen aan een gevoeliger en diepergaande proef dan die met de stralende stof, nog verder deelbaar kan zijn? Waar is dan het echte, uiteindelijke element? Naarmate we het naderen, wijkt het terug zoals de verlokkende luchtspiegelingen van meren en bosjes die een vermoeide en dorstige reiziger in de woestijn ziet. Moeten we bij onze zoektocht naar waarheid zo worden misleid en teleurgesteld? Zelfs het denkbeeld van een element als iets absoluut oorspronkelijks en ondeelbaars, schijnt steeds minder zeker te worden.¹

In *Isis ontsluit* (1:541) zeiden we dat ‘het mysterie van de eerste schepping, dat altijd de wanhoop van de wetenschap was, onpeilbaar is, tenzij zij [de wetenschappers] de leer van de hermetici aannemen. *Ze zullen het voetspoor van de hermetici moeten volgen.*’ Onze voorspelling begint uit te komen.

Maar er is een middenweg tussen Hermes en Huxley. Laten de wetenschappers slechts tot halverwege een brug slaan, en ernstig nadenken over de theorieën van Leibniz. We hebben aangetoond dat *onze* theorieën over de evolutie van atomen – waarvan de uiteindelijke vorming tot samengestelde scheikundige moleculen tot stand komt in onze aardse werkplaatsen binnen de dampkring van de aarde en nergens anders – vreemd genoeg overeenkomen met de evolutie van atomen zoals die op de platen van Crookes is te zien. We hebben al verschillende keren in dit boek meegedeeld dat Mārtāṇḍa (de zon) zich samen met zijn zeven kleinere broers had geëvolueerd en verdicht vanuit de schoot van zijn moeder (Aditi); die schoot is de prima MATER-ia – de oorspronkelijke protyle van Crookes. De esoterische leer verkondigt het bestaan van ‘een voorafgaande vorm van energie, met periodieke cyclussen van eb en vloed, van rust en activiteit’² – en zie nu hoe een vooraanstaand wetenschapper de wereld vraagt om dit als een van zijn vooronderstellingen te aanvaarden. We hebben laten zien dat de ‘moeder’ vurig en heet was, en geleidelijk koel en stralend werd, en de tweede vooronderstelling van diezelfde wetenschapper – die een *wetenschappelijke noodzaak* schijnt te zijn – is ‘een inwendig proces dat verwant is aan afkoeling, en dat zich langzaam in de protyle voltrekt’.³ De occulte wetenschap leert dat ‘de moeder’ zich in de oneindigheid (tijdens pralaya) uitstrekt als

¹ Crookes, *Op.cit.*, blz. 95.

² *Op.cit.*, blz. 97.

³ *Op.cit.*, blz. 97.

(626) de grote diepte, de ‘*droge* wateren van de ruimte’, volgens de eigenaardige uitdrukking in de *Catechismus*, en pas *nat* wordt na het zich losmaken, en na het bewegen over haar oppervlak, door Nārāyaṇa, de ‘geest die de onzichtbare vlam is, die nooit brandt, maar alles in brand zet wat ze aanraakt, en die daaraan leven en ontwikkeling schenkt’.¹

En nu zegt de wetenschap ons dat ‘het eerstgeboren element . . . dat het nauwst verwant is aan protyle . . . *waterstof* [zou zijn] . . . die een tijdlang de enige bestaande vorm van stof’² in het heelal zou zijn geweest. Wat zegt de *oude* wetenschap? Deze antwoordt: juist, maar we zouden waterstof en zuurstof (die door incubatie het vuur van het leven in de ‘moeder’ brengt) in de *prekosmische* en zelfs voor-geologische tijdperken, de *geest* noemen, het noumenon van dat wat in zijn grofste vorm op aarde zuurstof en waterstof en stikstof wordt. Hierbij is stikstof niet van goddelijke oorsprong, maar slechts een op aarde ontstaan cement om andere gassen en vloeistoffen te binden, en om als een spons te dienen die de adem van het LEVEN – zuivere lucht³ – in zich draagt. Vóór deze *gassen* en vloeistoffen worden wat ze in *onze* dampkring zijn, zijn ze interstellaire ether; nog eerder en op een *dieper* liggend gebied zijn ze iets anders en zo tot in het oneindige. De eminente geleerde moet een occultiste vergeven dat ze hem zo uitvoerig citeert, maar dat zijn de gevolgen voor een lid van de Royal Society die het gebied van het allerheiligste van de occulte mysteriën zo dicht nadert dat hij de verboden grens in feite overschrijdt.

Maar het is tijd om de moderne natuurwetenschap te verlaten en te kijken naar de psychologische en metafysische kant van het onderwerp. We zouden alleen willen opmerken dat aan de ‘twee heel redelijke vooronderstellingen’ – die de eminente spreker nodig heeft ‘om iets op te vangen van enkele geheimen die zo diep verborgen liggen’ achter ‘de deur van het onbekende’ – een derde zou moeten worden toegevoegd⁴ om die deur te laten bezwijken; namelijk de vooronderstelling dat de beschouwingen van Leibniz stevig gefundeerd zijn op feiten en waarheden. Het bewonderenswaardige en doordachte overzicht van deze beschouwingen – zoals John Theodore Merz dat geeft in zijn *Leibniz* – bewijst hoe dicht hij in zijn *Monadologie* de verborgen geheimen van de esoterische theogonie is genaderd. En toch is die

¹ ‘De Heer is een verterend vuur’ (*Deut.* 4:24). ‘In hem was het *leven*, en het leven was het licht van de mensen’ (*Joh.* 1:4).

² Crookes, *Op.cit.*, blz. 97.

³ Die, als deze ALCHEMISTISCH wordt gescheiden, de geest van het leven, en zijn elixer, zou opleveren.

⁴ In de eerste plaats de vooronderstelling dat er in de natuur niet zoiets bestaat als *anorganische* substanties of stoffen. Stenen, mineralen, rotsen, en zelfs scheikundige ‘atomen’ zijn eenvoudig organische eenheden in diepe lethargie. Hun coma heeft een einde, en hun inertie wordt activiteit.

filosoof bij zijn beschouwingen nauwelijks hoger gestegen dan de eerste gebieden, de lagere beginselen van het kosmische grote geheel. Zijn theorie verheft zich niet tot grotere hoogten dan die van het *gemanifesteerde* leven, van zelfbewustzijn en intelligentie, en laat de gebieden van de oudere mysteries van het ontstaan van de kosmos onaangeroerd, omdat zijn etherische fluïdum postplanetair is.

Maar deze derde vooronderstelling zal door de hedendaagse wetenschappers moeilijk worden aanvaard; evenals Descartes zullen ze de voorkeur eraan geven zich te beperken tot de eigenschappen van uiterlijke dingen, die, zoals uitgebreidheid, het verschijnsel van beweging niet kunnen verklaren, in plaats van deze beweging als een onafhankelijke kracht te aanvaarden. Ze zullen in deze generatie nooit anti-Cartesiaans worden; ook zullen ze niet erkennen dat ‘deze eigenschap ‘inertie’ geen zuiver meetkundige eigenschap is, en dat deze wijst op het bestaan van iets in uiterlijke lichamen dat niet alleen maar uitgebreidheid is’.¹ Dit is de opvatting van Leibniz, volgens de analyse van Merz, die eraan toevoegt dat hij dit *iets* kracht noemde, en beweerde dat uiterlijke dingen zijn toegerust met kracht, en dat deze dingen een substantie moeten hebben om de dragers van die kracht te kunnen zijn, want ze zijn geen levenloze en inerte massa’s, maar de centra en dragers van vorm; een zuiver esoterische bewering, omdat *kracht* bij Leibniz een *actief* beginsel is, zodat de verdeling tussen geest en stof bij deze conclusie verdwijnt. Maar: (627)

Het wiskundige en dynamische onderzoek van Leibniz zou in het brein van een zuiver wetenschappelijk onderzoeker niet tot hetzelfde resultaat hebben geleid. Leibniz was geen beoefenaar van de wetenschap in de moderne zin van het woord. Was hij dat wel geweest, dan zou hij misschien het begrip energie hebben uitgewerkt, en de denkbeelden ‘kracht’ en ‘mechanische arbeid’ wiskundig hebben omschreven, en hij zou tot de conclusie zijn gekomen dat het zelfs voor zuiver wetenschappelijke doeleinden wenselijk is kracht niet als een oorspronkelijke grootheid te zien, maar als een grootheid die is afgeleid van een andere variabele.

Maar, gelukkig voor de waarheid:

Leibniz was een filosoof; en als zodanig had hij bepaalde basisbeginselen, waardoor hij een voorkeur kreeg voor bepaalde conclusies, en zijn ontdekking dat uiterlijke dingen substanties zijn die kracht bezitten, werd onmiddellijk gebruikt om deze beginselen toe te passen. Een van deze beginselen was de wet van de continuïteit, de overtuiging dat de hele wereld een samenhangend geheel vormt, en dat er geen onoverbrugbare hiaten en kloven zijn. De tegenstelling tussen uitgebreidheid bezittende en denkende substanties was voor hem ondraaglijk. De definitie

¹ J.Th. Merz, *Leibniz*, 1884, blz. 140-1.

van de uitgebreidheid bezittende substanties was al onhoudbaar geworden: het was vanzelfsprekend dat een soortgelijk onderzoek werd ingesteld naar de definitie van het denkvermogen, de denkende substantie.¹

De indelingen die Leibniz heeft gemaakt, hoe onvolledig en gebrekkig ze vanuit het standpunt van het occultisme ook zijn, tonen een geest van metafysische intuïtie die geen enkele wetenschapper – Descartes niet, zelfs Kant niet – ooit heeft bereikt. Voor Leibniz bestond er altijd een oneindige gradatie van het denken. Maar een klein gedeelte van de inhoud van onze gedachten, zei hij, verheft zich tot de helderheid van bewuste waarneming, ‘tot het licht van volmaakt bewustzijn’. Veel gedachten blijven verward of duister, in de toestand van ‘gewaarwording’; maar ze zijn er. Descartes ontzegde het dier een ziel, Leibniz schonk (evenals de occultisten) ‘de hele schepping verstandelijk leven, dat volgens hem in oneindig veel gradaties kan voorkomen’.² En, zoals (628) Merz terecht opmerkt,

dit verruimde onmiddellijk het gebied van het verstandelijk leven, terwijl het de tegenstelling tussen *bezielde* en *onbezielde* stof tenietdeed; het deed nog meer – het werkte terug op het begrip stof, de uitgebreidheid bezittende substantie. Want het werd duidelijk dat uiterlijke of stoffelijke dingen de eigenschap uitgebreidheid alleen voor onze zintuigen hebben, niet voor ons denkvermogen. Om meetkundige figuren te kunnen berekenen, moet de wiskundige deze verdelen in een oneindig aantal oneindig kleine stukjes, en de natuurkundige stelt geen grens aan de deelbaarheid van de stof in atomen. Het volume waarmee uiterlijke dingen de ruimte schijnen te vullen, is een eigenschap die ze slechts hebben verkregen door de grofheid van onze zintuigen. . . . Leibniz volgde deze redenering tot op zekere hoogte, maar hij kon niet berusten in de veronderstelling dat stof uit een eindig aantal heel kleine deeltjes is samengesteld. Zijn wiskundige geest dwong hem de redenering tot in het oneindige door te voeren. En waartoe leidde dit voor de atomen? Ze verloren hun uitgebreidheid en ze behielden alleen hun weerstandsvermogen; ze waren de krachtcentra. Ze werden teruggebracht tot wiskundige punten . . . maar al was hun uitgebreidheid in de ruimte nul, *hun innerlijke leven was des te voller*. Terwijl Leibniz aannam dat innerlijk bestaan, zoals dat van het menselijk denkvermogen, een nieuwe dimensie is, geen meetkundige maar een metafysische dimensie . . . en nadat hij de meetkundige uitgebreidheid van de atomen tot nul had teruggebracht, voorzag hij deze van een oneindige uitgebreidheid in de richting van hun metafysische dimensie. Nadat het denkvermogen ze in de wereld van de ruimte uit het oog heeft verloren, moet het als het ware in een metafysische wereld duiken om de

¹ *Op.cit.*, blz. 141-2.

² *Op.cit.*, blz. 142.

werkelijke essentie te vinden en te begrijpen van dat wat in de ruimte alleen maar een wiskundig punt schijnt te zijn. Zoals een kegel zijn top in één punt heeft, en een loodlijn een horizontaal vlak slechts in één wiskundig punt snijdt, maar zich oneindig naar boven en naar beneden kan uitstrekken, zo bestaan de essenties van *werkelijke dingen* slechts als een punt in deze fysieke wereld van de ruimte; maar ze hebben een oneindige diepte van innerlijk leven in de metafysische wereld van het denken.¹

Dit is de geest, de ware wortel van de occulte leer en het occulte denken. De ‘geest-stof’ en de ‘stof-geest’ strekken zich *in de diepte* oneindig ver uit, en onze essentie van de *werkelijke* dingen ligt, evenals ‘de essentie van de dingen’ van Leibniz, *in de zevende diepte*; terwijl de *onwerkelijke* en grove stof van de wetenschap en van de uiterlijke wereld aan de laagste kant van onze zintuigen ligt. De occultist kent de waarde of waardeloosheid van laatstgenoemde.

We moeten de lezer nu het essentiële verschil laten zien tussen het stelsel van Leibniz² en dat van de occulte filosofie, zover het de monaden betreft; dit kan men doen aan de hand van zijn *Monadologie*. Men kan terecht zeggen dat als de stelsels van Leibniz en Spinoza met elkaar in overeenstemming werden gebracht, de essentie en de geest van de esoterische filosofie tevoorschijn zouden komen. Uit de botsing van deze twee treden – in tegenstelling tot het stelsel van Descartes – de waarheden van de oude leer naar voren. Beiden bestreden de metafysica van Descartes. Zijn denkbeeld van de tegenstelling van twee substanties – uitgebreidheid en het denken – die radicaal van elkaar verschillen en onderling niet herleidbaar zijn, was voor hen te willekeurig en te weinig filosofisch. Leibniz maakte daarom van de twee substanties van Descartes twee eigenschappen van één universele eenheid, waarin hij God zag. Spinoza erkende maar één universele ondeelbare substantie, één absoluut AL, zoals parabrahman. Leibniz daarentegen onderscheidde het bestaan van een veelheid van substanties. Voor Spinoza bestond slechts het ENE; voor Leibniz een oneindig aantal wezens, *uit* en *in* het Ene. Hoewel dus beiden maar één *werkelijke entiteit* erkenden, maakte Spinoza deze onpersoonlijk en ondeelbaar, terwijl Leibniz zijn *persoonlijke* godheid verdeelde in een aantal goddelijke en halfgoddelijke wezens. Spinoza was een *subjectieve*, Leibniz een *objectieve* pantheïst; maar beiden waren met hun intuïtieve inzichten grote filosofen. (629)

Als deze twee leringen werden verenigd en elk door de andere werd verbeterd – en als vóór alles de ene werkelijkheid werd ontdaan van haar

¹ *Op.cit.*, blz. 142-4.

² Leibniz was van Slavische afkomst, hoewel Duitser van geboorte.

persoonlijkheid – dan zou het resultaat een ware geest van esoterische filosofie bevatten; de onpersoonlijke, eigenschaploze, absolute goddelijke essentie die *geen* ‘wezen’ is, maar de wortel van al het zijn. Trek in gedachten een scherpe scheidslijn tussen die altijd onkenbare essentie en de altijd onzichtbare, maar begrijpelijke tegenwoordigheid (*mūlaprakriti*), of *shekinah*, van *waarachter en waardoorheen* het geluid van het ‘woord’ trilt, en waaruit de talloze hiërarchieën voortkomen van intelligente ego’s, van bewuste en halfbewuste, *waarnemende* en *bewust waarnemende* wezens, waarvan de essentie geestkracht is, waarvan de substantie de elementen zijn en waarvan de lichamen (indien nodig) de *atomen* zijn, en dan heeft u onze leer. Want, zegt Leibniz, ‘omdat het oorspronkelijke element van elk stoffelijk voorwerp kracht is – die geen enkele van de eigenschappen van de [*objectieve*] stof heeft – kan men erover nadenken, maar ze kan nooit een object zijn waarvan een voorstellingsvermogen zich een beeld kan vormen’.¹ Dat wat voor hem het oorspronkelijke en uiteindelijke element in elk lichaam en object vormde, waren dus niet de stoffelijke atomen of moleculen, die noodzakelijk meer of minder uitgebreid zijn, zoals die van Epicurus en Gassendi, maar, zoals Merz aantoonde, onstoffelijke en metafysische atomen, ‘wiskundige punten’; of *werkelijke zielen* – zoals Henri Lachelier (professeur agrégé de philosophie), zijn Franse uitgever, verklaart. ‘Wat buiten ons absoluut bestaat, zijn zielen waarvan de essentie kracht is.’²

(630) De *werkelijkheid* in de gemanifesteerde wereld bestaat dus bij wijze van spreken uit *eenheden die één zijn*, onstoffelijk (vanuit ons standpunt) en oneindig. Deze noemt Leibniz ‘monaden’, de oosterse filosofie ‘jiva’s’ – en het occultisme geeft er met de kabbalisten en alle christenen verschillende namen aan. Ze geven voor ons, evenals voor Leibniz, ‘uitdrukking aan het heelal’,³ en elk fysiek punt is slechts de verschijningsvorm van het noumenale, metafysische punt. Door zijn onderscheid tussen *waarneming* en *bewuste waarneming* wordt de esoterische leer filosofisch maar vaag weergegeven. Zijn ‘herleide heelallen’, waarvan ‘er evenveel zijn als er monaden zijn’, is de chaotische voorstelling van ons zevenvoudige stelsel met zijn verdelingen en onderverdelingen.

Over de relatie tussen zijn monaden en onze dhyāni-chohans, kosmische geesten, deva’s en elementalen, geven we in het kort de mening weer

¹ *La monadologie*, ed. Henri Lachelier, 1881, blz. 12.

² *Op.cit.*, blz. 12.

³ ‘Het dynamisme van Leibniz’, zegt prof. Lachelier (*Op.cit.*, blz. 13), ‘zou maar weinig problemen opleveren als de monade bij hem een eenvoudig atoom met *blinde kracht* was gebleven. Maar . . .’ Men kan de verbijstering van het hedendaagse materialisme volkomen begrijpen!

van C.H.A. Bjerregaard, een geleerde en bedachtzame theosoof. In een uitstekende lezing ‘Over de elementalen, de elementaire geesten en het verband tussen deze en mensen’, door hem gehouden voor de ‘Theosophical Society of New York’, formuleert Bjerregaard zijn opvatting duidelijk:

Voor Spinoza is de substantie dood en inactief, maar voor de scherpzinnige geest van Leibniz is alles levende activiteit en actieve energie. Met deze opvatting *komt hij oneindig veel dichter bij het Oosten dan iedere andere denker van zijn tijd of na hem*. Zijn ontdekking dat *een actieve energie de essentie van de substantie vormt*, is een beginsel waardoor *hij rechtstreeks in verband kan worden gebracht met de zieners van het Oosten*.¹

En de spreker toont verder aan dat atomen en elementen voor Leibniz *krachtcentra* zijn, of beter gezegd ‘spirituele wezens die door activiteit worden gekenmerkt’, want

de elementaire deeltjes werken niet mechanisch, maar uit een *innerlijk* beginsel. Het zijn onlichamelijke spirituele eenheden [‘substantieel’, maar niet *onstoffelijk* in onze betekenis], waarop veranderingen van buitenaf geen vat hebben, en die niet door een uitwendige kracht kunnen worden vernietigd. De monaden van Leibniz verschillen van atomen in de volgende bijzonderheden, die voor ons heel belangrijk zijn om te onthouden, omdat we anders het verschil tussen elementalen en alleen maar stof niet kunnen zien. Men kan atomen niet van elkaar onderscheiden, ze zijn kwalitatief gelijk; maar de ene monade verschilt kwalitatief van elke andere monade, en elke monade is een wereld op zich. Dit geldt niet voor atomen; ze zijn kwalitatief en kwantitatief volkomen gelijk, en bezitten geen eigen individualiteit.² Verder kan men de atomen [of beter gezegd moleculen] van de materialistische filosofie opvatten als uitgebreidheid bezittend en deelbaar, terwijl de monaden alleen maar metafysische punten zijn en ondeelbaar. Tot slot, de monaden van Leibniz vertegenwoordigen wezens – en dit is een punt

(631)

¹ *The Path*, New York, jan. 1887, blz. 297.

² Leibniz was een *absolute* idealist door te beweren dat ‘stoffelijke atomen in strijd zijn met de rede’ (*Opera philosophica*, editie Erdmann, 1840, deel 1, ‘Système nouveau’, blz. 126). Voor hem was de *stof* eenvoudig een uitbeelding van de monade, hetzij menselijk of atomair. Monaden zijn overal, dacht hij (evenals wij). Zo is de menselijke ziel een monade, en heeft elke cel in het menselijk lichaam haar monade, evenals elke cel in dierlijke, plantaardige, en zelfs in (zogenaamde) *anorganische* lichamen. Zijn *atomen* zijn de moleculen van de wetenschap, en zijn monaden die *enkelvoudige atomen* die de materialistische wetenschap op goed geloof aanneemt, hoewel ze er nooit in zal slagen ze te *ondervragen* – behalve in de verbeelding. Maar Leibniz is nogal tegenstrijdig in zijn opvattingen over monaden. De ene keer omschrijft hij zijn *metafysische punten* en *formele atomen* als *werkelijkheden* die ruimte innemen, een andere keer noemt hij ze zuiver spirituele *denkbeelden*, en daarna kent hij ze weer objectiviteit toe en ziet ze als aggregaten en spreekt over hun onderlinge posities en verbanden.

waarin ze sterk lijken op de elementalen van de mystieke filosofie. Iedere monade weerspiegelt iedere andere. Iedere monade is binnen haar eigen sfeer een levende spiegel van het heelal. Denk hier goed over na, want hiervan hangt de macht af die deze monaden bezitten, en hiervan hangt het werk af dat ze voor ons kunnen doen; terwijl de monaden de wereld weerspiegelen, zijn ze niet alleen maar passieve weerkaatsende instrumenten, maar *uit zichzelf werkend*; ze brengen de beelden uit zichzelf voort, evenals de ziel een droom. In iedere monade kan de adept daarom alles lezen, zelfs de toekomst. Iedere monade of *elementaal* is een spiegel die kan spreken.¹

Op dit punt schiet de filosofie van Leibniz tekort. Er is niet voorzien in, en er wordt ook geen onderscheid gemaakt tussen, de ‘monade van een element’ en die van een hoge planeetgeest, of zelfs de menselijke monade of ziel. Hij gaat zelfs zover dat hij soms eraan twijfelt of ‘God ooit iets anders heeft gemaakt dan monaden of substanties zonder uitgebreidheid’.² Hij onderscheidt monaden en atomen³, omdat, zoals hij herhaaldelijk beweert, ‘lichamen met al hun eigenschappen alleen maar verschijnselen zijn, zoals de regenboog. . . . *Corpora omnia cum omnibus qualitatibus suis non sunt aliud quam phenomena bene fundata, ut iris*’,⁴ maar kort daarna vindt hij hiervoor de oplossing in een substantiële overeenkomst, een bepaalde metafysische band tussen de monaden – *vinculum substantiale*. De esoterische filosofie – die een *objectief* idealisme leert, hoewel ze het objectieve heelal en alles daarin beschouwt als māyā, tijdelijke illusie – maakt een praktisch onderscheid tussen de collectieve illusie, mahāmāyā, vanuit het zuiver metafysische standpunt, en de objectieve relaties tussen verschillende bewuste ego’s daarin, zolang deze illusie duurt. De ingewijde kan daarom de toekomst in een monade van een elementaal lezen, maar hij moet voor dit doel een groot aantal ervan gebruiken, omdat elke monade slechts een deel van het rijk vertegenwoordigt waartoe ze behoort. ‘De monaden zijn niet beperkt wat betreft hun doel, maar wat betreft de verschillende manieren waarop ze kennis hebben van hun doel. Ze zijn alle in een wirwar op weg naar het oneindige, naar het al, maar ze zijn alle beperkt en verschillen in de mate waarin ze duidelijk waarnemen.’⁵ En

¹ Bjerregaard, *Op.cit.*

² *Opera philosophica*, editie Erdmann, 1840, deel 2, ‘Examen des principes du R.P. Malebranche’, blz. 695.

³ De *atomen* van Leibniz hebben in feite alleen de naam gemeen met de atomen van de Griekse materialisten, of zelfs de *moleculen* van de moderne wetenschap. Hij noemt ze *formele* atomen, en vergelijkt ze met de substantiële vormen van Aristoteles. (Leibniz, *Philosophical Works*, vert. G.M. Duncan, 1890, ‘A new system of nature’, blz. 72.)

⁴ *Opera philosophica*, deel 2, ‘Ad des bosses epistolae’, xviii, blz. 680.

⁵ *La monadologie*, §60. Evenals Aristoteles noemt Leibniz de geschapen of *geëma-*

zoals Leibniz uitlegt: ‘Alle delen van het heelal zijn duidelijk vertegenwoordigd in de monaden, *maar sommige worden in de ene monade weerspiegeld, en sommige in een andere.*’¹ Een aantal monaden zou echter tegelijkertijd de gedachten van de twee miljoen inwoners van Parijs kunnen weergeven.

Maar wat zegt de occulte wetenschap hierover, en wat voegt ze eraan toe?

Ze zegt dat wat door Leibniz collectief *monaden* wordt genoemd, ruwweg – en elke onderverdeling even buiten beschouwing latend – kan worden ingedeeld in drie verschillende menigten², die, geteld vanaf de hoogste gebieden, ten eerste bestaan uit ‘goden’, of bewuste, spirituele ego’s: de intelligente architecten die werken volgens het plan van het *goddelijk denkvermogen*. Dan komen de elementalen, of monaden, die collectief en onbewust de grote universele spiegels vormen van alles wat in verband staat met hun respectieve gebieden. Ten slotte de atomen, of stoffelijke moleculen, die op hun beurt worden bezielde door hun *bewust waarnemende* monaden, zoals ook elke cel in een menselijk lichaam wordt bezielde.³ Er zijn menigten van zulke *bezielde* atomen die op hun beurt de moleculen bezielen; een oneindig aantal monaden, of eigenlijke elementalen, en ontelbare spirituele krachten – *zonder monaden*, want het zijn zuivere onlichamelijkheden,⁴ behalve onder bepaalde wetten, wanneer ze een vorm aannemen, *niet noodzakelijkerwijs een menselijke*. Waar komt de substantie vandaan die hen omhult – het zichtbare organisme dat ze rond hun centra

neerde monaden (de elementalen die uit de kosmische geesten of goden zijn voortgekomen) entelechiën – ἑντελέχειαι – en ‘onlichamelijke automata’. (*La monadologie*, §18.)

¹ *Op.cit.*, §61-2.

² Deze ‘ruwe indeling’ in drieën komt in de samenstelling van de mens overeen met *geest, denkvermogen* (of ziel), en *lichaam*.

³ Zie de laatste bladzijden van deel 1.

⁴ Broeder C.H.A. Bjerregaard waarschuwt zijn toehoorders in zijn (al genoemde) lezing om de sefiroth niet te veel als *individualiteiten* te beschouwen, en tegelijkertijd te vermijden er *abstracties* in te zien. ‘We zullen nooit de waarheid bereiken,’ zegt hij, ‘en nog minder de kracht hebben om ons *met die hemelse wezens in verbinding te stellen*, tot dat we terugkeren tot de eenvoud en onbevreesdheid van de vroegste oudheid, toen de mensen vrijelijk met de goden omgingen, en de goden onder de mensen neerdaalden en hen in waarheid en heiligheid leidden’ (*The Path*, januari 1887, blz. 296). ‘Er zijn in de *Bijbel* verschillende aanduidingen voor ‘engelen’, die duidelijk laten zien dat men onder die term veel meer wezens zoals de elementalen van de kabbala en de monaden van Leibniz moet verstaan dan dat wat men er gewoonlijk onder verstaat. Ze worden ‘morgensterren’, ‘vlammende vuren’, de ‘machtigen’ genoemd, en Paulus ziet ze in zijn kosmogonische visioen als ‘vorsten en machten’. Zulke namen sluiten het denkbeeld van persoonlijkheid uit, en we zien ons genoodzaakt ze op te vatten als wezens met een onpersoonlijk bestaan . . . als een *invloed*, een spirituele substantie, of een *bewuste kracht*.’ (*Op.cit.*, februari 1887, blz. 321-2.)

(633) evolueren? De *vormloze* ('arūpa') uitstralingen, die in de harmonie van de universele wil bestaan, en op het gebied van het subjectieve heelal zijn wat we de collectieve of gezamenlijke kosmische wil noemen, verenigen een oneindig aantal monaden – elk de spiegel van haar eigen heelal – en individualiseren zo tijdelijk een onafhankelijk, alwetend en universeel denkvermogen. Door hetzelfde proces van magnetische aggregatie scheppen ze voor zichzelf uit de interstellaire atomen objectieve, zichtbare lichamen. Want atomen en monaden, verenigd of gescheiden, enkelvoudig of samengesteld, zijn vanaf het moment van de eerste differentiatie slechts de lichamelijke, psychische en spirituele *beginselen* van de 'goden' – die zelf de uitstralingen zijn van de oorspronkelijke natuur. Zo verschijnen de hogere planetaire machten voor het oog van de ziener onder twee aspecten: als *invloeden* (het subjectieve aspect), en als mystieke VORMEN (het objectieve aspect), die onder de karmische wet een *tegenwoordigheid* worden, omdat, zoals herhaaldelijk is gezegd, geest en stof één zijn. Geest is stof *op het zevende gebied*; stof is geest op het laagste punt van zijn cyclische activiteit; en beide zijn MĀYĀ.

Atomen worden in het occultisme 'trillingen' genoemd, en collectief ook 'geluid'. Dit is niet in strijd met de wetenschappelijke ontdekking van Tyndall. Hij volgde – op de onderste sport van de ladder van het monadische zijn – het hele verloop van de *atmosferische trillingen*; en dit vormt het *objectieve* deel van het natuurproces. Hij heeft de snelheid van hun beweging en overbrenging gevolgd en vastgelegd; de kracht van hun botsing; hoe ze trillingen veroorzaken in het trommelvlies en hoe ze deze overbrengen op de gehoorsteentjes, enz., totdat de trilling van de gehoorzenuw begint – en dan vindt er een nieuw verschijnsel plaats: de *subjectieve kant* van het proces of de *gewaarwording van geluid*. Neemt hij die waar of ziet hij die? Nee, want zijn specialiteit is om het gedrag van de stof te ontdekken. Maar waarom zou een helderziende het niet zien, een spirituele ziener, van wie het innerlijk oog geopend is en die door de sluier van de stof heen kan zien? De golven en trillingen van de wetenschap worden alle door atomen voortgebracht, die hun moleculen *van binnenuit* tot activiteit brengen. Atomen vullen de oneindigheid van de ruimte, en door hun voortdurende trilling *zijn* ze die BEWEGING die de wielen van het leven eeuwig laat ronddraaien. Die innerlijke activiteit brengt het natuurverschijnsel teweeg dat de wisselwerking van krachten wordt genoemd. Maar aan de oorsprong van elk van die 'krachten' staat het *bewuste* leidende noumenon ervan – engel of god, geest of demon – heersende machten, die toch allemaal dezelfde rol spelen.

Volgens beschrijvingen van zieners – die de beweging van de interstellaire menigten kunnen zien, en ze door helderziendheid in hun evolutie

kunnen volgen – zijn ze verblindend, als maagdelijke sneeuwvlokjes in stralend zonlicht. Ze gaan sneller dan het denken, sneller dan het fysieke oog van een sterveling kan volgen, en zover men dat kan beoordelen bij de enorme snelheid in hun baan, is de beweging cirkelvormig. . . . Als men op een open vlakte of op een bergtop staat, de onmetelijke hemel boven zich ziet en in de oneindigheid van de ruimte om zich heen kijkt, schijnt de hele atmosfeer erdoor te gloeien, en lijkt de lucht geheel doordrenkt met deze verblindende schittering. Soms veroorzaakt de intensiteit van hun beweging flikkeringen, zoals het noorderlicht. De aanblik is zo wonderbaarlijk, dat de ziener, terwijl hij in deze innerlijke werelden staart en de fonkelende punten langs zich heen voelt schieten, vervuld raakt van ontzag bij de gedachte aan andere, nog grotere mysteries, die achter en binnen deze stralende oceaan liggen. (634)

Hoe onvolmaakt en onvolledig deze uiteenzetting over ‘goden, monaden, en atomen’ ook is, we hopen toch dat ten minste enkele onderzoekers en theosofen zullen aanvoelen dat er werkelijk een nauw verband kan zijn tussen de materialistische wetenschap en het occultisme, dat eerstgenoemde aanvult en er de ontbrekende ziel van vormt.

16

Cyclische evolutie en karma

De spirituele evolutie van de *innerlijke*, onsterfelijke mens is een basislering van de occulte wetenschap. Om zich zelfs maar een vage voorstelling van zo’n proces te maken, moet de onderzoeker geloven (a) in het ENE universele leven, onafhankelijk van de stof (of wat de wetenschap als stof beschouwt); en (b) in de individuele intelligenties die de verschillende manifestaties van dit beginsel bezielen. Huxley gelooft niet in ‘levenskracht’, anderen wel. Het boek *As Regards Protoplasm* van dr. J. Hutchison Stirling heeft van deze dogmatische ontkenning niet veel heel gelaten. Prof. Beale heeft ook besloten ten gunste van een levensbeginsel; en uit de lezingen van dr. B.W. Richardson over de ‘zenuw-ether’ is al genoeg geciteerd. De meningen zijn dus verdeeld.

Het ENE LEVEN staat in nauw verband met *de ene* wet die de wereld van het zijn beheerst: KARMA. Exoterisch gezien betekent dit eenvoudig en letterlijk ‘handeling’, of beter gezegd een ‘gevolg-teweegbrengende oorzaak’. Esoterisch gezien betekent het echter met zijn verreikende morele gevolgen iets heel anders. Het is de onfeilbare WET VAN VERGELDING. Men doet vergeefse moeite als men tegen mensen die niets weten over de werkelijke

betekenis, de eigenschappen en het enorme belang van deze eeuwige onveranderlijke wet, zegt dat een theologische definitie van een persoonlijke godheid nooit een beeld kan geven van dit onpersoonlijke, maar toch altijd aanwezige en actieve beginsel. Men kan het ook geen voorzienigheid noemen. Want de voorzienigheid verheugt zich bij de theïsten (in elk geval bij de protestantse christenen) in het bezit van een persoonlijk mannelijk geslacht, terwijl ze bij de rooms-katholieken een vrouwelijke macht is. 'De goddelijke voorzienigheid matigt zijn zegeningen om een betere werking daarvan te verzekeren',¹ zegt Wogan ons. Inderdaad matigt 'hij' ze, iets wat karma, een geslachtloos beginsel, niet doet.

- (635) In de eerste twee afdelingen van dit boek hebben we aangetoond dat bij het eerste trillen van het opnieuw ontstaande leven, svabhavat, 'de veranderlijke uitstraling van de onveranderlijke duisternis die onbewust is in de eeuwigheid', bij elke wedergeboorte van de kosmos overgaat van een passieve toestand in één van intense activiteit; dat het zich differentieert, en dan door middel van die differentiatie begint te werken. Dit werk is KARMA.

De cyclussen zijn ook onderworpen aan de gevolgen die door deze activiteit ontstaan. 'Het ene kosmische atoom wordt zeven atomen op het gebied van de stof, en elk wordt in een energiecentrum omgezet; datzelfde atoom wordt zeven stralen op het gebied van de geest, en de zeven schepende natuurkrachten, die van de wortel-essentie uitstralen . . . volgen, de ene het rechter-, de andere het linkerspad, gescheiden tot het einde van de kalpa, en toch nauw met elkaar verbonden. Wat verenigt ze? KARMA.' De atomen die uit het centrale punt zijn geëmaneerd, emaneren op hun beurt nieuwe energiecentra, die onder de latente adem van fohat hun werk van binnen naar buiten beginnen, en zich vermenigvuldigen tot andere kleinere centra. Deze vormen in de loop van de evolutie en involutie op hun beurt de wortels of oorzaken van nieuwe gevolgen, van werelden en 'mensen-dragende' bollen tot de geslachten, soorten, en klassen van alle *zeven* rijken (waarvan *wij er maar vier kennen*).² Want 'de gezegende werkers hebben in de eeuwigheid thyan-kam ontvangen'.³

'Thyan-kam' is de macht of kennis om de impulsen van de kosmische energie in goede banen te leiden.

De echte boeddhist, die geen 'persoonlijke god' en geen 'vader' en 'schepper van hemel en aarde' erkent, gelooft wel in een *absoluut bewustzijn*, 'ādi-buddhi'; de boeddhistische filosoof *weet* dat er planeet-geesten zijn, de 'dhyāni-chohans'. Maar hoewel hij het bestaan van

¹ Eerw. John Wogan, *Suggestive Thoughts on Religious Subjects*, 1881, blz. 308.

² Zie stanza 6 (deel 1) met Toelichting, blz. 166ev.

³ *Boek met de aforismen van Tsongkhapa*.

‘spirituele levens’ erkent, zijn zelfs deze, omdat ze tijdelijk zijn in de eeuwigheid, volgens zijn filosofie ‘de māyā van de *dag*’, de *illusie* van een ‘dag van Brahmā’, een kort manvantara van 4.320.000.000 jaar. Over het ‘yin-sin’ mogen mensen niet speculeren, want de Heer Boeddha heeft al dat soort vragen streng verboden. Ook al zijn de dhyāni-chohans en alle onzichtbare wezens – de *zeven* centra en hun directe emanaties, de *kleinere* energiecentra – de directe weerspiegeling van het ENE licht, toch staan de mensen ver af van deze wezens, omdat het geheel van de *zichtbare* kosmos bestaat uit ‘uit zichzelf voortgebrachte wezens, de voortbrengselen van karma’. Terwijl ze dus een persoonlijke god opvatten ‘als slechts een enorme schaduw die door de verbeelding van onwetende mensen op de leegte van de ruimte is geworpen’,¹ verkondigen ze dat maar ‘twee dingen [objectief] eeuwig zijn, namelijk ākāśa en nirvāṇa’; en dat deze in werkelijkheid ÉÉN zijn, maar indien verdeeld slechts een māyā. ‘Boeddhisten ontkennen de schepping en kunnen zich geen *schepper* voorstellen.’ ‘Alles is uit ākāśa [of op onze aarde: svabhavat] voortgekomen, gehoorzaamend aan een inherente wet van beweging, en verdwijnt na een bepaalde tijd te hebben bestaan. Er is nog nooit iets uit niets ontstaan.’² (636)

Als men een brahmaan die de Advaita-Vedānta volgt, zou vragen of hij in het bestaan van God gelooft, zal hij hoogstwaarschijnlijk hetzelfde antwoord geven dat ook Jacolliot kreeg: ‘Ikzelf ben God’; een boeddhist (vooral een Singalees) zou eenvoudig lachen en antwoorden: ‘Er is geen God, geen schepping.’ Toch is de basisfilosofie van de Advaita- en die van de boeddhistische geleerden *dezelfde*, en beiden hebben eenzelfde eerbied voor dierlijk leven, want beiden geloven dat elk schepsel op aarde, hoe klein en eenvoudig het ook is, ‘een onsterfelijk deel is van de onsterfelijke stof’ – want stof heeft voor hen een heel andere betekenis dan voor een christen of een materialist – en dat elk schepsel onderworpen is aan karma.

Het antwoord van de brahmaan zou ook zijn opgekomen bij iedere filosoof uit de oudheid, bij iedere kabbalist en gnosticus van vroeger tijden. Het bevat de ware geest van de delfische en kabbalistische geboden, want de esoterische filosofie loste eeuwen geleden het vraagstuk op van wat de mens *was*, *is*, en *zal zijn*; van de oorsprong en de levenscyclus van de mens – eindeloos in zijn duur van opeenvolgende incarnaties of wedergeboorten – en ten slotte van zijn opneming in de bron waaruit hij voortkwam.

¹ *A Buddhist Catechism*, 1887, door H.S. Olcott, voorzitter van de Theosophical Society; vraag 122, blz. 55.

² *Op.cit.*, vraag 123, blz. 56.

Maar we kunnen de natuurwetenschap nooit vragen het raadsel van het verleden, of van de toekomst, van de mens aan ons uit te leggen, want geen enkele filosoof kan ons ook maar zeggen wat de mens is, zoals de fysiologie en de psychologie hem kennen. Omdat men twijfelde of de mens 'een god of een beest' was, brengt men hem nu met laatstgenoemde in verband en leidt men hem van een dier af. Ongetwijfeld kan de taak van het analyseren en classificeren van de mens als een *aards dier* aan de wetenschap worden overgelaten, en de occultisten zijn de eersten om daarvoor eerbied en achting te hebben. Ze erkennen haar bestaansrecht en het bewonderenswaardige werk dat ze verricht, de vooruitgang die in de fysiologie, en zelfs in zekere mate in de biologie, is geboekt. Maar de *innerlijke*, spirituele, psychische, en zelfs morele, aard van de mens kan niet worden overgeleverd aan de genade van een ingeworteld materialisme; want zelfs de hoogste psychologische filosofie van het Westen is door haar huidige onvolledigheid en neiging tot een duidelijk agnosticisme, niet in staat recht te doen aan de innerlijke mens, vooral niet aan zijn hogere vermogens en gewaarwordingen, en aan bepaalde bewustzijnstoestanden. Autoriteiten zoals Mill trekken een dikke streep over de weg naar die bewustzijnstoestanden, en zeggen: 'Tot hier en niet verder zult u gaan.'

Geen enkele occultist zou ontkennen dat de mens – evenals de olifant en de microbe, de krokodil en de hagedis, het grassprietje of het kristal – in zijn fysieke vorming eenvoudig het product is van de evolutiekrachten van de natuur, via een eindeloze reeks transformaties; maar hij stelt de zaak toch anders voor.

(637) Elke mysticus en iedereen die gelooft in een goddelijke ziel komt innerlijk in opstand, niet tegen de zoölogische en antropologische ontdekkingen die gebaseerd zijn op de fossielen van mens en dier, maar alleen tegen de ongepaste conclusies die berusten op vooropgezette meningen, theorieën die zijn aangepast aan bepaalde vooroordelen. De vooronderstellingen kunnen al of niet waar zijn; en omdat sommige van deze theorieën maar een kort leven leiden, moeten de conclusies die de materialistische evolutionisten daaruit trekken altijd eenzijdig zijn. Toch ontvangen de meeste wetenschappers op grond van zo'n heel kortstondig gezag vaak overdreven eerbewijzen, in gevallen waar ze deze het minst verdienen.¹

¹ We verwijzen degenen die deze uitspraak als ongepast of *oneerbiedig* tegenover de erkende wetenschap beschouwen, naar het boek van James Hutchison Stirling *As Regards Protoplasm*. Hierin verdedigt hij een *levensbeginsel tegen* de aanhangers van de moleculaire theorie – Huxley, Tyndall, Vogt, en Co. – en we vragen hun te onderzoeken of het al of niet waar is dat de wetenschappelijke vooronderstellingen misschien niet altijd juist zijn, maar dat ze niettemin worden aanvaard om een hiaat of leemte in een of ander dierbaar materialistisch stokpaardje op te vullen. Bij het bespreken van het protoplasma en de

Als een onderzoeker voor het vraagstuk van de oorsprong en de evolutie van de mens komt te staan, en wil dat de werking van karma bij de periodieke vernieuwingen van het heelal voor hem duidelijker en begrijpelijker wordt, dan moet hij nu met ons de esoterische invloed van de karmische cyclussen op de universele ethiek onderzoeken. De vraag is: hebben die mysterieuze tijdsindelingen, die door de hindoes yuga's en kalpa's, en door de Grieken zo treffend – κύκλος – 'cyclus', ring of cirkel, worden genoemd, enige invloed op, of enig direct verband met, het menselijk leven? Zelfs de exoterische filosofie verklaart dat deze eeuwigdurende tijd-cyclussen altijd, periodiek en doelgericht, in ruimte en eeuwigheid, tot zichzelf terugkeren. Er zijn 'cyclussen van stof'¹ en er zijn 'cyclussen van spirituele evolutie', raciale, nationale, en individuele cyclussen. Kunnen esoterische beschouwingen ons een nog dieper inzicht in de werkingen hiervan verschaffen? (638)

Deze gedachte wordt prachtig onder woorden gebracht in een heel knap wetenschappelijk boek:

De mogelijkheid om zijn begrip uit te breiden tot een coördinatenstelsel dat in tijd en ruimte zoveel verder reikt dan het gebied van de menselijke waarneming, is een feit waaruit het vermogen van de mens blijkt om de beperkingen van de verande-

organen van de mens, zoals 'Huxley die opvat', zegt de schrijver: 'Waarschijnlijk hebben we met betrekking tot enige continuïteit van kracht, vorm, of substantie in het protoplasma genoeg lacunes gezien. Ja, men kan zelfs Huxley zelf citeren als bewijs hiervoor. *Niet zelden erkent hij in zijn artikel een WAARSCHIJNLIJKHEID, waar alleen ZEKERHEID op haar plaats zou zijn.* Hij zegt bijvoorbeeld: 'Het is meer dan waarschijnlijk dat *wanneer* de plantenwereld grondig wordt onderzocht, we *zullen* ontdekken dat alle planten dezelfde krachten bezitten.' *Wanneer een conclusie met beslistheid wordt aangekondigd*, is het nogal teleurstellend als men, zoals hier, hoort dat de *vooronderstellingen nog moeten worden verzameld* [!!] . . . Hier is nog een passage, waarin men ziet dat hij de *poten* onder zijn eigen stoel wegzaagt. Nadat hij ons heeft gezegd dat alle vormen van protoplasma uit koolstof, waterstof, zuurstof en stikstof 'in een heel ingewikkelde verbinding' bestaan, gaat hij verder: 'Aan deze ingewikkelde combinatie, *waarvan de aard nooit nauwkeurig is vastgesteld* [!!], heeft men de naam proteïne gegeven.' Het is duidelijk dat Huxley hier protoplasma en proteïne met elkaar identificeert; en wat over het ene wordt gezegd, is noodzakelijk ook waar voor het andere, en hieruit volgt dat hij toegeeft dat de aard van het protoplasma nooit nauwkeurig werd vastgesteld, en dat zelfs in zijn ogen deze zaak nog onbeslist is. Deze erkenning wordt nog versterkt door de woorden: 'Als we deze term – *proteïne* – met de *voorzichtigheid* gebruiken die strikt genomen voortvloeit uit onze *betrekkelijke onwetendheid* over de dingen waarvoor deze staat' . . . enz. (blz. 33 en 34, als antwoord op Huxley's artikel 'On yeast').

Dit is de eminente Huxley, de koning van de fysiologie en de biologie, van wie is aangetoond dat hij blindemanntje speelt met *vooronderstellingen en feiten*. Wat zouden de 'lagere godheden' van de wetenschap hierna wel niet kunnen doen!

¹ 'The cycles of matter', de naam die prof. Winchell gaf aan een artikel dat hij in 1860 heeft geschreven.

rende en instabiele stof te overstijgen, en om zijn superioriteit boven alle onbestendige en vergankelijke bestaansvormen te bevestigen. *De opeenvolging van gebeurtenissen*, en het onderlinge verband van gelijktijdig bestaande dingen, *vertoont een bepaalde orde*, waar het denkvermogen van de mens greep op krijgt; en met deze als leidraad beweegt hij zich voorwaarts of achteruit door lange tijdperken van de geschiedenis van de stof waarvan de menselijke ervaring nooit kan getuigen. Gebeurtenissen ontstaan en ontwikkelen zich. Ze hebben een verleden dat verbonden is met hun heden, en we hebben een gerechtvaardigd vertrouwen dat er een toekomst is vastgesteld die op een soortgelijke manier verbonden zal zijn met het heden en het verleden. Deze continuïteit en deze samenhang van de geschiedenis herhalen zich voor onze ogen in alle denkbare stadia van vooruitgang. De verschijnselen leveren ons de basis voor de generalisatie van twee wetten die in feite de *beginselen van wetenschappelijke voorspelling* zijn; en alleen hierdoor dringt het denkvermogen van de mens door tot de verzegelde verslagen van het verleden en de ongeopende bladzijden van de toekomst. De eerste hiervan is de wet van de evolutie, of, in voor ons doel geschikte bewoordingen, *de wet van de in wisselwerking staande opeenvolging of de georganiseerde geschiedenis in het individu*, geïllustreerd door de veranderende fasen van elk tot ontwikkeling komend geheel van gevolgen . . . Deze gedachten roepen ons het onmetelijke verleden en de onmetelijke toekomst van de geschiedenis van de stof direct voor de geest. Ze schijnen bijna vergezichten in de oneindigheid te bieden, en het menselijk intellect een bestaan en een inzicht te verschaffen die vrij zijn van de beperkingen van tijd en ruimte en eindige oorzakelijkheid, en dit intellect te verheffen tot het niveau van de hoogste intelligentie, die haar woonplaats in de eeuwigheid heeft.¹

(639) Volgens de leringen verandert māyā, of de bedrieglijke schijn van de ordening van gebeurtenissen en handelingen op deze aarde, en varieert met de volkeren en plaatsen. Maar de hoofdkenmerken van iemands leven zijn altijd in overeenstemming met het 'sterrenbeeld' waaronder hij of zij is geboren, of, zouden we eigenlijk moeten zeggen, met de eigenschappen van het bezielende beginsel ervan of de godheid die de leiding erover heeft, of we die nu een dhyāni-chohan noemen, zoals in Azië, of een aartsengel, zoals in de Griekse en Latijnse kerken. In de oude symboliek werd altijd verondersteld dat de ZON (hoewel de spirituele en niet de zichtbare zon werd bedoeld) de voornaamste verlossers en avatāra's uitzond. Vandaar de verbindende schakel tussen de boeddha's, de avatāra's, en zoveel andere incarnaties van de hoogste ZEVEN. Hoe dichter de sterveling, van wie de persoonlijkheid door zijn eigen *persoonlijke* godheid (het zevende beginsel) als aardse verblijfplaats was gekozen, zijn oervorm 'in de hemel' benaderde, hoe beter. Want bij elke wilsinspanning tot zuivering en tot vereniging met die 'zelf-god' breekt een van de lagere stralen en komt de spirituele entiteit van de mens steeds hoger, aangetrokken tot de straal die de

¹ A. Winchell, *World-Life*, blz. 534-5 en 548.

lagere stralen tenietdoet, totdat de innerlijke mens, van straal tot straal gaande, in de ene en hoogste straal van de ouder-ZON wordt getrokken. Zo ‘komen de gebeurtenissen in de geschiedenis van de mensheid inderdaad overeen met de getalswaarden’,¹ omdat de afzonderlijke eenheden van die mensheid allemaal voortkomen uit dezelfde bron – de *centrale* zon en zijn *schaduw*, de zichtbare ZON. Want de dag- en nachteveningen en zonnestilstanden, de perioden en verschillende fasen van de baan van de zon, sterrenkundig en numeriek uitgedrukt, zijn slechts de concrete symbolen van de eeuwig levende waarheid, hoewel ze voor niet-ingewijde stervelingen toch *abstracte denkbeelden* schijnen te zijn. En dit verklaart de opmerkelijke numerieke overeenkomsten met meetkundige verhoudingen, die door verschillende schrijvers zijn aangetoond.

Ja, ‘ons lot staat inderdaad in de sterren geschreven’! Maar hoe nauwer de vereniging tussen de sterfelijke weerspiegeling MENS en zijn hemelse OERVORM, des te minder gevaarlijk zijn de uiterlijke omstandigheden en de opeenvolgende reïncarnaties – waaraan boeddha’s noch christussen kunnen ontkomen. Dit is geen bijgeloof, en het is allerminst *fatalisme*. Laatstgenoemde betekent een blinde koers van een of andere nog blindere kracht, maar de mens heeft tijdens zijn verblijf op aarde een vrije wil. Hij kan het lot dat hem *beheerst* niet ontlopen, maar hij heeft de keus tussen twee paden die hem in die richting leiden, en hij kan het einddoel van ellende – als dit zijn bestemming is – bereiken, óf in het sneeuw witte kleed van de martelaar, óf in de besmeurde kleding van een vrijwilliger op het pad van de onrechtvaardigheid; want er zijn *uiterlijke en innerlijke omstandigheden* die het besluit van onze wil met betrekking tot onze handelingen beïnvloeden, en het ligt in onze macht het ene of het andere pad te volgen. Wie in *karma* gelooft, moet in de *lotsbestemming* geloven die ieder mens van geboorte tot dood draad voor draad om zich heen weeft, zoals een spin haar web. Deze lotsbestemming wordt óf door de hemelse stem van de onzichtbare *oervorm* buiten ons geleid, óf door de ons meer vertrouwde *astrale* of innerlijke mens, die maar al te vaak de kwade genius is van het belichaamde wezen dat mens wordt genoemd. Beide beïnvloeden de uiterlijke mens, maar een van de twee moet overwinnen; vanaf het eerste begin van het onzichtbare gevecht treedt de strenge en onverbiddelijke *wet van compensatie* in werking en neemt haar loop, terwijl ze nauwgezet de ontwikkelingen van dat gevecht volgt. Wanneer de laatste draad is geweven, en de mens als het ware is gewikkeld in het net van zijn eigen maaksel, wordt hij geheel beheerst door zijn *zelfgemaakte* lot. Het hecht hem dan vast als een onbeweeglijke schelp aan een onwrikbare rots, of het voert hem mee als een veertje in een wer-

¹ J. Ralston Skinner, *The Source of Measures*, 1875, blz. 260-1.

velwind die door zijn eigen daden is ontstaan, en dit is KARMA.

(640) Een materialist die de periodieke scheppingen van onze bol besprak, heeft het in één zin uitgedrukt. 'Het hele *verleden* van de aarde is niets dan een ontplooid *heden*.' Dit was Büchner¹, die nauwelijks vermoedde dat hij een axioma van de occultisten herhaalde. Het is ook helemaal waar, zoals Burmeister opmerkt, dat 'het historische onderzoek van de ontwikkeling van de aarde heeft aangetoond dat *het nu en het toen* op dezelfde basis steunen; dat het verleden op dezelfde manier werd ontwikkeld als het heden voortrolt; en dat de krachten die werkzaam waren, altijd dezelfde bleven'.²

De 'krachten' – eigenlijk hun noumena – zijn natuurlijk dezelfde; daarom moeten de waarneembare krachten ook dezelfde zijn. Maar hoe kan men zo zeker weten dat de eigenschappen van de stof niet zijn veranderd onder invloed van de proteïsche evolutie? Hoe kan een materialist met zoveel vertrouwen beweren, zoals Rossmässler, dat 'deze eeuwige gelijkvormigheid in de essentie van verschijnselen het zeker maakt dat vuur en water *te allen tijde* dezelfde vermogens bezaten en deze altijd zullen bezitten'?³ Wie zijn zij 'die mijn besluit bedekken onder woorden zonder kennis',⁴ en waar waren de Huxleys en Büchners toen de fundamenteën van de aarde werden gelegd door de grote wet? Dezelfde homogeniteit van de stof en onveranderlijkheid van de natuurwetten, waarop het materialisme zo sterk aandringt, zijn basisbeginselen van de occulte filosofie; maar dat één-zijn berust op de onscheidbaarheid van geest en stof, en als de twee zouden worden gescheiden, zou de hele kosmos terugvallen tot chaos en niet-zijn. Het is daarom volstrekt *onjuist*, en slechts een bewijs te meer van de grote arrogantie van onze tijd, om (zoals de wetenschappers) te beweren dat alle grote geologische veranderingen en omwentelingen werden teweeggebracht door *gewone en bekende natuurkrachten*. Want deze krachten waren alleen maar de werktuigen en laatste hulpmiddelen voor het bereiken van bepaalde doeleinden; ze werken periodiek en schijnbaar mechanisch door middel van een innerlijke impuls die met hun stoffelijke natuur is vervlochten, maar daar toch buiten staat. Elke belangrijke werking van de natuur heeft een doel; deze werkingen zijn alle cyclisch en periodiek. Maar omdat spirituele krachten gewoonlijk worden verward met zuiver fysieke, wordt het bestaan van eerstgenoemde door de wetenschap ontkend, en die krachten blijven daardoor aan haar onbekend, omdat ze niet zijn onderzocht.⁵ Hegel zegt:

¹ *Force and Matter*, 1864, blz. 57.

² Geciteerd in Büchner, *Op.cit.*, blz. 59.

³ *Op.cit.*, blz. 60.

⁴ *Job* 38:2.

⁵ Wetenschappers zullen zeggen: We ontkennen ze, omdat iets dergelijks nooit binnen het bereik van onze ervaring is gekomen. Maar, zoals Charles Richet, de fysioloog, zegt:

De geschiedenis van de wereld begint met haar algemene doel, de verwezenlijking van de idee van de geest – maar in een *impliciete* vorm (*an sich*), dat wil zeggen als natuur; een verborgen, heel diep verborgen onbewust instinct, en het hele proces van de geschiedenis . . . is erop gericht deze onbewuste impuls tot een bewuste te maken. Terwijl ze in de vorm van een zuiver natuurlijk bestaan verschijnen, vertonen de natuurlijke wil (wat men de subjectieve kant noemt), fysiek verlangen, instinct, hartstocht, persoonlijk belang, mening en subjectieve opvatting, zich vanaf het eerste begin spontaan. *Deze uitgebreide verzameling wilsuitingen, belangen en activiteiten vormen de instrumenten en middelen van de WERELDGEEST om zijn doel te bereiken*, om dit tot bewustzijn en verwezenlijking te brengen. En dit doel is niets anders dan zichzelf te vinden – tot zichzelf te komen – en zichzelf in concrete werkelijkheid te aanschouwen. Men zou erover kunnen twisten (of, beter gezegd, dat is al gebeurd) of die manifestaties van levenskracht in individuen en volkeren, waarin ze hun eigen doeleinden zoeken en bevredigen, tegelijkertijd *de middelen en instrumenten zijn van een hoger en ruimer doel, waarvan ze niets weten*, en dat ze onbewust verwerkelijken . . . over dit punt heb ik mijn opvatting al bij het begin bekendgemaakt, en mijn hypothese . . . en mijn mening verdedigd *dat de rede de wereld beheerst en dus ook haar geschiedenis heeft beheerst*. Ten opzichte van dit onafhankelijke, universele en substantiële bestaan is al het andere ondergeschikt, daaraan dienstbaar, en een middel voor de ontwikkeling ervan.¹ (641)

Geen enkele metafysicus of theosoof zou bezwaar kunnen maken tegen deze waarheden, die allemaal onderdeel zijn van de esoterische leringen. Er is inderdaad een voorbeschikking in het geologische leven van onze bol, evenals in de geschiedenis van het verleden en de toekomst van rassen en volkeren. Deze is nauw verbonden met wat wij karma noemen, en westerse pantheïsten ‘nemesi’ en ‘cyclussen’. De wet van de evolutie voert ons nu langs de opgaande boog van *onze cyclus, wanneer de gevolgen opnieuw zullen samensmelten met de* (nu geneutraliseerde) oorzaken, en weer die oorzaken worden, en alle dingen die door eerstgenoemde zijn beïnvloed hun oorspronkelijke harmonie zullen herwinnen. Dit zal de cyclus van onze specifieke ‘ronde’ zijn, een moment in de duur van de grote cyclus, of het mahāyuga.

De waardevolle filosofische opmerkingen van Hegel blijken hun toepassing te vinden in de leringen van de occulte wetenschap, die aantoonde dat de natuur altijd werkt met een bepaald doel, waarvan de gevolgen altijd tweeledig zijn. Dit werd in ons eerste occulte boek met de volgende woorden gezegd:

‘Laat dat zo zijn, maar heeft u dan ten minste het tegendeel bewezen? . . . Ontken in geen geval bij voorbaat. De huidige wetenschap *is niet ver genoeg gevorderd om u dat recht te geven*.’ (‘La suggestion mentale et le calcul des probabilités’, *Revue philosophique*, deel 18, dec. 1884, blz. 612-13.)

¹ Hegel, *Lectures on the Philosophy of History*, Engelse vert. J. Sibree, 1857, ‘On world history’, blz. 26.

Zoals onze planeet elk jaar eenmaal om de zon draait, en tegelijk elke 24 uur eenmaal om haar eigen as draait, en zo kleinere cirkels beschrijft binnen een grotere, evenzo wordt binnen de grote saros het werk van de kleinere cyclische perioden volbracht en opnieuw begonnen.

De omwenteling van de fysieke wereld gaat volgens de leer van de Ouden samen met een soortgelijke omwenteling in de wereld van het verstand, want de spirituele evolutie van de wereld verloopt evenals de fysieke in cyclussen.

Zo zien we in de geschiedenis een regelmatige afwisseling van eb en vloed in het getij van de menselijke vooruitgang. De grote koninkrijken en keizerrijken van de wereld raken, nadat ze het hoogtepunt van hun bloei hebben bereikt, weer in verval, overeenkomstig dezelfde wet waardoor ze opklommen; totdat de mensheid, nadat ze het laagste punt heeft bereikt, zich weer doet gelden en nogmaals opklimt, waarbij het punt dat ze bereikt, volgens deze wet van cyclisch opklimmende vooruitgang, iets hoger ligt dan het punt vanwaar ze daarvóór was afgedaald.¹

(642) Maar deze cyclussen – wielen binnen wielen, zo veelomvattend en vindingrijk gesymboliseerd door de verschillende manu's en rishi's in India, en door de kabiren in het Westen² – *beïnvloeden niet de hele mensheid op een en dezelfde tijd* – zoals wordt verklaard in de 'Rassenindeling van de cyclussen'.³ Het is dus, zoals we zien, moeilijk om ze – wat hun fysieke en spirituele gevolgen betreft – te begrijpen, en van elkaar te onderscheiden, zonder een grondige kennis van hun samenhang met en hun inwerking op de respectieve situaties van volkeren en rassen in hun bestemming en evolutie. Men kan dit stelsel niet begrijpen als de spirituele werking in deze perioden – *voorbeshikt* door de karmische wet – wordt gescheiden van hun fysieke verloop. De berekeningen van de beste astrologen zouden niet uitkomen, of in ieder geval gebrekkig blijven, tenzij deze tweevoudige werking volledig in de beschouwing wordt betrokken, en met beide aspecten rekening wordt gehouden. En de kennis hiervoor kan alleen door INWIJDING worden verkregen.

¹ *Isis ontsluit*, 1:85-6.

² Deze symboliek verhindert niet dat deze nu schijnbaar mythische personen ooit de aarde hebben geregeerd in de menselijke vorm van werkelijk levende, hoewel eigenlijk goddelijke en op goden lijkende mensen. De mening van kolonel Vallancey (en ook van Court de Gébelin) dat 'de namen van de kabiren alle allegorisch schijnen te zijn, en niet méér [?] hebben betekend dan een almanak voor de wisselingen van de seizoenen – samengesteld voor de werkzaamheden in de landbouw' (kol. Charles Vallancey, *Collectanea de rebus hibernicis*, 1786, deel 4, nr. 13, voorwoord §5, geciteerd in Faber, *Dissertation, etc.*, deel 1, blz. 7) – is even absurd als zijn bewering dat Aeon, Kronos, Saturnus en Dagon alle één zijn, nl. de 'aartsvader Adam'. De kabiren waren de leraren van de mensheid in de landbouw, omdat ze de *heersers* waren over de seizoenen en kosmische cyclussen. Daarom waren zij het die als planeetgeesten of 'engelen' (boodschappers) de *mysteries* van de *kunst* van de landbouw reguleerden.

³ Zie afdeling 2, hfst. 7, blz. 402-14 in dit deel.

De grote cyclus omvat de vooruitgang van de mensheid vanaf het verschijnen van de oorspronkelijke mens met een etherische vorm. De cyclus doorloopt de innerlijke cyclussen van de voortgaande evolutie van de mens, van het etherische afdalend naar het halfetherische en het puur fysieke, tot aan de verlossing van de mens van zijn *rokken van vellen* en stof. Daarna zet deze zijn loop voort, naar beneden en dan weer opwaarts, om zich te sluiten bij het hoogtepunt van een ronde, wanneer de manvantarische ‘slang haar eigen staart verslindt’ en zeven kleine cyclussen zijn doorlopen. Dit zijn de grote rascyclussen die alle volkeren en stammen die tot dat specifieke ras behoren, gelijkelijk beïnvloeden; maar binnen zo’n cyclus zijn er kleinere cyclussen van naties en stammen, die onafhankelijk van elkaar verlopen. Ze worden in de esoterie van het Oosten de *karmische* cyclussen genoemd. Sinds in het Westen de heidense wijsheid werd verworpen, omdat deze zou zijn voortgekomen uit en ontwikkeld door de duistere machten van wie men aanneemt dat ze voortdurend in oorlog zijn en strijd voeren met de kleine stamgod Jehovah, is daar de volledige en ontzagwekkende betekenis van de Griekse NEMESIS (of karma) geheel vergeten. Anders zouden de christenen beter de diepe waarheid hebben begrepen dat Nemesis geen eigenschappen heeft; dat, terwijl de gevreesde godin als beginsel absoluut en onveranderlijk is, wij het zelf zijn – volkeren en individuen – die haar tot handelen aanzetten en een impuls geven aan de richting waarin ze werkt. KARMA-NEMESIS is de schepper van volkeren en stervelingen, maar als ze eenmaal zijn geschapen, maken zij van haar een furie of een belonende engel. Inderdaad: ‘Wijs zijn zij die Nemesis vereren’¹ – zoals het koor tegen Promētheus zegt. En even onverstandig zijn zij die geloven dat de godin door welke offers en gebeden ook, gunstig kan worden gestemd, of dat haar wiel kan worden afgebracht van het pad dat het eenmaal heeft ingeslagen. ‘De drievormige schikgodinnen en de altijd waakzame furiën’² zijn alleen op aarde haar attributen, en zijn door onszelf voortgebracht. Van de paden van haar cyclus is geen terugkeer mogelijk; toch hebben wij die paden zelf gemaakt, want wijzelf, collectief of individueel, veroorzaken ze. Karma-Nemesis is synoniem met VOORZIENIGHEID zonder *vooropgezet plan*, goedheid, en elke andere *eindige* eigenschap en kwalificatie, die zo onfilosofisch aan laatstgenoemde wordt toegeschreven. Een occultist of filosoof zal niet spreken over de goedheid of wreedheid van de voorzienigheid, maar hij zal deze vereenzelvigen met karma-Nemesis, en verkondigen dat ze niettemin de goeden beschermt en over hen waakt in

(643)

¹ Aeschylus, *Promētheus geketend*, 956-7. Die karma-Nemesis vrezen zou beter zijn.

² *Op.cit.*, 523-4.

zowel dit als toekomstige levens, en dat ze de boosdoener bestraft – ja, zelfs tot in zijn zevende wedergeboorte. Kortom, zolang de gevolgen van de door hem veroorzaakte verstoring van zelfs het kleinste atoom in de oneindige wereld van harmonie niet volledig zijn vereffend. Want het enige gebod van karma – een eeuwig en onveranderlijk gebod – is volkomen harmonie, zowel in de wereld van de stof als in de wereld van de geest. Het is dus niet karma dat beloont of straft, maar we belonen of straffen onszelf, al naar gelang we met de natuur samenwerken en met haar meewerken, en ons houden aan de wetten waarop die harmonie berust, of die wetten overtreden.

De wegen van karma zouden ook niet ondoorgrondelijk zijn als de mensen eensgezind en in harmonie zouden handelen, in plaats van in verdeeldheid en strijd. Eén deel van de mensheid noemt ze de duistere en ondoorgrondelijke wegen van de voorzienigheid, terwijl een ander deel er de werking van een blind noodlot, en een derde er alleen maar toeval in ziet, zonder leiding door goden of duivels. Onze onwetendheid over die wegen van karma zou ongetwijfeld verdwijnen, als we deze slechts aan de juiste oorzaak zouden toeschrijven. Met de juiste kennis, of in ieder geval met de vaste overtuiging dat onze burens er evenmin naar streven om ons te benadelen als dat wij de bedoeling zouden hebben om hen kwaad te doen, zou tweederde van het kwaad in de wereld in het niet verdwijnen. Als niemand zijn broeder kwaad deed, zou karma-Nemesis geen reden hebben tot handelen, en geen wapens om te gebruiken. De voortdurende aanwezigheid in ons midden van alle elementen van strijd en tegenstelling, en de verdeling van rassen, volkeren, stammen, gemeenschappen en individuen in Kaïns en Abels, wolven en lammeren, zijn de voornaamste oorzaken van de ‘wegen van de voorzienigheid’. We vormen deze talrijke kronkelwegen van ons lot dagelijks met eigen handen, terwijl we ons verbeelden dat we een spoor volgen op de koninklijke hoofdweg van fatsoen en plicht, en klagen dan dat die wegen zo ondoorgrondelijke en duister zijn. We zijn verbijsterd over het mysterie dat we zelf hebben gemaakt, en over de raadsels van het leven *die we maar niet oplossen*, en we beschuldigen dan de grote sfinx dat ze ons verslindt. Maar er is werkelijk geen

(644) ongeval in ons leven, geen ongeluksdag en geen tegenspoed, die niet kan worden herleid tot onze eigen daden in dit of in een ander leven. Als men de wetten van harmonie overtreedt, of, zoals een theosofische schrijver het uitdrukt, ‘de wetten van het leven’, moet men erop voorbereid zijn tot de chaos te vervallen die men zelf heeft voortgebracht. Want volgens dezelfde schrijver ‘is de enige conclusie waartoe men kan komen dat deze levenswetten zich wreken, en dus dat elke wrekende engel slechts een symbool van hun reactie is’.

Als er dus iemand hulpeloos tegenover deze onveranderlijke wetten staat, dan zijn *wij* dat niet, de scheppers van ons lot, maar veeleer die engelen, de bewakers van de harmonie. Karma-Nemesis is niets anders dan het (spirituele) dynamische gevolg van oorzaken die zijn voortgebracht en krachten die tot activiteit zijn gekomen door onze eigen daden. Het is een wet van de occulte dynamica dat 'een gegeven hoeveelheid energie die op het spirituele of astrale gebied wordt gebruikt, veel grotere gevolgen teweegbrengt dan wanneer diezelfde hoeveelheid op het fysieke bestaansgebied zou worden gebruikt'.¹

Deze toestand zal voortduren totdat de spirituele intuïties van de mens volledig zijn ontplooid, wat niet zal gebeuren voordat we onze dikke rokken van stof geheel en al hebben afgeworpen; totdat we *van binnenuit* beginnen te handelen, in plaats van altijd impulsen van *buitenaf* te volgen, d.w.z. die welke worden voortgebracht door onze fysieke zintuigen en ons grove egoïstische lichaam. Tot dan zijn eenheid en harmonie het enige middel tegen het kwaad van het leven – een broederschap VAN DE DAAD, en niet alleen *altruïsme* in naam. Het onderdrukken van één slechte *oorzaak* zal niet één, maar een groot aantal slechte gevolgen wegnemen. En als een broederschap of zelfs een aantal broedersschappen niet in staat zou zijn te voorkomen dat volkeren elkaar nu en dan naar de keel vliegen, dan zal toch de overeenstemming van denken en handelen, en filosofisch onderzoek naar de mysteries van het zijn, altijd enkelen – die proberen te begrijpen wat tot dan toe voor hen een raadsel was gebleven – ervan weerhouden nog meer oorzaken te scheppen in een wereld waarin al zo veel ellende en kwaad is. Kennis van karma geeft de overtuiging dat als

... de deugd in gevaar is, en de ondeugd zegeviert,
De mensheid tot atheïsten wordt gemaakt,²

dat alleen zo is doordat die mensheid altijd haar ogen heeft gesloten voor de grote waarheid dat de mens zelf zijn eigen verlosser en zijn eigen vernietiger is; dat hij de hemel en de goden, de schikgodinnen en de voorzienigheid, niet hoeft te beschuldigen van de schijnbare onrechtvaardigheid die onder de mensen heerst. Maar laat hij liever dit stukje Griekse wijsheid voor de geest roepen, en het herhalen, dat de mens waarschuwt zich ervan te onthouden *Dat* te beschuldigen wat

Rechtvaardig, maar mysterieus ons zonder falen leidt
Langs niet aangegeven wegen van schuld naar straf³

¹ Mohini Chatterji, 'Morality and pantheism', *Five Years of Theosophy*, 1885, blz. 217; H.P. Blavatsky: *Geselecteerde artikelen*, 2:351.

² John Dryden, *Cleomenes*, 5de bedrijf, 2de toneel.

³ David Mallet, *Eurydice*, 1735, 5de bedrijf, 1ste toneel, blz. 74.

(645) die nu de paden en de hoofdweg zijn waarop de grote Europese volkeren voortgaan. Elk volk en elke stam van de westerse Indo-Europeanen had – evenals hun oosterse broeders van het vijfde ras – zijn gouden en zijn ijzeren eeuw, zijn periode van betrekkelijke onverantwoordelijkheid, of de satya-eeuw van zuiverheid, terwijl nu verschillende van hen hun ijzeren eeuw hebben bereikt, het kaliyuga, een tijdperk ZWART VAN VERSCHRIKKINGEN.

Anderzijds is het waar dat de exoterische cyclussen van elk volk op de juiste manier zijn afgeleid van en onderworpen aan de bewegingen van de sterren. Deze bewegingen zijn onafscheidelijk verbonden met het lot van volkeren en mensen. Maar in puur fysieke zin kent Europa geen andere cyclussen dan de sterrenkundige, en maakt in overeenstemming daarmee zijn berekeningen. Ook wil het niets horen over andere dan *denkbeeldige* cirkels of banen in de sterrenhemel

Met centrisch en excentrisch gekrabbelde
Cirkel en bijcirkel, baan binnen baan . . .¹

Maar voor de heidenen betekenden de cyclussen iets meer dan alleen maar een opeenvolging van gebeurtenissen, of een periodieke tijdruimte van langere of kortere duur. Bij hen was, zoals Coleridge het uitdrukt, ‘tijd, cyclische tijd, de abstractie van de godheid’,² die ‘godheid’ die zich manifesteerde in samenhang met en alleen door karma, en die KARMA-NEMESIS zelf was. Want die cyclussen werden in het algemeen gekenmerkt door terugkerende gebeurtenissen die gevarieerder en verstandelijker van aard zijn dan die welke men ziet in de periodieke terugkeer van de seizoenen of van bepaalde constellaties. De moderne wijsheid stelt zich tevreden met sterrenkundige berekeningen en voorspellingen die zijn gebaseerd op onfeilbare wiskundige wetten. De oude wijsheid voegde aan de koude schil van de astronomie de bezielende elementen van haar ziel en geest toe – de ASTROLOGIE. En omdat de bewegingen van de sterren *werkelijk* nog andere gebeurtenissen op aarde regelen en bepalen dan de groei van aardappelen en de periodieke ziekte van dat nuttige gewas (een bewering die, omdat deze niet wetenschappelijk kan worden verklaard, slechts belachelijk wordt gemaakt, maar toch wordt aanvaard), moet men erkennen dat die gebeurtenissen vooraf worden bepaald door eenvoudige sterrenkundige berekeningen. Zij die in astrologie geloven zullen begrijpen wat we bedoelen, sceptici zullen om dat geloof lachen en het denkbeeld bespotten. Zo sluiten ze, zoals een struisvogel, hun ogen voor hun eigen lot.³

¹ Milton, *Paradise Lost*, 8:83-84.

² S.T. Coleridge, *Complete Works*, 1884, deel 4, blz. 347.

³ Maar niet allemaal, want er zijn wetenschappers die de waarheid beginnen te ont-

Dit komt doordat hun kleine zogenaamd *historische* periode hun geen (646) ruimte laat voor vergelijking. De sterrenhemel ligt vóór hen; en hoewel hun spirituele oog nog niet is geopend, en het atmosferische stof van aardse oorsprong hun het zicht ontnemt en dit beperkt tot de grenzen van fysieke stelsels, laten ze toch niet na de bewegingen van meteoren en kometen waar te nemen en hun gedrag op te merken. Ze registreren de periodieke komst van die zwervers en 'vlammende boodschappers', en voorspellen op basis daarvan aardbevingen, meteorregens, het verschijnen van bepaalde sterren, kometen, enz. Zijn ze daarom waarzeggers? Nee, het zijn geleerde astronomen.

Waarom zou men dan even geleerde occultisten en astrologen niet geloven, wanneer ze op grond van hetzelfde wiskundige beginsel de terugkeer van een of andere cyclische gebeurtenis voorspellen? Waarom zou men de bewering dat zij *het weten*, belachelijk maken? Hun voorvaderen en voorgangers hebben honderdduizenden jaren de terugkeer van zulke gebeurtenissen opgetekend, en de conjunctie van dezelfde sterren zal dan ook onvermijdelijk, indien niet dezelfde dan toch overeenkomstige gevolgen teweegbrengen. Worden de voorspellingen bespot wegens de beweerde honderdduizenden jaren van waarneming, en de miljoenen jaren van het bestaan van de mensenrassen? De hedendaagse wetenschap wordt op haar beurt wegens haar veel bescheidener geologische en antropologische jaartallen uitgelachen door degenen die zich aan de chronologie van de *Bijbel* houden. Zo regelt karma zelfs de menselijke spot op wederzijdse kosten van geloofsgemeenschappen, geleerde genootschappen, en individuen. Bij de prognose van *zulke* toekomstige gebeurtenissen, die alle worden voorspeld op gezag van cyclische terugkeer, speelt echter geen enkel

dekken. Zo lezen we het volgende: 'Waar we onze blik ook op richten, overal ontmoeten we een mysterie . . . alles in de natuur is voor ons *het onbekende* . . . Toch zijn ze talrijk, die oppervlakkige denkers voor wie niets door natuurkrachten kan worden voortgebracht, behalve de feiten die lang geleden bekend werden, geheiligd in boeken en min of meer handig gegroepeerd met behulp van theorieën waarvan de korte levensduur nu wel hun ontoereikendheid had moeten aantonen. . . . Ik bestrijd niet *het mogelijke bestaan van onzichtbare wezens, die een andere natuur hebben dan de onze en die in staat zijn stof in beweging te brengen*. Geleerde filosofen hebben dit in alle tijden erkend als een consequentie van de grote wet van continuïteit die het heelal regeert. Kan de ontwikkeling van dat intellect dat op de een of andere manier uit het niet-zijn (*néant*) tevoorschijn komt en dat geleidelijk de mens bereikt, plotseling bij de mens ophouden om pas in het oneindige, in de hoogste bestuurder van de wereld, weer te verschijnen? Dit is niet erg waarschijnlijk.' Daarom 'ontken ik evenmin het bestaan van geesten als van de ziel, wanneer ik probeer bepaalde feiten te verklaren zonder de hypothesen van die filosofen'. Het bovenstaande werd geschreven door A. de Rochas, een bekende wetenschapper in Frankrijk; zijn boek is een van de tekenen van de tijd. (Zie *Les forces non définies*, Parijs, 1887, blz. 1-3.)

paranormaal verschijnsel een rol. Het is geen *visioen en ook geen profetie*, evenmin als het aankondigen van een komeet of een ster een aantal jaren vóór deze verschijnt.

(647) Het zijn eenvoudig kennis en wiskundig juiste berekeningen die de WIJZEN UIT HET OOSTEN in staat stellen te voorspellen dat bijvoorbeeld Engeland aan de vooravond van een of andere ramp staat, dat Frankrijk zo'n punt in zijn cyclus nadert, en dat Europa in het algemeen wordt bedreigd met, of beter gezegd aan de vooravond staat van, een grote ramp, waartoe het in zijn cyclus van *raskarma is gebracht*. De betrouwbaarheid van de informatie is natuurlijk afhankelijk van het feit of men de bewering van een enorme historische waarnemingsperiode aanvaardt of verwerpt. Ingewijden uit het Oosten beweren dat ze verslagen hebben bewaard over de ontwikkeling van de rassen en over gebeurtenissen van universeel belang vanaf het begin van het vierde ras, terwijl gegevens over wat daaraan voorafging op overlevering berusten. Bovendien zullen degenen die in zienschapschap en occulte vermogens geloven geen moeite hebben om tenminste het algemene karakter van de gegeven informatie te aanvaarden, zelfs al zijn dat overleveringen, wanneer laatstgenoemde eenmaal met behulp van helderziendheid en esoterische kennis zijn getoetst en gecorrigeerd. Maar in dit geval baseren we ons niet in hoofdzaak op zo'n metafysisch geloof, maar geven we een bewijs op grond van materiaal dat voor iedere occultist volkomen wetenschappelijk is – de verslagen die ontelbare eeuwen door middel van de dierenriem zijn bewaard.

Er is nu overvloedig aangetoond dat zelfs horoscopen en de officiële astrologie niet helemaal op fictie berusten, en dat sterren en sterrenbeelden dus een occulte en mysterieuze invloed hebben op, en verband houden met, individuen. En als ze invloed hebben op laatstgenoemden, waarom dan niet op volkeren, rassen, en de mensheid als geheel? Ook dit wordt beweerd op gezag van de verslagen over de dierenriem. We zullen daarom onderzoeken in hoeverre de dierenriem bij de Ouden bekend was, en in hoeverre deze door de mensen van nu is vergeten.

17

De dierenriem en zijn ouderdom

‘Alle mensen zijn geneigd een hoge dunk van hun eigen begripsvermogen te hebben, en vast te houden aan hun opvattingen’, zegt Jordan, en terecht voegt hij eraan toe: ‘En toch worden bijna alle mensen *geleid door de opvattingen van anderen, en niet door die van henzelf*; en men kan met meer recht

zeggen dat ze hun meningen overnemen, dan dat ze die zelf vormen.’¹

Dit is dubbel waar als het gaat om wetenschappelijke opvattingen over ter discussie staande hypothesen – waarbij het vooroordeel en de vooropgezette meningen van zogenaamde ‘autoriteiten’ vaak beslissen over vraagstukken die voor de geschiedenis van levensbelang zijn. Bij onze geleerde oriëntalisten leven verschillende van zulke vooropgezette meningen, maar weinig daarvan zijn onrechtvaardiger of *onlogischer* dan de algemene misvatting met betrekking tot de ouderdom van de dierenriem. Dankzij de liefhebberij van enkele Duitse oriëntalisten hebben Engelse en Amerikaanse sanskritisten de opvatting van prof. Weber aanvaard dat de volkeren van India vóór de Macedonische inval geen idee of kennis van de dierenriem hadden, en dat de oude hindoes deze uit Griekenland in hun land hebben ingevoerd. En dan zeggen verschillende andere ‘autoriteiten’ ons dat geen enkel oosters volk de dierenriem kende voordat de Grieken zo vriendelijk waren hun burens met hun uitvinding bekend te maken. *Dit* ondanks het boek *Job*, dat zelfs volgens hun eigen verklaring het oudste van de Hebreeuwse canon is, en ongetwijfeld van vóór Mozes dateert, en dat spreekt over het *maken* ‘van Arcturus, Orion en de Pleiaden (Ash, Kesil en Kimah) en de kamers van het zuiden’,² van de Schorpioen en de mazzaroth – de TWAALF TEKENS.³ Deze woorden houden, als ze al iets betekenen, kennis van de dierenriem in, zelfs bij de nomadische Arabische stammen. Het boek *Job*, zeggen ze, bestond minstens duizend jaar eerder dan Homerus en Hesiodus, de twee Griekse dichters die zelf ongeveer acht eeuwen voor de christelijke tijdrekening (!!) hebben geleefd.

(648)

Intussen zou iemand die liever Plato gelooft – die aantoonde dat Homerus veel eerder leefde – op een aantal tekens van de dierenriem kunnen wijzen die in de *Ilias* en de *Odysee*, in de orfische gedichten, en elders worden genoemd. Maar na de onzinnige hypothese van sommige hedendaagse critici dat Orpheus, Homerus en Hesiodus nooit hebben bestaan, schijnt het tijdverspilling deze schrijvers uit de oudheid zelfs maar te noemen. Het Arabische boek *Job* is voldoende bewijs, tenzij men zijn jammerklachten, samen met de gedichten van de twee Grieken en bovendien die van Linus, nu ook tot een patriottische vervalsing van de jood Aristobulus wil verklaren. Maar als de dierenriem bekend was in de tijd van Job, hoe konden de beschaafde en filosofische hindoes dan daarmee onbekend zijn gebleven?

Op gevaar af te worden getroffen door de pijlen van de hedendaagse kritiek – die door misbruik nogal stomp zijn geworden – willen we de lezer op de hoogte stellen van de geleerde opvatting van Bailly over dit onderwerp.

¹ *Many Thoughts of Many Minds*, samengesteld door H. Southgate, 1862, blz. 500.

² *Job* 9:9.

³ *Job* 38:31-2.

Op redenering gebaseerde speculaties kunnen onjuist blijken te zijn. Wetenschappelijke berekeningen berusten op een stevige basis. Met verschillende sterrenkundige verwijzingen in *Job* als uitgangspunt bedacht Bailly een ingenieuze manier om te bewijzen dat de eerste grondleggers van de wetenschap van de dierenriem behoorden tot een antediluviaal primitief volk. Het feit dat hij bereid schijnt te zijn in Thoth, Seth, en in Fu-hsi (van China) enkele van de bijbelse aartsvaders te zien, tast de geldigheid van zijn bewijs voor de ouderdom van de dierenriem niet aan.¹ Zelfs als we terwille van de redenering zijn voorzichtige schatting van 3700 v.Chr. aanvaarden als de juiste tijd voor het ontstaan van deze wetenschap, dan is dit jaartal het onweerlegbare bewijs dat de dierenriem niet door de Grieken is uitgevonden, eenvoudig omdat ze 37 eeuwen vóór Christus nog niet als volk bestonden – in elk geval niet als een door de critici erkend *historisch* volk. Bailly berekende de tijd waarin de sterrenbeelden de atmosferische invloed manifesteerden die door *Job* de ‘lieflijke invloeden van de Pleiaden’² wordt genoemd; van Kesil (Orion); en die van de *woestijn*regens in verband met de Schorpioen, het achtste sterrenbeeld. Omdat men steeds dezelfde indeling van de dierenriem en dezelfde namen van de planeten aantreft, die overal en altijd in eenzelfde volgorde worden gebruikt, en gelet op de onmogelijkheid dit alles aan toeval of aan een *samenloop van omstandigheden* toe te schrijven, ‘die nooit zulke overeenkomsten schept’, concludeerde hij dat aan de dierenriem werkelijk een hoge ouderdom moet worden toegekend.³

(649)

Als men verder aanneemt dat de *Bijbel* op elk gebied gezaghebbend is (en er zijn mensen die dat uit christelijke of kabbalistische overwegingen nog steeds geloven), dan wordt de dierenriem duidelijk genoemd in *2 Koningen* 23:5. Voordat het ‘boek van de wet’ door Hilkia, de hogepriester, werd ‘gevonden’ (hfst. 22), waren de tekens van de dierenriem bekend en werden ze vereerd. Ze werden op dezelfde manier vereerd als de zon en de maan, omdat de ‘priesters, aan wie de koningen van Juda hadden opgedragen wierook te branden . . . voor Baäl, voor de zon, de maan, en de planeten, en voor alle menigten van de hemel’, of de *twaalf tekens* of *sterrenbeelden*, zoals de kanttekening in de Engelse *Bijbel* verklaart,⁴ dit bevel eeuwenlang hadden uitgevoerd. Pas in 624 v.Chr. werd aan hun afgodendienst een einde gemaakt door koning Josia.

¹ Vgl. De Mirville, *Des esprits*, deel 4, blz. 53.

² In het Hebreeuws Kimah, zie *Job* 38:31. De Pleiaden zijn, zoals men weet, de zeven sterren voorbij de Stier, die aan het begin van de lente verschijnen. Ze hebben in de esoterische filosofie van de hindoes een heel occulte betekenis, en staan in verband met *geluid* en andere mystieke beginselen van de natuur.

³ Vgl. Bailly, *Histoire de l'astronomie ancienne*, 1775, boek 3, blz. 63.

⁴ Zie *2 Koningen* 23:5.

Het Oude Testament staat vol toespelingen op de twaalf tekens van de dierenriem, en het hele stelsel is erop gebaseerd – helden, belangrijke figuren, en gebeurtenissen. Zo wordt in de droom van Jozef, die elf ‘sterren’ zag die bogen voor de *twaalfde*, die *zijn* ‘ster’ was, de dierenriem bedoeld.¹ De rooms-katholieken hebben er bovendien een profetie van Christus in ontdekt, die volgens hen die twaalfde ster is, en van de *elf* apostelen; de afwezigheid van de twaalfde wordt ook beschouwd als een profetische toespeling op het verraad van Judas. De twaalf zonen van Jacob zijn weer een verwijzing naar hetzelfde, zoals Villalpandus terecht heeft aangetoond.² Sir James Malcolm toont in zijn *History of Persia* (hfst. 7) aan dat al die overleveringen over de dierenriem in de *Dabistān* worden herhaald. Om de oorsprong ervan op te sporen, gaat hij terug tot de bloeitijd van de gouden eeuw van Iran, en merkt op dat een van de genoemde overleveringen zegt dat de genii van de planeten met dezelfde vormen en symbolen worden afgebeeld als die welke ze hadden aangenomen *toen ze zich aan verschillende heilige profeten vertoonden*, en dit heeft geleid tot het instellen van de rituelen die op de dierenriem zijn gebaseerd.

Pythagoras, en na hem Philo Judaeus, beschouwde het getal 12 als heel heilig. ‘De dodecaëder is een VOLMAAKT getal.’ Het is het getal van de tekens van de dierenriem, voegt Philo eraan toe, die de zon in twaalf maanden bezoekt, en het is ter ere van dat symbool dat Mozes zijn volk in twaalf stammen verdeelde, de twaalf broden³ van de *offergave* instelde, en twaalf edelstenen bevestigde op het *gewaad* van de hogepriesters.⁴

Volgens Seneca⁵ onderwees Berosus het voorspellen van elke toekomstige gebeurtenis en ramp op basis van de dierenriem; en de door hem vastgestelde tijd voor de grote wereldbrand (pralaya), en die voor een zondvloed, blijken overeen te stemmen met de tijd die wordt gegeven in een oude Egyptische papyrus. Die tijd komt bij elke vernieuwing van de cyclus van het siderische jaar van 25.868 jaar. De namen van de Akkadische maanden werden genoemd naar, en ontleend aan, de namen van de tekens van de dierenriem, en de Akkad- (650)

¹ Vgl. *Genesis* 37:9.

² *Ezechielem explanationes*; over de tempel van Jeruzalem.

³ *Leviticus* 24:5.

⁴ Philo Judaeus, *De fuga et inventione*, 33.

⁵ *Questiones naturales*, 3:29.

hindoes in de astronomie zouden hebben onderwezen!

Of de oorsprong van de dierenriem nu Indo-Europees of Egyptisch is, deze is in ieder geval ontzaglijk oud. Simplicius (6de eeuw n.Chr.) schrijft dat hij altijd had gehoord dat de Egyptenaren gedurende de laatste 630.000 jaar sterrenkundige waarnemingen hadden bijgehouden en opgetekend.¹ G. Massey schijnt door deze mededeling te zijn geschrokken; hij merkt hierover in zijn *Natural Genesis* op: 'Als we dit aantal jaren als maanden lezen, die de Egyptenaren volgens Eudoxus jaren noemden, dan zou dat nog altijd de duur van twee precessiecyclussen [of 51.736 jaar] opleveren.'² Diogenes Laërtius voerde de sterrenkundige berekeningen van de Egyptenaren terug tot 48.863 jaar vóór Alexander de Grote.³ Martianus Capella bevestigt dit door het nageslacht mee te delen dat de Egyptenaren de astronomie meer dan 40.000 jaar lang in het geheim hadden bestudeerd, vóór ze hun kennis aan de wereld schonken.⁴

In *Natural Genesis* worden verschillende waardevolle citaten gegeven om de theorieën van de schrijver te ondersteunen, maar ze rechtvaardigen de stellingen van de geheime leer nog veel meer. Zo wordt bijvoorbeeld Plutarchus geciteerd, die in zijn *Leven van Sulla* zegt:

Op een dag toen de hemel helder was . . . hoorde men daarin het geluid van een trompet, zo luid, schrill en droevig dat het de wereld . . . schrik aanjoeg. De Toscaanse wijzen zeiden dat het *een nieuw mensenras en een hernieuwing van de wereld aankondigde; want ze beweerden dat er acht verschillende menssoorten waren*, die alle verschilden in leven en gewoonten, en dat de *hemel aan elk ervan haar tijd had toegewezen, die beperkt was door de omloop van het grote jaar* [25.868 jaar].⁵

Dit doet sterk denken aan onze zeven mensenrassen, en aan het achtste – de 'dierlijke mens' – dat van het latere derde ras afstamde; en ook aan de opeenvolgende overstromingen en de vernietiging van de continenten, die ten slotte dat ras bijna geheel wegvaagden. Iamblichus zegt:

De Assyriërs hebben niet alleen de historische verslagen over 27 myriaden jaren [270.000 jaar] bewaard, zoals Hipparchus zegt, maar ook over alle apocatastasen⁶ en tijdperken van de zeven heersers van de wereld.⁷

Hier wordt de berekening van de *esoterische leer* zo dicht mogelijk

¹ *Scholia in Aristotelem*, ed. Christianus A. Brandis, Berlijn, 1836, blz. 475, 2de kolom.

² *The Natural Genesis*, deel 2, blz. 318.

³ Diogenes Laërtius, *Leven en leer van beroemde filosofen*, proloog, §2.

⁴ *De nuptiis*, 8:812. Vgl. G.C. Lewis, *Historical Survey of the Astronomy of the Ancients*, 1862, blz. 264.

⁵ Plutarchus, *Levens*, 'Leven van Sulla', 7:3-4.

⁶ Noot vert.: Apocatastasis = terugkeer tot dezelfde schijnbare stand of plaats.

⁷ Proclus, *Commentaar op de Timaeus van Plato*, 1:100.29-101.2.

benaderd. Want deze rekt 1.000.000 jaar voor ons huidige wortelras (het vijfde), en ongeveer 850.000 jaar sinds de overstroming van het laatste grote eiland (een deel van het continent), het Ruta van het vierde ras, of de Atlantiërs; Daitya, een klein eiland dat door een gemengd ras werd bewoond, werd ongeveer 270.000 jaar geleden, omstreeks de ijstijd, verwoest (zie deel 2). Maar de zeven heersers of de zeven grote dynastieën van *goddelijke* koningen behoren tot de overleveringen van ieder groot volk van de oudheid. Telkens wanneer er twaalf worden genoemd, zijn dit onveranderlijk de 12 tekens van de dierenriem. (651)

Dit feit is zo duidelijk dat de rooms-katholieke schrijvers – vooral Franse ultramontanen – stilzwijgend zijn overeengekomen de twaalf joodse aartsvaders in verband te brengen met de *tekens* van de dierenriem. Dit wordt op een soort profetisch-mystieke manier gedaan, die voor vromen en onwetenden zou lijken op een ontzagwekkend teken, een stilzwijgende goddelijke erkenning van het ‘uitverkoren volk van God’, die vanaf het begin van de schepping de getallen van deze aartsvaders opzettelijk aan de hemel heeft getekend. Zo herkennen deze schrijvers (o.a. De Mirville) merkwaardig genoeg alle kenmerken van de 12 tekens van de dierenriem in de woorden die de stervende Jacob richtte tot zijn zonen, en in zijn beschrijving van de toekomst van elke stam.¹ Bovendien wordt gezegd dat de verschillende vaandels van diezelfde stammen dezelfde symbolen en namen vertoonden als de tekens die ook zijn te vinden in de 12 stenen van Urim en Thummim, en op de 12 vleugels van de cherubijn. Het bewijs van de juistheid van de beweerde overeenkomst wordt overgelaten aan de genoemde mystici. Deze overeenkomst luidt als volgt: De mens, of de Waterman, is in de sfeer van Ruben, van wie wordt gezegd dat hij ‘onstandvastig is als water’ (volgens de *Vulgaat* ‘*snelstromend* als water’); de Tweelingen, in die van de sterke broederlijke band van Simeon en Levi; de Leeuw, in die van Juda, ‘de sterke leeuw’ van zijn stam, ‘de leeuwenwelp’; de Vissen, in Zebulon, die ‘aan de haven van de zee zal wonen’; de Stier, in Issachar, omdat hij ‘een sterke ezel die ligt’ is, enz., en daarom in verband wordt gebracht met de stallen; de Maagd-Schorpioen is in de sfeer van Dan, die wordt beschreven als ‘een slang, een bijtende adder op het pad’, enz.; de Steenbok is in Naftali, ‘een losgelaten hinde (een hert)’; de Kreeft, in Benjamin, want hij is ‘vraatzuchtig’; de Weegschaal, in Aser, van wie ‘het brood vet zal zijn’; de Boogschutter, in Jozef, omdat ‘zijn boog krachtig standhield’. Het *twaalfde* teken, de Maagd (onafhankelijk gemaakt van de Schorpioen), is in Dina, de enige dochter van Jacob.² De overlevering zegt dat de *veronderstelde* stammen

¹ Vgl. De Mirville, *Des esprits*, deel 4, blz. 56; *Genesis* 49.

² Vgl. De Mirville, *Op.cit.*, deel 4, blz. 56-7; *Genesis* 49.

de 12 tekens op hun vaandels droegen. Maar afgezien hiervan staat de *Bijbel* vol theo-kosmologische en sterrenkundige symbolen en personificaties.

Men kan zich dan nog afvragen: als het lot van de werkelijke levende aartsvaders zo onverbrekelijk was verbonden met de dierenriem, hoe komt het dan dat na het verlies van de tien stammen, niet ook tien van de twaalf tekens op wonderbaarlijke manier uit de sterrenhemel zijn verdwenen? Maar dit is niet van groot belang. Laten we ons liever bezighouden met de geschiedenis van de dierenriem zelf.

(652) De lezer kan misschien worden herinnerd aan enige meningen over dit onderwerp die naar voren zijn gebracht door verschillende hoge autoriteiten in de wetenschap.

Newton dacht dat het ontstaan van de dierenriem is terug te voeren op de tocht van de Argonauten; en Dulaure stelde de oorsprong ervan vast op 6500 v.Chr., precies 2496 jaar vóór de schepping van de wereld volgens de chronologie van de *Bijbel*.

Volgens Creuzer is het heel gemakkelijk om aan te tonen dat de meeste theogonieën nauw verbonden zijn met religieuze kalenders, en uit de dierenriem zijn ontstaan – misschien niet precies de ons nu bekende dierenriem, maar in ieder geval één die er erg op lijkt. Hij is ervan overtuigd dat de dierenriem en zijn mystieke relaties in een of andere vorm ten grondslag liggen aan alle mythologieën, en dat hij al eeuwen daarvoor in de oude vorm had bestaan; als gevolg van een bijzondere samenloop van omstandigheden kreeg hij vervolgens het tegenwoordige sterrenkundige kleed.¹

Of ‘de genii van de planeten’ (onze dhyāni-chohans van de bovenaardse sferen) zich, zoals in de *Dabistān* wordt beweerd, aan ‘heilige profeten’ vertoonden of niet, het schijnt dat grote figuren en krijgers in de oudheid, toen astrologische *magie* en *theofanie* in Chaldea hand in hand gingen, op eenzelfde manier werden begunstigd. Want Xenophon, geen gewoon mens, vertelt ons over Cyrus, dat deze koning op zijn sterfbed de goden en helden vurig bedankte dat *zijzelf* hem zo vaak hadden onderwezen over de *tekens* aan de hemel, ἐν οὐρανίοις σημείοις.²

Hoe kan men verklaren dat de tekens van de dierenriem in de oudste theogonieën worden aangetroffen, als men aan de kennis over de dierenriem niet de hoogste ouderdom en universaliteit toeschrijft? Men zegt dat Laplace heel verbaasd was bij de gedachte dat de dagen Mercurius (woensdag), Venus (vrijdag), Jupiter (donderdag), Saturnus (zaterdag), en andere in India en in Noord-Europa als dagen van de week in dezelfde volgorde staan en dezelfde namen hebben.

¹ Vgl. G.F. Creuzer, *Symbolik und Mythologie der alten Völker*, zoals vertaald door J.D. Guignaut, *Religions de l'antiquité, etc.*, deel 1, band 2, boek 3, 1825, blz. 930.

² *Cyropaedia*, 8:7:3.

Probeer maar eens door middel van de huidige theorie van *autochtone* beschavingen, die nu zo in de mode is, te verklaren hoe volkeren zonder gemeenschappelijke voorouders, overleveringen of geboorteplaats, erin konden slagen een soort hemels schimmenspel uit te denken, een echte *warboel* van sterrennamen, zonder volgorde of doel, en zonder symbolische relatie met de sterrenbeelden die ze voorstellen, en *blijkbaar* nog minder met de fasen van ons aardse leven die ze moeten aanduiden!¹

Dit kan alleen als er een *algemene* bedoeling en een *universele* oorzaak en geloofsovertuiging aan dit alles ten grondslag ligt.

Dupuis heeft heel terecht hetzelfde verklaard. Hij zegt:

Het is onmogelijk het geringste spoor van overeenkomst te ontdekken tussen de delen van de hemel en de sterrenbeelden die de astronomen daar *willekeurig* hebben geschetst, en anderzijds *is toeval onmogelijk*.²

Toeval is beslist 'onmogelijk'. Er is geen 'toeval' in de natuur, waarin alles wiskundig is gerangschikt en waarvan de eenheden in onderling verband staan. 'Toeval', zegt Coleridge, 'is slechts het pseudoniem voor God [of de natuur] voor die bijzondere gevallen die hij niet openlijk wenst te onderteekenen'.³ Vervang het woord 'God' door karma, en het wordt een oosters axioma. De 'profetieën' op basis van de dierenriem, zoals ze door christelijke mystici worden genoemd, wijzen daarom nooit op één bepaalde gebeurtenis, hoe plechtig en heilig deze voor een deel van de mensheid misschien ook is, maar op steeds terugkerende, periodieke natuurwetten, die slechts worden begrepen door hen die door de sterren*goden* zelf zijn ingewijd.

(653)

Geen occultist, en geen astroloog uit het Oosten, zal het ooit eens zijn met christelijke mystici of zelfs met de mystieke astronomie van Kepler, ondanks zijn grote wetenschappelijke kennis en geleerdheid; eenvoudig omdat, zelfs als zijn vooronderstellingen geheel juist zijn, zijn conclusies daaruit eenzijdig zijn en vertekend door christelijke vooroordelen. Waar christenen een profetie in ontdekken die rechtstreeks verwijst naar de verlosser, zien andere volkeren een symbool van een eeuwige wet die voor het huidige manvantara is vastgesteld. Waarom zou men in de Vissen een directe verwijzing naar Christus zien – een van de verschillende wereldhervormers, alleen voor zijn naaste volgelingen een verlosser, maar voor alle anderen slechts een groot en glorieus ingewijde – als dat sterrenbeeld straalt als een symbool van alle vroegere, tegenwoordige, en toekomstige spirituele verlossers die licht verspreiden en verstandelijke duisternis verdrijven? Christelijke kenners van de symboliek hebben geprobeerd te bewijzen dat dit het teken was van Efraïm (de zoon van Jozef), de *uitverkorene* van Jacob,

¹ De Mirville, *Des esprits*, deel 4, blz. 59-60.

² Dupuis, *Origine de tous les cultes*, geciteerd door De Mirville, *Op.cit.*, blz. 61.

³ Coleridge, *Many Thoughts of Many Minds*, samengesteld door H. Southgate, 1862, blz. 81.

en dat ‘de uitverkoren messias’, de Ἰχθύς van de eerste christenen, daarom moest worden geboren op het moment dat de zon in het sterrenbeeld Vissen (Pisces) kwam. Maar als Jezus van Nazareth die messias was – werd hij dan werkelijk op dat ‘moment’ geboren, of *liet* men hem toen geboren worden door middel van een aanpassing door theologen, die alleen probeerden hun vooropgezette meningen te laten overeenstemmen met siderische *feiten* en volksgeloof? Iedereen weet dat de werkelijke tijd en het jaar van de geboorte van Jezus volstrekt onbekend zijn. En de joden – hun voorvaderen gaven aan het woord *dag* zowel de betekenis ‘vis’ als ‘messias’ – zijn de eersten die bij de geforceerde ontwikkeling van hun rabbijnse taal deze christelijke bewering ontkennen. En wat te denken van de verdere feiten dat de brahmanen *hun* ‘messias’, de eeuwige avatāra Viṣṇu, ook in verband brengen met een *vis* en de zondvloed, en dat de Babyloniërs van hun Dag-on eveneens een vis en een messias maakten, de mens-vis en profeet?

Onder egyptologen zijn er van die geleerde beeldenstormers die zeggen dat ‘toen de farizeeën een ‘teken uit de hemel’ vroegen, Jezus zei, ‘er zal geen ander teken worden gegeven dan het teken van Jonas’ (*Matth.* 16:4). . . . Het teken van Jonas is dat van de Oan of vis-mens van Ninevé. . . . Er was ongetwijfeld geen ander teken dan dat van de zon die werd herboren in de Vissen. De stem van de geheime wijsheid zegt dat zij die uitzien naar een teken, geen ander kunnen krijgen dan dat van de terugkerende vis-mens Ichthys, Oannes, of Jonas – die geen vlees kon worden.’¹

Het lijkt erop dat Kepler als een vaststaand *feit* stelde dat alle planeten op het moment van de ‘incarnatie’ in conjunctie stonden in het teken Vissen, dat door de joden (de kabbalisten) het ‘sterrenbeeld van de messias’ wordt genoemd. ‘In dit sterrenbeeld’, verzekerde Kepler, ‘bevond de *ster van de wijzen* zich.’ Deze bewering, die door dr. Sepp² wordt geciteerd, moedigde laatstgenoemde aan op te merken dat:

alle joodse overleveringen die deze *ster* aankondigen, die *vele volkeren* hebben gezien [...],³ eraan toevoegden dat deze de *zeventig planeten* in zich zou opnemen die toezien op het lot van verschillende volkeren op deze bol.⁴ Volgens deze natuurprofetieën . . . stond in de sterren van het firmament geschreven dat de messias

¹ G. Massey, *The Natural Genesis*, 1883, deel 2, blz. 391.

² J.N. Sepp, geciteerd door De Mirville, *Des esprits*, deel 4, blz. 67.

³ Of veel volkeren diezelfde ster hebben gezien of niet, we weten allemaal dat de graven van ‘de drie wijzen’ – die zich verheugen in de echt *Germaanse* namen Kaspar en Melchior, die weinig Chaldeeus klinken, terwijl Balthazar de enige uitzondering is – door de priesters in de beroemde kathedraal van Keulen worden getoond; dat de wijzen daar begraven liggen wordt niet alleen verondersteld, maar men is hiervan overtuigd.

⁴ Deze overlevering betreffende de *zeventig planeten* die heersen over het lot van de volkeren, is gebaseerd op de occulte kosmogonische leer dat er in het zonnestelsel naast onze eigen zevenvoudige keten van wereldplaneten nog veel andere zijn.

zou worden geboren in het maanjaar van de wereld 4320, in dat gedenkwaardige jaar waarin het hele koor van de planeten zijn jubeljaar zou vieren.¹

Aan het begin van de 19de eeuw was het een rage om van de hindoes herstel te eisen voor een beweerde roof bij de joden van hun ‘goden’, aarts-vaders en tijdrekening. Wilford had Noach herkend in Prithī en in Satya-vrata, Enos in Dhruva, en zelfs Assur in Īśvara. Toch zouden ten minste enkele oriëntalistten, na jarenlang in India te hebben gewoond, moeten weten dat niet alleen de hindoes deze personen hadden, of hun grote tijdperk in vier kleinere hadden ingedeeld. Niettemin leefden schrijvers in de *Asiatic Researches* zich uit in de buitensporigste speculaties.

S.A. Mackey, de ‘filosoof, astronoom, en schoenmaker’ uit Norwich, zegt heel treffend:

Christelijke theologen vinden het hun plicht te schrijven tegen de lange tijdperken van de hindoechronologie, en dat kan hen misschien worden vergeven. Maar wanneer een geleerde de namen en getallen van de Ouden geweld aandoet, en ze in een vorm perst en wringt met een betekenis die geheel vreemd is aan de bedoeling van de schrijvers uit de oudheid – een vorm die, na op die manier te zijn verminkt, zó precies past bij een grillige gedachte die al in zijn brein bestond dat hij doet alsof hij *verbaasd* is over de ontdekking – dan kan ik niet van mening zijn dat hem dat zonder meer kan worden vergeven.²

Hiermee wordt kapitein (later kolonel) Wilford bedoeld, maar de woorden kunnen op meer dan een van onze hedendaagse oriëntalistten worden toegepast. Wilford was de eerste die zijn ongelukkige speculaties over de hindoechronologie en de *Purāṇa*’s bekroonde door de 4.320.000 jaar in verband te brengen met de bijbelse chronologie, en het getal eenvoudig terug te brengen tot 4320 jaar (het veronderstelde maanjaar van de geboorte van Jezus), en dr. Sepp heeft dit denkbeeld eenvoudig van deze dappere officier overgenomen. Bovendien bleef hij hierin zowel joods eigendom als een christelijke profetie zien, en beschuldigde zo de Indo-Europeanen ervan zich een Semitische openbaring te hebben toegeëigend, terwijl het omgekeerd was. De joden hoeven er ook niet van te worden beschuldigd dat ze van de hindoes hebben geroofd; Ezra wist waarschijnlijk niets over hun getallen. Ze hadden die duidelijk en ontegenzegglijk aan de Chaldeeën ontleend, tegelijk met hun goden. Van de 432.000 jaar van de Chaldeeuwse goddelijke dynastieën³ maakten ze 4320 maanjaren vanaf de schepping van (655)

¹ J.N. Sepp, *La vie de N.-S. Jésus-Christ*, 2de ed., 1861, deel 1, blz. 80, 18.

² *The Mythological Astronomy of the Ancients Demonstrated*, deel 2, ‘The Key of Urania’, blz. 23-4.

³ Iedere wetenschapper weet natuurlijk dat de Chaldeeën voor hun goddelijke dynastieën dezelfde getallen (432 of 432.000) van toepassing achtten als de hindoes voor hun mahāyuga, nl. 4.320.000. Daarom heeft dr. Sepp uit München, Kepler en Wilford gesteund

de wereld tot de christelijke jaartelling, en de Babylonische en Egyptische goden veranderden ze even rustig en bescheiden in aartsvaders. Ieder volk heeft zich in meer of mindere mate schuldig gemaakt aan zo'n omwerking en aanpassing van een (vroeger gemeenschappelijk) pantheon van universele goden tot nationale stamgoden en helden. In zijn nieuwe vorm in de *Pentateuch* was het hun eigendom, en geen Israëliet heeft het ooit aan een ander volk opgedrongen – en nog het minst aan de Europeanen.

(656) Zonder langer bij deze heel onwetenschappelijke tijdrekening te blijven stilstaan dan nodig is, kunnen we enige opmerkingen maken die relevant kunnen blijken. Deze getallen van 4320 *maan*jaren van de wereld (in de *Bijbel* worden de *zon*ne jaren gebruikt) zijn als zodanig niet uit de lucht gegrepen, zelfs al worden ze verkeerd toegepast; want ze vormen alleen maar de verwrongen echo van de oorspronkelijke esoterische en later brahmaanse leer over de yuga's. Een 'dag' van Brahmā is gelijk aan 4.320.000.000 jaar, evenals een 'nacht' van Brahmā, of de duur van pralaya, waarna een *nieuwe* ZON zich triomfantelijk verheft gedurende een *nieuw* manvantara, voor de zevenvoudige keten die hij verlicht. Deze leer was eeuwen vóór het christelijk tijdperk doorgedrongen tot Palestina en Europa (zie *Isis ontsluit*erd, 1:83-4), en behoorde tot het denken van de mozaïsche joden, die er hun kleine cyclus op baseerden. Ze kwam echter pas volledig tot uitdrukking door de christelijke tijdrekenaars van de *Bijbel*, die deze leer overnamen, evenals de 25ste december, de dag waarop, zoals men zegt, alle *zon*negoden zijn geïncarneerd. Is het dan een wonder dat men de messias geboren *liet* worden in 'het *maan*jaar van de wereld 4320'? De 'zoon van gerechtigheid en *verlossing*' was opnieuw opgestaan en had de pralaya-duisternis van de chaos en het *niet-zijn* op het gebied van onze objectieve kleine bol en keten verdreven. Toen het voorwerp van verering eenmaal was vast-

in hun beschuldiging dat de hindoes deze van de christenen hadden overgenomen, en de Chaldeeën van de joden, die, zoals werd beweerd, hun messias in het *maan*jaar van de wereld 4320 verwachtten!!! Omdat deze getallen, volgens schrijvers uit de oudheid, door Berossus waren gebaseerd op de 120 sarossen – elk bestaande uit zes nerossen van 600 jaar, zodat het totaal 432.000 jaar bedraagt – lijken ze niet doorslaggevend. Maar de vrome professor uit München probeerde ze op *de juiste manier* uit te leggen. Hij beweert dat hij het raadsel heeft opgelost door aan te tonen dat 'omdat de saros volgens Plinius bestaat uit 222 synodische maanden, d.w.z. 18,6 jaar', de rekenaar vanzelf terugviel op de getallen 'die door Suidas waren gegeven; deze beweerde dat de 120 sarossen overeenkwamen met 2222 priesterlijke en cyclische jaren, wat gelijk is aan 1656 zonnejaren.' (*La vie de Notre Seigneur Jésus-Christ*, 1861, deel 3, blz. 331.)

Suidas heeft zo iets niet gezegd, en zelfs als dat wel zo was, zou hij daarmee weinig of niets bewijzen. De nerossen en sarossen waren net zo'n doorn in het oog van *niet-ingewijde* schrijvers uit de oudheid als het apocalyptische getal 666 van het 'grote Beest' voor heden-daagse schrijvers, en ze hebben evenals laatstgenoemd getal hun ongelukkige Newtons gehad.

gesteld, was het gemakkelijk om de veronderstelde gebeurtenissen van zijn geboorte, leven, en dood in overeenstemming te brengen met de eisen van de dierenriem en met de oude overleveringen, hoewel ze voor deze gelegenheid wat moesten worden omgevormd.

Zo wordt begrijpelijk wat Kepler, als vooraanstaand astronoom, zei. Hij erkende het grote en universele belang van al deze planeetconjuncties, ‘waarvan elk’ – zoals hij terecht zei – ‘een *climacterisch* jaar van de mensheid vormt’.¹ De zeldzame conjunctie van Saturnus, Jupiter, en Mars heeft haar betekenis en belang omdat deze *bepaalde grote gevolgen* heeft, zowel in India en China als in Europa, voor de respectieve mystici van al die landen. En het is slechts arrogantie om te beweren dat de natuur alleen Christus op het oog had, toen ze haar (voor niet-ingewijden) fantastische en betekenisloze constellaties vormde. Als men beweert dat het geen toeval was dat de oude architecten van de dierenriem duizenden jaren geleden het teken Stier met een sterretje (alfa) hebben aangeduid, terwijl men er geen beter en doorslaggevend bewijs voor heeft dat het een *profetie* voor het ‘woord’ of Christus is, dan dat de alef van Taurus ‘de ENE’ en de EERSTE betekent, en dat Christus ook de alfa of de ENE was, dan kan men op meer dan één manier aantonen dat dit bewijs vreemd en ondeugdelijk is. Om te beginnen bestond de dierenriem in ieder geval al vóór het christelijk tijdperk; verder waren alle zonnegoden mystiek verbonden met dat sterrenbeeld (Stier) – Osiris bijvoorbeeld – en werden alle door hun respectieve vereerders ‘de Eerste’ genoemd. Vervolgens waren de samenstellers van de mystieke benamingen die aan de christelijke verlosser werden gegeven, allemaal in meer of mindere mate bekend met de betekenis van de tekens van de dierenriem; en het ligt meer voor de hand te veronderstellen dat ze hun beweringen zo hebben ingekleed dat deze beantwoorden aan de mystieke tekens, dan dat die tekens miljoenen jaren lang zouden hebben geschitterd als een voorspelling voor een deel van de mensheid, zonder rekening te houden met de talloze generaties die eraan waren voorafgegaan en die erna zouden worden geboren.

(657)

Het is geen toeval [zegt men ons] dat men op sommige afbeeldingen de kop van

¹ De Mirville, *Des esprits*, deel 4, blz. 68. De lezer moet bedenken dat de uitdrukking ‘climacterisch jaar’, wanneer deze door occultisten en mystici wordt gebruikt, meer dan de gewone betekenis heeft. Het is niet alleen een kritiek tijdvak waarin periodiek de een of andere grote verandering wordt verwacht, in de samenstelling van hetzij mens of kosmos, maar het heeft eveneens betrekking op spirituele universele veranderingen. De Europeanen noemden elk 63ste jaar ‘het grote climacterische jaar’, en veronderstelden misschien terecht dat die jaren worden verkregen door 7 te vermenigvuldigen met de oneven getallen 3, 5, 7 en 9. Maar *zeven* is in het occultisme de ware schaal van de natuur, en 7 moet op een heel andere manier worden vermenigvuldigd, die aan de Europese volkeren nog onbekend is.

die stier [Taurus] op een troon heeft geplaatst, terwijl hij met het *ansatakruis* op zijn horens een Draak probeert weg te duwen; vooral omdat het sterrenbeeld Stier ‘de grote stad van God en de moeder van openbaringen’ werd genoemd, en ook ‘degene die de goddelijke stem weergeeft’, de Apis pacis van Hermontis in Egypte, die [zoals de *kerkvaders* de wereld willen doen geloven] orakels uitsprak die betrekking hadden op de geboorte van de verlosser.¹

Op deze theologische arrogantie kan men verschillende antwoorden geven. *Ten eerste* hebben het Egyptische ansatakruis, of de tau, het jainkruis, of de swastika, en het christelijke kruis alle dezelfde betekenis. *Ten tweede* gaf geen enkel volk of natie, behalve de christenen, aan de Draak de betekenis die men er nu aan geeft. De slang was het symbool van WIJSHEID, en de Stier (Taurus) het symbool van fysieke of aardse *voortplanting*. Zo zou de Stier, die de Draak, of de *spirituele* goddelijke wijsheid, wegstoot met de tau, of het kruis – dat esoterisch ‘de basis en het geraamte is van alles wat is gebouwd’² – een volkomen *fallische*, fysiologische betekenis hebben, als hij niet nog een andere betekenis had die onbekend is aan onze bijbelgeleerden en kenners van de symboliek. In elk geval verwijst Taurus niet in het bijzonder naar het Verbum van Johannes, behalve misschien in algemene zin. De Taurus (die tussen haakjes geen *lam* is, maar een stier) was in elke kosmogonie heilig, zowel bij de hindoes als bij de zoroastriërs, bij de Chaldeeën en bij de Egyptenaren. Dat weet elke schooljongen.

Het kan misschien het geheugen van onze theosofen helpen opfrissen als we hen verwijzen naar wat in *Isis* (2:573ev) over bepaalde passages in de *Openbaringen* (hfst. 12) wordt gezegd over de Maagd en de Draak, en over de periodieke geboorten en wedergeboorten van wereldverlossers – zonnegoden – die men bij alle volkeren aantreft.

In 1853 hield de geleerde Érar-Mollien voor het Institut de France een lezing die de ouderdom moest aantonen van de Indiase dierenriem. Hij ontdekte dat de wortel en de filosofie van de belangrijkste religieuze feesten van dat land in de tekens van de dierenriem besloten liggen; en de oorsprong van die religieuze ceremoniën gaat terug tot in de nacht van de tijd, ten minste 3000 v.Chr., zoals de spreker probeerde te bewijzen. Hij dacht dat de dierenriem van de hindoes veel ouder is dan de dierenriem van de Grieken, en daarvan in enkele opzichten enorm verschilt. Men ziet er de Draak op een boom, aan de voet waarvan de ‘maagd’, Kanyā-Durgā, een van de oudste godinnen, is geplaatst op een leeuw die de *zonnewagen* achter zich aan trekt. Hij voegde eraan toe:

Dit is de reden waarom deze maagd Durgā niet eenvoudig een herinnering aan een

¹ De Mirville, *Des esprits*, deel 4, blz. 61.

² J. Ralston Skinner, *The Source of Measures*, 1875, blz. 11.

sterrenkundig feit is, maar de oudste godheid van de Indiase Olympus. Ze is duidelijk dezelfde over wie alle sibillijnse boeken spraken – boeken die voor Vergilius een bron van inspiratie zijn geweest. Ze is de maagd van wie de terugkeer werd voorspeld als een teken van universele vernieuwing . . . En als we zien dat de maanden door het Malayalam-sprekende volk van Zuid-India nog steeds worden genoemd naar de namen van de godheden van deze zonne-dierenriem – waarom zou dat volk dan de dierenriem van zijn voorouders hebben opgegeven om zich te belasten met die van de Grieken? Integendeel, alles duidt erop dat deze tekens van de dierenriem aan de Grieken zijn overgeleverd door de Chaldeeën, die ze weer van de brahmanen hadden.¹ (658)

Dit alles vormt een erg mager bewijs. Maar we moeten ook bedenken wat werd gezegd en aanvaard door de tijdgenoten van Volney, die opmerkt dat uit het feit dat de Ram in 1447 v.Chr. in zijn 15de graad stond, volgt dat de eerste graad van ‘Weegschaal’ niet later dan in 15.194 v.Chr. had kunnen samenvallen met de lente-equinox; telt men hier de 1790 jaar na Christus bij op, dan blijkt dat er 16.984 jaar zijn verstreken sinds de oorsprong van de dierenriem.²

Bovendien schrijft dr. Schlegel in zijn *Uranographie Chinoise*³ aan de Chinese sterrenkundige hemelsfeer een ouderdom van 18.000 jaar toe.

Omdat het citeren van meningen zonder afdoende bewijs weinig nut heeft, is het misschien beter om naar wetenschappelijk bewijsmateriaal te kijken. Bailly, de beroemde Franse astronoom uit de 18de eeuw, lid van de Académie, enz., beweert dat de sterrenkundige stelsels van de hindoes verreweg de oudste zijn, en dat de Egyptenaren, de Grieken, de Romeinen, en zelfs de joden hun kennis aan hen ontleenden. Ter ondersteuning van deze opvatting zegt hij:

‘De astronomen van vóór 1491 zijn ten eerste de Grieken van Alexandrië; Hipparchus, die 125 jaar vóór onze tijdrekening leefde, en Ptolemeus, 260 jaar na Hipparchus. Na hen volgden de Arabieren, die de studie van de astronomie in de 9de eeuw nieuw leven inbliezen. Deze werden opgevolgd door de Perzen en de Tartaren, aan wie we de tabellen van Nāsir al-Dīn Tūsī in 1269, en die van Ulugh-beg in 1437, te danken hebben. Dit is de bekende reeks gebeurtenissen in Azië vóór de Indiase epoeche⁴ 1491. Wat is hier dan een epoeche? Het is de waarneming van de astronomische lengte van een ster op een gegeven moment, de plaats aan de hemel waar deze werd gezien, en die dient als referentiepunt, als uit-

¹ Éard-Mollien, *Recherches sur le zodiaque indien*, 1853; zoals geciteerd door De Mirville, *Des esprits*, deel 4, blz. 62.

² C.F. de Volney, *The Ruins*. Vertaling uit het Frans, 1796, blz. 360.

³ Zie blz. 54, 196ev.

⁴ Noot vert.: Epoeche betekent hier het beginpunt van een tijdrekening.

(659) gangspunt, vanwaar zowel de vroegere als de toekomstige standen van de ster uit haar waargenomen beweging zijn te berekenen. Maar een epoche is nutteloos als de beweging van de ster niet is vastgelegd. Voor een volk dat nog onbekend is met de wetenschap en dat een vreemde astronomie moet lenen, is het vastleggen van een epoche geen probleem, omdat de enige waarneming die nodig is, op elk moment kan worden gedaan. Maar wat het vooral nodig heeft, en wat het moet lenen, zijn die elementen die afhankelijk zijn van een nauwkeurige vastlegging, en die voortdurende waarneming vereisen; vooral die bewegingen die afhankelijk zijn van de tijd, en die alleen nauwkeurig kunnen worden vastgelegd door eeuwenlange waarneming. De gegevens over deze bewegingen moeten dus worden ontleend aan een volk dat zulke waarnemingen heeft verricht, en het werk van eeuwen achter zich heeft. We concluderen hieruit dat een nieuw volk niet de epochen aan een oud volk zal ontlennen zonder ook de ‘gemiddelde bewegingen’ van hen over te nemen. Als we van dit beginsel uitgaan, zullen we ontdekken dat de hindoe-epochen 1491 en 3102 niet kunnen zijn ontleend aan die van Ptolemeus of Ulugh-beg.

‘Er blijft dan nog de veronderstelling over dat de hindoes, toen ze hun waarnemingen van 1491 vergeleken met de eerder door Ulugh-beg en Ptolemeus gemaakte, de intervallen tussen deze waarnemingen hebben gebruikt om de ‘gemiddelde bewegingen’ vast te stellen. De tijd van Ulugh-beg ligt voor zo’n vaststelling te kort in het verleden; terwijl de tijden van Ptolemeus en Hipparchus nauwelijks ver genoeg terug liggen. Maar als de bewegingen volgens de hindoes met behulp van deze vergelijkingen waren vastgesteld, zouden de epochen met elkaar in verband staan. Uitgaande van de epochen van Ulugh-beg en Ptolemeus zouden we tot alle epochen van de hindoes moeten komen. Maar dit is niet het geval. Dus waren andere epochen óf onbekend aan de hindoes óf nutteloos voor hen.¹

‘We kunnen hieraan een andere belangrijke overweging toevoegen. Als een volk de methoden of de gemiddelde bewegingen in zijn sterrenkundige tabellen aan zijn buurvölkeren moet ontlennen, heeft het er nog meer behoefte aan om ook de kennis van de onregelmatigheden van de bewegingen van de hemellichamen, de bewegingen van het apogeum, van de knopen, en van de helling van de ecliptica over te nemen; kortom al die elementen die – om ze nauwkeurig te kunnen bepalen – de kunst van het waarnemen, enig gebruik van instrumenten, en grote ijver vereisen. Al deze sterrenkundige elementen, die bij de Grieken van Alexandrië, de Arabieren,

¹ Voor een gedetailleerd wetenschappelijk bewijs van deze conclusie zie blz. 121 van het boek van Bailly, waar het onderwerp vaktechnisch wordt besproken.

de Perzen en de Tartaren min of meer verschillen, vertonen geen enkele overeenkomst met die van de hindoes. Laatstgenoemden hebben dus niets van hun burens overgenomen.

‘Als de hindoes hun epoche niet hebben overgenomen, moeten ze een eigen epoche hebben gehad, gebaseerd op hun eigen waarnemingen; en dit moet óf de epoche van het jaar 1491 na, óf die van het jaar 3102 vóór onze jaartelling zijn; laatstgenoemde ligt 4592 jaar vóór 1491. We moeten tussen deze twee epochen kiezen en besluiten welke ervan op waarneming berust. Maar voordat we de argumenten noemen die voor het onderwerp beslissend kunnen en moeten zijn, zullen we enkele opmerkingen maken, gericht aan mensen die misschien geneigd zijn te geloven dat de hindoes pas door de moderne waarnemingen en berekeningen in staat waren om de standen van de hemellichamen in het verleden vast te stellen. Het is lang niet gemakkelijk de bewegingen van de hemellichamen zó nauwkeurig te bepalen dat men 4592 jaar kan teruggaan in de tijd, en de verschijnselen kan beschrijven die in die periode moeten hebben plaatsgevonden.

(660)

‘Tegenwoordig bezitten we voortreffelijke instrumenten; gedurende twee of drie eeuwen heeft men nauwkeurige waarnemingen verricht, die ons al in staat stellen de gemiddelde bewegingen van de planeten met aanzienlijke nauwkeurigheid te berekenen; we hebben de waarnemingen van de Chaldeeën, van Hipparchus en Ptolemeus, die ons, doordat ze ver in het verleden liggen, in staat stellen deze bewegingen met nog grotere zekerheid vast te stellen. Toch kunnen we de waarnemingen tijdens de lange periode tussen de Chaldeeën en onszelf niet met constante nauwkeurigheid weergeven; en nog minder kunnen we de gebeurtenissen die 4592 jaar vóór onze tijd plaatsvonden, precies bepalen. Cassini en Mayer hebben ieder de seculaire beweging van de maan vastgesteld, en hun uitkomsten verschillen 3 min. 43 sec. Dit verschil zou na 46 eeuwen leiden tot een onzekerheid van bijna drie graden in de positie van de maan. Ongetwijfeld is een van deze berekeningen nauwkeuriger dan de andere; slechts door waarnemingen van heel vroege datum kan men beslissen welke de beste is. Maar voor heel oude tijden, waarover waarnemingen ontbreken, moeten we, wat de verschijnselen betreft, onzeker zijn. Hoe konden de hindoes dan van het jaar 1491 n.Chr. hebben teruggerekend tot het jaar 3102 vóór onze jaartelling, als ze pas kortgeleden zijn begonnen de astronomie te bestuderen?

‘De oosterlingen zijn nooit geweest wat wij zijn. Hoe hoog we hun kennis ook mogen aanslaan na bestudering van hun astronomie, het is niet aannemelijk dat ze ooit dat grote instrumentarium hebben bezeten dat onze moderne sterrenwachten kenmerkt, en dat het resultaat is van

gelijktijdige vooruitgang in verschillende wetenschappen. Evenmin konden ze dat genie voor ontdekkingen hebben gehad dat tot dusver uitsluitend aan Europa scheen toe te behoren, en dat, doordat het de rol van de tijd overneemt, de snelle vooruitgang van de wetenschap en van het menselijk denken veroorzaakt. Als de Aziaten machtig, geleerd en wijs zijn geweest, dan brachten macht en tijd al hun verdiensten en successen teweeg. Hun rijken zijn door macht gesticht of verwoest; nu eens heeft die macht gebouwen van indrukwekkende omvang laten verrijzen, dan weer heeft ze ze tot eerbiedwaardige ruïnes teruggebracht; en terwijl deze gebeurtenissen elkaar afwisselden, werd door geduld kennis verzameld, en bracht langdurige ervaring wijsheid voort. Door hun hoge ouderdom verkregen de volkeren van het Oosten hun wetenschappelijke reputatie.

- (661) 'Als de hindoes in 1491 voldoende nauwkeurig bekend waren met de bewegingen aan de hemel om in staat te zijn 4592 jaar terug te rekenen, dan volgt daaruit dat ze deze kennis alleen uit heel oude waarnemingen konden hebben verkregen. Als men toegeeft dat ze dat soort kennis hadden, terwijl men ontkent dat ze over de waarnemingen beschikten waaruit deze is afgeleid, veronderstelt men een onmogelijkheid; dit zou gelijkstaan met aan te nemen dat ze al bij het begin van hun loopbaan de vruchten van tijd en ervaring hadden geplukt. Als men aan de andere kant aanneemt dat hun epoche 3102 reëel is, zou daaruit volgen dat de hindoes eenvoudig eeuwenlang op dezelfde manier zijn doorgegaan tot het jaar 1491 van onze tijdrekening. De tijd zelf was dus hun leermeester; ze kenden de bewegingen van de hemellichamen in deze tijdperken, omdat ze ze hadden gezien; en door het langdurige verblijf van het hindoevolk op aarde zijn hun verslagen betrouwbaar en hun berekeningen nauwkeurig.

'Het schijnt dat het probleem, welke van de twee epochen 3102 en 1491 de werkelijke is, moet worden opgelost op grond van één enkele overweging, nl. dat de Ouden in het algemeen, en de hindoes in het bijzonder, alleen eclipsen hebben berekend, en dus waargenomen, zoals blijkt uit hun tabellen.

'Er was op het moment van de epoche 1491 geen zonsverduistering, en ook geen maansverduistering veertien dagen ervoor of erna. De epoche 1491 is dus niet op waarneming gebaseerd. Wat de epoche 3102 v.Chr. betreft, de brahmanen van Tirvalour plaatsen deze bij zonsopgang op 18 februari. De zon stond toen volgens zijn werkelijke astronomische lengte op het beginpunt van de dierenriem. De andere tabellen laten zien dat de maan de voorafgaande middernacht op dezelfde plaats stond, maar volgens haar gemiddelde lengte. De brahmanen zeggen ook dat dit begin-

punt, de oorsprong van hun dierenriem, in het jaar 3102 v.Chr. 54 graden achter de equinox stond. Hieruit volgt dat de oorsprong – het eerste punt van hun dierenriem – in de zesde graad van Waterman¹ lag.

‘Er vond dus ongeveer in die tijd en op die plaats een gewone conjunctie plaats; en deze conjunctie staat inderdaad aangegeven in onze beste tabellen: die van Lacaille voor de zon en die van Mayer voor de maan. Er was geen zonsverduistering, omdat de maan te ver van de knoop stond; maar veertien dagen later, toen de maan de knoop was genaderd, moet deze zijn verduisterd. Als men de tabellen van Mayer gebruikt zonder correctie voor de versnelling, geven deze die verduistering aan, maar laten deze overdag plaatsvinden op een moment dat ze in India niet kon zijn waargenomen. Volgens de tabellen van Cassini had de verduistering ’s nachts plaats, wat aantoonst dat de door Mayer aangenomen bewegingen – als men geen rekening houdt met de acceleratie – te snel zijn voor eeuwen die in een ver verleden liggen; en wat ook bewijst dat we ondanks de verbetering van onze kennis nog steeds geen zekerheid kunnen hebben over de werkelijke toestand van de hemel in vroeger tijden.

‘Daarom geloven we dat van de twee hindoe-epochen het jaar 3102 de juiste is, omdat deze vergezeld ging van een eclips die kon worden waargenomen, en die moet hebben gediend om deze vast te leggen. Dit is een eerste bewijs voor de juistheid van de lengten die voor dat moment door de hindoes aan de zon en de maan zijn toegeschreven. Dit bewijs zou misschien voldoende zijn, maar deze oude bepaling van het tijdpunt wordt heel belangrijk om de bewegingen van deze hemellichamen te verifiëren, en moet daarom worden bevestigd door elk mogelijk bewijs van haar echtheid. (662)

‘We merken in de eerste plaats op dat de hindoes twee epochen schijnen te hebben gecombineerd tot die van het jaar 3102 v.Chr. De brahmanen van Tirvalour rekenen aanvankelijk vanaf het eerste moment van het kaliyuga, maar ze hebben een tweede epoche die 2 dagen 3 uur 32 minuten en 30 seconden later valt. Laatstgenoemde is de werkelijke sterrenkundige epoche, terwijl de eerste een burgerlijke jaartelling schijnt te zijn. Maar als deze epoche van het kaliyuga geen werkelijkheidswaarde heeft, en alleen de uitkomst van een berekening was, waarom zouden deze epochen dan zo moeten worden gescheiden? De berekende sterrenkundige epoche zou die van het kaliyuga zijn geworden, die dan zou zijn begonnen bij de conjunctie van de zon en de maan, zoals het geval is met de epochen van de drie andere tabellen. Ze moeten een reden hebben gehad om onder-

¹ Noot vert.: Blavatsky had hier Libra (Weegschaal), terwijl het origineel van Bailly Waterman heeft.

scheid te maken tussen die twee; en deze reden kan alleen zijn gelegen in de omstandigheden rond de epoche, die dus niet de uitkomst van een berekening kan zijn. Dit is nog niet alles; uitgaande van de zonne-epoche, die wordt bepaald door het opkomen van de zon . . . op 18 februari 3102, en 2 dagen 3 uur 32 minuten en 30 seconden teruggaande, komen we tot 2 uur 27 minuten en 30 seconden in de ochtend van 16 februari. Dit is het moment waarop het kaliyuga begint. Het is merkwaardig dat men dit tijdperk niet heeft laten beginnen met een van de vier hoofddeelten van de dag. Men zou kunnen denken dat de epoche om middernacht zou zijn, en dat de 2 uur 27 minuten en 30 seconden een meridiaancorrectie vormen. Maar wat ook de reden was voor het vaststellen van dit moment, het is duidelijk dat als deze epoche de uitkomst van een berekening was, het even gemakkelijk zou zijn geweest deze terug te brengen tot middernacht, om de epoche te laten overeenkomen met het begin van een van de hoofddeelten van de dag, in plaats van met een moment dat wordt bepaald door een gedeelte van de dag.

‘Ten tweede. De hindoes beweren dat er bij het begin van het kaliyuga een conjunctie van alle planeten was. Hun tabellen geven deze conjunctie aan, terwijl ook de onze aangeven dat deze werkelijk kan hebben plaatsgevonden. Jupiter en Mercurius stonden precies in dezelfde graad van de ecliptica; Mars was er 8° en Saturnus 17° van verwijderd. Hieruit volgt dat rond die tijd, of ongeveer veertien dagen na het begin van het kaliyuga, . . . de hindoes vier planeten achtereenvolgens uit de zonnestrallen tevoorschijn zagen komen, eerst Saturnus, dan Mars, toen Jupiter en Mercurius, en deze planeten schenen in een vrij kleine ruimte te zijn verenigd. Hoewel Venus er niet bij was, was de zucht naar het wonderbaarlijke de oorzaak ervan dat het een algemene conjunctie van alle planeten werd genoemd. Het getuigenis van de brahmanen komt hier overeen met dat van onze tabellen; en dit bewijsmateriaal, het resultaat van een overlevering, moet op werkelijke waarneming berusten.

(663) ‘Ten derde. We kunnen opmerken dat dit verschijnsel ongeveer veertien dagen na de epoche zichtbaar was, precies op het moment dat de maansverduistering moet zijn waargenomen, die diende om de epoche vast te stellen. De twee waarnemingen bevestigen elkaar, en wie de ene heeft gedaan, moet ook de andere hebben verricht.

‘Ten vierde. We kunnen ook aannemen dat de hindoes tegelijkertijd de plaats van de maanknoop vaststelden; hun berekening schijnt daarop te wijzen. Ze geven de lengte van dit punt van de maanbaan op het moment van hun epoche, en hierbij voegen ze een constante van 40 minuten, wat overeenkomt met de beweging van de knoop in 12 dagen en 14 uur. Het lijkt alsof ze wilden aanduiden dat dit 13 dagen na hun epoche was vast-

gesteld, en dat we er, om het met die epoche te laten overeenstemmen, de 40 minuten bij moeten voegen die de knoop in de tussentijd was teruggegaan. Deze waarneming is dus van dezelfde datum als die van de maansverduistering, en zo hebben we drie waarnemingen die elkaar wederzijds bevestigen.

‘Ten vijfde. Uit de beschrijving van de dierenriem van de hindoes door G. Le Gentil blijkt dat daarop de plaatsen van de sterren die ‘het oog van de Stier’ en de ‘tarweaar van de Maagd’ worden genoemd, kunnen worden bepaald voor het moment waarop het kaliyuga begint.

‘Als we deze plaatsen vergelijken met de werkelijke posities, nadat deze op grond van *onze* precessie van de equinoxen zijn teruggebracht tot het moment waar het om gaat, zien we dat het beginpunt van de dierenriem van de hindoes moet liggen tussen de vijfde en de zesde graad van de Waterman.¹ De brahmanen hadden dus gelijk toen ze het in de zesde graad van dat teken plaatsten, temeer omdat dit kleine verschil kan worden toegeschreven aan de eigen beweging van de sterren, die onbekend is. Dit was dus nóg een waarneming die de hindoes leidde tot deze tamelijk nauwkeurige vaststelling van het eerste punt van hun veranderlijke dierenriem.

‘Het lijkt onmogelijk te twijfelen aan het bestaan in de oudheid van waarnemingen van deze datum. De Perzen zeggen dat vier mooie sterren als wachters aan de vier hoeken van de wereld waren geplaatst. Nu wil het geval dat bij het begin van het kaliyuga, 3000 of 3100 jaar vóór onze tijdrekening, ‘het oog van de Stier’ en het ‘hart van de Schorpioen’ precies op de nachteveningspunten stonden, terwijl het ‘hart van de Leeuw’ en de ‘zuidelijke Vis’ zich heel dicht bij de zonnestilstandspunten bevonden. Een waarneming van het opgaan van de Pleiaden ’s avonds, zeven dagen vóór de herfstevening, behoort ook tot het jaar 3000 vóór onze tijdrekening. Deze en vergelijkbare waarnemingen – verzameld in de kalenders van Ptolemeus, hoewel hij niet aangeeft wie ze hebben verricht – die ouder zijn dan die van de Chaldeeën, kunnen heel goed het werk van de hindoes zijn. Ze zijn goed op de hoogte van het sterrenbeeld de Pleiaden, en terwijl wij het in de volkstaal de ‘Poussinière’ (Kuikenmand) noemen, geven zij het de naam Pillālu-kodi – de ‘hen met kuikens’. Deze naam is dus van volk op volk overgegaan, en komt van de oudste volken van Azië tot ons. We zien dat de hindoes het opgaan van de Pleiaden moeten hebben waargenomen, en ervan hebben gebruikgemaakt om hun jaren en maanden te regelen, want dit sterrenbeeld wordt ook Kritikās

(664)

¹ Noot vert.: Blavatsky had hier Libra (Weegschaal), terwijl het origineel van Bailly Waterman heeft.

genoemd. Ze hebben een maand met dezelfde naam, en deze overeenkomst kan alleen worden toegeschreven aan het feit dat deze maand werd aangekondigd door het opkomen of ondergaan van dat sterrenbeeld. Augustinus Riccius bewijst nog doorslaggevend dat de hindoes de sterren op dezelfde manier observeerden als wij, door hun plaats te bepalen volgens hun lengte. Hij zegt namelijk dat volgens aan Hermes toegeschreven waarnemingen, die 1985 jaar vóór Ptolemeus werden verricht, de heldere ster in de Lier en die in het hart van de Hydra elk zeven graden verder waren dan hun respectieve plaatsen zoals Ptolemeus ze had vastgesteld.

‘Deze vaststelling lijkt heel bijzonder. De sterren gaan ten opzichte van de equinox regelmatig vooruit; en Ptolemeus had moeten constateren dat de lengten 28 graden meer waren dan 1985 jaar vóór zijn tijd. Bovendien vertoont dit feit een opvallende eigenaardigheid; men vindt dezelfde fout of hetzelfde verschil in de posities van beide sterren; de fout was dus toe te schrijven aan een oorzaak die dezelfde invloed had op beide sterren. Om deze eigenaardigheid te verklaren, stelde de Arabier Thābith zich voor dat de sterren een oscillerende beweging hadden, waardoor ze afwisselend voor- en achteruit gingen.

‘Deze hypothese werd gemakkelijk weerlegd, maar de waarnemingen die aan Hermes werden toegeschreven, bleven onverklaard. De verklaring wordt echter gevonden in de hindoe-astronomie. Op de tijd die voor deze waarnemingen is vastgesteld, 1985 jaar vóór Ptolemeus, lag het beginpunt van de hindoe dierenriem 35 graden vóór de equinox; daarom zijn de lengten die vanaf dit punt werden gerekend, 35 graden hoger dan wanneer men vanaf de equinox rekent. Maar na verloop van 1985 jaar zouden de sterren 28 graden zijn vooruitgegaan, en er zou een verschil van maar 7 graden overblijven tussen de lengten van Hermes en die van Ptolemeus; en het verschil zou voor de twee sterren hetzelfde zijn, omdat het is toe te schrijven aan het verschil tussen het beginpunt van de dierenriem van de hindoes en dat van Ptolemeus, die vanaf de equinox rekent. Deze verklaring is zo eenvoudig en natuurlijk dat ze waar moet zijn. We weten niet of Hermes, die in de oudheid zo beroemd was, een hindoe was, maar we zien dat de waarnemingen die aan hem worden toegeschreven op de manier van de hindoes zijn berekend, en we concluderen dat ze door de hindoes zijn verricht, die dus in staat waren alle door ons opgenoemde waarnemingen te doen die we in hun tabellen aantreffen.

‘Ten zesde. De waarneming van het jaar 3102 v.Chr., die hun epoche schijnt te hebben bepaald, was niet moeilijk. We zien dat de hindoes, toen ze eenmaal de dagelijkse beweging van de maan van $13^{\circ}10'35''$ hadden

vastgesteld, hiervan gebruikmaakten om de dierenriem te verdelen in 27 sterrenbeelden, die in verband staan met de periode van de maan, die ongeveer 27 dagen beslaat. (665)

‘Ze stelden volgens deze methode de standen van de sterren in deze dierenriem vast; zo ontdekten ze dat een bepaalde ster van de Lier in $8^{\circ}24'$ stond, het hart van de Hydra in $4^{\circ}7'$, lengten die worden toegeschreven aan Hermes, maar die volgens de hindoedierenriem worden berekend.¹ Ze ontdekten eveneens dat de ‘tarweaar van de Maagd’ het begin van hun vijftiende sterrenbeeld vormt, en het ‘oog van de Stier’ het einde van het vierde; van deze sterren staat de ene op $6^{\circ}6'40''$ en de andere op $1^{\circ}23'20''$ van de hindoedierenriem. Omdat dit zo is, vond de maansverduistering die 14 dagen na de kaliyuga-epoche optrad, plaats op een punt tussen de ‘tarweaar’ van de Maagd en de ster θ van hetzelfde sterrenbeeld. Deze sterren staan bijna precies één sterrenbeeld van elkaar; de ene staat aan het begin van het vijftiende, de andere aan het begin van het zestiende. Het was dus niet moeilijk om de plaats van de maan te bepalen door haar afstand te meten tot een van deze sterren; hieruit hebben ze de plaats van de zon afgeleid, die in oppositie met de maan stond. Vervolgens berekenden ze op grond van hun gemiddelde bewegingen dat de maan volgens haar gemiddelde lengte op het eerste punt van de dierenriem stond om middernacht van 17 op 18 februari 3102 vóór onze jaartelling, en dat de zon zes uur later volgens zijn ware lengte op dezelfde plaats stond; een gebeurtenis die het begin van het hindoejaar bepaalt.

‘Ten zevende. De hindoes zeggen dat het beginpunt van hun dierenriem 20.400 jaar vóór het begin van het kaliyuga samenviel met de lente-equinox, en dat de zon en de maan daar in conjunctie stonden. Dit tijdpunt is duidelijk fictief², maar we kunnen vragen van welk punt, van welke epoche de hindoes uitgingen om het vast te stellen. Als we de waarden van de hindoes nemen voor de omlooptijden van de zon en de maan, nl. 365 dagen 6 uur 12 minuten 30 seconden, en 27 dagen 7 uur 43 minuten 13 seconden, dan hebben we

20.400 omwentelingen van de zon = 7.451.277 dagen en 2 uur
 272.724 omwentelingen van de maan = 7.451.277 dagen en 7 uur.

‘Dit is de uitkomst die men verkrijgt als men van de kaliyuga-epoche

¹ Noot vert.: De letter s in de lengten staat voor een heel teken (Frans: signe) van de dierenriem van 30 booggraden.

² Waarom het ‘fictief’ zou moeten zijn, kan *nooit* door Europese wetenschappers duidelijk worden gemaakt.

uitgaat; en de bewering van de hindoes dat er op het genoemde tijdstip een conjunctie was, is op hun tabellen gebaseerd; maar als we dezelfde elementen gebruiken en de telling vanaf het jaar 1491 toepassen, of een andere die van het jaar 1282 uitgaat, en waarover we later zullen spreken, zal er altijd een verschil zijn van bijna één of twee dagen. Het is zowel eerlijk als voor de hand liggend dat we bij het verifiëren van de berekeningen van de hindoes die elementen van hen nemen die dezelfde uitkomst geven als die waartoe zijzelf waren gekomen, en dat we uit al hun epochen (666) die kiezen die ons in staat stelt bij de bedoelde fictieve epoche uit te komen. Omdat ze voor deze berekening moeten zijn uitgegaan van hun werkelijke epoche, die was gebaseerd op een waarneming, en niet van een epoche die door middel van zo'n berekening uit eerstgenoemde was afgeleid, volgt hieruit dat hun werkelijke epoche die van het jaar 3102 vóór onze tijdrekening was.

‘Ten achtste. De brahmanen van Tirvalour geven de beweging van de maan als $7^{\text{S}}2^{\circ}0'7''$ op de veranderlijke dierenriem, en als $9^{\text{S}}7^{\circ}45'1''$ met betrekking tot de equinox in een groot tijdvak van 1.600.984 dagen, of 4383 jaar en 94 dagen. We geloven dat deze beweging door waarneming werd vastgesteld; en we moeten er direct bij zeggen dat deze periode een lengte heeft die haar weinig geschikt maakt voor het berekenen van de gemiddelde beweging.

‘Bij hun sterrenkundige berekeningen maken de hindoes gebruik van perioden van 248, 3031 en 12.372 dagen; maar afgezien van het feit dat deze perioden, hoewel ze veel te kort zijn, niet de nadelen van eerstgenoemde vertonen, bevatten ze precies een aantal omwentelingen van de maan geteld vanaf haar apogeum. Het zijn in werkelijkheid gemiddelde bewegingen. De grote periode van 1.600.984 is niet de som van een aantal omwentelingen; er is geen reden waarom deze eerder 1.600.984 dan 1.600.985 dagen zou bevatten. Het lijkt erop dat het aantal dagen en het begin en het einde van de periode alleen door waarneming zijn vastgesteld. Deze periode eindigt op 21 mei 1282 van onze tijdrekening om 5 uur 15 minuten en 30 seconden in Benares. De maan stond toen volgens de hindoes in haar apogeum en haar lengte was $7^{\text{S}}13^{\circ}45'1''$

Mayer geeft voor de lengte	$7^{\text{S}}13^{\circ}53'48''$
en plaatst het apogeum op	$7^{\text{S}}14^{\circ}6'54''$.

‘De plaatsbepaling van de maan door de brahmanen verschilt dus maar negen minuten van de onze, en die van het apogeum 22 minuten, en het is overduidelijk dat ze deze overeenkomst met onze beste tabellen en deze nauwkeurigheid in de hemelstanden alleen door waarneming konden verkrijgen. Als het einde van deze periode door waarneming werd vastgelegd, is er alle reden om te geloven dat ook het begin erdoor werd bepaald. In

dat geval zou deze direct bepaalde en op de natuur gebaseerde beweging nauwkeurig moeten overeenstemmen met de werkelijke bewegingen van de hemellichamen.

‘En in feite verschilt de door de hindoes vastgelegde beweging in deze lange periode van 4383 jaar nog geen minuut van die van Cassini, en ligt even dicht bij die van Mayer. Zo hebben twee volkeren, de hindoes en de Europeanen, die aan de twee uiteinden van de wereld wonen, en die wat hun instelling betreft misschien even ver van elkaar afliggen, precies dezelfde uitkomsten verkregen voor de bewegingen van de maan; en deze overeenstemming zou ondenkbaar zijn als deze niet was gebaseerd op het waarnemen en volgen van de natuur. We moeten opmerken dat elk van de vier tabellen van de hindoes een weer-gave is van dezelfde astronomie. Men kan niet ontkennen dat de Siamese tabellen bestonden in 1687, toen ze door De la Loubère uit India (667) werden meegebracht. De tabellen van Cassini en Mayer bestonden toen nog niet, en dus waren de hindoes al in het bezit van nauwkeurige gegevens over de beweging die in deze tabellen stonden, terwijl wij die nog niet bezaten.¹ Men moet dus erkennen dat de nauwkeurigheid van deze door de hindoes vastgelegde beweging gebaseerd is op waarneming. Ze is voor deze hele periode van 4383 jaar nauwkeurig, omdat ze aan de hemel zelf was ontleend; en als het einde ervan door waarneming is bepaald, is het begin ervan ook door waarneming vastgesteld. Het is de langste periode die ooit is waargenomen en waarvan de herinnering in de annalen van de astronomie wordt bewaard. Ze heeft haar oorsprong in de epoeche van het jaar 3102 v.Chr., en vormt

¹ Het volgende is een antwoord aan die wetenschappers die misschien denken dat onze astronomie naar India werd gebracht en door onze zendelingen aan de hindoes werd megedeeld. Ten eerste: De hindoe-astronomie heeft haar eigen bijzondere vormen, die door hun originaliteit worden gekenmerkt; als het een overgenomen versie van onze astronomie was geweest, zouden grote vaardigheid en kennis nodig zijn geweest om de diefstal te verbergen. Ten tweede: Als ze de gemiddelde beweging van de maan hadden overgenomen, zouden ze ook de helling van de ecliptica, de correctie voor de ware positie van de zon, en de lengte van het jaar hebben overgenomen; deze elementen verschillen volledig van de onze, en zijn opvallend nauwkeurig als men ze toepast op de epoeche van 3102; terwijl ze een grote fout zouden bevatten als ze voor de afgelopen eeuw waren berekend. Ten derde: Ten slotte konden onze zendelingen in 1687 de gemiddelde beweging van de maan volgens de tabellen van Cassini niet aan de hindoes hebben megedeeld; deze tabellen bestonden toen nog niet. Ze kunnen alleen de gemiddelde bewegingen van Tycho, Riccioli, Copernicus, Bouillaud, Kepler, Longomontanus, en die van de tabellen van Alphonso hebben gekend. Ik geef nu een overzicht in tabelvorm van deze gemiddelde bewegingen voor 4383 jaar en 94 dagen [Giovanni Battista Riccioli, *Almagestum novum*, etc., 1651, deel 1, blz. 255]:

een overtuigend bewijs van de realiteit van die epoche.¹

(668) Bailly wordt zo uitvoerig geciteerd, omdat hij een van de weinige wetenschappers is die hebben geprobeerd aan de astronomie van de hindoes volledig recht te doen. Van John Bentley tot en met de *Sūrya-Siddhānta* van Burgess is niet één astronoom tegenover het geleerdste volk uit de oudheid eerlijk genoeg geweest. Hoe vervormd en hoe verkeerd begrepen de hindoesymboliek ook is, iedere occultist moet deze wel recht doen als hij eenmaal iets over de geheime wetenschappen weet. Hij zal zich dan ook niet afkeren van hun metafysische en mystieke interpretatie van de dierenriem, al zouden alle Pleiaden van de Koninklijke Sterrenkundige Genootschappen in het geweer komen tegen hun wiskundige weergave ervan. Het neerdalen en weer opstijgen van de monade of ziel kan niet los worden gezien van de tekens van de dierenriem, en het lijkt natuurlijker, in de zin van passender, om te geloven in een mysterieuze sympathie tussen de metafysische ziel en de heldere sterrenbeelden, en in de invloed van laatstgenoemde op eerstgenoemde, dan in het absurde denkbeeld dat de scheppers van hemel en aarde de symbolen van twaalf ondeugdzame joden aan de hemel hebben geplaatst. En als, zoals de schrijver van *The Gnostics* beweert, het doel van alle gnostische scholen en van de latere platonisten was ‘om het oude geloof aan te passen aan de invloed van de boeddhistische theosofie, waarvan de essentie was dat de ontelbare goden van de hindoe-mythologie alleen maar de namen waren voor de ENERGIEËN van de Eerste Triade in haar opeenvolgende AVATĀRA’S

Tabel	Gemiddelde beweging				Verskil met die van de hindoes			
	s	o	'	"		o	'	"
Alphonso	9	7	2	47	—	0	42	14
Copernicus	9	6	2	13	—	1	42	48
Tycho	9	7	54	40	+	0	9	39
Kepler	9	6	57	35	—	0	47	26
Longomontanus	9	7	2	13	—	0	42	48
Bouillaud	9	6	48	8	—	0	56	53
Riccioli	9	7	53	57	+	0	8	56
Cassini	9	7	44	11	—	0	0	50
de Indiase	9	7	45	1				

Geen van deze gemiddelde bewegingen, behalve die van Cassini, komt overeen met die van de hindoes, die dus hun gemiddelde bewegingen niet hebben overgenomen, omdat hun cijfers alleen met die van Cassini overeenstemmen, en zijn tabellen bestonden in 1687 niet. Deze gemiddelde beweging van de maan behoort daarom aan de hindoes, die deze alleen door waarneming konden hebben verkregen.' (Voetnoot van Bailly.)

¹ Jean-Sylvain Bailly, *Traité de l'astronomie indienne et orientale*, Parijs, 1787, 'Discours préliminaire', blz. xx-xxxvii.

of manifestaties aan de mens',¹ waarheen kunnen we ons dan beter wenden om deze theosofische denkbelden op hun wortel terug te voeren, dan tot de oude wijsheid van India? We zeggen nogmaals: het oude occultisme zou voor iedereen onbegrijpelijk blijven als het anders werd weergegeven dan via de meer bekende kanalen van het boeddhisme en het hindoeïsme. Want het boeddhisme is uit laatstgenoemde voortgekomen, en beide zijn kinderen van één moeder – de oude *Lemurisch-Atlantische wijsheid*.

18

Samenvatting van de wederzijdse standpunten

De hele zaak is nu van beide kanten aan de lezer voorgelegd, en aan hem blijft de beslissing of de samenvatting ervan in ons voordeel uitvalt of niet. Als er in de natuur zoiets als een lege ruimte, een vacuüm, was, zou die overeenkomstig een fysieke wet zijn ontstaan in het denken van hulpeloze bewonderaars van de 'lichten' van de wetenschap, die hun tijd doorbrengen met het bestrijden van elkaars leringen. Als ooit de theorie dat 'twee lichten duisternis veroorzaken' van toepassing was, dan is het in dit geval, waar de ene helft van de 'lichten' hun krachten en 'bewegingsvormen' aan de gelovigen opdringt, en de andere helft zelfs het bestaan ervan bestrijdt. 'Ether, stof, energie' – de heilige hypostatische drie-eenheid, de drie beginselen van de werkelijk *onbekende* god van de wetenschap, die door hen FYSIEKE NATUUR wordt genoemd!

De theologie wordt aangevallen en belachelijk gemaakt omdat ze gelooft in de vereniging van drie personen in één godheid – één God wat substantie, en drie personen wat individualiteit betreft; en men lacht ons uit om ons geloof in onbewezen en onbewijsbare leringen, in engelen en duivels, goden en geesten. En in feite behaalden de wetenschappers in de (669) grote 'strijd tussen religie en wetenschap' een overwinning op de theologie dankzij het argument dat noch de identiteit van die substantie, noch de beweerde drievoudige individualiteit, na in de diepten van het theologische bewustzijn te zijn bedacht, uitgevonden, en uitgewerkt, door enige wetenschappelijke inductieve redenering – en nog het minst door het getuigenis van onze zintuigen – kon worden bewezen. Religie is ten dode opgeschreven, zegt men, omdat ze *mysterie*s verkondigt. *Het mysterie is de ontkenning van het gezonde verstand*, en wordt door de wetenschap verworpen. Volgens Tyndall is metafysica *fictie*, evenals poëzie. De

¹ C.W. King, *The Gnostics and Their Remains*, 2de ed., 1887, blz. 132.

wetenschapper *neemt niets op goed geloof aan*; hij verwerpt alles *wat hem niet wordt bewezen*, terwijl de theoloog *alles blindelings* aanvaardt. De theosoof en de occultist, die niets op goed geloof aannemen, zelfs geen *exacte* wetenschap, en de spiritist die het dogma ontkent maar gelooft in geesten en in *onzichtbare maar machtige invloeden*, delen in dezelfde minachting. Goed dan, we moeten nu voor de laatste keer onderzoeken of de *exacte* wetenschap niet op precies dezelfde manier handelt als de theosofie, het spiritisme, en de theologie.

In een boek van S. Laing, *Modern Science and Modern Thought*, dat wordt beschouwd als een standaardwerk over de wetenschap, en waarvan de schrijver volgens een prijzende recensie in de *Times* ‘met veel gezag en doeltreffendheid de grote ontdekkingen van de wetenschap laat zien, en haar talrijke overwinningen op de oude opvattingen, wanneer deze ZO ONDOORDACHT ZIJN HAAR CONCLUSIES TE BESTRIJDEN’, leest men in hoofdstuk 3, ‘Over de stof’, het volgende:

‘WAARUIT BESTAAT HET STOFFELIJK HEELAL? ETHER, STOF, en ENERGIE’ . . . is het antwoord.

We onderbreken nu en vragen: ‘Wat is ether?’ En Laing antwoordt in naam van de wetenschap:

Eigenlijk kennen we de ether UIT GEEN ENKEL ONDERZOEK WAARBIJ HET DOOR DE ZINTUIGEN KAN WORDEN WAARGENOMEN, *maar het is een soort wiskundige substantie die we WEL MOETEN AANNEMEN om de verschijnselen licht en warmte te verklaren.*¹

En wat is stof? Weet u daarover meer dan over de ‘hypothetische’ mid-denstof, ether?

*Strikt genomen is het waar dat scheikundig onderzoek ons . . . NIETS RECHTSTREEKS kan zeggen over de samenstelling van levende stof [en] . . . strikt genomen is het ook waar DAT WE NIETS WETEN over de samenstelling van ENIG [stoffelijk] LICHAAM ALS ZODANIG.*²

En energie? U kunt de derde persoon van de drie-eenheid van uw stoffelijk heelal toch wel definiëren?

‘DE ENERGIE IS DAT WAT ONS ALLEEN BEKEND IS DOOR HAAR GEVOLGEN.’ (Boeken over natuurkunde.)

Verklaart u dit alstublieft, want het is nogal vaag.

(670) IN DE MECHANICA IS ER WERKELIJKE EN POTENTIËLE ENERGIE: WERKELIJK VERRICHTTE ARBEID, EN HET VERMOGEN OM DIE TE VERRICHTEN. WAT DE AARD VAN DE MOLECULAIRE ENERGIE OF KRACHTEN BETREFT: DE VERSCHILLENDE VERSCHIJNSELEN DIE DE

¹ Hfst. 3, ‘On matter’, blz. 51.

² Huxley, *On the Physical Basis of Life*, Edinburgh, 8 nov. 1868.

LICHAMEN VERTONEN, BEWIJZEN DAT HUN MOLECULEN ONDER INVLOED STAAN VAN TWEE TEGENGESTELDE KRACHTEN – EEN DIE ERTOE NEIGT ZE NAAR ELKAAR TOE TE BRENGEN, EN DE ANDERE ZE TE SCHEIDEN. DE EERSTE KRACHT . . . IS MOLECULAIRE AANTREKKING . . . DE TWEEDE IS TOE TE SCHRIJVEN AAN DE VIS VIVA OF KINETISCHE KRACHT.¹

Precies, en we willen weten wat de aard van deze *kinetische kracht*, de vis viva, is. Wat is die?

‘WE WETEN HET NIET!’ IS HET ONVERANDERLIJKE ANTWOORD. ‘HET IS EEN LEGE SCHADUW DIE DOOR MIJN EIGEN DENKEN WORDT GEWORPEN’, zegt Huxley in zijn *Physical Basis of Life*.

Het hele bouwsel van de hedendaagse wetenschap is dus gebaseerd op een soort ‘wiskundige abstractie’, op een proteïsche ‘substantie die de zintuigen ontgaat’ (Du Bois-Reymond), en op *gevolgen*, de schimmige en bedrieglijke dwaallichtjes van *iets* wat geheel onbekend is aan de wetenschap en buiten haar bereik ligt, ‘uit zichzelf bewegende’ atomen! *Uit zichzelf bewegende* zonnen, planeten en sterren! Maar wie of *wat* zijn dat dan allemaal, als ze zichzelf in beweging kunnen brengen? Waarom zouden jullie natuurkundigen dan lachen en onze ‘uit zichzelf bewegende ARCHAEUS’ bespotten? Het mysterie wordt door de wetenschap verworpen en geminacht, en ‘*het MYSTERIE is het noodlot van de wetenschap*’, zoals pater Félix terecht heeft gezegd. ‘De wetenschap *kan er niet* aan ontkomen!’ De woorden van de Franse predikant zijn de *onze*, en we citeren ze in *Isis ontsluit* (1:436). Wie – vraagt hij – wie van u, wetenschappers

is in staat geweest het geheim te doorgronden van het vormen van een lichaam, van het voortbrengen van één enkel atoom? Wat is er, ik zal niet zeggen in het middelpunt van een zon, maar in het middelpunt van een atoom? Wie heeft de diepte die ligt in een zandkorrel, tot op de bodem gepeild? De zandkorrel, heren, is 4000 jaar door de wetenschap bestudeerd; ze heeft die van alle kanten bekeken; ze verdeelt hem en onderverdeelt hem; ze kwelt hem met haar experimenten; ze valt hem lastig met haar vragen om hem het laatste woord over zijn geheime samenstelling te ontrukken; ze vraagt hem met een onverzadigbare nieuwsgierigheid: ‘Zal ik u tot in het oneindige verdelen?’ Maar dan, terwijl ze boven deze diepte hangt, aarzelt de wetenschap, ze struikelt, ze voelt zich verblind, ze wordt duizelig, en zegt wanhopig: IK WEET HET NIET.

Maar als u zo volkomen onbekend bent met de oorsprong en de verborgen aard van een zandkorrel, hoe zou u dan enig idee kunnen hebben over het ontstaan van één enkel levend wezen? Waar komt in een levend wezen het leven vandaan? Waar begint het? Wat is het levensbeginsel?²

¹ Atkinson en Ganot, *Elementary Treatise on Physics*, 1883, blz. 68.

² Père Félix de Notre Dame, *Le mystère et la science*, Conférences, in Des Mousseaux, *Les hauts phénomènes de la magie*, 1864, blz. xix.

Ontkennen de wetenschappers al deze beschuldigingen? Helemaal niet, want hier is een bekentenis van Tyndall, die aantoonst hoe machteloos de wetenschap zelfs tegenover de wereld van de stof staat.

- (671) De eerste ordening van de atomen, waarvan alle verdere activiteit afhangt, gaat zelfs een krachtig vermogen zoals dat van een microscoop te boven. Doordat het vraagstuk bijzonder ingewikkeld is, *moet* het best geoefende verstand, de meest ontwikkelde en gedisciplineerde verbeelding, lang voordat met waarneming rekening kan worden gehouden, *verbijsterd afzien van de beschouwing ervan*. We worden met stomheid geslagen door verbazing die door geen microscoop kan worden weggenomen; en we twijfelen niet alleen aan het vermogen van ons instrument, maar zelfs of we over de verstandelijke capaciteiten beschikken die ons ooit in staat zullen stellen greep te krijgen op de primaire opbouwende krachten van de natuur.¹

Dat er zo weinig over het stoffelijk heelal bekend is, daarvan hebben we al jaren een vermoeden op basis van wat deze wetenschappers zelf erkennen. En nu zijn er enkele materialisten die zelfs de ether – of hoe de wetenschap de oneindige substantie ook noemt, waarvan het noumenon door de boeddhisten svabhavat wordt genoemd – en ook de atomen opzij willen schuiven, die beide wegens hun oude filosofische en hun tegenwoordige christelijke en theologische associaties te gevaarlijk zijn. Vanaf de vroegste filosofen van wie de geschriften het nageslacht hebben bereikt, tot onze tegenwoordige tijd – die, hoewel ‘onzichtbare wezens’ in de ruimte worden ontkend, toch nooit zo krankzinnig kan zijn om de een of andere soort *plenum* te ontkennen – was de *volheid* van het heelal een algemeen aanvaarde opvatting. En wat dit dan zou bevatten, komt men te weten van Hermes Trismegistus (in de knappe vertaling van mw. Kingsford), die zou hebben gezegd:

Wat de leegte betreft . . . volgens mij bestaat deze niet, heeft ze nooit bestaan, en zal ze nooit bestaan, want alle verschillende delen van het heelal zijn vol, zoals ook de aarde volledig en vol lichamen is, die van aard en vorm verschillen, en waarvan de soorten en grootten uiteenlopen, de ene groter, de andere kleiner, de ene dicht, de andere ijl. De grotere . . . worden gemakkelijk waargenomen; de kleinere . . . zijn moeilijk te zien, of helemaal onzichtbaar. We kennen hun bestaan alleen door de gewaarwording van het gevoel – daarom *ontkennen velen dat zulke entiteiten lichamen zijn, en beschouwen ze eenvoudig als ruimten*² –

¹ John Tyndall, *Fragments of Science for Unscientific People*, 1871, blz. 153-4.

² Zie het werk van de cyclussen en hun periodieke terugkeer! Zij die ontkenen dat zulke ‘entiteiten’ (krachten) lichamen waren, en ze ‘ruimten’ noemden, waren de voorlopers van ons hedendaagse ‘van wetenschap vervulde’ publiek, en hun officiële leraren. Deze leraren noemen de natuurkrachten ‘onweegbare energie van de stof’ en ‘bewegingsvormen’, terwijl ze niettemin elektriciteit (bijvoorbeeld) beschouwen als even *atomair als de stof* zelf (Helmholtz). Inconsequentie en tegenstrijdigheid heersen evengoed in de officiële als in de heterodoxe wetenschap.

maar het is onmogelijk dat er zulke ruimten zijn. Want als er werkelijk iets buiten het heelal zou zijn . . . dan zou het een ruimte zijn die wordt ingenomen door intelligente wezens die overeenkomen met de godheid ervan [van het heelal] . . . Ik spreek over de genii, want ik denk dat ze bij ons wonen, en over de helden die boven ons wonen, tussen de aarde en de hogere luchtlagen, waarin geen wolken en geen stormen zijn.¹

En ook wij ‘denken’ dat. Alleen zou, zoals we al opmerkten, geen oosterse ingewijde spreken over sferen ‘boven ons, tussen de aarde en de luchtlagen’, zelfs niet de hoogste, omdat er in het *occulte* taalgebruik niet zo’n (672) verdeling of maat bestaat, geen ‘boven’ en geen ‘beneden’, maar een eeuwig ‘binnen’, *binnen twee andere binnens*, of de gebieden van subjectiviteit die geleidelijk overgaan in die van de aardse objectiviteit – dit is voor de *mens* het laatste, zijn eigen gebied. Deze noodzakelijke uitleg kan hier worden besloten door de opvatting van alle mystici over dit specifieke punt weer te geven met de woorden van Hermes:

Er zijn veel klassen van goden; en ze hebben allemaal een verstandelijk deel. Men moet niet denken dat ze niet binnen het bereik van onze zintuigen komen; integendeel, we bespeuren ze zelfs beter dan de goden die men zichtbaar noemt . . . Er zijn vervolgens goden die boven alle verschijningsvormen staan; na hen komen de goden met een spiritueel beginsel. Deze goden zijn waarneembaar en *manifesteren* overeenkomstig hun tweevoudige oorsprong *alle dingen* door middel van een waarneembare natuur, waarbij ieder van hen zijn werken verlicht, het ene aspect door het andere.² Het hoogste wezen van de hemel, of van alles wat onder deze naam wordt begrepen, is Zeus, want door de hemel geeft Zeus aan alle dingen leven. Het hoogste wezen van *de zon is licht*, want door de zonnescijf ontvangen we de weldaad van het licht. De 36 horoscopen van de vaste sterren hebben als hoogste wezen of vorst hem van wie de naam Pantomorphos is, of ‘die alle vormen heeft’, omdat hij goddelijke vormen geeft aan verschillende soorten wezens. De zeven planeten, of dwaalsterren, hebben als hoogste geesten het geluk en het noodlot, die tijdens de voortdurende veranderingen en onophoudelijke bewegingen de eeuwige stabiliteit van de natuurwetten handhaven. De ether is het instrument of het middel waardoor alles wordt voortgebracht.³

Dit is volkomen filosofisch en in overeenstemming met de geest van de oosterse esoterie: want alle krachten, zoals licht, warmte, elektriciteit, enz., worden – esoterisch – de ‘goden’ genoemd.

Dit moet zo zijn, omdat de esoterische leringen in Egypte en India dezelfde

¹ *The Virgin of the World*, vertaald door dr. Anna B. Kingsford en Edward Maitland, 1885, blz. 83-4.

² ‘Hermes rekent hier tot de goden de *waarneembare natuurkrachten*, de elementen en de verschijnselen van het heelal’, merkt mw. A. Kingsford in een voetnoot terecht op. Hetzelfde wordt door de oosterse filosofie gezegd.

³ Kingsford en Maitland, *Op.cit.*, blz. 64-5.

waren. En daarom is de personificatie van fohat, die alle zich manifesterende natuurkrachten omvat, een gerechtvaardigd gevolg. Bovendien beginnen de werkelijke en *occulte* natuurkrachten, zoals in het volgende deel zal worden aangetoond, pas nu bekend te worden – en zelfs in dit geval door de heterodoxe, niet door de orthodoxe wetenschap,¹ hoewel hun bestaan ten minste in één geval door een enorm aantal ontwikkelde mensen en zelfs door enkele officiële wetenschappers wordt bevestigd en bekrachtigd.

(673) Bovendien ziet de zin in stanza 6, 'Fohat brengt de oorspronkelijke wereldkiemen, of de verzameling kosmische atomen en stof, in beweging, sommige in de ene richting, andere in de andere, de tegengestelde richting', er orthodox en wetenschappelijk genoeg uit. Want er is in elk geval één feit dat deze stelling ondersteunt en dat volledig door de wetenschap wordt erkend, en wel het volgende. De meteororregens (die in november en augustus periodiek voorkomen) behoren tot een stelsel dat zich in een elliptische baan rond de zon beweegt. Het aphelium van deze ring ligt 2787 miljoen km buiten de baan van Neptunus, het vlak ervan helt 64°3' ten opzichte van de baan van de aarde, en de richting van de meteorenzwerm die zich langs deze baan beweegt, is *tegengesteld aan die van de omwenteling van de aarde*.

Dit feit, dat pas in 1833 werd erkend, blijkt de moderne herontdekking te zijn van wat al in heel oude tijden bekend was. Fohat doet met zijn beide handen het 'zaad' en het 'stremsel', of de kosmische stof, in tegengestelde richtingen draaien; duidelijker gezegd, hij laat nevelvlekken en deeltjes in een heel ijle toestand draaien.

Buiten de grenzen van het zonnestelsel zijn het andere zonnen, en vooral de mysterieuze 'centrale zon' (de 'verblijfplaats van de onzichtbare godheid', zoals sommige eerwaarde heren die hebben genoemd), die de beweging en de richting van de lichamen bepalen. Die beweging dient ook om de homogene stof rondom en tussen de verschillende lichamen te differentiëren tot elementen en sub-elementen die op onze aarde onbekend zijn, en die door de hedendaagse wetenschap worden beschouwd als afzonderlijke individuele elementen, terwijl ze alleen maar tijdelijke verschijningsvormen zijn, die met elke kleine cyclus in het manvantara veranderen; sommige esoterische boeken noemen ze 'maskers van de kalpa'.

In het occultisme is fohat de sleutel die de veelvormige symbolen en de respectieve allegorieën in de zogenaamde mythologie van elk volk ontsluit en ontraadselt; hij verwijst naar de prachtige filosofie en het diepe inzicht in de mysteries van de natuur, zowel in de Egyptische en Chaldeeuwse als in de Indo-Europese religies. Fohat, weergegeven in zijn ware aard, bewijst

¹ Zie ook hfst. 10, 'De kracht van de toekomst', blz. 611ev.

hoever al deze prehistorische volkeren gevorderd waren in de natuurwetenschappen die nu natuurkunde en scheikunde worden genoemd. In India is fohat het wetenschappelijke aspect van Vishṇu en van Indra; laatstgenoemde is in de *Rig-Veda* ouder en belangrijker dan zijn sektarische opvolger; terwijl fohat in Egypte bekendstond als Atum, die is voortgekomen uit Nut,¹ of Osiris in zijn hoedanigheid van een oergod, schepper van de hemel en van de wezens.² Want Atum wordt de proteïsche god genoemd, die *andere goden voortbrengt* en zichzelf de vorm geeft die hij verkiest; de ‘meester van het leven’, ‘die aan de goden hun kracht geeft.’³ Hij is de *opzichter* van de goden, en degene ‘die geesten schept en deze vorm en leven geeft’; hij is ‘de *noordenwind* en de *geest van het westen*’; en ten slotte de ‘ondergaande zon van het leven’, of de vitale elektrische kracht die bij de dood het lichaam verlaat, en daarom smeekt de *overledene* dat Atum hem de adem uit zijn *rechter* neusgat (positieve elektriciteit) geeft, opdat hij in zijn *tweede* vorm kan leven. Zowel de hiëroglief als de tekst van hoofdstuk 62 in het *Dodenboek* tonen aan dat Atum en fohat identiek zijn. Eerstgenoemde stelt een rechtopstaande man voor, met de hiëroglief van de adem in zijn handen. Hij zegt: (674)

Ik geef toegang tot de leider van An [Heliopolis], ik ben Atum. Ik steek het water over dat gestort is door Thoth-Hapi, de heer van de horizon, en ben de *verdelers van de aarde* [fohat verdeelt de ruimte en, met zijn *zonen*, de aarde in zeven gebieden]. . . . Ik doorkruis de hemelen en ben de twee leeuwen. Ik ben Ra, ik ben Aam, ik at mijn erfgenaam op.⁴ . . . Ik glijd over de grond van het veld van Aaru,⁵ dat

¹ ‘O, Atum, Atum! voortgekomen uit het grote [vrouwelijke], dat in de schoot van de wateren [de grote diepte of *ruimte*] is, u, lichtend door de *twee leeuwen*’ (de tweevoudige kracht of het vermogen van de twee *zonne-ogen*, of de positieve en de negatieve elektrische krachten). Zie *Dodenboek*, hfst. 3, en J.F. Champollion-Figeac, *Panthéon égyptien*, hfst. 2.

² *Le livre des morts*, vert. Paul Pierret, 1882, blz. 655. Zie *Egyptisch Dodenboek*, hfst. 17.

³ *Op.cit.*, blz. 656. Zie *Egyptisch Dodenboek*, hfst. 79.

⁴ Een beeld dat de opeenvolging van goddelijke functies uitdrukt, de omzetting van de ene vorm in de andere, of de *wisselwerking van krachten*. Aam is de positieve elektrische kracht, die alle andere verslindt, evenals Saturnus dat met zijn nageslacht doet.

⁵ Aaru ligt in het gebied van Osiris, een veld dat in *veertien* stukken is verdeeld ‘omgeven door een *ijzeren omheining*, waarbinnen het *graan van het leven* ellen hoog groeit’ (*Op.cit.*, blz. 507-8), de *kāmaloka* van de Egyptenaren. Alleen die doden die de namen van de deurwachters van de ‘zeven zalen’ kennen, worden *voor eeuwig* tot Amenti toegelaten; dat wil zeggen, zij die door de zeven rassen van elke *ronde* zijn gegaan – anders zullen ze rusten in de *lagere velden*; en het stelt ook de zeven opeenvolgende devachans of loka’s voor. In Amenti wordt men zuivere geest voor de eeuwigheid (hfst. 30), terwijl in Aaru ‘de ziel van de geest’, of de overledene, elke keer wordt verslonden door Uraeus – de slang, de zoon van de aarde (in een andere betekenis de oorspronkelijke levens-

mij door de meester van grenzeloze eeuwigheid is gegeven. Ik ben de kiem van de eeuwigheid. Ik ben Atum, aan wie de eeuwigheid is gegeven.¹

Dit zijn dezelfde woorden die fohat in het 11de boek gebruikt, en dezelfde titels die hem worden gegeven. In de Egyptische papyrussen vindt men de hele kosmogonie van de geheime leer verspreid in afzonderlijke zinnen, zelfs in het *Dodenboek*. Op het getal zeven wordt daarin evenveel nadruk gelegd als in het Boek van Dzian. 'Men zegt dat het grote water [de diepte of chaos] *zeven* ellen diep is' – 'ellen' staat hier natuurlijk voor afdelingen, gebieden, en beginselen. Daarin, 'in de grote moeder, worden alle goden en de *zeven groten* geboren'. Zowel fohat als Atum worden aangeroepen als de 'groten van de zeven magische krachten', die 'de slang Apap', of de stof, 'overwinnen'.²

(675) Een onderzoeker van het occultisme moet zich echter niet laten misleiden door de manier van uitdrukken die men gewoonlijk in de vertalingen van de hermetische boeken aantreft, en niet gaan geloven dat de oude Egyptenaren of Grieken zoals monniken in een gesprek elk moment over een opperwezen, god, de 'ene vader en schepper van alles', enz., spraken, en daarnaar verwezen, zoals men op elke bladzijde van die vertalingen kan vinden. Niets daarvan; en die teksten *zijn niet de oorspronkelijke Egyptische teksten*. Het zijn Griekse compilaties, waarvan de vroegste niet verder teruggaat dan de beginperiode van het neoplatonisme. Geen enkel hermetisch boek dat door Egyptenaren werd geschreven (zie het *Dodenboek*) zou over de ene universele god van de monotheïstische stelsels spreken; de ene *absolute* oorzaak van alles was in het denken van de filosofen van het oude Egypte evenzeer onnoembaar en onbeschrijflijk als ze volgens Herbert Spencer voor eeuwig *onkenbaar* is. Wat de Egyptenaar in het algemeen betreft, zoals Maspero terecht opmerkt, telkens als hij

op de gedachte van een goddelijk één-zijn kwam, was de god Eén nooit alleen maar 'God'. En Lepage Renouf merkte heel juist op dat het woord *neter*, *nuti*, 'god', bij de Egyptenaren altijd *een soortnaam* is gebleven, en nooit een eigenaam is geworden.

Elke god was bij hen de 'ene levende en enige god'. Hun

monotheïsme was zuiver geografisch. Als een Egyptenaar uit Memphis het één-zijn van Ptah met uitsluiting van Amon verkondigde, dan verkondigde de Egyptenaar uit Thebe het één-zijn van Amon met uitsluiting van Ptah [zoals we nu in India

beginselen in de zon), d.w.z. het astrale lichaam van de overledene of de 'elementaar' vervaagt en verdwijnt in de 'zoon van de aarde', *beperkte* tijd. De ziel verlaat de velden van Aaru en neemt op aarde elke door haar gewenste vorm aan (hfst. 99).

¹ Pierret, *Op.cit.*, blz. 189. Zie *Egyptisch Dodenboek*, hfst. 62.

² Zie *Dodenboek*, hfst. 108, en Champollion-Figeac, *Panthéon égyptien*.

zien gebeuren bij de *śaiva*'s en de *vaishṇava*'s]. Ra, de 'ene god' in Heliopolis is niet dezelfde als Osiris, de 'ene god' in Abydos, en kan naast hem worden vereerd zonder door zijn buurman te worden geabsorbeerd. De ene god is slechts de god van de provincie of de grote stad, *neter*, *nuti*, en sluit het bestaan van de ene god van die stad of van de aangrenzende provincie niet uit. Kortom, als we spreken over het Egyptische monotheïsme, moeten we spreken over de goden 'Eén' van Egypte, en niet over de ene god.¹

Aan dit bij uitstek Egyptische kenmerk zou de echtheid van de verschillende zogeheten *hermetische boeken* moeten worden getoetst; maar het ontbreekt volledig in de Griekse fragmenten die als zodanig bekendstaan. Dit bewijst dat een Griekse neoplatonische, of zelfs een christelijke, hand geen gering aandeel had in het bepalen van de eindvorm van zulke boeken. Natuurlijk is de basisfilosofie erin aanwezig, en op veel plaatsen onaangetast. Maar de stijl is veranderd en in een monotheïstische richting gladgestreken, evenveel en misschien meer dan die van de Hebreeuwse *Genesis* in de Griekse en Latijnse vertalingen ervan. Het *kunnen hermetische* boeken zijn, maar geen boeken die door een van de twee Hermessen zijn geschreven – of beter gezegd door Thoth (Hermes), de leidende intelligentie van het heelal,² of door Thoth, zijn aardse incarnatie die Trismegistus wordt genoemd, en op de steen van Rosetta wordt genoemd.

Maar alles is twijfel, ontkennen, beeldenstorm en ruwe onverschilligheid in onze eeuw van honderden 'ismen' en geen religie. Elke afgod is verbrijzeld, behalve het gouden kalf.

Helaas kan geen volk of kunnen geen volkeren aan hun karmische lot ontkomen, evenmin als eenheden en individuen. De geschiedenis zelf wordt door de zogenaamde historici even weinig scrupuleus behandeld als volkslegenden. Hiervoor heeft Augustin Thierry schuld bekend, als men zijn biografen mag geloven. Hij betreurde het onjuiste beginsel waardoor ze allemaal (de zogenaamde geschiedschrijvers) van de juiste weg zijn afgeweken, en waardoor ieder de vrijheid nam de overlevering te verbeteren, 'die *vox populi* die in negen van de tien gevallen *vox Dei* is'; en hij gaf ten slotte toe dat *echte geschiedenis alleen in de legende is te vinden*, want 'de legende', voegt hij eraan toe, 'is *levende* overlevering, en in drie van de vier gevallen is deze meer waar dan wat we geschiedenis noemen'.³

(676)

Terwijl de materialisten alles in het heelal ontkennen behalve de stof, proberen de archeologen alles minder oud te maken, en elke aanspraak op oude wijsheid teniet te doen door met de chronologie te knoeien. Onze hedendaagse oriëntalist en historici zijn voor de oude geschiedenis wat

¹ G. Maspero, *Guide du visiteur au Musée de Boulaq*, 1883, blz. 152.

² *Dodenboek*, hfst. 94.

³ *Revue des deux mondes*, 1865, blz. 157-8.

de witte mieren zijn voor de gebouwen in India. Gevaarlijker nog dan die termieten zijn de hedendaagse archeologen – de ‘autoriteiten’ van de toekomst op het gebied van de wereldgeschiedenis – die voor de geschiedenis van volkeren uit het verleden hetzelfde lot bereiden als dat van bepaalde gebouwen in tropische landen: ‘De geschiedenis zal ineenstorten en volledig uiteenvallen in de schoot van de 20ste eeuw, tot in haar fundamenteen aangevreten door haar kroniekschrijvers’, zegt Michelet. Als gevolg van hun gezamenlijke pogingen zal ze heel snel het lot delen van die ruïnesteden in de beide Amerika’s, die diep begraven liggen onder ondoordringbare maagdelijke bossen. Historische feiten zullen eveneens aan het oog onttrokken blijven door de onontwarbare wildernissen van hedendaagse hypothesen, ontkenningen en scepsis. Maar gelukkig herhaalt de *werkelijke* geschiedenis zich, want ze verloopt evenals alle andere dingen in cyclussen; en dode feiten en gebeurtenissen die opzettelijk in de zee van de hedendaagse scepsis werden verdronken, zullen weer naar boven komen en aan de oppervlakte verschijnen.

Juist het feit dat een boek met pretenties op filosofisch gebied, en dat een uiteenzetting van de diepzinnigste problemen inhoudt, in ons tweede deel moet beginnen met de evolutie van de mensheid terug te voeren op wat men als bovennatuurlijke wezens – *geesten* – beschouwt, zal de meest kwaadwillige kritiek uitlokken. Degenen die geloven in de geheime leer en deze verdedigen, zullen echter de beschuldiging psychisch gestoord te zijn *en erger* even filosofisch moeten verdragen als de schrijfster al jarenlang heeft gedaan. Telkens als een theosoof ervan wordt beschuldigd psychisch gestoord te zijn, zou hij moeten antwoorden met dit citaat uit de *Lettres Persanes* van Montesquieu: ‘Door hun psychiatrische inrichtingen zo ruim open te stellen voor hun veronderstelde gekken, proberen de mensen elkaar slechts te verzekeren dat ze zelf niet gek zijn.’

Einde van deel 1